DICȚIONAR POLITIC

Întocmit sub redacția profesorului
B. N. PONOMAREV

EDITURA POLITICA
București — 1958

DIN PARTEA EDITURII DE STAT PENTRU LITERATURĂ POLITICĂ DIN MOSCOVA

Prezenta ediție a Dicționarului politic este destinată unor cercuri largi de cititori. Pentru a se înlesni folosirea dicționarului, la sfîrșitul cărții se publică un indice tematic al principalelor articole. Cuvintele din text culese cu caractere cursive arată că în dicționar figurează articolele respective. Redactarea textului a fost încheiată în ianuarie 1958.

Prezenta traducere a fost întocmită în colectivul de redacție al Editurii politice după originalul în limba rusă apărut în Editura de stat pentru literatură politică, Moscova, 1958. Față de originalul în limba rusă ediția română apare cu unele modificări.

A

ABORIGENI — populația băștinașă a unei țări sau regiuni (spre deosebire de locuitorii veniți din altă parte).

ABSOLUTISM (monarhie absolută) — formă de guvernămînt în care puterea supremă aparține în întregime și exclusiv unei singure persoane (monarhului), care înfăptuiește dictatura nobililor-moșieri. În Europa occidentală a existat regimul monarhiei absolute din secolul al XV-lea pînă în secolul al XVIII-lea. În Rusia monarhia absolută s-a statornicit definitiv în secolul al XVIII-lea.

Datorită dezvoltării industriei și comerțului, relațiile de producție feudale care dominau în condițiile absolutismului au devenit o frînă pentru dezvoltarea economică. Revoluțiile burgheze au răsturnat absolutismul, înlocuindu-l cu monarhia constituțională burgheză (Anglia în secolul al XVII-lea) sau cu republica burgheză (Franța în secolul al XVIII-lea). În Rusia absolutismul a fost zdruncinat de revoluția din 1905 și răsturnat de revoluția burghezo-democratică din februarie 1917.

ABSTENȚIONISM — neprezentarea alegătorilor la alegeri, abținerea de la participarea la alegeri. Neprezentarea la alegeri este una din formele de manifestare a neîncrederii maselor muncitoare în statul burghez și în organele lui reprezentative. Neprezentarea la alegeri este un fenomen foarte răspîndit, de pildă, în S.U.A., unde la alegerile prezidențiale participă numai 50 — 60% din alegători.

ABSTRACȚIE — gîndire științifică exprimată în noțiuni și care reflectă esența intimă a proceselor materiale care au loc în natură sau societate. Ea este rezultatul abstractizării, adică al operației mintale prin care lăsăm la o parte laturile și însușirile neesențiale, secundare ale fenomenelor, și desprindem caracterele lor esențiale și comune. În comparație cu simpla percepție senzorială, abstracția ne dă posibilitatea unei cunoașteri mai profunde și mai complete a naturii și societății. Cu ajutorul abstracției, gîndirea descoperă îndărătul diversității pestrițe a fenomenelor exterioare, care se deosebesc între ele, ceea ce e comun, identic, principal, ceea ce face ca ele să fie expresia aceleiași esențe. De pildă, în diversitatea fenomenelor naturii, gîndirea stabilește, prin abstracție, legătura lor intimă, unitatea lor, care constă în faptul că toate sînt materiale.

Dacă lăsăm la o parte nu numai laturile secundare ale obiectului studiat, ci și cele esențiale, obținem abstracții neștiințifice, inconsistente, caracteristice metafizicii și idealismului.

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A U.R.S.S. — cel mai înalt for științific al U.R.S.S., care reunește pe cei mai de seamă savanți ai țării, important centru de activitate științifică.

Academia de Științe a fost înființată de Petru I la Petersburg, la 28 ianuarie 1724. Multe din succesele științei înregistrate în Rusia în secolul al XVIII-lea s-au datorat Acade-

miei din Petersburg, care devenise cîmpul de activitate a unei serii de străluciți savanți ruși: M. V. Lomonosov, S. P. Kraşeninikov, V. K. Trediakovski ş.a.

Guvernul țarist căuta să împiedice dezvoltarea științei progresiste ruse legate de mișcarea de eliberare. El s-a opus primirii în Academie a marilor savanți-patrioți ruși: D. I. Mendeleev, K. A. Timireazev, I. M. Secenov, A. G. Stoletov, a anulat alegerea ca membru onorific a lui A. M. Gorki.

Revoluția din Octombrie a creat condițiile pentru o dezvoltare rapidă a științei și tehnicii naționale înaintate. Ținînd seama de importanța creării unui centru științific unitar, guvernul sovietic a hotărît în 1925 să proclame Academia de Științe a Rusiei drept cel mai înalt for științific al U.R.S.S., atribuindu-i-se totodată actuala ei denumire. În 1936, Academia de Științe a U.R.S.S. a fuzionat cu Academia Comunistă (înființată în 1918). Această fuziune a însemnat apariția în Academie, pentru prima oară în istoria ei, a unei serii de institute de științe sociale: institutul de economie, de filozofie, juridic etc.

Potrivit Statutului, principala sarcină a Academiei de Științe a U.R.S.S. este să contribuie prin toate mijloacele la dezvoltarea generală a științelor teoretice cît și a celor aplicate în U.R.S.S. Pentru îndeplinirea acestei sarcini, Academia de Științe a U.R.S.S.: a) își concentrează activitatea în direcția celor mai importante și capitale probleme de știință în toate ramurile ei; b) studiază resursele naturale și forțele de producție ale țării, precum și realizările culturale și economice ale omenirii și contribuie la folosirea lor rațională și la timp; c) contribuie la ridicarea calificării lucrătorilor științifici din U.R.S.S.; d) deservește organele superioare de stat ale U.R.S.S. cu expertize științifice. Academia de Științe a U.R.S.S. este direct subordonată guvernului U.R.S.S., activitatea ei fiind finanțată din bugetul de stat al Uniunii Sovietice.

În 1956 Academia de Științe avea 12 filiale, 105 institute de cercetări științifice, zeci de laboratoare, observatoare, muzee, stațiuni aflate în diferite republici, ținuturi și regiuni ale U.R.S.S. În comparație cu vremurile dinainte de revoluție, numărul lucrătorilor științifici ai Academiei de Științe a U.R.S.S. a crescut aproape de 75 de ori. În 1957 Academia de Științe a U.R.S.S. avea 464 de academicieni și membri corespondenți. Academia editează aproximativ 65 de reviste științifice și publică un mare număr de lucrări științifice în toate domeniile. Numărul cărților și revistelor științifice editate de Academia de Științe a U.R.S.S. a crescut în 1957 de peste 40 de ori în comparație cu 1917.

Academia de Științe a U.R.S.S. întreține relații internaționale, consolidîndu-le prin toate mijloacele. În 1956 Academia de Științe a U.R.S.S. a participat la 143 de congrese și conferințe naționale și internaționale, care au avut loc în străinătate.

ACADEMIE — denumire dată instituțiilor științifice superioare și unor instituții de învățămînt superior. În U.R.S.S. cel mai înalt for științific este *Academia de Științe a U.R.S.S.* Există următoarele Academii de științe republicane: Azerbaigeană, Armeană, Bielorusă, Gruzină, Cazahă, Lituaniană, Letonă, Ucraineană, Estonă, Tagică, Turcmenă și Chirghiză. Academiile de științe republicane sînt chemate, în primul rînd, să rezolve problemele legate de studierea bogățiilor naturale, a economiei, istoriei și culturii republicilor respective, să contribuie la dezvoltarea culturii naționale în formă și socialiste în conținut a popoarelor U.R.S.S. și să slujească cu succes cauza construirii societății comuniste.

În afară de acestea, mai există Academii care se ocupă de anumite ramuri ale științei. Astfel, o mare

însemnătate pentru știință și pentru economia națională are Academia unională de științe agricole „Lenin", menită să contribuie activ la dezvoltarea agriculturii, Academia de științe medicale a U.R.S.S., Academia de științe pedagogice a R.S.F.S.R., Academia de arte a U.R.S.S. etc. În 1946 s-a înființat Academia de științe sociale de pe lîngă C. C. al P.C.U.S. — instituție științifică și de învățămînt superior care pregătește cadre de lucrători în domeniul ideologiei. În afară de aceste instituții științifice există o serie întreagă de instituții de învățămînt superior denumite Academii. Așa sînt, de pildă, Academia de științe agricole „Timireazev" din Moscova, Academiile militare etc.

ACCIZ — în țările capitaliste — una din formele de *impozit* indirect asupra mărfurilor de producție internă, în special asupra mărfurilor de larg consum (sare, zahăr, articole din tutun, vin etc.). Se percepe de la proprietarii întreprinderilor și de la comercianți, care, majorînd prețul mărfurilor, trec povara impozitului pe umerii consumatorilor, mai ales ai oamenilor muncii. În U.R.S.S. accizul nu există.

ACORDUL DE LA MÜNCHEN DIN 1938 — înțelegere dintre guvernele Angliei, Franței și Germaniei hitleriste cu privire la dezmembrarea Cehoslovaciei.

Cercurile reacționare din S.U.A., Anglia și Franța, susținătoare ale fascismului german, au trecut, scurt timp după acapararea puterii de către hitleriști, la politica „de neintervenție", echivalentă cu tolerarea agresiunii.

După cotropirea Austriei în martie 1938, hitleriștii au început pregătirile pentru a ataca Cehoslovacia. Provocările hitleriștilor la adresa Cehoslovaciei, începute încă din aprilie 1938, au dus în luna septembrie a aceluiași an la o puternică agravare a situației internaționale. Anglia și Franța, care era aliata Cehoslovaciei, au exercitat presiuni asupra guvernului cehoslovac pentru a-l determina să accepte pretenția Germaniei hitleriste de a lua Cehoslovaciei regiunea sudetă.

La 19 septembrie 1938, guvernele Angliei și Franței au propus oficial guvernului cehoslovac să cedeze Germaniei regiunea sudetă, de teamă ca împotrivirea față de agresiunea hitleristă să nu dezlănțuie acțiuni ale maselor populare și să sporească influența forțelor democratice.

Soarta Cehoslovaciei a fost hotărîtă la Conferința de la München din 29—30 septembrie 1938, la care au participat: Hitler, premierul francez Daladier, conducătorul Italiei fasciste, Mussolini, și primul-ministru englez Neville Chamberlain. Delegația cehoslovacă a fost invitată numai pentru a asculta verdictul. Potrivit acordului de la München, regiunea sudetă, împreună cu toate instalațiile (inclusiv cele militare) și cu toate bunurile ce se găseau pe teritoriul ei, a fost cedată Germaniei. La 15 martie 1939, Hitler a cotropit întregul teritoriu cehoslovac. Acordul de la München a contribuit la dezlănțuirea de către imperialiști a celui de-*al doilea război mondial*.

ACORDURI COMERCIALE — tratate care reglementează relațiile comerciale și alte relații economice dintre diferite state. Aceste acorduri stabilesc condițiile generale privind importul și exportul de mărfuri, taxele vamale plătite pentru ele, condițiile generale de navigație, sistemul decontărilor reciproce etc.

Acordurile comerciale ale U.R.S.S. cu statele străine sînt reciproc avantajoase, nu conțin nici un fel de impietări asupra independenței de stat a părților și cuprind hotărîri care reglementează situația juridică a *reprezentanțelor comerciale ale U.R.S.S.* La încheierea acestor acorduri U.R.S.S. urmărește aplicarea reciprocă a *clauzei națiunii celei mai favorizate*.

ACORDURILE DE LA PARIS DIN 1954 — acorduri semnate la 23 octombrie 1954 la Paris de către miniștrii afacerilor externe ai țărilor

vest-europene şi S.U.A., avînd drept scop înarmarea Germaniei occidentale şi includerea ei în blocurile militare ale puterilor occidentale.

Semnarea acordurilor de la Paris a fost ultima verigă a activităţii diplomatice a S.U.A. şi Angliei după prăbuşirea planului de creare a unei „comunităţi defensive europene", respins la 30 august 1954 de Adunarea naţională franceză. După tratative preliminare, duse de secretarul de stat al S.U.A., Dulles, la Bonn şi la Londra şi de ministrul afacerilor externe al Angliei, Eden, la Paris, la Roma şi la Bonn, s-a deschis la Londra la 28 septembrie conferinţa celor nouă state — cele şase participante la tratatul „comunităţii defensive europene" (Franţa, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg, Germania occidentală) plus Anglia, S.U.A. şi Canada. În urma presiunii exercitate asupra Franţei de către reprezentanţii S.U.A. şi Angliei, a fost semnat documentul care conţinea acordul de principiu al participanţilor la Conferinţa de la Londra pentru înarmarea Germaniei occidentale şi prevedea tratative ulterioare în această problemă.

La 19 octombrie a început la Paris consfătuirea consacrată problemei înarmării Germaniei occidentale. La 20 octombrie s-a ţinut o conferinţă a celor patru puteri (S.U.A., Anglia, Franţa şi Germania occidentală) cu privire la proclamarea „suveranităţii" Germaniei occidentale şi la anularea „statutului de ocupaţie", menţinîndu-se însă pe teritoriul Germaniei occidentale efectivul forţelor armate ale puterilor de ocupaţie existent în acel moment. La conferinţa din 21 octombrie a celor nouă ţări (participante la tratativele de la Londra) a fost discutată reorganizarea pactului de la Bruxelles, care a căpătat denumirea de *Uniunea Europei occidentale*, şi includerea în această Uniune a Germaniei occidentale şi a Italiei. Potrivit acordului, Germania occidentală a obţinut dreptul de a avea o armată de 500.000 de oameni cu mari unităţi de aviaţie şi de tancuri şi cu state-majore militare.

La 22 octombrie a avut loc o sesiune a Consiliului *Pactului Atlanticului de nord*, la care s-a hotărît includerea Germaniei occidentale în N.A.T.O. După ce, sub presiunea conducătorilor N.A.T.O., s-a ajuns la un compromis între Franţa şi Germania occidentală în problema Saarului, la 23 octombrie au fost semnate un mare număr de documente şi protocoale (circa 80), elaborate la conferinţele de la Paris şi Londra şi ratificate apoi de parlamentele ţărilor participante la Uniunea Europei occidentale.

Hotărîrile de la Paris contravin întru totul obligaţiilor asumate la *Conferinţa de la Potsdam din 1945*, precum şi clauzelor *tratatului anglo-sovietic din 1942* şi *tratatului sovieto-francez din 1944*. De aceea Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. a adoptat, în mai 1955, o hotărîre cu privire la anularea acestor tratate. După ce puterile occidentale au creat o grupare militară închisă, ţările democratice şi iubitoare de pace au fost nevoite să ia măsuri pentru asigurarea propriei lor securităţi (vezi *Conferinţa de la Moscova din 1954* şi *Tratatul de la Varşovia din 1955*).

ACREDITARE — împuternicirea unei persoane ca reprezentant diplomatic pe lîngă guvernul unui stat străin. În U.R.S.S. ambasadorii şi miniştrii plenipotenţiari străini sînt acreditaţi pe lîngă Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. Diplomatul se consideră acreditat din momentul cînd a înmînat *scrisorile de acreditare* şefului statului străin.

ACTIV — cadrele de conducere şi membrii cei mai activi ai unei organizaţii sau asociaţii oarecare. A c t i v u l d e p a r t i d al P.C.U.S. — cadrele de conducere ale partidului şi membrii cei mai activi ai organizaţiilor de bază, raionale, regionale, de ţinut şi republicane ale partidului. Activul orăşenesc şi raional se convoacă pentru discutarea problemelor

importante ale vieții de partid sau de stat; el este exponentul opiniei publice a partidului și propagatorul hotărîrilor acestuia în mase.

ACTUAL — important în momentul de față, arzător, care cere să fie rezolvat (de pildă o problemă actuală).

ACȚIUNE — hîrtie de valoare emisă în țările capitaliste de *societățile pe acțiuni* și care atestă participarea posesorului ei la capitalul societății pe acțiuni, dîndu-i dreptul de a primi o anumită parte din beneficiul anual al acesteia, adică dreptul la *dividend*. Acțiunile se vînd și se cumpără la bursa de valori. Prețul acțiunilor poartă numele de curs. Cursul acțiunilor la bursă poate diferi mult de valoarea lor nominală și adesea depinde nu atît de situația economică a întreprinderilor societății pe acțiuni cît de specula de la bursă, de o reclamă deșănțată și de alte mașinații ale monopolurilor. Acțiunile se împart în: simple (sau obișnuite) și privilegiate. Acțiunile simple aduc un venit care oscilează adesea în funcție de profitul întreprinderii, spre deosebire de acțiunile privilegiate, care, de regulă, dau un dividend constant.

„ACȚIUNEA CATOLICĂ" — denumirea unor organizații ale bisericii catolice, create după primul război mondial într-o serie de țări din Europa și din America în vederea luptei contra mișcării muncitorești socialiste. Aceste organizații sînt principalul instrument cu ajutorul căruia biserica catolică, participînd la viața politică a țării respective, își exercită influența asupra maselor populare. Vaticanul folosește „acțiunea catolică" atît pentru apărarea intereselor sale cît și pentru întărirea dominației claselor exploatatoare, al căror reazem este. „Acțiunea catolică" își extinde influența asupra asociațiilor catolice de muncitori și asupra organizațiilor catolice de femei, de tineret etc., își creează sindicate proprii sau organizează nuclee în sindicatele existente.

ACUMULARE — folosirea unei părți din *venitul național* pentru lărgirea producției. Procesul de acumulare este baza dezvoltării economiei, izvorul *reproducției* lărgite. Caracterul, mijloacele și scopurile acumulării sînt determinate de modul de producție.

În societatea capitalistă, acumularea capitalului se face pe seama *plusvalorii* (prin adăugarea unei părți a plusvalorii la capital, adică prin transformarea ei în capital) și are loc spontan în decursul luptei de concurență dintre capitaliști. Acumularea capitalistă duce la sporirea capitalului, la adunarea de bogății în mîinile burgheziei și, totodată, la adîncirea contradicțiilor antagoniste dintre muncă și capital (vezi *Legea generală a acumulării capitaliste)*.

În opoziție cu acumularea capitalistă, acumularea socialistă nu rezultă din exploatarea proletariatului, ci din munca liberă a oamenilor muncii care sînt stăpîni pe mijloacele de producție și lucrează pentru sine, pentru întreaga societate. Scopul acumulării socialiste este înmulțirea bogăției sociale; principalul ei obiectiv este dezvoltarea maximă a industriei grele, baza economiei naționale, și a capacității de apărare a țării, izvorul necontenitei ridicări a bunăstării oamenilor muncii.

În societatea socialistă, ritmul acumulării este mult mai rapid decît în societatea capitalistă, unde o foarte mare parte a venitului național este folosită pentru consumul parazitar al burgheziei. În U.R.S.S., partea venitului național destinată acumulării reprezintă aproximativ 25% (în țările capitaliste ea nu depășește 10%). Fondul de acumulare este folosit pentru lărgirea producției socialiste la orașe și sate, pentru sporirea fondurilor neproductive, destinate unor scopuri culturale și de deservire a populației, inclusiv a fondului de locuințe, precum și pentru crearea de rezerve.

ACUMULAREA PRIMITIVĂ A CAPITALULUI — procesul istoric de separare prin violenţă a micilor producători, mai ales a ţăranilor, de mijloacele de producţie (pămînt, unelte de producţie); a avut loc în Europa în linii generale în secolele al XVI-lea —al XVIII-lea. Exemplul cel mai caracteristic pentru procesul de formare a clasei de muncitori salariaţi a fost jefuirea ţărănimii în Anglia. Ţăranii au fost izgoniţi cu forţa de pe pămînturile lor, care au fost transformate în păşuni pentru oile moşierilor sau au fost date în arendă unor fermieri care au organizat agricultura pe baze capitaliste. Exproprierea micilor proprietari a fost întărită printr-o legislaţie barbară împotriva „vagabondajului", al cărei scop era să-i înveţe pe ţărani şi pe meseriaşi, cu ajutorul biciului, al însemnării cu fierul roşu şi al torturilor, disciplina muncii salariate. Procese asemănătoare s-au desfăşurat şi în alte ţări.

Desfiinţarea iobăgiei în Rusia în 1861 a fost de asemenea o metodă de a deposeda pe ţăranii prin violenţă de pămînt. Cu ocazia „eliberării", moşierii i-au jefuit pe ţărani, luîndu-le o parte însemnată a pămînturilor pe care ţăranii le foloseau înainte. Cîteva milioane de ţărani au fost lipsiţi cu totul de pămînt, iar pentru infimele loturi primite ţăranii trebuiau să plătească moşierilor un preţ de răscumpărare care se ridica la multe milioane de ruble. Aceasta a dus la ruinarea ţăranilor, a accelerat procesul de diferenţiere a ţărănimii şi de transformare a unei părţi a ţăranilor în muncitori salariaţi.

Una dintre principalele metode de acumulare primitivă a capitalului a fost jefuirea şi aservirea popoarelor înapoiate din America, Asia şi Africa, în special comerţul cu sclavi, împrumuturile de stat, sistemul fiscal şi *protecţionismul*. Prin metode de jaf şi de violenţă grosolană au fost astfel acumulate resursele băneşti necesare pentru crearea marilor întreprinderi capitaliste.

ADAT — ansamblu de legi nescrise, obiceiuri şi tradiţii la popoarele musulmane. Adatul este o rămăşiţă a orînduirii gentilice şi feudale care ridică la rangul de lege privilegiile aristocraţiei şi ale bogătaşilor. Potrivit adatului, puterea judecătorească o exercită bătrînii ginţii, care reprezintă interesele vîrfurilor exploatatoare ale societăţii în rîndurile căreia are circulaţie. În Rusia de dinainte de revoluţie, guvernul ţarist sprijinea adatul ca un mijloc de aservire a oamenilor muncii.

În U.R.S.S. s-a desfăşurat o muncă intensă pentru desfiinţarea normelor adatului care contravin legilor sovietice (de pildă vendeta, calîmul etc.). Succesele construirii socialismului şi progresele realizate de popoarele U.R.S.S. în domeniul culturii socialiste duc la dispariţia treptată şi a celorlalte rămăşiţe ale adatului.

ADECVĂT — potrivit, nimerit, corespunzător.

ADEN — 1) colonie a Marii Britanii situată în partea de sud a peninsulei arabice; constă dintr-un oraş-port cu regiunea înconjurătoare şi insula fortificată Perim. *Suprafaţa*: 207 km²; *populaţia*: 140.000 de locuitori (1955), în cea mai mare parte arabi. Adenul este o importantă bază militară maritimă a Angliei, care controlează ieşirea din Marea Roşie în Oceanul Indian şi serveşte drept bază pentru legăturile comerciale şi strategice ale Angliei cu Asia de sud-est şi cu Orientul îndepărtat.

2) Protectorat al Marii Britanii pe litoralul sudic al peninsulei arabice, la nord de colonia Aden. Se împarte în protectoratul occidental şi oriental. *Suprafaţa*: 290.000 km² (frontierele protectoratului dinspre pustiu nu sînt fixate, iar frontiera cu Iemenul este în litigiu); *populaţia*: 650.000 de locuitori (1955). Ocupaţia principală a populaţiei: creşterea primitivă a vitelor; în puţinele oaze se cultivă mei, cafea şi alte culturi. Este dezvoltat pescuitul.

Poporul Adenului luptă pentru independența națională a țării. În 1955, în protectorat a izbucnit o răscoală împotriva colonialiștilor englezi care a fost înăbușită prin forța armelor.

ADENAUER Konrad (n. 1876) — om politic din Germania occidentală, liderul partidului *Uniunea creștin-democrată* și cancelar federal (șeful guvernului) al Republicii Federale Germane.

S-a născut în orașul Colonia dintr-o familie de funcționari. A studiat dreptul. Din 1917 — primar al orașului Colonia și membru al Camerei seniorilor din Prusia. În acea perioadă era deja mare acționar și membru al consiliilor de supraveghere a 15 societăți pe acțiuni. În 1918—1919, iar apoi în 1923, Adenauer a luptat pentru despărțirea de Germania a celei mai dezvoltate regiuni industriale, Ruhrul, și pentru crearea unei „Republici renane" separate. În perioada *Republicii de la Weimar* a fost președintele Consiliului de Stat al Prusiei. În anii dictaturii fasciste a fost pensionar.

În mai 1945 Adenauer a fost din nou numit primar al orașului Colonia și curînd după aceea a devenit liderul partidului „Uniunea creștin-democrată". Din septembrie 1949, cînd s-a înființat statul vest-german, Adenauer a devenit șeful guvernului. În 1954 a semnat *acordurile de la Paris*.

Adenauer a fost conducătorul delegației guvernamentale a Republicii Federale Germane care a dus tratative la Moscova între 9 și 13 septembrie 1955 cu delegația guvernamentală a Uniunii Sovietice.

ADEPT — persoană care aderă la convingerile cuiva, partizan al unei doctrine.

ADEVĂR — cunoaștere autentică; oglindirea corectă, verificată prin practică, a obiectelor și fenomenelor din natură și societate, existente în afara conștiinței noastre și independent de ea.

La baza teoriei cunoașterii materialist-dialectice (vezi *Gnoseologie*) stă recunoașterea lumii obiective și a oglindirii ei în conștiință. În conformitate cu aceasta, materialismul dialectic recunoaște existența unui adevăr obiectiv. În opoziție cu aceasta, filozofia idealistă neagă existența unei lumi independente de conștiință, și implicit neagă adevărul obiectiv.

Materialismul dialectic consideră cunoașterea ca un proces istoric, care se desfășoară într-o nesfîrșită dezvoltare și aprofundare a reprezentărilor noastre despre lumea înconjurătoare. Fiecare etapă a cunoașterii este limitată de nivelul de dezvoltare a practicii sociale, de condițiile istorice ale vieții societății. De aceea adevărurile recunoscute de știință într-o anumită etapă istorică nu pot fi considerate ca adevăruri absolute, definitive, complete. Cunoștințele omenești, care reflectă realitatea obiectivă, nu o pot exprima dintr-o dată în întregime, în mod absolut, ci o exprimă incomplet și relativ. Adevărul absolut se formează din suma adevărurilor relative. Învățătura materialismului dialectic despre raportul dintre adevărul relativ și cel absolut este baza teoretică a tezei despre posibilitățile nelimitate ale omului de a cunoaște lumea obiectivă.

În opoziție cu idealismul, filozofia marxistă afirmă că adevărul este întotdeauna concret, că el depinde de împrejurări, de loc și de timp; definițiile abstracte, aplicate fără a se ține seama de condițiile istorice, devin inconsistente și absurde. De aceea materialismul dialectic cere înlocuirea la timp a tezelor teoretice învechite prin teze noi, corespunzătoare condițiilor istorice în dezvoltare.

ADEVĂR OBIECTIV — vezi *Adevăr*.

ADEVĂR RELATIV — vezi *Adevăr*.

ADMINISTRAȚIE — totalitatea organelor executive și de dispoziție ale statului, totalitatea organelor puterii executive; personalul de conducere al unei instituții.

Conducătorii întreprinderilor sovietice, acționînd pe baza respectării stricte a principiului conducerii unice,

se află în același timp sub controlul permanent al maselor. Organizațiile de bază ale partidului din întreprinderile productive și comerciale, inclusiv cele din colhozuri, sovhozuri și S.M.T.-uri, au dreptul, conform Statutului P.C.U.S., să controleze activitatea administrației.

ADUNARE NAȚIONALĂ — organ suprem al puterii de stat în R.P.R. (Marea Adunare Națională) și în Cehoslovacia, ales prin vot universal, egal, direct și secret; denumirea Camerei deputaților a parlamentului francez.

ADUNARE POPULARĂ — organ suprem al puterii de stat în unele țări de democrație populară — Albania, Bulgaria și Republica Populară Democrată Coreeană (Adunarea Populară Supremă). Este aleasă prin vot universal, egal, direct și secret.

AFGANISTAN — stat în Asia centrală. Se mărginește cu U.R.S.S., Iran, Pachistan, China. Este o țară muntoasă, fără ieșire la mare. *Suprafața*: 655.000 km²; *populația*: aproximativ 12.000.000 de locuitori, dintre care peste 50% afgani (triburile durrani, ghilzai etc.), iar restul — hezari, tagici, uzbeci, turkmeni etc. Capitala: Cabul; orașe mai importante: Candahar, Herat, Mazari-Șerif.

În urma a două războaie (1838—1842 și 1878—1880), Anglia a instituit controlul asupra politicii externe a Afganistanului. Sub influența Revoluției din Octombrie, în țară a luat avînt mișcarea de eliberare națională. În 1919 Afganistanul și-a proclamat independența. Rusia Sovietică a fost prima țară care a recunoscut independența Afganistanului și a stabilit cu el relații diplomatice. În 1921 s-a încheiat tratatul de prietenie sovieto-afgan, care a avut o importanță hotărîtoare pentru consolidarea situației internaționale a Afganistanului.

Afganistanul este o țară agrară. 90% din populație se ocupă cu agricultura, în care predomină relațiile feudale. Suprafețele cultivate reprezintă aproximativ 2—3% din tot teritoriul țării. Se cultivă grîu, orez și alte culturi cerealiere, bumbac, tutun, mac de opiu, legume, vița de vie, pomi fructiferi. Este dezvoltat păstoritul nomad și seminomad. În țară există aproximativ 25.000.000 de capete de vite, dintre care aproximativ 4.000.000 de oi caracul. Importante bogății ale subsolului (cărbune, sare, fier, cupru, plumb, azbest, lapislazuli, argint, aur, petrol) se exploatează în mod primitiv. Principalele întreprinderi ale industriei prelucrătoare sînt: fabrici de țesături de bumbac, o fabrică de zahăr, una de ulei și una de săpun, fabrici de egrenat bumbac, sute de ateliere meșteșugărești.

Țara nu are căi ferate; se folosește transportul auto, tracțiunea animală, transportul cu animale de povară. Principalele articole de export sînt: pielicele de caracul, blănuri de oaie, piei, lînă, covoare, mirodenii. Se importă țesături de bumbac, zahăr, produse petrolifere etc.

Guvernul ia măsuri pentru lichidarea stării de înapoiere economică și culturală a țării: se construiesc întreprinderi industriale, centrale electrice, se îmbunătățesc drumurile; s-a întocmit un plan cincinal.

Potrivit Constituției din 1931, Afganistanul este o monarhie constituțională. Capul statului este regele (padișah), monarhia e ereditară. Parlamentul este format din două Camere: Consiliul popular și Senatul, numit de padișah. Guvernul (Consiliul de Miniștri) are în fruntea sa pe Muhamed Daud. Pentru rezolvarea problemelor mai importante, regele convoacă Marea Girgă — adunarea reprezentanților triburilor și ai populației provinciilor. Drept de vot au numai bărbații. În viața politică a țării, un important rol joacă clerul musulman.

Politica externă a Afganistanului este bazată pe principiile colaborării pașnice cu toate popoarele. Afganistanul a participat la *Conferința de la Bandung*.

Se dezvoltă și se consolidează necontenit relațiile de bună vecinătate

dintre Afganistan şi U.R.S.S. După cel de-al doilea război mondial s-au încheiat acorduri de colaborare în domeniul agriculturii, comerţului, finanţelor, tranzitului etc. U.R.S.S. furnizează Afganistanului autovehicule, utilaj pentru construirea de şosele, rezervoare de petrol, elevatoare, brutării mecanizate etc.

La 18 decembrie 1955 s-a semnat la Cabul protocolul de prelungire pe 10 ani a tratatului de neutralitate, şi neagresiune încheiat în 1931 între U.R.S.S. şi Afganistan. Vizita în Afganistan a conducătorilor U.R.S.S. şi vizitarea Uniunii Sovietice de către regele Afganistanului, Muhamed Zahir-şah, a contribuit la o nouă lărgire a relaţiilor politice, economice şi culturale dintre Uniunea Sovietică şi Afganistan.

A.F.L. — C.I.O. — vezi *Federaţia Americană a Muncii — Congresul Sindicatelor Industriale.*

AFRICA DE SUD-VEST — fostă colonie germană pe ţărmul Oceanului Atlantic, trecută în administraţia Uniunii Sud-Africane în baza unui mandat al Ligii Naţiunilor (1920). După cel de-al doilea război mondial, Uniunea Sud-Africană, în pofida hotărîrii O.N.U., a refuzat să prezinte un proiect de convenţie privind tutela asupra acestei ţări şi continuă să păstreze teritoriul ei. *Suprafaţa*: 824.000 km²; *populaţia*: 458.000 de locuitori (1955), bantu, hotentoţi, boşimani şi aproximativ 50.000 de europeni. Centrul administrativ: Windhuk.

Principala îndeletnicire a populaţiei este creşterea nomadă a vitelor. Agricultura este slab dezvoltată. Se extrag vanadiu, diamante, cupru, zinc. Principalele articole de export sînt: blăni de caracul, piei, diamante, cupru, zinc, vanadiu. Populaţia băştinaşă este crunt exploatată şi este exclusă de la orice participare la conducerea ţării.

AFRICA ECUATORIALĂ FRANCEZĂ — posesiune a Franţei în Africa centrală la golful Guineei. Este formată din patru colonii: Gabon, Congo mijlociu, Ubanghi-Şari şi Cead. *Suprafaţa*: 2.500.000 km²; *populaţia*: 4.800.000 de locuitori (1956), formată din sudanezi, bantu. Centrul administrativ: Brazzaville. Este condusă de un guvernator general francez.

Agricultura şi creşterea animalelor formează principala îndeletnicire a populaţiei. Exploatarea pădurilor are un rol important în economie. Exploatarea bogăţiilor lemnoase (lemn negru, roşu, roz şi alte specii) a fost în întregime acaparată de companiile franceze, care stăpînesc aproximativ 1/3 din întreaga suprafaţă acoperită cu păduri din ţară. Principalele articole de export le formează speciile valoroase de lemn, precum şi uleiul de palmier, cacao, bumbacul, fildeşul. În ţară sînt mari bogăţii minerale (mangan, cositor, zinc, aur etc.), care aproape că nu sînt exploatate.

AFRICA FRANCEZĂ DE VEST — posesiune a Franţei în Africa de vest şi centrală care reuneşte din punct de vedere administrativ 7 colonii: Senegalul cu districtul autonom Dacar, Mauritania, Dahomei, Sudanul Francez, Nigeria, Coasta de Fildeş şi Volta superioară. *Suprafaţa*: 4.600.000 km²; *populaţia*: 18.700.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Dacar, care este o importantă bază militară maritimă şi aeriană, precum şi un mare port comercial.

Africa franceză de vest este o ţară agrară slab dezvoltată, a cărei economie a fost adaptată la nevoile metropolei. Exportul ei reprezintă: 99% din arahidele, 100% din uleiul de arahide, 49% din cafeaua, 48% din cacao, 97% din ananasul importate de Franţa din toate posesiunile coloniale (1954). Dintre culturile agricole alimentare se cultivă meiul, sorgul, orezul etc. Este dezvoltată creşterea seminomadă şi nomadă a animalelor. Productivitatea creşterii animalelor este scăzută. În satul african predomină relaţiile semifeudale şi sînt puternice rămăşiţele orînduirii gentilice. Extracţia de minereuri (bauxită, minereu de fier, diamante industriale, aur etc.) se află în mîinile companiilor

franceze, americane, engleze și canadiene.

Africa franceză de vest este guvernată de un înalt comisar numit de guvernul metropolei. Marele Consiliu al federației și consiliile teritoriale ale coloniilor au funcții consultative. Poporul Africii franceze de vest luptă pentru eliberarea de sub jugul imperialist. În 1946 a fost creată organizația antiimperialistă „Uniunea democratică africană". În 1950, în urma represiunilor dezlănțuite de autorități, liderii de dreapta ai uniunii au renunțat la lupta antiimperialistă. Între conducerea de dreapta a uniunii și aripa ei stîngă, avînd în frunte sindicatele, se duce o luptă ascuțită. Sindicatele unesc 130.000 (1953) de muncitori și funcționari organizați. Majoritatea acestor sindicate sînt afiliate sindicatelor franceze și fac parte din *Federația Sindicală Mondială*.

AGIOTAJ — febră speculativă la piețele de mărfuri și la bursele de valori capitaliste. Agiotajul are loc de obicei în perioadele de avînt care preced nemijlocit o criză economică.

„AGITATOR" — revistă a Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Apare din octombrie 1956. Revista tratează sistematic cele mai importante probleme de politică internă și externă a partidului comunist și a guvernului sovietic, generalizează experiența pozitivă a activității politice de masă, a organizării întrecerii socialiste, popularizează experiența înaintată și metodele înaintate de muncă în industrie și agricultură. Revista pune la dispoziția agitatorilor un material variat pentru discuții și conferințe pe teme de actualitate, instruiește în arta agitației politice, publică bibliografii pentru agitatori, articole de critică, recenzii și materiale informative.

AGITAȚIE — mijloc de înrîurire politică a maselor prin convorbiri, conferințe, cuvîntări ținute la mitinguri, prin ziare, cărți, broșuri, manifeste, radio, cinema etc. Trăsătura specifică a agitației o constituie caracterul ei de masă, răspîndirea unui volum de idei și cunoștințe mai restrîns decît prin *propagandă* în rîndurile maselor celor mai largi. Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a trasat sarcina ca agitația să fie și mai strîns legată de sarcinile creării bazei materiale și de producție a comunismului, creării unui belșug de bunuri materiale și culturale.

AGNOSTICISM — doctrină filozofică idealistă care neagă posibilitatea cunoașterii lumii obiective și a legilor ei. Agnosticismul susține că cunoștințele noastre nu constituie o reflectare a obiectelor și fenomenelor care există în afara noastră. Filozofii agnostici sau neagă în genere existența lumii înconjurătoare, sau recunosc în vorbe existența realității obiective, dar o consideră incognoscibilă. Și într-un caz și în celălalt, ei neagă că izvorul senzațiilor noastre este *materia*, ceea ce duce în mod inevitabil la renunțarea de a cunoaște realitatea obiectivă.

Agnosticismul a căpătat o răspîndire deosebit de largă în filozofia burgheză în epoca *imperialismului*. Cu ajutorul agnosticismului, burghezia caută să îngrădească știința, care ajută pe om să pătrundă tainele lumii înconjurătoare, și s-o transforme potrivit intereselor sale. Filozofii-agnostici se străduiesc să împiedice pe oamenii muncii să cunoască legile obiective ale dezvoltării sociale, care condamnă capitalismul la o pieire inevitabilă.

Filozofia marxistă consideră că cea mai eficientă infirmare a agnosticismului o constituie practica socială. Pe baza realizărilor practice, știința înaintată ajunge să cunoască pe zi ce trece tot mai profund și mai multilateral fenomenele naturii și ale societății, dovedind prin aceasta că nu există limite pentru cunoașterea noastră, că nu există lucruri incognoscibile.

AGREMENT — încuviințare oficială dată de un guvern pentru numirea în țara respectivă a unei per-

soane însărcinate cu reprezentarea diplomatică a unui stat.

AGRESIUNE — atac săvîrşit de unul sau de cîteva state împotriva altor ţări, în scopul de a le cotropi teritoriul şi de a înrobi popoarele lor, în scopul subordonării economice sau politice a unui stat faţă de altul. În epoca imperialismului, în perioada ascuţirii extreme a tuturor contradicţiilor sistemului capitalist şi a luptei înverşunate dintre ţările capitaliste pentru reîmpărţirea lumii, agresiunea devine una dintre principalele metode în politica externă a statelor imperialiste.

Cel de-al doilea război mondial a început în urma unei serii de acte de agresiune săvîrşite de Germania hitleristă şi de alte ţări imperialiste (agresiunea Italiei fasciste împotriva Abisiniei, cotropirea de către fasciştii germani a Austriei, Cehoslovaciei etc.). Atacul agresiv al Germaniei hitleriste şi al sateliţilor ei împotriva U.R.S.S. s-a terminat prin zdrobirea statelor fasciste.

După cel de-al doilea război mondial, politica „de pe poziţii de forţă" dusă de statele imperialiste şi organizarea de alianţe militare au creat o încordare în relaţiile internaţionale şi pericolul unor noi războaie de agresiune.

În 1950 statele imperialiste au săvîrşit o agresiune împotriva Republicii Populare Democrate Coreene. În 1956 Anglia, Franţa şi Izrael au săvîrşit o agresiune armată împotriva Egiptului.

Uniunea Sovietică a luptat şi luptă cu fermitate împotriva agresiunii imperialiste, pentru pace şi securitatea popoarelor. Încă în 1933 delegaţia sovietică la conferinţa pentru dezarmare de la Geneva a propus să se adopte o declaraţie cu privire la definirea agresiunii şi agresorului, în scopul de a înlătura orice pretext de justificare a agresiunii. Sub presiunea delegaţilor Angliei şi Franţei, conferinţa a respins propunerea sovietică. Uniunea Sovietică a continuat însă lupta pentru pace şi, în acelaşi an, a încheiat cu o serie de state convenţii pentru definirea agresiunii.

După cel de-al doilea război mondial, Uniunea Sovietică se străduie ca Organizaţia Naţiunilor Unite să devină un real instrument de luptă împotriva agresiunii. În acest scop, delegaţia sovietică la sesiunea a 5-a a Adunării Generale a O.N.U., din 1950, a prezentat propunerea ca Adunarea să definească cît se poate mai precis noţiunea de agresiune şi să dea directive organelor internaţionale în drept să stabilească pentru fiecare caz în parte cine poartă vina agresiunii. Delegaţia U.R.S.S. a prezentat spre examinare Adunării Generale un proiect de definire a agresiunii. O importantă parte integrantă a propunerilor sovietice o constituie indicaţia că nici un fel de consideraţii de ordin politic, strategic sau economic nu pot servi drept justificare a agresiunii.

AGRESOR — statul care atacă, care dezlănţuie un război de cotropire, cotropitorul.

AIDIT Dipa Nusantara (n. 1923) — secretar general al C.C. al Partidului Comunist din Indonezia.

Şi-a început activitatea revoluţionară în 1939, în organizaţii de tineret. Între 1939 şi 1942 a lucrat în secţia de tineret a organizaţiei „Mişcarea poporului indonezian". În timpul ocupaţiei Indoneziei de către trupele japoneze a luat parte la activitatea organizaţiei ilegale „Mişcarea Indoneziei libere", al cărei conducător a fost. În 1945 a luat parte la înfiinţarea organizaţiei semilegale „Noul tineret al Indoneziei".

Aidit este membru al Partidului Comunist din Indonezia din 1943. În 1945 a fost arestat pentru activitate revoluţionară de către autorităţile japoneze, iar apoi autorităţile militare engleze l-au deportat condamnîndu-l la muncă silnică pe insula Onruet. După proclamarea republicii, Aidit a devenit unul dintre conducătorii organizaţiei de tineret „Miş-

carea tineretului indonezian". Începînd din 1946 a lucrat la secția de informații a C.C. al P.C. din Indonezia. În ianuarie 1947, la Congresul al IV-lea al partidului, a fost ales membru al C.C. În 1947, Aidit, care făcea parte din Parlamentul provizoriu al Republicii Indonezia, a fost ales președinte al fracțiunii comuniste din parlament. Începînd din 1948 este membru al Biroului Politic. În 1948 a îndeplinit sarcina trasată de C.C. al P.C. din Indonezia de a reface organizațiile de partid distruse de cotropitorii olandezi în Solo, Iava apuseană și alte insule. În 1951 Aidit a fost ales secretar general al C.C. al P.C. din Indonezia.

„AKAHATA" („Steagul roșu") — Organul Central al Partidului Comunist din Japonia. Continuatorul ziarului comunist ilegal „Sekki".

ALASKA — teritoriu al S.U.A. care ocupă partea de nord-vest a Americii de Nord, insula Kadiak (în golful Alaska), insulele Aleute, Pribîlov, arhipelagul Alexandru etc. Se mărginește cu Canada. *Suprafața*: 1.519.000 km²; *populația*: 209.000 de locuitori (1955), coloniști din S.U.A., eschimoși, indieni, aleuți. Centrul administrativ: Juneau.

Alaska a fost descoperită de navigatori ruși la începutul secolului al XVIII-lea, colonizată de ruși și în 1768 inclusă oficial în statul rus. În 1867 guvernul țarist a vîndut-o Statelor Unite ale Americii pentru 7.200.000 de dolari.

Principalele ramuri ale economiei sînt: pescuitul (de apă dulce și maritim), industria de conserve de pește și vînatul animalelor pentru blană. Bogățiile subsolului: aur, cupru, plumb etc.

Alaska este administrată de un guvernator numit de președinte. În Congresul S.U.A. ea este reprezentată de un delegat cu drept de vot consultativ. În Alaska există baze militare ale S.U.A. Pe insula Kadiak și pe insulele Aleute sînt instalate cîteva baze militare maritime și aeriene (Dutch-Harbor, Kîska etc.). În scopuri strategice s-a construit o autostradă Alaska-Canada.

ALBANIA (Republica Populară Albania) — stat situat în partea de vest a peninsulei balcanice. Se mărginește cu Grecia și cu Iugoslavia, iar la apus este scăldată de Marea Adriatică. *Suprafața*: 28.700 km²; *populația:* 1.394.000 de locuitori (1955), în cea mai mare parte albanezi (peste 97%). Capitala este Tirana; orașe: Școder, Corcea, Elbasan, Berat, Ghirocastro; porturi: Durres, Vlora.

Timp de aproape cinci secole Albania s-a aflat sub dominația turcilor. În 1912, după înfrîngerea Turciei în primul război balcanic, Albania și-a proclamat independența. Curînd după primul război mondial, puterea în țară a fost acaparată de aristocrația feudală albaneză, în frunte cu Ahmed Zogu, care în 1928 s-a încoronat rege. În 1939 Italia fascistă a ocupat Albania și a transformat-o într-o colonie a sa. Din acel moment a început lupta de eliberare a poporului albanez împotriva ocupanților italieni, iar apoi a celor germani. În septembrie 1942, sub conducerea partidului comunist, s-a format Frontul de eliberare națională, care a grupat toate forțele antiimperialiste ale țării. Zdrobirea de către Armata Sovietică a principalelor forțe ale trupelor germano-fasciste a permis Armatei populare de eliberare a Albaniei, creată în iulie 1943, să elibereze complet țara de ocupanți. Ziua eliberării — 29 noiembrie 1944 — este sărbătoarea națională a poporului albanez. În țară s-a instaurat regimul de democrație populară și s-a format un guvern provizoriu, în frunte cu Enver *Hodja*. La 11 ianuarie 1946, Adunarea constituantă a proclamat Albania republică populară.

În trecut Albania era o țară agrară înapoiată, în care existau rămășițe ale relațiilor de producție feudale și care aproape că nu avea o industrie de prelucrare proprie. Întreaga industrie extractivă (extracția petrolului, a bitumului, a cărbunelui, a ara-

mei, a cromului) se afla în mîinile capitalului străin.

După eliberarea țării, guvernul democrat-popular a pornit la înfăptuirea unor largi transformări social-economice. Au fost naționalizate principalele ramuri industriale, băncile, s-a instituit monopolul comerțului exterior. În urma naționalizării întreprinderilor industriale care prezentau o importanță de stat s-a creat sectorul socialist. În anii planului bienal (1949—1950) și apoi ai planului cincinal (1951—1955) de dezvoltare a economiei naționale s-au construit în țară, cu ajutorul Uniunii Sovietice, mari întreprinderi utilate cu cea mai nouă tehnică: hidrocentrala „Lenin", combinatul textil, un combinat de zahăr și unul de prelucrare a lemnului etc. În 1957, producția globală a industriei a crescut în raport cu nivelul antebelic de 11,5 ori. Greutatea specifică a sectorului socialist al industriei, inclusiv cooperativele de meșteșugari, reprezenta în 1955 98,1% din întreaga producție industrială.

Agricultura Albaniei se specializează în culturi cerealiere (porumb, grîu), culturi industriale (bumbac, tutun, sfeclă de zahăr), în pomicultură (măslini). Este de asemenea dezvoltată creșterea animalelor (oi, capre, vite cornute mari).

În urma reformei agrare înfăptuite în 1945—1946, un număr de 70.200 de familii de țărani fără pămînt și cu pămînt puțin (46% din totalul țărănimii albaneze) au primit 155.200 ha de pămînt.

În țară se desfășoară într-un ritm rapid cooperativizarea țărănimii. Greutatea specifică a sectorului socialist în ceea ce privește totalul suprafeței cultivate a crescut de la 5,3% în 1950 la 35% în 1955. În 1956 existau în Albania 900 de cooperative agricole, care grupau 37.000 de gospodării. Se acordă o mare atenție mecanizării agriculturii. Capacitatea parcului de tractoare ale S.M.T.-urilor a crescut în 1955 față de 1947 de peste 19 ori. Se efectuează lucrări de construire a unor canale de dren j și irigație.

S-au înregistrat succese în domeniul culturii. În trecut aproximativ 80% din populația Albaniei era analfabetă. Pînă în 1955 s-a lichidat analfabetismul în rîndurile populației pînă la vîrsta de 40 de ani. Există o universitate, 6 institute de învățămînt superior (în vechea Albanie n-au existat institute de învățămînt superior) și 14 școli tehnice. În țară funcționează o serie de instituții științifice și culturale.

Albania este un stat socialist. Conform Constituției din 1946, întreaga putere aparține oamenilor muncii de la orașe și sate, care o exercită prin Sfaturile populare. Organul legislativ suprem este Adunarea Populară, aleasă pe termen de 4 ani pe baza dreptului de vot universal, egal, direct și secret. Organul colegial de conducere a statului este Prezidiul Adunării Populare; organul suprem executiv și administrativ este Consiliul de Miniștri, format de Adunarea Populară. (Președinte al Consiliului de Miniștri este din iulie 1954 Mehmet *Shehu*). Puterea de stat locală este exercitată de Sfaturile populare.

Forța conducătoare și îndrumătoare a Republicii Populare Albania este partidul marxist-leninist al clasei muncitoare — *Partidul Muncii din Albania*.

Sub conducerea P.M.A. activează: Frontul democratic, organizație obștească de masă, care întruchipează unitatea întregului popor albanez, și în primul rînd alianța dintre clasa muncitoare și țărănime; sindicatele, Uniunea Tineretului Muncitor, Uniunea femeilor albaneze și alte organizații.

Albania a semnat *Tratatul de la Varșovia* de prietenie, colaborare și asistență mutuală. În decembrie 1955 Albania a fost primită în O.N.U.

ALBION — veche denumire a Angliei.

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL DIN 1939—1945 — război pregătit de

forțele reacțiunii internaționale și dezlănțuit de Germania hitleristă, Italia fascistă și Japonia imperialistă.

Căutînd să folosească Germania ca instrument în războiul împotriva U.R.S.S., monopolurile din S.U.A. și din Anglia au recurs la un sistem întreg de măsuri menite să restabilească potențialul industriei de război germane (vezi „*Planul Dawes*", „*Planul Young*"). Miliardele de dolari investite în economia de război a Germaniei au dat imperialiștilor germani instrumentul necesar pentru realizarea planurilor lor agresive nu numai împotriva U.R.S.S., ci și împotriva Franței, Angliei și altor țări.

Criza economică mondială din 1929—1933, care a ascuțit mult toate contradicțiile imperialismului, a grăbit apropierea celui de-al doilea război mondial.

Profitînd de sprijinul reacțiunii internaționale, Germania, Italia și Japonia au trecut la acțiuni militare directe împotriva unei serii de țări. În 1935 Italia a atacat Abisinia. În 1936 Germania și Italia au pornit intervenția împotriva Spaniei republicane, care s-a terminat prin instaurarea dictaturii lui Franco (1939). În 1937, Japonia a început războiul împotriva Chinei, căutînd să ocupe și să înrobească toată țara. În martie 1938 Germania a ocupat Austria.

Deși actele de agresiune ale puterilor fasciste lezau într-o anumită măsură interesele S.U.A., ale Angliei și ale Franței, ele n-au întîmpinat împotrivire. Politica „de neintervenție" promovată de aceste țări a contribuit la dezlănțuirea agresiunii.

Uniunea Sovietică a luat inițiativa creării unui sistem de securitate colectivă; ea a încheiat în 1933 convenții pentru definirea agresiunii cu o serie de state, iar în 1935—1936 — tratate și acorduri de asistență mutuală cu Franța, Cehoslovacia și Republica Populară Mongolă. U.R.S.S. a luat atitudine hotărîtă în apărarea victimelor cotropirilor fasciste — Abisinia, Spania republicană, China, Austria.

O etapă importantă în pregătirea războiului mondial a fost *acordul de la München din 1938*, încheiat de guvernele Marii Britanii și Franței cu Germania hitleristă și Italia fascistă. În urma acestui acord, Cehoslovacia a fost abandonată hitleriștilor. Profitînd de această politică, Italia a ocupat în aprilie 1939 Albania.

În condițiile create, guvernul sovietic, în august 1939, în scopul autoapărării, a acceptat propunerea Germaniei de a încheia un pact de neagresiune.

Căutînd să realizeze o nouă reîmpărțire a lumii pe seama Angliei și Franței, Germania fascistă a intensificat ofensiva împotriva pozițiilor lor. La 1 septembrie 1939 ea a atacat Polonia, începînd războiul în Europa. La 3 septembrie 1939, Anglia și Franța au declarat război Germaniei.

După invazia Germaniei hitleriste în Polonia și prăbușirea statului polonez, Armata Sovietică a trecut la 17 septembrie 1939 frontiera sovieto-polonează, a eliberat popoarele Bielorusiei apusene și Ucrainei apusene și a preîntîmpinat înaintarea mai departe a trupelor hitleriste. După aceasta guvernul sovietic a încheiat tratate de asistență mutuală cu Estonia (28 septembrie 1939), Letonia (5 octombrie) și Lituania (10 octombrie).

La sfîrșitul lui iunie 1940, guvernul sovietic a obținut ca Basarabia, cotropită în 1918 de Romînia, să fie restituită Uniunii Sovietice și ca Bucovina de nord, a cărei populație încă din 1918 adoptase hotărîrea de a se alipi la Ucraina Sovietică să fie dată Uniunii Sovietice. În iulie 1940 popoarele Estoniei, Letoniei și Lituaniei au proclamat în țările lor Puterea sovietică, iar la începutul lui august aceste trei state au intrat în componența U.R.S.S. Toate acestea au îmbunătățit simțitor situația strategică a Uniunii Sovietice în apus, de la Marea Baltică la Marea Neagră.

În iarna 1939—1940 nu se duceau în apus operații militare active. Aceasta a dat posibilitate Germaniei să se pregătească pentru noi cotropiri și să le înfăptuiască, cucerind țară după țară. La 9 aprilie 1940 Germania a atacat Danemarca și Norvegia, la 10 mai Belgia, Olanda și Luxemburgul. Ea își croia astfel drum spre Franța ocolind fortificațiile franceze („linia Maginot"), în care aliații își puneau mari speranțe, nutrind iluzia că vor putea să aștepte la adăpostul lor pînă cînd blocada maritimă va epuiza resursele materiale ale Germaniei. La 10 iunie Italia fascistă a declarat război Franței și Angliei.

Spărgînd frontul aliaților, armata germană și-a îndreptat prima lovitură asupra grupului din nord al trupelor anglo-franco-belgiene, aflat în Flandra. Armata belgiană, care avea un efectiv de 500.000 de oameni, în frunte cu regele, a capitulat. Trupele expediționare engleze au suferit o înfrîngere și s-au evacuat în dezordine din Dunkerque. După ce au terminat cu grupul din nord, germanii și-au îndreptat lovitura asupra Franței. La 14 iunie 1940 ei au ocupat Parisul. Guvernanții Franței s-au grăbit să capituleze într-un mod ruşinos. La 22 iunie 1940 a fost semnat cu Germania un armistițiu înrobitor și umilitor pentru Franța: aproximativ $^2/_3$ din teritoriul țării, inclusiv Parisul, a fost ocupat de trupele germane, a căror întreținere cădea în sarcina Franței.

Avînd intenția să extindă și mai mult cel de-al doilea război mondial, Germania, Japonia și Italia au semnat la 27 septembrie 1940 un tratat de alianță politic-militar. În 1940—1941 la acest tratat au aderat guvernele reacționare ale Ungariei, Romîniei, Bulgariei. Germania și-a introdus trupele pe teritoriile acestor țări. La 6 aprilie 1941 hitleriștii au atacat Iugoslavia, care se menținea neutră, și Grecia. Popoarele acestor țări au opus o rezistență eroică cotropitorilor, dar, profitînd de superioritatea militară, trupele fasciste au ocupat ambele țări. Trupe aeropurtate germane au ocupat insula Creta. După capitularea Franței, s-a ivit pericolul invaziei germane în insulele britanice. În 1940—1941 trupele italiene, iar apoi cele germane au început ofensiva împotriva englezilor în Africa. Spre a pregăti terenul pentru ocuparea țărilor din Orientul apropiat, Germania fascistă a desfășurat o activitate de subminare în Irac, Siria, Iran, Afganistan și în alte țări.

Anglia a luat măsuri pentru întărirea puterii de apărare a țării și pentru realizarea unei apropieri de S.U.A., care o ajutau prin credite, armament, materii prime și alimente. Ea a izbutit să paralizeze activitatea de subminare a fasciștilor în țările Orientului apropiat, să izgonească trupele italiene din coloniile ei din Africa, precum și din Abisinia și să deplaseze teatrul operațiilor militare pe teritoriul coloniilor italiene din Africa de nord.

Uniunea Sovietică a căutat să împiedice extinderea războiului și a dat sprijin moral popoarelor căzute victime agresiunii. Guvernul sovietic a înfierat cu energie trădarea cercurilor guvernante ale Bulgariei și Ungariei, care au pus țările lor la dispoziția hitleriștilor, a încheiat cu Iugoslavia un tratat de prietenie și neagresiune, iar la 13 aprilie 1941 a încheiat un tratat de neutralitate cu Japonia.

La 22 iunie 1941 Germania hitleristă a atacat Uniunea Sovietică. Împreună cu Germania au început operații militare împotriva Uniunii Sovietice Italia, Ungaria, Romînia și Finlanda; Spania și Bulgaria au dat ajutor Germaniei în războiul împotriva U.R.S.S.

Uniunea Sovietică a răspuns la atacul Germaniei hitleriste prin *Marele Război pentru Apărarea Patriei*. Frontul sovieto-german a fost frontul hotărîtor, frontul principal al celui de-al doilea război mondial: pe acest front numărul unităților Germaniei fasciste și ale sateliților ei oscila între

190 (în 1941) și 266 (în 1943) de divizii, în timp ce împotriva S.U.A. și Angliei acționau de la 10—11 divizii (în 1941) pînă la 100 (în 1945).

Din momentul atacului Germaniei împotriva U.R.S.S. a început să se formeze coaliția antihitleristă. La 22 iunie 1941 guvernul Angliei a luat hotărîrea de a acorda ajutor U.R.S.S., iar la 12 iulie a fost semnat tratatul anglo-sovietic „Cu privire la acțiuni comune în războiul împotriva Germaniei". La 24 iunie 1941, președintele S.U.A., Roosevelt, a declarat că S.U.A. vor acorda U.R.S.S. tot ajutorul posibil. La 29 septembrie 1941 a început la Moscova conferința reprezentanților celor trei mari puteri — U.R.S.S., Anglia și S.U.A., care a elaborat programul livrărilor anglo-americane către Uniunea Sovietică. La 11 iunie 1942 s-a încheiat la Washington „Acordul dintre guvernele U.R.S.S. și S.U.A. asupra principiilor asistenței mutuale în războiul împotriva agresiunii".

În primele luni de război Germania fascistă a izbutit să obțină succese vremelnice, ocupînd o parte din teritoriul U.R.S.S. Prima mare înfrîngere a armatei germane în cel de-al doilea război mondial a fost înfrîngerea trupelor germane fasciste lîngă Moscova în decembrie 1941. Bătălia pentru apărarea Moscovei a spulberat legenda creată de hitlerişti cu privire la o pretinsă invincibilitate a armatei germane și a zădărnicit planul „războiului fulger" împotriva U.R.S.S. Victoria Armatei Sovietice a însufleţit popoarele ţărilor ocupate de hitlerişti, le-a permis să desfășoare pe scară mai largă lupta de eliberare împotriva cotropitorilor germani. Uniunea Sovietică a acordat tot ajutorul și sprijinul acestei lupte de eliberare.

La 7 decembrie 1941 Japonia a atacat prin surprindere baza maritimă americană Pearl Harbour (insulele Havai). S-a început războiul în Oceanul Pacific. În scurt timp japonezii au ocupat Honcong, Guam, Wake, Malaia, Singapur, Indonezia, Birmania, Noua Guinee, Filipinele, Noua Britanie, insulele Solomon etc. Astfel, cel de-al doilea război mondial se desfășura în 1942 pe trei fronturi: pe frontul sovieto-german, în Oceanul Pacific și în Africa de nord.

În timpul tratativelor de la Londra și Washington s-a ajuns la un acord în privința sarcinii imediate a deschiderii unui al doilea front în Europa în 1942. Dar guvernele S.U.A. și Angliei nu și-au ținut făgăduiala de a deschide cel de-al doilea front în Europa în 1942. Această împrejurare hotărîtoare a permis hitleriştilor să înfăptuiască ofensiva pe frontul sovieto-german în vara anului 1942, să ocupe întreaga Ucrainâ și să ajungă la Volga, în regiunea orașului Stalingrad.

Încercuirea și nimicirea de către trupele sovietice a unei uriașe armate germane fasciste la Stalingrad (noiembrie 1942 — februarie 1943) a constituit pentru hitleriști o înfrîngere de pe urma căreia ei nu și-au mai putut reveni pînă la sfîrșitul războiului. Victoria de la Stalingrad a fost începutul cotiturii decisive în desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

În noiembrie 1942, pe litoralul francez al Africii au debarcat trupe anglo-americane. Pe teritoriile eliberate din Maroc, Algeria și Africa franceză de vest s-au format unități ale armatei antihitleriste franceze. În aprilie 1943 trupele anglo-franco-americane au pornit ofensiva împotriva trupelor italo-germane concentrate în nord-vestul Tunisiei. La 7 mai 1943 americanii au ocupat Bizerta, iar englezii Tunisia. La 12 mai rămășițele trupelor fasciste, împinse spre capul Bonn, s-au predat aliaților.

Unul dintre cele mai importante evenimente militare din 1943 a fost bătălia de la Kursk, pe frontul sovieto-german. Victoriile Armatei Sovietice împotriva blocului hitlerist, pierderile uriașe ale armatei italiene pe frontul sovieto-german și înfrîngerea din Africa de nord au dat posi-

bilitatea aliaților să deplaseze operațiile militare pe teritoriul Italiei. La 10 iulie trupele aliate au debarcat în Sicilia, iar la începutul lui septembrie — în sudul Italiei. În Italia s-a desfășurat o puternică mișcare antifascistă, condusă de partidul comunist. La 25 iulie regimul lui Mussolini a căzut. La 3 septembrie 1943 Italia a capitulat. Partea nordică și centrală a Italiei a fost ocupată însă de hitleriști. La 13 octombrie 1943 noul guvern italian a declarat război Germaniei. A început destrămarea blocului fascist. La 4 iunie 1944 a fost eliberată Roma, iar în primăvara anului 1945 poporul italian, condus de Comitetul de eliberare națională, a curățat de fasciști centrele industriale din nordul Italiei.

Anul 1944 a fost anul victoriilor decisive ale Armatei Sovietice. Cotropitorii fasciști au fost izgoniți de pe teritoriul Țării Sovietelor. Armata Sovietică a eliberat o mare parte a Poloniei, a izgonit pe hitleriști din Romînia și din Bulgaria. În urma insurecției armate săvîrșite la 23 August 1944 sub conducerea partidului comunist, Romînia iese din războiul nedrept antisovietic și întoarce armele împotriva coaliției hitleriste, armata romînă participînd alături de armata sovietică la luptele împotriva Germaniei hitleriste pînă la victoria finală împotriva acesteia. În septembrie 1944 a ieșit din război Finlanda. La 20 octombrie 1944 Armata Sovietică, împreună cu Armata populară de eliberare a Iugoslaviei, a eliberat Belgradul. În noiembrie 1944 Armata populară albaneză, creată pe baza mișcării de partizani care luase o mare amploare, a izgonit pe germani din Albania.

Înfrîngerea trupelor hitleriste pe frontul sovieto-german a creat o situație strategică favorabilă aliaților. La 6 iunie 1944 trupele anglo-americane au debarcat în Europa occidentală. Germania era strînsă în cingi între două fronturi. Un mare rol l-au avut în eliberarea Franței (inclusiv a Parisului) detașamentele de partizani, care au acționat sub conducerea comuniștilor. Operațiile trupelor americane și engleze în Europa se desfășurau însă încet. În decembrie 1944 armata hitleristă a pornit o ofensivă în regiunea Ardenilor împotriva trupelor S.U.A. și ale Angliei. Guvernul englez s-a adresat U.R.S.S. cerînd ajutor urgent. La 12 ianuarie 1945 trupele sovietice au început ofensiva pe tot frontul de la Marea Baltică pînă în Carpați. Aceasta a schimbat radical întreaga situație militară din Occident și a dat posibilitatea aliaților să înceapă la mijlocul lui februarie ofensiva pe Rin.

În urma ofensivei de iarnă a Armatei Sovietice a fost complet eliberată Polonia, o mare parte din Cehoslovacia, a fost ocupată Budapesta, iar Ungaria — ultimul aliat al Germaniei în Europa — a fost silită să iasă din război. La 16 aprilie 1945 Armata Sovietică a început operația finală a războiului împotriva Germaniei hitleriste — operația de la Berlin. La 23 aprilie trupele sovietice au intrat în Berlin. Trupele germane care apărau căile de acces spre Berlin au fost scindate de trupele sovietice, iar apoi încercuite și distruse. Concomitent cu luptele crîncene pe care le duceau la Berlin, trupele sovietice au continuat ofensiva spre vest, în întîmpinarea trupelor anglo-americane care se apropiau de Elba. La 25 aprilie unitățile sovietice și americane au făcut joncțiunea în regiunea orașului Torgau. Germania era ruptă în două. La 2 mai 1945 Armata Sovietică a ocupat în întregime capitala Germaniei. Rezistența armatei germane, lipsită de o conducere unică, n-a durat decît 6 zile. La 8 mai 1945 a fost semnat la Berlin actul de capitulare necondiționată a Germaniei. Trupele sovietice au efectuat un marș impetuos și au eliberat Praga de ocupanții hitleriști, terminînd eliberarea Cehoslovaciei. Cu această strălucită operație s-au încheiat operațiunile militare din Europa.

Victoria asupra Germaniei hitleriste a dus la zdrobirea Japoniei imperialiste. La 9 august 1945 Uniunea Sovietică, îndeplinindu-şi obligaţiile de aliat, a început operaţiunile militare împotriva Japoniei pentru a grăbi pacea generală, pentru a asigura interesele de stat şi securitatea Ţării Sovietelor în Extremul Orient, pentru a ajuta popoarelor înrobite din Asia să se elibereze. Alături de U.R.S.S., la 10 august 1945 a intrat în război, împotriva Japoniei, Republica Populară Mongolă. La 11 august a trecut la ofensivă generală împotriva Japoniei Armata populară de eliberare chineză. Poporul chinez şi armata lui, condusă de partidul comunist, au adus un aport însemnat în acţiunea de înfrîngere a forţelor agresive japoneze. Principala forţă de şoc a militarismului japonez — Armata de la Cuantun — a fost în scurt timp zdrobită. La 2 septembrie 1945 guvernul japonez a semnat actul de capitulare necondiţionată.

Ca urmare a celui de-al doilea război mondial, o serie de ţări din Europa sud-estică şi centrală s-au desprins din sistemul capitalist, păşind pe calea dezvoltării socialiste. Victoria Uniunii Sovietice în război a creat condiţii prielnice pentru victoria marelui popor chinez, a cărui luptă revoluţionară s-a încheiat prin formarea, în 1949, a Republicii Populare Chineze. A luat amploare lupta de eliberare a popoarelor din ţările coloniale şi dependente; s-au format Republica Populară Democrată Coreeană şi Republica Democrată Vietnam.

Cel de-al doilea război mondial s-a terminat printr-o mare victorie a coaliţiei antifasciste, în care rolul hotărîtor l-a avut Uniunea Sovietică, care a zdrobit forţele principale ale fascismului. Încă în cursul războiului puterile coaliţiei antihitleriste au luat, de comun acord, o serie de hotărîri în problemele organizării postbelice a lumii (vezi *Conferinţele de la Teheran, din Crimeea şi de la Potsdam).* Pentru rezolvarea pe cale paşnică a problemelor internaţionale litigioase s-a înfiinţat *Organizaţia Naţiunilor Unite.*

ALGERIA — posesiune a Franţei în Africa de nord. Se mărgineşte cu Marocul, Tunisia, Libia, cu Africa franceză de vest. *Suprafaţa:* peste 2.200.000 km²; *populaţia:* aproximativ 10.000.000 de locuitori (1956): arabi şi berberi. Europenii, în cea mai mare parte francezi, reprezintă peste 10% din populaţie. Oraşul cel mai important este Alger.

La mijlocul secolului al XIX-lea, Franţa, înăbuşind în mod crîncen mişcarea de eliberare naţională a populaţiei autohtone, a anexat Algeria şi a transformat-o într-o colonie a sa.

Algeria este o ţară agrară. Nivelul ei de dezvoltare economică este ceva mai ridicat decît al celorlalte colonii franceze din Africa. Cele mai bune pămînturi se află în mîinile colonialiştilor francezi şi ale moşierilor locali. S-au păstrat formele de exploatare semifeudale — arendarea pămîntului în condiţii înrobitoare. Se cultivă grîul, orzul, citricele, măslinul, tutunul, viţa de vie. O mare însemnătate are cultivarea legumelor timpurii. În domeniul creşterii animalelor predomină creşterea oilor şi a caprelor.

Industria ţării, în cea mai mare parte extractivă, este slab dezvoltată. Se extrage minereu de fier, fosforiţi, precum şi plumb şi zinc. Industria extractivă şi de prelucrare (alimentară şi textilă), precum şi comerţul exterior sînt sub controlul capitalului francez. În export precumpănesc produsele agricole: fructe, vin, legume, piele, plută. Se importă textile, produse metalurgice, maşini, combustibil.

Algeria este administrată pe baza aşa-zisului Statut algerian, care a fost introdus în 1947 şi care menţine regimul colonial. În anii de după război s-a desfăşurat în ţară lupta împotriva jugului colonial. Cu ajutorul unui mare efectiv de trupe trimise din metropolă, colonialiştii francezi încearcă, fără succes, să înăbuşe mişcarea de

eliberare națională a poporului algerian.

Principala organizație politică a burgheziei naționale din Algeria este Frontul eliberării naționale.

Interesele maselor populare sînt apărate cu cea mai mare consecvență de Partidul Comunist din Algeria, creat în 1920 ca o secție a Partidului Comunist Francez. În 1934 Partidul Comunist din Algeria s-a transformat într-un partid de sine stătător. Partidul comunist luptă pentru independența Algeriei, pentru pace, democrație și socialism. Secretarul C.C. este Larbi Buhali. În septembrie 1955 partidul comunist a fost interzis. Activitatea organizației progresiste „Uniunea generală a sindicatelor algeriene" este și ea supusă persecuțiilor.

La 19 septembrie 1958 la Cairo s-a constituit un guvern provizoriu al Republicii Algeria.

ALIANȚA COOPERATISTĂ INTERNAȚIONALĂ (A.C.I.) — uniune internațională a cooperației de consum, întemeiată în 1895. În 1921 a intrat în Alianța cooperatistă internațională cooperația sovietică. În 1956 Alianța grupa organizații cooperatiste naționale din 38 de țări, numărînd peste 120.000.000 de membri.

Cea mai mare organizație din Alianța cooperatistă internațională este Uniunea centrală a cooperativelor de consum din U.R.S.S. (aproape 33.000.000 de membri), care luptă împreună cu organizațiile cooperatiste progresiste din celelalte țări împotriva scizioniștilor din mișcarea cooperatistă internațională, apără principiile democratice în activitatea A.C.I. și militează pentru participarea activă a organizațiilor cooperatiste la lupta pentru îmbunătățirea situației economice a oamenilor muncii.

„AL TREILEA REICH" — așa numeau fasciștii germani Germania hitleristă. Primul Reich (imperiu) ei îl considerau „Sfîntul Imperiu Roman de națiune germană", care a existat începînd din secolul al X-lea și care s-a destrămat definitiv în urma cuceririlor napoleoniene. Fasciștii numeau al doilea Reich statul german creat în 1871, sub puterea dinastiei prusace a Hohenzollernilor, după victoria asupra Franței. Acest Reich a existat pînă în 1918, cînd, în urma revoluției, monarhia a fost răsturnată. Fasciștii considerau ca început al „celui de-al treilea Reich" venirea la putere a lui Hitler (1933).

AMANGHELDÎ IMANOV (1873—1919) — erou al poporului cazah, unul dintre organizatorii Puterii sovietice în Cazahstan.

S-a născut în județul Turgai, dintr-o familie de țărani săraci. Pentru acțiuni revoluționare a fost în repetate rînduri supus persecuțiilor baiilor și autorităților țariste. În 1916 a fost în fruntea răscoalei pentru eliberarea națională a maselor muncitoare din Cazahstan. În 1917 a luptat împotriva administrației guvernului provizoriu, care continua politica țaristă, și împotriva organizației burghezo-naționaliste, contrarevoluționare cazahe „Alaș-Orda". În 1918 a intrat în partidul comunist și a fost numit comisar militar al județului Turgai; a organizat unități naționale ale Armatei Roșii, a ajutat pe partizanii din Siberia care luptau împotriva lui Kolceak. În mai 1919, Amangheldî Imanov a fost ucis de membrii organizației „Alaș-Orda", care au dezlănțuit o rebeliune contrarevoluționară în Turgai.

AMBASADOR — reprezentant diplomatic cu rangul cel mai înalt.

AMERICA LATINĂ — grup de țări din emisfera apuseană situate în America centrală și de sud, precum și în Indiile apusene. Denumirea provine de la faptul că în aceste țări predomină limbile de origine latină (spaniola, portugheza, franceza). *Suprafața* totală: circa 21.000.000 km²; *populația:* peste 170.000.000. Din America latină fac parte 20 de state: Argentina, Brazilia, Cile, Uruguai, Paraguai, Bolivia, Peru, Ecuador, Vene-

zuela, Columbia, Panama, Costa-Rica, Nicaragua, Honduras, Salvador, Guatemala, Mexic, Cuba, Haiti, Republica Dominicană, precum şi următoarele posesiuni coloniale ale puterilor imperialiste: Jamaica, Hondurasul Britanic, Guiana Britanică, Guiana Franceză, Guiana Olandeză etc.

AMNISTIE — scoaterea celor condamnaţi de sub sancţiunile legii printr-un act al conducătorului statului sau al organului suprem al puterii de stat. În Uniunea Sovietică, emiterea decretelor de amnistiere pe întreaga ţară, precum şi a decretelor de amnistiere a persoanelor condamnate de tribunalele unionale este de competenţa Sovietului Suprem al U.R.S.S. Amnistierea persoanelor condamnate de instanţele judecătoreşti ale republicilor unionale este de competenţa Sovietelor Supreme ale acestor republici.

ANALIZĂ — metodă de cercetare, care constă în desfacerea sau descompunerea obiectului, fenomenului în părţile lui componente; în teorie — descompunerea mintală a *obiectului* în scopul cunoaşterii esenţei părţilor lui componente. Gîndirea constă atît în descompunerea obiectelor, fenomenelor în elementele lor, cît şi în reunirea (sinteza) elementelor legate între ele. Analiza alcătuieşte împreună cu *sinteza* un moment necesar al procesului de cercetare a fiecărui fenomen complex.

ANALOGIE — concordanţă, asemănare, potrivire dintre diverse obiecte, fenomene, noţiuni.

ANARHISM — curent politic micburghez reacţionar, care a luat naştere între anii 1840 şi 1870 în Europa. Principalii ideologi ai anarhismului au fost Max Stirner, Proudhon, Bakunin şi Kropotkin. Anarhismul neagă orice putere de stat, inclusiv statul dictaturii proletariatului, este împotriva unui partid de sine stătător al clasei muncitoare, împotriva rolului conducător al acestuia în mişcarea revoluţionară, propovăduieşte lichidarea oricărei puteri de stat, cultul „personalităţii libere". Făcînd propagandă pentru tactica terorii individuale şi pentru refuzul de a participa la lupta politică, anarhiştii abat pe muncitori de la misiunea lor istorică, dezorganizează mişcarea muncitorească. Tăgăduind rolul istoric de importanţă mondială al proletariatului, anarhiştii subordonează clasa muncitoare politicii burgheze.

Anarhismul reflectă mai ales starea de spirit a micii burghezii de la oraşe şi sate şi a păturilor înapoiate ale clasei muncitoare. Anarhiştii au exercitat o influenţă deosebit de nefastă asupra mişcării muncitoreşti care lua naştere în Italia, Spania, Franţa şi într-o serie de ţări ale Americii latine. O dată cu dezvoltarea proletariatului industrial şi a organizaţiilor lui de clasă, în aceste ţări influenţa anarhiştilor a scăzut neîncetat. Anarhiştii au început să caute sprijin la sindicatele muncitoreşti de masă, pe care ei au încercat să le opună partidelor proletare (vezi *Anarho-sindicalism*). În timpul primului război mondial majoritatea liderilor anarhişti şi anarhosindicalişti au sprijinit guvernele lor imperialiste.

Victoria Revoluţiei din Octombrie în Rusia a dus la completa destrămare a mişcării anarhiste. Ca curent politic anarhismul şi-a mai păstrat o oarecare influenţă în ţările Americii latine, precum şi în Spania.

ANARHO-SINDICALISM — curent oportunist mic-burghez în mişcarea sindicală, care se află sub influenţa politică şi ideologică a *anarhismului*; a luat naştere la sfîrşitul secolului al XIX-lea, ajungînd la maxima sa dezvoltare la începutul secolului al XX-lea mai ales în Franţa, Italia, Spania, Elveţia şi în statele Americii latine.

Anarho-sindicaliştii neagă necesitatea participării muncitorilor la lupta politică, neagă necesitatea unui partid politic independent al clasei muncitoare, resping dictatura proletariatului. Ei consideră că sindicatele sînt cea mai înaltă formă de organi-

zare a clasei muncitoare şi unica organizaţie care îi este necesară, iar lupta economică este singura luptă care corespunde intereselor clasei muncitoare. Metodele lor de luptă sînt boicotul economic, sabotajul, greva. Anarho-sindicaliştii văd în greva economică generală mijlocul care ar fi în stare, fără cucerirea puterii de stat de către proletariat, să ducă la exproprierea de către sindicate a mijloacelor de producţie şi la construirea unei societăţi noi, ale cărei principale celule ar trebui să fie nişte „asociaţii de producţie" nedefinite.

Revoluţia din Octombrie a dat o lovitură zdrobitoare anarho-sindicalismului, arătînd că e lipsit de orice fundament şi dezvăluind caracterul lui dăunător proletariatului. După 1917, cîţiva cunoscuţi activişti anarho-sindicalişti, revizuindu-şi concepţiile, au trecut în fruntea mişcării sindicale progresiste (Monmousseau în Franţa, Haywood în S.U.A. etc.). Anarho-sindicaliştii spanioli, care au încercat în 1936—1939 să-şi înfăptuiască programul, n-au făcut decît să împiedice unitatea clasei muncitoare, să slăbească republica şi, în ultimă instanţă, au înlesnit instaurarea regimului franchist. După cel de-al doilea război mondial, „ideile" anarho-sindicaliste mai dăinuie încă în unele ţări capitaliste în rîndurile celor mai înapoiate pături ale clasei muncitoare, precum şi în rîndurile unei părţi a intelectualităţii mic-burgheze.

În Rusia, unde sindicatele s-au format după apariţia Partidului muncitoresc social-democrat şi în jurul acestuia, anarho-sindicalismul nu s-a dezvoltat, dar tendinţe sindicaliste s-au manifestat, după înfrîngerea revoluţiei din 1905—1907, în lozinca convocării unui „congres muncitoresc" fără partid şi în propunerea menşevicilor de a proclama „neutralitatea" sindicatelor. Congresul al V-lea al P.M.S.D.R. (1907) a condamnat aceste idei dăunătoare şi a adoptat în chestiunea sindicatelor rezoluţia propusă de bolşevici. După victoria Revoluţiei din Octombrie, în perioada trecerii la refacerea economiei naţionale, anarho-sindicalismul s-a manifestat în platforma aşa-zisei „opoziţii muncitoreşti", care a încercat să minimalizeze rolul partidului, negînd importanţa dictaturii proletariatului în construcţia economică, opunînd sindicatele Statului sovietic şi partidului comunist.

În 1921, Congresul al X-lea al partidului a condamnat „opoziţia muncitorească" anarho-sindicalistă, a calificat propagarea ideilor anarho-sindicaliste drept o deviere incompatibilă cu apartenenţa la partidul comunist şi a chemat partidul să lupte cu hotărîre împotriva acestei devieri.

ANATEMĂ — excomunicare, afurisenie. Este larg folosită de bisericile diferitelor culte ca mijloc de teroare religioasă împotriva mişcării revoluţionare a oamenilor muncii şi împotriva ideilor progresiste. Biserica catolică a excomunicat de multe ori pe reprezentanţii gîndirii ştiinţifice progresiste. În Rusia, biserica ortodoxă a anatemizat pe I. Bolotnikov, S. Razin, F. Pugaciov, L. N. Tolstoi.

ANDORA — stat pitic în Pirinei Orientali, între Franţa şi Spania, format din 6 comune rurale. *Suprafaţa*: 453 km²; *populaţia*: 6.000 de locuitori (1955), formată din cataloni, în cea mai mare parte ţărani. Capitala: Andora.

Andora este o republică sub protectoratul Franţei şi al Spaniei (episcopul de Urjel). În economie predomină creşterea oilor, agricultura, industria forestieră.

ANEXIUNE — acapararea, alipirea cu forţa de către un stat a teritoriului (sau a unei părţi din teritoriul) altei ţări. Definiţia clasică a anexiunii o conţine *Decretul asupra păcii*, adoptat de cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917. În decret se spune că prin anexiune, guvernul sovietic înţelege „orice alipire a unei naţionalităţi mici sau slabe la un stat mare sau puternic fără consim-

ţămîntul şi dorinţa — exprimate precis, clar şi liber — ale acestei naţionalităţi, indiferent cînd a fost săvîrşită această alipire forţată şi indiferent de gradul de dezvoltare sau de înapoiere a naţiunii alipite cu forţa sau reţinută cu forţa în graniţele statului în chestiune".

Anexiunea poate să constea atît în acapararea unui stat întreg (de pildă acapararea Coreei de către Japonia în 1910, acapararea Austriei de către Germania în 1938), cît şi în alipirea unei părţi a teritoriului străin (de pildă acapararea de către S.U.A. a unei mari părţi din teritoriul Mexicului în 1848).

Politica anexionistă este proprie statelor imperialiste. Din momentul formării sale guvernul sovietic s-a ridicat şi se ridică în mod consecvent împotriva anexiunilor.

ANGLIA — vezi *Marea Britanie*.

ANGOLA — colonie portugheză din Africa de vest. Se mărgineşte cu Federaţia Rodeziei şi a Niasei, Congo Belgian şi Africa de sud-vest. *Suprafaţa:* 1.247.000 km²; *populaţia:* 4.317.000 de locuitori (1956), dintre care 2% europeni. Populaţia băştinaşă — bantu. Centrul administrativ este portul Luanda. Principala ramură a economiei este agricultura. Se cultivă cafea, sisal, porumb, trestie de zahăr, bumbac. Subsolul Angolei este bogat în zăcăminte, care nu sînt aproape de loc exploatate. Principalele articole de export sînt: diamantele, cafeaua şi zahărul.

Colonialiştii portughezi, care stăpînesc ţara de aproape 400 de ani şi care au menţinut robia şi comerţul de sclavi pînă la sfîrşitul secolului al XIX-lea, exploatează în mod crîncen populaţia băştinaşă. Privînd pe oamenii muncii din ţară de drepturile elementare, ei îi constrîng să lucreze pe plantaţiile lor. În economia Angolei ocupă poziţii importante capitalul american, englez şi belgian.

ANSCHLUSS (alipire) — politica agresivă dusă de imperialismul german faţă de Austria, îndreptată spre lichidarea independenţei ei şi transformarea ei într-o parte componentă a Germaniei. În martie 1938, cu îngăduinţa guvernelor american, englez şi francez, Germania hitleristă a realizat Anschlussul, intrînd cu trupele sale pe teritoriul Austriei şi proclamînd alipirea ei la Germania. U.R.S.S. a fost singurul stat care a protestat împotriva ocupării Austriei de către hitlerişti. Eliberarea Austriei a avut loc în 1945, în urma înfrîngerii Germaniei hitleriste în cel de-al doilea război mondial.

Tratatul de stat privitor la restabilirea unei Austrii independente şi democratice, încheiat la 15 mai 1955 de către U.R.S.S., Anglia, S.U.A. şi Franţa cu Austria, conţine un articol special (4), intitulat: „Interzicerea Anschlussului". Potrivit § 1 al acestui articol, „puterile aliate şi unite declară că alianţa politică sau economică între Austria şi Germania este interzisă. Austria recunoaşte în întregime responsabilitatea sa în această chestiune şi nu va încheia alianţă politică sau economică cu Germania sub nici o formă".

ANTAGONISM — contradicţie care ia forma cea mai acută şi se rezolvă de obicei prin distrugerea unuia din contrariile în luptă.

Noţiunea de antagonism este folosită în marxism pentru a caracteriza unele contradicţii ale societăţii împărţite în clase potrivnice. Contradicţiile antagoniste îşi au rădăcina nu în „natura" umană, aşa cum susţin ideologii burgheziei, ci în orînduirea economică a societăţii împărţite în clase potrivnice. La baza contradicţiilor antagoniste se află contradicţiile de neîmpăcat dintre clasele duşmane. Antagonismul de clasă ajunge la o deosebită ascuţime în condiţiile capitalismului. Desfiinţarea proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie şi lichidarea claselor exploatatoare constituie principala condiţie pentru înlăturarea tuturor antagonismelor sociale. În U.R.S.S., în perioada de trecere de la capitalism

la socialism, au existat contradicții antagoniste între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, pe de o parte, și burghezia de la orașe și chiaburime pe de altă parte. Acest antagonism a fost rezolvat prin lichidarea claselor exploatatoare.

ANTANTA (înțelegerea) — bloc format de statele imperialiste — Anglia, Franța și Rusia — la începutul secolului al XX-lea.

La începutul ultimului deceniu al secolului al XIX-lea, pentru a contrabalansa *Tripla Alianță* agresivă, creată de Germania, a fost încheiată alianța franco-rusă. În 1904 s-a încheiat un acord între Anglia și Franța, care în 1907, în urma semnării acordului anglo-rus, s-a transformat în Tripla Înțelegere sau Antantă.

La baza ambelor blocuri se afla tendința spre o nouă împărțire a lumii între principalele puteri capitaliste. Această tendință era manifestată îndeosebi de Germania, care într-o perioadă scurtă (din 1871 pînă în 1913) întrecuse din punct de vedere economic Anglia și celelalte țări din Europa.

Formarea Antantei n-a înlăturat contradicțiile care existau între Anglia, Franța și Rusia, dar contradicțiile dintre aceste țări, pe de o parte, și Germania, pe de altă parte, se adînceau tot mai mult, ducînd pînă în cele din urmă la *primul război mondial*.

În timpul războiului au aderat la Antantă S.U.A., Japonia, Italia ș.a. (în total 25 de țări).

După victoria Revoluției din Octombrie și ieșirea Republicii Sovietice din război, puterile Antantei au început intervenția militară în Rusia, căutînd să răstoarne Puterea sovietică. Imperialiștii Antantei, în alianță cu contrarevoluția rusă, au organizat o expediție militară împotriva Țării sovietice (vezi *Războiul civil din U.R.S.S.*). Armata Roșie a zdrobit însă pe intervenționiști și agentura lor albgardistă. Odată cu terminarea primului război mondial și cu zdrobirea intervenției antisovietice, Antanta s-a destrămat.

Ulterior termenul de „Antantă" a fost folosit pentru denumirea unor blocuri sau alianțe regionale (locale) ale statelor, formate în perioada dintre primul și cel de-al doilea război mondial și care au avut rolul de instrumente ale politicii antisovietice a puterilor imperialiste.

ANTIC — care a existat în trecutul îndepărtat, care se referă la orînduirea socială, cultura, arta etc. a Greciei vechi sau a Romei vechi.

ANTISEMITISM — atitudine ostilă față de evrei, care se concretizează prin îngrădirea drepturilor lor, prin expulzări, maltratări în masă. Clasele exploatatoare cultivă antisemitismul cu scopul de a abate atenția oamenilor muncii de la sarcinile luptei de clasă.

Antisemitismul a fost cultivat de fasciștii germani. Hitleriștii, care propovăduiau „teoria rasistă" a urii față de om, au adoptat așa-zisele „legi de la Nürnberg" (1935), care răpeau evreilor din Germania toate drepturile cetățenești. În 1938 hitleriștii au organizat în întreaga Germanie pogromuri împotriva evreilor, care au servit drept mijloc pentru jefuirea acestora. În anii războiului, fasciștii germani au exterminat milioane de evrei nu numai în Germania, ci și în țările ocupate.

În U.R.S.S., antisemitismul este sancționat de lege în modul cel mai sever ca un fenomen profund ostil orînduirii sovietice. Art. 123 din Constituția U.R.S.S. glăsuiește: „Orice fel de îngrădire, directă sau indirectă, a drepturilor, sau invers, stabilirea de privilegii directe sau indirecte cetățenilor pe temeiul rasei sau al naționalității cărora aparțin, precum și orice propovăduire a exclusivismului sau a urii și disprețului de rasă sau naționalitate se pedepsesc prin lege".

APATRID — persoană care nu are drepturi cetățenești în nici un stat. Această situație intervine atunci cînd o persoană pierde cetățenia într-un stat și n-o capătă în altul. Persoanele

care se află în situația de apatrizi se supun legilor țării în care domiciliază, fără să se bucure însă de drepturile politice pe care le au cetățenii acestei țări și totodată nu au nici drepturile pe care legea le conferă cetățenilor străini și nici dreptul de a fi apărați de către un stat străin.

APEL — acțiune făcută la o instanță superioară pentru a obține anularea unei hotărîri. 1) Cerere adresată organului de partid superior de către un membru sau candidat al P.C.U.S. care nu este de acord cu hotărîrea organizației de partid care îi aplică o sancțiune de partid sau îl exclude din rîndurile P.C.U.S. Conform Statutului P.C.U.S., apelurile celor excluși trebuie să fie examinate de organele de partid respective în termen de cel mult 20 de zile din ziua în care a fost depusă cererea. 2) Cerere de anulare a unei sentințe sau hotărîri judecătorești adresată instanței superioare. Procedura judiciară a țărilor burgheze face distincție între apel ca o atacare a sentinței și a hotărîrii în fond și *recurs*, ca o atacare a acestora numai în ceea ce privește încălcările formale ale legii. Procedura judiciară sovietică nu cunoaște deosebirea dintre apel și recurs. În U.R.S.S. recursul permite atacarea și reexaminarea sentințelor și hotărîrilor atît pe motive de formă cît și în fond.

APELUL DE LA STOCKHOLM — a fost adoptat de Comitetul permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii la cea de-a treia sesiune a sa, din martie 1950. În acest apel se cerea interzicerea necondiționată a armei atomice ca armă de agresiune și de exterminare în masă a oamenilor, instituirea unui strict control internațional asupra aplicării acestei hotărîri și se considera drept criminal de război guvernul care va folosi primul arma atomică împotriva oricărei țări, aceasta fiind apreciată ca o crimă împotriva omenirii. În 1950 Apelul de la Stockholm a fost semnat, în toate țările lumii, de 500.000.000 de oameni de diferite naționalități, profesii și convingeri politice. În Uniunea Sovietică Apelul de la Stockholm a fost semnat de peste 115.000.000 de oameni, în Republica Populară Chineză de peste 223.000.000, în Franța de 15.000.000, în Italia de 17.000.000. Apelul de la Stockholm a constituit un important jalon istoric în lupta popoarelor pentru pace.

APOLITISM — atitudine indiferentă față de politică. Indiferența față de viața politică răspîndită în rîndurile unor pături ale populației în țările capitaliste este urmarea stării de înapoiere și a insuficientei dezvoltări ideologice a acestor pături, precum și rezultatul faptului că sînt dezamăgite de politica claselor guvernante. Atitudinea de indiferență față de politică convine burgheziei, deoarece ea îndepărtează pe oamenii muncii de la viața politică, de la lupta de clasă. De aceea ideologii ei propovăduiesc atitudinea apolitică, apartinică, teoria „științei pure", a „artei pentru artă".

Una din trăsăturile caracteristice ale statului socialist, spre deosebire de cel capitalist, este atragerea celor mai largi pături de oameni ai muncii la viața social-politică.

APOLOGIE — proslăvirea, apărarea preconceputâ a unui fenomen oarecare în locul studierii lui obiective.

APOLOGET — cel care face o apologie, cel care apără cu zel excesiv anumite idei sau sisteme (de pildă apologet al capitalismului).

APRIORIC — anterior experienței, care nu se bazează pe experiență și practică. După unii filozofi idealiști (Kant și adepții lui), cunoașterea noastră ar fi apriorică. Materialismul dialectic arată că toate cunoștințele se bazează, în ultimă instanță, pe experiența și practica muncii sociale a omenirii.

ARABIA SAUDITĂ — stat situat în Asia, în peninsula Arabică. Se învecinează cu Iordania, Irac, Kuweit, protectoratul Oman, Iemenul. *Suprafața:* peste 1.600.000 km² (o parte considerabilă pustiu); *populația:*

7.000.000 de locuitori (1952), în special arabi. Capitala: Er Riad. Orașe: Mecca, Medina; porturi: Gidda la Marea Roșie și Dammam în golful Persic. Centrul industriei petrolifere: Dahran.

Baza economică o formează extracția petrolului, Arabia Saudită ocupînd în ceea ce privește rezervele de petrol (5.492.000.000 de tone) unul dintre primele locuri în lumea capitalistă. În 1956 au fost extrase peste 47.900.000 de tone. Prospectarea, extracția și exportul petrolului sînt monopolizate de concernul petrolifer american „Aramco". Companiile americane dețin de asemenea două conducte petrolifere: una dintre ele leagă exploatările petrolifere El Hasa cu portul Ras Tanura din golful Persic, cealaltă golful Persic cu Marea Mediterană (în apropiere de portul libanez Saida). Arabia Saudită posedă și zăcăminte de aur, cupru și fier; dintre acestea se exploatează numai aurul. În orașe sînt dezvoltate meșteșugurile: pielăria, țesătoria, cizelarea metalelor, confecționarea armelor.

În agricultură s-au menținut importante rămășițe ale orînduirii feudale și ale orînduirii comunei primitive. Pămîntul aparține marilor feudali și negustori, țărănimea muncitoare aflîndu-se într-o dependență semiiobagă. O parte importantă a populației o formează crescătorii de vite nomazi, care treptat devin sedentari. Se cresc oi, cai, cămile. Agricultura este răspîndită mai ales în oaze, în special în Nedjd. Principalele culturi sînt cerealele (grîu, orz, porumb), cafeaua, vița de vie, curmalul și alți pomi fructiferi. O oarecare însemnătate economică prezintă deservirea pelerinilor care vin la Mecca și la Medina — centrele religioase ale lumii musulmane.

Arabia Saudită este o monarhie teocratică. Șeful laic și spiritual al statului este regele. În țară nu există parlament. Puterea executivă este exercitată de un Consiliu de Miniștri numit de rege.

ARAKCEEVISM — regim de acerb despotism polițist, de dominație brutală a clicii militare și de disciplină a bîtei. Denumit astfel după numele lui Arakceev, atotputernicul favorit al țarilor ruși Pavel I și Alexandru I.

Termenul de „arakceevism" este folosit pentru a denumi orice dominație arbitrară și brutală.

ARBITRAJ — judecarea unui diferend de către un arbitru, rezolvarea unui litigiu de o persoană aleasă de părți prin bună înțelegere — arbitru, sau de cîteva persoane, desemnate de fiecare din părțile în litigiu — arbitri, în frunte cu un președinte al comisiei de arbitraj — supraarbitru.

Arbitraj internațional — una dintre modalitățile de rezolvare pașnică a litigiilor dintre state. Statele în litigiu pot să predea litigiul spre rezolvare, de comun acord, unui arbitru ales de ele sau unor comisii de arbitraj anume instituite pentru unele categorii de litigii internaționale.

Arbitrajul de stat în U. R. S. S. — organ special instituit pentru rezolvarea litigiilor patrimoniale dintre întreprinderile și organizațiile socialiste și care are drept scop întărirea disciplinei contractuale și de plan și a hozrasciotului. Conducerea organelor arbitrajului de stat este înfăptuită de Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. Litigiile se rezolvă în cadrul arbitrajului de stat de către arbitrul de stat și reprezentanții legali ai părților litigante. Nu sînt de competența arbitrajului de stat, fiind rezolvate de tribunale, litigiile dintre instituțiile de stat și colhozuri, litigiile în legătură cu transportul feroviar sau fluvial și maritim de mărfuri și alte cîteva categorii de litigii.

Hotărîrile arbitrajului de stat sînt definitive și nu pot fi atacate pe nici o cale. Ele pot fi însă revizuite prin exercitarea dreptului de control al primului arbitru. Hotărîrile sînt aduse la îndeplinire de înseși părțile litigante,

iar la nevoie — prin executare silită. Litigiile dintre organizaţii care fac parte din sistemul aceluiaşi minister (departament, centru cooperatist) sînt rezolvate de arbitrajul departamentului, creat pe lîngă instituţiile respective.

ARENDAREA PĂMÎNTULUI — formă de exploatare a pămîntului răspîndită în condiţiile capitalismului, în care arendaşul obţine în folosinţă de la proprietarul funciar pămîntul pe un anumit termen, în schimbul unei plăţi stabilite prin contractul de arendă.

Arenda se compune în principal din *renta* funciară şi dobînda la capitalul investit. Există deosebiri între arendarea capitalistă a pămîntului (în care arendaşul este un capitalist) şi arendarea pămîntului de către ţărani; ultima are un caracter vădit înrobitor şi e însoţită de exploatarea ţăranului arendaş de către proprietarii funciari şi capitalişti, care percep o arendă mare. Treptat fermierii-arendaşi ajung într-o situaţie de dependenţă faţă de băncile şi de capitaliştii care deţin pămîntul. În ţările capitaliste slab dezvoltate, în colonii şi în semicolonii este larg răspîndită arenda în natură, cînd arendaşul dă drept plată proprietarului funciar o mare parte din recolta obţinută (vezi *Dijmă*).

În Rusia pînă la revoluţie precumpănea arendarea pămîntului de către ţăranii cu gospodărie mică. Lipsa de pămînt îi silea pe ţărani să ia în arendă pămîntul moşieresc în condiţii înrobitoare — în schimbul *muncii în dijmă* sau a plăţii în natură.

Desfiinţînd proprietatea privată asupra pămîntului, Revoluţia din Octombrie a eliberat ţărănimea de plata pentru pămînt. În U.R.S.S. pămîntul este proprietatea socialistă a statului, bun al întregului popor. „Pămîntul deţinut de colhozuri este dat acestora în folosinţă fără plată şi pe termen nelimitat, adică pe veci“ (Constituţia U.R.S.S., art. 8).

În ţările de democraţie populară s-a introdus o îngrădire severă a relaţiilor de arendă. Este interzisă plata în natură pentru pămîntul arendat, mărimea arendei în bani fiind stabilită de stat pe baza unor tarife fixe. Folosirea muncii salariate pentru lucrarea pămîntului luat în arendă este interzisă. Aceasta înseamnă în practică interzicerea luării în arendă a pămîntului de către chiaburi. Este de asemenea interzisă darea în arendă a pămînturilor obţinute în urma înfăptuirii reformelor agrare.

ARGENTINA — al doilea stat din America de Sud după mărime şi populaţie. Se mărgineşte cu Uruguai, Brazilia, Paraguai, Bolivia, Chile. *Suprafaţa:* 2.808.000 km²; *populaţia:* 19.470.000 de locuitori (1957), în majoritate descendenţi ai coloniştilor din Spania, Italia şi din alte ţări europene; aproximativ 3% din populaţie e alcătuită din indieni şi metişi. Capitala: Buenos-Aires.

Cucerirea Argentinei de către spanioli a început în prima jumătate a secolului al XVI-lea şi a fost însoţită de exterminarea în masă a indienilor. Ca urmare a luptei de eliberare a coloniilor spaniole, în 1816 Argentina şi-a proclamat independenţa.

Argentina este ţara cea mai dezvoltată din punct de vedere economic din America latină. Baza economiei ei o constituie agricultura, care s-a specializat în marea producţie de cereale-marfă (culturile mai importante — grîul, porumbul) şi produse ale creşterii animalelor, destinate exportului. Înainte de război ocupa primul loc în lumea capitalistă în exportul de carne şi al doilea loc în exportul de grîu. Aproape tot pămîntul şi o parte covîrşitoare a vitelor aparţin marilor moşieri şi societăţilor străine. Alături de forma capitalistă a economiei sînt larg răspîndite rămăşiţele feudale. Aproximativ 80% din ţăranii muncitori sînt arendaşi-dijmaşi şi numai 20% sînt proprietari de mici loturi de pămînt. Producţia industrială este specializată mai ales în preluera-

rea produselor agricole (industria cărnii congelate, pielărie, fabricarea zahărului); de asemenea, este dezvoltată industria textilă. În timpul celui de-al doilea război mondial s-a extins producția industriei constructoare de mașini, chimică și de prelucrare a lemnului.

Argentina este o republică, condusă de un președinte ales pe 6 ani. Puterea legislativă este exercitată de un congres alcătuit din două Camere. În 1946, în țară s-a instaurat regimul totalitar al generalului J. Peron, care ocupa postul de președinte. În septembrie 1955, în urma unei insurecții armate, guvernul Peron a căzut. În 1958 a fost ales președinte Arturo Frondizi.

Interesele diferitelor pături ale burgheziei și ale proprietarilor funciari le reprezintă partidul radical, partidul socialist, partidul democrat-progresist și partidul național-democrat.

Partidul Comunist din Argentina, înființat în ianuarie 1918, a fost în ilegalitate pînă în 1945, iar de atunci se află în semilegalitate. El luptă consecvent pentru interesele oamenilor muncii, pentru crearea unui front național-democrat antiimperialist, pentru socialism. Președintele partidului este Arnedo Jeronimo Albares, secretarul C.C. — Victorio Codovilla. Organul central este ziarul „Nuestra Palabra" („Cuvîntul nostru"), iar revista teoretică a partidului este „Nueva Era" („Era nouă").

ARISTOCRAȚIE — 1) Nobilimea, care își datorează situația bogăției sau obîrșiei și care a apărut inițial în urma descompunerii orînduirii comunei primitive. Baza ei au constituit-o căpeteniile gintii, conducătorii militari, preoții. În societatea sclavagistă, din aristocrație făceau parte familiile cele mai bogate, care posedau mulți robi și multe pămînturi; în cea feudală — feudalii cei mai de vază, mai apropiați de curte, care dețineau posturi înalte în stat. Datorită revoluțiilor burgheze, aristocrația a fost înlăturată de la puterea politică nemijlocită, iar într-un șir de țări a fost chiar nevoită să ajungă la un compromis cu burghezia. În societatea capitalistă, familiile aristocratice nobile fie că au dispărut, fie că s-au adaptat condițiilor noii orînduiri, gospodărindu-și moșiile după metode capitaliste (de pildă iuncherii în Germania, lorzii în Anglia). 2) În sens figurat — pătura superioară privilegiată a unei clase sau a unui grup social, care se bucură de avantaje sau drepturi speciale (vezi *Aristocrație muncitorească*).

„ARISTOCRAȚIE MUNCITOREASCĂ" — pătură a clasei muncitoare în țările capitaliste, cea mai bine plătită din supraprofiturile monopolurilor, și prin aceasta separată de masa principală a oamenilor muncii. „Aristocrația muncitorească", ca purtător al influenței politice și ideologice a burgheziei în rîndurile proletariatului, frînează dezvoltarea mișcării muncitorești revoluționare în țările capitaliste și este reazemul *socialiștilor de dreapta.*

În Anglia, desprinderea „aristocrației muncitorești" a început încă la mijlocul secolului al XIX-lea, deoarece burghezia engleză deținea pe atunci o poziție monopolistă pe piața mondială și obținea venituri uriașe din colonii. O dată cu apariția imperialismului, la sfîrșitul secolului al XIX-lea, constituirea păturii „aristocratice" a clasei muncitoare într-un grup social deosebit a început în toate țările capitaliste. Monopolurile capitaliste întăresc prin diferite măsuri poziția acestui grup social, atît de important pentru ele, intensificînd în același timp exploatarea masei principale a muncitorilor. În perioada crizei generale a capitalismului, baza economică de formare a „aristocrației muncitorești" se îngustează.

ARISTOV Averki Borisovici (n. 1903) — membru al Prezidiului și secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut dintr-o familie de pescari în orașul Krasnîi Iar, regiunea Astrahan. Între anii 1912 și 1919 a lucrat la pescăriile din gubernia Astrahan. Între anii 1919 și 1921, a luat parte activă la crearea primelor organizații comsomoliste din gubernia Astrahan. Din 1921 este membru al partidului comunist. Între anii 1922 și 1925 a urmat cursurile Facultății muncitorești din Astrahan și Kazan. În 1925—1926 a făcut serviciul militar în Armata Roșie. După terminarea serviciului militar a avut munci de partid. Între anii 1928 și 1932 a urmat cursurile Institutului politehnic „M. I. Kalinin" din Leningrad. Între anii 1932 și 1934 a lucrat ca maistru, iar apoi ca inginer la uzina „Tentrolit" din Leningrad. Între anii 1934 și 1939 a depus o activitate științifică-pedagogică la Institutul „M. I. Kalinin" din Leningrad și la Institutul „S. M. Kirov" din Sverdlovsk. Între anii 1940 și 1943 a fost secretar al Comitetului regional al P.C.U.S. din Sverdlovsk, în 1943—1944 — secretar al Comitetului regional al P.C.U.S. din Kemerovo, între anii 1944 și 1950 — prim-secretar al Comitetului de ținut și al Comitetului orășenesc al P.C.U.S. din Krasnoiarsk, între anii 1950 și 1952 — prim-secretar al Comitetului regional al P.C.U.S. din Celeabinsk, în 1952—1953—secretar al C.C. al P.C.U.S. și șeful secției organe de partid, sindicale și comsomoliste a C.C. al P.C.U.S., în 1953—1954 — președinte al Comitetului executiv al ținutului Habarovsk, în 1954—1955 — prim-secretar al Comitetului de ținut al P.C.U.S. din Habarovsk. Din 1955 este secretar al C.C. al P.C.U.S., din 1956— membru în Biroul C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R. La Congresele al XIX-lea și al XX-lea ale P.C.U.S. a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Începînd din iunie 1957 este membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Aristov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. și al R.S.F.S.R., membru în comisia pentru propuneri legislative a Sovietului Uniunii al Sovietului Suprem al U.R.S.S.

ARMATE DE MUNCĂ — au existat în Rusia Sovietică în perioada 1920—1921. Crearea armatelor de muncă a fost o măsură temporară, determinată de situația militară-politică și economică în care se afla pe atunci Țara Sovietică. Rămînînd în regim militar, în condițiile menținerii disciplinei militare, soldații Armatei Roșii se încadrau în construcția economică pașnică: refacerea transportului feroviar aprovizionarea cu lemne etc.

Congresul al IX-lea al partidului în rezoluția despre armatele de muncă a arătat că folosirea unor armate întregi de muncă cu menținerea aparatului militar poate fi justificată numai în măsura în care este necesar în general de a păstra armata în vederea unor sarcini militare.

Agresiunea polonezilor albi împotriva Rusiei Sovietice a dus la trecerea armatelor de muncă la starea de război.

ARMISTIȚIU — acord încheiat între părțile beligerante cu privire la încetarea vremelnică a operațiilor militare. Armistițiul general pentru ducerea tratativelor de pace se extinde asupra tuturor forțelor armate. Armistițiul parțial sau local se încheie în anumite sectoare ale frontului, pentru îngroparea morților, pentru ridicarea răniților etc. Tratatul de armistițiu nu pune capăt stării de război, ci suspendă doar operațiunile militare.

ARTEL — grup de persoane asociate de bunăvoie în vederea unei activități în comun și care au dreptul de a participa la venituri.

În condițiile dictaturii proletariatului, artelul este una dintre formele economiei socialiste concepută ca o asociere liber consimțită a oamenilor muncii în vederea unei activități economice în comun, pe baza socializării principalelor mijloace de producți În U.R.S.S. există arteluri agricole (vezi *Colhoz*), meșteșugărești, de artizanat și de pescari.

ASANARE (însănătoșire) — sistem de măsuri adoptate în țările capitaliste în scopul preîntîmpinării falimentului marilor întreprinderi, prin acordarea de credite acestor întreprinderi de către bănci sau de către stat. Asanarea duce la intensificarea dominației marilor monopoluri capitaliste și la pauperizarea oamenilor muncii, deoarece pentru acordarea creditelor în vederea asanării statul folosește impozitele, provenite în cea mai mare parte de la oamenii muncii.

ASCETISM — 1) renunțare la plăcerile vieții; 2) concepție religioasă care propovăduiește „mortificarea cărnii" pentru „mîntuirea sufletului" și pentru obținerea „fericirii eterne" în „lumea de apoi". Predicarea ascetismului are un rol reacționar, deoarece ea îndeamnă la supunere și abate pe oamenii muncii de la lupta pentru eliberarea lor și pentru îmbunătățirea condițiilor de trai. Ascetismul este complectamente străin concepției marxiste despre lume, care arată proletariatului calea spre construirea societății comuniste, al cărei țel este satisfacerea cît mai deplină a nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii.

ASIGURĂRI SOCIALE — sistem de asigurare materială a muncitorilor și funcționarilor în caz de pierdere a capacității de muncă din cauză de boală, infirmitate, naștere etc.

Încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, clasa muncitoare a început să lupte pentru introducerea asigurărilor sociale de stat. În țările capitaliste, fondurile de asigurări sociale sînt formate mai ales din sumele de bani depuse de oamenii muncii sub formă de cotizații și de impozite. Asigurările sociale nu se extind asupra tuturor categoriilor de oameni ai muncii.

În U. R. S. S. asigurările sociale de stat se extind asupra tuturor muncitorilor și funcționarilor, indiferent de caracterul muncii lor. Asigurările sociale în Uniunea Sovietică prevăd asigurarea materială în toate cazurile de pierdere a capacității de muncă (boală, mutilare, sarcină, naștere, bătrînețe, invaliditate), asigurarea familiei în caz de pierdere a susținătorului, precum și dreptul muncitorilor și funcționarilor de a beneficia de sanatorii, case de odihnă, spitale, hrană dietetică; copiii salariaților beneficiază de dreptul de a fi trimiși în taberele de pionieri și le sînt asigurate condițiile pentru activitate extrașcolară etc.

Fondurile asigurărilor sociale de stat le formează cotizațiile obligatorii de asigurare depuse de întreprinderi și instituții, stabilite în procente față de salariile plătite de acestea.

În U.R.S.S. asigurările sociale de stat intră în atribuțiile sindicatelor, care antrenează la această muncă masele largi de oameni ai muncii.

Cei asigurați nu plătesc cotizații pentru asigurările sociale. Cuantumul ajutoarelor acordate muncitorilor și funcționarilor, membri ai sindicatelor, în caz de pierdere temporară a capacității de muncă (cu excepția ajutorului de sarcină și de naștere, a ajutoarelor acordate invalizilor din Marele Război pentru Apărarea Patriei, precum și muncitorilor și funcționarilor din unele ramuri de producție și din unele secții în urma unei infirmități sau a unei boli profesionale) depinde de vechimea neîntreruptă în muncă în cadrul întreprinderii sau instituției făcînd parte din același sistem: pentru o vechime de peste 12 ani se plătește 90% din salariu, de la 8 la 12 ani — 80%, de la 5 la 8 ani — 70%, de la 3 la 5 ani — 60%, pînă la 3 ani — 50%. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a aprobat în iulie 1956 un decret care prevedea o simțitoare mărire a concediilor de sarcină și de naștere și a adoptat legea pensiilor de stat, care este menită să îmbunătățească radical pensiile acordate bătrînilor și invalizilor. Prin noua lege, cuantumul pensiilor se stabilește de la 50 pînă la 100% din salariu,

ASOCIAȚIA INTERNAȚIONALĂ A JURIȘTILOR DEMOCRAȚI — **(A.I.J.D.)** — organizație progresistă, care grupează pe juriștii democrați din multe țări. A luat ființă din inițiativa unui grup de juriști francezi. Din punct de vedere organizatoric, a fost constituită în 1946 la Congresul de la Paris, la care au participat reprezentanți ai juriștilor din 24 de țări. A.I.J.D. luptă pentru dezvoltarea și întărirea principiului independenței și egalității în drepturi a tuturor popoarelor, pentru stîrpirea doctrinelor fasciste și a altor doctrine antidemocratice, pentru apărarea drepturilor și a libertăților democratice și pentru stabilirea unei păci trainice și îndelungate. La congresele sale, A.I.J.D. a adoptat o serie de hotărîri importante care servesc cauzei păcii. Astfel au fost adoptate rezoluții cu privire la interzicerea bombei atomice, la lupta împotriva propagării agresiunii, la pedepsirea criminalilor de război ș.a. Organul permanent al A.I.J.D. este Consiliul asociației, din care fac parte și reprezentanți ai U.R.S.S., ai R.S.S. Ucrainene și ai R.S.S. Bieloruse.

Președintele A.I.J.D. este cunoscutul jurist englez Dennis Pritt, laureat al Premiului internațional Lenin „Pentru întărirea păcii între popoare".

„ASOCIAȚIA NAȚIONALĂ A INDUSTRIAȘILOR" — organizație a capitaliștilor din S.U.A., întemeiată în 1895. Cheltuind zeci de milioane de dolari pentru finanțarea alegerilor, asociația influențează politica aparatului de stat.

Asociația grupează circa 18.000 de firme industriale și este condusă de 12 dintre cele mai mari corporații monopoliste: Trustul oțelului din S.U.A., concernul petrolifer „Standard Oil", concernul chimic „Dupont", „American Telephone and Telegraph Company", „General Electric Company" și altele. Politica ei este stabilită la consfătuirile secrete ale conducătorilor acestor corporații. Reprezentanții celor 12 corporații alcătuiesc „Comitetul consultativ special", care formează statul-major general al „Asociației naționale a industriașilor".

ASOCIAȚIE — uniune, societate. A s o c i a ț i e d e i d e i în psihologie — legătură între idei datorită căreia o idee provoacă apariția în conștiință a alteia.

ASOCIAȚII DE PRIETENIE ȘI LEGĂTURI CULTURALE CU U.R.S.S. — organizații obștești voluntare, existente în majoritatea țărilor, avînd drept scop de a face cunoscute popoarelor respective realizările economice, sociale și culturale ale Uniunii Sovietice și de a contribui la apropierea culturală și la întărirea prieteniei dintre popoarele respective și popoarele U.R.S.S. Aceste asociații grupează oameni progresiști din diferite pături ale populației, indiferent de apartenența lor rasială, națională, religioasă sau de partid.

Victoria Revoluției din Octombrie și succesele U.R.S.S. în construirea socialismului au trezit la oamenii muncii din întreaga lume un profund interes față de poporul sovietic și au dus la crearea în numeroase țări a unor asociații de prietenie și de legături culturale cu U.R.S.S. Primele două asociații au fost create în 1924 în Anglia (Asociația pentru legăturile culturale cu U.R.S.S.) și Danemarca (Asociația danezo-sovietică). În 1924 a luat ființă Asociația cehoslovacă pentru apropierea economică și culturală de U.R.S.S., iar la începutul anului 1928 — Asociația franceză a prietenilor Uniunii Sovietice. Majoritatea asociațiilor au fost înființate după 1930, printre care: în 1932 — asociația română „Prietenii U.R.S.S.", care a fost însă curînd dizolvată de guvernul reacționar al Rominiei, în 1934 — prima Asociație bulgaro-sovietică, în 1935 — Asociația culturală chino-sovietică.

Pînă la cel de-al doilea război mondial activau asociații în majoritatea țărilor, dar fără a avea încă un caracter de masă. Marele Război pentru Apărarea Patriei, purtat de poporul

sovietic împotriva Germaniei fasciste, a făcut să crească în toată lumea simpatia maselor largi populare pentru Uniunea Sovietică. În 1956 existau asemenea asociații în 48 de țări. Cele mai mari sînt Asociația chineză pentru prietenia chino-sovietică, Asociația romînă pentru strîngerea legăturilor cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.), Asociația de prietenie polono-sovietică (A.P.P.S.), Asociația culturală indo-sovietică, Asociația „Italia-U.R.S.S.", Asociația „Finlanda-Uniunea Sovietică", Asociația „Franța-U.R.S.S.".

În dorința de a face cunoscut popoarelor lor viața din Uniunea Sovietică și politica iubitoare de pace a U.R.S.S., asociațiile organizează expoziții, conferințe, referate, editează cărți, broșuri și reviste consacrate Uniunii Sovietice. Asociațiile editează în total circa 70 de reviste și ziare. Una din principalele forme de activitate a asociațiilor constă în organizarea de festivaluri ale filmelor sovietice și de manifestări ale reprezentanților culturii și artei sovietice, invitați în acest scop de asociațiile respective. Concomitent, aceste asociații de prietenie fac cunoscut opiniei publice sovietice realizările economiei, culturii și artei popoarelor din țările respective. Se trimit de asemenea numeroase delegații în Uniunea Sovietică. În multe țări se organizează în fiecare an săptămîni sau luni ale prieteniei cu U.R.S.S. Majoritatea asociațiilor participă activ la mișcarea partizanilor păcii.

Asociațiile de prietenie cu Uniunea Sovietică slujesc cauza nobilă a întăririi prieteniei și înțelegerii între popoare în vederea menținerii păcii în lumea întreagă.

ASSOCIATED PRESS — agenție de presă din S.U.A., înființată în 1848 de un grup de editori americani. Deservește majoritatea ziarelor cotidiene de dimineață și seară din S.U.A. Associated Press reprezintă interesele capitalului monopolist din S.U.A.

ATAȘAT — cel mai mic rang într-o reprezentanță diplomatică (ambasadă sau misiune). Atașații s p e c i a l i — militar, naval, de aviație, comercial, financiar, de presă — sînt consilieri ai ambasadorului în specialitatea lor și reprezintă în statul străin armata, flota, aviația etc. a statului lor.

ATEISM — concepția contrară credinței în dumnezeu, negarea existenței lui dumnezeu, a unor forțe supranaturale, a „lumii celeilalte". Ateismul a parcurs o lungă cale de dezvoltare — de la critica religiei de către gînditorii materialiști ai antichității (Democrit, Epicur, Lucretius Carus) pînă la ateismul proletar, bazat pe teoria marxist-leninistă. Ateismul din trecut ne-a dat modele pregnante de critică a religiei, cum sînt, de pildă, operele materialiștilor francezi din secolul al XVIII-lea (Holbach, Diderot, Helvétius), ale filozofului materialist german *Feuerbach*, cărora clasicii marxism-leninismului le-au dat o înaltă apreciere. Cu toate acestea, ateismul din trecut a avut un caracter limitat. Principala lui lipsă era că se baza pe interpretarea idealistă a problemelor dezvoltării sociale și nu putea explica just apariția religiei și esența de clasă a acesteia. Ateiștii explicau apariția religiei în mod idealist: prin ignoranța maselor populare, pe de o parte, și prin înșelarea lor de către popi, pe de altă parte. De aceea ei n-au putut indica metode juste de luptă împotriva religiei, considerînd că pentru lichidarea ei este suficientă numai o muncă de lămurire. Un mare aport au adus în lupta împotriva religiei democrații revoluționari ruși. În teoriile lor, critica religiei se îmbină cu îndemnul la transformarea revoluționară a realității. Dar și ei, rămînînd idealiști în înțelegerea legilor dezvoltării societății, n-au putut crea un ateism științific consecvent. Un nou moment în lupta împotriva religiei îl constituie ateismul proletar. Teoria marxistă a explicat în mod materialist cauzele apariției religiei,

a dezvăluit principala menire a religiei — aceea de a împăca pe asupriți cu asupritorii lor, de a opri masele muncitoare de la acțiuni revoluționare împotriva exploatatorilor. Marxism-leninismul a arătat că religia joacă în viața socială un rol antipopular, deoarece ea consfințește în numele lui dumnezeu rînduielile exploatatoare, declarîndu-le eterne, intangibile, sacre. De aceea, marxismul leagă indisolubil lupta împotriva religiei de întreaga luptă a clasei muncitoare pentru transformarea socialistă a societății, pentru construirea comunismului. Ca urmare a profundelor transformări sociale, în U.R.S.S. s-au creat condițiile necesare pentru lichidarea definitivă și dispariția credințelor religioase (vezi *Religie*, *Propagandă ateistă* și *Libertate de conștiință*).

A TREIA REPUBLICĂ — a fost instaurată în Franța la 4 noiembrie 1870, după răsturnarea împăratului Napoleon al III-lea.

Prima republică a fost creată în 1792, în timpul *revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea*, care a răsturnat dinastia Bourbonilor; ea a durat pînă în 1799, cînd a fost instaurată dictatura lui Napoleon Bonaparte (din 1804 — împărat al Franței). A doua republică a fost creată în urma revoluției din februarie 1848, care a detronat pe regele Ludovic-Filip; ea a durat pînă în decembrie 1852, adică pînă la lovitura de stat a lui Ludovic Bonaparte, care s-a proclamat împărat. A treia republică a durat din 1870 pînă în 1940, cînd, după înfrîngerea Franței în războiul cu Germania hitleristă, burghezia franceză a instaurat în țară regimul de dictatură al omului de paie al lui Hitler — mareșalul Pétain.

AUDIENȚĂ — întrevedere oficială acordată de o persoană care deține o funcție de răspundere.

„AURORA" — crucișător din Flota baltică de pe care a fost trasă în timpul insurecției armate de la 25 octombrie (7 noiembrie) 1917 istorica salvă de tun — semnalul de atac asupra Palatului de iarnă, ultimul bastion al Guvernului provizoriu.

La 17 noiembrie 1948, crucișătorul „Aurora", considerat monument istoric, a fost ancorat definitiv pe cheiul Petrograd al Nevei și predat școlii „Nahimov" din Leningrad.

AUSTRIA — stat în Europa centrală, situat în bazinul cursului mijlociu al Dunării. Se mărginește cu Elveția, Lichtenstein, Germania, Cehoslovacia, Ungaria, Iugoslavia, Italia. *Suprafața:* 83.900 km²; *populația:* 6.974.000 de locuitori (1955). Capitala: Viena.

Austria s-a format în 1918, în urma destrămării monarhiei austro-ungare. Frontierele ei au fost fixate prin tratatul de pace de la Saint-Germain din 1919. În martie 1938, Germania fascistă a înfăptuit *Anschlussul:* a intrat cu trupele pe teritoriul Austriei și a proclamat anexarea ei la Germania. În 1943 guvernele U.R.S.S., Angliei și S.U.A. au semnat la Moscova declarația de eliberare a Austriei de sub dominația germană și de restabilire a independenței ei. În 1945 trupele sovietice au eliberat Viena, capitala Austriei. Teritoriul țării a fost împărțit în 4 zone de ocupație sub controlul Consiliului aliat.

Tratativele cu delegația guvernamentală austriacă care au avut loc la Moscova în aprilie 1955, din inițiativa U.R.S.S., au dus la reglementarea definitivă a problemei austriece. La 15 mai 1955, U.R.S.S., Anglia și Franța au semnat la Viena Tratatul de stat pentru restabilirea unei Austrii independente și democrate. Austria s-a obligat să păstreze o permanentă neutralitate, să nu încheie nici un fel de alianțe militare și să nu îngăduie crearea de baze militare străine pe teritoriul ei. Pentru a preîntîmpina un Anschluss, puterile aliate s-au obligat să includă în tratatul de pace cu Germania clauze care să asigure renunțarea Germaniei la orice pretenții teritoriale și politice față de

Austria. Tratatul de stat a restabilit suveranitatea și independența Austriei.

Austria este un stat industrial-agrar în care capitalismul a ajuns la un nivel înalt de dezvoltare. Subsolul ei este bogat în magnezit; de asemenea posedă zăcăminte de petrol (aproximativ 100.000.000 de tone), minereu de fier, cărbune brun, mangan și grafit. În ceea ce privește extracția de magnezit (aproximativ 1.000.000 de tone), Austria ocupă unul dintre primele locuri din lume. Peste o treime a țării este acoperită de păduri. Producția anuală de energie electrică reprezintă aproximativ 11 miliarde kw-ore, dintre care 3/4 este produsă de hidrocentrale. Industria extractivă este și ea dezvoltată. Dintre ramurile industriei prelucrătoare, un loc de frunte îl ocupă metalurgia prelucrătoare, industria constructoare de mașini, industria lemnului, a hîrtiei, industria textilă. Un rol important în economia Austriei îl ocupă sectorul capitalist de stat: s-au naționalizat principalele întreprinderi ale industriei grele, cele mai mari bănci, căile ferate. Se exportă în alte țări metale feroase, magnezit, utilaj industrial, material lemnos, produse textile, hîrtie și energie electrică. Se importă cărbune de pămînt, bumbac și alimente.

Agricultura acoperă aproximativ 80% din necesitățile țării. Se cultivă grîu, secară, orz, ovăz, cartofi, sfeclă de zahăr, porumb. Șeptelul de bovine se cifrează la peste 2.000.000 de capete, numărul porcilor — la aproximativ 3.000.000 de capete.

În Austria proprietatea funciară este în cea mai mare parte chiaburească și moșierească. Însemnate suprafețe de pămînt aparțin bisericii catolice.

Austria este o republică federală formată din 8 provincii, „landuri", și orașul Viena, capitala țării, care le este asimilată din punct de vedere administrativ. Șeful statului, președintele, ales pe 6 ani, dispune de largi împuterniciri. Parlamentul — Adunarea federală — este alcătuit din două Camere: Consiliul național și Consiliul federal. În fruntea guvernului se află un cancelar.

Partidele de guvernămînt sînt: Partidul popular din Austria (partid burghez, înființat în 1945, pe baza partidului social-creștin catolic, al cărui lider este I. Raab, cancelar federal) și partidul socialist (condus de socialiștii de dreapta). Președintele acestui partid este A. Schärf — președinte al Austriei din 1957.

Activitatea Partidului Comunist din Austria, înființat în 1918 și care din 1933 pînă în 1945 s-a aflat în ilegalitate, este îndreptată spre lupta pentru socialism, pentru dezvoltarea pașnică, democratică și progresistă a țării. Președintele Partidului Comunist din Austria este Johann *Koplenig*. Organul Central este „Volksstimme", organul teoretic — „Weg und Ziel".

AUTARHIE — politică prin care un stat încearcă să se izoleze sub raport economic de alte state sau prin care se tinde la independența economică a unei regiuni a țării față de alte regiuni.

AUTODAFEU — vezi *Inchiziția*.

AUTONOMIE — autoadministrare politică acordată unei naționalități în cadrul unui anumit stat.

În Uniunea Sovietică, Constituția U.R.S.S. consemnează și consfințește autonomia național-teritorială, care este una dintre formele statale ale comunității frățești a popoarelor și unul dintre cele mai importante principii ale organizării de stat în U.R.S.S. Se acordă autonomie regiunilor care se caracterizează printr-un fel de trai specific și prin compoziția națională, pentru ca să se țină mai bine seama de cerințele și necesitățile lor naționale, și astfel acestea să poată fi satisfăcute. Formațiunile de stat autonome care fac parte din republicile unionale au organe ale puterii și organe de administrație proprii, în care activează reprezentanți ai

populației băștinașe, oameni care cunosc modul de viață, moravurile, obiceiurile și limba regiunii respective. Economia națională a formațiunilor autonome se dezvoltă pe baza planurilor generale de stat, ținîndu-se seama de particularitățile economiei lor. Autonomia asigură toate condițiile pentru dezvoltarea economică, politică și culturală a naționalităților (învățămîntul în școli, activitatea editorială, teatre etc. în limba maternă). Principalele forme ale autonomiei sovietice sînt *regiunea autonomă* și *republica sovietică socialistă autonomă*.

Autonomia din țările burgheze diferă fundamental de autonomia sovietică. Sub presiunea mișcării de eliberare națională, burghezia națiunii dominante este uneori nevoită să proclame autonomia unor teritorii naționale, fără însă a le acorda vreodată în fapt o autoadministrare efectivă.

„**AVANTI**" („Înainte") — Organul Central al *Partidului socialist italian*. Apare din 1896.

AVENTURĂ — acțiune riscantă, dubioasă, nesăbuită, întreprinsă fără a ține seama de condițiile și forțele reale și de aceea sortită, pînă în cele din urmă, eșecului. Aventurier — afacerist lipsit de principii, om fără căpătîi.

B

BABUŞKIN Ivan Vasilievici (1873—1906) — cunoscut revoluţionar-bolşevic. S-a născut într-o familie de ţărani săraci din satul Ledengskoe (în prezent satul Babuşkin), gubernia Vologda. A muncit din copilărie. La 18 ani intră ca muncitor la uzina „Semiannikov" din Petersburg (în prezent uzina „V. I. Lenin"). Aici face cunoştinţă cu social-democraţi, studiază literatură ilegală şi învaţă la şcoala duminicală, unde era profesoară N. K. Krupskaia.

Activitatea revoluţionară şi-a început-o în 1893, într-un cerc muncitoresc ilegal condus de V. I. Lenin. În 1895 Babuşkin este unul din cei mai activi membri ai *„Uniunii de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare"* din Petersburg.

La începutul anului 1896, Babuşkin a fost arestat cu prilejul procesului „Uniunii de luptă". După 13 luni de detenţiune celulară i se fixează ca domiciliu Ekaterinoslav (în prezent Dnepropetrovsk), unde trebuie să locuiască sub supravegherea poliţiei. Prin eforturile lui Babuşkin şi ale altor revoluţionari, la Ekaterinoslav se organizează „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare".

După înapoierea lui Lenin din Siberia, unde fusese deportat, Babuşkin a reluat legătura cu el şi a devenit corespondent şi agent activ al ziarului *„Iskra"*, editat de Lenin.

La sfîrşitul anului 1901 Babuşkin este din nou arestat, dar reuşeşte să evadeze din închisoare. În septembrie 1902 vine la Londra, unde se afla pe atunci redacţia ziarului „Iskra". După cîteva luni, din însărcinarea lui Lenin, Babuşkin se întoarce la Petersburg şi se încadrează în lupta împotriva „economiştilor", adversari ai creării unui partid politic unic al proletariatului (vezi *„Economism"*).

În ianuarie 1903 Babuşkin este din nou arestat şi după o îndelungată detenţiune deportat în Siberia. În timpul revoluţiei din 1905 conduce mişcarea revoluţionară din Irkutsk. În ianuarie 1906, Babuşkin pleacă împreună cu un grup de tovarăşi la Cita după arme. La întoarcere, transportul de arme este descoperit de un detaşament de pedepsire. Călăii ţarişti pun mîna pe Babuşkin şi pe tovarăşii lui şi la 31 ianuarie 1906 îi împuşcă fără judecată sau cercetare în staţia Mîsovaia.

BAGRAMIAN Ivan Hristoforovici (n. 1897) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în familia unui muncitor feroviar de la staţia de cale ferată Elizavetpol (în prezent oraşul Kirovabad din R.S.S. Azerbaigeană). A intrat în Armata Sovietică încă în timpul războiului civil. În 1934 a absolvit Academia militară „M. V. Frunze", în 1938 — Academia militară superioară „K. E. Voroşilov". În anii Războiului pentru Apărarea Patriei a fost şeful statului-major al Frontului de sud-vest, a comandat armata care a jucat un rol important în zdrobirea grupului inamic de la Orel; din noiembrie 1943 a fost comandantul armatelor Frontului I baltic. Armatele acestui front au participat sub comanda lui la eli-

berarea Bielorusiei și a Țărilor baltice. În anii de după război a fost comandantul trupelor regiunii militare baltice, în 1954—1956 — inspector general al Ministerului Apărării, locțiitor al ministrului apărării. În 1955 s-a acordat lui Bagramian titlul de mareșal al Uniunii Sovietice.

Este membru al P.C.U.S. din 1941. La Congresele al XIX-lea și al XX-lea ale partidului a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

BALANȚĂ — în sens literal — echilibru; în economie — sistem bine determinat de indici corelați.

B a l a n ț ă c o m e r c i a l ă — raportul dintre valoarea exportului și a importului de mărfuri al unei țări în decursul unei anumite perioade. Balanța comercială este activă cînd valoarea mărfurilor exportate depășește valoarea mărfurilor importate, și pasivă dacă raportul dintre ele este invers.

B a l a n ț a d e p l ă ț i — raportul dintre sumele încasate din străinătate de către o țară și acelea pe care le plătește altor țări într-o anumită perioadă de timp (un an, un semestru, un trimestru, o lună etc.); balanța de plăți poate fi și ea activă și pasivă.

B a l a n ț a e c o n o m i e i n a ț i o n a l e a U. R. S. S. — sistemul indicilor economici care caracterizează ritmul și sursele reproducției socialiste lărgite, raportul dintre ramurile economiei naționale. Balanța economiei naționale, care include balanța produsului social, a muncii, a venitului național, balanțele principalelor feluri de produse etc., își găsește expresia în planul economiei naționale.

BALOTAJ — în alegeri, obținere a unui număr egal de voturi de către doi sau mai mulți candidați sau neîntrunirea de către nici unul dintre candidați a majorității de voturi necesare, ceea ce determină repetarea, totală sau parțială, a alegerii.

BANCA DE STAT A U.R.S.S. *(Gosbank)* — unica bancă care acordă credite pe termen scurt în domeniul producției și circulației socialiste, unicul centru de emisiune, decontare și de casă al U.R.S.S., care înfăptuiește executarea de casă a *bugetului de stat*, reglementează, pe baza planurilor aprobate de guvern, circulația banilor în țară și este centrul de decontare al U.R.S.S. cu străinătatea.

Banca de stat a U.R.S.S. este cea mai mare bancă din lume; ea are o rețea ramificată de filiale și deține rolul de conducere în sistemul de credit sovietic. Ea exercită controlul prin rublă asupra îndeplinirii indicilor cantitativi și calitativi ai planurilor de stat de către întreprinderile și organele economice, contribuie la întărirea *regimului de economii*, *a hozrasciotului*, la accelerarea vitezei de circulație a mijloacelor materiale și bănești.

BANCA INTERNAȚIONALĂ DE RECONSTRUCȚIE ȘI DEZVOLTARE — denumirea unei bănci create în 1945, în conformitate cu hotărîrea Conferinței internaționale de la Bretton-Woods (S.U.A.). La bancă participă 60 de țări (1957). Statele Unite dețin o parte însemnată a capitalului băncii, ceea ce le permite să folosească banca în interesul monopolurilor americane.

BANCA REGLEMENTELOR INTERNAȚIONALE — bancă înființată în 1930 de un grup de state imperialiste inițial pentru decontările legate de plata reparațiilor de către Germania și de datoriile interaliate după primul război mondial.

Au participat la formarea ei băncile Germaniei, Italiei, Japoniei, Angliei, Franței, Belgiei, un grup de bănci din S.U.A., în frunte cu banca Morgan, precum și băncile centrale dintr-o serie de alte țări capitaliste. Chiar de la întemeierea ei banca a fost un instrument al capitalului financiar american; politica ei în perioada dintre primul și cel de-al doilea război

mondial a fost îndreptată spre refacerea puterii militare a Germaniei. După cotropirea Cehoslovaciei de către Germania fascistă, Banca reglementelor internaționale i-a predat lui Hitler rezerva de aur a Cehoslovaciei care se afla în păstrarea băncii. Cu toate că Conferința de la Bretton-Woods din 1944 a hotărît desființarea băncii, monopolurile americane au menținut-o ca un instrument al politicii lor expansioniste. Banca reglementelor internaționale a luat parte în special la operațiile financiare legate de *„planul Marshall"* și de refacerea industriei de război și a forțelor militare ale Germaniei occidentale.

BANCNOTE (bilete de bancă) — în țările capitaliste, principala formă a monedei de credit. Pînă la primul război mondial bancnotele puteau fi preschimbate liber pe aur la banca centrală. Biletele de bancă erau emise la început de unii bancheri și de diferite bănci. Ulterior, pe măsura creării băncilor centrale de emisiune (vezi *Emisiune*), emiterea bancnotelor a devenit treptat un monopol aproape exclusiv al acestor bănci. În perioada crizei generale a capitalismului, o dată cu încetarea convertibilității în aur a bancnotelor, ele s-au transformat de fapt în *bani* de hîrtie neconvertibili. Creșterea uriașă a cantității de bancnote în circulație în țările capitaliste după cel de-al doilea război mondial a dus la o puternică agravare a *inflației*.

În U.R.S.S., Banca de stat emite bilete în mod planificat, în strictă concordanță cu necesitățile de circulație ale economiei, și acoperirea lor se asigură cu aur cît și cu metale prețioase și cu celelalte active ale Băncii de stat și cu uriașa cantitate de mărfuri care aparțin statului, și se vînd la prețuri stabile, planificate.

BANI — categorie economică proprie producției de mărfuri; marfă specială care constituie un echivalent general și care exprimă valoarea tuturor mărfurilor.

Banii au apărut în mod spontan în procesul dezvoltării producției de mărfuri și al schimbului. La începutul dezvoltării relațiilor de schimb, rolul de bani îl îndeplineau diferite mărfuri: piei, blănuri, vite, arme etc. Mai tîrziu rolul de bani l-au căpătat metalele prețioase (argintul și aurul), ca fiind cele mai potrivite pentru îndeplinirea funcției sociale de măsură a valorii tuturor celorlalte mărfuri. Aurul și argintul posedă proprietăți fizice, ca divizibilitatea, omogeneitatea, volum și greutate mică la o valoare mare, precum și alte însușiri importante pentru marfa care îndeplinește funcția de bani.

Încă în formațiunile precapitaliste, banii au servit drept unul din mijloacele de exploatare în mîinile claselor dominante. În condițiile capitalismului are loc transformarea banilor în *capital*, banii devin un mijloc de exploatare a muncii salariate, un mijloc de îmbogățire a claselor dominante.

Banii îndeplinesc funcțiile: de măsură a valorii, de mijloc de circulație, de mijloc de acumulare sau de tezaurizare, de mijloc de plată și funcția de bani universali (la decontările pe piața mondială).

Din cauză că pentru măsurarea valorii mărfurilor nu se cer bani numerar, iar ca mijloc de circulație banii apar fugitiv, trecînd din mînă în mînă, s-a ivit posibilitatea de a înlocui aurul din circulație cu bani de hîrtie. Aceștia din urmă reprezintă semne bănești emise de stat, avînd putere de circulație obligatorie, și a căror putere de cumpărare trebuie să corespundă cantității de aur pe care ele o înlocuiesc în circulație. Emiterea în circulație a banilor de hîrtie în cantități excesive la care recurg statele capitaliste duce la devalorizarea lor. Devalorizarea banilor provoacă mari zguduiri în economia capitalistă și o scădere a nivelului de trai al oamenilor muncii (vezi *Inflație*). Instabilitatea circulației bănești și dezorganizarea sistemelor bănești este un fenomen obișnuit pentru țările

capitaliste în epoca imperialismului, şi îndeosebi în perioada crizei generale a capitalismului.

Natura banilor în societatea socialistă diferă fundamental de natura banilor în condiţiile capitalismului. Această deosebire este determinată de faptul că în condiţiile proprietăţii sociale banii nu pot fi transformaţi în capital, în mijloace de exploatare. Banii sînt un echivalent general, un instrument economic de planificare a economiei naţionale, un mijloc de evidenţă şi de control al producţiei şi circulaţiei mărfurilor, un instrument de accelerare a ritmului reproducţiei lărgite socialiste, al înfăptuirii principiului socialist al repartiţiei potrivit cu cantitatea şi calitatea muncii, o pîrghie pentru creşterea productivităţii muncii şi ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii. Stabilitatea banilor sovietici este asigurată nu numai prin rezerva de aur, ci, în primul rînd, prin uriaşa cantitate de mărfuri care se află în mîinile Statului socialist şi sînt puse în comerţ la preţuri fixe.

În urma creşterii puterii de cumpărare a rublei şi a cursului ei în raport cu valutele străine, guvernul sovietic, începînd de la 1 martie 1950, a trecut la calcularea cursului rublei pe bază de aur, potrivit cu conţinutul aur al rublei stabilit la 0,222168 grame de aur pur.

BARICADĂ — baraj artificial, construit în timpul luptelor de stradă din bîrne, pietre, butoaie, vagoane de tramvai etc. Baricadele au fost folosite pe scară deosebit de largă de poporul răsculat în luptele împotriva poliţiei şi a trupelor guvernamentale: în Franţa — în 1848, 1871 etc., în Rusia — în timpul revoluţiei din 1905—1907 şi în zilele Revoluţiei din Octombrie la Moscova. În Marele Război pentru Apărarea Patriei, baricadele au fost folosite în luptele de stradă, în cursul apărării oraşelor şi centrelor populate şi mai ales în eroicele oraşe Stalingrad, Sevastopol şi Odesa.

BASMACI — bande contrarevoluţionare burghezo-naţionaliste, care au operat în regiunile din Asia centrală ale Uniunii Sovietice în 1918—1924; erau conduse de baii (bogătaşii) localnici şi de cler. Basmacii erau sprijiniţi şi aprovizionaţi cu arme de imperialiştii străini, care se foloseau de ei în lupta împotriva Puterii sovietice. Spre sfîrşitul anului 1922, principalele bande de basmaci au fost zdrobite de Armata Roşie cu sprijinul dehkanilor muncitori. Căpeteniile bandelor au fugit în străinătate, mai ales în Afganistan, de unde, cu sprijinul serviciului de spionaj englez, s-au dedat la atacuri împotriva teritoriului sovietic, jefuind populaţia localnică şi omorînd pe activiştii de partid şi pe lucrătorii organelor de stat. Acţiunile hotărîte ale grănicerilor sovietici şi ale populaţiei localnice, care a organizat detaşamente de voluntari pentru lupta împotriva basmacilor, au pus capăt atacurilor banditeşti împotriva regiunilor de frontieră ale U.R.S.S.

BASTILIA — fortăreaţă din Paris, construită în 1382. La sfîrşitul secolului al XV-lea Bastilia a fost transformată într-o închisoare de stat, în care erau închişi fără judecată mai ales oamenii politici care luptau împotriva puterii regale. Bastilia a devenit simbolul samavolniciei regale. La începutul revoluţiei burgheze din Franţa, la 14 iulie 1789, masele populare din Paris răsculate au luat cu asalt fortăreaţa; mai tîrziu ea a fost dărîmată. Ziua luării Bastiliei, 14 iulie, este în Franţa sărbătoare naţională.

BASUTO — protectorat englez în Africa de sud. Este înconjurat de teritoriul Uniunii Sud-Africane. *Suprafaţa:* 30.300 km²; *populaţia:* 634.000 de locuitori (1956) de naţionalitate basuto şi un număr mic de europeni. Centrul administrativ este Maseru. O mare parte a teritoriului ţării este alcătuită din munţi nepopulaţi.

Principala îndeletnicire a populaţiei este agricultura primitivă şi

creșterea vitelor; pămîntul este folosit în cadrul comunității. Lipsa de pămînt este agravată de degradarea pe scară largă a solului din cauza eroziunilor (distrugerea păturii celei mai fertile sub acțiunea apei și a vîntului). Principalele ramuri ale zootehniei sînt creșterea oilor pentru lînă și creșterea caprelor. Lîna este principalul produs de export. Industria este reprezentată prin întreprinderi meșteșugărești. Peste 50% din populația bărbătească este nevoită să caute cîștiguri în fiecare an în afara granițelor țării. Protectoratul Basuto este administrat de un guvernator englez. Populația băștinașă este lipsită de drepturi.

BAUMAN Nikolai Ernestovici (1873—1905) — cunoscut revoluționar bolșevic. S-a născut la Kazan. În 1895 a absolvit institutul veterinar din Kazan. Activitatea revoluționară și-a început-o la Kazan. În 1896 a activat în *„Uniunea de luptă pentru cliberarea clasei muncitoare"* din Petersburg. În 1897 a fost arestat pentru activitate revoluționară și închis în fortăreața „Petru și Pavel". După aproape doi ani de regim celular a fost deportat pentru 4 ani în gubernia Veatka, unde a trebuit să stea sub supravegherea poliției. În 1899 a reușit să fugă în străinătate, în Elveția. Bauman a luat parte activă la editarea *„Iskrei"* leniniste; el pleca ilegal în Rusia pentru a organiza transportul și difuzarea ziarului „Iskra". În 1901, Bauman, în calitate de agent al ziarului „Iskra", a luat parte activă la munca organizației de partid din Moscova.

La începutul anului 1902 Bauman a plecat cu o misiune de partid la Kiev. La întoarcere a fost arestat și întemnițat în închisoarea din Kiev. În august 1902 el a organizat evadarea din închisoare a 11 social-democrați, evadare excepțională din pricina greutăților și a riscului legat de ea. După evadare a emigrat la Londra. A luat parte la Congresul al II-lea al partidului în calitate de delegat al organizației din Moscova. La congres a susținut cu hotărîre linia leninistă.

În decembrie 1903 Bauman a fost trimis la Moscova pentru întărirea organizației de partid. El a condus lupta bolșevicilor din Moscova pentru convocarea Congresului al III-lea al partidului, a înființat o tipografie bolșevică secretă. Bauman a fost în același timp conducătorul Biroului C.C. al partidului pentru nordul Rusiei. În 1904 e arestat pentru a treia oară, iar în octombrie 1905 eliberat din închisoare.

În zilele primei revoluții ruse Bauman a fost unul din conducătorii luptei revoluționare a proletariatului din Moscova. La 18 octombrie, în timpul unei manifestații, Bauman a fost omorît de un pogromist.

BAZĂ ȘI SUPRASTRUCTURĂ — B a z ă — totalitatea *relațiilor de producție*, orînduirea economică a societății, care corespunde unui anumit grad de dezvoltare a forțelor de producție. S u p r a s t r u c t u r ă — instituțiile politice și juridice corespunzătoare bazei respective, precum și anumite forme de conștiință socială.

Marxismul ne învață că producția bunurilor materiale constituie baza vitală a societății. Din această cauză relațiile sociale care se formează în procesul producției, adică relațiile de producție în ansamblul lor, formează baza, structura economică a fiecărei societăți. Fiecare formație social-economică își are baza ei economică proprie. Astfel, baza societății socialiste se deosebește fundamental de baza societății capitaliste. Baza socialistă se caracterizează prin dominația proprietății sociale asupra mijloacelor de producție, prin relații de colaborare și întrajutorare a unor oameni eliberați de exploatare. Baza capitalistă înseamnă dominația proprietății private capitaliste asupra mijloacelor de producție și exploatarea muncii salariate. La baza înlocuirii unei orînduiri sociale printr-o altă orîn-

duire socială se află înlocuirea unor forme ale relațiilor de producție prin altele, adică a unei baze prin alta. O dată cu schimbarea orînduirii economice a societății, a bazei sale are loc mai mult sau mai puțin rapid o schimbare și în suprastructură.

Suprastructura are un rol activ în viața socială, ea ajută la dezvoltarea bazei și contribuie la consolidarea ei. Exercitînd o puternică influență asupra bazei, suprastructura accelerează sau, dimpotrivă, face să întîrzie dezvoltarea societății.

BĂNCI — în condițiile capitalismului, întreprinderi capitaliste specifice, a căror funcție era la început mijlocirea plăților între capitaliști. Ca instituții de credit (vezi *Credit*) băncile, pe de o parte, strîng capitalurile și veniturile disponibile, iar pe de alta pun la dispoziția industriașilor capital bănesc, transformînd capitalul bănesc inactiv în capital activ, aducător de profituri. Operațiile prin care băncile atrag fonduri în casa lor se numesc pasive, iar operațiile prin care băncile dau capitalul bănesc cu împrumut se numesc active. În operațiile pasive banca plătește dobînzi, în cele active ea încasează dobînzi. Dobînda pe care o plătește banca pentru operațiile pasive este inferioară dobînzii percepute de bancă în operațiile active. Diferența dintre ele formează profitul băncii.

O dată cu dezvoltarea capitalismului, în activitatea bancară, ca și în industrie, au loc concentrarea și centralizarea capitalului, ceea ce duce la creșterea rolului băncilor în întreaga viață economică a societății burgheze. Pe măsură ce activitatea bancară se dezvoltă și se concentrează într-un număr mic de instituții, băncile se transformă din intermediar în monopoliști atotputernici, care dispun de aproape întregul capital bănesc al tuturor capitaliștilor și micilor patroni, precum și de cea mai mare parte a mijloacelor de producție și a izvoarelor de materii prime din țara respectivă și dintr-o serie întreagă de țări. Nelimitîndu-se la acordarea de credite capitaliștilor, în epoca imperialismului băncile dețin un rol nou, ele participă direct cu capitalurile lor la activitatea industrială, devin coproprietare ale întreprinderilor industriale. Această contopire a capitalului bancar cu cel industrial duce la formarea *capitalului financiar* și a *oligarhiei financiare*, care își subordonează aparatul de stat al țărilor capitaliste.

În Uniunea Sovietică și în țările care au pășit pe calea construirii socialismului după cel de-al doilea război mondial băncile și-au schimbat caracterul și au căpătat noi funcțiuni, păstrîndu-și doar forma veche, de care se folosește orînduirea socialistă.

În U.R.S.S., băncile sînt instituții de stat, care efectuează mobilizarea planificată a mijloacelor bănești vremelnic disponibile și folosirea acestor mijloace pentru dezvoltarea economiei socialiste. Ele reprezintă o foarte importantă pîrghie a statului în organizarea evidenței și controlului prin rublă asupra activității economice-financiare a întreprinderilor și organizațiilor, asupra producției și distribuției, în mobilizarea resurselor bănești pentru îndeplinirea planurilor economiei naționale (vezi *Banca de stat a U.R.S.S.*).

B.B.C. (British Broadcasting Corporation) — societate de radioemisiune din Anglia. A fost înființată în 1927. În afară de emisiunile interne, ea transmite programe pentru străinătate în mai multe limbi. Se află sub controlul monopolurilor engleze.

BEBEL August (1840—1913) — cunoscut militant al mișcării muncitorești germane și internaționale, unul din întemeietorii Partidului social-democrat din Germania și al Internaționalei a II-a. De profesie era muncitor-strungar. Începînd din 1861, a făcut parte din sindicatele muncitorești, conduse de liberali. A fost membru al Internaționalei I. În 1869 a întemeiat, împreună cu W. Liebknecht, la Congresul de la Eisenach,

partidul muncitoresc social-democrat, care în 1875 a fuzionat cu lassalleienii, constituind Partidul muncitoresc socialist din Germania, care mai tîrziu şi-a schimbat denumirea în Partidul social-democrat din Germania. Bebel a avut o poziţie revoluţionară în toate problemele importante ale vieţii politice din Germania. El a luptat pentru unificarea Germaniei pe calea revoluţionar-democrată, a dat exemplu de internaţionalism proletar, luînd atitudine energică împotriva cotropirii de către Prusia a Alsaciei şi Lorenei şi salutînd cu entuziasm Comuna din Paris. Pentru aceste acţiuni Bebel a fost condamnat împreună cu W. Liebknecht la doi ani detenţiune grea. În perioada de aplicare a „legii excepţionale împotriva socialiştilor" (1878—1890), Bebel a avut ezitări în ceea ce priveşte activitatea partidului social-democrat în ilegalitate, însă, cu ajutorul lui K. Marx şi F. Engels, şi-a îndreptat curînd greşelile şi a condus partidul pe calea cea justă. Partidul social-democrat din Germania, condus de Bebel şi W. Liebknecht, îmbina formele de luptă legale cu cele ilegale şi în 1890 a ieşit din ilegalitate întărit şi călit. A început o perioadă de dezvoltare rapidă a partidului social-democrat şi de creştere a influenţei lui asupra maselor. În ultimii ani ai vieţii sale Bebel a săvîrşit o serie de greşeli cu caracter centrist (luptă insuficientă împotriva oportuniştilor, supraaprecierea formelor parlamentare de luptă etc.).

Cu toate aceste greşeli, Bebel, aşa cum spunea Lenin, a fost la timpul său un model de conducător muncitoresc. Bebel este autorul lucrării marxiste „Femeia şi socialismul".

BECIUANA — protectorat al Angliei în Africa de sud. Se mărgineşte cu Uniunea Sud-Africană, cu Africa de sud-vest şi cu Rodezia de sud. *Suprafaţa:* 712.200 km²; *populaţia:* 296.000 de locuitori (1955), în majoritate beciuani. Centru administrativ: Mafeking.

Rolul principal în economia ţării îl deţine creşterea vitelor. Producţia de cereale şi alte culturi agricole este neînsemnată din cauza lipsei irigaţiei artificiale, care este necesară; predomină cultura porumbului şi a meiului. Cele mai bune pămînturi au fost acaparate de colonialişti. Se extrage aur. Din rîndurile populaţiei băştinaşe, constrînsă să trăiască în *rezervaţii*, se recrutează mînă de lucru ieftină pentru minele de aur şi diamante din Uniunea Sud-Africană şi pentru exploatările metalifere din Rodezia de sud.

BELEAEV Nikolai Ilici (n. 1903) — membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. şi prim-secretar al Partidului Comunist din Cazahstan.

S-a născut în Başchiria, dintr-o familie de ţărani. În anii războiului civil a intrat în Comsomol. În 1919 a fost secretar responsabil al Comitetului judeţean al Comsomolului din Birsk. Din 1921 este membru de partid. A absolvit institutul de economie naţională „G. V. Plehanov" din Moscova. În 1925 a fost trimis de C.C. al P.C. (b) din Rusia să lucreze în Siberia apuseană. Din 1940 a fost secretar al Comitetului regional de partid din Novosibirsk pentru industria alimentară, apoi prim-vicepreşedinte al comitetului executiv regional. Din 1943 a fost preşedinte al Comitetului executiv de ţinut din Altai, apoi prim-secretar al Comitetului de ţinut al partidului. La Congresul al XIX-lea a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Din iulie 1955 pînă în noiembrie 1958 a fost secretar al C.C. al P.C.U.S. În 1956—1957 — vicepreşedinte al Biroului C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R. Din iunie 1957 — membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. În decembrie 1957 este ales prim-secretar al Partidului Comunist din Cazahstan. Este deputat în Sovietul Supreml a U.R.S.S., membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

BELGIA — stat în Europa occidentală pe litoralul Mării Nordului, are hotare comune cu Olanda, Germania,

Luxemburg şi Franţa. *Suprafaţa:* 30.500 km²; *populaţia:* 8.900.000 de locuitori (1956). Capitala: Bruxelles; cel mai mare port: Anvers.

Posesiunile coloniale ale Belgiei din Africa centrală *(Congo Belgian)* ocupă o suprafaţă de 2.400.000 km² şi au o populaţie de aproximativ 17.000.000 de locuitori. Ca teritoriu ele depăşesc de 80 de ori metropola. Coloniile sînt o foarte bogată sursă de materii prime pentru metropolă.

Belgia este o ţară industrială cu o industrie a cărbunelui, metalurgică şi constructoare de maşini puternic dezvoltată. Se produc anual peste 5.000.000 de tone de fontă, peste 6.000.000 de tone de oţel, se extrag aproximativ 30.000.000 de tone de cărbune. Este foarte dezvoltată metalurgia neferoasă, industria chimică şi textilă. În producţia industrială şi în construcţii sînt ocupaţi peste 1.500.000 de oameni. Principala ramură a agriculturii este creşterea vitelor pentru lapte. În agricultură au o situaţie predominantă marile exploatări capitaliste care folosesc munca salariată.

Belgia este o monarhie constituţională. Puterea legislativă este exercitată de rege şi de un parlament format din două camere (Camera reprezentanţilor şi Senatul, care se aleg pe termen de patru ani), în faţa căruia răspunde guvernul numit de rege.

Partidul socialist (pînă în 1940 se numea partidul muncitoresc) este condus de socialiştii de dreapta. Preşedintele partidului este M. Buset, membri marcanţi ai partidului sînt: van Acker — prim-ministru, Spaak — secretar general al consiliului pactului Atlanticului de nord.

Partidul liberal cuprinde o parte a marii burghezii industriale şi are un număr redus de membri.

Partidul social-creştin (pînă în 1945 se numea catolic) reprezintă interesele marelui capital şi ale proprietarilor funciari şi ţine legătură cu Vaticanul.

Partidul Comunist Belgian, întemeiat în 1921, luptă pentru interesele oamenilor muncii, pentru socialism, democraţie şi o politică externă de pace. Secretar al partidului comunist este E. Burnelle. Organul Central, ziarul „*Drapeau Rouge*“ („Steagul roşu“), se editează în limbile franceză şi flamandă (denumirea flamandă — „Roode vaan“).

Belgia face parte din *pactul Atlanticului de nord, Uniunea Europei occidentale*, acordul cu privire la *piaţa comună* şi *Euratom*.

BELINSKI Vissarion Grigorievici (1811—1848) — mare democrat-revoluţionar rus, critic literar genial.

Tatăl său era medic; anii copilăriei şi cei de şcoală i-a petrecut în oraşul Cembar, gubernia Penza (în prezent oraşul Belinski). În 1829 a intrat la Universitatea din Moscova. În 1832 a fost exclus din universitate după ce a scris drama „Dmitri Kalinin“ (1830—1831), în care a criticat vehement iobăgia. Începînd din 1833 publică articole de critică literară în revistele „Teleskop“, „Otecestvennîe Zapiski“. Din 1846 lucrează la revista „Sovremennik“, redactată de N. A. Nekrasov.

Pînă la începutul deceniului al 5-lea al secolului trecut, Belinski se situa pe poziţiile idealismului filozofic şi era un adept al filozofiei lui *Hegel*. În deceniul al 5-lea are loc trecerea lui de la idealism la materialism. Situîndu-se cu fermitate pe poziţiile materialismului, Belinski a dezvoltat, în opoziţie cu metafizica, concepţia dialectică despre lume.

Belinski era adeptul transformării revoluţionare a societăţii. Puterea, credea Belinski, trebuie să treacă, pe cale revoluţionară, în mîinile întregii mase de oameni ai muncii. În 1841 Belinski scria că ideea socialismului a devenit pentru el totul. Cunoscuta „Scrisoare către Gogol“ (1847) este cea mai strălucită concretizare a democratismului revoluţionar al lui Belinski, una din cele mai bune scrieri democrate ilegale, păstrînd o vie şi

imensă însemnătate pînă în zilele noastre. Această scrisoare oglindea în modul cel mai pregnant interesele maselor de țărani asupriți, starea lor de spirit revoluționară.

În ansamblu, însă, în concepția despre dezvoltarea istorică, Belinski se situa pe poziții idealiste.

Belinski este părintele esteticii și criticii revoluționar-democrate. El considera că rolul artei și literaturii nu constă numai în a reda în mod creator realitatea, ci, în primul rînd, în a transforma această realitate, în a servi interesele sociale. Operele literare și critice ale lui Belinski au avut o importanță de neprețuit pentru dezvoltarea literaturii ruse. Prin articolele sale despre Puşkin și prin alte lucrări de critică literară, Belinski a pus bazele istoriei literaturii ca știință în Rusia.

Principalele lucrări ale lui Belinski sînt: „Visuri literare" (1834), „Operele lui Aleksandr Puşkin" (1843—1846), „Privire asupra literaturii ruse din 1846" (1847), „Scrisoare către Gogol" (1847), „Privire asupra literaturii ruse din 1847" (1848) etc.

BENELUX — denumire prescurtată adoptată în presă pentru acordul economic (mai ales vamal) dintre următoarele țări europene: Belgia, Olanda (în limba olandeză Nederland — Țările de Jos) și Luxemburg.

BERNSTEINISM — vezi *Revizionism*.

BIBLIA — „cartea sfîntă" a iudeilor și a creștinilor. Este formată din două părți — Vechiul testament și Noul testament. Partea cea mai veche a bibliei este Vechiul testament — un complex de diferite opere de folclor și literatură ebraică veche (secolele V-II î.e.n.). Noul testament face parte din operele literare ale primei perioade a creștinismului. Legendele și prescripțiile biblice sînt folosite de biserică în interesul claselor exploatatoare pentru adormirea conștiinței oamenilor muncii. Avînd diferite surse, biblia conține numeroase contradicții. Astfel, în Vechiul testament există două narațiuni diferite cu privire la crearea omului și două narațiuni diferite despre potop; Noul testament conține narațiuni contradictorii despre nașterea și viața lui Iisus. Filozofia marxistă respinge ideea originii supranaturale și a caracterului sfînt al bibliei.

BIERUT Boleslaw (1892—1956) — militant de seamă al mișcării muncitorești poloneze și internaționale.

S-a născut dintr-o familie de țărani săraci. A participat din tinerețe la mișcarea revoluționară. De la înființarea Partidului Comunist din Polonia, în 1918, a fost militant activ al partidului. În nenumărate rînduri a fost urmărit și arestat. În anii ocupației hitleriste a fost unul dintre cei mai de seamă militanți ai mișcării revoluționare din ilegalitate, unul din organizatorii și conducătorii Partidului muncitoresc polonez (1942) și ai blocului forțelor democratice din țară. La 1 ianuarie 1944 a fost ales președinte al organului suprem al puterii populare creat în ilegalitate — Krajowa Rada Narodowa.

După eliberarea Poloniei, Krajowa Rada Narodowa, condusă de Bierut, a organizat lupta poporului polonez pentru zdrobirea forțelor reacționare, antipopulare, pentru întărirea democrației populare, pentru construirea bazelor socialismului în Polonia. Din februarie 1947 pînă în noiembrie 1952 Bierut este președintele Republicii Polone. În septembrie 1948 plenara C.C. al P.M.P. l-a ales secretar general al C.C. În decembrie 1948, la Congresul de unificare al Partidului muncitoresc polonez (P.M.P.) și Partidului socialist polonez, Bierut a fost ales președinte al C.C. al Partidului muncitoresc unit polonez (P.M.U.P.). Din 1952 pînă în martie 1954 — președinte al Consiliului de Miniștri. În martie 1954, după Congresul al II-lea al partidului, Bierut a fost ales prim-secretar al C.C. al P.M.U.P. Bierut a fost președintele Prezidiului Comitetului pe țară al Frontului național din Polonia.

BILL — proiect de lege prezentat spre examinare parlamentului englez sau Congresului american.

BIRIUZOV Serghei Semenovici (n. 1904) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în oraşul Skopina, regiunea Reazan. A intrat în Armata Sovietică din 1922. A participat la zdrobirea bandelor albgardiste în Caucazul de nord. În 1923—1926 a urmat cursurile şcolii Comitetului Executiv Central din Rusia, după absolvirea căreia a comandat un pluton, o companie, un batalion. Este membru al P.C.U.S. din 1926. În 1934—1937 a urmat cursurile Academiei militare „M. V. Frunze", după absolvirea căreia a fost numit şef al statului-major al unei divizii. În 1938 — şef al secţiei operative şi şef adjunct al statului-major al regiunii militare Harkov, în 1939 — comandant de divizie. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost comandant de divizie, apoi şef al statului-major de armată, şef al statului-major al Frontului 4 şi al Frontului 3 ucrainean, iar apoi comandant de armată şi concomitent a îndeplinit funcţia de preşedinte al Comisiei aliate de control în Bulgaria. A fost de mai multe ori rănit. A luat parte la luptele de la Stalingrad, la elaborarea şi executarea unei serii de mari operaţii: de la Mius din Taurida, Crimeea, Iaşi, Chişinău etc. Din 1947 pînă în 1954 — comandant al trupelor dintr-o regiune militară, apoi comandant suprem al trupelor apărării antiaeriene şi locţiitor al ministrului apărării al U.R.S.S. La Congresul al XX-lea, Biriuzov a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Este erou al Uniunii Sovietice şi deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

BIRMANIA — stat în partea de nord-vest a peninsulei Indochina. Se învecinează cu India, Pachistanul, China, Laosul şi Tailanda. *Suprafaţa:* 677.900 km²; *populaţia:* 19.677.000 de locuitori (1956), formată din birmani (²/₃), kareni, şani, cini, kacini, indieni, chinezi etc. Capitala este Rangun.

Pe la jumătatea secolului al XIX-lea Birmania a devenit colonie engleză. În anii celui de-al doilea război mondial ea a fost ocupată de japonezi. După terminarea războiului, Anglia, sub presiunea mişcării de eliberare naţională, a fost nevoită să acorde Birmaniei independenţa. La 4 ianuarie 1948 a fost proclamată Uniunea Birmană.

În economia Birmaniei cea mai mare însemnătate o are agricultura, în care sînt ocupaţi 70% din locuitori. Principala cultură, orezul, este cel mai important produs de export. Morile de decorticare a orezului formează 2/3 din întreprinderile industriale ale ţării. În 1948—1954 s-au votat legi prin care a fost naţionalizată cea mai mare parte din pămînturile moşiereşti. Guvernul a început să împartă ţăranilor pămîntul expropriat contra plată de la moşieri. Forma predominantă de exploatare a pămîntului este darea lui în arendă ţăranilor săraci.

Este dezvoltată extracţia petrolului, a metalelor neferoase, a wolframului, industria lemnului; există întreprinderi de egrenare a bumbacului. Capitalul străin ocupă poziţii puternice în economia Birmaniei. Pentru a slăbi controlul străinătăţii asupra economiei ţării şi pentru consolidarea comerţului şi a industriei naţionale, guvernul a naţionalizat transportul şi cîteva mari întreprinderi industriale, a proclamat proprietate de stat resursele minerale, a preluat în mîinile sale comerţul de orez şi material lemnos. Cu ajutorul U.R.S.S. se construiesc o serie de întreprinderi industriale.

Uniunea Birmană este o republică. În fruntea ei se află un preşedinte. Organul legislativ este parlamentul format din două camere, organul executiv — guvernul.

În Birmania există o organizație comunistă din 1941. În 1950 a fost înființat P a r t i d u l m u n c i t o r e s c - ț ă r ă n e s c b i r m a n (P.M.Ț.B.).

Birmania este una din cele cinci țări care au inițiat convocarea *Conferinței de la Bandung*. În declarația comună a conducătorilor Birmaniei și ai U.R.S.S., adoptată la Rangun la 6 decembrie 1955, este exprimată voința ambelor popoare de a cultiva pacea, prietenia și colaborarea pe baza celor cinci principii de coexistență pașnică.

BIROCRATISM — metodă de conducere sau de muncă, care se caracterizează prin precumpănirea muncii de cancelarie, prin tergiversări, prin grija excesivă pentru latura formală a problemelor și prin lipsa de interes față de fondul lor, prin izolarea de popor, prin neglijarea nevoilor și cerințelor lui.

Partidul comunist și Statul sovietic socialist, care au lichidat aparatul birocratic al Rusiei țariste, duc din primele zile ale Revoluției din Octombrie o luptă neîncetată împotriva tuturor manifestărilor de birocratism, care s-au menținut ca rămășițe ale vechii orînduiri.

Pericolul birocratismului constă în faptul că el ține sub obroc rezervele colosale ce se află ascunse în orînduirea socialistă, împiedică folosirea lor, caută să anihileze inițiativa creatoare a maselor.

Pentru perfecționarea aparatului sovietic au o uriașă însemnătate teoretică și practică lucrările lui V. I. Lenin „Sarcinile imediate ale Puterii sovietice", „Schiță de reguli cu privire la conducerea instituțiilor sovietice", „Cum să reorganizăm Rabkrinul", „Mai bine mai puțin, dar mai bine" și hotărîrile congreselor și conferințelor partidului comunist, la care s-au discutat problemele luptei împotriva birocratismului. La baza activității Statului sovietic și a aparatului de partid stau grija pentru fericirea poporului, legătura strînsă cu masele și atragerea lor la o participare efectivă la conducerea și controlul activității instituțiilor sovietice, centralismul democratic și stricta respectare a legalității revoluționare.

Prin organizarea și raționalizarea științifică a muncii, prin evidență și control, prin întărirea controlului îndeplinirii hotărîrilor, prin desfășurarea autocriticii și mai ales a criticii de jos, partidul și guvernul obțin o îmbunătățire sistematică a activității aparatului sovietic.

BIROUL FEDERAL DE INVESTIGAȚII (F.B.I.) — organul central de supraveghere politică și de contrainformații din S.U.A. A fost înființat în 1908. Directorul permanent al F.B.I. este, din 1924, E. Hoover. F.B.I.-ul luptă împotriva tuturor organizațiilor democratice.

BIROUL INFORMATIV AL PARTIDELOR COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI — organ creat în septembrie 1947 la consfătuirea informativă din Polonia, la care au participat reprezentanți ai partidelor comuniste și muncitorești din Uniunea Sovietică, Bulgaria, Romînia, Ungaria, Polonia, Cehoslovacia, Franța, Italia etc., în vederea organizării schimbului de experiență și, în caz de necesitate, a coordonării activității partidelor comuniste pe bază de acord mutual. Biroul Informativ a editat ziarul *„Pentru pace trainică, pentru democrație populară!"*

În urma schimbărilor intervenite în situația internațională, comitetele centrale ale partidelor comuniste și muncitorești care făceau parte din Biroul Informativ au hotărît, în aprilie 1956, să suspende activitatea Biroului Informativ și editarea organului său.

BIROUL PENTRU R.S.F.S.R. AL C.C. AL P.C.U.S. — organ operativ al Comitetului Central al P.C.U.S., care se ocupă cu toate problemele Federației ruse; conduce, în numele C.C. al P.C.U.S., toate domeniile

vieții de partid, economice și culturale a R.S.F.S.R. Biroul C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R. a fost creat în februarie 1956, pe baza hotărîrii Congresului al XX-lea al partidului.

Președintele Biroului C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R. este primul secretar al C.C. al P.C.U.S., Hrușciov N.S.

BIROUL POLITIC AL C.C. al P.C. (b) AL U.R.S.S. — organ de conducere al partidului; a fost organizat de C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. pentru conducerea muncii politice de partid. Biroul Politic a existat din mai 1917 pînă în octombrie 1952. Potrivit Statutului adoptat la Congresul al XIX-lea al partidului, Biroul Politic a fost transformat în *Prezidiul C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.*

BISERICA ANGLICANĂ — biserica oficială din Anglia. Adepți ai bisericii anglicane există în Irlanda, Scoția, dominioanele și coloniile britanice și în S.U.A. Ea s-a născut din lupta dintre puterea absolutistă, pe de o parte, și aristocrația feudală și biserica catolică pe de alta. În 1534 regele Angliei, Henric al VIII-lea, prin „actul de supremație", a proclamat independența bisericii anglicane față de papa de la Roma. Prin dogmele sale religioase, biserica anglicană ocupă un loc intermediar între biserica catolică și cea protestantă. Conducerea bisericii a trecut în mîinile regelui, s-au păstrat însă organizarea episcopală și caracterul fastuos al serviciului divin. Episcopii și preoții sînt numiți de rege. Înaltul cler este strîns legat de oligarhia financiară și aristocrația funciară. Arhiepiscopii de Canterbury și de York, precum și majoritatea episcopilor sînt membri ai Camerei lorzilor. Biserica anglicană desfășoară o intensă activitate misionară în interesul politicii coloniale a burgheziei engleze.

Sub influența mișcării sociale progresiste, în ultimii ani au loc în rîndurile bisericii anglicane unele schimbări. Unii reprezentanți ai bisericii anglicane se situează pe poziții democratice. Cunoscuta personalitate progresistă a Angliei, episcopul catedralei din Canterbury, Hewlett Johnson, este membru în Consiliul Mondial al Păcii. Începînd din 1948 el se află în fruntea Asociației de prietenie anglo-sovietică.

BISERICA ORTODOXĂ — una dintre confesiunile creștine, de care ține biserica rusă, condusă de patriarhia din Moscova, precum și o serie de biserici din țările slave ale peninsulei balcanice, din Romînia și din Orientul apropiat. Ca și ideologia oricărei religii, ideologia propovăduită de biserica ortodoxă este antiștiințifică. Procesul de scindare a bisericii creștine în biserica romano-catolică sau apuseană și greco-ortodoxă sau răsăriteană a început încă din secolul al IV-lea și s-a terminat în 1054. Șef al bisericii ortodoxe a devenit patriarhul din Constantinopole, iar cel al bisericii catolice — papa. O dată cu răspîndirea creștinismului în Rusia, la sfîrșitul secolului al X-lea, a luat ființă biserica ortodoxă rusă, care a devenit o slugă credincioasă a statului feudal în formare. În a doua jumătate a secolului al XV-lea, biserica ortodoxă rusă a devenit independentă de patriarhul din Constantinopole. În 1589 mitropolitul Moscovei a fost ridicat la rangul de patriarh. Petru I a desființat funcția de patriarh, și pînă în 1917 biserica ortodoxă rusă a fost condusă de un sinod, care nu numai în fapt, dar și oficial făcea parte din aparatul de stat țarist. Biserica ortodoxă a servit țarismul și clasele exploatatoare din Rusia țaristă prin toate mijloacele care i-au stat la dispoziție și a luptat activ împotriva mișcării revoluționare. Clerul bisericii ortodoxe a întîmpinat cu ostilitate Revoluția din Octombrie. În timpul războiului civil și în anii de construire a socialismului, biserica a jucat un rol contrarevoluționar, fiind un refugiu pentru camuflarea forțelor antisovie-

tice. După lichidarea claselor exploatatoare și victoria socialismului în U.R.S.S., conducerea bisericii ortodoxe a adoptat, sub presiunea credincioșilor de rînd, o atitudine loială față de Puterea sovietică.

În U.R.S.S., unde a fost efectuată *separarea bisericii de stat și a școlii de biserică* și unde e realizată *libertatea de conștiință*, fiecare cetățean are dreptul de a împărtăși orice credință religioasă sau nici una și de a face *propagandă ateistă*.

BISERICĂ — organizație a unui cult religios; în sens mai restrîns, clădirea în care se oficiază ceremoniile religioase.

În U.R.S.S. biserica este despărțită de stat; fiecărui cetățean i se acordă dreptul de a îmbrățișa orice religie sau de a nu îmbrățișa nici o religie și de a face *propagandă ateistă*.

BLAGOEV Dimitr (1855—1924) — om politic bulgar, care a pus bazele răspîndirii marxismului în Bulgaria, întemeietorul și conducătorul partidului revoluționar bulgar al *tesneacilor* („strîmților").

Blagoev s-a născut dintr-o familie de țărani săraci în Macedonia. A învățat la Universitatea din Petersburg. În 1883 a înființat la Petersburg unul dintre primele grupuri social-democrate din Rusia. În 1885 a fost arestat și expulzat în Bulgaria, unde a devenit propagandist al ideilor socialismului științific; a tradus în limba bulgară volumul I al „Capitalului" lui Marx. În 1891 a fost creat, sub conducerea lui Blagoev, Partidul social-democrat bulgar. Situîndu-se în fruntea aripii revoluționare a partidului, împreună cu G. Kirkov, G. Gheorghiev ș. a., Blagoev a rupt în 1903 cu reformiștii („largii") și a întemeiat partidul revoluționar marxist al tesneacilor.

După Revoluția din Octombrie, în perioada avîntului revoluționar din Bulgaria, partidul tesneacilor, condus de Blagoev, a rupt cu Internaționala a II-a și a participat la crearea Internaționalei a III-a, Comuniste. Blagoev a fost inițiatorul transformării partidului tesneacilor în Partidul Comunist Bulgar (1919). Blagoev a scris o serie de lucrări consacrate teoriei marxiste, istoriei mișcării revoluționare bulgare și ruse.

BLANQUI Louis Auguste (1805—1881) — revoluționar francez, participant activ la revoluțiile din 1830, 1848 și 1870. Și-a început activitatea revoluționară de la vîrsta de 19 ani, aderînd la asociația secretă a *carbonarilor*, care luptau împotriva puterii regale. Blanqui credea că exploatatorii pot fi răsturnați fără participarea maselor populare, prin complotul unui mănunchi de revoluționari, care să-și instaureze dictatura. A fost unul din conducătorii organizațiilor secrete de complotiști — „Asociația familiilor", „Asociația anotimpurilor" etc. Încercările de a săvîrși o lovitură de stat (12 mai 1839 și 31 octombrie 1870) au eșuat, guvernul reprimînd rapid pe complotiști. Pentru activitate revoluționară Blanqui a fost de două ori condamnat la moarte, pedeapsă comutată în închisoare pe viață. În total el a stat închis aproximativ 40 de ani.

La 26 martie 1871 Blanqui a fost ales în lipsă membru al Comunei. Comunarzii din Paris au vrut să-l obțină pe Blanqui în schimbul unor soldați ai guvernului din Versailles, în cadrul unui schimb de prizonieri. Dar șeful guvernului de la Versailles, Thiers, a refuzat să facă schimbul, deoarece se temea ca Blanqui să nu preia conducerea insurecției. În 1879 Blanqui, care avea pe atunci 74 de ani, fiind ales în lipsă membru al parlamentului, a fost pus în libertate.

BLANQUISM — curent în mișcarea socialistă franceză din secolul al XIX-lea, legat de activitatea lui *Blanqui*, care credea că este posibilă desființarea exploatării capitaliste printr-un complot al unui grup restrîns de revoluționari, fără participarea maselor largi. Într-un sens mai larg, prin blanquism se înțelege tactică complotistă în insurecție (și teo-

ria corespunzătoare ei), care nu ține seama de situația revoluționară concretă necesară succesului, care minimalizează rolul partidului și desconsideră legătura cu masele.

BLOCADĂ — izolarea militară, politică su economică a unui stat oarecare (sau a unui grup de state), un sistem de măsuri folosite în scopul de a constrînge prin forță statul blocat să accepte anumite condiții ale organizatorilor blocadei. Blocada poate fi efectuată pe mare, pe uscat și în aer. Blocada a fost de multe ori folosită de imperialiști chiar și fără declarație de război. Așa a fost, de pildă, blocada organizată de statele imperialiste împotriva tinerei Republici Sovietice în 1918—1920. Ulterior, imperialiștii au încercat de multe ori să blocheze Uniunea Sovietică sub raport politic și economic fără a declara însă în mod formal blocada.

BLOC AGRESIV — alianța militară a unui grup de state care are drept scop dezlănțuirea războiului agresiv imperialist. Înjghebarea de blocuri agresive constituie o metodă a celor mai puternice state imperialiste, care aspiră la dominația mondială și care caută să folosească resursele materiale și umane ale statelor care depind de ele în scopurile lor cotropitoare. Înainte de cel de-al doilea război mondial, Germania fascistă a dus o politică de înjghebare de blocuri agresive (vezi *Pactul anticomintern)*. Un caracter agresiv au și alianțele militare imperialiste încheiate în anii de după război (vezi *Pactul Atlanticului de nord, Uniunea Europei occidentale, S.E.A.T.O., Pactul de la Bagdad)*.

BLOC POLITIC — acord, alianță care urmărește scopuri politice. Blocurile se încheie fie între partide și grupuri politice dintr-un stat oarecare, fie între state.

BLOCUL ANTIPARTINIC DIN AUGUST — uniune formată din grupuri și curente antipartinice (troțkiști, lichidatori, otzoviști și ziditori de dumnezeu), care a luat ființă în august 1912.

Organizatorul blocului a fost Troțki. El își camufla linia de lichidare a partidului prin centrism, împăciuitorism, pretinzînd că nu este nici cu bolșevicii, nici cu menșevicii, ci caută să realizeze împăcarea acestora. V. I. Lenin a spus în legătură cu aceasta că Troțki este mai ticălos și mai dăunător decît lichidatorii fățiși, pentru că el îi înșală pe muncitori, simulînd că se situează „în afara fracțiunilor", pe cînd în realitate sprijină fără rezerve pe menșevicii-lichidatori.

Trăsătura principală, caracteristică Blocului din august era lipsa de principialitate. Participanții la bloc respingeau lozinca republicii democratice, a zilei de muncă de 8 ore, a confiscării pămînturilor moșierești, adică principalele revendicări pentru care luptau atunci bolșevicii. Neavînd nici o legătură cu masele, blocul antipartinic al lui Troțki s-a destrămat în 1913—1914.

BLOCUL COMUNIȘTILOR ȘI AL CELOR FĂRĂ PARTID — vezi *Blocul popular al comuniștilor și al celor fără partid.*

BLOCUL PACIFICULUI — plan american de creare a unei alianțe politice și militare a țărilor din Oceanul Pacific (Australia, Noua Zelandă, Japonia, Malaia, Tailanda etc., inclusiv Taivanul). Scopul acestui bloc este reînvierea potențialului militar al Japoniei și înlăturarea Angliei din zona Oceanului Pacific. În vederea realizării acestui plan, în septembrie 1951 a fost încheiat între S.U.A. și două dominioane engleze — Australia și Noua Zelandă, sub pretextul „apărării", așa-numitul „mic pact al Pacificului" (ANZUS), care prevede crearea unui consiliu și a unui comitet militar pentru conducerea forțelor armate sub comandament american. În baza planului de măsuri „defensive", S.U.A. capătă posibilitatea de a construi baze militare pe teritoriul țărilor care fac parte din bloc.

BLOCUL POPULAR AL COMUNIŞTILOR ŞI AL CELOR FĂRĂ PARTID — alianţă electorală a comuniştilor şi a celor fără partid din U.R.S.S., chemată să asigure alegerea în organele puterii de stat a celor mai buni cetăţeni, devotaţi întru totul poporului. Baza de clasă a blocului popular al comuniştilor şi al celor fără partid e alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănime.

În practică, ideea blocului comuniştilor şi al celor fără partid îşi găseşte expresia în faptul că comuniştii şi cei fără partid propun în comun pe candidaţii la alegerile pentru organele puterii de stat. Fiecare candidat comunist este şi candidat al alegătorilor fără partid, după cum fiecare candidat fără partid este totodată şi candidat al comuniştilor. Comuniştii şi cei fără partid desfăşoară în comun agitaţie electorală pentru candidaţii blocului lor, luptînd să obţină pentru aceştia sprijinul unanim al alegătorilor. În perioada alegerilor pentru organele de stat ale U.R.S.S., ideea blocului comuniştilor şi al celor fără partid stă la baza politicii electorale a partidului. În 1937, candidaţii blocului au obţinut la alegerile pentru Sovietul Suprem 98,6% din voturi, în 1946 — 99,1%, în 1950 — peste 99,7%, iar în 1954 — 99,79% din voturi la alegerile pentru Sovietul Uniunii şi 99,84% la cele pentru Sovietul Naţionalităţilor.

BLUF — născocire în scop de a speria sau de a induce în eroare pe cineva; lăudăroşenie.

BOICOT — metodă de luptă politică şi economică, care constă în ruperea relaţiilor cu anumite persoane, organizaţii sau state.

Boicotul poate avea un caracter progresist sau reacţionar; depinde împotriva cui este îndreptat şi cine îl efectuează. Are un caracter progresist, de pildă, boicotarea de către popoarele asuprite din colonii a autorităţilor sau trupelor imperialiste, a mărfurilor pe care le vînd imperialiştii, sau boicotarea de către oamenii muncii din ţările capitaliste a patronilor care folosesc forme de exploatare deosebit de crunte. În alte cazuri, însă, boicotul poate fi folosit de reacţiune împotriva forţelor progresului şi democraţiei.

BOLIVIA — stat în partea centrală a Americii de Sud. Se mărgineşte cu Cile, Peru, Brazilia, Paraguai, Argentina. *Suprafaţa*: 1.100.000 km²; *populaţia*: 3.235.000 de locuitori (1956). Indienii, metişii şi creolii alcătuiesc peste 90% din populaţie. Capitala oficială este oraşul Sukre, de fapt însă instituţiile guvernamentale se află în oraşul La Paz.

Economia este specializată — în vederea exportului — în extracţia minereurilor metalice, în special a cositorului (aproximativ 20% din extracţia mondială), care dă $^2/_3$ din valoarea totală a exportului ţării. Se extrag de asemenea antimoniu, wolfram, petrol, metale neferoase.

Vreme îndelungată economia ţării s-a aflat sub dominaţia exclusivă a trei mari societăţi — filiale ale monopolurilor străine care exploatau 80% din cositorul bolivian. Veniturile acestor societăţi depăşeau cu mult venitul naţional al Boliviei. În octombrie 1952, sub presiunea oamenilor muncii, s-au emis decrete de naţionalizare a întreprinderilor din industria cositorului şi de instituire a monopolului statului asupra exportului bogăţiilor subsolului.

Agricultura este slab dezvoltată; se cultivă în total 2% din suprafaţa agricolă, deşi există uriaşe întinderi de pămînt fertil. Productivitatea culturilor agricole şi a creşterii animalelor este scăzută. Drept urmare, Bolivia este nevoită să importe din străinătate 70% din alimentele de care are nevoie. Se cultivă porumb, grîu, orz etc. Se cresc vite cornute mari, oi, capre, lame. În păduri se recoltează cauciuc şi coajă de chinchină.

În 1953 a fost emis un decret pentru înfăptuirea reformei agrare, care a avut un caracter foarte limitat. O parte considerabilă a ţăranilor indieni

continuă de fapt să rămînă în situaţia de sclavi ai moşierilor creoli.

Bolivia este republică. Puterea executivă este exercitată de către un preşedinte, ales prin vot direct pe 6 ani şi de către guvern; puterea legislativă este exercitată de către un congres alcătuit din două camere. Partidul de guvernămînt este „Mişcarea naţional-revoluţionară", partid burghez-naţionalist. Partidul Comunist din Bolivia luptă pentru formarea unui larg front patriotic de eliberare naţională, pentru înfăptuirea unei reforme agrare democratice, pentru un control muncitoresc asupra întreprinderilor naţionalizate, pentru socialism. Partidul se află în ilegalitate.

BOLOTNIKOV Ivan Isaevici (mort în 1608) — conducătorul războiului ţărănesc din Rusia de la începutul secolului al XVII-lea. După ce, în mai 1606, pe tronul Rusiei a fost ales Vasili Şuiski, „ţarul boierilor", a izbucnit o revoltă spontană a ţăranilor şi a şerbilor împotriva asupririi feudale, care se înăsprise. Răscoala, în fruntea căreia se afla Bolotnikov, a cuprins toată Rusia centrală şi regiunea Volgăi. S-au raliat la ea şi o parte a nobililor cu moşii mici, nemulţumiţi de predominarea marilor boieri. Una din principalele lozinci ale răsculaţilor era răsturnarea lui Şuiski şi proclamarea ca ţar a pretinsului fiu al lui Ivan al IV-lea, Dmitri, care ar fi scăpat de mîna ucigaşilor. În această lozincă se reflecta credinţa naivă a ţăranilor într-un „ţar bun".

În octombrie 1606 răsculaţii au asediat Moscova. Marele avînt pe care l-a luat războiul ţărănesc i-a făcut pe nobilii care i s-au alăturat vremelnic să se îndepărteze de ţărani şi să treacă de partea ţarului. Trădarea nobililor a dus la înfrîngerea răsculaţilor lîngă Moscova. În decembrie 1606 trupele lui Bolotnikov s-au retras spre Kaluga, iar în primăvara anului 1607 au ocupat Tula. În octombrie 1607 răscoala a fost înăbuşită, Bolotnikov a fost deportat la Kargopol şi acolo ucis.

„BOLŞEVIK" — vezi *„Kommunist"*.

BOLŞEVISM — vezi *Partidul Comunist al Uniunii Sovietice* şi *Marxism-leninism*.

BONAPARTISM — una din formele de guvernare la care recurge în condiţiile ascuţirii luptei de clasă marea burghezie contrarevoluţionară, sprijinindu-se pe clica militară şi manevrînd între clasele sociale în luptă. Bonapartismul a luat naştere în Franţa după revoluţia burgheză de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, în perioada dictaturii lui Napoleon Bonaparte, al cărui guvern a înăbuşit revoluţia, păstrînd din cuceririle ei numai ceea ce era în avantajul marii burghezii. Burghezia contrarevoluţionară din Franţa a recurs la forma de guvernare bonapartistă şi în perioada revoluţiei din 1848, organizînd atacul împotriva cuceririlor proletariatului şi predînd puterea lui Louis Bonaparte. Metodele bonapartiste de guvernare sînt folosite de burghezie în diferite ţări.

BONZI — 1) denumire dată de europeni preoţilor budişti din India, China, Coreea şi Japonia.

2) Poreclă de dispreţ dată funcţionarilor Internaţionalei a II-a, liderilor oportunişti, funcţionarilor birocratizaţi ai sindicatelor reformiste.

BOOM — zarvă, senzaţie. În economia capitalistă — febră speculativă, pe care economiştii burghezi o prezintă drept un avînt al economiei. Boom-ul se caracterizează prin creşterea preţurilor la mărfuri, printr-o deşănţată specula la bursă, prin accentuarea jefuirii oamenilor muncii.

BORNEO BRITANIC — posesiune colonială engleză care ocupă partea de nord a insulei Borneo (în partea de sud-vest a Oceanului Pacific); din punct de vedere administrativ se împarte în trei părţi: 1) Sarawak — *suprafaţa*: 122.000 km²; *populaţia*: 614.000 de locuitori (1955); centru administrativ: Kucing. Se exportă petrol, extras de societatea anglo-

olandeză „Royal Dutch Shell", și cauciuc, obținut de pe plantațiile care aparțin capitalului englez. 2) Borneo Britanic de nord — *suprafața*: 76.000 km²; *populația*: 370.000 de locuitori (1955); centru administrativ: Jesselton. Se exportă în special cauciuc, copra și cherestea. 3) Protectoratul Brunei — *suprafața*: aproximativ 6.000 km²; *populația*: 56.000 de locuitori (1955); centru administrativ: Brunei. Se exportă petrol și cauciuc.

BOSS (în englezește — stăpîn) — denumire dată în S.U.A. în limbaj politic curent conducătorilor diferitelor organizații ale *partidului republican* sau *democrat*. Acționînd în folosul marelui capital, bossii exercită o puternică influență asupra vieții politice a țării. În timpul campaniilor electorale, bossii uzează de metode de intimidare, de șantaj, mituiesc pe alegători, pentru ca astfel partidul lor să obțină victoria în alegeri.

BRAZILIA — stat în partea răsăriteană a Americii de Sud. Se învecinează cu Peru, Columbia, Venezuela, Guiana, Uruguai, Argentina, Paraguai și Bolivia. *Suprafața*: 8.516.000 km²; *populația*: 61.500.000 de locuitori (1957), în majoritate metiși proveniți din portughezi și creoli; aproape $^1/_3$ din populație o alcătuiesc negrii și mulatrii. Indienii sînt în număr de aproape 2.000.000. Capitala țării: Rio de Janeiro. Orașe mari și centre economice importante: Sao-Paulo („capitala cafelei"), Recife, Salvador.

În secolul al XVI-lea, Brazilia a fost cotropită de Portugalia și timp de trei secole a fost colonie portugheză. Datorită avîntului mișcării de eliberare din țară, în 1815 statutul colonial a fost formal desființat, însă Brazilia a rămas, ca și înainte, sub autoritatea regelui Portugaliei. În septembrie 1822 s-a proclamat imperiul brazilian independent. La 15 noiembrie 1889, în Brazilia a fost răsturnată monarhia și proclamată republica.

Brazilia este o țară agrară cu o agricultură unilateral dezvoltată, specializată mai ales în producția de cafea; în ceea ce privește exportul de cafea (58% din exportul țării), Brazilia ocupă primul loc în lume. $^3/_4$ din venitul obținut din vînzarea cafelei și-l însușesc monopolurile S.U.A. Se cultivă de asemenea porumb, bumbac, leguminoase, trestie de zahăr, tutun, banane, grîu. În privința șeptelului de vite, Brazilia ocupă primul loc din America latină: are vite cornute mari (58.000.000 de capete), porci, oi și capre. În agricultură, relațiile capitaliste se împletesc strîns cu rămășițe ale feudalismului. Sînt cultivate numai 21.000.000 ha de pămînt — circa 11% din totalul suprafeței cultivabile. 82% din totalul pămînturilor se află în stăpînirea marilor latifundiari. 80% din țărani nu au pămînt. Marii latifundiari exploatează crîncen pe muncitorii agricoli și pe arendașii-dijmași, în special pe negri.

Brazilia este o țară cu vaste resurse naturale. Ea dispune de rezerve de minereu de fier (42 miliarde de tone, extracția în 1955 — 4.000.000 de tone), petrol, mangan, minereu de uraniu, mari surse de energie hidraulică. Dar industria extractivă e slab dezvoltată. În industria prelucrătoare precumpănește cea textilă și alimentară, care dau 48% din întreaga producție industrială a țării. Are o oarecare însemnătate și industria electrotehnică.

În anii celui de-al doilea război mondial, în Brazilia s-au întărit considerabil pozițiile capitalului american prin slăbirea pozițiilor capitalului englez și acapararea investițiilor de capital ale Germaniei hitleriste. Aproape $^3/_4$ din economie sînt controlate de monopolurile S.U.A.

În țară ia amploare lupta pentru îmbunătățirea traiului, pentru drepturi democratice. Crește mișcarea grevistă. Numai în anii 1954—1955 au fost în grevă peste 3.000.000 de muncitori.

Mii de patrioți, grupați în Consiliul pentru apărarea resurselor petrolifere și a economiei naționale, luptă împotriva predării zăcămintelor de petrol societății americane „Standard Oil". Prin eforturile lor s-a creat „Corporația petroliferă braziliană" („Petrobraz"). Țăranii brazilieni luptă pentru înfăptuirea reformei agrare, pentru micșorarea arenzilor, pentru sporirea prețului de vînzare la produsele muncii lor.

Brazilia este o republică federativă. Puterea legislativă aparține Congresului Național, format din două camere, Senatul și Camera deputaților, iar puterea executivă aparține președintelui și guvernului. Președintele Braziliei este Jucelino Kubitschek (partidul social-democrat). Cele mai influente partide burgheze din Brazilia sînt: Partidul social-democrat, Partidul muncitoresc brazilian, „Uniunea națională - democrată", partidul marii burghezii și al moșierilor, strîns legat de monopolurile străine.

Partidul comunist, creat în 1922, a fost în ilegalitate pînă în 1945. În 1945, sub presiunea maselor largi populare, s-a abrogat legea de interzicere a partidului comunist. Luiz Carlos *Presles*, secretar general al partidului comunist, a fost ales senator. În 1947 partidul a fost din nou pus în afara legii. Partidul comunist luptă împotriva jugului imperialismului străin, pentru interesele maselor muncitoare, pentru înfăptuirea reformei agrare și pentru crearea unui larg front democratic de eliberare națională, pentru socialism.

La lupta pentru satisfacerea revendicărilor vitale ale oamenilor muncii participă activ Confederația oamenilor muncii din Brazilia, înființată în 1946 și care din 1947 se află în ilegalitate. Masele largi de țărani sînt uniți în Uniunea țăranilor și muncitorilor agricoli, înființată în 1954. Uniunea cere înfăptuirea reformei agrare, desființarea jugului moșierilor și al imperialismului străin. În 1954 s-a înființat Liga eliberării naționale, care grupează pături largi ale populației și luptă pentru independența și progresul Braziliei.

BREJNEV Leonid Ilici (n. 1906) — membru al Prezidiului și secretar al C. C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în orașul Dneprodzerjinsk din regiunea Dnepropetrovsk, dintr-o familie de muncitori. În 1923 a intrat în rîndurile Comsomolului. Lucrînd în producție a urmat concomitent cursurile școlii tehnice de ameliorație și organizare a teritoriului. După absolvirea școlii tehnice în 1927, a lucrat la organizarea solului, a fost vicepreședinte al Comitetului executiv raional din Bissert și director adjunct la Direcția funciară regională Ural din orașul Sverdlovsk. În 1930—1935 a urmat cursurile institutului de metalurgie din Dneprodzerjinsk. În 1931 a devenit membru de partid. După absolvirea institutului a lucrat ca inginer la uzina metalurgică „F. E. Dzerjinski". În 1937 a fost ales vicepreședinte al Comitetului executiv orășenesc din Dneprodzerjinsk, în 1938 a fost șef de secție, iar apoi secretar al Comitetului regional de partid din Dnepropetrovsk. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Brejnev a fost șef-adjunct al Direcției politice a Frontului de sud, șeful secției politice a armatei, șeful direcției politice a Frontului 4 ucrainean. În 1946 este ales prim-secretar al Comitetului regional de partid din Zaporojie, în noiembrie 1947 — prim-secretar al Comitetului regional de partid din Dnepropetrovsk. Din 1950 este prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist din R.S.S. Moldovenească. La Congresul al XIX-lea este ales membru al C.C. al P.C.U.S. Din 1954 este secretar al C.C. al P.C. din Cazahstan. Din 1956 este secretar al C.C. al P.C.U.S. Din februarie 1956 este membru supleant al Prezidiului C.C.

Din iunie 1957 este membru al Prezidiului C.C al P.C.U.S.

BUDIONNÎI Semion Mihailovici (n. în 1883) — mareşal al Uniunii Sovietice. Fiu al unui ţăran sărac din cătunul Koziurin, regiunea Rostov. Serviciul militar l-a început în 1903, în Orientul îndepărtat, ca soldat într-un regiment de cazaci. Activitatea revoluţionară şi-a început-o în armată, în timpul revoluţiei din februarie. În martie 1919 a intrat în partidul comunist.

În februarie 1918, Budionnîi a organizat un detaşament de cavalerie pentru a lupta împotriva albgardiştilor în Caucazul de nord. În august 1918 a comandat un regiment, apoi o brigadă, iar în martie 1919 era comandant al unei divizii de cavalerie. Din noiembrie 1919 pînă în aprilie 1924 Budionnîi a comandat Armata I de cavalerie, care a jucat un rol foarte important în lichidarea armatei lui Denikin în sud, în zdrobirea polonezilor albi şi a lui Vranghel (1920). În mai 1921 Budionnîi a fost numit membru în Consiliul militar-revoluţionar, iar un an mai tîrziu locţiitor al comandantului armatelor din regiunea militară Caucazul de nord. În 1923 Budionnîi este ajutor de comandant general al cavaleriei şi membru în Consiliul militar-revoluţionar al U.R.S.S.; în 1924—1937 — inspector al cavaleriei Armatei Sovietice.

În 1932 Budionnîi a absolvit Academia militară „Frunze". În 1937 a fost numit comandant al armatelor din regiunea militară Moscova, în 1939 locţiitor al comisarului poporului pentru apărare, în 1940 prim-locţiitor al comisarului poporului pentru apărare. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Budionnîi a deţinut o serie de posturi de conducere în Armata Sovietică. Începînd de la al VIII-lea Congres general al Sovietelor (1920), Budionnîi a fost tot timpul membru al Comitetului Executiv Central din Rusia, al C.E.C. din U.R.S.S. Începînd din 1937 este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. La Congresul al XVII-lea al partidului Budionnîi a fost ales membru supleant al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., la Congresul al XVIII-lea, membru al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., la Congresul al XIX-lea şi la Congresul al XX-lea, membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Budionnîi este membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. Budionnîi este erou al Uniunii Sovietice.

BUDISM — una din cele mai răspîndite religii (alături de creştinism şi islamism). Adepţi ai diferitelor curente budiste există mai ales în India, Birmania, Tailanda, în insula Ceilon, în Mongolia, Japonia, China. Budismul a apărut în secolele VI-V î.e.n. El pune ca scop al existenţei omeneşti atingerea fericirii supreme — „nirvana", la care se poate ajunge numai prin completa renunţare la bucuriile şi pasiunile vieţii pămînteşti. Budismul propovăduieşte neîmpotrivirea la rău şi, ca orice religie, abate masele muncitoare de la sarcinile imperioase ale luptei de clasă.

BUGETUL DE STAT — listă de venituri şi cheltuieli ale statului, aprobată pe un termen stabilit pe cale legislativă.

Bugetul de stat al U. R. S. S. — planul financiar de bază al ţării, cu ajutorul căruia Statul sovietic fixează sursele veniturilor băneşti ale statului şi stabileşte alocarea şi folosirea fondurilor în vederea satisfacerii nevoilor întregii societăţi.

Capitolele de venituri şi cheltuieli ale bugetului de stat se stabilesc în strictă concordanţă cu planul economiei naţionale a ţării; baza executării bugetului o constituie îndeplinirea planului economiei naţionale. În conformitate cu planul, bugetul de stat mobilizează fondurile băneşti ale economiei naţionale şi distribuie o parte din aceste fonduri între întreprinderile şi ramurile economiei.

Bugetul unic de stat al U.R.S.S. cuprinde bugetul general unional şi bugetele de stat ale republicilor unio-

nale, care, la rîndul lor, constă din bugetele republicane şi bugetele locale.

Bugetul de stat al U.R.S.S. este alcătuit de Ministerul de Finanţe al U.R.S.S. El este examinat şi aprobat de Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. şi votat de Sovietul Suprem al U.R.S.S. sub formă de lege. Bugetele republicilor unionale se votează de către Sovietele supreme ale acestor republici.

Bugetul de stat al U.R.S.S. creşte an de an, ţinînd pasul cu avîntul economiei socialiste şi cu creşterea venitului naţional. Bugetul sovietic nu este deficitar, el prevede un excedent al veniturilor faţă de cheltuieli (în 1958 excedentul a reprezentat 15,2 miliarde de ruble).

Capitolul venituri din bugetul statului este alcătuit din încasările de la întreprinderile socialiste (impozit pe circulaţia produselor şi vărsăminte din venituri, care formează partea covîrşitoare a veniturilor bugetului) şi din mijloacele pe care populaţia le varsă în buget (vezi *Impozit*). În condiţiile economiei socialiste, impozitele de la populaţie, care reprezintă o parte neînsemnată a veniturilor bugetului (în U.R.S.S. 7,7% din totalul veniturilor bugetului), sînt folosite pentru ridicarea nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii.

Partea principală a cheltuielilor bugetului de stat al U.R.S.S. este îndreptată pentru finanţarea economiei naţionale (conform bugetului pe 1958 — 257,2 miliarde ruble) şi pentru acţiuni social-culturale (212,8 miliarde ruble). Cheltuielile pentru apărarea ţării reprezintă, potrivit bugetului pe 1958, 96,3 miliarde de ruble — 15,3% din suma totală a cheltuielilor bugetare.

Bugetul sovietic contribuie la avîntul economiei socialiste şi la ridicarea bunăstării poporului.

În ţările de democraţie populară, bugetul de stat este de asemenea planul financiar de bază, aprobat în fiecare an de organul suprem al statului sub formă de lege. Bugetele ţărilor de democraţie populară sînt principalul instrument de repartizare a veniturilor şi a acumulărilor în interesul construirii bazelor socialismului.

Bugetul statelor capitaliste este un instrument de redistribuire a unei părţi a venitului naţional în interesul burgheziei şi are ca scop menţinerea dominaţiei de clasă a acesteia.

Principalele surse ale fondurilor bugetare sînt impozitele, care în cea mai mare parte cad în sarcina oamenilor muncii, în special impozitele indirecte pe obiectele de larg consum, şi împrumuturile de stat. Bugetele de stat ale ţărilor capitaliste sînt caracterizate prin *deficit*, ceea ce provoacă o mărire a poverii fiscale şi *inflaţie*. Capitolul cheltuieli din bugetul statului este format în cea mai mare parte din cheltuielile pentru scopuri militare. Cheltuielile militare directe ale S.U.A., potrivit proiectului de buget pe 1957—1958, ating 43,3 miliarde de dolari, ceea ce reprezintă 63% din totalul bugetului S.U.A. În acelaşi timp pentru finanţarea învăţămîntului şi a sănătăţii publice se alocă în ţările capitaliste sume neînsemnate (în S.U.A. în 1956—1957 s-a alocat pentru învăţămînt 0,4% din cheltuielile bugetare).

BULGARIA (Republica Populară Bulgaria) — stat situat în partea de est a peninsulei balcanice. Se învecinează cu Romînia, Iugoslavia, Grecia, Turcia. La răsărit, Bulgaria este scăldată de Marea Neagră. *Suprafaţa:* 111.100 km²; *populaţia:* 7.600.000 de locuitori (1956). Capitala ţării: Sofia. Oraşe mari: Plovdiv, porturile Varna şi Burgas (la Marea Neagră) şi Ruse pe Dunăre.

Bulgaria este unul dintre cele mai vechi state slave, constituit în a doua jumătate a secolului al VII-lea. La sfîrşitul secolului al XIV-lea Bulgaria a fost cotropită de turci. În urma victoriei repurtate de Rusia împotriva

Turciei în *războiul ruso-turc din 1877—1878*, Bulgaria a fost eliberată de sub jugul turcesc.

Sub influența Revoluției din Octombrie, în Bulgaria s-a intensificat mișcarea revoluționară. În scopul înăbușirii acestei mișcări, burghezia reacționară a instaurat în iunie 1923 dictatura fascistă. Partidul comunist a fost declarat în afara legii, au început persecuțiile împotriva muncitorilor înaintați și a altor militanți progresiști. În timpul celui de-al doilea război mondial, teritoriul Bulgariei a fost ocupat de trupele germane. Poporul bulgar a pornit lupta de eliberare împotriva fascismului. Din inițiativa și sub conducerea partidului comunist, în frunte cu G. *Dimitrov*, în 1942 a fost creat Frontul patriei, care grupa toate forțele antifasciste ale țării. Partidul a organizat în întreaga țară mișcarea de partizani, care în 1944 a luat un caracter de masă.

Victoria repurtată de Armata Sovietică împotriva armatelor germano-fasciste în Balcani a creat condiții prielnice pentru răsturnarea regimului fascist, pentru lichidarea jugului imperialist în Bulgaria. În urma insurecției populare de la 9 septembrie 1944 s-a format primul guvern bulgar al Frontului patriei și s-a instaurat regimul de democrație populară. Potrivit voinței poporului, la 15 septembrie 1946 în Bulgaria s-a desființat monarhia și s-a proclamat republica. Prim-ministru al primului guvern republican al Bulgariei a fost ales Dimitrov.

În trecut, Bulgaria era o țară agrară înapoiată, dependentă de statele imperialiste (în primul rînd de Germania). În agricultură și în economia forestieră era ocupată 80% din populația aptă de muncă. Trăsătura caracteristică a agriculturii o constituia proprietatea funciară mică, fărîmițată. Industria era reprezentată în special de întreprinderi textile, alimentare și de prelucrare a tutunului.

Puterea populară a înfăptuit o serie de transformări social-economice, dintre care cele mai importante au fost reforma agrară din 1946, în urma căreia peste 128.000 de gospodării țărănești lipsite de pămînt sau cu pămînt puțin au căpătat 150.000 ha de pămînt, și naționalizarea industriei și a băncilor, efectuată în decembrie 1947. Îndeplinirea cu succes a planului bienal de refacere a economiei naționale (1947—1948) a permis poporului bulgar să pornească în 1949 la îndeplinirea unui plan cincinal — planul construirii bazelor socialismului.

Primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale a Bulgariei a fost îndeplinit la principalii indici în 4 ani (1949—1952). Bulgaria s-a transformat într-o țară industrială-agrară. La sfîrșitul anului 1955 ponderea producției mijloacelor de producție în valoarea globală a întregii producții industriale a reprezentat 46,7%. Volumul producției industriale în 1956 a crescut de 6,4 ori în comparație cu 1939. S-au creat pentru prima dată în Bulgaria o industrie chimică, petroliferă, de electricitate, o industrie constructoare de mașini, o industrie siderurgică și a metalelor neferoase, șantiere navale; se produc o serie de noi tipuri de materiale de construcție.

Cel de-al doilea plan cincinal (1953—1957) prevedea o creștere a producției globale a industriei pînă la sfîrșitul cincinalului cu 60% și o creștere a volumului producției agricole cu 66%.

În cursul îndeplinirii primului plan cincinal s-a produs o cotitură fundamentală în dezvoltarea agriculturii. Gospodăriile agricole cooperative de muncă (G.A.C.M.) ocupă în prezent o situație dominantă în satul bulgar (3.100 în 1957). Pe ogoarele țării lucrează aproximativ 25.000 de tractoare (calculate în tractoare convenționale de 15 c. p.) și peste 4.000 de combine.

Venitul național a crescut în 1955 cu 98% în comparație cu 1939. Au loc în mod sistematic reduceri de prețuri la mărfurile industriale și alimentare; cresc salariile reale ale muncitorilor și funcționarilor, precum și veniturile țăranilor.

În țară este aproape complet lichidat analfabetismul. În 1939, în țară nu existau decît 5 instituții de învățămînt superior, în care învățau aproximativ 10.000 de studenți. În 1956, numărul instituțiilor de învățămînt superior se ridica la 20, în care învățau 37.400 de studenți.

Bulgaria este un stat socialist. Conform Constituției din 1947, adoptată de Marea Adunare Populară, organul suprem al puterii de stat este Adunarea Populară, formată dintr-o singură cameră. Capul statului este Prezidiul Adunării Populare. Organul suprem executiv și de dispoziție este Consiliul de Miniștri. Din 1956 — președinte al Consiliului de Miniștri este A. *Iugov*. Organele locale ale puterii de stat sînt Sfaturile populare.

Forța îndrumătoare și conducătoare a Republicii Populare Bulgare este *Partidul Comunist Bulgar (P.C.B.)*.

Organizația social-politică de masă a poporului bulgar este Frontul patriei, creat din inițiativa P.C.B. în 1942 și care activează sub conducerea acestuia. În componența lui intră P.C.B., Uniunea populară agrară bulgară (U.P.A.B.), Uniunea dimitrovistă a tineretului popular, sindicatele și alte organizații.

Bulgaria a participat la *Conferința de la Moscova din 1954*. Ea a semnat în 1955 *Tratatul de la Varșovia* de prietenie, colaborare și asistență mutuală. În decembrie 1955 a fost primită în O.N.U.

BUND („Uniunea generală a muncitorilor evrei din Lituania, Polonia și Rusia") — a luat naștere în 1897, la Congresul de la Vilno, grupînd în special pe meseriașii evrei din regiunile apusene ale Rusiei. În 1898 a intrat în P.M.S.D.R. la primul Congres al acestuia. Bundul a fost un purtător al *naționalismului* și *separatismului* în mișcarea muncitorească din Rusia. Opunînd interesele muncitorilor evrei intereselor muncitorilor de alte naționalități, Bundul a contribuit la dezbinarea forțelor proletariatului și a cauzat astfel imense prejudicii mișcării muncitorești. Lenin a supus unei critici nimicitoare poziția burghezo-naționalistă a Bundului. La Congresul al II-lea al partidului (1903), Bundul a ieșit din P.M.S.D.R., deoarece congresul a respins cererea Bundului de a-l recunoaște ca unic reprezentant al muncitorilor evrei. La Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. (1906), Bundul, sub presiunea muncitorilor evrei, a intrat din nou în P.M.S.D.R., dar continua să se situeze în toate problemele pe poziții menșevice. Bundul opunea revendicării programatice pentru care luptau bolșevicii — dreptul națiunilor la autodeterminare — cererea de autonomie cultural-națională. În anii reacțiunii stolîpiniste, Bundul a luat parte activă la crearea Blocului din august, bloc antileninist și antipartinic. Conferința de la Praga a P.M.S.D.R. (1912) i-a exclus din partid pe bundiști o dată cu ceilalți oportuniști. În 1921 Bundul s-a autodizolvat.

„BUNE OFICII" — intervenție diplomatică a unui stat în vederea împăcării unor state în litigiu sau beligerante. Orice stat își poate oferi serviciile în scopul de a înlesni aplanarea litigiului sau de a organiza tratative de pace; de asemenea oricare dintre părțile litigante sau beligerante poate solicita „bunele oficii" ale oricărui stat. „Bunele oficii" se deosebesc de *mediație* prin aceea că terța parte nu face decît să pregătească tratativele, ea însăși neluînd parte la ele și neexaminînd chestiunea în fondul ei.

BURGHEZIE — clasa capitaliștilor, adică a proprietarilor principa-

lelor mijloace de producție (fabrici, uzine, căi ferate etc.) care trăiesc și se îmbogățesc din exploatarea muncii salariate.

În funcție de sfera de aplicare a capitalului, burghezia se împarte în burghezie industrială, comercială, bancară și sătească (vezi *Chiaburime*). Sursa veniturilor burgheziei este *plusvaloarea*. La însușirea plusvalorii iau parte, în afară de proprietarii întreprinderilor industriale și agricole, comercianții, care obțin o parte din plusvaloare sub forma profitului comercial, realizat din vînzarea mărfurilor, proprietarii funciari, care obțin o parte din plusvaloare sub formă de *rentă*, și bancherii, care obțin o parte din plusvaloare sub formă de dobînzi la împrumuturile acordate întreprinzătorilor.

Burghezia ca clasă a apărut și s-a dezvoltat în sînul societății feudale și în decurs de secole a luptat pentru a-și impune dominația politică și economică. În urma *revoluțiilor burgheze*, ea a venit la putere și a devenit clasa dominantă în societatea capitalistă.

O dată cu dezvoltarea *capitalismului*, burghezia s-a transformat dintr-o forță progresistă într-o forță reacționară, care frînează în mod artificial progresul social. La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, capitalismul intră în ultimul stadiu al dezvoltării sale — stadiul *imperialismului*, în care toate contradicțiile societății capitaliste se ascut la extrem, iar caracterul parazitar și reacționar al burgheziei iese la iveală în mod deosebit de pronunțat. În societatea capitalistă contemporană situația dominantă o ocupă un pumn de monopoliști, care concentrează în mîinile lor principala masă a mijloacelor de producție.

În condițiile asupririi național-coloniale, burghezia națională din țările coloniale este gata pînă la o anumită limită să ia parte la mișcarea de eliberare națională. În etapa actuală, elementele patriotice din rîndurile burgheziei naționale, mai ales ale burgheziei mijlocii din multe țări coloniale din Orient, aderă la Frontul unic național antiimperialist, în fruntea căruia se află clasa muncitoare.

Clasicii marxism-leninismului au fundamentat sub raport științific inevitabilitatea prăbușirii dominației burgheziei ca urmare a *revoluției socialiste*. În U.R.S.S., în urma victoriei Revoluției din Octombrie și a transformărilor socialiste ce i-au urmat, burghezia a fost desființată ca clasă. În țările de democrație populară, clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea, sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești, a dat o lovitură hotărîtoare burgheziei și a îndepărtat-o de la putere. Construirea socialismului este însoțită de îngrădirea și înlăturarea, iar apoi și de lichidarea diferitelor pături ale burgheziei ca clasă (vezi și *Burghezia compradoră*, *Mica burghezie*).

BURGHEZIE COMPRADORĂ — acea parte a burgheziei din țările coloniale și dependente care s-a împăcat cu dominația străină și face funcție de intermediar între capitalul străin și piața locală, ajutînd pe imperialiștii străini să jefuiască țara.

Intensificarea expansiunii coloniale în epoca imperialismului a dus la creșterea importanței economice și politice a burgheziei compradore, care a contribuit prin toate mijloacele la transformarea țării sale în piață de desfacere și sursă de materii prime pentru capitalul străin. Burghezia compradoră întreține strînse legături cu capitaliștii străini, iar înăuntrul țării — cu proprietarii de pămînt feudali. Din această cauză, lupta de eliberare națională din țările coloniale și dependente este îndreptată nu numai împotriva imperialismului străin, dar și îm-

potriva agenturii sale — burghezia compradoră și feudalii.

În urma victoriei revoluției populare, burghezia compradoră din China, în fruntea căreia se afla clica „*celor patru familii*", a fost lichidată, iar proprietatea ei naționalizată.

BURSA MUNCII — instituție care are sarcina de a înregistra pe șomeri și de a media obținerea unei slujbe. În țările capitaliste bursele muncii sînt folosite pentru trimiterea forțată a șomerilor la muncile cele mai grele.

În U.R.S.S., țară cu o economie socialistă, planificată, bursele muncii au fost desființate o dată cu lichidarea șomajului.

BURSĂ — în țările capitaliste — piață specială în care se încheie afaceri; instituție pentru vînzări-cumpărări de mărfuri standard, care se fabrică în cantități mari (bursa de mărfuri) sau de acțiuni, obligații sau alte valori (bursa de valori).

Bursele au apărut în secolele XV—XVI. Operațiile efectuate la bursă contribuie la accelerarea centralizării capitalului și la îmbogățirea vîrfurilor capitaliste.

BUSINESS — afacere, izvor de profituri. Businessman — întreprinzător, om de afaceri, care caută să realizeze profituri prin orice mijloace.

C

CABOTAJ — transport maritim de mărfuri și pasageri de-a lungul coastei de la un port la altul în cadrul aceluiași stat.

CACHIN Marcel (1869—1958) — militant de seamă al mișcării comuniste franceze și internaționale.

A studiat filozofia. În 1891 a intrat în partidul muncitoresc, raliindu-se aripii lui de stînga, condusă de Guesde și *Lafargue*. A luat parte activă la Congresul de la Paris din 1905, la care a fost creat Partidul socialist francez unit. Din 1906 pînă în 1920 a fost unul din militanții săi de frunte. Între 1912 și 1918 a fost redactor la organul central al partidului socialist, ziarul „*l'Humanité*", iar din 1918 a fost fără întrerupere directorul acestuia. În 1914 a fost ales în camera deputaților, iar în 1935 în senat (a fost primul senator comunist).

Cachin a participat la lucrările Congresului al II-lea al Internaționalei Comuniste ca delegat al Partidului socialist francez. După înapoierea sa în patrie, a luptat pentru aderarea partidului socialist la Internaționala Comunistă. În 1924 a fost ales membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, iar apoi membru al Prezidiului Comitetului Executiv. Din 1920 a fost fără întrerupere membru al C.C. și al Biroului Politic al Partidului Comunist Francez, creat cu participarea sa activă. A fost urmărit și întemnițat în repetate rînduri de guvern: în 1923 — pentru cuvîntările sale împotriva ocupării Ruhrului; în 1927 — pentru cuvîntările împotriva războiului colonial din Maroc. În 1948 a fost deferit justiției pentru că ziarul „l'Humanité" a publicat declarația Biroului Politic al C.C. al partidului comunist că poporul francez nu va lupta niciodată împotriva Uniunii Sovietice. Pentru îndelungata și neobosita sa activitate, îndreptată spre întărirea prieteniei popoarelor Franței și U.R.S.S., Cachin a fost decorat în 1957 cu Ordinul „Lenin".

CADEȚI („partidul constituțional-democrat", se mai intitula și partidul „libertății poporului") — cel mai influent partid burghez din Rusia țaristă. Din partidul cadet, organizat în octombrie 1905, făceau parte reprezentanți ai burgheziei liberalo-monarhiste, moșieri care activau în cadrul zemstvelor, intelectuali burghezi care prin fraze „democratice" căutau să atragă țărănimea de partea lor. Cadeții se străduiau să mențină țarismul sub forma unei monarhii constituționale, adică să împartă puterea cu țarul pentru a exploata în comun pe oamenii muncii. Ei au luat atitudine categorică împotriva confiscării pămînturilor moșierești. În primul război mondial, cadeții au sprijinit activ politica externă anexionistă a absolutismului țarist. În perioada revoluției burghezo-democratice din februarie, ei s-au străduit să salveze monarhia. În *Guvernul provizoriu*, cadeții au continuat politica externă a țarismului. Au luptat împotriva bolșevicilor, reprimînd cu armele demonstrațiile muncitorești, și au organizat comploturi contrarevoluționare (vezi *Rebeliunea lui Kornilov*).

Prin decretul guvernului sovietic din 28 noiembrie (11 decembrie) 1917, cadeții au fost declarați dușmani ai poporului. După victoria revoluției din Octombrie, ei au participat la acțiunile armate contrarevoluționare împotriva Puterii sovietice și au fost zdrobiți de popor.

CADRE — lucrătorii calificați și permanenți din diferite ramuri de activitate; efectivul de bază al lucrătorilor din aparatul de stat, de partid și sindical.

Partidul comunist și guvernul sovietic acordă o mare atenție problemei pregătirii și educării cadrelor, cerînd să se studieze amănunțit calitățile și lipsurile fiecărui lucrător, să se crească cu grijă și să se promoveze cu îndrăzneală cadre noi, să se îmbine cadrele vechi cu cele tinere. Se dă o mare importanță educării marxist-leniniste a cadrelor, ridicării nivelului politic și teoretic al tuturor lucrătorilor, educării lor în spiritul intransigenței față de lipsuri și al perseverenței în biruirea dificultăților.

Statutul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice adoptat la Congresul al XIX-lea prevede că membrul de partid este obligat „în orice funcție care i-ar fi încredințată de partid să înfăptuiască fără șovăire indicațiile partidului cu privire la justa selecționare a cadrelor, după calitățile lor politice și profesionale. Încălcarea acestor indicații, selecționarea cadrelor după criteriul relațiilor de prietenie, al devotamentului personal, al locului de naștere comun și al rudeniei este incompatibilă cu rămînerea în partid".

CAGULARZI — membri ai unor organizații fasciste militarizate care au activat în Franța înainte de cel de-al doilea război mondial. Au dus o luptă înverșunată împotriva comuniștilor și activiștilor sindicali progresiști, folosind metode fasciste — asasinate mișcelești, provocări, incendieri de sedii ale organizațiilor muncitorești etc.

CALIF — titlu al șefului spiritual al musulmanilor. Califii aveau putere laică și spirituală în primele state arabe; mai tîrziu titlul de calif l-au purtat sultanii egipteni, iar ulterior sultanii turci. Califatul a fost desființat în Turcia în 1924.

CALIFICARE — nivel de pregătire al unui om pentru îndeplinirea unei anumite munci. Muncă calificată este acea muncă pentru a cărei îndeplinire este necesară o pregătire, o instruire specială, dobîndirea unei îndemînări în producție.

CALITATE ȘI CANTITATE — categorii ale materialismului dialectic, a căror unitate formează caracterul determinat al obiectului sau fenomenului respectiv. Calitatea este definirea esențială a obiectului, în virtutea căreia el este obiectul dat, și nu altul. Schimbarea determinării calitative înseamnă schimbarea fundamentală a obiectului sau a fenomenului dat. Spre deosebire de calitate, cantitatea este o determinare a cărei schimbare nu provoacă de la început o schimbare a obiectului însuși. Determinarea cantitativă este caracterizată prin număr, mărime, ritm, grad, volum etc.

Dialectica marxistă consideră dezvoltarea ca un proces de trecere în salturi de la schimbări cantitative imperceptibile la schimbări calitative fundamentale, ca o permanentă înnoire în natură și societate. De aceea filozofia marxistă afirmă că dezvoltarea nu este o simplă repetare a mișcării parcurse, ci e o mișcare ascendentă de la simplu la complex, de la inferior la superior. Epoca contemporană se caracterizează, de pildă, prin aceea că orînduirea capitalistă, care și-a trăit traiul, e înlocuită printr-o formă superioară de viață socială — socialismul.

Filozofia marxistă ne învață nu numai că schimbările cantitative se transformă în schimbări calitative, dar că și schimbările calitative dau naștere la noi relații cantitative. Nici o orînduire socială nu a cunoscut un

asemenea ritm de dezvoltare a industriei, a agriculturii și a culturii poporului ca orînduirea socialistă. Ritmul înalt de dezvoltare al societății socialiste e determinat de natura ei socială calitativ nouă: lipsa claselor antagoniste, dominația proprietății sociale, caracterul planificat al dezvoltării economiei.

CALVINISM — varietate a *protestantismului*, apărută în Elveția în secolul al XVI-lea și denumită astfel după întemeietorul său, Jean Calvin (1509—1564). Calvinismul este una dintre varietățile cele mai pronunțat burgheze ale religiei creștine. Sub stindardul calvinismului, burghezia din Anglia, Olanda și Elveția a luptat în secolele al XVI-lea și al XVII-lea împotriva aristocrației feudale și a *catolicismului*, pentru instaurarea dominației sale. Protestanții francezi din secolul al XVI-lea — hughenoții — au fost calviniști. La baza calvinismului stă doctrina „predestinării absolute", potrivit căreia, încă înainte de „facerea lumii", dumnezeu ar fi predestinat pe unii oameni „mîntuirii", iar pe alții „pieirii", pe unii — raiului, pe alții — iadului, această sentință divină fiind absolut imuabilă. Doctrina predestinării divine a fost reflectarea în religie a faptului că în lumea comerțului și a concurenței succesul sau falimentul nu depinde de activitatea sau de iscusința oamenilor, ci de împrejurări independente de ei. Ea justifica inegalitatea de clasă, bogăția unora și mizeria altora, interzicînd oamenilor muncii să se răzvrătească împotriva burgheziei, a cărei dominație este în mod absurd, considerată ca fiind predeterminată de divinitate.

Organizațiile religioase contemporane la baza cărora se află calvinismul sînt răspîndite în Elveția („biserica elvețiană") și în Olanda, în partea de apus a Germaniei („biserica reformată"), în Scoția („biserica presbiteriană") și în S.U.A. („metodiștii" ș.a.).

CAMBOGEA — stat în sudul peninsulei Indochina. Se învecinează cu Laos, Vietnam, Tailanda. *Suprafața:* 175.000 km²; *populația:* peste 4.000.000 (1955). Naționalitatea principală: hmerii. Capitala: Pnom-Pen.

Baza economiei este agricultura. Se cultivă în special orez, dar și porumb, tutun, bumbac și piper. Se extrage cauciuc. Este dezvoltată creșterea animalelor. În apele lacului Tonle se află pește. Principalele mărfuri de export sînt orezul, cauciucul, peștele și pieile.

Imperialiștii francezi au cotropit Cambogea în 1863 și au transformat-o într-un protectorat al lor. După cel de-al doilea război mondial, ca urmare a luptei de eliberare națională duse de popoarele Cambogiei, Franța a fost nevoită să facă concesii, și prin tratatul din 8 noiembrie 1949 a acordat Cambogiei independența în cadrul Uniunii franceze; în fapt, puterea a rămas în mîinile înaltului comisar francez. Poporul Cambogiei a dus timp de mulți ani o luptă de eliberare națională împotriva colonialiștilor francezi. Pe teritoriul eliberat a fost creat în 1950 Comitetul național de eliberare, care ulterior s-a transformat într-un Guvern al rezistenței populare.

Problema încetării operațiilor militare în Cambogea, ca și în celelalte țări din Indochina, a fost dezbătută la conferința miniștrilor de externe care s-a ținut la Geneva (vezi *Conferința de la Geneva din 1954*). La 21 iulie s-a semnat un acord cu privire la încetarea operațiilor militare în Cambogea, retragerea forțelor armate ale Uniunii franceze de pe teritoriul ei și demobilizarea pe loc a forțelor armate ale Rezistenței. Guvernul Cambogiei a declarat că nu va încheia nici o alianță militară care ar fi în contradicție cu principiile Cartei O.N.U. și că nu va admite crearea de baze militare străine pe teritoriul țării. Cambogea a participat la *Conferința de la Bandung din 1955* și a stabilit legături de prietenie cu India, cu Republica Populară Chineză, cu U.R.S.S. și cu o serie de alte țări

pe baza celor cinci principii ale coexistenței pașnice. În august 1957 a fost adoptată legea cu privire la neutralitatea Cambogiei.

Cambogea este o monarhie constituțională. Puterea legislativă aparține regelui și Adunării naționale. Majoritatea mandatelor le deține partidul Asociația popular-socialistă, condusă de prințul Norodom Sianuk.

În septembrie 1955 Cambogea a ieșit din Uniunea franceză. În decembrie 1955 Cambogea a fost primită în O.N.U. În iunie 1956 a fost semnat la Pechin tratatul chino-cambogean cu privire la acordarea de ajutor economic Cambogiei.

CAMERA COMUNELOR — Camera inferioară a parlamentului englez; este aleasă pe termen de cinci ani. Alegerile pentru Camera comunelor se fac pe baza sistemului electoral majoritar, care asigură dominația reprezentanților marelui capital. Popoarele coloniilor engleze nu participă la alegerile pentru parlamentul englez, deși acesta deține puterea supremă asupra tuturor coloniilor engleze.

CAMERA DEPUTAȚILOR — denumire dată în unele țări burgheze Camerei inferioare a *parlamentului*, de pildă în Italia, în Belgia și într-o serie de țări din America latină.

CAMERA LORZILOR — Camera superioară a parlamentului englez, ai cărei membri sînt în majoritate reprezentanți ai aristocrației și ai marii burghezii. Majoritatea membrilor Camerei lorzilor dețin locurile prin moștenire, o parte sînt numiți de rege și o parte ocupă locurile pe baza funcției lor. Camera lorzilor este instanța judiciară supremă a Marii Britanii.

CAMERA REPREZENTANȚILOR — Camera inferioară a parlamentului în unele dominioane britanice și în S.U.A. (vezi *Congres*).

CAMERUN — posesiunea Franței și a Marii Britanii în Africa ecuatorială. Pînă la primul război mondial, Camerunul a fost o colonie germană, iar în 1919 a fost împărțit între Anglia și Franța, care în 1922 au primit de la Liga Națiunilor mandate pentru administrarea a cîte unei părți a Camerunului. În decembrie 1946, Adunarea Generală a O.N.U. a aprobat acordul cu privire la tutela Angliei și Franței asupra părților respective ale Camerunului, ceea ce a însemnat menținerea de fapt a regimului colonial în Camerun (vezi *Tutelă internațională*).

Camerunul Francez — teritoriu aflat sub tutela Franței. *Suprafața:* 432.000 km²; *populația:* 3.100.000 (1955), formată din naționalitatea bantu și francezi. Centru administrativ: Iaunde.

Ocupația de bază a populației este agricultura primitivă. Franța exportă din Camerun cacao, copra, cafea, esențe valoroase de lemn. Populația băștinașă e supusă unei exploatări nemiloase. Lupta pentru apărarea drepturilor oamenilor muncii este dusă de Confederația generală a muncii din Camerun. În 1952—1953, muncitorii au făcut o serie de greve, cerînd lichidarea jugului imperialist, acordarea de drepturi democratice, mărirea salariilor și organizarea unui sistem de învățămînt și de asistență medicală.

Camerunul Britanic—teritoriu aflat sub tutela Marii Britanii. *Suprafața:* 88.300 km²; *populația:* 1.500.000 (1955). Centru administrativ: Buea. Contrar principiilor care stau la baza tutelei, teritoriul este administrat ca parte componentă a coloniei engleze vecine, Nigeria, al cărei guvernator este și administrator al Camerunului Britanic. Colonialiștii englezi dețin aproape toate plantațiile de cauciuc, palmieri și bananieri și exploatează populația băștinașă.

Lupta împotriva regimului colonial, pentru unificarea și independența țării este condusă de Uniunea populațiilor din Camerun, care se bucură de sprijinul majorității covîrșitoare a populației, de Uniunea democratică a femeilor din

Camerun, precum şi de alte organizaţii progresiste.

CANADA — stat situat în America de Nord. Se mărgineşte cu S.U.A. şi Alaska. *Suprafaţa*, inclusiv Newfoundland, care din 1949 a intrat în componenţa Canadei: 9.900.000 km²; *populaţia:* 16.700.000 (1957); canadienii sînt de origină engleză şi franceză. Populaţia băştinaşă (indieni şi eschimoşi) a fost aproape complet exterminată. Capitala este Ottawa. Principalele centre industriale şi comerciale sînt: Montreal, Toronto, Winnipeg, Vancouver, Quebec, Windsor.

Canada este o ţară industrial-agrară cu un înalt nivel de dezvoltare a capitalismului. Posedă foarte mari bogăţii ale subsolului, printre care diferite materii prime strategice. Rezervele de nichel ale Canadei depăşesc 80% din resursele totale ale ţărilor capitaliste (în 1955 au fost extrase 159.000 de tone). Se extrage de asemenea plumb şi zinc. Printre ţările capitaliste, Canada ocupă unul dintre primele locuri în privinţa extracţiei de titan, platină, aur, argint, cobalt, uraniu şi alte elemente radioactive.

În 1956 au fost extrase 11.300.000 de tone de cărbune, 20.000.000 de tone de minereu de fier, 22.800.000 de tone de petrol. Canada este bogată în păduri (ele acoperă circa 3/5 din teritoriu).

În Canada este dezvoltată industria prelucrătoare: de automobile, chimică, de prelucrare a lemnului, a hîrtiei, industria constructoare de maşini, de construcţii navale; un rol important deţine hidroenergetica. E foarte puternic dezvoltată producţia de război (avioane, tancuri, arme, obuze).

În agricultură predomină marea proprietate funciară capitalistă. Circa $^2/_3$ din întreaga suprafaţă arabilă este concentrată în mîinile marilor fermieri. Principalele culturi sînt: grîul, ovăzul, orzul, porumbul; este dezvoltată creşterea animalelor.

Se exportă cel puţin o treime din întreaga producţie a ţării. Pe pieţele externe, Canada se prezintă ca mare exportator de grîu (locul al doilea în lumea capitalistă, după S.U.A.), de produse animale, de hîrtie de ziar (primul loc în lume), de blănuri, de metale neferoase, de automobile şi de armament.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea şi la începutul secolului al XX-lea, economia Canadei se afla în general sub influenţa capitalului englez. În secolul al XX-lea, imperialismul american a început să pătrundă tot mai mult în economia Canadei, împingînd capitalul englez pe locul al doilea. După cel de-al doilea război mondial, capitalul american a devenit dominant în ţară. Din 14,5 miliarde de dolari, cît reprezintă investiţiile de capital străin în Canada, Statele Unite le reveneau în 1955 aproape 11 miliarde de dolari. Monopolurile americane controlează industria chimică, rafinăriile de petrol, industria minieră, de automobile, electrotehnică, precum şi o serie de alte ramuri industriale.

Canada este un stat federal şi face parte, ca dominion, din „Commonwealthul britanic". Puterea legislativă aparţine parlamentului, compus din Senat şi Camera comunelor. Puterea executivă este exercitată de un guvernator general şi de Consiliul de Miniştri.

Cele mai importante partide burgheze sînt: partidul liberal, înfiinţat în 1873, reprezentant al intereselor monopolurilor canadiene, care au legături mai ales cu capitalul american; din 1921 pînă în 1957, el s-a aflat aproape neîntrerupt la putere; liderul partidului este L. Saint-Laurent; partidul conservator progresist, partid al marelui capital, duce în esenţă aceeaşi politică ca şi partidul liberal şi se pronunţă pentru menţinerea legăturilor politice şi economice cu Anglia; liderul partidului este Diefenbaker (din 1957 prim-ministru); partidul social-democrat (Federaţia statului cooperatist), înfiinţat în 1932, este condus de socia-

liştii de dreapta. Principalele sindicate din Canada sînt afiliate la centrul sindical american A.F.L. — C.I.O. Interesele clasei muncitoare şi ale tuturor oamenilor muncii sînt apărate de Partidul muncitoresc progresist, partid marxist, continuatorul tradiţiilor revoluţionare ale Partidului Comunist din Canada (partidul comunist s-a constituit în 1924 din partidul muncitoresc, care fusese înfiinţat în 1922). Între 1931 şi 1936 partidul comunist a activat în ilegalitate. În 1940 a fost din nou interzis. În 1943 s-a constituit ca partid legal Partidul muncitoresc progresist din Canada. Programul partidului cheamă la luptă pentru crearea unei largi coaliţii a tuturor forţelor democratice din ţară, „pentru satisfacerea nevoilor zilnice de importanţă vitală ale poporului şi pentru socialism". Secretar general este Tim Buck. Organul central este ziarul „Canadian Tribune".

În timpul războiului, S.U.A. au creat pe teritoriul ţării o serie de baze militare. Menţinerea bazelor militare americane pe teritoriul canadian a fost consfinţită în 1947 prin acordul cu privire la „apărarea comună". Canada face parte din *pactul Atlanticului de nord*. În martie 1951, ea a încheiat un acord cu S.U.A. cu privire la pregătirea comună pentru „apărarea civilă".

În februarie 1956 a fost încheiat un acord comercial între Canada şi Uniunea Sovietică, prin care s-au creat posibilităţi favorabile pentru dezvoltarea comerţului sovieto-canadian în interesul ambelor ţări.

CANALUL PANAMA — uneşte Oceanul Pacific cu cel Atlantic, trecînd prin istmul Panama de pe teritoriul republicii *Panama*. Are o mare importanţă economică şi strategică. Lungimea: 62,5 km, traficul de mărfuri: 36.700.000 de tone anual (1953). Împreună cu zona adiacentă (lată de cîte 5 km de fiecare parte a canalului) aparţine S.U.A. Este puternic fortificat.

În 1850 S.U.A. au încheiat un acord de compromis cu Anglia (tratatul Clayton-Bulwer), conform căruia viitorul canal urma să fie considerat deschis, cu drepturi egale, pentru Anglia şi S.U.A., cele două puteri obligîndu-se să-i garanteze neutralitatea. În 1901 S.U.A. au silit Anglia să accepte încheierea unui nou tratat (tratatul Hay-Pauncefote), potrivit căruia S.U.A. au fost declarate singurul garant al neutralităţii viitorului canal şi obţineau exclusivitatea construirii şi administrării canalului. În 1902 S.U.A. au cumpărat de la societatea franceză falimentară concesiunea obţinută de această societate de la guvernul Columbiei de a construi canalul prin istmul Panama, iar ulterior şi-au instaurat deplina lor dominaţie în zona canalului. Construirea canalului a fost terminată în 1914, 35 de ani după începerea lucrărilor. Canalul Panama a fost deschis după terminarea primului război mondial.

CANALUL SUEZ — străbate teritoriul provinciei Egipt a Republicii Arabe Unite şi uneşte Marea Mediterană cu Marea Roşie (lungimea: aproximativ 173 km). Canalul are o mare însemnătate strategică şi economică, deoarece prin el trec cele mai scurte căi maritime din Europa spre Extremul Orient.

În 1854, fostul consul francez din Alexandria, Lesseps, care reprezenta interesele guvernului francez, a obţinut de la Said-paşa, cîrmuitorul Egiptului, concesiunea construirii Canalului Suez şi a exploatării lui pe termen de 99 de ani.

Canalul a fost construit cu mîinile egiptenilor; Egiptul a furnizat gratuit 4/5 din forţa de muncă necesară, carierele de piatră etc. Anglia, temîndu-se ca nu cumva concurenta sa Franţa să-şi consolideze poziţiile pe cea mai scurtă cale spre India, s-a opus în fel şi chip construirii canalului. Cînd însă canalul a fost construit (în 1869), Anglia a cumpărat pe un preţ derizoriu aproape jumătate din acţiunile companiei, iar apoi, în 1882,

a ocupat zona Canalului Suez și întregul Egipt.

Situația juridică a canalului a fost stabilită prin convenția din 1888, semnată de 9 state europene, între care și Rusia. Convenția prevede libertatea navigației pe canal, trecerea liberă prin el în timp de pace și de război a vaselor comerciale și militare ale tuturor țărilor.

Cu toate că Egiptul a fost proclamat independent, Anglia a continuat să ocupe zona canalului. După lovitura de stat cu caracter revoluționar din Egipt, a fost semnat un acord (1954), în conformitate cu care, în iunie 1956, trupele engleze au părăsit zona canalului. La 26 iulie 1956, guvernul, exercitînd dreptul de suveranitate al Egiptului, a naționalizat compania Canalului Suez.

CANCELAR — 1) în evul mediu: șeful cancelariei și arhivei regale; 2) cancelar de stat în Rusia țaristă — cel mai înalt grad civil; 3) în Anglia: președintele Camerei lorzilor (lord-cancelar) și ministrul de finanțe (cancelar al vistieriei); 4) în Austria și în Germania occidentală: șeful guvernului; președintele Consiliului de Miniștri în Germania între 1871 și 1945.

CANOSSA — numele unui castel din nordul Italiei în fața căruia, în ianuarie 1077, împăratul german Henric al IV-lea (1056—1106), desculț și cu capul descoperit, a cerșit cu umilință iertare timp de trei zile Papei Grigore al VII-lea (1073—1085). Henric al IV-lea a fost silit să meargă să se umilească la Canossa în urma înfrîngerii suferite în lupta pe care a dus-o cu Papa în chestiunea dreptului de investitură (adică a dreptului de a numi episcopi în imperiu).

În sens figurat, „a merge la Canossa" înseamnă a face penitență, a te umili în fața adversarului, renunțînd la principiile tale.

CAP DE POD — teritoriu fortificat care asigură trupelor ce îl ocupă poziția cea mai avantajoasă pentru ofensivă sau pentru un atac împotriva inamicului.

CAPITAL — valoare care prin exploatarea muncitorilor salariați aduce *plusvaloare*. Analiza științifică a acestei importante categorii a economiei politice a capitalismului a fost făcută pentru prima oară de K. Marx, care a dovedit inconsistența concepției antiistorice a economiștilor burghezi cu privire la caracterul etern al capitalului. Capitalul apare în anumite condiții istorice, cînd mijloacele de producție sînt proprietatea privată a clasei burgheze, iar muncitorul este nevoit, pentru a putea trăi, să se angajeze la lucru, adică să-și vîndă forța de muncă ca pe o marfă. În consecință, capitalul este întruchiparea unei relații sociale de producție, a relației dintre clasa capitaliștilor și clasa muncitoare.

După rolul pe care-l au în procesul de producere a valorii și a plusvalorii, economia politică marxistă distinge două părți ale capitalului: capitalul constant, cheltuit pentru mijloace de producție și care nu-și schimbă mărimea în procesul de producție, și capitalul variabil, cheltuit pentru forța de muncă. Valoarea acestei din urmă părți a capitalului își schimbă mărimea în procesul de producție: în procesul de muncă, muncitorul nu reproduce numai valoarea forței sale de muncă, dar creează și plusvaloare, care este însușită în mod gratuit de capitalist. O parte a plusvalorii create de muncitorî în procesul de producție e folosită pentru lărgirea producției, adică e transformată în capital.

Funcția de vînzare a mărfurilor este îndeplinită de capitalul comercial, care funcționează în sfera circulației. Continua lărgire a producției și a desfacerii de mărfuri reclamă mijloace suplimentare, care sînt puse la dispoziție de capitalul de împrumut (vezi și *Cămătărie*). În modul de producție capitalist, capitalul comercial și cel de împrumut nu au un rol de sine

stătător, funcțiile lor reducîndu-se, în ultimă analiză, la deservirea capitalului investit în producție. Producția capitalistă nu se poate însă lipsi de aceste feluri de capital. De aceea comercianții și bancherii participă la însușirea plusvalorii create în procesul de producție, comerciantul primind partea sa sub formă de beneficiu comercial, iar bancherul sub formă de *dobîndă*.

În procesul de reproducție se înfăptuiește *acumularea* capitalului, concentrarea și centralizarea producției. În industrie și în domeniul bancar apar mari monopoluri capitaliste, care concentrează în mîinile lor producția și desfacerea mărfurilor, finanțarea industriei și a comerțului. Prin unirea capitalului industrial cu cel bancar se formează *capitalul financiar*, forma dominantă a capitalului în epoca *imperialismului*.

În socialism, unde baza relațiilor de producție este proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, iar economia este condusă în mod planificat, mijloacele de producție nu se pot transforma în capital.

CAPITAL FINANCIAR — formă specială a capitalului care apare pe baza dezvoltării monopolurilor ca urmare a împletirii, a contopirii capitalului bancar cu capitalul industrial; formarea capitalului financiar este una dintre caracteristicile principale ale *imperialismului*.

Capitalul financiar a apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, cînd rolul hotărîtor în viața economică a țărilor capitaliste au început să-l joace un număr restrîns de mari întreprinderi, monopolurile, și cînd totodată a crescut considerabil importanța băncilor, care s-au transformat și ele în monopoliști atotputernici, dispunînd de aproape toate capitalurile bănești din țară și de aproape toate economiile populației. Investind în industrie fonduri uriașe, băncile au devenit cei mai mari acționari ai întreprinderilor industriale. Băncile au reprezentanții lor în consiliile de administrație ale întreprinderilor industriale, comerciale și de transport și ale uniunilor lor. La rîndul lor, marile întreprinderi industriale au devenit acționari ai băncilor, au cumpărat o parte din acțiunile acestora și au reprezentanții lor în consiliile de administrație ale băncilor.

Capitalul financiar este adevăratul stăpîn în țările capitaliste. Căutînd să-și extindă dominația asupra altor țări, capitalul financiar le învăluie în rețelele dependenței financiare, împinge statele imperialiste pe calea acaparării de colonii și de teritorii străine. Puterea capitalului financiar se manifestă în faptul că un mic pumn de mari capitaliști — *oligarhia financiară* — ține în mîinile sale băncile, industria, economia și aparatul de stat al țării.

În epoca predominării capitalului financiar, din rîndul țărilor capitaliste se desprind cele care au cea mai mare putere financiară. În prezent un asemenea stat este S.U.A.; capitalul financiar al S.U.A. tinde să-și extindă dominația asupra tuturor țărilor capitaliste.

Lupta dintre monopolurile din diferitele țări imperialiste pentru noi sfere de aplicare a capitalurilor, pentru noi piețe de desfacere a mărfurilor și pentru noi surse de materii prime duce la războaie imperialiste.

CAPITALISM — orînduire socială care a luat locul *feudalismului*: ultima formațiune social-economică antagonistă. Capitalismul se bazează pe proprietatea privat-capitalistă asupra mijloacelor de producție, pe exploatarea muncii salariate de către capital. Producția de mărfuri devine dominantă, cuprinzînd toate ramurile producției; forța de muncă se transformă și ea în marfă. Forța motrice a producției capitaliste, legea ei fundamentală, este legea *plusvalorii*. În societatea capitalistă există două clase principale: burghezia și proletariatul. Alături de ele mai există

şi clase neprincipale: moşierii şi ţăranii.

În comparaţie cu feudalismul, capitalismul a fost un mod de producţie progresist. Capitalismul lichidează vechile obstacole feudale din calea dezvoltării forţelor de producţie. Pe cînd în feudalism producătorul direct se află în stare de dependenţă feudală faţă de moşier, în capitalism muncitorul salariat e, formal, liber şi proprietar al forţei sale de muncă. Sub ameninţarea de a muri de foame, el este însă nevoit să-şi vîndă forţa de muncă proprietarului mijloacelor de producţie — capitalistului. Capitalismul a sporit cointeresarea muncitorilor în rezultatele muncii lor şi a ridicat mult productivitatea întregii munci sociale.

În Europa occidentală, dezvoltarea relaţiilor capitaliste a început în evul mediu. La sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea s-a produs (mai întîi în Anglia, apoi şi în celelalte ţări) trecerea la producţia maşinistă. În industrie, în locul atelierelor meşteşugăreşti, bazate pe munca manuală, şi al întreprinderilor manufacturiere (vezi *Manufactura*), au apărut mari fabrici şi uzine, utilate cu maşini complexe. În agricultură au apărut, în locul domeniilor feudale, pe care se folosea munca iobagilor şi unelte de producţie primitive, mari gospodării capitaliste, care lucrează cu muncă salariată şi maşini agricole. Capitalismul a luat o mare extindere şi a devenit modul de producţie dominant. În capitalism, industriaşii, moşierii, comercianţii, bancherii şi chiaburii exploatează pe muncitorii salariaţi şi pe ţărani; statul burghez apără interesele capitaliştilor şi ale moşierilor; biserica şi şcoala, ştiinţa şi arta — totul este pus în slujba exploatării capitaliste.

Extinzînd producţia şi concentrînd în uriaşe fabrici şi uzine milioane de muncitori, capitalismul îşi subminează, implicit, propria sa bază, deoarece caracterul social al procesului de producţie reclamă proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie. Contradicţia dintre caracterul social al producţiei şi forma privat-capitalistă de însuşire este contradicţia fundamentală a capitalismului. Capitalismul înteţeşte concurenţa, duce la pauperizarea a milioane de muncitori şi ruinează masa proprietarilor privaţi mici şi mijlocii, transformîndu-i în proletari. Ireconciliabila contradicţie care există în capitalism între nivelul de dezvoltare al forţelor de producţie şi relaţiile de producţie se manifestă în crize periodice de supraproducţie (vezi *Crize economice*) şi în creşterea antagonismului de clasă dintre masele proletare, de o parte, şi burghezie, de altă parte. Lupta de clasă dintre burghezie şi proletariat este trăsătura fundamentală a orînduirii capitaliste.

Cel mai înalt şi totodată ultimul stadiu al capitalismului este *imperialismul*, care s-a cristalizat la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea. El se caracterizează prin dominaţia în economia şi în politica statelor capitaliste a unui mic număr de uniuni monopoliste, care caută să stoarcă profituri capitaliste cît mai ridicate. Imperialismul ascute la extrem contradicţiile capitalismului şi împinge proletariatul la revoluţia socialistă.

CAPITALISM DE STAT — sistem de relaţii dintre economia capitalistă şi statul burghez, în care în mîinile statului se concentrează o parte a mijloacelor de producţie (întreprinderi izolate sau întregi ramuri industriale). Întrucît statul burghez este instrumentul clasei capitaliştilor, mijloacele de producţie care se află în mîinile lui nu sînt avutul întregii societăţi, ci continuă să rămînă la dispoziţia clasei dominante. În epoca imperialismului, capitalismul de stat aduce foloase mai ales burgheziei monopoliste (vezi *Capitalism monopolist de stat*). În acelaşi timp capitalismul de stat este forma cea mai înaltă a socializării capitaliste a producţiei şi creează premisele materiale pentru

înlocuirea capitalismului cu socialismul.

În condițiile dictaturii proletariatului, noțiunea de „capitalism de stat" are cu totul alt conținut. În U.R.S.S., capitalismul de stat a constituit una dintre cele cinci formațiuni social-economice care au existat în perioada de trecere de la capitalism la socialism și a constat în subordonarea întreprinderilor capitaliste particulare statului proletar și în controlarea activității lor de către acesta. Ponderea capitalismului de stat în economia țării era neînsemnată. O dată cu construirea societății socialiste și lichidarea elementelor capitaliste din U.R.S.S., a fost lichidat și capitalismul de stat. În Republica Populară Chineză, capitalismul de stat constituie forma de transformare socialistă a celei mai mari părți a comerțului și industriei capitaliste.

CAPITALISM MONOPOLIST DE STAT — forma dominației economice și politice a burgheziei monopoliste în țările capitaliste, constînd într-o subordonare tot mai mare a aparatului de stat față de monopoluri.

În epoca *imperialismului*, monopoliștii, care domină în economia țărilor capitaliste, caută să pună stăpînire și pe întreaga putere politică și în acest scop își subordonează aparatul de stat burghez, completînd toate posturile cu oameni credincioși lor, ocupînd personal posturi în guvern și atrăgînd păturile sus-puse ale marilor funcționari în componența consiliilor de administrație ale firmelor bancare și industriale. Subordonîndu-și aparatul de stat burghez, monopolurile îl folosesc în primul rînd ca mijloc de intensificare a represiunilor împotriva mișcării revoluționare și democratice a oamenilor muncii și pentru menținerea perimatelor rînduieli capitaliste. Pe de altă parte, burghezia monopolistă folosește aparatul de stat pentru mărirea profiturilor sale. În condițiile creșterii prețurilor și deprecierii valutei, statul îngrădește în interesul monopolurilor creșterea salariilor (așa-zisa „înghețare") și dreptul oamenilor muncii la greve (vezi *Legea Taft-Hartley)*; prin măsuri speciale contribuie la concentrarea capitalurilor, duce o politică de „supraprotecționism", stabilind mari taxe vamale de import și ușurînd monopolurilor cucerirea de noi piețe; scutește de impozite o parte din uriașele lor venituri, trecînd toată povara întreținerii aparatului birocratic exagerat pe spinarea oamenilor muncii; predă monopolurilor în condiții avantajoase întreprinderile statului, construite din fondurile bugetului de stat, adică din fondurile contribuabililor de rînd, precum și resursele subsolului, care constituie bogăția națională a țării etc. Aparatul de stat, forțele armate, serviciul de informații și contrainformații asigură expansiunea monopolurilor în alte țări, le servește drept instrument în lupta lor pentru reîmpărțirea imperialistă a lumii, pentru acapararea coloniilor și a sferelor de influență.

CAPITALIZARE — 1) transformarea *plusvalorii* în capital. 2) Determinarea valorii unui bun după venitul adus, ținîndu-se seama de rata *dobînzii* existentă în momentul respectiv.

CAPITULARE — predarea către inamic a unui obiectiv apărat sau predarea trupelor în prizonierat. Capitularea necondiționată — predarea, urmată de dezarmare, a forțelor terestre, maritime și aeriene care au suferit o înfrîngere totală, în condițiile dictate de statele învingătoare.

Exemple de capitulare necondiționată sînt capitularea Germaniei hitleriste și cea a Japoniei imperialiste în 1945.

CARBONARI („cărbunari") — membri ai unei asociații secrete revoluționare, creată în 1808 în Italia în vederea luptei pentru independența și unificarea țării. Din pricina tacticii lor complotiste, carbonarii nu au putut uni sub conducerea lor mase

largi ale poporului italian; suferind o serie de eşecuri, asociaţia carbonarilor s-a destrămat în deceniul al 4-lea al secolului al XIX-lea. Organizaţii de carbonari au apărut între 1820 şi 1830 în Franţa, unde au luptat pentru răsturnarea dinastiei Bourbonilor. „Carbonaria" s-a numit şi organizaţia secretă de luptă a partidului republican burghez din Portugalia.

CARDINAL — în biserica catolică, cea mai înaltă demnitate bisericească după papa. Cardinalii sînt numiţi de papa. Numărul lor nu poate depăşi 70. Colegiul cardinalilor alege din rîndurile sale pe papa.

CARDINAL — principal, deosebit de important.

CARICATURĂ — reprezentarea unor persoane, evenimente sau obiecte în mod voit denaturat, cu intenţia de a scoate în relief şi de a exagera — pentru a le ridiculiza — trăsăturile caracteristice; caricatura care ridiculizează fenomenele social-politice negative este o armă de agitaţie politică.

CARIERISM — goana după succes personal în activitatea profesională, ştiinţifică sau obştească, urmărind scopuri egoiste, în detrimentul intereselor statului sau al treburilor obşteşti.

CARTĂ — document. Sînt denumite uneori carte documentele care proclamă revendicările fundamentale ale unei mişcări politice populare (vezi *Cartism)*, precum şi diferite acte de stat şi internaţionale.

CARTEA ALBĂ — vezi *Cărţi colorate.*

CARTELURI — vezi *Monopoluri capitaliste.*

CARTISM (de la cuvîntul englezesc „charter" — cartă) — prima mişcare politică revoluţionară de masă a proletariatului din istoria mişcării muncitoreşti, care a avut loc în Anglia, începînd de la mijlocul deceniului al 4-lea pînă la sfîrşitul deceniului al 5-lea al secolului al XIX-lea. Mişcarea a fost determinată de greaua situaţie economică a muncitorilor şi de nemulţumirea provocată în rîndurile lor de reforma parlamentară din 1832, care lărgise numai drepturile politice ale burgheziei.

În 1836 a fost înfiinţată la Londra de către un grup de muncitori şi de meseriaşi „Asociaţia muncitorilor". În mai 1838 această „Asociaţie" a publicat o cartă populară, alcătuită din 6 puncte: 1) votul universal pentru toţi bărbaţii adulţi, 2) alegeri anuale pentru parlament, 3) acordarea unei remuneraţii deputaţilor, 4) vot secret, 5) formarea de circumscripţii electorale egale, 6) desfiinţarea censului funciar pentru deputaţi. Liderii mic-burghezi ai mişcării considerau lupta pentru dreptul de vot democratic drept un scop în sine; muncitorii considerau că satisfacerea acestor revendicări politice reprezenta numai începutul luptei pentru o îmbunătăţire radicală a situaţiei lor.

Încă la primul congres naţional al cartiştilor (în februarie 1839) au apărut două curente principale în cartism: adepţii „forţei morale", care se sprijineau pe meseriaşii din Londra, şi adepţii „forţei fizice", spre care se îndreptau simpatiile maselor muncitoreşti din regiunile industriale din nord. Dar nici conducătorii muncitorilor industriali — O'Connor, O'Brien şi Harney, care chemau la folosirea de mijloace revoluţionare, nu aveau un program clar. Chiar de la început au aderat la mişcarea cartistă mase uriaşe de muncitori. Încă la primele mitinguri-demonstraţii din vara anului 1838 au participat pînă la 250.000 de oameni, iar în septembrie — pînă la 500.000. Petiţia cu privire la transformarea cartei populare în lege, semnată de peste 1.250.000 de oameni şi prezentată Camerei comunelor, a fost respinsă; guvernul a reuşit să înăbuşe pentru un timp mişcarea. Curînd, însă, mişcarea a reînceput la un nivel politic mai înalt. În iulie 1840, la conferinţa cartiştilor revoluţionari de la Manchester a fost creat un partid muncitoresc — Asociaţia naţională a cartiştilor — avînd un comitet

executiv, secţii locale, plătindu-se cotizaţii de membru etc. O nouă petiţie, prezentată parlamentului de către cel de-al doilea congres naţional al cartiştilor în mai 1842, nu se mai limita la cele 6 puncte ale Cartei, ci conţinea revendicări cu privire la limitarea zilei de muncă, la ridicarea salariului etc. Petiţia purta 3.315.752 de semnături. Parlamentul a respins şi această petiţie. În august 1842 a fost lansată lozinca grevei generale. Dar greva, care începuse cu succes, a descrescut ulterior. Au început noi represiuni din partea guvernului, fiind arestaţi conducătorii cei mai energici şi 1.500 de muncitori. Din 1843 a început declinul treptat al mişcării, la care a contribuit un oarecare avînt economic. Mişcarea a fost reluată la începutul anului 1848, sub influenţa noii crize industriale şi a revoluţiei din februarie din Franţa. În aprilie 1848 s-a întrunit la Londra al treilea Congres naţional al cartiştilor, dar, în loc să pregătească insurecţia, aşa cum cereau masele muncitoreşti, care aveau o atitudine hotărîtă, şi liderii lor Harney şi Jones, congresul a fixat o demonstraţie paşnică pentru 10 aprilie — ziua înmînării petiţiei, semnată de peste 5.000.000 de oameni. După respingerea celei de-a treia petiţii de către parlament, a urmat o nouă fază de prigoniri împotriva clasei muncitoare, şi mişcarea cartistă a început să regreseze.

K. Marx şi F. Engels au arătat liderilor aripii stîngi a cartiştilor necesitatea de a îmbina revendicările democratice cu lupta pentru socialism. Cartismul a exercitat o mare influenţă asupra dezvoltării sociale a Angliei, a silit clasele dominante să facă o serie de concesii, între altele în 1847 a fost promulgată legea cu privire la reducerea pînă la 10 ore a zilei de muncă pentru femei şi adolescenţi.

CASA ALBĂ — palatul preşedintelui S.U.A. care se găseşte la Washington. Prin cuvintele „Casa Albă" se subînţelege adesea guvernul S.U.A. în întregime, întrucît preşedintele deţine puterea executivă.

CASARE — anularea unei sentinţe judecătoreşti, admiterea recursului împotriva ei.

Casarea alegerilor — anularea alegerilor recunoscute ca viciate. În U.R.S.S., alegerile de deputaţi pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S. pot fi casate numai de camerele *Sovietului Suprem al U.R.S.S.* — Sovietul Uniunii şi Sovietul Naţionalităţilor —, la propunerea comisiei de validare. Casarea alegerilor de deputaţi pentru Sovietele Supreme ale republicilor unionale sau autonome poate fi făcută numai de Sovietele Supreme respective, la propunerea comisiilor de validare.

CASTĂ — 1) grup social închis, care uneşte oameni de o anumită profesie ereditară. Apariţia castelor a fost legată de apariţia diviziunii sociale a muncii. Membrii castelor contractau căsătorii numai în interiorul grupului lor şi respectau legile şi obiceiurile lor de castă. Au existat caste într-o serie de state din antichitate şi din evul mediu, dar numai în India s-au menţinut într-o formă strictă. Împărţirea societăţii indiene în caste care îi izolează pe oameni şi slăbeşte mişcarea de eliberare naţională a fost sprijinită prin toate mijloacele de colonialiştii englezi. În India existau aproape 3.500 de caste şi subcaste. Constituţia Indiei (1950) recunoaşte egalitatea în drepturi a castelor. 2) În sens figurat, castă este orice grup social închis care-şi apără izolarea şi privilegiile sale de grup.

CATEGORII — noţiuni care reflectă cele mai generale şi mai esenţiale legături dintre fenomenele realităţii. Categoriile nu sînt un sistem închis, invariabil de noţiuni rupte de realitate. Pe măsură ce progresează cunoştinţele ştiinţifice şi practica istorică-socială a oamenilor, numărul categoriilor creşte, iar conţinutul lor se îmbogăţeşte. Exprimînd legăturile esenţiale dintre fenomenele realităţii, categoriile trebuie să fie la fel de mo-

bile, de suple şi de legate între ele ca şi înseşi procesele lumii materiale.

Principalele categorii ale materialismului dialectic sînt: materia, mişcarea, spaţiul, timpul, calitatea, cantitatea, interdependenţa, contradicţia, opoziţia, cauzalitatea, necesitatea şi întîmplarea, esenţa şi fenomenul, posibilitatea şi realitatea etc. Principalele categorii ale materialismului istoric sînt: formaţiunea social-economică, existenţa socială şi conştiinţa socială, forţele de producţie şi relaţiile de producţie, baza şi suprastructura, clasa, revoluţia etc.; categorii economice sînt: capitalul, forţa de muncă, marfa, banii etc.

CATOLICISM — sau biserica romano-catolică — alături de ortodoxism şi protestantism, una din principalele confesiuni creştine. Principala dogmă a catolicismului este doctrina supremaţiei în biserică a episcopului de Roma, recunoaşterea lui ca „locţiitor al lui Hristos pe pămînt" şi ca „infailibil" în problemele credinţei.

Încă din primele secole ale existenţei *creştinismului*, în sînul lui s-au conturat mai multe curente. Cele mai importante dintre ele erau: cel răsăritean (bizantin) şi cel apusean (roman). După împărţirea Imperiului roman, în 395, în imperiul de Răsărit şi imperiul de Apus, divergenţele dintre bisericile creştine s-au accentuat şi mai mult. Scindarea definitivă a bisericii s-a produs în secolul al XI-lea. În Imperiul roman de Apus a început să joace un rol important episcopul capitalei, adică cel de la Roma, căruia încă din secolul al V-lea i se dăduse denumirea de „papa" (părinte). Episcopii din Roma au luptat pentru întîietate printre ceilalţi episcopi. Concomitent cu lupta pentru dominaţia asupra întregii biserici, papii au luptat timp de secole pentru puterea laică.

În Europa medievală, biserica catolică era cel mai mare feudal şi de aceea apăra orînduirea feudală prin toate mijloacele de înrîurire religioasă a maselor. În timpul revoluţiilor burgheze din Europa apuseană, catolicismul a fost stindardul şi arma spirituală a reacţiunii feudale împotriva forţelor revoluţionare.

După victoria capitalismului, biserica catolică a început să apere interesele burgheziei.

CAUZALITATE — una dintre formele interdependenţei generale a fenomenelor lumii obiective. În lanţul fenomenelor legate între ele, cele care provoacă sau determină alt fenomen poartă numele de cauză, iar fenomenul care a fost provocat — numele de efect. Orice fenomen din natură şi din societate are o cauză, şi cu cît fenomenul este mai complex, cu atît mai complex este şi sistemul de cauze care i-a dat naştere. Negarea caracterului obiectiv al cauzalităţii înseamnă renunţarea la ştiinţă. Cauza generează efectul, iar acesta poate, la rîndul său, să acţioneze asupra cauzei care l-a generat. Astfel practica luptei duse de proletariat împotriva capitalismului este principala cauză a apariţiei teoriei marxist-leniniste, dar, o dată apărută, aceasta din urmă s-a transformat într-o forţă uriaşă care influenţează mersul luptei de eliberare a proletariatului. Teza materialismului dialectic despre caracterul cauzal al dezvoltării naturii şi societăţii este confirmată de întreaga practică socială, de întreaga dezvoltare a istoriei şi ştiinţei.

Filozofia burgheză reacţionară neagă semnificaţia obiectivă a cauzalităţii, apără idealismul şi concepţia religioasă potrivit căreia la baza dezvoltării naturii şi a societăţii ar sta înfăptuirea unui oarecare ţel mistic.

CAVAIGNAC Louis Eugène (1802—1857) — general francez care cu o nemaipomenită cruzime a înăbuşit răscoala proletariatului parizian din iunie 1848. Numele lui Cavaignac a devenit o poreclă pentru a desemna pe călăii mişcării revoluţionare.

CAZACI — „oameni liberi", de origine ţărani iobagi şi şerbi care au fugit de jugul feudal din statul rus şi din Polonia şi care au întemeiat

în secolele al XV-lea — al XVII-lea o serie de aşezări pe Don, Nipru, Volga, Iaik (Ural) şi Terek. Se administrau singuri prin cercul căzăcesc, adunarea generală (numită, la cazacii zaporojeni, rada), unde se rezolvau toate problemele importante şi se alegeau atamanii, esaulii şi sotnicii. Prin diferenţiere s-a ridicat din rîndurile căzăcimii o pătură înstărită, „starşina" căzăcească, care a avut o poziţie mai privilegiată faţă de restul cazacilor („sărăcimea").

Locuind pe teritoriile periferice ale statului rus, cazacii îi apărau graniţele, respingînd atacurile necontenite ale tătarilor din Crimeea, ale turcilor şi ale altor duşmani. Treptata lichidare a libertăţilor căzăceşti de către guvernul ţarist a provocat împotrivirea sărăcimii căzăceşti, care a participat activ la răscoalele ţărăneşti din secolele al XVII-lea — al XVIII-lea (vezi *Razin*, *Pugaciov)*.

De la începutul secolului al XVIII-lea, guvernul ţarist a început să transforme căzăcimea într-o castă militară închisă, a cărei principală obligaţie era prestarea serviciului militar în cadrul sistemului general al forţelor armate ale Rusiei ţariste, în primul rînd pentru apărarea graniţelor ţării. Experienţa de luptă, buna pregătire militară şi tradiţiile militare ale cazacilor au determinat rolul de seamă pe care aceştia l-au avut într-o serie de războaie, mai ales în Războiul de Apărare a Patriei din 1812, în războiul Crimeii din 1853—1856, în războiul ruso-turc din 1877—1878 ş.a. În 1914 existau următoarele oşti căzăceşti: de pe Don, de pe Terek, din Cuban, din Astrahan, din Orenburg, din Ural, din Transbaical, din Semirecie, de pe Amur, de pe Ussuri şi din Siberia. Pe măsură ce se dezvolta mişcarea revoluţionară în ţară, absolutismul ţarist folosea unităţile căzăceşti pentru scopuri poliţieneşti, şi în special pentru înăbuşirea mişcării revoluţionare şi de eliberare naţională din Rusia.

Revoluţia din Octombrie a desfiinţat privilegiile de castă ale cazacilor. În timpul războiului civil, pătura superioară, înstărită, a căzăcimii a devenit un sprijin al contrarevoluţiei şi prin înşelăciune a atras de partea ei o bună parte a cazacilor mijlocaşi. Partea cea mai săracă a căzăcimii a luptat însă în alianţă cu muncitorii şi ţăranii pentru Puterea sovietică. În perioada colectivizării, căzăcimea muncitoare, ca şi întreaga ţărănime muncitoare din Uniunea Sovietică, s-a unit în colhozuri şi s-a încadrat activ în opera de construire a socialismului. În Marele Război pentru Apărarea Patriei, unităţile de cazaci au participat la luptele împotriva cotropitorilor fascişti. Un număr de unităţi au căpătat titlul de unităţi de gardă.

CĂMĂTĂRIE — fenomen caracteristic societăţii bazate pe exploatare şi care constă în acordarea de împrumuturi cu dobînzi foarte ridicate.

Capitalul cămătăresc este forma iniţială a capitalului purtător de dobîndă. Cămătăria a precedat capitalismul şi a existat în diferite formaţii social-economice. Au existat două forme caracteristice de cămătărie: împrumuturi acordate nobililor risipitori — feudali, moşieri, şi împrumuturi acordate micilor producători — ţărani şi meseriaşi. Percepînd dobînzi uriaşe, cămătarul lua de la micii producători nu numai plusprodusul, ci şi o parte din produsul necesar, iar adeseori cel care primea împrumuturi era înrobit. Cămătăria a contribuit la concentrarea proprietăţii şi la ruinarea micilor producători.

Cămătăria există în ţările capitaliste şi în prezent, intensificînd exploatarea şi pauperizarea micilor producători de mărfuri. În ţările coloniale, capitalul cămătăresc autohton se împleteşte strîns cu capitalul străin.

CĂRŢI COLORATE — cărţi în care guvernele diferitelor state publică documente referitoare la politica lor internă şi externă sau la activitatea guvernelor altor ţări. Denumirea pro-

vine de la culoarea coperților acestor cărți (albe, albastre, portocalii, roșii etc.).

C.C. AL P.C.U.S. — Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — este ales de congresul partidului și, în intervalele dintre congrese, conduce întreaga muncă a partidului, reprezintă partidul în relațiile cu alte partide, organizații și instituții, organizează diferite instituții de partid și conduce activitatea lor, îndrumează activitatea organizațiilor centrale sovietice și obștești prin intermediul grupelor de partid din aceste organizații. În vederea întăririi muncii de conducere și a activității politice, C.C. al P.C.U.S. are dreptul să creeze secții politice și să desemneze organizatori de partid ai C.C. în sectoarele construcției socialiste care capătă o importanță deosebită pentru economia națională și pentru țară în general. C.C. al P.C.U.S informează în mod regulat organizațiile de partid asupra activității sale. În caz de descompletare a C.C., locurile vacante sînt completate din rîndurile membrilor supleanți aleși de congres. C.C. ține ședințe plenare cel puțin o dată la 6 luni. Membrii supleanți ai C.C. participă la ședințele plenare ale C.C. cu drept de vot consultativ. C.C. al P.C.U.S. organizează pentru conducerea activității C.C. între plenare *Prezidiul C.C. al P.C.U.S.*; pentru conducerea muncii curente, mai ales pentru organizarea controlului executării hotărîrilor partidului și pentru selecționarea cadrelor — *Secretariatul C.C. al P.C.U.S.*, precum și *Comitetul controlului de partid*.

Comitetul Central este organul de conducere colectivă al partidului, statul-major de luptă al partidului comunist, care este forța conducătoare și îndrumătoare a întregii societăți sovietice.

CEAPAEV Vasilii Ivanovici (1887—1919) — erou al războiului civil.

S-a născut în satul Budaiki, gubernia Kazan, în familia unor țărani săraci. În 1908 a fost chemat la armată. În timpul primului război mondial a fost pe front (1914—1917). În 1918 a intrat în rîndurile partidului comunist. În zilele lui Octombrie a participat activ la lupta pentru instaurarea Puterii sovietice în orașul Nikolaevsk (în prezent Pugaciov); a fost comandant de regiment și comisar militar al orașului. Cu prilejul organizării armatei a 4-a de pe Frontul de est a fost numit comandant al brigăzii Pugaciov, care în 1918 a luptat împotriva trupelor albgardiștilor din Ural și din regiunea Volgăi. În 1919, după ce a fost pentru scurt timp la Academia militară a Marelui stat-major, Ceapaev a fost numit comandant al diviziei a 25-a de pe Frontul de est. Sub comanda lui Ceapaev, această divizie a avut un rol important în zdrobirea trupelor albgardiste în vara anului 1919 (eliberarea Ufei etc.). În bătălia de la Lbișcensk cu cazacii albgardiști din Ural, în noaptea spre 5 septembrie 1919 Ceapaev a fost rănit și s-a înecat pe cînd încerca să treacă fluviul Ural.

În lupte Ceapaev s-a manifestat ca un comandant talentat și viteaz. Pentru meritele sale în luptă a fost decorat cu Ordinul „Steagul roșu". Chipul legendarului comandant de divizie a fost eternizat în romanul lui D. Furmanov și în filmul „Ceapaev".

CEHOSLOVACIA (Republica Cehoslovacă) — stat situat în Europa centrală. Se învecinează cu U.R.S.S., Polonia, Germania, Austria și Ungaria. *Suprafața:* 127.800 km²; *populația:* 13.400.000 de locuitori (1957), mai ales cehi și slovaci. Capitala: Praga. Orașe și centre industriale mai mari: Brno, Ostrava, Plsen, Gottwaldov, Kladno. Principalul oraș al Slovaciei și port la Dunăre este Bratislava.

Ca stat independent, Cehia a luat naștere în prima jumătate a secolului al X-lea. De la începutul secolului al XVI-lea puterea în statul ceh a trecut în mîinile dinastiei austriece

a Habsburgilor. Politica de cruntă asuprire națională dusă de cercurile guvernante ale Austro-Ungariei a întîmpinat rezistență din partea populației cehe. În secolele XVI-XVIII țărănimea cehă s-a ridicat în repetate rînduri la luptă împotriva asupririi feudale și a jugului străin. Primele acțiuni ale proletariatului ceh datează de la mijlocul secolului al XIX-lea (vezi *Revoluțiile din 1848—1849*).

După Revoluția din Octombrie, în țară s-a desfășurat mișcarea de eliberare națională, care s-a încheiat în octombrie 1918 cu crearea statului independent Cehoslovacia, format din regiunile cehe, slovace și regiuni ucrainene ale fostei Austro-Ungarii. În perioada dintre primul și cel de-al doilea război mondial, în Cehoslovacia a fost la putere partidul agrar, partid reacționar care apăra interesele marii burghezii și ale moșierilor. În anii 1938—1939, în urma trădării cercurilor guvernante din statele imperialiste și a politicii de capitulare a burgheziei naționale cehe, Germania hitleristă a ocupat și a dezmembrat Cehoslovacia (vezi *Acordul de la München*).

În anii războiului, din inițiativa Partidului Comunist din Cehoslovacia, în țară a fost creat Frontul național al cehilor și slovacilor, care reunea toate forțele democratice. La 12 decembrie 1943 a fost încheiat tratatul de prietenie, asistență mutuală și colaborare postbelică între U.R.S.S. și Cehoslovacia. Înainte de încheierea acestui tratat, pe teritoriul Uniunii Sovietice au fost formate unități militare cehoslovace, care împreună cu Armata Sovietică, au luptat împotriva cotropitorilor hitleriști. Sub conducerea partidului comunist, în Cehoslovacia s-a desfășurat o mișcare de rezistență, a cărei forță s-a manifestat cu deosebire în insurecția din Slovacia (august-octombrie 1944) și în insurecția de la Praga (mai 1945).

La 4 aprilie 1945 în orașul Kosiče, eliberat de Armata Sovietică, a fost format primul guvern al Frontului național al cehilor și slovacilor în care comuniștii aveau un rol conducător. La alegerile din mai 1946 comuniștii au obținut, față de celelalte partide politice, cel mai mare număr de mandate în parlament. Noul guvern a fost format de președintele Partidului Comunist din Cehoslovacia, Klement *Gottwald*. În țară a fost instaurată orînduirea democrat-populară, care a asigurat o largă atragere a oamenilor muncii la conducerea statului. În mai-iunie 1945, în baza decretelor guvernului Frontului național, s-au confiscat de la moșierii germani și unguri care au locuit în Cehoslovacia, precum și de la trădătorii de patrie aproximativ 1.600.000 ha de pămînt și 1.200.000 ha de păduri. În 1945 a început naționalizarea băncilor și a marii industrii. La începutul anului 1947 aproximativ 75% din întreaga producție industrială a țării era în mîinile statului. Reacțiunea burghezo-moșierească, sprijinită de imperialiștii străini, s-a împotrivit cu înverșunare tuturor transformărilor social-economice înfăptuite în țară. Gruparea reacționară, în frunte cu Beneș, a încercat, în februarie 1948, să săvîrșească o lovitură de stat contrarevoluționară. Dar poporul cehoslovac, condus de partidul comunist, a zădărnicit planurile criminale ale restauratorilor capitalismului. Această victorie cucerită de clasa muncitoare în alianță cu toți oamenii muncii a consolidat pozițiile regimului de democrație populară și a asigurat condițiile pentru instaurarea dictaturii proletariatului și pentru construirea bazelor socialismului în țară.

În martie-aprilie 1948 au fost adoptate legile cu privire la transformările social-economice fundamentale. Decretele din 1945 cu privire la naționalizarea băncilor, a minelor și a marilor întreprinderi industriale au fost completate prin legea din 1948 cu privire la naționalizarea tuturor întreprinderilor în care lucrau peste

50 de muncitori. A fost naționalizat de asemenea comerțul cu ridicata și a fost introdus monopolul de stat asupra comerțului exterior. La 21 martie 1948 a fost adoptată legea cu privire la reforma agrară, conform căreia proprietățile funciare nu trebuiau să depășească 50 ha. De la marii proprietari funciari au fost confiscate încă 1.400.000 ha de pămînt. Ca urmare a înfăptuirii transformărilor social-economice, rolul principal în economia țării a început să-l joace sectorul socialist, care dădea în 1953 90% din venitul național.

Cehoslovacia este o țară industrială, avînd puternic dezvoltate industria metalurgică, metalurgia prelucrătoare, industria chimică, industria sticlei și ceramicei, precum și industria textilă și industria de piele și încălțăminte.

Datorită îndeplinirii cu succes a planului cincinal (1949—1953), volumul global al producției industriale a depășit în 1953 de peste două ori nivelul din 1948. Greutatea specifică a producției mijloacelor de producție s-a ridicat în 1955 la 62,2% din volumul global al producției industriale. În ceea ce privește volumul producției industriale pe cap de locuitor, Cehoslovacia a depășit Italia, Franța, Belgia, Olanda și a ajuns pe unul dintre primele locuri în Europa. În anii planului cincinal, în țară au fost construite o serie de mari întreprinderi: 6 furnale înalte, 9 cuptoare Siemens-Martin, au fost date în exploatare 6 laminoare, au fost construite 24 de uzine constructoare de mașini, 12 noi mari centrale electrice, între care 6 hidrocentrale. În 1956 volumul producției industriale a fost aproape de 2,7 ori mai mare decît în 1937. În 1956 au fost extrase 23.400.000 de tone de huilă, 46.200.000 de tone de cărbune brun, au fost produse 3.300.000 de tone de fontă, 4.900.000 de tone de oțel, 16.600.000.000 kw-ore de energie electrică. O mare atenție se acordă dezvoltării economice a Slovaciei.

Rolul principal în economia rurală îl are agricultura (culturile de cereale, cartoful, plantele tehnice și furajere). Producția agricolă a Cehoslovaciei a crescut în 1955 cu 26,3% față de 1948. Guvernul cehoslovac sporește sistematic investițiile de capital în agricultură, precum și creditele acordate de stat pentru construcții capitale cooperativelor agricole unice, care formează sectorul socialist în agricultura Cehoslovaciei. În 1956 existau peste 8.000 C.A.U.

În Cehoslovacia a fost complet lichidat șomajul, a fost ridicată bunăstarea maselor populare. Venitul național a crescut în 1955 cu 74% față de 1937.

În 1956 funcționau în țară 12.441 de școli de cultură generală, în care învățau 1.900.000 de elevi. Înainte de război, în Cehoslovacia erau 9 instituții de învățămînt superior, în 1956 — 40, iar numărul studenților a ajuns la 77.000.

Cehoslovacia este un stat socialist. Conform Constituției din 1948, organul suprem al puterii legislative este Adunarea Națională, unicamerală, aleasă pe termen de 6 ani pe baza votului universal, egal, direct și secret. Șeful statului, președintele republicii, este ales pe 7 ani. În 1957 a fost ales președinte Antonin *Novotny*. Organul suprem al puterii executive, guvernul, este numit de președinte și este răspunzător în fața Adunării Naționale. Președintele guvernului este Viliam *Široky*. Organele locale ale puterii în Republica Cehoslovacă sînt Comitetele naționale, alese de populație. În Slovacia, organul puterii legislative este Consiliul Național Slovac, iar organul său executiv este colegiul împuterniciților.

Forța conducătoare și îndrumătoare în Cehoslovacia democrat-populară este *Partidul Comunist din Cehoslovacia*.

Partidul comunist este în fruntea Frontului național al Cehoslovaciei, din care mai fac parte sindicatele, Partidul socialist, Partidul popular,

Partidul renașterii slovace, Partidul libertății, Uniunea Tineretului Cehoslovac, Uniunea femeilor cehoslovace, Asociația pentru prietenia cehoslovaco-sovietică etc.

Republica Cehoslovacă duce o politică de pace și colaborare internațională, bazată pe întărirea legăturilor economice și culturale în condiții de avantaj reciproc cu toate țările. Comerțul cu U.R.S.S. și cu celelalte state socialiste reprezintă 70% din întregul comerț al Cehoslovaciei. Republica întreține relații comerciale aproape cu toate țările lumii.

În 1943 a fost încheiat *Tratatul sovieto-cehoslovac* de alianță, asistență mutuală și colaborare postbelică. Cehoslovacia este membră a *Tratatului de la Varșovia* de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 1955.

CEILON — dominion englez, situat pe insula cu același nume din oceanul Indian. *Suprafața:* 65.600 km²; *populația:* 8.700.000 de locuitori (1956), singalezi, tamili și mauri. Capitala: Colombo.

Ceilonul este o țară agrară. 85% din populație este ocupată în agricultură. Un rol hotărîtor în economie îl au culturile de ceai, produsele cocotierilor, cauciucul, care reprezintă 90% din export. În ceea ce privește producția de ceai, Ceilonul ocupă locul al doilea în lumea capitalistă, iar în ceea ce privește producția de cauciuc — locul al treilea. Agricultura se face cu mijloace primitive. Producția de orez, principalul produs alimentar, nu asigură nici jumătate din nevoile populației. În Ceilon se importă anual pînă la 400.000 de tone de orez din alte țări. Cu toate că există bogății ale subsolului (grafit, mică, pietre prețioase), industria minieră este insuficient dezvoltată.

Timp de 150 de ani Ceilonul a fost o colonie engleză; în 1948 i s-a acordat statutul de dominion.

În alegerile din 1956, F r o n t u l p o p u l a r u n i t (blocul partidelor burgheziei naționale) a obținut 51 din cele 95 de mandate în Camera reprezentanților. Frontul popular unit reprezintă interesele burgheziei naționale, proclamă lozinca luptei pentru independența țării, a neparticipării la alianțe militare, a dezvoltării economiei naționale. Liderul S. Bandaranaike a format guvernul. P a r t i d u l n a ț i o n a l u n i t, care a guvernat pînă în 1956, exponent al intereselor marii burghezii, a obținut 8 locuri (în trecut a avut 54 de mandate).

P a r t i d u l C o m u n i s t d i n C e i l o n (înființat în 1943) luptă pentru naționalizarea proprietății capitaliștilor străini, pentru retragerea trupelor de pe bazele militare engleze din Ceilon, pentru înfăptuirea unor transformări democratice, pentru socialism. În apărarea drepturilor oamenilor muncii se pronunță și Federația sindicatelor din Ceilon, care face parte din Federația Sindicală Mondială.

CELE CINCI PRINCIPII — principii de colaborare pașnică între state, proclamate de India și Republica Populară Chineză în 1954: 1) respectarea reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității; 2) neagresiunea; 3) neamestecul în treburile interne ale altor țări; 4) egalitate și avantaj reciproc; 5) coexistență pașnică.

Cele cinci principii au fost formulate pentru prima oară în aprilie 1954, în preambulul acordului încheiat între R.P.C. și India cu privire la comerțul și legăturile dintre Tibet și India. Aceste principii au fost confirmate în declarația comună de la 28 iunie 1954 semnată de Ciu En-lai și Nehru. Cele cinci principii au fost recunoscute ca bază a colaborării dintre state de guvernele U.R.S.S., Birmaniei, Indoneziei, Republicii Democrate Vietnam, Iugoslaviei, Poloniei, Nepalului etc. Ele au fost incluse în Declarația cu privire la sprijinirea păcii generale și a colaborării adoptate la *Conferința de la Bandung* de 29 de țări din Asia și din Africa.

„CELE 200 DE FAMILII" — un grup format din cei mai mari repre-

zentanți ai capitalului monopolist care controlează aproape întreaga economie a Franței (de Wendel, Schneider, Mallet, Mirabeau, Rothschild etc.). Denumirea de „cele 200 de familii" vine de la faptul că de Banca Franței, care concentra întreaga rezervă de aur a țării, dispuneau 200 de acționari care posedau cel mai mare număr de acțiuni.

„CELE PATRU FAMILII" — clica celor patru familii care dominau în China gomindanistă — Cian Kai-și (fost președinte), Sun Țzî-ven (fost prim-ministru), Kun Sean-si (fost ministru de finanțe) și Cen Li-fu (fost responsabil al secției organizatorice a C.E.C. al gomindanului). „Cele patru familii" au acaparat pozițiile-cheie în economia țării. Din cele 4.635 de bănci și case de bancă existente în China gomindanistă, 3.490 se aflau în mîinile lor. Ele controlau pînă la 80% din totalul activului băncilor, aproape toate societățile de asigurare și de depuneri, ele dețineau peste 50% din totalul investițiilor capitale în industria Chinei. „Cele patru familii" dețineau puterea politică și controlau aparatul partidului gomindanist. În urma victoriei revoluției populare în China, dominația „celor patru familii" a fost răsturnată, iar averea lor a fost naționalizată.

„CELE 60 DE FAMILII" — vîrfurile *oligarhiei financiare* din S.U.A., posesoare de uriașe bogății și care și-au subordonat de fapt întreaga economie a țării, politica ei internă și externă, aparatul de stat, forțele armate etc. „Cele 60 de familii" dețin în mîinile lor aproape întreaga presă americană și celelalte mijloace de propagandă. În mîinile lor se află majoritatea universităților, a instituțiilor tehnico-științifice, a laboratoarelor tehnice din America etc. În urma uriașelor investiții de capital în străinătate, dominația „celor 60 de familii" în lumea capitalistă se întinde departe peste granițele S.U.A. Cei mai de seamă reprezentanți ai „celor 60 de familii" sînt: familia Morgan, care se află în fruntea a 12 mari corporații bancare, industriale, de transporturi, comunale și a altor uriașe corporații miliardare; familia Rockefeller — bancheri și monopoliști ai industriei petrolifere; familia Dupont — care controlează industria chimică din S.U.A., precum și marea firmă de automobile „General Motors"; familia Mellon — monopoliști în domeniul producției de aluminiu; familia Ford — regii automobilelor; dinastia feroviară a Wanderbild-ilor; familia Harriman și altele — proprietarii unei părți însemnate a căilor ferate, a oțelăriilor și a băncilor americane.

CEN IUN (n. 1905) — vicepreședinte al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al C. C. al P.C.C.

În 1925 a intrat în rîndurile Partidului Comunist Chinez. A luat parte activă la mișcarea muncitorească din Șanhai și mai ales la insurecția muncitorilor din Șanhai din 1927. După înfrîngerea primului război civil revoluționar în 1927, a fost membru al comitetului de partid din provincia Țzeansi, a condus în mod direct lupta țăranilor; apoi a plecat de la țară la oraș, devenind din nou conducător al mișcării muncitorești.

În 1930 Cen Iun a fost ales membru supleant al Comitetului Central, iar în 1931 — membru al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez. În 1932 a fost secretar al organizației de partid a Federației sindicatelor din întreaga Chină. În 1934 a fost trimis în muncă la Baza revoluționară centrală din provincia Țzeansi. La plenara a cincea a celui de-al 6-lea Comitet Central al partidului a fost ales membru al Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, ducînd totodată muncă în regiunile albe (gomindaniste).

Din 1937 pînă în 1944 Cen Iun a fost șeful secției organizatorice a C.C. al P.C.C. În 1944 a fost numit vicepreședinte, pe linie de partid, al Direcției financiare economice a Chinei de

nord-vest. În 1945, la Congresul al VII-lea al P.C. Chinez, a fost din nou ales membru al C. C. al P.C.C. şi la prima plenară a celui de-al 7-lea C.C. al P.C.C. a fost ales membru al Biroului Politic al C.C. şi membru supleant al Secretariatului C.C. al P.C.C. Din 1945 pînă în 1949 a fost unul dintre conducătorii pe linie de partid ai Chinei de nord-vest.

În 1949, în perioada creării Republicii Populare Chineze, Cen Iun a fost ales membru al Consiliului guvernamental popular central, îndeplinind şi funcţia de vicepreşedinte al Consiliului Administrativ de Stat al Guvernului popular central, fiind în acelaşi timp preşedinte al Comitetului financiar-economic de pe lîngă Consiliul Administrativ de Stat. În 1950 a fost ales şef al Secretariatului C.C. al P.C.C. În septembrie 1954 a fost numit vicepreşedinte al Consiliului de Stat. În 1956 a fost ales vicepreşedinte al C.C. al P.C.C. şi membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al C. C. al P. C. Chinez.

CENS — condiţie pentru admiterea cetăţenilor la exercitarea diferitelor drepturi politice, în primul rînd a dreptului de vot. Sistemele electorale din ţările capitaliste prevăd următoarele censuri: censul de avere, stabilit după criteriul posedării unui bun de o anumită valoare sau al plăţii unui anumit cuantum de impozite; censul capacitar (ştiinţă de carte, cunoaşterea legilor şi priceperea de a le interpreta etc.); censul de vîrstă (atingerea unei anumite vîrste); censul domiciliar (domicilierea în decursul unei anumite perioade într-o localitate dată); censul de sex (lipsirea femeii de drepturile electorale într-o serie de ţări); censul naţional-rasial (care îndepărtează de la alegeri populaţia aparţinînd unei anumite naţiuni şi rase). Censurile, în special cel de avere şi cel capacitar, lipsesc în fond de drepturi electorale pături numeroase ale populaţiei muncitoare. Censul domiciliar lipseşte de posibilitatea de a participa la alegeri sute de mii de muncitori care îşi schimbă des domiciliul în căutare de lucru. Censul de vîrstă îndepărtează tineretul de la alegeri. Ca urmare a numeroaselor censuri existente în S.U.A. au fost îndepărtaţi de la participarea la alegerile prezidenţiale din 1952 aproximativ 25.000.000 de cetăţeni americani.

În statele socialiste, democratismul adevărat şi consecvent al dreptului de vot şi al întregii orînduiri sociale exclude cu desăvîrşire censurile de acest fel. În U.R.S.S. au dreptul să participe la alegeri toţi cetăţenii care au împlinit 18 ani, cu excepţia alienaţilor mintali şi a persoanelor care au suferit condamnări însoţite de pierderea drepturilor electorale.

CENTRALISM DEMOCRATIC — principiu călăuzitor al structurii organizatorice a Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Centralismul democratic înseamnă: eligibilitatea tuturor organelor conducătoare ale partidului de jos pînă sus; obligaţia care revine organelor de partid de a ţine periodic dări de seamă în faţa organizaţiilor lor de partid; o strictă disciplină de partid şi supunerea minorităţii faţă de majoritate; obligativitatea necondiţionată a hotărîrilor organelor superioare pentru cele inferioare. Esenţa centralismului partidului comunist constă în aceea că el are un program unic şi un statut unic. Organul suprem al P.C.U.S. este congresul partidului. În intervalul dintre congrese, Comitetul Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice conduce întreaga activitate ideologică, politică şi organizatorică a partidului. Centralismul realizat de Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este democratic, deoarece înşişi membrii partidului îşi aleg organele conducătoare ale partidului, le controlează, le orientează în muncă, participă activ la viaţa partidului, la dezbaterea şi la rezolvarea tuturor problemelor puse în faţa partidului.

Centralismul democratic creează condiţiile necesare pentru realizarea conducerii colective, chezăşie împotriva elementelor întîmplătoare şi a unilateralităţii în elaborarea politicii partidului şi în traducerea ei în viaţă. Caracterul colectiv este principiul suprem al conducerii de partid.

Principiul centralismului democratic stă la baza structurii organelor de stat ale U.R.S.S., a Comsomolului, a sindicatelor şi a altor organizaţii obşteşti. Centralismul democratic se realizează pe scară largă în conducerea economiei socialiste.

Pe baza centralismului democratic sînt organizate partidele comuniste şi muncitoreşti din toate ţările.

CENTRISM — varietate a *oportunismului* în mişcarea muncitorească. Utilizînd o frazeologie pseudomarxistă, camuflîndu-se sub masca de „marxişti ortodocşi", centriştii goleau marxismul de esenţa sa revoluţionară, încercînd să menţină influenţa oportuniştilor făţişi, prin urmare şi a burgheziei, asupra maselor muncitoare. Ideologia centrismului este ideologia adaptării, a subordonării intereselor de clasă ale proletariatului intereselor burgheziei.

În partidele *Internaţionalei a II-a*, centriştii ocupau o poziţie intermediară între oportuniştii făţişi şi aripa stîngă revoluţionară, de unde provine şi denumirea lor (centru—centrism).

În anii primului război mondial, centriştii au sprijinit efectiv politica oportuniştilor făţişi, a social-şovinîştilor, dar în acelaşi timp au lansat lozinci pacifiste, abătîndu-i pe muncitori de la lupta revoluţionară împotriva războiului imperialist şi consolîndu-i cu speranţa într-o „pace democratică fără anexiuni". Unul dintre teoreticienii centrismului a fost Kautsky.

Demascînd centrismul în Rusia, bolşevicii au ajutat elementele revoluţionare din partidele Internaţionalei a II-a să se debaraseze de centrism, s-o rupă cu oportuniştii şi să creeze partide comuniste cu adevărat marxiste.

CERNÎŞEVSKI Nikolai Gavrilovici (1828—1889) — mare democrat-revoluţionar, filozof materialist, scriitor şi critic rus.

S-a născut la Saratov, în familia unui preot, a urmat seminarul teologic. În 1846 a intrat la Universitatea din Petersburg, pe care a absolvit-o în 1850. Concepţiile democrat-revoluţionare ale lui Cernîşevski s-au format încă în anii studenţiei. Revista „Contemporanul", condusă de el, a fost glasul forţelor revoluţionare din Rusia din anii 1840—1860, organizatorul luptei revoluţionare împotriva iobăgiei.

Guvernul ţarist l-a persecutat cu cruzime pe Cernîşevski: l-a supus unei execuţii civile (1864) şi l-a trimis la muncă silnică în Siberia, unde a stat mai mult de 20 de ani.

Cernîşevski a avut un merit extrem de mare în dezvoltarea filozofiei materialiste ruse. „Cernîşevski este singurul scriitor rus cu adevărat mare care a ştiut, începînd din al 6-lea deceniu al secolului trecut şi pînă în 1888, să se menţină la nivelul unui materialism filozofic integral..." *(V. I. Lenin)*. El a criticat cu asprime teoriile idealiste care negau cognoscibilitatea lumii şi a căutat să prelucreze în spirit materialist dialectica lui Hegel. Teoria filozofică a lui Cernîşevski avea un caracter revoluţionar. El a subordonat în întregime concepţiile sale teoretice luptei pentru eliberarea ţărănimii din robia feudală. El lega posibilitatea eliberării ţărănimii de trecerea puterii de stat în mîinile poporului însuşi.

În domeniul sociologiei, Cernîşevski a emis o serie de ipoteze geniale. El a văzut legătura dintre ideologie şi conştiinţa oamenilor, pe de o parte, şi condiţiile economice ale vieţii lor şi lupta de clasă, pe de altă parte, a subliniat nu o dată faptul că în istorie rolul principal îl au masele populare. Totuşi în

ansamblu, ca sociolog, Cernîșevski a fost un idealist. Teoria sa socialistă, deși era strîns legată de democratismul revoluționar, avea un caracter utopic. Cernîșevski visa trecerea la socialism prin obștea țărănească.

Cernîșevski este creatorul unei teorii economice originale și profunde. Latura importantă a concepției sale economice, deși conține multe elemente utopice, constă în înțelegerea caracterului de neîmpăcat al contradicțiilor dintre oamenii muncii și capitaliști.

Aplicînd principiile filozofiei materialiste la studierea problemelor esteticii, Cernîșevski a formulat tezele fundamentale ale esteticii democrat-revoluționare. Cernîșevski a fost un mare scriitor, autorul operelor beletristice: „Ce-i de făcut?", „Prolog" etc.

Principalele opere ale lui Cernîșevski sînt: „Arta și realitatea din punct de vedere estetic", „Studii asupra perioadei gogoliene a literaturii ruse", „Critica prejudecăților filozofice în legătură cu proprietatea obștii", „Capital și muncă", „Principiul antropologic în filozofie" etc.

CETĂȚENIE — calitatea de cetățean al unei anumite țări. Cetățenia presupune drepturi și obligații politice față de statul respectiv. În U.R.S.S., toți cetățenii au dreptul, garantat de Constituția U.R.S.S., de a participa la viața de stat, de a activa în domeniul economic, cultural și social-politic, îndeplinind în același timp obligațiile stabilite de Constituția U.R.S.S. Pe baza art. 21 din Constituție și a legii cu privire la cetățenia sovietică adoptată la sesiunea a 2-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 19 august 1938, pentru cetățenii U.R.S.S. este stabilită o cetățenie unională unică; fiecare cetățean al unei republici unionale este cetățean al U.R.S.S. Străinii, independent de naționalitate sau rasă, primesc, la cererea lor, cetățenia pe care le-o acordă Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. sau al republicii unionale în care domiciliază. Renunțarea la cetățenia U.R.S.S. este admisă numai de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. Retragerea cetățeniei se face numai pe baza unei hotărîri judecătorești, precum și în virtutea unui decret special al Prezidiului Sovietului Suprem pentru fiecare caz în parte.

CHENIA — posesiune engleză în Africa răsăriteană. Se compune dintr-o colonie și un protectorat (o fîșie de pămînt lată de 16 km de-a lungul litoralului). Se mărginește cu Etiopia, Sudanul de răsărit, Uganda, Tanganika și Somalia. *Suprafața*: 583.000 km²; *populația*: 6.100.000 (1956), formată din bantu, indieni, arabi și europeni. Centru administrativ: Nairobi, port principal: Mombasa.

Chenia este o țară agrară înapoiată. Principalele culturi, destinate exportului, sînt: sisalul (fibre de agave), cafea, ceai, piretru; se mai cultivă și grîu, mei, porumb, banane, trestie de zahăr. Se cresc vite cornute mari, oi, capre. Industria este slab dezvoltată. Există cîteva întreprinderi pentru prelucrarea primară a materiilor prime agricole.

Cei peste 60 de ani de dominație a imperialismului englez au adus populației băștinașe nenumărate suferințe. Colonialiștii și-au luat cele mai bune pămînturi, îngrămădind circa 5.000.000 de africani în *rezervații* situate în regiuni cu o fertilitate redusă. Pe cînd de fiecare colonist alb revin 240 ha de pămînt fertil, unui băștinaș african nu-i revin decît 1 la 3 ha de pămînt impropriu pentru agricultură. Băștinașii sînt lipsiți de drepturi politice și economice și sînt aproape toți analfabeți.

După războiul s-a intensificat mișcarea antiimperialistă. Ea e condusă de „Uniunea africanilor din Chenia", înființată în 1945. Principalele revendicări ale oamenilor muncii sînt: trecerea pămînturilor în posesiunea băștinașilor africani, sporirea salariilor muncitorilor industriali și agricoli, îmbunătățirea sistemului de ocrotire

a sănătății și de învățămînt, acordarea de drepturi politice etc. Autoritățile coloniale au intensificat represiunile împotriva participanților la mișcarea de eliberare și au instaurat în țară un regim de teroare sîngeroasă. În 1953, „Uniunea africanilor din Chenia" a fost interzisă, iar liderii ei arestați. Potrivit unor date oficiale, din 1952 pînă în 1955 au fost uciși peste 8.000 de oameni. Represiunile bestiale nu au înghenuncheat însă poporul Chenici, care continuă să lupte pentru drepturile sale și pentru independența patriei.

CHIABURIME — burghezia satelor, care obține venituri din exploatarea forței de muncă salariate (a muncitorilor agricoli) precum și din comerț, cămătă, arendare de pămînt, închiriere de animale de muncă și de inventar agricol. La începutul secolului al XX-lea, gospodăriile chiaburești, care reprezentau în Rusia țaristă mai puțin de o șesime din totalul gospodăriilor țărănești, posedau jumătate din totalul suprafețelor însămînțate de țărani și produceau jumătate din totalul cerealelor-marfă. Deși nu alcătuiau decît o parte neînsemnată a populației, chiaburii erau o forță importantă în satul prerevoluționar și jefuiau fără milă nu numai pe muncitorii agricoli și pe țăranii săraci, dar și pe cei mijlocași. Din primele zile ale revoluției din Octombrie, chiaburimea a opus Puterii sovietice o rezistență înverșunată, dosind grîne, dezlănțuind rebeliuni etc. În acea perioadă Puterea sovietică a dus față de chiaburime o politică de îngrădire și de eliminare. Impozitele majorate, politica prețurilor fixe la cereale, restricțiile în privința arendării pămîntului și a folosirii de muncă salariată au îngrădit în anumită măsură exploatarea chiaburească și au dus la eliminarea unor grupuri de chiaburi, dar nu a lichidat bazele economice ale chiaburimii. O dată cu începutul mișcării colhoznice de masă, s-au creat la sfîrșitul anului 1929 toate condițiile pentru înlocuirea producției chiaburești de cereale printr-o producție socialistă și în consecință pentru lichidarea chiaburimii ca clasă. Lichidarea a fost înfăptuită între 1930 și 1934 pe baza colectivizării în masă a agriculturii.

În țările de democrație populară se duce o politică de îngrădire și de eliminare a chiaburimii, iar o dată cu extinderea și întărirea cooperației de producție la sate se crează condițiile pentru lichidarea ei.

CHINA (Republica Populară Chineză, R.P.C.) — stat în Asia centrală și răsăriteană; se mărginește cu Uniunea Sovietică, Republica Populară Mongolă, Afganistan, India, Nepal, Birmania, Republica Democrată Vietnam, Laos și Republica Populară Democrată Coreeană. *Suprafața*: 9.900.000 km²; *populația*: 601.938.000 (1953), din care 94% chinezi, iar restul tibetani, mongoli, uiguri, manciurieni, ciuani ș. a. Capitala: Pechin. Orașe importante: Șanhai, Teantzin, Canton, Șenian (Mucden) etc.

Subsolul Chinei este bogat în cărbune, țiței, minereu de fier, staniu, stibiu, wolfram, plumb, zinc, nichel, mangan, cupru, molibden, crom, materiale de construcție (ghips, asbest, șisturi, grafit, cuarț), mercur, aur, platină, argint; există zăcăminte de pietre prețioase.

În secolul al XIX-lea, China a devenit ținta tendințelor expansioniste ale Angliei, Franței, Japoniei, Rusiei țariste, S.U.A. și ale altor state. Prin forța armelor, aceste state au impus Chinei tratate inegale, care au transformat-o într-o semicolonie. Pozițiile-cheie din industrie, transporturi, comerț exterior și finanțe au fost acaparate de capitalul străin.

Poporul chinez s-a ridicat în repetate rînduri la luptă contra capitaliștilor străini și a feudalilor chinezi, pentru eliberarea sa națională (*răscoala taipinilor din 1851—1864, răscoala iheluanilor*, revoluția din 1911 etc.). Sub influența Revoluției din Octombrie, poporul chinez a pornit

lupta de eliberare națională împotriva imperialiștilor străini, a feudalilor și a burgheziei compradore. În această luptă, principala forță conducătoare a fost proletariatul condus de partidul comunist, înființat în 1921.

În 1924 a început în China revoluția populară antiimperialistă și antifeudală, care a luat forma unui șir de războaie revoluționare. În timpul primului război civil revoluționar din 1924—1927, au luat parte la revoluția populară: proletariatul, țărănimea, mica burghezie orășenească și burghezia națională. Speriată de avîntul mișcării de masă, marea burghezie a căzut la înțelegere cu feudalii și cu imperialiștii străini. Blocul gomindanist al marii burghezii și al moșierilor (vezi *Gomindan)* a acaparat în 1927 puterea și a încercat să înăbușe prin forță lagărul revoluționar al democrației chineze. În timpul celui de-al doilea război civil revoluționar *(1927—1936)*, a fost creată, în cursul luptei contra reacțiunii gomindaniste, Armata populară de eliberare și s-au format în diferite regiuni ale țării baze ale puterii democrat-populare, conduse de partidul comunist. În timpul războiului antijaponez (vezi *Războiul chino-japonez 1937—1945),* lagărul democratic al Chinei și armata sa au adus o contribuție importantă la zdrobirea Japoniei imperialiste. Reacționarii gomindaniști duceau însă o politică de rezistență pasivă față de Japonia, țelul lor fiind înfrîngerea lagărului democratic, condus de partidul comunist.

În august 1945, cu puțin înainte de capitularea Japoniei, partidul comunist a propus guvernului gomindanist elaborarea unor hotărîri comune privind democratizarea orînduirii politice și economice din China, unificarea țării și încetarea războiului civil. Aceste hotărîri, adoptate în ianuarie 1946, au fost însă călcate în picioare de gomindaniști, sprijiniți de monopolurile S.U.A., care au cheltuit peste 6 miliarde de dolari pentru formarea și înarmarea armatei gomindaniste. În iulie 1946, guvernul *Cian Kai-și* a dezlănțuit din nou războiul civil în țară, pornind la ofensivă împotriva Armatei populare de eliberare. Partidul comunist a chemat poporul la luptă armată pentru libertate și independență și a condus războiul drept de eliberare împotriva trupelor gomindaniste. În cursul luptei revoluționare a fost creat Frontul democrat-popular unic. Acesta grupa proletariatul, țărănimea, mica burghezie și burghezia națională (mijlocie), ale cărei interese erau prejudiciate de imperialismul străin și de clica gomindanistă a „*celor patru familii*" care stăpîneau China. Frontul popular era condus de Partidul Comunist Chinez.

Cu sprijinul maselor de multe milioane, Armata populară de eliberare a zdrobit trupele gomindaniste, eliberînd spre sfîrșitul anului 1949 aproape întreaga Chină, cu excepția insulei Taivan, ocupată de trupele S.U.A., și a Tibetului; problema eliberării pașnice a acestei din urmă regiuni a fost rezolvată în mai 1951. Dominația politică a feudalilor, a burgheziei compradore antinaționale, sprijinită de imperialiștii străini, a fost înlăturată.

La 1 octombrie 1949 a fost proclamată Republica Populară Chineză (R.P.C.) și s-a format un guvern popular, în frunte cu *Mao Țze-dun.* În China a fost instaurată orînduirea democrat-populară, condusă de clasa muncitoare și bazată pe alianța dintre muncitori și țărani. După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, victoria revoluției democrat-populare din China a constituit o nouă lovitură dintre cele mai puternice dată întregului sistem al imperialismului mondial.

Cînd China a fost proclamată republică populară, ea era o țară agrară înapoiată, cu o industrie slab dezvoltată. Majoritatea țăranilor muncitori erau lipsiți de pămînt și arendau pămînt de la moșieri și chiaburi, care posedau o parte însemnată a

terenurilor arabile. Enormele arenzi plătite moşierilor (pînă la 70% din recoltă), dobînzile cămătăreşti asupra împrumuturilor, nenumăratele impozite puse de guvern provocaseră ruinarea în masă şi continuă a ţăranilor. Acest proces era agravat de frecvente calamităţi naturale (secetă şi inundaţii). Vechiul sistem feudal şi jugul imperialiştilor străini erau principala frînă a dezvoltării forţelor de producţie.

Încă înainte de proclamarea R.P.C., Partidul Comunist Chinez a elaborat un program concret de rezolvare a problemei agrare, care prevedea confiscarea pămînturilor moşiereşti şi trecerea lor în posesia ţăranilor fără pămînt şi cu pămînt puţin, conform principiului: „pămîntul să fie al celor care îl lucrează". În iunie 1950, Consiliul guvernamental popular central al R.P.C. a adoptat legea reformei agrare, care, în linii generale, a fost terminată la sfîrşitul anului 1952. 300.000.000 de ţărani au primit 47.000.000 ha de pămînt arabil. Prin înfăptuirea reformei agrare a fost lichidată proprietatea funciară moşierească, baza economică a dominaţiei rămăşiţelor feudale. La oraşe au fost confiscate întreprinderile aparţinînd celor „patru familii"; totodată a început în întreaga ţară crearea comerţului socialist de stat şi cooperatist, precum şi crearea de bănci de stat; s-au luat măsuri de transformare a unei părţi a întreprinderilor capitaliste private în întreprinderi capitaliste de stat.

Înfăptuirea transformărilor socialeconomice a constituit baza pentru crearea economiei socialiste.

Economia R.P.C. se caracterizează prin existenţa a patru forme de proprietate asupra mijloacelor de producţie: proprietatea de stat, cea cooperatistă, proprietatea oamenilor muncii cu gospodării individuale şi proprietatea capitalistă. Proprietatea asupra mijloacelor de producţie formează baza celor cinci sectoare ale economiei naţionale: 1) sectorul de stat, care deţine principalele ramuri ale economiei naţionale (marea industrie, băncile, transportul, comerţul exterior şi altele); 2) sectorul cooperatist, care grupează mase largi de mici producători (aceste două sectoare reprezentînd sectorul socialist din economia R.P.C.); 3) sectorul micii producţii de mărfuri, cuprinzînd gospodăriile individuale ale ţăranilor şi meseriaşilor; 4) sectorul capitalist privat, care a pierdut în prezent poziţiile importante din economia ţării pe care le deţinuse în primii ani de existenţă a R.P.C.; în 1956 greutatea specifică a capitalului privat în industrie reprezenta circa 1%; 5) sectorul capitalismului de stat, format din întreprinderi mixte de stat cu participarea capitalului particular şi care deţine un loc important în industria uşoară şi în comerţul cu amănuntul. Întreprinderile mixte sînt proprietatea statului, iar foştii lor proprietari primesc în perioada de administrare mixtă un venit anual fix de 1 pînă la 6% din capitalul investit de ei. Statul duce o politică de folosire, îngrădire şi transformare a întreprinderilor industriale şi comerciale particulare în întreprinderi ale capitalismului de stat, cu scopul de a crea condiţii favorabile pentru înlocuirea proprietăţii capitaliste prin proprietatea întregului popor.

Sectorul conducător în economie este sectorul de stat. În 1956, valoarea producţiei livrate de industria de stat a reprezentat 54,5% din valoarea totală a producţiei industriale a ţării.

În primii trei ani de existenţă a Republicii Populare Chineze a fost refăcută economia ţării, creîndu-se astfel posibilitatea de a se păşi în 1953 la înfăptuirea primului plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a R.P.C. Planul cincinal prevedea, în primul rînd, o însemnată creştere a industriei grele, principala bază de dezvoltare a întregii economii

naţionale a republicii. Faţă de 1949, volumul total al producţiei industriale şi agricole a sporit în 1954 de 2,2 ori. Greutatea specifică a producţiei mijloacelor de producţie în întreaga producţie industrială a reprezentat în 1955 46%, faţă de 28,8% în 1949. În 1956 s-au produs 16,6 miliarde kw-ore de energie electrică, 4.800.000 de tone de fontă, 4.500.000 de tone de oţel, 3.900.000 de tone de laminate, 106.000.000 de tone de cărbuni. În 1957, volumul producţiei industriale a crescut de peste două ori faţă de 1952.

În septembrie 1956, Congresul al VIII-lea al P.C.C. a adoptat propunerile cu privire la cel de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale (1958—1962). Planul prevede pentru 1962 o creştere a volumului producţiei industriale globale de aproximativ două ori faţă de nivelul anului 1957. Un vast program de construcţii industriale, calculat pe o perioadă de aproximativ trei cincinale, va transforma China într-un stat industrial. A fost pusă la punct fabricarea unor produse care în trecut nu se fabricau în China (tractoare, automobile, locomotive, utilaj feroviar, maşini complexe, transformatoare, ecluze de oţel etc.). În 1956 au fost construite 625 de mari obiective industriale, din care 89 au şi fost puse în funcţiune. S-au construit şi s-au dat în exploatare 1.747 km de linii ferate. Cu ajutorul Uniunii Sovietice se construiesc peste 200 de întreprinderi industriale dintre cele mai mari.

În agricultură lucrează circa 80% din populaţie. Principalele culturi agricole sînt: orezul, meiul, grîul, ceaiul, leguminoasele; principalele plante tehnice: bumbacul, tutunul. În 1956 s-au recoltat peste 184.000.000 de tone de cereale. Un rol important în sporirea producţiei agricole îl au cooperativele de producţie agricolă. În 1956, cooperativizarea agriculturii în R.P.C. a fost în linii generale terminată. În iunie 1956 existau 992.000 de cooperative agricole. Din 120.000.000 de gospodării cooperativizate, peste 100.000.000 au intrat în cooperative de tip superior (socialist), restul — în cooperative de tip inferior (semisocialist), în care la repartizarea veniturilor se ţine seama nu numai de muncă, dar şi de mărimea aportului adus sub formă de pămînt, vite de muncă şi unelte agricole. Pentru a sprijini dezvoltarea mişcării cooperatiste, statul acordă cooperativelor agricole un însemnat ajutor material. Organizaţiile comerciale de stat şi cooperaţia de aprovizionare şi desfacere trimit la sate o mare cantitate de unelte agricole şi de îngrăşăminte; se fac mari investiţii capitale în instalaţiile de irigare, s-au creat numeroase staţiuni agrotehnice şi de încbiriere de maşini. În 1956 existau 166 de mari gospodării de stat mecanizate şi 326 S.M.T.-uri.

Statul reglementează şi controlează o parte însemnată a comerţului interior şi întregul comerţ exterior. Încă din 1950, China a reuşit să aibă pentru prima oară după 73 de ani, un excedent al exportului faţă de import. Uniunea Sovietică, care ocupă primul loc în comerţul exterior al Chinei, îi furnizează utilaj industrial, şine de cale ferată, maşini agricole, produse chimice, adică tot ce este necesar pentru industrializarea rapidă a ţării, pentru renaşterea şi dezvoltarea economiei ei. Se dezvoltă cu succes legăturile economice ale R.P.C. cu ţările de democraţie populară — Polonia, Cehoslovacia, Romînia, Un-

garia, Bulgaria, R.D.G. etc. R.P.C. a stabilit legături comerciale cu India, Anglia, Franța, Japonia, Finlanda, Germania occidentală, Pachistan, Birmania, Ceilon, Indonezia și cu alte state.

Pe baza succeselor obținute în dezvoltarea economiei, se schimbă radical și situația oamenilor muncii. În fabrici și uzine s-a stabilit ca regulă ziua de muncă de 8 ore. Au fost introduse asigurările sociale și protecția muncii. În 1953 a intrat în vigoare o nouă lege a asigurărilor muncitorești, lărgindu-se considerabil cercul muncitorilor și funcționarilor care beneficiază de asigurări și sporindu-se cuantumul ajutorului acordat asiguraților. În 1956 s-a efectuat reforma salariilor muncitorilor și funcționarilor, în urma căreia salariul a crescut în medie cu 37% în comparație cu 1952. În țară se desfășoară pe scară largă construcția de locuințe.

În China democrat-populară are loc o adevărată revoluție culturală. În 1956, în școlile elementare învățau peste 63.500.000 de elevi, în cele medii 5.165.000, iar în institutele de învățămînt superior 408.000 de studenți. Numărul de elevi și studenți este de peste două ori mai mare decît pe timpul regimului gomindanist. O mare amploare a luat și mișcarea pentru lichidarea analfabetismului. Au fost create școli serale pentru muncitori și funcționari, în care învață peste 3.000.000 de oameni.

La 20 septembrie 1954, prima sesiune a Adunării reprezentanților populari din întreaga Chină a adoptat — după o dezbatere la care a participat întregul popor — prima Constituție a R.P.C. R.P.C. este un stat socialist. Organul suprem al puterii de stat este Adunarea reprezentanților populari din întreaga Chină. Adunarea alege un Comitet permanent (în prezent președintele acestui comitet este *Liu Șao-ți*). Adunarea reprezentanților populari din întreaga Chină alege de asemenea pe președintele Republicii Populare Chineze, care este și șeful forțelor armate ale țării și președinte al Comitetului de stat al apărării. Președinte al R.P.C. e *Mao Țze-dun*, iar vicepreședinte este *Ciu De*.

Organul executiv și administrativ suprem este Consiliul de Stat, adică Guvernul central popular. Consiliul de Stat este alcătuit din: primul-ministru, locțiitorii săi, miniștrii, președinții unor comisii și comitete și șeful secretariatului. Premierul Consiliului de Stat și ministru al afacerilor externe este *Ciu En-lai*. Puterea locală este exercitată de adunările locale ale reprezentanților populari, ale căror organe executive sînt comitetele populare. Constituția acordă cetățenilor R.P.C. drepturi și libertăți democratice: egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii, inviolabilitatea persoanei, dreptul la muncă, la odihnă, la învățămînt, ajutor material la bătrînețe și în caz de boală sau de pierdere a capacității de muncă, precum și dreptul de a participa activ la viața politică a țării. Femeile au drepturi egale cu bărbații, naționalitățile conlocuitoare sînt egale în drepturi cu chinezii. Constituția prevede autonomia națională regională, ceea ce permite ca la înfăptuirea transformărilor politice, economice și culturale să se țină seama sub toate aspectele de interesele diferitelor naționalități.

Forța conducătoare și îndrumătoare a Republicii Populare Chineze este *Partidul Comunist Chinez*, detașamentul de frunte al clasei muncitoare, organizatorul și inspiratorul tuturor victoriilor poporului chinez.

Partidul comunist conduce următoarele organizații de masă ale oamenilor muncii care fac parte din Frontul democrat-popular unic: *Federația sindicatelor din China*, care grupează peste 12.000.000 de membri (1956), Uniunea Tineretului Comunist (23.000.000 de membri în 1957) și Federația femeilor democrate din

China. Din Frontul democra-popular unic mai fac parte: Liga democratică, Comitetul revoluționar al gomindanului, Partidul muncitoresc-țărănesc democrat și altele. Reprezentanții acestor organizații participă la activitatea organelor puterii de stat. Programul partidelor democratice este Constituția R.P.C.

Politica externă a guvernului popular chinez urmărește consolidarea păcii în lumea întreagă și dezvoltarea colaborării multilaterale dintre China și celelalte țări pe bază de egalitate și suveranitate. R.P.C. a obținut succese serioase în consolidarea poziției sale internaționale. *Tratatul sovieto-chinez* de prietenie, alianță și ajutor reciproc, semnat în februarie 1950, a dus la formarea unei alianțe politice și economice de neclintit între cele două mari popoare. O mare însemnătate o au relațiile prietenești care s-au stabilit între cele mai mari țări ale Asiei — China și India (populația acestor două țări însumează aproape 1 miliard de oameni). Poporul chinez a adus o mare contribuție la încetarea războaielor din Coreea și Indochina. O reflectare a recunoașterii unanime a rolului de seamă pe care-l are poporul chinez în treburile internaționale a fost participarea reprezentanților R.P.C. la *Conferința de la Geneva din 1954*, la *Conferința de la Bandung* din 1955 și la *Conferința de la Cairo* din 1957. La aceste conferințe s-a vădit rolul important al R.P.C. în rezolvarea problemelor internaționale la ordinea zilei și în special a problemelor Asiei. Ducînd o politică de pace și colaborare între popoare, R.P.C. caută să ajungă la o colaborare cu toate țările pe baza principiilor de respectare reciprocă a integrității teritoriale și a suveranității, neagresiune, neamestec în treburile interne ale altor state, egalitate și avantaj reciproc și coexistență pașnică. R.P.C. întreține relații diplomatice cu numeroase state din Europa și din Asia și face comerț cu ele.

Succesele obținute de statul popular chinez în toate domeniile construcției și politica sa consecventă de pace și colaborare consolidează poziția internațională a R.P.C. și întăresc forțele păcii, democrației și socialismului din lumea întreagă. Cererea de a se restabili drepturile legale ale R.P.C. în Organizația Națiunilor Unite este sprijinită de cele mai largi cercuri ale opiniei publice internaționale.

„CHINA NOUĂ" („Sinhua") — agenție oficială de informații a Republicii Populare Chineze. A fost fondată în 1938.

CHIVU Stoica (n. 1908) — președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Romîne, membru al C.C. și al Biroului Politic al Partidului Muncitoresc Romîn.

S-a născut într-o familie de țărani. În 1929 a intrat în Uniunea Tineretului Comunist din Romînia, iar în 1930 în Partidul Comunist din Romînia.

Între 1930 și 1933 a lucrat la Atelierele C.F.R.-Grivița. Pentru participare la organizarea grevelor feroviștilor din ianuarie-februarie 1933 a fost arestat și condamnat la 12 ani închisoare. În timpul celor 11 ani, pe care i-a petrecut în diferite închisori, Chivu Stoica a participat activ la munca organizațiilor comuniste ale deținuților politici.

După izgonirea hitleriștilor din Romînia și lichidarea regimului fascist, Chivu Stoica a ocupat în 1944—1945 funcția de secretar al Comitetului organizatoric al Confederației Generale a Muncii din Romînia. Între 1945 și 1948 a fost vicepreședinte al Confederației Generale a Muncii din Romînia și totodată director general al căilor ferate romîne. Din 1948 pînă în 1955 a ocupat succesiv funcțiile de ministru al industriei metalurgice și chimice, de ministru al industriei metalurgice și de construcții de mașini, iar din martie 1950 pînă în august 1954 a fost vicepreședinte al Consiliului de Miniștri. Din august 1954 pînă în octombrie 1955 a fost

prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. În octombrie 1955 a fost numit preşedinte al Consiliului de Miniştri.

La Conferinţa naţională a partidului din octombrie 1945, Chivu Stoica a fost ales membru al C.C. şi al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Romîn, iar în februarie 1948 membru al C.C. şi membru supleant al Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn. Din mai 1952, Chivu Stoica este membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

CHURCHILL Winston (n. 1874) — om politic englez, unul dintre cei mai fervenţi apărători ai imperialismului britanic.

A absolvit în 1895 şcoala militară şi a participat în calitate de corespondent de război la războiul anglo-bur (1899—1900). În 1900 a fost ales în parlament din partea partidului conservator, apoi a trecut în rîndurile liberalilor şi în alegerile din 1906 a fost ales în parlament pe lista partidului liberal. În anii 1906—1908 a fost adjunct al ministrului coloniilor, iar între 1908 şi 1929 a deţinut diferite posturi de ministru (al comerţului, al afacerilor interne, al marinei, al finanţelor etc.). În perioada 1918—1921, fiind ministru de război, a jucat un rol conducător în organizarea intervenţiei armate a celor 14 state împotriva Rusiei Sovietice. În 1924 Churchill a revenit în partidul conservator. La începutul celui de-al doilea război mondial a fost ministru al marinei, iar din 1940 lider al partidului conservator şi prim-ministru al guvernului de coaliţie. În anii celui de-al doilea război mondial, Churchill a dus o politică de duplicitate, amînînd deschiderea celui de-al doilea front, căutînd să slăbească Uniunea Sovietică pentru a asigura imperialismului englez rolul conducător în Europa postbelică.

Ca şef al guvernului englez, Churchill a participat la conferinţele de la Teheran, Ialta şi Potsdam (prima perioadă) a conducătorilor celor trei puteri aliate.

În alegerile parlamentare din iulie 1945, partidul conservator a fost înfrînt şi Churchill a trecut în „opoziţie" în parlament. În octombrie 1951 Churchill a venit din nou la putere. Guvernul al cărui şef era a participat activ la organizarea *Uniunii Europei occidentale*, a *S.E.A.T.O.* şi a altor blocuri militare ale statelor imperialiste. În aprilie 1955 Churchill a demisionat din postul de prim-ministru şi de lider al partidului conservator.

CIAN KAI-ŞI (Ţzean Ţze-şi) (n. 1887) — şeful clicii gomindaniste reacţionare (vezi *Gomindan*).

În perioada războiului revoluţionar din 1924—1927 din China a fost în fruntea celor mai reacţionare elemente ale gomindanului. Ajungînd la o înţelegere directă cu imperialiştii străini, a săvîrşit, în aprilie 1927, o lovitură de stat contrarevoluţionară şi a instaurat în China dictatura *„celor patru familii"*. După agresiunea perfidă a Japoniei împotriva Chinei din 1937, Cian Kai-şi a fost silit, sub presiunea puternicii mişcări populare antijaponeze, să consimtă formal la crearea Frontului naţional unic. În acelaşi timp Cian Kai-şi a organizat o luptă armată activă împotriva lagărului democraţiei chineze şi a armatei ei populare revoluţionare. În septembrie 1943 a ocupat postul de preşedinte al Republicii Chineze şi, cu sprijinul imperialismului american, a început, în iulie 1946, războiul civil împotriva Armatei populare de eliberare chineze. După victoria revoluţiei populare în China, Cian Kai-şi a fugit, la sfîrşitul anului 1949, pe insula Taivan. Cu sprijinul S.U.A., clica reacţionară a lui Cian Kai-şi încearcă să rupă Taivanul de R.P. Chineză, organizează activitatea de spionaj şi diversiune îndreptată împotriva ei.

CICLU — totalitatea unor evenimente, unor lucrări sau procese care formează un cerc încheiat de dezvol-

tare într-o anumită perioadă de timp, de pildă ciclul de producție — totalitatea proceselor după îndeplinirea cărora producția este gata, finită.

Ciclul economic în dezvoltarea producției capitaliste este perioada dintre crize; el se compune din următoarele patru faze: criza, depresiunea, înviorarea și avîntul.

Criza este o fază a ciclului în care contradicția dintre creșterea posibilităților de producție ale capitalismului și reducerea relativă a cererii solvabile se manifestă într-o formă impetuoasă și distrugătoare (vezi *Crize economice)*. Această fază a ciclului se caracterizează prin supraproducția de mărfuri, prin scăderea simțitoare a prețurilor, prin falimente în proporții de masă, prin restrîngerea producției, prin creșterea șomajului, prin reducerea salariilor.

După criză urmează imediat faza *depresiunii*, în cursul căreia capitaliștii caută să găsească o ieșire din starea de stagnare a producției prin reducerea cheltuielilor de producție, lucru care se realizează prin sporirea intensității muncii, prin introducerea de perfecționări tehnice etc. Înviorarea este o fază a ciclului în cursul căreia întreprinderile care s-au menținut după criză se redresează de pe urma zguduirilor și trec la extinderea producției. Înviorarea este urmată de faza avîntului, cînd producția atinge și depășește punctul cel mai înalt al dezvoltării ei atins în ciclul anterior. Proporțiile producției și ale comerțului cresc și depășesc cadrul cererii solvabile. Astfel se creează condițiile pentru o nouă criză de supraproducție, cu care începe un nou ciclu economic.

CILE — stat în America de Sud. Se învecinează cu Peru, Bolivia și Argentina. *Suprafața:* 741.800 km²; *populația:* 6.941.000 de locuitori (1956), mai ales metiși (aproximativ 70%) și creoli spanioli. Capitala: Santiago.

Este o țară agrară, avînd însă o industrie minieră dezvoltată. Ocupă primul loc între țările capitaliste în ceea ce privește rezervele de salpetru și de cupru și locul al doilea în ceea ce privește extracția și producția de cupru. Aceleași produse reprezintă $^3/_4$ din întregul export al țării. Companiilor americane le revin peste 90% din întreaga producție de cupru. Se mai extrag: minereu de fier, cărbune, aur, argint, mangan, molibden. Principalele culturi agricole sînt: grîul, ovăzul, secara, porumbul, leguminoasele, orezul și tutunul. Este dezvoltată creșterea animalelor. În agricultură s-au menținut relațiile semifeudale. Pămînturile cele mai fertile sînt concentrate în mîinile marilor moșieri creoli, care exploatează pe țăranii cu gospodării mici și pe argații metiși. Se exportă materii prime; se importă mărfuri industriale, petrol, benzină, unele produse alimentare.

În anii de după război s-a accentuat starea de dependență a statului Cile față de S.U.A. În 1952 și în 1956 au fost încheiate acorduri militare bilaterale între S.U.A. și Cile.

Prin Constituție, Cile este o republică, avînd în frunte un președinte. Puterea legislativă aparține Congresului național, format din două camere. La putere se află o coaliție de partide, reprezentînd interesele burgheziei și ale moșierilor.

Partidul comunist, creat în 1922, a fost inițiatorul și organizatorul Frontului acțiunii populare, care a unit în rîndurile sale Partidul comunist, partidul socialist, partidul democrat și alte partide. În 1948 partidul comunist a fost interzis, iar în 1958 a reintrat în legalitate.

Oamenii muncii din Cile luptă pentru naționalizarea industriei cuprului, pentru înfăptuirea reformei agrare. Interesele oamenilor muncii sînt de asemenea reprezentate de Centrul sindical unic al oamenilor muncii din Cile, format în 1953.

CIOIBALSAN Horloghiin (1895—1952) — unul dintre organizatorii Partidului Popular Revoluţionar Mongol, eminent om de stat al Republicii Populare Mongole (R.P.M.).

S-a născut în familia unui arat (păstor) sărac, a început să muncească foarte devreme. În 1913 a absolvit şcoala de pe lîngă consulatul rus şi, fiind cel mai bun elev, a fost trimis să studieze la Irkutsk. În 1918 s-a întors la Urga (în prezent Ulan-Bator), unde în 1919 a organizat un cerc revoluţionar ilegal, care în scurt timp s-a unit cu cercul lui *Suhe-Bator*. Aceste cercuri au constituit baza pentru crearea Partidului Popular Revoluţionar Mongol (1921), sub conducerea căruia poporul mongol a înfăptuit revoluţia. În martie 1921, primul Congres al Partidului Popular Revoluţionar Mongol l-a ales pe Cioibalsan membru al C.C., precum şi locţiitor al comandantului suprem (Suhe-Bator) şi comisar al armatei revoluţionare. Din acelaşi an Cioibalsan a fost membru al guvernului provizoriu popular revoluţionar.

Din 1924, cînd a fost proclamată Republica Populară Mongolă, Cioibalsan a deţinut o serie de posturi foarte importante în guvernul popular: preşedinte al Prezidiului Micului Hural, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, ministru al afacerilor interne, comandant suprem etc. În 1936 i-a fost decernat titlul de mareşal al R.P. Mongole. Din 1939 a fost prim-ministru şi (pînă în 1950) ministru al afacerilor externe.

„CIORNÎI PEREDEL" — vezi *Narodnicism*.

CIPRU — insulă în partea răsăriteană a Mării Mediterane, colonie a Marii Britanii; *suprafaţa:* 9.300 km²; *populaţia:* 520.000 (1955), formată din greci (80%), turci (18%). Centru administrativ: Nicosia; bază maritimă militară: Famagusta.

Timp de trei secole, Ciprul a făcut parte din imperiul otoman. În 1878, Anglia a ocupat Ciprul, iar în 1925 a introdus statutul colonial, transformînd insula într-o bază maritimă militară şi aeriană.

Principala ocupaţie a populaţiei este agricultura. 28% din întreaga suprafaţă este cultivată. Se cultivă cereale, măslini, viţă de vie. Subsolul Ciprului este bogat în zăcăminte. Se extrage cupru, pirită, minereu de crom, azbest, ghips. Aproape întreaga producţie a industriei miniere este exportată în formă brută (mai ales în Anglia). Industria prelucrătoare este reprezentată prin mici întreprinderi meşteşugăreşti.

Masele populare din Cipru luptă împotriva dominaţiei engleze şi cer alipirea insulei la Grecia (80% din populaţia insulei sînt greci). Forţele progresiste ale ţării s-au unit în Frontul de eliberare naţională din Cipru.

CIRENAICA — vezi *Libia*.

CIU DE (n. 1886) — vicepreşedinte al Republicii Populare Chineze, vicepreşedinte al Comitetului de Stat al Apărării, mareşal al R.P. Chineze, vicepreşedinte al C.C. al P.C.C., membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez.

S-a născut în familia unor ţărani din provincia Sîciuan. În timpul stagiului militar a dat dovadă de remarcabile aptitudini militare şi a fost trimis la Academia militară. A luat parte la revoluţia din 1911. A trăit cîtva timp în Germania, unde a studiat arta militară. În 1922 a intrat în partidul comunist.

După ce s-a întors în patrie, în 1926, a participat activ la războiul revoluţionar chinez. A fost unul dintre conducătorii răscoalei revoluţionare de la Nancean (august 1927), în cursul căreia au fost create primele detaşamente ale Armatei roşii chineze. Din 1930 este membru al C.C. al P.C.C., din 1931 — membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.C. În noiembrie 1931, Ciu De a fost ales preşedinte al Consiliului militar-revoluţionar şi comandant suprem al Armatei roşii chineze. Sub condu-

cerea lui Mao Tze-dun şi Ciu De, armata a efectuat Marşul spre nord-vest (1934—1935), unde a fost creată principala bază de rezistenţă împotriva agresiunii japoneze. În anii războiului chino-japonez din 1937—1945 Ciu De a comandat forţele armate populare, al căror nucleu l-au constituit Armatele populare revoluţionare a 8-a şi Noua armată a 4-a. Aceste trupe au constituit principala forţă în lupta împotriva cotropitorilor japonezi. În 1945 a fost ales secretar al C.C. al P.C.C.

În perioada războiului de eliberare din 1946—1949, Ciu De a comandat Armata populară de eliberare, care, cu sprijinul întregului popor, a eliberat la sfîrşitul anului 1949 aproape întreaga Chină continentală.

De la constituirea Republicii Populare Chineze, Ciu De deţine postul de comandant suprem al Armatei populare de eliberare, de vicepreşedinte al Guvernului central popular şi al Consiliului militar-popular-revoluţionar. Din 1954 este vicepreşedinte al R.P. Chineze şi vicepreşedinte al Comitetului de Stat al Apărării al R.P. Chineze. În septembrie 1955 i-a fost decernat titlul de mareşal al R.P. Chineze. Din septembrie 1956 este vicepreşedinte al C.C. al P.C.C. şi membru în Comitetul permanent al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez.

CIU EN-LAI (n. 1898) — preşedintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze, vicepreşedinte al C.C. al Partidului Comunist Chinez, membru în Comitetul permanent al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez.

Încă de cînd era la liceu a participat la lupta de eliberare antiimperialistă din 1919. A studiat în Franţa, unde a organizat în rîndurile emigranţilor chinezi un grup comunist. Din 1922 este membru al P.C.C. În 1924, întorcîndu-se în patrie, a luat parte activă la revoluţia din 1924—1927; a avut munci de conducere pe linie de partid; a fost şeful secţiei politice a Şcolii militare Vampu, care pregătea cadre de ofiţeri pentru Armata naţională revoluţionară. În 1927 a participat la conducerea răscoalei revoluţionare din Nancean (august). În acelaşi an a fost ales membru al C.C. al P.C.C., iar în 1928 — membru al Biroului Politic şi secretar al C.C. al P.C.C. Din 1928 pînă în 1931 a activat în ilegalitate, după aceea a avut o muncă de conducere în regiunile eliberate.

Fiind unul dintre organizatorii şi conducătorii Armatei roşii chineze, Ciu En-lai a participat în 1934-1935 la vestitul marş spre nord-vest. În anii războiului împotriva Japoniei (1937—1945) Ciu En-lai a avut munci de conducere pe linie de partid şi a condus delegaţia partidului comunist la tratativele cu gomindanul în problemele Frontului unic de rezistenţă împotriva agresorilor japonezi. În anii 1946—1949 a fost unul dintre organizatorii şi conducătorii războiului revoluţionar împotriva reacţiunii gomindaniste, pentru eliberarea ţării de sub jugul imperialist.

După constituirea, în 1949, a Republicii Populare Chineze, Ciu En-lai a deţinut posturile de vicepreşedinte al Comitetului pe întreaga Chină al Consiliului politic consultativ popular al Chinei, preşedinte al Consiliului Administrativ de Stat, vicepreşedinte al Consiliului militar popular-revoluţionar. A condus delegaţia R.P. Chineze la *Conferinţa de la Geneva din 1954* şi la *Conferinţa de la Bandung*.

După adoptarea Constituţiei din 1954, Ciu En-lai este preşedintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze, ministru al afacerilor externe, preşedintele Comitetului pe întreaga Chină al Consiliului Politic Consultativ Popular al Chinei. Din septembrie 1956 este vicepreşedinte al C.C. al P.C.C. şi membru în Comitetul permanent al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez.

CIUIKOV Vasilii Ivanovici (n. 1900) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în familia unor ţărani din satul Serebreanîe Prudî, judeţul Venev, gubernia Tula (în prezent regiunea Moscova). În Armata Sovietică este din aprilie 1918. Membru al P.C.U.S. — din 1919. A absolvit Academia militară „Frunze", iar mai tîrziu Academia de mecanizare şi motorizare a Armatei Roşii. În Războiul pentru Apărarea Patriei a comandat armata care a luat parte la luptele de la Stalingrad, la eliberarea Donbassului, la operaţiile ofensive Nikopol-Krivoirog şi altele din Ucraina. În vara anului 1944 armata lui Ciuikov a participat la operaţiile pentru eliberarea Poloniei răsăritene, în 1945 la operaţiile de la Vistula-Oder şi de la Berlin. După terminarea Războiului pentru Apărarea Patriei a comandat grupul de trupe sovietice din Germania, apoi trupele regiunii militare Kiev. În 1955 lui Ciuikov i-a fost conferit titlul de mareşal al Uniunii Sovietice.

La Congresele al XIX-lea şi al XX-lea ale partidului a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Ciuikov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

CIVILIZAŢIE — nivel de dezvoltare a culturii spirituale şi materiale atins de o orînduire social-economică dată.

CLACĂ — formă de exploatare bazată pe proprietatea funciară feudală şi pe dependenţa ţăranilor iobagi de moşieri; munca gratuită pe care ţăranii iobagi erau siliţi s-o presteze în gospodăria moşierului timp de cîteva zile pe săptămînă.

În Europa occidentală, claca a existat pînă în secolul al XVIII-lea sau pînă la jumătatea secolului al XIX-lea; în Rusia, prin desfiinţarea iobăgiei în 1861, claca n-a fost de fapt desfiinţată şi s-a menţinut sub forma *muncii în dijmă* pînă la Revoluţia din Octombrie.

Claca este răspîndită sub diferite forme în ţările coloniale şi dependente. De fapt o muncă forţată este şi munca negrilor pe plantaţiile de bumbac din S.U.A. şi prestaţiile în natură ale arendaşilor într-o serie de ţări capitaliste.

CLASE SOCIALE — „grupuri mari de oameni care se deosebesc după locul pe care-l ocupă într-un anumit sistem de producţie socială, istoriceşte determinat, după raportul lor (de cele mai multe ori consfinţit şi întărit prin legi) faţă de mijloacele de producţie, după rolul pe care-l au în organizarea socială a muncii, şi deci după felul în care obţin acea parte de care dispun din bogăţia societăţii şi după mărimea acestei părţi" *(V.I. Lenin)*.

Clasele au apărut ca urmare a diviziunii sociale a muncii şi a apariţiei proprietăţii private asupra mijloacelor de producţie.

Fiecare orînduire socială împărţită în clase are o structură de clasă caracteristică ei. Principalele clase ale societăţii sclavagiste erau sclavii şi stăpînii de sclavi; ale societăţii feudale — moşierii feudali şi ţăranii iobagi; iar ale societăţii capitaliste — burghezia şi proletariatul. În afară de clasele principale există în fiecare din aceste formaţiuni şi clase neprincipale: în societatea feudală astfel de clase sînt burghezia şi proletariatul; în cea capitalistă — moşierii şi ţărănimea, care se diferenţiază neîncetat şi completează rîndurile proletariatului şi ale burgheziei săteşti. Pe baza contradicţiilor de neîmpăcat dintre clasele vrăjmaşe apare *lupta de clasă*, forţa motrice a oricărei societăţi antagoniste.

Dintre toate clasele sociale, atît din trecut cît şi de astăzi, proletariatul ocupă un loc deosebit. Rolul său istoric de importanţă mondială constă în lichidarea capitalismului, în lichidarea tuturor formelor de exploatare a omului de către om şi în construirea societăţii comuniste, fără clase. În alianţă cu ţărănimea muncitoare, proletariatul lichidează clasa bur-

gheză și cea a moșierilor, instaurează *dictatura proletariatului.*

În urma victoriei Revoluției din Octombrie și a unor profunde transformări sociale, structura de clasă a societății sovietice s-a schimbat radical. Clasele exploatatoare au fost lichidate, iar muncitorii și țăranii s-au transformat în lucrători ai societății socialiste, liberi de exploatare. S-a transformat și pătura socială a *intelectualității.* Provenită din rîndurile muncitorilor și țăranilor, intelectualitatea sovietică este o intelectualitate cu adevărat legată de popor și slujește cauza socialismului. În procesul de trecere treptată de la socialism la comunism se vor șterge granițele dintre muncitori și țărani, iar societatea sovietică se va transforma într-o societate comunistă, fără clase.

CLAUZA NAȚIUNII CELEI MAI FAVORIZATE — principiu prevăzut în unele tratate internaționale, potrivit căruia partea contractantă se obligă să acorde celeilalte părți cel mai favorabil regim în domeniul comerțului, navigației, taxelor vamale, situației juridice a cetățenilor etc. acordat vreodată (sau pe care urmează să-l acorde în viitor) vreunui alt stat.

CLERICALISMUL — curent politic reacționar, avînd drept scop consolidarea dominației bisericii, a clerului în viața socială, politică și culturală. Deosebit de activ este clericalismul bisericii catolice. Conducătorii organizațiilor clericale duc o politică corespunzătoare intereselor imperialiștilor și luptă împotriva mișcării revoluționare și democratice.

CLIRING — compensarea cererilor reciproce de plăți prin *decontări fără numerar.* Cliringul se realizează prin intermediul băncilor și contribuie la reducerea circulației de numerar, deoarece în acest sistem de decontare numerarul nu este necesar decît pentru acoperirea diferențelor de plăți. Aceasta explică larga dezvoltare a cliringului, care încă în perioada capitalismului premonopolist devenise una dintre principalele operații ale băncilor centrale din țările capitaliste.

Începînd din 1931, s-a dezvoltat în comerțul exterior cliringul valutar ca formă de decontare între țări, operația efectuîndu-se prin băncile centrale sau prin instituții speciale de cliring. În cazul cliringului valutar se plătește numai diferența dintre creanțele și obligațiile ce rezultă din livrările de mărfuri ale participanților la acordurile de cliring, această diferență putînd fi plătită și prin livrări suplimentare de mărfuri, fără a se recurge la devize sau aur.

În U.R.S.S. au căpătat o mare dezvoltare decontările în cliring (fără numerar) între întreprinderile și organizațiile diferitelor ramuri ale economiei naționale. Prin decontări în cliring, întreprinderile și organizațiile economice sovietice, care sînt concomitent furnizoare și cumpărătoare, își compensează reciproc creanțele și virează numai sumele reprezentînd diferența între aceste creanțe.

COALIȚIE — uniune, alianță de partide sau de state în vederea unor scopuri comune.

COASTA DE AUR — vezi *Ghana.*

COD — culegere de norme juridice relative la o anumită ramură a dreptului. În legislația sovietică există atît coduri unionale cît și coduri ale republicilor unionale, de pildă codurile muncii.

CODISM — negare a rolului conducător al partidului revoluționar al proletariatului în mișcarea muncitorească. V.I. Lenin a făcut o critică nimicitoare a codismului în cartea sa „Ce-i de făcut?". Codismul a fost apărat de „economiști" (vezi „*Economism*") și de menșevici, care intenționau să lichideze partidul.

COLABORAȚIONIȘTI — trădători de patrie, persoane care au colaborat cu ocupanții germano-fasciști sau japonezi în timpul ocupării țării lor

de către Germania hitleristă sau Japonia imperialistă.

COLECTIVIZAREA AGRICULTURII — transformarea socialistă a agriculturii prin unirea liber consimțită a gospodăriilor țărănești individuale în gospodării colective — *colhozuri.*

Înfăptuirea colectivizării a fost o condiție necesară a construirii socialismului în U.R.S.S. Încă în primii ani ai industrializării, dezvoltarea agriculturii rămăsese cu mult în urmă față de aceea a industriei și față de nevoile țării. Fărîmițarea gospodăriilor țărănești împiedica folosirea mașinilor și a agrotehnicii înaintate, ducea la scăderea producției-marfă în agricultură, o făcea incapabilă de reproducție lărgită. Mica gospodărie țărănească nu putea să aprovizioneze cu grîne populația tot mai mare a orașelor. Puterea sovietică și construcția socialistă nu se puteau sprijini vreme îndelungată pe două baze diferite — pe marea industrie socialistă și pe mica gospodărie țărănească producătoare de mărfuri, fărîmițată și înapoiată. Pornind de la legile obiective ale dezvoltării economice a societății, partidul comunist a ajuns la concluzia că ieșirea din situația creată era trecerea agriculturii pe calea dezvoltării socialiste, unirea micilor gospodării țărănești dispersate în mari gospodării colective, bazate pe tehnica nouă, superioară (vezi *Planul cooperatist al lui Lenin).*

Existența dictaturii proletariatului, alianța trainică dintre clasa muncitoare și țărănime, naționalizarea pămîntului și industrializarea socialistă a țării, experiența pozitivă a primelor colhozuri și *sovhozuri,* care a demonstrat țărănimii superioritatea marilor gospodării socialiste, organizarea de S.M.T.-uri și întărirea alianței pe linie de producție între oraș și sat au constituit principalele premise politice și economice ale colectivizării.

Mișcarea colhoznică din U.R.S.S. a luat naștere în primii ani ai Puterii sovietice, dar înființarea de colhozuri pe scară largă a avut loc abia după Congresul al XV-lea al partidului (decembrie 1927), care va rămîne cunoscut în istorie ca Congresul colectivizării. Înființarea de colhozuri a luat o amploare și mai mare în 1929, cînd nu numai țărănimea săracă, dar și cea mijlocașă a început să intre masiv în colhozuri. În satul sovietic începuse procesul colectivizării masive.

În perioada colectivizării masive s-au comis cu ocazia înființării de colhozuri o serie de greșeli, de denaturări ale politicii duse de partid în domeniul mișcării colhoznice (încălcarea principiului liberului consimțămînt, încălcarea indicațiilor privitoare la ritmul și termenele colectivizării, încercări de a se sări peste forma de artel agricol la o formă superioară a colhozurilor, adică la comună etc.). Pentru îndreptarea acestor greșeli și pentru efectuarea justă a colectivizării au avut o mare însemnătate hotărîrile C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. „Despre ritmul colectivizării și despre măsurile de ajutorare a construcției colhoznice de către stat" (ianuarie 1930) și „Despre lupta împotriva denaturării liniei partidului în mișcarea colhoznică" (martie 1930).

Colectivizarea s-a făcut în luptă de clasă înverșunată cu *chiaburimea.* Cu ocazia colectivizării masive, pămîntul, care în bună parte era în mîna chiaburilor, a trecut în folosința colhozurilor. Țăranii au mai confiscat de la chiaburi, în folosul colhozurilor, vite și inventar, deschiaburindu-i. Colectivizarea masivă a permis să se treacă de la politica de îngrădire și de eliminare a chiaburimii la cea de lichidare a chiaburimii ca clasă.

În urma colectivizării, țărănimea Uniunii Sovietice s-a transformat într-o țărănime colhoznică, cu totul nouă, eliberată de exploatare, care își bazează producția pe proprietatea obștească, socialistă, pe munca colectivă și pe tehnica înaintată. Orînduirea colhoznică asigură un ritm rapid de dezvoltare a forțelor de producție în agricultură și ridicarea productivității

muncii. În 1956 existau în U.R.S.S. 84.800 de colhozuri, dintre care 83.000 de arteluri agricole și 1.800 de arteluri pescărești și meșteșugărești.

Marile posibilități pe care le oferă orînduirea colhoznică nu au fost însă complet folosite. Plenarele C.C. din perioada 1953—1955 și Congresul al XX-lea al P.C.U.S. au trasat un program de dezvoltare a tuturor ramurilor agricole. Partidul comunist a pus în fața țării sarcina de a se asigura, pe baza dezvoltării la maximum a industriei grele și a întăririi considerabile a colhozurilor, o rapidă dezvoltare a întregii agriculturi socialiste și de a se spori pînă în 1960 recolta globală de cereale la 180.000.000 de tone (11 miliarde de puduri). P.C.U.S. pune de asemenea în fața agriculturii sarcina de a ajunge din urmă S.U.A. în următorii ani în ceea ce privește producția de carne, lapte și unt pe cap de locuitor.

Pe baza experienței colectivizării agriculturii în U.R.S.S., se înfăptuiește transformarea socialistă a agriculturii în țările de democrație populară. În aceste țări, în conformitate cu particularitățile dezvoltării lor istorice și cu condițiile concrete, se înfăptuiește colectivizarea prin metode și forme specifice. În funcție de gradul de socializare a pămîntului și a altor mijloace de producție, precum și în funcție de distribuirea veniturilor, în țările de democrație populară există trei tipuri principale de cooperative agricole: întovărășiri pentru cultivarea în comun a pămîntului, în care se socializează numai munca pentru efectuarea diferitelor lucrări; cooperativele de producție cu rentă, în care se socializează mijloacele de producție și munca, pămîntul rămînînd proprietate privată, iar veniturile distribuindu-se după zile-muncă și după suprafața de pămînt adusă în cooperativă; gospodăriile agricole colective, în care sînt socializate pămîntul, mijloacele de producție și munca, iar distribuirea produselor se face în raport cu munca depusă.

COLEGIU ELECTORAL — denumire dată unor grupuri și categorii de alegători care se deosebesc pe criterii de clasă și avere. S i s t e m u l c o l e g i i l o r e l e c t o r a l e, care există în unele țări burgheze, limitează dreptul de vot al oamenilor muncii și asigură reprezentanților moșierilor și capitaliștilor majoritatea în parlament. În Rusia țaristă, alegerile pentru Duma de stat erau organizate pe colegii de proprietari funciari, proprietari urbani, țărani și muncitori. Cel mai mare număr de electori, și deci de deputați, îl avea colegiul moșierilor, iar cel mai mic număr de electori și de deputați revenea colegiului muncitoresc.

COLHOZ — gospodărie colectivă socialistă, bazată pe unirea de bunăvoie a țăranilor muncitori în vederea conducerii în comun a marii producții sociale agricole. Colhozul este o întreprindere cooperatistă, care folosește munca membrilor săi și repartizează veniturile după zile-muncă. În 1956 existau în U.R.S.S. 84.800 de colhozuri, dintre care 83.000 arteluri agricole, care reprezintă forma principală a gospodăriei colective din U.R.S.S. În artel sînt socializate animalele de muncă și cele productive, inventarul agricol, semințele, furajele și construcțiile gospodărești. Pămîntul, care este proprietate de stat (a întregului popor), e dat artelului agricol în folosință veșnică și gratuită. Proprietatea colhozului este formată din produsele muncii colhoznice: grîne, carne, unt, legume, bumbac, sfeclă, in etc., precum și din inventarul și construcțiile colhoznice. După reorganizarea S.M.T.-urilor în stațiuni tehnice și de reparații și vinderea utilajului agricol colhozurilor, principalele unelte de producție (tractoarele, combinele și alte mașini complexe) constituie de asemenea proprietate colhoznică și sînt concentrate în colhozuri. Fiecare familie de colhoznic are în proprietate personală o gospodărie auxiliară pe lotul de lîngă casă: locuință,

animale productive, păsări, adăposturile necesare pentru întreținerea animalelor și inventar agricol mărunt. În socialism, artelul agricol reprezintă cea mai rațională formă de îmbinare a intereselor personale și obștești ale oamenilor muncii din agricultură.

În colhoz, lucrările agricole se fac pe baza retribuirii muncii în acord și sînt evaluate în *zile-muncă*. Distribuirea veniturilor în natură și în bani între colhoznici (după îndeplinirea obligațiilor față de stat și după reținerile pentru fondurile indivizibile și scăderea cheltuielilor pentru nevoile generale ale colhozului) se face după numărul de zile-muncă lucrate, iar pentru sporirea recoltei la hectar și a productivității în sectorul zootehnic se acordă o plată suplimentară.

Statul sovietic socialist își îndeplinește rolul său conducător în dezvoltarea și consolidarea economico-organizatorică a colhozurilor, acordă ajutor în planificarea gospodăriei obștești, în organizarea muncii și pregătirea cadrelor, în întreaga viață economică, politică și culturală a satelor.

Folosind experiența construcției colhoznice din U.R.S.S., țările de democrație populară creează gospodării colective, ținînd seama de condițiile istorice concrete ale dezvoltării socialiste.

COLIZIUNE — ciocnire de forțe, tendințe sau interese opuse.

„COLOANA A CINCEA" — trădătorii aflați în solda statelor imperialiste și folosiți de acestea pentru a crea diversiuni și a dezorganiza spatele frontului unei țări. Termenul de „coloană a cincea" a fost folosit pentru prima oară în timpul războiului civil din Spania și al intervenției germano-italiene. Una dintre căpeteniile rebelilor fasciști spanioli — generalul Mola —, care înainta cu patru coloane împotriva Madridului, a declarat: „Mai am o a cincea coloană în interiorul Madridului". El se referea la trădătorii care se găseau în oraș.

COLONII — țări sau regiuni lipsite de independență politică și economică, asuprite și exploatate de state imperialiste.

Pentru a-și asigura dominația asupra coloniilor, imperialiștii le ocupă de obicei cu trupe, le administrează cu funcționari proprii, lipsesc populația băștinașă de drepturi politice, acaparează principalele ramuri ale economiei și distrug cultura națională a poporului asuprit.

Unele țări ale lumii capitaliste, deși formal independente, sînt de fapt în situația de colonii sau semicolonii, depinzînd din punct de vedere economic și politic de marile puteri imperialiste.

Clasele exploatatoare au dus o politică de cotropiri coloniale încă înainte de apariția capitalismului. În epoca imperialismului, lumea a fost în întregime împărțită între cîteva țări capitaliste care duc războaie pentru reîmpărțirea ei; capitalismul s-a transformat într-un sistem mondial de asuprire colonială și de aservire financiară a majorității populației globului de către cîteva țări capitaliste dezvoltate.

Cele mai mari colonii, atît ca teritoriu cît și ca populație, aparțin în prezent Marii Britanii, Belgiei și Franței. Locul principal în sistemul mondial al colonialismului îl ocupă Statele Unite ale Americii, care folosesc exportul de capital și alte mijloace de expansiune politică externă pentru subordonarea unor țări slab dezvoltate. Deși oficial posedă teritorii coloniale neînsemnate, Statele Unite ale Americii pătrund, datorită nivelului lor înalt de dezvoltare economică, în toate sferele vieții politice și economice ale țărilor slab dezvoltate, aducîndu-le într-o stare de dependență. În perioada de după război, S.U.A. au devenit principalul apărător al sistemului colonial, care se destramă. Un exemplu preg-

nant al tendințelor colonialiste ale Statelor Unite e așa-numita „*doctrină Eisenhower*", adoptată în 1957, de asemenea intervenția militară a S.U.A. și a Marii Britanii în Liban și Iordania.

Majoritatea coloniilor sînt țări care posedă bogate zăcăminte și au condiții favorabile de dezvoltare industrială și agrară. Imperialiștii împiedică însă dezvoltarea industriei în colonii (cu excepția extracției bogățiilor subsolului, a prelucrării primare de materii prime agricole și a întreprinderilor de transport care asigură exportul). În țările coloniale și dependente, nivelul producției e extrem de scăzut și nu reprezintă decît 5% din producția industrială a țărilor capitaliste. Transformînd coloniile și semicoloniile în anexe agrare și de materii prime ale industriei lor, imperialiștii restructurează artificial economia acestor țări, imprimîndu-i un caracter diform, unilateral: producția unei singure sau a două materii prime destinate exportului în metropolă condamnă la decădere toate celelalte ramuri de importanță vitală pentru populație. Consecința e că populația colonială e nevoită să-și cumpere principalele mărfuri de consum de la capitaliștii din metropolă, care își vînd produsele în colonii la prețuri de monopol foarte ridicate. Concomitent, monopoliștii cumpără din colonii produse agricole la prețuri scăzute, deoarece acestea se produc sub un regim în care predomină rămășițe feudale, arenzi împovărătoare, împrumuturi care duc la înrobirea datornicilor și diferite forme de muncă forțată. De aceea în colonii sînt în mod deliberat menținute de către colonialiști dominația proprietății funciare moșierești și rămășițele feudale în relațiile agrare.

Imperialiștii aservesc popoarele din colonii și țările dependente printr-un export intens de capital. Exportul de capital în colonii le aduce profituri uriașe, deoarece, profitînd de lipsa de drepturi politice a populației băștinașe, ei plătesc forța de muncă de cîteva ori mai ieftin decît în metropole.

Întrucît eliberarea de sub jugul moșieresc este strîns legată de eliberarea de dominația imperialistă, care sprijină acest jug, în țările coloniale s-au creat condiții pentru contopirea a două curente revoluționare — lupta pentru independența națională, împotriva cotropitorilor imperialiști, și lupta pentru pămînt, împotriva jugului feudal-moșieresc. Cu timpul și-a făcut apariția în colonii proletariatul, clasa capabilă să devină conducătorul maselor populare și să ducă la victorie lupta de eliberare națională.

Revoluția din Octombrie a dat o puternică lovitură întregului sistem al imperialismului, marcînd începutul crizei sistemului colonial al imperialismului. Mișcarea de eliberare națională, care s-a intensificat sub influența ei, a accelerat procesul de transformare a coloniilor dintr-o rezervă a imperialismului și dintr-un izvor deosebit de important al forțelor sale într-o rezervă a revoluției proletare. În multe țări coloniale au luat naștere partide comuniste care organizează unirea clasei muncitoare și a întregului popor în vederea luptei contra jugului imperialist.

În urma celui de-al doilea război mondial s-a produs o nouă și puternică agravare a crizei sistemului colonial. Lupta popoarelor asuprite pentru libertate și independență a intrat într-o nouă etapă și într-o serie de țări a început să ia forma de insurecții armate și de războaie de eliberare. În această luptă militanții cei mai consecvenți sînt partidele comuniste, a căror forță și prestigiu au crescut considerabil în multe țări. La mișcarea de eliberare participă și o serie de partide ale burgheziei naționale.

În multe țări coloniale din Orient, mișcarea de eliberare națională se caracterizează după cel de-al doilea război mondial prin crearea unui

front unit național larg. În etapa actuală acest front unit cuprinde, în afară de clasa muncitoare și țărănime și mica burghezie orășenească, și elementele patriotice ale burgheziei naționale, în special ale celei mijlocii. Gradul de maturitate al mișcării de eliberare este determinat de împrejurarea dacă hegemonia revine proletariatului sau burgheziei naționale; de aceasta depinde caracterul consecvent al luptei pentru independență, profunzimea transformărilor antifeudale.

În perioada postbelică lupta de eliberare națională a unui număr de popoare coloniale și dependente a dus la eliberarea lor de sub jugul imperialist. O importanță istorică deosebit de mare o are victoria revoluției populare din China în 1949, care a eliberat de sub jugul imperialist un popor de 600.000.000 de oameni. Revoluția chineză nu numai că a slăbit simțitor lagărul imperialist, dar a înarmat totodată popoarele coloniale cu o valoroasă experiență practică de luptă împotriva imperialismului și este un model de aplicare creatoare a învățăturii marxist-leniniste de către comuniștii chinezi.

După înfrîngerea imperialiștilor japonezi, a fost creată RepublicaPopulară Democrată Coreeană. În urma luptei duse de popoarele din fosta colonie franceză Indochina, s-a constituit Republica Democrată Vietnam. Pe calea dezvoltării politice și economice independente au pășit India, Birmania, Indonezia, Egiptul, Siria, Sudanul, Tunisul, Marocul, Ghana și alte țări care nu de mult au fost colonii ale puterilor imperialiste. După cel de-al doilea război mondial s-au eliberat din dependența colonială și semicolonială peste 1.300.000.000 de oameni — aproape jumătate din populația globului pămîntesc. La ordinea zilei stă problema lichidării totale a sistemului colonial.

COLONIZARE — 1) popularea pămînturilor libere, nelocuite din regiunile periferice ale propriei țări; 2) cotropirea de către o țară capitalistă dezvoltată a unei țări sau a unui ținut, însoțită de aservirea și adeseori de exterminarea populației băștinașe; transformarea prin violență a unei țări în colonie.

COLUMBIA — stat în partea de nord-vest a Americii de Sud. Se mărginește cu Venezuela, Brazilia, Peru, Ecuador și Panama. Este scăldată de apele Oceanului Pacific. *Suprafața:* 1.139.000 km²; *populația:* 12.900.000 (1956), formată din metiși, creoli spanioli, mulatri, indieni, negri. Capitala: Bogota.

Baza economiei o constituie agricultura, specializată în producția de cafea și banane. Pentru consumul intern se cultivă grîu, porumb, orez și cartofi.

Industria este slab dezvoltată. Rolul principal îl are industria extractivă, care se află sub controlul monopolurilor americane. Se extrage petrol (locul al doilea în America de Sud, după Venezuela), huilă, aur, platină. Columbia posedă zăcăminte de uraniu. Industria prelucrătoare este reprezentată în general prin ramurile industriei ușoare și alimentare și prin rafinării de petrol. Cafeaua reprezintă 83% din exportul Columbiei (locul doi în lume după Brazilia). În afară de aceasta se exportă banane, petrol și aur.

Columbia este o republică burgheză, în fruntea căreia se află un președinte ales pe termen de 4 ani. Puterea legislativă aparține Congresului, format din două Camere. Din cauza sistemului cenzitar, majoritatea populației este lipsită de drepturi electorale. La putere se succed alternativ două partide burghezo-moșierești — conservatorii și liberalii. Partidul c o n s e r v a t o r exprimă interesele marilor moșieri și capitaliști, se bucură de sprijinul bisericii catolice și are legături cu capitalul american. Partidul l i b e-

r a l reprezintă interesele burgheziei şi se bucură de influenţă în rîndurile unei părţi însemnate a ţărănimii.

Partidul C o m u n i s t din Columbia (creat în 1930) se află în ilegalitate şi luptă pentru înfăptuirea unei reforme agrare, pentru crearea unui larg front democratic de eliberare naţională, pentru socialism.

Columbia a încheiat în 1951 cu S.U.A. un tratat prin care se acordă monopolurilor americane privilegii excepţionale. În 1952 a încheiat cu S.U.A. un tratat militar.

COMBINAT — una din formele de *concentrare a producţiei*, şi anume concentrarea într-o singură întreprindere a diferitor ramuri industriale care pot reprezenta etape succesive de prelucrare a materiei prime (de pildă combinatele metalurgice, care grupează extracţia minereului, producţia de fontă şi oţel, precum şi producţia de laminate) sau pot avea un rol auxiliar unele faţă de celelalte (de pildă prelucrarea produselor secundare etc.). Combinatul permite folosirea mai completă a materiilor prime şi a combustibilului, reducerea cheltuielilor de transport şi accelerarea procesului de producţie.

În U.R.S.S. există în diferite ramuri industriale un mare număr de combinate de producţie, printre care combinatele metalurgice de la Magnitogorsk şi Kuznetsk, combinatele chimice de la Stalinogorsk şi Berezniki, combinate textile etc.

„COMISCO" — vezi *„Internaţionala socialistă"*.

COMISIA PENTRU CERCETAREA ACTIVITĂŢII ANTIAMERICANE — comisie a Camerei reprezentanţilor a Congresului S.U.A., a cărei activitate are drept scop prigonirea organizaţiilor şi cetăţenilor progresişti. Creată în 1938, a fost întotdeauna condusă de membri reacţionari ai Congresului (Dies, Rankin, Wood, Thomas şi Velde). Comisia a organizat prigoana împotriva Partidului Comunist din S.U.A., a Uniunii americane pentru apărarea libertăţilor cetăţeneşti, a Ligii americane de luptă pentru pace şi democraţie, a Comitetului antifascist unit şi a altor organizaţii democratice. Ea a întocmit liste de persoane suspectate de „activitate subversivă", în care sînt trecuţi cei mai buni reprezentanţi ai poporului american. Comisii analoge există într-o serie de state din S.U.A.

COMISIE DE VALIDARE — comisie pentru verificarea mandatelor deputaţilor sau ale delegaţilor. Comisii de validare se aleg de obicei la sesiunile Sovietelor, la congrese şi conferinţe. La propunerea comisiilor de validare, Sovietele, congresele etc. hotărăsc recunoaşterea mandatelor deputaţilor sau anulează alegerea anumitor deputaţi.

COMITETELE SĂRĂCIMII — au fost create prin decretul C.E.C. din Rusia din 11 iunie 1918, într-o perioadă de înverşunate lupte de clasă la sate, cînd situaţia aprovizionării ţării cu alimente era extrem de grea, iar chiaburii speculau şi refuzau să vîndă statului grîne la preţurile fixate, subminînd monopolul statului asupra comerţului cu cereale, şi dezlănţuiau răscoale contrarevoluţionare.

În atribuţiile comitetelor sărăcimii intrau: repartizarea grînelor, a bunurilor de primă necesitate şi a uneltelor agricole; sprijinirea organelor locale de aprovizionare în acţiunea de confiscare a surplusurilor de grîne de la chiaburi. În realitate, funcţiile comitetelor sărăcimii au căpătat un caracter mai larg. Ele au jucat un rol important în lupta contra chiaburilor, în redistribuirea pămînturilor confiscate (chiaburilor li s-au confiscat 50.000.000 ha de pămînt, principalul inventar agricol etc.) şi în aprovizionarea centrelor industriale şi a Armatei Roşii cu produse alimentare. Comitetele sărăcimii au fost punctele de sprijin ale dictaturii proletariatului la sate, prin intermediul lor recrutîndu-se în mare măsură cadrele Armatei Roşii din rîndurile populaţiei ţărăneşti. Comitetele sărăcimii au avut un rol de seamă în con-

solidarea Puterii sovietice la sate și în atragerea țărănimii mijlocașe de partea proletariatului. Pe baza hotărîrii celui de-al VI-lea Congres extraordinar al Sovietelor din Rusia (noiembrie 1918), comitetele sărăcimii, care și-au epuizat sarcinile, au fost contopite cu Sovietele sătești.

COMITETUL CONTROLULUI DE PARTID DE PE LÎNGĂ C.C. AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE — organ de partid, organizat de C.C. al P.C.U.S. Potrivit Statutului P.C.U.S., Comitetul controlului de partid verifică respectarea disciplinei de partid de către membrii și candidații de partid, trage la răspundere pe comuniștii care se fac vinovați de încălcarea programului și a Statutului partidului, a disciplinei de partid și de stat, precum și pe cei care încalcă morala de partid; examinează apelurile împotriva hotărîrilor de excludere din partid și de sancționare luate de C.C. ale partidelor comuniste ale republicilor unionale, de comitetele de ținut și regionale ale partidului.

COMITETUL FEMEILOR SOVIETICE (C.F.S.) (pînă în mai 1956 — Comitetul antifascist al femeilor sovietice) — organizație obștească care reprezintă femeile din U.R.S.S. în mișcarea democratică internațională a femeilor. S-a constituit în septembrie 1941 la mitingul antifascist al femeilor din Uniunea Sovietică cu scopul de a uni eforturile femeilor sovietice în lupta contra fascismului.

Comitetul face parte din *Federația democratică internațională a femeilor* din momentul înființării ei, întreține și dezvoltă legături de prietenie cu organizațiile democratice ale femeilor din aproape toate țările lumii, făcînd cu acestea schimb de delegații, de scrisori, de publicații etc.

Organul conducător al C.F.S. este prezidiul, alcătuit din 11 membre. Comitetul are un organ de presă lunar — revista „Sovetskaia jenșcina" —, care apare în opt limbi (rusă, engleză, franceză, germană, spaniolă, chineză, coreeană și japoneză).

COMITETUL MILITAR REVOLUȚIONAR (C.M.R.) de pe lîngă Sovietul din Petrograd — a fost înființat potrivit indicației C.C. al partidului bolșevic la 12 octombrie 1917 pentru pregătirea și înfăptuirea insurecției armate și a devenit statul-major legal al insurecției. Comitetul militar-revoluționar a lucrat sub conducerea lui Lenin și a avut un rol uriaș în organizarea și desfășurarea insurecției victorioase din Octombrie; după victoria revoluției socialiste, C.M.R. a organizat zdrobirea rebeliunilor contrarevoluționare (a lui Kerenski-Krasnov, a iuncherilor etc.). Printr-o hotărîre a Consiliului Comisarilor Poporului, C.M.R. a fost desființat la 5 decembrie 1917, deoarece își îndeplinise rolul ce-i revenea în revoluție. Atribuțiile lui au fost preluate de diferite organe ale Puterii sovietice.

Pe lîngă Sovietele guberniale, orășenești, județene și pe lîngă unele Soviete de plasă, la primirea primelor știri despre victoria Revoluției din Octombrie la Petrograd s-au înființat, din inițiativa bolșevicilor, Comitete militare-revoluționare locale. În afară de aceasta pe fronturi s-au creat C.M.R. de front, iar în flote C.M.R. ale flotelor. C.M.R. locale au jucat un mare rol în lupta pentru instaurarea și consolidarea Puterii sovietice. Pe măsura consolidării Puterii sovietice locale atribuțiile C.M.R. au trecut asupra Sovietelor.

COMITETUL ORGANIZAȚIILOR DE TINERET DIN U.R.S.S. — organizație obștească a tineretului sovietic. S-a constituit la 5 iulie 1956 la Moscova la adunarea reprezentanților organizațiilor de tineret din U.R.S.S. Din comitet fac parte reprezentanți ai diferitelor organizații de tineret din U.R.S.S., precum și ai organizațiilor care activează în rîndurile tineretului (Comsomolul, organizația de pionieri „V. I. Lenin", secția de tineret a Societății pentru

ocrotirea naturii şi plantarea de spaţii verzi în centrele populate din Rusia, asociaţiile sportive voluntare „Spartak", „Burevestnik" şi alte organizaţii obşteşti). Conducerea activităţii practice a comitetului este exercitată de un prezidiu.

Comitetul participă intens la activitatea *Federaţiei mondiale a tineretului democrat* şi a *Uniunii internaţionale a studenţilor* şi întreţine legături cu organizaţii democratice de tineret din aproape toate ţările lumii.

COMITETUL SLAV DIN U.R.S.S. — a fost creat la 27 martie 1947 în scopul întăririi legăturilor sociale şi culturale între popoarele slave din U.R.S.S. şi din alte ţări, în vederea luptei comune pentru pace. Comitetul are organul său de presă, revista „Slaveane" („Slavii"). Crearea Comitetului slav din U.R.S.S. a fost precedată de activitatea Comitetului panslav de la Moscova, care a funcţionat din august 1941 şi a jucat un rol important în întărirea unităţii de luptă a popoarelor slave care au luptat împotriva ocupanţilor germano-fascişti.

COMITETUL SOVIETIC PENTRU APĂRAREA PĂCII — a fost creat în august 1949 la prima conferinţă unională a partizanilor păcii, la care au participat 1.200 de persoane, reprezentînd toate popoarele U.R.S.S. Din comitet fac parte 79 de persoane — muncitori, ţărani, oameni de ştiinţă, literaţi şi oameni de artă, reprezentanţi ai cultelor religioase. Preşedintele comitetului este N. S. Tihonov.

La 29 iunie 1950, plenara Comitetului pentru apărarea păcii din U.R.S.S. a hotărît să înceapă în Uniunea Sovietică campania pentru strîngerea de semnături pe Apelul de la Stockholm pentru interzicerea armei atomice. Între 30 iunie şi 1 august 1950 Apelul de la Stockholm a fost semnat de peste 115.000.000 de cetăţeni sovietici. În baza hotărîrii şi sub conducerea comitetului, au avut loc la Moscova conferinţe ale partizanilor păcii.

După cel de-al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii (noiembrie 1950), Comitetul pentru apărarea păcii din U.R.S.S. şi-a extins considerabil activitatea. La invitaţia sa, Uniunea Sovietică este vizitată de delegaţii străine — de participanţi la mişcarea partizanilor păcii din diferite ţări. Comitetul informează pe larg oamenii muncii din U.R.S.S. asupra luptei popoarelor pentru pace în întreaga lume, organizează emisiuni speciale la radio etc.

În martie 1951, în legătură cu apelul lansat de cel de-al doilea Congres mondial, comitetul a prezentat Sovietului Suprem al U.R.S.S. propunerea de a se adopta *Legea pentru apărarea păcii*. Legea a fost adoptată bucurîndu-se de sprijinul deplin al poporului sovietic şi fiind salutată în toate ţările.

În cea de-a doua jumătate a anului 1951, comitetul a condus o campanie largă în vederea semnării Apelului Consiliului Mondial al Păcii pentru încheierea unui Pact al Păcii între cele cinci mari puteri. Pînă la 15 noiembrie 1951 au fost strînse 117.669.320 de semnături ale cetăţenilor sovietici.

În martie 1955 comitetul a adoptat hotărîrea de a desfăşura în U.R.S.S., începînd de la 1 aprilie 1955, o largă campanie pentru strîngerea de semnături pe Apelul Consiliului Mondial al Păcii împotriva pregătirii unui război atomic. Pînă la 1 iulie 1955, 123.543.604 cetăţeni sovietici au semnat Apelul.

COMPANIE — întreprindere capitalistă la care participă diferiţi capitalişti cu anumite cote de capital (vezi *Societăţi pe acţiuni)*.

COMPROMIS — acord realizat prin concesii reciproce.

COMUNA DIN PARIS — guvern revoluţionar al clasei muncitoare, creat de muncitorii din Paris în urma insurecţiei din 18 martie 1871; prima experienţă de *dictatură a proletaria-*

tului. După înfrîngerea Franței în războiul cu Prusia și după încheierea unei păci preliminare în condiții grele, proletariatul din Paris a răsturnat guvernul burghez, care a fugit la Versailles. Comuna din Paris, aleasă la 26 martie prin vot universal, a fost alcătuită din muncitori, intelectuali, funcționari și reprezentanți ai micii burghezii. Din punctul de vedere al curentelor politice reprezentate în ea, Comuna a fost neomogenă. În consiliul Comunei, conducerea era împărțită între două grupări politice: „majoritatea", alcătuită din blanquiști, și „minoritatea", alcătuită din proudhoniști. Mulți reprezentanți ai acestor grupări erau membri ai Internaționalei I. Pentru conducerea treburilor de stat, Comuna a creat zece comisii — comisia executivă, cea militară, a relațiilor externe, a justiției, a muncii etc. —, conduse de membri ai Comunei. În urma înrăutățirii situației de pe front, a fost ales la 1 mai un Comitet al salvării publice învestit cu puteri nelimitate și compus din cinci membri ai Comunei. Pentru prima oară în istorie, Comuna a sfărîmat mașina de stat burgheză și a creat un stat nou, în care guvernul și toți funcționarii de stat erau eligibili, revocabili și răspunzători față de popor. Comuna a înarmat pe muncitori, a separat biserica de stat și școala de biserică, a interzis amenzile arbitrare și scăderile arbitrare din salarii, a amînat termenul de plată a chiriilor și a poliței; atelierele părăsite de patroni au trecut în proprietatea statului și au fost predate muncitorilor.

Comuna a comis însă și o serie de greșeli, explicabile prin lipsa de maturitate politică a proletariatului și prin inexistența unui partid proletar marxist. Ea nu a dus o luptă energică împotriva guvernului burghez, permițîndu-i să-și retragă trupele din Paris la Versailles. Prin faptul că nu a pornit împotriva Versailles-ului, ea dat contrarevoluției posibilitatea de -și aduna forțele. Comuna nu a naționalizat Banca Franței, nu a creat organe de luptă împotriva contrarevoluției și a spionajului celor din Versailles. Proletariatul din Paris nu a reușit să stabilească legături cu țăranii și nici cu muncitorii din provincie.

Burghezia franceză contrarevoluționară a acționat împotriva Comunei în alianță cu Prusia, care a acordat ajutor fățiș celor din Versailles. Pentru a înăbuși răscoala, Bismarck a eliberat din prizonierat 100.000 de soldați francezi. La 21 mai, versaillezii au intrat în Paris. La 28 mai 1871 a căzut după lupte înverșunate ultima baricadă a Comunei din Paris. În lupta împotriva contrarevoluției, proletarii din Paris au dat un exemplu de eroism fără seamăn. Versaillezii s-au răfuit crunt cu comunarzii. Treizeci de mii de comunarzi au fost uciși în lupte sau împușcați fără judecată, alți zeci de mii au fost arestați și traduși în fața tribunalului militar; dintre aceștia, mulți au fost ulterior executați, iar mii de oameni au fost trimiși la muncă silnică.

Cît timp a existat Comuna, K. Marx a ținut un strîns contact cu ea, sprijinindu-i pe comunarzi și dînd membrilor Comunei o serie de indicații prețioase pentru organizarea apărării Parisului, preluarea băncii etc. După înfrîngerea comunarzilor, Marx a luat atitudine împotriva calomniilor burgheziei, care încerca să ponegrească eroica istorie a Comunei. Importanța istorică mondială a Comunei din Paris a fost expusă de Marx în cartea sa „Războiul civil din Franța". Clasicii marxism-leninismului au folosit experiența Comunei la elaborarea teoriei socialismului științific.

COMUNICAT — înștiințare oficială cu privire la tratative diplomatice, acorduri realizate între state, operații militare curente etc. Comunicatul poate fi scurt sau amplu și amănunțit. Un exemplu de comunicat scurt este cel despre deschiderea *Conferinței de la Potsdam*, la 17 iulie 1945, iar un exemplu de comunicat amănunțit e cel publicat la 3 august 1945

despre rezultatele lucrărilor acestei conferințe.

COMUNISM — formațiune social-economică care ia locul capitalismului; faza (treapta) a doua, superioară, a societății comuniste.

Descoperind legile apariției, dezvoltării și pieirii capitalismului, întemeietorii marxismului, K. Marx și F. Engels, au dovedit inevitabilitatea victoriei comunismului. În noi condiții istorice, V. I. Lenin a dezvoltat teoria comunismului științific și a elaborat planul construirii comunismului în U.R.S.S. Principalele probleme ale învățăturii despre comunism au fost dezvoltate de Lenin în lucrările: „Statul și revoluția", „Economicul și politicul în epoca dictaturii proletariatului" și altele. Teoria comunismului științific a fost dezvoltată mai departe în hotărîrile organelor conducătoare ale Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, ale partidelor comuniste și muncitorești frățești și în lucrările oamenilor de știință marxiști.

În dezvoltarea sa, societatea comunistă parcurge două faze: socialismul — prima fază, inferioară, și comunismul — faza a doua, superioară. Socialismul și comunismul sînt două trepte de dezvoltare ale aceluiași mod de producție, deosebindu-se între ele prin gradul lor de maturitate. Baza economică a socialismului și comunismului este proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, marea producție mecanizată condusă după un plan unic de stat și care nu cunoaște concurența, anarhia și crizele. Relațiile de producție sînt în concordanță cu caracterul forțelor de producție și oferă cîmp liber dezvoltării acestora din urmă. Atît în socialism, cît și în comunism nu există clase exploatatoare, inegalitatea națională a fost lichidată, iar scopul producției este omul cu nevoile lui.

Totodată între socialism și comunism există deosebiri esențiale, determinate de gradul diferit de dezvoltare a forțelor de producție și a relațiilor de producție. În socialism, proprietatea socială asupra mijloacelor de producție are două forme: proprietatea de stat, a întregului popor, și proprietatea cooperatist-colhoznică; se mențin deosebirile dintre clasa muncitoare și țărănime, se mențin deosebirile esențiale dintre oraș și sat, dintre munca intelectuală și cea fizică, iar repartiția produselor se face după cantitatea și calitatea muncii depuse. Dintre trăsăturile caracteristice ale fazei superioare a societății comuniste, care o deosebesc de faza socialismului, face parte existența unei forme unice de proprietate comunistă — proprietatea întregului popor asupra mijloacelor de producție. În comunism, economia națională se va baza, atît în domeniul industriei cît și în domeniul agriculturii, pe o tehnică mai înaltă decît în socialism. Pe baza tehnicii înalte se va realiza mecanizarea complexă a muncii, automatizarea completă a producției, chimizarea tuturor ramurilor economiei, dezvoltarea la maximum a electrificării, folosirea de noi tipuri de energie. Baza tehnico-materială a comunismului va ușura la maximum munca, va schimba radical caracterul ei și va da oamenilor din societatea comunistă posibilitatea să-și dezvolte și mai multilateral capacitățile lor.

„În faza superioară a societății comuniste — scria K. Marx —, după ce va fi dispărut subordonarea înrobitoare a indivizilor față de diviziunea muncii...; cînd munca nu va mai fi numai un mijloc de existență, ci va fi devenit ea însăși prima nevoie vitală; cînd, o dată cu dezvoltarea multilaterală a indivizilor, vor fi sporit și forțele de producție, iar toate izvoarele avuției colective vor țîșni mai bogat — abia atunci... societatea va putea înscrie pe stindardele ei: «de la fiecare după capacități, fiecăruia după nevoi»". În comunism, cînd toate ramurile de pro-

ducție se vor baza pe proprietatea unică a întregului popor, vor dispărea complet deosebirile de clasă dintre clasa muncitoare și țărănime, va dispărea deosebirea esențială dintre oraș și sat, iar în locul celor două forme principale de repartiție după muncă, caracteristice pentru socialism (salariul în întreprinderile de stat și zilele-muncă în colhozuri) se va înfăptui o singură formă de repartiție — repartiția după nevoi. Spre deosebire de socialism, comunismul înseamnă lichidarea nu numai a opoziției, dar și a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală, un nivel înalt de dezvoltare tehnică și culturală a tuturor lucrătorilor societății, dezvoltarea multilaterală a capacităților fizice și intelectuale ale oamenilor.

Trecerea de la socialism la comunism se înfăptuiește treptat, fără revoluție politică. Treapta superioară a societății comuniste se dezvoltă din prima ei treaptă, inferioară, socialismul. O condiție de cea mai mare importanță pentru trecerea la comunism este dezvoltarea la maximum a industriei grele, electrificarea tuturor ramurilor economiei naționale, mecanizarea complexă și automatizarea producției.

Comunismul biruitor pe scară mondială se va deosebi printr-o serie de trăsături și particularități de comunismul construit într-una sau mai multe țări. În perioada comunismului dezvoltat, definitiv organizat pe scară mondială nu va mai exista stat și vor dispărea treptat deosebirile naționale. Calea spre dispariția statului în comunism nu trece prin slăbirea lui, ci, dimpotrivă, prin întărirea lui extremă. Tot astfel calea spre contopirea națiunilor și a culturilor naționale trece prin dezvoltarea la maximum a națiunilor socialiste și a culturii lor, națională în formă și socialistă în conținut.

Comunismul este țelul final al luptei oamenilor muncii din toate țările.

COMUNISM DE RĂZBOI — politica economică a Puterii sovietice în timpul războiului civil (1918—1920). Puterea sovietică a pus sub controlul său nu numai marea industrie, ci și industria mijlocie și mică. Ea a introdus monopolul comerțului cu cereale, a interzis comerțul privat cu cereale și a instituit *predarea obligatorie a surplusurilor de produse agricole* pentru a scoate surplusurile de alimente de la țărani și a acumula astfel rezervele necesare. În sfîrșit, Puterea sovietică a introdus munca obligatorie pentru toate clasele. Obligînd burghezia să depună o muncă fizică și eliberînd astfel pe muncitori în vederea unei alte munci de mai mare importanță pentru front, Statul sovietic a înfăptuit principiul: „Cine nu muncește nu mănîncă".

Comunismul de război n-a fost decît o măsură vremelnică necesară, impusă de condițiile excepțional de grele ale războiului, de sarcinile apărării țării. Politica comunismului de război a asigurat strîngerea și distribuirea justă a modestelor rezerve de cereale și alte alimente necesare pentru întreținerea Armatei Roșii, pentru aprovizionarea muncitorilor. Fără această politică ar fi fost imposibilă victoria în războiul civil. După terminarea războiului civil, Congresul al X-lea al partidului, ținut în 1921, a adoptat hotărîrea cu privire la trecerea de la sistemul predării obligatorii a surplusurilor de produse agricole la *impozitul în natură*, ceea ce a însemnat trecerea de la comunismul de război la *noua politică economică*.

„COMUNIȘTII DE STÎNGA" — grup fracționist în partid care s-a format în 1918, în legătură cu încheierea *păcii de la Brest*.

Din punct de vedere organizatoric, „comuniștii de stînga" s-au constituit ca fracțiune la jumătatea lunii februarie 1918, după ce C.C. hotărîse acceptarea condițiilor de pace impuse de germani. „Comuniștii de

stînga", în fruntea cărora erau Buharin, Radek, Peatakov şi alţii, preconizau declararea imediată a unui război revoluţionar, adică susţineau o politică de atragere a Republicii Sovietice, care nu dispunea încă de o armată, într-un război împotriva Germaniei. La Congresul al VII-lea al partidului, „comuniştii de stînga" l-au desemnat pe Buharin drept coraportor împotriva lui V. I. Lenin, care prezenta raportul C. C. Activitatea fracţionistă a „comuniştilor de stînga", sprijiniţi de Troţki, s-a desfăşurat însă mai ales după semnarea păcii; ei căutau să scindeze partidul.

Lenin a început o polemică publică împotriva „comuniştilor de stînga" (raportul „Sarcinile imediate ale Puterii sovietice", broşura „Despre «stîngismul» copilăros şi despre spiritul mic-burghez" etc.). În urma luptei duse de Lenin împotriva „comuniştilor de stînga", membrii de rînd ai partidului şi masele largi ale muncitorilor s-au convins de justeţea tacticii leniniste de a se folosi răgazul pentru construcţia economică şi s-au îndepărtat de „comuniştii de stînga".

Sub conducerea lui Lenin, partidul a dat o ripostă hotărîtă politicii provocatoare a lui Troţki şi a „comuniştilor de stînga"; ei au fost izolaţi şi înfrînţi. Strîns unit în jurul lui Lenin, partidul bolşevic a reuşit să impună încheierea păcii de la Brest.

„COMUNITATEA DEFENSIVĂ EUROPEANĂ" — bloc militar a 6 ţări vest-europene, pe care intenţionau să-l înjghebe imperialiştii, avînd ca scop să opună grupul închis format din aceste state ţărilor lagărului democrat, să reînvie forţele armate din Germania occidentală.

La 27 mai 1952, reprezentanţii Franţei, Italiei, Germaniei occidentale, Belgiei, Olandei şi Luxemburgului au semnat la Paris un tratat de înfiinţare a „comunităţii «defensive» europene", care urma să intre în vigoare în cazul cînd ar fi fost ratificat de parlamentele ţărilor respective. Potrivit tratatului, toate forţele armate ale comunităţii — „armata europeană" — urmau să intre sub conducerea comandantului suprem al forţelor armate ale *pactului Atlanticului de nord*.

În Franţa, Italia, Germania şi în celelalte ţări s-a desfăşurat o puternică mişcare împotriva atragerii ţărilor vest-europene în noi blocuri militare imperialiste. Această mişcare a repurtat victoria: în august 1954 Adunarea naţională franceză a respins tratatul de la Paris, şi planul de creare a „comunităţii defensive europene" a eşuat. Dar s-au luat noi măsuri pentru remilitarizarea Germaniei occidentale şi includerea ei în grupările militară a statelor occidentale (vezi *Acordurile de la Paris din 1954*, *Uniunea Europei occidentale*).

CONCENTRAREA CAPITALULUI — creşterea mărimii capitalurilor prin acumulare, adică prin transformarea unei părţi a plusvalorii în capital. Procesul de concentrare a capitalului e strîns legat de cel al centralizării capitalului — creşterea capitalului prin contopirea mai multor capitaluri, prin absorbirea micilor capitaluri de către cele mari. Concentrarea şi centralizarea capitalului se produc în virtutea acţiunii legilor interne ale producţiei capitaliste. Ele duc la *concentrarea producţiei*, la o socializare uriaşă a muncii, la întărirea puterii capitalului asupra muncii, la creşterea exploatării clasei muncitoare, la ascuţirea luptei de clasă dintre muncitori şi capitalişti şi la intensificarea concurenţei între aceştia din urmă. Pe o anumită treaptă de dezvoltare, concentrarea şi centralizarea capitalului duc la formarea de monopoluri. În epoca *imperialismului*, un mic număr de mari monopolişti, concentrînd în mîinile lor capitaluri uriaşe, domină atît

economia cît şi politica ţărilor capitaliste.

CONCENTRAREA PRODUCŢIEI — comasarea producţiei, concentrarea în întreprinderi a unui număr tot mai mare de muncitori, a unei cantităţi tot mai mari de utilaj. În ţările capitaliste, concentrarea producţiei se produce în strînsă legătură cu *concentrarea* şi centralizarea *capitalului*. Sub regimul concurenţei şi al anarhiei în producţie, marile întreprinderi capătă o importanţă preponderentă, iar cele mici şi mijlocii au un rol tot mai subordonat. Concentrarea producţiei se produce deosebit de rapid în industria grea, rămînînd în urmă în industria uşoară, unde în toate ţările capitaliste se menţin multe întreprinderi mici şi mijlocii. Pe o anumită treaptă a dezvoltării sale, concentrarea producţiei duce la monopol (vezi *Monopoluri capitaliste)*. În epoca imperialismului, dominaţia monopolurilor grăbeşte, la rîndul ei, concentrarea producţiei. Concentrarea producţiei agravează principalele contradicţii ale societăţii capitaliste şi creează premisele materiale ale revoluţiei socialiste.

Socializarea mijloacelor de producţie şi organizarea economiei naţionale pe bază de plan determină în socialism un înalt grad de concentrare a producţiei. Concentrarea se face planificat, introducîndu-se tehnica înaintată, în vederea ridicării productivităţii muncii, accelerării ritmului *reproducţiei* socialiste lărgite şi asigurării condiţiilor pentru creşterea bogăţiei sociale şi a nivelului material şi cultural al oamenilor muncii.

CONCEPŢIE — un anumit fel de a înţelege faptele şi fenomenele; sistem sau ansamblu de idei ale unui savant, artist, scriitor etc.

CONCEPŢIE DESPRE LUME — totalitatea ideilor şi reprezentărilor despre lume şi legile ei; sistem de concepţii prin care omul îşi exprimă atitudinea faţă de realitatea înconjurătoare, faţă de fenomenele naturii şi ale vieţii sociale (vezi *Filozofie)*. Concepţia consecvent ştiinţifică despre lume a clasei muncitoare şi a partidului marxist-leninist este materialismul dialectic şi materialismul istoric (vezi *Materialismul dialectic, Materialismul istoric, Metoda dialectică marxistă, Materialismul filozofic marxist)*.

CONCERNE — vezi *Monopoluri capitaliste.*

CONCESIUNE — în capitalism, dreptul acordat unor capitalişti sau monopoluri capitaliste de a exploata în anumite condiţii întreprinderi, terenuri, bogăţii ale subsolului şi alte obiective economice aparţinînd statului sau municipalităţilor. Concesiunile capitaliste, care au drept scop folosirea monopolistă a resurselor de materii prime, sînt una dintre metodele de aservire economică şi politică a ţărilor dependente. În epoca imperialismului au căpătat o largă extindere concesiunile obţinute de diferitele monopoluri în ţările coloniale şi semicoloniale prin exercitarea de presiuni directe asupra acestor ţări. După cel de-al doilea război mondial, monopolurile din S.U.A., Anglia, Germania occidentală şi din alte state imperialiste şi-au intensificat foarte mult lupta pentru concesiuni în Orientul apropiat şi mijlociu, precum şi în America latină.

Un caracter economic şi politic principial diferit îl aveau concesiunile care au existat în U.R.S.S. în perioada de trecere de la capitalism la socialism. Politica de concesiuni a fost aplicată numai în acele ramuri şi în măsura în care concesiunile au fost în avantajul Statului sovietic. Ele nu au ştirbit întru nimic independenţa economică a U.R.S.S.

CONCHISTADORI — cuceritori spanioli, care la sfîrşitul secolului al XV-lea şi începutul secolului al XVI-lea au cotropit imense teritorii în America centrală şi de sud. De

cele mai multe ori erau nobili ruinaţi, soldaţi mercenari şi oameni care-şi părăsiseră patria în căutare de avere. Conchistadorii exterminau populaţia indiană băştinaşă a Americii, iar pe indienii care rămîneau în viaţă îi transformau în sclavi. În sens figurat sînt numiţi conchistadori orice cuceritori şi cotropitori.

CONCLAV — adunarea *cardinalilor* convocată după moartea unui *papă* pentru a alege din rîndurile lor un nou papă.

CONCORDAT — acord între *papă*, în calitatea sa de şef al bisericii catolice, şi guvernul unui stat oarecare, avînd de obicei drept scop asigurarea anumitor avantaje bisericii catolice. După primul război mondial, burghezia, speriată de creşterea mişcării revoluţionare, s-a grăbit să întărească cît mai mult poziţia bisericii catolice ca instrument de luptă împotriva revoluţiei. În acest scop au fost încheiate concordate cu Vaticanul, care prevedeau că statul va acorda sprijin bisericii catolice. Concordatele încheiate de Vatican în 1929 cu Italia şi în 1933 cu Germania au consacrat alianţa căpeteniilor bisericii catolice cu fascismul. După cel de-al doilea război mondial, într-o serie de state concordatele încheiate de Vatican au expirat (de pildă în R.S.S. Letonia şi în R.S.S. Lituania), iar în unele state au fost denunţate (în Polonia în 1945, în Romînia în 1948).

CONCURENŢĂ — luptă înverşunată — determinată de proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie — între diferiţi capitalişti sau diferite ţări capitaliste pentru surse de materii prime, pieţe de desfacere şi sfere de investiţie a capitalului, pentru o mai mare participare la beneficii.

Concurenţa este inerentă capitalismului pe toate treptele sale de dezvoltare. Legile economice ale capitalismului acţionează spontan în procesul unei înverşunate lupte de concurenţă. Concurenţa duce la o creştere a *concentrării producţiei* şi a concentrării şi centralizării capitalului (vezi *Concentrarea capitalului*). În procesul concurenţei capitaliste se îmbogăţeşte un mic număr de exploatatori şi sînt ruinate masele muncitoare.

În epoca imperialismului, libera concurenţă este înlocuită prin dominaţia *monopolurilor*. Dar monopolurile nu desfiinţează concurenţa, ci, dimpotrivă, îi imprimă un caracter şi mai ascuţit, înverşunat şi distrugător. Lupta se dă atît în interiorul monopolurilor pentru pachete de acţiuni de control şi o participare mai mare la beneficii, cît şi între diferitele monopoluri pentru desfacerea mărfurilor, precum şi între monopoluri şi întreprinderile nemonopolizate. Se practică cele mai variate forme de luptă: *dumping*, *boicot*, privarea concurenţilor de materii prime, de credit etc. Lupta de concurenţă care se desfăşoară pe arena internaţională pentru pieţe de desfacere, sfere de investiţie a capitalului etc. e una din principalele cauze ale conflictelor militare între ţările imperialiste.

O dată cu lichidarea relaţiilor de producţie capitaliste încetează şi acţiunea legii concurenţei şi a anarhiei în producţie. Spre deosebire de ţările capitaliste, care duc între ele o înverşunată luptă de concurenţă, ţările socialiste îşi dezvoltă economia pe bază de strînsă colaborare şi ajutor reciproc. Pentru socialism este caracteristică *întrecerea socialistă*, diametral opusă concurenţei.

CONDOMINIU — exercitarea puterii de stat pe un anumit teritoriu în comun de către două sau mai multe state. Astfel, de pildă, în 1864—1866 a existat un condominiu al Austriei şi Prusiei asupra Schleswig-Holstein-ului, iar din 1889 pînă în 1899 un condominiu al Germaniei, S.U.A. şi Marii Britanii asupra insulelor Samoa. Din 1899 pînă în 1924 şi din 1936 pînă în 1951, Suda-

nul s-a aflat formal sub un condominiu anglo-egiptean (în realitate era sub dominație engleză).

CONDOTIERI— în secolele XIV—XV, căpetenii de detașamente militare mercenare din Italia care intrau în slujba orașelor și a marilor feudali (printre care și a papei). De obicei condotierii primeau din partea orașului sau a prințului o anumită sumă cu care tocmeau o armată de mercenari. În afară de soldă, condotierii primeau o parte a prăzii de război.

În sens figurat, condotier înseamnă un om hrăpăreț și venal, gata să se pună în slujba cauzei celei mai nedrepte dacă este bine plătit.

CONFEDERAȚIA GENERALĂ A MUNCII (C.G.T.) — cea mai mare uniune sindicală din Franța. A luat naștere în 1895, iar în 1902, în urma unificării organizatorice, a devenit principalul centru sindical din țară. Conducerea C.G.T. o dețineau anarho-sindicaliștii (vezi *Anarho-sindicalism)*. După Revoluția din Octombrie, conducerea sindicală oportunistă, luptînd împotriva stării de spirit revoluționare din confederație, a recurs la excluderea în masă a sindicaliștilor. În decembrie 1921, aripa stîngă a C.G.T. exclusă din confederație a înființat Confederația generală unitară a muncii (C.G.T.U.), condusă de comuniști și care apără ideea unității mișcării sindicale. În 1936, sub presiunea maselor muncitoare, liderii C.G.T. au fost nevoiți să accepte fuzionarea ambelor organizații sindicale.

În 1939 reacțiunea franceză, punînd în afara legii partidul comunist, a exclus din C.G.T. pe comuniști. În 1940 „guvernul de la Vichy", folosindu-se de politica reformistă a conducerii C.G.T., a declarat confederația dizolvată. Trecînd în adîncă ilegalitate, aripa stîngă a C.G.T., condusă de comuniști, nu și-a încetat activitatea și a continuat să organizeze lupta armată împotriva cotropitorilor hitleriști. După eliberarea Franței (1944), influența C.G.T. în viața economică și politică a Franței a crescut mult. În 1947 reformiștii au provocat o nouă sciziune în rîndurile C.G.T., creînd organizația lor „Force Ouvrière", care a reușit să rupă de la C.G.T. aproximativ 10% din efectivul ei.

Anii următori au fost ani de întărire neîncetată a pozițiilor C.G.T., de succese în lupta ei pentru restabilirea unității clasei muncitoare. C.G.T. grupează peste 3.000.000 de membri și face parte din *Federația Sindicală Mondială*. Secretarii generali ai C.G.T. sînt Benoît Frachon și Alain le Léap.

CONFEDERAȚIA GENERALĂ A MUNCII DIN ITALIA (C.G.M.I) — cea mai mare și mai influentă uniune a sindicatelor italiene; a fost înființată în 1906, sub denumirea de Confederație generală a muncii.

Fiind condusă, de la înființarea ei, de socialiștii de dreapta, confederația a dus o politică de conciliere cu burghezia. În 1927 guvernul fascist a silit pe liderii C.G.M. să adopte o hotărîre cu privire la „autodizolvare". După răsturnarea regimului lui Mussolini, confederația a fost restabilită pe baza acordului, încheiat în 1944, între comuniști, socialiști și democrați creștini cu privire la unitatea mișcării sindicale (așa-zisul pact de la Roma). Tot atunci ea a căpătat denumirea de Confederație generală a muncii din Italia.

În scopul scindării C.G.M.I., în 1948 și 1949, liderii sindicatelor democrat-creștine și socialiștii de dreapta au creat două centre dizidente. Aceste centre s-au bucurat însă de un sprijin foarte slab din partea muncitorilor italieni. În sindicatele dizidente n-au intrat mai mult de 1.200.000 de persoane. C.G.M.I. este, ca și mai înainte, organizația cea mai influentă și cea mai importantă a oamenilor muncii, care numără peste 4.600.000 de membri (1955). C.G.M.I. luptă activ pentru pace, apără interesele econo-

mice și politice ale oamenilor muncii.

În comitetul de conducere (direcția) al C.G.M.I. intră comuniști, socialiști și reprezentanți ai altor partide. Confederația face parte din *Federația Sindicală Mondială.*

C.G.M.I. editează o revistă lunară „Lavoro" („Munca") și scoate de trei ori pe lună „Buletinul informativ al C.G.M.I.".

CONFEDERAȚIA INTERNAȚIONALĂ A SINDICATELOR LIBERE (C.I.S.L.) — uniune sindicală reformistă, creată în decembrie 1949 la Conferința de la Londra, convocată din inițiativa liderilor Federației americane a muncii, ai Congresului sindicatelor industriale și ai Congresului trade-unionurilor britanice. Sediul confederației este Bruxelles (Belgia).

Marile sindicate americane și engleze fac parte din confederație în mod automat, prin voința conducerii lor. Așadar confederația este de fapt o coaliție a liderilor sindicali. Multe dintre sindicatele care fac parte din confederație sînt pur fictive (Liga sindicală gomindanistă de pe insula Taivan, grupulețele sindicale create de trădătorii fugiți din țările de democrație populară) sau neînsemnate ca efectiv și influență.

La Conferința de la Londra, confederația s-a declarat de acord cu *„planul Marshall"* și cu *Pactul Atlanticului de nord.*

Membrii de rînd și unele uniuni sindicale care fac parte din C.I.S.L. luptă adesea împreună cu organizațiile sindicale care fac parte din F.S.M. pentru pace și apărarea intereselor oamenilor muncii.

CONFEDERAȚIA OAMENILOR MUNCII DIN AMERICA LATINĂ (C.O.M.A.L.) — organizație progresistă care grupează centrele sindicale din majoritatea țărilor Americii latine. A fost creată în septembrie 1938. În 1951 grupa circa 4.000.000 de sindicaliști. Apărînd drepturile democratice și interesele social-economice ale oamenilor muncii, C.O.M.A.L. participă la conducerea luptei duse de clasa muncitoare pentru pace și independența națională a țărilor din America latină.

Fiind o adeptă a unității muncitorești internaționale, C.O.M.A.L. a luat parte la crearea *Federației Sindicale Mondiale (F.S.M.).* Președintele C.O.M.A.L. Lombardo Toledano (Mexic) și vicepreședintele Lazaro Peña (Cuba) sînt vicepreședinți ai F.S.M.

CONFEDERAȚIE — 1) uniune a unor state independente în vederea unor scopuri bine determinate și limitate; în confederație nu există o cetățenie federală și o putere legislativă centrală, obligatorie pentru membrii uniunii; hotărîrile confederației sînt supuse aprobării membrilor ei, adică a statelor care o compun; 2) uniune care grupează anumite organizații, de pildă Confederația generală a muncii din Italia este uniunea sindicatelor progresiste din Italia.

CONFERINȚA I A P.M.S.D.R. — conferință a bolșevicilor care a avut loc între 12 și 17 (25 și 30) decembrie 1905 la Tammerfors (Finlanda) și la care au participat 41 de delegați. Această conferință s-a ținut în locul Congresului al IV-lea, prevăzut și convocat de Comitetul Central, dar care nu a putut avea loc din cauza izbucnirii evenimentelor revoluționare.

Lucrările conferinței au început cu dările de seamă ale organizațiilor locale. V. I. Lenin a prezentat rapoarte asupra momentului actual și în problema agrară.

Conferința a adoptat hotărîri: 1) cu privire la restabilirea unității partidului, care se scindase de fapt în două partide; conferința a însărcinat Comitetul Central unificat să convoace un congres de unificare a partidului; 2) cu privire la boicotarea primei Dume, a așa-numitei Dume a lui Witte; 3) cu privire la reorganizarea partidului pe baza centralismului democratic; 4) cu privire la modificarea programului agrar al partidului, înlocuind punctul privi-

tor la „otrezki" prin revendicarea de a se sprijini acțiunile revoluționare ale țărănimii, inclusiv confiscarea tuturor pămînturilor aparținînd statului, moșierilor și mănăstirilor.

CONFERINȚA A II-a A P.M.S.D.R. („Prima conferință generală") — a avut loc la Tammerfors între 3 și 7 (16—20) noiembrie 1906. La conferință au participat 32 de delegați, dintre care 18 au sprijinit pe menșevici și pe bundiști. Această majoritate menșevică s-a format datorită mașinațiilor fracționiste ale C.C. menșevic. În marea masă a organizațiilor locale de partid predominau indiscutabil bolșevicii.

Principala chestiune care a figurat pe ordinea de zi a conferinței a fost campania electorală pentru Duma a II-a de stat. În această chestiune s-a adoptat rezoluția propusă de menșevici, căreia bolșevicii i-au opus o „Opinie separată", semnată de 14 delegați. În acest document a fost supus unei critici necruțătoare proiectul platformei electorale prezentat de C.C. menșevic spre aprobare conferinței. Conferința a votat o rezoluție prin care se adoptau amendamentele propuse de bolșevici. La conferință V. I. Lenin a luat cuvîntul în sprijinul propunerii de a se convoca de urgență un congres al partidului și a demascat esența lichidatoristă a agitației menșevice pentru convocarea unui „congres muncitoresc".

CONFERINȚA A III-a A P.M.S.D.R. („A doua conferință generală") — a avut loc între 21 și 23 iulie (3—5 august) 1907 la Kotka (Finlanda). La conferință au participat 26 de delegați, dintre care 9 bolșevici, 5 menșevici, 5 social-democrați polonezi, 5 bundiști și 2 reprezentanți ai social-democraților letoni. Conferința a discutat problema atitudinii față de alegerile pentru Duma a III-a de stat și problema Congresului general al sindicatelor din Rusia.

În problema alegerilor pentru Duma a III-a de stat a fost adoptată rezoluția propusă de V. I. Lenin, care considera necesară participarea partidului la campania electorală. Rezoluția chema pe social-democrați „să răspîndească și să întărească în conștiința maselor populare ideea socialismului și lozincile revoluționare și să ducă o luptă hotărîtă atît împotriva reacțiunii cît și împotriva hegemoniei cadeților în lupta de eliberare în general și în Dumă în special".

În problema Congresului general al sindicatelor din Rusia au fost prezentate la conferință patru proiecte de rezoluții. Printr-o hotărîre a conferinței ele au fost transmise Comitetului Central ca material. La baza celui de-al treilea proiect a stat proiectul propus de Lenin.

CONFERINȚA A IV-a A P.M.S.D.R. („**A III-a CONFERINȚĂ GENERALĂ**") — a avut loc între 5 și 12 (18—25) noiembrie 1907 la Helsinki.

La lucrările conferinței au participat 27 de delegați: 10 bolșevici, 4 menșevici, 5 bundiști, 5 reprezentanți ai social-democraților polonezi, 3 reprezentanți ai social-democraților letoni. Pe ordinea de zi figurau: problema tacticii fracțiunii social-democrate în Duma de stat, problema centrelor fracționiste și a întăririi legăturii C.C. cu organizațiile locale și problema colaborării la presa burgheză.

În problema tacticii fracțiunii social-democrate în Duma a III-a de stat, conferința a adoptat rezoluția propusă de V. I. Lenin. În rezoluție se arăta că „una dintre principalele sarcini ale social-democrației în Duma a III-a este aceea de a demasca substratul de clasă al propunerilor făcute de guvern și de liberali și de a le contrapune sistematic revendicările programului minimal social-democrat, fără nici un fel de ciuntiri, acordînd o deosebită atenție problemelor care privesc interesele economice ale maselor populare largi..."

Conferința a considerat inadmisibilă politica de creare a unor centre fracționiste și a obligat organizațiile

de partid să îndeplinească numai directivele Comitetului Central ales de congres. Conferința a respins propunerile lichidatoriste ale menșevicilor, care se pronunțau pentru o largă colaborare a social-democrației la presa burgheză, arătînd că o asemenea colaborare poate duce la o descompunere ideologică și organizatorică a partidului social-democrat.

CONFERINȚA A V-a (GENERALĂ) A P.M.S.D.R. — s-a ținut la Paris între 21 și 27 decembrie 1908 (între 3 și 9 ianuarie 1909). La conferință au fost reprezentate aproape toate organizațiile de partid mari din Rusia, și anume cele din Petersburg, Ural, Caucaz, Moscova și din regiunea industrială centrală, de asemenea social-democrația polonezâ și Bundul. Pe ordinea de zi a conferinței figurau următoarele chestiuni: raportul C.C. al P.M.S.D.R., rapoartele organizațiilor locale, situația politică actuală și sarcinile partidului despre fracțiunea social-democrată din Dumă, probleme organizatorice în legătură cu condițiile politice schimbate etc.

Conferința a adoptat hotărîrile propuse de bolșevici. Drept sarcină urgentă a fost considerată educarea politică și organizarea maselor conștiente ale proletariatului, precum și a elementelor semiproletare din rîndurile țărănimii și ale armatei. Conferința a arătat că „partidul trebuie să dea o atenție deosebită folosirii și întăririi organizațiilor ilegale, semilegale și — în măsura posibilității — a celor legale existente, cît și creării unor noi organizații de acest fel, care să-i poată servi drept punct de sprijin pentru munca de agitație, de propagandă și practică-organizatorică în rîndurile maselor".

Principalul conținut al hotărîrilor luate de conferință a fost expus de Lenin în articolul „La drum", în care a schițat tactica partidului în perioada retragerii.

CONFERINȚA A VI-a GENERALĂ (DE LA PRAGA) A P.M.S.D.R. — a avut loc între 5 și 17 (între 18 și 30) ianuarie 1912 la Praga. La conferință au fost reprezentate peste 20 de organizații de partid (aproape toate organizațiile în funcție din Rusia). Pe ordinea de zi a conferinței figurau problemele: constituirea conferinței, rapoartele organizațiilor locale, alegerile pentru Duma a IV-a de stat etc.

Conferința a acordat o mare atenție rapoartelor organizațiilor locale, arătînd în rezoluție că întreaga muncă în organizațiile locale este dusă în spiritul apărării partinității și al luptei împotriva *lichidatorismului*, că pretutindeni s-a recunoscut necesitatea îmbinării activității legale cu activitatea ilegală a partidului. Conferința a făcut o profundă analiză a situației politice și a trasat sarcinile partidului în condițiile noului avînt în creștere al mișcării muncitorești din Rusia. Conferința a acordat o atenție deosebită apropiatelor alegeri pentru Duma a IV-a de stat, stabilind sub toate aspectele pozițiile și tactica partidului în campania electorală. Conferința a discutat și a adoptat rezoluții într-o serie de alte probleme: în problema luptei împotriva foametei, a asigurării muncitorilor, a sindicatelor etc. Conferința a șasea a avut un mare rol în lupta pentru crearea partidului de tip nou în Rusia. Printr-o rezoluție specială, „Despre lichidatorism și despre grupul lichidatorilor", conferința a făcut bilanțul întregii lupte anterioare a bolșevicilor împotriva oportuniștilor, a îndepărtat pe menșevici din partid. Curățirea partidului proletar de menșevicii lichidatoriști și de ceilalți oportuniști a avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea continuă a partidului, pentru întărirea unității rîndurilor lui și pentru cucerirea cu succes a dictaturii proletariatului. Conferința a ales Comitetul Central al partidului în frunte cu V.I. Lenin.

CONFERINȚA A VII-a GENERALĂ (DIN APRILIE) A P.M.S.D. (b) DIN RUSIA — a avut loc la Petrograd

între 24 și 29 aprilie (între 7 și 12 mai) 1917. La conferință au luat parte 133 de delegați cu vot deliberativ și 18 cu vot consultativ, reprezentînd 80.000 de membri de partid.

Ordinea de zi: momentul actual (războiul și Guvernul provizoriu), conferința de pace, atitudinea față de Sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților, revizuirea programului partidului, situația din Internațională și sarcinile partidului, problema agrară, problema națională și altele. Această conferință, prima care se întrunea legal în timpul existenței partidului, a fost egală ca însemnătate cu un congres.

În raportul cu privire la momentul actual și în cuvîntările rostite la conferință, V.I. Lenin a dezvoltat principiile pe care le expusese în *Tezele din aprilie*. Conferința a îndrumat partidul la lupta pentru trecerea de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă. Ca sarcină imediată a partidului a fost lansată lozinca: „Toată puterea în mîinile Sovietelor!". Conferința a pus în fața partidului sarcina de a lămuri necontenit masele asupra caracterului de clasă al Guvernului provizoriu, ca organ al dominației burgheziei și moșierilor, și sarcina de a demasca politica menșevicilor și a socialiștilor-revoluționari, care cedaseră de bunăvoie puterea burgheziei. În problema agrară, conferința a formulat revendicarea confiscării pămînturilor moșierești și punerea lor la dispoziția comitetelor țărănești, precum și a naționalizării tuturor pămînturilor din țară.

În rezoluția despre problema națională, se arăta că partidul luptă pentru deplina egalitate în drepturi a națiunilor și pentru desființarea tuturor formelor de asuprire națională și a inegalității în drepturi a națiunilor, apără dreptul națiunilor la autodeterminare pînă la despărțire și înfăptuiește neabătut principiul unirii internaționale a muncitorilor tuturor naționalităților din Rusia în organizații proletare unice.

La conferință a fost demascată linia oportunistă, capitulardă a lui Kamenev, Rîkov și a puținilor lor tovarăși de idei, care se ridicau împotriva orientării partidului spre transformarea revoluției burghezo-democratice într-o revoluție socialistă.

CONFERINȚA A VIII-a GENERALĂ A P.C. (b) DIN RUSIA — a avut loc la Moscova de la 2 la 4 decembrie 1919, în condițiile unor victorii hotărîtoare obținute de Armata Roșie pe fronturile războiului civil. La conferință au fost prezenți 45 de delegați cu vot deliberativ și 73 cu vot consultativ. Conferința a ascultat și a dezbătut raportul politic și organizatoric al C.C. și o serie de probleme privind situația internațională, ordinea de zi a celui de-al VII-lea Congres general al Sovietelor, problema Puterii sovietice în Ucraina, Statutul partidului, problema muncii în rîndurile noilor membri de partid și problema crizei de combustibil. V.I. Lenin a prezentat la conferință raportul politic al C.C. și a luat cuvîntul în legătură cu problema Puterii sovietice în Ucraina. Conferința a adoptat o serie de hotărîri în vederea întăririi aparatului de stat al dictaturii proletariatului și atragerii maselor largi de oameni ai muncii la opera de construire a Statului sovietic. Ea a condamnat linia antipartinică a grupului Sapronov-Osinski, care s-a ridicat împotriva conducerii aparatului de stat sovietic de către partid. Conferința a adoptat noul Statut al partidului și a trasat sarcina de a atrage la muncă activă de partid noile mase de muncitori care au intrat în partid în anii războiului civil.

CONFERINȚA A IX-a GENERALĂ A P.C.(b) DIN RUSIA — a avut loc la Moscova între 22 și 25 septembrie 1920. La conferință au luat parte 116 delegați cu vot deliberativ și 125 cu vot consultativ.

Conferința a dezbătut raportul politic al C.C., sarcinile imediate ale construcției de partid și alte chestiuni.

Raportul politic al C.C. al partidului a fost prezentat de V. I. Lenin. La raportul lui Lenin, conferința a adoptat în unanimitate rezoluția cu privire la condițiile încheierii păcii cu Polonia și a trasat măsurile care să asigure terminarea războiului civil și obținerea condițiilor pentru construcția economică de pace.

Conferința a trasat o serie de măsuri practice pentru dezvoltarea democrației interne de partid, pentru intensificarea muncii de educare în spirit comunist a tinerilor membri de partid, pentru intensificarea activității comuniștilor. Conferința a dat o ripostă grupului antipartinic „centralismul democratic", care s-a ridicat împotriva disciplinei de partid și rolului conducător al partidului în Soviete și în sindicate.

CONFERINȚA A X-a GENERALĂ A P.C. (b) DIN RUSIA — a avut loc la Moscova între 26 și 28 mai 1921. Conferința a fost convocată înainte de termen și a continuat lucrările Congresului al X-lea al partidului în problema *noii politici economice*. Conferința a discutat de asemenea problema rolului socialiștilor-revoluționari și al menșevicilor în acea perioadă și problema Congresului al III-lea al Internaționalei Comuniste.

În raportul său, V. I. Lenin a explicat însemnătatea n.e.p.-ului și a arătat că comerțul, schimbul de mărfuri între industria de stat și agricultură este principala verigă pentru avîntul industriei și al agriculturii; el a pus în fața partidului sarcina de a așeza economia sovietică pe baza industriei grele. „Fără aceasta nici vorbă nu poate fi de o temelie cu adevărat socialistă a vieții noastre economice". Pentru rezolvarea acestei sarcini era necesar să se obțină ridicarea agriculturii, care trebuia să dea materie primă pentru industrie și produse alimentare pentru muncitori.

Conferința a dat o serie de directive pentru traducerea fermă în viață a acestei politici, dezvoltînd și concretizînd hotărîrile Congresului al X-lea al partidului.

CONFERINȚA A XI-a GENERALĂ A P.C.(b) DIN RUSIA—s-a ținut la Moscova între 19 și 22 decembrie 1921. Au participat 125 de delegați cu vot deliberativ și 116 cu vot consultativ.

Conferința a dezbătut sarcinile imediate ale partidului în legătură cu refacerea economiei țării, și în special a marii industrii, în condițiile create de n.e.p. Pornind de la aceste sarcini, ea a adoptat o serie de hotărîri, printre care hotărîrea cu privire la necesitatea de a se întări cît mai mult pozițiile-cheie deținute de stat (marea industrie, transporturile, creditul, monopolul comerțului exterior etc.), hotărîrea de a introduce un sistem monetar stabil; hotărîrea cu privire la hozrasciot în întreprinderile industriei de stat etc. Conferința a subliniat necesitatea de a se ridica nivelul agriculturii. Ea a adoptat o hotărîre cu privire la întărirea partidului pe baza experienței rezultate din verificarea membrilor de partid.

CONFERINȚA A XII-a GENERALĂ A P.C. (b) DIN RUSIA — s-a ținut la Moscova între 4 și 7 august 1922. La conferință au participat 129 de delegați cu vot deliberativ și 92 cu vot consultativ. Conferința a ascultat și a dezbătut următoarele probleme: despre situația internațională, despre sindicate, despre munca de partid în cooperație, despre partidele și curentele antisovietice, despre lucrările secției statutare etc. Conferința a aprobat linia politică internațională a Comitetului Central al partidului, a făcut apel la comuniști să-și concentreze toate forțele asupra problemelor întăririi economiei naționale și capacității de apărare a Rusiei Sovietice. Rezoluția adoptată de conferință, „Despre rezultatele muncii sindicatelor", a mobilizat organizațiile de partid pentru continua întărire a

conducerii sindicatelor. Conferința a cerut partidului să îmbunătățească munca cooperației de consum și desfacere, să ridice rolul cooperației în lupta împotriva elementelor capitalului privat din sfera circulației mărfurilor. În hotărîrea „Despre partidele și curentele antisovietice", conferința a demascat diferitele forme ale ideologiei burgheze, care au reînviat în prima perioadă a n.e.p.-ului (curentul smenovehist etc.), a mobilizat partidul și clasa muncitoare să intensifice lupta împotriva lor.

Conferința a adoptat noul Statut al partidului.

CONFERINȚA A XIII-a A P.C.(b) DIN RUSIA — a avut loc între 16 și 18 ianuarie 1924 la Moscova. La conferință au participat 128 de delegați cu vot deliberativ și 222 de delegați cu vot consultativ. Ordinea de zi a conferinței: 1) Sarcinile imediate ale politicii economice; 2) Problemele construcției de partid; 3) Situația internațională.

Conferința a arătat că în rezolvarea problemelor curente ale politicii economice partidul trebuie să pornească de la sarcina sa principală pentru perioada istorică dată: înfăptuirea alianței dintre proletariat și țărănime, a unei legături strînse între oraș și sat, între industria nationalizată și gospodăria țărănească. În hotărîrile despre industria de stat, despre salarii și sindicate, despre comerțul exterior, despre comerțul interior și cooperație, despre capitalul particular, despre politica financiară și despre necesitatea întăririi principiului planificării în economie au fost trasate măsurile concrete pentru îndeplinirea acestor sarcini.

Conferința a XIII-a a partidului a făcut bilanțul discuției cu opoziția trotkistă. Opoziția, în frunte cu Trotki, lansase lozinca sfărîmării aparatului de partid, încercase să opună cadrele tinere din partid cadrelor de bază, acuzîndu-le de degenerare. Opoziția încălcase hotărîrea Congresului al X-lea al P.C. (b) din Rusia care interzicea formarea de fracțiuni în sînul partidului. Conferința a arătat că opoziția din rîndurile partidului reprezintă nu numai o încercare de a revizui bolșevismul, nu numai o părăsire directă a leninismului, dar și o pronunțată deviere mic-burgheză. Conferința a recomandat Comitetului Central să publice punctul 7 al rezoluției „Asupra unității partidului", adoptată în urma propunerii lui V. I. Lenin de Congresul al X-lea al P.C.(b) din Rusia, punct care acordă ședințe comune a C.C. și a C.C.C. dreptul de a exclude din partid pe oricare membru al C.C. în caz de încălcare a disciplinei de partid sau de admitere a fracționismului.

În ceea ce privește problemele construcției de partid, conferința a arătat că una dintre sarcinile cele mai importante ale tuturor organizațiilor de partid este munca pentru mărirea nucleului proletar al partidului. Hotărîrile Conferinței a XIII-a au fost aprobate ulterior de Congresul al XIII-lea al P.C.(b) din Rusia și de Congresul al V-lea al Internaționalei Comuniste.

CONFERINȚA A XIV-a A P.C.(b) DIN RUSIA — a avut loc între 27 și 29 aprilie 1925 la Moscova. La conferință au luat parte 178 de delegați cu vot deliberativ și 392 cu vot consultativ.

Conferința a discutat și a adoptat rezoluții în problema: construcției de partid, a cooperației, a impozitului agricol unic, a industriei metalurgice, a legalității revoluționare etc.

Una dintre cele mai importante rezoluții ale Conferinței a XIV-a a fost aprobarea tezelor cu privire la sarcinile Internaționalei Comuniste și ale P.C.(b) din Rusia, la baza cărora a stat teza leninistă potrivit căreia în Uniunea Sovietică există toate posibilitățile pentru a construi societatea socialistă. În același timp în teze se arăta deosebirea dintre problema victoriei definitive a socialismului, în sensul garanției depline împotriva unei restaurări a relațiilor

burgheze, și problema construirii socialismului. „Singura garanție a victoriei definitive a socialismului, adică garanția împotriva restaurării, este... revoluția socialistă victorioasă într-o serie de țări. De aici nu urmează cîtuși de puțin că construirea unei societăți socialiste depline este imposibilă într-o țară înapoiată ca Rusia, fără «ajutorul de stat» (Trotki) din partea țărilor mai dezvoltate din punct de vedere tehnic-economic". Conferința a arătat că afirmația lui Trotki care susținea că un avînt al economiei socialiste în Rusia va deveni posibil numai după victoria proletariatului în țările mai importante ale Europei condamnă clasa muncitoare din U.R.S.S. la o pasivitate fatalistă, servește dușmanilor socialismului. Conferința a avut un rol important în demascarea trotkismului ca un curent ostil leninismului și cauzei construirii socialismului. Conferința a adoptat rezoluții despre construcția de partid, despre cooperație, despre impozitul agricol unic și despre legalitatea revoluționară. Conferința a adoptat o hotărîre cu privire la dezvoltarea industriei metalurgice ca bază a industrializării socialiste a țării.

CONFERINȚA A XV-a A P.C.(b) AL U.R.S.S. — s-a ținut între 26 octombrie și 3 noiembrie 1926 la Moscova. Au participat 194 de delegați cu vot deliberativ și 640 cu vot consultativ. Conferința a dezbătut următoarele probleme: despre situația internațională; despre situația economică a țării și sarcinile partidului; bilanțul muncii și sarcinile imediate ale sindicatelor; opoziția și situația internă de partid.

În rezoluția despre situația economică a țării și sarcinile partidului, conferința a arătat că „principala premisă a succesului construirii socialismului este întărirea hegemoniei economice a marii industrii socialiste asupra întregii economii a țării, și în primul rînd rolul ei conducător și socialist-transformator față de gospodăria țărănească, creșterea numerică a proletariatului și intensificarea activității lui, precum și întărirea alianței dintre clasa muncitoare și principala masă a țărănimii".

Conferința a trasat sarcina de a se duce o luptă ideologică hotărîtă împotriva devierii social-democrate din partid, explicîndu-se maselor caracterul dăunător al concepțiilor blocului opoziționist trotkist-zinovievist. Conferința a unit strîns partidul în jurul planului leninist de construire a socialismului în U.R.S.S. Plenara a VII-a lărgită a Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, ținută la scurt timp după conferință, a aprobat rezoluția acesteia „Despre blocul opoziționist din P.C.(b) al U.R.S.S." și a hotărît s-o includă printre hotărîrile plenarei, considerînd-o ca o hotărîre proprie.

CONFERINȚA A XVI-a A P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc între 23 și 29 aprilie 1929 la Moscova. La conferință au participat 254 de delegați cu vot deliberativ și 679 cu vot consultativ. Pe ordinea de zi figurau următoarele probleme: planul cincinal de dezvoltare a economiei naționale, căile de dezvoltare a agriculturii și înlesnirile fiscale pentru mijloacș, rezultatele și sarcinile imediate ale luptei împotriva birocratismului, despre curățirea rîndurilor partidului.

Principala problemă a conferinței a fost discutarea planului cincinal de dezvoltare a economiei naționale. Conferința a adoptat primul plan cincinal în varianta „optimă", variantă obligatorie în orice condiții, și a respins varianta „minimă" a planului cincinal, susținută de grupul deviatorilor de dreapta. Primul plan cincinal adoptat prevedea investiții capitale în economia națională în sumă de 64,6 miliarde de ruble.

Rezoluțiile conferinței în celelalte probleme au fost indisolubil legate de organizarea luptei pentru îndeplinirea primului plan cincinal. Conferința a adoptat o rezoluție cu privire la dezvoltarea continuă a colectivizării agriculturii, subliniind totodată

importanța hotărîtoare a dezvoltării industriei socialiste. Conferința a aprobat scutirea de impozit a gospodăriilor țăranilor săraci, înlesnirile fiscale pentru țăranii mijlocași și stabilirea obligației gospodăriilor chiaburești de a plăti 30—45% din totalul impozitului.

Rezoluțiile conferinței despre lupta împotriva birocratismului, despre curățirea rîndurilor partidului, apelul conferinței către toți muncitorii și țăranii muncitori din Uniunea Sovietică de a desfășura întrecerea socialistă și mișcarea udarnică au avut ca scop organizarea ofensivei socialismului pe tot frontul.

Conferința a chemat partidul la lupta împotriva devierii de dreapta ca principala primejdie din acea perioadă.

CONFERINȚA A XVII-a A P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc la Moscova între 30 ianuarie și 4 februarie 1932. La conferință au participat 386 de delegați cu vot deliberativ și 525 cu vot consultativ. Conferința a discutat două probleme: rezultatele dezvoltării industriei în 1931 și sarcinile pe 1932; directivele pentru întocmirea celui de-al doilea plan cincinal al economiei naționale a U.R.S.S. pe anii 1933—1937.

Conferința a aprobat un plan de dezvoltare a industriei socialiste pe 1932, care să asigure îndeplinirea planului cincinal în patru ani. Conferința a trasat directivele pentru întocmirea celui de-al doilea plan cincinal, indicînd ca principală sarcină politică a celui de-al 2-lea plan cincinal lichidarea definitivă a elementelor capitaliste și transformarea întregii populații muncitoare a țării în constructori conștienți și activi ai societății socialiste. Ca sarcină economică fundamentală și hotărîtoare, conferința a indicat „*desăvîrșirea reconstrucției întregii economii naționale, crearea unei baze tehnice moderne pentru toate ramurile economiei naționale*".

CONFERINȚA A XVIII-a UNIONALĂ A P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc la Moscova între 15 și 20 februarie 1941. La conferință au participat 456 de delegați cu vot deliberativ și 138 cu vot consultativ. Ordinea de zi a conferinței a fost următoarea: 1) Sarcinile organizațiilor de partid în domeniul industriei și al transporturilor. 2) Rezultatele economice ale anului 1940 și planul de dezvoltare a economiei naționale a U.R.S.S. pe 1941. 3) Probleme organizatorice.

Pînă în momentul convocării conferinței, poporul sovietic înregistrase mari succese în îndeplinirea celui de-al 3-lea cincinal. Producția industriei U.R.S.S. crescuse în 1940 în comparație cu 1939 cu 11%. Volumul sporit al producției asigurase în mare măsură dezvoltarea continuă a economiei naționale și întărirea capacității de apărare a U.R.S.S. Totuși în activitatea industriei și a transporturilor se resimțeau o serie de lipsuri. La prima chestiune de pe ordinea de zi conferința a relevat că lipsurile esențiale în activitatea industriei și a transporturilor își aveau rădăcina în conducerea nesatisfăcătoare din partea comisariatelor poporului care și-au dus munca într-o mare măsură în mod birocratic, formalist, fără a organiza controlul îndeplinirii hotărîrilor. Cauzele lipsurilor au constat de asemenea și în munca nesatisfăcătoare a organizațiilor de partid în domeniul industriei și al transporturilor.

Conferința a făcut apel la organizațiile de partid ca să-și îndrepte cu hotărîre atenția în direcția unei preocupări maxime față de nevoile și interesele industriei și transporturilor și a trasat căile concrete pentru lichidarea lipsurilor. Conferința a aprobat planul de stat de dezvoltare a economiei naționale pe 1941 adoptat de C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. și C.C.P. al U.R.S.S. și a cerut organizațiilor de partid, sovietice și economice să

asigure dezvoltarea continuă a principalelor ramuri industriale și a întregii economii naționale — a metalurgiei, a industriei constructoare de mașini, a transporturilor și a agriculturii.

CONFERINȚA DE LA BANDUNG a țărilor din Africa și Asia — a avut loc între 18 și 24 aprilie 1955 în orașul Bandung (Indonezia).

Hotărîrea de a convoca această conferință a fost luată la consfătuirea primilor-miniștri ai Indiei, Birmaniei, Indoneziei, Pachistanului și Ceilonului care a avut loc la Colombo în aprilie 1954. În decembrie 1954, la consfătuirea primilor-miniștri ai acestor țări care a avut loc la Bohor (Indonezia), s-a stabilit data conferinței, componența participanților și țelurile comune ale conferinței țărilor din Asia și Africa. În afară de țările care au inițiat convocarea conferinței, au mai fost invitate 25 de state: Afganistanul, Cambogea, Republica Populară Chineză, Egiptul, Etiopia, Coasta de Aur (din 1957 — Ghana), Iranul, Iracul, Japonia, Iordania, Laosul, Libanul, Liberia, Libia, Nepalul, Filipinele, Arabia Saudită, Sudanul, Siria, Tailanda, Turcia, R.D. Vietnam, Vietnamul de sud, Iemenul și Federația Africii centrale (Niasa, Rodezia de sud și de nord). Aceasta din urmă a refuzat invitația și n-a participat la conferință.

La 18 aprilie 1955, pentru prima oară în istorie, reprezentanții a 29 de state ale Asiei și Africii, care cuprind peste jumătate din omenire, s-au reunit în vederea rezolvării unor probleme comune. Cu toată deosebirea dintre sistemele lor social-economice, aceste țări erau unite prin aspirația comună de eliberare de sub jugul colonial al imperialismului, prin năzuința spre pace și spre independență națională. Aceste năzuințe s-au reflectat în comunicatul final adoptat în unanimitate, în care, pe lîngă propunerile constructive cu privire la colaborarea economică și culturală, participanții la conferință au declarat că „colonialismul sub toate manifestările sale constituie un rău care trebuie grabnic curmat". Sprijinind în totul principiile fundamentale ale drepturilor omului și ale autodeterminării popoarelor și naționalităților, conferința a înfierat politica și practica segregației și discriminării rasiale. Participanții la conferință au adresat Consiliului de securitate cererea de a sprijini primirea în Organizația Națiunilor Unite a Cambogei, Ceilonului, Japoniei, Iordaniei, Laosului, Libiei, Nepalului și a Vietnamului Unit și și-au exprimat dorința ca la repartizarea locurilor de membri nepermanenți ai Consiliului de securitate să se aplice mai just criteriul geografic în ceea ce privește reprezentarea țărilor din Asia și Africa.

Comunicatul conține un apel la dezarmare și la interzicerea producției, experimentării și folosirii armei atomice și termonucleare, precum și la coexistența pașnică și colaborarea prietenească dintre țări, la reglementarea tuturor litigiilor prin mijloace pașnice.

O mare însemnătate are Declarația cu privire la promovarea păcii și colaborării internaționale, care corespunde întru totul *celor cinci principii* de coexistență pașnică formulate în declarația comună din 1954 a primilor miniștri ai Indiei și Chinei.

CONFERINȚA DE LA BERLIN DIN 1945 — Vezi *Conferința de la Potsdam din 1945.*

CONFERINȚA DE LA BERLIN DIN 1954 a miniștrilor afacerilor externe ai celor patru puteri — s-a ținut între 25 ianuarie și 18 februarie; la conferință au luat parte miniștrii afacerilor externe ai U.R.S.S., Angliei, Franței și secretarul de stat al S.U.A.

Încetarea războiului din Coreea în 1953 și semnarea armistițiului au permis Uniunii Sovietice să pună din nou problema slăbirii încordării în relațiile internaționale. Tratativele diplomatice dintre guvernele U.R.S.S

S.U.A., Angliei și Franței au dus la convocarea Conferinței de la Berlin.

Lucrările conferinței s-au desfășurat pe baza următoarei ordini de zi propuse de delegația U.R.S.S.: 1) măsuri pentru slăbirea încordării în relațiile internaționale și convocarea unei conferințe a miniștrilor afacerilor externe ai Franței, Angliei, S.U.A., Uniunii Sovietice și Republicii Populare Chineze; 2) problema germană și sarcinile asigurării securității europene; 3) tratatul de stat cu Austria.

În urma discutării primului punct al ordinii de zi, participanții la Conferința de la Berlin au căzut de acord ca guvernele U.R.S.S., Angliei, S.U.A., Franței să contribuie la rezolvarea cu succes a problemei dezarmării sau cel puțin la o reducere considerabilă a înarmărilor și să continue mai departe schimbul de păreri în această privință. În problema germană nu s-a ajuns la o hotărîre comună din cauza poziției pe care s-au situat puterile occidentale, care duc o politică de remilitarizare a Germaniei occidentale și de includere a ei în blocuri militare. Delegația sovietică a prezentat în cursul conferinței un proiect de tratat general european cu privire la securitatea colectivă în Europa. Nu s-a ajuns la o hotărîre comună nici în problema tratatului de stat cu Austria.

Miniștrii afacerilor externe au căzut de acord să se convoace o conferință în ploblema coreeană și în problema restabilirii păcii în Indochina (vezi *Conferința de la Geneva din 1954*).

CONFERINȚA DE LA CAIRO pentru solidaritatea țărilor Asiei și Africii — a avut loc între 26 decembrie 1957 și 1 ianuarie 1958 la Cairo (Egipt).

La conferință au participat delegații din 45 de țări (a căror populație reprezintă mai mult de jumătate din întreaga omenire): Egipt, Chenia, India, Indonezia, Birmania, Madagascar, Ceilon, Republica Populară Democrată Coreeană, U.R.S.S., Irac, Iordania, Republica Democrată Vietnam, Liban, Etiopia, Ghana, Tunisia, Algeria, Siria, Republica Populară Chineză, Libia, Maroc, Japonia, Afganistan, Republica Populară Mongolă, Tailanda ș.a. Cu toată deosebirea dintre sistemele social-economice, popoarele acestor țări sînt unite prin țeluri comune: lupta împotriva colonialismului și apărarea independenței lor naționale, asigurarea păcii și securității popoarelor.

În Declarația adoptată în unanimitate, participanții la Conferința de la Cairo au declarat că sprijină întru totul principiile *Conferinței de la Bandung*, care trebuie să rămînă baza relațiilor internaționale. Declarația cheamă popoarele lumii să ia toate măsurile posibile pentru obținerea unui acord și a unei bune înțelegeri reciproce.

De mare însemnătate este apelul adresat de adunarea popoarelor din cele două continente guvernelor S.U.A., U.R.S.S. și Angliei de a pune capăt experimentării și producției armelor nucleare ca un prim pas spre dezarmarea generală. Condamnînd imperialismul sub toate formele și manifestările lui, conferința a proclamat că sprijină întru totul lupta dreaptă dusă de popoarele din Camerun, Chenia, Uganda, Togo, Madagascar și alte țări pentru libertate și independență. Ea a sprijinit lupta poporului indonezian pentru restituirea Irianului de vest Indoneziei, a cerut restituirea insulei Ochinava Japoniei și a teritoriului Goa Indiei; conferința s-a pronunțat în favoarea unor măsuri energice în vederea unificării pe cale pașnică a Coreii și a Vietnamului, a înfierat războiul dus de imperialiștii francezi în Algeria, a cerut restabilirea drepturilor legitime ale R.P. Chineze la O.N.U., precum și admiterea imediată a Mongoliei în O.N.U. Conferința a condamnat politica de discriminare rasială sub orice formă. Rezoluția cu privire la colaborarea economică și tehnică cheamă la lărgirea comerțului între toate țările, fără nici un fel de discri-

minare, la colaborarea strînsă între țările afro-asiatice, la extinderea industrializării și la dezvoltarea agriculturii.

La conferință a fost creată o organizație permanentă: Consiliul solidarității popoarelor Africii și Asiei (C.S.P.A.A.) și Secretariatul permanent al C.S.P.A.A.

Un merit deosebit al Conferinței de la Cairo este faptul că a unit popoarele Asiei și Africii sub steagul ideii coexistenței pașnice, sub steagul luptei împotriva colonialismului, dezvoltînd spiritul Bandungului.

CONFERINȚA DE LA GENEVA DIN 1954 a miniștrilor de afaceri externe, convocată pe baza hotărîrii *Conferinței de la Berlin* din 1954, a avut loc de la 26 aprilie pînă la 21 iulie la Geneva (Elveția). Pe ordinea de zi a conferinței se aflau două chestiuni: reglementarea pașnică a problemei coreene și restabilirea păcii în Indochina.

La discutarea primei chestiuni au luat parte delegațiile celor cinci mari puteri, conduse de miniștrii afacerilor externe ai U.R.S.S., Angliei, Franței, Republicii Populare Chineze și S.U.A., precum și ministrul afacerilor externe al Republicii Populare Democrate Coreene, reprezentanții Coreii de sud, precum și ai Australiei, Belgiei, Greciei, Canadei, Columbiei, Luxemburgului, Noii Zelande, Olandei, Filipinelor, Tailandei, Turciei și Etiopiei, ale căror trupe au participat la războiul din Coreea alături de S.U.A.

Delegațiile U.R.S.S., R. P. Chineze și R.P.D. Coreene au căutat să ajungă atît la un acord asupra principalelor principii de unificare pe cale pașnică a Coreii pe baze democratice, cît și la o soluționare practică a tuturor problemelor în legătură cu aceasta. Dar delegația americană, cu sprijinul țărilor participante la intervenția din Coreea, a respins propunerea U.R.S.S., R.P. Chineze și R.P.D. Coreene. Astfel discutarea acestei chestiuni n-a dus la nici un rezultat.

Discutarea chestiunii încetării războiului în Indochina a început la 8 mai. În afară de delegațiile celor cinci mari puteri, au participat la discuție reprezentanții Republicii Democrate Vietnam și ai celor trei state asociate, care făceau parte din Uniunea franceză (Vietnam, Laos și Cambogea).

La 21 iulie, după tratative care au durat mai bine de două luni, s-au adoptat hotărîri care au pus capăt războiului care dura de opt ani în Indochina. Reglementarea pașnică a fost legalizată prin trei acorduri privitoare la încetarea operațiilor militare în Vietnam, Laos și Cambogea, precum și printr-o serie de declarații ale acestor state asupra problemelor politice și militare și prin declarația Franței cu privire la respectarea independenței celor trei state indochineze și cu privire la retragerea trupelor sale de pe teritoriile lor.

În ceea ce privește Vietnamul, s-a prevăzut stabilirea unei linii de demarcație provizorie care să treacă aproximativ prin centrul țării, ceva mai la sud de paralela 17; la nordul acestei linii urmînd să staționeze forțele armatei populare a Vietnamului, la sud — forțele Uniunii franceze.

S-a hotărît ca de pe teritoriul Laosului și Cambogiei să fie retrase forțele armate, atît voluntarii vietnamezi cît și forțele armate franceze. Guvernele Laosului și Cambogiei și-au luat obligația de a nu încheia nici un fel de alianțe militare și de a nu permite crearea de baze militare ale unor state străine pe teritoriile lor, precum și să ia toate măsurile care să dea putință tuturor cetățenilor să-și ocupe locul în comunitatea națională și să participe la efectuarea alegerilor generale în 1955.

CONFERINȚA DE LA GENEVA DIN 1955 a șefilor guvernelor celor patru mari puteri — a avut loc între 18 și 23 iulie 1955. La conferință au luat parte delegațiile guvernelor celor patru mari puteri, conduse de șefii guvernelor: de președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., de pre-

ședintele S.U.A., de primul-ministru al Marii Britanii,de primul-ministru al Franței. Conferința a avut următoarea ordine de zi: problema germană, problema securității europene, problema dezarmării, problema dezvoltării contactului dintre Occident și Răsărit.

La discutarea primei chestiuni de pe ordinea de zi — a problemei germane — participanții la conferință s-au găsit în fața unei mari greutăți. În perioada de după război s-au format pe teritoriul Germaniei două state, diferite prin orînduirea lor economică și socială și prin orientarea lor de politică externă. Potrivit *acordurilor de la Paris*, R.F.G. a intrat în componența grupărilor militare ale puterilor occidentale (vezi *Pactul Atlanticului de nord, Uniunea Europei occidentale)*. Contopirea mecanică a ambelor părți și atragerea Germaniei unificate în aceste blocuri, așa cum intenționau puterile occidentale, este contrară intereselor securității europene, inclusiv securității Uniunii Sovietice.

Delegația sovietică a declarat că rezolvarea problemei germane în actualele condiții poate fi realizată numai treptat, pe calea colaborării dintre R.D.G. și R.F.G. și printr-o apropiere între ele, care ar corespunde intereselor păcii și progresului. Acestui obiectiv i-ar sluji cel mai bine crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa la care să participe cu drepturi egale, pînă la unificarea ei, ambele părți ale Germaniei. În scopul asigurării păcii, securității și preîntîmpinării agresiunii împotriva oricărui stat din Europa, delegația sovietică a supus spre examinare conferinței un proiect de *tratat general european de securitate colectivă în Europa.*

Cu ocazia discutării problemei dezarmării, șefii guvernelor celor patru mari puteri, în dorința de a înlătura pericolul războiului și de a micșora povara înarmărilor, au considerat necesar crearea unui sistem de control și reducerea tuturor înarmărilor și forțelor armate. Delegația sovietică a propus să se fixeze punctele asupra cărora s-a ajuns la un acord în problemele în care pozițiile celor patru puteri coincid în totul sau sînt foarte apropiate (cu privire la stabilirea nivelului forțelor armate ale statelor: de la 1.000.000 — 1.500.000 de oameni pentru S.U.A., U.R.S.S. și China, 650.000 de oameni pentru Anglia și Franța; cu privire la interzicerea armei atomice; cu privire la instituirea unui sistem eficace de control internațional).

În problema dezvoltării contactelor dintre Răsărit și Apus, conferința, pe baza propunerii delegației S.U.A., a recomandat ca miniștrii afacerilor externe să studieze prin intermediul unor experți măsurile care ar putea duce la o treptată înlăturare a barierelor care împiedică contactul liber și comerțul pașnic dintre popoare și la realizarea unui contact liber și a unor relații reciproc avantajoase pentru țările și popoarele interesate.

Șefii de guverne au căzut de acord ca miniștrii de afaceri externe ai celor patru mari puteri să se întrunească în octombrie 1955 în scopul de a examina mai departe problemele discutate la conferință și de a elabora măsuri efective în vederea rezolvării lor. Dar conferința miniștrilor de afaceri externe ai celor patru mari puteri ce a avut loc n-a dat rezultate pozitive din cauza poziției pe care s-au situat reprezentanții puterilor occidentale.

Conferința de la Geneva a arătat că eforturile comune ale puterilor participante la conferință îndreptate spre slăbirea încordării internaționale, spre lichidarea „războiului rece" și a rezolvării de comun acord a problemelor internaționale la ordinea zilei constituie una din cele mai importante condiții pentru asigurarea unei păci trainice în întreaga lume.

CONFERINȚA DE LA GENOVA DIN 1922 — a avut loc la Genova

(Italia) în aprilie—mai, cu participarea reprezentanților celor mai mari țări capitaliste și ai Rusiei Sovietice. Reprezentantul S.U.A. a luat parte în calitate de observator. Conferința a fost convocată din inițiativa Angliei cu scopul formal de a examina modalitățile de refacere economică a Europei centrale și răsăritene. De fapt puterile imperialiste sperau ca „prin mijloace pașnice" să înrobească Republica sovietică și să restaureze în Rusia rînduielile capitaliste. Amenințînd cu crearea unui front unic antisovietic, țările capitaliste au încercat să silească guvernul sovietic să recunoască toate datoriile Rusiei țariste și să restituie capitaliștilor străini fabricile, uzinele, minele etc., naționalizate de Puterea sovietică. Aceste pretenții au fost categoric respinse de delegația sovietică.

În timpul Conferinței de la Genova, delegația sovietică a repurtat un mare succes semnînd la 16 aprilie 1922, la Rapallo, lîngă Genova, tratatul dintre Rusia Sovietică și Germania pentru restabilirea relațiilor normale dintre ele. Încheierea tratatului de la Rapallo a însemnat o spărtură în frontul unic antisovietic al puterilor capitaliste.

O continuare a Conferinței de la Genova a fost *Conferința de la Haga* din 1922.

CONFERINȚA DE LA HAGA DIN 1922 — conferință economică internațională care a avut loc între 15 iunie și 19 iulie la Haga (Olanda) și care a fost continuarea *Conferinței de la Genova din 1922*. La conferință au participat delegația sovietică, de o parte, și o comisie a reprezentanților puterilor participante la Conferința de la Genova (Anglia, Franța, Belgia, Italia, Danemarca, Japonia etc.), de altă parte. Conferința de la Haga trebuia să reglementeze pretențiile față de Rusia Sovietică ale statelor capitaliste, care cereau guvernului sovietic plata datoriilor Rusiei țariste și restituirea bunurilor proprietate privată naționalizate, care aparțineau mai înainte străinilor (uzine, fabrici, mine etc.). În afară de aceasta, conferința trebuia să rezolve chestiunea acordării de credite Rusiei Sovietice. La această conferință puterile capitaliste au încercat, ca și la Genova, să profite de greaua situație economică în care se afla Rusia Sovietică și s-o transforme într-o colonie a Europei capitaliste. Guvernul sovietic, care urmărea să obțină încetarea blocadei economice exercitate împotriva Rusiei Sovietice, a depus toate eforturile spre a ajunge la o înțelegere, curmînd în același timp încercările de a impune Rusiei condiții înrobitoare. El a făcut concesii serioase, fiind de acord să recunoască datoriile antebelice ale Rusiei țariste fără dobînzi, să renunțe la contrapretenții pentru pagubele pricinuite de intervenție și blocadă, să acorde concesiuni străinilor, dar, în schimb, a cerut acordarea de credite pentru refacerea economiei naționale.

Neputîndu-și atinge scopurile, reprezentanții țărilor capitaliste au torpilat conferința. Căutînd să prelungească blocada împotriva Rusiei Sovietice, Comisia puterilor a adoptat o rezoluție care de fapt recomanda țărilor capitaliste să nu accepte o colaborare economică separată cu Rusia Sovietică. Totuși frontul unic al puterilor capitaliste, creat la Conferința de la Haga, a fost rupt. Curînd după conferință, Rusia Sovietică a încheiat o serie de acorduri cu diferite țări capitaliste, desființînd prin aceasta blocada economică.

CONFERINȚA DE LA IALTA — vezi *Conferința din Crimeea din 1945*.

CONFERINȚA DE LA LAUSANNE — s-a ținut între 20 noiembrie 1922 și 24 iulie 1923 la Lausanne (Elveția), cu participarea reprezentanților Marii Britanii, Franței, Italiei, Japoniei, Greciei, Romîniei, Iugoslaviei și Turciei, precum și ai S.U.A. (în calitate de observator). Conferința a avut drept scop să impună Turciei un nou acord înrobitor în locul tratatului de pace de la Sèvres (1920), care în

fapt și-a pierdut valabilitatea în urma succeselor mișcării de eliberare națională apărute în Turcia sub influența Revoluției din Octombrie. Una din principalele probleme dezbătute la conferință a fost regimul strîmtorilor din Marea Neagră—Bosforul și Dardanelele.

Față de cererea categorică a guvernului sovietic, puterile Antantei au fost nevoite să invite și pe reprezentanții Uniunii Sovietice, pe care i-au admis însă numai la discutarea problemei strîmtorilor. Delegația sovietică a insistat ca strîmtorile să fie închise pentru vasele de război ale tuturor statelor, cu excepția Turciei, cerînd libertate deplină pentru navigația comercială. În opoziție cu această atitudine, Anglia și celelalte țări ale Antantei au cerut ca strîmtorile să fie deschise fără nici o rezervă pentru vasele de război ale tuturor statelor atît în timp de pace cît și de război. Sensul acestei cereri a fost de a se da Angliei și celorlalte state imperialiste posibilitatea de a ține permanent sub amenințare zona strîmtorilor și litoralul sovietic al Mării Negre. După ce au înlăturat în fapt delegația sovietică de la lucrările conferinței, imperialiștii au obținut asentimentul delegației turce la cererile lor, deși regimul strîmtorilor propus de ei încălca interesele vitale ale Turciei.

În timpul lucrărilor conferinței, care s-au desfășurat într-o atmosferă de furibundă campanie antisovietică, un membru al delegației sovietice, eminentul diplomat V. Vorovski, a fost asasinat la 10 mai 1923 sub privirile binevoitoare ale autorităților elvețiene.

Conferința s-a încheiat cu semnarea tratatului de pace de la Lausanne (1923), care a abrogat clauzele tratatului de la Sèvres, prevăzînd limitarea forțelor armate turce, controlul puterilor Antantei asupra finanțelor Turciei și obligația Turciei de a plăti reparații. Totodată au fost stabilite actualele granițe ale Turciei. Convenția cu privire la strîmtori, semnată concomitent cu tratatul, prevedea demilitarizarea completă a Bosforului și a Dardanelelor și libera trecere a vaselor de război ale tuturor țărilor atît în timp de pace cît și de război. Guvernul sovietic a refuzat să ratifice convenția privitoare la strîmtori, ale cărei clauze nu țineau seamă de interesele vitale ale statelor situate în bazinul Mării Negre. Clauzele convenției au fost revizuite la Conferința de la Montreux (1936).

CONFERINȚA DE LA LONDRA DIN 1954 — vezi *Acordurile de la Paris din 1954.*

CONFERINȚA DE LA MOSCOVA DIN 1943 a miniștrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, ținută între 19 și 30 octombrie 1943. La conferință au fost discutate măsuri pentru scurtarea duratei războiului și au fost examinate viitoarele operații militare împotriva Germaniei.

Conferința a adoptat o serie de declarații, și anume:

Declarația referitoare la securitatea generală, la care a aderat și China, prevedea atît acțiuni comune ale celor patru puteri (U.R.S.S., China, S.U.A. și Anglia) în războiul împotriva țărilor coaliției hitleriste, cît și colaborarea lor în perioada postbelică. Declarația mai prevedea instituirea unei organizații internaționale pentru menținerea păcii și a securității, precum și colaborarea cu celelalte Națiuni Unite în vederea unui acord general pentru reglementarea înarmărilor. Puterile au căzut de acord să nu întreprindă acțiuni ale forțelor lor armate pe teritoriile altor state decît după o prealabilă consultare și numai pentru asigurarea păcii și a securității.

Declarația referitoare la Italia a fixat politica de lichidare a fascismului și de instaurare a unui regim democratic în această țară.

Declarația referitoare la Austria prevedea necesitatea de a se elibera această țară de domi-

națiа germană și de a se restabili independența ei.

Declarația referitoare la răspunderea hitleriștilor pentru atrocitățile comise a stabilit că naziștii, responsabili de atrocitățile comise de trupele germane în țările cotropite, vor fi judecați și condamnați de aceste țări. S-a hotărît ca principalii criminali de război să fie condamnați conform hotărîrii comune, anterior adoptate de cele trei puteri.

CONFERINȚA DE LA MOSCOVA DIN 1945 a miniștrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei, ținută între 16 și 26 decembrie 1945, a rezolvat o serie de probleme importante privind organizarea lumii postbelice în Europa și în Extremul Orient.

Conferința a stabilit că condițiile tratatului de pace cu Italia vor fi elaborate de miniștrii afacerilor externe ai U.R.S.S., Angliei, S.U.A. și Franței; cele cu Romînia, Bulgaria și Ungaria de miniștrii U.R.S.S., Angliei și S.U.A., iar tratatul cu Finlanda de miniștrii U.R.S.S. și Angliei. Pe această bază au fost reglementate relațiile pașnice cu fostele aliate ale Germaniei hitleriste și au fost semnate cu ele *tratatele de pace din 1947*.

Conferința de la Moscova a adoptat o hotărîre privind principiile organizatorice de realizare a *Declarației de la Potsdam din 1945*, prin care au fost stabilite condițiile de capitulare ale Japoniei.

S-a hotărît instituirea unei comisii pentru Extremul Orient, formată din reprezentanți ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei, Chinei, Franței, Olandei, Canadei, Australiei, Noii Zelande, Indiei și Filipinelor, și crearea la Tochio a unui Consiliu aliat pentru Japonia, format din patru membri — U.R.S.S., Anglia, S.U.A. și China.

Comisia pentru Extremul Orient trebuia să elaboreze linia politică, principiile și baza generală de executare a condițiilor de capitulare ale Japoniei.

Consiliul aliat pentru Japonia trebuia să înfăptuiască principiile dezarmării și democratizării Japoniei și să controleze acțiunile comandantului suprem, care, la rîndul său, trebuia să se consulte cu Consiliul înainte de a da publicității ordinele sale privind chestiuni esențiale.

Aceste hotărîri au fost sistematic încălcate de S.U.A., care au ignorat Comisia pentru Extremul Orient și Consiliul aliat. În 1952, aceste două organe au fost dizolvate.

Hotărîrile adoptate pe baza proiectului sovietic în problema Coreii urmăreau restabilirea independenței țării și democratizarea ei, căci Coreea fusese timp de 35 de ani o colonie japoneză. A fost prevăzută crearea în Coreea a unui guvern democratic provizoriu și instituirea unei tutele a celor patru puteri (inclusiv a Chinei) pe termen de cinci ani. S-a hotărît crearea unei comisii formate din reprezentanți ai Comandamentului U.R.S.S. și S.U.A., care, după consultări cu partidele și organizațiile democratice coreene, trebuia să ajute la formarea guvernului provizoriu al Coreii.

În urma acțiunilor unilaterale ale S.U.A., care n-au ținut seama de hotărîrile Conferinței de la Moscova, lucrările comisiei, începute în martie 1946, au ajuns curînd la un impas. În mai 1948 a fost creat în sudul Coreii un guvern separat, în frunte cu Li Sîn Man, iar în 1950 a început războiul împotriva R.P.D.C.

Problema Chinei a fost ridicată în legătură cu intensificarea războiului civil dezlănțuit de guvernul gomindanist. Din inițiativa U.R.S.S., cei trei miniștri au căzut de acord asupra necesității de a se unifica și democratiza China și de a se înceta războiul civil. De asemenea ei au reafirmat fidelitatea statelor lor față de politica de neamestec în treburile interne ale Chinei și au căzut de acord ca forțele armate ale S.U.A. și U.R.S.S, să fie retrase din China. În iulie 1946, guvernul lui Cian Kai-și, ajutat de

imperialiști, a dezlănțuit din nou războiul civil care s-a sfîrșit cu înfrîngerea trupelor gomindaniste.

Conferința de la Moscova a mai adoptat hotărîri cu privire la Romînia și Bulgaria, precum și cu privire la instituirea unei comisii de control al energiei atomice.

CONFERINȚA DE LA MOSCOVA DIN 1954 — conferință a unor țări europene avînd drept scop asigurarea păcii și a securității în Europa. S-a ținut la Moscova între 29 noiembrie și 2 decembrie 1954. La conferință au participat delegații a opt țări: U.R.S.S., Polonia, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană, Ungaria, Romînia, Bulgaria și Albania, precum și un reprezentant al Republicii Populare Chineze în calitate de observator.

Conferința a fost convocată în urma complicațiilor intervenite în situația internațională prin semnarea în octombrie 1954 a acordului de la Londra și a *acordurilor de la Paris* privind remilitarizarea Germaniei occidentale, includerea ei în *Pactul Atlanticului de nord* și în alte grupări militare ale puterilor occidentale.

Guvernul U.R.S.S., de acord cu guvernele statelor vecine cu Germania — Polonia și Cehoslovacia —, a propus, la 13 noiembrie 1954, tuturor țărilor europene și Statelor Unite ale Americii să se convoace în noiembrie, la Moscova sau Paris, o conferință generală europeană pentru a se discuta crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa. Cercurile conducătoare din S.U.A., Anglia și Franța nu s-au limitat să refuze a participa la această conferință, dar au și exercitat presiuni asupra celorlalte țări vest-europene, adresîndu-le o recomandare specială de a nu participa la conferință.

Ținînd seamă de faptul că crearea unei armate vest-germane revanșarde sporește primejdia de război în Europa și amenință securitatea națională, în primul rînd a Cehoslovaciei, Poloniei și R.D.G., cele opt state iubitoare de pace, socotind că lupta împotriva acestei primejdii reprezintă un interes general, au hotărît să discute luarea de măsuri eficace pentru asigurarea inviolabilității granițelor lor.

În urma discuțiilor purtate, participanții la conferință au adoptat o declarație, semnată la 2 decembrie 1954, în care e analizată situația internațională. Declarația atrăgea atenția că ratificarea acordurilor de la Paris va obliga pe participanții la conferință să ia măsuri comune de organizare a forțelor armate și a comandamentului lor, precum și măsuri pentru apărarea inviolabilității teritoriilor lor (vezi *Tratatul de la Varșovia*).

CONFERINȚA DE LA POTSDAM DIN 1945 a șefilor celor trei mari puteri — s-a ținut la Potsdam (în apropiere de Berlin) între 17 iulie și 2 august. Au participat la această conferință: președintele Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S., I.V. Stalin, președintele S.U.A., Truman, primul-ministru al Marii Britanii, Churchill, înlocuit apoi la 28 iulie de Attlee (devenit între timp prim-ministru în urma victoriei în alegeri a laburiștilor), miniștrii afacerilor externe, precum și șefii de stat-major ai celor trei puteri. Conferința a ajuns la un acord în problema făuririi unei păci trainice și a securității, dovedindu-se astfel posibilitatea unei colaborări a celor trei mari puteri în acest domeniu. S-a hotărît instituirea unui *Consiliu al miniștrilor afacerilor externe*, alcătuit din reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Angliei, Chinei și Franței, cu misiunea de a pregăti tratatele de pace cu Germania și cu foștii ei aliați.

Conferința a hotărît ca, în zonele lor de ocupație, aliații să ducă o politică comună de *demilitarizare* a Germaniei și de transformare a ei într-un stat democratic unitar. Pentru soluționarea problemelor comune întregii țări a fost creat un Consiliu de control alcătuit din comandanții

supremi ai celor patru zone de ocupație. Conferința a hotărît că în Germania urmează a fi lichidate toate organizațiile militare, paramilitare și fasciste, toate forțele armate și stocurile de materiale de război, precum și întreaga industrie care ar putea produce armament. Conferința a schițat un program de descentralizare a economiei germane și de lichidare a uniunilor monopoliste — principala forță motrice a militarismului german. În vederea dezarmării economice a Germaniei și pentru compensarea pagubelor pricinuite de ea țărilor victime ale agresiunii fasciste, conferința a adoptat hotărîrea ca Germania să plătească *reparații de război*. S-a stabilit ca Uniunea Sovietică, țara care a avut cel mai mult de suferit, să primească circa 50% din totalul reparațiilor, adică 10 miliarde de dolari. Avînd în vedere că zona sovietică nu putea acoperi în întregime această sumă, conferința a hotărît ca U.R.S.S. să primească din zonele de ocupație apusene livrări suplimentare de utilaj industrial.

Conferința a rezolvat și unele probleme teritoriale ale Europei postbelice. Ea a transferat Uniunii Sovietice orașul Königsberg (astăzi Kaliningrad) împreună cu regiunea înconjurătoare și a stabilit noua graniță polono-germană, redînd Poloniei vechile teritorii ce-i fuseseră răpite în trecut.

Conferința a hotărît ca, după semnarea tratatelor de pace cu Italia, Romînia, Ungaria, Bulgaria și Finlanda, cele trei puteri să susțină cererea acestor state de a fi primite în Organizația Națiunilor Unite.

Numai Uniunea Sovietică a dus la îndeplinire consecvent și neabătut hotărîrile Conferinței de la Potsdam (vezi *Germania*).

CONFERINȚA DE LA TEHERAN DIN 1943 a conducătorilor celor trei puteri aliate — a avut loc la 28 noiembrie—1 decembrie. La conferință au participat I.V. Stalin, președintele Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., F. Roosevelt, președintele S.U.A., W. Churchill, primul-ministru al Marii Britanii, precum și consilierii lor diplomatici și reprezentanții statelor-majore ale celor trei puteri.

La conferință s-a acordat atenție în primul rînd problemelor militare. În declarația publicată după conferință, conducătorii celor trei puteri arătau că ei au coordonat planurile de zdrobire a forțelor armate germane și au ajuns la un acord deplin în ceea ce privește amploarea și termenele operațiilor care s-a decis să fie întreprinse din est, din vest și din sud.

La conferință a fost adoptată o declarație cu privire la Iran în care cele trei guverne declarau că doresc să păstreze independența deplină, suveranitatea și integritatea teritorială a Iranului.

CONFERINȚA DE LA WASHINGTON pentru limitarea armamentelor maritime și pentru problemele Oceanului Pacific și ale Extremului Orient — s-a ținut de la 12 noiembrie 1921 pînă la 6 februarie 1922 la Washington, cu participarea S.U.A., Angliei, Franței, Japoniei, Italiei, Chinei, Belgiei, Olandei și Portugaliei.

Convocarea acestei conferințe a fost inițiată de cercurile guvernante din S.U.A. Ele căutau să determine Anglia să renunțe la dominația pe mare, să impună ruperea alianței anglo-japoneze, să pună capăt situației de monopol a Japoniei în ceea ce privește controlul asupra Chinei și să creeze condiții pentru înrobirea Chinei de către capitalul american la adăpostul principiului „porților deschise și posibilităților egale".

Ignorînd Rusia Sovietică ca mare putere în Oceanul Pacific, organizatorii Conferinței de la Washington n-au invitat-o la conferință, ceea ce a atras un protest al guvernului sovietic, care a prevenit că nu va recunoaște nici o hotărîre adoptată de conferință. Unul din cele mai importante acte ale Conferinței de la Washington l-a constituit încheierea, la 13 decembrie 1921,

a „pactului celor patru puteri" (S.U.A., Anglia, Franța și Japonia), care prevedea garantarea reciprocă a inviolabilității posesiunilor acestor puteri din insulele Oceanului Pacific, precum și ruperea alianței anglo-japoneze, care exista din 1902. Rupînd astfel Anglia de Japonia, S.U.A. au izbutit să obțină o considerabilă întărire a pozițiilor lor în lupta împotriva Japoniei pentru dominația asupra țărilor din Extremul Orient. La 6 februarie 1922 s-a încheiat „pactul celor cinci puteri", care stabilea raportul tonajului general al flotelor de linie ale S.U.A., Angliei, Japoniei, Franței și Italiei la proporția: 5:5:3:1,75:1,75. Aşadar S.U.A. au silit Anglia să accepte egalitatea flotelor de linie americană și engleză. Conform tratatului, S.U.A., Anglia și Japonia se obligau să nu creeze noi baze militare navale și să nu construiască fortificații într-o serie de posesiuni insulare ale lor din insulele Oceanului Pacific. În aceeași zi toți participanții la Conferința de la Washington au semnat așa-zisul „pact al celor nouă puteri", care proclama renunțarea lor formală la crearea unor *sfere de influență* în China și recunoașterea principiului „porților deschise" (vezi *Politica „porților deschise"*). Acest lucru au căutat să-l obțină S.U.A., sperînd să capete, datorită puterii lor economice, supremația asupra celorlalți concurenți imperialiști pe piața chineză, iar după aceea să instaureze dominația lor monopolistă asupra Chinei. În fond „pactul celor nouă puteri" era o înțelegere între imperialiști cu privire la metodele de jefuire a Chinei.

Pactele de la Washington împreună cu tratatele de la Versailles și celelalte tratate de pace din 1919—1920 (vezi *Sistemul de la Versailles*) au constituit un element principal al regimului de pace de după război — sistemul Versailles-Washington. Fără a rezolva contradicțiile profunde dintre puterile imperialiste, Conferința de la Washington a încercat să reglementeze și problemele cele mai importante din Oceanul Pacific și din Extremul Orient care atingeau interesele vitale ale Rusiei Sovietice, fără ea și împotriva ei, nesocotind toate protestele guvernului sovietic. Toate acestea au determinat o extremă nestabilitate și netrăinicie a sistemului de la Washington. În decembrie 1934, într-o perioadă cînd se accentuau pregătirile pentru cel de-al doilea război mondial, Japonia a denunțat pactul celor cinci puteri, care, curînd după aceea, și-a pierdut în genere valabilitatea.

Agresiunea japoneză în China (cotropirea Manciuriei în 1931, invazia în China de nor ' și centrală în 1937) a însemnat de fapt ruperea unui alt acord de la Washington — a „pactului celor nouă puteri".

CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS DIN 1919—1920 — s-a ținut între 18 ianuarie 1919 și 21 ianuarie 1920. A fost convocată de puterile victorioase în *primul război mondial*: S.U.A., Anglia, Franța, Italia, Japonia ș.a. (în total 27 de state), pentru elaborarea tratatelor de pace cu țările învinse: Germania, Austria, Ungaria, Turcia și Bulgaria. Ea s-a încheiat cu semnarea unei serii de tratate (vezi *Sistemul de la Versailles*).

CONFERINȚA DE PACE DE LA PARIS DIN 1946 — conferință internațională ținută între 29 iulie și 15 octombrie 1946 pentru elaborarea tratatelor de pace cu fostele aliate ale Germaniei hitleriste în cel de-al doilea război mondial — Italia, Ungaria, Romînia, Bulgaria și Finlanda.

De elaborarea preliminară a proiectelor de tratate și de pregătirea conferinței s-a ocupat *Consiliul miniștrilor afacerilor externe*, alcătuit din reprezentanții U.R.S.S., S.U.A. și Angliei (reprezentantul Franței a participat numai la pregătirea tratatului cu Italia). La conferință au participat reprezentanți ai U.R.S.S., ai R.S.S. Ucrainene, R.S.S. Bieloruse, Angliei, S.U.A., Franței, Chinei, Australiei, Belgiei, Braziliei, Canadei, Cehoslovaciei · Etiopiei, Greciei, Indiei,

Iugoslaviei, Noii Zelande, Norvegiei, Olandei, Poloniei și ai Uniunii Sud-Africane. Pentru a-și expune punctul de vedere în diferite probleme au fost admiși și reprezentanții unei serii de alte state: Albania, Iran, Irac, Egipt, Mexic, Cuba, Austria. La discutarea proiectelor de tratate au participat și reprezentanți ai țărilor învinse, cărora li s-a dat posibilitatea de a-și expune punctul de vedere.

Textele definitive ale tratatelor de pace cu Italia, Romînia, Ungaria, Bulgaria și Finlanda au fost semnate la Paris la 10 februarie 1947 (vezi *Tratatele de pace din 1947*).

CONFERINȚA DIN APRILIE A P.M.S.D. (b) DIN RUSIA — vezi *Conferința a VII-a generală (din aprilie) a P.M.S.D. (b) din Rusia.*

CONFERINȚA DIN CRIMEEA (DE LA IALTA) DIN 1945 a conducătorilor celor trei puteri aliate — președintele Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S., I. V. Stalin, președintele S.U.A., F. Roosevelt, și primul-ministru al Marii Britanii, W. Churchill. La conferință au participat și miniștrii afacerilor externe, șefii de stat-major și alți reprezentanți ai celor trei puteri; conferința a avut loc între 4 și 12 februarie. Au fost examinate și stabilite planurile militare ale celor trei puteri aliate în vederea zdrobirii definitive a Germaniei hitleriste. S-a ajuns la un acord asupra condițiilor capitulării necondiționate a Germaniei și asupra unei politici unitare în privința statutului postbelic al Germaniei și s-a adoptat planul de ocupare a Germaniei de către forțele armate ale aliaților. S-a hotărît de asemenea ca Franța să fie invitată a participa ca al patrulea membru la Comisia de control. Scopul urmărit de puterile aliate în privința Germaniei a fost astfel definit: lichidarea militarismului german și a nazismului, crearea de garanții reale ca Germania să nu mai fie niciodată în stare să violeze pacea. Conferința a socotit echitabil ca Germania să fie obligată a compensa în natură și în cît mai mare măsură pagubele pe care le-a pricinuit țărilor aliate.

S-a hotărît înființarea unei organizații internaționale generale pentru menținerea păcii și a securității și convocarea, la 25 aprilie 1945, la San Francisco, a unei conferințe a Națiunilor Unite pentru a pregăti Carta acestei organizații (vezi *Organizația Națiunilor Unite*). La conferință s-a ajuns la un acord asupra procedurii de votare în Consiliul de Securitate. A fost adoptat principiul, inclus ulterior în Carta Organizației Națiunilor Unite, că pentru hotărîri în problemele esențiale este necesară unanimitatea votului tuturor membrilor permanenți ai consiliului (U.R.S.S., S.U.A., Anglia, Franța și China).

La conferință a fost redactată și semnată „Declarația cu privire la Europa eliberată", care prevedea coordonarea politicii celor trei puteri și acțiuni comune ale acestora în vederea rezolvării problemelor politice și economice ale Europei eliberate în conformitate cu principiile democratice. Au fost de asemenea hotărîte granițele apusene ale Poloniei.

La Conferința din Crimeea s-a încheiat un acord (publicat pentru prima oară în 1946), conform căruia, la 2—3 luni după capitularea Germaniei și terminarea războiului în Europa, U.R.S.S. va intra în război împotriva Japoniei cu condiția de a se menține statu quo în Republica Populară Mongolă și de a se restabili drepturile Rusiei care fuseseră încălcate în 1904.

CONFERINȚA ECONOMICĂ INTERNAȚIONALĂ a reprezentanților cercurilor de afaceri, economiștilor, activiștilor sindicali și cooperatiști din 49 de țări — a avut loc la Moscova între 3 și 12 aprilie 1952.

La începutul anului 1951, cînd reprezentanți ai cercurilor de afaceri, economiști și activiști sindicali ai cîtorva țări din Europa occidentală s-au întrunit la Paris pentru a discuta situația economică a țărilor lor, a fost lansată ideea de a se convoca o Consfătuire economică internațională.

În octombrie 1951 s-a întrunit la Copenhaga (Danemarca) un comitet de inițiativă independent de orice mișcare sau guvern și alcătuit din oameni aparținînd diferitelor cercuri economice din 20 de țări.

S-a propus ca la Conferința economică internațională să se discute posibilitățile de îmbunătățire a condițiilor de trai ale oamenilor, prin colaborarea pașnică a diferitelor țări și a diferitelor sisteme, dezvoltîndu-se legături economice între toate țările. La conferință au participat 471 de persoane. În comunicatul adoptat s-a subliniat că deosebirile dintre sistemele economice și sociale nu sînt o piedică pentru lărgirea colaborării economice internaționale pe bază de egalitate și avantaj reciproc.

Conferința economică internațională a adoptat un apel către Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite. În vederea extinderii comerțului internațional, apelul propunea convocarea unei conferințe a reprezentanților guvernelor cu participarea cercurilor de afaceri, a sindicatelor și a altor organizații sociale din toate țările. Conferința economică internațională a creat din reprezentanți ai diferitelor țări un comitet de sprijinire a dezvoltării comerțului internațional.

CONFERINȚĂ — adunare a reprezentanților unor organizații politice, obștești (inclusiv de partid), științifice ș.a. în vederea discutării anumitor probleme. Conferințele de partid (regionale, de ținut, districtuale, orășenești și raionale) sînt organele supreme ale organizațiilor regionale, de ținut, districtuale, orășenești sau raionale ale partidului comunist. Conferințe internaționale — reuniuni ale reprezentanților diferitelor state.

CONFERINȚĂ DE PRESĂ — întîlnire între oameni de stat, oameni politici sau activiști pe tărîm social și reprezentanți ai presei pentru a lămuri o anumită problemă, pentru discuții cu caracter informativ etc.

CONFERINȚE ALE MEMBRILOR COMMONWEALTH-ului — consfătuiri ale reprezentanților Marii Britanii și *dominioanelor* britanice (de obicei ale primilor-miniștri) la care participă uneori reprezentanți ai administrației principalelor colonii. Între 1887 și 1907, aceste consfătuiri purtau numele de conferințe coloniale, din 1911 cel de conferințe imperiale, iar din 1948 se numesc conferințe ale membrilor Commonwealthului britanic. Aceste conferințe au drept scop întărirea legăturilor dintre Anglia și țările imperiului britanic.

CONFERINȚE PANAMERICANE — conferințe periodice ale reprezentanților statelor americane (ai S.U.A. și ai țărilor din America latină). Conferințele panamericane se desfășoară sub semnul unei ascuțiri a contradicțiilor între S.U.A. și țările Americii latine, nemulțumite de dominația monopolurilor americane, care știrbesc interesele lor naționale.

CONFERINȚELE DE LA ZIMMERWALD — conferințe internaționale ale socialiștilor internaționaliști care au avut loc în condițiile războiului imperialist din 1914—1918, după falimentul *Internaționalei a II-a*. În total s-au ținut 3 conferințe.

Prima conferință a avut loc între 5 și 8 septembrie 1915, în satul elvețian Zimmerwald, unde s-au întrunit reprezentanții socialiștilor internaționaliști din 11 țări europene, aparținînd ambelor tabere beligerante, între care Rusia, Germania, Franța, Italia etc. Conferința de la Zimmerwald a constituit primul pas în dezvoltarea mișcării internaționale împotriva războiului. Dar numai bolșevicii ruși, în frunte cu V. I. Lenin, au avut singurul program just în problema luptei împotriva războiului imperialist.

Lenin a organizat și a condus grupul marxiștilor revoluționari — grupul de stînga de la Zimmerwald —, care la conferință a constituit o minoritate și a dus o luptă hotărîtă împotriva majorității în două probleme: problema chemării maselor la lupta revo-

luționară împotriva războiului și problema rupturii definitive cu social-șovinismul.

Manifestul adoptat de conferință, fiind principalul rezultat al lucrărilor ei, recunoștea caracterul imperialist al războiului și condamna, deși nu îndeajuns de aspru, comportarea partidelor oficiale ale Internaționalei a II-a, arătînd că ele nu au îndeplinit hotărîrile congreselor internaționale (de la Stuttgart, Copenhaga și Basel) cu privire la lupta împotriva războiului imperialist. Relevînd lipsurile manifestului, Lenin a arătat că el nu conținea o chemare la acțiuni revoluționare ale maselor împotriva războiului, nu condamna cu asprime social-șovinismul și nu chema la o ruptură definitivă cu acesta, nu arăta nimic despre falimentul Internaționalei a II-a. Cu toate acestea, Lenin a apreciat manifestul ca fiind un pas înainte spre lupta reală împotriva oportunismului și l-a semnat în numele C. C. al partidului bolșevic. Blocul politic creat pe baza acestui manifest este cunoscut sub numele de Uniunea de la Zimmerwald.

Grupul de stînga de la Zimmerwald constituit la conferință și-a menținut organizația și după conferință. El a ales un birou, a difuzat literatură proprie și a editat revista „Vestitorul". În grupul de stînga de la Zimmerwald, numai bolșevicii erau revoluționari internaționaliști consecvenți pînă la capăt.

A doua conferință a Uniunii de la Zimmerwald s-a ținut la sfîrșitul lui aprilie 1916, în satul elvețian Kienthal, și este numită de obicei a doua conferință de la Zimmerwald.

Compoziția Conferinței de la Kienthal și conținutul manifestului ei reflectau o radicalizare considerabilă a maselor largi și o creștere a influenței bolșevicilor. Conferința a făcut un pas înainte spre un internaționalism mai consecvent, dar nici ea nu a adoptat principiile fundamentale ale politicii bolșevicilor: transformarea războiului imperialist în război civil, înfrîngerea în război a propriilor guverne imperialiste, organizarea Internaționalei a III-a. Pe măsura creșterii mișcării revoluționare s-au adîncit tot mai mult contradicțiile dintre majoritatea oportunistă, social-pacifistă, și stînga de la Zimmerwald revoluționar-internaționalistă. De la începutul anului 1917, Lenin a început să insiste asupra ieșirii imediate a bolșevicilor din Uniunea de la Zimmerwald și asupra grăbirii organizării unei internaționale noi, a *Internaționalei Comuniste*. Lenin s-a pronunțat în special împotriva participării bolșevicilor la a treia conferință de la Zimmerwald, care s-a ținut în septembrie 1917 la Stockholm (Suedia).

Primul congres al Internaționalei Comuniste (1919) a declarat desființată Uniunea de la Zimmerwald.

CONFIDENȚIAL — care nu e destinat publicității, secret.

CONFISCARE — expropriere (luare) forțată, nerambursabilă, adică fără plată, a bunurilor aparținînd unor persoane sau organizații particulare în folosul statului. După Revoluția din Octombrie au fost confiscate averile marilor proprietari, capitaliști și moșieri. În U.R.S.S., confiscarea averii pe bază de sentință judecătorească este una dintre pedepsele care se aplică pentru crimele cele mai grave: acțiuni contrarevoluționare, jefuirea proprietății socialiste, banditism etc.

CONFUCIANISM — curent filozofic-religios, răspîndit mai ales în China. Apariția lui este legată de numele filozofului chinez Confucius, care a trăit în secolele VI—V î.e.n. Confucius a creat o doctrină etico-politică a cărei idee de bază este „jeni" („omenia") — principiu moral care determină relații între oameni bazate pe respectul și dragostea față de cei mai în vîrstă și cei superiori ca poziție socială.

CONGO BELGIAN — colonie belgiană în Africa centrală. Se mărginește cu Africa ecuatorială franceză, Sudan, Tanganica, Uganda, Federația

Rodeziei şi a Niasei, Angola. *Suprafaţa:* 2.346.000 km²; *populaţia:* 12.700.000 (1956), bantu. Centru administrativ: Léopoldville.

Economia Congoului Belgian are un caracter tipic colonial. Cele mai bune pămînturi, folosite pentru plantaţii, aparţin colonialiştilor belgieni şi englezi. Pentru producerea valoroaselor produse agricole destinate exportului (ulei de palmier, bumbac, cacao, cauciuc etc.) şi pentru exploatarea bogatelor resurse minerale, se foloseşte munca populaţiei băştinaşe, plătită cu un salariu de mizerie. Se extrage cositor (locul al patrulea în lumea capitalistă), cobalt (70—80% din extracţia mondială, primul loc în lumea capitalistă), diamante, cupru, aur, wolfram şi alte minereuri. Congoul Belgian dă 60—70% din extracţia de uraniu a lumii capitaliste. Zăcămintele de uraniu sînt exploatate de monopoluri americane. În 1949, guvernul belgian a elaborat un „Plan de 10 ani de dezvoltare a Congoului", care prevede construcţia de căi de comunicaţii strategice, de întreprinderi pentru extracţia zăcămintelor şi prelucrarea lor primară. Pentru îndeplinirea acestui plan, S.U.A. acordă Belgiei împrumuturi masive.

Colonia este administrată de un guvernator general. Poporul luptă împotriva colonialiştilor străini şi a asupririi exercitate de şefii de trib. În 1921, 1926, 1927 şi 1931—1932 au avut loc mişcări populare antiimperialiste. În urma grevei generale, care a izbucnit în 1945 în portul Matadi şi s-a transformat într-o insurecţie armată, s-a permis organizarea de sindicate ale muncitorilor africani. În 1949—1950 au avut loc acţiuni ale minerilor.

CONGRES — 1) întrunire naţională sau internaţională; de pildă Congresul Mondial al Partizanilor Păcii; 2) denumirea organului legislativ (a parlamentului) în S.U.A. şi în alte ţări (în special în statele Americii latine); 3) denumirea cîtorva organizaţii — de pildă partidul Congresul naţional indian.

CONGRESELE GENERALE ALE SOVIETELOR DIN RUSIA, DIN U.R.S.S. — înainte de adoptarea, în 1936, a *Constituţiei U.R.S.S.* au fost (cu excepţia primului Congres) organele supreme ale puterii de stat a R.S.F.S.R. şi a U.R.S.S. Pînă la constituirea U.R.S.S. (1922), la congresele generale ale Sovietelor din Rusia participau de obicei delegaţi ai republicilor sovietice socialiste frăţeşti, care erau legate de R.S.F.S.R. prin tratate (alianţe) militare-politice şi economice. Multe hotărîri ale congreselor generale ale Sovietelor din Rusia intrau în vigoare şi pe teritoriul acestor republici.

Primul Congres general al Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din Rusia a avut loc la Petrograd între 3 şi 24 iunie (16 iunie—7 iulie) 1917. La congres au participat 1.090 de delegaţi, dintre care socialişti-revoluţionari — 285, menşevici — 248, bolşevici — 105. Problema centrală discutată la congres a fost problema puterii, a atitudinii faţă de *Guvernul provizoriu* de coaliţie. Conducătorii ocialişti-revoluţionari şi menşevici ai congresului s-au pronunţat împotriva trecerii puterii în mîinile Sovietelor, şi-au apărat politica lor de coaliţie (de conciliere) cu burghezia şi au afirmat că o altă politică nu este posibilă, deoarece nu există în Rusia partid care să se declare gata să ia puterea în mîinile sale. V. I. Lenin, care a luat cuvîntul în numele bolşevicilor, a declarat că „acest partid există!", că „partidul nostru nu renunţă la aceasta; el este gata în orice moment să ia întreaga putere". V.I. Lenin a demascat caracterul nefast al politicii de conciliere cu burghezia duse de socialiştii-revoluţionari şi de menşevici, a dezvăluit caracterul imperialist al războiului, care continua, şi a arătat că numai trecerea întregii puteri în mîinile Sovietelor poate să aducă poporului

pace și pîine, să dea țăranilor pămînt și să pună capăt ruinei. Comitetul Executiv Central (C.E.C.) socialist-revoluționar și menșevic, ales de congres, a devenit o anexă neputincioasă a Guvernului provizoriu. În același timp, rezoluțiile bolșevicilor, care fuseseră respinse de congres, și cuvîntările lui V.I. Lenin au trezit un puternic ecou în rîndurile maselor populare.

Al doilea Congres general al Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților din Rusia a avut loc la Petrograd. Din 649 de delegați la congres, 390 erau bolșevici. Lor li s-a alăturat cea mai mare parte a delegaților fără partid. Congresul s-a desfășurat sub conducerea absolută a bolșevicilor. El s-a deschis la 25 octombrie (7 noiembrie) 1917, ora 10 și 45 de minute seara, în toiul insurecției armate din octombrie (vezi *Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*), cînd la Petrograd puterea se afla, de fapt, în mîinele Sovietelor. Menșevicii, bundiștii și socialiștii-revoluționari de dreapta au protestat împotriva insurecției și au declarat că părăsesc congresul. După plecarea lor, congresul a devenit un congres cu adevărat revoluționar al deputaților muncitorilor și soldaților.

În ziua de 26 octombrie, la ora 5 dimineața, congresul a adoptat istoricul apel „Către muncitori, soldați și țărani!", scris de V.I. Lenin. În apel se spunea că, sprijinindu-se pe voința imensei majorități a muncitorilor, soldaților și țăranilor, sprijinindu-se pe insurecția victorioasă a muncitorilor și a garnizoanei din Petrograd, congresul a luat puterea în mîinile lui. Întreaga putere locală trece în mîinile Sovietelor de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor, care trebuie să asigure o ordine cu adevărat revoluționară. La 26 octombrie congresul a adoptat primele decrete ale Puterii sovietice, întocmite de V.I. Lenin: *decretul asupra păcii* și *decretul asupra pămîntului*.

Pentru conducerea țării, congresul a format primul guvern sovietic — Consiliul Comisarilor Poporului (C.C.P.). Președinte al C.C.P. a fost ales V.I. Lenin. Congresul a ales Comitetul Executiv Central din Rusia, care era organul suprem al puterii pînă la convocarea congresului următor. (Președinte al C.E.C. din Rusia a fost ales I.M. Sverdlov). Congresul și-a încheiat lucrările la 27 octombrie (9 noiembrie), ora 5 și 15 minute dimineața. Congresul al II-lea al Sovietelor a înfăptuit lozinca bolșevică „Toată puterea în mîinile Sovietelor!" și a instaurat pe întreg teritoriul Rusiei dictatura proletariatului, care și-a găsit forma de stat în Soviete.

Al treilea Congres general al Sovietelor din Rusia a avut loc la Petrograd între 10 și 18 (23—31) ianuarie 1918. Congresului i s-au alăturat delegații la cel de-al III-lea Congres general al Sovietelor de deputați ai țăranilor din Rusia. În felul acesta s-a produs unirea Sovietelor de deputați ai muncitorilor și soldaților cu Sovietele de deputați ai țăranilor în organe unice ale puterii.

Al treilea Congres general al Sovietelor din Rusia a încununat prima perioadă a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie — perioada marșului triumfal al Puterii sovietice. Congresul a ascultat raportul de activitate al C.C.P., prezentat de V.I. Lenin, și raportul de activitate al C.E.C. din Rusia, prezentat de I.M. Sverdlov, și a aprobat activitatea lor. Congresul a adoptat *Declarația drepturilor poporului muncitor și exploatat*, în care au fost consfințite prin lege cuceririle oamenilor muncii din timpul existenței Puterii sovietice. Congresul a adoptat o hotărîre prin care indica principiile generale ale Constituției sovietice, al cărei proiect a fost încredințat spre întocmire C.E.C. din Rusia, și legea cu privire la socializarea pămîntului.

Al patrulea Congres general extraordinar a

Sovietelor din Rusia s-a ținut la Moscova între 14 și 16 martie 1918. Congresul a ascultat raportul lui V.I. Lenin cu privire la tratatul de pace de la Brest-Litovsk, a adoptat o rezoluție cu privire la ratificarea tratatului și a chemat pe oamenii muncii din Rusia să-și încordeze toate forțele pentru întărirea capacității de apărare a țării. A fost adoptată o hotărîre cu privire la mutarea capitalei de la Petrograd la Moscova, unde au avut loc toate congresele următoare ale Sovietelor.

Al cincilea Congres general al Sovietelor din Rusia a avut loc între 4 și 10 iulie 1918. Congresul a ascultat raportul lui V.I. Lenin cu privire la activitatea C.C.P. și raportul lui I.M. Sverdlov cu privire la activitatea C.E.C. din Rusia. Socialiștii-revoluționari „de stînga" au adoptat la congres o poziție profund dușmănoasă față de toate propunerile bolșevicilor. Ei au cerut să se declare război Germaniei, să fie desființate *comitetele sărăcimii* și să fie rechemate detașamentele de aprovizionare. Respingînd aceste propuneri, congresul a declarat, într-o rezoluție adoptată, că aprobă în întregime politica externă și internă a Puterii sovietice. Printr-o rezoluție specială asupra problemei aprovizionării, care în momentul acela era principala problemă a vieții interne a țării, congresul a aprobat toate măsurile luate de Puterea sovietică în vederea luptei împotriva organizatorilor foametei — chiaburii — și a aprobat crearea de comitete ale sărăcimii și de detașamente de aprovizionare. La 6 iulie congresul a fost silit să-și întrerupă lucrările, din cauză că începuse rebeliunea antisovietică a socialiștilor-revoluționari de stînga. După reprimarea rebeliunii, lucrările congresului au continuat. Congresul a adoptat proiectul de Constituție a R.S.F.S.R. și a consfințit principiul recrutării obligatorii în Armata Roșie pe baza serviciului militar obligatoriu.

Al șaselea Congres general extraordinar al Sovietelor din Rusia s-a ținut între 6 și 9 noiembrie 1918. V.I. Lenin a rostit cuvîntări în legătură cu aniversarea Revoluției Socialiste din Octombrie și cu situația internațională. În rezoluția adoptată, congresul a relevat caracterul specific al situației internaționale în care se afla Rusia Sovietică: pe de o parte, întărirea blocului antisovietic al statelor Antantei (în urma înfrîngerii Germaniei) a făcut să crească extrem de mult primejdia care plana asupra țării, pe de altă parte avîntul revoluționar care creștea în Europa ușura situația Țării sovietice. Congresul a avertizat pe oamenii muncii asupra campaniilor pregătite de Antantă, a subliniat necesitatea întăririi capacității de apărare a țării și a cerut tuturor organizațiilor sovietice, muncitorești și țărănești, instituțiilor și uniunilor să pună pe primul plan problema întăririi armatei. Congresul a adresat o propunere guvernelor Statelor Unite ale Americii de Nord, Angliei, Franței, Italiei și Japoniei, care duceau război împotriva Rusiei, de a începe tratative în vederea încheierii păcii. În legătură cu faptul că comitetele sărăcimii își îndeplineră sarcina în ceea ce privește lupta împotriva chiaburimii și că în starea de spirit a masei țărănești mijlocașe se produsese o cotitură în favoarea Puterii sovietice, congresul a hotărît să contopească comitetele sărăcimii cu organele sovietice locale. În martie 1919, după moartea lui I.M. Sverdlov, președinte al Comitetului Executiv Central din Rusia a fost ales M.I. Kalinin.

Al șaptelea Congres general al Sovietelor din Rusia a avut loc între 5 și 9 decembrie 1919. Congresul s-a întrunit în perioada desăvîrșirii zdrobirii celei de-a doua campanii a Antantei (vezi *Războiul civil din U.R.S.S.*). După succesele repurtate pe fronturi, pe primul plan s-au pus

problemele economice, problemele luptei împotriva ruinei, cărora în raportul de activitate al C.E.C. din Rusia și al C.C.P. li s-a acordat o atenție primordială. Congresul a aprobat activitatea C.E.C. din Rusia și a C.C.P.; a adoptat o rezoluție cu privire la organizarea aprovizionării cu alimente și combustibil; a aprobat măsurile luate de Puterea sovietică în privința colectării, a evidenței și distribuirii alimentelor, a instituirii monopolului de stat asupra principalelor produse alimentare; a chemat țărănimea muncitoare să se achite la termen de predarea obligatorie a surplusurilor de cereale și să lupte împotriva celor care doseau cerealele; a aprobat măsurile luate de guvern pentru lupta împotriva epidemiilor. Congresul a adresat din nou guvernelor S.U.A., Angliei, Franței, Italiei și Japoniei propunerea de a începe imediat tratativele de pace.

Congresul a precizat funcțiile Prezidiului C.E.C. din Rusia, a considerat că este necesar să fie convocate în mod regulat sesiunile C.E.C. din Rusia, să fie antrenați pe o scară mai largă oamenii muncii la activitatea Sovietelor.

Al optulea Congres general al Sovietelor din Rusia a avut loc între 22 și 29 decembrie 1920. A fost primul Congres al Sovietelor ținut după terminarea războiului civil. După ce a ascultat raportul de activitate al Consiliului Comisarilor Poporului prezentat de V.I. Lenin, Congresul a aprobat în unanimitate activitatea guvernului, a votat planul GOELRO și a adoptat o rezoluție cu privire la electrificarea Rusiei. Într-o serie de rezoluții (cu privire la industria grea, la transport, la aprovizionare, la antrenarea femeilor în construcția economică etc.), au fost trasate măsuri concrete pentru dezvoltarea economiei naționale. Congresul a votat o lege cu privire la măsurile de întărire și de dezvoltare a gospodăriei țărănești, care prevedea acordarea de ajutor pe linie de stat gospodăriilor sărace și mijlocașe, crearea de comitete locale pentru însămînțări, care să contribuie la extinderea suprafețelor cultivate și la ridicarea producției la hectar; a chemat pe oamenii muncii din Rusia să-și consacre toate forțele muncii pașnice și să vindece în scurt timp rănile pricinuite de război. Congresul a instituit ordinul „Steagul Roșu al Muncii" ca cea mai înaltă distincție pentru fapte eroice în muncă; a hotărît să demobilizeze contingentele vechi, pentru ca la mijlocul anului 1921 să reducă la jumătate efectivul Armatei Roșii; a ratificat tratatul de alianță militară și economică dintre R.S.F.S.R. și R.S.S. Ucraineană. La congres au asistat delegați ai republicilor sovietice socialiste frățești — R.S.S. Ucraineană, Bielorusă, Azerbaigeană și Armeană.

Al nouălea Congres general al Sovietelor din Rusia a avut loc între 23 și 28 decembrie 1921. A fost primul congres al Sovietelor în condițiile *noii politici economice*. Congresul a ascultat raportul lui V.I. Lenin cu privire la activitatea guvernului, a aprobat în unanimitate această activitate și a aprobat măsurile luate de guvern pentru transpunerea cît mai rapidă în viață a principiilor fundamentale ale n.e.p.-ului. Relevînd primele rezultate favorabile ale n.e.p.-ului, congresul a arătat că dezvoltarea agriculturii este principala sarcină economică și a indicat măsurile concrete care trebuiau luate de organele sovietice și economice locale în vederea acordării de ajutor agriculturii. Congresul a instituit, pe lîngă C.E.C. din Rusia, o comisie agricolă specială și a hotărît să se deschidă la Moscova prima expoziție agricolă; a adoptat măsuri pentru refacerea agriculturii în regiunile care au suferit de pe urma foametei și a aprobat o serie de hotărîri cu privire la construcția de stat sovietică, la problemele financiare, bugetare și la alte

probleme, hotărîri care trebuiau să adapteze activitatea organelor sovietice la condiţiile n.e.p.-ului; a adoptat un decret cu privire la probemele activităţii economice, în care a trasat ca sarcină principală şi imediată a activităţii organelor economice aprovizionarea ţărănimii cu mărfuri industriale.

Congresul a adoptat o declaraţie cu privire la situaţia internaţională a R.S.F.S.R.

Al zecelea Congres general al Sovietelor din Rusia a avut loc între 23 şi 27 decembrie 1922. Pe baza raportului principal — „Cu privire la unirea Republicilor Sovietice" —, congresul a adoptat în unanimitate o rezoluţie în care considera oportună unirea celor patru republici sovietice socialiste (Republica Federativă Rusă, Republica Ucraineană, Republica Bielorusă şi Republica Federativă Transcaucaziană) într-un stat unional unitar, pe baza liberului consimţămînt şi a egalităţii în drepturi. În apelul către toate popoarele lumii adoptat de congres se sublinia voinţa de pace şi de muncă paşnică a popoarelor Rusiei Sovietice. Congresul a discutat de asemenea problemele economice, a adoptat o hotărîre cu privire la dezvoltarea continuă a agriculturii; a subliniat necesitatea refacerii rapide a industriei grele; a aprobat măsurile legislative pentru punerea în ordine a finanţelor şi pentru întărirea circulaţiei banilor, dezorganizate în anii războiului civil. A fost adoptată o hotărîre specială cu privire la dezvoltarea continuă a învăţămîntului şi la lărgirea bazei materiale a şcolii sovietice.

Următoarele congrese generale ale Sovietelor din Rusia — de la al unsprezecelea pînă la al şaptesprezecelea, care au avut loc între 1924 şi 1937 — au fost congrese numai ale Sovietelor din Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă.

Congresul I al Sovietelor din U. R. S. S. s-a ţinut la 30 decembrie 1922. La Congres au participat delegaţi din toate cele patru republici sovietice socialiste: Rusă, Ucraineană, Bielorusă şi Transcaucaziană. Congresul a aprobat în unanimitate declaraţia şi acordul cu privire la constituirea U.R.S.S. Prin aceasta a fost consfinţită constituirea *Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste*. Congresul a ales Comitetul Executiv Central (C.E.C.) al U.R.S.S. şi l-a însărcinat să pregătească textul definitiv al Constituţiei U.R.S.S. Congresul a hotărît de asemenea să creeze la Moscova, în cinstea constituirii U.R.S.S., Institutul ştiinţific central de agricultură (în prezent Academia unională de ştiinţe agricole „Lenin").

Congresul al II-lea al Sovietelor din U. R. S. S. a avut loc între 26 ianuarie şi 2 februarie 1924. Prima şedinţă a congresului a fost închinată memoriei lui V.I. Lenin. Congresul a adoptat apelul „Către omenirea muncitoare", hotărîrea cu privire la editarea Operelor lui V.I. Lenin, la construirea unui mausoleu lui V.I. Lenin, la schimbarea numelui oraşului Petrograd în Leningrad. Congresul a aprobat prima Constituţie a U.R.S.S. În conformitate cu noua Constituţie, a fost ales primul Comitet Executiv Central, format din două camere — Sovietul Uniunii şi Sovietul Naţionalităţilor.

Congresul a salutat stabilirea relaţiilor diplomatice normale între U.R.S.S. şi Marea Britanie şi a arătat că lupta pentru pace şi stabilirea de legături normale cu toate popoarele constituie o sarcină primordială a guvernului sovietic. Congresul a considerat că sarcina economică principală în viitorul apropiat este desăvîrşirea reformei monetare şi reglementarea circulaţiei banilor. În conformitate cu aceasta, a fost reorganizat sistemul fiscal şi a fost introdusă calcularea în bani a impozitului agricol în locul calculării lui în natură. Congresul a hotărît să înfiinţeze Banca agricolă centrală, în vederea îmbunătăţirii sistemului de credite acordat

țărănimii muncitoare și a eliminării cămătarilor de la sate.

Congresul al III-lea al Sovietelor din U. R. S. S. a avut loc între 13 și 20 mai 1925. La baza lucrărilor congresului au fost puse hotărîrile Conferinței a XIV-a a partidului, care aprobase linia de orientare a partidului spre victoria socialismului în U.R.S.S. După ce a ascultat raportul președintelui Consiliului superior al economiei naționale (C.S.E.N.), F.E. Dzerjinski, cu privire la situația industriei, congresul a considerat că lărgirea capitalului de bază al industriei, construirea de noi fabrici și uzine, deschiderea de mine, precum și lărgirea și reutilarea întreprinderilor existente reprezintă sarcini principale; congresul a hotărît să înfăptuiască o serie de măsuri în vederea ridicării productivității muncii și a pregătirii de cadre tehnice. Pe baza raportului lui M.I. Kalinin asupra construcției sovietice, congresul a adoptat o hotărîre cu privire la îmbunătățirea activității Sovietelor, arătînd că intensificarea muncii economice și culturale este o sarcină primordială, și a obligat Sovietele locale să antreneze pe o scară și mai largă la conducerea statului pe muncitori, pe țăranii muncitori, intelectualitatea muncitoare și minoritățile naționale. Congresul a ascultat raportul comisarului poporului pentru treburile militare și maritime, M.V. Frunze, cu privire la Armata Roșie și a adoptat o hotărîre cu privire la ridicarea continuă a capacității de apărare a țării.

În legătură cu constituirea R.S.S. Turcmene și a R.S.S. Uzbece, congresul le-a primit în U.R.S.S. în calitate de republici socialiste unionale. În „Apelul către oamenii muncii din întreaga lume", congresul și-a exprimat indignarea în legătură cu teroarea albă din Bulgaria și a trimis salutul său frățesc oamenilor muncii bulgari.

Congresul al IV-lea al Sovietelor din U. R. S. S. s-a ținut între 18 și 26 aprilie 1927 Pe baza raportului președintelui Consiliului superior al economiei naționale, V.V. Kuibîșev, cu privire la situația și la perspectivele de dezvoltare a industriei U.R.S.S., congresul a trasat sarcina dezvoltării rapide a industriei grele și, în special, a construcțiilor de mașini și a metalurgiei; a hotărît lărgirea continuă a bazei energetice și construirea de noi centrale electrice, între altele a Dneproghesului, a trasat sarcina industrializării regiunilor naționale, a îmbunătățirii pregătirii de cadre calificate, a intensificării raționalizării, a reducerii prețului de cost etc. Congresul a însărcinat guvernul să elaboreze în cel mai scurt timp un plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale. Pe baza raportului lui M.I. Kalinin cu privire la sarcinile de bază ale agriculturii, în legătură cu dezvoltarea economiei naționale și cu industrializarea țării, a fost adoptată hotărîrea de a se extinde cooperativizarea gospodăriilor sărace și mijlocașe. Congresul a prevăzut de asemenea creșterea forțelor de producție ale agriculturii, trecerea la forme îmbunătățite de folosire a pămîntului etc. Pe baza raportului lui K.E. Vorošilov cu privire la apărarea țării și la situația Armatei Roșii muncitorești-țărănești, congresul a relevat faptul că în perioada 1925—1927 a fost desfășurată o vastă muncă pentru întărirea capacității de apărare a U.R.S.S. și a forțelor ei armate și a însărcinat guvernul să intensifice înzestrarea tehnică a Armatei Roșii, dezvoltarea forțelor militare maritime și aeriene etc.

Congresul a chemat întregul popor să fie gata să riposteze provocărilor antisovietice ale burgheziei internaționale și și-a exprimat simpatia față de lupta de eliberare națională a poporului chinez.

Congresul al V-lea al Sovietelor din U. R. S. S. s-a ținut între 20 și 28 mai 1929. Congresul a ascultat raportul președintelui Comitetului de Stat al Plani-

ficării, G.M. Krjijanovski, și al președintelui Consiliului superior al economiei naționale, V.V. Kuibîșev, cu privire la *planul cincinal* de dezvoltare a economiei naționale a U.R.S.S. și a aprobat planul în varianta lui optimă. Prin hotărîrea adoptată pe baza raportului lui M.I. Kalinin, „Despre căile de dezvoltare a agriculturii și despre construcția cooperatistă la sate", congresul a aprobat legea cu privire la principiile generale ale folosirii pămîntului și ale organizării terenurilor, regulamentul impozitului agricol, o hotărîre cu privire la măsurile practice ale guvernului pentru organizarea de noi sovhozuri și pentru întărirea celor vechi; a aprobat măsurile guvernului în domeniul sprijinirii materiale-financiare a mișcării colhoznice de masă și a construcției cooperatiste la sate și a hotărît să dezvolte rețeaua S.M.T.-urilor intersătești, să intensifice construcția de mașini agricole, să intensifice pregătirea de specialiști agricoli etc. Congresul a chemat masele de milioane ale țărănimii sărace și mijlocașe să grăbească îndeplinirea măreților sarcini ale reorganizării socialiste a satului.

Congresul al VI-lea al Sovietelor din U. R. S. S. s-a ținut între 8 și 17 martie 1931. Congresul a aprobat în întregime politica externă și internă a guvernului, l-a însărcinat să ducă și pe viitor o politică de pace și de întărire a legăturilor economice cu celelalte state, obligînd guvernul să ia măsuri împotriva țărilor care zădărnicesc exportul sovietic. Congresul a adoptat hotărîri ample cu privire la dezvoltarea continuă a construcției colhoznice. Congresul a arătat că forma principală a mișcării colhoznice în etapa respectivă este artelul agricol, a declarat obligatorie pentru toate colhozurile împărțirea veniturilor după cantitatea și calitatea muncii, transformarea tuturor formelor principale de munci agricole în muncă în acord, tarifată în zile-muncă. Congresul a primit în U.R.S.S. a șaptea republică unională — R.S.S. Tagică — care s-a constituit la sfîrșitul anului 1929 (pînă atunci făcuse parte din R.S.S. Uzbecă).

Congresul al VII-lea al Sovietelor din U. R. S. S. a avut loc între 28 ianuarie și 6 februarie 1935. Congresul a aprobat politica externă și internă și activitatea practică a guvernului, a ascultat raportul lui G.K. Ordjonikidze cu privire la activitatea Comisariatului Poporului al Industriei Grele.

În legătură cu cuceririle socialismului în U.R.S.S., care au schimbat radical economia sovietică și structura de clasă a societății sovietice, a devenit necesar să se introducă modificări în Constituția U.R.S.S. Congresul a însărcinat Comitetul Executiv Central să aleagă o comisie pentru întocmirea noii Constituții a U.R.S.S.

Congresul al VIII-lea extraordinar al Sovietelor din U. R. S. S. a avut loc la Moscova între 25 noiembrie și 5 decembrie 1936. Congresul a adoptat în unanimitate Constituția U.R.S.S. A însărcinat C.E.C. al U.R.S.S., în baza noii Constituții, să organizeze alegeri pentru *Sovietul Suprem al U.R.S.S.* — organul suprem al puterii de stat în U.R.S.S. Congresul a declarat ziua de 5 decembrie, ziua adoptării Constituției sovietice, sărbătoare anuală națională. Acesta a fost ultimul congres al Sovietelor din U.R.S.S. Funcțiile organului suprem legislativ în țară au început să fie îndeplinite de Sovietul Suprem al U.R.S.S. (vezi *Sesiunile Sovietului Suprem al U.R.S.S.*).

CONGRESUL I AL P.M.S.D.R. — a avut loc la Minsk între 1 și 3 (13 și 15) martie 1898. La congres au participat delegați ai celor patru „Uniuni de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare" din Petersburg, Moscova, Ekaterinoslav și Kiev, precum și delegați ai grupului „Gazeta muncitorească" din Kiev și ai Bundului — în total 9 delegați. V. I. Lenin

nu a participat la congres, deoarece se afla în deportare în Siberia. Congresul a proclamat crearea Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia (P.M.S.D.R.). Tocmai acest act formal, care a jucat un mare rol propagandistic şi revoluţionar, a marcat însemnătatea Congresului I al partidului. Congresul a ales un C.C. alcătuit din trei oameni. În numele congresului a fost publicat un „Manifest", dar el avea lipsuri esenţiale: a fost ocolită sarcina cuceririi puterii politice de către proletariat şi problema aliaţilor proletariatului în lupta sa împotriva ţarismului şi a burgheziei, de asemenea nu se spunea nimic despre hegemonia proletariatului în revoluţie. Având în vedere că membrii săi au fost arestaţi scurt timp după congres, Comitetul Central nu a putut să-şi ducă munca şi de fapt şi-a încetat existenţa. În realitate, partidul social-democrat marxist din Rusia nu fusese încă creat. Congresul n-a reuşit să unească şi să lege organizatoric diferitele cercuri şi grupuri marxiste. Nu exista încă o linie unică în activitatea organizaţiilor locale, nu exista un program al partidului, un statut al partidului, nu exista o conducere dintr-un singur centru. Sarcina creării partidului muncitoresc social-democrat a fost îndeplinită în 1900—1903 de „*Iskra*", condusă de Lenin, şi de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (1903).

CONGRESUL AL II-LEA AL P. M. S. D. R. — congresul care a pus bazele partidului marxist al clasei muncitoare din Rusia — partidul comunist —, a avut loc între 17 (30) iulie şi 10 (23) august 1903. Primele şedinţe ale congresului s-au ţinut la Bruxelles. După aceea, din cauza persecuţiilor din partea poliţiei belgiene, congresul s-a mutat la Londra.

Un rol hotărîtor în pregătirea congresului, în lupta pentru un partid marxist, în unirea cercurilor social-democrate răzleţe l-a avut „*Iskra*", ziarul politic marxist pentru întreaga Rusie, înfiinţat de V. I. Lenin.

La congres au fost reprezentate 26 de organizaţii. Au fost prezenţi în total 43 de delegaţi cu 51 voturi deliberative (8 delegaţi au avut cîte 2 voturi) şi 14 delegaţi cu vot consultativ. Componenţa congresului n-a fost omogenă. Partizanii lui Lenin, sau iskriştii fermi, aveau 24 de voturi, partizanii lui Martov, sau iskriştii nestatornici, au avut 9 voturi. O parte din delegaţi, care întruneau 10 voturi, oscilau între „Iskra" şi adversarii ei. Acesta era centrul. Adversarii făţişi ai „Iskrei" au avut 8 voturi (3 „economişti" şi 5 bundişti).

Din cele 20 de probleme care figurau pe ordinea de zi, cele mai importante au fost următoarele: adoptarea programului partidului, aprobarea Statutului P.M.S.D.R., alegerea Comitetului Central şi a redacţiei Organului Central (O.C.) al partidului.

La congres, Lenin şi tovarăşii lui de idei au dus o luptă intransigentă împotriva oportuniştilor în cele mai importante chestiuni programatice. Principala problemă care a provocat opoziţia părţii oportuniste a congresului cu ocazia discutării programului a fost problema dictaturii proletariatului. Argumentînd că o serie de partide social-democrate din străinătate nu aveau în programul lor un punct despre dictatura proletariatului, oportuniştii au propus să fie scos acest punct şi din programul social-democraţiei ruse. Partea oportunistă a congresului obiecta de asemenea împotriva includerii în programul partidului a revendicărilor în problema ţărănească. Bundiştii şi social-democraţii polonezi s-au ridicat împotriva punctului privitor la dreptul naţiunilor la autodeterminare.

În problema programului partidului, congresul l-a urmat pe Lenin, adoptînd programul propus de „Iskra". Pentru prima oară în istoria mişcării muncitoreşti internaţionale după K. Marx şi F. Engels, congresul a adoptat un program revoluţionar în care se punea ca sarcină principală lupta

pentru dictatura proletariatului. Includerea în program de către congres a punctului cu privire la dictatura proletariatului a constituit o victorie istorică a partizanilor lui Lenin.

Congresul a inclus în programul partidului revendicarea dreptului naţiunilor la autodeterminare, care a însemnat o luptă consecventă împotriva asupririi naţionale şi care asigura educarea oamenilor muncii în spiritul internaţionalismului proletar.

Programul partidului se compunea din două părţi — un program maximum şi unul minimum. În programul maximum se definea principala sarcină a partidului: răsturnarea puterii capitaliştilor şi instaurarea dictaturii proletariatului. Programul minimum trasa sarcinile imediate ale partidului: răsturnarea absolutismului ţarist, instaurarea republicii democratice, introducerea zilei de muncă de 8 ore pentru muncitori, suprimarea tuturor rămăşiţelor iobăgiei la sate, restituirea către ţărani a pămînturilor care le fuseseră luate de moşieri („otrezki"). Ulterior revendicarea restituirii acestor „otrezki" a fost înlocuită prin aceea a confiscării tuturor pămînturilor moşiereşti.

Programul adoptat la cel de-al II-lea Congres s-a menţinut pînă la Congresul al VIII-lea, cînd partidul, după victoria revoluţiei proletare, a adoptat un program nou.

O luptă îndîrjită a stîrnit la congres discutarea proiectului de Statut al partidului, în special în legătură cu chestiunea: cine poate fi membru de partid (§ 1 din Statut). Lenin şi iskriştii fermi care erau alături de el au luptat pentru crearea unui partid monolit şi combativ cu forme de organizare precise, cu o disciplină fermă. Lenin considera că membru de partid poate fi numai acela care recunoaşte programul partidului, susţine materialiceşte partidul şi face parte dintr-una din organizaţiile lui. Martov şi iskriştii nestatornici considerau că pentru a fi membru de partid sînt suficiente primele două condiţii şi nu este obligator să fii membru al uneia din organizaţiile partidului. Cu alte cuvinte, ei erau pentru un partid oportunist, pestriţ şi dezlînat, inform, fără o disciplină fermă. Ei propuneau să se deschidă larg porţile partidului elementelor neproletare şi şovăielnice. Oportunismul pe plan organizatoric (renunţarea la un partid centralizat, disciplinat, revoluţionar al proletariatului) era urmarea inevitabilă a oportunismului programatic (negarea dictaturii proletariatului). Ca urmare a alianţei iskriştilor nestatornici cu centriştii şi cu oportuniştii făţişi, congresul a adoptat cu o majoritate de 28 de voturi § 1 din Statut în redactarea lui Martov.

După ce congresul a combătut naţionalismul pe plan organizatoric al bundiştilor, delegaţii Bundului au părăsit congresul. Au plecat şi doi „economişti" atunci cînd congresul a refuzat să recunoască uniunea lor din străinătate ca reprezentantă a partidului în străinătate. Plecarea a şapte oportunişti a schimbat raportul de forţe în favoarea leniniştilor. În Comitetul Central au fost aleşi iskrişti fermi. Congresul a respins cu majoritate de voturi propunerea lui Martov de a alege în redacţia O.C. 6 vechi redactori ai „Iskrei". În redacţia O.C. au fost alese 3 persoane propuse de Lenin.

Din acest moment adepţii lui Lenin, care au obţinut la Congres majoritatea voturilor în alegeri, au început să fie denumiţi bolşevici, iar adversarii lui Lenin, care au rămas în minoritate, menşevici. Lupta lui Lenin împotriva oportuniştilor în chestiuni programatice şi organizatorice a stabilit o linie de demarcaţie între partea revoluţionară a P.M.S.D.R. — bolşevicii şi partea oportunistă — menşevicii.

Lenin a făcut o apreciere şi o analiză profundă a lucrărilor Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. în cartea sa „Un pas înainte, doi paşi înapoi".

Congresul a consacrat victoria marxismului asupra „economismului", adoptînd programul şi Statutul, a

creat un partid social-democrat revoluționar. Congresul a dezvăluit existența unor serioase divergențe organizatorice care au divizat partidul în două părți: bolșevicii și menșevicii; locul vechilor oportuniști, al „economiștilor" zdrobiți mai de mult de partid, l-au luat oportuniștii noi — menșevicii.

După congres bolșevicii au desfășurat o luptă hotărîtă împotriva menșevicilor, în cursul căreia s-au transformat într-un partid marxist de sine stătător, de tip nou, într-un partid al leninismului. „Bolșevismul — a scris Lenin — ca un curent de gîndire politică și ca partid politic există din 1903".

Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. a constituit un punct de cotitură în mișcarea muncitorească mondială. Însemnătatea lui istorică constă în faptul că el a creat în Rusia un partid cu adevărat marxist pe bazele ideologice și organizatorice elaborate de „Iskra" leninistă.

CONGRESUL AL III-LEA AL P.M.S.D.R. — a avut loc la Londra între 12 și 27 aprilie (25 aprilie—10 mai) 1905. La congres au participat 24 de delegați cu vot deliberativ și 14 cu vot consultativ, reprezentînd toate organizațiile mari ale partidului. Acesta a fost primul congres bolșevic. Ordinea de zi a congresului cuprindea: raportul comitetului de organizare, probleme tactice, probleme organizatorice, atitudinea față de celelalte partide și curente, probleme interne ale vieții de partid și dările de seamă ale delegaților.

Congresul s-a întrunit în perioada de avînt a primei revoluții ruse din 1905—1907, partidul trebuind să elaboreze o tactică marxistă unică. Partidul era pe atunci scindat în două fracțiuni (bolșevici și menșevici).

Congresul a fost pregătit și convocat de bolșevici, sub conducerea lui V. I. Lenin. La congres au fost invitate toate organizațiile de partid, atît cele bolșevice cît și cele menșevice. Dar menșevicii au refuzat să trimită reprezentanți și au convocat la Geneva o conferință a lor, care a fost de fapt un congres de partid al menșevicilor.

În rezoluțiile sale — despre insurecția armată, despre guvernul revoluționar provizoriu, despre atitudinea față de tactica guvernului în ajunul revoluției, despre atitudinea față de mișcarea țărănească și altele —, Congresul al III-lea a elaborat linia tactică a partidului, menită să asigure victoria revoluției burghezo-democratice în Rusia și să creeze condițiile pentru trecerea la revoluția socialistă.

Tactica bolșevică era diametral opusă tacticii menșevicilor. În locul răsturnării țarismului pe calea insurecției, menșevicii propuneau reformarea și „îmbunătățirea" lui, în locul hegemoniei proletariatului — hegemonia burgheziei liberale, în locul alianței cu țărănimea — alianța cu burghezia cadetă, în locul unui guvern revoluționar provizoriu — o Dumă de stat ca centru al „forțelor revoluționare" ale țării. Congresul a condamnat pe menșevici ca „parte care s-a rupt de partid".

În problema atitudinii față de celelalte partide congresul a adoptat hotărîrea „să depună toate eforturile pentru a ajunge la o înțelegere cu organizațiile social-democrate naționale în scopul coordonării muncii locale" și al pregătirii „posibilității unirii tuturor partidelor social-democrate într-un P.M.S.D.R. unic". Ținînd seama de faptul că partidul socialiștilor-revoluționari, deși partid mic-burghez, era totuși o organizație revoluționară, care exercita influență asupra unei părți însemnate a țărănimii și a intelectualității, congresul a arătat că acorduri provizorii de luptă între social-democrați și organizațiile socialiștilor-revoluționari în vederea luptei împotriva absolutismului pot fi în unele cazuri de folos. În privința liberalilor în rezoluție se arăta că partidul va sprijini mișcarea opozițională și revoluționară a burgheziei, dar că va lupta „împotriva tuturor încercărilor

democrației burgheze de a lua în mîinile sale mișcarea muncitorească și de a vorbi în numele proletariatului".

Congresul al III-lea a modificat Statutul partidului: a adoptat § 1 din Statut în formularea lui Lenin; a definit în mod precis drepturile C.C. și relațiile lui cu comitetele locale; a creat un centru de partid unic cu drepturi depline — Comitetul Central, în locul celor trei centre (C.C., Organul Central, Consiliul partidului) stabilite de Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.

V. I. Lenin a făcut o analiză și a dat o fundamentare a hotărîrilor Congresului al III-lea al partidului în celebra sa lucrare: „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică".

CONGRESUL AL IV-LEA (DE UNIFICARE) AL P.M.S.D.R. — a avut loc între 10 și 25 aprilie (23 aprilie — 8 mai) 1906 la Stockholm (Suedia).

La congres au participat 112 delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 57 de organizații locale ale partidului, și 22 de delegați cu vot consultativ. În afară de aceasta, la congres au fost reprezentate cu drept de vot consultativ: Bundul, organizația social-democrată din Polonia și Lituania și Partidul social-democrat leton — cîte 3 delegați din partea fiecăreia și alții. Pe ordinea de zi a congresului figurau problemele: momentul actual, revizuirea programului agrar, insurecția armată, acțiunile partizanilor, atitudinea față de Duma de stat și față de partidele burgheze etc.

Un loc important în lucrările congresului l-a ocupat problema agrară. V. I. Lenin a susținut programul naționalizării pămîntului, adică al confiscării pămînturilor moșierești, al desființării proprietății private asupra pămîntului și al trecerii tuturor pămînturilor în proprietatea socială a poporului. Acest program urmărea atragerea țărănimii de partea revoluției, victoria deplină a revoluției burghezo-democratice și crearea condițiilor pentru trecerea la revoluția socialistă.

Menșevicii susțineau programul municipalizării, adică al punerii pămînturilor moșierești la dispoziția organelor autoadministrației locale. Acest program nu prevedea răsturnarea puterii țarismului, era un program oportunist, care frîna dezvoltarea revoluției.

La congres a avut loc unificarea fracțiunii bolșevicilor cu fracțiunea menșevicilor și unificarea P.M.S.D.R. cu partidele social-democrate naționale: partidul leton, social-democrația din Polonia și Lituania, Bundul.

Cu toate că menșevicii erau în majoritate (62 de menșevici și 46 de bolșevici), ei au fost nevoiți, pentru a nu îndepărta pe oamenii muncii, să accepte formularea dată de Lenin primului paragraf al Statutului cu privire la calitatea de membru de partid și să introducă în rezoluția cu privire la problema agrară revendicarea confiscării pămînturilor moșierești etc. Congresul a ales Comitetul Central, format din 3 bolșevici și 7 menșevici. În redacția Organului Central au intrat numai menșevici. După congres, bolșevicii și-au păstrat de fapt independența și centrul lor conducător, în frunte cu Lenin.

Făcînd bilanțul lucrărilor congresului, Lenin a arătat că Congresul a ajutat mult la delimitarea mai precisă a aripii drepte și aripii stîngi a social-democrației.

CONGRESUL AL V-LEA AL P.M.S.D.R. — s-a ținut la Londra între 30 aprilie și 19 mai (între 13 mai și 1 iunie) 1907. Au participat 336 de delegați: 105 bolșevici, 97 de menșevici, 57 de bundiști, 44 de social-democrați polonezi, 29 de social-democrați letoni și 4 „în afara fracțiunilor". Bolșevicii au fost delegați la congres în special de regiunile cu mari întreprinderi industriale, pe cînd mandatele menșevicilor proveneau din regiuni cu mică producție, unde predominau meseriașii și intelectualii mic-burghezi.

Pe ordinea de zi a congresului figurau: raportul de activitate al C.C.; raportul fracțiunii din Dumă; problema atitudinii față de partidele burgheze; atitudinea față de Duma de stat; problema „congresului muncitoresc" și a organizațiilor muncitorești fără partid; problema relațiilor dintre sindicate și partid etc.

Una dintre principalele probleme de pe ordinea de zi era aceea a atitudinii față de partidele burgheze. Raportul în această chestiune a fost prezentat de V.I. Lenin. Congresul a făcut o apreciere bolșevică asupra tuturor partidelor neproletare și a hotărît să ducă o luptă necruțătoare împotriva partidelor contrarevoluționare: *sutele negre*, monarhiștii, octombriștii etc. Congresul al V-lea a cerut să se ducă o luptă intransigentă de demascare a partidului *cadeților*. În privința partidelor narodnice se recomanda să fie demascate încercările acestora de a se da drept socialiste, dar se admitea totodată posibilitatea unor înțelegeri izolate cu ele în vederea unui atac comun și simultan împotriva țarismului și burgheziei cadete. La congres, menșevicii au prezentat propunerea de a se convoca un „congres muncitoresc", menit să creeze un partid lipsit de program și care să grupeze pe social-democrați, socialiști-revoluționari și anarhiști. Congresul a demascat această tentativă antipartinică, care urmărea lichidarea Partidului muncitoresc social-democrat. Congresul al V-lea a condamnat și a respins lozinca menșevică a „congresului muncitoresc". Luînd în discuție importantul punct de pe ordinea de zi „relațiile dintre sindicate și partid", congresul a respins „teoria" menșevicilor despre neutralitatea sindicatelor și a adoptat rezoluția propusă de bolșevici în care se arăta că partidul trebuie să obțină conducerea politică și ideologică în sindicate.

La congres a fost ales un C.C. alcătuit din 5 bolșevici, 4 menșevici, 2 social-democrați polonezi și un social-democrat leton. Congresul a ales ca membri supleanți ai C.C. 10 bolșevici, 7 menșevici, 3 social-democrați polonezi și 2 social-democrați letoni.

CONGRESUL AL VI-LEA AL P.M.S.D (b) DIN RUSIA — a avut loc la Petrograd între 26 iulie și 3 august (8—16 august) 1917. La congres au participat 157 de delegați cu vot deliberativ și 110 delegați cu vot consultativ, reprezentînd aproximativ 240.000 de membri de partid. V.I. Lenin, urmărit de Guvernul provizoriu, nu a putut să asiste la congres. În lucrările sale, Congresul al VI-lea s-a condus după indicațiile lui Lenin cu privire la posibilitatea victoriei revoluției socialiste într-o singură țară și la căile de cucerire a puterii de către clasa muncitoare și țărănimea săracă.

Principalele probleme dezbătute la congres au fost: raportul politic al C.C. și problema situației politice. Congresul a adoptat linia de orientare spre revoluția socialistă, spre organizarea insurecției armate împotriva Guvernului provizoriu burghez, a dat o ripostă oportuniștilor care încercau să pună orientarea partidului spre revoluția socialistă în dependență de revoluția proletară din Occident.

Congresul a discutat și a aprobat platforma economică a partidului, ale cărei puncte fundamentale prevedeau: confiscarea pămîntului moșieresc și naționalizarea întregului pămînt din țară, naționalizarea băncilor și a marii industrii, instituirea controlului muncitoresc asupra producției și repartiției. În rezoluțiile sale, congresul a subliniat cu o forță deosebită teza leninistă a alianței dintre proletariat și țărănimea săracă ca o condiție a victoriei revoluției socialiste.

În problema mișcării sindicale, congresul a condamnat teoria menșevică a neutralității sindicatelor și a arătat că uriașele sarcini istorice care stau în fața clasei muncitoare din Rusia

vor putea fi îndeplinite numai dacă sindicatele vor fi organizații de clasă combative, care recunosc conducerea politică a partidului comunist.

Congresul a adoptat rezoluția „Despre uniunile de tineret" (vezi *U.T.C.L. din U.R.S.S.)* și a adoptat un nou Statut al partidului, în care se arăta că toate organizațiile partidului trebuie să fie construite pe baza principiului *centralismului democratic.*

Congresul s-a pronunțat cu hotărîre împotriva prezentării lui Lenin în fața justiției guvernului contrarevoluționar al burgheziei, considerînd că aceasta va fi nu o judecată, ci un act de represiune.

Congresul a ales Comitetul Central al partidului. Manifestul lansat de congres chema pe muncitori, pe soldați și pe țărani să se pregătească sub steagul partidului comunist în vederea unor lupte hotărîtoare împotriva burgheziei.

CONGRESUL AL VII-LEA AL P.C. (b) DIN RUSIA — primul congres al partidului comunist după victoria Revoluției din Octombrie; a avut loc la Petrograd între 6 și 8 martie 1918. La congres au participat 46 de delegați cu vot deliberativ și 58 cu vot consultativ, reprezentînd aproximativ 170.000 de membri ai partidului, care pe vremea aceea număra nu mai puțin de 300.000 de membri. O parte considerabilă din organizații nu au avut timp să trimită delegați, din cauza convocării urgente a congresului, ori nu au avut posibilitatea s-o facă, întrucît unele regiuni ale Rusiei sovietice erau ocupate de armata germană.

Ordinea de zi a congresului: raportul C.C., problema războiului și a păcii, revizuirea programului și schimbarea denumirii partidului, probleme organizatorice și alegerea Comitetului Central. Congresul a fost convocat pentru rezolvarea definitivă a problemei *păcii de la Brest.* Raportul cu privire la război și pace a fost prezentat de V.I. Lenin. Confirmînd justețea liniei lui Lenin în problema păcii, congresul a condamnat poziția lui Troțki și a *„comuniștilor de stînga"*. Congresul a adoptat cu o majoritate de 30 de voturi contra 12 și 4 abțineri rezoluția lui Lenin cu privire la pacea de la Brest. În rezoluție se releva că sînt inevitabile și în viitor agresiuni militare ale statelor imperialiste împotriva Republicii sovietice, și de aceea sarcina principală a partidului este de a adopta măsurile cele mai energice și mai hotărîte pentru a întări disciplina, pentru a pregăti masele în vederea apărării pline de abnegație a patriei socialiste, pentru organizarea Armatei Roșii, pentru instruirea militară generală a populației.

Congresul a ascultat raportul cu privire la revizuirea programului partidului și la schimbarea denumirii partidului. La propunerea lui Lenin a fost adoptată hotărîrea de a se schimba denumirea partidului din Partidul muncitoresc social-democrat (bolșevic) din Rusia în Partidul Comunist (bolșevic) din Rusia — P. C. (b) din Rusia. Pentru întocmirea noului program al partidului a fost aleasă o comisie. Ca bază a programului a fost adoptat proiectul lui Lenin.

CONGRESUL AL VIII-LEA AL P.C. (b) DIN RUSIA — a avut loc la Moscova de la 18 la 23 martie 1919. La congres au fost prezenți 301 delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 313.766 de membri de partid, și 102 delegați cu vot consultativ.

Ordinea de zi: raportul de activitate al C.C.; programul partidului; crearea Internaționalei Comuniste; situația militară și politica militară; munca la sate etc.

Congresul a adoptat noul program al partidului, în care s-a dat caracterizarea capitalismului și a stadiului celui mai înalt al acestuia — imperialismul. În program s-au indicat sarcinile partidului în lupta pentru socialism: desăvîrșirea exproprierii burgheziei, conducerea economiei potrivit unui plan socialist unic, participarea sindicatelor la organizarea economiei naționale, formarea discipli-

nei socialiste a muncii, folosirea specialiștilor burghezi sub controlul organelor sovietice, atragerea treptată și sistematică a țărănimii mijlocașe la opera de construire a socialismului.

În lucrările congresului a ocupat un loc important problema atitudinii față de țărănimea mijlocașă. Mijlocașul devenise în acea perioadă figura centrală în agricultură. Începînd din toamna anului 1918, în starea de spirit a maselor țărănimii mijlocașe, care pînă atunci șovăise, a intervenit o schimbare în favoarea Puterii sovietice. La schimbarea stării de spirit a țărănimii au contribuit consolidarea Puterii sovietice și activitatea *Comitetelor sărăcimii*. Dacă pînă la Congresul al VIII-lea partidul ducea o politică de neutralizare a mijlocașului, acum acest lucru nu mai era suficient. Pe baza raportului lui V.I. Lenin „Despre munca la sate", Congresul a proclamat politica alianței trainice cu țărănimea mijlocașă, alianță în care proletariatul păstra rolul conducător, sprijinindu-se totodată pe țărănimea săracă în lupta împotriva chiaburului.

În lucrările congresului a ocupat un loc deosebit problema militară. Congresul ceru să se pună capăt în mod hotărît partizanatului și subaprecierii disciplinei în armată („opoziția militară") și a arătat că programul de lucru la ordinea zilei în domeniul organizării armatei constă în crearea unei armate a muncitorilor și a țărănimii sărace, pe baza instrucției militare obligatorii. În același timp congresul a criticat politica lui Trotki în problema militară și a cerut să fie întărit rolul comuniștilor în armată.

Congresul a discutat problema construcției sovietice și de partid și a luat hotărîrea de a îmbunătăți compoziția socială a partidului și de a proceda la o reînregistrare a membrilor de partid.

CONGRESUL AL IX-LEA AL P.C. (b) DIN RUSIA — a avut loc între 29 martie și 5 aprilie 1920 la Moscova. La congres au fost prezenți 554 de delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 611.978 de membri de partid, și 162 cu vot consultativ.

Congresul a ascultat și a dezbătut următoarele probleme de pe ordinea de zi: raportul C.C., raportul despre sarcinile imediate ale construcției economice, despre mișcarea sindicală, despre cooperație etc.

Congresul a stabilit sarcinile imediate ale țării în domeniul industriei, al transporturilor, subliniind în special necesitatea participării sindicatelor la construcția economică, la pregătirea de cadre de conducere în industrie din rîndurile muncitorilor, adică la organizarea învățămîntului profesional și tehnic.

La congres s-a acordat o atenție deosebită problemei planului unic de dezvoltare a economiei naționale. Locul principal în acest plan îl ocupa problema electrificării întregii economii naționale, electrificare pe care V.I. Lenin o preconiza ca pe un grandios program pentru 10—20 de ani (vezi *GOELRO*). Orientîndu-se ferm pe linia conducerii unice în industrie, congresul a combătut grupul „centralismului democratic", în frunte cu Sapronov, care s-a ridicat împotriva conducerii unice, împotriva creării unui puternic aparat sovietic centralizat și împotriva rolului conducător al partidului în sistemul dictaturii proletariatului. Congresul a acordat o mare atenție dezvoltării cooperației, înlăturării paralelismului în activitatea organelor cooperatiste și de stat. Congresul a stabilit că principala sarcină organizatorică a partidului este justa repartizare în muncă a membrilor de partid. Au fost mobilizați 5.000 de comuniști pentru refacerea transporturilor. S-a hotărît să fie folosite forțele Armatei Roșii pe frontul muncii (vezi *Armate de muncă*).

CONGRESUL AL X-LEA AL P.C.(b) DIN RUSIA — a avut loc la Moscova între 8 și 16 martie 1921. La congres au luat parte 694 de delegați cu vot

deliberativ, reprezentînd 732.521 de membri de partid, şi 296 de delegaţi cu vot consultativ. Congresul a ascultat şi a discutat: raportul de activitate al C.C. şi raportul C.C.C., rapoartele privind Comitetul principal pentru educaţie politică şi munca de agitaţie şi propagandă a partidului, problema naţională, sindicatele şi rolul lor în viaţa economică a ţării, problemele construcţiei de partid, problema înlocuirii sistemului de predare obligatorie a surplusurilor de produse agricole prin impozitul în natură, problemele cu privire la încercuirea capitalistă, cu privire la unitatea partidului şi la devierea anarho-sindicalistă etc.

Victoriile pe fronturile războiului civil au creat condiţiile pentru trecerea la construcţia socialistă de pace. Politica *comunismului de război*, care se ducea în anii războiului civil, nu mai corespundea sarcinilor dezvoltării economiei naţionale, care se afla în stare de completă decădere. Se punea cu toată ascuţimea problema căilor şi a formelor alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănime. Situaţia economică şi politică a ţării s-a reflectat în partid sub forma discuţiei asupra sindicatelor. Troţki şi adepţii lui (la care aderase şi grupul-„tampon" al lui Buharin), rupînd problema sindicatelor de situaţia generală, se pronunţau de fapt pentru folosirea metodelor comunismului de război. Grupul „opoziţiei muncitoreşti" considera că sarcina economică centrală este predarea întregii conduceri a economiei unui congres al „producătorilor". Devierea anarho-sindicalistă a „opoziţiei muncitoreşti" se îmbina cu lupta fracţionistă împotriva unităţii partidului.

Congresul a aprobat cu majoritate zdrobitoare punctul de vedere leninist asupra rolului şi sarcinilor sindicatelor, caracterizîndu-le ca o şcoală a comunismului, o şcoală de conducere.

O hotărîre dintre cele mai importante a Congresului al X-lea, îndreptată spre asigurarea unei alianţe economice trainice dintre clasa muncitoare şi ţărănime, în scopul construirii socialismului, a fost hotărîrea de înlocuire a sistemului de *predare obligatorie a surplusurilor de produse agricole* prin impozitul în natură (vezi *Impozit în natură*), adoptată pe baza raportului lui V.I. Lenin. Introducerea impozitului în natură şi libertatea comerţului au însemnat trecerea de la politica comunismului de război la *noua politică economică*. Această hotărîre asigura o trainică alianţă economică între clasa muncitoare şi ţărănime în vederea construirii socialismului sub conducerea clasei muncitoare.

În rezoluţia „Asupra unităţii partidului", congresul a condamnat cu asprime toate fracţiunile şi grupurile opoziţioniste antipartinice şi a însărcinat toate organizaţiile să vegheze cu stricteţe pentru a nu permite nici un fel de acţiune fracţionistă. Congresul a împuternicit C.C. ca, în cazul încălcării disciplinei de către membrii C.C. şi în cazul reînvierii sau tolerării fracţionismului, să aplice toate sancţiunile de partid, inclusiv excluderea lor din C.C. şi din partid. În rezoluţia „Asupra devierii sindicaliste şi anarhiste din partidul nostru", congresul a condamnat aşa-zisa „opoziţie muncitorească" şi a chemat la luptă hotărîtă împotriva acestei devieri. Congresul a făcut o amplă caracterizare a politicii naţionale şi a schiţat drumul ei ulterior în condiţiile dictaturii proletariatului. Congresul şi-a îndreptat lovitura principală împotriva şovinismului de naţiune dominantă, ca fiind pericolul principal.

În problemele construcţiei de partid, congresul a adoptat o serie de hotărîri cu privire la desfăşurarea democraţiei interne de partid, la ridicarea nivelului politic-ideologic al membrilor de partid, cu privire la intensificarea îndrumării partidului asupra maselor fără partid şi la mobilizarea partidului în vederea luptei împotriva forţelor contrarevoluţiei

și împotriva devierilor din sînul partidului.

CONGRESUL AL XI-LEA AL P.C. (b) DIN RUSIA — s-a ținut la Moscova între 27 martie și 2 aprilie 1922. Au participat 522 de delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 532.000 de membri de partid, și 165 de delegați cu vot consultativ. Congresul a ascultat și a dezbătut raportul politic și cel organizatoric al C.C., problema sindicatelor, rezultatul curățirii rîndurilor partidului și altele. Congresul a făcut și bilanțul primului an al *noii politici economice*. Relevînd primele succese, care confirmau justețea noii politici economice, V.I. Lenin a declarat în raportul său că retragerea s-a sfîrșit și a arătat necesitatea de a se regrupa forțele pentru a trece la o ofensivă hotărîtoare împotriva elementelor capitaliste. El a arătat că n.e.p.-ul înseamnă o luptă înverșunată între capitalism și socialism. Pentru a se asigura victoria socialismului, este necesar să se ajungă la o alianță trainică între clasa muncitoare și țărănime. Noua perioadă de dezvoltare pașnică a Țării sovietice reclama noi forme de legătură: era necesar să se organizeze alianța dintre industria socialistă și economia țărănească, ceea ce nu era posibil decît printr-o largă dezvoltare a circulației mărfurilor și prin organizarea comerțului de stat și cooperatist. Lenin a lansat lozinca: să învățăm a face comerț civilizat, să învățăm a ne gospodări, să repartizăm în mod just forțele și să organizăm un control sistematic al executării. Congresul a adoptat o amplă rezoluție cu privire la politica financiară a Statului sovietic.

Lenin a subliniat că partidul își va putea îndeplini sarcinile numai dacă se va respecta o foarte strictă disciplină și se va menține unitatea rîndurilor sale. În îndeplinirea acestor indicații date de Lenin, congresul a dat o ripostă ieșirilor capitularde ale lui Reazanov, Preobrajenski și alții, care încercau să strecoare concepții oportuniste despre noua politică economică, despre relațiile dintre partid, Soviete și sindicate etc. Congresul a condamnat activitatea grupului antipartinic „opoziția muncitorească", care continua să-și ducă activitatea scizionistă cu toată hotărîrea Congresului al X-lea al partidului care interzicea orice activitate fracționistă, și a cerut imediata dizolvare a grupului. Congresul al XI-lea a fost ultimul congres la care a participat și pe care l-a condus Lenin.

CONGRESUL AL XII-LEA AL P.C. (b) DIN RUSIA — s-a ținut la Moscova între 17 și 25 aprilie 1923. La congres au luat parte 408 delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 386.000 de membri de partid, și 417 cu vot consultativ. Congresul a dezbătut următoarele probleme: raportul C.C., raportul C.C.C., raportul despre industrie, despre momente naționale în construcția de partid și de stat, despre politica fiscală la sate etc.

Congresul al XII-lea a fost primul congres al partidului după Revoluția din Octombrie la care V.I. Lenin nu a putut să ia parte, fiind grav bolnav. Congresul a ținut seama de indicațiile lui Lenin expuse în ultimele lui articole („Cum să reorganizăm Rabcrinul", „Despre cooperație" etc.).

În problema industriei, congresul a subliniat necesitatea refacerii cît mai urgente a industriei grele, ca „fundamentul trainic al construcției socialiste". În rezoluție se arăta că, întrucît principalele mijloace ale industriei și transporturilor aparțin statului, conducerea vieții economice a țării de către acesta trebuie să aibă un caracter planificat. Congresul a arătat că cea mai importantă sarcină a partidului, care determină succesul revoluției, constă în a păzi și a dezvolta alianța dintre clasa muncitoare și țărănime.

În problema muncii la sate, congresul a trasat sarcina dezvoltării cooperației prin toate mijloacele și a atras atenția partidului asupra nece-

sității de a organiza sărăcimea și muncitorii agricoli și de a le acorda sprijin în lupta împotriva chiaburului. Congresul a înlocuit parțial sistemul de predare obligatorie a surplusurilor de produse agricole prin impozitul în natură și, în locul diverselor impozite asupra țărănimii, a introdus impozitul agricol unic. Impozitul unic se stabilea în funcție de mărimea și de veniturile fiecărei gospodării și a dat putință Puterii sovietice să ducă în modul cel mai just politica de apărare a intereselor țărănimii mijlocașe și sărace.

Potrivit indicațiilor lui Lenin cu privire la reorganizarea Inspecției muncitorești-țărănești, congresul a hotărît înființarea unui organ unificat, C.C.C. — I.M.Ț. La congres a fost supusă criticii încercarea grupului opoziționist (Osinski etc.) de a slăbi rolul conducător al partidului în aparatul de stat și cel economic.

În problema națională, congresul a trasat sarcina lichidării inegalității economice și culturale dintre popoarele Țării sovietice și a mobilizat partidul la luptă împotriva devierilor în problema națională, atît împotriva șovinismului de națiune dominantă, cît și împotriva naționalismului local.

CONGRESUL AL XIII-LEA AL P.C.(b) DIN RUSIA — a avut loc între 23 și 31 mai 1924 la Moscova și a fost primul congres întrunit după moartea lui V.I. Lenin. La congres au participat 748 de delegați cu vot deliberativ, reprezentînd 735.881 de membri de partid, și 416 delegați cu vot consultativ. Ordinea de zi: raportul politic și raportul organizatoric al C.C., raportul Comisiei Centrale de Control, raportul reprezentanței P.C. din Rusia la Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste, despre comerțul interior și cooperație, despre munca la sate, despre munca în rîndurile tineretului, probleme organizatorice de partid etc.

Congresul a arătat că sarcina actuală pe baza aplicării noii politici economice este munca sistematică pentru întărirea elementelor socialiste în economia națională. În domeniul industriei de stat s-a adoptat o hotărîre cu privire la dezvoltarea metalurgiei. Congresul a însărcinat Comitetul Central să acorde o și mai mare atenție operei de electrificare a U.R.S.S., pentru a face tot posibilul în vederea transpunerii în viață a planului lucrărilor de electrificare, care au o uriașă însemnătate pentru întărirea economiei țării și implicit pentru întărirea socialismului. Congresul a subliniat în mod deosebit necesitatea de a pune stăpînire pe piață și de a elimina capitalul privat din domeniul comerțului. A fost aprobată crearea Comisariatului poporului pentru comerțul interior. Congresul a acordat o mare atenție problemei legăturii trainice dintre oraș și sat, a legăturii trainice dintre industria de stat și gospodăria țărănească.

Delegaților la Congresul al XIII-lea le-a fost adusă la cunoștință „Scrisoarea către congres", dictată de V.I. Lenin în decembrie 1922 — ianuarie 1923. Ca o măsură menită să asigure unitatea partidului, ridicarea prestigiului C.C. și îmbunătățirea aparatului de partid, Lenin propune să se mărească numărul membrilor C.C. de la 27 de persoane la 50—100 de persoane. În scrisoare Lenin caracteriza pe unii membri ai C. C., subliniind atît trăsăturile lor pozitive cît și pe cele negative.

Congresul al XIII-lea a arătat uriașa însemnătate a promoției leniniste și a atras atenția partidului asupra intensificării muncii de predare a bazelor leninismului tinerilor membri de partid.

CONGRESUL AL XIV-LEA AL P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc între 18 și 31 decembrie 1925 la Moscova. La congres au participat 665 de delegați cu vot deliberativ și 641 cu vot consultativ, reprezentînd 643.000 de membri de partid și 445.000 de candidați de partid. Congresul a discutat: raportul politic

şi raportul organizatoric al C.C., raportul Comisiei de revizie, al Comisiei Centrale de Control şi al reprezentanţei P.C.(b) din Rusia în Comitetul Executiv al Internaţionalei Comuniste, problemele curente de construcţie economică, problema muncii sindicatelor, a muncii Comsomolului şi problema modificării Statutului partidului.

Congresul al XIV-lea a trasat ca sarcină „să se asigure U.R.S.S. o independenţă economică care să ferească U.R.S.S. de eventualitatea transformării ei într-o anexă a economiei capitaliste mondiale, în care scop se va urma linia spre industrializarea ţării, spre dezvoltarea producţiei mijloacelor de producţie şi spre formarea de rezerve în vederea manevrării în domeniul economic". Congresul a arătat că în politica sa partidul porneşte de la teza leninistă potrivit căreia Ţara sovietică are „tot ce e necesar pentru construirea societăţii socialiste depline". Congresul al XIV-lea a condamnat în mod hotărît opoziţia, în frunte cu Kamenev şi Zinoviev. Opoziţia, recunoscînd că Ţara sovietică a început să construiască socialismul şi că poate să-l construiască, afirma, în pofida tezelor lui V.I. Lenin, că ţara nu are posibilitatea să construiască socialismul pînă la capăt, deoarece ea nu va putea să facă faţă singură, fără ajutorul revoluţiei internaţionale, greutăţilor interne din cauza înapoierii tehnice şi economice. Congresul a arătat că în problema posibilităţilor construirii socialismului într-o singură ţară, opoziţia a alunecat pe poziţii trotkiste, ostile leninismului. Congresul a respins afirmaţiile opoziţioniştilor şi a însărcinat Comitetul Central să ducă o luptă hotărîtă împotriva oricăror încercări de subminare a unităţii partidului, ori de unde ar porni ele. Congresul a avut un rol important în zdrobirea grupării antipartinice trotkiste-zinovieviste şi în unirea partidului pe baza platformei leniniste. Congresul al XIV-lea a aprobat schimbarea denumirii partidului în Partidul Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice — P.C. (b) al U.R.S.S. — şi a adoptat un nou Statut al partidului.

CONGRESUL AL XV-LEA AL P.C. (b) AL U.R.S.S. — a avut loc la Moscova între 2 şi 19 decembrie 1927. Au participat 898 de delegaţi cu vot deliberativ şi 771 cu vot consultativ, reprezentînd 887.233 de membri de partid şi 348.957 de candidaţi de partid. Pe ordinea de zi figurau: raportul C.C.; raportul Comisiei Centrale de Control şi al Inspecţiei muncitoreşti-ţărăneşti; raportul delegaţiei P.C.(b) al U.R.S.S. la Internaţionala Comunistă; directivele pentru întocmirea planului cincinal; despre munca la ţară etc.

În perioada care s-a scurs între Congresul al XIV-lea şi Congresul al XV-lea, partidul a obţinut importante succese în opera de industrializare a U.R.S.S. A crescut importanţa industriei socialiste în economia naţională, iar elementele capitaliste au fost tot mai mult înlăturate. În această perioadă s-a intensificat lupta dusă de capitalul internaţional împotriva U.R.S.S. şi a apărut primejdia unui război. Congresul al XV-lea al P.C.(b) al U.R.S.S. a aprobat întru totul linia politică şi organizatorică, precum şi activitatea C.C. al partidului, şi l-a însărcinat să ducă şi pe viitor o politică de pace şi de întărire a capacităţii de apărare a U.R.S.S., să continue într-un ritm susţinut industrializarea socialistă a ţării şi ofensiva împotriva elementelor capitaliste pînă la totala lor lichidare. Această teză a stat la baza Directivelor adoptate de Congresul al XV-lea cu privire la întocmirea primului plan cincinal al economiei naţionale.

Pe baza primelor succese importante obţinute în lupta pentru industrializarea socialistă, Congresul al XV-lea a adoptat o hotărîre cu privire la desfăşurarea cît mai largă a colectivizării agriculturii. Congresul

a trasat un plan de extindere şi de consolidare a reţelei colhozurilor şi sovhozurilor şi a dat indicaţii cu privire la metodele de luptă pentru colectivizarea agriculturii. Congresul al XV-lea a intrat în istoria partidului ca congresul colectivizării.

Congresul al XV-lea a arătat că opoziţia trotkistă „a rupt ideologiceşte cu leninismul, a degenerat într-o grupare menşevică, a păşit pe calea capitulării în faţa forţelor burgheziei internaţionale şi interne şi s-a transformat în mod obiectiv într-un instrument al celei de-a treia forţe împotriva regimului dictaturii proletariatului". Congresul a declarat apartenenţa la opoziţia trotkistă şi propagarea concepţiilor acesteia ca incompatibilă cu rămînerea în rîndurile P.C.(b) al U.R.S.S. şi a exclus din partid pe toţi militanţii activi ai blocului trotkist-zinovievist. Totodată congresul a însărcinat C.C. şi C.C.C. să ia „toate măsurile de înrîurire ideologică spre a convinge pe membrii de rînd ai opoziţiei trotkiste".

CONGRESUL AL XVI-LEA AL P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc la Moscova între 26 iunie şi 13 iulie 1930. La congres au participat 1.268 de delegaţi cu vot deliberativ şi 891 cu vot consultativ, reprezentînd 1.260.874 de membri de partid şi 711.609 candidaţi de partid.

Ordinea de zi: raportul politic şi raportul organizatoric al C.C., raportul Comisiei Centrale de Control, raportul Comisiei Centrale de Revizie, raportul delegaţiei P.C.(b) al U.R.S.S. în C.E.I.C., îndeplinirea planului cincinal al industriei, mişcarea colhoznică şi avîntul agriculturii, sarcinile sindicatelor în perioada de reconstrucţie şi alegerea organelor centrale ale partidului.

Congresul a acordat o mare atenţie problemelor politicii externe a U.R.S.S., chemînd partidul să ducă o politică fermă şi hotărîtă de pace şi să întărească legăturile frăţeşti cu oamenii muncii din ţările capitaliste şi din colonii.

Partidul a adoptat hotărîrea „să asigure şi de acum înainte construirea socialismului în ritm bolşevic impetuos, să obţină ca planul cincinal să fie îndeplinit efectiv în patru ani". În ceea ce priveşte agricultura, Congresul al XVI-lea a arătat: „Cotitura hotărîtă a maselor de ţărani mijlocaşi spre socialism, ca rezultat al politicii juste duse de partid, şi-a găsit cea mai vie expresie în puternica mişcare colhoznică, care la sfîrşitul anului 1929 a cuprins milioane de gospodării ţărăneşti, creînd un nou raport între forţele de clasă din ţară, făcînd ca ţăranul mijlocaş care intră în colhoz să devină un reazem al Puterii sovietice, creînd condiţiile pentru înlocuirea producţiei chiaburești de cereale prin producţia sovhozurilor şi colhozurilor şi permiţînd partidului să treacă de la lozinca îngrădirii şi eliminării chiaburimii la lozinca lichidării chiaburimii ca clasă pe baza colectivizării compacte".

Congresul a dat indicaţii cu privire la dezvoltarea prin toate mijloacele a industriei grele şi la crearea unei noi baze carbonifere şi metalurgice puternice în răsăritul ţării, la reorganizarea muncii tuturor organizaţiilor de masă şi la întărirea rolului sindicatelor în construcţia socialistă, la antrenarea muncitorilor şi a tuturor oamenilor muncii la întrecerea socialistă.

Congresul a zdrobit oportunismul de dreapta şi a declarat că vederile opoziţiei de dreapta sînt incompatibile cu apartenenţa la P.C.(b) al U.R.S.S. Congresul a chemat de asemenea la luptă împotriva naţionalismului local şi şovinismului de naţiune dominantă.

CONGRESUL AL XVII-LEA AL P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc la Moscova între 26 ianuarie şi 10 februarie 1934. La congres au participat 1.225 de delegaţi cu vot deliberativ şi 736 de delegaţi cu vot consultativ, reprezentînd 1.874.488

de membri de partid şi 935.298 de candidaţi de partid.

Ordinea de zi a congresului a cuprins raportul de activitate al C.C., raportul de activitate al Comisiei centrale de control şi al Inspecţiei muncitoreşti-ţărăneşti şi raportul de activitate al delegaţiei P.C.(b) al U.R.S.S. în Comitetul Executiv al Internaţionalei Comuniste, problema celui de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale, problema construcţiei de partid şi sovietice, alegerea organelor centrale.

Congresul a făcut bilanţul activităţii partidului în perioada care s-a scurs de la Congresul al XVI-lea, a relevat succesele hotărîtoare ale socialismului înregistrate în toate ramurile economiei şi culturii, victoria liniei generale a partidului.

Congresul a aprobat în unanimitate rezoluţia „Despre cel de-al 2-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. (1933—1937)".

Pentru îndeplinirea cu succes a sarcinilor celui de-al doilea plan cincinal, era necesar să se îmbunătăţească calitatea conducerii organizatorice. Congresul a adoptat o rezoluţie cu privire la construcţia de partid şi sovietică. În locul Comisiei centrale de control şi al Inspecţiei muncitoreşti-ţărăneşti, congresul a creat Comisia controlului de partid de pe lîngă C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. şi Comisia controlului de stat de pe lîngă Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. Congresul al XVII-lea a adoptat Statutul partidului în noua sa redactare. În partea introductivă se dădea o scurtă definiţie a partidului comunist şi se stabilea locul lui în sistemul organelor dictaturii proletariatului.

Congresul a ales organele centrale ale partidului.

CONGRESUL AL XVIII-LEA AL P.C.(b) AL U.R.S.S. — a avut loc la Moscova de la 10 la 21 martie 1939. La congres au participat 1.569 de delegaţi cu vot deliberativ şi 466 de delegaţi cu vot consultativ, reprezentînd 1.588.852 de membri de partid şi 888.814 candidaţi de partid. Congresul a discutat următoarele chestiuni: 1) Raportul de activitate al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. (raportor I.V. Stalin), al comisiei centrale de revizie şi al delegaţiei P.C.(b) al U.R.S.S. în C.E.I.C.; 2) Cel de-al 3-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S.; 3) Modificări în Statutul P.C.(b) al U.R.S.S.; 4) Alegerea Comisiei pentru modificarea programului P.C. (b) al U.R.S.S.; 5) Alegerea organelor centrale ale partidului.

Congresul al XVIII-lea a aprobat linia politică şi activitatea practică a C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S.

Congresul al XVIII-lea a făcut o analiză profundă a situaţiei internaţionale şi a politicii externe a U.R.S.S. Congresul a subliniat că, în urma crizei economice care a cuprins ţările capitaliste începînd din a doua jumătate a anului 1937, s-a produs o nouă ascuţire a luptei imperialiste pentru reîmpărţirea lumii. Sub masca „neintervenţiei" imperialiştii anglo-americani şi cei francezi au dus o politică de încurajare a agresorilor — Germania şi Japonia, împingîndu-i la război împotriva U.R.S.S. Politicii agresive a imperialismului i s-a opus politica externă a U.R.S.S. de luptă pentru pace şi de lărgire a legăturilor comerciale cu toate ţările.

Congresul al XVIII-lea a arătat că în domeniul vieţii interne, în perioada de care s-a ocupat congresul (1934—1939), s-a desăvîrşit reconstrucţia industriei şi a agriculturii pe baza tehnicii noi, că au fost lichidate definitiv rămăşiţele claselor exploatatoare. Toate aceste schimbări au fost reflectate şi consfinţite în Constituţia U.R.S.S., adoptată la cel de-al VIII-lea Congres general extraordinar al Sovietelor din decembrie 1936.

Congresul a trasat ca principală sarcină economică — a ajunge din urmă şi a depăşi cele mai dezvoltate ţări capitaliste din punct de vedere economic, adică sub raportul volu-

mului producției industriale pe cap de locuitor.

Congresul a aprobat cel de-al 3-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale. În domeniul dezvoltării industriale cele mai importante sarcini au fost considerate: dezvoltarea continuă a industriei constructoare de mașini, a metalurgiei feroase și neferoase, a energeticii, a industriei de combustibil și a industriei chimice. Cel de-al 3-lea plan cincinal prevedea o creștere a producției industriale în cursul cincinalului cu 92%. Congresul a pus în fața lucrătorilor din agricultură sarcina sporirii producției agricole cu 52%. În rezoluția privitoare la cel de-al 3-lea plan cincinal, congresul a subliniat că U.R.S.S. a intrat în etapa desăvîrșirii construirii societății socialiste și a trecerii treptate de la socialism la comunism.

Congresul al XVIII-lea a introdus modificări în Statutul P.C.(b) al U.R.S.S. și a adoptat în unanimitate Statutul într-o nouă redactare. Reflectînd schimbările intervenite în structura de clasă a U.R.S.S., Statutul partidului în noua lui redactare a stabilit un stagiu de candidat egal pentru toți cei ce intră în partid, prevăzîndu-se ca primirea în partid să se facă exclusiv în mod individual.

CONGRESUL AL XIX-LEA AL P. C. U. S. — s-a ținut la Moscova între 5 și 14 octombrie 1952. La congres au participat 1.192 de delegați cu vot deliberativ și 167 de delegați cu vot consultativ, reprezentînd 6.013.259 de membri de partid și 868.886 de candidați.

Ordinea de zi: 1) Raportul de activitate al Comitetului Central al P.C.(b) al U.R.S.S.; 2) Raportul de activitate al Comisiei Centrale de revizie al P.C.(b) al U.R.S.S.; 3) Directivele Congresului al XIX-lea al partidului cu privire la cel de-al cincilea plan cincinal de dezvoltare a U.R.S.S. pe anii 1951—1955; 4) Modificări în Statutul P.C.(b) al U.R.S.S.; 5) Alegerea organelor centrale ale partidului.

Congresul al XIX-lea a făcut o analiză profundă a situației internaționale și interne a Uniunii Sovietice.

Perioada de după război a fost o perioadă de slăbire continuă a sistemului capitalist mondial. Ca urmare a zdrobirii Germaniei fasciste și Japoniei imperialiste, precum și a victoriei revoluției democrat-populare, s-au desprins de sistemul capitalist o serie de țări din Europa și din Asia.

Puterile imperialiste au recurs la blocada economică împotriva U.R.S.S., R.P. Chineze și celorlalte țări de democrație populară, scontînd să profite de greutățile economice prin care treceau aceste țări în urma distrugerilor provocate de război și să le supună influenței lor. Țările care au pășit pe calea dezvoltării socialiste au stabilit o strînsă colaborare economică, bazată pe ajutorul reciproc și pe tendința comună de a obține un avînt general. Prin aceasta au fost zădărnicite planurile dușmănoase ale organizatorilor blocadei. În același timp, perturbarea relațiilor comerciale internaționale cu țările lagărului democratic a adus grave prejudicii exportului principalelor state capitaliste și a provocat o nouă agravare a contradicțiilor sistemului mondial capitalist.

În aceste condiții, căutînd să se pună la adăpost de criza economică, care devenise iminentă, și pentru a consolida orînduirea capitalistă, puterile imperialiste au pășit pe calea militarizării economiei și a creării de blocuri și grupări militare îndreptate împotriva statelor socialiste.

Uniunea Sovietică a dus și duce în perioada de după război o politică externă consecventă, îndreptată spre asigurarea unei păci trainice, spre dezvoltarea colaborării internaționale.

După ce a discutat raportul de activitate al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S., Congresul al XIX-lea al partidului a hotărît în unanimitate

„să aprobe linia politică şi activitatea practică a C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S.".

Congresul a aprobat Directivele cu privire la cel de-al cincilea plan cincinal de dezvoltare a U.R.S.S. pe anii 1951—1955.

A fost adoptată hotărîrea cu privire la schimbarea denumirii partidului: „Partidul Comunist bolşevic al Uniunii Sovietice (P.C. (b) al U.R.S.S.) să se numească de acum înainte «Partidul Comunist al Uniunii Sovietice» (P.C.U.S.)". Noul Statut aprobat de congres este un puternic mijloc de continuă întărire a unităţii partidului, de intensificare a educaţiei ideologice a cadrelor, un mijloc pentru desfăşurarea democraţiei interne de partid, a criticii şi autocriticii, un mijloc de luptă pentru construirea societăţii comuniste (vezi *Statutul P.C.U.S.)*.

CONGRESUL AL XX-LEA AL P.C.U.S. — s-a ţinut la Moscova între 14 şi 25 februarie 1956. La congres au fost prezenţi 1.349 de delegaţi cu vot deliberativ şi 81 de delegaţi cu vot consultativ, reprezentînd 6.795.896 de membri şi 419.609 candidaţi de partid. Ordinea de zi: 1) Raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S. (raportor HruşciovN.S.); 2) Raportul de activitate al Comisiei Centrale de revizie a P.C.U.S. (raportor Moskatov P.G.); 3) Directivele Congresului al XX-lea al P.C.U.S. cu privire la cel de-al 6-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. pe 1956—1960; 4) Alegerile organelor centrale ale partidului.

După ce a discutat raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S., congresul a hotărît în unanimitate: „Să se aprobe pe deplin şi în întregime linia politică şi activitatea practică a Comitetului Central al P.C.U.S.; să se aprobe propunerile şi concluziile Comitetului Central cuprinse în raportul său de activitate".

În rezoluţia cu privire la raportul de activitate al C.C. al P.C.U.S., care face o profundă analiză a situaţiei internaţionale, se menţionează că principala trăsătură a perioadei actuale este ieşirea socialismului din cadrul unei singure ţări şi transformarea lui într-un sistem mondial. Avîntul economiei în ţările care păşesc pe calea socialistă se desfăşoară pe o temelie sănătoasă şi în condiţiile întăririi mereu crescînde a colaborării bazate pe egalitatea în drepturi şi a întrajutorării frăţeşti. Situaţia în lumea capitalistă, a cărei zonă s-a îngustat considerabil în urma celui de-al doilea război mondial, se caracterizează prin ascuţirea continuă a unor contradicţii adînci. Congresul al XX-lea a arătat că, în urma procesului de destrămare a sistemului colonial al imperialismului, la ordinea zilei se află problema lichidării totale a sistemului colonial.

Uniunea Sovietică a opus politicii „de pe poziţii de forţă", dusă de puterile imperialiste, o politică iubitoare de pace, îndreptată spre slăbirea încordării internaţionale şi preîntîmpinarea unui nou război. Congresul a aprobat politica externă dusă de C.C. al P.C.U.S. şi de guvernul sovietic, bazată pe principiul leninist al coexistenţei paşnice dintre socialism şi capitalism.

În hotărîrile şi în documentele congresului au căpătat o nouă dezvoltare o serie de probleme principiale: problema coexistenţei paşnice a celor două sisteme, a posibilităţii preîntîmpinării războaielor şi a formelor de trecere a diferitelor ţări la socialism. În problema războaielor, în hotărîrile congresului se arată că, atîta timp cît există imperialismul, se menţine şi baza economică pentru izbucnirea războaielor. Dar s-au creat forţe, reprezentate prin lagărul socialist, prin puternica mişcare muncitorească din ţările capitaliste, prin mişcarea populară a partizanilor păcii şi printr-o serie de state care luptă activ împotriva războiului, care dispun de mijloace serioase ca să nu îngăduie dezlănţuirea unui război de

către imperialiști. În condițiile actuale nu există o inevitabilitate fatală a războiului, dar aceasta nu înseamnă că pacea se poate menține de la sine. Pentru preîntîmpinarea războiului este necesar ca toate forțele iubitoare de pace să fie vigilente și mobilizate, să acționeze într-un front unit și să nu slăbească eforturile lor în lupta pentru menținerea păcii.

Generalizînd experiența mișcării muncitorești internaționale, experiența construirii socialismului, congresul a arătat că, în urma profundelor schimbări istorice petrecute pe arena internațională în favoarea socialismului, se deschid noi perspective în ceea ce privește trecerea țărilor de la capitalism la socialism. Congresul a subliniat că formele acestei treceri vor fi în viitor tot mai variate. Nu este însă obligatoriu ca trecerea de la capitalism la socialism să fie legată în orice condiții de un război civil, deși, firește, pentru o serie de țări capitaliste, unde capitalismul este încă puternic, o ascuțire serioasă a luptei de clasă este inevitabilă. În noile condiții, într-o serie de țări, clasa muncitoare în frunte cu partea ei înaintată, unind în jurul ei țărănimea muncitoare, cercuri largi ale intelectualității, toate forțele patriotice și dînd o ripostă hotărîtă elementelor oportuniste, are posibilitatea de a înfrînge forțele antipopulare, de a cuceri o majoritate trainică în parlament și a-l transforma dintr-un organ al democrației burgheze într-un instrument al adevăratei voințe populare. Congresul a arătat că în condițiile actuale capătă o însemnătate excepțională problema unității clasei muncitoare, a sindicatelor muncitorești, unitatea de acțiune a partidelor sale politice: a comuniștilor, socialiștilor și celorlalte partide muncitorești.

În domeniul politicii interne din anii perioadei de care se ocupă raportul, partidul, supunînd unei examinări critice situația în agricultură și în industrie, a luat o serie de măsuri importante pentru a face un nou mare pas înainte pe calea dezvoltării socialiste a țării. Ca urmare a aplicării consecvente a liniei generale a partidului s-a obținut o însemnată creștere a tuturor ramurilor producției sociale, a bunăstării materiale și nivelului cultural al poporului, a crescut puterea Statului sovietic. Congresul a chemat partidul și poporul sovietic să continue lupta pentru rezolvarea pe căile întrecerii economice pașnice, în cel mai scurt termen istoric, a sarcinii economice fundamentale a Uniunii Sovietice, care constă în a ajunge din urmă și a întrece țările capitaliste cele mai dezvoltate în ceea ce privește producția pe cap de locuitor.

Congresul a relevat că perioada care a trecut de la Congresul al XIX-lea a fost o perioadă de creștere continuă a puterii și prestigiului P.C.U.S., de întărire a unității leniniste a partidului, de creștere a rolului său conducător în societatea sovietică. Principala trăsătură care caracterizează activitatea Comitetului Central din perioada cuprinsă de raport a fost restabilirea conducerii colective. Comitetul Central a combătut cultul personalității, a cărui răspîndire a diminuat rolul partidului și al maselor populare și a dus nu rareori la lipsuri serioase în muncă. Congresul a aprobat activitatea intensă desfășurată de C.C. pentru restabilirea normelor leniniste ale vieții de partid, pentru dezvoltarea democrației interne de partid, pentru perfecționarea stilului și metodelor muncii de partid. În domeniul activității ideologice, congresul a subliniat necesitatea unei strînse legături a propagandei și agitației cu sarcinile creării bazei materiale de producție a comunismului, a unui belșug de bunuri materiale și culturale, a creșterii conștiinței comuniste a cetățenilor, necesitatea de a pune capăt dogmatismului și bucherismului, străine spiritului creator al marxism-leninismului.

Congresul al XX-lea a aprobat în unanimitate Directivele celui de-al 6-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale a U.R.S.S. Congresul a arătat că principalele sarcini ale celui de-al 6-lea plan cincinal constau în a asigura, pe baza dezvoltării cu precădere a industriei grele, a progresului tehnic neîntrerupt și a ridicării neîncetate a productivității muncii, o continuă și puternică dezvoltare a tuturor ramurilor economiei naționale, în a realiza un avînt puternic al producției agricole și a obține pe această bază ridicarea considerabilă a bunăstării materiale și a nivelului cultural al poporului sovietic.

În Directivele congresului cu privire la cel de-al 6-lea plan cincinal se prevedea pentru anul 1960 o creștere a producției industriale cu aproximativ 65%, din care producția mijloacelor de producție va crește cu aproximativ 70%, iar producția bunurilor de consum cu aproximativ 60%. În planul celui de-al 6-lea cincinal se prevedea sporirea venitului național cu aproximativ 60%, creșterea salariului real al muncitorilor și funcționarilor cu aproximativ 30%, sporirea veniturilor în natură și în bani ale colhoznicilor, în medie, cu cel puțin 40%. Congresul a trasat sarcina de a înfăptui în cel de-al 6-lea cincinal o serie de măsuri ca majorarea salariilor muncitorilor și funcționarilor cu salarii mici, reducerea zilei de muncă, reglementarea pensiilor și îmbunătățirea condițiilor de viață a bătrînilor etc.

Congresul al XX-lea a adoptat hotărîrea de a aduce unele modificări Statutului P.C.U.S. și de a reface programul partidului, însărcinînd Comitetul Central să prezinte proiectul noului program celui de-al XXI-lea Congres al P.C.U.S. Congresul a ales Comitetul Central în număr de 133 de membri și 122 de membri supleanți și Comisia Centrală de revizie.

Au participat în calitate de oaspeți la congres delegațiile a 55 de partide comuniste și muncitorești. Congresul a constituit o importantă etapă în dezvoltarea P.C.U.S. și a Statului sovietic, în dezvoltarea mișcării muncitorești și comuniste internaționale.

CONGRESUL NAȚIONAL INDIAN — partidul burghez de guvernămînt din India.

Congresul național indian a fost creat în 1885 în vederea luptei contra dominației engleze și a grupat inițial reprezentanți ai diferitor clase și grupuri sociale ale societății indiene — burghezi, moșieri, intelectuali și oameni ai muncii. Ideologia oficială a Congresului a fost programul așanumitei „rezistențe non-violente", elaborat de unul din cei mai de vază fruntași ai mișcării de eliberare națională din India și conducători ai Congresului — *Gandhi*. În decembrie 1929, la sesiunea anuală a Congresului, ținută la Lahor (Penjab), a fost formulată revendicarea independenței depline a Indiei.

În perioada 1930—1940 s-a întărit în Congres influența aripii de stînga, care cerea o mai largă participare a indienilor la aparatul administrativ al țării. Față de refuzul Angliei (în 1940 și 1942) de a satisface cererea de creare a unui „guvern național", Congresul a amenințat cu declanșarea unei campanii de nesupunere civilă, din care cauză a fost declarat în 1942 în afara legii, iar liderii săi, printre care Gandhi și *Nehru*, au fost arestați.

În 1947, după împărțirea Indiei în două dominioane — India și Pachistan —, Congresul național indian a devenit partidul guvernamental al Indiei și a format guvernul, în frunte cu Nehru.

Pînă în 1947, Congresul grupa partide antiimperialiste, care mai tîrziu, constituindu-se în partide de sine stătătoare, au ieșit din cadrul lui. În 1947 a ieșit din Congres partidul comunist, în 1948 s-a desprins aripa de stînga, formînd partidul muncitoresc-țărănesc, și în același an s-a separat partidul socialist-

Principalele organe ale Congresului sînt conferința partidului, Comitetul național indian al Congresului și Comitetul de lucru.

CONGRESUL P.C.U.S. — organul suprem al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Convocarea congresului partidului și ordinea de zi sînt anunțate cel mai tîrziu cu o lună și jumătate înainte de congres. Normele de reprezentare la congresul partidului sînt stabilite de Comitetul Central al P.C.U.S. Congresul ascultă și aprobă raportul Comitetului Central al partidului, al Comisiei centrale de revizie și al altor organizații centrale, revizuiește și modifică programul și Statutul partidului, stabilește linia partidului în problemele fundamentale ale politicii. Congresul alege Comitetul Central al partidului și Comisia centrală de revizie. Conform Statutului P.C.U.S., congresele ordinare se convoacă nu mai rar decît o dată la patru ani. Congresele extraordinare se convoacă de către Comitetul Central din proprie inițiativă sau la cererea a cel puțin $^1/_3$ din numărul total al membrilor reprezentați la ultimul congres al partidului. (Despre diferitele congrese ale partidului vezi *Congresul I, Congresul al II-lea* etc.)

CONGRESUL SINDICATELOR INDUSTRIALE (C.I.O.) — vezi *Federația americană a muncii — Congresul sindicatelor industriale.*

CONJUNCTURĂ — 1) situație, stare de lucruri într-un moment dat. 2) Situația economiei capitaliste (în toate țările capitaliste, în anumite țări, în anumite ramuri economice etc.) pe o perioadă de timp bine determinată (lună, trimestru, an etc.). Indicatorii conjuncturii sînt: datele despre producție, șomaj, comerț exterior, prețuri, cursurile hîrtiilor de valoare, numărul falimentelor etc. Favorabilă (bună) se numește conjunctura în perioada de avînt al producției; conjunctura nefavorabilă (proastă) este cea din perioada de criză sau depresiune.

CONSERVATISM — atracție spre trecut, atașament față de vechea orînduire și de vechile rînduieli, năzuință de a le menține. Conservator — 1) partizan al menținerii vechilor rînduieli, adversar al progresului, al inovațiilor și transformărilor; 2) membru al *partidului conservator.*

CONSFĂTUIRILE REPREZENTANȚILOR PARTIDELOR COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI — au avut loc la Moscova în noiembrie 1957. Consfătuirea reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste a avut loc între 14 și 16 noiembrie 1957. La consfătuire au luat parte delegații ale Partidului Muncii din Albania, Partidului Comunist Bulgar, Partidului Comunist din Cehoslovacia, Partidului Comunist Chinez, Partidului Muncii din Coreea, Partidului Socialist Unit din Germania, Partidului Popular Revoluționar Mongol, Partidului Muncitoresc Unit Polonez, Partidului Muncitoresc Romîn, Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Partidului celor ce muncesc din Vietnam. Reprezentanții acestor partide au discutat problemele actuale ale situației internaționale și ale luptei pentru pace și socialism, precum și problemele relațiilor dintre partidele marxist-leniniste din țările socialiste. La consfătuire a fost adoptată în unanimitate o Declarație, care a constituit un exemplu de dezvoltare creatoare a marxism-leninismului, pe baza experienței colective a partidelor comuniste. Declarația a generalizat experiența muncii partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste pentru crearea și întărirea sistemului mondial socialist. Totodată în ea se face bilanțul experienței mișcării muncitorești din țările capitaliste, precum și al experienței luptei de eliberare națională a popoarelor din țările coloniale și dependente.

O mare importanță pentru întărirea ideologică și organizatorică a partidelor comuniste o au indicațiile din Declarația cu privire la necesitatea luptei hotărîte împotriva revizionismului, care este, în condițiile actuale, principalul pericol în rîndurile mișcării comuniste internaționale, precum și la înlăturarea dogmatismului și sectarismului. Clarificarea, în Declarație, a problemelor legilor principale ale revoluției socialiste și ale construcției socialiste, proprii tuturor țărilor care pășesc pe calea socialismului, și a necesității de a se ține seamă de particularitățile naționale ale diferitelor țări a înarmat partidele comuniste cu o puternică armă teoretică în lupta pentru victoria socialismului și a dat o lovitură oportuniștilor (tezele despre necesitatea întăririi unității țărilor socialiste și despre principiile relațiilor dintre ele; despre marea însemnătate istorică a sistemului mondial socialist și despre necesitatea continuei lui întăriri; despre diferitele forme de trecere a țărilor la socialism).

C o n s f ă t u i r e a delegațiilor partidelor comuniste și muncitorești din 64 de țări, venite în Uniunea Sovietică cu prilejul sărbătoririi celei de-a 40-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, a avut loc între 16 și 19 noiembrie 1957. Reprezentanții partidelor comuniste și muncitorești au făcut schimb de păreri în problemele actuale ale situației internaționale și au adresat muncitorilor și țăranilor din toate țările, bărbaților și femeilor din întreaga lume, tuturor oamenilor de bună-credință „Manifestul păcii", conținînd chemarea de a izbăvi omenirea de primejdia unui război.

CONSILIU AL ECONOMIEI NAȚIONALE — organ al conducerii de stat a industriei și construcțiilor într-o regiune economică-administrativă.

În anii de după război, proporțiile sporite ale producției au necesitat întărirea conducerii concrete și operative a economiei naționale, perfecționarea formelor organizatorice de conducere. Plenara din februarie 1957 a C.C. al P.C.U.S. a considerat necesar să se înfăptuiască trecerea de la conducerea economică prin ministere pe ramuri la un nou sistem de conducere, bazat pe principiul teritorial. În conformitate cu legea adoptată la cea de-a VII-a sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S., pe întreg teritoriul țării au fost create, de către Sovietele Supreme ale republicilor unionale, *regiuni economice-administrative*. În fiecare regiune economică-administrativă a fost creat un consiliu al economiei naționale, care este chemat să conducă în mod nemijlocit organizațiile economice, întreprinderile și șantierele din subordinea lui, călăuzindu-se după sarcinile planului de stat de dezvoltare a economiei naționale. Consiliile economiei naționale elaborează și îndeplinesc planurile de perspectivă și planurile curente de producție, de construcții și de aprovizionare tehnică-materială, planurile de specializare a întreprinderilor, de cooperare în producție și de furnizare reciprocă de materii prime și semifabricate, atît în cadrul regiunii economice-administrative cît și în afara teritoriului ei. Învestit cu toate drepturile necesare pentru desfășurarea activității economice și financiare, consiliul economiei naționale poartă răspunderea deplină pentru îndeplinirea planurilor de producție și pentru rezultatele economice ale activității întreprinderilor și șantierelor din subordinea lui.

Consiliul economiei naționale este direct subordonat în întreaga lui activitate Consiliului de Miniștri al republicii unionale.

Consiliul economiei naționale dintr-o regiune economică-administrativă este format de Consiliul de Miniștri al republicii unionale în următoarea componență: președintele consiliului economiei naționale, vicepreședinții și membri ai consiliului economiei naționale. Președinții consiliilor economiei naționale pot să fie numiți

miniştri şi pot să facă parte din Consiliul de Miniştri al republicii unionale. Principalele organe ale consiliului economiei naţionale sînt direcţiile pe ramuri şi trusturile, cărora le sînt subordonate întreprinderile industriale şi organizaţiile de construcţii. Serviciile funcţionale ajută direcţiile pe ramuri şi trusturile să coordoneze activitatea întreprinderilor, să dezvolte pe scară largă cooperarea în producţie, să introducă metode noi, avansate în tehnica şi în organizarea producţiei.

Structura aparatului consiliilor economiei naţionale este adaptată la condiţiile concrete ale regiunii economice-administrative. De pildă, în cadrul Consiliului economiei naţionale din Ivanovo au fost create opt direcţii pe ramuri: direcţia industriei energetice şi a combustibilului, a construcţiilor şi a materialelor de construcţii, a industriei constructoare de maşini şi a industriei chimice, a industriei forestiere şi de prelucrare a lemnului, a industriei bumbacului, a industriei textile, a industriei uşoare, a industriei alimentare cît şi o direcţie a aprovizionării tehnico-materiale. În afară de aceasta, există servicii funcţionale: producţie şi tehnică, planificare economică, serviciul muncă şi salarii, serviciul financiar, contabilitatea centrală, serviciul cooperare şi legături interraionale, serviciul cadre şi instituţii de învăţămînt şi serviciul economic-administrativ.

Pe lîngă consiliile economiei naţionale funcţionează, cu drept de organ consultativ, consilii tehnice-economice, din care fac parte conducători ai consiliilor economiei naţionale, specialişti de vază, oameni de ştiinţă, inovatori în producţie şi reprezentanţi ai organizaţiilor obşteşti. Sfera activităţii consiliilor tehnice-economice este vastă: ele contribuie la ridicarea nivelului conducerii, la rezolvarea sarcinilor progresului tehnic, ale cooperării în producţie în cadrul regiunii, la îmbunătăţirea indicilor economici ai întreprinderilor şi şantierelor etc.

CONSILIUL CENTRAL AL SINDICATELOR DIN U.R.S.S. — organul suprem de conducere a mişcării sindicale din U.R.S.S. Este ales de Congresul *sindicatelor* din U.R.S.S., căruia îi dă socoteală de activitatea sa. Pentru prima dată Consiliul Central al Sindicatelor a fost ales la Conferinţa generală a sindicatelor din Rusia în 1917.

Consiliul Central al Sindicatelor din U.R.S.S. alege un prezidiu şi un secretariat, organe care funcţionează în permanenţă. C.C.S. din U.R.S.S. stabileşte sarcinile sindicatelor şi îndrumează întreaga lor activitate, ia parte la elaborarea planurilor economiei naţionale; conduce întrecerea socialistă; elaborează şi supune spre examinare guvernului proiectele de legi în problemele salariilor, securităţii muncii, asigurărilor sociale, deservirii social-culturale a oamenilor muncii; emite instrucţiuni, regulamente şi lămuriri cu privire la aplicarea legislaţiei muncitoreşti în vigoare; conduce asigurările sociale de stat; organizează pe scară unională acţiuni culturale, sportive şi alte acţiuni de masă; organizează şcoli şi cursuri sindicale; aprobă bugetul sindicatelor; reprezintă în mişcarea sindicală internaţională sindicatele sovietice şi, în numele lor, participă la asociaţiile sindicale internaţionale.

C.C.S. din U.R.S.S. reprezintă sindicatele în organizaţiile de stat, economice, obşteşti şi de altă natură şi participă activ în numele sindicatelor la viaţa politică şi socială a ţării.

CONSILIUL COMISARILOR POPORULUI AL U.R.S.S. — aşa s-a numit pînă în 1946 organul suprem executiv şi de dispoziţie al puterii de stat — guvernul U.R.S.S. Primul Consiliu al Comisarilor Poporului a fost format imediat după victoria Revoluţiei din Octombrie, la cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia — în ziua de 26 octombrie (8 noiembrie) 1917; preşedinte al

Consiliului Comisarilor Poporului a fost ales V. I. Lenin. La 15 martie 1946 Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. s-a transformat în *Consiliul de Miniştri al U.R.S.S.*

CONSILIUL DE AJUTOR ECONOMIC RECIPROC — a fost creat în ianuarie 1949, la conferinţa reprezentanţilor U.R.S.S., Bulgariei, Ungariei, Poloniei, Romîniei şi Cehoslovaciei care a avut loc la Moscova. La sfîrşitul lui februarie 1949, a fost primită în Consiliul de ajutor economic reciproc Albania, iar în septembrie 1950 Republica Democrată Germană. În sarcinile consiliului intră organizarea schimbului de experienţă economică, a ajutorului tehnic reciproc, realizarea conectării şi coordonării pe bază de planuri a dezvoltării ramurilor principale ale economiei ţărilor membre ale consiliului, pe baza diviziunii raţionale a muncii între ele. Consiliul organizează şi dirijează colaborarea economică dintre ţări, perfecţionează formele şi metodele colaborării. Consiliul are la baza sa principiul egalităţii depline în drepturi şi ia hotărîri numai cu asentimentul părţii interesate. Activitatea Consiliului de ajutor economic reciproc reprezintă o ilustrare vie a noului tip de relaţii economice internaţionale stabilite între ţările lagărului socialismului şi democraţiei. Aceste relaţii sînt bazate pe prietenie, pe respectarea suveranităţii naţionale şi pe avantaj reciproc.

Economia planificată a statelor socialiste permite să se realizeze de asemenea dezvoltarea planificată a colaborării economice între ele.

CONSILIUL DE MINIŞTRI AL U.R.S.S. — organul suprem executiv şi de dispoziţie al puterii de stat a U.R.S.S. — guvernul U.R.S.S. (pînă în 1946 guvernul U.R.S.S. s-a numit Consiliul Comisarilor Poporului).

Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. este format la şedinţa comună a ambelor camere ale Sovietului Suprem al U.R.S.S. Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. este răspunzător şi dă socoteală de activitatea sa în faţa Sovietului Suprem al U.R.S.S., iar în intervalul dintre sesiunile Sovietului Suprem al U.R.S.S. — în faţa Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. emite hotărîri şi dispoziţii pe baza legilor în vigoare şi controlează executarea acestora. Aplicarea hotărîrilor şi dispoziţiilor Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. este obligatorie pe întregul teritoriu al U.R.S.S. Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. coordonează şi îndrumează activitatea instituţiilor care îi sînt subordonate; ia măsuri pentru realizarea planului economiei naţionale, a bugetului de stat şi în vederea consolidării sistemului monetar şi de credit; ia măsuri în vederea asigurării ordinii publice, a apărării intereselor statului şi ocrotirii drepturilor cetăţenilor; exercită conducerea generală în domeniul relaţiilor cu statele străine; stabileşte contingentele anuale de cetăţeni care urmează a fi chemaţi la îndeplinirea serviciului militar activ, conduce organizarea generală a Forţelor Armate ale ţării; înfiinţează, în caz de necesitate, comitete speciale şi direcţii generale pe lîngă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. pentru probleme de construcţie economică şi culturală, precum şi pentru problemele apărării. Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. are dreptul, în ramurile administraţiei şi economiei care intră în competenţa U.R.S.S., să suspende hotărîrile şi dispoziţiile Consiliilor de Miniştri ale republicilor unionale şi să anuleze ordinele şi instrucţiunile miniştrilor U.R.S.S.

Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. e constituit de către Sovietul Suprem al U.R.S.S. şi e format din: preşedintele Consiliului de Miniştri, primvicepreşedinţii şi vicepreşedinţii Consiliului de Miniştri al U.R.S.S., miniştrii U.R.S.S., preşedinţii unei serii de comitete şi comisii de pe lîngă Consiliul de Miniştri, preşedintel-

conducerii Băncii de Stat a U.R.S.S., şeful Direcţiei Centrale de Statistică de pe lîngă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. Din Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. fac parte din oficiu preşedinţii Consiliilor de Miniştri ale republicilor unionale.

Din martie 1958, preşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. este N. S. Hruşciov.

CONSILIUL DE SECURITATE — vezi *Organizaţia Naţiunilor Unite*.

CONSILIUL EUROPEAN — organizaţie internaţională creată în 1949, chipurile, pentru studierea „problemelor economice şi culturale", dar care în realitate este menită să unească cercurile guvernante ale ţărilor capitaliste din Europa în vederea luptei împotriva mişcării socialiste. În conformitate cu statutul Consiliului european, semnat la 5 mai 1949 la Londra de miniştrii afacerilor externe ai Angliei, Franţei, Belgiei, Olandei, Luxemburgului, Italiei, republicii Irlanda, Suediei, Danemarcii şi Norvegiei, s-au format două organe: Comitetul miniştrilor (cîte un reprezentant de fiecare ţară) şi Adunarea consultativă, în care Anglia, Franţa şi Italia au cîte 18 delegaţi, iar ceilalţi participanţi la Consiliul european cîte 3—6 delegaţi. Sediul Consiliului european este în oraşul Strasbourg (Franţa).

În 1950 a fost primită în Consiliul european Republica Federală Germană.

CONSILIUL MINIŞTRILOR AFACERILOR EXTERNE (C.M.A.E.) — a fost constituit în conformitate cu hotărîrile *Conferinţei de la Potsdam din 1945*, fiind format din miniştrii afacerilor externe ai U.R.S.S., Chinei, Marii Britanii, Franţei şi S.U.A., în scopul desfăşurării „activităţii pregătitoare necesare pentru reglementarea paşnică" după terminarea celui de-al doilea război mondial. Sarcina C.M.A.E. a fost de a pregăti proiectele tratatelor de pace cu Italia, Romînia, Bulgaria, Ungaria şi Finlanda, precum şi de a pregăti reglementarea paşnică pentru Germania, tratatul de stat cu Austria şi tratatul de pace cu Japonia. La elaborarea clauzelor tratatelor de pace cu fiecare dintre fostele state agresoare, C.M.A.E. trebuia să se compună din reprezentanţii ţărilor care au semnat condiţiile de capitulare a statului respectiv.

În total au avut loc şase sesiuni ale C.M.A.E., în intervalele cărora au avut loc şedinţe ale locţiitorilor miniştrilor afacerilor externe. Primele două sesiuni ale C.M.A.E. — de la Londra (septembrie-octombrie 1945) şi de la Paris (aprilie-iulie 1946) — au fost consacrate pregătirii tratatelor de pace cu Italia, Romînia, Bulgaria, Ungaria şi Finlanda. Proiectele tratatelor de pace cu cele cinci ţări, pregătite la aceste sesiuni, au fost prezentate la *Conferinţa de pace de la Paris din 1946*.

A treia sesiune a C.M.A.E., care a avut loc la New York în noiembrie-decembrie 1946, a fost consacrată discutării şi punerii de acord a acelor condiţii ale tratatelor de pace în privinţa cărora nu fusese realizată o înţelegere la Conferinţa de pace de la Paris. Ea a elaborat textele definitive ale tratatelor de pace cu Italia, Bulgaria, Romînia, Ungaria şi Finlanda, semnate în februarie 1947 (vezi *Tratatele de pace din 1947*).

A patra, a cincea şi a şasea sesiune a C.M.A.E. (de la Moscova, Londra şi Paris) au fost consacrate problemei germane şi pregătirii tratatului de stat cu Austria.

La a patra sesiune a C.M.A.E. (martie-aprilie 1947), delegaţiile S.U.A., Angliei şi Franţei s-au angajat pe drumul renunţării la acordurile de la Potsdam din 1945 care prevedeau crearea unei Germanii unite şi democratice. Politica S.U.A., sprijinită de Anglia şi de Franţa, a împiedicat rezolvarea problemei germane şi la cea de-a cincea sesiune a C.M.A.E. (noiembrie-decembrie 1947).

A şasea sesiune a C.M.A.E., care a avut loc la Paris în mai-iunie

1949, s-a întrunit după o întrerupere de aproape un an și jumătate. La sesiunea de la Paris, Uniunea Sovietică a prezentat o serie de propuneri îndreptate spre restabilirea unității politice și economice a Germaniei și spre înfăptuirea măsurilor necesare în scopul pregătirii fără întîrziere a tratatului de pace cu Germania. Cu toate că la sesiune nu s-a reușit, din cauza poziției S.U.A., a Angliei și a Franței, să se ajungă la un acord în privința restabilirii unității economice și politice a Germaniei, au fost adoptate o serie de propuneri ale Uniunii Sovietice; între altele, a fost creată posibilitatea unui acord în problema austriacă.

Politica „războiului rece", dusă de puterile occidentale față de U.R.S.S., a agravat situația internațională și a împiedicat reglementarea de comun acord a problemelor litigioase. Guvernul sovietic a luat măsuri în vederea slăbirii încordării în relațiile internaționale pe calea tratativelor, fapt care a avut ca rezultat întîlnirile miniștrilor afacerilor externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței la *Conferința de la Berlin din 1954* și la *Conferința de la Geneva din 1955*.

CONSILIUL MONDIAL AL PĂCII — organ obștesc internațional, care stă în fruntea mișcării popoarelor din toate țările pentru apărarea păcii și securității, împotriva pregătirii unui nou război; s-a format în noiembrie 1950 la cel de-al doilea Congres mondial al partizanilor păcii, care s-a ținut la Varșovia.

În Consiliul Mondial al Păcii intră reprezentanți ai tuturor popoarelor lumii, inclusiv ai popoarelor din țările coloniale și dependente. Sînt reprezentate în el cele mai diferite pături sociale ale populației, oameni cu diferite convingeri politice, din diferite partide și de diferite credințe religioase. La prima ședință a consiliului a fost ales președinte *Joliot-Curie* (decedat în 1958). În birou au intrat militanți de vază pe tărîm social din numeroase țări.

De la primii pași ai activității sale Consiliul Mondial al Păcii și-a cîștigat simpatia largă a tuturor popoarelor. Prima lui sesiune, care a avut loc la Berlin, la 21—26 februarie 1951, a votat un Apel pentru încheierea unui Pact al Păcii între cele cinci mari puteri: U.R.S.S., Republica Populară Chineză, S.U.A., Anglia și Franța. În întreaga lume s-a desfășurat o largă campanie de strîngere de semnături în sprijinul cererii de încheiere a Pactului Păcii. Pînă la sfîrșitul lui martie 1952 s-au strîns 612.522.000 de semnături.

Sesiunea a adoptat o rezoluție pentru rezolvarea pe cale pașnică a problemei germane, a celei japoneze și a celei coreene, precum și o rezoluție privitoare la lupta pentru pace în țările coloniale și dependente. Aceste hotărîri au deschis o nouă pagină de luptă activă pentru pace, sub lozinca: „Pacea nu se așteaptă. Pacea se cucerește". În aprilie 1951 guvernul francez a interzis activitatea Consiliului Păcii pe teritoriul Franței. Acesta și-a mutat sediul la Praga. În noiembrie 1951, la Viena s-a întrunit sesiunea a doua a Consiliului Păcii. Sesiunea a adoptat o serie de hotărîri care au constituit un program de luptă continuă pentru întărirea păcii. Într-un apel adresat O.N.U. și popoarelor lumii, Consiliul Păcii a cerut ca toate eforturile să fie îndreptate spre reglementarea divergențelor existente pe cale pașnică, „prin tratative și conciliere". În rezoluția sa cu privire la dezarmare Consiliul Păcii a propus celor cinci mari puteri să încheie o Convenție pentru interzicerea totală a armei atomice și a celorlalte mijloace de exterminare în masă a oamenilor și pentru reducerea treptată a tuturor forțelor armate și a tuturor tipurilor de armament.

Un mare rol în acțiunea de întărire a frontului păcii a avut rezoluția privitoare la organizarea unei largi colaborări culturale între popoare. Sesiunea Biroului Consiliului Mondial

al Păcii care a avut loc la Oslo (29 martie — 1 aprilie 1952) a lansat un apel „Împotriva războiului bacteriologic". Sesiunea extraordinară de la Berlin a Consiliului Mondial al Păcii (1—6 iulie 1952) a adoptat un apel în problema germană adresat guvernelor celor patru mari puteri (U.R.S.S., S.U.A., Anglia și Franța) și tuturor popoarelor, precum și rezoluții împotriva remilitarizării Japoniei, pentru încetarea războiului din Coreea.

Din inițiativa Consiliului Mondial al Păcii s-a convocat Congresul popoarelor pentru apărarea păcii, care a avut loc la Viena la 12—20 decembrie 1952. Au participat la Congres 1.904 reprezentanți din 85 de țări.

Congresul a adoptat un Apel către popoarele lumii, prin care le îndemna să ceară încetarea imediată a operațiilor militare în Coreea, Vietnam și Malaia. S-a acordat o deosebită atenție luptei pentru independența națională și pentru încheierea tratatelor de pace cu Germania și Japonia.

Într-un mesaj adresat marilor puteri, congresul le-a invitat să renunțe la politica de pe poziții de forță și să înceapă tratative spre a lichida încordarea existentă în relațiile internaționale.

Sesiunea a III-a a Consiliului Mondial al Păcii care a avut loc la Budapesta între 15 și 20 iunie 1953 a adoptat o serie de hotărîri care au trasat sarcinile luptătorilor pentru pace în noua etapă. Sesiunea a adoptat o declarație cu privire la începerea unei campanii mondiale în favoarea tratativelor între cele cinci mari puteri, precum și un Apel către popoare, îndemnîndu-le să ceară guvernelor lor să ajungă, pe calea tratativelor, la o înțelegere între ele: să sprijine orice inițiativă îndreptată spre rezolvarea pașnică a conflictelor.

La sesiunea a patra, care a avut loc la Viena între 23 și 28 noiembrie 1953, s-a discutat problema slăbirii încordării situației internaționale. La sesiune s-a adoptat un Apel al oamenilor de știință adresat oamenilor de știință din lumea întreagă, cuprinzînd un îndemn la lupta pentru interzicerea armelor de exterminare în masă și o recomandare a comisiei Consiliului Mondial al Păcii „Cu privire la dezvoltarea legăturilor culturale între popoare".

Sesiunea a cincea a avut loc la Stockholm de la 18 la 23 noiembrie 1954. Ea a adoptat un Apel către popoarele lumii „pentru asigurarea colaborării dintre toate statele Europei în scopul organizării securității lor comune", o serie de rezoluții cu privire la situația creată în Asia, în țările dependente și coloniale ca urmare a presiunii străine, a sistemului de blocuri și coaliții militare, precum și hotărîrea de a convoca în prima jumătate a anului 1955 Adunarea mondială a păcii.

La 19 ianuarie 1955 Biroul Consiliului Mondial al Păcii a lansat un apel împotriva pregătirii războiului atomic, apel pe care pînă la începutul lui august 1955 și-au pus semnăturile 656.000.000 de oameni.

Adunarea mondială a păcii a avut loc de la 22 la 29 iunie 1955 la Helsinki. La lucrările ei au participat aproximativ 2000 de reprezentanți din 68 de țări. Adunarea a discutat probleme importante ale situației internaționale, ca: dezarmarea generală, interzicerea armei atomice, respectarea independenței naționale etc.

Mișcarea organizată a partizanilor păcii a devenit unul din factorii cei mai importanți de preîntîmpinare a unui nou război mondial.

CONSILIUL SUPERIOR AL ECONOMIEI NAȚIONALE (C.S.E.N.) — primul centru general economic al Statului sovietic; a fost organizat în decembrie 1917. C.S.E.N. îi revenea sarcina organizării planificate a economiei naționale și a finanțelor statului. Pentru conducerea diferitelor ramuri ale industriei s-au creat în cadrul C.S.E.N. secții pentru metale, combustibil etc. Pe lîngă secții s-au organizat direcții generale pe ramuri

şi comitete centrale (direcţii generale şi centre). Organele locale ale C.S.E.N. erau consiliile regionale, guberniale şi judeţene ale economiei naţionale. În perioada războiului civil, sarcina principală a C.S.E.N. era executarea comenzilor militare şi aprovizionarea Armatei Roşii cu arme, muniţii, echipament. După terminarea războiului civil, C.S.E.N. a condus reorganizarea industriei pentru producţia de pace, trecerea întreprinderilor la hozrasciot pe baza noii politici economice. O dată cu constituirea U.R.S.S. s-au creat, în afară de C.S.E.N. al U.R.S.S., C.S.E.N. ale republicilor unionale. În perioada industrializării socialiste şi în anii primului cincinal, C.S.E.N. a desfăşurat o intensă activitate pentru realizarea planurilor de refacere a industriei şi de construire a unei industrii noi, utilată cu mijloace tehnice avansate. În ianuarie 1932 s-au înfiinţat în locul şi pe baza C.S.E.N. Comisariate ale poporului pentru industria grea, industria uşoară şi forestieră (Comisariatul poporului pentru industria grea, Comisariatul poporului pentru industria uşoară şi Comisariatul poporului pentru industria forestieră).

Ca urmare a creşterii producţiei şi a necesităţii îmbunătăţirii conducerii acesteia, în 1957 s-a hotărît trecerea de la conducerea economiei naţionale prin ministerele de ramură şi departamente la conducerea ei după criteriul teritorial. Forma organizatorică a acestei conduceri au devenit *Consiliile economiei naţionale*, înfiinţate în *regiunile eco omice-administrative*.

CONSOLIDARE — 1) închegare, întărire; 2) convertirea împrumuturilor de stat flotante, încheiate pe termen scurt, în împrumuturi pe termen lung; unificarea cîtorva vechi împrumuturi de stat într-unul singur prin emiterea unui nou împrumut pe termen lung.

CONSORŢIU — asocierea cîtorva bănci sau mari capitalişti pentru efectuarea în comun a unei anumite operaţii financiare (realizarea unui împrumut, finanţarea construcţiei unui obiectiv oarecare etc.). Consorţiul este o formă de monopol capitalist.

CONSTITUŢIA U.R.S.S. — Legea fundamentală a Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, primul stat socialist din lume al muncitorilor şi ţăranilor. Constituţia U.R.S.S. a fost adoptată la 5 decembrie 1936 de Congresul al VIII-lea extraordinar al Sovietelor din U.R.S.S., după ce a fost supusă timp de cinci luni şi jumătate discuţiei întregului popor.

Prima constituţie sovietică a fost Constituţia R.S.F.S.R., adoptată la 10 iulie 1918 de Congresul al V-lea general al Sovietelor d'n Rusia. Ea a consfinţit prin lege instaurarea *dictaturii proletariatului* şi a formulat ţelurile fundamentale ale Puterii sovietice: lichidarea exploatării omului de către om şi construirea societăţii socialiste. Prima constituţie a R.S.F.S.R. a constituit modelul pentru constituţiile celorlalte republici frăţeşti (R.S.S. Ucraineană, R.S.S. Bielorusă şi republicile din Transcaucazia). La Congresul al II-lea al Sovietelor din U.R.S.S. a fost adoptată prima Constituţie unională — Constituţia U.R.S.S. din 1924. Ea a consfinţit pe cale de lege unirea de bunăvoie a republicilor sovietice socialiste, egale în drepturi, în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Principiile fundamentale ale constituţiilor din 1918 şi 1924 şi-au găsit apoi o nouă dezvoltare în Constituţia U.R.S.S. din 1936.

Constituţia din 1936 consfinţeşte prin lege toate cuceririle poporului sovietic, obţinute sub conducerea partidului comunist.

Constituţia U.R.S.S. porneşte de la faptul victoriei orînduirii socialiste în U.R.S.S. La baza ei stau principiile socialismului, înfăptuite în ţară: proprietatea socialistă asupra uneltelor şi mijloacelor de producţie, sistemul socialist al economiei, lichidarea exploatării şi a claselor exploatatoare, lichidarea şomajului, dreptul fiecărui cetăţean la muncă, odihnă, învăţămînt

etc.; munca este o obligație și datorie de onoare a fiecărui cetățean apt de muncă; s-a înfăptuit principiul socialist al repartiției după muncă; apărarea patriei este o datorie sfîntă a fiecărui cetățean.

Constituția U.R.S.S. pornește de la faptul că în Uniunea Sovietică nu mai există clase vrăjmașe, antagoniste. Societatea sovietică este alcătuită din clasele prietene ale muncitorilor și țăranilor. Conducerea prin stat a societății (dictatura) e exercitată de clasa muncitoare, clasa cea mai înaintată a societății.

Constituția U.R.S.S se caracterizează printr-un profund internaționalism. Ea proclamă ca lege imuabilă egalitatea în drepturi a cetățenilor sovietici în toate domeniile vieții economice, de stat, culturale și social-politice, indiferent de apartenența lor rasială sau națională.

Constituția U.R.S.S. se distinge printr-un democratism consecvent, dus pînă la capăt. Ea nu conține nici un fel de restricții sau îngrădiri ale drepturilor democratice ale cetățenilor, nici împărțirea cetățenilor în cetățeni activi și pasivi, nici îngrădiri ale drepturilor femeilor și nici diferitele clauze restrictive caracteristice pentru constituțiile statelor burgheze.

Spre deosebire de constituțiile burgheze, Constituția U.R.S.S. nu se limitează la stabilirea de drepturi formale pentru cetățeni. Ea pune accentul pe garantarea acestor drepturi, pe mijloacele de realizare a lor. Constituția sovietică nu proclamă numai egalitatea în drepturi a cetățenilor, dar o și asigură prin consfințirea legală a lichidării regimului de exploatare în societatea sovietică și a eliberării cetățenilor de orice exploatare. Aceasta este caracteristica democratismului socialist.

Constituția U.R.S.S. a avut o foarte mare înrîurire asupra alcătuirii constituțiilor celorlalte state socialiste.

CONSTITUȚIE — legea fundamentală a statului, care cuprinde principiile de bază ale orînduirii sociale și de stat a țării respective.

CONSUL — 1) titlul celor două persoane care dețineau cea mai înaltă funcțiune în republica romană antică; 2) în Franța — din 1799 pînă în 1804 — titlul celor trei persoane care dețineau puterea executivă supremă. Înainte de a se fi proclamat împărat, Napoleon I purta titlul de prim-consul; 3) agent permanent al guvernului unui stat într-un oraș sau o regiune a altui stat. El reprezintă și apără față de autoritățile locale interesele administrativ-juridice și economice ale țării sale și ale cetățenilor ei. Există următoarele grade de consuli: consul general — în centrele principale; consul — în centrele mai puțin importante; viceconsul — în centre de importanță secundară; agent consular — de obicei în mîcile porturi.

CONTRABANDĂ — trecerea clandestină peste graniță a unor mărfuri, valori și altor obiecte interzise sau supuse unor taxe vamale.

CONTRACT COLECTIV — în capitalism, convenție încheiată pe un anumit termen între sindicate și patroni cu privire la condițiile de muncă și salarizare. Contractul colectiv este obiectul unei înverșunate lupte de clasă între muncitori și capitaliști. În Rusia prerevoluționară primul contract colectiv a fost încheiat în 1904 de către muncitorii din industria petroliferă.

Capitaliștii, constrînși, sub presiunea clasei muncitoare, să încheie un contract colectiv, caută să-l folosească pentru intensificarea exploatării muncitorilor. Astfel, capitaliștii încearcă să includă în contractul colectiv clauza de renunțare a muncitorilor la greve. În același timp patronii refuză să includă în contractele colective clauze privitoare la urcarea salariilor corespunzătoare cu sporirea normelor de producție, cu creșterea prețurilor etc. De aceea ei caută să stabilească un termen mai lung de valabilitate a contractului. În S.U.A., de pildă, se

încheie în unele cazuri contracte pe termen de zece ani. Liderii uniunilor sindicale împăciuitoriste tolerează folosirea contractelor colective în interesul monopolurilor capitaliste.

În U.R.S.S., contractul colectiv este o convenție bilaterală încheiată anual între comitetul de întreprindere și administrația întreprinderii socialiste, care prevede obligații reciproce privitoare la îndeplinirea și depășirea planului întreprinderii, îmbunătățirea calității produselor, reducerea prețului de cost etc. Un loc important îl ocupă în contractele colective problemele dezvoltării continue a întrecerii socialiste, problema protecției muncii, a plății salariilor și a îmbunătățirii deservirii materiale, sociale și culturale a muncitorilor.

CONTRIBUȚIE — prelevare forțată, în bani sau în natură, de la populația țării învinse în folosul statului învingător. De pildă, după războiul franco-prusian din 1870—1871, Germania a obligat Franța să-i plătească o contribuție de 5 miliarde de franci aur. Țările capitaliste recurg întotdeauna pe scară largă la contribuții și *anexiuni*. Din momentul constituirii sale, Statul sovietic luptă consecvent împotriva anexiunilor și contribuțiilor.

CONVENȚIA DUNĂRII DIN 1948 — cu privire la condițiile de navigație pe Dunăre, s-a încheiat între U.R.S.S., R.S.S. Ucraineană, Romînia, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria și Iugoslavia la Conferința Dunării care a avut loc în iulie-august 1948 la Belgrad (la care au participat, în afară de reprezentanții țărilor arătate mai sus, și delegațiile S.U.A., Angliei și Franței). Convenția Dunării a pus capăt regimului de inegalitate în drepturi care se statornicise în decursul secolelor al XIX-lea și al XX-lea, cînd marile puteri capitaliste situate departe de Dunăre dețineau poziții de conducere în reglementarea navigației pe Dunăre. S.U.A., Anglia și Franța au încercat la Conferința Dunării să-și păstreze mai departe și chiar să-și lărgească privilegiile lor imperialiste din trecut, dar au suferit un eșec, după care reprezentanții lor au refuzat să semneze Convenția Dunării.

Convenția Dunării a proclamat libertatea navigației comerciale pe Dunăre în conformitate cu drepturile suverane și interesele țărilor dunărene și a constituit din reprezentanți ai acestor țări Comisia Dunării, în sarcina căreia intră întreținerea fluviului în stare de navigație și stabilirea unor reguli unitare de navigație.

CONVENȚIE — înțelegere între state într-o anumită problemă. Unele convenții sînt completări la tratate (de pildă o convenție militară care completează un tratat de alianță politică); altele rezolvă probleme speciale ale relațiilor internaționale (de pildă convenții feroviare, veterinare, de P.T.T. etc.). Convențiile sînt fie bilaterale, cînd se încheie între două state, fie multilaterale, cînd sînt înțelegeri între cîteva state, ca, de pildă, convențiile de la Geneva.

CONVENȚIILE DE LA GENEVA privitoare la protecția victimelor războiului — 4 convenții multilaterale încheiate în 1949 la Geneva (Elveția): 1) convenția cu privire la îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor din armatele active, care a înlocuit convenția cu aceeași denumire de la Geneva din 1929; 2) convenția cu privire la îmbunătățirea soartei răniților și bolnavilor, precum și a victimelor naufragiilor din efectivul forțelor armate maritime, care a înlocuit cea de-a 10-a convenție de la Haga din 1907; 3) convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război, care a înlocuit convenția de la Geneva din 1929, și 4) o convenție nouă privitoare la protecția populației civile în timp de război.

Cu toată împotrivirea unor puteri imperialiste, Uniunea Sovietică a reușit să introducă în convențiile arătate o serie de prevederi care atenuează cruzimile războiului. Cele mai impor-

tante dintre aceste prevederi sînt: 1) extinderea principalelor reguli care îngrădesc violențele comise în timp de război și la războaiele coloniale și civile și interzicerea oricărei discriminări în ceea ce privește tratamentul ostașilor răniți, bolnavi și al populației civile pe criterii de rasă, naționalitate, religie, origine socială și avere; 2) interzicerea omorurilor, torturărilor, strămutării populației și distrugerii bunurilor de pe teritoriul ocupat neprovocate de necesitățile războiului; 3) interzicerea uciderii și torturării bolnavilor și răniților, supunerii lor la experiențe biologice și lipsirii lor de ajutor medical etc. Uniunea Sovietică a făcut de asemenea propunerea de a se recunoaște necesitatea ratificării de către toate statele a *Protocolului de la Geneva*, semnat în 1925, cu privire la interzicerea mijloacelor chimice și bacteriologice de purtare a războiului, precum și propunerea de a se încheia imediat o convenție de interzicere a armei atomice. Aceste propuneri au fost respinse însă de S.U.A. și de celelalte țări capitaliste.

CONVENȚIILE DE LA HAGA DIN 1899 ȘI 1907 — tratate internaționale încheiate la prima Conferință de la Haga din 1899 (27 de participanți, s-au încheiat 3 convenții) și la a doua Conferință de la Haga din 1907 (44 de participanți, s-au încheiat 13 convenții). Aceste convenții reglementează regulile purtării războiului și ale rezolvării pașnice a diferendelor internaționale. Atît în primul cît și în cel de-al doilea război mondial, statele imperialiste au violat sistematic convențiile de la Haga.

COOPERAȚIE — 1) unire de bună voie a unor oameni care aduc mijloace materiale sau bănești (cotă-parte) în vederea unei activități economice comune. Cooperativele pot fi: meșteșugărești, agricole, de desfacere, de credit, de consum.

În țările burgheze, unde mijloacele de producție aparțin exploatatorilor, cooperația este o formă capitalistă de activitate economică. În fruntea cooperativelor stau de obicei elemente capitaliste sau agenți ai acestora, care exploatează munca străină. În regim de dictatură a proletariatului, cooperația are cu totul altă natură, fiind o formă socialistă de activitate economică, un mijloc de atragere a țărănimii pe făgașul construcției socialiste. Proprietatea cooperatist-colhoznică este una dintre formele *proprietății socialiste*.

Principalele forme ale cooperației sînt în U.R.S.S. artelul agricol, cooperația meșteșugărească și cooperația de consum. Cooperația de consum, care grupează mai ales populația rurală, dispune de o vastă rețea de întreprinderi comerciale, prin ea efectuîndu-se aproape întreg comerțul cu amănuntul la sate; este condusă de Centrala cooperativelor de consum din U.R.S.S. (Țentrosoiuz). Cooperația meșteșugărească folosește materii prime locale, producînd diferite produse industriale. Activitatea cooperației meșteșugărești este îndrumată de Consiliile cooperației meșteșugărești din republicile unionale. Consiliile sînt alese de adunările republicane ale împuterniciților cooperației meșteșugărești.

Organizarea de cooperative se înfăptuiește pe scară largă și în celelalte țări socialiste.

2) Cooperare în muncă — participarea mai multor persoane la același proces de producție sau la procese diferite, dar legate între ele. Munca în comun unde toți participanții îndeplinesc o muncă de același fel se numește cooperare simplă. Cooperarea complexă presupune o diviziune a muncii între cei care participă la producție.

Munca în comun prezintă mari avantaje față de cea individuală: uneltele de muncă sînt folosite mai bine și mai cu economie; lucrările urgente sînt executate în termene scurte; productivitatea muncii crește, iar colectivul face cu ușurință față unei munci care întrece posibilitățile lu-

crătorilor izolați. Cooperarea generează așadar o nouă și mai înaltă forță productivă socială a muncii. În capitalism, care se bazează pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe exploatarea muncitorilor salariați, cooperarea în muncă se dezvoltă în forme antagoniste și nu-și poate manifesta toate avantajele, deoarece o parte însemnată a rezultatelor muncii sociale e însușită de capitaliști și servește la îmbogățirea lor. Avantajele cooperării în muncă apar în toată amploarea lor numai în socialism, unde mijloacele de producție sînt proprietate obștească, iar relațiile care există între oameni în procesul de producție sînt relații de colaborare tovărășească și ajutor reciproc socialist între muncitori liberi de exploatare.

COOPTARE — introducerea într-un organ eligibil de noi membri și membri supleanți prin hotărîrea organului respectiv, fără ca aceștia să fie aleși de către alegători.

CORAN — numele cărții „sfinte" a *islamului*. Conține dogmele acestei religii, mituri despre facerea lumii, despre duhuri rele și bune etc. În Coran există elemente împrumutate din *biblie*, atît din „Vechiul testament" (legendele despre Moise, Iosif ș.a.) cît și din „Noul testament" (cele despre Hristos, fecioara Maria ș.a.). Redactarea definitivă a Coranului datează din a doua jumătate a secolului al VII-lea.

Coranul consfințește împărțirea societății în clase și inegalitatea de avere, situația subordonată a femeii, propovăduiește *fatalismul* și predestinarea, intoleranța religioasă față de cei de altă credință, promițînd pentru respectarea poruncilor religioase fericirea după moarte, în rai. Coranul este un mijloc de menținere a maselor populare în stare de înapoiere, în ignoranță și supunere față de clasele exploatatoare.

COREEA — țară din răsăritul Asiei, situată pe peninsula cu același nume. La nord se mărginește cu Uniunea Sovietică și Republica Populară Chineză. La sud, vecinul ei cel mai apropiat este Japonia, de care o despart strîmtorile Coreea și Țușima. *Suprafața:* 220.792 km²; *populația:* circa 30.000.000 (1950).

Coreea posedă bogate și felurite bogății ale subsolului: cărbune, minereu de fier, magnezită, wolfram, aluminiu, plumb, cupru, aur etc. În Coreea de nord sînt concentrate principalele resurse hidroenergetice și forestiere, precum și principalele întreprinderi ale industriei grele. Sudul țării este mai ales agricol. Cultura predominantă este orezul. Se mai cultivă orz, mei, soia, bumbac etc.

Bogățiile naturale ale țării, ca și poziția geografică favorabilă a peninsulei Coreea au atras de mult cotropitori străini. Începînd din 1905, Coreea a fost de fapt o colonie a Japoniei imperialiste, iar în 1910 a fost anexată de Japonia. În timpul dominației imperialiștilor japonezi, poporul coreean s-a ridicat în repetate rînduri împotriva colonialiștilor. Înfrîngerea Japoniei imperialiste în cel de-al doilea război mondial a avut o importanță hotărîtoare în lupta poporului coreean pentru independență. Ziua eliberării Coreei de către Armata Sovietică (15 august 1945) este o sărbătoare națională a poporului coreean. În luna septembrie a aceluiași an în Coreea de sud au debarcat trupele americane. Coreea a fost vremelnic împărțită în două părți, linia de demarcație urmînd paralela 38: Coreea de sud *(suprafața:* 94.000 km²; *populația*: 20.100.000), sub controlul comandamentului militar al S.U.A., și Coreea de nord *(suprafața:* 127.000 km²; *populația:* 9.100.000) — zonă pentru care răspunderea revenea trupelor sovietice. La conferința miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A. și Angliei care a avut loc la Moscova în decembrie 1945 s-a hotărît restabilirea Coreei ca stat democratic independent, unitar.

După eliberarea sa de sub jugul imperialismului japonez poporul co-

reean a trecut la făurirea unui stat național independent democratic. Pe întregul teritoriu al Coreei au fost create comitete populare, care însă au funcționat normal și au înfăptuit transformări democratice numai în Coreea de nord.

În nord s-a efectuat o reformă agrară, în urma căreia 700.000 de gospodării țărănești au primit peste 1.000.000 ha de pămînt confiscat de la colonialiștii japonezi și de la moșierii coreeni. Au fost naționalizate marile întreprinderi, transporturile, băncile și mijloacele de telecomunicații.

În Coreea de sud au continuat, ca și în trecut, să domine elementele antidemocratice, care colaboraseră cu imperialiștii japonezi. Comitetele populare au fost dizolvate cu forța. După o reformă agrară foarte incompletă, pămîntul a rămas în mîinile moșierilor. În mai 1948 s-au ținut alegeri separate, iar în august s-a format un guvern în frunte cu marionet: americană Li Sîn Man.

Partidele și organizațiile democratice din nord și sud, ca și masele largi ale oamenilor muncii coreeni s-au pronunțat categoric împotriva dezmembrării țării. Din inițiativa lor s-au ținut în august 1948 alegeri generale pentru Adunarea Populară Supremă a Coreei, care, la prima ei sesiune, în septembrie 1948, a proclamat țara republică populară democratică, a adoptat o constituție și a format un guvern coreean unic, în frunte cu *Kim Ir Sen*. Pe teritoriul Coreei de nord au fost refăcute întreprinderile distruse de japonezi și s-a organizat producția de noi produse industriale. La sfîrșitul anului 1949, nivelul producției industriale crescuse aproape de 4 ori față de 1946.

Conștient de primejdia pe care o prezintă scindarea națiunii, poporul coreean a dus o luptă activă pentru unificarea pașnică a țării. Crearea unui front popular unic pe întreaga țară a fost un mare pas înainte în această direcție. Fronturile unice, înființate în 1946, au activat separat în Coreea de nord și în cea de sud pînă în iunie 1949. În 1949 a fost creat Frontul unic patriotic democrat (F.U.P.D.) al Coreei la care au aderat 72 de partide politice și organizații obștești din Coreea de nord și de sud. Forța conducătoare a F.U.P.D. a devenit *Partidul Muncii din Coreea*.

În iunie 1950, munca pașnică a poporului coreean a fost întreruptă de război. În acest război, S.U.A. au intervenit de partea Coreei de sud. Mai bine de trei ani a durat eroica luptă a poporului coreean pentru independența sa națională, avînd sprijinul moral și politic al Uniunii Sovietice, al Republicii Populare Chineze și al forțelor democratice din întreaga lume. În ajutorul armatei populare coreene au venit voluntari chinezi. Cu toată uriașa lor superioritate în armament, agresorii n-au reușit să înfrîngă poporul coreean. La 27 iulie 1953 s-a semnat acordul de armistițiu.

Îndeplinind planul trienal (1954—1956), oamenii muncii din Republica Populară Democrată Coreeană (R.P.D.C.) au obținut după încheierea acordului de armistițiu, într-un termen foarte scurt, succese însemnate în lupta pentru refacerea și dezvoltarea economiei naționale a țării.

Pînă la sfîrșitul anului 1956 au fost date în exploatare peste 80 de noi întreprinderi și peste 240 de întreprinderi industriale mari și mijlocii, total sau parțial refăcute. În 1955 a fost depășit nivelul antebelic al producției industriale, iar ponderea sectorului socialist în industrie a crescut la 98%. În 1956 întreprinderile industriei de stat și cooperatiste ale R.P.D.C. au dat o producție de două ori mai mare decît înainte de război. Un rol important în realizarea acestor succese l-a avut ajutorul primit de R.P.D.C. din partea Uniunii Sovietice, a Republicii Populare Chineze și a altor țări de democrație populară.

Uniunea Sovietică a acordat R.P.D.C. sub formă de ajutor nerambursabil un miliard de ruble, iar Republica Populară Chineză — 8.000 miliarde de iuani (în valută veche).

La sfîrșitul anului 1956 existau în R.P.D.C. 15.800 de cooperative, care dispuneau de 80% din pămîntul arabil și cuprindeau 80,9% din gospodăriile țărănești.

În 1956 R.P.D.C. avea 16 institute de învățămînt superior, 127 de școli medii tehnice și speciale și circa 5.000 de școli elementare și medii. Există o Academie de științe cu multe institute de cercetări.

Economia Coreei de sud trece printr-o criză. Din totalul subvențiilor acordate de S.U.A. guvernului-marionetă din Coreea de sud, 70% sînt destinate înarmării și construcțiilor militare. În 1953, S.U.A. au încheiat cu guvernul Li Sîn Man un tratat de „asigurare a securității mutuale", care legalizează staționarea trupelor americane în Coreea de sud pe o perioadă îndelungată.

Problema coreeană a fost dezbătută la *Conferința de la Geneva din 1954*, fără a se fi ajuns la un acord în această chestiune. Uniunea Sovietică, Republica Populară Chineză și celelalte țări de democrație populară luptă pentru rezolvarea pașnică a problemei coreene pe baza recunoașterii intereselor naționale ale poporului coreean și a dreptului său suveran de a hotărî singur asupra destinelor țării sale. Propunerile prezentate de delegațiile R.P.D.C., R.P.C. și U.R.S.S. la Conferința de la Geneva, avînd drept scop unificarea Coreei și transformarea ei într-un stat independent, democratic și iubitor de pace, reprezintă o bază reală pentru rezolvarea pașnică a problemei coreene și se bucură de un sprijin larg din partea popoarelor Asiei și ale întregii lumi.

COORDONARE — punere de acord, punere în concordanță a noțiunilor, acțiunilor etc.

CORIFEU — om de seamă, avînd un rol conducător, fruntaș într-un domeniu oarecare al științei sau artei.

CORP DIPLOMATIC — toți diplomații străini dintr-un stat, alcătuiesc corpul diplomatic, în frunte cu un decan. Decanul este reprezentantul diplomatic cel mai înalt în rang, iar în cazul cînd sînt cîțiva reprezentanți diplomatici egali în rang, este decan cel care ocupă postul în statul respectiv de mai mult timp.

CORPORAȚIE — uniune, societate. În S.U.A. — denumirea dată societăților pe acțiuni.

CORTESURI — denumirea parlamentului în Spania. Sub dictatura lui Franco, cortesurile nu sînt decît un organ consultativ, alcătuit din înalți demnitari numiți de Franco.

COSMOPOLITISM — teorie burgheză reacționară propovăduind o atitudine de indiferență față de patrie, față de propriul popor și de cultura națională. Cosmopolitismul cere popoarelor să renunțe la lupta pentru suveranitate națională și independență și propovăduiește crearea unui „guvern mondial". Partidele comuniste și muncitorești opun ideologiei cosmopolitismului ideea independenței naționale, ideologia internaționalismului proletar (vezi *Internaționalismul proletar*).

COSTA RICA — stat în America centrală. Se mărginește cu Nicaragua și Panama. *Suprafața:* 51.000 km²; *populația:* 988.000 (1956), dintre care circa 80% creoli (urmași ai coloniștilor spanioli), restul sînt metiși, negri, indieni. Capitala: San José. Are porturi la Oceanul Pacific (Puntarenas) și la Marea Caraibilor (Puerto-Lim n).

Costa Rica este o țară agrară. Principalele culturi sînt cafeaua, cacao, manila pentru fuior, ananasul, bananul, porumbul și leguminoasele.

Cea mai mare parte a pămîntului cultivat aparține societății americane „United Fruit" și latifundiarilor (moșierilor) locali. Industria este reprezentată prin mici întreprinderi pentru producția de mărfuri alimentare, în-

călțăminte, confecții și alte bunuri de consum. Explorarea și extragerea — redusă ca volum — a bogățiilor subsolului se fac de către monopoluri americane. „United Fruit Co." posedă căi ferate, porturi, o flotă comercială, întreprinderi de prelucrare a materiilor prime agricole etc. Capitaliștii americani dețin concesiuni pentru obținerea scoarței arborelui de chinină, precum și pentru tăierea lemnului de balsa, care, fiind rezistent și ușor, e folosit în industria aeronautică. Comerțul exterior este monopolizat de S.U.A. Principalele articole de export sînt: cafeaua și bananele (peste 80%), cacao, fibrele de manila, ananasul. Se importă produse alimentare și mărfuri industriale.

Costa Rica este republică. Șeful puterii executive este președintele, ales pe termen de patru ani. Puterea legislativă aparține unui parlament unicameral. Partidul la putere — „E l i b e r a r e a n a ț i o n a l ă" — reprezintă interesele burgheziei și ale plantatorilor de cafea. Partidul d e m o c r a t, aflat în opoziție, exprimă interesele moșierilor și se pronunță împotriva oricăror reforme sociale. Sindicatele catolice „Rerum novarum" se bucură de protecția guvernului.

Pentru independență economică și politică și pentru interesele oamenilor muncii luptă consecvent partidul „A v a n g a r d a p o p o r u l u i", creat în 1943. Din 1948 partidul activează în ilegalitate.

COTĂ — 1) parte cu care cineva contribuie la o cheltuială comună sau care revine cuiva în urma unei repartizări.

2) Cotă obligatorie — în anumite condiții de trecere de la capitalism la socialism, cantitatea de produse agricole pe care producătorul agricol e obligat s-o predea statului și care servește la formarea fondului central de produse agricole.

3) Cota bursei — lista valorilor cotate la bursă.

CREDIT — acordarea unui împrumut în mărfuri sau bani. În capitalism se deosebesc două forme de credit: creditul comercial, acordat de capitaliștii în funcțiune (industriași și comercianți) unul altuia prin amînarea plății mărfurilor cumpărate, și creditul bancar, acordat de *bănci* capitaliștilor în funcțiune. Creditul contribuie la dezvoltarea forțelor de producție ale societății capitaliste, dar în același timp agravează contradicțiile fundamentale ale capitalismului. Creditul internațional — una dintre formele exportului de capital — este un instrument al expansiunii imperialiste. Acest rol al creditului se manifestă deosebit de pregnant în epoca crizei generale a capitalismului.

În societatea socialistă, necesitatea creditului este determinată de faptul că în procesul de producție unele întreprinderi și organizații economice socialiste au temporar un surplus de mijloace bănești, în timp ce altele au temporar nevoie de mijloace suplimentare. Mobilizînd mijloacele disponibile, statul le folosește pentru satisfacerea nevoilor economiei naționale, cu condiția ca sumele să fie rambursate. În socialism, creditele se acordă pe baza unui plan de credite.

În U.R.S.S. nu există credit comercial (creditarea directă a întreprinderilor de către alte întreprinderi), operațiile de credit efectuîndu-se numai de către bănci, ceea ce asigură controlul bancar prin rublă asupra îndeplinirii de către întreprinderi a planurilor stabilite. Creditul acordat de bănci poate fi dat pe t e r m e n s c u r t (deservind mișcarea mijloacelor circulante ale întreprinderilor și organizațiilor economice) sau pe t e r m e n l u n g (deservind în special construcțiile capitale). Credite pe termen lung se acordă și oamenilor muncii (pentru construcții individuale de locuințe).

În U.R.S.S. și în celelalte state socialiste, creditul este un mijloc de distribuire și redistribuire a mijloace-

lor băneşti în vederea reproducţiei socialiste lărgite.

CREŞTINISM — una dintre cele mai răspîndite religii; la baza religiei creştine stă credinţa în miticul Iisus Hristos, „fiul lui dumnezeu", care ar fi coborît din cer pe pămînt, ar fi suferit şi ar fi murit pentru mîntuirea oamenilor. A luat naştere în Imperiul roman în secolele I şi II e.n.

Creştinismul primitiv reflecta în formă religioasă protestul sclavilor şi al săracilor împotriva orînduirii sclavagiste. Dar pe măsură ce religia creştină se răspîndea, în comunităţile creştine, care la început au avut un caracter democratic, au început să intre în număr tot mai mare reprezentanţi ai claselor avute. Ei au devenit conducătorii comunităţilor. S-a format o organizaţie bisericească, în frunte cu un cler de profesie. În lupta dintre diferitele curente care se desfăşura în sînul creştinismului primitiv, a învins curentul care propovăduia împăcarea cu sclavia şi cu statul sclavagist.

Învăţătura despre împăcarea cu inegalitatea socială, despre răsplata după moarte pentru suferinţele de pe pămînt, despre originea divină a puterii de stat făcea ca creştinismul să fie convenabil claselor exploatatoare. De aceea, încă la începutul secolului al IV-lea, creştinismul a fost recunoscut ca religie egală în drepturi cu altele şi în scurt timp a devenit religia oficială a Imperiului roman şi reazemul ideologic al orînduirii bazate pe exploatare. O dată cu împărţirea Imperiului roman în secolul al IV-lea în Imperiul de apus şi Imperiul de răsărit (ulterior Bizanţul), a avut loc şi împărţirea bisericii creştine, încheiată definitiv, prin schisma din 1054, în biserica răsăriteană (ortodoxă) (vezi *Biserica ortodoxă)* şi biserica apuseană (romano-catolică) (vezi *Catolicism)*. În secolul al X-lea creştinismul (ortodoxismul) s-a răspîndit în Rusia kievleană.

O dată cu apariţia şi dezvoltarea capitalismului, într-o serie de ţări din Europa occidentală catolicismul a fost biruit de alte variante ale creştinismului: lutheranismul, calvinismul, anglicanismul etc. (vezi *Reformă).*

Creştinismul, ca şi orice religie, este incompatibil cu ştiinţa. De-a lungul întregii sale istorii creştinismul a justificat asuprirea oamenilor muncii de către clasele exploatatoare dominante.

CREZ — simbolul credinţei, program, expunerea concepţiei despre lume. Sub denumirea de „Crez" sau „Credo" a devenit cunoscut manifestul lansat în 1899 de un grup de „economişti" (Prokopovici, Kuskova ş.a.), manifest care exprima cum nu se poate mai clar caracterul oportunist al *„economismului"* rus.

CRIMINALI DE RĂZBOI — persoane care au săvîrşit crime împotriva legilor şi uzanţelor războiului, precum şi împotriva păcii şi umanităţii. Dintre aceste crime fac parte: *a)* crimele împotriva păcii: punerea la cale, pregătirea, dezlănţuirea sau ducerea de războaie agresive, precum şi propagarea agresiunii; *b)* crime de război: asasinarea, torturarea sau ducerea în robie în timpul războiului a populaţiei civile de pe teritoriul ocupat, tratamentul inuman aplicat prizonierilor de război, asasinarea ostaticilor, distrugeri de oraşe şi sate, fără a fi determinate de necesitatea războiului, ducerea războiului bacteriologic sau cu gaze, folosirea armei atomice etc.; *c)* crime împotriva umanităţii: asasinarea, exterminarea, înrobirea, deportarea populaţiei civile, precum şi alte cruzimi comise faţă de ea înainte de război sau în cursul războiului, persecuţiile pe motive politice, rasiale sau religioase (art. 6 din Statutul Tribunalului militar internaţional).

Apelul de la Stockholm — semnat de 500.000.000 de oameni şi care exprimă voinţa tuturor popoarelor iubitoare de pace — proclamă drept criminal de război guvernul care va folosi primul arma atomică împotriva vreunei ţări.

CRITERIU — normă, principiu, pe baza căruia se face o apreciere. De pildă, criteriul adevărului, al autenticității cunoștințelor noastre este practica, este verificarea justeței reprezentărilor noastre despre lucruri prin activitatea de zi de zi a omului, a societății, în producție sau în alte domenii.

CRITICĂ ȘI AUTOCRITICĂ — principala metodă de scoatere la iveală și de înlăturare a greșelilor și lipsurilor în activitatea partidelor marxiste și a celorlalte organizații ale oamenilor muncii.

În societatea socialistă, importanța criticii și autocriticii constă în aceea că, cu ajutorul lor, sînt înlăturate obstacolele care împiedică mersul înainte, e înlăturat ceea ce e vechi și perimat, e stimulat și promovat ceea ce e nou și progresist. Forța statului socialist rezidă în faptul că este un stat al oamenilor muncii, care participă intens la activitatea lui. De aceea aparatul de stat își poate îndeplini funcțiile integral și cu succes numai dacă masele scot activ și vigilent la iveală lipsurile ce există în activitatea acestui aparat, adică dacă se aplică critica de jos. Cu ajutorul criticii și al autocriticii se pune capăt metodelor cancelarist-birocratice de conducere. Critica și autocritica întăresc statul socialist și orînduirea socială socialistă, fiind o dovadă a forței și vitalității lor. Critica are o foarte mare însemnătate pentru dezvoltarea științei. Nici o știință nu se poate dezvolta fără luptă de opinii, fără libertatea criticii.

În Statutul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice se subliniază că dezvoltarea autocriticii și a criticii de jos, scoaterea la iveală și înlăturarea lipsurilor, lupta împotriva prezentării lucrurilor într-o lumină trandafirie și a îmbătării de pe urma succeselor în muncă sînt o obligație a membrilor de partid.

CRIZA GENERALĂ A CAPITALISMULUI — criză multilaterală a sistemului mondial capitalist, cuprinzînd atît economia cît și politica și ideologia; stare a sistemului mondial capitalist caracterizată prin destrămarea acestui sistem, prin faptul că modul de producție capitalist se năruie și prin afirmarea orînduirii noi, socialiste.

Trăsăturile caracteristice ale crizei generale a capitalismului sînt: scindarea lumii în două sisteme — capitalist și socialist — și lupta dintre ele; ascuțirea contradicțiilor dintre burghezia și proletariatul țărilor capitaliste; criza sistemului colonial al imperialismului; agravarea problemei pieților de desfacere; caracterul cronic al folosirii incomplete a capacității întreprinderilor și al șomajului de masă.

Criza generală a sistemului mondial capitalist a început în timpul primului război mondial, în special după desprinderea Rusiei din sistemul capitalist. În urma scindării lumii în două sisteme a apărut o contradicție principial nouă — aceea dintre capitalismul pe cale de dispariție și socialismul în ascensiune. Aceasta a fost prima etapă a crizei generale a capitalismului. A doua etapă a început în timpul celui de-al doilea război mondial, mai ales după desprinderea din sistemul capitalist a unei serii de țări din Europa și din Asia care au pășit pe calea construirii socialismului.

După cel de-al doilea război mondial s-a schimbat considerabil raportul de forțe pe arena internațională. Pe cînd înainte de război, țările capitaliste ocupau $^5/_6$ din teritoriul globului, după război teritoriul lor s-a micșorat la $^3/_4$. Pe cînd înainte de război populația lumii capitaliste reprezenta 92% din populația globului, în prezent ea nu reprezintă decît 66%. Sistemul socialist a devenit un sistem mondial care cuprinde teritorii imense cu o populație de 950.000.000 de oameni.

Și mai puternic au fost zdruncinate temeliile imperialismului în țările coloniale și dependente, unde mișcarea de eliberare națională s-a ridicat pe

o treaptă nouă. Dacă la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, populaţia coloniilor din Asia şi Africa număra 730.000.000 de oameni, în prezent trăiesc în colonii numai 145.000.000 de oameni. Lichidarea totală a sistemului colonial a devenit o problemă înscrisă pe ordinea de zi a istoriei.

S-au ascuţit la maximum toate contradicţiile capitalismului. Pauperizarea oamenilor muncii din ţările capitaliste, mergînd mînă-n mînă cu îmbogăţirea fabuloasă a unui mic număr de monopolişti, a dus la o puternică ascuţire a contradicţiei dintre muncă şi capital, la o uriaşă creştere a mişcării muncitoreşti şi la întărirea puterii şi influenţei partidelor muncitoreşti. Pe de altă parte, se ascut şi contradicţiile dintre ţările lagărului capitalist, care duc o luptă înverşunată pentru pieţe de desfacere, sfere de plasament al capitalurilor etc.

În ţările capitaliste a crescut în toate domeniile vieţii sociale şi politice reacţiunea caracteristică epocii imperialismului. Tendinţa burgheziei monopoliste de a-şi instaura dictatura şi de a lichida instituţiile democratice burgheze reflectă criza orînduirii politice a capitalismului.

Profunda criză a sistemului mondial capitalist dovedeşte inevitabilitatea înlocuirii capitalismului prin socialism.

CRIZĂ DE GUVERN — situaţia politică din ţările burgheze cînd un guvern a fost silit să demisioneze, iar un altul nu a fost încă format.

CRIZE ECONOMICE — scădere bruscă a producţiei, ce se repetă periodic în capitalism ca urmare a unei relative supraproducţii de mărfuri şi a unei extreme ascuţiri a dificultăţilor de desfacere a lor. Criza e însoţită de o creştere a şomajului, de falimente în masă şi de distrugere de forţe de producţie. La baza crizei stă contradicţia dintre caracterul social al producţiei şi forma capitalistă de însuşire a rezultatelor producţiei. Una dintre expresiile acestei contradicţii fundamentale a capitalismului este contradicţia dintre creşterea posibilităţilor sale de producţie şi scăderea cererii solvabile a oamenilor muncii. Din această cauză, extinderea producţiei capitaliste se loveşte inevitabil de cadrul îngust al consumului principalelor mase ale populaţiei.

În crizele de supraproducţie se manifestă incapacitatea capitalismului de a stăpîni forţele de producţie pe care le-a creat. Istoria crizelor este istoria neconcordanţei tot mai accentuate între relaţiile de producţie capitaliste şi forţele de producţie în dezvoltare.

În perioada *imperialismului* şi în special în perioada *crizei generale a capitalismului*, o dată cu ascuţirea la maximum a tuturor contradicţiilor capitaliste, crizele economice devin mult mai grave, mai profunde şi mai distrugătoare. Astfel, în timpul crizei din 1929—1933, producţia industrială din S.U.A. a scăzut aproape la jumătate (cu 46,2%). În unele ramuri, scăderea a fost şi mai catastrofală (producţia de oţel a scăzut în S.U.A. cu 76%, adică pînă la nivelul anului 1901).

Tendinţa generală de putrezire a capitalismului nu exclude, în anumite perioade, progresul tehnic şi creşterea producţiei. Această creştere se obţine în special prin militarizarea economiei, prin intensificarea expansiunii economice externe, prin înnoirea capitalului fix şi printr-o considerabilă intensificare a exploatării oamenilor muncii. În ultimă instanţă însă, aceste măsuri ascut şi mai mult contradicţiile dintre ţările capitaliste în luptă pentru pieţe de desfacere şi sfere de influenţă şi adîncesc contradicţiile sociale, intensificînd lupta clasei muncitoare şi a maselor populare pentru interesele lor vitale. Capitalismul duce, inevitabil, la noi crize economice şi zguduiri sociale.

În U.R.S.S. şi în celelalte state socialiste, crizele au fost lichidate pentru totdeauna. În socialism, caracterul social al producţiei îi corespunde

proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și produselor muncii. Întreaga producție este subordonată sarcinii de ridicare a nivelului material al oamenilor muncii și se dezvoltă pe baza planurilor economice de stat. Acesta este unul dintre principalele avantaje ale sistemului economic socialist față de cel capitalist.

CRONOLOGIE — enumerare a evenimentelor în ordinea succesiunii lor în timp. De pildă cronologia Marelui Război pentru Apărarea Patriei este enumerarea succesivă a evenimentelor Războiului pentru Apărarea Patriei.

CRUCEA ROȘIE (în țările musulmane — Semiluna Roșie) — asociații voluntare care funcționează în majoritatea țărilor lumii și au drept scop ajutorarea ostașilor bolnavi și răniți.

Prima organizație obștească care și-a propus un asemenea obiectiv a fost comunitatea surorilor de caritate „Înălțarea crucii", înființată în 1854 în Rusia. În timpul războiului din Crimeea, surorile din această comunitate au fost atrase de eminentul chirurg N. I. Pirogov la îngrijirea răniților din Sevastopolul asediat. În 1863 s-a întrunit la Geneva (Elveția) prima conferință a reprezentanților a 14 state europene și a mai multor organizații obștești. La această conferință au fost stabilite principiile de bază ale societăților de Cruce Roșie, și anume: acordarea de ajutor tuturor soldaților răniți, indiferent de cetățenia sau supușenia lor; inviolabilitatea în timp de război a instituțiilor medico-sanitare și a personalului lor având ca semn distinctiv o cruce roșie pe fond alb. Aceste principii au stat apoi la baza *Convențiilor de la Geneva.*

În mai 1919 a fost creată Liga societăților de Cruce Roșie, care la 1 februarie 1953 grupa 71 de societăți naționale.

În U.R.S.S. a fost creată Uniunea societăților de Cruce Roșie și de Semilună Roșie, având ca sarcină atragerea maselor largi de oameni ai muncii la opera de întărire a apărării sanitare a țării, precum și acordarea de ajutor celor ce suferă de pe urma operațiilor militare sau a calamităților naturale.

Uniunea societăților de Cruce Roșie și Semilună Roșie din U.R.S.S. participă intens la activitatea Ligii și a Crucii Roșii internaționale.

„CRUCIADA" împotriva U. R. S. S. — denumire sub care sînt cunoscute campaniile provocatoare antisovietice întreprinse de reacțiunea internațională, care încerca să găsească ieșirea din criza economică mondială dintre anii 1929 și 1933 printr-un război împotriva Uniunii Sovietice. Semnalul pentru intensificarea campaniei antisovietice în lumea întreagă a fost cuvîntarea papei din 2 februarie 1930, chemînd la o „cruciadă" împotriva U.R.S.S.

„Cruciada" s-a concretizat în organizarea de către biserica catolică a unor slujbe religioase antisovietice și într-o serie de provocări, care făceau parte integrantă din pregătirile pentru o intervenție împotriva U.R.S.S.

CRUCIADE — opt campanii militare pornite din Europa apuseană împotriva Asiei Mici și care au durat cu întreruperi aproape 200 de ani (din 1096 pînă în 1270). Ele s-au desfășurat sub pretextul eliberării Ierusalimului și a „sfîntului mormînt" din mîinile musulmanilor păgîni. Una dintre principalele cauze ale cruciadelor a fost năzuința feudalilor și a negustorilor din Europa apuseană de a cuceri orașele și teritoriile de pe litoralul răsăritean al Mării Mediterane. Inițiatoarea cruciadelor a fost biserica catolică, care a văzut în ele un izvor de noi venituri și un mijloc de întărire a autorității papale. Cei ce luau parte la cruciade purtau numele de c r u c i a ț i. Cruciadele s-au sfîrșit, în cele din urmă, printr-o înfrîngere.

În secolul al XII-lea și al XIII-lea, feudalii germani, sprijiniți de papalitate, au întreprins cruciade împotriva popoarelor slave și a celorlalte popoare din țările baltice. Un rol de

seamă în aceste cruciade l-au avut cavalerii ordinului Livon și ai celui Teuton. Cucerind o parte însemnată a litoralului sudic și răsăritean al Mării Baltice, cavalerii germani au invadat pămîntul rus, dar au fost înfrînți.

CRUCIȘĂTORUL „POTEMKIN" — mare vas de război din flota Mării Negre, pe care s-a produs prima acțiune revoluționară de masă în flota de război țaristă în perioada *revoluției din 1905—1907*. Acțiunea a început la 14 iunie 1905. Crucișătorul „Potemkin" staționa aproape de Odesa, unde avea loc greva generală a muncitorilor. Marinarii răsculați au executat pe ofițerii cei mai odioși și au adus crucișătorul la Odesa. „Potemkin" a trecut de partea revoluției. Guvernul țarist a trimis împotriva lui „Potemkin" vase de război, însă marinarii de pe aceste vase au refuzat să tragă în tovarășii lor răsculați. Timp de cîteva zile pe crucișătorul „Potemkin" a fîlfîit steagul roșu al revoluției. La 17 iunie de partea lui „Potemkin" a trecut crucișătorul „Gheorghi Pobedonoseț", dar, din cauza trădării ofițerilor, el s-a împotmolit și n-a putut veni în ajutorul crucișătorului „Potemkin". Celelalte vase ale flotei din Marea Neagră nu s-au alăturat crucișătorului răsculat. Echipajul crucișătorului și-a condus vasul spre litoralul Romîniei și la 25 iunie 1905 l-a predat autorităților romînești. Marinarii care au căzut ulterior în mîinile guvernului țarist au fost trimiși în judecată, parte din ei fiind condamnați la moarte, parte la muncă silnică.

C.S.P. AL U.R.S.S. — (Comitetul de Stat al Planificării al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S.) — organ central de planificare a economiei naționale a țării pe baze științifice.

În primii ani ai Puterii sovietice, funcțiile de planificare a economiei naționale erau îndeplinite de *Consiliul superior al economiei naționale (C.S.E.N.)*. C.S.P. al U.R.S.S. a fost înființat printr-un Decret al guvernului sovietic din 22 februarie 1921, la început ca o comisie de stat de planificare generală pe lîngă Consiliul Muncii și al Apărării, apoi ca o comisie de stat pentru planificare și, în sfîrșit, ca un Comitet de Stat al Planificării al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. (din ianuarie 1948). În 1955 au fost create pe baza C.S.P. ca organe de planificare generală Comisia de stat a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. pentru planificarea de perspectivă a economiei naționale (C.S.P. al U.R.S.S.) și Comisia economică de stat a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. pentru planificarea curentă a economiei naționale (Comisia economică de stat).

În mai 1957, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat legea pentru perfecționarea continuă a organizării conducerii industriei și construcțiilor. Pe baza acestei legi se trece la noi forme de conducere a întreprinderilor industriale și a construcțiilor, după principiul teritorial. În locul ministerelor și departamentelor de ramură, principala formă organizatorică de conducere a industriei și construcțiilor devin Consiliile economiei naționale *(vezi Consilii ale economiei naționale)*, înființate pe *regiuni economice-administrative*. Prin aceeași lege, Comisia de stat a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. pentru planificarea de perspectivă a economiei naționale s-a transformat în Comitetul de Stat al Planificării al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. (C.S.P. al U.R.S.S.) și a fost desființată Comisia economică de stat. C.S.P. al U.R.S.S. studiază sub toate aspectele necesitățile economiei naționale și pe baza directivelor partidului comunist și ale guvernului sovietic elaborează planuri unice de stat curente (anuale) și de perspectivă (cincinale și pe termene mai lungi) de dezvoltare a economiei naționale a U.R.S.S. (vezi *Planificarea economiei naționale)*. Comitetului de Stat al Planificării al U.R.S.S. îi revine sarcina de a promova o politică unitară centralizată de dezvoltare a celor mai

importante ramuri ale economiei naționale și pe această bază — de a asigura repartiția justă a forțelor de producție ale țării și dezvoltarea proporțională a tuturor ramurilor economiei naționale. De asemenea C.S.P. elaborează planurile de aprovizionare tehnică-materială a economiei naționale și asigură controlul asupra strictei respectări a disciplinei de stat în realizarea livrărilor de produse industriale. În vederea îndeplinirii acestor funcțiuni Comitetul de Stat al Planificării al U.R.S.S. își organizează munca în strîns contact cu comitetele de planificare ale republicilor unionale. Procesul de planificare începe în întreprinderi, continuă apoi în uniunile economice respective, în Consiliul economiei naționale al regiunii economice administrative, în C.S.P. al republicii și se încheie în Comitetul de Stat al Planificării al U.R.S.S. C.S.P. al U.R.S.S. elaborează planurile centralizate ale economiei naționale pe baza planurilor prezentate de consiliile economiei naționale și de Comitetele de planificare ale republicilor, planuri pe care le corectează ținînd seamă de nevoile și posibilitățile reale ale țării în ansamblu. Comitetul de Stat al Planificării nu se mulțumește numai să elaboreze planurile economiei naționale, ci și controlează îndeplinirea lor.

O dată cu creșterea rolului C.S.P. al U.R.S.S. în construcția economică s-a modificat și structura lui. C.S.P. este condus de un președinte, care este locțiitor al președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. În componența C.S.P. intră vicepreședinții și membrii C.S.P., care conduc activitatea direcțiilor C.S.P. C.S.P. are direcții coordonatoare și de ramură care, la rîndul lor, se împart în servicii, și un consiliu tehnic-științific. Sub conducerea C.S.P. lucrează unele institute de cercetări științifice, organizații de proiectare și direcții de desfacere — organe de repartiție centralizată a resurselor materiale.

CUBA — stat în Indiile de vest, situat pe insula cu același nume. *Suprafața:* 114.500 km²; *populația:* 5.832.000 (1953), dintre care circa 70% creoli spanioli și 30% negri și mulatri. Capitala și cel mai mare port: Havana.

Cuba este o țară cu o specializare unilaterală a economiei naționale: peste 50% din suprafața cultivată este ocupată cu trestie de zahăr. Principala ramură industrială este industria zahărului, articol care reprezintă 85% din export. Produsele alimentare se importă. Deși există zăcăminte de mangan, cupru, fier, crom, bauxită și petrol, extragerea și prelucrarea lor e slab dezvoltată. Există întreprinderi ale industriei alimentare și textile, dintre care o mare parte se află sub controlul capitalului american. Statelor Unite le revin 70—75% din comerțul exterior al țării.

Cuba este o republică, în frunte cu un președinte ales pe termen de patru ani. Puterea legislativă este exercitată de un Congres, compus dintr-un Senat și o Cameră a reprezentanților. La putere se află partidul marii burghezii și al moșierilor, Acțiunea progresistă unită. Partidul are strînse legături cu capitalul american; liderul său e generalul F. Batista (președinte). Interesele burgheziei naționale și ale micii burghezii sînt reprezentate de Partidul revoluționar din Cuba.

Luptător consecvent pentru independența națională, pentru pace și îmbunătățirea situației economice a poporului este Partidul popular-socialist, care activează în ilegalitate, constituit în 1944 pe baza Partidului Comunist din Cuba, înființat în 1925. Președintele partidului este Juan Marinello, iar secretar general Blaz Rocca. Organul Central e ziarul „Noticias de oi".

Din 1956 se desfășoară în țară acțiuni armate ale oamenilor muncii

împotriva regimului reacționar al generalului Batista.

CULT — Cult religios — totalitatea ritualurilor și ceremoniilor religioase, cu ajutorul cărora credincioșii sînt convinși că ar putea exercita o înrîurire asupra divinității, asupra unor forțe supranaturale fantastice, cu scopul de a obține îndeplinirea dorințelor. Cultul este o parte integrantă a *religiei*. El a apărut în perioada comunei primitive ca rezultat al neputinței oamenilor de a lupta împotriva forțelor naturii. În societatea împărțită în clase, ritualurile religioase otrăvesc conștiința oamenilor muncii, îi fac să viseze despre o „viață de apoi", abătîndu-i de la sarcina ce le revine în transformarea vieții reale. Explicarea originei și a caracterului dăunător din punct de vedere social pe care-l are cultul religios este un aspect important al propagandei științifice-ateiste.

CULTUL PERSONALITĂȚII — concepție idealistă care atribuie unor personalități proeminente o influență hotărîtoare asupra desfășurării procesului istoric (vezi *Personalitate*).

Marxism-leninismul ne învață că în istorie rolul hotărîtor îl au masele populare. Aceasta nu înseamnă o negare a rolului personalității în istorie. Poporul și partidul său au nevoie de oameni avansați, care să poată exprima interesele și voința lor și să se situeze în primele rînduri ale luptei lor istorice. Orice conducător își poate însă pierde capacitatea de a conduce în mod just, dacă se situează deasupra partidului și a maselor, dacă se rupe de mase. Minimalizarea rolului maselor populare și atribuirea tuturor realizărilor unei personalități de seamă sînt profund străine de spiritul marxism-leninismului.

Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a dezvăluit cu o sinceritate bolșevică faptul răspîndirii cultului personalității lui I. V. Stalin. Recunoscînd meritele lui Stalin în opera de construire a socialismului și în lupta împotriva grupurilor antipartinice, congresul a arătat că, în ultimii ani ai vieții sale, el a comis o serie de greșeli și a încălcat normele vieții de partid și de stat. Congresul a subliniat că atribuirea realizărilor poporului sovietic exclusiv lui Stalin a diminuat rolul partidului și al maselor populare și a redus rolul conducerii colective în partid.

Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a arătat că, pentru a se înlătura orice posibilitate de reînviere — într-o formă sau alta — a cultului personalității, partidul și toate organizațiile sale au sarcina importantă de a stîrpi rămășițele acestui cult din activitatea teoretică și practică. În hotărîrea sa „Despre înlăturarea cultului personalității și a urmărilor sale" (iunie 1956), C.C. al P.C.U.S. a făcut o profundă analiză atît a condițiilor obiective care au determinat răspîndirea cultului personalității cît și a factorilor subiectivi, rezultați din calitățile personale ale lui Stalin. C.C. al P.C.U.S. a chemat partidul să dezvolte mai departe normele leniniste ale vieții de partid, să introducă principiul conducerii colective în toate organizațiile de partid, să respecte consecvent în muncă tezele deosebit de importante ale marxism-leninismului despre popor ca făuritor al istoriei și despre rolul hotărîtor al partidului marxist în lupta pentru transformarea societății și victoria comunismului.

CULTURA — totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire în procesul practicii social-istorice.

Cultura este o unitate de aspecte materiale și spirituale. Cultura materială este totalitatea mijloacelor de producție și a celorlalte valori materiale de care dispune societatea pe fiecare treaptă istorică a dezvoltării sale. Noțiunea de cultură spirituală cuprinde totalitatea realizărilor obținute de societate — în fiecare epocă istorică — în știință și artă, în moravuri și drept, în organizarea vieții

sociale şi de stat, precum şi în felul de trai. Cultura spirituală este oglindirea condiţiilor vieţii materiale; conţinutul şi caracterul ei este determinat de orînduirea economică a societăţii. În societatea împărţită în clase, cultura are un caracter de clasă, exponentul culturii înaintate fiind clasa progresistă. O dată cu apariţia şi formarea naţiunilor, cultura se dezvoltă în forme naţionale.

În societatea capitalistă există, în cadrul fiecărei culturi naţionale, două culturi spirituale: cea burgheză şi cea proletară. Cultura burgheză oglindeşte şi apără interesele claselor exploatatoare, insuflînd maselor credinţa în veşnicia rînduielilor capitaliste. În epoca imperialismului, ea se caracterizează prin pesimism, prin atitudine dispreţuitoare faţă de masele populare şi prin ură faţă de păturile revoluţionare ale societăţii.

În societatea burgheză, exponentul culturii progresiste este clasa cea mai revoluţionară — proletariatul, condus de partidele comuniste şi muncitoreşti. Una din sarcinile sale e crearea unei culturi noi, socialiste, ale cărei elemente se maturizează încă în capitalism. Călăuzindu-se de cea mai mare realizare a culturii universale — teoria marxist-leninistă care a înarmat clasa muncitoare cu cunoaşterea legilor dezvoltării sociale şi a arătat oamenilor muncii căile luptei pentru eliberarea de sub jugul capitalismului —, partidul comunist a condus popoarele Uniunii Sovietice la victoria socialismului. Una dintre cele mai mari realizări, înfăptuite de oamenii muncii din U.R.S.S., sub conducerea P.C.U.S., a fost *revoluţia culturală*, al cărei rezultat a fost crearea unei c u l t u r i noi, s o c i a l i s t e, cea mai înaintată cultură din lume.

Fiind în etapa actuală cea mai înaltă treaptă istorică de dezvoltare culturală a omenirii, cultura socialistă cuprinde şi cele mai însemnate realizări ale culturii progresiste din trecut. Baza şi conţinutul ei ideologic este concepţia marxist-leninistă despre lume.

Cultura socialistă este o armă eficace de educare comunistă a oamenilor muncii. Ea educă masele muncitoare în spiritul ideologiei comuniste, în spiritul internaţionalismului proletar şi al luptei intransigente împotriva rămăşiţelor capitalismului din conştiinţa oamenilor.

CURIER DIPLOMATIC — funcţionar al Ministerului Afacerilor Externe care duce poşta diplomatică; într-un stat străin se bucură de inviolabilitate şi nu poate fi reţinut, arestat sau percheziţionat.

CURS — preţ la care, în ţările capitaliste, se cumpără sau se vînd la bursă, într-un anumit moment, hîrtiile de valoare (acţiuni, obligaţiuni etc.), cambiile. Cursul hîrtiilor de valoare se stabileşte în funcţie de venitul probabil pe care îl vor da şi de nivelul mediu al dobînzii. Cursul mai variază şi sub influenţa speculaţiilor de bursă şi a situaţiei generale economice şi politice din ţară. Cursul hîrtiilor de valoare scade mai ales în timpul crizelor economice, ruinînd pe micii deţinători de hîrtii de valoare şi îmbogăţind pe marii capitalişti, care le cumpără la preţuri derizorii.

C u r s v a l u t a r — preţul valutei unei ţări, exprimat în valuta altei ţări. De pildă 1 l. st. = 2,80 dolari americani. Cursul valutelor depinde de *paritatea* valutei şi de situaţia balanţei de plăţi a ţării în momentul respectiv. În condiţiile cînd circulă bani-hîrtie, caracteristici pentru perioada crizei generale a capitalismului, cursul valutelor depinde şi de gradul de depreciere a banilor hîrtie. După cel de-al doilea război mondial, oscilaţiile cursurilor valutare şi deprecierea valutelor ţărilor capitaliste au atins proporţii foarte mari. Astfel, în 1937, 1 dolar american era egal cu 25,14 franci francezi, iar în septembrie 1955 cu 350 franci francezi. În octombrie 1940, 1 dolar american valora 151,47 drahme gre-

cești, iar începînd din septembrie 1949 valora — după o serie de *devalorizări* care s-au produs în Grecia — 15.000 de drahme. Și dolarul american s-a depreciat în mare măsură față de aur.

În U.R.S.S., cursul valutelor este stabilit de stat și nu poate fi influențat de factori spontani. Valuta U.R.S.S. — *rubla* — are un conținut de aur stabil. Conținutul aur al rublei a fost fixat, cu începere de la 1 martie 1950, la 0,222168 g aur pur. Banca de stat a U.R.S.S. stabilește cursul rublei față de valutele străine pornind de la acest conținut aur al rublei. Cursurile valutelor străine sînt publicate periodic de către Banca de stat a U.R.S.S.

C u r s p o l i t i c — orientarea politicii unui partid sau a unui guvern.

CURTEA INTERNAȚIONALĂ DE JUSTIȚIE (TRIBUNAL INTERNAȚIONAL) — vezi *Organizația Națiunilor Unite*.

CURTIER — vezi *mijlocitor*.

CVORUM — numărul suficient de participanți pentru ca o adunare să se poată considera împuternicită să adopte o hotărîre. Cvorum-ul se stabilește prin lege, prin regulament sau prin statutul unui partid, a unei asociații sau al unei instituții.

CYRANKIEWICZ Josef (n. 1911) — președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Polone, membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez.

În deceniul al patrulea a participat activ la mișcarea muncitorească, aderînd la aripa stîngă a Partidului Socialist Polonez (P.S.P.). În 1939 a fost în armata poloneză care lupta împotriva hitleriștilor, a fugit din prizonieratul german, luînd apoi parte activă la mișcarea de rezistență împotriva ocupanților hitleriști. În 1941 a fost arestat și a stat în lagărele germane ale morții Oswiecim (Auschwitz) și Mauthausen, unde a condus o organizație secretă antihitleristă. După eliberare și după reîntoarcerea în Polonia a fost ales, în iunie 1945, membru al C.E.C. și secretar-general al C.E.C. al P.S.P. Cu participarea directă a lui Cyrankiewicz a fost realizat în 1946 acordul cu privire la unitatea de acțiune a Partidului Muncitoresc Polonez și a Partidului Socialist Polonez. În decembrie 1948, la congresul de unificare al P.S.P. și P.M.P., Cyrankiewicz a fost ales membru al C.C., membru al Biroului Politic și secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez.

Din februarie 1947 a fost în fruntea guvernului creat în urma victoriei obținute în alegerile pentru seim de blocul partidelor democratice. Din martie 1954 Cyrankiewicz este președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Polone.

D

„**DAILY HERALD**" — ziar cotidian englez care apare la Londra; organul conducerii *partidului laburist* și al Consiliului general al *trade-unionurilor britanice*. A fost înființat în 1912. Din 1929 societatea pe acțiuni „Odhems Press" a devenit coproprietară a lui „Daily Herald", obținînd pachetul de acțiuni de control.

„**DAILY TELEGRAPH AND MORNING POST**" — ziar cotidian englez care apare la Londra. A fost înființat în 1937 în urma fuzionării ziarelor „Daily Telegraph" și „Morning Post". Aparține proprietarului unui mare concern de ziare și de edituri, lordul Camerose; are legături strînse cu conducerea *partidului conservator*.

„**DAILY WORKER**" — ziar cotidian englez de orientare comunistă; apare la Londra începînd din 1930. „Daily Worker" luptă pentru interesele vitale ale clasei muncitoare engleze, apără cauza păcii și a consolidării unității internaționale a oamenilor muncii.

DAMBA Dașiin (n. 1908) — al doilea secretar al C.C. al Partidului popular revoluționar mongol.

S-a născut într-o familie de arat (țăran) sărac din somonul (raionul) Tașik, aimakul (regiunea) Bulgan. În 1930 a intrat în rîndurile Partidului popular revoluționar mongol. Din 1930 pînă în 1932 a fost instructor, iar apoi secretar al Comitetului regional al Uniunii Tineretului Revoluționar. Din 1932 pînă în 1938 a lucrat ca instructor politic, secretar al biroului de partid, instructor al direcției politice a Armatei popular-revoluționare mongole. În 1938 a fost ales secretar al Comitetului regional de partid, iar în 1939 al treilea secretar al C.C. al P.P.R.M. Din martie 1940 pînă la sfîrșitul anului 1943 a fost secretar al Comitetului orășenesc de partid din Ulan-Bator. În decembrie 1943 a fost ales membru al C.C., membru în Biroul Politic și secretar, iar în 1954 prim-secretar al C.C. al P.P.R.M. din noiembrie 1958 este al doilea secretar al C.C. al P.P.R.M.

Damba este deputat în Marele Hural Popular și membru în prezidiul acestuia.

DANEMARCA — stat în Europa occidentală, situat în peninsula Iutlanda și pe o serie de insule înconjurătoare (Zelanda, Fionia, Lolland etc.). Se învecinează cu Germania. *Suprafața:* 43.000 km²; *populația:* 4.448.000 de locuitori (1955). Capitala: Copenhaga.

Danemarca este o țară agrară-industrială. Baza economiei ei o constituie creșterea animalelor și a păsărilor, care a atins un nivel foarte ridicat. De pe urma creșterii animalelor și a păsărilor se obține, mai ales pentru export, unt, slănină, carne de porc, brînză, ouă, păsări. Producția vegetală are un rol auxiliar, ca bază furajeră pentru creșterea animalelor. O situație dominantă ocupă în agricultură marile gospodării capitaliste și gospodăriile chiaburești. Industria este legată de deservirea agriculturii și a transporturilor maritime. Principalele ramuri industriale sînt: industria alimentară, care prelucrează materia primă indigenă și

de import, de mașini și unelte agricole, de construcții navale.

În 1940 Danemarca a fost ocupată de trupele germane fasciste. În 1945 Armata Sovietică a eliberat o parte din teritoriul Danemarcii (insula Borholm).

Danemarca este o monarhie constituțională. Puterea legislativă este exercitată în comun de rege și de parlament — folketing, format dintr-o singură cameră. Puterea executivă aparține regelui, în numele căruia o exercită Consiliul de stat.

Partidul guvernamental este cel social-democrat, condus de socialiștii de dreapta. Liderul partidului este H. K. Hansen (prim-ministru). Mai există și partidul conservator — partidul marilor capitaliști și latifundiari; partidul burgheziei sătești — „Venstre"; partidul radical, care reprezintă interesele micii burghezii.

Interesele oamenilor muncii sînt apărate de partidul comunist, înființat în 1919. Președintele partidului este K. Aud Espersen. Partidul luptă pentru pace, democrație și socialism. Organul său central este ziarul „Land og Folk".

În 1949 Danemarca a intrat în *pactul Atlanticului de nord.*

DARVINISM-SOCIAL — curent reacționar în *sociologie*, extinzînd la domeniul fenomenelor sociale legea darvinistă a luptei pentru existență, care acționează în lumea animală și vegetală.

DAȘNACI — membri ai partidului burghezo-naționalist contrarevoluționar armean „Dașnakțutiun", care a luat ființă în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea.

După victoria Revoluției din Octombrie, dașnacii împreună cu menșevicii gruzini și mussavatiștii azerbaigeni (vezi *„Mussavat")* au organizat un bloc contrarevoluționar și, cu ajutorul intervenționiștilor străini, au rupt Transcaucazia de Rusia Sovietică. În 1918—1920, dașnacii, care se aflau în fruntea guvernului burghez al Armeniei, au supus unor crîncene persecuții pe muncitori și pe țărani, atițînd pe armeni împotriva gruzinilor și azerbaigenilor și ducînd Armenia complet de rîpă. În noiembrie 1920 guvernul dașnac a fost răsturnat și în Armenia s-a instaurat Puterea sovietică. În 1921 dașnacii au încercat printr-o rebeliune să pună din nou mîna pe putere, însă au fost zdrobiți, iar partidul „Dașnakțutiun" lichidat.

DATORIE PUBLICĂ — datoriile statului contractate pe baza împrumuturilor externe și interne și rezultate din alte operații de credit.

În țările capitaliste datoria publică se formează în urma lansării împrumuturilor sau a obținerii de credit sub altă formă, mai ales pentru acoperirea *deficitului* bugetar. Plata dobînzilor la datoria publică și achitarea ei se face de statul capitalist pe seama măririi impozitelor. Partea leului din aceste plăți și-o însușește *oligarhia financiară.* Creșterea datoriei publice contribuie la devalorizarea bancnotelor, la creșterea *inflației.* În perioada crizei generale a capitalismului, și îndeosebi în timpul și după cel de-al doilea război mondial, din cauza militarizării economiei țărilor capitaliste și a cursei înarmărilor, datoria publică a acestor țări s-a ridicat la o sumă uriașă. Datoria publică a S.U.A. a crescut de la 42 de miliarde de dolari la 30 iunie 1938 la 276,3 miliarde de dolari la 31 ianuarie 1957; a Angliei — de la 7,1 miliarde de lire sterline la 31 martie 1938 la 27,2 miliarde de lire sterline la 31 ianuarie 1957. În multe țări capitaliste s-a adunat o datorie mare față de Statele Unite ale Americii, lucru care este folosit de oligarhia financiară a S.U.A. pentru a exercita presiuni asupra guvernelor acestor țări.

În U.R.S.S., datoria publică constă din datoria statului contractată pe baza împrumuturilor interne folosite pentru nevoile dezvoltării economiei naționale și pentru satisfacerea nevoi-

lor materiale și culturale ale întregii societăți (vezi *Împrumuturi de stat*).

DECADENTISM — denumirea generală pentru arta decadentă burgheză din epoca imperialismului. Cuprinde o serie de școli și curente antirealiste, inclusiv impresionismul, cubismul, simbolismul, *futurismul* etc.

Arta decadentă propovăduiește individualismul extrem, apolitismul și lipsa de conținut ideologic. Arta sovietică, care se dezvoltă pe baza metodei realismului socialist, duce o luptă necruțătoare împotriva decadentismului.

DECEMBRIȘTI — revoluționari nobili ruși, participanți la mișcarea împotriva absolutismului țarist și iobăgiei, care au organizat la Petersburg insurecția de la 14 (26) decembrie 1825 (de unde și denumirea de decembriști).

Mișcarea decembriștilor a luat naștere în condițiile descompunerii orînduirii feudale, care devenise o piedică pentru dezvoltarea relațiilor capitaliste în Rusia. Sub influența *Războiului pentru apărarea patriei din 1812*, care a dus la o creștere a conștiinței naționale a poporului rus, cei mai buni dintre nobili s-au ridicat împotriva absolutismului țarist. În 1821 au luat naștere Societatea din Sud și Societatea din Nord, care au adoptat tactica revoluției militare, adică intenționau să dea o lovitură de stat bazîndu-se numai pe armată, iar nu pe masele largi populare. Mișcarea decembriștilor a fost condusă de P. I. Pestel, K. F. Rîleev, S. I. Muraviev-Apostol etc.

În 1825 „Societatea slavilor uniți", înființată de frații Borisov în 1823, s-a contopit cu „Societatea din Sud". Scopul acestei societăți era crearea unei federații democratice a republicilor slave și desființarea iobăgiei. Societatea din Nord și Societatea din Sud se pregăteau împreună pentru acțiune, hotărînd să profite în acest scop de criza de putere care izbucnise după moartea lui Alexandru I (abdicarea de la tron a lui Constantin, fratele mai mare al lui Alexandru, în favoarea fratelui mai mic, Nikolai).

La 14 decembrie 1825, în ziua depunerii jurămîntului către Nikolai I, membrii „Societății din Nord" au scos în Piața Senatului din Petersburg trupele devotate lor pentru a sili guvernul să publice un „Manifest către poporul rus" în care să proclame răsturnarea guvernului țarist, desființarea iobăgiei, acordarea libertăților politice și convocarea Adunării constituante („marele sobor"), precum și alegerea unui guvern provizoriu pentru timpul cît va funcționa Adunarea constituantă. Insurgenții însă au acționat șovăielnic. Nikolai I a reușit să înăbușe insurecția. La 29 decembrie 1825 membrii „Societății din Sud" au incitat la răscoală regimentul Cernigov. Dar speranța că acestuia i se vor alătura și alte regimente nu s-a realizat, și la 3 ianuarie 1826 regimentul Cernigov a fost zdrobit de trupele guvernamentale.

Pestel, S. Muraviev-Apostol, Bestujev-Riumin, Rîleev și Kahovski au fost spînzurați. Ceilalți au fost trimiși la ocnă în Siberia, deportați în Caucaz sau degradați. Soldații din regimentele răsculate au fost biciuiți și deportați în Siberia. Drept pedeapsă întregul regiment Cernigov a fost trimis în Caucaz în armata operativă. Decembriștii au fost înfrînți pentru că erau departe de popor și neputincioși fără sprijinul acestuia. Meritul lor a constat însă în faptul că ei au trezit la luptă împotriva absolutismului și iobăgiei generațiile următoare de revoluționari ruși.

DECLARAȚIA CONSFĂTUIRII REPREZENTANȚILOR PARTIDELOR COMUNISTE ȘI MUNCITOREȘTI DIN ȚĂRILE SOCIALISTE — vezi *Consfătuirea reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești*.

DECLARAȚIA DE LA POTSDAM DIN 1945 cu privire la capitularea necondiționată a Japoniei în cel de-al doilea război mondial — a fost dată publicității la 26 iulie, în timpul *Conferinței de la Potsdam din 1945*,

în numele guvernelor Angliei, S.U.A. și Chinei. Ulterior (în august 1945) a aderat și U.R.S.S. la această declarație.

Concomitent cu cererea capitulării necondiționate, declarația proclama și condițiile de pace fundamentale pentru Japonia, și anume: înlăturarea atițătorilor la război; interdicția pentru Japonia de a avea altă industrie decît cea necesară pentru menținerea economiei și pentru plata reparațiilor; crearea unui guvern iubitor de pace și responsabil, în conformitate cu voința liber exprimată a poporului japonez. Pînă la îndeplinirea acestor condiții a fost prevăzută ocuparea Japoniei, pentru a se putea elibera țările cotropite de ea, pentru a se asigura dezarmarea totală a Japoniei și instaurarea libertăților democratice.

Deși a fost avertizată că, în cazul cînd nu ar accepta aceste condiții, forțele armate japoneze vor fi complet nimicite, Japonia a continuat rezistența, creîndu-se astfel primejdia unei prelungiri a celui de-al doilea război mondial. Respectîndu-și obligațiile de aliat asumate la *Conferința din Crimeea din 1945*, precum și pentru a grăbi încheierea păcii și a cruța popoarele de noi jertfe, Uniunea Sovietică a intrat în război împotriva Japoniei. La 2 septembrie Japonia a capitulat.

După război S.U.A. au încălcat principiile acestei declarații, ca și hotărîrile corespunzătoare ale *Conferinței de la Moscova din 1945*.

DECLARAȚIA DREPTURILOR POPOARELOR DIN RUSIA — a fost publicată la 3 (16) noiembrie 1917. A fost primul document legislativ în care și-a găsit expresia ideea dreptului națiunilor la autodeterminare și în care sînt proclamate principiile fundamentale ale convietuirii națiunilor în cadrul unui stat socialist. La baza activității Statului sovietic în problema națională au fost puse următoarele principii: egalitatea și suveranitatea popoarelor din Rusia; dreptul popoarelor din Rusia la liberă autodeterminare pînă la dreptul de despărțire și formare a unui stat independent; desființarea tuturor privilegiilor și îngrădirilor naționale și național-religioase de orice fel; libera dezvoltare a minorităților naționale și a grupurilor etnografice care populează teritoriul Rusiei. Declarația sublinia că politica națională a Puterii sovietice este o politică de alianță liber consimțită, cinstită și, prin urmare, cea mai trainică alianță dintre popoarele Rusiei, singura bază pe care se poate crea forța capabilă să reziste tuturor tentativelor imperialiștilor. Toate măsurile ulterioare ale Puterii sovietice în problema națională s-au inspirat din directivele principiale de bază ale Declarației.

DECLARAȚIA DREPTURILOR POPORULUI MUNCITOR ȘI EXPLOATAT — a fost scrisă de V. I. Lenin în ianuarie 1918 și adoptată de cel de-al III-lea Congres general al Sovietelor din Rusia la 12 (25) ianuarie 1918. Declarația a proclamat Rusia Republică a Sovietelor de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor, în care toată puterea centrală și locală aparține oamenilor muncii reprezentați prin Soviete (vezi *Sovietele de deputați ai oamenilor muncii*). Ea a proclamat că Republica Sovietică Rusă se constituie pe baza unirii libere a unor națiuni libere, ca o federație a republicilor sovietice naționale, și a trasat drept sarcini principale ale republicilor desființarea oricărei exploatări a omului de către om, completa înlăturare a împărțirii societății în clase, reprimarea necruțătoare a rezistenței exploatatorilor, statornicirea organizării socialiste a societății. Confirmînd decretele emise anterior de guvernul sovietic privind naționalizarea pămîntului din 26 octombrie (8 noiembrie) 1917 și naționalizarea băncilor din 14 (27) decembrie 1917, Declarația a proclamat desființarea proprietății private asupra pămîntului și trecerea

tuturor băncilor în proprietatea statului muncitoresc-țărănesc. Ea a confirmat legea controlului muncitoresc asupra producției din 14 (27) noiembrie 1917 ca prim pas spre trecerea deplină a fabricilor, uzinelor, minelor, transporturilor în proprietatea Republicii Sovietice. Declarația a fost inclusă în Constituția din 1918 (partea I).

DECLARAȚIE — 1) act solemn al unui partid, guvern sau stat, proclamare în chip solemn a unor teze, principii fundamentale, de pildă: *Declarația drepturilor popoarelor din Rusia*, publicată de Guvernul sovietic în noiembrie 1917, *Declarația drepturilor poporului muncitor și exploatat*, aprobată de cel de-al III-lea Congres general al Sovietelor din Rusia în ianuarie 1918; 2) document semnat de unul sau de mai multe state într-o problemă internațională oarecare, de pildă *Declarația de la Potsdam din 1945* cu privire la Japonia.

DECONTĂRI FĂRĂ NUMERAR — decontări efectuate fără folosirea banilor în numerar, prin cecuri sau prin transferarea sumelor respective pe baza ordinului plătitorului din contul lui la banca respectivă în contul primitorului la aceeași bancă sau la altă bancă.

În condițiile capitalismului decontările fără numerar contribuie la concentrarea unor uriașe fonduri bănești în mîinile băncilor și la creșterea puterii lor.

În U.R.S.S. și în țările de democrație populară decontările fără numerar constituie unul din mijloacele de întărire a planificării economiei naționale. Ele constituie principala formă a decontărilor dintre întreprinderile și instituțiile socialiste. Decontările în numerar între întreprinderi sînt permise numai la sume mici. În U.R.S.S., decontările fără numerar se fac prin Banca de stat a U.R.S.S. și filialele ei. Ele accelerează circulația fondurilor bănești și a valorilor materiale, contribuie la întărirea *hozrasciotului* și a disciplinei financiare.

Decontările fără numerar sînt folosite adesea în comerțul exterior dintre state (vezi *Clearing*).

DECRET — (în U.R.S.S.) act legislativ. În primii ani după Revoluția din Octombrie erau denumite decrete toate legile Puterii sovietice. De cea mai mare importanță sînt actele istorice ale Statului sovietic, cum ar fi *Decretul asupra păcii*, *Decretul asupra pămîntului*. Ulterior au fost numite decrete îndeosebi actele legislative emise de C.E.C. și de *Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S.* În 1936, după votarea Constituției U.R.S.S., denumirea de „decret" nu s-a mai folosit, actele legislative emise de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. purtînd denumirea de ukaz (cuvînt care în limba romînă se traduce tot prin decret).

DECRETE EXCEPȚIONALE — acte ale puterii executive a unui stat prin care se prevăd aplicarea unor măsuri excepționale. În statele burgheze decretele excepționale suspendă legile adoptate de parlament, interzic activitatea sindicatelor, grevele, editarea ziarelor progresiste, convocarea de adunări publice și mitinguri etc. Pentru încălcarea interdicțiilor prescrise de decretele excepționale se stabilesc pedepse aspre prin sentințe ale tribunalelor militare sau pe cale administrativă.

DECRETUL ASUPRA PĂCII — primul decret al Puterii sovietice; a fost scris de V. I. Lenin și adoptat de cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, a doua zi după victoria Revoluției din Octombrie. În acest Decret, guvernul sovietic a propus popoarelor și guvernelor tuturor țărilor participante la primul război mondial să încheie o pace dreaptă și democratică, fără *anexiuni* și *contribuții*. În vederea ducerii tratativelor de pace, congresul Sovietelor a propus tuturor țărilor beli-

gerante să încheie imediat un armistiţiu pe cel puţin trei luni. Decretul arăta că guvernul sovietic nu consideră condiţiile sale ultimative şi este gata să examineze orice altă propunere de pace.

Decretul chema pe muncitorii din Anglia, Franţa şi Germania să ducă pînă la bun sfîrşit cauza păcii şi a eliberării maselor muncitoare şi exploatate ale populaţiei de orice sclavie şi de orice exploatare.

După ce propunerile de pace sovietice au fost respinse de guvernele ţărilor *Antantei*, guvernul sovietic a fost nevoit să înceapă tratative de pace cu Germania (vezi *Pacea de la Brest)*.

Decretul asupra păcii a arătat maselor largi populare din toate ţările că Statului sovietic îi sînt cu totul străine orice intenţii de cotropire şi că ideea luptei pentru pace constituie baza politicii externe sovietice. Decretul a fost primul act din istorie emis de un guvern în care s-au formulat bazele unei păci drepte şi democratice.

DECRETUL ASUPRA PĂMÎNTULUI — a fost adoptat de cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917 şi este unul dintre primele decrete ale Puterii sovietice. El are la bază mandatul general al ţăranilor, întocmit pe baza a 242 de mandate locale ale ţăranilor. Conform decretului, proprietatea moşierească asupra pămîntului se desfiinţează imediat, fără nici o despăgubire. Dreptul de proprietate privată asupra pămîntului se desfiinţează pentru totdeauna şi se înlocuieşte prin proprietatea întregului popor, a statului asupra pămîntului. Pămînturile moşiereşti, domeniale şi mănăstireşti trec fără despăgubiri în folosinţa tuturor celor ce le muncesc. Pe baza acestui decret, ţărănimea a primit peste 150.000.000 de deseatine de pămînturi, care aparţinuseră mai înainte moşierilor, burgheziei, familiei imperiale, mănăstirilor şi bisericilor. În afară de aceasta, ţărănimea a fost scutită de uriaşele arenzi către moşieri şi de cheltuielile anuale pentru cumpărările de pămînt. Toate bogăţiile solului (petrolul, cărbunele, minereurile etc.), pădurile şi apele au trecut în proprietatea poporului (vezi şi *Naţionalizare)*.

DE FACTO — de fapt, în realitate. Recunoaştere de facto înseamnă stabilirea de relaţii de afaceri (comerciale) între două ţări între care nu există încă relaţii diplomatice. Aşa au fost, de pildă, relaţiile dintre Anglia şi U.R.S.S. din 1921 pînă în 1924.

DEFICIT — 1) lipsă la o socoteală; 2) depăşirea cheltuielilor faţă de venituri în finanţele statului, în gestiunea unei întreprinderi, instituţii etc. Deficit de casă — insuficienţa numerarului din casă pentru acoperirea plăţilor curente. Deficitul în *bugetul de stat* a devenit în ţările capitaliste, în epoca crizei generale a capitalismului, un fenomen cronic. Aşa, de pildă, în S.U.A. în decurs de 40 de ani (1914—1953) bugetul de stat s-a soldat cu deficit de 26 de ori, iar în Anglia de 27 ori. Deficitul bugetar se acoperă prin mărirea impozitelor percepute de la oamenii muncii, prin emisiunea de obligaţii de stat şi de bancnote, ceea ce duce la creşterea *datoriei publice*, la *inflaţie*.

DEFLAŢIE — în ţările capitaliste, reducerea cantităţii banilor de hîrtie şi a bancnotelor neconvertibile în aur aflate în circulaţie în perioada *inflaţiei*.

DEISM — doctrină filozofică idealistă care neagă imixtiunea lui dumnezeu în viaţa de toate zilele a universului, dar care îl consideră pe dumnezeu drept cauza primară a tot ce există, acela care a dat lumii aşa-zisul prim impuls. Deismul a luat naştere în Anglia în secolul al XVII-lea, unde a fost una dintre expresiile ideologice ale intereselor burgheziei revoluţionare, care se ridicase împotriva bisericii feudale, îm-

potriva dogmelor și ritualelor propovăduite de ea. Deismul s-a răspîndit în secolul al XVIII-lea în Franța; adepți ai lui au fost Voltaire și Rousseau. Așadar, deismul a constituit adesea în istoria filozofiei o cale de deviere de la religie și idealism spre materialism. Cu toate acestea, deismul a însemnat întotdeauna o anumită formă de compromis cu religia. Dacă odinioară deismul a fost o formă de critică a religiei, deși lipsită de consecvență, în condițiile actuale ideologii imperialismului încearcă cu ajutorul deismului să reînvie teoriile religioase perimate.

DE JURE — de drept, din punct de vedere juridic, potrivit legii. A recunoaște un guvern de jure înseamnă a-l recunoaște oficial și a stabili cu el relații diplomatice.

DELEGAT — reprezentant ales sau numit, împuternicit al unui stat sau al unui colectiv oarecare.

DEMAGOGIE — înșelarea maselor muncitoare prin tot felul de promisiuni și lozinci ademenitoare, dar mincinoase. Demagogia este una dintre principalele metode ale politicii partidelor burgheze.

D e m a g o g — omul care caută să atragă de partea sa masele cu ajutorul făgăduielilor mincinoase, prin lingușiri, denaturarea faptelor etc.

DEMARCAȚIE — delimitare; fixarea granițelor pe baza tratatelor corespunzătoare; marcarea frontierelor statului prin semne distinctive.

L i n i e d e d e m a r c a ț i e — linie care desparte două țări, două suprafețe de teren, teritoriile ocupate de diferite armate etc.

DEMERS — în practica diplomatică, acțiune sau intervenție făcută de un guvern, de Ministerul Afacerilor Externe sau de reprezentantul diplomatic pe lîngă guvernul altui stat. Demersul diferă de la caz la caz prin conținutul său (rugăminte, protest, prevenire) și ca formă (notă, declarație, memorandum).

DEMILITARIZARE — dezarmare, lichidarea industriei de război, a forțelor armate, a fortificațiilor militare. După cel de-al doilea război mondial au trebuit să fie demilitarizate Germania, ocupată de trupele U.R.S.S., Angliei, S.U.A. și Franței, și Japonia, ocupată de trupele americane. La *Conferința de la Potsdam din 1945* s-a stabilit că unul dintre principalele obiective ale ocupației este dezarmarea și demilitarizarea totală a Germaniei și lichidarea industriei ei de război. Aceleași sarcini au fost fixate și în *Declarația de la Potsdam din 1945* cu privire la Japonia.

Însă, curînd după terminarea războiului, imperialiștii puterilor occidentale au pornit la refacerea forțelor armate și a industriei de război a Germaniei occidentale, încălcînd hotărîrile cu privire la demilitarizarea ei, luate de comun acord (vezi *Acordurile de la Paris din 1954).*

DEMOCRAȚIA BURGHEZĂ— vezi *Democrație.*

DEMOCRAȚIE (literal — puterea poporului) — regim politic în care puterea aparține poporului. Democrația are întotdeauna un caracter de clasă și nu este altceva decît o formă politică a dictaturii claselor dominante.

În societatea capitalistă democrația este o formă a dominației de clasă a burgheziei, în care se proclamă egalitatea cetățenilor în fața legii, se proclamă drepturile persoanei și libertățile democratice: libertatea cuvîntului, a presei, a adunărilor etc. Dar aceste libertăți au un caracter limitat, deoarece nu poate exista o adevărată egalitate între exploatatori și exploatați, între capitaliști și muncitori. Aparatul de stat al democrației burgheze apără interesele proprietarilor, care folosesc mii de trucuri spre a împiedica pe oamenii muncii să participe la conducerea statului, spre a îngreuia accesul lor

la organul reprezentativ suprem al statului burghez — *parlamentul*.

Instaurarea democrației burgheze, cu tot caracterul ei limitat, a avut o însemnătate progresistă, deoarece a dus la lichidarea dependenței feudale și a contribuit la dezvoltarea forțelor de producție. Pe măsură ce capitalismul se dezvoltă, burghezia, care-și consolidase puterea, renunță la cuceririle democratice ale revoluției burgheze și se transformă într-o forță care frînează progresul societății.

În epoca imperialismului are loc în suprastructura politică a societății capitaliste o cotitură de la democrație înspre reacțiunea politică. Burghezia pornește ofensiva împotriva drepturilor democratice ale oamenilor muncii. Dar această politică a imperialiștilor întîmpină împotrivirea proletariatului din țările capitaliste, condus de partidele comuniste și muncitorești. Lupta pentru democrație este școala la care se formează conștiința și coeziunea proletariatului, la care el se maturizează sub raport politic. V. I. Lenin arăta că clasa muncitoare care nu-și face educația în lupta pentru democrație nu este în stare să săvîrșească o revoluție economică, să pună mîna pe putere în stat. În condițiile actuale, în urma schimbărilor radicale survenite în favoarea socialismului într-o serie de țări capitaliste, clasa muncitoare, în fruntea țărănimii muncitoare și a tuturor forțelor patriotice, are posibilitatea de a cuceri o majoritate trainică în parlament și de a-l transforma dintr-un organ al democrației burgheze într-un instrument al adevăratei voințe populare.

Un tip nou de democrație, superior din punct de vedere istoric, este d e m o c r a ț i a p r o l e t a r ă, s o c i a l i s t ă. *Dictatura proletariatului*, care reprezintă principalul conținut politic al perioadei de trecere de la capitalism la socialism, este în esență puterea poporului, exercitată pentru popor și în interesul poporului. Realizînd conducerea societății de către stat, clasa muncitoare și partidul ei comunist atrag pe toți oamenii muncii la conducerea statului, creează condițiile pentru dezvoltarea activității economice și politice a maselor, în interesul construirii socialismului și a comunismului.

În statul socialist, masele largi populare iau parte nemijlocit la rezolvarea treburilor statului prin sistemul organelor reprezentative ale puterii de stat. Aparatul statului socialist este organizat conform principiului *centralismului democratic*. Organele puterii executive dau socoteală în fața organelor alese respective; controlul maselor asupra activității aparatului de stat este de asemenea asigurat prin eligibilitatea judecătorilor și asesorilor populari, prin obligația lor de a face dări de seamă în fața alegătorilor.

Un exemplu viu de profundul democratism al societății socialiste îl constituie discutarea de către întregul popor în 1957 a problemelor cu privire la perfecționarea continuă a organizării conducerii industriei și construcțiilor în U.R.S.S. În întreprinderi și pe șantiere, în organizații și instituții științifice, în colhozuri, S.M.T.-uri și sovhozuri, în unitățile Armatei Sovietice și în instituții de învățămînt s-au ținut peste 514.000 de adunări, la care au participat peste 40.800.000 de oameni ai muncii; dintre care peste 2.300.000 au venit cu observații și propuneri. Peste 68.000 de oameni și-au expus propunerile lor în ziarele centrale și locale.

Teoria marxist-leninistă ne învață că fiecare națiune, săvîrșind revoluția socialistă, va aduce ceva specific într-o formă sau alta a democrației proletare, într-o varietate sau alta a dictaturii proletariatului. În Uniunea Sovietică democratismul socialist și-a găsit expresia în practica construi-

rii *Statului sovietic* și a fost consfințit pe cale legislativă în *Constituția U.R.S.S.* În țările de democrație populară, democratismul proletar este înfăptuit sub forma *democrației populare.*

DEMOCRAȚIE INTERNĂ DE PARTID — aplicarea consecventă de către partidul comunist a principiilor *centralismului democratic.* Aceasta înseamnă eligibilitatea tuturor organelor de conducere ale partidului de jos pînă sus, colegialitate în activitatea lor, obligația organelor de partid de a da periodic socoteală în fața organizațiilor de partid de activitatea lor, folosirea criticii și a autocriticii în sînul partidului, dreptul fiecărui membru de partid de a lua parte la discutarea liberă și constructivă în adunările de partid sau în presa de partid a problemelor politicii partidului. Democrația internă de partid contribuie la intensificarea activității masei membrilor de partid, la întărirea unității partidului și a disciplinei proletare conștiente. Măsurile organizatorice ale partidului în vederea dezvoltării democrației interne de partid sînt consemnate în *Statutul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.*

DEMOCRAȚIE POPULARĂ — formă de organizare politică a societății, putînd fi, ca conținut, în funcție de condițiile istorice concrete, sau o dictatură a proletariatului și a țărănimii, sau o *dictatură a proletariatului.* Într-o serie de țări din Europa și Asia orînduirea democrat-populară a apărut ca rezultat al unirii luptei de eliberare națională împotriva fascismului hitlerist și a militarismului japonez cu lupta revoluționară a oamenilor muncii. Popoarele acestor țări s-au folosit de înfrîngerea forțelor agresive pentru a scutura jugul capitaliștilor și moșierilor.

Principala forță motrice și hegemon în revoluțiile democrat-populare a fost proletariatul, care, sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești, a atras în luptă țărănimea, intelectualitatea progresistă și păturile patriotice ale burgheziei mici și mijlocii. Temelia largului front al luptei pentru democrație populară a fost alianța trainică dintre proletariat și țărănime, care în cursul revoluției s-a adîncit și s-a întărit necontenit.

În diferitele țări, revoluția democrat-populară s-a desfășurat în mod diferit, în funcție de condițiile concrete și de raportul de forțe între clase. Există totuși trăsături comune, care permit o caracterizare de ansamblu a mersului revoluțiilor democrat-populare, a apariției și dezvoltării statelor de democrație populară.

Inițial, revoluțiile democrat-populare au avut drept țel eliberarea de sub jugul imperialist, obținerea unei adevărate independențe naționale, înlăturarea tuturor rămășițelor medievale și feudale, sfărîmarea vechiului aparat de stat și înlocuirea lui printr-o orînduire de stat nouă și democratică, lichidarea capitalului monopolist și preluarea de către stat a pozițiilor-cheie din economia națională.

Prin realizarea acestor profunde schimbări, revoluția democrat-populară a pășit pe calea transformării ei în revoluție socialistă. În țările europene de democrație populară, toate aceste realizări au fost înfăptuite, sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești, începînd din toamna anului 1944 pînă în 1947—1948. În cursul procesului de desfășurare a revoluțiilor democrat-populare, în aceste state a fost instaurată dictatura proletariatului și a început construirea societății socialiste.

Procesul de afirmare și dezvoltare a orînduirii democrat-populare are în țările Orientului (Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Corceană, Republica Populară Mongolă, Republica Democrată Vietnam) trăsături specifice. În aceste țări, foste colonii sau semicolonii,

existau puternice rămășițe feudale. De aceea sarcinile general-democratice au aici o amploare mult mai mare decît în Europa.

În China, prima etapă a revoluției a avut drept obiectiv doborîrea de către masele populare, conduse de clasa muncitoare, a dominației forțelor unite ale imperialismului, feudalismului și capitalului birocratic și transformarea vechii societăți semicoloniale și semifeudale într-o societate democrat-populară. Din inițiativa Partidului Comunist Chinez a fost creat în cursul revoluției un Front democrat-popular unic, condus de proletariat și alcătuit din muncitori, țărani, mica burghezie orășenească și burghezia națională. Crearea Republicii Populare Chineze (1949) a marcat începutul etapei socialiste a revoluției. A fost înfăptuită reforma agrară și au fost naționalizate întreprinderile capitaliștilor care în trecut lucraseră în strînsă legătură cu imperialiștii străini. Economia Republicii Populare Chineze are mai multe sectoare. Rolul conducător îl deține sectorul de stat. Sub conducerea partidului comunist, poporul chinez făurește cu succes o economie socialistă (vezi *China*).

Prietenia și legăturile economice cu U.R.S.S. contribuie la succesul țărilor de democrație populară pe calea socialismului. Țările care după cel de-al doilea război mondial au început construirea socialismului s-au desprins pentru totdeauna din sistemul capitalist și alcătuiesc împreună cu Uniunea Sovietică sistemul mondial socialist și apără cauza păcii și a prieteniei între popoare.

DEMONSTRAȚIE POLITICĂ — una dintre formele de masă ale luptei oamenilor muncii, una dintre formele de exprimare a revendicărilor, a unui protest, a stării de spirit a opiniei publice prin organizarea unor manifestații de stradă și mitinguri.

DEMOS — în Grecia antică, în condițiile orînduirii sclavagiste — poporul de rînd, adică o parte a populației libere, în opoziție cu *aristocrația*.

DENAZIFICARE — procesul epurării vieții sociale, politice și economice a Germaniei de fascism (nazism), pentru a înlesni prefacerile democratice în țară după lichidarea regimului hitlerist. Hotărîrile privitoare la denazificare au fost adoptate de Conferințele din Crimeea și de la Potsdam. În conformitate cu aceste hotărîri, în zona sovietică de ocupație a Germaniei s-au creat comisii de denazificare, formate din reprezentanți ai partidelor și sindicatelor antifasciste. În scurt termen au fost concediați din posturile lor 520.000 de foști membri activi ai partidului hitlerist. Desfășurarea cu succes a denazificării în zona sovietică a permis terminarea denazificării încă în martie 1948. Totodată, foștii membri de rînd ai partidului hitlerist, care au rupt-o cu ideologia fascistă, au căpătat posibilitatea să participe la construcția democratică și să intre în rîndurile unuia sau altuia dintre partidele antifasciste create în Germania răsăriteană.

Autoritățile de ocupație ale puterilor occidentale nu au efectuat denazificarea în zonele lor.

DENNIS Eugene (n. 1904) — secretar al Comitetului Național al Partidului Comunist din S.U.A.

A început să muncească din tinerețe: a lucrat ca electrician, dulgher, hamal în port. În 1927 a intrat în partidul comunist. A luat parte activă la mișcarea grevistă. Din 1938 este membru al Comitetului Național al Partidului Comunist din S.U.A. În 1945 a luat parte activă la demascarea și zdrobirea grupului oportunist de dreapta al lui Browder și la refacerea partidului comunist. În 1946 a fost ales secretar general al Partidului Comunist din S.U.A. În 1949, împreună cu alți 10 conducători ai partidului comunist, Dennis a fost deferit justiției sub acuzarea falsă de „complot". În octombrie 1949 justiția l-a condamnat la 5 ani închi-

soare, dar în urma apelului făcut de Dennis şi de ceilalţi lideri ai partidului comunist el a mai rămas cîtva timp în libertate: în mai 1950 Dennis a fost arestat, sub pretextul unei „ofense aduse Congresului" şi nu a fost eliberat decît în martie 1951. În iulie 1951, după ce Tribunalul suprem al S.U.A. a confirmat sentinţa pronunţată în 1949, Dennis împreună cu ceilalţi conducători ai partidului comunist a fost închis. La 1 martie 1955, expirînd termenul pedepsei, Dennis împreună cu alţi cîţiva conducători ai P.C. din S.UA. au fost eliberaţi. Din 1957 este secretar al Comitetului Naţional al Partidului Comunist din S.U.A.

DEN SIAO-PIN (n. 1904) — locţiitor al premierului Consiliului de Stat al R.P. Chineze, membru al Comitetului permanent al Biroului Politic şi secretar general al C.C. al Partidului Comunist Chinez.

S-a născut dintr-o familie de funcţionari în provincia Sîciuan. Studiile superioare le-a făcut în Franţa. Din 1924 este membru al Partidului Comunist Chinez. În 1927 a luat parte activă la primul război civil revoluţionar. După înfrîngerea revoluţiei a lucrat în organele centrale ale partidului. Din 1929 pînă în 1937 a fost comisar al Armatei a VII-a, secretar al organizaţiei de partid a Armatei a VII-a, şeful secţiei politice unificate a Armatei I, locţiitor al şefului secţiei politice principale a Armatei Roşii. În afară de aceasta, Den Siao-pin a ocupat o muncă de conducere în organele locale de partid din provincia Ţziansi. În perioada primului război antijaponez (1937 — 1945) a fost comisar al diviziei 129-a a Armatei populare revoluţionare. În 1945, la Congresul al VII-lea al P.C. Chinez, a fost ales membru în C.C. al Partidului Comunist Chinez. În 1946—1949 a fost comisar al Armatei a II-a.

În 1949, după crearea republicii populare în China, Den Siao-pin a fost ales membru în Consiliul central popular guvernamental. În 1952 este numit în postul de locţiitor al premierului Consiliului administrativ de stat. În 1953—1954 a lucrat concomitent ca ministru de finanţe. În 1954 a fost numit locţiitor al preşedintelui Comitetului de stat al apărării R. P. Chineze, şef al Secretariatului C.C. al P.C. Chinez. Din 1955 este membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.C., iar din 1956 membru în Comitetul permanent al Biroului Politic şi secretar general al C.C. al P.C.C.

DENUNŢARE — desfacerea unui pact printr-o declaraţie unilaterală făcută de unul dintre statele semnatare. De regulă denunţarea este prevăzută în textul tratatului, stabilindu-se anumite norme şi un termen de notificare a denunţării. În U.R.S.S., pe baza punctului „O" art. 49 din Constituţia Sovietică şi a Legii privitoare la procedeele ratificării şi denunţării tratatelor internaţionale din 20 august 1938, denunţarea tratatelor internaţionale se face de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.

DEPARTAMENT — 1) ramură a administraţiei de stat şi instituţia care îl deserveşte; minister, de pildă *Departamentul de stat* în S.U.A.; 2) subdiviziunea unui minister (sau în Rusia ţaristă a unor instituţii guvernamentale); 3) denumirea regiunilor în care este împărţit un teritoriu, de pildă al Franţei.

DEPARTAMENT DE STAT — denumirea oficială a Ministerului Afacerilor Externe al S.U.A. În fruntea departamentului de stat se află un *secretar de stat*, numit de preşedinte şi care răspunde numai faţă de el.

DEPORTARE — exilare, surghiunire.

DEPRESIUNE — fază a ciclului industrial capitalist care urmează după criza economică şi care se caracterizează prin stagnarea producţiei, cererea slabă de mărfuri, nivelul scăzut al preţurilor etc.

DEPUTAT — persoană aleasă de populaţie ca membru într-un organ reprezentativ. În U.R.S.S. sînt deputaţi membrii tuturor Sovietelor de

deputați ai oamenilor muncii, începînd de la Sovietul sătesc și orășenesc și pînă la Sovietul Suprem al U.R.S.S., aleși prin vot universal, egal, direct și secret. Candidații sînt propuși de organizații obștești, asociații de oameni ai muncii și de adunările generale ale muncitorilor, funcționarilor, țăranilor și militarilor în întreprinderi, instituții, colhozuri și unități militare. Sînt aleși deputați cei mai buni oameni ai U.R.S.S., care și-au dovedit devotamentul față de patrie, față de poporul sovietic, care sînt demni de încrederea lui. Ei trebuie să aibă serioase calități politice și profesionale. Deputatul este dator să mențină un contact nemijlocit cu alegătorii săi și să le dea socoteală de activitatea sa. Alegătorii au dreptul să revoce pe deputatul care nu a justificat încrederea pe care i-au acordat-o.

Deputatul în Sovietul Suprem al U.R.S.S. are dreptul de a prezenta proiecte de legi, dreptul de a lua parte la discutarea și la rezolvarea oricărei chestiuni, precum și dreptul de a interpela guvernul UR.S.S. și pe oricare ministru. Deputatul se bucură de imunitate parlamentară, adică nu poate fi trimis în judecată sau arestat fără aprobarea Sovietului Suprem al U.R.S.S., iar în perioada dintre sesiuni fără aprobarea Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

DESPOTISM — sistem de organizare și de conducere a statului, bazat pe puterea monarhului (despot), nemărginită de nici un fel de legi. În sens figurat înseamnă autocrație și arbitrar față de subalterni.

DETERMINISM — concepția potrivit căreia toate fenomenele realității sînt condiționate cauzal. Materialismul dialectic se situează pe pozițiile determinismului: lumea materială există independent de conștiința omului; ea reprezintă mișcarea legică a materiei. Toate fenomenele din natură și din societate, voința și faptele omului sînt determinate, adică condiționate, provocate de anumite cauze. Teza materialismului dialectic privitoare la caracterul legic al proceselor care au loc în natură și în societatea omenească este confirmată de știință și de practică și are o uriașă însemnătate în activitatea social-istorică a oamenilor. În același timp marxism-leninismul respinge interpretarea metafizică și fatalistă a determinismului, care exclude întîmplarea (vezi *Necesitate și întîmplare*) în natură și în societate și care neagă rolul activ al oamenilor, claselor, partidelor în schimbarea orînduirilor sociale.

Determinismului i se opune indeterminismul, care neagă existența legilor obiective din natură și din societate și consideră că dezvoltarea acestora depinde exclusiv de voința subiectivă a omului, de întîmplare etc. Indeterminismul este antiștiințific, este o teorie idealistă.

DEVALORIZARE (depreciere) — micșorarea conținutului de aur (argint) al unității monetare sau scăderea cursului bancnotelor în raport cu aurul (argintul) sau cu valutele străine, efectuată în mod oficial de guvernele burgheze. Pînă la desființarea *sistemului etalonului-aur*, devalorizarea era una dintre metodele de stabilizare a valutelor în scopul măririi puterii lor de concurență pe arena internațională. După desființarea etalonului-aur ea nu este decît o etapă în cursul *inflației* și este însoțită de o urcare rapidă a prețurilor la obiectele de larg consum.

La sfîrșitul anului 1949 s-a efectuat o devalorizare masivă a valutelor capitaliste. Devalorizarea a început prin deprecierea cu 30,5% a lirei sterline engleze în raport cu dolarul. După aceea a urmat devalorizarea valutelor în peste 30 de țări capitaliste. Aceste măsuri au făcut să crească dependența economică a țărilor capitaliste din Europa occidentală față de capitalul american.

DEZARMARE — problemă de importanță internațională de asigurare a păcii și de preîntîmpinare a unor noi războaie prin reducerea generală

sau prin limitarea înarmărilor şi a forţelor armate.

Problema dezarmării a fost ridicată după primul război mondial de guvernul sovietic şi a fost obiectul de discuţie la multe conferinţe şi comisii internaţionale, mai ales în cadrul Ligii Naţiunilor. Dar imperialiştii din principalele ţări capitaliste — S.U.A., Anglia, Franţa, Germania, Japonia şi Italia — se străduiau, sub steagul „dezarmării morale" şi a tot felul de „garanţii ale securităţii", nu să asigure în mod real pacea, ci să-şi întărească puterea militară, politică şi economică.

Din prima zi a existenţei Statului sovietic, atunci cînd V. I. Lenin a chemat la încetarea imediată a războiului nedrept imperialist, Statul sovietic apără cu fermitate cauza păcii, luptă pentru reducerea şi limitarea înarmărilor. Încă în 1922, la Conferinţa de la Genova şi la Conferinţa de la Moscova pentru dezarmare, Rusia Sovietică a făcut propunerea de a se reduce înarmările. În cadrul comisiei pregătitoare şi la conferinţa pentru dezarmare a Ligii Naţiunilor, guvernul sovietic a propus să se adopte o convenţie cu privire la dezarmarea generală şi imediată, convenţie care prevedea demobilizarea forţelor armate, distrugerea armamentelor, desfiinţarea serviciului militar obligatoriu general etc. Pentru prima oară în istorie guvernul unei mari puteri a făcut propuneri precise şi concrete cu privire la o dezarmare totală şi generală. De atunci problema dezarmării a devenit o problemă actuală în relaţiile internaţionale.

Respingînd propunerea sovietică cu privire la dezarmarea generală, precum şi proiectul ulterior cu privire la reducerea proporţională şi progresivă a înarmărilor, propuse în cadrul Comisiei pregătitoare din 1929 şi la Conferinţa internaţională pentru dezarmare din 1932, puterile imperialiste au arătat că ele nu erau preocupate de problemele reducerii înarmărilor, ci făceau manevre diplomatice de repartizare a forţelor în vederea unui viitor război. Începînd din 1933, Conferinţa de la Geneva pentru dezarmare a devenit în fond o conferinţă în problema completării înarmării Germaniei. Germania hitleristă, care s-a înarmat cu ajutorul imperialiştilor americani, englezi şi francezi, a dezlănţuit cel de-al doilea război mondial.

În timpul celui de-al doilea război mondial, miniştrii Afacerilor Externe ai U.R.S.S., S.U.A. şi Angliei au adoptat la *Conferinţa de la Moscova din 1943* o hotărîre cu privire la necesitatea creării unei organizaţii internaţionale din care să facă parte toate ţările în vederea menţinerii păcii şi securităţii şi cu privire la colaborarea în vederea realizării unui acord general asupra reglementării înarmărilor în perioada de după război.

După cel de-al doilea război mondial, statele imperialiste au organizat cursa înarmărilor, care constituie o serioasă primejdie pentru cauza păcii. Chiar de la începutul activităţii *Organizaţiei Naţiunilor Unite*, U.R.S.S. depune toate eforturile pentru a pune capăt cursei înarmărilor, care ruinează popoarele şi statele şi creează o stare de încordare în relaţiile internaţionale.

În decembrie 1946, la prima sesiune a Adunării Generale, a fost adoptată o rezoluţie cu privire la principiile reducerii generale a înarmărilor, propusă de delegaţia sovietică. Rezoluţia recomanda Consiliului de Securitate să procedeze neîntîrziat la pregătirea unor hotărîri practice în domeniul reducerii înarmărilor şi al excluderii armei atomice din armamentele naţionale.

Năzuind spre încetarea „războiului rece", care accentua încordarea în relaţiile internaţionale, Uniunea Sovietică a luptat în mod consecvent şi ferm la toate sesiunile Adunării Generale a O.N.U. pentru interzicerea armei atomice, pentru reducerea forţelor armate, pentru încheierea unui Pact al Păcii între cele cinci mari

puteri. La *Conferința de la Berlin din 1954* s-a ajuns la un acord în ceea ce privește sprijinirea rezolvării cu succes a problemei dezarmării sau cel puțin a unei reduceri considerabile a înarmărilor.

Cea de-a 9-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (1954) a adoptat proiectul comun de rezoluție al unui număr de cinci state (U.R.S.S., S.U.A., Anglia, Franța și Canada) în problemele dezarmării. La 10 mai 1955, guvernul sovietic a propus subcomitetului comisiei O.N.U. pentru dezarmare un proiect de declarație a Adunării Generale a O.N.U. și proiecte de rezoluții ale ei despre încheierea unei convenții internaționale cu privire la reducerea înarmărilor și la interzicerea armei atomice și despre controlul internațional asupra reducerii înarmărilor și a interzicerii armei atomice. În aceste documente au fost expuse propuneri concrete cu privire la stabilirea de comun acord a unor niveluri pînă la care trebuie să fie reduse forțele armate ale marilor puteri. Problema încheierii cît mai grabnice a unei convenții internaționale cu privire la reducerea înarmărilor și la interzicerea armei atomice a fost pusă de Uniunea Sovietică la Conferința de la Geneva din 1955 a șefilor guvernelor U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței. În 1955, U.R.S.S. și-a redus forțele armate cu 640.000 de oameni, iar în 1956 — cu 1.200.000. În martie 1956, Uniunea Sovietică a făcut o nouă propunere cu privire la reducerea armamentelor clasice și a forțelor armate.

La 30 aprilie 1957 Uniunea Sovietică a prezentat propuneri cu privire la înfăptuirea unor măsuri parțiale de dezarmare. U.R.S.S. a propus să se înceteze sau să se suspende temporar experiențele cu arma nucleară, să se reducă forțele armate ale S.U.A., U.R.S.S. și Chinei la 2.500.000 de oameni, iar ale Marii Britanii și ale Franței la 750.000, urmînd ca ulterior aceste forțe armate să fie reduse respectiv la 1.000.000 — 1.500.000 și 650.000 de oameni, să se reducă armamentele clasice și cheltuielile militare cu 15%, să se instituie un control terestru și să se stabilească o largă zonă pentru fotografii aeriene în Europa, Asia și America. Uniunea Sovietică a propus de asemenea să se examineze problema lichidării treptate a bazelor militare străine pe teritoriile altor țări și problema reducerii forțelor armate străine staționate pe teritoriul Germaniei, precum și a forțelor armate ale S.U.A., Marii Britanii și Franței aflate pe teritoriul țărilor membre ale N.A.T.O., și reducerea forțelor armate ale Uniunii Sovietice de pe teritoriul țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia. În dorința de a înlesni adoptarea unei hotărîri de comun acord în problema dezarmării, Uniunea Sovietică a supus la 14 iunie 1957 spre aprobare subcomitetului comisiei O.N.U. pentru dezarmare o propunere cu privire la încetarea imediată a tuturor experiențelor cu arma atomică și cu hidrogen pe timp de 2—3 ani.

În 1958, U.R.S.S. și-a redus forțele armate cu încă 300.000 de oameni.

Cu toate că reducerea armamentelor și interzicerea armelor de exterminare în masă constituie o revendicare comună a maselor populare din toate țările lumii, puterile occidentale împiedică rezolvarea acestei probleme.

DEZAVUARE — dezaprobare; în special dezaprobarea unei persoane care a săvîrșit anumite acțiuni fără să aibă împuternicirile cuvenite. De pildă, un guvern sau un departament dezavuează pe reprezentantul său atunci cînd declară că nu este de acord cu punctul lui de vedere sau cu acțiunile lui.

DEZINFORMARE — răspîndire de știri false în mod intenționat în scopul de a induce în eroare.

DEZORGANIZARE — încălcarea ordinii, a disciplinei stabilite și în-

dreptate spre un anumit scop; lipsă de organizare, destrămare.

DEZORIENTARE — pierderea direcției; inducere în eroare.

DIALECTICĂ — cea mai multilaterală și mai profundă teorie a dezvoltării. Dialectica este opusă *metafizicii*, care privește fenomenele realității ca izolate unul de altul și imobile.

Prima formă istorică a gîndirii dialectice o constituie dialectica spontană a filozofilor lumii antice (China, India, Grecia și Roma). Teoriile filozofice ale acestei epoci sînt pătrunse de intuirea conexiunii generale a lucrurilor, a mobilității și a caracterului schimbător al naturii, de sezisarea contradicției interne a vieții și de căutarea unor noțiuni elastice care să fie în stare să exprime complexitatea proceselor din natură. Declinul societății antice a însemnat în același timp și declinul dialecticii spontane. În evul mediu s-a statornicit pretutindeni metoda antidialectică, metafizică de gîndire.

Filozofiei clasice germane, reprezentate prin Kant, Fichte, Schelling și *Hegel*, îi revine meritul de a fi restabilit dialectica pe baza noilor cuceriri ale cunoașterii. Această formă a dialecticii se deosebea de concepția dialectică despre lume a societății antice, în primul rînd, prin caracterul ei idealist, în al doilea rînd prin faptul că era lipsită de spontaneitatea și naivititatea gîndirii dialectice a filozofilor antici și constituia o dialectică idealistă fundamentată în mod conștient și sistematic.

Democrații revoluționari ruși — *Belinski*, *Herțen*, *Dobroliubov*, *Cernîșevski* — au făcut o încercare rodnică de a dezvolta dialectica pe o bază materialistă. Starea de înapoiere a Rusiei țariste nu le-a dat posibilitatea să îmbine materialismul cu dialectica într-o concepție unitară, de ansamblu.

Sarcina creării unei dialectici consecvent științifice au îndeplinit-o K. Marx și F. Engels. Pe baza generalizării datelor științei și a practicii social-istorice, ei au prelucrat în mod radical metoda dialectică a lui Hegel, luînd din dialectica lui Hegel tot ce conținea ea pozitiv. În filozofia marxistă, dialectica, bazată pe materialism, a devenit știința legilor celor mai generale de dezvoltare a naturii, societății și gîndirii. Dialectica marxistă privește realitatea obiectivă ca un complex de procese în care obiectele și fenomenele, precum și reprezentările noastre, se află în continuă transformare, într-un proces de necontenită apariție și distrugere (vezi *Metoda dialectică marxistă*).

DIAS José Ramos (1894—1942) — eminent militant al mișcării muncitorești internaționale și spaniole.

Dias s-a născut dintr-o familie de muncitori și a început să muncească de timpuriu. Din tinerețe a luat parte la mișcarea muncitorească. După ce a intrat în rîndurile partidului comunist în 1926, el a desfășurat o luptă activă pentru a curăța partidul de oportuniști și de sectariști, care în 1932 au fost alungați din conducerea partidului. În același an Dias a fost ales secretar general al partidului comunist și a deținut acest post pînă la moartea sa. Sub conducerea lui, partidul comunist a devenit un partid marxist de masă al clasei muncitoare din Spania, a izbutit să creeze Frontul popular, care a obținut victoria în alegerile parlamentare din februarie 1936. Începînd din 1935, Dias a fost membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste.

În 1936—1939, partidul comunist, sub conducerea lui Dias și *Ibarruri*, a fost în fruntea luptei armate eroice a poporului spaniol împotriva rebelilor franchiști și intervenționiștilor italo-germani. Din 1939 Dias s-a aflat în emigrație.

DICTAT — act prin care un stat imperialist puternic impune condi-

țiile, pretențiile sale altei țări cu ocazia încheierii unor convenții.

DICTATURA PROLETARIATULUI — puterea de stat a proletariatului, instaurată prin revoluția socialistă în vederea asigurării trecerii de la capitalism la socialism; conducerea de stat a societății de către clasa muncitoare — cea mai înaintată clasă.

Problema dictaturii proletariatului este principalul în marxism-leninism și constituie principalul conținut al revoluției proletare. Teoria marxist-leninistă ne învață că între societatea capitalistă și societatea comunistă există o perioadă de transformare revoluționară a primei în cea de-a doua, iar statul acestei perioade de trecere nu poate fi decît dictatura revoluționară a proletariatului. Sarcinile proletariatului în revoluția socialistă nu se limitează la luarea puterii; ele constau în lichidarea vechii orînduiri economice și politice a capitalismului bazată pe exploatarea omului de către om și în crearea unei noi orînduiri sociale — societatea comunistă.

Dictatura proletariatului este o formă deosebită a alianței de clasă a proletariatului cu masele țărănimii muncitoare, proletariatul avînd rolul conducător în această alianță. Clasa muncitoare poate îndeplini cu succes sarcinile revoluției socialiste numai în cazul cînd se bizuie pe sprijinul maselor exploatate ale *claselor neproletare*. De aceea alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare constituie principiul cel mai înalt al dictaturii proletariatului. Această bază largă a dictaturii proletariatului este asigurată de faptul că lupta clasei muncitoare pentru comunism corespunde intereselor fundamentale ale tuturor oamenilor muncii. Baza socială a dictaturii proletariatului se lărgește pe măsură ce se dezvoltă construcția socialistă. În societatea sovietică, unde au fost lichidate clasele exploatatoare, dictatura proletariatului se sprijină pe alianța trainică dintre clasa muncitoare și țărănime, pe unitatea moral-politică a întregului popor.

Forța conducătoare și îndrumătoare a dictaturii clasei muncitoare este partidul comunist — detașamentul de anvagardă al oamenilor muncii în lupta lor pentru construirea societății comuniste. Principalele curele de transmisie în sistemul dictaturii clasei muncitoare, care leagă partidul de masele largi populare, sînt organizațiile de masă ale oamenilor muncii: sovietele, sindicatele, uniunile colhoznice cooperatiste, Comsomolul.

Una dintre cele mai importante probleme ale teoriei marxist-leniniste este problema formei de stat a dictaturii proletariatului. Marxism-leninismul ne învață că, în timp ce esența perioadei de trecere de la capitalism la comunism este una singură — dictatura proletariatului —, formele de stat ale acestei dictaturi pot fi cele mai diverse. În U.R.S.S., ca urmare a victoriei Revoluției din Octombrie, s-a instaurat dictatura proletariatului sub forma sovietelor. Puterea sovietică ca formă de stat a dictaturii proletariatului a fost descoperită de V. I. Lenin pe baza studierii experienței celor două revoluții ruse.

Paralel cu forma sovietică de reorganizare a societății, în China și în țările de *democrație populară* s-a instaurat dictatura proletariatului sub alte forme.

DIJMA — 1. plată anuală forțată, percepută de moșieri de la țăranii iobagi în natură sau bani. În Rusia, înainte de desființarea iobăgiei, dijma era una din principalele forme de exploatare feudalo-iobăgistă a țăranilor. Mărimea dijmei depindea de bunul plac al moșierului și atingea adesea proporții insuportabile pentru gospodăria țărănească. Dijma era răspîndită mai ales în guberniile centrale și de nord-vest ale Rusiei, unde industria și comerțul erau relativ dezvoltate, pe cînd în guberniile din sud predomina *claca*. De multe ori țăranii dijmași erau nevoiți să părăsească

satul în căutare de cîştig pentru plata dijmei.

— 2. Arendă înrobitoare, plătită de arendaş proprietarului funciar, nu în bani, ci printr-o anumită parte a recoltei. Caracteristică pentru epoca feudalismului, este practicată pe scară largă şi în capitalism, mai ales în ţările coloniale şi semicoloniale, cît şi în Italia, unde $^1/_4$ din totalul gospodăriilor ţărăneşti sînt exploatate pe baza arendei în dijmă. O varietate a dijmei este dijma pe din două, cînd arendaşul dă proprietarului de pămînt jumătate din recoltă.

DIJMĂ LA TARLA — vezi *muncă în dijmă*.

DIMITROV Gheorghi (1882—1949) — eminent militant al mişcării muncitoreşti bulgare şi internaţionale.

S-a născut dintr-o familie de muncitori. În 1902 a intrat în partidul social-democrat bulgar. Împreună cu *Blagoev* a luat parte activă la constituirea partidului revoluţionar, al *tesneacilor*. În 1909 a fost ales membru în C.C. al acestui partid. Din 1904 pînă în 1923 Dimitrov a fost unul dintre conducătorii uniunii sindicale revoluţionare din Bulgaria. În anii primului război mondial a desfăşurat o propagandă revoluţionară împotriva războiului. În 1919—1920 a condus mişcarea grevistă de masă a proletariatului bulgar, iar în 1923 a condus insurecţia armată a muncitorilor şi ţăranilor bulgari. După înfrîngerea insurecţiei, Dimitrov, condamnat în contumacie la moarte, a fost nevoit să emigreze din Bulgaria. În străinătate a activat în posturi de conducere în Comitetul Executiv al Internaţionalei Comuniste. În 1933 a fost arestat de autorităţile fasciste din Berlin sub învinuirea de incendiere a Reichstagului.

La *procesul de la Leipzig*, Dimitrov, de pe banca acuzării, a demascat cu curaj fascismul, chemînd pe oamenii muncii din întreaga lume să-şi strîngă rîndurile. Mişcarea largă de protest şi vădita inconsistenţă a acuzaţiilor i-au silit pe fascişti să-l elibereze pe Dimitrov din închisoare. În 1934 el a sosit în U.R.S.S. Din 1935 pînă în 1943 el a fost secretar general al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. Din 1937 pînă în 1945 a fost deputat al Sovietului Suprem al U.R.S.S.

În 1942, sub conducerea partidului comunist în frunte cu Dimitrov, s-a creat în Bulgaria Frontul Patriei, care a reunit toate forţele antifasciste din ţară. La 9 septembrie 1944 oamenii muncii din Bulgaria, sub conducerea partidului comunist, au săvîrşit un act revoluţionar şi au luat puterea în mîinile lor. În noiembrie 1945 Dimitrov s-a întors în patrie. În noiembrie 1946 a fost ales de Marea Adunare Populară preşedinte al Consiliului de Miniştri. Dimitrov a fost secretar general al C.C. al Partidului Comunist din Bulgaria şi conducătorul Frontului Patriei.

DINASTIE — familie domnitoare; un şir de suverani din acelaşi neam, din aceeaşi familie. Puterea se transmite membrilor de familie în ordine succesorală. Exemple de dinastii sînt: Romanovii în Rusia, Burbonii în Franţa, Habsburgii în Austria, Hohenzolernii în Prusia (iar apoi în Germania), dinastia de Hanovra în Anglia.

„DIPLOMAŢIA ATOMICĂ" — denumirea politicii externe şi a metodelor diplomatice ale imperialismului american, care căuta să folosească faptul că dispune de arma atomică pentru a exercita presiuni asupra altor ţări. Termenul de „diplomaţie atomică" a început să fie uzitat după ce S.U.A. au lansat în august 1945 bombele atomice asupra oraşelor japoneze Hiroşima şi Nagasaki.

„DIPLOMAŢIA DOLARULUI" — denumire larg răspîndită sub care se înţeleg metodele de politică externă folosite de monopoliştii S.U.A. în scopul asigurării expansiunii economice şi politice a imperialismului american. Termenul „diplomaţia dolarului" a intrat în uz în perioada cînd era preşedinte Taft (1909—1913), care

a fundamentat intervenţia S.U.A. în ţările Americii latine prin „necesitatea" de a asigura capitaliştilor americani condiţii pentru investiţii avantajoase în străinătate.

DIPLOMAŢIE — complexul metodelor, procedeelor şi acţiunilor în domeniul relaţiilor internaţionale prin care un stat oarecare îşi înfăptuieşte obiectivele şi sarcinile de politică externă. Diplomaţia exista din cea mai îndepărtată antichitate, însă formele ei actuale au luat naştere în secolele al XVI-lea—al XVII-lea, cînd, cu prilejul creării marilor state centralizate şi extinderii relaţiilor lor internaţionale politice şi comerciale, au apărut reprezentanţele diplomatice permanente. Diplomaţia a căpătat o deosebită însemnătate în secolele al XIX-lea—al XX-lea, şi mai ales o dată cu începutul epocii imperialismului, care a dus la ascuţirea relaţiilor internaţionale, la apariţia unor mari blocuri de puteri ostile şi la războaie mondiale.

Principalele atribuţii ale diplomaţiei sînt următoarele: reprezentarea statului în străinătate, apărarea drepturilor şi intereselor sale, realizarea obiectivelor sale de politică externă, ducerea de tratative, menţinerea relaţiilor curente, încheierea de acorduri între state, participarea la conferinţe şi organizaţii internaţionale etc. Activitatea diplomatică a statului se realizează sub conducerea nemijlocită a guvernului, de către departamentul afacerilor externe şi de organele sale din străinătate: reprezentanţele diplomatice din statele străine şi delegaţiile, împuterniciţii şi agenţii speciali.

Diplomaţia U.R.S.S. duce chiar din momentul apariţiei orînduirii sovietice o luptă neîncetată şi consecventă pentru pace, pentru dreptul popoarelor la independenţă şi suveranitate, pentru colaborarea internaţională. Un principiu de neclintit al diplomaţiei sovietice este recunoaşterea egalităţii în drepturi a tuturor popoarelor, respectarea drepturilor tuturor naţiunilor, neamestecul în treburile interne ale altor state, respectarea obligaţiilor convenţionale. Bazîndu-se pe convingerea fermă că este posibilă coexistenţa paşnică a celor două sisteme opuse, diplomaţia sovietică depune toate eforturile pentru preîntîmpinarea războaielor şi întărirea colaborării internaţionale.

DIRECTIVĂ — indicaţie, linie de conduită dată de un organ superior de conducere unui organ subordonat.

DISCIPLINĂ — 1) ramură specială a unei ştiinţe; 2) respectarea strictă a normelor stabilite. Există disciplină de stat, de partid, disciplina muncii, financiară, militară etc.

Disciplină de partid — una dintre principalele îndatoriri ale tuturor membrilor partidelor comuniste şi ale tuturor organizaţiilor de partid. Ea cere să te conformezi programului, statutului, politicii partidului, să îndeplineşti cu fermitate hotărîrile partidului şi ale organelor sale, să lupţi activ pentru victoria comunismului. O disciplină riguroasă de partid constituie baza puterii P.C.U.S., reprezintă unitatea sa de voinţă şi de acţiune care asigură conducerea eficientă a maselor de oameni ai muncii. Potrivit Statutului Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, un membru de partid este dator să respecte disciplina de partid şi de stat, care este la fel de obligatorie pentru toţi membrii de partid. Partidul are o singură disciplină, o singură lege pentru toţi comuniştii, indiferent de meritele lor şi de funcţiile pe care le ocupă. Încălcarea disciplinei de partid şi de stat constituie un lucru grav, care dăunează partidului, şi de aceea este incompatibilă cu rămînerea în rîndurile partidului. Disciplina de partid cere supunerea necondiţionată a organelor inferioare ale partidului faţă de cele superioare, a minorităţii faţă de majoritate, supunerea tuturor organizaţiilor şi tuturor membrilor de partid faţă de hotărîrile congreselor partidului şi ale C.C. al P.C.U.S. Dis-

ciplina de partid se bazează pe o supunere conştientă şi liber consimţită.

Disciplina muncii în U.R.S.S. — stricta respectare a regulilor care stabilesc relaţiile dintre oameni în procesul muncii în comun. Disciplina socialistă a muncii se bazează pe o atitudine conştientă faţă de muncă, care e considerată o chestiune de onoare. Relaţiile dintre oameni în procesul producţiei socialiste sînt relaţii de colaborare tovărăşească şi de într-ajutorare între oameni ai muncii liberi de exploatare. Îndeplinirea conştiincioasă a obligaţiilor de muncă, respectarea disciplinei muncii constituie nu numai o datorie morală, ci şi una cetăţenească pentru toţi oamenii muncii din U.R.S.S. Obligaţia generală a cetăţenilor sovietici de a respecta disciplina muncii este consacrată în art. 130 al Constituţiei U.R.S.S. Obligaţiile concrete de muncă ale muncitorilor şi funcţionarilor, ale membrilor colhozurilor, ale membrilor artelurilor meşteşugăreşti se stabilesc în conformitate cu legislaţia muncitorească în vigoare prin regulamente de ordine interioară a muncii, prin regulamente tehnice, instrucţiuni şi alte acte.

DISCREDITARE — defăimarea, subminarea încrederii în cineva, diminuarea prestigiului cuiva.

DISCRIMINARE — deosebire: 1) în relaţiile internaţionale prin discriminare se înţelege restrîngerea drepturilor unui stat sau ale unor cetăţeni ai lui în raport cu drepturile de care se bucură alte state sau cetăţenii lor.

2) Discriminare rasială — ştirbirea drepturilor unor persoane de altă rasă; asuprirea de către imperialişti a populaţiei băştinaşe din ţările coloniale şi dependente; asuprirea minorităţilor naţionale în ţările capitaliste, lipsirea lor de drepturile elementare, o atitudine disprepuitoare faţă de ele (de pildă discriminarea rasială din Uniunea Sud-Africană faţă de populaţia băştinaşă şi faţă de hinduşi, în S.U.A. faţă de negri).

DISPUTĂ — dezbatere publică, discutarea unei chestiuni.

DISTRICT NAŢIONAL — parte dintr-un ţinut sau regiune din U.R.S.S. a cărei populaţie are o compoziţie naţională omogenă şi este o subdiviziune administrativă teritorială separată. Toate districtele naţionale se află înăuntrul graniţelor R.S.F.S.R. În districtele naţionale, organul puterii de stat este Sovietul districtual al deputaţilor oamenilor muncii, care funcţionează pe baza „Regulamentului privind districtele naţionale", stabilit de Sovietul Suprem al R.S.F.S.R. În R.S.F.S.R. există zece districte naţionale: Coreac, Ciucotca, Taimîr, Evenc, Hantî-Mansi, Iamalo-Neneţ, Bureat-Mongol-Aghinschi, Bureat-Mongol-Ust-Ordînschi, Comi-Permeac şi Neneţ. Fiecare district naţional trimite în Sovietul Naţionalităţilor cîte un deputat.

DIVERSIUNE — formă a activităţii de sabotaj a serviciilor de spionaj ale statelor burgheze, menită să submineze puterea militară şi economică a ţării inamice. Diversiuni sînt: organizarea de incendieri şi explozii la întreprinderi şi construcţii industriale, organizarea de deraieri de trenuri, inundarea minelor, distrugerea vitelor şi a semănăturilor, otrăviri în masă etc. Pe lîngă diversiuni economice, statele burgheze folosesc pe scară largă în lupta cu inamicul şi diversiunea politică. Ea constă în răspîndirea a tot felul de zvonuri provocatoare în rîndurile populaţiei, în propagandă antiguvernamentală etc.

DIVIDEND — partea din profitul *societăţilor pe acţiuni* distribuită acţionarilor.

DI VITTORIO Giuseppe (1892—1957) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti italiene şi internaţionale. În 1924 a intrat în rîndurile Partidului Comunist din Italia. În acelaşi an, din însărcinarea partidului comunist, a înfiinţat Asociaţia naţională a ţăranilor săraci. În 1926, cînd s-a intensificat teroarea, a fost nevoit să emigreze din Italia. Din 1930 este

membru în Biroul Politic al C.C. al Partidului Comunist din Italia. În timpul războiului național revoluționar al poporului spaniol a fost comisar politic al brigăzii I internaționale, care a luptat împotriva intervenționiștilor italo-germani.

La începutul anului 1941, Di Vittorio a fost arestat de hitleriști și predat fasciștilor italieni. Începînd din 1943, după răsturnarea regimului lui Mussolini, a luat parte activă la lupta de eliberare națională a poporului italian împotriva ocupanților hitleriști. În iunie 1944, Di Vittorio, în numele partidului comunist, a semnat împreună cu socialiștii și catolicii așazisul pact de la Roma de unificare a sindicatelor (în 1948 catolicii au denunțat acest pact). În 1947 a fost ales secretar general al *Confederației Generale a Muncii din Italia (C.G.M.I)*. În aprilie 1948 muncitorii agricoli și țăranii din provinciile Foggia și Bari l-au ales pe Di Vittorio deputat în parlament. În octombrie 1945 el a fost ales vicepreședinte, iar în 1949 președinte al *Federației Sindicale Mondiale*.

DOBÎNDĂ — în capitalism, venitul obținut la capitalul bănesc dat cu împrumut sau depus la bancă; parte a profitului cedat de capitalistul industrial proprietarului capitalului de împrumut pentru împrumutul acordat de acesta din urmă. Izvorul dobînzii este plusvaloarea. Mărimea dobînzii oscilează în funcție de rata mijlocie a profitului și de cererea și oferta de capital de împrumut.

În economia socialistă, dobînda, atît cea plătită de întreprinderi la împrumuturile ce li s-au acordat cît și cea plătită de stat deținătorilor de obligațiuni ale împrumuturilor de stat, deponenților la casele de economii etc., este o parte a venitului net și reprezintă plata stabilită de stat pentru folosirea temporară a mijloacelor bănești împrumutate. Mărimea dobînzii este stabilită de stat în mod planificat, în interesul dezvoltării economiei socialiste și pentru a-i stimula pe oamenii muncii care își pun economiile la dispoziția statului. La stabilirea dobînzii, statul are în vedere necesitatea de a asigura cointeresarea materială a întreprinderilor și a organizațiilor în păstrarea mijloacelor bănești disponibile la bănci, cointeresarea lor în folosirea cît mai rațională și mai grijulie a banilor statului, precum și cointeresarea materială a cetățenilor în depunerea economiilor lor.

DOBROLIUBOV Nikolai Aleksandrovici (1836—1861) — mare democrat-revoluționar rus, filozof materialist și critic literar.

Tatăl său era preot. A învățat la seminarul din Nijni-Novgorod. În 1853 a intrat la Institutul pedagogic principal din Petersburg. La absolvirea institutului (1857) a devenit colaborator permanent, iar apoi redactor al revistei „Sovremennik". Dobroliubov împreună cu N. G. *Cernîșevski* s-au situat în fruntea mișcării revoluționare ruse din deceniile al 5-lea—al 7-lea din secolul trecut. Dobroliubov caracteriza Rusia moșierilor feudali ca o lume a despotismului: sălbatică, dementă, o lume a nedreptății, „o lume a tăcerii mormîntale, de ocnă".

Dobroliubov a fost un eminent filozof materialist. El a dus o luptă susținută împotriva idealismului și religiei, a aplicat în mod strălucit concepțiile sale dialectice la lucrările de critică literară și la explicarea unei serii de fenomene din viața socială.

Dobroliubov vedea în popor principalul creator al istoriei; el înțelegea că istoria a fost dintotdeauna teatrul luptei de clasă, al luptei dintre „cei ce muncesc" și „paraziți". El a scris că dezvoltarea istoriei a determinat pînă acum „numai schimbarea formei exploatării; aceasta devine mai abilă și mai rafinată; esența însă rămîne aceeași atîta timp cît posibilitatea de exploatare continuă să se mențină". În ansamblu, Dobroliubov nu a izbutit însă să se dezbare de concepția idealistă asupra istoriei, rămînînd un socialist utopist. Recunoscînd

necesitatea dezvoltării industriale în Rusia, el credea totodată în posibilitatea trecerii la socialism prin obștea țărănească și nu înțelegea încă importanța proletariatului ca forță hotărîtoare menită să înfăptuiască revoluția socialistă.

Dobroliubov a adus o mare contribuție la dezvoltarea esteticii materialiste științifice și a criticii literare. Respingînd „arta pură", el cerea ca arta să aibe un conținut social combativ, să fie apropiată de popor și să exprime interesele lui.

Principalele opere ale lui Dobroliubov sînt: „Dezvoltarea organică a omului în legătură cu activitatea sa intelectuală și morală" (1858), „Ce este oblomovismul?" (1859), „O rază de lumină în împărăția întunericului" (1860), „Cînd se va lumina de zi cu adevărat?" (1860) și altele.

DOCTRINA EISENHOWER — programul de politică externă agresivă a guvernului S.U.A. în Orientul apropiat și mijlociu, proclamat oficial la 9 martie 1957, după semnarea de către președintele Eisenhower a rezoluției comune a ambelor camere ale Congresului. Potrivit rezoluției, președintele Statelor Unite „este împuternicit să înfăptuiască în regiunea Orientului mijlociu programul de ajutor militar față de orice țară sau grup de țări din această regiune". Rezoluția dă președintelui dreptul să folosească după aprecierea sa forțele armate ale S.U.A. în Orientul apropiat și mijlociu împotriva oricărei țări care s-ar afla „sub controlul comunismului internațional". Astfel rezoluția acordă guvernului S.U.A. dreptul de a duce politica bunului plac imperialist în regiunea întinsă a Orientului apropiat și mijlociu. Doctrina Eisenhower a fost lansată de Statele Unite în condițiile puternicului avînt al mișcării de eliberare națională după înfrîngerea agresiunii anglo-franco-izraeliene împotriva Egiptului. Orientul mijlociu și apropiat era de multă vreme arena unei lupte de concurență între monopolurile petrolifere engleze și americane. Statele Unite au încercat să folosească înfrîngerea politică-militară suferită de Anglia pentru înlăturarea ei definitivă. În acest scop, după eșecul agresiunii anglo-franco-izraeliene, ideologii americani au lansat teoria așa-zisului „vid" care s-ar fi format în Orientul mijlociu și apropiat și care trebuie să fie umplut de Statele Unite.

Doctrina Eisenhower reprezintă o politică colonialistă, imperialistă, îndreptată în primul rînd împotriva mișcării de eliberare națională. Ea constituie o încălcare grosolană a principiilor fundamentale ale Cartei Organizației Națiunilor Unite, deoarece esența doctrinei Eisenhower constă în faptul că Statele Unite își arogă dreptul de a decide în problemele războiului sau păcii în regiunea Orientului apropiat și mijlociu fără să țină seama de O.N.U. Popoarele țărilor din Orientul apropiat și mijlociu și opinia publică progresistă din întreaga lume au înfierat doctrina imperialistă Eisenhower. Guvernul sovietic, într-o serie de documente diplomatice, a dezvăluit esența agresivă a doctrinei Eisenhower și a făcut propuneri în scopul reglementării pașnice a problemelor litigioase din regiunea Orientului apropiat și mijlociu. Intervenția americană în Liban din iulie 1958 reprezintă „doctrina Eisenhower" în acțiune.

DOCTRINA MONROE — declarația în problemele de politică externă dată publicității de președintele S.U.A., James Monroe, în mesajul adresat Congresului la 2 decembrie 1823.

Doctrina Monroe era îndreptată împotriva amestecului statelor europene în treburile țărilor Americii. Dar S.U.A., conform acceleiași doctrine Monroe, și-au instituit tutela lor asupra acestor țări. Încă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, doctrina Monroe s-a transformat într-un important instrument diplomatic în vederea expansiunii imperialismului american. Statele Unite foloseau această doctrină și pentru „fundamentarea" cotro-

pirii coloniilor spaniole din America (vezi *Războiul hispano-american din 1898)* şi pentru „justificarea" numeroaselor intervenţii în ţările Americii latine. Dacă la început conţinutul doctrinei Monroe era definit pe scurt prin cuvintele „America americanilor", curînd a devenit evident că adevăratul ei sens era: „Întreaga Americă pentru S.U.A.".

DOCTRINA TRUMAN — programul politicii externe a guvernului preşedintelui Truman, proclamat de el în mesajul adresat Congresului S.U.A. la 12 martie 1947.

Doctrina Truman prevedea alocarea sumei de 400.000.000 de dolari pentru „ajutorarea" Greciei şi a Turciei, aceste fonduri fiind destinate luptei împotriva mişcării comuniste. În ansamblul ei, doctrina trasa un program de sprijinire a forţelor reacţionare, de întărire a orînduirii capitaliste în ţările burgheze, de restaurare a capitalismului acolo unde acesta fusese înfrînt. Ea mai urmărea scopul asigurării condiţiilor de extindere a expansiunii imperialismului american. În 1949 Congresul S.U.A. a votat un program bazat pe principiile doctrinei Truman. Punctul al 4-lea din acest program prevede acordarea de „ajutor" financiar şi tehnic ţărilor slab dezvoltate. Acest punct este folosit de monopolurile S.U.A. pentru exportul de capital şi asigurarea de profituri maxime. Astfel, din 1946 pînă în 1953 inclusiv, societăţile particulare şi unii capitalişti individuali au obţinut în America latină profituri de 22 de ori mai mari decît creditele acordate de guvernul S.U.A. ţărilor latine-americane sub toate formele de „ajutor" economic, social şi tehnic.

DOCTRINĂ — învăţătură sau teorie politică, filozofică sau de altă natură; program politic.

DOGMATISM — promovarea în mod necritic a unei teorii sau a unei teze perimate. Dogmatismul este caracteristic tuturor religiilor, tuturor sistemelor de teorii metafizice care apără ceea ce şi-a trăit traiul, ceea ce este învechit, reacţionar şi luptă împotriva a ceea ce este nou, a ceea ce se dezvoltă.

O teorie justă în sine se poate transforma în dogmă dacă este considerată ca ceva împietrit, nesupus dezvoltării. Marxismul nu admite concluzii şi formule imuabile, obligatorii pentru oricare epocă a istoriei. Clasicii marxismului au arătat de repetate ori că marxismul este o ştiinţă care e în permanentă dezvoltare, că unele formule şi concluzii ale teoriei marxist-leniniste nu pot să nu se schimbe în decursul timpului, nu pot să nu fie înlocuite prin noi formule şi concluzii, care corespund noilor sarcini istorice.

În Declaraţia Consfătuirii reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti din ţările socialiste care a avut loc la Moscova între 14 şi 16 noiembrie 1957 se subliniază cu tărie că dogmatismul duce la sectarism, la ruperea partidului de mase şi reprezintă un pericol serios pentru mişcarea comunistă internaţională. Condamnînd dogmatismul, partidele comuniste consideră că, în actualele condiţii, principalul pericol îl constituie revizionismul, cu alte cuvinte oportunismul de dreapta, ca manifestare a ideologiei burgheze.

DOGME — 1) teze nedovedite, acceptate pe bază de credinţă, fără a ţine seama de condiţiile istorice concrete; 2) tezele fundamentale ale doctrinelor religioase, statornicite, chipurile, de dumnezeu şi prezentate de biserică credincioşilor ca adevăruri absolute. Dogmele au caracter fantastic şi joacă un rol însemnat în propagarea de către biserică a ideilor care convin claselor exploatatoare. Principalele dogme ale creştinismului sînt: dogma păcatului originar al tuturor oamenilor şi dogma ispăşirii. Potrivit dogmei ispăşirii, Hristos — personaj mitic — ar fi asigurat prin moartea sa credincioşilor fericirea veşnică după moarte, care se dobîndeşte prin supunere şi răbdare, adică

prin renunțarea la lupta de clasă împotriva exploatatorilor.

DOMINIOANE — țări care fac parte din imperiul britanic, formal suverane și egale în drepturi cu Anglia, de fapt însă aflate într-un anumit grad de dependență politică și economică față de ea. Sînt dominioane: Canada (din 1867), Uniunea Australiană (din 1901), Noua Zelandă (din 1907), Uniunea Sud-Africană (din 1910) și Ceilonul (din 1948). Newfoundland, care era pînă în 1933 dominion, a fost transformat în colonie, iar din 1949 alipit la Canada. Irlanda, fostă dominion, și-a proclamat în 1949 independența și a ieșit din componența imperiului britanic. În 1947 au obținut statut de dominion India și Pachistanul. În 1950 India și în 1956 Pachistanul au fost proclamate republici independente. În 1957 a căpătat statut de dominion *Ghana*.

Dominioanele au dreptul să întrețină relații de sine stătătoare cu țările străine, sînt membre ale Organizației Națiunilor Unite. Reprezentant al puterii regale în dominioane este guvernatorul general, numit de obicei din rîndurile cetățenilor dominionului respectiv. Dominioanele sînt reprezentate la Londra prin comisari supremi. Pentru coordonarea problemelor de politică externă, militare și economice, Anglia se consultă cu dominioanele la *conferințele membrilor Commonwealth-ului*.

„DOSAAF" — Societatea unională voluntară de sprijinire a armatei, aviației și flotei; organizație voluntară de masă a oamenilor muncii din U.R.S.S. Societatea s-a înființat în 1951 prin unificarea într-o singură societate unională a trei societăți independente: Societatea de sprijinire a armatei („Dosarm"), a aviației („Dosav") și a flotei („Dosflot"), organizate în 1948.

Predecesoarea acestor societăți a fost „Osoaviahim" (Societate de sprijinire a apărării și a construcției aviatice-chimice a U.R.S.S.), organizat în 1927 prin fuziunea a două societăți voluntare care existaseră mai înainte: „Aviahim" și Societatea de sprijinire a apărării. Activitatea societății „Osoaviahim" în ce privește instruirea militară a oamenilor muncii s-a bucurat de o înaltă apreciere din partea guvernului sovietic, care a decorat-o cu ordinul „Steagul Roșu".

„Dosaaf"-ul are misiunea să propage și să răspîndească cunoștințe militare, tehnice-militare, aviatice și militare-maritime nu numai printre membrii săi, ci și în rîndurile populației; să pregătească populația pentru toate formele de apărare antiaeriană și contra gazelor; să instruiască pe membrii săi în specialitatea militară aviatică și maritimă-navală, să dezvolte sportul de masă în domeniile ski, tir, aviație, parașutism, planorism, de radioamatori, automobilism, motociclism, militar-maritim și al sporturilor nautice, precum și în domeniul aeromodelismului, automodelismului și navomodelismulni și al creșterii cîinilor de serviciu.

Temelia societății o constituie organizațiile de bază, create (cu un număr de cel puțin 3 membri) în întreprinderi și instituții, în colhozuri, sovhozuri, S.T.R. și instituții de învățămînt. Poate fi membru al societății orice cetățean al U.R.S.S. care a împlinit vîrsta de 14 ani. În organele de conducere se aleg membri ai societății care au împlinit vîrsta de 18 ani.

Societatea scoate un ziar al său, „Patriotul sovietic", și revistele: „Cunoștințe militare", „Radio", „Aripile patriei", „La volan", editează cărți și broșuri în domeniul activității militare de masă. Ea dispune de o largă rețea de cluburi sportive, are centre de aeromodele și centre nautice, școli de apărare antiaeriană etc.

Din rîndurile societății s-au ridicat sute de maiștri ai sportului automobilistic, motocielist, hipic și ai sporturilor militare-maritime. În aerocluburi au învățat și și-au perfecționat măiestria mulți aviatori.

DOWNING STREET — stradă în Londra pe care se află Ministeru

Afacerilor Externe, locuința primului-ministru (unde se întrunește de obicei Consiliul de Miniștri) și alte cîteva instituții guvernamentale. În sens figurat, prin Downing Street se înțelege de obicei Ministerul Afacerilor Externe englez, iar uneori guvernul englez în genere.

„DRAPEAU ROUGE" („Steagul roșu") — ziar, organul central al Partidului Comunist din Belgia. A fost înființat în 1921; înaintea celui de-al doilea război mondial se numea „Voix du peuple" („Glasul poporului"). Se editează în limbile franceză și flamandă (denumirea flamandă — „De Roode Vaan"). Apare la Bruxelles; există ediții speciale pentru provincie.

DREPT — totalitatea normelor și a regulilor de conduită, exprimate în legi și hotărîri ale puterii de stat și care reglementează relațiile sociale în interesul clasei dominante din societatea respectivă.

Întrucît dreptul este voința clasei dominante ridicată la rangul de lege, conținutul său este determinat de condițiile materiale de viață ale clasei respective, iar respectarea normelor sale este asigurată de stat prin constrîngere. Prin aceasta dreptul se deosebește de celelalte reguli de conduită (de pildă morala), a căror respectare este asigurată prin forța opiniei publice.

Dreptul socialist sovietic este voința clasei muncitoare și a tuturor oamenilor muncii din U.R.S.S. ridicată la rangul de lege; conținutul său este determinat de sarcinile care stau în fața dictaturii proletariatului.

O trăsătură caracteristică a dreptului socialist este faptul că normele sale sînt respectate de bunăvoie de către majoritatea covîrșitoare a cetățenilor U.R.S.S., ceea ce dovedește caracterul cu adevărat popular al dreptului sovietic.

DREPT ELECTORAL — 1) ramură a dreptului de stat care stabilește principiile și condițiile de participare a cetățenilor la alegerile pentru organele reprezentative; 2) dreptul pe care-l are cetățeanul de a alege (vezi *Drept electoral activ)* sau de a fi ales (vezi *Drept electoral pasiv)* în organele puterii de stat.

Constituția U.R.S.S. stabilește următoarele principii fundamentale ale dreptului electoral sovietic: caracterul universal al dreptului electoral, egalitatea în drepturi a cetățenilor în alegeri, alegerea directă a deputaților; libertatea exprimării voinței alegătorilor e asigurată prin faptul că votul este secret. Aceleași principii stau la baza dreptului electoral din țările de democrație populară.

Dreptul de vot sovietic este universal. Toți cetățenii U.R.S.S. care au împlinit 18 ani au — indiferent de rasă, naționalitate, sex, credință religioasă, grad de instrucțiune, domiciliu, origine socială, avere și activitate trecută — dreptul de a participa la alegerile de deputați. Numai alienații mintali și persoanele condamnate de tribunal la pierderea drepturilor electorale nu participă la vot. Dreptul de a fi ales îl au toți cetățenii U.R.S.S. care au dreptul să participe la alegeri. Ceva mai severe sînt condițiile de vîrstă pentru a fi ales în organele supreme ale puterii de stat: deputați în Sovietul Suprem al U.R.S.S. pot fi aleși cetățenii care au împlinit 23 de ani, iar deputați în Sovietul Suprem al unei republici unionale sau autonome — cei care au împlinit 21 de ani.

Dreptul electoral al țărilor burgheze stabilește diferite condiții restrictive. De pildă, în S.U.A. și Anglia există censul de domiciliu și altele a căror acțiune „filtrează" alegătorii și în mare măsură lipsește organele alese de caracterul lor reprezentativ.

Dreptul electoral sovietic este egal. Toți cetățenii participă la alegeri pe baze egale. Aceasta se asigură prin aceea că: 1) fiecare cetățean nu are decît un singur vot; 2) femeile au drepturi electorale egale cu ale bărbaților, militarii au drepturi electorale egale cu ale tuturor celorlalți cetă

ţeni; 3) toate grupurile naţionale şi rasiale ale populaţiei au drepturi electorale egale; 4) la alegerile pentru organul respectiv al puterii de stat se creează circumscripţii electorale egale.

În ţările burgheze, dreptul electoral se abate de la principiul egalităţii în drepturi la alegeri. Dreptul electoral asigură celor bogaţi o situaţie mai privilegiată în alegeri, în detrimentul celor săraci, cu ajutorul „geografiei electorale" (stabilirea de circumscripţii electorale cu un număr inegal de alegători: numărul alegătorilor în circumscripţiile electorale cu o populaţie proletară depăşeşte cu mult numărul alegătorilor din circumscripţiile electorale în care locuieşte burghezia) şi al „aritmeticii electorale" (în S.U.A., Anglia şi în alte cîteva ţări capitaliste nu este necesară, pentru a fi ales, majoritatea absolută, ci numai una relativă — vezi *Sistemul majoritar*).

Dreptul de vot sovietic este direct. Fiecare cetăţean participă direct la alegerea tuturor organelor reprezentative, de la Sovietul sătesc pînă la Sovietul Suprem al U.R.S.S. Într-o serie de ţări burgheze există alegeri indirecte pentru camerele superioare ale parlamentului (în Olanda, Suedia şi în alte ţări), pentru camerele inferioare, precum şi alegeri indirecte ale preşedintelui (în S.U.A. şi Finlanda).

Potrivit dreptului electoral sovietic, alegerile se fac prin vot secret. Voinţa fiecărui alegător rămîne necunoscută, ceea ce asigură libertatea de exprimare a voinţei alegătorului, care este apărat de orice presiune din afară. Votul universal, egal, direct şi secret este, în mîinile alegătorului, un instrument al controlului democratic.

În ţările burgheze, alegerile au loc adesea în condiţii de presiune economică asupra alegătorilor, de intimidare, corupţie, teroare etc.

Dreptul electoral sovietic asigură libertatea propunerii de candidaţi pentru organele reprezentative. Dreptul de a propune candidaţi aparţine organizaţiilor de partid, sindicatelor, organizaţiilor cooperatiste, organizaţiilor de tineret şi asociaţiilor culturale. Comuniştii şi cei fără partid se prezintă la alegeri într-un singur *bloc popular al comuniştilor şi al celor fără partid*.

DREPT ELECTORAL ACTIV — dreptul de a alege (spre deosebire de dreptul electoral pasiv — dreptul de a fi ales). În U.R.S.S. se bucură de dreptul electoral activ toţi cetăţenii sovietici care au împlinit 18 ani, cu excepţia celor alienaţi şi a persoanelor condamnate prin sentinţă judecătorească la pierderea dreptului electoral.

DREPT ELECTORAL PASIV — dreptul de a fi ales, spre deosebire de dreptul electoral activ — cel de a alege. În ţările capitaliste, dreptul electoral pasiv este condiţionat de un cens de vîrstă ridicat. Într-o serie de ţări capitaliste cu sisteme electorale antidemocratice, dreptul electoral pasiv este legat de depunerea unei importante sume de bani drept garanţie.

Conform legii electorale sovietice, orice alegător care a împlinit vîrsta de 23 de ani poate fi ales în Sovietul Suprem al U.R.S.S. (vezi *Dreptul electoral*).

DREPT INTERNAŢIONAL — ramură a dreptului care reglementează relaţiile dintre state; el se cristalizează atît pe tărîmul colaborării statelor în vederea menţinerii păcii şi a legăturilor economice şi de altă natură, cît şi pe cel al luptei dintre state pentru interesele lor. Spre deosebire de dreptul intern, în dreptul internaţional nu există legislaţie, iar principalele sale izvoare sînt acordurile încheiate între state independente şi uzanţele recunoscute de aceste state. De asemenea nu există în dreptul internaţional un aparat centralizat de constrîngere, iar constrîngerea în vederea asigurării respectării normelor sale se înfăptuieşte prin

diferite măsuri de presiune economică şi politică, inclusiv eforturi colective ale mai multor state. Asupra conţinutului instituţiilor de drept internaţional exercită o influenţă hotărîtoare interesele politice ale statelor, determinate, la rîndul lor, de caracterul orînduirii sociale şi de stat respective. Uniunea Sovietică şi celelalte state socialiste aduc o imensă contribuţie progresistă la dreptul internaţional. Prin întreaga sa politică externă, U.R.S.S. contribuie la introducerea în dreptul internaţional a unor principii bazate pe recunoaşterea *suveranităţii* şi a egalităţii în drepturi a statelor mari şi mici, pe năzuinţa popoarelor spre pace şi colaborare democratică, căutînd să creeze condiţii care să ducă la înlăturarea agresiunii şi a asupririi unor state de către altele. Un exemplu pregnant al triumfului noilor principii ale dreptului internaţional sînt tratatele şi acordurile care reglementează raporturile dintre statele lagărului democratic. U.R.S.S. şi celelalte ţări socialiste duc o luptă hotărîtă pentru democratizarea şi s'ricta respectare a normelor dreptului internaţional. Statele imperialiste introduc în dreptul internaţional norme şi instituţii care consfinţesc inegalitatea în drepturi şi aservirea popoarelor (vezi *Protectorat*, *Sferă de influenţă*). O violare a normelor de drept internaţional şi a principiilor Cartei O.N.U. este atitudinea Statelor Unite care împiedică Republica Populară Chineză să ocupe locul ei legitim la O.N.U.

Principalele ramuri ale dreptului internaţional reglementează: situaţia statelor în relaţiile internaţionale, apărarea internaţională a drepturilor şi intereselor cetăţenilor, statutul internaţional al teritoriului de stat, formele raporturilor şi actelor diplomatice, metodele de soluţionare paşnică a divergenţelor, regulile de ducere a războiului, regulile neutralităţii etc.

DUALISM — concepţie filozofică care susţine că la baza lumii se află două principii independente unul faţă de celălalt: materia şi spiritul; este contrar *monismului*, care susţine unitatea lumii. Un exemplu clasic de dualism în istoria filozofiei a fost teoria filozofului francez Descartes (1596—1650). Dualismul încearcă zadarnic să împace materialismul cu idealismul. Materialismul dialectic respinge în mod radical atît dualismul cît şi idealismul. Lumea nu este dualistă, ci unitară; unitatea ei constă în materialitatea ei.

DUCLOS Jacques (n. 1896) — secretar al C.C. al Partidului Comunist Francez.

S-a născut dintr-o familie de ţărani. De la vîrsta de 12 ani a început să muncească. A luat parte ca soldat la primul război mondial. A intrat în Partidul Comunist Francez imediat după înfiinţarea acestuia. Începînd din 1926, Duclos este membru al C.C. al partidului comunist, iar din 1931 este fără întrerupere membru în Biroul Politic şi secretar al C.C. al partidului. În 1935, la Congresul al VII-lea al Internaţionalei Comuniste, a fost ales în componenţa Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste.

Începînd din 1926, Duclos este deputat în parlament, în 1936 a fost ales vicepreşedinte al Camerei deputaţilor. În 1940—1944 Duclos, împreună cu *Thorez*, a condus lupta comuniştilor francezi împotriva cotropitorilor germani-fascişti şi împotriva agenţilor lor francezi. În august 1944 a fost unul dintre organizatorii insurecţiei populare din Paris.

După eliberarea Franţei, Duclos a reprezentat partidul comunist în Adunarea consultativă, a fost ales în Adunarea constituantă, iar din 1946 este deputat în Adunarea naţională, unde conduce fracţiunea partidului comunist.

La 28 mai 1952, guvernul francez, încălcînd dreptul de imunitate parlamentară, l-a arestat pe Jacques Duclos, dar sub presiunea maselor

populare a fost nevoit să-l elibereze din închisoare la 1 iulie 1952.

DULLES John Foster (n. 1888) — om politic american, secretarul de stat al S.U.A. Membru al partidului republican. Este de profesie avocat, conduce marea firmă de avocatură „Sullivan & Cromwell". În calitate de reprezentant al monopolurilor americane (mai ales al grupului Rockefeller), el a jucat un rol important în refacerea potențialului de război german după cel de-al doilea război mondial. A luat parte la Conferința de pace de la Paris din 1919 (vezi *Sistemul de la Versailles)* în calitate de consilier al delegației americane în problemele financiare și în problema reparațiilor de război. După semnarea tratatului de pace de la Versailles a fost numit membru în Comisia de reparații de război și în Consiliul economic suprem. A participat la elaborarea *„planului Dawes"*. În 1938 a fost împuternicitul special al președintelui pentru studierea situației politice și economice din Extremul Orient. Din 1953 este secretar de stat al S.U.A. Dulles este unul dintre principalii exponenți ai politicii imperialiste „de pe poziții de forță" și unul dintre principalii organizatori ai blocurilor militare imperialiste: *pactul Atlanticului de nord, Uniunea Europei occidentale, S.E.A.T.O., pactul de la Bagdad.* În 1957 a fost unul dintre inițiatorii doctrinei colonialiste cuno cute sub denumirea de *Doctrina Eisenhower.*

DUMA DE STAT — instituție reprezentativă din Rusia, creată de guvernul țarist în cursul *revoluției burghezo-democrate din 1905—1907.* Avîntul revoluției din vara anului 1905 a silit guvernul țarist să recurgă la o politică de manevră în scopul de a scinda forțele revoluției. La 6 august 1905 s-a publicat un manifest cu privire la convocarea Dumei de stat consultative. Muncitorii și imensa majoritate a țăranilor au fost lipsiți de dreptul de a participa la alegeri. În condițiile avîntului revoluționar bolșevicii au boicotat Duma lui Bulîghin (denumită astfel după numele autorului proiectului — ministrul Bulîghin). Greva politică generală din octombrie 1905 a măturat această Dumă. Intenționînd să desprindă de revoluție pe țărani (care în acea vreme credeau în posibilitatea de a obține pămînt prin Dumă), țarul a lansat la 17 octombrie 1905 un manifest în care promitea să convoace o Dumă nu consultativă, ci legislativă și să îngăduie tuturor claselor populației participarea la alegeri. Dar legea electorală promulgată la 11 decembrie 1905 a asigurat covîrșitoarea preponderență în Dumă a unui pumn de moșieri și capitaliști asupra milioanelor de țărani și muncitori. Pentru a demasca înșelătoria pusă la cale în dauna poporului, bolșevicii au aplicat tactica boicotării Dumei I de stat, însă în condițiile declinului revoluției nu au izbutit să împiedice convocarea ei (27 aprilie 1906). Alegerile care s-au desfășurat în condiții de teroare guvernamentală au acordat aproximativ $^1/_3$ din locuri (179 de mandate) *cadeților*; 94 de mandate au obținut deputații țăranilor, care cereau cu hotărîre lichidarea proprietății funciare moșierești; din această cauză la 8 iulie 1906 Duma a fost dizolvată. Dată fiind situația schimbată și declinul revoluției, bolșevicii au reexaminat problema boicotului, pentru ca să folosească în interesul revoluției posibilitățile legale ale tribunei Dumei. În cea de-a II-a Dumă convocată la 20 februarie 1907 cadeții au obținut 98 de locuri, trudovicii împreună cu socialiștii revoluționari — 157, social-democrații — 65. La 3 iunie 1907 Duma a II-a a fost dizolvată, iar fracțiunea ei social-democrată trimisă în fața judecății. Această zi a fost denumită lovitura de stat din 3 iunie. Guvernul țarist a promulgat o nouă lege electorală care a redus de cîteva ori numărul reprezentanților țăranilor și muncitorilor și a mărit mult reprezentanța moșierilor și a burgheziei negustorești

și industriale. Duma a III-a, care s-a deschis la 1 noiembrie 1907, era prin componența sa o Dumă a ultrareacționarilor și a cadeților. Majoritatea reacționară a Dumei a III-a sprijinea politica antipopulară a țarismului; ca urmare, această Dumă s-a menținut întreaga perioadă de 5 ani pentru care a fost aleasă. În toamna anului 1912 au avut loc alegerile pentru a IV-a Dumă de stat (care s-a deschis la 15 noiembrie).

Bolșevicii au participat la alegeri sub lozincile: republică democratică, ziua de lucru de 8 ore, confiscarea pămînturilor moșierești. Deputații bolșevici au fost aleși în marile centre industriale în care se aflau peste $^4/_5$ din clasa muncitoare a țării. De la tribuna Dumei ei au demascat orînduirea absolutistă, au chemat pe țărani la luptă împotriva moșierilor feudali, au demascat partidul cadeților, care s-a ridicat împotriva confiscării pămînturilor moșierești și a trecerii lor în mîinile țăranilor. Activitatea deputaților bolșevici era îndreptată spre izolarea cadeților și eliberarea țăranilor de sub influența partidului acestora.

O dată cu începerea războiului mondial, toate fracțiunile Dumei, în afară de cea bolșevică, au adoptat o poziție de sprijinire a guvernului țarist, au votat creditele de război. În noiembrie 1914 fracțiunea bolșevică din Dumă formată din 5 deputați (Badaev, Petrovski, Muranov, Samoilov, Șagov) a fost arestată și deportată în Siberia răsăriteană. Înfrîngerile de pe fronturi și ascuțirea crizei revoluționare în țară a determinat ivirea în sînul burgheziei ruse a unei opoziții față de țarism, care nu era în stare să înăbușe revoluția și să ducă războiul pînă la victoria finală. Temîndu-se de revoluție, burghezia a pășit pe calea intrigilor de palat, sperînd să-l înlocuiască pe Nikolai al II-lea cu un alt țar pe placul ei. La 26 februarie 1917, printr-un decret al țarului, Duma de stat a fost dizolvată, dar de fapt ea nu și-a încetat existența. În timpul *revoluției din februarie 1917* liderii fracțiunilor burghezo-moșierești din Dumă au creat Comitetul provizoriu al Dumei de stat, care, pe baza unei înțelegeri cu socialiștii revoluționari și cu menșevicii din Comitetul executiv al Sovietului din Petrograd, au format *Guvernul provizoriu* burghezo-moșieresc contrarevoluționar. Abia la 6 octombrie 1917, sub presiunea maselor populare, Duma a fost oficial lichidată printr-o hotărîre a Guvernului provizoriu.

„DUMINICA SÎNGEROASĂ" (9 ianuarie 1905) — ziua cînd guvernul țarist a tras în mulțimea muncitorilor din Petersburg care se duceau ca demonstranți pașnici cu o petiție la țar.

Criza industrială din 1900—1903 și războiul ruso-japonez au înrăutățit situația maselor muncitoare din Rusia. Sub conducerea organizațiilor social-democrate de orientare iskristă-leninistă, muncitorii au început să treacă de la grevele economice la acțiuni politice.

Pentru a slăbi mișcarea muncitorească, poliția țaristă, cu ajutorul unui agent provocator, popa Gapon, a înființat în 1904 la Petersburg o organizație denumită „Reuniunea muncitorilor ruși din fabrici și uzine". Cînd la 3 ianuarie 1905 a început greva la uzinele „Putilov", care s-a transformat rapid într-o grevă generală, guvernul a hotărît să treacă la o represiune sîngeroasă împotriva grevi știlor. În acest scop Gapon a propus muncitorilor un plan provocator: de a înmîna țarului o petiție în care să fie expuse revendicările lor. La adunările unde se discuta petiția, bolșevicii încercau să convingă pe muncitori că libertatea nu se obține prin rugăminți adresate țarului, ci se cucerește cu arma în mînă. Bolșevicii i-au avertizat că din ordinul țarului se va trage în ei. Bolșevicii nu au izbutit însă să-i rețină pe muncitori, dintre care o mare parte mai aveau încă încredere în țar.

La 9 (22) ianuarie 1905 peste 140.000 de oameni, cu icoane şi cu portretele ţarului, au pornit spre Palatul de iarnă. Trupele ţariste au întîmpinat procesiunea paşnică cu focuri de armă. Au fost ucişi peste 1.000 şi răniţi peste 5.000 de oameni. Evenimentele din 9 ianuarie au constituit pentru muncitori o lecţie sîngeroasă. Ei au înţeles că îşi pot dobîndi drepturile numai prin luptă revoluţionară. Din îndemnul bolşevicilor, chiar în aceeaşi seară muncitorii din Petersburg au început să ridice baricade. Vestea măcelăririi muncitorilor din Petersburg s-a întins cu repeziciune în întreaga ţară. Au început greve pretutindeni. Numai în cursul lunii ianuarie numărul greviştilor s-a ridicat la 440.000 de oameni. 9 ianuarie a fost începutul primei revoluţii ruse, *revoluţia din 1905—1907.*

DUMPING — export de mărfuri în străinătate la preţuri cu mult inferioare celor care există în interiorul ţării. Dumpingul este folosit de monopolurile capitaliste în lupta pentru cucerirea pieţelor de desfacere şi constituie unul dintre mijloacele de sugrumare a industriei din ţările concurente. Pierderile suferite de exportatorul care exportă mărfuri la preţuri mai reduse se acoperă pe seama preţurilor de monopol ridicate pe piaţa internă şi a subvenţiilor date de guvern. Totodată cheltuielile prilejuite de dumping sînt trecute pe spinarea oamenilor muncii prin sporirea costului vieţii şi urcarea impozitelor.

DZAIBAŢU — mari asociaţii monopoliste japoneze. Posedînd bogăţii imense, dzaibaţu controlau aproape întreaga economie a Japoniei. La sfîrşitul celui de-al doilea război mondial, dzaibaţu deţineau 70% din capitalurile trusturilor japoneze. Cel mai mare dzaibaţu — concernul Mitui — ocupa o poziţie dominantă în extracţia cărbunelui, construcţia de maşini, industria chimică, comerţul exterior; concernul Mitubisi deţinea cele mai importante întreprinderi din industria grea, din industria de avioane militare, din industria navală militară şi comercială etc.; concernul Sumitomo concura concernul Mitubisi în domeniul industriei grele, a producţiei de război, a industriei navale; concernele Iasuda, Okuro etc. erau principalul bastion al militarismului japonez şi inspiratorii politicii sale agresive. După capitularea Japoniei, autorităţile de ocupaţie americane au decretat dizolvarea dzaibaţu-urilor, în fapt însă le-au menţinut.

Pătrunzînd pe pieţele mondiale, monopolurile japoneze rivalizează cu societăţile americane şi engleze.

DZERJINSKI Felix Edmundovici (1877-1926) — eminent activist al partidului comunist şi al Statului sovietic.

Dzerjinski s-a născut în Lituania. A urmat cursurile liceului din Vilna. În 1895 a intrat în rîndurile organizaţiei social-democrate lituaniene şi a aderat la aripa stîngă a acesteia. De la primii paşi ai activităţii sale revoluţionare, Dzerjinski şi-a consacrat toată puterea sa de muncă propagării ideilor marxiste, creării partidului proletar în Polonia şi în Lituania şi unificării luptei muncitorilor polonezi şi lituanieni cu lupta revoluţionară a proletariatului rus. Dzerjinski a luat parte activă la revoluţia din 1905—1907.

Munca intensă de partid a lui Dzerjinski a fost de multe ori întreruptă de arestări, întemniţări şi deportări. Guvernul ţarist l-a arestat de şase ori pe Dzerjinski, de două ori l-a deportat în Siberia (de unde a evadat de fiecare dată) şi l-a condamnat la mulţi ani de muncă silnică. El a stat în total peste 11 ani în închisori, la ocnă şi în deportare.

Eliberat din închisoare de Revoluţia din februarie 1917, el s-a încadrat de la început în activitatea plină de abnegaţie în vederea pregătirii maselor pentru săvîrşirea revoluţiei socialiste. În calitate de delegat al

bolșevicilor din Moscova, el a participat la lucrările celei de-a VII-a Conferințe generale (din aprilie) din Rusia a partidului bolșevic. La Congresul al VI-lea al partidului el a fost ales în Comitetul Central, al cărui membru a rămas pînă la sfîrșitul vieții. În zilele lui Octombrie 1917, prin hotărîrea C.C. al partidului, Dzerjinski a făcut parte din centrul de partid pentru conducerea insurecției și a fost unul dintre organizatorii victoriei Revoluției din Octombrie. În decembrie 1917 el a fost numit președinte al Comisiei extraordinare pe întreaga Rusie pentru lupta împotriva contrarevoluției, speculei și sabotajului. În 1920, pentru merite în lupta împotriva contrarevoluției, a fost decorat cu ordinul „Steagul Roșu".

În 1921 Dzerjinski a fost numit Comisar al poporului pentru comunicații, rămînînd concomitent și președinte al Comisiei extraordinare. Din 1924 Dzerjinski a fost membru supleant în Biroul Politic al C.C. al P.C. (b) din Rusia. În 1924 el a fost numit președinte al *Consiliului superior al economiei naționale (C.S.E.N.)*.

E

ECHIVALENT — cu valoare egală. În economia politică — o marfă în care se exprimă valoarea unei alte mărfi; o marfă în care toate celelalte mărfuri își exprimă valoarea este un echivalent general (banii).

ECLECTISM — îmbinare neprincipială a unor teorii eterogene. Un exemplu de eclectism îl pot constitui concepțiile teoreticienilor Internaționalei a II-a, care încercau „să îmbine" marxismul cu curentele idealiste — kantianismul și machismul.

ECONOMIE NATURALĂ — economie în care produsele muncii sînt produse pentru a satisface necesitățile unității economice respective, iar nu pentru schimb. Economia naturală a predominat în modurile de producție precapitaliste, cînd fiecare unitate economică (familia țărănească patriarhală, comunitatea sătească primitivă, moșia feudală) executa toate muncile — de la obținerea diferitelor materii prime pînă la pregătirea lor în formă definitivă pentru consum. Pe măsura dezvoltării schimbului, economia naturală începe treptat să dispară, fiind înlocuită prin economia de mărfuri. În țările înapoiate, economia țărănească mai are și astăzi un caracter seminatural.

ECONOMIE PLANIFICATĂ — economie națională a cărei dezvoltare se înfăptuiește potrivit unui plan de stat unic.

Posibilitatea conducerii planificate a economiei apare abia în socialism, ca urmare a statornicirii dominației proprietății obștești socialiste. În opoziție cu proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, care dezbină pe producătorii de mărfuri și generează concurența și anarhia în producție, proprietatea socială unește numeroasele întreprinderi într-un singur tot economic, lichidează concurența și anarhia în producție și creează necesitatea obiectivă a unei dezvoltări planificate a întregii economii naționale (vezi *Legea economică a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale*). Dezvoltarea planificată se obține prin *planificarea economiei naționale* de către stat sub forma planurilor de stat.

Economia planificată permite cea mai eficientă folosire a forțelor de producție, pentru a căror dezvoltare orînduirea socialistă deschide posibilități nemărginite.

O dovadă a superiorității fundamentale a sistemului economiei planificate este ritmul rapid al dezvoltării acesteia. Pe cînd în U.R.S.S. volumul producției industriale depășea în 1955 de peste 20 de ori nivelul anului 1929, în S.U.A. producția industrială a sporit în acest timp numai de 2,3 ori, în Anglia — cu 81%, iar în Franța — cu 25%.

ECONOMIE POLITICĂ — știința despre dezvoltarea relațiilor sociale de producție, adică a relațiilor economice dintre oameni. Ea studiază legile producției sociale și ale repartiției bunurilor materiale pe diferitele trepte de dezvoltare a societății omenești.

Economia politică se ocupă de producția materială în forma sa socială istoricește determinată, de legile economice proprii modurilor de produc-

ţie respective, formaţiunilor sociale respective, precum şi de legile economice comune cîtorva sau chiar tuturor formaţiunilor. Legile economiei politice sînt legi obiective şi oglindesc procesele dezvoltării economice, care se săvîrşesc independent de voinţa oamenilor.

Economia politică studiază probleme care afectează interesele economice şi politice ale diferitelor clase. De aceea nu poate exista o economie politică unică valabilă pentru toate clasele societăţii. Există o economie politică burgheză, una proletară şi una a claselor intermediare (mic-burgheză), care caută să adapteze economia politică a clasei muncitoare la interesele burgheziei, subordonînd-o normelor şi categoriilor economiei politice burgheze.

Burghezia şi-a creat economia sa politică în luptă împotriva feudalismului pe vremea cînd era clasa înaintată care lupta pentru orînduirea capitalistă, progresistă faţă de cea feudală. Pe atunci interesele ei coincideau cu mersul obiectiv al dezvoltării economice. Expresia acestei situaţii a fost economia politică burgheză clasică. Dar mărginirea lor de clasă i-a împiedicat pe teoreticienii economiei politice burgheze să înţeleagă esenţa exploatatoare şi caracterul istoriceşte trecător al modului de producţie capitalist (vezi *Smith, Ricardo)*. Pe măsură ce capitalismul se dezvolta şi lupta de clasă dintre burghezie şi proletariat devenea mai ascuţită, economia politică burgheză a păşit tot mai mult pe calea apărării şi justificării acestei orînduiri şi a voalării legilor obiective ale capitalismului.

Economia politică cu adevărat ştiinţifică este economia politică proletară, creată de întemeietorii marxismului — K. Marx şi F. Engels. Geniala operă a lui Marx „Capitalul" conţine o profundă analiză ştiinţifică a economiei politice a capitalismului. Pe baza acestei analize, Marx a stabilit caracterul istoriceşte trecător al capitalismului, inevitabilitatea pieirii lui şi a definit misiunea istorică a proletariatului de gropar al capitalismului şi de făuritor al orînduirii noi, socialiste. V. I. Lenin a dezvoltat învăţătura economică marxistă în noile condiţii ale epocii imperialismului şi a revoluţiilor proletare. De mare însemnătate este teoria leninistă despre imperialism ca ultim stadiu al dezvoltării capitalismului. Lucrările lui Lenin conţin indicaţii teoretice fundamentale despre căile trecerii treptate de la socialism la comunism. Ştiinţa economică marxist-leninistă a fost dezvoltată şi concretizată în hotărîrile Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în cele ale partidelor comuniste şi muncitoreşti din celelalte ţări, precum şi în lucrările oamenilor de ştiinţă marxişti.

Economia politică marxist-leninistă este o foarte importantă parte componentă a teoriei marxist-leniniste. Metoda ei este metoda materialismului dialectic. Economia politică marxist-leninistă se întemeiază pe aplicarea tezelor de bază ale materialismului dialectic şi ale materialismului istoric la studierea relaţiilor sociale de producţie dintre oameni. Ea cercetează felul în care are loc dezvoltarea de la treptele inferioare ale producţiei sociale la treptele ei superioare, felul cum apar, se dezvoltă şi pier rînduielile sociale bazate pe exploatarea omului de către om; ea arată cum întregul mers al dezvoltării istorice pregăteşte victoria modului de producţie socialist. Economia politică marxist-leninistă studiază, de asemenea, legile economice ale socialismului, legile apariţiei societăţii socialiste şi ale dezvoltării ei pe calea spre comunism.

Forţa vitală a economiei politice marxist-leniniste constă în aceea că înarmează clasa muncitoare şi pe toţi oamenii muncii cu cunoaşterea legilor dezvoltării economice a societăţii, le dă putere de orientare, claritatea perspectivei şi încredere în victoria finală a comunismului.

ECONOMISM — curent oportunist în social-democrația rusă de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Liderii „economiștilor" erau Prokopovici, Kuskova, Kricevski, Martînov și alții. Organele de presă ale economiștilor erau: ziarul „Raboceaia Mîsl" („Gîndirea muncitorească"), editat din 1897 pînă în 1902 (au apărut 16 numere: 3—11 și 16 la Berlin, restul la Petersburg), și revista „Rabocee Delo" („Cauza muncitorească"), editată la Geneva din 1899 pînă în 1902.

„Economiștii" considerau că lupta politică împotriva țarismului trebuie să fie dusă în special de burghezia liberală, iar muncitorii trebuie să ducă numai o luptă economică pentru îmbunătățirea legislației muncii, pentru majorarea salariilor etc. „Economiștii" propovăduiau teoria dăunătoare a ploconirii în fața spontaneității, negau rolul conducător al partidului clasei muncitoare. Respingînd necesitatea creării unui partid proletar centralizat, ei susțineau caracterul răzleț și metodele meșteșugărești ale diferitelor cercuri, sprijinind prin aceasta disensiunile și șovăielile în mișcarea social-democrată, subordonînd această mișcare influenței burgheziei liberale. Fără zdrobirea „economiștilor" nu era posibilă crearea unui partid proletar centralizat. „Economismul" a fost o variantă rusă a oportunismului internațional — *revizionismul*. De aceea lupta împotriva „economismului" a fost în același timp și o luptă împotriva oportunismului internațional.

Lupta principală împotriva „economismului" a dus-o *„Iskra"* leninistă. Un rol hotărîtor în zdrobirea lui ideologică l-a avut lucrarea lui V. I. Lenin „Ce-i de făcut?", apărută în martie 1902.

ECUADOR — stat în America de Sud, pe țărmul Oceanului Pacific. Se învecinează cu Peru și Columbia. *Suprafața:* 271.000 km.²; *populația:* 3.800.000 de locuitori (1956), mai ales indieni, metiși, negri, creoli de origine spaniolă. Capitala: Quito; portul principal: Guayaquil.

Baza economiei o formează agricultura. Domină marea proprietate agricolă, menținîndu-se unele rămășițe feudale. În regiunile vestice de litoral predomină plantațiile tropicale (cacao, cafea, banane). Principala ramură a industriei extractive este ramura petroliferă. Industria prelucrătoare, cu excepția cîtorva mari rafinării de petrol, se limitează la mici întreprinderi. Căile ferate, porturile, uzinele electrice, exploatările aurifere, o parte importantă din industria de extracție a țițeiului și din comerțul exterior se află în mîinile capitalului englez și american.

Puterea legislativă în țară aparține Congresului, puterea executivă este exercitată de un președinte, care este ales pe termen de 4 ani. La putere se află o coaliție de partide, care reprezintă interesele marii burghezii și ale moșierilor.

Luptător consecvent pentru interesele oamenilor muncii, pentru pace, democrație și socialism este partidul c o m u n i s t, creat în 1928.

Sindicatele din țară sînt unite în Confederația oamenilor muncii, care face parte din *Confederația oamenilor muncii din America latină*. Există organizații țărănești și o federație a muncitorilor agricoli, creată în 1946.

EGALITATE — Prin egalitate marxismul înțelege desființarea claselor. Această accepțiune a egalității nu are nimic comun cu accepțiunea mic-burgheză, bazată pe recunoașterea pur formală a egalității tuturor oamenilor în fața legii, în condițiile menținerii de fapt a inegalității de clasă. Marxismul respinge și egalitarismul mic-burghez, ai cărui apărători căutau să realizeze egalitatea oamenilor în ceea ce privește proprietatea privată, dar nu puneau problema lichidării ei și a socializării mijloacelor de producție.

Egalitatea realizată în socialism înseamnă eliberarea în măsură egală a tuturor oamenilor muncii de exploa-

tare, instituirea dreptului egal pentru toți oamenii muncii de a primi după muncă. Dreptul egal al cetățenilor la muncă, la odihnă, la învățătură, la asigurare materială la bătrînețe, egalitatea națiunilor sînt consfințite în *Constituția U.R.S.S.* Dar alături de această egalitate realizată, în socialism se mai menține o oarecare inegalitate de fapt sub forma asigurării materiale diferite a oamenilor. Trecerea la a doua treaptă a societății comuniste înseamnă lichidarea acestei ultime rămășițe a inegalității economice. În *comunism*, egalitatea înseamnă datoria egală de a munci după capacitate și dreptul egal pentru toți cei ce muncesc de a primi pentru aceasta potrivit nevoilor lor.

EISENHOWER Dwight David (n. 1890) — președinte al S.U.A. din 1953. În 1915 a absolvit Academia militară West Point, în 1926 Academia Marelui stat-major. În perioada 1933—1935 a servit în Marele stat-major al S.U.A., în 1935—1939 a fost membru al misiunii militare americane în Filipine.

În anii celui de-al doilea război mondial a fost comandant suprem al trupelor expediționare aliate în Africa de nord (1942—1943), comandant suprem al forțelor expediționare ale aliaților pe teatrul de operații european (1944). Ulterior Eisenhower a fost comandantul trupelor americane de ocupație din Europa occidentală (1945), a deținut postul de șef al Marelui stat-major al S.U.A. (1945—1948), iar din 1948 postul de rector al Universității Columbia și în același timp de consilier militar principal al președintelui S.U.A.

Din decembrie 1950 pînă în iunie 1952, Eisenhower a fost comandant suprem al forțelor armate ale *pactului Atlanticului de nord.*

În 1952 Eisenhower a fost propus candidat la postul de președinte de către Partidul republican și a repurtat victoria în alegeri. În iulie 1955 Eisenhower a luat parte la Conferința de la Geneva a șefilor guvernelor celor patru puteri (vezi *Conferința de la Geneva din 1955).* În noiembrie 1956 a fost ales pentru a doua oară președinte. La începutul anului 1957 a formulat o doctrină îndreptată împotriva mișcării de eliberare națională din țările din Orientul apropiat și mijlociu (vezi *Doctrina Eisenhower).*

ELECTRIFICARE — introducerea energiei electrice în industrie și în celelalte ramuri ale economiei naționale, folosirea pe scară largă a electricității în viața de toate zilele. Se realizează prin construirea unei puternice rețele ramificate de centrale electrice.

Electrificarea este o condiție necesară a construirii temeliei economiei socialiste. În U.R.S.S., încă în primii ani ai Puterii sovietice, a fost creat, din inițiativa lui V. I. Lenin, un vast plan de electrificare a țării, *GOELRO*, îndeplinit într-un termen foarte scurt — în decurs de 10 ani, iar în 1935 depășit de cîteva ori. În anii următori, Statul sovietic a continuat să mărească în ritm rapid producția de energie electrică. În 1940 producția de energie electrică a atins 48,3 miliarde kw-oră, depășind nivelul din 1913 de 25 de ori.

În ceea ce privește cantitatea de energie electrică produsă, U.R.S.S. ocupa încă la sfîrșitul celui de-al doilea plan cincinal locul al treilea în lume și locul al doilea în Europa (Rusia țaristă ocupa în 1913 locul al 15-lea în lume). Înainte de Revoluție, în Rusia nu existau căi ferate electrificate; în 1941 în U.R.S.S. erau electrificate 1.900 km de căi ferate.

În perioada de după război, baza energetică a U.R.S.S. a crescut puternic. Au fost refăcute toate centralele electrice distruse în timpul războiului și au fost date în exploatare noi mari hidrocentrale. Încă în 1950 U.R.S.S. s-a situat pe primul loc în Europa și pe locul al doilea în lume în ceea ce privește producția de energie electrică. În 1952 a intrat în funcțiune prima dintre noile mari hidrocentrale, hidrocentrala Țimleanskaia,

apoi au fost date în exploatare și hidrocentralele Ust-Kamenogorsk, Mingheciaur, Verhne-Svirskaia, Ghiumuș, Matkojnensk, de pe Kama, de la Kahovka, de pe Narva, de la Kneajia-Guba, Gorki și Kuibîșev.

Continuă construirea nodului hidroelectric de la Stalingrad, a cărui putere a fost considerabil sporită față de planul inițial și a fost stabilită la 2.310.000 kw, precum și a marilor hidrocentrale din Siberia: de pe Angara, de la Bratsk, de la Novosibirsk etc. Puterea totală a hidrocentralelor care se construiesc depășește aproape de 3 ori puterea tuturor hidrocentralelor care funcționau în U.R.S.S. la începutul anului 1954. La sfîrșitul anului 1957 hidrocentrala de la Kuibîșev a atins puterea proiectată de 2.100.000 kw și a devenit cea mai mare din lume. Se prevăd măsuri pentru folosirea resurselor energetice foarte bogate ale fluviului Enisei (construirea hidrocentralei de la Krasnoiarsk), ale Nordului îndepărtat și ale Orientului îndepărtat.

În 1956 producția de energie electrică a atins 192 de miliarde kw-oră. În 1957 s-au produs 210 miliarde kw-oră de energie electrică — de 105 ori mai mult decît în 1913. Se electrifică zeci de mii de colhozuri, a crescut cu cîteva mii de kilometri lungimea liniilor de cale ferată electrificate.

Un izvor inepuizabil de lărgire a resurselor energetice ale țării este folosirea energiei nucleului atomic, crearea de centrale atomoelectrice. La 27 iunie 1954, în U.R.S.S. a fost dată în exploatare prima centrală electrică industrială pe bază de energie atomică din lume, cu o putere de 5.000 kw. Se desfășoară lucrări pentru construirea unor centrale atomoelectrice cu o putere de 400.000—600.000 kw. Pînă în 1960 se prevede să se construiască centrale atomoelectrice cu o putere totală de 2.000.000—2.500.000 kw, în primul rînd în regiunile care nu au o bază de combustibil proprie.

Electrificarea industriei și a agriculturii constituie baza progresului tehnic continuu, a creșterii gradului de mecanizare și automatizare a proceselor de producție. În opera de înfăptuire a electrificării, partidul comunist și Statul sovietic se călăuzesc după teza lui V. I. Lenin: „Comunismul este Puterea sovietică plus electrificarea întregii țări".

ELVEȚIA — stat în Europa centrală; se învecinează cu Germania, Austria, Italia, Franța și Liechtenstein. *Suprafața:* 41.300 km²; *populația:* 5.023.000 de locuitori (1956). Ca limbă, Elveția se divide în partea germană, partea franceză și partea italiană. Capitala: Berna. Orașe mari: Zürich, Basel, Geneva și Lausanne.

Este puternic dezvoltată industria prelucrătoare, în care lucrează peste 45% din populația activă și care funcționează pe baza materiilor prime importate, deoarece Elveția are un subsol sărac. Ramurile principale: metalurgia prelucrătoare, industria construcțiilor de mașini, industria ceasurilor, electrotehnică, industria aluminiului, chimică, textilă, alimentară (produse lactate, ciocolată). Se folosește intens energia hidraulică. Baza economiei rurale o constituie creșterea vitelor pentru lapte. Venituri considerabile aduce turismul străin. Cîteva bănci mari, legate de capitalul străin, controlează aproape întreaga economie a țării.

Elveția este o republică federativă. Se împarte în 22 de cantoane. Parlamentul federal se compune din Consiliul cantoanelor și Consiliul național. Guvernul — Consiliul federal — este ales de parlament. Parlamentul alege anual, la ședința comună a Camerelor, pe președintele Republicii Elveția. Majoritatea în parlament o dețin partidele burgheze (radical-democrații, catolicii conservatori). În politica sa externă, Elveția menține statutul unei neutralități permanente. Nefiind membră a Organizației Națiunilor Unite, Elveția este membra unei serii de organizații specializate ale O.N.U. Elveția este de asemenea membră a Organizației de colaborare economică europeană și a Uniunii europene de plăți.

Partidul Comunist din Elveția, creat în 1921, a fost interzis în timpul celui de-al doilea război mondial. Interesele oamenilor muncii sînt reprezentate de Partidul Muncii, format în 1944 prin unificarea, pe baza marxism-leninismului, a partidului comunist și a socialiștilor de stînga. Partidul luptă pentru pace, democrație și socialism. Secretar general: Edgar Woog. Organele centrale ale partidului sînt ziarele „Vorwärts" (în limba germană), „Voix Ouvrière" (în limba franceză) și „Il Lavoratore" (în limba italiană).

EMANCIPARE — eliberare de dependență, de subordonare, de asuprire, de prejudecăți.

EMBARGO — măsură luată de stat privind: 1) interzicerea exportului și a importului oricăror mărfuri; 2) interzicerea intrării în porturi și a ieșirii din ele a vaselor străine; 3) reținerea în țară a bunurilor aparținînd unui stat străin și sechestrarea lor.

EMBLEMĂ — imagine care servește în mod convențional pentru desemnarea unei noțiuni oarecare. De pildă porumbelul este emblema păcii.

EMIGRAȚIE — 1) strămutare dintr-o țară în alta, determinată de diferite cauze (economice, politice, religioase etc.); 2) totalitatea emigranților care trăiesc într-o țară oarecare.

EMISIUNE — 1) punerea în circulație de către stat a hîrtiei-monedă și a biletelor de bancă (bancnote). Statele capitaliste folosesc emisiunea suplimentară de bani pentru a acoperi deficitul bugetului de stat. Emisiunea de bani care depășește nevoile circulației mărfurilor provoacă *inflația*.

În U.R.S.S. emisiunea de bani se face în mod planificat, în concordanță cu nevoile economiei socialiste. Dreptul de emisiune a biletelor de bancă în valoare de 10, 25, 50 și 100 de ruble este acordat Băncii de Stat. Statul mai emite hîrtie-monedă în valoare de 1, 3, 5 ruble.

2) Emisiunea de *hîrtii de valoare* de stat și particulare. În țările capitaliste, emisiunea hîrtiilor de valoare este o operație foarte importantă a capitalului financiar. În perioada imperialismului, emisiunea hîrtiilor de valoare ia proporții uriașe, datorită dominației formei întreprinderilor pe acțiuni (vezi *Societăți pe acțiuni)* și creșterii uriașe a *datoriei publice* a statelor capitaliste. Emisiunea de hîrtii de valoare intensifică concentrarea și centralizarea capitalurilor, iar aceasta duce la ruinarea unei mase largi de mici producători de mărfuri. Amploarea uriașă a emisiunii de hîrtii de valoare în perioada imperialismului constituie o dovadă vie a creșterii parazitismului și a putrefacției capitalismului.

În U.R.S.S. emisiunea hîrtiilor de valoare este limitată la emisiunea de obligații ale împrumuturilor de stat, făcută în baza unor hotărîri ale guvernului. Împrumuturile de stat ale Statului socialist servesc pentru dezvoltarea economiei și a culturii.

EMPIRISM — concepție filozofică care consideră experiența senzorială drept singurul mijloc de cunoaștere, diminuînd însemnătatea generalizării teoretice. Există empirism idealist și empirism materialist. Empirismul se limitează la latura exterioară a evenimentelor, se cramponează de fapte întîmplătoare, alunecă la suprafața fenomenelor, nu este în stare să dezvăluie legăturile mai adînci, legile lor de dezvoltare. Materialismul filozofic marxist, considerînd că experiența senzorială constituie începutul cunoașterii, respinge empirismul. Empirism în munca politică înseamnă practicism îngust, neprincipial, înseamnă neînțelegerea scopurilor generale și a perspectivelor muncii practice, negarea însemnătății teoriei.

EMPIRIOCRITICISM — vezi *Machism.*

ENCICLICĂ — circulară oficială trimisă de papă întregii lumi, de regulă nu în probleme bisericești, ci în probleme social-politice. Papa Pius al

XI-lea a publicat în 1937 o enciclică specială împotriva comunismului, iar Pius al XII-lea a proclamat într-o serie de enciclici ale sale „eternitatea" capitalismului.

ENCICLOPEDIȘTI — grup de filozofi, scriitori și publiciști francezi progresiști din secolul al XVIII-lea care s-au unit în jurul celebrei lucrări „Enciclopedia sau dicționar explicativ al științelor, artelor și meșteșugurilor", editată în perioada 1751—1780 de Diderot și D'Alembert. Din grupul enciclopediștilor au făcut parte Rousseau, Diderot, Helvétius, Holbach, un oarecare timp Voltaire și alții. Enciclopediștii, care erau reprezentanți ai noii ideologii a burgheziei, pe atunci revoluționare, se ridicau împotriva sistemului statului feudal-absolutist și împotriva bisericii catolice. Ei au formulat principiile fundamentale ale noului stat burghez și ale ideologiei burgheze. În concepțiile lor filozofice, majoritatea enciclopediștilor, care considerau ca principiu fundamental natura și se pronunțau pentru crearea unei filozofii „experimentale", adică bazate pe datele științelor naturii, se situau pe pozițiile materialismului și duceau o luptă neîmpăcată împotriva idealismului și religiei. Dar nivelul de dezvoltare a științei din acea vreme nu le-a permis să depășească materialismul mecanicist și să se ridice pînă la înțelegerea dezvoltării dialectice a naturii. În explicarea fenomenelor sociale, enciclopediștii au rămas idealiști. Dar, cu tot caracterul limitat al concepțiilor lor și cu toate lipsurile lor, enciclopediștii au fost purtătorii unei ideologii revoluționare pentru acel timp.

Ideile enciclopediștilor au fost o armă teoretică a burgheziei în lupta împotriva ideologiei feudale-absolutiste și au jucat un rol primordial în pregătirea ideologică a *revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.*

ENGELS Friedrich (1820—1895) — mare dascăl al proletariatului, prieten și tovarăș de luptă al lui Marx, împreună cu care a creat teoria comunismului științific și a luptat pentru eliberarea clasei muncitoare.

Engels s-a născut la 28 noiembrie 1820 în Prusia (Germania), în familia unui fabricant din orașul Barmen. A urmat școala reală din Barmen și apoi liceul din Elberfeld. Engels nu a terminat liceul, deoarece, din voința tatălui său, a trebuit să lucreze în biroul comercial al acestuia, apoi la Bremen în serviciul unei mari case de comerț. În 1841 a venit la Berlin, unde a intrat ca voluntar în armată. În același timp audia cursurile de la Universitatea din Berlin. În acest timp, în ceea ce privește concepțiile sale filozofice, Engels s-a apropiat de hegelienii de stînga, iar în politică era democrat revoluționar.

La sfîrșitul anului 1842 Engels a plecat în Anglia, la Manchester. Acolo el a cunoscut viața și felul de trai al muncitorilor, a studiat situația clasei muncitoare din Anglia și a intrat în legătură cu fruntașii mișcării muncitorești engleze. În „Analele franco-germane", editate la Paris de Marx și Ruge, el a publicat lucrarea „Schița unei critici a economiei politice" (1844). Marx a calificat această lucrare drept o schiță genială a economiei politice noi, proletare.

La sfîrșitul lui august 1844, Engels a plecat din Manchester în Germania. În drum a făcut cunoștință la Paris cu K. Marx, cu care încă înainte intrase în corespondență. Din acest moment a început prietenia celor doi mari conducători ai clasei muncitoare. La Paris, Marx și Engels au scris cartea „Sfînta familie", în care au fost puse bazele socialismului materialist-revoluționar. În 1845, la întoarcerea în Germania, Engels a publicat celebra sa carte „Situația clasei muncitoare din Anglia". În această carte „Engels a fost *primul* care a spus că proletariatul *nu este numai* o clasă care suferă; că tocmai situația economică rușinoasă în care se află proletariatul îl împinge irezistibil înainte și îl silește să lupte pentru defi-

nitiva sa eliberare. Iar proletariatul care luptă se va ajuta singur" *(V. I. Lenin)*. În primăvara anului 1845 Engels s-a mutat la Bruxelles, unde se afla în acea vreme Marx. Aici ei au scris împreună cartea „Ideologia germană", în care au supus criticii filozofia contemplativă a lui *Feuerbach*, concepțiile tinerilor hegelieni și așa-numitul „socialism adevărat", ai cărui reprezentanți propovăduiau împăcarea contradicțiilor de clasă.

Din 1846 pînă în februarie 1848 Engels a locuit la Paris și la Bruxelles. Pe lîngă ocupațiile sale științifice, Engels desfășura o intensă activitate revoluționară practică. Împreună cu Marx el a fost conducătorul *„Ligii comuniștilor"*. Ca schiță a programului acestei ligi, Engels a scris „Principiile comunismului" și apoi, împreună cu Marx, celebrul „Manifest al Partidului Comunist" (1848) — primul program al partidului revoluționar al proletariatului internațional.

După izbucnirea revoluției din februarie 1848 în Franța, Engels l-a urmat la Paris pe Marx, care fusese expulzat din Bruxelles de guvernul belgian. În aprilie 1848, cu prilejul izbucnirii revoluției în Germania, Marx și Engels au plecat la Colonia, conducînd acolo „Noua Gazetă Renană", fondată de ei în iunie. În articolele publicate în gazetă, Engels chema poporul german la luptă hotărîtă împotriva iobăgiei și absolutismului, demasca trădarea burgheziei germane, inconsecvența democraților mic-burghezi. Împreună cu Marx, el a apărat programul revoluționar: unificarea Germaniei într-o republică democrată unică. Guvernul prusian a luat o serie de măsuri represive împotriva membrilor redacției gazetei. La 19 mai 1849 a apărut ultimul număr al „Noii Gazete Renane". În mai 1849 Engels a luat parte la insurecția armată a poporului din Germania de sud-vest; după reprimarea insurecției el a trecut cu ultimele unități ale armatei revoluționare pe teritoriul elvețian. La insistența lui Marx el a plecat la Londra, unde era stabilit și acesta.

Engels a făcut bilanțul perioadei revoluționare 1848—1849 într-o serie de opere de seamă ale sale. În lucrarea „Revoluția și contrarevoluția în Germania" (1851—1852), Engels, generalizînd experiența luptelor revoluționare, acordă o mare atenție elaborării tacticii revoluționare a proletariatului. În noiembrie 1850 Engels s-a mutat la Manchester, unde a început să lucreze la o casă de comerț pentru a avea posibilitatea să dea un sprijin material lui Marx, care în perioada 1850—1870, în condițiile materiale extrem de grele ale vieții de emigrație, desfășura o muncă uriașă pentru elaborarea operei sale principale, „Capitalul".

În timpul cît a stat la Manchester, Engels a scris un mare număr de lucrări consacrate relațiilor internaționale, problemelor economice și militare. El a locuit la Manchester pînă în 1870, întreținînd tot timpul cu Marx o corespondență aproape zilnică, în care discutau împreună cele mai diverse probleme de teorie, de politică și de tactică ale mișcării muncitorești.

De la întemeierea *Internaționalei I*, Engels a dus împreună cu Marx lupta împotriva proudhoniștilor, bakuniștilor și celorlalți dușmani ai Internaționalei. În toamna anului 1870 Engels s-a mutat de la Manchester la Londra. La sosirea la Londra el a fost cooptat în Consiliul general al Internaționalei I. În calitate de conducători ai Internaționalei I, Marx și Engels au salutat cu căldură *Comuna din Paris* și i-au acordat tot ajutorul și sprijinul. Chiar și după ce Internaționala a încetat să mai existe, Marx și Engels au continuat să conducă mișcarea muncitorească. În deceniile al 8-lea și al 9-lea ale secolului al XIX-lea, într-o serie de țări capitaliste au fost organizate partide proletare de masă. Din această perioadă datează articolele lui Engels împotriva lui Dühring, publicate în

1877—1878, din care a fost alcătuită mai tîrziu celebra sa operă „Anti-Dühring". În această carte Engels a expus cele trei părți constitutive ale marxismului: filozofia marxistă, economia politică marxistă și teoria comunismului științific. În „Anti-Dühring" Engels a apărat teoria marxistă împotriva atacurilor ideologului mic-burghez Dühring și a zdrobit încercările acestuia de a supune influenței mic-burgheze mișcarea muncitorească germană și partidul social-democrat german. În același timp Engels se ocupă de generalizarea datelor științelor naturii, al cărei rezultat a fost celebra sa lucrare „Dialectica naturii".

După moartea lui Marx (1883), Engels s-a ocupat cu punerea la punct și cu publicarea volumelor al II-lea și al III-lea ale „Capitalului", pe care Marx nu izbutise să le termine în timpul vieții. În 1885 Engels a publicat volumul al II-lea, iar în 1894 volumul al III-lea al „Capitalului". Din această perioadă datează și opera clasică a lui Engels „Originea familiei, a proprietății private și a statului" (1884). În 1888 a apărut cartea lui Engels „Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane". În această carte el a arătat, într-o formă populară, apariția și dezvoltarea filozofiei marxiste, raportul dintre aceasta și filozofia anterioară și a făcut o profundă expunere a tezelor fundamentale ale materialismului dialectic și ale materialismului istoric.

Engels a fost un mare gînditor și un savant multilateral: filozof, economist, istoric, cunoscător al științelor naturii și al artei militare, literat, lingvist.

Engels îmbina munca teoretică profundă cu conducerea practică a mișcării muncitorești revoluționare internaționale. După moartea lui Marx, el a continuat să fie sfătuitorul și conducătorul socialiștilor europeni. Engels a dus o luptă necruțătoare împotriva oportunismului în partidele muncitorești, a scos la iveală și a supus unei critici aspre greșelile acestor partide, a dat orientare revoluționară muncii lor. Un document important al luptei lui Engels împotriva oportunismului îl constituie lucrarea „Contribuții la critica programului social-democrat din 1891", scrisă de el în 1891.

Engels a murit la 5 august 1895, la Londra.

EREMENKO Andrei Ivanovici (n. 1892) — mareșal al Uniunii Sovietice.

S-a născut dintr-o familie de țărani săraci în satul Markovka, regiunea Voroșilovgrad. E în serviciu militar din 1913. Activitatea revoluționară și-a început-o în timpul revoluției din februarie; a fost împuternicitul comitetului de regiment. În Armata Sovietică se află din primele zile ale Revoluției din Octombrie.

A luat parte activă la războiul civil. În 1935 a absolvit Academia militară „M. V. Frunze". A fost comandant de divizie, de corp, comandant al Armatei I, decorată cu „Steagul Roșu", în Orientul îndepărtat. Pentru merite militare a fost distins cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a comandat armatele diferitelor fronturi, printre care Frontul de la Breansk, de la Stalingrad, Frontul al II-lea Baltic, Frontul al IV-lea Ucrainean, care au participat la eliberarea Crimeii, țărilor Baltice, Cehoslovaciei. După război a fost comandant al trupelor diferitelor regiuni militare. În 1955 i s-a atribuit titlul de mareșal al Uniunii Sovietice.

Este membru al P.C.U.S. din 1918. La Congresul al XX-lea a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

ERITREEA — vezi *Federația Etiopiei și Eritreei.*

ESENȚĂ ȘI FENOMEN — categorii ale materialismului dialectic. Dialectica marxistă consideră că esența și fenomenul sînt legate în modul cel mai strîns între ele. Esența exprimă

natura interioară a lucrurilor, iar fenomenul dezvăluirea ei, manifestarea ei exterioară. Cunoscînd formele exterioare, noi putem cunoaşte implicit şi anumite laturi ale esenţei lucrului, pătrunzînd treptat tot mai adînc în esenţa lui. Recunoscînd unitatea esenţei şi a fenomenului, materialismul dialectic respinge ideea vulgară a identităţii lor absolute. Esenţa nu apare în fenomen nemijlocit, ea trebuie dezvăluită, cunoscută. Aceasta şi este sarcina ştiinţei. K. Marx scria: „Orice ştiinţă ar fi de prisos dacă forma de manifestare şi esenţa lucrurilor ar coincide nemijlocit". Cunoaşterea se ridică de la cunoştinţe mai puţin profunde la cunoştinţe mai profunde, de la fenomen la esenţă, de la esenţa de primul grad la esenţa de gradul doi etc.

ESTETICĂ — ştiinţă care studiază legile de dezvoltare a artelor, raportul dintre artă şi realitate, rolul ei social, formele şi metodele creaţiei artistice.

Estetica premarxistă nu era omogenă. În cadrul ei se desfăşura lupta dintre concepţiile materialiste şi cele idealiste. La baza esteticii idealiste stă ruperea artei de realitate, explicarea caracterului artei ca creaţie „pură", ca „artă pentru artă", fără legătură cu viaţa socială, cu lupta dintre clase, cu interesele materiale ale oamenilor. Aceste trăsături sînt în special caracteristice pentru estetica burgheză contemporană, care încearcă să transforme arta într-o distracţie deşartă, într-un instrument pentru satisfacerea gusturilor pervertite ale „vîrfurilor" societăţii capitaliste. Teoriile materialiste în estetică au avut o mare însemnătate pentru formarea unei concepţii juste asupra esenţei artei şi a legilor ei. Mari merite în dezvoltarea esteticii materialiste au avut democraţii revoluţionari ruşi *Belinski*, *Dobroliubov* şi *Cernîşevski*. Ei considerau că arta trebuie să ajute pe oameni să înţeleagă în mod just realitatea, cerinţele dezvoltării societăţii în scopul transformării ei revoluţionare. Dar democraţii revoluţionari ruşi nu au reuşit să se ridice pînă la înţelegerea ştiinţifică materialistă a legilor vieţii sociale.

Numai pe baza materialismului istoric se făureşte teoria cu adevărat ştiinţifică a artei. Estetica marxist-leninistă consideră arta ca una dintre formele conştiinţei sociale, ca o formă specific artistică de înţelegere a realităţii. În fiecare epocă istorică, arta este determinată de relaţiile dominante în societatea respectivă, de baza economică. Acest mod de a privi arta permite să se elucideze legile de dezvoltare a artei, cauzele înlocuirii unor forme şi curente ale artei cu altele.

Scoţînd la iveală esenţa artei, estetica marxistă a stabilit şi criteriile ştiinţifice de apreciere a operelor de artă. Asemenea criterii sînt concordanţa dintre opera de artă, pe de o parte, şi adevărul vieţii, şi tendinţele progresiste, pe de altă parte, precum şi concordanţa dintre forma operei şi conţinutul ei. Estetica marxistă consideră că elementul hotărîtor în aprecierea unei opere de artă este îmbinarea înaltului ei conţinut de idei cu o mare valoare artistică, capacitatea artistului de a sezisa în viaţă noul, de a se situa de partea noului şi de a-l sprijini activ prin creaţia sa.

ETICĂ — teorie despre morală ca formă a ideologiei, despre legile dezvoltării ei istorice şi despre rolul ei în viaţa socială (vezi *Morală*).

ETIOPIA — vezi *Federaţia Etiopiei şi Eritreei*.

EURATOM (denumire oficială „Comunitatea europeană pentru energia atomică") — uniunea a şase ţări vesteuropene (Franţa, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg şi Republica Federală Germană) în scopul cercetărilor comune în domeniul energiei atomice şi al folosirii ei în comun. Tratatul cu privire la înfiinţarea Euratomului a fost semnat la Roma la 25 martie 1957, concomitent cu tratatul privitor la *„piaţa comună"*. El prevede

unificarea resurselor atomice ale țărilor participante; crearea unei organizații unice pentru construirea, finanțarea și exploatarea întreprinderilor industriei atomice; înființarea unui centru comun de cercetări științifice și a unui comitet tehnic a cărui sarcină este finanțarea cercetărilor în domeniul energiei atomice care se efectuează în afara țărilor ce fac parte din Euratom, în scopul unui control asupra acestor cercetări.

„Comunitatea europeană pentru energia atomică" servește scopurile agresive ale *pactului Atlanticului de nord* și ale Uniunii Europei occidentale, ai căror membri sînt toate țările participante ale Euratomului. Crearea Euratomului face cu mult mai ușoară înzestrarea cu arma atomică a armatei revanșarde vest-germane. Datorită Euratomului, Germania occidentală, rămasă în urma Franței și a unei serii de alte țări în domeniul energiei atomice, dar care posedă o puternică industrie chimică și o bază energetică necesare pentru dezvoltarea ei rapidă, poate obține fără nici o piedică de la toți participanții organizației informațiile respective (inclusiv și cele privitoare la tehnologia fabricării armei atomice), precum și materii prime (în primul rînd din partea Belgiei, care dispune în colonia sa Congo Belgian de importante rezerve de minereu de uraniu). Crearea Euratomului duce inevitabil la lichidarea tuturor îngrădirilor pentru R.F.G. de a produce arma nucleară, îngrădiri stabilite formal prin acordurile de la Paris. Înlesnind militariștilor vest-germani obținerea armei nucleare, Euratomul face să crească primejdia pentru pacea și securitatea tuturor popoarelor europene.

Statele Unite ale Americii au sprijinit activ crearea Euratomului. Ele apar ca principalul furnizor de materiale necesare pentru țările participante la comunitate. Imperialiștii americani folosesc această organizație pentru instituirea controlului lor asupra industriei atomice vest-europene.

Uniunea Sovietică opune politicii de creare a unor grupări închise principiul securității colective, subliniind că rezolvarea problemei importante a folosirii în comun de către țările europene a energiei atomice în scopuri pașnice poate și trebuie să fie obținută numai pe o bază generală, cu participarea tuturor țărilor europene.

EVANGHELIE — „sfînta scriptură" a religiei creștine. Biserica recunoaște oficial patru evanghelii („canonice"), care poartă numele autorilor lor mitici: evanghelia „de la Luca", „de la Matei", „de la Marcu", „de la Ioan". În afară de acestea s-au mai păstrat cîteva zeci de evanghelii respinse de biserică („apocrife"). Fiecare dintre evanghelii este o povestire fantastică despre nașterea, viața, moartea și învierea lui Hristos. Evangheliile sînt pline de contradicții, care dovedesc în mod neîndoielnic că la baza lor se află povestiri nu ale contemporanilor despre unele evenimente care au avut loc în mod real, ci mituri religioase. Evangheliile au apărut nu mai devreme de secolul al II-lea al erei noastre. Morala de sclav a neîmpotrivirii la rău și a supunerii oarbe în fața exploatatorilor, pe care ele o propovăduiesc, a jucat întotdeauna un rol reacționar, fiind un mijloc de întunecare a conștiinței de clasă a oamenilor muncii.

EXISTENȚĂ SOCIALĂ ȘI CONȘTIINȚĂ SOCIALĂ — categorii de bază ale *materialismului istoric*. Prin existență socială se înțeleg condițiile vieții materiale, și în primul rînd modul de producție; conștiința socială reprezintă latura spirituală a vieții societății, anumite idei și teorii sociale, concepțiile politice etc. Materialismul istoric a stabilit că conștiința socială este o reflectare a existenței sociale. Cum sînt condițiile vieții materiale ale societății, așa sînt ideile ei, teoriile ei și concepțiile ei politice. Recunoscînd rolul determinant al existenței sociale, marxism-leninismul arată totodată rolul uriaș

al conștiinței sociale în dezvoltarea societății (vezi *Ideologie, bază și suprastructură*).

EXISTENȚIALISM — curent filozofic idealist subiectiv decadent din epoca imperialismului. Denumirea provine de la cuvîntul latin „existentia" — existență. Prin „existență" existențialiștii înțeleg „viața spirituală individuală", pe care o opun existenței obiective, lumii materiale, vieții fizice și sociale reale. „Existența" (spiritul, conștiința) este considerată de către existențialiști ca primordială. Această teorie este îndreptată împotriva învățăturii materialiste despre primordialitatea materiei, iar aplicată la viața socială, împotriva înțelegerii științifice a legilor istorice. Existențialiștii înțeleg „libertatea" nu ca pe o relație socială reală, care se cucerește în lupta împotriva asupririi de clasă și naționale, ci ca pe o „libertate" idealistă a „voinței" care dă individului burghez dreptul să acționeze după bunul său plac. Existențialismul este deosebit de larg răspîndit în Franța.

EXPANSIUNE — lărgire, extindere. Expansiunea economică și politică este acapararea de către statele imperialiste a unor noi teritorii, piețe și surse de materii prime, înrobirea economică și politică a altor țări.

EXPERTÍZĂ — concluzia unor persoane competente în probleme care necesită cunoștințe speciale. Expertiza se folosește în practica relațiilor internaționale (expertiză militară, economică, geografică, juridică), în comerț (expertiză economică, merceologică), în justiție (expertiză medico-legală, psihiatrico-legală, contabilă, tehnică-inginerească), în sistemul învățămîntului superior (la decernarea titlurilor universitare și a gradelor) și într-o serie de alte domenii.

EXPLOATARE — însușirea rezultatelor muncii altora de către proprietarul mijloacelor de producție. Exploatarea este inevitabilă în orice societate împărțită în clase dușmane; se schimbă numai formele ei. Un caracter deosebit de greu îl are exploatarea muncii salariate în societatea capitalistă, în care muncitorul, pentru a nu muri de foame, este nevoit să-și vîndă capitaliștilor *forța de muncă*. Cauza care generează exploatarea este proprietatea privată asupra mijloacelor de producție. Numai după ce a luat puterea în mîinile sale și după ce a lichidat capitalismul, clasa muncitoare poate să instaureze societatea socialistă, în care nu este loc pentru exploatarea omului de către om, deoarece mijloacele de producție sînt proprietate socială. Astfel, o dată cu construirea socialismului, în U.R.S.S. au fost lichidate clasele exploatatoare și a fost desființată pentru totdeauna exploatarea omului de către om. Și în celelalte state socialiste, în procesul construirii bazelor socialismului, se creează condițiile pentru lichidarea definitivă a exploatării.

EXPORT — trimiterea de mărfuri sau de capitaluri dintr-o țară în altă țară.

Exportul de mărfuri, care ia naștere o dată cu apariția și cu dezvoltarea producției de mărfuri, ia o amploare deosebit de mare în condițiile capitalismului. În goana după profit, capitaliștii caută să exporte mărfuri mai ales în țările înapoiate, slab dezvoltate, unde ei le desfac la prețuri exorbitante. La aceasta îi împinge și caracterul limitat al pieței interne, determinat de pauperizarea crescîndă a oamenilor muncii. Pe măsura creșterii producției, problema piețelor externe necesare pentru export și pentru realizarea în bune condiții a mărfurilor devine una dintre cele mai acute și mai complicate probleme ale capitalismului, una dintre cauzele luptei dintre țările capitaliste dezvoltate pentru împărțirea și reîmpărțirea lumii.

În epoca *imperialismului*, paralel cu exportul de mărfuri se dezvoltă și capătă o importanță predominantă exportul de capitaluri, sub forma împrumuturilor, precum și a investirii

de capitaluri în întreprinderi din străinătate. Exportînd capital în țările slab dezvoltate din punct de vedere economic, imperialiștii frînează dezvoltarea industriei naționale, transformă aceste țări în piețe de desfacere pentru mărfurile lor, în surse de materii prime și de brațe de muncă ieftine. Exportul de capital este strîns legat de creșterea exportului de mărfuri: monopolurile care exportă capital impun de obicei țării debitoare mărfurile lor în condiții avantajoase pentru ele.

Între țările imperialiste se duce o luptă necontenită pentru sferele de aplicare rentabilă a capitalului. Pînă în deceniul al 8-lea al secolului al XIX-lea, Anglia a fost cea mai mare exportatoare de capital. Concurenta ei era Franța, iar de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și mai ales de la începutul secolului al XX-lea Germania și S.U.A. În 1939 investițiile de capital engleze în străinătate mai depășeau ca mărime pe cele americane. În cursul anilor 1939—1953 investițiile de capital americane în străinătate au crescut de peste 3 ori, în timp ce investițiile engleze au scăzut și au fost împinse pe locul al doilea.

Cu totul alte scopuri urmărește exportul de mărfuri al U.R.S.S. și al țărilor de democrație populară, făcut pe baza *monopolului comerțului exterior*. Comerțul U.R.S.S. și al țărilor de democrație populară cu celelalte state se face pe baza egalității în drepturi a popoarelor mari și mici, a colaborării liber consimțite și a avantajului reciproc. Pe lîngă exportul de mărfuri, între țările socialiste există și alte forme de legături economice. Un exemplu de asemenea legături îl constituie construirea unei serii de întreprinderi în Republica Populară Chineză cu ajutorul Uniunii Sovietice. Asemenea forme de legături economice nu au nimic comun cu exportul de capital practicat de imperialiști, deoarece scopul lor nu este stoarcerea de profituri, ci ajutorul prietenesc în opera de dezvoltare economică.

U.R.S.S. și celelalte state socialiste caută să extindă comerțul cu țările capitaliste în condițiile avantajului recproc.

EXPROPRIERE—înstrăinarea prin forță, prin violență a unei *proprietăți*.

Apariția capitalismului a fost însoțită de exproprierea maselor populare largi, a producătorilor direcți. Întrucît relațiile de producție capitaliste presupun acumularea de avuții în mîinile unui număr restrîns de oameni și formarea proletariatului, a unei mase de oameni neavuți, siliți să-și vîndă forța de muncă, formarea acestor relații a avut loc pe calea deposedării prin violență a micilor producători de mijloacele de producție, pe calea despărțirii lor prin forță de pămînt și de uneltele de muncă (vezi *Acumularea primitivă a capitalului)*.

În cursul revoluției socialiste se înfăptuiește exproprierea claselor exploatatoare: burghezia și moșierii. Ea este însoțită de înlocuirea proprietății capitaliste asupra mijloacelor de producție prin proprietatea socială, socialistă. În U.R.S.S. exproprierea claselor exploatatoare a fost înfăptuită în urma *Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*. În țările de democrație populară, principalele mijloace de producție au fost de asemenea trecute în proprietatea socială.

EXTERITORIALITATE — dreptul la privilegii speciale (inviolabilitatea persoanei și a domiciliului, dreptul de a nu fi judecat de tribunalele locale, scutirea de impozite și de unele obligații), acordate reciproc de toate statele unor persoane și instituții străine. Se bucură de exteritorialitate: reprezentanții diplomatici și sediile lor; șefii statelor și miniștrii afacerilor externe veniți în statul străin; delegații la conferințele internaționale,

F

FABRICĂ — mare întreprindere industrială, bazată pe producția mecanizată și pe exploatarea muncitorilor salariați, care, în procesul dezvoltării capitalismului, a înlocuit *manufactura*. Marea industrie mecanizată (de fabrică) apare o dată cu dezvoltarea capitalismului în industrie. Mașinile măresc gradul de exploatare a proletariatului, accelerează producția de plusvaloare, asigură o creștere uriașă a productivității muncii. Fabrica este cea mai înaltă formă de cooperare capitalistă în muncă. Trecerea de la manufactură la fabrică înseamnă socializarea pe scară largă a muncii de către capital. Revoluția industrială din Anglia a pus baza trecerii de la manufactură la sistemul producției în fabrici, care apoi s-a extins și în celelalte țări. În Rusia, în unele ramuri ale producției industriale, fabrica capitalistă a apărut în prima jumătate a secolului al XIX-lea (producția de bumbac); trecerea pe o scară mai largă de la manufactură la fabrică a avut loc în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Marea industrie mecanizată ascute contradicția fundamentală a capitalismului, contradicția dintre caracterul social al producției și însușirea capitalistă a rezultatelor producției. Capitalismul își creează singur groparul în persoana proletariatului.

În U.R.S.S. fabrica este o întreprindere de tip consecvent socialist și este proprietate socialistă de stat.

FACTOR — forță motrice care determină mersul evenimentelor.

FACTORIE — birou comercial situat departe de centrul său. O dată cu dezvoltarea capitalului comercial și în legătură cu cuceririle coloniale au căpătat o largă răspîndire factoriile capitaliste, organizate de colonialiști în colonii și în țările dependente; aceste factorii sînt un instrument de exploatare și de înrobire a populației țărilor coloniale și dependente. Factoriile sovietice, organizate în regiunile nordice îndepărtate ale U.R.S.S., se deosebesc radical de factoriile capitaliste. Ele sînt o pîrghie de dezvoltare economică și culturală a popoarelor în trecut înapoiate. Prin factorii, vînătorii vînd statului vînatul lor și se aprovizionează cu mărfurile de care au nevoie. Factoriile sovietice sînt de asemenea și centre culturale.

„FALANGA SPANIOLĂ" — partidul guvernamental al Spaniei; s-a constituit în aprilie 1937, în urma fuziunii cîtorva grupări politice cu „Falanga", înființată în 1933. Reprezintă interesele marii burghezii și ale moșierimii. Conducătorul falangei este generalul Franco.

FALIMENT — insolvabilitate, încetarea plăților angajate de către o persoană sau întreprindere capitalistă. Falimentul este un fenomen frecvent în țările capitaliste, avînd drept cauză *concurența* înverșunată și anarhia din producția capitalistă. La înmulțirea falimentelor contribuie speculațiile de bursă, crearea de întreprinderi cu capital fictiv etc. În timpul *crizelor* economice (vezi *Crize economice*) falimentele capătă un ca-

racter de masă. Falimentele duc la închiderea întreprinderilor, la creşterea şomajului, precum şi la concentrarea şi centralizarea capitalului.

Se poate vorbi şi de f a l i m e n t u l u n u i s t a t în cazul refuzului total sau parţial al acestui stat de a-şi respecta obligaţiile sale financiare. Cazurile de faliment al unor state sînt dese în lumea capitalistă, mai ales în timpul crizelor. Una din manifestările falimentului finanţelor statului o constituie *devalorizarea* monedei.

În statul socialist organizarea planificată a economiei exclude posibilitatea falimentelor.

La figurat faliment înseamnă eşec, crah.

FAM VAN DONG (n. 1906) — prim-ministru şi ministru al afacerilor externe al Republicii Democrate Vietnam, membru în Biroul Politic şi secretar al C.C. al Partidului celor ce muncesc din Vietnam.

S-a născut în provincia Quang Ngai (Vietnamul central). În 1926 a intrat în Liga tineretului revoluţionar din Vietnam şi în 1929 a fost ales membru al Comitetului ei Central. În 1929 a fost arestat şi a stat la ocnă pînă în 1936. A fost unul dintre organizatorii Frontului democratic de luptă pentru independenţa Vietnamului, înfiinţat sub conducerea lui Ho Şi Min în 1941.

În perioada 1941—1945, Fam Van Dong a fost redactorul principal al ziarului „Vietnamul independent", editat la baza revoluţionară Kao Bang. După proclamarea, în septembrie 1945, a Republicii Democrate Vietnam a fost ministru de finanţe în guvernul provizoriu al republicii. În 1946 a condus delegaţia vietnameză în timpul tratativelor cu guvernul francez la Fontainbleau (Franţa). În anii 1949—1955 a fost vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al Republicii Democrate Vietnam. A condus delegaţia guvernamentală a Republicii Democrate Vietnam la *Conferinţa de la Geneva din 1954* şi la *Conferinţa de la Bandung* din 1955. În 1954 a fost numit ministru al afacerilor externe, iar în septembrie 1955 prim-ministru al Republicii Democrate Vietnam.

FASCISM — dictatură teroristă făţişă a celor mai reacţionare şi mai agresive cercuri imperialiste. Fascismul este sprijinit şi finanţat de capitalul monopolist; el tinde să menţină orînduirea capitalistă, suprimă complet drepturile şi libertăţile democratice în ţară şi duce o politică externă şovină.

Fiind un produs al crizei generale a capitalismului, fascismul apare în perioada celei mai ascuţite lupte de clasă dintre burghezie şi proletariat, cînd burghezia, nemaifiind în stare să-şi menţină puterea prin vechile metode parlamentare, recurge la dictatura teroristă şi la reprimarea mişcării muncitoreşti şi a oricărei mişcări democratice, la o demagogie socială grosolană. Elementele principale ale politicii interne a dictaturii fasciste sînt desfiinţarea partidelor comuniste, a sindicatelor şi a celorlalte organizaţii progresiste, democratice, suprimarea libertăţilor burghezo-democratice elementare, militarizarea aparatului de stat şi a întregii vieţi sociale. Fascismul organizează şi îşi pune în slujba sa bande de asasini, formate din elemente declasate şi din păturile cele mai înapoiate ale micii burghezii (cămăşile negre — în Italia, S.S.-iştii, membrii detaşamentelor de asalt — în Germania). Cele mai importante mijloace ideologice folosite de fascişti pentru pregătirea şi ducerea războiului sînt propagarea *rasismului* canibalic şi a *şovinismului*, a „teoriilor" geopolitice şi cosmopolite.

Fascismul a apărut mai întîi în Italia în 1919, unde în 1922 fasciştii au pus mîna pe putere. În 1920 a fost organizat în Germania partidul fascist hitlerist, care din considerente demagogice s-a intitulat naţional-socialist. În 1933, cu ajutorul capitalului monopolist străin şi cu sprijinul marilor magnaţi financiari germani, acest partid a acaparat puterea în

Germania şi a instaurat un regim de sîngeroasă dictatură teroristă. La venirea fascismului la putere în Germania a contribuit politica oportunistă a social-democraţilor de dreapta, care scindaseră şi slăbiseră mişcarea muncitorească. După ce au reprimat mişcarea democratică din ţară, fasciştii germani au dezlănţuit un război pentru reîmpărţirea lumii, pentru subjugarea altor popoare şi pentru instaurarea dominaţiei lor mondiale. Victoria U.R.S.S. şi a întregii coaliţii antihitleriste în cel de-al doilea război mondial a dus la zdrobirea militară, economică şi moral-politică a forţelor principale ale reacţiunii fasciste internaţionale.

În anii de după război, în statele imperialiste s-au activizat din nou elementele fasciste; încurajate fiind de cercurile monopoliste cele mai agresive ele au organizat persecutarea forţelor democratice. Fascismul reprezintă cea mai serioasă primejdie pentru pacea şi securitatea popoarelor. În ţările capitaliste se desfăşoară tot mai larg lupta forţelor progresiste împotriva fascismului şi primejdiei unui nou război.

FATALISM — doctrină religioasă-filozofică care propovăduieşte caracterul de neînlăturat al soartei, inevitabilitatea fatală a producerii unui eveniment oarecare pe care omul nu poate să-l preîntîmpine. Fatalismul este inerent concepţiei religioase despre lume; la baza lui stă ideea de „providenţă divină", după prescripţiile căreia s-ar produce toate evenimentele din natură şi din societate. Fatalismul în politică, negînd rolul activ al clasei, al partidului în evenimentele istorice, duce la pasivitate şi inacţiune, constituie baza teoriilor reacţionare oportuniste ale mersului de la sine şi ale spontaneităţii în mişcarea muncitorească.

Marxism-leninismul respinge concepţiile fataliste, afirmînd că pentru realizarea dezvoltării progresiste a societăţii este necesară lupta activă şi just orientată a forţelor sociale progresiste.

FAZĂ — 1) un anumit moment sau o anumită treaptă în dezvoltarea unui fenomen oarecare; 2) o anumită perioadă în dezvoltarea societăţii, de pildă prima fază a comunismului — socialismul.

FEDERAŢIA AMERICANĂ A MUNCII — CONGRESUL SINDICATELOR INDUSTRIALE (A.F.L.—C.I.O.) — principala uniune sindicală în S.U.A. (care cuprinde şi cîteva sindicate din Canada), înfiinţată în decembrie 1955, în urma fuziunii Federaţiei americane a muncii (A.F.L.), cu Congresul sindicatelor industriale (C.I.O.).

A.F.L. a fost înfiinţată în 1881, însă formal s-a constituit în 1886. Conducerea A.F.L. menţinea şi susţinea principiul de organizare sindicală pe breaslă, potrivit căruia muncitorii aceleiaşi întreprinderi făceau parte din diferite sindicate, în funcţie de specialitatea lor. Acest principiu dispersa forţele clasei muncitoare, slăbea lupta ei împotriva capitalului. Din A.F.L. făceau parte aproximativ 100 de sindicate diferite care cuprindeau aproximativ 11.000.000 de muncitori şi funcţionari americani. Liderii A.F.L. au luat atitudine împotriva dezvoltării luptei greviste, sprijinind politica „îngheţării" salariilor care era în interesul monopolurilor. În problemele de politică externă ei s-au pronunţat în favoarea *„planului Marshall"*, a *pactului Atlanticului de nord* etc.

Congresul sindicatelor industriale (C.I.O.) a fost creat în 1938 pe baza Comitetului sindicatelor industriale. Acest comitet a fost înfiinţat de un număr de sindicate, care făceau parte din A.F.L. şi care fuseseră excluse din ea în 1936. Contrar principiului de organizare pe breaslă a sindicatelor, caracteristic A.F.L.-ului, C.I.O. insista asupra principiului de organizare a sindicatelor după locul de producţie. Înfiinţarea C.I.O. a creat posibilitatea revoluţionarizării mişcării muncito-

rești din S.U.A. Dar burghezia a izbutit, sprijinindu-se pe acea parte a clasei muncitoare care e plătită cu salarii mari (vezi *„Aristocrația muncitorească"*), să asigure partizanilor ei posturi de comandă în conducerea C.I.O. Pînă la unificare făceau parte din C.I.O. 34 de sindicate, care numărau peste 5.000.000 de persoane, în cea mai mare parte muncitori din industria grea (industria metalurgică, constructoare de mașini, de automobile, șantiere navale, industria petroliferă).

În 1949, după diferite încercări nereușite de a obține dizolvarea *Federației sindicale mondiale*, liderii A.F.L. și C.I.O. au devenit inițiatorii înființării așa-zisei *Confederații internaționale a sindicatelor libere*. După fuziunea A.F.L. și C.I.O., în fruntea Comitetului executiv al organizației se află Meany (fostul președinte al A.F.L.), Reuther (C.I.O.), Schnitzer, Wall, Harrison, MacDonald, Carey și alți lideri sindicali, care duc politica „păcii între clase", de conciliere și de colaborare cu patronii, de îngrădire a democrației în sindicate și care se dedau la atacuri înverșunate împotriva comunismului.

FEDERAȚIA DEMOCRATĂ INTERNAȚIONALĂ A FEMEILOR (F.D.I.F.) — a fost creată în decembrie 1945, la Congresul internațional al femeilor de la Paris. Scopul federației este sprijinirea activă a participării femeilor la lupta împotriva fascismului, pentru pace și apărarea libertății popoarelor, pentru un viitor mai bun al copiilor; federația apără drepturile politice, economice și sociale ale femeilor și întărește prietenia și alianța dintre organizațiile democratice ale femeilor din lumea întreagă.

În 1955, federația grupa femei care făceau parte din organizațiile democratice a 80 de țări, indiferent de apartenența lor rasială, națională, religioasă și politică. Federația numără peste 200.000.000 de membre. *Comitetul femeilor sovietice* participă intens la activitatea F.D.I.F. Organul suprem al federației este Congresul internațional al femeilor. În perioada dintre congrese, conducerea F.D.I.F. este exercitată de un consiliu (care se întrunește cel puțin o dată pe an). Din consiliu fac parte reprezentanți ai tuturor organizațiilor naționale de femei. Comitetul executiv, care funcționează între sesiunile consiliului, traduce în viață hotărîrile adoptate de consiliu și congres. Munca curentă este dusă de un secretariat.

Președinta F.D.I.F. este Eugénie Cotton, doctor în științele fizice, președinta Uniunii femeilor franceze, vicepreședintă a *Consiliului Mondial al Păcii*. Secretar general este A. Minella.

La cel de-al doilea Congres internațional al femeilor (decembrie 1948, Budapesta) a fost adoptat Manifestul pentru apărarea păcii, adresat femeilor din toate țările. Federația a fost unul dintre inițiatorii primului Congres mondial al partizanilor păcii.

În vederea atragerii femeilor din Orient la mișcarea de eliberare antiimperialistă, Federația a ținut în decembrie 1949 la Pechin (China) o conferință a femeilor din țările Asiei. Între 5 și 10 iunie 1953 a avut loc la Copenhaga un congres mondial al femeilor, care s-a pronunțat în unanimitate pentru încetarea războiului din Coreea, pentru reglementarea problemei germane, a celei austriece și a celei japoneze și a cerut să se pună capăt războaielor din Vietnam și Malaia. Congresul a adoptat Declarația drepturilor femeilor, devenită programul concret de activitate a organizațiilor de femei în lupta lor pentru drepturile democratice ale femeilor.

F.D.I.F. luptă la Organizația Națiunilor Unite ca femeilor din țările capitaliste, coloniale și dependente să li se acorde deplină egalitate în drepturi cu bărbații în viața economică și socială, în domeniul raporturilor civile, patrimoniale și familiale.

FEDERAȚIA ETIOPIEI ȘI ERITREEI — stat în Africa de est. *Su-*

prafața: 1.184.000 km² (dintre care Etiopia 1.060.000 km², Eritreea 124.000 km²); *populația:* 20.000.000 de locuitori (1955), amhara, galla, danskil, somali și alte naționalități și triburi africane, arabi, europeni. Capitala: Addis-Abeba.

Eritreea a fost cotropită de Italia în 1882. În 1935 Italia fascistă a atacat fără declarație de război Etiopia și în 1936 a declarat-o colonie a sa. Poporul Etiopiei și al Eritreei a dus un război de partizani împotriva colonialiștilor. În 1941 trupele engleze au curățat, cu sprijinul partizanilor, teritoriul țării de fasciștii italieni. În 1952, conform hotărîrii Adunării generale a O.N.U., fosta colonie italiană Eritreea a fost alipită la Etiopia ca unitate autonomă și a fost înființată federația acestor două state.

Baza economiei țării este agricultura, în care este ocupată peste 90% din populație. În țară sînt mari plantații de cafea. Se cultivă teff (cereală), grîu, sorg (un fel de mei), oleaginoase, leguminoase, bumbac, trestie de zahăr. Este dezvoltată creșterea vitelor pe pășune. În agricultură domină relațiile feudale. Majoritatea țăranilor nu au pămînt.

Cu toate că există diverse bogății ale subsolului, se extrag numai aur, platină, pietre prețioase, sare de bucătărie. În țară sînt mici întreprinderi pentru prelucrarea materiilor prime agricole și întreprinderi meșteșugărești. Se exportă cafea (60% din export), piei crude și tăbăcite, semințe oleaginoase.

Federația Etiopiei și Eritreei este o monarhie. Conform constituției din 1955, șeful statului — împăratul (Negus neghesti) — are dreptul să convoace și să dizolve parlamentul, să fixeze noi alegeri.

Reprezentantul împăratului în Eritreea este locțiitorul său. Puterea legislativă este exercitată în Etiopia de un parlament format din două camere — camera deputaților, aleasă pe termen de 4 ani, și senatul, numit de împărat pe termen de 6 ani, iar în Eritreea de o adunare națională. Puterea executivă este exercitată de guvernul federal, care este răspunzător în fața împăratului. În țară nu există partide politice.

FEDERAȚIA MONDIALĂ A OAMENILOR DE ȘTIINȚĂ — organizație internațională creată în 1946 și care întrunește savanți progresiști din diferite țări. Scopul federației este lărgirea legăturilor științifice internaționale și a colaborării în vederea folosirii mai depline a științei în scopuri pașnice. În 1953 numărul membrilor federației era de 136.000.

FEDERAȚIA MONDIALĂ A TINERETULUI DEMOCRAT(F.M.T.D.) — a fost creată la Conferința mondială a tineretului democrat, care s-a ținut la Londra în octombrie-noiembrie 1945. F.M.T.D. unește tineretul din întreaga lume, indiferent de convingeri politice și religioase, apartenență rasială sau națională, în vederea luptei comune pentru pace, democrație, independență națională a popoarelor și pentru un viitor mai bun al tineretului. Sînt membri ai F.M.T.D. organizațiile democratice naționale și internaționale de tineret, printre care și *Uniunea internațională a studenților*. F.M.T.D. s-a transformat în scurt timp în cea mai mare organizație internațională a tineretului. În 1957 federația cuprindea în rîndurile sale 85.000.000 de tineri și tinere din 97 de țări ale lumii. Organul suprem al F.M.T.D. este congresul, care se întrunește o dată la 3—4 ani. Între congrese activitatea federației este condusă de un consiliu, care se întrunește o dată pe an, și de un comitet executiv, ale cărui sesiuni au loc o dată la 3 luni. Lucrările curente le conduce Secretariatul. Sediul permanent al Secretariatului F.M.T.D. a fost pînă în 1951 la Paris. După ce în ianuarie 1951 guvernul francez a interzis activitatea F.M.T.D. pe teritoriul Franței, din aprilie 1951 Secretariatul lucrează la Budapesta (Ungaria). F.M.T.D. editează revista „Tineretul lumii".

F.M.T.D. organizează conferințe ale tineretului democrat și muncitoresc din diferite țări ale lumii (în 1948 au avut loc o conferință a tineretului din țările Asiei de sud-vest, un congres al tineretului democrat din țările Americii latine, precum și o Conferință internațională a tineretului muncitoresc), trimite în diferite țări comisii și delegații, desfășoară campanii în sprijinul luptei de eliberare a tineretului, organizează festivaluri mondiale. Festivalurile organizate la Praga (1947), Budapesta (1949), Berlin (1951), București (1953), Varșovia (1955), Moscova (1957) s-au transformat în puternice demonstrații ale tineretului pentru apărarea păcii. F.M.T.D. organizează în fiecare an Ziua mondială a tineretului împotriva colonialismului și pentru coexistență pașnică, Săptămîna mondială a tineretului, *Ziua internațională a tineretului* și *Ziua internațională pentru apărarea păcii*. Tineretul sovietic este reprezentat în F.M.T.D. prin *Comitetul organizațiilor de tineret din U.R.S.S.*

FEDERAȚIA RODEZIEI ȘI A NIASEI — posesiune a Marii Britanii (Rodezia de sud, Rodezia de nord și Niasa) în Africa centrală. Se învecinează cu Congo Belgian, Angola, Africa de sud-vest, Uniunea Sud-Africană, Mozambicul și Tanganica. *Suprafața totală:* 1.263.000 km²; *populația:* 7.260.000 de locuitori (1956), mai ales populațiile bantu, precum și europeni (englezi și buri), indieni și mulatri. Centre administrative: al Rodeziei de sud — Salisbury, al Rodeziei de nord — Lusaca, al Niasei — Zomba.

Cea mai mare parte a populației federației este ocupată în agricultură. În Niasa agricultura constituie baza economiei. Cele mai bune pămînturi sînt ocupate de plantațiile fermierilor europeni și ale marilor companii. Principalele culturi de export sînt: tutunul (aproximativ 500.000 de chintale pe an în Rodezia de sud), porumbul, ceaiul, bumbacul. Populația africană cultivă pentru consumul intern porumb, mei, leguminoase. Un loc important în economia Rodeziei de sud și a Rodeziei de nord îl deține industria minieră extractivă, a cărei producție merge în cea mai mare parte la export. În Rodezia de sud se extrag anual aproximativ 550.000 de uncii de aur, 80.000 de tone de azbest, 440.000 de tone de minereu de crom, 3.000.000 de tone de huilă; în Rodezia de nord — 425.000 de tone de cupru (locul al doilea în lume după S.U.A.), 30.000 de tone de zinc, 17.000 de tone de plumb. În puținele întreprinderi ale industriei prelucrătoare se face prelucrarea primară a materiilor prime minerale și agricole. Un rol important în economia federației îl are capitalul străin, în special cel englez.

Federația a fost creată în 1953. Conducerea este exercitată de un guvernator general englez împreună cu parlamentul federal și cu guvernul. Partide politice există numai în rîndurile părții europene a populației. Cele mai influente — Partidul unit din Rodezia și Partidul independent din Rodezia — reprezintă interesele marilor fermieri și ale burgheziei mijlocii de la orașe.

FEDERAȚIA SINDICALĂ MONDIALĂ (F.S.M.) — organizație democratică internațională a oamenilor muncii organizați în sindicate: a fost înființată la 3 octombrie 1945 la Primul Congres Mondial al Sindicatelor, care s-a ținut la Paris.

Crearea federației a fost o urmare a creșterii mișcării muncitorești mondiale, care a cunoscut un puternic avînt în anii celui de-al doilea război mondial, și mai ales a creșterii forțelor progresiste ale acestei mișcări, care au apărat în mod consecvent principiul unității clasei muncitoare. Cele mai importante premise ale creării F.S.M. au fost: creșterea influenței internaționale a sindicatelor din U.R.S.S., apariția sindicatelor unitare în țările de democrație popu-

lară, trecerea conducerii principalelor centre sindicale din Franța și Italia în mîinile forțelor progresiste, dezvoltarea rapidă a sindicatelor în țările Orientului și ale Americii latine.

F.S.M. luptă pentru unirea sindicatelor din lumea întreagă, indiferent de rasa, naționalitatea și convingerile politice ale muncitorilor, în scopul apărării intereselor social-economice ale oamenilor muncii și a drepturilor lor democratice, pentru lichidarea definitivă a fascismului, împotriva războiului, pentru o pace trainică și îndelungată. F.S.M. colaborează în mod activ cu mișcarea mondială pentru pace.

Organul suprem de conducere al F.S.M. este Congresul Mondial al Sindicatelor. El alege Consiliul general (în care sînt reprezentate toate organizațiile care fac parte din F.S.M.) și Comitetul executiv. Consiliul general este organul de conducere al F.S.M. în perioada dintre congrese, iar Comitetul executiv — organul de conducere în perioada dintre sesiunile Consiliului general. Dintre membrii Comitetului executiv se alege Biroul executiv, format dintr-un președinte, un vicepreședinte și un secretar general al F.S.M. Secretarul general al F.S.M. este Louis *Saillant*. Pînă în ianuarie 1951, sediul permanent al F.S.M. a fost la Paris. După ce guvernul francez a interzis activitatea F.S.M. pe teritoriul Franței, organele de conducere ale federației s-au mutat la Viena. Din martie 1956 sediul permanent al organelor de conducere a F.S.M. a fost transferat la Praga.

În cursul primilor trei ani, în sînul federației s-a desfășurat lupta împotriva liderilor reformiști ai Congresului trade-unionurilor britanice (C.B.T.) și ai Congresului sindicatelor industriale din S.U.A. (C.I.O.), care la începutul anului 1949 s-au retras din F.S.M. După Congresul al II-lea (de la Milano, iunie-iulie 1949), F.S.M., luptînd pentru întărirea unității clasei muncitoare din toate țările, a creat uniuni sindicale internaționale pe ramuri de producție (departamente profesionale ale F.S.M.). În aceste departamente au intrat unele sindicate de ramură din Canada, Finlanda, Belgia și alte țări, ale căror centre sindicale au ajuns din vina scizioniștilor în afara rîndurilor F.S.M.

La 10—21 octombrie 1953 a avut loc la Viena cel de-al III-lea Congres Mondial al Sindicatelor. La congres au fost reprezentați peste 88.600.000 de oameni ai muncii organizați din 79 de țări. La lucrările lui au luat parte 819 delegați, observatori și oaspeți, dintre care 342 de delegați și observatori au reprezentat organizații care nu fac parte din F.S.M.

Congresul a adoptat un manifest adresat oamenilor muncii din întreaga lume, un apel către muncitorii, muncitoarele și sindicatele din Europa, o scrisoare deschisă adresată tuturor organizațiilor sindicale, tuturor membrilor sindicatelor care nu fac parte din F.S.M. Aceste documente cuprind un program larg de luptă a mișcării sindicale pentru pace, democrație și îmbunătățirea condițiilor de trai ale oamenilor muncii.

În octombrie 1957 s-a ținut la Leipzig cel de-al IV-lea Congres Sindical Mondial. La congres au participat 806 delegați, reprezentînd peste 105.000.000 de oameni ai muncii din 80 de țări. Congresul a discutat problemele privind activitatea sindicală din întreaga lume, sarcinile sindicatelor în lupta împotriva colonialismului, a introdus modificări în Statutul F.S.M., a ales organele de conducere.

În scopul întăririi unității mișcării muncitorești internaționale F.S.M. a adresat în repetate rînduri *Confederației internaționale a sindicatelor libere* propunerea de a acționa în comun. Conducerea confederației însă s-a eschivat să accepte propunerile F.S.M.

FEDERAȚIA SINDICATELOR DIN CHINA — organizație care întrunește și conduce toate sindicatele

din Republica Populară Chineză; a fost creată în 1925.

În anii revoluției din 1924—1927 federația a participat activ la organizarea luptei muncitorilor pentru drepturile lor politice și economice. În perioada primului război civil revoluționar (1927—1936), iar apoi în perioada *războiului chino-japonez din 1937—1945*, sindicatele au fost nevoite să activeze în ilegalitate. În țară n-a existat un centru sindical unic. Posibilitatea reînființării unei Federații sindicale unitare pe întreaga Chină s-a ivit abia în 1948, în urma ofensivei victorioase a Armatei populare de eliberare. În august 1948 a avut loc la Harbin Congresul al VI-lea al sindicatelor din întreaga Chină, care a restabilit Federația sindicatelor din China. După constituirea Republicii Populare Chineze (1 octombrie 1949), federația a devenit o organizație sindicală de masă, care participă activ la toate prefacerile democratice ce se înfăptuiesc în republică.

Sindicatele de ramură care fac parte din Federația sindicatelor din China se organizează după principiul producției și pe baza centralismului democratic. Președintele Federației sindicatelor din China este Lai Jo-iu. Președinte de onoare al federației a fost ales *Liu Șao-ți*. Federația sindicatelor din China face parte din *Federația Sindicală Mondială*.

FEDERAȚIA TRANSCAUCAZIANĂ — Uniunea federativă a Republicilor socialiste sovietice din Transcaucazia, creată în scopul întăririi prieteniei popoarelor sovietice din Transcaucazia și pentru unirea forțelor lor în lupta pentru construirea socialismului. Federația transcaucaziană a fost constituită la 12 martie 1922 la Conferința reprezentanților plenipotențiari ai Comitetelor Executive Centrale ale Gruziei, Azerbaigeanului și Armeniei. La 13 decembrie 1933, la primul Congres al Sovietelor din Transcaucazia (Baku) ea a fost transformată în Republica Sovietică Federativă Socialistă Transcaucaziană (R.S.F.S.T.). La 30 decembrie 1922 R.S.F.S.T. a intrat în componența U.R.S.S. Potrivit Constituției U.R.S.S. din 1936, Republicile Sovietice Socialiste Azerbaigeană, Armeană și Gruzină au intrat nemijlocit în componența U.R.S.S. ca republici unionale.

FEDERAȚIE — uniune de state care formează un stat nou, federativ cu cetățenie unică. Intrînd în federație, statele unionale își păstrează organele legislative și executive, a căror activitate este limitată la un anumit cerc de probleme. Alături de organele puterii diferitelor state care fac parte din federație se instituie organe legislative, executive și judiciare unionale (federale), ale căror acte sînt executorii pe întregul teritoriu al statului federativ.

Federațiile burgheze erau formate, de regulă, nu după criteriul național, ci ca uniuni ale unor mici unități politice istoricește constituite. Capitalul industrial, tinzînd spre crearea unui stat birocratic centralizat, consolidă prin războaie, asuprire și violență federațiile burgheze, transformîndu-le în state unitare. Un exemplu caracteristic de asemenea proces îl oferă S.U.A., care, deși au păstrat formal structura federativă, de fapt s-au transformat de mult într-un stat unitar, a cărui guvernare este concentrată în mîinile autorităților centrale.

În S.U.A. și în celelalte federații burgheze, toate problemele mai importante ale politicii interne și externe sînt rezolvate de către organele centrale ale puterii, în subordinea cărora intră de asemenea toate forțele armate. Statele membre nu au dreptul de a ieși din federație, ele nu sînt suverane.

Federația sovietică se deosebește principial de federația burgheză: ea servește interesele tuturor popoarelor Statului sovietic. Trăinicia federației sovietice este determinată de faptul că ea este construită după criteriul

național și reprezintă o uniune liber consimțită a unor state egale în drepturi — republicile unionale. Dreptul de liberă ieșire a fiecărei republici unionale din componența U.R.S.S. este consfințit prin Constituția U.R.S.S. și prin constituțiile republicilor unionale. Republicile unionale sînt state suverane, care au cedat de bunăvoie o parte din drepturile lor organelor unionale ale puterii. Pe baza federației sovietice, toate națiunile din U.R.S.S. au obținut succese uriașe în construcția economică și culturală, a crescut și s-a întărit marea prietenie a popoarelor Statului sovietic.

FERMIER — arendaș sau proprietar de pămînt (în special în S.U.A. și în Anglia), care deține o gospodărie producătoare de mărfuri capitalistă, mai rar o gospodărie bazată pe producția de mărfuri simplă.

În cursul dezvoltării capitalismului, în agricultură are loc un proces de concentrare a proprietății funciare și a producției, însoțit de diferențierea fermierilor, care atinge proporții uriașe în epoca *imperialismului*. În S.U.A., de pildă, are loc un permanent proces de ruinare în masă a fermierilor mici și, în parte, a celor mijlocii, care sînt nevoiți să părăsească pămîntul și să îngroașe rîndurile proletariatului și ale armatei șomerilor. Numai în perioada 1950—1955 au fost ruinate în S.U.A. 600.000 de ferme. Ruinarea permanentă a fermierilor a dus la scăderea greutății lor specifice în masa populației active a țării de la 25,8% în 1933 la 13,5% în 1954. Marile gospodării capitaliste din S.U.A. reprezintă mai puțin de 2% din numărul total al fermelor, dar ele dețin $^2/_5$ din întreaga suprafață agricolă și obțin peste 25% din venitul tuturor fermelor.

FETIȘISM—divinizarea unor obiecte (fetișuri), cărora li se atribuie însușiri supranaturale, miraculoase. Fetișismul a apărut în vremuri străvechi și este una dintre cele mai primitive forme de oglindire fantastică în capetele oamenilor a forțelor naturii care îi domină; s-a menținut în toate religiile contemporane. Icoanele, crucea, amuletele, moaștele, toate acestea sînt fetișuri creștine. Lămurirea esenței și a diferitelor manifestări ale fetișismului joacă un rol important în lupta împotriva rămășițelor credințelor religioase. În sens figurat fetișism înseamnă închinarea oarbă în fața unui lucru.

F e t i ș i s m u l m ă r f i i — considerarea relațiilor de producție dintre oameni drept relații dintre lucruri, larg răspîndită în condițiile producției de mărfuri capitaliste. Proprietățile *mărfii* (capacitatea de a se schimba, de a avea valoare), care exprimă relațiile sociale dintre producătorii de mărfuri, sînt explicate ca proprietăți firești, naturale ale ei. Marfa, și în special aurul și banii în general, devine astfel un obiect misterios, iar relațiile de producție dintre oameni apar nu ca relații între oameni, ci ca raporturi între lucruri-mărfuri. Esența fetișismului mărfii a fost pentru prima oară dezvăluită de către K. Marx.

FEUDALISM — formațiune social-economică instaurată în urma descompunerii și a pieirii orînduirii sclavagiste sau a orînduirii comunei primitive. Clasele principale ale epocii feudalismului sînt: țăranii iobagi exploatați și feudalii exploatatori. Particularitatea caracteristică a modului de producție feudal o formează proprietatea feudalului asupra pămîntului și proprietatea incompletă asupra producătorului — iobagul. Spre deosebire de sclav, țăranul iobag avea gospodăria sa și uneltele sale de producție; el era deci interesat într-o oarecare măsură în muncă, deoarece, după ce dădea feudalului dijma, putea să lucreze pentru sine. În feudalism predomina *economia naturală*; la baza relațiilor dintre feudali și țărani se afla însușirea de către clasa proprietarilor funciari a produsului muncii țăranilor sub diferite forme de rentă feudală: renta în muncă (claca),

renta în produse (dijma în natură) şi renta în bani (dijma în bani). Această ultimă formă a fost caracteristică pentru epoca de descompunere a feudalismului. În afară de asta, ţăranul era obligat să plătească statului şi bisericii aşa-numita capitaţie, zeciuiala în folosul bisericii etc. Un rol important în întărirea puterii economice a moşierilor feudali l-a jucat constrîngerea extraeconomică (dependenţa personală a ţăranului de moşier), care decurgea inevitabil din acest sistem de economie.

Ramura principală a economiei în feudalism era agricultura. În primele etape ale dezvoltării feudalismului, satul era punctul în care se concentra viaţa economică şi politică a societăţii. Ca urmare a dezvoltării procesului diviziunii sociale a muncii s-a produs separarea oraşelor şi transformarea lor treptată în centre economice, politice şi religioase ale societăţii. Oraşele au devenit centrul meseriilor şi al comerţului. Diferitele etape ale dezvoltării feudalismului s-au caracterizat prin diferite forme de regim politic. Primele etape ale feudalismului s-au caracterizat prin absenţa unei puteri politice centralizate şi prin fărîmiţare politică. O dată cu dezvoltarea producţiei de mărfuri şi cu formarea pieţei naţionale a devenit necesar să se unifice ţara şi să se creeze o puternică autoritate centralizată. În aceste condiţii a apărut monarhia bazată pe reprezentanţa stărilor sociale, apoi *absolutismul* ca formă a statului feudal.

Într-o anumită etapă de dezvoltare, relaţiile de producţie feudale au devenit o frînă în calea dezvoltării forţelor de producţie. În sînul societăţii feudale au apărut forme mai mult sau mai puţin închegate ale formaţiei capitaliste. Războaiele şi răscoalele ţărăneşti zdruncinau orînduirea feudală. În fruntea luptei pentru răsturnarea feudalismului se situa burghezia.

Toate ţările europene au trecut prin perioada feudalismului. În Ţările de Jos feudalismul a fost lichidat în linii generale în urma revoluţiei din secolul al XVI-lea, în Anglia — în urma revoluţiei din secolul al XVII-lea (vezi *Revoluţia burgheză din Anglia)*, în Franţa — în urma revoluţiei din 1789—1794 (vezi *Revoluţia burgheză din Franţa de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea)*, în statele germane, în Austria şi Italia — după *revoluţiile din 1848*. Într-o serie de ţări din Asia şi din Africa s-au menţinut rămăşiţe ale feudalismului pînă în zilele noastre.

În Rusia, relaţiile feudale au predominat pînă la *„reforma ţărănească" din 1861*. Rămăşiţe ale feudalismului s-au menţinut pînă la Revoluţia din Octombrie, care le-a lichidat complet. Lupta împotriva feudalismului a fost una dintre sarcinile cele mai importante ale revoluţiei populare chineze, care a repurtat victoria în 1949.

FEUERBACH Ludwig (1804—1872) — eminent filozof materialist german şi ateu, ideolog al păturilor celor mai radicale ale burgheziei germane. În deceniile al 4-lea şi al 5-lea ale secolului al XIX-lea, Feuerbach a criticat cu asprime sistemul idealist al lui *Hegel*. El a legat critica idealismului de critica religiei. Feuerbach a arătat că învăţătura lui Hegel cu privire la primordialitatea ideii şi la transformarea ei în procesul dezvoltării în natură nu este altceva decît dogma religioasă despre crearea lumii de către dumnezeu, exprimată sub forma unei teorii filozofice. El a demonstrat că aşa-numitele fiinţe superioare (dumnezeu, îngerii etc.), create de fantezia religioasă, nu sînt decît oglindiri fantastice ale propriei esenţe a omului. Dar, renunţînd la idealismul hegelian, Feuerbach a aruncat peste bord şi dialectica hegeliană. El nu a reuşit să desprindă din ea ideea universalităţii dezvoltării şi a rămas pe poziţiile materialismului metafizic.

Teza fundamentală a teoriei filozofice a lui Feuerbach este afirmarea fără rezerve a existenței obiective, independente de gîndirea omului, a naturii. El era un adept convins al punctului de vedere după care lumea poate fi cunoscută. Feuerbach s-a ridicat împotriva *agnosticismului*, considerînd că senzațiile sînt imagini ale obiectelor și ale fenomenelor din lumea înconjurătoare.

În domeniul înțelegerii vieții sociale, Feuerbach a rămas un idealist. El nu vedea baza materială a dezvoltării sociale și considera că epocile istorice ale societății omenești se deosebesc după religiile și după formele de conștiință care se succed. Filozofia lui Feuerbach are un caracter antropologic. La baza tuturor raționamentelor sale se află omul abstract, considerat de el numai ca ființă biologică. El nu a reușit să se ridice pînă la înțelegerea omului ca ființă socială. De aceea îi este complet străină tratarea omului și a societății din punct de vedere istoric.

Din antropologismul materialismului lui Feuerbach decurg slăbiciunea și caracterul limitat al criticii aduse de el religiei. Respingînd religiile existente și noțiunea tradițională de dumnezeu, Feuerbach l-a zeificat pe om, proclamînd că „Omul este dumnezeu pentru om". Pe această bază el considera că oamenii, dacă vor să fie fericiți, trebuie să se iubească unii pe alții. Propovăduirea iubirii generale în condițiile orînduirii sociale împărțite în clase antagoniste arată clar mărginirea burgheză a filozofiei lui Feuerbach. El respingea necesitatea luptei de clasă.

Dar lipsurile filozofiei materialiste a lui Feuerbach nu diminuează însemnătatea ei istorică. Materialismul său a exercitat o influență considerabilă asupra lui K. Marx și a lui F. Engels în perioada formării concepției lor filozofice. Întemeietorii marxismului au luat din teoria lui Feuerbach conținutul materialist și l-au dezvoltat în teoria filozofică științifică a materialismului.

Operele principale ale lui Feuerbach sînt: „Esența creștinismului" (1841), „Principiile filozofiei viitorului" (1843).

FIDEISM — teorie reacționară care consideră credința religioasă drept singurul criteriu al adevărului și care pune credința în locul științei. Supunînd în lucrarea sa „Materialism și empiriocriticism" unei critici nimicitoare diferitele forme ale filozofiei reacționare, V. I. Lenin a arătat că *idealismul* filozofic nu este altceva decît un fideism atenuat, diluat.

FIGI — arhipelag în partea de sud a Oceanului Pacific, colonie a Angliei. *Suprafața:* 18.000 km²; *populația:* 339.000 de locuitori (1955), în majoritate figieni și coloniști din India. Centru administrativ: Suva.

Baza economiei o formează agricultura, care se specializează în cultivarea cocotierilor și a trestiei de zahăr. Plantațiile aparțin englezilor. Copra (miezul nucilor de cocos, folosit pentru fabricarea uleiului), zahărul, bananele, precum și argintul, minereul de mangan și aurul sînt exportate mai ales în Anglia și în S.U.A. Insulele Figi au o mare importanță strategică, ca centru de întretăiere a căilor oceanice care duc din Australia și Noua Zelandă în S.U.A., precum și în Japonia. Prin Figi trece cablul liniei telegrafice Canada-Australia.

FILANTROPIE—acțiune de binefacere; filantropia este un mijloc de înșelare a oamenilor muncii de către burghezie prin acordarea unui ipocrit și umilitor „ajutor săracilor", mijloc de abatere a oamenilor muncii de la lupta de clasă.

FILIPINE — stat în partea de vest a Oceanului Pacific. Ocupă peste 7.000 de insule cu o *suprafață* totală de 299.000 km² (insulele cele mai mari: Luzon, Mindanao). *Populația:* 22.300.000 de locuitori (1956), în special malaiezi. Capitala: Quezon;

reşedinţa guvernului: Manila, cel mai mare oraş şi port.

Filipinele sînt o ţară agricolă. Ramurile principale sînt producţia de cînepă de manila (93% din exportul mondial), produsele cocotierilor (60% din exportul mondial), producţia de trestie de zahăr. Pentru consumul local al populaţiei se cultivă orez şi porumb. Din cauza dezvoltării cu precădere a culturilor destinate exportului, Filipinele nu-şi asigură nevoile proprii de alimente şi sînt silite să importe din străinătate. 55% din terenurile arabile aparţin moşierilor, arendaşii fără pămînt reprezentînd 38% din gospodăriile ţărăneşti, iar semiarendaşii 10%. Predomină sistemul arenzii în parte, potrivit căruia ţăranul este silit să dea moşierului mai bine de jumătate din recoltă.

Din punct de vedere industrial, Filipinele sînt slab dezvoltate. Industria şi meseriile dau 21% din venitul naţional. Este dezvoltată prelucrarea primară a materiilor prime agricole. Subsolul ţării este bogat în minereuri (aur, fier, crom, mangan, cupru etc.), extrase în cantităţi neînsemnate. Industria grea este reprezentată de mici întreprinderi de prelucrare a metalelor, care funcţionează pe bază de materii prime importate. Economia ţării se află sub controlul capitalului financiar american. Prin tratatul din 1946, S.U.A. au dobîndit privilegii asupra exploatării resurselor naturale şi a întreprinderilor comunale din ţară.

Filipinele sînt o republică. Puterea legislativă este exercitată de congres, care se compune din Camera reprezentanţilor şi din Senat. Puterea executivă se află în mîinile preşedintelui, care este şeful guvernului şi este învestit cu largi împuterniciri.

Din 1946 la putere a fost partidul liberal. În alegerile din noiembrie 1953 a ieşit învingător partidul naţionaliştilor. Divergenţele dintre aceste partide nu au un caracter principial şi sînt bazate mai ales pe interesele de grup ale moşierilor şi ale burgheziei.

Luptătorul consecvent pentru interesele oamenilor muncii, pentru independenţa naţională a ţării, pentru pace, democraţie şi socialism este Partidul Comunist din Filipine, creat în 1930; în 1938 cu partidul comunist s-a contopit partidul socialist. Din 1948 partidul comunist activează în ilegalitate.

În Filipine sînt aproximativ 30 de baze militare şi de alte construcţii strategice americane. În 1947 între Filipine şi S.U.A. a fost încheiat un acord care instituia controlul consilierilor militari americani asupra forţelor armate ale Filipinelor.

În septembrie 1954 Filipinele au intrat în blocul militar al Asiei de sud-est (vezi *S.E.A.T.O.)*, organizat de S.U.A. În 1956 Camera reprezentanţilor congresului a cerut revizuirea acordului economic şi a acordului militar dintre S.U.A. şi Filipine.

FILISTIN — mic-burghez mărginit, mulţumit de sine.

FILOZOFIE — una dintre formele conştiinţei sociale; ştiinţa legilor celor mai generale ale lumii.

Problema fundamentală a filozofiei este problema raportului dintre gîndire şi existenţă. După felul cum rezolvă această problemă, numeroasele şcoli şi curente filozofice se împart în două tabere: materialistă şi idealistă. Filozofii care consideră existenţa, materia drept factor prim, iar gîndirea, spiritul drept factor secund, derivat sînt materialişti. Filozofii care consideră spiritul, conştiinţa drept factor prim, iar materia ca fiind derivată din el sînt idealişti (vezi *Idealism)*.

Filozofia este o parte a suprastructurii ideologice şi, în societatea împărţită în clase, are un caracter de partid. Lupta de partide în filozofie exprimă, în ultimă instanţă, lupta dintre partidele şi ideologiile claselor vrăjmaşe. În istoria filozofiei, de regulă, materialiştii au fost ideologii claselor progresiste din punct de vedere

storic, iar idealiştii ideologii forţelor conservatoare şi reacţionare ale societăţii. Filozofii care declară că ei sînt mai presus de lupta dintre cele două curente în filozofie — materialismul şi idealismul — încearcă de fapt „să împace" materialismul cu idealismul, să lichideze materialismul şi, sub lozinca filozofiei „deasupra partidelor", să strecoare cel mai ordinar idealism.

În timpurile străvechi, filozofia s-a dezvoltat în China şi în India, în secolele al VII-lea şi al VI-lea î.e.n. ea a luat naştere în Grecia antică, unde a atins o înaltă dezvoltare. Pe poziţii materialiste s-au situat Heraclit, Democrit, Epicur, pe poziţii idealiste — Socrate, Platon. Cel mai mare filozof al Greciei antice, Aristotel, oscila între idealism şi materialism şi în cele din urmă a înclinat spre idealism. În evul mediu, filozofia nu exista ca ştiinţă independentă; ea era o parte a teologiei. De dezvoltarea relaţiilor capitaliste este legată dezvoltarea filozofiei materialiste din secolele XVI-XVIII (Bacon, Hobbes în Anglia, Spinoza în Olanda, La Mettrie, Holbach, Helvetius, Diderot în Franţa). În lupta împotriva materialismului au luat naştere în secolele XVII-XIX teoriile idealiste ale lui Berkeley, Hume — în Anglia, Kant, Schelling, Fichte şi *Hegel* — în Germania. Un mare materialist al secolului al XIX-lea a fost *L. Feuerbach*. În Rusia a luat naştere şi a căpătat o largă răspîndire în secolul al XIX-lea filozofia materialistă a democraţilor revoluţionari ruşi: *Belinski*, *Herţen*, *Cernîşevski* şi *Dobroliubov*.

Crearea de către K. Marx şi F. Engels a *materialismului dialectic* a constituit o revoluţie în filozofie. Materialismul dialectic a biruit mărginirea materialismului premarxist — caracterul lui metafizic, mecanicismul lui, tratarea idealistă a fenomenelor sociale, caracterul lui contemplativ. Extinzînd tezele fundamentale ale materialismului dialectic la fenomenele vieţii sociale, întemeietorii marxismului au creat *materialismul istoric* — ştiinţa legilor celor mai generale ale dezvoltării societăţii.

Marxismul a pus capăt considerării filozofiei ca ştiinţă a ştiinţelor. Filozofia marxist-leninistă se dezvoltă în strînsă legătură cu ştiinţele naturii şi cu ştiinţele sociale, cu practica istorică a omenirii, cu lupta revoluţionară a proletariatului şi a tuturor oamenilor muncii. Ea dă indicaţii metodologice ştiinţelor concrete, străbate toate ştiinţele despre natură şi societate, se îmbogăţeşte cu datele acestor ştiinţe, dar nu li se substituie în nici o măsură. Înainte de apariţia marxismului, filozofia era îndeletnicirea unor oameni izolaţi, a reprezentanţilor diferitelor şcoli, care erau rupţi de viaţa poporului. O dată cu apariţia materialismului dialectic, filozofia a devenit un bun al maselor de milioane ale oamenilor muncii, care luptă pentru eliberarea lor.

FILOZOFIE SEMANTICĂ — curent idealist subiectiv în filozofia burgheză contemporană; este deosebit de răspîndit în S.U.A. Reprezentanţi principali: Carnap, Richards şi alţii. Idealiştii semantici pornesc de la teza potrivit căreia noţiunile generale sînt nişte semne convenţionale, combinaţii de sunete, care nu denotă şi nu reflectă nimic real. Sarcina filozofiei, după idealiştii semantici, nu este analiza lucrurilor reale şi a raporturilor dintre ele, ci analiza cuvintelor şi a combinaţiilor lor; nu studierea realităţii obiective, ci studierea structurii limbii, a limbajului. Idealiştii semantici declară că izvorul tuturor divergenţelor politice îl constituie imperfecţiunea limbii, iar singura metodă sigură de rezolvare a tuturor problemelor sociale este crearea unei limbi precise, „accesibile" tuturor, a unei „metalimbi".

FINANŢE — sistem de relaţii băneşti indisolubil legat de existenţa şi funcţionarea statului şi avînd ca

scop satisfacerea nevoilor de mijloace băneşti ale statului.

Sistemul financiar sovietic cuprinde finanţele întreprinderilor socialiste şi ale ramurilor economiei, *bugetul de stat*, *asigurările sociale* de stat, asigurările de stat de bunuri şi persoane. În conformitate cu principiile *hozrasciotului*, o parte din veniturile băneşti ale întreprinderilor de stat rămîne la dispoziţia lor pentru sporirea mijloacelor circulante, pentru investiţii capitale şi pentru alte cheltuieli. Cealaltă parte a veniturilor întreprinderilor de stat intră în fondul general al statului sub forma impozitului pe circulaţie, a reţinerilor din venituri, a vărsămintelor în contul asigurărilor sociale de stat. În fondul general al statului intră de asemenea o parte din veniturile întreprinderilor colhoznice-cooperatiste şi ale populaţiei sub forma impozitelor, a vărsămintelor de asigurare etc.

Din fondul general de resurse băneşti ale statului se finanţează investiţiile capitale, formarea şi completarea mijloacelor circulante ale întreprinderilor, se compensează pierderile pricinuite unui bun asigurat de calamităţi naturale şi de accidente, se acoperă cheltuielile pentru acţiuni social-culturale, pentru întreţinerea aparatului administrativ şi pentru apărarea ţării, se acordă ajutor populaţiei sub forma asigurărilor sociale de stat. Statul sovietic acordă un mare sprijin financiar colhozurilor şi celorlalte organizaţii cooperatiste.

Prin intermediul controlului financiar se stimulează îndeplinirea planurilor financiare şi a obligaţiilor contractate faţă de stat, folosirea cît mai bună a resurselor băneşti de către întreprinderi, instituţii şi organizaţii, se dezvăluie posibilităţile folosirii cît mai eficace a fondurilor fixe, ale accelerării vitezei de rotaţie a fondurilor circulante, ale reducerii preţului de cost al producţiei şi a cheltuielilor de circulaţie, ale creşterii acumulărilor. Planificarea financiară face parte integrantă din *planificarea economiei naţionale*. Sarcinile principale ale planificării financiare sînt de a scoate la iveală resursele economiei naţionale, de a le îndrepta spre satisfacerea nevoilor primordiale ale societăţii, de a stimula folosirea cît mai raţională a tuturor resurselor, de a contribui la introducerea unui cît mai sever regim de economii, de a asigura proporţiile planice în economia naţională şi, implicit, de a contribui la creşterea amploarei şi a ritmului *reproducţiei* socialiste lărgite, la creşterea bunăstării poporului.

FINLANDA — stat situat pe litoralul golfurilor Finic şi Botnic ale Mării Baltice. Se învecinează cu U.R.S.S., Suedia şi Norvegia. *Suprafaţa:* 337.009 km² (din care peste 31.000 km² reprezintă lacuri şi canaluri, iar peste 70% sînt acoperiţi de păduri). *Populaţia:* 4.334.000 de locuitori (1957), dintre care 91,2% finlandezi, 8,6% suedezi. Capitala: Helsinki. Oraşe mai mari: Turku (Abo), Tampere (Tammerfors).

Finlanda este o ţară industrial-agrară. Principala bogăţie a ţării o formează pădurile (22.000.000 ha). Finlanda are zăcăminte de turbă, de marmură, de granit şi de minereuri metalice.

Ramura principală a economiei naţionale — industria forestieră şi de prelucrare a lemnului (debitarea lemnului, producţia de hîrtie, de carton, de placaj, de celuloză etc.) — furnizează aproximativ jumătate din întreaga producţie a ţării şi principalele articole de export. În perioada de după război a căpătat o considerabilă dezvoltare industria metalurgiei prelucrătoare, care reprezintă aproximativ 25% din întreaga producţie industrială a ţării. Sînt dezvoltate construcţiile navale. Economia Finlandei se află sub influenţa monopolurilor capitaliste, a celor aşa-numite „20 de familii".

În agricultură, în care este ocupată pînă la 41,5% din populaţia activă,

predomină creşterea vitelor de lapte. Un loc de seamă în agricultură îl ocupă culturile furajere. Dintre cereale se cultivă orzul, secara, grîul, ovăzul. Peste 40% din cerealele consumate în ţară sînt importate din străinătate, o parte însemnată fiind importată din U.R.S.S.

Pînă în 1917 Finlanda a făcut parte din Rusia ţaristă. După Revoluţia din Octombrie, la 31 decembrie 1917, Consiliul Comisarilor al R.S.F.S.R. a emis un decret prin care Finlandei i se acorda independenţa.

În ianuarie 1918 în Finlanda a început revoluţia proletară, care a fost reprimată în scurt timp de intervenţioniştii germani şi de reacţiunea finlandeză. În 1919—1920 Finlanda a luat parte alături de ţările Antantei la intervenţia antisovietică.

În perioada 1920—1930 s-au activizat elementele fasciste. Subordonînd ţara fascismului hitlerist, guvernul finlandez a tîrît Finlanda în războiul dezlănţuit în 1941 de Germania fascistă împotriva Uniunii Sovietice. La 19 septembrie 1944 Finlanda a semnat acordul de armistiţiu şi a rupt cu Germania hitleristă. În conformitate cu acordul de armistiţiu, în Finlanda au fost dizolvate organizaţiile fasciste (vezi *Skyddscorp)*, a fost permisă activitatea organizaţiilor democratice. Partidul Comunist Finlandez a ieşit din ilegalitate. A fost constituită *Uniunea democratică a poporului finlandez* (U.D.P.F.). În 1947 a fost încheiat tratatul de pace cu Finlanda. Guvernul de colaborare democratică în frunte cu M. Pekkala, format în martie 1946, a obţinut îmbunătăţirea relaţiilor sovieto-finlandeze, încheind la 6 aprilie 1948 *tratatul sovieto-finlandez de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală*. În septembrie 1955, în urma tratativelor duse la Moscova de delegaţia guvernamentală în frunte cu preşedintele Paasikivi, acest tratat a fost prelungit pe 20 de ani. În acelaşi timp a fost semnat un acord prin care U.R.S.S. renunţa la drepturile de arendare a teritoriului Porkkala-Udd în vederea folosirii lui ca bază maritimă militară, drepturi care îi fuseseră acordate prin tratatul de pace din 1947.

Finlanda este o republică. Puterea legislativă aparţine preşedintelui şi seimului unicameral, care este ales pe termen de 3 ani. Şeful statului — preşedintele — este ales pe termen de 6 ani pe baza sistemului de alegeri indirecte.

Partidele politice mai mari sînt: U n i u n e a a g r a r ă, exponentă în special a intereselor burgheziei rurale, şi partidul s o c i a l - d e m o c r a t. Politica de înfăptuire a unor relaţii de bună vecinătate cu U.R.S.S. a permis Uniunii agrare să-şi consolideze poziţiile în rîndurile populaţiei rurale a ţării. La alegerile pentru seim din 1954, partidul a obţinut peste 50.000 de voturi în plus. Liderul partidului, U. *Kekkonen*, prim-ministru al Finlandei în 1950—1953 şi 1954—1956, este din 1956 preşedinte al republicii. Interesele marii burghezii sînt apărate de: partidul de c o a l i ţ i e n a ţ i o n a l ă, cel mai vechi partid politic din ţară, partidul p o p u l a r şi partidul p o p u l a r s u e d e z.

Detaşamentul de avangardă al oamenilor muncii este Partidul C o m u n i s t Finlandez, creat în 1918. Pînă în toamna anului 1944 el a fost în ilegalitate. În perioada războiului, în 1939—1940 şi 1941—1944, partidul comunist s-a situat în fruntea luptei împotriva fascismului şi reacţiunii. În perioada 1945—1948, reprezentanţi ai partidului comunist au făcut parte din guvern. Partidul luptă pentru unitatea de acţiune a clasei muncitoare în lupta pentru interesele oamenilor muncii, pentru pace, pentru democraţie şi socialism. Preşedinte al partidului este Aimo Aaltonen, secretar general — Ville *Pessi*.

FIZIOCRAŢI — curent în economia politică burgheză, apărut în Franţa în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. În opoziţie cu mercantiliştii (vezi *Mercantilism)*, fiziocraţii

considerau că singurul izvor de avuție este natura, în primul rînd pămîntul.

Fiziocrații afirmau că avuția, concepută de ei ca o masă anumită de produse în forma lor naturală, materială, apare exclusiv în agricultură și în creșterea animalelor, adică în ramurile economiei unde au loc procesele naturale de creștere a plantelor și animalelor. În toate celelalte ramuri, după părerea fiziocraților, se schimbă numai forma produselor furnizate de agricultură. Considerînd că singura muncă productivă este munca agricolă, ei cereau ca proprietarii funciari să plătească impozite, iar industriașii să fie scutiți de povara impozitelor. Această cerință arăta clar natura de clasă a fiziocraților ca ideologi ai burgheziei.

Contribuția fiziocraților la istoria dezvoltării gîndirii economice a constat în faptul că ei au mutat pentru prima oară cercetarea fenomenelor economice din sfera circulației în sfera producției.

FOLKETING — denumirea parlamentului unicameral al Danemarcii.

FONDUL MONETAR INTERNAȚIONAL — instituție internațională de credit, fondată în 1944. Din fondul monetar internațional fac parte 60 de țări (1957). Monopolurile din S.U.A. au folosit fondul monetar internațional ca instrument de presiune economică cu ocazia *devalorizării* monedelor din 1949, efectuată în majoritatea țărilor capitaliste. Schimbul de monede între țările membre ale Fondului monetar internațional, prevăzut prin statut, s-a redus în fapt la schimbarea diferitelor monede pe dolari americani, ceea ce a contribuit la intensificarea dependenței acestor țări de S.U.A.

FONDURI — 1) rezerve, acumulări; 2) mijloace bănești, vărsăminte avînd o destinație determinată, de pildă fondul de amortizare; 3) hîrtii de valoare de stat, obligații ale împrumuturilor. **Fonduri funciare** — pămînturile aflate la dispoziția statului. **Fondul de semințe** — rezerve de cereale destinate însămînțărilor. **Fondurile economiei naționale a U.R.S.S.** — *mijloace (fonduri) fixe* și *mijloace circulante*.

FONDURI FIXE — *vezi mijloace (fonduri) fixe*.

FONDURI INDIVIZIBILE ALE COLHOZURILOR — mijloacele artelurilor agricole, care nu sînt supuse împărțirii între membrii acestora. Inițial, fondurile indivizibile se formează prin socializarea mijloacelor de producție aparținînd gospodăriilor țărănești care se unesc în colhozuri.

Fondurile indivizibile cuprind: uneltele de muncă ale colhozului, animalele productive și cele de muncă, clădirile, mijloacele de transport, întreprinderile auxiliare, plantațiile de durată, instalațiile de irigație, mijloacele bănești și materiale destinate dezvoltării gospodăriei obștești. Din fondurile indivizibile fac parte și construcțiile colhozurilor cu caracter cultural și de folos obștesc (cluburi, biblioteci, grădinițe de copii etc.). Sporirea fondurilor indivizibile este o condiție de mare însemnătate pentru creșterea bogăției colhozului, a bunăstării materiale și a nivelului cultural al colhoznicilor. Între 1940 și 1956, fondurile indivizibile au crescut de la 27,7 miliarde ruble la 98,9 miliarde ruble. Ele se alimentează prin alocări anuale din veniturile bănești ale colhozurilor.

Fondurile indivizibile sînt folosite de colhozuri pentru construcții capitale (centrale electrice, grajduri pentru animale, conducte de apă etc.), pentru valorificarea de noi pămînturi și intensificarea producției, pentru cumpărarea de animale etc. Reorganizarea S.M.T.-urilor și vinderea mijloacelor tehnice către colhozuri determină o nouă creștere a fondurilor indivizibile ale colhozurilor.

FORDISM — sistem de organizare capitalistă a producției, denumit după numele magnatului american al industriei de automobile, miliardarul Henry Ford, primul care l-a aplicat în întreprinderile sale în scopul obținerii unui profit cît mai mare. Siste-

mul fordist se caracterizează prin producția de masă bazată pe un torent neîntrerupt de piese supuse prelucrării, procesul de producție fiind dezmembrat în operații foarte mărunte, încredințate diferiților muncitori. Prin aceasta se creează condiții pentru folosirea pe scară largă a muncitorilor necalificați, care primesc o retribuție scăzută. Un element important al sistemului fordist este larga folosire a benzilor rulante, care datorită vitezei sporite imprimă muncii un ritm forțat.

FOREIGN-OFFICE — denumirea Ministerului Afacerilor Externe al Marii Britanii.

FORMALISM — curent în artă și în literatură care neagă rolul conținutului de idei, acordînd o însemnătate de sine stătătoare formei. Pronunțîndu-se pentru o artă abstractă, pentru așa-numita „artă pură", formaliștii rup creația artistică de realitate, de problemele actuale ale vieții sociale, de interesele poporului. Formalismul duce la degradarea și la descompunerea artei. Formalismul a căpătat o largă răspîndire în arta burgheză din epoca imperialismului; el a format baza unor curente decadente, ca futurismul, cubismul, expresionismul, suprarealismul, constructivismul etc.

Literatura și arta sovietică, a căror metodă este *realismul socialist*, duc o luptă hotărîtă împotriva formalismului.

FORMAȚIUNE SOCIAL-ECONOMICĂ — treaptă de dezvoltare socială, caracterizată printr-o anumită orînduire economică istoricește determinată și printr-o suprastructură corespunzătoare. Istoria cunoaște următoarele formațiuni: comuna primitivă, sclavagismul, feudalismul, capitalismul și comunismul. Trecerea de la o formațiune socială la alta se săvîrșește în virtutea legilor obiective ale dezvoltării istorice. Cea mai importantă dintre acestea este *legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție*, care exprimă condițiile de dezvoltare progresivă a societății în toate formațiunile social-economice. În afară de legile generale, fiecare formațiune socială își are legile ei proprii, specifice care exprimă particularitățile relațiilor de producție dominante în societatea respectivă. Trecerea de la o formațiune social-economică la alta are un caracter de mișcare ascendentă, progresivă, de la inferior la superior. În societatea bazată pe clase antagoniste, trecerea de la o formațiune la alta se realizează prin lupta claselor dușmane, prin răsturnarea revoluționară a claselor dominante.

Comunismul este o orînduire socială care nu cunoaște exploatare; el reprezintă treapta superioară a dezvoltării sociale și deschide o nouă epocă în istoria omenirii (vezi *Orînduirea comunei primitive*, *Orînduirea sclavagistă*, *Feudalism*, *Capitalism*, *Comunism*).

FORMOZA — vezi *Taivan*.

FORȚĂ DE MUNCĂ — capacitatea de muncă a omului; totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale ale omului datorită cărora el este în stare să producă bunuri materiale. În condițiile modului de producție capitalist, muncitorul, fiind liber formal, dar neavînd mijloace de producție și mijloace de subzistență, este nevoit să-și vîndă forța de muncă capitaliștilor. Forța de muncă devine un obiect de cumpărare-vînzare, devine marfă. Forța de muncă, ca orice marfă, are valoare și valoare de întrebuințare. Valoarea forței de muncă este determinată de valoarea mijloacelor de subzistență necesare pentru întreținerea muncitorului și a familiei lui în condițiile social-istorice date. Valoarea de întrebuințare a forței de muncă este proprietatea ei de a crea în procesul de muncă valoare și *plusvaloare*, care este însușită gratuit de capitaliști. Prețul forței de muncă este *salariul*, care, dat fiind că apare ca preț al muncii, camuflează exploatarea muncitorilor. Prețul forței de muncă este, de regulă, sub valoarea ei datorită existenței armatei de rezervă a muncii — șomerii, datorită folosirii pe scară largă

a muncii copiilor şi femeilor, care este prost plătită, precum şi datorită salariului extrem de scăzut al muncitorilor agricoli. În capitalism, forţa de muncă este folosită în mod prădalnic. Cresc armatele de şomeri, care în perioada imperialismului şi a crizei generale a capitalismului se transformă din armate de rezervă în armate permanente.

În societatea socialistă, unde mijloacele de producţie aparţin oamenilor muncii, reprezentaţi de statul socialist sau de colectivele de oameni ai muncii, forţa de muncă nu este o marfă. Muncitorii nu lucrează pentru capitalişti, ci pentru întreaga societate.

FORŢE DE PRODUCŢIE — mijloacele de producţie cu ajutorul cărora sînt produse bunurile materiale, precum şi oamenii care pun în mişcare mijloacele de producţie şi realizează producţia bunurilor materiale datorită unei anumite experienţe în producţie şi a unei anumite deprinderi de a munci. În toate etapele de dezvoltare a societăţii omeneşti, principala forţă de producţie au fost masele oamenilor muncii. Forţele de producţie exprimă raporturile dintre oameni pe de o parte, şi obiectele şi forţele naturii, pe de altă parte; ele sînt elementul cel mai mobil al producţiei. Dezvoltarea forţelor de producţie este baza întregii dezvoltări sociale. De nivelul de dezvoltare a forţelor de producţie, adică de gradul de complexitate şi de perfecţiune a uneltelor de producţie, precum şi de experienţa în producţie, de deprinderea de a munci şi de nivelul cultural al oamenilor depinde productivitatea muncii sociale şi măsura în care omul stăpîneşte natura. Dezvoltarea forţelor de producţie stă la baza schimbării şi dezvoltării şi a celuilalt element al producţiei — relaţiile de producţie —, deci la baza schimbării întregului *mod de producţie*.

FOSTER William (n. 1881) — preşedinte de onoare al Comitetului Naţional al Partidului Comunist din S.U.A.

S-a născut într-o familie de muncitori. A început să muncească la vîrsta de 10 ani. În 1901 a intrat în partidul socialist din S.U.A. În 1909 a fost în fruntea opoziţiei împotriva conducerii lui oportuniste, fapt pentru care a fost exclus din partid. A fost arestat în repetate rînduri pentru activitatea sa revoluţionară (prima oară în 1909). Timp de mai mulţi ani a participat activ la mişcarea sindicală. În 1918 a organizat sindicatul muncitorilor din industria oţelului, în 1919 a condus marea grevă a oţelarilor. În 1920—1921 a participat activ la crearea Partidului Comunist din S.U.A.

Din 1921 Foster a fost membru al C.C., din 1924 — membru al Biroului Politic al C.C., din 1929 — preşedinte al C.C. al Partidului Comunist din S.U.A. Începînd cu Congresul al V-lea al Internaţionalei Comuniste (1924) a fost ales fără întrerupere membru al Comitetului ei Executiv. În perioada crizei economice din 1929—1933 a luptat cu perseverenţă pentru revoluţionarea şi unitatea mişcării sindicale americane. Din 1938 a fost preşedinte al Comitetului Naţional al Partidului Comunist din S.U.A.

În 1945, sub conducerea lui, a fost creat din nou partidul comunist, care fusese dizolvat de grupul oportunist al lui Browder. Foster a fost reales preşedinte al Comitetului Naţional al Partidului Comunist din S.U.A. În 1948 a fost arestat împreună cu alţi membri ai Comitetului Naţional, dar, fiind bolnav, nu a fost judecat. Din 1957 este preşedinte de onoare al Comitetului Naţional al Partidului Comunist din S.U.A.

Foster îmbină activitatea sa practică cu o vastă muncă teoretică. El este autorul a numeroase cărţi, dintre care „Apusul capitalismului mondial", „Schiţă a istoriei politice a celor două Americi", „Istoria celor trei Internaţionale" etc.

FOURIER Charles (1772—1837) — socialist utopic francez de seamă. A făcut o aspră critică orînduirii burgheze, arătînd că în societatea capitalistă surplusul de bogăţie la un pol este generat de sărăcia de la celălalt pol, că capitalismul îl schilodeşte pe om, îi înăbuşă sentimentele, dorinţele şi ideile. Fourier considera că orînduirea burgheză trebuie să fie înlocuită printr-o orînduire socială superioară, orînduirea socialistă. El fundamenta necesitatea socialismului pornind de la ideile materialiştilor francezi despre rolul hotărîtor al educaţiei. Moraliştii, scria Fourier, vorbeau despre caracterul vicios al naturii omeneşti şi chemau la înăbuşirea pasiunilor omeneşti. În realitate, vicioasă era societatea însăşi. Sarcina constă în crearea unei societăţi care să contribuie la satisfacerea completă a nevoilor şi a pasiunilor omeneşti, la dezvoltarea şi la înflorirea acestora. Pornind de la aceste premise teoretice, Fourier a zugrăvit tabloul viitoarei orînduiri sociale, în care fiecare membru al societăţii are dreptul la muncă, iar munca însăşi este o necesitate şi un obiect de desfătare pentru om. La aceasta contribuie lipsa profesionalismului îngust, propriu civilizaţiei burgheze, care îl schilodeşte pe om; fiecare membru al viitoarei societăţi poate să treacă de la o muncă la alta. Interesele personale coincid aici cu interesele colectivului. Rezultatul caracterului creator şi al înaltei productivităţi a muncii membrilor societăţii socialiste va fi abundenţa de bunuri materiale, a căror repartiţie se va face în linii generale după muncă şi talent.

Ca şi ceilalţi socialişti utopici, Fourier nu a înţeles rolul istoric al proletariatului. El se ridica împotriva revoluţiei violente, considerînd că viitoarea societate socialistă poate fi organizată prin propagarea paşnică a ideilor sale. Ani de-a rîndul el s-a adresat oamenilor bogaţi şi i-a rugat să subvenţioneze organizarea unei societăţi socialiste. În scopul atragerii capitaliştilor la organizarea socialismului, Fourier considera posibil să menţină pentru ei în viitoarea societate un venit care nu provenea din muncă. Cu tot caracterul mărginit al doctrinei sale, Fourier a exercitat o mare influenţă asupra dezvoltării ideilor socialiste. Marx l-a numit unul dintre „patriarhii socialismului". Socialismul lui Fourier, împreună cu socialismul lui *Saint-Simon* şi al lui *Owen*, a constituit unul dintre izvoarele teoretice ale comunismului ştiinţific.

Principalele lucrări ale lui Fourier sînt: „Teoria celor patru mişcări şi a destinelor generale" (1808), „Tratat despre asociaţia casnică şi agricolă" (1822), „Noua lume industrială şi lumea socială" (1829).

FRACŢIUNE — 1) membri ai unui partid politic oarecare care sînt deputaţi în parlament sau în organele autoadministrării locale, uniţi într-un grup separat pentru a promova în mod organizat politica partidului lor; 2) Fracţiune antipartinică — grupare existentă înăuntrul unui partid politic, care are un centru organizatoric propriu, o disciplină a sa de grup şi o platformă în contradicţie cu linia principială a partidului; grup care luptă împotriva partidului, dar care rămîne în rîndurile lui. Existenţa fracţiunilor şi a grupărilor este în contradicţie cu programul şi cu Statutul P.C.U.S., este incompatibilă cu coeziunea, cu unitatea de voinţă şi cu unitatea de acţiune a partidului comunist, cu disciplina lui. În iunie 1957 plenara C.C. al P.C.U.S. a condamnat activitatea fracţionistă a grupului antipartinic Malenkov, Molotov, Kaganovici şi i-a exclus din Comitetul Central al P.C.U.S.

FRAHT — 1) document de transport care însoţeşte o încărcătură; 2) plată pentru transportul de mărfuri, în special pe căile de apă (maritime).

FRANCTIRORI (trăgători liberi) — denumire dată în Franța partizanilor care participau voluntar la lupta împotriva invadatorilor; detașamente de franctirori francezi au acționat în timpul războiului franco-prusian din 1870—1871 în spatele dușmanului.

În timpul celui de-al doilea război mondial, după capitularea rușinoasă a guvernului francez (1940) și după ocuparea teritoriului Franței de către trupele germane-fasciste, patrioții francezi, sub conducerea partidului comunist, au creat detașamente de trăgători liberi — franctirori. Aceste detașamente au desfășurat o luptă activă de partizani împotriva ocupanților și au jucat un rol important în eliberarea Franței de sub ocupația germană.

FRANȚA — stat situat în partea de vest a Europei; țărmurile ei sînt scăldate de apele Oceanului Atlantic, ale Mării Mediterane și ale Mării Nordului; pe uscat se învecinează cu Spania, Italia, Elveția, Germania, Luxemburgul și Belgia. *Suprafața:* 551.000 km²; *populația:* 43.787.000 de locuitori (1957). Capitala: Paris. Din punct de vedere administrativ, Franța se împarte în 90 de departamente. Orașe principale: Marsilia, Lyon, Toulouse, Bordeaux, Lille.

Franța este cea mai mare putere colonială după Marea Britanie. Cele mai mari posesiuni ale ei sînt: în Africa — Algeria, Africa franceză de vest, Africa ecuatorială franceză, Madagascarul etc. În America — Guiana franceză, Martinica și Guadelupa; în Oceania — Noua Caledonie și altele. Posesiunile Franței formează împreună cu metropola așanumita Uniune franceză.

Franța este o țară industrială-agrară, cu importante rezerve de minereu de fier, de bauxită, de săruri de potasiu, avînd dezvoltate industria textilă, industria alimentară, electrometalurgia, industria de automobile, de avioane, industria electrotehnică, de prelucrare a țițeiului, electrochimică, construcțiile navale. Siderurgia este concentrată în special în Lorena, precum și în regiunile carbonifere din nordul țării. În 1956 au fost extrase 55.100.000 de tone de huilă, au fost produse 13.400.000 de tone de oțel.

Ramurile principale ale economiei Franței sînt în mîinile unor puternice uniuni monopoliste, care controlează întreaga economie a țării. Cinci mari grupuri monopoliste — „Usinor", „Sidelor", „Lorraine-Escaut", de Wendel și Schneider — controlează 75% din producția de oțel și 55% din extracția de minereu de fier. Cinci trusturi controlează 90% din industria de prelucrare a țițeiului, iar trei trusturi controlează 75% din industria construcțiilor navale.

După război, militarizarea economiei și antrenarea țării în alianțe economice și politice-militare au slăbit pozițiile Franței în lupta cu concurenții imperialiști mai puternici. În ceea ce privește volumul producției industriale și gradul de înzestrare tehnică, Franța rămîne în urma S.U.A., Angliei și Germaniei occidentale. În ansamblu, volumul producției industriale a depășit în 1955 numai cu 25% nivelul din 1929.

Ramurile principale ale agriculturii sînt cultivarea cerealelor (grîul) și viticultura (în ceea ce privește producția de vin Franța ocupă primul loc în lume). Este dezvoltată de asemenea creșterea animalelor pentru carne și lapte, pomicultura, legumicultura și horticultura. În agricultura Franței, gospodăriile mici și mijlocii reprezintă aproximativ $^2/_3$ din numărul total al gospodăriilor.

Conform Constituției din 1946, Franța este o republică. Șeful statului — președintele — este ales de parlament pe termen de 7 ani. Președinte al Franței, din decembrie 1953, este René Coty. Puterea legislativă este exercitată de parlament, care este format din două camere: Adunarea națională (se alege pe 5 ani) și Consiliul republicii (durata împuternicirilor — 6 ani). Legile sînt adoptate de Adunarea națională; Consiliul

republicii are numai funcţii de recomandare. Adunarea naţională are 622 de deputaţi. Consiliul republicii are 320 de membri. Alegerile pentru Consiliul republicii sînt indirecte. Puterea executivă aparţine Consiliului de Miniştri, care este răspunzător în faţa Adunării naţionale.

În septembrie 1958 printr-un referendum a fost adoptată o nouă constituţie, care reprezintă un pas înapoi al democraţiei în Franţa, o ştirbire a votului universal şi a reprezentării naţionale. Puteri foarte mari sînt concentrate în mîinile preşedintelui republicii. Noua constituţie favorizează forţele reacţiunii, militarismului şi fascismului.

În decembrie 1946 guvernul francez a început războiul în Indochina, care a încetat în urma hotărîrilor *Conferinţei de la Geneva din 1954*. La 4 aprilie 1949 Franţa a intrat în *pactul Atlanticului de nord*, în septembrie 1954 în *S.E.A.T.O.*; în octombrie al aceluiaşi an guvernul francez a semnat acordul cu privire la crearea *Uniunii Europei occidentale* pe baza Blocului occidental existent din 1948. În iulie 1955, primul-ministru al Franţei, E. Faure, a luat parte la conferinţa şefilor guvernelor celor patru puteri (vezi *Conferinţa de la Geneva din 1955)*. În 1956, Franţa, împreună cu Izraelul şi Marea Britanie, a săvîrşit o agresiune împotriva Egiptului, care s-a soldat cu un eşec.

Viaţa politică a Franţei se caracterizează prin existenţa unui număr mare de partide: Partidul republican al radicalilor şi radical-socialiştilor, cel mai vechi partid burghez, organizat în 1901; Uniunea democrată şi socialistă a rezistenţei (U.D.S.R.), creată în 1945, este un partid burghez de dreapta; Mişcarea republicană populară (M.R.P.), creată în 1944, exprimă interesele marilor industriaşi şi proprietari funciari şi este legată de Vatican; Republicanii sociali — gaullişti; Partidul ţăranilor independenţi, exprimă interesele marilor proprietari funciari; Republicanii independenţi, exprimă interesele marilor monopoluri legate de capitalul american; Uniunea pentru apărarea comercianţilor şi a meseriaşilor (U. D. C. A.) — cunoscută mai bine sub denumirea de „Mişcarea Poujade" — grup de dreapta de orientare profascistă; Partidul socialist francez (S. F. I. O.), creat în 1905, are în frunte socialişti de dreapta, şi altele.

Partidul cel mai influent din ţară este *Partidul Comunist Francez.*

Partidul comunist se bucură de influenţă în principala uniune sindicală a ţării, *Confederaţia Generală a Muncii*, care numără aproximativ 3.000.000 de membri. În lupta pentru drepturile oamenilor muncii, partidul comunist este sprijinit de „Uniunea femeilor franceze", „Uniunea tineretului comunist din Franţa" şi de o serie de alte organizaţii de masă.

„FREIES VOLK" („Poporul liber") — ziar, organul central al Partidului Comunist din Germania; este editat din 1948 în locul ziarului „Freiheit" („Libertatea"), suspendat în octombrie al aceluiaşi an. De la interzicerea P.C.G. în august 1956, apare ilegal.

FRONDĂ — mişcare social-politică în Franţa din anii 1648—1653 îndreptată împotriva *absolutismului* care se consolida. În fruntea frondei s-a situat marea nobilime (aristocraţia feudală), care tindea spre limitarea puterii regale, şi marea burghezie orăşenească, care era interesată în menţinerea unei serii de privilegii ale sale rămase din evul mediu. La

mişcare au fost de asemenea atrase burghezia mijlocie şi mică şi elementele plebee de la oraşe care sufereau de pe urma impozitelor excesive. Caracterul pestriţ al structurii de clasă a participanţilor la frondă şi divergenţele dintre conducătorii ei au permis guvernului regal să scindeze mişcarea. Conducătorii opoziţiei, speriaţi de caracterul revoluţionar al acţiunilor păturilor de jos de la oraşe, au acceptat cu inima deschisă împăcarea cu puterea regală. După înfrîngerea frondei, absolutismul francez a intrat în perioada înfloririi sale.

În sens figurat, cuvîntul „frondă" înseamnă o opoziţie neprincipială, nemulţumire în legătură cu unele amănunte atunci cînd există un acord cu principiile fundamentale.

FRONT POPULAR — unirea maselor largi populare — clasa muncitoare, ţărănimea, intelectualitatea progresistă, mica burghezie de la oraşe şi burghezia naţională — în lupta comună împotriva fascismului şi a războiului, pentru independenţa naţională şi pentru satisfacerea revendicărilor vitale ale maselor populare.

Forţa conducătoare a frontului popular este clasa muncitoare, condusă de partidul comunist, iar baza sa — unitatea clasei muncitoare (vezi *Frontul unic muncitoresc)* şi alianţa trainică dintre clasa muncitoare şi ţărănime. Frontul popular grupează partidele politice democratice, sindicatele, organizaţiile de femei, de tineret, cooperatiste şi alte organizaţii de masă. Conţinutul activităţii şi formele frontului popular variază în funcţie de condiţiile existente.

Faţă de primejdia crescîndă a fascismului şi războiului, Congresul al VII-lea al Internaţionalei Comuniste a chemat în 1935 partidele comuniste din toate ţările să lupte pentru crearea unui larg front popular antifascist pe baza frontului unic proletar, deoarece a considerat că această sarcină este deosebit de importantă pentru mobilizarea maselor de oameni ai muncii în lupta împotriva fascismului. Frontul popular a fost constituit în primul rînd în Franţa (1935), iar apoi în Spania (ianuarie 1936). În ambele ţări Frontul popular a repurtat victoria în alegerile parlamentare din 1936. În august 1935, Partidul Comunist Chinez a lansat chemarea pentru crearea unui Front naţional unic împotriva imperialismului japonez. În ciuda trădării gomindanului, politica de unire a tuturor forţelor antijaponeze şi antiimperialiste a adus poporului chinez succese.

În timpul celui de-al doilea război mondial, în majoritatea ţărilor europene ocupate de hitlerişti au luat fiinţă puternice *mişcări de rezistenţă*, care au unit pături largi ale populaţiei în lupta pentru eliberarea de cotropitorii germano-fascişti. Conduse de comunişti, aceste mişcări de rezistenţă au devenit baza fronturilor populare, care, în lupta armată împotriva hitleriştilor, au căpătat caracterul unor fronturi naţionale, respectiv de eliberare naţională (Frontul popular antifascist de eliberare din Iugoslavia, constituit în 1941, Frontul patriei din Bulgaria — în 1942, Frontul naţional din Cehoslovacia — în 1945, Frontul naţional democrat din Romînia — în 1944, Frontul naţional ungar al independenţei — în 1944, Frontul naţional din Franţa — în 1941, Comitetul de eliberare naţională din Italia — în 1943).

După cel de-al doilea război mondial, fronturile populare au jucat un rol de seamă în instaurarea puterii populare într-o serie de ţări din Europa centrală şi de sud-est, precum şi din Asia. În aceste ţări ele au devenit un sprijin al dictaturii proletariatului, o formă de mobilizare a maselor largi ale oamenilor muncii de la oraşe şi sate pentru construirea socialismului sub conducerea partidului comunist.

În 1949—1950 s-a format Frontul naţional al Germaniei democratice, care uneşte pe patrioţii germani din R.D.G. şi Germania occidentală în lupta lor pentru unificarea ţării pe baze democratice, pentru grăbirea

încheierii tratatului de pace, împotriva politicii imperialiste de reînviere a militarismului german. Comuniștii din Franța luptă, cu sprijinul activ al maselor largi de muncitori, pentru refacerea frontului popular împotriva fascismului, împotriva primejdiei unui nou război mondial. Lupta pentru crearea unei largi uniri a tuturor păturilor poporului britanic este unul din obiectivele proclamate de Partidul Comunist al Marii Britanii în programul său — „Calea Britaniei spre socialism". Programul Partidului Comunist din Japonia cheamă de asemenea la crearea unui front democratic unic de eliberare națională.

În țările coloniale și dependente, organizațiile frontului popular militează pentru unirea tuturor păturilor populației în lupta contra jugului imperialist și a feudalismului, pentru independență națională și democrație.

În condițiile actuale, frontul popular este una din principalele forme de organizare politică a maselor largi populare în vederea preîntîmpinării unui nou război și a respingerii agresiunii imperialiste. Unirea forțelor democratice și-a găsit expresia în larga *mișcare a partizanilor păcii*, în crearea *Federației Sindicale Mondiale*, a *Federației Democrate Internaționale a Femeilor* și a *Federației Mondiale a Tineretului Democrat*.

FRONT UNIC MUNCITORESC — unirea forțelor clasei muncitoare pe scară locală, națională și internațională în vederea luptei împotriva fascismului, reacțiunii imperialiste și războiului, pentru interesele economice și politice ale oamenilor muncii.

Năzuința spre unitatea clasei muncitoare în lupta pentru interesele sale fundamentale și-a găsit expresia în lozinca „Proletari din toate țările, uniți-vă!", lansată de K. Marx și F. Engels în „Manifestul Partidului Comunist". Problema frontului unic a căpătat o deosebită însemnătate în condițiile crizei generale a capitalismului.

Tactica frontului unic muncitoresc a fost trasată la Congresul al III-lea al Internaționalei Comuniste din 1921. Timp de două decenii, Internaționala Comunistă a propus de repetate ori Internaționalei a II-a să se creeze un front unic muncitoresc internațional, dar în mod constant a întîmpinat un refuz.

La începutul deceniului al 4-lea al secolului nostru, în fața creșterii pericolului fascist, în pofida poziției conducerii, în rîndurile membrilor de rînd ai partidelor socialiste și ai sindicatelor reformiste a crescut foarte mult tendința spre crearea frontului unic muncitoresc. Sub presiunea maselor muncitorești, a căror dorință de unitate s-a intensificat îndeosebi o dată cu instaurarea dictaturii fasciste în Germania (1933) și creșterea pericolului de război, partidul socialist francez a acceptat propunerea unității de acțiune făcută de partidul comunist (1934). A acționat în front unic proletariatul din Austria în insurecția armată din februarie 1934. În același an Partidul Comunist Italian a statornicit colaborarea cu partidul socialist. Pe baza unității proletariatului s-a înființat *Frontul popular* în Franța și în Spania, care a strîns în jurul clasei muncitoare largi mase populare. În 1936 în Franța a fost împiedicată sciziunea mișcării sindicale (vezi *Confederația Generală a Muncii*).

Din inițiativa și sub conducerea comuniștilor, în anii celui de-al doilea război mondial au renăscut organizațiile frontului unic muncitoresc. În Franța muncitorii socialiști au luptat împreună cu comuniștii în rîndurile mișcării de rezistență; din inițiativa partidului comunist a fost reînființată în ilegalitate Confederația Generală a Muncii din Franța. În Italia, în perioada războiului, s-a întărit alianța dintre partidul comunist și cel socialist. S-au încheiat acorduri pentru unitatea de acțiune între partidele comuniste și social-democrate în Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Romînia și în alte țări.

În țările de democrație populară, frontul unic muncitoresc a asigurat zdrobirea forțelor reacționare, consolidarea orînduirii populare, a creat premisele pentru statornicirea unității politice a clasei muncitoare: înființarea de partide muncitorești unice, organizate pe baza principiilor marxism-leninismului. Unitatea de acțiune a clasei muncitoare a avut o însemnătate hotărîtoare în crearea unor organizații de masă internaționale, ca *Federația Sindicală Mondială*, *Federația Democrată Internațională a Femeilor*, *Federația Mondială a Tineretului Democrat*.

Cel de-al III-lea Congres mondial al sindicatelor (octombrie 1953) a chemat sindicatele să creeze în toate întreprinderile comitete de unitate de acțiune și să folosească forme diferite menite să ducă spre întărirea unității.

Ideile frontului unic muncitoresc capătă o tot mai largă răspîndire în țările capitaliste și cîștigă un număr tot mai mare de partizani. Astfel, din inițiativa muncitorilor francezi, sprijinită de oamenii muncii din Italia, Suedia, Danemarca, Austria, Cehoslovacia, Polonia și Germania, s-a convocat Conferința reprezentanților oamenilor muncii și sindicatelor din 25 de țări europene. Conferința a avut loc în aprilie 1955 la Leipzig (Germania). Ea a lansat un apel pentru întărirea unității clasei muncitoare și a adresat o scrisoare confederației internaționale a sindicatelor libere, sindicatelor creștine, Federației Sindicale Mondiale, propunînd reprezentanților acestor principale centre sindicale internaționale să se întrunească în vederea tratativelor pentru unitatea de acțiune a oamenilor muncii în lupta pentru o viață mai bună, pentru democrație și pace.

FRUNZE Mihail Vasilievici (1885—1925) — activist de seamă al partidului comunist și al Statului sovietic, eminent conducător militar.

Frunze s-a născut în orașul Pișpek (în prezent Frunze), în familia unui felcer; a absolvit liceul din orașul Vernîi (în prezent Alma-Ata). În 1904 a intrat la institutul politehnic din Petersburg. În același an Frunze devine membru al P.M.S.D.R., bolșevic leninist. După excluderea sa din institut pentru activitate revoluționară, devine revoluționar de profesie. În anii primei revoluții ruse a fost unul dintre organizatorii și conducătorii cunoscutei greve a muncitorilor de la Ivanovo-Vosnesensk, în timpul căreia a fost creat un Soviet de deputați ai muncitorilor (1905). În zilele insurecției armate din decembrie 1905 de la Moscova, Frunze, conducînd un detașament de luptă format din țesători din Ivanovo și Șuia, a venit în ajutorul muncitorilor din Moscova. A fost delegat la Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R. (1906). Pentru activitatea sa revoluționară, Frunze a fost în repetate rînduri arestat, de două ori condamnat la moarte, a petrecut 7 ani în închisori, la muncă silnică și în deportare. După revoluția din februarie 1917 a desfășurat o vastă activitate în vederea pregătirii revoluției proletare la Minsk și Șuia. În timpul Revoluției din Octombrie a venit în ajutorul muncitorilor răsculați din Moscova cu un detașament înarmat format din 2.000 de muncitori și soldați din Șuia și Ivanovo. După Revoluția din Octombrie a dus o importantă muncă de partid și de stat în guberniile Ivanovo-Vosnesensk și Iaroslavl.

În anii războiului civil, Frunze s-a dovedit a fi un remarcabil conducător militar de tip nou. În decembrie 1918 a fost numit comandant al armatei a IV-a de pe Frontul de est, în martie 1919 — comandant al celor patru armate ale Grupului de sud al trupelor de pe Frontul de est, în iulie 1919 — comandant al Frontului de est. După zdrobirea lui Kolceak a condus operațiile militare de pe Frontul din Turchestan pentru eliberarea Turchestanului de intervenționiștii străini și de contrarevoluția internă. În perioada celei de-a treia

campanii a Antantei a comandat Frontul de sud. Sub conducerea lui Frunze, trupele de pe Frontul de sud au zdrobit pe Vranghel — ultimul om de paie al intervenţioniştilor străini.

După terminarea războiului civil, în anii 1920—1924, Frunze a fost comandantul forţelor armate din Ucraina şi Crimeea. De la Congresul al X-lea al partidului (1921) a fost membru al C.C. al P.C. (b) din Rusia. În ianuarie 1925 a fost numit comisar al poporului pentru treburile militare şi maritime şi preşedinte al Consiliului militar-revoluţionar al U.R.S.S.

Frunze a fost un mare teoretician militar, autor al unei serii de lucrări importante în problemele militare: „Doctrina militară unică şi Armata Roşie", „Civilizatorii europeni şi Marocul", „Frontul şi spatele frontului în războiul viitorului" etc.

FURŢEVA Ekaterina Alekseevna (n. 1910) — membru al Prezidiului şi secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în familia unui muncitor textilist din Vîşnii Volocek, regiunea Kalinin. După absolvirea şcolii profesionale a lucrat ca ţesătoare la fabrica „Bolşevicika". În 1924 a intrat în Comsomol. Din 1930 este membru al P.C.U.S. În perioada 1930—1937 a avut munci de conducere pe linie de Comsomol. A fost secretar al Comitetului de Comsomol al raionului Korenevsk din regiunea Kursk, secretar al comitetului orăşenesc Feodosia al U.T.C.L. din U.R.S.S., responsabilă a unei secţii a Comitetului regional al Comsomolului din Crimeea. În anii 1933—1935 a urmat cursurile Academiei superioare a flotei aeriene civile din Leningrad. La terminarea cursurilor a fost trimisă printr-o hotărîre a C.C. al U.T.C.L. din U.R.S.S. ca adjunct al şefului secţiei politice la şcoala tehnică de aviaţie a flotei aeriene. În 1936—1937 a lucrat ca instructor al secţiei studenţi a C.C. al U.T.C.L. din U.R.S.S. În 1937 Furţeva a intrat la Institutul de tehnologie chimică fină „Lomonosov" din Moscova. După absolvirea institutului, în perioada 1942—1950, a lucrat ca secretar al Comitetului de partid al raionului Frunze din Moscova. În 1948 a absolvit secţia fără frecvenţă a Şcolii superioare de partid de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. În ianuarie 1950 a fost aleasă al doilea secretar al Comitetului orăşenesc Moscova al P.C.U.S., iar la Congresul al XIX-lea al partidului — membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Din martie 1954 pînă în decembrie 1957 a fost prim-secretar al Comitetului orăşenesc Moscova al P.C.U.S. La Congresul al XX-lea a fost aleasă membru al C.C. al P.C.U.S., în februarie 1956 — membru supleant al Prezidiului şi secretar al Comitetului Central şi al Comitetului orăşenesc Moscova al P.C.U.S., iar în iunie 1957 — membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Furţeva este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. şi în Sovietul Suprem al R.S.F.S.R.

FUTURISM — curent formalist în literatură şi în artă care a apărut în Europa occidentală şi în Rusia la începutul secolului al XX-lea, fiind o expresie a decăderii şi a descompunerii culturii burgheze.

Pretinzînd să întruchipeze în creaţia lor arta revoluţionară a viitorului, futuriştii exprimau de fapt tendinţele individualiste ale intelectualităţii burgheze şi mic-burgheze. Ei desfiinţau în artă imaginea artistică, forma realistă, şi negau moştenirea clasică a trecutului.

G

GAITSKELL Hugh (n. 1906) — lider al *partidului laburist* din Anglia.

A absolvit New-College la Oxford. A fost profesor de economie politică la Universitatea din Londra. Între 1940—1942 a fost secretarul personal al ministrului economiei de război, între 1942—1945 prim-adjunct al ministrului comerțului, între 1946—1947 secretar parlamentar la Ministerul Combustibilului și Energeticii, între 1947—1950 ministru al combustibilului și energeticii în guvernul Attlee, în 1950 ministru pentru problemele economiei, din octombrie 1950 pînă în octombrie 1951 — ministru de finanțe. Începînd din 1945, Gaitskell este deputat în Camera comunelor a parlamentului englez.

Gaitskell a intrat în partidul laburist în 1926. Din octombrie 1954 pînă în octombrie 1956 a fost trezorierul partidului. În decembrie 1955, după ce Attlee și-a dat demisia, Gaitskell a fost ales lider al partidului laburist și președinte al fracțiunii laburiste din Camera comunelor. Gaitskell este președintele aripii de dreapta a conducerii partidului laburist.

GALLACHER WILLIAM (n. 1881) — președintele Partidului Comunist din Marea Britanie.

Începînd din 1902, Gallacher participă activ la mișcarea socialistă și sindicală engleză. În perioada primului război mondial a participat la organizarea comitetelor de delegați din fabrici și uzine. Aceste comitete au jucat un mare rol în conducerea grevelor și a mișcării antirăzboinice din Anglia, iar după 1917 au dus o luptă energică, cerînd guvernului englez încetarea intervenției și recunoașterea Puterii sovietice. În 1920, Gallacher a luat parte la Congresul al II-lea al Internaționalei Comuniste, reprezentînd comitetele de delegați din fabrici și uzine. În ianuarie 1921 a intrat în rîndurile Partidului Comunist din Marea Britanie și curînd a devenit unul din conducătorii acestuia. La Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste (1935) a fost ales membru în Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste și membru supleant în Prezidiul Internaționalei Comuniste. Între 1943—1956 a fost președintele Comitetului Executiv al Partidului Comunist din Marea Britanie. Din mai 1956 este președintele Partidului Comunist din Marea Britanie. Pentru activitatea intensă depusă în conducerea mișcării muncitorești engleze, Gallacher a fost de mai multe ori arestat. În 1935 Gallacher a fost ales în Camera comunelor, unde timp de 15 ani (pînă în 1950) a reprezentat clasa muncitoare din Anglia.

GAMBIA — posesiune engleză în Africa occidentală. O mică parte a ei este colonie, tot restul teritoriului se administrează ca protectorat. Se mărginește cu Africa franceză de vest. *Suprafața* întregii posesiuni este de 10.400 km²; *populația:* 285.000 de locuitori (1955). Principalul oraș și port la Oceanul Atlantic este Bathurst. Ocupația principală a populației este agricultura primitivă și creșterea vitelor. Se exportă arachide.

Unele părți ale teritoriului Gambiei au fost cumpărate de englezi la începutul secolului al XIX-lea pe un preț derizoriu. Gambia este administrată de un guvernator englez. În timpul celui de-al doilea război mondial englezii au creat la Bathurst o mare bază militară.

GANDHI MOHANDAS KARAMCEAND (1869—1948) — militant de seamă al mișcării indiene de eliberare națională, liderul partidului *Congresul național indian.*

S-a născut în principatul Radjkot (în prezent — statul Sauraștra). Făcea parte dintr-un mediu de intelectuali gujarați înstăriți. A urmat dreptul în Anglia. Din 1893 pînă în 1914 a fost jurisconsultul unei mari firme comerciale indiene în Africa de sud, unde s-a pus în fruntea mișcării indienilor împotriva discriminării rasiale și a crîncenei exploatări a oamenilor muncii de către capitaliștii și moșierii buri și englezi. Gandhi a lansat programul așa-zisei „rezistențe pasive", care exclude violența ca mijloc de luptă politică. Doctrina lui Gandhi, exprimată într-o formă etică religioasă, a căpătat denumirea de gandhism.

În 1914 s-a reîntors în patrie și în perioada avîntului mișcării de eliberare națională din India (1919—1922) a devenit conducătorul recunoscut al Congresului național indian, jucînd un mare rol în transformarea acestuia într-o organizație antiimperialistă de masă. Doctrina non-violenței a lui Gandhi a devenit ideologia oficială a Congresului național în lupta pentru independența Indiei. Urmărit de autoritățile engleze, Gandhi a fost de multe ori arestat (în 1922—1924 și 1930—1931).

În august 1942, liderii Congresului au cerut să se predea puterea unui guvern național, promițînd în schimb că India liberă va lua parte la războiul împotriva fascismului. În legătură cu aceasta, partidul Congresul național indian a fost pus în afara legii, iar liderii lui, în frunte cu Gandhi și *Nehru*, arestați. Numai în urma presiunii opiniei publice indiene autoritățile engleze l-au eliberat în 1944 pe Gandhi. În 1946 el a declarat că Congresul nu este obligat să folosească numai metode non-violente de luptă. La 30 ianuarie 1948 Gandhi a fost ucis de un membru al organizației reacționare Hindu mahasabha.

Veteran al mișcării de eliberare indiene, partizan al unității indusomusulmane în lupta pentru independența Indiei, Gandhi și-a cîștigat o mare influență și un mare prestigiu în țară. Poporul indian îl numește Mahatma, adică mare, nobil, sfînt.

GARDA ROȘIE — detașamente armate ale proletariatului. Au luat ființă în timpul revoluției din 1905—1907 sub forma unor detașamente de luptă ale muncitorilor. În timpul *revoluției din februarie 1917*, detașamentele Gărzii roșii au jucat, alături de soldații revoluționari, rolul hotărîtor în răsturnarea țarismului. Cu toată împotrivirea menșevicilor și a socialiștilor-revoluționari, muncitorii din Rusia, conduși de partidul bolșevic, au creat pretutindeni detașamente ale Gărzii roșii. Garda roșie a participat activ la demonstrațiile din aprilie, iunie și iulie 1917, apărînd pe muncitori de atacurile iuncherilor. Garda roșie a crescut foarte mult numericește în zilele luptei împotriva *rebeliunii lui Kornilov*, cînd bolșevicii au chemat la înarmarea generală a muncitorilor. La mijlocul lunii octombrie 1917 existau la Petrograd 10.000—12.000 de membri organizați ai Gărzilor roșii, grupați în grupe de cîte 10 plutoane, companii și batalioane. În timpul insurecției armate din octombrie, Garda roșie a avut, atît la Petrograd cît și în alte orașe, rolul hotărîtor în zdrobirea forțelor armate ale Guvernului provizoriu. În primele luni după Revoluția din Octombrie, Garda roșie a fost principala forță care a respins atacul intervenționiștilor și al albgardiștilor, care căutau să răstoarne Puterea sovietică. Garda roșie a constituit

nucleul de bază al Armatei Roşii regulate, create în 1918.

GARDĂ — unităţi militare alese, cele mai ferme. Garda este cunoscută din cele mai vechi timpuri. În statele exploatatoare ea se crea după principiul unei stricte selecţionări de clasă şi constituia cel mai de nădejde instrument în mîinile claselor guvernante. Primele regimente de gardă din Rusia — Preobrajenski şi Semionovski — au fost formate în timpul lui Petru I.

G a r d a s o v i e t i c ă — a apărut în cursul Marelui Război pentru Apărarea Patriei împotriva cotropitorilor germano-fascişti. Titlul de gardă l-au primit în septembrie 1941 cele patru divizii de infanterie care au apărat Moscova. Pentru efectivele din gardă s-au instituit, la 21 mai 1942, titluri speciale: „Soldat de gardă", „Locotenent de gardă" etc., precum şi insigne-decoraţii cu menţiunea: „Garda U.R.S.S."

GARIBALDI Giuseppe (1807 — 1882) — conducătorul mişcării de eliberare naţională din Italia în secolul al XIX-lea. În tinereţe a fost marinar. În 1833 a aderat la societatea revoluţionară secretă „Tînăra Italie". În 1834 a luat parte la incursiunea detaşamentului de revoluţionari italieni emigranţi care au trecut peste graniţa elveţiană în Savoia; după înfrîngerea acestei expediţii a fugit din Italia şi a fost condamnat la moarte în contumacie. Mulţi ani Garibaldi a stat în America de Sud, unde a luat parte la lupta pentru independenţa republicilor Rio-Grande şi Uruguai, distingîndu-se prin curajul şi talentul său militar. De îndată ce a auzit despre *revoluţia din 1848* din Italia, Garibaldi s-a reîntors în patrie şi a devenit unul din conducătorii luptei poporului italian pentru unitatea naţională a ţării, împotriva austriecilor, care ocupaseră partea ei nordică; în calitate de comandant suprem al forţelor armate ale Republicii Romane, el a condus apărarea eroică a Romei împotriva intervenţiei trupelor franceze (1849). În 1859 a luat parte la războiul statului italian Piemont împotriva Austriei. În 1860, în fruntea aşa-zişilor „o mie de cămăşi roşii", a pornit în ajutorul populaţiei răsculate a Siciliei. În scurt timp Garibaldi, întîmpinat pretutindeni ca eliberator, a parcurs victorios întreaga Sicilie şi Italia de sud.

Cu tot devotamentul său sincer faţă de cauza eliberării naţionale a Italiei şi cu toată priceperea lui de a ridica masele cu entuziasmul său revoluţionar, Garibaldi n-a ştiut să desfăşoare şi să conducă lupta poporului pentru unificarea Italiei sub forma unei republici. Nehotărîrea lui Garibaldi a permis burgheziei şi nobilimii să exploateze succesele lui militare pentru unificarea Italiei în jurul casei regale de Savoia.

În 1862 şi 1867 Garibaldi a încercat fără succes să ocupe Roma şi să desfiinţeze puterea laică a papei, care era stîlpul reacţiunii şi adversarul unificării ţării. În 1871 Garibaldi s-a ridicat pe faţă în apărarea *Comunei din Paris;* el a avut o atitudine de simpatie faţă de activitatea Internaţionalei I.

GENOCID — exterminarea unor grupuri de populaţie pe motive de rasă, naţionale sau religioase, una din cele mai grave crime împotriva umanităţii pe care o săvîrşeşte burghezia imperialistă.

GENTLEMEN'S AGREEMENT — acord internaţional, încheiat de obicei în formă verbală, fără a se întocmi vreun act scris. Se consideră că obligaţiile decurgînd din gentlemen's agreement trebuie să fie îndeplinite întocmai ca obligaţiile care decurg din tratatele oficiale scrise.

GENTRY — 1) mica nobilime din Anglia; 2) în China feudală, gentry (mai corect şenşi) — moşierii şi bogătaşii satului, care, avînd titluri „academice", obţinute în urma unor examene speciale de stat, ocupau funcţii administrative şi alcătuiau vîrfurile dominante în vechiul sat chinez.

GEOPOLITICA — teorie reacționară care încearcă să explice fenomenele vieții sociale, inclusiv războiul, prin cauze geografice; ea are menirea să justifice și să fundamenteze cotropirea teritoriilor străine și înrobirea popoarelor străine de către imperialiști. Cu ajutorul unor date geografice culese tendențios referitoare la teritoriu, populație și bogății naturale, hitleriștii, de pildă, demonstrau că Germania are nevoie de „spațiu vital", adică de noi teritorii și colonii, că ea are dreptul la dominația mondială.

GERMANIA — una dintre cele mai mari țări din Europa occidentală; se mărginește cu Polonia, Cehoslovacia, Austria, Franța, Luxemburg, Belgia, Olanda și Danemarca. La nord este scăldată de Marea Nordului și Marea Baltică. Capitala este Berlin. Orașele mai importante sînt: Leipzig, Dresda, Halle, Magdeburg, Essen, Dortmund, Köln, Frankfurt pe Main, München, Stuttgart. Cele mai mari porturi sînt: Hamburg, Bremen, Rostock.

Formarea Germaniei ca stat național unitar a avut loc la 1871, cînd s-a desăvîrșit unirea tuturor teritoriilor germane în jurul Prusiei monarhice. Dezvoltarea impetuoasă a capitalismului în Germania după unificarea ei a transformat țara într-un concurent serios al Marii Britanii, Franței și S.U.A. Tinzînd spre reîmpărțirea lumii, imperialismul german a pregătit și a dezlănțuit *primul război mondial (1914—1918)*, care s-a terminat cu înfrîngerea Germaniei. În noiembrie 1918, în țară a izbucnit revoluția, care a răsturnat monarhia și a dus la crearea republicii burgheze de la Weimar (Weimar este numele orașului în care s-a ținut Adunarea constituantă și a fost votată Constituția).

În decembrie 1918 a fost înființat Partidul Comunist din Germania, ai cărui întemeietori au fost Karl *Liebknecht*, Rosa *Luxemburg*, Clara *Zetkin* și Wilhelm *Pieck*. Dar tînărul partid comunist nu și-a putut extinde influența asupra majorității clasei muncitoare din Germania și n-a' putut duce lupta pînă la victoria revoluției socialiste. Lipsa în țară a unui partid de masă consecvent revoluționar marxist și trădarea liderilor social-democrației au determinat caracterul limitat al revoluției din 1918 (vezi *Revoluția din Germania din noiembrie 1918)*. În Republica de la Weimar s-a intensificat influența marilor monopoluri (trustul oțelului, „I.G. Farbenindustrie", „Deutsche Bank", „Dresdner Bank" etc.). Cu ajutorul creditelor americane de miliarde, monopoliștii germani au refăcut în termen scurt potențialul industriei de război al Germaniei.

În această perioadă, în Germania, a crescut rapid mișcarea muncitorească (greva generală din 1920, acțiunile revoluționare ale proletariatului din 1921, criza revoluționară din 1923). La sfîrșitul perioadei de existență a Republicii de la Weimar, partidul comunist, condus din 1925 de Ernst *Thälmann*, și-a mărit considerabil influența și la alegerile pentru Reichstag din 1932 a obținut aproape 6.000.000 de voturi.

În scopul zdrobirii forțelor democratice și pregătirii războiului pentru reîmpărțirea lumii, cercurile agresive ale imperialismului german au instaurat în țară un regim de dictatură teroristă fățișă. La începutul anului 1933 a venit la putere partidul fascist, așa-zis „național-socialist", în frunte cu Hitler. Guvernul fascist a lichidat rămășițele libertăților democratice, a împins în ilegalitate partidul comunist și apoi partidul social-democrat, și a început pregătirile de război. În 1939, Germania fascistă, atacînd Polonia, a dezlănțuit *al doilea război mondial*. În iunie 1941 ea a atacat mișelește Uniunea Sovietică. După zdrobirea Germaniei și capitularea ei necondiționată (8 mai 1945), țara a fost ocupată de trupele Uniunii Sovietice, S.U.A., Marii Britanii și Franței și, potrivit acordului dintre

aceste puteri de la 5 iunie 1945, împărțită în 4 zone de ocupație: zona răsăriteană (sovietică), nord-vestică (britanică), sud-vestică (americană) și vestică (franceză). La Berlin s-a creat o administrație cvadripartită. Berlinul a fost împărțit în 4 sectoare: sovietic, american, englez și francez.

Bazele organizării postbelice a Germaniei, care să corespundă intereselor tuturor popoarelor Europei, inclusiv ale poporului german, au fost definite prin *Conferința de la Potsdam din 1945* sub forma principiilor de demilitarizare, denazificare și democratizare, „pentru ca Germania să nu mai constituie niciodată o amenințare pentru vecinii săi sau pentru menținerea păcii în lumea întreagă".

În Germania răsăriteană, forțele naționale democratice, cu sprijinul U.R.S.S., au înfăptuit în mod consecvent denazificarea, demilitarizarea și democratizarea întregii vieți sociale. În urma reformei agrare, iuncherii germani (moșierii) au fost lipsiți de baza economică; peste 2.200.000 ha de pământ au trecut în mîinile a 560.000 de țărani fără pămînt, muncitori agricoli, țărani cu pămînt puțin, coloniști, mici arendași etc. Au fost lichidate monopolurile; subsolul, izvoarele de energie, căile ferate, băncile, marile întreprinderi care aparțineau mai înainte criminalilor de război și hitleriștilor activi au trecut în mîinile poporului; s-a efectuat epurarea aparatului de stat de elementele naziste și s-a creat un nou aparat administrativ, democrat; a fost intensificată pe scară largă activitatea partidelor și organizațiilor democratice antifasciste. În fruntea forțelor democratice a stat tot timpul Partidul Socialist Unit din Germania.

Ca urmare a politicii duse de S.U.A., Anglia și Franța, care au refuzat să respecte hotărîrile de la Potsdam, în Germania occidentală s-au menținut marile monopoluri germane, s-a mers pe linia reînvierii militarismului.

În pofida hotărîrilor de la Potsdam, care prevedeau menținerea Germaniei ca o singură unitate economică și politică, S.U.A., Anglia și Franța, începînd din 1945, au mers pe linia dezmembrării țării. În decembrie 1946 s-a înfăptuit unificarea economică a zonelor de ocupație americană și engleză, la care ulterior s-a asociat și zona franceză. Ca urmare a reformei monetare separate efectuate la 18 iunie 1948, în Germania occidentală s-a introdus o valută diferită de valuta zonei sovietice.

În septembrie 1949 s-a creat în Germania occidentală Republica Federală Germană.

La 7 octombrie 1949, în Germania răsăriteană s-a format Republica Democrată Germană.

Republica Democrată Germană (R.D.G.) — *Suprafața:* 107.900 km²; *populația:* 18.400.000 de locuitori (1955). Capitala Republicii Democrate Germane este Berlin. Cele mai importante orașe și centre industriale sînt: Leipzig, Dresda, Karl-Marxstadt, Erfurt, Halle, Magdeburg; port: Rostock. R.D.G. posedă mari zăcăminte de cărbuni și săruri de potasiu, o industrie foarte dezvoltată; pe teritoriul ei se află principalele regiuni agricole ale Germaniei.

În economia R.D.G., locul principal îl ocupă sectorul socialist al economiei naționale, care cuprinde întreprinderile populare și cooperatiste. În 1955, întreprinderile socialiste au produs 85,3% din întreaga producție industrială a republicii. În agricultură, sectorului socialist îi revin aproximativ 28% din suprafața de cultură agricolă. În domeniul comerțului cu ridicata sectorul socialist ocupă 91,3%, în comerțul cu amănuntul — 62,5%. Trecerea în mîinile poporului a posturilor de comandă din industrie, transporturi, finanțe, din comerțul exterior și comerțul interior cu ridicata a creat posibilitatea planificării economiei naționale.

Înaintea celui de-al doilea război mondial, industria Germaniei răsăritene producea îndeosebi diferite maşini, aparate de precizie, optică, mărfuri textile etc. Partea cea mai importantă a industriei grele era concentrată în vestul Germaniei. Scindarea ţării a creat serioase greutăţi în economia R.D.G., greutăţi care au fost înlăturate prin crearea unei baze metalurgice proprii, prin construirea de noi întreprinderi şi refacerea vechilor întreprinderi constructoare de maşini grele, printre care uzine constructoare de maşini-unelte, şantiere navale, întreprinderi producătoare de utilaj pentru industria metalurgică, minieră, chimică, energetică şi alte ramuri industriale.

Creşterea anuală a producţiei industriale în anii primului plan cincinal (1951—1955) a fost de 18%. În 1955 nivelul antebelic al producţiei industriale a fost depăşit de mai bine de două ori. Pe baza dezvoltării industriei grele cresc producţia de mărfuri de larg consum şi producţia agricolă.

R.D.G. are o agricultură foarte dezvoltată de tip mixt, în care se îmbină culturile de cîmp cu creşterea animalelor. Principalele culturi agricole sînt: cerealele (grîu, secară), cartofii, sfecla de zahăr, plantele furajere şi tehnice. În ultimul timp a luat o mare dezvoltare cultura porumbului. Creşterea animalelor are o înaltă productivitate; se cresc vite cornute mari, porci, păsări.

Peste 50% din suprafaţa agricolă cultivată se află în mîinile ţăranilor muncitori cu gospodărie individuală, iar principala figură a satului este ţăranul mijlocaş. Gospodăriile chiabureşti deţin 13,2% din suprafaţa agricolă cultivată.

Au luat o mare dezvoltare cooperativele agricole de producţie organizate pe baza liberului consimţămînt. Există trei feluri de cooperative, care se deosebesc după gradul de socializare a proprietăţii membrilor lor. S-au creat 600 de S.M.T.-uri. În 1956, Conferinţa a III-a a partidului (P.S.U.G.) a aprobat Directivele cu privire la cel de-al doilea plan cincinal pe 1956—1960.

Construcţia bazelor socialismului asigură creşterea nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii din R.D.G. În republică a fost complet lichidat şomajul. S-a lărgit asistenţa medicală acordată populaţiei. În 1955 existau 47 de instituţii de învăţămînt superior. Copiii de muncitori şi ţărani reprezintă 60% din studenţime. Pentru scopuri social-culturale se cheltuieşte anual aproximativ o treime din totalul cheltuielilor bugetului de stat al R.D.G.

R.D.G. este un stat socialist. Organul suprem al puterii de stat este Camera populară, aleasă pe bază de vot universal şi secret. Alături de Camera populară funcţionează Camera landurilor, care realizează reprezentarea locală la centru. Şeful statului — preşedintele republicii — este ales la şedinţa comună a ambelor camere pe termen de 4 ani. Organul suprem executiv şi de dispoziţie este guvernul, care este numit de Camera populară şi funcţionează sub controlul ei. Preşedintele R.D.G. este Wilhelm *Pieck*, prim-ministru este Otto *Grotewohl*.

Organele locale ale puterii în R.D.G. sînt adunările de deputaţi districtuale, raionale, orăşeneşti şi comunale.

Forţa conducătoare şi îndrumătoare a R.D.G. este *Partidul Socialist Unit din Germania (P.S.U.G.)*.

În fruntea blocului partidelor şi organizaţiilor de masă democrate antifasciste se află P.S.U.G. Partidele care fac parte din blocul democratic sînt: Partidul ţărănesc democrat, care se bucură de influenţă în rîndurile ţărănimii muncitoare sărace şi mijlocaşe; Partidul naţional-democrat — partidul oamenilor muncii din păturile mijlocii orăşeneşti, în special meseriaşi; *uniunea creştin-de-*

mocrată; Partidul liberal democrat, care se sprijină pe mica burghezie orășenească. Principalele organizații de masă fără partid sînt: *Uniunea sindicatelor germane libere*, Kulturbund, Uniunea tineretului liber german, Uniunea democrată a femeilor. Blocul democrat al partidelor și organizațiilor din R.D.G. este baza Fontului național al Germaniei democrate, care unește laolaltă pe patrioții din răsăritul și apusul Germaniei din diferite pături sociale, care luptă pentru rezolvarea pașnică și democratică a problemei germane, pentru crearea unui stat german unitar, democratic și iubitor de pace.

Politica externă a R.D.G. are drept scop asigurarea păcii, consolidarea relațiilor de prietenie și întrajutorare cu Uniunea Sovietică și cu țările de democrație populară, precum și colaborarea pe baza egalității în drepturi și a avantajului reciproc cu toate celelalte țări.

R.D.G. a luat parte la Conferința de la Moscova din 1954 și la Conferința de la Varșovia din 1955 pentru asigurarea păcii și securității în Europa. Ea este participantă la tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat la Varșovia între cele 8 state la 14 mai 1955 (vezi *Tratatul de la Varșovia*). Cu ocazia semnării Tratatului de la Varșovia guvernul R.D.G. a declarat că Germania unificată va fi liberă de obligațiile pe care și le-au asumat o parte sau cealaltă a Germaniei în cadrul tratatelor și acordurilor politice-militare încheiate înainte de unificarea ei. La 20 septembrie 1955 s-a semnat la Moscova tratatul cu privire la relațiile dintre U.R.S.S. și R.D.G. Conform tratatului, aceste relații se bazează pe deplina egalitate în drepturi, pe respectul reciproc al suveranității și pe neamestec în treburile interne. S-au luat măsurile care asigură deplina înfăptuire a suveranității R.D.G., libertatea ei de a rezolva problemele de politică internă și externă, inclusiv relațiile cu Republica Federală Germană și cu celelalte state. În art. 6 al tratatului se prevede că el se va menține în vigoare pînă la restabilirea unității Germaniei. În martie 1957 s-a semnat un acord între guvernele R.D.G. și U.R.S.S. cu privire la problemele legate de staționarea temporară a trupelor sovietice pe teritoriul R.D.G.

Republica Federală Germană (R.F.G.) — *Suprafața:* 248.400 km²; *populația:* 53.200.000 de locuitori (1955). Capitala este fostul oraș provincial Bonn. Orașele și centrele industriale mai importante sînt: Hamburg, Essen, Düsseldorf, Köln, München, Stuttgart.

R.F.G. posedă mari resurse naturale, o industrie foarte dezvoltată, ale cărei ramuri principale sînt: construcția de mașini (inclusiv — construcția de automobile și șantiere navale), industria cărbunelui, textilă, metalurgică, electrotehnică și chimică. Regiunea Renano-Westfală (Ruhrul), situată pe teritoriul ei, este principala regiune carboniferă, metalurgică și a industriei de război din Germania.

Chiar de la începutul ocupației Germaniei occidentale puterile imperialiste au dus o politică de refacere a potențialului industriei de război vest-germane. O poziție dominantă în economie au marile trusturi și uniuni monopoliste, care se bizuie pe sprijinul monopolurilor americane. Din numărul total de 92.000 de întreprinderi industriale, 1995 (adică 2,2%) realizează 50% din întreaga producție industrială. 8 mari societăți industriale controlează 85% din oțelul produs. În industria chimică, monopolul îl deține, ca și în trecut, societatea „I.G. Farbenindustrie", formal dezmembrată în cîteva firme. În anii ocupației a crescut mult participarea capitalului străin, și în primul rînd a celui american, în industria vest-germană. În 1955, R.F.G. a ocupat unul din primele locuri printre țările

capitaliste în ce privește producția industrială.

În 1956 volumul producției industriale în R.F.G. a crescut de două ori față de nivelul din 1936. În 1956 s-au extras 135.000.000 de tone de cărbune de pământ, 3.500.000 de tone petrol, s-au produs 23.200.000 de tone oțel, 17.600.000 de tone de fontă, 84,3 miliarde kw-ore energie electrică. R.F.G. a ocupat al doilea loc între țările capitaliste în privința numărului de vase în construcție. Principalul aflux de capitaluri se îndreaptă spre industria grea și ramurile industriei de război legate de ea.

O dată cu dezvoltarea producției industriale crește neîncetat expansiunea monopolurilor germane pe piața mondială capitalistă. Monopolurile vestgermane au izbutit din nou să cucerească poziții solide în America latină, în Orientul apropiat și mijlociu, mai ales pe seama înlăturării monopolurilor engleze. Republica Federală Germană ocupă al treilea loc în lumea capitalistă (după S.U.A. și Anglia) în ceea ce privește volumul exportului.

Producția agricolă în Germania occidentală asigură aproximativ 70—75% din necesitățile populației în materie de produse alimentare. Principalele culturi sînt: cerealele (grîu, secară, ovăz), sfecla de zahăr, cartofii. În văile Rinului și afluenților lui se cultivă viță de vie, tutun, arbori fructiferi. Este dezvoltată creșterea intensivă a animalelor.

Cea mai mare parte a pămîntului și majoritatea covîrșitoare a mașinilor agricole aparțin marilor moșieri și gospodăriilor chiaburești.

Remilitarizarea Germaniei occidentale se răsfrînge asupra condițiilor de viață ale oamenilor muncii. Au crescut impozitele: dacă în 1936 revenea pe cap de locuitor 236 de mărci impozite, în 1954 impozitele se ridică la 725 de mărci. Cu toată creșterea producției de război, există șomaj: în 1956 numărul șomerilor depășea cifra de 1.000.000 de oameni.

În fruntea Republicii Federale se află un președinte ales pe 5 ani. Puterea legislativă aparține parlamentului federal, format din Bundestag și Camera landurilor, Bundesrat; fiecare land are parlamentul său (landtag). O jumătate din numărul deputaților este aleasă cu majoritate relativă a voturilor în circumscripții electorale, cealaltă jumătate — în diferitele landuri pe baza listelor depuse de partide. Partidul care întrunește mai puțin de 5% din voturi nu obține nici un mandat de deputat. Bundestagul este ales pe termen de 4 ani. Puterea executivă este exercitată de guvern, în frunte cu un cancelar ales de Bundestag.

O poziție dominantă în Bundestag și în guvern are partidul marii burghezii și al moșierilor *Uniunea creștin-democrată* (în Bavaria partidul poartă denumirea „Uniunea creștin-socială"). Liderul partidului este K. *Adenauer* (din 1949 este cancelar). Partidul liber democrat — popular democrat reprezintă o parte a cercurilor industriale și comerciale ale R.F.G. Blocul tuturor germanilor este partidul revanșarzilor. Cel mai mare partid de opoziție este *Partidul social-democrat din Germania*, condus de socialiștii de dreapta. Liderul partidului este E. Ollenhauer. Sub influența partidului social-democrat se află Uniunea sindicatelor din Germania occidentală, care numără 6.000.000 de membri.

Avangarda mișcării muncitorești care luptă pentru unificarea pașnică a Germaniei, pentru democrație și socialism este *Partidul Comunist din Germania (P.C.G.)*.

Guvernul R.F.G. a semnat în 1954 *acordurile de la Paris* potrivit cărora Republica federală este inclusă în componența blocurilor militare imperialiste — *pactul Atlanticului de nord* și *Uniunea Europei occidentale*. R.F.G.

a aderat la acordurile cu privire la *Euratom* şi *„piaţa comună"*.

Remilitarizarea Germaniei occidentale şi includerea ei în alianţe militare au complicat şi mai mult rezolvarea problemei unificării Germaniei.

Din iniţiativa guvernului sovietic, în septembrie 1955 au avut loc la Moscova tratative între delegaţia guvernamentală R.F.G., în frunte cu cancelarul Adenauer, şi guvernul U.R.S.S., în urma cărora s-au stabilit relaţiile diplomatice între Uniunea Sovietică şi Republica Federală Germană.

P r o b l e m a g e r m a n ă. Principala problemă a vieţii politice a Germaniei este problema unificării ei. Din cauză că în perioada de după război s-au format pe teritoriul Germaniei două state, diferite prin structura lor economică şi socială şi prin orientarea lor politică externă, unificarea ţării printr-o alipire mecanică a ambelor ei părţi a devenit imposibilă. La *Conferinţa de la Geneva din 1955* Uniunea Sovietică a declarat că rezolvarea problemei germane poate fi înfăptuită numai de către poporul german însuşi, în mod treptat, printr-o colaborare largă şi prin eforturile comune ale guvernelor R.D.G. şi R.F.G. în toate domeniile vieţii interne germane, pe baza unei politici paşnice şi democratice.

La unificarea Germaniei trebuie să contribuie şi crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa (vezi *Tratatul general european de securitate colectivă în Europa)*, la care să participe, pe bază de egalitate, pînă în momentul unificării Germaniei, ambele state germane existente — R.D.G. şi R.F.G. În condiţiile create în prezent în Germania, calea reală spre refacerea unităţii poporului german o constituie crearea unei confederaţii germane pe baza unui acord între R.D.G. şi R.F.G. asupra celor mai importante probleme ale vieţii naţionale a poporului german, care privesc asigurarea păcii şi independenţei Germaniei şi înlăturarea pericolului unui război atomic.

GHANA — stat în Africa occidentală, pe malul golfului Guineea (pînă în martie 1957 se numea Coasta de Aur). Se mărgineşte cu Africa franceză de vest şi Togo (teritoriu sub tutela Franţei). *Suprafaţa:* 237.873 km²; *populaţia:* 4.700.000 de locuitori (1956). Capitala: Accra.

Mult timp Ghana a fost colonie engleză. Puternicul avînt al mişcării de eliberare care s-a desfăşurat după cel de-al doilea război mondial a silit Marea Britanie să-i acorde în 1957 Statutul de dominion.

Ghana este o ţară agrară. Principala cultură este cacao (în 1956 s-au recoltat 275.000 de tone de cacao boabe). Ghana ocupă primul loc din lume în ceea ce priveşte producţia şi exportul de cacao. Se mai cultivă arachide, cartoful dulce, manioc, citrice, palmierul oleaceu; se cultivă şi plante gumifere. Populaţia băştinaşă se îndeletniceşte cu colectarea esenţelor preţioase de lemn (acaju, cedru) pentru export. În regiunile nordice este dezvoltată creşterea vitelor (oi, capre, bovine). Se extrage aur, mangan, diamante (locul 4 între ţările capitaliste). În anii celui de-al doilea război mondial a început extracţia de bauxită (rezerve aproximativ 200.000.000 de tone). Există mici întreprinderi pentru prelucrarea iniţială a materiei prime agricole (fabrici de ulei, mori etc.). Este larg dezvoltată producţia meşteşugărească de ţesături.

Puterea legislativă în ţară este exercitată de Adunarea legislativă, în care majoritatea o deţine P a r t i d u l p o p u l a r, reprezentant al intereselor burgheziei naţionale. Din 1954 există partidul de opoziţie „M i ş c a r e a d e e l i b e r a r e n a ţ i o n a l ă", care apără interesele feudalilor. În Adunarea legislativă sînt de asemenea reprezentate P a r t i d u l p o p u l a r d e n o r d, C o n g r e s u l d i n T o g o.

GHEORGHIU-DEJ Gheorghe (n. 1901) — prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn.

Se trage dintr-o familie de muncitori; viața de muncă a început-o la vîrsta de 11 ani. De la 18 ani a luat parte activă la mișcarea muncitorească din Romînia. În 1930 a intrat în rîndurile partidului comunist.

În 1932, Gheorghiu-Dej a fost ales secretar al Comitetului Central de acțiune pe țară al ceferiștilor. A condus organizarea celor mai mari greve din istoria Romîniei, grevele ceferiștilor și petroliștilor din ianuarie-februarie 1933. Pentru activitatea sa revoluționară, Gheorghiu-Dej a fost arestat și în vara aceluiași an condamnat la 12 ani muncă silnică. În timp ce se afla în închisoare, a fost cooptat în C.C. al Partidului Comunist. În închisoare și apoi în lagăr a desfășurat o neobosită și perseverentă muncă de creștere, educare și călire revoluționară a cadrelor, a luptat cu hotărîre și intransigență pentru puritatea învățăturii marxist-leniniste și întărirea unității partidului, împotriva elementelor capitulante fracționiste și dizolvante. Sub conducerea sa, cadrele de bază din închisori împreună cu cadrele devotate partidului din afară au curățat conducerea de partid de elementele trădătoare, asigurînd astfel condițiile pentru larga desfășurare a muncii în vederea mobilizării la luptă a tuturor forțelor patriotice pentru răsturnarea dictaturii militaro-fasciste, scoaterea Romîniei din criminalul război hitlerist și alăturarea ei la coaliția antihitleristă în frunte cu U.R.S.S. În august 1944 a evadat din lagărul de la Tîrgu Jiu. Cadrele de bază ale partidului în frunte cu tov. Gheorghiu-Dej au pregătit și organizat insurecția armată de la 23 August 1944, care a răsturnat dictatura fascistă. După eliberarea țării de către Armata Sovietică, Gheorghiu-Dej, în fruntea colorlalte cadre de bază ale partidului a condus lupta maselor pentru instaurarea orînduirii democrat-populare în Romînia. În 1944—1945 din însărcinarea partidului a ocupat postul de ministru al comunicațiilor și al lucrărilor publice, iar din martie 1945 pînă în noiembrie 1946 a fost ministru al comunicațiilor în guvernul democratic. Din noiembrie 1946 a condus Ministerul Economiei Naționale, transformat apoi în Ministerul Industriei și Comerțului. În octombrie 1945 la Conferința Națională a P.C.R. a fost ales secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist, iar după unificarea din 1948 a partidelor comunist și social-democrat, Gheorghiu-Dej este ales secretar general al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn. În 1948, Gheorghiu-Dej a fost numit prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri; între anii 1952—1955 a fost președinte al Consiliului de Miniștri, iar din octombrie 1955 este prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn.

Sub conducerea Comitetului Central, în frunte cu tov. Gh. Gheorghiu-Dej, Partidul Muncitoresc Romîn și-a cimentat unitatea de monolit a rîndurilor sale, și-a întărit rolul conducător în toate sectoarele de activitate și înfăptuiește neabătut politica de construire a socialismului în Republica Populară Romînă.

GHETOU — anumit cartier în orașele medievale în afara limitelor căruia nu puteau să locuiască anumite grupuri rasiale, religioase sau profesionale de populație. În unele țări ghetoul s-a menținut pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Hitleriștii au reintrodus în timpul dominației lor ghetourile evreiești în țările care au căzut sub dominația Germaniei fasciste, iar apoi au trecut la exterminarea totală a populației ghetourilor. În multe orașe din S.U.A. negrilor nu li se permite să locuiască decît în anumite cartiere. Aceeași discriminare se face în Uniunea Sud-Africană față de populația băștinașă.

GHILDE (corporații, bresle) — diferite asociații (religioase, politice etc.) de la începutul evului mediu (secolele V—X) în Europa occidentală; într-un sens mai restrîns, asociații de negustori. În secolul al IX-lea în rîndurile țăranilor iobagi din Flandra și din nordul Franței au luat naștere ghildele, care au organizat răscoale împotriva autorităților și seniorilor. Cea mai răspîndită formă de ghildă — ghilda negustorilor — a apărut mai tîrziu. Slăbiciunea puterii de stat centrale, care nu era în stare să garanteze securitatea personală și a averii negustorilor călători, i-a silit pe aceștia să se asocieze în ghilde în vederea autoapărării. Asocierea negustorilor mai avea și scopul de a monopoliza comerțul și a înlătura pe concurenții comerciali. O dată cu apariția producției capitaliste și cu dezvoltarea pieței mondiale ghildele și-au încetat existența.

Ghildele în Rusia — organizații ale negustorilor care au existat în secolele XVIII—XIX; ele apărau interesele negustorilor și jucau rolul de organe de autoadministrare a orașelor.

GHOȘ Adjoi Kumar (n. 1908) — secretar general al Partidului Comunist din India.

A urmat dreptul la Universitatea din Allahabad. De la jumătatea deceniului al 3-lea al secolului nostru a luat parte activă la mișcarea revoluționară din India, a militat intens în organizațiile sindicale din orașul Kanpura. În 1929 Ghoș și o serie de alți conducători revoluționari ai sindicatelor indiene au fost arestați de autoritățile engleze sub falsa acuzare de pregătire a unui complot antiguvernamental. Li s-a înscenat un proces, cunoscut sub numele de Procesul de la Mirut. După înființarea Partidului Comunist din India (1933), Ghoș este membru al C.C. al partidului din 1934. În 1948 a fost ales membru al C.C. și membru al Biroului Politic, iar în octombrie 1951 — la Conferința generală a partidului — a fost ales secretar general al Partidului Comunist din India.

GIBRALTAR — colonie engleză, port și bază militară-maritimă; este situat pe litoralul sudic al peninsulei iberice, la ieșirea din Marea Mediterană în Oceanul Atlantic. Gibraltarul este o stîncă cu o *suprafață* de 6 km², despărțită de continent printr-un canal artificial. *Populația:* 25.000 de locuitori (1954), în afară de garnizoana militară. Gibraltarul a fost cotropit de Anglia la începutul secolului al XVIII-lea și este una din principalele ei baze pe căile de comunicație comerciale și militare cu Orientul.

GIRONDINI — grupare politică burgheză din perioada revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, care-și trage numele de la departamentul (regiunea) Gironde, de unde erau originari mulți din conducătorii săi. Girondinii reflectau interesele marii burghezii, care se ridicase împotriva feudalismului, dar care mergea pe calea compromisurilor cu monarhia de frica unei revoluții. Cei mai proeminenți reprezentanți ai girondinilor au fost: Brissot, Roland, Vergniaud, Condorcet, Barbaroux. Obținînd majoritatea în parlament — Convenția —, girondinii s-au ridicat împotriva adîncirii revoluției, au luptat împotriva forțelor democrate-revoluționare — împotriva iacobinilor și „turbaților", — au încercat să-l salveze pe regele Franței, Ludovic al XVI-lea. Începînd din primăvara anului 1793, girondinii au trecut definitiv de partea contrarevoluției. În urma insurecției populare din 31 mai—2 iunie 1793, puterea a trecut în mîinile iacobinilor, conducătorii girondinilor au fost excluși din Convenție, iar în toamna anului 1793 mulți dintre ei au fost executați. După lovitura de stat contrarevoluționară de la 9 termidor (27 august 1794), girondinii au reintrat în Convenție.

GÎNDIRE — produs al activităţii materiei organizate în mod deosebit — creierul —, proces de reflectare activă a realităţii obiective în conştiinţa omului. În problema naturii gîndirii, materialismul filozofic marxist luptă atît împotriva idealismului, care consideră că gîndirea este independentă de materie şi produs al unui principiu supranatural (dumnezeu, idee absolută etc.), cît şi împotriva *materialismului vulgar*, care reduce gîndirea la materie, negînd deosebirea calitativă dintre material şi ideal.

Ştiinţele naturale moderne au dovedit în mod incontestabil că gîndirea este întotdeauna legată de o anumită formă de mişcare a materiei — de activitatea creierului. Teoria academicianului I. P. Pavlov cu privire la activitatea nervoasă superioară a demonstrat că activitatea psihică este rezultatul activităţii fiziologice a scoarţei creierului mare şi a dezvăluit baza fiziologică a gîndirii. Conţinutul gîndirii se formează pe baza datelor senzoriale, a percepţiilor şi a reprezentărilor obţinute în procesul acţiunii nemijlocite a obiectelor şi fenomenelor lumii exterioare asupra organelor de simţ. Gîndirea elementară este proprie tuturor animalelor superioare. Gîndirea omenească se deosebeşte calitativ de activitatea de gîndire a animalelor prin faptul că e indisolubil legată de limbă şi este o reflectare generalizatoare a realităţii. Ea a apărut şi se dezvoltă pe baza practicii social-istorice.

Gîndirea se realizează cu ajutorul noţiunilor care oglindesc laturile esenţiale ale lumii înconjurătoare. Principalele operaţiuni ale activităţii de gîndire sînt *abstracţia*, *analiza* şi *sinteza*, deducţia şi inducţia, comparaţia etc.

GNOSEOLOGIE (teoria cunoaşterii) — învăţătura filozofică despre cunoaştere, izvorul cunoaşterii şi formele în care se desfăşoară procesul cunoaşterii. Gnoseologia dă răspuns la întrebările: dacă lumea este cognoscibilă, care este izvorul cunoştinţelor noastre, dacă reflectă ele just realitatea înconjurătoare. În funcţie de modul de rezolvare a problemei fundamentale a filozofiei (care este factorul prim — conştiinţa sau materia —), gnoseologia poate fi materialistă sau idealistă. Materialismul dialectic, care consideră că materia este factorul prim, iar conştiinţa factorul secund, dă o rezolvare materialistă problemei izvorului şi caracterului tuturor cunoştinţelor noastre. Izvorul cunoştinţelor noastre este lumea existentă în mod obiectiv, care se reflectă în conştiinţa omului. În senzaţiile şi noţiunile omului, ne învaţă materialismul dialectic, trebuie să vedem „copia lucrurilor şi proceselor reale din natură", „reprezentările", „fotografiile", „imaginile obiectelor" etc.

Dezvoltînd învăţătura marxistă a cunoaşterii, V.I. Lenin a dat o definiţie profundă, care exprimă esenţa procesului cunoaşterii, treptele şi formele prin care trece acesta. „De la intuirea vie la gîndirea abstractă *şi de la ea la practică* — a scris Lenin —, aceasta este calea dialectică a cunoaşterii *adevărului*, a cunoaşterii realităţii obiective". *Senzaţiile*, percepţiile, reprezentările, cu alte cuvinte intuirea vie a realităţii este punctul de plecare al oricărei cunoaşteri, prima treaptă a cunoaşterii. Pe această treaptă omul cunoaşte numai însuşiri izolate ale obiectelor, neputînd încă descoperi legile lumii obiective. El poate ajunge la aceasta pe a doua treaptă a cunoaşterii cu ajutorul gîndirii abstracte (vezi *Abstracţie)*, care distinge în obiecte sau fenomene caracterele generale cele mai esenţiale. Ambele trepte ale cunoaşterii — senzorială şi logică — sînt strîns legate între ele, formează o unitate, reprezintă treptele aceluiaşi proces dialectic unic al cunoaşterii, al reflectării realităţii obiective.

Baza întregului proces al cunoaşterii şi a fiecărei din treptele sale, criteriul suprem al adevărului cunoştinţelor dobîndite îl constituie practica, activitatea social-istorică a oameni-

lor. Cunoştinţele verificate de experienţă, de practică capătă caracterul de adevăruri obiective.

Dialectica materialistă, care dezvăluie legile cele mai generale ale dezvoltării naturii, societăţii şi gîndirii, este singura gnoseologie ştiinţifică. Rezolvarea idealistă a problemei fundamentale a filozofiei lipseşte gnoseologia de baza ei ştiinţifică şi o duce la negarea însăşi a posibilităţii cunoaşterii sau la identificarea cunoaşterii cu existenţa (vezi *Agnosticism*, *Idealism*). Filozofia burgheză reacţionară a epocii imperialismului caută în fel şi chip „să dovedească" caracterul limitat al cunoaşterii omeneşti în scopul de a zdruncina încrederea oamenilor muncii în forţele lor, de a-i împinge pe calea misticismului şi a perceperii pasive a realităţii.

GOELRO — Comisia de stat pentru electrificarea Rusiei, care a alcătuit în 1920, după indicaţiile partidului comunist şi ale lui V. I. Lenin personal, planul de electrificare a ţării — primul plan de perspectivă pentru dezvoltarea economiei naţionale pe calea socialismului. Planul Goelro, adoptat de cel de-al VIII-lea Congres general al Sovietelor din decembrie 1920, a preconizat construirea în răstimp de 10—15 ani a 30 de uzine electrice regionale (20 termocentrale şi 10 hidrocentrale), cu o putere instalată totală de 1.750.000/kw, care să asigure dezvoltarea industrială a principalelor regiuni economice ale ţării. Planul prevedea măsuri pentru pregătirea unei baze tehnice în vederea transformării socialiste a agriculturii.

Planul Goelro a fost înfăptuit în decurs de 10 ani, iar în 1935 a fost depăşit la principalii indici de 3 ori (vezi şi *Electrificare*).

GOLLAN John (n. 1911)—secretar general al Comitetului Executiv al Partidului Comunist din Marea Britanie.

În anii 1924—1932 a lucrat ca muncitor constructor într-o serie de oraşe din Marea Britanie. În 1927 a intrat în rîndurile partidului comunist. A desfăşurat muncă propagandistică în rîndurile muncitorilor şi în presă, fapt pentru care a fost arestat şi întemniţat. În anii 1932—1940 a activat pe linia tineretului comunist: a fost instructor politic al regiunii Manchester, a lucrat în Secretariatul C.C. al Uniunii Tineretului Comunist din Marea Britanie şi în redacţia ziarului tineretului comunist „Young Worker" (ulterior „Challenge"). Din 1935 pînă în 1940 a fost secretar al C.C. al U.T.C. din Marea Britanie. Din 1935 este membru al C.C. (în prezent Comitetul Executiv) al P.C. din Marea Britanie. În 1939—1941 a fost secretar al organizaţiei partidului comunist din regiunea litoralului de nord-est al Marii Britanii. În 1940 a fost ales membru în Biroul Politic al C.C. (în prezent Comitetul Politic al Comitetului Executiv) al P.C. din Marea Britanie. În 1941—1947 a fost secretar al Comitetului din Scoţia al P.C. din Marea Britanie. În 1947—1949 a fost secretar general-adjunct al partidului comunist. În 1949—1954 a fost redactor-adjunct al ziarului „Daily Worker". Tot în 1949—1952 a fost şi preşedinte al subcomitetului pentru problemele asigurărilor sociale al Comitetului Executiv al partidului comunist. Din ianuarie 1954 face parte din colegiul de redacţie al revistei „Marxist Quarterly". În 1954—1956 este organizator naţional al P.C. din Marea Britanie şi conducătorul secţiei organizatorice a Comitetului Executiv al partidului comunist. Din mai 1956 este secretar general al Comitetului Executiv al Partidului Comunist din Marea Britanie.

GOMINDAN — partidul marii burghezii compradore şi a marilor moşieri, care a fost la putere în China începînd din 1927 pînă la victoria revoluţiei populare din 1949.

Gomindanul a fost întemeiat de Sun Iat-sen în 1912, în vederea luptei împotriva orînduirii monarhice, pentru cucerirea independenţei naţio-

nale şi democratizarea Chinei. După reorganizarea gomindanului în 1924, comuniştii au intrat în el, păstrîndu-şi însă completa independenţă politică şi organizatorică. Din acel moment gomindanul a devenit partidul blocului proletariatului, ţărănimii, micii burghezii şi burgheziei naţionale. Programul gomindanului adoptat la primul lui congres (în ianuarie 1924) era bazat pe cele trei principii populare ale lui *Sun Iat-sen* în formularea lor cea mai progresistă.

Însă în 1927 marea burghezie, în frunte cu *Cian Kai-şi*, speriată de avîntul luptei revoluţionare a maselor, a organizat, cu sprijinul puterilor imperialiste, o lovitură contrarevoluţionară. Comuniştii au ieşit din gomindan, care trădase principiile lui Sun Iat-sen şi se transformase într-un partid contrarevoluţionar al blocului burghezo-moşieresc, într-o agentură a imperialismului străin. Vîrfurile gomindanului (vezi *„Cele patru familii"*) au instaurat în ţară dictatura lor, păşind pe calea reprimării crîncene a revoluţiei şi persecutării partidului comunist. În 1931—1945 gomindanul a sabotat lupta împotriva agresiunii japoneze în China, intenţionînd să zdrobească cu ajutorul Japoniei forţele democratice ale ţării.

După cel de-al doilea război mondial, Cian Kai-şi, sprijinit de imperialismul american, a dezlănţuit războiul civil din China. După victoria din 1949 a revoluţiei populare din China, resturile clicii lui Cian Kai-şi alungate din China s-au refugiat în insula Taivan sub protecţia S.U.A.

GOMULKA Vladyslaw (n. 1905) — prim-secretar al C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez.

S-a născut în oraşul Krosno, în familia unui lăcătuş. Din anii adolescenţei a luat parte la mişcarea comunistă. În ajunul loviturii de stat a lui Pilsudski (mai 1926) a fost arestat, însă sub presiunea maselor a fost curînd eliberat. În anii următori, Gomulka devine unul din conducătorii aripii de stînga a mişcării sindicale din Varşovia şi lucrează ca secretar al sindicatului muncitorilor din industria chimică. În 1931 a fost ales secretar al Comitetului organizatoric al aripii de stînga a sindicatelor. A dus muncă organizatorică în bazinul carbonifer Dombrowski, în Silezia, la Lodz. În 1932 a fost condamnat la 4 ani închisoare, dar din motive de sănătate a fost eliberat înainte de termen. În aprilie 1936 a fost din nou arestat şi întemniţat pînă în ajunul celui de-al doilea război mondial. În timpul apărării Varşoviei împotriva cotropitorilor germani s-a aflat în rîndurile batalioanelor muncitoreşti. Din momentul înfiinţării Partidului Muncitoresc Polonez (P.M.P.), Gomulka este unul din militanţii lui. În 1942 a fost secretar al organizaţiei din Varşovia, iar apoi membru al C.C. al P.M.P. În 1943 — secretar general al P.M.P. A participat la crearea Gărzii populare şi a Consiliului Naţional al Poloniei. După eliberarea Poloniei, este vicepreşedinte al guvernului provizoriu, ministru pentru teritoriile apusene, deputat în seim. În guvernul de unitate naţională a ocupat postul de vicepreşedinte. După unificarea Partidului Muncitoresc Polonez şi Partidului Socialist Polonez (1948) devine membru al C.C. al P.M.U.P. Pe baza unor acuzări neîntemeiate, plenara a III-a a C.C. din noiembrie 1949 l-a exclus pe Gomulka din C.C. În iulie 1956 plenara a VII-a a C.C. al P.M.U.P. a infirmat acuzaţiile neîntemeiate aduse lui Gomulka. Din octombrie 1956 este membru în Biroul Politic şi prim-secretar al C.C. al P.M.U.P.

GOTTWALD Klement (1896—1953) — eminent activist al mişcării muncitoreşti cehoslovace şi internaţionale.

S-a născut dintr-o familie ţărănească; din 1912 a luat parte la mişcarea muncitorească. A fost militant activ al Partidului Comunist din Cehoslovacia din momentul înfiinţării acestuia (1921). Din 1926 este membru în C.C. al P.C. din Cehoslovacia

în 1929 a fost ales secretar general al C.C. al P.C.C. Din 1928 a fost membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste, din 1935 — secretar al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste.

În anii celui de-al doilea război mondial, C.C. al P.C.C., condus de Gottwald, a fost organizatorul luptei împotriva hitleriştilor în Cehoslovacia ocupată. După eliberarea ţării de către Armata Sovietică, Partidul Comunist din Cehoslovacia, în frunte cu Gottwald, a condus lupta oamenilor muncii pentru crearea şi consolidarea orînduirii democrat-populare, pentru construirea bazelor socialismului. Din 1945 Gottwald a fost preşedinte al C.C. al P.C.C. Din aprilie 1945 pînă în mai 1946 a fost locţiitorul primului-ministru al guvernului Frontului naţional. Ca urmare a victoriei partidului comunist în alegerile din mai 1946, Gottwald a fost numit prim-ministru, iar în iunie 1948 a fost ales preşedinte al Cehoslovaciei.

GOVOROV Leonid Aleksandrovici (1897—1955) — eminent comandant militar sovietic.

S-a născut dintr-o familie de ţărani din satul Butîrki, regiunea Kirov. Serviciul militar l-a început în anul 1916. În 1919 a intrat în rîndurile Armatei Sovietice; a participat la războiul civil. În 1933 a absolvit Academia militară „M. V. Frunze", iar în 1938 — Academia marelui statmajor. A luat parte la războiul sovieto-finlandez din 1939—1940. În mai 1941 a fost numit comandant al Academiei de artilerie „F. E. Dzerjinski". În anii Războiului pentru Apărarea Patriei a fost comandant de armată pe Frontul de vest, din primăvara anului 1942 a fost comandant suprem al Frontului Leningrad. Armatele acestui front au luat parte la lichidarea blocadei Leningradului, la zdrobirea armatelor finlandeze, la istmul Careliei, la eliberarea Republicilor Estonia şi Letonia. În 1944 i s-a decernat lui Govorov titlul de mareşal al Uniunii Sovietice.

La terminarea războiului era comandant al armatelor din districtul militar Leningrad, comandant al apărării antiaeriene a ţării. Din 1950 a fost ministru-adjunct la Ministerul Apărării al U.R.S.S.

Govorov a devenit membru de partid în anul 1942; la Congresul al XIX-lea a fost ales membru supleant în C.C. al P.C.U.S.

GRAMSCI Antonio (1891—1937) — unul dintre întemeietorii Partidului Comunist Italian, eminent militant al mişcării muncitoreşti mondiale.

S-a născut dintr-o familie de mici funcţionari. În 1913 a intrat în rîndurile partidului socialist. A redactat o serie de publicaţii periodice socialiste. În timpul primului război mondial a desfăşurat o propagandă revoluţionară antirăzboinică. În 1919 a întemeiat la Torino săptămînalul „Ordine Nuovo" („Noua orînduire") — organ teoretic al mişcării muncitoreşti revoluţionare, care a luptat pentru crearea Partidului Comunist Italian. În 1921, la Congresul de la Livorno al partidului socialist, aripa lui stîngă, în frunte cu Gramsci şi cu *Togliatti*, s-a rupt de aripa reformisto-centristă a acestui partid şi a întemeiat Partidul Comunist Italian. De la Congresul al IV-lea al Internaţionalei Comuniste (1922), Gramsci a fost membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. A condus mişcarea revoluţionară a clasei muncitoare împotriva fascismului. După ce Mussolini a pus mîna pe putere (1922), Gramsci a luptat energic pentru zdrobirea opoziţiei în partid, pentru crearea Frontului unic muncitoresc şi pentru unirea tuturor forţelor antifasciste. Din iniţiativa lui Gramsci, partidul comunist a organizat ziarul „*Unità*".

În 1924 Gramsci a fost ales în parlament, în noiembrie 1926 a fost arestat, în iulie 1928 condamnat de justiţia fascistă la 20 de ani închisoare. În condiţiile grele ale detenţiunii, Gramsci a continuat să lucreze pentru partid. Lucrările de teorie mar-

xistă pe care le-a scris în închisoare au constituit un important aport la elaborarea problemelor politice şi teoretice ale mişcării muncitoreşti italiene. În 1937 a murit distrus de regimul pe care i l-au aplicat călăii fascişti la Roma, în spitalul închisorii.

GRECIA — stat în Europa, ocupă partea de sud a peninsulei balcanice şi peste 100 de insule în mările Ionică, Mediterană şi Egee. Se mărgineşte cu Albania, Iugoslavia, Bulgaria şi Turcia. *Suprafaţa:* 132.600 km². Aproximativ 20% din teritoriul ţării e constituit din insule. *Populaţia:* 8.000.000 de locuitori (1955), 90% — greci. Capitala este Atena. Oraşe şi porturi importante: Pireu şi Salonic.

Grecia este o ţară agrară. 56% din populaţia activă lucrează în agricultură. Se cultivă culturi subtropicale — tutun, viţă de vie, măslini, citrice etc. Agricultura ţării nu satisface nevoile populaţiei. Grecia este nevoită să importe anual aproximativ 300.000—400.000 de tone de grîu şi o mare cantitate de produse animale.

Principala masă ţărănească are mici loturi de pămînt. Marii proprietari funciari care posedă peste 50 ha dau pămîntul în arendă în condiţii înrobitoare, ceea ce duce la ruinarea şi pauperizarea ţărănimii, la creşterea numărului muncitorilor agricoli.

Partea producţiei industriale în venitul naţional nu depăşeşte 19%. Principalele ramuri ale industriei — textilă, alimentară, chimică, de prelucrare a materiei prime agricole — dau $^2/_3$ din întreaga producţie industrială a ţării. Majoritatea covîrşitoare a întreprinderilor o constituie micile ateliere meşteşugăreşti cu 5 pînă la 10 muncitori. Grecia dispune de multe feluri de materii prime minerale (minereu de zinc, plumb, crom, bauxită, magnezit, lignit). $^5/_6$ din minereurile extrase care au importanţă strategică se exportă în S.U.A. şi în Germania occidentală. Se importă cărbune de pămînt şi combustibil lichid. Energia electrică este insuficientă chiar pentru industria slab dezvoltată a Greciei.

Grecia este monarhie constituţională. Puterea legislativă aparţine regelui şi parlamentului unicameral, ales pe termen de 4 ani. Partidul guvernamental este Uniunea radical naţională, care reprezintă interesele marii burghezii şi ale moşierilor. În alegerile parlamentare din mai 1958 partidul a obţinut 173 de locuri.

Partidul democrat unit de stînga (E.D.A.), care luptă pentru o politică externă independentă, pentru acordarea dreptului de autodeterminare Ciprului, pentru abrogarea măsurilor excepţionale şi eliberarea deţinuţilor politici, a obţinut 78 de locuri faţă de 18, cîte a avut în parlamentul precedent.

Partidul comunist din Grecia (înfiinţat în 1918 sub denumirea de Partid muncitoresc socialist, şi-a schimbat în 1924 denumirea în Partidul Comunist din Grecia) se află din 1947 în ilegalitate. Partidul comunist luptă pentru pace, democraţie şi socialism.

GRECIKO Andrei Antonovici (n. 1903) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut dintr-o familie de ţărani în satul Golodaevka (astăzi Kuibîşevo), regiunea Rostov. Intră în Armata Roşie în anul 1919. În 1936 a absolvit Academia militară „M. V. Frunze", în 1941 — Academia militară superioară „K. E. Voroşilov". La începutul Războiului pentru Apărarea Patriei a fost comandantul unei divizii de cavalerie. În scurt timp a ajuns comandant al unei armate, care a luat parte la operaţiile de apărare a Caucazului şi la luptele pentru eliberarea Ucrainei, Poloniei, Cehoslovaciei. La terminarea războiului a fost comandant al districtului militar Kiev, din 1953 este comandant suprem al grupului de Armate Sovietice din Germania. În 1955 lui Greciko i s-a decernat titlul de mareşal al Uniunii Sovietice. Din 1957

este comandant suprem al trupelor terestre şi prim-locţiitor al ministrului apărării. Este membru al P.C.U.S. din 1928. La Congresele al XIX-lea şi al XX-lea ale partidului a fost ales membru supleant în C.C. al P.C.U.S. Greciko este erou al Uniunii Sovietice, deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

GREVA DE LA MOROZOV — marea grevă din 1885 a muncitorilor de la fabrica Morozov din Orehovo-Zuevo, unde lucrau circa 8.000 de oameni. Greva, provocată de crunta exploatare a muncitorilor şi, în special, de amenzile exorbitante, a fost organizată şi condusă de muncitorul înaintat Piotr Moiseenko, care fusese mai înainte membru al *„Uniunii de nord a muncitorilor ruşi"*. Muncitorii au cerut desfiinţarea amenzilor şi sporirea salariilor. Greva a fost înăbuşită prin forţa armelor şi peste 600 de grevişti au fost arestaţi. În istoria mişcării muncitoreşti revoluţionare din Rusia, greva de la Morozov a însemnat o etapă importantă, căci, spre deosebire de grevele precedente, ea a avut un caracter organizat. În 1886, guvernul ţarist, înspăimîntat de creşterea mişcării muncitoreşti şi a grevelor, în special de cea de la Morozov, a fost nevoit să promulge o lege privitoare la amenzi, potrivit căreia banii proveniţi din amenzi nu şi-i mai însuşeau fabricanţii, ci urmau să fie folosiţi pentru nevoi ale muncitorilor. Mulţumită experienţei cîştigate cu ocazia grevei de la Morozov, precum şi cu ocazia altor greve, muncitorii au devenit conştienţi de importanţa luptei organizate.

GREVĂ — încetarea parţială sau totală a lucrului de către oamenii muncii în întreprinderile capitaliste, mijloc de luptă al clasei muncitoare împotriva capitaliştilor şi a guvernelor burgheze, pentru revendicările sale economice şi politice. Diferitele greve, contopindu-se, se pot transforma în *grevă generală*, în cursul căreia se ridică la luptă mase uriaşe ale proletariatului şi ale altor pături de oameni ai muncii.

GREVĂ GENERALĂ — o formă de luptă a clasei muncitoare din ţările capitaliste pentru revendicările ei politice şi economice. Greva generală constă în încetarea organizată a lucrului de către toţi muncitorii întreprinderilor dintr-o ramură industrială, dintr-o localitate sau din întreaga ţară cu scopul de a obţine în felul acesta satisfacerea revendicărilor lor. Greva generală este cea mai înaltă formă a mişcării greviste, constituind un mijloc puternic de organizare şi mobilizare a oamenilor muncii în lupta împotriva asupririi capitaliste, în lupta pentru pace şi democraţie.

Clasicii marxism-leninismului atribuiau o mare însemnătate grevei politice generale în dezvoltarea mişcării muncitoreşti. Înaintea primului război mondial bolşevicii au dus în Internaţionala a II-a o luptă îndîrjită împotriva reformiştilor, care respingeau greva generală ca mijloc al luptei de clasă, şi împotriva anarhiştilor, care considerau greva generală ca singurul mijloc pentru eliberarea clasei muncitoare. Cele mai cunoscute greve generale au fost: în Belgia în 1893 şi 1902, în Rusia în 1905, în Austro-Ungaria şi Germania în 1918, în Italia în 1919 şi 1920, în Romînia în 1920, în Anglia în 1926, în China în 1927, în Franţa în 1934. În timpul celui de-al doilea război mondial în ţările Europei cotropite de fasciştii germani, muncitorii au folosit într-o serie de cazuri greva generală ca armă în lupta de eliberare naţională împotriva cotropitorilor hitlerişti. Un asemenea caracter a avut greva generală a muncitorilor din Luxemburg din septembrie 1942.

După cel de-al doilea război mondial, greva generală a devenit un mijloc de luptă activă a proletariatului împotriva pregătirii unui nou război mondial şi împotriva atacului dezlănţuit de burghezie pentru a reduce nivelul de trai al oamenilor muncii. Un exemplu de greve de

acest fel îl constituie grevele generale din Franța în noiembrie 1949, din Spania în martie 1951, din Italia în septembrie 1953 etc.

GROENLANDA — cea mai mare insulă de pe glob, situată în nordul Oceanului Atlantic. Face parte din teritoriul danez. *Suprafața:* 2.180.000 km²; *populația:* 26.200 de locuitori (1955), dintre care aproximativ 500 de danezi, restul eschimoși. 80% din teritoriul Groenlandei este acoperit cu gheață și numai o zonă îngustă a litoralului este neacoperită. Principalele localități sînt: Gothob, Godhavn (pe insula Disko), Angmagsalik. Locuitorii se ocupă cu pescuitul, creșterea oilor, vînătoarea. Dintre resursele minerale se exploatează criolitul (necesar pentru industria aluminiului), care constituie principalul articol de export, se extrage cărbune, cositor, marmură.

Potrivit constituției, Groenlanda este o parte a regatului danez. În Danemarca există un minister special pentru conducerea Groenlandei.

Prin Groenlanda, pe al cărei teritoriu se află stațiuni radiometeorologice, trec cele mai scurte trasee aeriene dintre America și Europa. În 1941 S.U.A. au creat pe teritoriul Groenlandei o serie de baze militare maritime (Narsarsuak, Angmagsalik etc.). În 1951 s-a încheiat la Copenhaga tratatul danezo-american, care legalizează staționarea forțelor americane în Groenlanda.

GROTEWOHL Otto (n. 1894) — prim-ministru al R.D.G., membru în Biroul Politic al C.C. al Partidului Socialist Unit din Germania.

S-a născut în Braunschweig, de profesie muncitor tipograf. A învățat la Academia „Leibniz" din Hanovra și la Școala politică superioară din Berlin. În 1912 s-a înscris în Partidul social-democrat din Germania. Din 1925 pînă în 1933, Grotewohl a fost deputat în Reichstagul german. În fruntea organizației social-democrate din Braunschweig a luptat împotriva politicii capitularde a conducerii social-democrate care a contribuit la venirea la putere a lui Hitler. După instaurarea dictaturii hitleriste, Grotewohl a părăsit Braunschweigul din cauza persecuțiilor. A luat parte activă la lupta din ilegalitate împotriva fascismului la Berlin și Hamburg. În 1938 și 1939 a fost de două ori arestat de gestapo. Din iulie 1944 și pînă în mai 1945 a fost în ilegalitate.

După prăbușirea dictaturii hitleriste, Grotewohl a condus Partidul social-democrat din Germania răsăriteană și a fost unul dintre liderii mișcării pentru unitatea forțelor antifasciste, democratice. La Congresul de unificare a partidelor comunist și social-democrat din Germania din 1946, el a fost ales, alături de *Pieck*, președinte al Partidului Socialist Unit din Germania.

În 1948—1949 Grotewohl a condus prezidiul Consiliului popular german și a fost președinte al comisiei constituționale.

Din momentul înființării Republicii Democrate Germane (7 octombrie 1949) Grotewohl este șeful guvernului ei.

GRUPUL „ELIBERAREA MUNCII" — grup marxist rus, înființat de G. V. *Plehanov* în 1883 la Geneva (Elveția). Din grup făceau parte foștii membri ai grupului „Cernîi peredel" (vezi *Narodnicism*): G. Plehanov, P. Akselrod, V. Zasulici, L. Deutsch etc. Grupul „Eliberarea muncii" și-a pus ca sarcini: 1) propagarea în Rusia a ideilor socialismului științific; 2) critica narodnicismului de pe poziții marxiste; 3) explicarea teoretică de pe pozițiile marxismului a realităților din Rusia. Grupul a considerat necesară organizarea clasei muncitoare din Rusia într-un partid aparte, cu un anumit program social-politic. Plehanov a alcătuit două proiecte de program ale social-democraților ruși (primul în 1884, al doilea în 1887). După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. din august 1903 grupul și-a încetat existența.

Grupul a depus o muncă intensă pentru răspîndirea marxismului în Rusia, publicînd o serie de cărți: „Biblioteca socialismului contemporan". El a tradus în limba rusă, a editat în străinătate și a răspîndit în Rusia „Manifestul Partidului Comunist" și alte lucrări ale lui Marx și Engels. Plehanov și alți membri ai acestui grup au scris o serie de lucrări în care explicau doctrina lui Marx și Engels, ideile socialismului științific. Grupul „Eliberarea muncii", în frunte cu Plehanov, a fost primul grup care a făcut o critică științifică concepțiilor greșite ale narodnicilor și a arătat cît de mult dăuna mișcării muncitorești tactica lor teroristă. Dar grupul „Eliberarea muncii" a comis și greșeli: subaprecierea spiritului revoluționar al țărănimii, supraaprecierea rolului burgheziei liberale. V. I. Lenin a arătat că grupul „Eliberarea muncii" a pus doar bazele teoretice ale social-democrației și a făcut primul pas în întîmpinarea mișcării muncitorești.

GUAM — cea mai mare insulă din arhipelagul Marianelor (în partea apuseană a Oceanului Pacific), colonie a S.U.A., cucerită de la Spania în 1898. *Suprafața:* 534 km²; *populația:* 36.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ este Agama. Guam este una din cele mai importante baze militare maritime și aeriene ale S.U.A. în Oceanul Pacific, care controlează căile aeriene și maritime dintre insulele Havai și Filipine, dintre Japonia și Australia. Prin Guam trec cîteva linii telegrafice internaționale, printre care și linia Manila—San-Francisco.

GUATEMALA — stat în America centrală. Se mărginește cu Mexic, Salvador, Honduras și Hondurasul Britanic. *Suprafața:* 109.000 km²; *populația:* 3.400.000 de locuitori (1956), în majoritatea lor indieni și metiși. Capitala este orașul Guatemala. Porturile importante: la Marea Caraibelor — Puerto Barrios și la Oceanul Pacific — San José.

Guatemala este o țară agrară. Economia se bazează pe monocultură; se cultivă plante tropicale — cafea (al 4-lea loc în lume), trestia de zahăr, cacao, precum și cikle — materie primă pentru gumă de mestecat (al 2-lea loc după Mexic în ce privește exportul în S.U.A.). Adevăratul stăpîn al țării este societatea americană „United Fruit", care deține un sfert din teritoriul țării. Societății „United Fruit & Co." îi aparțin căile ferate, porturile, băncile, comerțul, întreprinderile de folos obștesc. Bogățiile subsolului, extracția și exportul lor se află de asemenea sub controlul societăților americane.

În urma unei lupte îndelungate și îndîrjite împotriva politicii exploatatoare a monopolurilor americane forțele democratice ale Guatemalei au răsturnat în 1944 dictatura lui Ubiko, care înfăptuia linia politică a lui „United Fruit & Co". În țară au fost restabilite drepturile democratice, s-a votat o legislație a muncii. În iunie 1952 a intrat în vigoare legea reformei agrare. Deși avea caracterul unei jumătăți de măsură, această lege a jucat un rol important prin faptul că a fost îndreptată împotriva arbitrarului lui „United Fruit & Co" și marilor latifundiari (moșieri). Un participant activ la mișcarea democratică a fost Partidul Muncii din Guatemala, înființat în 1942; din iunie 1954 se află în ilegalitate.

La 27 iunie 1954, în urma loviturii de stat pusă la cale de „United Fruit & Co" a venit la putere o grupare militară. Au fost interzise sindicatele și celelalte organizații obștești, s-a abrogat legea reformei agrare din 1952 etc.

Guatemala este o republică. Puterea executivă aparține președintelui, cea legislativă — Adunării constituționale. Pînă în toamna anului 1957 (cînd a venit la putere junta militară) partidul de guvernămînt era

partidul „Mişcarea naţional-democrată".

GUIANA — teritoriu în partea de nord-est a Americii de Sud, între Venezuela şi Brazilia; pe acest teritoriu sînt situate trei posesiuni coloniale: Guiana Britanică, Guiana Olandeză (Surinam) şi Guiana Franceză (Cayenne).

1. Guiana Britanică — cea mai mare dintre cele trei colonii sub raportul populaţiei. *Suprafaţa:* aproximativ 215.000 km²; *populaţia:* 485.000 de locuitori (1955), formată din hinduşi, negri, mulatri, un număr infim de locuitori băştinaşi — indieni (aproximativ 18.000). Principalul oraş este portul Georgetown.

Baza economiei este agricultura. Principalele culturi sînt: trestia de zahăr, orezul, cafeaua, cacao, cocotierul, tutunul, produse pentru export. Marea economie a plantaţiilor se bazează pe exploatarea cruntă a muncitorilor agricoli. Principala masă a ţăranilor nu posedă pămînt.

Guiana Britanică este bogată în zăcăminte de minereuri : bauxită (al 2-lea loc în lume în privinţa extracţiei), aur, diamante, a căror extracţie se află în cea mai mare parte în mîinile trusturilor americane şi engleze. Industria de prelucrare, mai ales cea de prelucrare a materiei prime agricole, este slab dezvoltată.

Potrivit Constituţiei din 1953, Guiana Britanică este administrată de un guvernator englez. Organul legislativ este parlamentul, compus din două Camere. Guvernatorul are dreptul de veto în privinţa legilor adoptate de parlament. În alegerile din 1953 a ieşit victorios Partidul *popular-progresist* (înfiinţat în 1950), care a condus mişcarea pentru eliberarea naţională a ţării. Acest partid a obţinut în Cameră 18 locuri din 24 şi, formînd guvernul, a cerut limitarea drepturilor guvernului englez, naţionalizarea marilor plantaţii de trestie de zahăr, care aparţin în cea mai mare parte capitalului străin. În acelaşi timp s-a desfăşurat în ţară o puternică mişcare grevistă.

În octombrie 1953, guvernul Angliei a trimis în Guiana Britanică forţe militare şi navale. În acelaşi timp a suspendat Constituţia, a introdus starea excepţională, a înlăturat de la putere guvernul democrat şi a arestat o serie de activişti ai Partidului popular-progresist. În august 1957 s-au ţinut alegeri şi Partidul popular-progresist a obţinut din nou victoria în alegeri.

2. Guiana Olandeză (Surinam) este situată între Guiana Britanică şi Franceză. *Suprafaţa:* 143.000 km²; *populaţia*: 231.000 de locuitori (1955), formată din creoli, hinduşi, chinezi, negri, un procent infim de locuitori băştinaşi — indieni. Oraşul principal este portul Paramabiro.

Economia este înapoiată. Principala cultură este trestia de zahăr; în afară de aceasta se mai cultivă cafea, orez, cocotieri, banani, portocali. Cele mai bune pămînturi sînt concentrate în mîinile olandezilor. Pe plantaţiile care aparţin marilor moşieri şi societăţilor, se folosesc metode înrobitoare de exploatare a muncii. Guiana Olandeză ocupă primul loc în lumea capitalistă în ceea ce priveşte extracţia bauxitei. Exploatarea bauxitei este controlată de capitalul american şi olandez. În anii postbelici s-a redus mult extracţia aurului. Industria de prelucrare este slab dezvoltată şi se rezumă mai ales la fabricarea zahărului şi a romului, care merg la export.

Ţara este administrată de un guvernator olandez. În 1950 Guiana Olandeză a fost formal proclamată parte autonomă a Olandei.

3. Guiana Franceză este situată la răsărit de Surinam. *Suprafaţa:* 91.000 km²; *populaţia:* 56.000 de locuitori, indieni, negri, francezi. Principalul oraş este portul Cayenne. Ţara este cunoscută prin clima sa nesănătoasă; pînă în 1946 a servit ca loc de deportare.

Principala ocupație a locuitorilor este agricultura, care nu acoperă nevoile țării. Producția agricolă este neglijată. S-au menținut parțial numai plantațiile de trestie de zahăr, cafea, cacao. Din bogatele resurse minerale se extrage în cantitate mică aurul, care împreună cu unele esențe prețioase de lemn formează principalul articol de export. Se intensifică pătrunderea în țară a monopolurilor americane care acaparează zăcămintele de bauxită. Industria de prelucrare se reduce la cîteva fabrici de zahăr, ulei și de cherestea.

În 1946, Guiana a obținut Statut de departament francez și are deputații săi în ambele Camere ale Adunării naționale franceze.

GUINEEA — denumirea a trei teritorii, situate în Africa pe litoralul Oceanului Atlantic, dintre care două (Guineea Spaniolă și Guineea Portugheză) sînt colonii, iar a treia, fosta Guinee Franceză, și-a proclamat recent independența sub numele de Republica Guineea. Noțiunea geografică „Guineea" cuprinde o regiune întinsă din Africa occidentală, de la Gambi la Angola, care se învecinează cu golful Guineea.

1. Guineea Spaniolă — situată în partea internă a golfului Guineea. Este alcătuită din regiunea de litoral, insula Fernando-Po și numeroase insule mici. *Suprafața* totală: 28.000 km²; *populația:* 208.000 locuitori (1955), dintre care numai cîteva sute sînt spanioli, restul — africani. Principalul oraș este portul Santa Isabela pe insula Fernando-Po. Se cultivă trestia de zahăr, cacao și alte culturi tropicale. Principalele plantații sînt pe insula Fernando-Po. Principalele articole de export sînt: fildeșul, zahărul și cacao. Se folosește pe scară largă munca forțată a populației locale.

2. Guineea Portugheză — situată în Africa occidentală. *Suprafața* (împreună cu arhipelagul Bissagos): 36.000 km²; *populația*: 547.000 de locuitori (1956). Centrul administrativ (din 1942) este Bissau. Principalele articole de export sînt: cauciucul, fildeșul, arachidele și orezul.

3. Republica Guineea. — *Suprafața:* 246.000 km²; *populația:* 2.505.000 locuitori (1955). Centrul administrativ este portul Conacri la Oceanul Atlantic. Baza economiei este agricultura primitivă și creșterea vitelor. Articolele de export sînt arachidele, bananele, cafeaua. Există zăcăminte de minereu de fier, bauxită, aur. Populația băștinașă este aproape în întregime analfabetă. Din cauza lipsei asistenței medicale mortalitatea este ridicată.

GUVERN — cel mai înalt organ executiv și de dispoziție al puterii de stat. El conduce țara. Guvernul este un organ colectiv (consiliul de miniștri, cabinet), condus de un președinte al consiliului de miniștri, denumit și prim-ministru. E compus din miniștri, care conduc diferitele ramuri ale administrației de stat.

GUVERNATOR — 1) șeful unei gubernii în Rusia țaristă; 2) cel mai înalt demnitar în coloniile Marii Britanii, Franței și altor state capitaliste; 3) funcție electivă supremă în administrația fiecărui stat din S.U.A.

GUVERN-MARIONETĂ — guvern care este instrumentul docil al unei mari puteri imperialiste și nu se bucură de încrederea și sprijinul poporului țării în fruntea căruia se află formal. Un exemplu tipic de guvern-marionetă este guvernul Coreei de Sud, condus de Li Sîn Man, care se află în dependență totală față de imperialiștii americani.

„GUVERNUL DE LA VICHY" — „guvern" trădător de marionete, care a existat în Franța în perioada ocupării ei de către trupele germane fasciste (iunie 1940—august 1944) și care a colaborat cu ocupanții. Reședința acestui „guvern" a fost orășelul balneo-climateric Vichy, al cărui nume îl și poartă. După eliberarea Franței, „guvernul de la Vichy" a fost lichidat,

iar conducătorii lui — trădătorii Pétain și Laval — au fost deferiți justiției (Laval a fost împușcat; Pétain a fost condamnat la moarte, iar apoi pedeapsa a fost comutată în detențiune pe viață).

GUVERNUL PROVIZORIU DIN RUSIA — guvern burghezo-moșieresc, contrarevoluționar, care s-a format după răsturnarea țarismului, în urma revoluției burghezo-democratice din februarie. A durat de la 2 (15) martie pînă la 25 octombrie (7 noiembrie) 1917.

În ziua răsturnării absolutismului, la 27 februarie 1917, liderii fracțiunilor burghezo-moșierești din *Duma de stat*, căutînd să acapareze puterea și să lichideze revoluția, au alcătuit Comitetul provizoriu al Dumei de stat, în frunte cu președintele Dumei a IV-a, moșierul și monarhistul Rodzeanko. Cîteva zile mai tîrziu Comitetul provizoriu al Dumei de stat și liderii socialiștilor-revoluționari și ai menșevicilor din Comitetul Executiv al Sovietului se înțeleseră între ei, fără știrea bolșevicilor, asupra formării unui nou guvern al Rusiei — Guvernul provizoriu burghez, în frunte cu prințul Lvov. În guvern au intrat liderul *cadeților*, Miliukov (ministru al afacerilor externe), liderul *octombriștilor*, Gucikov și alți conducători ai partidelor burgheze și moșierești. În calitate de reprezentant al „democrației" a fost introdus în guvern socialistul-revoluționar Kerenski. Liderii socialiști-revoluționari și menșevici din Comitetul Executiv al Sovietului au predat astfel puterea burgheziei. Paralel cu guvernul burghez exista însă o altă putere — Sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților, care întruchipau dictatura proletariatului și a țărănimii. În țară s-a creat astfel o dualitate a puterii.

Chiar din primele zile ale existenței sale Guvernul provizoriu a dus o politică antipopulară, imperialistă. Fiind legat de imperialiștii anglo-francezi și americani, el era pentru continuarea războiului imperialist și nu voia să dea poporului nici pămînt, nici pîine, nici libertate. Politica antipopulară a Guvernului provizoriu a făcut ca încă în aprilie 1917 să se producă o criză în sînul lui. La 18 aprilie Miliukov a adresat guvernelor țărilor Antantei o notă în care declara că Rusia este gata să continue războiul „pînă la victoria finală". Muncitorii și soldații, indignați și dornici de pace, răspunzînd la apelul partidului bolșevic, au ieșit în stradă în zilele de 20 și 21 aprilie la demonstrații de protest. Sub presiunea maselor, la 2 mai au fost scoși din guvern Miliukov și Gucikov. La 5 mai s-a format primul Guvern provizoriu de coaliție, în care alături de reprezentanții marii burghezii au intrat menșevicii (Skobelev, Țereteli) și socialiștii-revoluționari (Cernov, Kerenski și alții). Dar nici Guvernul provizoriu de coaliție n-a obținut sprijinul poporului. Demonstrația de la 18 iunie, la care au luat parte 400.000 — 500.000 de oameni, s-a desfășurat sub lozincile bolșevice: „Jos războiul!", „Jos cei zece miniștri capitaliști!", „Toată puterea în mîinile Sovietelor!"

La 18 iunie Guvernul provizoriu a început ofensiva pe front; el nădăjduia, în caz de reușită a ofensivei, să ia toată puterea în mîinile sale și să-i strivească pe bolșevici, iar în caz de nereușită să arunce întreaga vină asupra bolșevicilor, acuzîndu-i de a fi descompus armata. Ofensiva a eșuat. Vestea dezlănțuirii ofensivei pe front, iar apoi a eșecului ei a stîrnit indignarea maselor; la 3 iulie la Petrograd a început în mod spontan o demonstrație. Bolșevicii erau împotriva unei acțiuni armate în acel moment, înțelegînd că Guvernul provizoriu va profita de ea pentru a-i reprima pe muncitori, însă masele nu mai puteau fi reținute și bolșevicii au preluat conducerea demonstrației, căutînd să-i imprime un caracter pașnic. Din ordinul Guvernului provizoriu, cu știrea și asentimentul socialiștilor-revoluționari și al menșevicilor, s-a

tras din plin asupra populației care demonstra în mod pașnic. Partidul bolșevic a trecut în ilegalitate; la 7 iulie s-a emis un ordin de arestare a lui V. I. Lenin. Dualitatea puterii luase sfîrșit. Întreaga putere a trecut în mîinile Guvernului provizoriu, iar Sovietele, cu conducerea lor formată din socialiști-revoluționari și menșevici, s-au transformat într-o anexă a lui. La 8 iulie Kerenski a devenit președinte al Consiliului de Miniștri. La 24 iulie 1917 s-a format cel de-al doilea guvern de coaliție, în frunte cu Kerenski, alcătuit din cadeți, menșevici, socialiști-revoluționari. Burghezia începea să se pregătească pentru distrugerea Sovietelor slăbite și pentru instituirea dictaturii militare (vezi *Rebeliunea lui Kornilov*).

După zdrobirea rebeliunii lui Kornilov de către trupele revoluționare, s-a început în întreaga țară bolșevizarea Sovietelor. La 25 septembrie, în Guvernul provizoriu de coaliție prezidat de Kerenski în ultima lui formație au intrat din nou cadeții, alături de socialiștii-revoluționari și menșevici.

La 25 octombrie 1917, muncitorii, soldații și marinarii răsculați, sub conducerea bolșevicilor, au răsturnat Guvernul provizoriu; miniștrii din guvern au fost arestați, dictatura burgheziei a fost doborîtă și întreaga putere în țară a trecut în mîna Sovietelor (vezi *Marea Revoluție Socialistă din Octombrie*).

H

HAGIALÎC — pelerinaj, în special la musulmani, făcut în orașele Mecca și Medina la „locul sfînt" — templul Kaaba.

HAGIU — titlu religios al unui musulman care a mers într-un hagialîc; pelerin.

HAITI — stat care ocupă partea apuseană a insulei Haiti în Indiile de vest. *Suprafața:* 28.000 km²; *populația:* 3.300.000 de locuitori (1955), dintre care 95% sînt negri. Capitala și portul principal: Port-au-Prince.

În trecut Haiti a fost o colonie a Franței. În 1804 a căpătat independență, în 1858 a fost proclamată republică. În 1915 S.U.A. au ocupat Haiti, transformînd de fapt republica într-o colonie a lor. În 1918 în Haiti a izbucnit o răscoală care a fost reprimată în mod sălbatic de trupele americane. În 1934, S.U.A., sub presiunea unei mișcări de masă în Haiti, au fost nevoite să înceteze ocupația. De fapt, însă, dominația imperialiștilor americani s-a menținut în Haiti.

Haiti este o țară agrară. Principala cultură de export este cafeaua. Se cultivă trestie de zahăr, banane, bumbac. Pe plantații se folosește pe scară largă munca forțată. Cele mai bune pămînturi aparțin societăților americane. Industria de prelucrare este slab dezvoltată. Comerțul exterior este monopolizat de americani.

Haiti este republică. Șeful statului este un președinte învestit cu prerogative largi. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea Națională, compusă din două Camere — Camera deputaților și Senatul. În iunie 1957 a pus mîna pe putere o juntă militară. Interesele burgheziei le reprezintă partidul „Mișcarea muncitorilor și țăranilor". Partidul popular-socialist (creat în 1944), sindicatele și organizațiile progresiste sînt persecutate.

HAN — titlu dat regilor și prinților la popoarele tiurce și mongole.

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — unul dintre cei mai mari filozofi idealiști germani, care a jucat un rol uriaș în elaborarea teoriei dialectice a dezvoltării.

În 1788—1793 a făcut studiile la Universitatea din Tübingen, după absolvirea căreia a lucrat ca profesor particular. Din 1801 pînă în 1806 a ținut cursuri la Universitatea din Iena. În 1807 a fost redactor la un ziar local din Bamberg. Între anii 1808—1816 a fost director de gimnaziu la Nürnberg. În 1816 a devenit profesor, la început la Universitatea din Heidelberg, apoi la Universitatea din Berlin. În 1829—1830 a fost rector al Universității din Berlin.

Marxism-leninismul deosebește două laturi în filozofia lui Hegel: metoda dialectică dezvoltată pe bază idealistă și sistemul *idealismului* obiectiv. Dialectica lui Hegel este latura progresistă a filozofiei lui. Ea conține genialele ipoteze despre dezvoltarea și interdependența fenomenelor, despre contradicții ca sursă a mișcării, despre trecerea schimbărilor cantitative în schimbări calitative, despre dezvoltarea în salturi etc. Potrivit aprecierii lui V. I. Lenin, „în schimba-

rea, în interdependența t u t u r o r conceptelor, în i d e n t i t a t e a c o n t r a r i i l o r l o r, în t r e c e r e a unui concept într-altul, în schimbarea veșnică, în mișcarea conceptelor, Hegel a g h i c i t în mod genial t o c m a i u n a s e m e n e a r a p o r t a l l u c r u r i l o r, a l n a t u r i i". Dialectica lui Hegel, o profundă teorie a dezvoltării, este considerată de clasicii marxism-leninismului drept o cucerire deosebit de importantă a filozofiei clasice germane. Ei au prelucrat în mod critic metoda dialectică a lui Hegel și au creat dialectica materialistă — metoda transformării revoluționare a realității.

Sistemul idealismului obiectiv formează latura conservatoare a filozofiei lui Hegel. Conform sistemului lui Hegel, baza lumii este „ideea absolută" mistică, „spiritul universal absolut", sau, cu alte cuvinte, dumnezeu, care a existat înainte de apariția naturii și a omului. Ideea absolută este unicul principiu activ, capabil să se dezvolte dialectic. Natura, însă, este „o altă formă de existență a ideii absolute", ea este inaptă pentru dezvoltare în timp, putînd să se dezvolte numai în spațiu. Sistemul filozofic conservator al lui Hegel a servit drept bază teoretică concepțiilor social-politice reacționare ale lui Hegel. El preamărea pe germani ca „popor ales", nega rolul popoarelor slave în dezvoltarea omenirii, propovăduia războiul ca un fenomen etern și necesar, fără de care n-ar fi posibil progresul istoric etc. Sistemul filozofic al lui Hegel și metoda lui dialectică se află într-o contradicție de neîmpăcat. Așa, de pildă, dialectica cere admiterea dezvoltării neîntrerupte a societății omenești, iar Hegel, fiind adeptul unui compromis dintre feudalismul în curs de pieire și capitalismul care abia se năștea, a proclamat monarhia feudală prusacă drept etapa cea mai înaltă a dezvoltării omenirii.

Principalele opere ale lui Hegel sînt: „Știința logicii" (1812—1816), „Enciclopedia științelor filozofice" (1817), „Lecții de istoria filozofiei" etc.

HEGEMONIA PROLETARIATULUI — conducerea oamenilor muncii, înfăptuită de clasa muncitoare în mișcarea democratică și revoluționară, în lupta pentru dictatura proletariatului, pentru reorganizarea socialistă a societății. *Dictatura proletariatului* este cea mai înaltă formă a hegemoniei clasei muncitoare.

Pe baza studierii experienței istorice, K. Marx și F. Engels au ajuns la concluzia că lupta maselor populare împotriva jugului capitalist poate avea succes numai în cazul cînd această luptă are în fruntea ei clasa cea mai înaintată, mai consecvent revoluționară — proletariatul, condus de partidul său politic. Marx și Engels au trasat liniile fundamentale ale învățăturii despre hegemonia proletariatului. Această învățătură a fost dezvoltată multilateral de V. I. Lenin.

În revoluțiile burgheze, care au dus la victoria capitalismului, rolul conducător l-a avut burghezia; din cauză că era puțin numeros și răzlețit, proletariatul a avut rolul de aliat al burgheziei, iar țărănimea a constituit rezerva ei. După consolidarea capitalismului, și îndeosebi în epoca imperialismului, raportul forțelor de clasă se schimbă esențial: burghezia devine o clasă reacționară, care frînează mersul dezvoltării sociale. Proletariatul, care a devenit mai numeros, organizat, condus de partidul comunist, este capabil să stea în fruntea mișcării revoluționare, jucînd rolul de hegemon nu numai al revoluției socialiste, ci și al *revoluției burghezo-democratice*. Clasa muncitoare înfăptuiește revoluția nu izolat, ci în strînsă alianță cu masele largi de oameni ai muncii de la orașe și sate. Hegemonia proletariatului în revoluția burghezo-democratică este condiția cea mai importantă pentru transformarea acesteia în revoluție socialistă; dictatura

revoluționar-democratică a proletariatului și țărănimii pregătește terenul pentru dictatura clasei muncitoare.

Clasa muncitoare din Rusia, condusă de partidul comunist, cîștigînd de partea sa masele largi de oameni ai muncii, a devenit hegemonul revoluției burghezo-democratice din februarie (1917) și în cursul luptei a realizat transformarea ei în revoluție socialistă. După victoria Revoluției din Octombrie, clasa muncitoare a antrenat masele muncitoare la construirea socialismului. Clasa muncitoare din U.R.S.S. întărește necontenit alianța sa cu țărănimea colhoznică și îndrumează dezvoltarea continuă a societății pe drumul construirii comunismului.

Ideea hegemoniei proletariatului a căpătat o realizare practică și în țările din Europa și din Asia care au pășit pe calea construirii socialismului. Clasa muncitoare din țările capitaliste, condusă de partea sa cea mai înaintată, atrage masele largi populare, le conduce în lupta pentru pace, democrație și socialism. Hegemonia proletariatului este totodată garanția succesului mișcării de eliberare națională din țările coloniale și dependente.

HEGEMONIE — supremație, rol conducător (de obicei al unei clase față de alta sau al unui stat față de alte state).

HEROSTRAT — grec care, potrivit legendei, dorind să devină celebru printr-un mijloc oarecare, a incendiat în anul 356 î.e.n. templul Dianei din Efes. Celebritatea lui Herostrat este o celebritate negativă, degradantă.

HERȚEN Aleksandr Ivanovici (1812—1870) — mare revoluționar democrat rus, filozof materialist, scriitor și publicist. Din 1829 pînă în 1833 a studiat la Universitatea din Moscova. Ideile democrat-revoluționare ale lui Herțen s-au format sub influența insurecției decembriștilor din 1825. În 1834 a fost arestat pentru că organizase un cerc revoluționar și în 1835 a fost deportat. Întors din deportare, Herțen a publicat strălucitele lucrări filozofice: „Diletantism în știință" (1842—1843) și „Scrisori despre studiul naturii" (1845—1846), care au jucat un rol important în fundamentarea și dezvoltarea materialismului în filozofia rusă.

Herțen a înțeles însemnătatea dialecticii, pe care el a denumit-o „algebra revoluției". V. I. Lenin a dat o înaltă apreciere materialismului filozofic al lui Herțen, care a știut, în condițiile Rusiei feudale din deceniul al 5-lea al secolului al XIX-lea, să se ridice „la nivelul celor mai mari gînditori ai timpului său". Însă, din cauza stării de înapoiere social-economică a Rusiei țariste, el nu s-a putut ridica pînă la înțelegerea materialistă a dezvoltării sociale, pînă la socialismul științific. Fiind socialist utopist, Herțen credea în mod greșit că Rusia, sărind peste stadiul dezvoltării capitaliste, va ajunge la socialism prin obștea țărănească. Dar, spre deosebire de socialiștii utopiști din apusul Europei, la Herțen propagarea socialismului se îmbina cu îndemnul la revoluție, la răscoala țărănească împotriva moșierilor și autocrației țariste.

Din cauza persecuțiilor guvernului țarist, în 1847, Herțen a plecat în străinătate. „Scrisori din Franța și Italia" și alte articole ale lui Herțen din anii 1848—1855 sînt consacrate descrierii evenimentelor revoluționare. În ele Herțen critică cu asprime orînduirea capitalistă, demască liberalismul burghez. În 1852 Herțen se mută la Londra. Acolo începe o perioadă de intensă activitate publicistică pentru Herțen. La Londra el a înființat „Tipografia rusă liberă", care edita broșuri, articole, proclamații revoluționare. Din 1855 a început să apară „Polearnaia Zvezda" („Steaua polară"), care continua tradiția decembriștilor. De la 1 iulie 1857 Herțen, împreună cu prietenul său N.P. Ogarev, a început să editeze ziarul politic „Kolokol" („Clopotul"), care îndemna la luptă împotriva feudalismului și

absolutismului țarist. Herțen a avut șovăieli în direcția liberalismului, devieri de la democratism, pentru care a fost aspru criticat de *Cernîșevski* și *Dobroliubov*. Această critică i-a ajutat în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea să treacă fără rezerve de partea democrației revoluționare. Herțen a demascat caracterul spoliator al „eliberării" țăranilor din 1861 (vezi *„Reforma țărănească" din 1861*), înfierînd pe liberali ca josnici complici ai țarismului și moșierilor.

Herțen este unul dintre cei mai mari scriitori ruși. În operele sale literare „Cine-i de vină?", „Doctorul Krupov", „Coțofana hoață", îndreptate împotriva iobăgiei, el face o descriere sugestivă a vieții rusești. „Trecute și gîndite" este una din cele mai strălucite opere ale literaturii ruse.

HIPERBOLĂ — exagerare, figură de stil folosită în limba literară sau vorbită de obicei pentru a imprima ideii o expresivitate și o forță deosebită. Hiperbola este una din metodele de care s-au folosit foarte des N. V. Gogol, M. E. Saltîkov-Șcedrin, V. V. Maiakovski.

HÎRTII DE VALOARE — hîrtii care dau posesorului lor dreptul de a obține un venit.

În țările capitaliste, hîrtiile de valoare se împart în titluri cu dobîndă fixă și hîrtii cu venit variabil. Din prima categorie fac parte *obligațiunile* la împrumuturile de stat și particulare; din a doua categorie fac parte *acțiunile*. Prețul hîrtiilor de valoare se numește curs. Hîrtiile de valoare se vînd și se cumpără la bursele de efecte și acțiuni și prin bănci; în perioada imperialismului crește rolul băncilor ca piețe ale hîrtiilor de valoare. Emisiunea hîrtiilor de valoare (vezi *Emisiune*), care constituie o dovadă a separării tot mai pronunțate a capitalului financiar de cel industrial sau productiv, a creșterii păturii rentierilor, care trăiesc numai din venitul adus de capitalul bănesc, ia proporții uriașe în imperialism și este unul dintre cele mai importante indicii ale parazitismului și ale putrezirii capitalismului. Emisiunea pe scară largă a hîrtiilor de valoare contribuie la centralizarea capitalului și la creșterea *oligarhiei financiare*.

În U.R.S.S. hîrtii de valoare sînt obligațiunile emise exclusiv de stat pentru plasarea *împrumuturilor de stat* interne.

HMELNIȚKI Zinovi Bogdan Mihailovici (1595—1657) — hatman, vestit om de stat ucrainean și conducător de oști, conducător al luptei de eliberare a poporului ucrainean împotriva feudalilor polonezi.

Hmelnițki făcea parte din vîrfurile cătăcimii ucrainene — șefii cazaci. În 1648 a devenit organizatorul și conducătorul răscoalei poporului ucrainean. Într-o serie de bătălii — lîngă Jeltîie Vodî, Korsun, Pileaveț (1648), Zbaraj și Zborov (1649), el a zdrobit trupele poloneze. În 1651 panii polonezi au invadat din nou Ucraina. În războiul de eliberare din 1648—1654 poporul ucrainean a luptat pentru eliberarea de sub jugul Poloniei panilor și pentru reunirea cu poporul rusfrate într-un stat rus unic. Exprimînd voința întregului popor ucrainean, Hmelnițki a fost inițiatorul reunirii Ucrainei cu statul rus, proclamată în mod solemn la Rada din Pereaslav în ianuarie 1654.

În zilele eliberării Ucrainei de cotropitorii hitleriști, la 10 octombrie 1943 a fost instituit, printr-un decret al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., Ordinul „Bogdan Hmelnițki", iar numele orașului Pereaslav a fost schimbat în Pereaslav-Hmelnițki. În cinstea aniversării a 300 de ani de la reunirea Ucrainei cu Rusia, numele orașului Proskurov a fost schimbat în Hmelnițki, iar al regiunii Kameneț-Podolsk în regiunea Hmelnițki.

HODJA Enver (n. 1908) — prim-secretar al C.C. al Partidului Muncii din Albania.

S-a născut în orașul Ghirocastro (Arghirocastro), și-a făcut studiile la liceul din orașul Corița. După absol-

virea liceului în 1930, s-a înscris la Universitatea din Montpellier (Franța). Plecînd apoi la Paris, Enver Hodja a publicat în ziarul „l'Humanité" o serie de articole îndreptate împotriva regimului reacționar din Albania. Întorcîndu-se în 1937 în Albania, a funcționat ca profesor de liceu la Coriţa. A participat activ la lupta revoluționară. În 1941 a desfășurat o muncă uriașă pentru crearea Partidului Comunist din Albania. A luat parte activă la lupta de eliberare națională a poporului albanez împotriva cotropitorilor italieni și germani. Tribunalul italian l-a condamnat pe Enver Hodja la moarte în contumacie.

În mai 1944, la primul Congres al Consiliului antifascist al eliberării naționale a Albaniei, Enver Hodja a fost ales președinte al Comitetului antifascist de eliberare națională, transformat în octombrie 1944 în guvernul provizoriu al Albaniei. În același an a fost numit comandant suprem al Armatei populare de eliberare albaneze. După proclamarea Republicii Populare Albania, din martie 1946 pînă în iunie 1954 a fost președinte al Consiliului de Miniștri. În anii 1946—1953 a fost și ministru al afacerilor externe. Din 1948 a fost secretar-general, iar din 1954 este prim-secretar al C.C. al Partidului Muncii din Albania. Este președintele Consiliului general al Frontului democratic din Albania.

HOME-RULE (autonomie) — mișcare burghezo-naționalistă în Irlanda (cotropită de Anglia în secolele XVI—XVII), care a luat naștere în deceniul al 8-lea al secolului al XIX-lea. Adepții acestei mișcări au luptat pentru un parlament irlandez independent și pentru un guvern național care să răspundă în fața parlamentului în cadrul imperiului britanic. Mișcarea a avut un caracter constituțional-parlamentar și n-a depășit cadrul unor discursuri parlamentare, obstrucții și scandaluri, cu ajutorul cărora reprezentanții naționaliștilor irlandezi din parlamentul englez sperau să obțină concesii din partea Angliei. Adepții home-rule-ului au folosit mișcarea populară de masă din Irlanda împotriva dominației engleze pentru a exercita presiuni asupra claselor guvernante din Anglia în scopul înfăptuirii unor reforme în favoarea burgheziei orășenești și sătești din Irlanda. La începutul secolului al XX-lea, în Irlanda s-a intensificat mișcarea muncitorească, ale cărei revendicări depășeau cadrul unor reforme burgheze. Vîrfurile burgheze ale home-rule-ului au trădat mișcarea populară și au căzut la înțelegere cu cercurile guvernante engleze. În anii primului război mondial, după trecerea fățișă a conducătorilor mișcării home-rule în lagărul imperialismului englez, mișcarea și-a încetat de fapt existența.

HONCONG — insulă în apropiere de litoralul sud-estic al Chinei (la 800 m de continent); din 1842, colonie a Marii Britanii. Colonia constă din insula Honcong (83 km²) și o parte din peninsula Țziulun (Koulun). Așazisul „Teritoriu nou" din partea situată în apropierea litoralului chinez (888 km²), precum și o serie de mici insule împreună cu apele înconjurătoare au fost date în arendă Angliei de către China printr-o convenție din 1888. *Suprafața* totală: 1.013 km²; *populația:* 2.440.000 de locuitori (1956), dintre care 99% chinezi. Centrul administrativ este Victoria, port de importanță mondială. Este dezvoltată construcția navală.

Honcong este o importantă bază militară navală și comercială a Angliei în Extremul Orient.

HONDURAS — stat în America centrală. Se mărginește cu Guatemala, Nicaragua și Salvador. *Suprafața:* 112.000 km²; *populația:* 1.711.000 de locuitori (1956), în majoritate indieni și metiși. Capitala este Tegucigalpa.

Honduras este una dintre cele mai înapoiate țări ale Americii latine, cu o economie dependentă de monopoluri imperialiste. Economia are un

caracter unilateral şi este specializată în cultura fructelor tropicale, în special a bananelor (ocupă primul loc între ţările din bazinul Caraibelor în ceea ce priveşte exportul). Poziţii importante ocupă în economia ţării societăţile americane „Standard Fruit and Steamship" şi „United Fruit". Ele posedă cele mai bune terenuri, păduri, ape, zăcăminte de minereuri, în special de aur şi argint, căi ferate şi porturi. Ele controlează cele mai importante ramuri ale economiei ţării, precum şi băncile şi comerţul. Societăţile împiedică industrializarea Hondurasului, dezvoltarea unei economii multilaterale. Industria de prelucrare este reprezentată îndeosebi prin mici întreprinderi meşteşugăreşti.

Honduras este o republică. Şeful statului este preşedintele. Puterea legislativă aparţine Congresului, format dintr-o singură Cameră. Partidul naţionalist şi partidul „Mişcarea naţională reformistă" reprezintă interesele marilor latifundiari legaţi de monopolurile S.U.A.; partidul liberal reprezintă interesele burgheziei naţionale. Organizaţiile democratice progresiste se află în ilegalitate.

HONDURASUL BRITANIC — colonie a Marii Britanii în America centrală din peninsula Yucatan; se mărgineşte cu Mexic şi Guatemala. *Suprafaţa:* 23.000 km²; *populaţia:* 79.000 de locuitori (1955), în majoritate negri şi indieni. Centrul administrativ este Belize (port maritim). Principala ocupaţie a locuitorilor este exploatarea bogăţiilor forestiere: culesul ciklei (materie primă pentru fabricarea gumei de mestecat) şi colectarea esenţelor preţioase de lemn dau 80% din exportul coloniei. Se cultivă cocotierul, bananierul, arborele de cacao, citricele, porumbul şi orezul. Hondurasul Britanic este o bază a Angliei în America centrală. Colonia este administrată de un guvernator englez. Dreptul Angliei de a stăpîni Hondurasul Britanic este contestat de Guatemala.

HO ŞI MIN (Nguen Ai Quoc, n. 1890) — preşedintele Republicii Democrate Vietnam, preşedintele şi secretarul general al Partidului celor ce muncesc din Vietnam.

Din tinereţe s-a alăturat mişcării de eliberare naţională din Indochina ocupată de Franţa. În 1913 a plecat în Franţa, ca marinar, în America, în Anglia şi în alte ţări din Europa şi Africa, apoi s-a întors la Paris, unde în 1920 a intrat în Partidul Comunist Francez. Fiind în Franţa, a editat ziarul „Paria", în care a demascat politica colonialiştilor francezi în Indochina. În 1924 a fost în Uniunea Sovietică, iar apoi a plecat în China pentru a conduce în mod nemijlocit mişcarea revoluţionară din Vietnam. Ho Şi Min a înfăptuit unirea tuturor grupurilor comuniste într-un singur Partid Comunist din Indochina (1930). Pentru activitatea sa revoluţionară a fost arestat la Honcong, dar a evadat din închisoare. În anii 1941—1945 s-a situat în fruntea luptei de eliberare a popoarelor din Indochina împotriva cotropitorilor japonezi. În 1941 a fost creată, sub conducerea lui Ho Şi Min, Liga de luptă pentru independenţa Vietnamului. În 1945 Ho Şi Min a devenit şeful guvernului provizoriu, care a proclamat constituirea Republicii Democrate Vietnam independente. La prima sesiune a Adunării Naţionale, în martie 1946, a fost ales preşedinte al R.D. Vietnam. În septembrie 1955 a fost ales preşedinte de onoare al Frontului patriotic al Vietnamului.

HOZRASCIOT — metodă de gospodărire planificată a întreprinderilor socialiste de stat, bazată pe comensurarea cheltuielilor de producţie şi a rezultatelor producţiei în expresie bănească, pe acoperirea cheltuielilor efectuate de întreprindere din veniturile proprii şi pe asigurarea *rentabilităţii* producţiei. Cheltuielile întreprinderii legate de activitatea ei economică sînt acoperite din mijloacele obţinute de întreprindere din realizarea producţiei sale la preţurile sta-

bilite de stat. Hozrasciotul se bazează pe folosirea legii valorii şi dă posibilitatea să se efectueze calculaţia şi evidenţa în activitatea întreprinderilor, să se exercite un control de stat riguros prin rublă asupra îndeplinirii de către întreprinderi a sarcinilor de plan la indicii calitativi şi cantitativi; contribuie la o cît mai deplină folosire a resurselor, la ridicarea productivităţii muncii şi la acumularea socialistă.

Hozrasciotul presupune îmbinarea conducerii centralizate a întreprinderilor cu independenţa operativă şi cu răspunderea fiecărei întreprinderi. Independenţa operativă a întreprinderii bazate pe hozrasciot în cadrul planului unic de stat este asigurată prin faptul că i se afectează şi i se pun la dispoziţie fondurile fixe şi circulante necesare, prin dreptul de a avea o balanţă proprie a veniturilor şi cheltuielilor şi un cont la Banca de stat a U.R.S.S. pentru operaţiile sale. Acordînd independenţa operativă întreprinderii şi creînd totodată cointeresarea materială a întregului ei colectiv în rezultatele muncii, hozrasciotul stimulează iniţiativa creatoare a tuturor lucrătorilor întreprinderii în scopul îndeplinirii cu succes a planurilor de stat, al reducerii preţului de cost al producţiei, al accelerării vitezei de rotaţie a mijloacelor circulante, al ridicării rentabilităţii.

Prin sistemul contractelor de aprovizionare cu materiale şi materii prime şi de desfacere a producţiei finite, întreprinderile socialiste sînt legate între ele; contractele economice, prevăzînd obligaţiile reciproce de a livra o anumită cantitate de produse de o anumită calitate şi de un anumit sortiment la termenele stabilite, constituie o formă de control reciproc al întreprinderilor. Respectarea riguroasă de către întreprinderi a disciplinei contractuale este una din cerinţele cele mai importante ale hozrasciotului.

Stabilind răspunderea fiecărei întreprinderi în faţa statului pentru rezultatele activităţii sale şi cointeresînd din punct de vedere material pe lucrătorii întreprinderii în îndeplinirea planurilor de stat, hozrasciotul asigură îmbinarea intereselor întregii producţii socialiste cu interesele diferitelor colective de producţie din fabrici, uzine etc.

HRUŞCIOV Nikita Sergheevici (n. 1894) — preşedintele Consiliului de Miniştri al U.R.S.S., membru al Prezidiului şi prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Hruşciov s-a născut în familia unui muncitor miner din satul Kalinovka, gubernia Kursk. În tinereţe a fost păstor, apoi a lucrat ca lăcătuş la uzinele şi în minele din Donbass. În 1918 a intrat în partidul comunist. A participat activ la războiul civil (pe Frontul de sud). După terminarea războiului civil, a lucrat în Donbass, în mină, apoi a studiat la o facultate muncitorească. După absolvirea facultăţii muncitoreşti, Hruşciov a avut muncă de conducere pe linie de partid în Donbass şi la Kiev. În 1929 a intrat la Academia industrială din Moscova. Din ianuarie 1931 Hruşciov a fost secretar al Comitetului de partid al raionului Bauman, iar apoi al raionului Krasnaia-Presnea din Moscova; în anii 1932—1934 a activat la început ca al doilea, apoi ca prim-secretar al Comitetului orăşenesc Moscova şi ca al doilea secretar al Comitetului regional Moscova al P.C. (b) al U.R.S.S. În 1934, la Congresul al XVII-lea al partidului, a fost ales membru al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. În anii 1935—1937 Hruşciov a fost prim-secretar al Comitetului regional Moscova şi al Comitetului orăşenesc Moscova al P.C. (b) al U.R.S.S. Din ianuarie 1938 a fost prim-secretar al C.C. al P.C. (b) al Ucrainei. În 1938 a fost ales membru supleant al Biroului Politic, iar în 1939 membru al Biroului Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S.

La începutul Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea

Patriei împotriva cotropitorilor hitleriști, partidul l-a trimis pe Hrușciov într-o muncă de conducere în Armata de operații. Hrușciov a fost membru al Consiliului militar al regiunii militare speciale Kiev, al Direcției sud-vest, al Frontului de la Stalingrad, al Frontului de sud și al Frontului 1 ucrainean. În februarie 1943 a primit gradul de general-locotenent. În anii războiului Hrușciov a avut ca sarcină din partea guvernului sovietic să organizeze mișcarea de partizani în Ucraina.

Din martie pînă în decembrie 1947 a fost președinte al Consiliului de Miniștri al R.S.S. Ucrainene, din decembrie 1947 pînă în decembrie 1949 — prim-secretar al C.C. al P.C. (b) al Ucrainei. În decembrie 1949 a fost ales secretar al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. și prim-secretar al Comitetului regional Moscova al P.C. (b) al U.R.S.S. După Congresul al XIX-lea al partidului a fost ales membru în Prezidiu și secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. În 1953, la ședința comună a plenarei C.C. al P.C.U.S., a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. și a Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. s-a considerat necesar ca Hrușciov să se concentreze asupra muncii în C.C. al P.C.U.S., fiind eliberat de sarcina de prim-secretar al Comitetului regional Moscova. Plenara din septembrie 1953 a C.C. al P.C.U.S. l-a ales pe Hrușciov prim-secretar al C.C. al P.C.U.S. În februarie 1956 a fost numit președinte al Biroului C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R. La plenarele C.C. al P.C.U.S. care au avut loc în ultimii ani a prezentat rapoarte asupra problemelor dezvoltării continue a agriculturii și a industriei Uniunii Sovietice, precum și asupra unor importante probleme internaționale. În ultimii ani Hrușciov, împreună cu alți conducători sovietici, a făcut călătorii în Republica Populară Chineză, India, Birmania, Afganistan, Polonia, Cehoslovacia, Bulgaria, Romînia, Republica Democrată Germană, Iugoslavia, Anglia, Finlanda și în alte țări. El a luat parte activă la o serie întreagă de tratative internaționale foarte importante, care au contribuit la slăbirea încordării internaționale. În martie 1958 Sovietul Suprem al U.R.S.S. l-a numit pe Hrușciov președinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. Hrușciov este deputat al Sovietului Suprem al U.R.S.S. I s-a decernat de două ori titlul de Erou al Muncii Socialiste.

HUGHENOȚII — opoziția religioasă-politică față de absolutism și biserica catolică care domina în Franța în secolul al XVI-lea. Compoziția socială a hughenoților, partizani ai *calvinismului*, era foarte eterogenă. Din rîndurile lor făceau parte burghezi, meșteșugari (așa-zișii hughenoți religioși), și îndeosebi aristocrați feudali, care se ridicaseră împotriva absolutismului regelui, nobilimea mică și mijlocie, care căuta să pună mîna pe pămînturile bisericești, o parte din burghezia din sudul Franței, care lupta pentru menținerea „libertății" orașelor (așa-zișii hughenoți politici). Dezvoltarea mișcării a dus la războaiele religioase dintre catolici și hughenoți, care au început în 1562 și au luat, în 1572, după *Noaptea sfîntului Bartolomeu*, un caracter deosebit de crîncen. Mișcarea populară care luase o largă extindere la începutul ultimului deceniu al secolului al XVI-lea i-a determinat pe feudali — catolici și hughenoți — să cadă la o înțelegere, în urma căreia în Franța s-a restabilit absolutismul.

„L'HUMANITÉ" — cotidian; Organul Central al Partidului Comunist Francez. A fost fondat în 1904 de *Jaurès*. Din 1911 a fost organul Partidului Socialist Francez Unit. După constituirea Partidului Comunist Francez a devenit organul acestuia. Începînd din 1912, M. *Cachin* a fost unul din redactori, iar din 1918 pînă în 1958 directorul permanent al ziarului.

HURAL, HURULDAN — denumirea organelor puterii supreme și lo-

cale a oamenilor muncii în Republica Populară Mongolă.

HUS JAN (1371—1415) — mare patriot ceh, eminent militant al *Reformei* din Cehia. Hus a fost profesor la Universitatea din Praga. În 1401 a căpătat învestitura de preot. În operele și predicile sale el a dat în vileag abuzurile și morala falsă a clerului catolic. Hus năzuia să creeze o biserică națională independentă; el s-a ridicat împotriva colonizatorilor germani și a contribuit la dezvoltarea culturii slave. El a fost inspiratorul mișcării populare îndreptată împotriva asupririi feudale și a bisericii catolice (vezi *Războaiele husite*). Împăratul german Sigismund l-a ademenit mișelește pe Hus la Constanța, la un conciliu bisericesc, unde a fost acuzat de „erezie" și ars pe rug.

I

IACOBINI — partid politic democrat în timpul *revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.* Denumirea provine de la sediul clubului iacobinilor — fosta mănăstire Sf. Iacob. Iacobinii erau cei mai curajoși reprezentanți ai burgheziei revoluționare; bazîndu-se pe sprijinul maselor revoluționare ale poporului, ei au cerut și au obținut executarea regelui. La 2 iunie 1793, iacobinii, în frunte cu *Robespierre* și *Marat*, au instaurat dictatura lor. Venind la putere, ei au înfăptuit o serie de măsuri privind lichidarea rămășițelor feudale, netezirea căilor în vederea dezvoltării capitalismului; cu ajutorul terorii revoluționare ei au reprimat contrarevoluția în țară, au creat o armată revoluționară și au salvat Franța de cotropitorii străini. Marea burghezie contrarevoluționară, nemulțumită de politica iacobinilor, a organizat un complot și la 9 termidor (27 iulie 1794) a răsturnat dictatura lor; conducătorii iacobinilor, Robespierre, Saint-Just, Couthon și alții, au fost executați.

IANCHEI — porecla răspîndită a americanilor.

IBARRURI Dolores Gomes (n. 1895) — secretar general al Partidului Comunist Spaniol.

S-a născut într-o familie de mineri și a început să muncească de timpuriu. A intrat în partidul socialist în 1917 și curînd a început să scrie în presa muncitorească sub numele de „Passionaria". A participat activ la crearea partidului comunist (1920). În 1930 a fost aleasă membră a C.C., iar în 1932 — membră a Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Spaniol. Împreună cu José *Dias* a luat parte activă la lupta pentru curățirea partidului comunist de elementele trotkiste și sectariste și pentru transformarea lui într-un partid marxist, de masă, al clasei muncitoare. De șase ori arestată și întemnițată, a fost de fiecare dată pusă în libertate la cererea insistentă a poporului. În 1935 a fost aleasă la Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste membru supleant al Comitetului Executiv al Cominternului.

Ibarruri a jucat un rol de seamă în crearea *Frontului popular* antifascist, care a repurtat victoria în alegerile parlamentare din februarie 1936. Este aleasă deputat, iar în 1937 — vicepreședinte al cortesurilor (al parlamentului). Împreună cu José Dias, a condus războiul de eliberare dus de poporul spaniol împotriva rebelilor franchiști și a intervenționiștilor germano-italieni (1936—1939).

Din 1939 Ibarruri trăiește în emigrație. Din 1942, după moartea lui José Dias, e secretar general al Partidului Comunist Spaniol. Ibarruri este din 1945 vicepreședintă a Federației Democrate Internaționale a Femeilor.

I.C.T. — vezi *Internaționala Comunistă a Tineretului.*

IDEALISM — curent antiștiințific în filozofie care consideră că spiritul, conștiința, este baza a tot ce există, că spiritul este factorul prim, iar materia factorul secund, derivat. Este o formă, rafinat disimulată, a *fideismului*, a religiei. Există două varietăți

principale ale idealismului: idealismul subiectiv şi idealismul obiectiv.

Idealismul subiectiv consideră drept bază a tot ce există conştiinţa omului — senzaţiile, reprezentările, voinţa. Unul dintre cei mai de seamă reprezentanţi ai idealismului subiectiv, filozoful englez Berkeley (1684—1753), susţinea că obiectele nu există decît ca senzaţii ale noastre şi că nu au o realitate obiectivă. Idealismul subiectiv duce inevitabil la *solipsism*, care nu recunoaşte decît existenţa „eului" omenesc izolat.

Idealismul obiectiv porneşte de la premisa că la baza tuturor obiectelor şi fenomenelor realităţii stă o idee care există în mod obiectiv, un spirit obiectiv, aflat în afara conştiinţei omeneşti. Filozoful grec Platon (427—347 î.e.n.) privea lumea materială ca o palidă oglindire a lumii ideilor, care ar sta la baza obiectelor concrete ale lumii senzoriale. Filozofia lui *Hegel* prezintă drept bază a tot ce există ideea absolută şi eternă. De fapt, teoria idealist-obiectivă a ideii absolute constituie fundamentarea filozofică a învăţăturii religioase despre dumnezeu şi despre crearea lumii de către acesta.

În interpretarea fenomenelor sociale, filozofii dinaintea lui Marx şi Engels se situau pe poziţii idealiste, considerînd ideile şi concepţiile oamenilor drept principala forţă motrice a dezvoltării istorice.

În general, idealismul exprimă interesele claselor exploatatoare reacţionare şi a fost în mîna lor un mijloc de aservire spirituală a oamenilor muncii. El a luat naştere încă din antichitate; în societatea sclavagistă, teoriile idealiste exprimau interesele aristocraţiei sclavagiste. În societatea feudală domina filozofia idealistă religioasă, care era unul dintre suporturile ideologice ale orînduirii feudale. În perioada de descompunere a feudalismului şi de dezvoltare a relaţiilor capitaliste, în ţările cele mai dezvoltate din punct de vedere economic, au apărut, din rîndurile burgheziei revoluţionare, o serie de filozofi materialişti. În opoziţie cu materialismul englez din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, au apărut şcolile subiectiv-idealiste ale filozofilor englezi Berkeley şi Hume. O reacţie specifică faţă de revoluţia burgheză franceză şi faţă de materialismul francez din secolul al XVIII-lea au fost, în Germania, sistemele filozofice idealiste ale lui Kant (1724—1804), Fichte (1762—1814), Schelling (1775—1854) şi Hegel (1770—1831). Filozofia idealistă contemporană este o armă ideologică a reacţiunii imperialiste în lupta contra concepţiei ştiinţifice materialiste despre lume.

Marxismul s-a dezvoltat în luptă neîmpăcată împotriva idealismului. Cele mai tipice şi mai răspîndite curente idealiste au fost criticate în operele clasicilor marxism-leninismului. Progresul ştiinţelor naturii şi practica istorică a oamenilor infirmă idealismul şi dovedesc în mod convingător justeţea explicării materialiste a lumii.

IDEOLOGIE — totalitatea concepţiilor politice, juridice, morale, religioase, artistice, filozofice care exprimă interesele unei anumite clase. Luînd naştere ca expresie a condiţiilor vieţii materiale a societăţii şi a intereselor anumitor clase, ideologia exercită, la rîndul ei, o influenţă activă asupra dezvoltării societăţii, accelerînd sau frînînd această dezvoltare. Caracterul influenţei ideologiei asupra întregului mers al dezvoltării sociale este determinat de rolul pe care îl joacă, în perioada respectivă, clasa care a generat-o. Ideologia care apără o bază perimată, interesele unei clase care părăseşte arena istoriei, joacă un rol reacţionar, frînînd dezvoltarea societăţii. Acesta este, de pildă, rolul ideologiei burgheze contemporane. Ideologia clasei muncitoare şi a partidului ei este marxism-leninismul — armă revoluţionară în lupta pentru răsturnarea orînduirii exploatatoare şi pentru construirea comunismului.

IEMEN — stat în sud-vestul peninsulei arabe, la ieşirea din Marea Roşie în Oceanul Indian. Se învecinează cu Arabia Saudită şi Aden. *Suprafaţa:* 195.000 km²; *populaţia:* 5.000.000 (1955), în majoritate arabi. Capitala: Sana. Cel mai important port la Marea Roşie: Hodeida.

Iemenul este o ţară agrară. Principala cultură şi principalul produs de export este cafeaua „mocca". Plantaţiile de cafea ocupă circa 12% din totalul suprafeţei cultivabile. Se cultivă de asemenea sorg, grîu, orz, porumb, viţă de vie, fructe. O mare parte a pămîntului aparţine moşierilor, care-l dau în arendă ţăranilor. Industria prelucrătoare este slab dezvoltată. Nu există decît mici întreprinderi pentru curăţirea cafelei, întreprinderi textile, de pielărie şi încălţăminte, vopsitorii, mori şi mici centrale electrice. În ultimii ani s-au luat o serie de măsuri pentru dezvoltarea şi întărirea economiei naţionale: se extinde sistemul de irigaţie şi se construiesc întreprinderi industriale. S-a elaborat un proiect de construire a unei centrale electrice de 50.000 kw.

Iemenul este un regat feudal-teocratic. Pînă în 1918 făcea parte din imperiul otoman, iar după destrămarea acestuia s-a proclamat stat independent. Imamul (care cumulează şi calitatea de rege) este şeful puterii laice şi religioase. Puterea executivă este exercitată de Consiliul de Miniştri.

În politica externă, Iemenul se conduce după cele cinci principii ale coexistenţei paşnice, întărind relaţiile de prietenie cu ţările arabe şi cu ţările lagărului socialist. Iemenul a participat la Conferinţa de la Bandung şi se pronunţă împotriva colonialismului şi a participării la blocurile militare imperialiste. În aprilie 1956 a încheiat un pact defensiv cu Egiptul şi Arabia Saudită.

În octombrie 1955, guvernul iemenit a reînnoit tratatul de prietenie cu U.R.S.S. încheiat în 1928, iar în 1956 a semnat un acord comercial cu U.R.S.S. în condiţii reciproc avantajoase.

După constituirea *Republicii Arabe Unite* Iemenul i s-a alăturat pe baze federative.

IERARHIE — sistem de subordonare strict consecventă a persoanelor inferioare ca poziţie, funcţie, grad, sau a instituţiilor inferioare, faţă de persoanele sau instituţiile superioare.

IEZUIŢI — membrii ordinului călugăresc catolic „Societatea lui Iisus", creat în 1534 de Ignaţiu de Loyola şi confirmat în 1540 de papă, pentru lupta împotriva mişcărilor populare, împotriva gîndirii progresiste, pentru întărirea dominaţiei exploatatorilor şi consolidarea puterii nelimitate a bisericii catolice. Pentru a-şi înfăptui planurile, iezuiţii nu se dădeau în lături de la nici o crimă; deviza lor este „scopul scuză mijloacele". În 1773, din cauza urii generale faţă de iezuiţi, papalitatea a fost nevoită să dizolve ordinul, dar în 1814 a fost reînfiinţat. Iezuiţii exercită o mare influenţă asupra întregii activităţi a Vaticanului şi au un rol dominant în cercurile conducătoare ale bisericii catolice. Înalţii funcţionari ai Vaticanului, diplomaţii săi, conducătorii universităţilor, ai ziarelor şi revistelor catolice sînt, în majoritatea lor, membri ai ordinului iezuiţilor. Cea mai mare „provincie" a iezuiţilor este S.U.A. (peste 6.000 de membri). Pe locul al doilea se află Spania.

IGNATOV Nikolai Grigorievici (n. 1901) — membru al Prezidiului şi secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în familia unui dulgher în staniţa Tişanskaia, districtul Hoper, regiunea Don. După Revoluţia din Octombrie, a intrat în Garda Roşie, iar mai tîrziu în Armata Roşie. În 1920 a intrat în Comsomol, iar în 1924 a devenit membru al partidului comunist. A fost în repetate rînduri ales secretar al unor organizaţii de partid, membru al plenarei Comitetului judeţean de partid Buhara,

membru al Comisiei districtuale de control, membru al biroului Comitetului raional Stalin din Taşkent. În 1932 a început să urmeze cursurile de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S., iar după absolvirea lor a lucrat ca secretar al comitetului de partid la fabrica „Goznak" (monetăria de stat) din Leningrad; în 1937 a fost ales secretar al Comitetului raional de partid Lenin din Leningrad. Între 1937 şi 1940 a fost secretar al Comitetului regional de partid Kuibîşev. De la sfîrşitul anului 1940 şi pînă în 1949 a lucrat ca secretar al Comitetului regional de partid Orel. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a făcut parte din conducerea detaşamentelor de partizani din regiunea Orel. În 1949 Ignatov a fost ales prim-secretar al Comitetului de partid al ţinutului Krasnodar. În 1953 a lucrat ca secretar al Comitetului regional Leningrad şi ca prim-secretar al Comitetului orăşenesc Leningrad al P.C.U.S. În 1954 a fost ales prim-secretar al Comitetului regional Voronej al P.C.U.S. Începînd din 1955 a lucrat ca prim-secretar al Comitetului regional de partid Gorki. La Congresele al XIX-lea şi al XX-lea ale partidului comunist, Ignatov a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Din 1956 este membru al Biroului C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R. Din iunie 1957 este membru al prezidiului C.C. al P.C.U.S. În decembrie 1957 a fost ales secretar al C.C. al P.C.U.S.

Ignatov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., membru al comisiei de propuneri legislative a Sovietului Uniunii al Sovietului Suprem al U.R.S.S.

IMAM — cleric la musulmani (vezi *Islam*).

IMIGRAŢIE — venirea unor străini într-o ţară pentru a locui acolo vreme îndelungată sau pentru a se stabili definitiv.

IMN — cîntec solemn. Imn de stat — simbolul muzical al unui stat — se execută la festivităţi, demonstraţii politice, primiri oficiale şi parăzi militare. Există imnuri revoluţionare, militare sau închinate vreunui eveniment important. De pildă, imnul revoluţiei franceze din secolul al XVIII-lea „Marsilieza" (autor Rouget de Lisle), imnul solidarităţii internaţionale a oamenilor muncii „Internaţionala" (cuvintele de E. Pottier, muzica de P. Degeyter), „Imnul Federaţiei Mondiale a Tineretului Democrat" (cuvintele de L. Oşanin, muzica de A. Novikov).

IMPERIALISM — cel mai înalt şi ultimul stadiu al capitalismului. Începe la sfîrşitul secolului al XIX-lea — începutul secolului al XX-lea şi e stadiul putrezirii şi pieirii capitalismului, epoca revoluţiilor socialiste victorioase. Teoria imperialismului a fost creată de V.I. Lenin, care a scos în evidenţă următoarele cinci trăsături esenţiale ale imperialismului: 1) concentrarea producţiei şi a capitalului, ceea ce a dus la crearea monopolurilor, care joacă un rol hotărîtor în viaţa economică; 2) fuziunea capitalului bancar cu cel industrial şi formarea, pe această bază, a „capitalului financiar", a unei oligarhii financiare; 3) exportul de capital — faţă de exportul de mărfuri — capătă o importanţă deosebit de mare; 4) se formează uniunile monopoliste internaţionale ale capitaliştilor, care împart între ele lumea; 5) se termină împărţirea teritorială a lumii între cele mai mari puteri capitaliste. Esenţa economică şi trăsătura distinctivă fundamentală a imperialismului constă în înlocuirea liberei concurenţe prin dominaţia *monopolurilor*. Monopolurile stăpînesc complet economia şi politica celor mai mari ţări capitaliste. Astfel, în S.U.A. — citadela imperialismului — sînt azi monopolizate în proporţie de 60% pînă la 100% principalele ramuri de producţie.

Dominaţia monopolurilor capitaliste în viaţa economică este completată de atotputernicia lor în politică. Monopolurile îşi subordonează a-

paratul de stat, folosindu-l pentru îmbogăţirea lor.

Imperialismul este capitalism parazitar, în putrefacţie, muribund. El ascute extrem de mult contradicţia dintre muncă şi capital, dintre diferitele puteri imperialiste, dintre statele imperialiste şi ţările coloniale şi dependente. Extrema ascuţire a contradicţiilor societăţii capitaliste în epoca imperialismului nu înseamnă însă o stagnare absolută a capitalismului. Lenin a arătat: „Ar fi o greşeală să se creadă că... tendinţa spre putrezire exclude creşterea rapidă a capitalismului. Nu! Unele ramuri industriale, unele pături ale burgheziei, unele ţări manifestă, în epoca imperialismului, cu o forţă mai mare sau mai mică, cînd una, cînd alta dintre aceste tendinţe".

În epoca imperialismului, dezvoltarea capitalismului se face extrem de inegal şi în salturi. Raportul dintre forţele economice şi militare ale statelor imperialiste se modifică. Inegalitatea dezvoltării duce cu timpul la o puternică tulburare a echilibrului în interiorul sistemului mondial al capitalismului, la ascuţirea contradicţiilor şi la slăbirea reciprocă a ţărilor care se duşmănesc. Din această cauză, ne învaţă leninismul, în epoca imperialismului este posibilă victoria socialismului la început în cîteva ţări sau într-o singură ţară, şi nu este posibilă victoria simultană a socialismului în toate ţările. Călăuzindu-se de această învăţătură, clasa muncitoare din Rusia, în alianţă cu toţi oamenii muncii şi condusă de partidul comunist, a înfăptuit revoluţia socialistă şi construieşte societatea comunistă.

După victoria Revoluţiei din Octombrie, lumea s-a scindat în două sisteme — sistemul socialist şi sistemul capitalist. Principala trăsătură a epocii postbelice este ieşirea socialismului din cadrul unei singure ţări şi transformarea lui într-un sistem mondial. În urma victoriei revoluţiei democrat-populare, Republica Populară Chineză şi o serie de ţări din Europa şi Asia au păşit pe calea dezvoltării socialiste; populaţia ţărilor lagărului socialist depăşeşte 950.000.000 de oameni. În ţările capitaliste, mişcarea comunistă şi democratică a devenit mai activă, transformîndu-se într-o mare forţă. Avîntul luat de mişcarea de eliberare naţională în ţările coloniale şi dependente a dus la proclamarea independenţei Indiei, Indoneziei, Pachistanului, Birmaniei, Tunisiei, Sudanului, Marocului şi a unei serii de alte state. Lichidarea completă a sistemului colonialist a devenit o problemă la ordinea zilei.

Afirmarea societăţii noi, socialiste, şi pieirea capitalismului monopolist presupune o perioadă mai îndelungată, în decursul căreia există, în mod necesar, concomitent ţări cu sisteme sociale diferite. Întreaga politică a statelor care au păşit pe calea dezvoltării socialiste se bazează pe principiul leninist al coexistenţei şi întrecerii paşnice a celor două sisteme sociale.

IMPERIU — stat monarhic al cărui şef poartă titlul de împărat.

În epoca modernă se numesc imperii puterile coloniale, indiferent de forma orînduirii lor de stat, de pildă imperiul britanic. Trăsăturile caracteristice ale imperiului sînt politica de cotropire, supremaţia metropolei asupra teritoriilor dependente de ea, asuprirea şi exploatarea popoarelor subjugate. Aceasta este originea termenului *imperialism*.

IMPERIUL BRITANIC (denumirea curentă „Comunitatea britanică a naţiunilor", „Commonwealthul britanic") — cuprinde posesiunile *Marii Britanii*, care se împart în două grupe principale: 1) *dominioane* — ţări formal egale în drepturi cu metropola şi 2) *colonii* şi *protectorate*. Dominioanele engleze sînt: Canada, Uniunea Australiană, Noua Zelandă, Uniunea Sud-Africană, Ceilon. (India, în trecut colonie, a fost împărţită în 1947 în două dominioane; India — proclamată republică independentă în 1950,

și Pachistanul — proclamat republică independentă în 1957). În 1957 a fost proclamată independența Ghanei și a Federației Malaeze. Colonii și protectorate: în Europa — Gibraltar, Malta; în Asia — Aden, insulele Bahreine, Borneo Britanic (de nord), Brunei, Honcong, Omanul contractual, Katar, Cipru, Kuweit, Saravak, Singapur; în America — insulele Bahama, Barbados, insulele Bermude, Guiana Britanică, Hondurasul Britanic, insulele Vîntului, insulele Subvînt, Trinidad și Tobago, insulele Falkland, Jamaica; în Africa — Basuto, Beciuana, Gambia, Zanzibar, Chenia, insula Mauriciu, Nigeria, Federația Rodeziei și a Niasei, Swazi, insula Sf. Elena, insulele Seychelles, Somalia Britanică, Sierra-Leone, Uganda; în Australia și Oceania — Noile Hebride, Norfolk, insulele Cook etc., insulele din partea apuseană a Oceanului Pacific — Papua, Fiji. Teritorii sub mandat și sub tutelă: în Africa — Camerunul Britanic, Tanganica, Africa de sud-vest; în Australia și Oceania — Samoa occidental, Nauru, Noua Guinee.

Legătura dintre metropolă și dominioane se menține prin conferințe ale prim-miniștrilor acestor țări (vezi *Conferințe ale membrilor Commonwealth-ului)*.

Țările imperiului Britanic sînt protejate printr-un sistem de bariere vamale (vezi *Regim preferențial)* și fac parte din *zona lirei sterline* (cu excepția Canadei).

Imperiul britanic s-a creat în urma unei multiseculare expansiuni coloniale a burgheziei engleze. Multă vreme el a fost unul din principalele izvoare de îmbogățire a imperialiștilor englezi. În prezent, imperiul britanic trece printr-o criză: în multe din țările care intrau în componența lui s-a desfășurat o puternică mișcare de eliberare națională, multe din ele au și obținut independența de stat.

IMPORT — aducerea într-o țară de mărfuri și capitaluri din străinătate.

IMPOZIT — plată obligatorie pe care cetățenii și întreprinderile o varsă statului.

Natura social-economică a impozitelor, destinația și influența lor asupra vieții economice și politice a țării sînt determinate de orînduirea socială.

În țările capitaliste, impozitele asupra populației constituie baza veniturilor bugetare; ele se împart în impozite directe și indirecte. Impozitele directe sînt cele percepute asupra veniturilor diferitelor persoane și societăți. Impozitele indirecte sînt cele care grevează asupra mărfurilor vîndute (în special asupra bunurilor de larg consum) și asupra serviciilor prestate (spectacole, transportul în comun etc.).

În capitalism, impozitele sînt o formă de exploatare suplimentară a oamenilor muncii. Statul burghez folosește aceste venituri pentru întreținerea aparatului de stat și a unor imense forțe armate, pentru pregătirea și ducerea războaielor de cotropire. Prin canalul comenzilor militare, o parte din sumele percepute de la populație intră în seifurile marilor monopoluri capitaliste. Pe de altă parte, capitaliștii își ascund, cu sprijinul activ al organelor de stat, veniturile reale și folosesc mii de subterfugii pentru a plăti impozite cît mai mici (de pildă, investind o parte însemnată a veniturilor lor în obligațiuni ale împrumuturilor de stat, nesupuse impunerii). În sfîrșit, urcînd prețurile la obiectele de consum, capitaliștii aruncă întreaga povară a impozitelor pe umerii oamenilor muncii.

În U.R.S.S., impozitele sînt stabilite de organele supreme ale puterii de stat în anumite proporții pentru diferitele categorii de contribuabili. Cea mai mare parte a veniturilor bugetare din impozite o constituie impozitele percepute asupra veniturilor întreprinderilor și organizațiilor economice. Impozitele plătite de populație — și care sînt o formă de parti-

cipare a oamenilor muncii la asigurarea nevoilor generale ale poporului — reprezintă o parte neînsemnată din totalul veniturilor bugetare (în bugetul pe anul 1958 — 7,7%) și sînt supracompensate de diferitele alocații și avantaje primite de populație de la stat.

Întreprinderile de stat și cooperatiste, precum și organizațiile comerciale care desfac mărfuri din producție proprie și mărfuri provenite din colectări și achiziții plătesc un așanumit impozit pe circulația mărfurilor care în realitate nu este un impozit, ci o formă a venitului net, creat de întreprinderile socialiste; organizațiile cooperatiste și colhozurile plătesc un impozit pe venit. Principalele impozite plătite de populație sînt: pentru populația neagricolă — impozitul pe venit, iar la sate — impozitul agricol. În 1953, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a votat o nouă lege a impozitului agricol. Conform acestei legi, impozitul agricol se percepe pe bază de cote fixe, pentru fiecare sutime de hectar a lotului de pe lîngă casă, independent de totalul veniturilor gospodăriei colhoznicilor; suma impozitului a fost considerabil redusă.

Printr-un Decret al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. au fost desființate cu începere de la 1 ianuarie 1958 impozitele percepute de la celibatari și de la cetățenii fără familie sau cu familie puțin numeroasă, impozitele percepute de la muncitori, funcționari și alți cetățeni cu copii, precum și de la femeile singure fără copii.

IMPOZIT ÎN NATURĂ — impozit perceput de la gospodăriile țărănești în produse agricole, introdus pe baza hotărîrii Congresului al X-lea al partidului (1921) în locul *predării obligatorii a surplusurilor de produse agricole*. Introducerea impozitului în natură a marcat, alături de alte măsuri luate de Puterea sovietică, trecerea de la politica *comunismului de război* la *noua politică economică*. Decretul cu privire la impozitul în natură (21 martie 1921) prevedea că totalul impozitului în natură trebuie să fie inferior surplusului de produse agricole și trebuie să acopere numai necesitățile indispensabile ale statului. Cuantumul impozitului era fixat înainte de însămînțările de primăvară, astfel încît țăranul să știe dinainte cît anume din produsele recoltate este obligat să predea statului. Surplusul de cereale și de alte produse agricole putea fi vîndut liber pe piață, țăranul putîndu-și cumpăra cu contravaloarea realizată produse industriale. Înlocuirea predării obligatorii a surplusurilor de produse agricole prin impozitul în natură a creat stimulentul pentru o rapidă refacere a gospodăriei țărănești, pentru extinderea producției de cereale și de plante tehnice, pentru înviorarea circulației mărfurilor între oraș și sat, pentru îmbunătățirea aprovizionării industriei cu materii prime și a populației orășenești cu cereale. Impozitul în natură a contribuit la crearea unei noi baze economice pentru alianța dintre muncitori și țărani și totodată la dezvoltarea industriei și a transporturilor. La instituirea impozitului în natură s-a aplicat principiul de clasă — majoritatea țăranilor săraci fiind scutiți de acest impozit. Impozitul în natură creștea progresiv în funcție de avuția gospodăriei. Congresul al XII-lea al partidului a hotărît înlocuirea parțială a obligațiilor în natură printr-un impozit în bani. Pe baza acestei hotărîri a fost emis, la 10 mai 1923, decretul cu privire la impozitul agricol unic.

IMUNITATE — inviolabilitatea persoanei deputatului unui organ legislativ, constînd în aceea că nu poate fi tras la răspundere penală sau arestat fără consimțămîntul organului legislativ respectiv. Constituția U.R.S.S. (art. 52) garantează imunitatea deputaților Sovietului Suprem al U.R.S.S., iar constituțiile republicilor unionale și autonome pe cea a deputaților

Sovietelor Supreme ale republicilor unionale și autonome.

Imunitate diplomatică — drepturi și avantaje speciale acordate diplomaților străini pe teritoriul statelor în care își duc la îndeplinire misiunea lor. Cele mai importante privilegii sînt: 1) inviolabilitatea persoanei diplomatului și a sediului ocupat de el; 2) scoaterea diplomatului de sub jurisdicția instanțelor țării respective și 3) libertatea corespondenței și dreptul de a folosi curieri diplomatici.

INCHIZIȚIE — tribunal special al bisericii catolice, creat de papi, încă din secolul al XIII-lea, pentru prigonirea adversarilor lor (a „ereticilor", adică a oamenilor care nu recunoșteau dogmele bisericii catolice). În evul mediu, inchiziția a fost unul dintre principalele instrumente de represiune ale bisericii catolice împotriva tuturor persoanelor ostile bisericii și orînduirii feudale, apărată de aceasta. Inchiziției i-au căzut victimă gînditori de seamă, oameni de știință, scriitori, medici, luptători pentru eliberarea oamenilor muncii, dar și oameni simpli, de rînd, care, ajungînd în dizgrația slujitorilor bisericii, erau învinuiți de „erezie". După cc-și torturau victimele, inchizitorii le ardeau pe rug. Actul public al arderii pe rug se numea „autodafe" („act de credință"). Inchiziția era și un izvor de îmbogățire a „sfinților părinți", deoarece averea celor condamnați trecea în proprietatea bisericii. Ultimul „autodafe" a avut loc în Spania în 1826.

La jumătatea secolului al XIX-lea, inchiziția, care pierduse o parte din funcțiile sale anterioare, a fost transformată în „Congregația sfintei cancelarii". În vederea luptei contra concepțiilor progresiste și revoluționare, congregația editează „Indexul cărților interzise".

INCRIMINA — a imputa cuiva acte criminale sau o vină oarecare.

INDICE — (în statistică) — cifră care arată modificarea valorilor economice; valoarea inițială cu care se face comparația se numește bază și se ia de obicei drept 100. De pildă, formula „indicele producției de oțel (1940 = 100) e în 1950 = 149" înseamnă că în 1950 s-a produs cu 49% mai mult oțel decît în 1940.

INDIA — stat în Asia; situat în peninsula India. Se învecinează cu Pachistanul, Republica Populară Chineză, Nepalul și Birmania. *Suprafața:* 3.288.000 km²; *populația:* 381.700.000 (1955). După numărul populației, India ocupă locul al doilea în lume. Principalele naționalități și popoare ale Indiei sînt: hindustanii, telaghii, bengalezii, marații, tamilii, gugiratii, cănărezii, urii, malaialii, asamezii, ragiputii, biharii, pengeabii și altele. Principala religie este hinduismul, cuprinzînd peste 300.000.000 de oameni. Islamul numără peste 35.000.000 de credincioși. Capitala: Delhi. Cele mai importante orașe: Calcuta, Bombay, Madras, Haiderabad.

În secolul al XVIII-lea, India a devenit obiect al expansiunii coloniale a Angliei. Între 1840 și 1850, Anglia a terminat cucerirea Indiei, transformînd-o într-o colonie. Lupta de eliberare națională a poporului indian a luat o deosebită amploare după primul război mondial. Datorită puternicului avînt al mișcării de eliberare națională, imperialismul englez a fost silit să renunțe la dominația sa asupra Indiei. Conform legii cu privire la independență, India a fost împărțită la 15 august 1947 în două dominioane: India și Pachistanul. Independența Indiei a fost proclamată la 26 ianuarie 1950.

Baza economiei Indiei este agricultura. Circa 80% din populație locuiește la sate. Producția agricolă dă 50% din venitul național. Principalele culturi cerealiere sînt orezul și grîul; principalele plante industriale — bumbacul și iuta; se cultivă ceaiul, trestia de zahăr și leguminoasele; de mare importanță sînt plantele oleaginoase (arahide, rapiță, susan, in), din a căror producție 90%

se exportă. În ceea ce privește numărul de animale domestice, India se află pe unul dintre primele locuri din lume ($^1/_3$ din șeptelul mondial de vite cornute mari), dar productivitatea acestora este redusă. O cantitate însemnată din pieile și lîna produsă este exportată.

Ca urmare a îndelungatei exploatări a Indiei de către imperialismul englez și a menținerii unor rămășițe ale relațiilor feudale, agricultura a ajuns într-o stare de degradare. Guvernul Indiei ia măsuri de sporire a producției agricole. A început efectuarea unor reforme agrare avînd drept scop limitarea sistemului de proprietate funciară feudalo-moșierească (în mîinile moșierilor care nu-și exploatează singuri proprietățile sînt concentrate 70% din totalul terenurilor cultivabile). Arendașul, care lucrează pe pămîntul unui moșier, capătă drept de proprietate asupra pămîntului, plătind proprietarului funciar o compensație. Reformele sînt efectuate de guvernele diferitelor state.

Deși există imense resurse naturale, producția industrială e insuficient dezvoltată. În privința rezervelor de energie hidraulică, India ocupă unul dintre primele locuri din lume. Ea deține o pătrime din rezervele mondiale de minereu de fier, 15% din extracția de mangan și 60% din cea de mică. Se extrage: huilă, cupru, minereuri radioactive, magnezit, cromit, wolfram, vanadiu, țiței, aur, diamante etc.

Cele mai dezvoltate ramuri industriale sînt industria ușoară și alimentară, în care sînt concentrate 85% din investițiile de capital și sînt ocupați 83% din numărul total al muncitorilor industriali. Într-o serie de ramuri industriale se menține pînă în ultimul timp influența precumpănitoare a capitalului străin. 82% din investițiile străine aparțin monopolurilor engleze.

După proclamarea Indiei ca stat independent, guvernul ei a luat măsuri de întărire a poziției industriei naționale și de sporire a producției. Paralel cu dezvoltarea sectorului capitalist de stat, guvernul Indiei încurajează dezvoltarea sectorului capitalist privat. În 1955 s-au produs 1.900.000 tone de fontă, s-au extras 39.000.000 tone de cărbune, 4.000.000 tone de minereu de fier, 2.000.000 tone de minereu de mangan, s-au produs circa 8,5 miliarde kw-ore energie electrică, peste 4.200.000.000 m țesături de bumbac în fabrici și 1.260.000.000 de metri în ateliere meșteșugărești, s-au recoltat 66.000.000 tone de cereale și leguminoase.

În 1956, guvernul Indiei a elaborat un program de dezvoltare a economiei țării. Principala atenție este îndreptată spre crearea unei industrii grele. Este prevăzută construirea a trei mari uzine metalurgice (dintre care una — cea de la Bhilai — se construiește cu ajutorul U.R.S.S.) și a altor întreprinderi. Cu toate succesele însemnate obținute în domeniul dezvoltării economiei, India continuă, potrivit datelor O.N.U., să rămînă pe unul dintre ultimele locuri din lume în ce privește mărimea venitului național pe cap de locuitor: în țară există 8.000.000—10.000.000 de șomeri.

Între 1953 și 1955, India a încheiat acorduri comerciale, pe bază de egalitate în drepturi și avantaje reciproce, cu U.R.S.S., Republica Populară Chineză, Polonia, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană și cu alte țări.

Potrivit constituției din 1950, India este o republică suverană. Puterea legislativă e exercitată de președinte și de un parlament, compus din două camere: Camera populară și Consiliul statelor. Președintele republicii este Rajendra *Prasad*. Prim-ministru este Jawaharlal *Nehru*.

Partidul guvernamental este *Congresul național indian*. În opoziție se află partidul p o p u l a r s o c i a l i s t — partid de tip burghezo-reformist. Partidele religioase șovi-

Sovietelor Supreme ale republicilor unionale și autonome.

I m u n i t a t e d i p l o m a t i c ă — drepturi și avantaje speciale acordate diplomaților străini pe teritoriul statelor în care își duc la îndeplinire misiunea lor. Cele mai importante privilegii sînt: 1) inviolabilitatea persoanei diplomatului și a sediului ocupat de el; 2) scoaterea diplomatului de sub jurisdicția instanțelor țării respective și 3) libertatea corespondenței și dreptul de a folosi curieri diplomatici.

INCHIZIȚIE — tribunal special al bisericii catolice, creat de papi, încă din secolul al XIII-lea, pentru prigonirea adversarilor lor (a „ereticilor", adică a oamenilor care nu recunoșteau dogmele bisericii catolice). În evul mediu, inchiziția a fost unul dintre principalele instrumente de represiune ale bisericii catolice împotriva tuturor persoanelor ostile bisericii și orînduirii feudale, apărată de aceasta. Inchiziției i-au căzut victimă gînditori de seamă, oameni de știință, scriitori, medici, luptători pentru eliberarea oamenilor muncii, dar și oameni simpli, de rînd, care, ajungînd în dizgrația slujitorilor bisericii, erau învinuiți de „erezie". După ce-și torturau victimele, inchizitorii le ardeau pe rug. Actul public al arderii pe rug se numea „autodafe" („act de credință"). Inchiziția era și un izvor de îmbogățire a „sfinților părinți", deoarece averea celor condamnați trecea în proprietatea bisericii. Ultimul „autodafe" a avut loc în Spania în 1826.

La jumătatea secolului al XIX-lea, inchiziția, care pierduse o parte din funcțiile sale anterioare, a fost transformată în „Congregația sfintei cancelarii". În vederea luptei contra concepțiilor progresiste și revoluționare, congregația editează „Indexul cărților interzise".

INCRIMINA — a imputa cuiva acte criminale sau o vină oarecare.

INDICE — (în statistică) — cifră care arată modificarea valorilor economice; valoarea inițială cu care se face comparația se numește bază și se ia de obicei drept 100. De pildă, formula „indicele producției de oțel (1940 = 100) e în 1950 = 149" înseamnă că în 1950 s-a produs cu 49% mai mult oțel decît în 1940.

INDIA — stat în Asia; situat în peninsula India. Se învecinează cu Pachistanul, Republica Populară Chineză, Nepalul și Birmania. *Suprafața:* 3.288.000 km²; *populația:* 381.700.000 (1955). După numărul populației, India ocupă locul al doilea în lume. Principalele naționalități și popoare ale Indiei sînt: hindustanii, telaghii, bengalezii, marații, tamilii, gugiratii, cănărezii, urii, malaialii, asamezii, ragiputii, biharii, pengeabii și altele. Principala religie este hinduismul, cuprinzînd peste 300.000.000 de oameni. Islamul numără peste 35.000.000 de credincioși. Capitala: Delhi. Cele mai importante orașe: Calcuta, Bombay, Madras, Haiderabad.

În secolul al XVIII-lea, India a devenit obiect al expansiunii coloniale a Angliei. Între 1840 și 1850, Anglia a terminat cucerirea Indiei, transformînd-o într-o colonie. Lupta de eliberare națională a poporului indian a luat o deosebită amploare după primul război mondial. Datorită puternicului avînt al mișcării de eliberare națională, imperialismul englez a fost silit să renunțe la dominația sa asupra Indiei. Conform legii cu privire la independență, India a fost împărțită la 15 august 1947 în două dominioane: India și Pachistanul. Independența Indiei a fost proclamată la 26 ianuarie 1950.

Baza economiei Indiei este agricultura. Circa 80% din populație locuiește la sate. Producția agricolă dă 50% din venitul național. Principalele culturi cerealiere sînt orezul și grîul; principalele plante industriale — bumbacul și iuta; se cultivă ceaiul, trestia de zahăr și leguminoasele; de mare importanță sînt plantele oleaginoase (arahide, rapiță, susan, in), din a căror producție 90%

se exportă. În ceea ce privește numărul de animale domestice, India se află pe unul dintre primele locuri din lume ($^1/_3$ din șeptelul mondial de vite cornute mari), dar productivitatea acestora este redusă. O cantitate însemnată din piei și lîna produsă este exportată.

Ca urmare a îndelungatei exploatări a Indiei de către imperialismul englez și a menținerii unor rămășițe ale relațiilor feudale, agricultura a ajuns într-o stare de degradare. Guvernul Indiei ia măsuri de sporire a producției agricole. A început efectuarea unor reforme agrare avînd drept scop limitarea sistemului de proprietate funciară feudalo-moșierească (în mîinile moșierilor care nu-și exploatează singuri proprietățile sînt concentrate 70% din totalul terenurilor cultivabile). Arendașul, care lucrează pe pămîntul unui moșier, capătă drept de proprietate asupra pămîntului, plătind proprietarului funciar o compensație. Reformele sînt efectuate de guvernele diferitelor state.

Deși există imense resurse naturale, producția industrială e insuficient dezvoltată. În privința rezervelor de energie hidraulică, India ocupă unul dintre primele locuri din lume. Ea deține o pătrime din rezervele mondiale de minereu de fier, 15% din extracția de mangan și 60% din cea de mică. Se extrage: huilă, cupru, minereuri radioactive, magnezit, cromit, wolfram, vanadiu, țiței, aur, diamante etc.

Cele mai dezvoltate ramuri industriale sînt industria ușoară și alimentară, în care sînt concentrate 85% din investițiile de capital și sînt ocupați 83% din numărul total al muncitorilor industriali. Într-o serie de ramuri industriale se menține pînă în ultimul timp influența precumpănitoare a capitalului străin. 82% din investițiile străine aparțin monopolurilor engleze.

După proclamarea Indiei ca stat independent, guvernul ei a luat măsuri de întărire a poziției industriei naționale și de sporire a producției. Paralel cu dezvoltarea sectorului capitalist de stat, guvernul Indiei încurajează dezvoltarea sectorului capitalist privat. În 1955 s-au produs 1.900.000 tone de fontă, s-au extras 39.000.000 tone de cărbune, 4.000.000 tone de minereu de fier, 2.000.000 tone de minereu de mangan, s-au produs circa 8,5 miliarde kw-ore energie electrică, peste 4.200.000.000 m țesături de bumbac în fabrici și 1.260.000.000 de metri în ateliere meșteșugărești, s-au recoltat 66.000.000 tone de cereale și leguminoase.

În 1956, guvernul Indiei a elaborat un program de dezvoltare a economiei țării. Principala atenție este îndreptată spre crearea unei industrii grele. Este prevăzută construirea a trei mari uzine metalurgice (dintre care una — cea de la Bhilai — se construiește cu ajutorul U.R.S.S.) și a altor întreprinderi. Cu toate succesele însemnate obținute în domeniul dezvoltării economiei, India continuă, potrivit datelor O.N.U., să rămînă pe unul dintre ultimele locuri din lume în ce privește mărimea venitului național pe cap de locuitor: în țară există 8.000.000—10.000.000 de șomeri.

Între 1953 și 1955, India a încheiat acorduri comerciale, pe bază de egalitate în drepturi și avantaje reciproce, cu U.R.S.S., Republica Populară Chineză, Polonia, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană și cu alte țări.

Potrivit constituției din 1950, India este o republică suverană. Puterea legislativă e exercitată de președinte și de un parlament, compus din două camere: Camera populară și Consiliul statelor. Președintele republicii este Rajendra *Prasad*. Prim-ministru este Jawaharlal *Nehru*.

Partidul guvernamental este *Congresul național indian*. În opoziție se află partidul p o p u l a r s o c i a l i s t — partid de tip burghezo-reformist. Partidele religioase șovi-

niste (Hindu mahasabha, Jansangh) exprimă interesele moşierilor şi ale marilor capitalişti.

Partidul Comunist din India este detaşamentul înaintat al oamenilor muncii. Organizaţiile progresiste de masă din India sînt Congresul sindicatelor din India (înfiinţat în 1920) şi Uniunea ţărănească din India (Kisan sabha). În afară de acestea mai există Congresul naţional al sindicatelor (creat de Congresul naţional în 1947), Hind Mazdur sabha (creat de partidul socialist în 1948) şi Congresul unit al sindicatelor (înfiinţat în 1949). Existenţa mai multor organizaţii sindicale separate slăbeşte mişcarea muncitorească.

Ducînd o politică externă iubitoare de pace, guvernul Indiei a refuzat să participe la blocurile militare înjghebate de imperialişti, care încearcă să-şi restabilească, sub o nouă formă, dominaţia lor în Asia. Cu participarea activă a Indiei, Uniunii Sovietice şi Republicii Populare Chineze, a fost încheiat armistiţiul în Coreea şi s-a pus capăt războiului din Vietnam. India a fost unul dintre iniţiatorii *Conferinţei de la Bandung*. India se pronunţă pentru reducerea armamentelor şi a forţelor armate şi pentru interzicerea armelor atomice şi cu hidrogen.

Politica externă a Indiei urmăreşte întărirea relaţiilor paşnice dintre state şi se bazează pe cele cinci principii: respectarea reciprocă a integrităţii teritoriale şi a suveranităţii; neagresiunea; neamestecul în treburile interne ale altor state pe motive de ordin economic, politic sau ideologic; egalitatea şi avantaje reciproce; coexistenţa paşnică. Aceste principii au fost proclamate de India şi de Republica Populară Chineză; ele au fost aprobate la Conferinţa de la Bandung de 29 ţări din Asia şi Africa şi au fost confirmate în declaraţiile comune ale preşedintelui Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. şi ale primului-ministru al Indiei.

INDIILE APUSENE — grup de insule în Oceanul Atlantic, între America de Nord şi America de Sud. Cuprind: Antilele mari (Cuba, Jamaica, Haiti, Portorico), Antilele mici (Martinica, Guadelupa, Trinidad etc.) şi insulele Bahama. *Suprafaţa* totală este de aproximativ 240.000 km²; *populaţia:* peste 16.000.000 de locuitori, în majoritate creoli, metişi, negri, mulatri. Cu excepţia insulelor Cuba şi Haiti, restul insulelor sînt posesiuni ale S.U.A., Angliei, Franţei şi Olandei.

Baza economiei Indiilor apusene o formează plantaţiile, care se află în mîinile societăţilor americane, engleze şi franceze. Se exploatează munca negrilor şi a mulatrilor. Principalele culturi sînt: trestia de zahăr, bananele, cacao, cafeaua, tutunul, bumbacul, fructele. Marea importanţă strategică a Indiilor apusene este determinată de poziţia lor geografică, fiind situate la întretăierea căilor de comunicaţie maritime şi aeriene în apropiere de America centrală şi canalul Panama. O mare parte din insulele Indiilor apusene, printre care şi cele engleze, sînt folosite de S.U.A. ca baze militare. Imperialismul american se străduieşte asiduu să acapareze complet Indiile apusene.

INDOCHINA — peninsulă, formînd extremitatea de sud-est a continentului asiatic. Este scăldată la răsărit de Marea Chinei de Sud, la apus de Marea Andaman şi de apele golfului Bengal din Oceanul Indian. Indochina este legată printr-un istm îngust de peninsula Malacca. La sud, Indochina se învecinează cu insulele arhipelagului malaez.

Pe teritoriul Indochinei (inclusiv Malacca) sînt situate statele Vietnam, Laos, Cambogea, Malaia, Birmania, Tailanda. *Suprafaţa* totală a acestor ţări este de circa 2.000.000 km²; *populaţia* însumează circa 75.000.000 de oameni. Dintre naţionalităţile care populează Indochina, cei mai numeroşi sînt vietnamezii, birmanii, hmerii, laoţienii, naţionalitatea tai şi malae-

zii. Pe teritoriul peninsulei locuiesc de asemenea numeroşi oameni originari din China şi India.

Subsolul Indochinei este bogat în zăcăminte (staniu, zinc, wolfram, ţiţei, huilă şi altele). Se cultivă plante valoroase (orez, trestie de zahăr, cocotieri, arbori de cauciuc, ceai, piper şi altele).

INDONEZIA — stat în sud-estul Asiei, alcătuit din numeroasele insule ale arhipelagului malaiez — cele mai mari fiind Borneo, Sumatra, Celebes, Iava şi altele — şi din partea apuseană a Noii Guinee, cotropită de colonialiştii olandezi. *Suprafaţa:* peste 1.900.000 km²; *populaţia:* peste 82.600.000 (1955). Două treimi din populaţia ţării trăiesc pe insula Iava, a cărei suprafaţă nu reprezintă decît 1/15 din teritoriul Indoneziei. Capitala: Geakarta. Principalele oraşe: Surabaia, Semarang, Bandung.

Începînd din secolul al XVII-lea, Indonezia a fost o colonie olandeză. În timpul celui de-al doilea război mondial, teritoriul ei a fost ocupat de trupe japoneze. În urma luptei de eliberare naţională a fost proclamată la 17 august 1945 Republica Indoneziană. Între 1945 şi 1948, poporul indonezian a luptat împotriva forţelor armate ale imperialismului olandez, care încerca să-şi restabilească dominaţia colonială. La sfîrşitul anului 1949, la Conferinţa „mesei rotunde" de la Haga s-a încheiat un acord cu privire la crearea în cadrul uniunii olandezo-indoneziene a Statelor Unite ale Indoneziei şi s-a adoptat un statut care asigura monopolurilor străine dominaţia economică în ţară. Indonezia a reuşit să obţină să-i fie predate toate teritoriile Indiilor Olandeze, cu excepţia părţii apusene a Noii Guinee (Irianul de vest). În 1950 a fost lichidat sistemul federativ şi Indonezia a devenit o republică unitară. În 1955, guvernul indonezian a denunţat Uniunea olandezo-indoneziană, iar în 1956 acordul „mesei rotunde". Poporul indonezian luptă pentru eliberarea Irianului de vest, parte integrantă a teritoriului Indoneziei.

Indonezia este o ţară agrară. Agricultura e specializată în producţia unor produse destinate exportului: cauciuc (primul loc în lume), copra, ulei de palmier, ceai (al treilea loc în lume), cafea, material lemnos etc. Baza economiei ţării e cauciucul. Posibilităţile pentru producţia lui sînt evaluate la 1.000.000 de tone anual (în 1956 s-au produs 655.200 de tone). Principalele culturi alimentare sînt orezul, porumbul, cartofii, trestia de zahăr, soia şi arahidele.

Monopolurile străine, care au acaparat producţia celor mai valoroase culturi agricole, frînează dezvoltarea agriculturii Indoneziei. Deşi există condiţii favorabile pentru producţia plantelor alimentare necesare, agricultura nu acoperă integral nevoile ţării.

În Indonezia este cultivată 80% din suprafaţa pămîntului arabil. Predomină marea proprietate funciară. 90% din întreaga suprafaţă ocupată cu plantaţii de cauciuc aparţine capitaliştilor olandezi şi englezi.

În Indonezia există zăcăminte de petrol, staniu, huilă, cupru, mangan, zinc, bauxite. În ceea ce priveşte extracţia minereului de staniu, Indonezia ocupă al doilea loc în lumea capitalistă (în 1955 s-au extras 34.000 de tone). Petrolul este extras de societăţi engleze şi americane. În economia Indoneziei domina capitalul olandez, căruia îi reveneau 70% din totalul investiţiilor de capital străin. După proclamarea republicii, s-au luat măsuri pentru dezvoltarea industriei naţionale, statul acordînd credite întreprinzătorilor băştinaşi. Programul guvernamental de dezvoltare economică a ţării (1956—1960) prevede mari alocaţii pentru sporirea producţiei industriale, pentru valorificarea de noi pămînturi, pentru irigaţii şi construcţii hidrotehnice etc.

Indonezia este o republică parlamentară. Începînd din 1945, pre-

ședințe este *Sucarno*. În decembrie 1955 a fost aleasă o Adunare constituantă, care trebuie să elaboreze constituția. În septembrie 1955 s-au ținut pentru prima oară alegeri parlamentare. Pentru a întări unitatea țării, în 1957 a fost creat Consiliul național, alcătuit din reprezentanți ai guvernului și ai tuturor păturilor societății. Consiliul face recomandări guvernului în problemele politice, economice ș.a. Cel mai mare partid politic este *Partidul Național al Indoneziei*. În parlament sînt de asemenea reprezentate partidele musulmane M a ș u m i (conducerea partidului exprimă interesele anumitor cercuri ale marii burghezii și ale moșierilor și militează pentru apropierea de țările occidentale) și N a h d a t u l - u l a m a. De mare influență se bucură *Partidul Comunist din Indonezia*, care deține 39 de locuri în parlament.

Politica externă a Indoneziei se bazează pe cele cinci principii ale coexistenței pașnice și urmărește întărirea relațiilor pașnice dintre state. Indonezia a refuzat să participe la *S.E.A.T.O.* și a fost una dintre cele cinci țări care au inițiat în 1955 convocarea *Conferinței de la Bandung*.

INDULGENȚĂ — certificat de „iertare a păcatelor", pe care-l vinde, în numele papei, biserica catolică; una dintre formele de înșelăciune folosite pentru a întări influența bisericii și a stoarce bani de la credincioși. În Europa medievală, papalitatea a făcut un vast negoț cu indulgențe, care erau difuzate sub formă de foi tipărite de către călugări și de agenți papali pentru a fi vîndute în diferite țări. Cu bani își putea cumpăra „iertarea păcatelor" orice criminal. Existau prețuri speciale pentru absolvirea de omor, furt, desfrîu etc.

INDUSTRIALIZARE — crearea și dezvoltarea marii industrii, în primul rînd a ramurilor producătoare de unelte și mijloace de producție.

În țările capitalului, industrializarea se înfăptuiește atît prin exploatarea muncitorilor salariați și ruinarea țărănimii din țara respectivă, cît și prin jefuirea oamenilor muncii din alte țări, mai ales din colonii, precum și pe calea războaielor. Procesul industrializării capitaliste duce la ascuțirea contradicțiilor capitalismului, la pauperizarea maselor muncitoare, la accentuarea dezvoltării inegale a țărilor capitaliste. În epoca imperialismului se ascut deosebit de mult contradicțiile dintre marile puteri capitaliste și țările slab dezvoltate care pășesc pe calea dezvoltării independente. Statele imperialiste frînează dezvoltarea industriei naționale în țările înapoiate din punct de vedere economic. O serie de țări slab dezvoltate, care s-au eliberat de sub jugul colonial, înfăptuiesc industrializarea pentru a-și întări independența economică și politică.

Industrializarea socialistă este dictată de necesitatea de a se asigura premisele materiale pentru construirea socialismului, pentru creșterea neîntreruptă a productivității muncii sociale, pentru ridicarea necontenită a bunăstării materiale și a nivelului cultural al întregului popor. Principalele surse ale industrializării socialiste sînt: veniturile industriei naționalizate, acumulările din agricultură și din comerțul interior și exterior. În urma îndeplinirii cu succes a programului de industrializare, Uniunea Sovietică s-a transformat, încă în ajunul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, dintr-o țară agricolă înapoiată într-un puternic stat industrial. Republica Populară Chineză și celelalte țări care înfăptuiesc industrializarea socialistă folosesc experiența istorică a U.R.S.S., aplicînd-o la condițiile concrete ale construcției socialiste din țările respective. Țările socialiste înfăptuiesc industrializarea ținînd seamă de diviziunea internațională a muncii între țările care alcătuiesc sistemul economic socialist mondial. Un factor însemnat care contribuie la industrializarea lor este aju-

torul reciproc dintre statele din lagărul socialist.

INDUSTRIALIZAREA ÎN U.R.S.S — dezvoltarea marii industrii socialiste, care a asigurat reconstrucția întregii economii naționale, pe baza tehnicii moderne, și victoria relațiilor de producție socialiste asupra celor capitaliste.

Crearea industriei grele este piatra unghiulară a programului leninist de construire a comunismului. „Numai atunci — a arătat V. I. Lenin — cînd țara va fi electrificată, cînd industria, agricultura și transporturile vor fi așezate pe baza tehnică a marii industrii moderne, numai atunci vom învinge definitiv". Partidul comunist a pus indicațiile lui Lenin la baza liniei sale generale de construire a societății comuniste în U.R.S.S. Primul pas important pe calea industrializării țării a fost planul leninist *G.O.E.L.R.O.* Pe măsura refacerii economiei naționale, distrusă în timpul primului război mondial și al războiului civil, partidul comunist și guvernul sovietic au pornit la făurirea industriei grele. Congresul al XIV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. (1925) a trasat sarcina industrializării întregii țări. Industrializarea U.R.S.S. s-a înfăptuit în cursul îndeplinirii *planurilor cincinale*. În urma îndeplinirii primului plan cincinal (1929—1932), în Uniunea Sovietică au fost create cele mai importante ramuri ale industriei grele — industria metalurgică, industria constructoare de mașini-unelte, de tractoare, de automobile, de mașini agricole, industria electroenergetică, chimică, aeronautică. În urma îndeplinirii celui de-al doilea plan cincinal, Uniunea Sovietică a ajuns să ocupe — ca volum al producției industriale — primul loc în Europa. În 1940, înainte de începerea Marelui Război pentru Apărarea Patriei, producția marii industrii din U.R.S.S. era de 12 ori mai mare decît în 1913. Creșterea cu precădere a industriei grele a asigurat reconstrucția întregii industrii, a agriculturii și transporturilor, a asigurat victoria formelor socialiste ale economiei asupra celor capitaliste și asupra micii producții de mărfuri. Într-un termen istoric scurt, U.R.S.S. s-a transformat dintr-o țară înapoiată într-una înaintată, dintr-o țara agrară într-una industrială.

Baza industriei grele, pregătită în anii cincinalelor antebelice, a permis după război să se rezolve într-un termen foarte scurt greaua sarcină a refacerii economiei și a trecerii la înfăptuirea în continuare a planului de construire a comunismului — a planului de creare a bazei materiale și de producție a comunismului. Călăuzindu-se după indicațiile lui Lenin cu privire la dezvoltarea maximă a marii industrii mecanizate și a electrificării țării, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice consideră, ca și în trecut, că principala sa sarcină e dezvoltarea continuă a industriei grele, temelia economiei naționale și a capacității de apărare a U.R.S.S., izvorul creșterii necontenite a bunăstării oamenilor muncii. Congresul al XX-lea al P.C.U.S. (1956) a chemat poporul sovietic să continue lupta pentru îndeplinirea sarcinii economice fundamentale a Uniunii Sovietice, care constă în a ajunge din urmă și a depăși, pe baza superiorității sistemului economic socialist, țările capitaliste cele mai dezvoltate în ceea ce privește volumul producției pe cap de locuitor.

Industrializarea socialistă se înfăptuiește cu succes și în țările care au pășit pe calea construirii socialismului după cel de-al doilea război mondial.

INFLAȚIE — emisiune excesivă de hîrtie-monedă în capitalism provocînd devalorizarea ei. Inflația este folosită de clasele dominante pentru a trece cheltuielile statului asupra oamenilor muncii și pentru a intensifica exploatarea lor. Inflația este de obicei provocată de un *deficit* bugetar, rezultat al unei folosiri sporite a mijloacelor bugetare pentru finanțarea războiului și a pregătirilor de război, pentru

subvenționarea monopolurilor capitaliste și pentru alte scopuri.

O consecință directă a inflației este creșterea prețurilor la obiectele de larg consum și scăderea salariului real al oamenilor muncii. Inflația exercită o influență distructivă asupra economiei țărilor capitaliste. Ea agravează anarhia în producția capitalistă, duce la scăderea cursului extern al monedei naționale și la dezorganizarea comerțului exterior.

Inflația a crescut deosebit de mult după cel de-al doilea război mondial. O expresie a gravei dezorganizări a sistemelor bănești capitaliste a fost *devalorizarea* lirei sterline și a altor valute la sfîrșitul anului 1949. Față de 1937, cantitatea de hîrtie-monedă aflată în circulație a sporit în 1956: în S.U.A. — de peste 5 ori, în Anglia — de 4 ori, în Franța — de 33 de ori, în Japonia — de 373 de ori.

În comparație cu 1937, puterea de cumpărare a dolarului american a scăzut în 1956 la 53%, cea a lirei sterline engleze la 39%, cea a francului francez la 4,1% și cea a yenului japonez la mai puțin de 0,37%.

INIȚIATIVĂ — primul pas întreprins într-o chestiune oarecare; i n i ț i a t i v a l e g i s l a t i v ă — dreptul de a prezenta proiecte de legi în organele legislative, acestea din urmă avînd obligația de a le lua în discuție și de a adopta o hotărîre în privința lor.

INOVATOR — persoană care introduce cu îndrăzneală ceva nou, care sfărîmă vechile reprezentări, reguli, norme ce împiedică progresul în producție, știință și artă.

INSINUARE — strecurare de aluzii răutăcioase, calomnioase.

INSTITUȚIE (în sensul juridic) — totalitatea normelor juridice care reglementează un domeniu oarecare de relații sociale, de pildă instituția proprietății, instituția căsătoriei.

INSULELE BAHAMA — colonie engleză, situate în partea de apus a Oceanului Atlantic. *Suprafața:* 11.400 km²; *populația:* 94.000 de locuitori (1955), 85% — negri. Centrul administrativ: Nassau. Exportă pătlăgele roșii, material lemnos și ananas. În comerțul exterior al insulelor Bahama, primul loc îl ocupă S.U.A. Insulele Bahama servesc ca regiune balneo-climaterică pentru bogătașii americani și englezi. S.U.A. au creat pe insulele Bahama, cu consimțămîntul Angliei, o serie de baze militare maritime și aeriene.

INSULELE BAHREINE — situate în golful Persic la 30 km de litoralul Arabiei Saudite. Cea mai mare insulă este insula Bahrein. *Suprafața* totală: 598 km²; *populația:* 120.000 de locuitori (1955), în majoritate iranieni și arabi. Centrul administrativ este portul Menama. Pe insule se cultivă curmalul, vița de vie, citricele, smochinul. Este dezvoltat pescuitul și căutarea perlelor. Există bogate zăcăminte petrolifere (27.900.000 de tone). Extracția petrolului se ridică la 2.000.000 de tone pe an. În 1932, un concern american care a obținut o concesie petroliferă în Bahrein a construit o mare rafinărie de petrol și o conductă petroliferă care merge pe fundul golfului Persic, spre litoralul Arabiei Saudite.

Insulele Bahreine au aparținut Iranului. În 1820 Anglia le-a ocupat, iar în 1880 a proclamat protectoratul ei asupra lor. Ulterior insulele Bahreine au fost transformate într-o mare bază militară maritimă și aeriană. Pe lîngă șeikul din Bahrein se află un consilier englez și alți funcționari englezi. Iranul continuă să considere insulele Bahreine ca teritoriul său și nu recunoaște ocupația engleză.

INSULELE BERMUDE — colonie engleză, arhipelag în partea de nord a Oceanului Atlantic. *Suprafața:* 53 km²; *populația:* 41.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Hamilton. Pe baza unui acord cu Anglia, în 1940 S.U.A. au construit pe insulele Bermude o bază militară navală și aeriană, care controlează comunicațiile dintre Europa și America.

INSULELE FALKLAND (Malvine) — sînt situate în partea de sud-vest a Oceanului Atlantic. *Suprafața:* 12.000 km²; *populația:* 2.200 de locuitori (1953). Centrul administrativ: Port Stanley. Principala îndeletnicire a populației este creșterea oilor (lîna este exportată în Anglia). Insulele Falkland sînt și o bază pentru pescuitul de balene. Pînă în 1833, cînd au fost ocupate de Anglia, ele aparțineau Argentinei, care reclamă restituirea lor.

INSULELE HAVAI — arhipelag în partea centrală a Oceanului Pacific, posesiune a S.U.A. *Suprafața:* 16.700 km²; *populația:* 560.000 de locuitori (1955); locuitorii băștinași — havaienii alcătuiesc numai 15% din populație, japonezii — 32%, americanii — 33%, filipinezii — 10%, chinezii — 7%. Centrul administrativ: Honolulu.

Baza economiei o constituie cultura în vederea exportului ananasului și a trestiei de zahăr pe plantații care aparțin marilor monopoluri americane și care ocupă 96% din totalul terenului cultivabil. În mîinile monopolurilor se află de asemenea și toată industria de conserve de ananas și fabricile de zahăr.

Insulele Havai au fost acaparate de S.U.A. în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Insulele au o foarte mare importanță strategică, deoarece sînt situate pe principala cale maritimă ce duce din S.U.A. în Japonia, Filipine și Australia. Prin insulele Havai trec linii aeriene transoceanice și cabluri telegrafice. Pe insule se află baza militară-maritimă americană Pearl Harbour și o serie de aerodroame. În partea de nord-vest a arhipelagului se află o altă bază militară americană — insula Midway (care nu depinde din punct de vedere administrativ de insulele Havai). În timpul celui de-al doilea război mondial și în anii postbelici pe insulele Havai s-a desfășurat o mișcare de eliberare a oamenilor muncii.

INSURECȚIA ARMATĂ DIN DECEMBRIE — vezi *Revoluția din 1905—1907*.

INTELECTUALITATE — pătură socială alcătuită din oameni care au ca specialitate munca intelectuală. Din ea fac parte oamenii de știință și de artă, inginerii, tehnicienii, agronomii, medicii, profesorii și o mare parte din funcționari. Intelectualitatea nu este o clasă aparte, deoarece nu ocupă un loc de sine stătător în sistemul producției sociale. În societatea bazată pe exploatare, intelectualitatea se recrutează mai ales din păturile înstărite. Astfel, în Rusia țaristă, peste 95% din studenți erau în 1914 fii de nobili, funcționari, burghezi, clerici și chiaburi. În capitalism, majoritatea intelectualilor sînt în slujba claselor avute; oamenii de știință și profesorii burghezi elaborează și răspîndesc ideologia dominantă în societatea capitalistă, înrădăcinează în conștiința maselor morala burgheză și se străduiesc să justifice din punct de vedere ideologic dominația burgheziei. Numai partea înaintată a intelectualității se alătură clasei muncitoare. Această intelectualitate revoluționară joacă un rol de seamă în elaborarea și propagarea ideologiei socialiste a proletariatului.

După Revoluția din Octombrie, partidul comunist a rezolvat cu succes problema reeducării în spirit socialist a unei părți din vechea intelectualitate și a creat o intelectualitate nouă, sovietică. Acesta a fost unul dintre cele mai importante rezultate ale *revoluției culturale* din U.R.S.S. Intelectualitatea nouă, sovietică, s-a recrutat din rîndurile muncitorilor și țăranilor care au căpătat o instrucțiune medie și superioară, precum și din rîndurile practicienilor crescuți în producție, ale inovatorilor în producție, ale inițiatorilor întrecerii etc.

„INTELLIGENCE SERVICE" — serviciul de spionaj englez; dispune de un aparat de agenți care acționează atît în Anglia și în coloniile

engleze, cît şi în celelalte ţări ale lumii.

INTENSITATEA MUNCII — gradul de încordare a muncii în procesul de producţie. Este unul dintre factorii de care depinde productivitatea muncii. În capitalism, sporirea încordării muncii (a intensităţii) este un mijloc de intensificare a exploatării muncitorilor.

INTERNAŢIONALA I (Asociaţia Internaţională a Muncitorilor) — prima asociaţie revoluţionară internaţională de masă a proletariatului, întemeiată de K. Marx în 1864. Crearea Internaţionalei I a fost rezultatul unei lupte îndelungate duse de Marx şi Engels pentru crearea partidului revoluţionar al clasei muncitoare. Internaţionala I a luat fiinţă şi s-a dezvoltat în perioada statornicirii capitalismului în ţările dezvoltate, în perioada de avînt a mişcării democratice şi muncitoreşti din deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea. Printre muncitorii din diferitele ţări creştea năzuinţa spre unificarea forţelor lor pe scară internaţională. Crearea unui centru internaţional al luptei revoluţionare a proletariatului devenise o necesitate.

La 28 septembrie 1864, la o adunare convocată de muncitorii englezi şi francezi pentru a protesta împotriva înăbuşirii răscoalei poloneze din 1863, a fost creată la Londra Internaţionala I şi a fost ales Consiliul general al Asociaţiei Internaţionale a Muncitorilor; Marx a fost în tot timpul existenţei Internaţionalei I membru al Consiliului general. „Manifestul constitutiv" al Internaţionalei, scris de Marx, a fost cel mai important document programatic al proletariatului revoluţionar după publicarea „Manifestului Partidului Comunist" în 1848. Statutul elaborat de Marx arăta că Internaţionala trebuie să servească „drept centru de legătură şi de colaborare sistematică organizaţiilor muncitoreşti existente în diferite ţări". În „Manifestul constitutiv" şi în Statut au fost schiţate ţelurile generale ale mişcării proletare — răsturnarea puterii capitalului şi instaurarea puterii clasei muncitoare prin luptă politică. Internaţionala şi-a cucerit rapid influenţă printre masele muncitoare — în decursul primilor doi ani ai existenţei sale au fost create 25 de secţiuni ale Internaţionalei, printre care, în aproape toate principalele ţări europene.

Istoria Internaţionalei este istoria luptei înverşunate duse de Marx, Engels şi partizanii lor, care apărau comunismul ştiinţific, împotriva doctrinelor mic-burgheze ale lui Proudhon, Lassalle, Bakunin. Marx şi Engels considerau drept condiţie necesară pentru succesul mişcării muncitoreşti curăţirea ei de oportuniştii mic-burghezi. Congresele de la Geneva (septembrie 1866) şi Lausanne (septembrie 1867) ale Internaţionalei au fost aproape în întregime consacrate combaterii proudhoniştilor, care se pronunţau împotriva luptei politice a proletariatului, împotriva organizării de greve şi considerau că principalul scop al mişcării muncitoreşti este organizarea cooperaţiei. Proudhoniştii apărau proprietatea privată asupra pămîntului. O uriaşă însemnătate pentru proletariat a avut-o apariţia, în 1867, a volumului I al operei lui Marx „Capitalul". Congresul de la Bruxelles (septembrie 1868), care a dat o lovitură hotărîtoare proudhonismului, a recomandat tuturor muncitorilor să studieze „Capitalul". În perioada Congresului de la Basel (1869), Internaţionala se transformase într-o forţă de temut, de care burghezia trebuia să ţină seama. Dar în acea perioadă în sînul mişcării muncitoreşti apăruse un nou duşman al marxismului revoluţionar — *anarhismul* mic-burghez, al cărui ideolog era Bakunin şi care avea o oarecare influenţă asupra părţii înapoiate a muncitorilor din Italia şi Spania. În 1869 Bakunin a intrat în Internaţionala I cu scopul de a o submina din interior. Marx a dus — în special la Congresul de la Basel — o vastă campanie de

demascare a esenței antiproletare a concepțiilor lui Bakunin și a activității sale dezorganizatoare. Această luptă s-a terminat în 1872 cu excluderea lui Bakunin și a partizanilor lui din Internațională.

Activitatea Internaționalei a căpătat o importanță deosebit de mare în timpul eroicei *Comune din Paris*. Marx, care a urmărit cu mare atenție evenimentele din Paris, a sprijinit în numele Internaționalei lupta eroică a Comunei. În lucrarea sa „Războiul civil din Franța", scrisă din însărcinarea Consiliului general, Marx a dezvăluit cu o profunzime fără seamăn esența Comunei ca guvern al clasei muncitoare și totodată a supus unei critici severe greșelile ei. După înăbușirea Comunei, Internaționala a desfășurat o campanie internațională de protest împotriva terorii sîngeroase a burgheziei franceze.

În septembrie 1871, Marx și Engels au organizat la Londra o conferință secretă care s-a ocupat de problema luptei politice a proletariatului, problema dictaturii proletariatului, problema partidului. Ținînd seama de experiența mișcării muncitorești și de învățămintele Comunei din Paris, conferința a adoptat o hotărîre cu privire la necesitatea de a se crea în fiecare țară un partid politic muncitoresc independent și a socotit necesar să se asigure legătura partidului cu masele prin munca în sindicate, în rîndurile femeilor și ale proletariatului agricol.

După înăbușirea Comunei s-a intensificat prigoana împotriva Internaționalei I, apartenența la aceasta fiind declarată crimă de stat. Într-o serie de țări secțiunile au fost nevoite să treacă în ilegalitate. Toate elementele oportuniste din mișcarea muncitorească s-au îndepărtat de Internațională. Contraofensiva burgheziei europene a îngreuiat extrem de mult dezvoltarea mișcării muncitorești și a făcut imposibilă menținerea în Europa a sediului Consiliului general al Internaționalei. De aceea Congresul de la Haga (septembrie 1872) a luat hotărîrea de a transfera acest sediu de la Londra la New York, dar de fapt Consiliul general și-a încetat existența. Oficial, Internaționala I a fost dizolvată în 1876 prin hotărîrea Conferinței de la Filadelfia.

Internaționala I a pus fundamentul organizației internaționale a muncitorilor, fundamentul luptei internaționale a proletariatului pentru socialism. Prin aceasta a fost în esență îndeplinită sarcina istorică a Internaționalei I. „Ținînd seamă de starea de lucruri din Europa, consider — scria K. Marx în 1873 — că este incontestabil util să trecem vremelnic pe planul al doilea organizația oficială a Internaționalei... Evenimentele, precum și dezvoltarea și complicarea inevitabilă a situației vor avea grijă de refacerea Internaționalei într-o formă îmbunătățită". În 1889 a fost creată *Internaționala a II-a*, în care, după moartea lui Engels, au început să predomine oportunismul și revizionismul. Tradițiile de luptă ale Internaționalei I a lui Marx și Engels au fost continuate de Internaționala a III-a, *Internaționala Comunistă*.

INTERNAȚIONALA A II-A — asociația internațională a partidelor socialiste, creată în 1889 la Congresul de constituire de la Paris, unde au fost reprezentate organizațiile muncitorești din aproape toate țările Europei, precum și din S.U.A. și Argentina.

Internaționala a II-a, a cărei activitate a fost îndrumată pînă în 1895 de F. Engels, s-a dezvoltat la început ca o organizație proletară bazată pe învățătura marxistă. Ea a contribuit la răspîndirea marxismului, la strîngerea forțelor clasei muncitoare, la stabilirea de legături între partidele muncitorești. În acea perioadă partidele socialiste dintr-o serie de țări din Europa au devenit o importantă forță politică.

După moartea lui Engels, conducerea Internaționalei a II-a a fost acaparată de oportuniști, care au pășit

pe calea revizuirii învățăturii revoluționare a lui K. Marx. Ca urmare a succeselor obținute de partidele social-democrate în alegerile parlamentare și municipale, a crescut numărul funcționarilor social-democrați, în majoritatea lor reprezentanți ai „*aristocrației muncitorești*". Exprimînd interesele acesteia, liderii oportuniști ai Internaționalei a II-a au devenit promotori ai influenței burgheze în mișcarea muncitorească internațională. V. I. Lenin a subliniat că Internaționala a II-a a fost o organizație a mișcării proletare a cărei creștere s-a desfășurat în lărgime, ceea ce s-a produs nu fără o scădere a nivelului revoluționar, nu fără o intensificare a oportunismului.

Un partid marxist-revoluționar consecvent care a făcut parte din Internaționala a II-a a fost partidul bolșevic. Sub conducerea lui Lenin, el a dus o luptă hotărîtă împotriva oportunismului și a atitudinii împăciuitoriste față de el, a apărat și a dezvoltat în mod creator teoria și tactica marxismului revoluționar, a fost forța conducătoare a aripii de stînga din Internaționala a II-a.

La începutul secolului al XX-lea, centrul mișcării revoluționare s-a mutat în Rusia. Sub influența revoluției ruse din 1905—1907 s-a intensificat mișcarea revoluționară a clasei muncitoare din celelalte țări. Dar conducătorii partidelor Internaționalei a II-a ignorau învățămintele acestei revoluții. Ei negau principalul în învățătura marxismului — dictatura proletariatului, negau ideea leninistă a alianței dintre clasa muncitoare și țărănime și ideea transformării revoluției burghezo-democrate în revoluție socialistă. Propovăduind „pacea între clase" și „integrarea pașnică a capitalismului în socialism", ei orientau clasa muncitoare numai spre lupta pentru reforme care nu atingeau bazele orînduirii capitaliste, ceea ce a dus în fapt la consolidarea dominației burgheziei. Partidele Internaționalei a II-a s-au transformat astfel în partide ale reformelor sociale, într-un apendice al fracțiunilor lor parlamentare.

O dată cu începerea primului război mondial, majoritatea covîrșitoare a conducătorilor partidelor socialiste au trecut fățiș de partea burgheziei din țările lor. Numai bolșevicii s-au situat chiar de la începutul războiului pe o poziție consecvent internaționalistă, apărînd tactica revoluționară în problema războiului.

În timpul războiului în partidele Internaționalei a II-a s-au format trei curente: aripa dreaptă — social-șoviniștii fățiși (Plehanov, Scheidemann, Renner, Vandervelde); „centriștii" (Kautsky, Trotki, Martov, V. Adler) și internaționaliștii, printre care o poziție consecventă împotriva războiului a ocupat-o numai partidul bolșevic. Alături de bolșevici s-au situat cei de stînga din Germania, în frunte cu K. Liebknecht, tesneacii din Bulgaria etc. Războiul a agravat criza social-democrației, a dat în vileag trădarea conducerii Internaționalei a II-a și a liderilor reformiști ai partidelor socialiste, care susțineau politica imperialistă a guvernelor lor burgheze. Treptat, în lupta aprigă împotriva oportunismului, în rîndurile partidelor social-democrate s-au întărit grupurile revoluționare de stînga, pe care le-au urmat masele proletare.

În aceste condiții bolșevicii au desfășurat o luptă consecventă și hotărîtă pentru crearea *Internaționalei a III-a, Comunistă*. Un important jalon pe această cale a fost crearea Uniunii socialiștilor-internaționaliști de la Zimmerwald în 1915 și formarea în cadrul ei a stîngii zimmerwaldiene, în frunte cu Lenin (vezi *Conferințele de la Zimmerwald*).

Revoluția din Octombrie, care a reprezentat triumful marxism-leninismului, a avut un rol uriaș în formarea partidelor comuniste în țările burgheze, a creat condiții prielnice pentru întemeierea Internaționalei Comuniste. În istoria mișcării muncito-

rești internaționale s-a produs o cotitură radicală spre comunism.

Căutînd să preîntîmpine revoluționarizarea continuă a clasei muncitoare, social-democrații de dreapta au pornit la refacerea Internaționalei a II-a. În 1919, la Conferința de la Berna a partidelor social-democrate a fost refăcută Internaționala a II-a, iar în 1923 a aderat la ea așa-zisa Internațională a II $^1/_2$, înființată de centriști în 1921. Internaționala a II-a, refăcută după război, și partidele din cadrul ei, care se bucurau de sprijinul multilateral al burgheziei, aveau drept principal obiectiv lupta împotriva revoluției proletare, în primul rînd împotriva țării socialismului — U.R.S.S. Făcînd jocul burgheziei, liderii partidelor social-democrate au lărgit neîncetat sciziunea mișcării muncitorești internaționale și au avut un rol important în înăbușirea revoluțiilor din 1918—1919 în țările Europei occidentale. Liderii internaționalei a II-a au sprijinit activ intervenția armată a guvernelor țărilor lor împotriva Rusiei Sovietice, au contribuit la activitatea de subminare dusă de socialiștii-revoluționari, menșevici etc.

Internaționala a II-a a respins în mod constant toate propunerile Internaționalei Comuniste de creare a unui Front unic muncitoresc în vederea luptei împotriva fascismului, a împiedicat sistematic organizarea Frontului popular antifascist în diferite țări (Franța, Spania). Comportarea liderilor social-democrați germani, care au respins propunerea comuniștilor cu privire la Frontul unic antifascist, a ușurat venirea lui Hitler la putere. În anii ce au precedat cel de-al doilea război mondial, conducătorii partidelor Internaționalei a II-a au contribuit în mod activ la promovarea politicii de la München, politică de înțelegere cu agresorii fasciști pe socoteala U.R.S.S. și a tuturor popoarelor iubitoare de libertate din lume. Ei își au partea lor de răspundere în dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial; o dată cu începerea acestui război Internaționala a II-a a încetat să existe ca centru internațional.

ÎNTERNAȚIONALA COMUNISTĂ (Cominternul) — organizație revoluționară internațională, care a ființat din 1919 pînă în 1943 ca centru de conducere a mișcării muncitorești mondiale.

În programul Cominternului se declara că sarcina sa istorică e atragerea majorității clasei muncitoare și a principalelor mase ale oamenilor muncii de partea comunismului, lupta pentru dictatura proletariatului, pentru înlocuirea orînduirii capitaliste prin orînduirea socialistă și pentru lichidarea exploatării omului de către om. Unul dintre cele mai importante obiective ale Cominternului a fost lupta împotriva primejdiei de război.

Cominternul a fost urmașul și continuatorul cauzei *Internaționalei I*, care pusese bazele ideologice ale luptei internaționale a proletariatului pentru socialism, moștenitorul și continuatorul celor mai bune tradiții ale mișcării muncitorești din perioada următoare. Chiar de la începutul primului război mondial, partidul comunist, în frunte cu V. I. Lenin, a început să strîngă forțele în vederea creării unei noi internaționale, eliberate de oportunism, a creării Internaționalei a III-a, care urma să ia locul *Internaționalei a II-a*, falimentare.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a inaugurat o eră nouă în istoria omenirii, a dus la formarea primului stat socialist din lume și a dezlănțuit un puternic avînt revoluționar în aproape toate țările Europei și Asiei. În ianuarie 1918 a avut loc o revoluție muncitorească în Finlanda, în august s-au produs „răscoalele orezului" din Japonia, în octombrie s-a prăbușit monarhia austro-ungară, iar în noiembrie a izbucnit revoluția în Germania. Lupta revoluționară a luat o mare amploare în Franța, Italia, Belgia, Bulgaria, în țările coloniale și semicoloniale. Marea

Revoluţie Socialistă din Octombrie a dat imboldul pentru crearea de partide comuniste într-o serie de ţări. În 1918 s-au constituit partide comuniste în Ungaria, Germania, Polonia, Finlanda, Austria, Argentina, Olanda, Grecia. Într-o serie de ţări au apărut şi s-au dezvoltat înăuntrul şi în afara partidelor socialiste grupuri comuniste (în Italia, Franţa, Anglia, S.U.A. etc.).

Sub conducerea lui Lenin s-a ţinut în ianuarie 1919 o consfătuire a reprezentanţilor a opt partide şi grupuri comuniste, care a chemat toate partidele comuniste şi organizaţiile socialiste de stînga să participe la congresul de constituire a Internaţionalei a III-a.

La primul Congres (de constituire) al Cominternului (2—6 martie 1919) au fost reprezentate partide şi grupuri comuniste din 30 de ţări. Una dintre trăsăturile distinctive ale noii Internaţionale era faptul că într-însa a fost pentru prima oară reprezentat proletariatul revoluţionar din Orientul colonial. Congresul a adoptat un manifest „Către proletariatul din întreaga lume", în care chema la luptă energică pentru cucerirea puterii de către clasa muncitoare. După primul congres al Cominternului mişcarea revoluţionară a luat o dezvoltare tot mai mare: în martie-aprilie 1919 au luat fiinţă republici sovietice în Ungaria şi Bavaria, iar în ţările Europei a crescut mişcarea pentru apărarea Rusiei Sovietice; în martie 1920 a avut loc o grevă generală a proletariatului german; în ţările capitaliste se produceau fără încetare puternice acţiuni revoluţionare ale muncitorilor şi soldaţilor. În martie 1919 a avut loc o răscoală a oamenilor muncii din Coreea împotriva imperialismului japonez. În acelaşi an s-a intensificat mişcarea antiimperialistă şi antifeudală în China, s-a dus lupta pentru răsturnarea monarhiei în Turcia, iar popoarele Indiei, Indoneziei şi ale altor ţări s-au ridicat împotriva imperialismului. Au luat fiinţă partide comuniste în Anglia, Spania, Mexic, S.U.A., Bulgaria, Turcia, Indonezia ş.a. A crescut numărul membrilor partidelor comuniste. Totodată a ieşit însă la iveală şi slăbiciunea tinerelor partide comuniste. În partidele din Germania, Anglia, Italia ş.a. şi-a făcut apariţia boala „stîngismului", a sectarismului. „Comuniştii de stînga" se pronunţau împotriva participării comuniştilor la parlamentele burgheze şi la sindicatele reformiste. O primejdie şi mai gravă şi mai directă o reprezentau grupările centriste (vezi *Centrism*), îndărătul cărora se ascundea oportunismul liderilor vechilor partide şi al conducătorilor Internaţionalei a II-a.

Congresul al II-lea al Cominternului (19 iulie — 7 august 1920), la care au participat delegaţi ai partidelor comuniste şi ai organizaţiilor muncitoreşti din 41 de ţări, a avut un rol deosebit de important pentru înarmarea tuturor partidelor comuniste cu experienţa istorică de importanţă mondială, acumulată de Partidul Comunist (bolşevic) din Rusia în biruirea primejdiei centrismului şi a sectarismului. Succesul lucrărilor congresului a fost pregătit de o serie de lucrări programatice ale lui Lenin şi în primul rînd de cartea sa „«Stîngismul» — boala copilăriei comunismului". Congresul a orientat toate partidele comuniste spre cucerirea rezervelor revoluţiei proletare — ţărănimea muncitoare şi popoarele coloniale asuprite. Cele „21 de condiţii" pentru primirea în Comintern, adoptate de congres, au închis elementelor necomuniste, şi în primul rînd celor centriste, accesul în Internaţionala Comunistă, stabilind principiile politice şi organizatorice ce trebuiau aplicate de partidele comuniste pentru a se putea transforma în adevărate partide marxiste de tip nou.

În centrul atenţiei Congresului al III-lea (22 iunie — 12 iulie 1921) au stat probleme de tactică, Congresul a ţinut seamă de învăţămintele luptelor revoluţionare din Italia (1920) şi Germania (1921), care au scos la

iveală primejdia ca în condițiile create de teroarea albă tot mai accentuată, avangarda comunistă să se izoleze de mase. Congresul a trasat ca sarcină centrală desfășurarea unei activități îndelungate și multilaterale a partidelor comuniste în rîndul maselor și cucerirea majorității decisive a clasei muncitoare.

Din însărcinarea Congresului al III-lea, Comitetul Executiv al Cominternului a elaborat în decembrie 1921 tezele despre tactica *Frontului unic muncitoresc*. Aceste teze au fost aprobate la Congresul al IV-lea al Cominternului (5 noiembrie — 5 decembrie 1922), care a făcut totodată bilanțul primei experiențe de aplicare a acestei tactici, relevînd atît devierile oportuniste de dreapta, cît și cele de stînga comise de conducerea mai multor partide comuniste în cursul aplicării acestei tactici.

Perioada de avînt revoluționar din 1917—1923 a cedat locul unei perioade de stabilizare vremelnică și relativă a capitalismului. Clasa muncitoare din țările capitaliste a trecut de la lupta directă pentru cucerirea puterii la lupta de apărare împotriva ofensivei economice și politice a burgheziei, strîngîndu-și rîndurile în vederea luptelor viitoare pentru eliberarea sa socială.

Congresul al V-lea (17 iunie — 8 iulie 1924) s-a desfășurat sub semnul consolidării economice și politice a U.R.S.S. și al sporirii forțelor Cominternului, pe de o parte, și al activizării elementelor reacționare extremiste într-o serie de țări europene, pe de altă parte. Sintetizînd învățămintele și experiența luptelor de clasă din perioada 1918—1923, congresul a arătat importanța primordială a bolșevizării partidelor comuniste, adică a însușirii de către acestea a bazelor ideologice, teoretice și organizatorice ale leninismului și a justei lor aplicări în funcție de condițiile concrete și de particularitățile fiecărei țări, a arătat marea importanță a transformării partidelor comuniste în puternice partide de masă, care să îmbine intransigența revoluționară cu lupta pentru revendicările de zi de zi ale tuturor oamenilor muncii. Bolșevizarea partidelor comuniste a fost realizată de Comintern printr-o luptă neobosită împotriva tuturor formelor de oportunism, împotriva elementelor de dreapta și a celor trotkiste. Trotkiștii au fost înfrînți la plenara a VII-a lărgită a Comitetului executiv al Cominternului (22 noiembrie—16 decembrie 1926), iar în 1927 au fost excluși din Comintern.

Pentru bolșevizarea partidelor comuniste și pentru înfrîngerea oportuniștilor de dreapta, au fost de primă importanță hotărîrile Congresului al VI-lea (17 iulie — 1 septembrie 1928). Programul marxist-leninist al Cominternului, adoptat de congres, a înarmat partidele comuniste cu perspectiva clară a luptei într-un moment cînd stabilizarea capitalismului începea să se clatine și creștea primejdia unui nou război mondial — înainte de toate a unui război împotriva U.R.S.S. Pe baza experienței revoluției chineze, congresul a indicat și căile de soluționare a principalelor probleme ale mișcării revoluționare din colonii și semicolonii.

Criza economică mondială, care începuse în 1929, a pus capăt perioadei de stabilizare relativă a capitalismului și a declanșat un nou avînt revoluționar în țările capitaliste și în cele coloniale. Burghezia a început să caute ieșirea din criza economică și salvarea de revoluție pe calea fascizării (vezi *Fascism*) și a pregătirii unui nou război.

Pentru a stabili tactica luptei împotriva fascismului, a fost convocat congresul al VII-lea al Cominternului (25 iunie — 20 iulie 1935). Pe vremea aceea, partidele comuniste reprezentau deja o forță serioasă și erau urmate de mase importante ale clasei muncitoare. În perioada Congresului al VII-lea făceau parte din Comintern 76 de partide, dintre care numai 22 erau partide legale.

Congresul și-a concentrat atenția asupra luptei împotriva fascismului și a războiului. Ca sarcină deosebit de importantă pentru mobilizarea oamenilor muncii la lupta împotriva fascismului, Congresul al VII-lea a cerut partidelor comuniste din toate țările ca pe baza frontului unic proletar să lupte pentru crearea unui larg *Front popular* antifascist. Călăuzindu-se de hotărîrile Congresului al VII-lea, partidele comuniste au stat pretutindeni în fruntea largii mișcări a maselor populare împotriva fascismului și a războiului.

Mișcarea antifascistă a luat o mare amploare după izbucnirea celui de-al doilea război mondial și, în special, după începutul Marelui Război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei. În toate țările ocupate, partidele comuniste au organizat lupta de eliberare a oamenilor muncii, unind toate păturile patriotice ale populației într-un front național.

În timpul celui de-al doilea război mondial, sarcinile tuturor partidelor comuniste au devenit mai complexe, iar condițiile de luptă mai diferite. Totodată partidele comuniste au crescut și s-au întărit, conducînd lupta de clasă a proletariatului cu mai multă pricepere, experiență și autoritate. Menținerea unui singur centru de conducere a partidelor comuniste nu putea decît să frîneze creșterea mișcării comuniste. Încă la Congresul al VII-lea al Cominternului s-a subliniat în rezoluția adoptată cu privire la raportul Comitetului Executiv rolul și răspunderea tot mai mare a fiecărei secții, precum și necesitatea de a se concentra conducerea operativă la aceste secții. Congresul a cerut Comitetului Executiv să evite amestecul direct în chestiunile organizatorice interne ale partidelor comuniste.

Față de noua situație, prezidiul C.E.I.C., cu aprobarea majorității covîrșitoare a partidelor comuniste, a luat în mai 1943 hotărîrea de a dizolva Internaționala Comunistă.

Rolul și meritul istoric al Cominternului a fost de a fi stabilit și întărit legăturile dintre oamenii muncii din diferitele țări, de a fi rezolvat în noile condiții create după primul război mondial problemele teoretice ale mișcării muncitorești, de a fi stabilit principiile generale ale propagandei și agitației comuniste, de a fi apărat învățătura marxist-leninistă de vulgarizare și de denaturare de către oportuniștii de toate nuanțele și de a fi călit cadrele de conducere ale partidelor comuniste. În felul acesta au fost create condițiile pentru transformarea tinerelor partide comuniste în partide muncitorești de masă.

INTERNAȚIONALA COMUNISTĂ A TINERETULUI (I.C.T.) — organizație internațională a tineretului muncitor revoluționar.

Din inițiativa lui V. I. Lenin, a fost convocat la Berlin (20—26 noiembrie 1919) primul Congres al tineretului socialist. La congres s-a hotărît constituirea Internaționalei Comuniste a Tineretului și aderarea ei la Internaționala Comunistă cu drepturile unei secțiuni. Congresul al II-lea (9—23 iulie 1921) a dezbătut și a rezolvat problema relațiilor dintre partidele comuniste și uniunile tineretului comunist. Congresul al III-lea (4—16 decembrie 1922) și-a concentrat atenția asupra luptei pentru revendicările specifice ale tineretului muncitor. Congresul al IV-lea (15—25 iunie 1924) a dezbătut probleme organizatorice și de propagare a leninismului. Congresul al V-lea (20 august—18 septembrie 1928) a adoptat programul I.C.T. Congresul al VI-lea (25 septembrie — 11 octombrie 1935) a chemat la crearea unui front unic al tineretului în vederea luptei împotriva fascismului și a războiului. I.C.T. a avut secțiuni (în majoritate ilegale) în 56 de țări. Organele conducătoare ale I.C.T. erau: Congresul mondial și Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste a Tineretului (C.E.I.C.T.). În urma dizolvării *Internaționalei*

Comuniste, a fost dizolvată în 1943 și I.C.T.

INTERNAȚIONALA SINDICALĂ DE LA AMSTERDAM — uniunea internațională a sindicatelor reformiste, constituită în iulie 1919 la Congresul de la Amsterdam.

Întreaga activitate a acestei organizații e legată de politica partidelor oportuniste ale Internaționalei a II-a. Internaționala de la Amsterdam s-a pronunțat în favoarea colaborării dintre burghezie și proletariat, respingînd formele revoluționare de luptă a clasei muncitoare. Liderii ei au căutat să provoace o sciziune în rîndurile mișcării muncitorești. Ei spărgeau grevele, excludeau din rîndurile Internaționalei de la Amsterdam sindicatele în care se întăreau forțele revoluționare, sprijineau activ politica cercurilor guvernante din statele imperialiste, ostilă Uniunii Sovietice.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Internaționala de la Amsterdam și-a încetat de fapt activitatea și la 14 decembrie 1945 a fost dizolvată în mod oficial.

INTERNAȚIONALA SOCIALISTĂ — uniunea internațională a partidelor socialiste din țările capitaliste, conduse de socialiști de dreapta; a fost creată în iulie 1951 la Conferința de la Frankfurt-pe-Main, ca un „succesor firesc" al *Internaționalei a II-a*.

Întreaga muncă pregătitoare pentru crearea acestei uniuni a fost desfășurată de așa-numitul comitet al conferințelor socialiste internaționale — „Comisco" —, creat în decembrie 1947 de un grup de *socialiști de dreapta* dintr-o serie de țări din Europa occidentală. Inițiatorii creării Internaționalei socialiste au fost laburiștii englezi și liderii A.F.L. — C.I.O.

Spre deosebire de Internaționala a II-a, care încercase să-și mascheze oportunismul prin jurăminte de credință făcute marxismului, Internaționala socialistă a renunțat pe față la marxism, declarîndu-l „infirmat" și „învechit", și a proclamat așa-numitele „principii ale socialismului democratic". O serie de hotărîri ale Internaționalei socialiste au de fapt ca scop să împiedice desfășurarea mișcării maselor pentru o pace trainică, pentru interesele clasei muncitoare și pentru unitatea rîndurilor ei.

INTERNAȚIONALĂ — vezi *Internaționala I*, *Internaționala a II-a*, *Internaționala Comunistă*.

INTERNAȚIONALISM PROLETAR — ideologia și politica solidarității internaționale a muncitorilor și a tuturor oamenilor muncii. Ideea internaționalismului proletar a fost formulată și fundamentată pentru prima oară de K. Marx și F. Engels. Expresia ei politică a fost lozinca: „Proletari din toate țările, uniți-vă!", lansată în „Manifestul Partidului Comunist". Ideea internaționalismului proletar a fost dezvoltată mai departe în lucrările lui V. I. Lenin, în hotărîrile P.C.U.S. și ale celorlalte partide comuniste și muncitorești frățești.

Marxism-leninismul pornește de la faptul că proletariatul fiecărei țări luptă împotriva propriei sale burghezii, pentru interesele oamenilor muncii din țara sa, pentru cauza păcii și a socialismului. Dar muncitorii din toate țările au interese vitale comune și un dușman de clasă comun, în burghezia din lumea întreagă. De aici rezultă necesitatea ca muncitorii de toate naționalitățile și din toate țările să-și acorde sprijin reciproc în lupta lor pentru cauza comună a lichidării capitalismului și pentru construirea comunismului.

Pînă la victoria Marii Revoluții din Octombrie, internaționalismul însemna solidaritatea internațională a muncitorilor în vederea răsturnării capitalismului și a cuceririi puterii de stat. După Revoluția din Octombrie, internaționalismul proletar și-a găsit expresia și în sprijinirea Statului sovietic de către mișcarea muncitorească mondială, precum și în sprijinirea mișcării muncitorești mondiale de către oamenii muncii din U.R.S.S. În perioada de după război, cînd sistemul socialist a ieșit din cadrul unui

singur stat, internaționalismul proletar se exprimă în sprijinirea reciprocă a clasei muncitoare din diferite țări, în întărirea solidarității detașamentelor naționale ale mișcării muncitorești internaționale. Principiile internaționalismului proletar stau la baza relațiilor dintre țările care alcătuiesc lagărul socialist.

Marxism-leninismul dezvăluie unitatea indisolubilă a intereselor naționale și internaționale ale oamenilor muncii care luptă pentru socialism. Lupta pentru socialism are un caracter internațional. Dar calea concretă spre socialism este determinată de condițiile istorice concrete, de raportul concret dintre forțele de clasă atît în țara respectivă, cît și pe scară internațională. V. I. Lenin scrie: „Toate națiunile vor ajunge la socialism, aceasta e inevitabil, dar toate vor ajunge nu chiar în același fel, fiecare va aduce un specific într-o formă sau alta a democrației, într-o varietate sau alta a dictaturii proletariatului, într-un ritm sau altul al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieții sociale".

Partidele comuniste și muncitorești din toate țările atribuie o mare importanță experienței Uniunii Sovietice, care a construit socialismul pentru prima oară în lume, în condiții extrem de grele. În lupta lor pentru construirea noii societăți, partidele comuniste și muncitorești frățești țin seama, în afară de condițiile concrete din țările lor, și de legile principale, a căror necesitate a fost demonstrată de experiența U.R.S.S. și a celorlalte țări socialiste. Aceste legi generale sînt: rolul conducător al clasei muncitoare și al partidului ei marxist-leninist în înfăptuirea revoluției proletare și instaurarea dictaturii proletariatului, alianța clasei muncitoare cu masa principală a țărănimii și cu celelalte pături ale oamenilor muncii, înlocuirea proprietății capitaliste prin proprietatea socialistă, dezvoltarea planificată a economiei, transformarea socialistă a agriculturii, înfăptuirea revoluției socialiste în domeniul ideologiei și al culturii, lichidarea asupririi naționale, apărarea cuceririlor socialismului împotriva dușmanilor, politica internaționalismului proletar.

Internaționalismul proletar corespunde intereselor naționale și se îmbină cu patriotismul socialist, deoarece o adevărată luptă pentru interesele patriei, pentru libertatea și independența ei, nu este posibilă decît pe calea dezvoltării socialiste, a colaborării frățești cu celelalte țări socialiste și a solidarității cu mișcarea muncitorească internațională.

Internaționalismul proletar stă la baza politicii Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, care educă poporul sovietic în spiritul internaționalismului și al stabilirii de legături frățești cu oamenii muncii din toate țările. Partidele comuniste din toate țările duc o luptă energică pentru unitatea națională și internațională a clasei muncitoare, considerînd această unitate drept principala cerință a internaționalismului proletar, drept o condiție din cele mai importante a succesului luptei pentru o pace trainică, democrație și socialism.

„INTERNATIONAL NEWS SERVICE" — agenție de presă americană, creată în 1909. Aparține concernului de presă „Hearst", care are strînse legături cu monopolurile din Wall Street. Agenția furnizează informații unui număr de peste 1.000 de ziare din S.U.A.

INTERPELARE (mai ales în statele burgheze) — întrebare specială adresată în parlament de un deputat guvernului cu privire la politica generală sau la diferite acte ale miniștrilor. Interpelarea se deosebește de întrebările obișnuite care se pun miniștrilor în cameră, prin aceea că în cazul interpelării, răspunsul ministrului e în mod obligatoriu urmat de discuții și de adoptarea unei rezoluții de către parlament. În cazul întrebărilor simple, parlamentul ascultă doar

răspunsul ministrului, fără a-l supune discuției.

INTERVENȚIE — invazie armată sau amestec al unui stat capitalist în treburile interne ale altui stat cu scopul de a înăbuși o revoluție, de a acapara teritorii, de a obține avantaje speciale, de a-și instaura dominația etc.

În 1918—1920 puterile imperialiste au încercat să înăbușe prin intervenție armată tînăra Republică sovietică și să restaureze capitalismul în Rusia. Agresiunea armată a capitalului internațional împotriva țării socialismului s-a soldat însă cu un eșec total. În 1936—1939 Germania hitleristă și Italia fascistă au intervenit în Spania pentru a asigura victoria rebelilor franchiști.

Un exemplu tipic de intervenție este invazia trupelor americane și engleze în iulie 1958 în țările arabe — Iordania și Liban.

INTERVIU — convorbire, destinată publicării, între un om politic, un militant pe tărîm social sau în orice alt domeniu și un ziarist.

INTUIȚIE — capacitate a conștiinței omenești de a presimți sau ghici în unele cazuri adevărul, sprijinindu-se pe experiența trecută și pe cunoștințe concrete, dobîndite anterior. Filozofia idealistă înțelege prin intuiție o stare de „inspirație", în care omul ar putea cunoaște adevărul fără participarea activității raționale a conștiinței. Idealismul atribuie intuiției un caracter misterios, mistic. În realitate, îndărătul intuiției stă experiența, cunoștințele dobîndite anterior, care, acumulîndu-se pe nesimțite, sugerează, cînd ajung la un anumit nivel, soluția problemei. De aceea materialismul dialectic respinge explicația care face din intuiție o cunoaștere de un gen deosebit, de esență divină, înnăscută etc.

INVESTIȚIE — plasare de fonduri într-o întreprindere. În țările capitaliste investiția este o formă a acumulării de capital.

Investiție în străinătate — plasare de capital în străinătate, cuprinzînd nu numai investirea de capital în întreprinderi, dar și în împrumuturi, hîrtii de valoare etc. Deosebit de mari sînt investițiile capitaliștilor în țările coloniale și dependente, din care monopolurile capitaliste storc profituri uriașe. Creșterea investițiilor în străinătate este un indiciu al accentuării parazitismului și putrezirii capitalismului, deoarece această creștere are loc în detrimentul dezvoltării economice în propria țară și duce la creșterea păturii parazitare a *rentierilor*.

IOBĂGIE — instituție a dreptului feudal, consfințind dependența țăranului de moșier și dreptul acestuia din urmă de a dispune de persoana, averea și munca țăranului. Legalizează proprietatea incompletă a feudalului asupra lucrătorului din producție — asupra iobagului — , pe care feudalul nu-l mai poate ucide, ca în orînduirea sclavagistă, dar pe care-l poate vinde sau cumpăra. Baza iobăgiei e proprietatea feudalului asupra principalului mijloc de producție — pămîntul —, de care este legat țăranul iobag.

Iobăgia în Rusia — a apărut și s-a dezvoltat o dată cu proprietatea funciară feudală. Creșterea marii proprietăți funciare în vechiul stat rus a dus treptat la aservirea de către cneji, boieri și mănăstiri a maselor de țărani liberi, membri ai obștiilor (smerzi). În stadiul inițial al dezvoltării relațiilor feudale, principala formă a servituților feudale a fost *claca*. Pe măsura creșterii orașelor, economia feudală era tot mai mult legată de piață. Servituțile feudale sporeau, iar dijma în natură și în bani a luat o mare extindere, claca însă n-a fost desființată. În Rusia aservirea definitivă a țăranilor s-a produs între sfîrșitul secolului al XVI-lea și jumătatea secolului al XVII-lea. Țăranii aflați în dependență feudală și-au păstrat formal dreptul de „plecare", adică de trecere la un alt

feudal, dar în practică această trecere era aproape imposibilă, deoarece țăranul trebuia să-și abandoneze gospodăria. O lege din 1497 permitea țăranilor „plecarea" o singură dată pe an, în săptămîna înainte și în cea după ziua de 26 noiembrie — ziua Sfîntului Gheorghe (Iuri).

Din 1581 au început să se introducă „ani de interdicție", adică ani în care legea zilei Sfîntului Gheorghe era abrogată, iar trecerea țăranilor de la un moșier la altul a fost complet interzisă. În ultimul deceniu al secolului al XVI-lea a început o intensă urmărire a fugarilor. În 1649, trecerea țăranilor a fost definitiv interzisă. Toți țăranii fugari, indiferent de data cînd fugiseră, erau înapoiați moșierului. Aceasta a însemnat legalizarea definitivă a iobăgiei de către stat.

În secolul al XVIII-lea, iobăgia a luat în Rusia forme și mai cumplite. Moșierul avea dreptul să vîndă, să cumpere și să schimbe pe țărani, să-i căsătorească după bunul său plac, să-i mute dintr-un loc într-altul, să-i deporteze în Siberia, să-i dea ca soldați. Fără aprobarea moșierului, iobagul nu putea părăsi moșia, nu putea dobîndi avere etc. Ca urmare a extinderii relațiilor comerciale, a intensificării exportului de produse agricole în Europa apuseană și a creșterii aparatului de stat și a armatei, servituțile țăranilor — claca și dijma — deveneau tot mai grele. Iobăgia și-a atins apogeul pe timpul Ecaterinei a II-a, care a interzis țăranilor pînă și să se plîngă împotriva moșierilor. Răspunsul la intensificarea asupririi feudale au fost răscoalele țărănești ale lui *Bolotnikov*, *Razin*, Bulavin, *Pugaciov*, care s-au produs în secolele XVII-XVIII. În urma dezvoltării relațiilor capitaliste în Rusia și sub influența mișcării revoluționare tot mai puternice, iobăgia a fost desființată în secolul al XIX-lea (vezi *„Reforma țărănească" din 1861)*.

În Europa occidentală, aservirea țăranilor a căpătat un caracter de masă în secolele VIII—IX. În majoritatea țărilor, iobăgia a fost desființată în secolul al XV-lea, dar rămășițe de dependență feudală s-au menținut pînă în zilele noastre. În țările de democrație populară, aceste rămășițe au dispărut după efectuarea *reformelor agrare*.

IORDANIA — stat în Asia; denumire oficială: „Regatul hașimit al Iordaniei". Se învecinează cu R. A.U., Irac, Arabia Saudită și Izrael. *Suprafața:* 96.500 km², din care circa $^4/_5$ sînt deșert; *populația:* 1.402.000 (1956), în majoritate arabi. Capitala: Amman.

Iordania este o țară agrară slab dezvoltată. Ramura agricolă cea mai dezvoltată e creșterea animalelor. În oaze se cultivă cereale, măsline, fructe. Deși posedă rezerve însemnate de zăcăminte minerale (fosfați, cupru, fier), industria este slab dezvoltată. Prin teritoriul Iordaniei trec două conducte de petrol: cea irachiană (de la Kirkuk la Haifa), aparținînd unei societăți engleze (nu mai funcționează din 1948), și cea transarabică (de la golful Persic la portul libanez Saida) aparținînd capitalului american.

Înaintea primului război mondial, teritoriul Iordaniei făcea parte din imperiul otoman. În urma înfrîngerii Turciei în primul război mondial, Iordania a fost pusă în 1922 sub administrația Angliei ca putere mandatară. Independența Iordaniei a fost proclamată în 1946. În conformitate cu tratatele din 1946 și 1948, Anglia a căpătat dreptul de a menține trupe și de a construi baze militare în Iordania.

În 1955, sub presiunea maselor populare, guvernul Iordaniei a refuzat să adere la *pactul de la Bagdad*, organizat de imperialiști, iar în 1956 a înlăturat de la conducerea armatei (Legiunea arabă) grupul de ofițeri englezi în frunte cu generalul Glubb. În martie 1957 a fost denunțat tratatul inegal anglo-iordanian. Imperialiștii apuseni, neliniștiți de creșterea mișcării de eliberare națională, au organizat o lovitură de stat care a

adus la putere agenturile lor. În 1957 au fost dizolvate partidele politice, sindicatele au fost interzise, iar reacțiunea a dezlănțuit teroarea împotriva activiștilor progresiști. Masele populare din Iordania luptă împotriva aderării la *„doctrina Eisenhower"*.

Iordania este o monarhie constituțională.

Partidul Comunist din Iordania, înființat în 1951, se află în ilegalitate.

IPOTEZĂ — presupunere științifică nedovedită încă prin fapte. Ipoteza confirmată de practică devine teorie științifică dovedită sau lege. În sensul larg al cuvîntului, ipoteza înseamnă presupunere.

IRAC (în trecut Mesopotamia) — stat arab în Orientul apropiat. Se învecinează cu Iran, Turcia, Republica Arabă Unită, Iordania, Arabia Saudită și Kuweit. *Suprafața:* 444.400 km²; *populația:* circa 5.200.000 (1955), dintre care peste 79% arabi și peste 16% kurzi, restul fiind iranieni, armeni, turci. Capitala: Bagdad. Orașe importante: Mosul, Basra și Kirkuk.

Iracul este o țară agrară slab dezvoltată, cu rămășițe feudale în economie. 90% din populație lucrează în agricultură. O mare parte a pămîntului este concentrată în mîinile moșierilor și ale șeik-ilor. Țăranii (fellahii) se află într-o stare de dependență semifeudală. Principalele ramuri ale economiei sînt lucrarea pămîntului și creșterea animalelor. Se cultivă orz, grîu, orez, bumbac, tutun, viță de vie și curmali. Curmalele sînt principalul produs agricol de export al Irakului și acoperă peste 70% din cererea pieței externe.

Subsolul Irakului este bogat în petrol (2.943,6 milioane de tone), care a fost acaparat de capitalul străin. Petrolul extras (în 1956 — peste 31.000.000 de tone) se transportă prin conducte din Kirkuk — centrul petrolifer — pînă la malul Mării Mediterane, în portul libanez Tripoli și în portul sirian Banias. Industria prelucrătoare, slab dezvoltată, este reprezentată prin mici întreprinderi meșteșugărești de textile, pielărie, morărit, fabrici de săpun etc. Rolul principal în economie îl are capitalul englez. Societățile engleze sînt concurate de monopolurile americane, care caută să acapareze în întregime bogățiile petrolifere ale țării.

Pînă la primul război mondial, Mesopotamia a fost o provincie turcă. După război a trecut în stăpînirea Angliei, care a creat aici Irakul, un stat sub mandat, complet subordonat ei. Față de creșterea mișcării de eliberare națională din Irac, Anglia a fost nevoită să renunțe la mandat și să-l înlocuiască prin tratatul inegal anglo-irachian din 1930, care îi acorda dreptul de a menține trupe și de a instala baze militare pe teritoriul irachian. În 1932, Irakul a fost oficial proclamat stat independent. În 1948, Anglia a încercat să impună Irakului un nou tratat, care să mențină controlul militar englez asupra țării, ceea ce a provocat o insurecție populară. Tratatul nu a fost ratificat.

După război s-a accentuat penetrația S.U.A. în Irac. În 1949—1950, S.U.A. au încheiat cu guvernul irachian o convenție privind acordarea unui împrumut și a unui „ajutor" militar. În februarie 1955 a fost încheiat pactul militar turco-irachian, care a devenit nucleul *pactului de la Bagdad.* În aprilie 1955 a aderat la acest pact și Anglia; tratatul din 1930 a fost înlocuit printr-un nou acord, care menține dependența Irakului față de Anglia și dreptul forțelor militare aeriene engleze de a folosi baze aeriene irachiene. În noiembrie 1955, Irakul a aderat la pactul de la Bagdad, iar în 1957 la *„doctrina Eisenhower"*.

Pînă la 14 iulie 1958 Irakul a fost o monarhie constituțională, în frunte cu un rege, care dispunea de mari prerogative.

La 14 iulie 1958, în urma insurecției conduse de ofițeri patrioți ai armatei irachiene și de fruntașii marcanți ai opoziției, monarhia a fost răsturnată și Irakul a fost proclamat republică. În fruntea noului guvern

se află generalul Abdel Kerim Kassim. Noul guvern s-a declarat credincios principiilor Bandungului și a anunțat ieșirea Iracului din *pactul de la Bagdad.*

Din guvern fac parte, pe lîngă conducătorii militari ai răscoalei patriotice, reprezentanți ai partidelor burgheze antimonarhice „Al istiqlal" („partidul independenței), „partidul național-democrat" etc.

Partidul Comunist din Irac, înființat în 1934, activează în ilegalitate.

IRAN — stat în sud-vestul Asiei. Se învecinează cu U.R.S.S., Pachistan, Afganistan, Turcia și Irac. *Suprafața:* 1.630.000 km²; *populația:* 18.900.000 (1956), dintre care 3.000.000 nomazi; 46,2% din locuitori sînt iranieni, 21,7% sînt azerbaigeanieni, iar restul sînt curzi, arabi, turcmeni, beludji, armeni ș.a. Capitala: Teheran. Orașe importante: Tebriz, Mehșed, Șiraz, Ispahan, Abadan (centrul industriei petrolifere).

Iranul este o țară agrară. Principalele culturi sînt: grîul, orezul, orzul, bumbacul, tutunul, pomii fructiferi, vița de vie și macul pentru extragerea opiului. În regiunile muntoase și de semideșert este dezvoltată creșterea animalelor (vite cornute mari, oi, capre), cu care se ocupă ¼ din populație.

În agricultură predomină relațiile feudale. Din întreaga suprafață arabilă, 56% aparțin moșierilor, care reprezintă 1% din numărul proprietarilor de pămînt, 27% — statului, familiei șahului, moscheilor și altor instituții clericale, iar 17% — țăranilor. 60% dintre țărani nu au pămînt și sînt nevoiți să-l arendeze în dijmă. Pentru folosirea pămîntului sau a apei, țăranii sînt nevoiți să cedeze proprietarilor funciari pînă la $^4/_5$ din recoltă.

Dintre bogățiile subsolului, are o deosebită importanță petrolul. Cele mai bogate zăcăminte (circa 4 miliarde de tone) se găsesc în sud-vestul țării. Începînd din 1909, extracția de petrol a fost monopolizată de Societatea petroliferă anglo-iraniană; peste 50% din acțiunile ei aparțineau guvernului englez. Din 1909 pînă în 1950, Societatea petroliferă anglo-iraniană a extras 300.000.000 tone de petrol, iar profitul realizat a fost de 800.000.000 de lire sterline, în timp ce Iranului îi plătea cel mult 1.000.000 de lire sterline anual. Sub presiunea maselor, guvernul iranian a adoptat în martie 1951 legea cu privire la naționalizarea industriei petrolifere. Societatea petroliferă anglo-iraniană a fost lichidată, iar concesionarii și întregul personal tehnic au fost expulzați din Iran.

În septembrie 1954, după căderea guvernului Mosaddîk, între guvernul iranian și un consorțiu internațional, din care fac parte cinci dintre cele mai mari societăți petrolifere americane, societatea anglo-olandeză „Royal Dutch Shell", o societate franceză și fosta societate petroliferă anglo-iraniană (căreia îi aparțin 40% din acțiunile consorțiului), a fost încheiată o convenție pe termen de 25 de ani, cu drept de prelungire pe încă trei termene de cîte 5 ani. Convenția prevede controlul străin asupra resurselor petrolifere ale Iranului și asupra prelucrării și desfacerii petrolului. Industria prelucrătoare este slab dezvoltată și este reprezentată mai ales de rafinării de petrol, fabrici textile, de zahăr, de prelucrare a ceaiului, precum și de ateliere meșteșugărești.

În toamna 1955, Iranul a aderat la *pactul de la Bagdad.*

Iranul este o monarhie constituțională, avînd în frunte un șah. Medjlisul (camera inferioară) e ales pe termen de doi ani. În 1949 s-a înființat o cameră superioară (senatul), ai cărei membri sînt în parte aleși pe baza unui ridicat cens de avere, iar în parte numiți de către șah. Puterea efectivă aparține grupărilor burghezo-moșierești.

Lupta împotriva jugului imperialist, pentru îmbunătățirea situației

oamenilor muncii, democrație și socialism este dusă de Partidul Popular al Iranului (Tudeh), întemeiat în 1941, și care din 1949 se află în ilegalitate.

IRLANDA (Eire) — stat care ocupă cea mai mare parte a insulei cu același nume. *Suprafața:* 68.900 km²; *populația:* 2.895.000 (1956), în majoritate irlandezi. Capitala și cel mai important port: Dublin.

Timp de multe veacuri, Irlanda s-a aflat în dependență colonială față de Anglia. În urma creșterii mișcării de eliberare națională și a războiului de partizani, dus de irlandezi împotriva englezilor (1919—1921), cea mai mare parte a insulei (Eire) a căpătat statutul de *dominion*, iar partea mai mică, situată în nord (Ulster), a rămas provincie engleză. Autonomia acordată Irlandei de sud în cadrul imperiului britanic și tratatul anglo-irlandez din 1921 au scindat în mod artificial țara și au menținut în fapt dependența ei față de imperialismul englez. În 1937, Irlanda și-a proclamat independența, menținînd numai sistemul întreținerii relațiilor externe în numele regelui Angliei. În 1949, guvernul irlandez a abrogat și aceste legături cu Anglia. Începînd din noiembrie-decembrie 1956 lupta poporului irlandez pentru unificarea țării s-a intensificat.

Irlanda este o țară agrară. Circa 40% din populația activă se ocupă cu agricultura. Predomină creșterea animalelor. Producția vegetală ocupă un loc neînsemnat și nu acoperă necesitățile de cereale ale țării. Hrana de bază a oamenilor muncii este cartoful. Pescuitul maritim și fluvial a luat o mare dezvoltare. Principalele ramuri industriale sînt: industria alimentară (bere, unt, brînzeturi și băuturi spirtoase), industria textilă și de confecții, pielăria. Se extrag, în mică cantitate, cărbuni. În orașul Kork a fost construită de americani o uzină de asamblare a automobilelor „Ford". Se importă cereale, produse industriale și utilaj industrial. Se exportă în special animale vii, produse animale și băuturi spirtoase. 90% din export merge în Anglia, ceea ce pune Irlanda într-o situație de dependență față de economia engleză. Din cauza lipsei de pămînt și a slabei dezvoltări a industriei, o parte a populației e silită să emigreze.

Conform constituției din 1937, Irlanda este o republică în frunte cu un președinte. Parlamentul se compune din Camera reprezentanților și Senat. În parlament sînt reprezentate partidele burgheze: Fianna-Fáil, partid naționalist, exponent al intereselor burgheziei urbane și rurale; partidul Fine Gael, susținător al intereselor marii burghezii, avînd legături cu capitalul străin; partidul laburist, condus de socialiștii de dreapta. Există și o organizație muncitorească progresistă — Liga muncitorească irlandeză.

„ISKRA" — primul ziar politic, ilegal, pe întreaga Rusie, al marxiștilor revoluționari, organ de luptă al P.M.S.D.R. Primul număr al „Iskrei" a apărut la 11 (24) decembrie 1900 la Leipzig; numerele următoare au apărut la München, apoi, din aprilie 1902, la Londra, iar din primăvara 1903 la Geneva. Organizatorul și conducătorul „Iskrei" a fost V.I. Lenin. „Iskra" a jucat un foarte mare rol în crearea partidului comunist, în elaborarea programului și principiilor organizatorice ale partidului, a luptat împotriva oportuniștilor, pentru hegemonia proletariatului în revoluție, și a pregătit cimentarea ideologică și organizatorică a partidului. „Iskra" a unit cercurile și grupurile social-democrate răzlețe și a pregătit Congresul al II-lea al partidului, care într-o hotărîre specială a relevat rolul excepțional al ziarului în lupta pentru crearea partidului, declarîndu-l organ central al P.M.S.D.R. În paginile „Iskrei", Lenin a fundamentat sub toate aspectele planul de făurire a partidului și l-a susținut în luptă intransigentă cu „economismul" și oportunismul internațional. Redacția „Iskrei" a dus

o corespondență regulată cu organizațiile locale și a avut o rețea de agenți — revoluționari de profesie — care difuzau ideile „Iskrei" și înființau organizații iskriste în întreaga Rusie. Cei mai de seamă agenți ai „Iskrei" au fost: I.V. Babușkin, N.E. Bauman, M.I. Kalinin, V.K. Kurnatovski, V.Z. Keţhoveli, M.M. Litvinov, A.G. Ţulukidze. Secretar al „Iskrei" a fost N.K. Krupskaia. În cadrul redacției, Lenin a apărat neabătut linia revoluționară împotriva celorlalți membri ai redacției (Plehanov, Martov, Potresov, Akselrod, Zasulici), care ulterior au devenit menșevici. După numărul 51, apărut în octombrie 1903, menșevicii au pus mîna pe conducerea ziarului. La 19 octombrie 1903, Lenin a demisionat din redacția „Iskrei", cu scopul de a-și consolida poziția în C.C. al partidului și de a lupta de aici împotriva oportuniștilor. Menșevicii au scos „Iskra" pînă în octombrie 1905, dar, după plecarea lui Lenin din redacție, ziarul nu s-a mai bucurat de popularitate în rîndurile clasei muncitoare.

ISLAM — (islamism, mahomedanism) — religie răspîndită în țările Orientului apropiat și mijlociu, în Africa, pe o parte a teritoriului U.R.S.S. (printre popoarele din Asia centrală, Caucaz ș.a.), precum și în țările balcanice. Islamul a apărut în Arabia la începutul secolului al VII-lea. El propovăduiește credința în dumnezeu — allah — și în profetul său — Mohamet —, în duhuri rele și bune, în viața de apoi, în învierea morților și în predestinare. Islamul a instituit un mare număr de diferite interdicții, posturi și ritualuri religioase, care au un rol extrem de negativ în viața credincioșilor. Ca orice religie, islamul propovăduiește idei antiștiințifice, divinizează puterea exploatatorilor și promite oamenilor muncii și tuturor celor asupriți raiul ceresc, ca recompensă pentru suferințele îndurate și pentru supunerea față de asupritori pe pămînt.

Există două curente principale ale islamului (în afară de multe secte): s u n n i s m u l — care, în afară de *Coran*, recunoaște tradițiile, în special cele referitoare la viața profetului Mohamet („sunna") — și ș i i s m u l, care neagă valoarea dogmatică a „sunnei", divinizează pe Ali (tovarăș de luptă al lui Mohamet) și propovăduiește cultul lui Mesia („Mahdi").

ISLANDA — stat în Europa, pe insula cu același nume, situată în partea de nord a Oceanului Atlantic. *Suprafața:* 103.000 km²; *populația:* circa 160.000 (1956), în covîrșitoarea lor majoritate islandezi. Capitala este Reykjavik.

Baza economiei este pescuitul și industria peștelui. Cantitatea pescuită anual variază între 300.000 și 400.000 de tone. Peștele și produsele de pește reprezintă 95% din exportul Islandei. Creșterea animalelor (oi, cai) este și ea dezvoltată.

Timp de cinci secole și jumătate (din 1380), Islanda a aparținut Danemarcei. În urma unei lupte îndelungate, a obținut în 1918 recunoașterea independenței sale, rămînînd legată de Danemarca doar printr-o uniune personală (regele Danemarcei era totodată și rege al Islandei). În timpul celui de-al doilea război mondial, Islanda a denunțat uniunea, iar în iunie 1944 s-a proclamat republică independentă. În 1941, Islanda, care ocupă o importantă poziție strategică pe căile maritime nordice între Europa și America, a fost ocupată de trupe americane. Guvernul S.U.A., care se obligase să-și retragă trupele la terminarea războiului, în realitate nu numai că le-a menținut, dar a și lărgit rețeaua bazelor sale militare aeriene și maritime de pe teritoriul Islandei. La 25 martie 1956, parlamentul Islandei a cerut retragerea tuturor forțelor armate ale Uniunii Atlanticului de nord și revizuirea tratatului de apărare încheiat în 1951 cu S.U.A.

Şeful statului e un preşedinte, ales de parlament pe termen de patru ani. Organul legislativ este parlamentul bicameral (alting). În alting sînt reprezentate următoarele partide: partidul muncitoresc (social-democrat), la conducerea căruia se află reformişti; partidul progresist care grupează pe marii fermieri; partidul independenţei (conservator) reprezintă interesele industriaşilor din industria peştelui, ale armatorilor şi ale burgheziei comerciale şi financiare.

Interesele oamenilor muncii sînt apărate de Partidul Socialist Unit al Islandei, înfiinţat în 1938. Preşedintele lui este E. Olgeirson. Organul central este ziarul „Thjedvilljinn". Pentru unitatea mişcării muncitoreşti luptă şi Sindicatul Unit din Islanda.

ITALIA — stat în sudul Europei; ocupă o parte a continentului european, peninsula italică şi insulele: Sicilia, Sardinia ş.a. Este scăldată de mările Mediterană, Adriatică, Ionică, Ligurică şi Tireniană. Se mărgineşte cu Franţa, Elveţia, Austria şi Iugoslavia. *Suprafaţa:* 301.000 km²; *populaţia:* 47.300.000 (1957). Capitala: Roma. Oraşe şi centre industriale importante: Milano, Neapole, Torino, Genova.

Italia este o ţară industrial-agrară. În subsolul ei se găsesc: bauxite, zinc, plumb, mercur, marmoră, sulf, petrol. Rezervele de cărbune şi de minereu de fier sînt neînsemnate. Principalul izvor de energie pentru industrie şi transporturi sînt (mai ales în Italia de nord) rîurile de munte. Industria are cea mai mare pondere în producţia economiei naţionale. Sînt dezvoltate industria metalurgică, de automobile, aeronautică, de construcţii navale, chimică (fibre artificiale), textilă şi alimentară. În 1956 existau, conform datelor oficiale, 1.960.000 de şomeri totali.

Economia Italiei se caracterizează printr-o mare concentrare a producţiei. În patru dintre cele mai importante ramuri industriale — electroenergetica, metalurgia, construcţia de maşini şi chimia — domină uniuni monopoliste puternice: Edison, IFI-Fiat şi Montecatini, Falc, Ilva etc. Monopolurile italiene au strînse legături cu monopolurile din S.U.A.

În agricultura Italiei mai există însemnate rămăşiţe feudale. În timp ce jumătate din întreaga suprafaţă cultivată aparţine marilor proprietari funciari, 50% din familiile ţărăneşti sînt lipsite de pămînt. Principalele culturi agricole sînt grîul, porumbul, orezul, viţa de vie, măslinul şi citricele.

Sub influenţa Revoluţiei din Octombrie, în Italia s-a intensificat mişcarea revoluţionară şi democratică. Căutînd să înăbuşe această mişcare, capitalul monopolist a favorizat instaurarea dictaturii fasciste a lui Mussolini (1922). În timpul celui de-al doilea război mondial, Italia a fost principalul aliat al Germaniei hitleriste. În urma înfrîngerii trupelor hitleriste şi italiene, precum şi ca urmare a luptei antifasciste duse de poporul italian, în frunte cu partidul comunist, regimul fascist a fost răsturnat în iulie 1943. În septembrie 1943, Italia a ieşit din război, acceptînd capitularea necondiţionată. În sudul ţării (în apropiere de Neapole), au debarcat trupe anglo-americane, însă partea nordică şi centrală a ţării a fost ocupată de germani. Numai datorită zdrobirii totale a Germaniei hitleriste şi războiului de partizani, condus de partidul comunist, a putut fi eliberată Italia.

În 1946, în urma unui referendum, Italia a fost proclamată republică. Potrivit constituţiei din 1947, puterea legislativă aparţine parlamentului, alcătuit dintr-o cameră a deputaţilor, aleasă pe termen de cinci ani, şi dintr-un senat, ales pe termen de şase ani. Parlamentul alege pe preşedintele republicii (pe termen de şapte ani), care, ca şef al statului, numeşte guvernul, răspunzător în faţa parlamentului. În 1955, G. Gronchi (mem-

bru al Consiliului național al partidului democrat-creștin) a fost ales președinte al Italiei.

La putere se află o coaliție de partide burgheze, în frunte cu *partidul democrat-creștin*, exponent al intereselor marii burghezii, ale moșierilor și ale bisericii catolice. La conducerea *partidului social-democrat din Italia* se află socialiști de dreapta; partidul liberal și cel republican sînt partide mici și în problemele importante sprijină pe democrații creștini. Un rol însemnat în viața socială a țării joacă *Partidul socialist italian.*

Partidul care luptă consecvent pentru interesele oamenilor muncii, pentru socialism este *Partidul Comunist Italian.*

În toate problemele importante ale luptei pentru pace, democrație și independența țării, acționează, alături de partidul comunist, *Confederația generală a muncii din Italia* (5.000.000 de membri), Federația tineretului, Liga națională a cooperativelor (3.000.000 de membri), Uniunea femeilor italiene și o serie de alte organizații democratice de masă.

Italia face parte din *Pactul Atlanticului de nord și din Uniunea Europei occidentale.* În martie 1957, guvernul italian a semnat acordurile cu privire la *Euratom* și *piața comună.*

IUGOSLAVIA (Republica Populară Federativă Iugoslavia — R.P.F.I.) — stat în sud-estul Europei, în partea de vest a peninsulei balcanice; în vest și în sud-vest este scăldată de apele Mării Adriatice. Se învecinează cu Italia, Austria, Ungaria, Romînia, Bulgaria, Grecia și Albania. *Suprafața:* 256.000 km²; *populația:* 18.200.000 de locuitori (1957), mai ales popoare slave: sîrbi, croați, sloveni, macedoneni, muntenegreni, precum și albanezi, unguri, romîni, turci etc. Capitala: Belgrad. Orașe mari: Zagreb, Liubliana, Saraievo, Scoplia, Subotița. Din punct de vedere administrativ Iugoslavia este o federație formată din șase republici populare: Serbia (cu ținutul autonom Voevodina și cu regiunea autonomă Cosovo și Metohia), Croația, Slovenia, Bosnia și Herțegovina, Macedonia și Muntenegru.

Ca stat independent Iugoslavia a fost constituită la 1 decembrie 1918, ca urmare a avîntului luptei de eliberare națională a popoarelor Iugoslaviei, a înfrîngerii Austro-Ungariei în primul război mondial din 1914 — 1918 și a destrămării ei. În componența Iugoslaviei („Regatul sîrbilor, croaților și slovenilor", cum s-a numit pînă în 1929) au intrat Serbia, Muntenegru, o parte din Macedonia, precum și regiunile fostei Austro-Ungarii — Bosnia și Herțegovina, Croația, Slavonia, Slovenia, Dalmația și Voevodina. Puterea în noul stat a fost acaparată de burghezie și de moșieri, care au impus țării forma monarhică de guvernămînt. Partidul comunist, constituit în 1919, a fost interzis în 1920. La 6 ianuarie 1929, regele Alexandru, sprijinindu-se pe armată, a săvîrșit o lovitură de stat, a dizolvat parlamentul, a suspendat constituția, a interzis partidele politice și a instaurat în țară dictatura militară-regală. În ajunul celui de-al doilea război mondial, Iugoslavia a devenit dependentă sub raport economic și politic de Germania fascistă.

În 1941, Germania și Italia au atacat Iugoslavia și au ocupat teritoriul ei. La chemarea Partidului Comunist din Iugoslavia, în țară s-a desfășurat o largă mișcare de partizani a patrioților iugoslavi împotriva cotropitorilor fasciști. În cursul luptei a fost creată, pe baza numeroaselor detașamente de partizani, Armata populară de eliberare a Iugoslaviei, care a eliberat o serie de regiuni ale țării. Pe aceste teritorii au fost formate organe ale puterii populare — comitetele de eliberare națională. În noiembrie 1942 a avut loc prima sesiune a Vecei antifasciste de eliberare națională a Iugoslaviei (V.A.E.N.I.), care a devenit organul politic suprem în țară, con-

ducînd activitatea comitetelor de eliberare națională. La 29 noiembrie 1943, la a doua sesiune a V.A.E.N.I. a fost adoptată hotărîrea cu privire la crearea unui stat iugoslav pe baze democratice, federative și a guvernului provizoriu, — Comitetul național de eliberare a Iugoslaviei, în frunte cu I. Broz Tito. În octombrie 1944, Armata de eliberare a Iugoslaviei a eliberat, cu ajutorul Armatei Sovietice, Belgradul și regiunile nordice ale țării. În martie 1945 a fost format un guvern democrat, în frunte cu I. Broz Tito. La 11 noiembrie 1945 au avut loc alegeri pentru Adunarea constituantă. Pentru candidații Frontului popular, care unea toate forțele democratice din țară, au votat peste 90% din alegători. La 29 noiembrie 1945 Adunarea constituantă a înlăturat monarhia și a proclamat Republica Populară Federativă Iugoslavia (R.P.F.I.).

În 1945—1946 au fost înfăptuite transformări social-economice: reforma agrară a desființat marea proprietate funciară; au fost naționalizate întreprinderile industriale mari și mijlocii, transportul, băncile; cea mai mare parte a comerțului cu ridicata și cu amănuntul a trecut în mîinile statului.

Cu toate că subsolul țării este bogat în zăcăminte (bauxite, minereu de cupru, de crom și de mangan, magnezită, pirită, cărbune brun și huilă, petrol, mercur și resurse de energie hidraulică), Iugoslavia dinainte de război era o țară agrară înapoiată. Industria slab dezvoltată era în întregime sub controlul capitalului străin.

Trecerea principalelor mijloace de producție în proprietate socială a creat posibilități pentru dezvoltarea planică a economiei țării pe calea socialismului. Sarcina fundamentală a planului cincinal pe anii 1947—1951 a fost lichidarea înapoierii economice și tehnice, înfăptuirea industrializării țării. Paralel cu refacerea și lărgirea industriei miniere, textile, alimentare și a celorlalte ramuri existente ale industriei, în anii de după război au fost create: construcția de mașini grele, industria de prelucrare a țițeiului, industria electrotehnică. Față de 1939, producția industrială a crescut în 1956 de peste 2,7 ori. În 1956 au fost extrase 17.100.000 de tone de cărbune, 294.000 de tone de țiței, au fost produse 631.000 de tone de fontă, 887.000 de tone de oțel, 553.000 de tone de laminate, peste 5.000.000.000 kw-ore de energie electrică.

Ramura principală a agriculturii este producția de cereale (porumb, grîu, secară, ovăz) și de plante tehnice (cartofi, fasole, floarea-soarelui, sfeclă de zahăr, cînepă, in, bumbac, tutun), sînt dezvoltate horticultura și viticultura. În sectorul zootehnic o mare pondere are creșterea vitelor pentru lapte, a oilor, a porcilor și avicultura.

În 1951 a fost desființat sistemul livrărilor obligatorii de cereale către stat, menținîndu-se achizițiile și contractările de stat. Prin legea „Cu privire la fondul funciar agricol", adoptată în 1953, lotul maxim de pămînt al unei gospodării a fost redus de la 25—30 ha la 10—15 ha. În limitele normei stabilite au fost permise arendarea și cumpărarea pămîntului. În 1953 a fost înfăptuită reorganizarea cooperativelor de muncă țărănești; cele mai slabe din punct de vedere economic (peste 5.000) au fost desființate, peste 1.000 au fost transformate în cooperative de aprovizionare și desfacere. În 1956 existau în Iugoslavia 896 de cooperative agricole de producție și peste 6.500 de cooperative de producție și desfacere, 914 domenii agricole de stat. 77,4% din fondul agricol al țării aparține gospodăriilor individuale, 3,4% sectorului cooperatist și 19,2% sectorului social (de stat) (1954).

Pentru dezvoltarea agriculturii, în afară de sporirea alocațiilor bugetare, se prevede crearea la centru și în provincii a unor fonduri speciale. Cooperativele sînt scutite de plata

impozitelor pe venit şi a vărsămintelor către organele locale de administraţie, cu condiţia ca aceste fonduri să fie folosite pentru îmbunătăţirea producţiei agricole.

În art. 1 al Constituţiei R.P.F.I. se spune: „Republica Populară Federativă Iugoslavia este un stat socialist, democrat, federal al unor popoare suverane şi egale în drepturi". Organul suprem al puterii este Scupşcina Populară Federativă a Iugoslaviei. Prin legea constituţională, adoptată de Scupşcina Populară Federativă în ianuarie 1953, au fost formate două camere: Vecea federativă şi Vecea producătorilor.

Deputaţii Vecei federative sînt aleşi de către toţi cetăţenii pe baza dreptului de vot universal, egal şi direct, cîte un deputat la 60.000 de alegători. Din Vecea federativă mai fac parte cîte 10 deputaţi desemnaţi dintre membrii Vecei republicane a fiecărei republici federative, 6 deputaţi din partea Vecei Voevodinei şi 4 deputaţi din partea Vecei regiunii autonome Cosovo şi Metohia. Ei ţin şedinţe separate ca Vece ale naţionalităţilor. Deputaţii Vecei producătorilor sînt aleşi pe grupuri: industrial, meşteşugăresc şi agricol, cîte un deputat la 70.000 de persoane. Deputaţii Vecei producătorilor nu iau parte la adoptarea hotărîrilor în problemele apărării, ale securităţii statului, ale construcţiilor navale etc.

Prin aceeaşi lege constituţională a fost instituit postul de preşedinte al republicii. Preşedintele este şeful statului, şeful organului suprem al puterii executive — Vecea executivă federativă şi conducătorul forţelor armate ale ţării. Pentru conducerea activităţii diferitelor sectoare ale administraţiei de stat au fost create secretariate de stat.

IUGOV Anton (n. 1904) — preşedinte al Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Bulgaria, membru al Biroului Politic al Partidului Comunist Bulgar.

S-a născut în familia unui ţăran sărac. De la vîrsta de 14 ani a intrat ca muncitor într-o fabrică de tutun din oraşul Plovdiv. În 1921 a intrat în Uniunea Tineretului Comunist, a participat activ la mişcarea de tineret, a fost unul dintre organizatorii luptei greviste a muncitorilor din industria tutunului. În 1928 a intrat în partid. A fost membru al comitetului raional şi al Comitetului districtual Plovdiv al partidului.

În anii 1932—1934 a lucrat în Comitetul Central al Partidului Comunist Bulgar la Sofia. În 1934 a emigrat în U.R.S.S., unde a absolvit şcoala de partid „Lenin". În 1936 s-a întors în patrie, a participat activ ca instructor şi organizator al C.C. al P.C.B. la lupta grevistă a muncitorilor din industria tutunului din Sofia. În 1937 a fost ales membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.B.

Înainte de cel de-al doilea război mondial, Iugov a condus munca sindicală, organizatorică de masă şi militară în cadrul C.C. al P.C.B. A fost arestat şi deportat în repetate rînduri. După invazia hitleriştilor în U.R.S.S. a fost arestat şi închis într-un lagăr de concentrare, de unde a evadat în 1941. Pentru activitatea revoluţionară a fost condamnat la moarte în contumacie. În 1942 a fost ales secretar al C.C. al P.C.B. În anii celui de-al doilea război mondial a fost unul dintre organizatorii luptei poporului împotriva fascismului, a participat activ la pregătirea şi desfăşurarea insurecţiei armate.

După victoria insurecţiei antifasciste, la 9 septembrie 1944, Iugov a devenit ministru al afacerilor interne în guvernul Frontului patriotic. Din 1950 — ministru al industriei. Din 1952 — vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. În aprilie 1957 a fost ales preşedinte al Consiliului de Miniştri al Bulgariei.

IZRAEL — stat în Asia, în partea de nord a peninsulei Arabe. Se mărgineşte cu R.A.U., Libanul şi Iordania. *Suprafaţa:* 14.000 km²; *populaţia:* 1.813.000 (1956), formată din evrei şi arabi. Capitala: Ierusalim

— este împărţită în două, între Izrael şi Iordania; sediul guvernului: Tel Aviv-Iaffa. O mare parte a populaţiei trăieşte în oraşele Tel Aviv-Iaffa, Ierusalim şi Haifa.

La sfîrşitul primul război mondial, Anglia a ocupat Palestina. Timp de trei decenii, imperialiştii au aţîţat vrajba naţională dintre evrei şi arabi. În 1947, Organizaţia Naţiunilor Unite a adoptat hotărîrea de împărţire a Palestinei şi de creare, pe teritoriul ei, a două state — evreiesc şi arab. La 14 mai 1948 s-a constituit statul Izrael.

Izrael este o ţară agrară. Principalele culturi sînt citricele (portocalele), care sînt şi cel mai important articol de export. Agricultura satisface în medie circa 40% din nevoia de produse agricole a populaţiei. O parte însemnată din grîul necesar se importă. O mare parte a pămîntului aparţine băncilor şi marilor societăţi capitaliste. Principalele ramuri ale industriei sînt: industria produselor alimentare, a îngrăşămintelor, a cimentului. Există uzine de asamblare a automobilelor şi rafinării de petrol. Economia ţării este aproape în întregime controlată de capitalul american şi englez.

Izraelul este republică. În fruntea statului se află un preşedinte. Guvernul este alcătuit din reprezentanţi ai partidelor burghezo-naţionaliste. Partide politice: partidul muncitoresc — Mapai, în fruntea căruia se află lideri socialişti de dreapta; partidul „Sioniştii generali", care exprimă interesele marii burghezii; partidul socialist Mapam (Partidul muncitoresc unit) şi o serie de partide clericale.

Partidul comunist, creat în 1948, a grupat în rîndurile sale organizaţiile comuniste evreieşti şi arabe. Secretar general al C.C. al partidului comunist este S. Mikunis. Organele centrale sînt ziarul evreiesc „Kol haam" şi ziarul arab „Al-ittihad". Partidul comunist luptă pentru crearea unui larg front popular antiimperialist, pentru neutralitate şi pace cu ţările arabe, pentru interesele oamenilor muncii, pentru socialism.

Politica neprietenoasă a Izraelului faţă de vecinii săi, statele arabe, a fost dezbătută în Consiliul de Securitate al O.N.U. şi este condamnată de opinia publică mondială.

Spre sfîrşitul anului 1956, Izraelul a săvîrşit împreună cu Anglia şi Franţa o agresiune împotriva Egiptului. Datorită luptei eroice a poporului egiptean, sprijinită de opinia publică internaţională, agresiunea anglo-franco-izraeliană s-a terminat printr-un eşec.

„IZVESTIIA SOVETOV DEPUTATOV TRUDEAŞCIHSEA S.S.S.R.". („BULETINUL SOVIETELOR DE DEPUTAŢI AI OAMENILOR MUNCII DIN U.R.S.S.") — ziar central din U.R.S.S., editat de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. A apărut de la 28 februarie (13 martie) 1917 sub titlul „Izvestiia Petrogradskovo soveta rabocih i soldatskih deputatov" (Buletinul Sovietului de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor din Petrograd"). După ce la primul Congres general al Sovietelor a fost creat Comitetul Executiv Central al Sovietelor de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor, ziarul a devenit organ al C.E.C. În acea perioadă, ziarul se afla în mîinile menşevicilor şi socialiştilor-revoluţionari, care duceau o luptă înverşunată împotriva partidului bolşevic. După al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, „Izvestiia" a devenit, începînd de la 27 octombrie (9 noiembrie) 1917, organul guvernului sovietic.

Pentru activitatea dusă cu succes în domeniul educării oamenilor muncii în spiritul ideilor marxism-leninismului şi pentru merite în opera de mobilizare a poporului sovietic la construirea societăţii socialiste, ziarul „Izvestiia" a fost decorat în 1949 cu Ordinul „Steagul Roşu al Muncii".

Î

ÎMPĂRAT — în unele țări titlu ereditar al monarhului, al șefului statului, mai ales în perioada *absolutismului*.

ÎMPRUMUT IPOTECAR — în țările capitaliste, împrumut garantat cu terenuri, construcții și alte bunuri imobile. Dînd în garanție bunuri imobile urbane sau rurale, proprietarul lor obține un credit (împrumut) ipotecar. Creditul ipotecar este acordat de bănci și de alte instituții de credit, precum și de către diferiți capitaliști. Creșterea datoriilor ipotecare în agricultură intensifică procesul de ruinare a micilor gospodării țărănești și duce la concentrarea proprietății funciare în mîinile capitalului financiar. La 31 decembrie 1955, datoriile ipotecare ale fermierilor din S.U.A. însumau 9,1 miliarde de dolari față de 4,8 miliarde de dolari la 31 decembrie 1945; numai dobînzile asupra datoriilor ipotecare ale fermierilor americani se ridică la sute de milioane de dolari anual.

Revoluția din Octombrie a eliberat țărănimea din Rusia de uriașa datorie pe care o avea față de Banca funciară țărănească și care se ridica la peste 1,3 miliarde de ruble aur.

ÎMPRUMUTURI DE STAT — împrumuturi lansate de stat în interiorul țării sau în străinătate în scopul de a mări veniturile bugetului statului.

În condițiile capitalismului, o însemnată parte din fondurile obținute prin lansarea împrumuturilor de stat sînt folosite în scopuri militare. Achitarea împrumuturilor și plata dobînzilor (sau cîștigurilor) pentru datoria publică se efectuează pe seama creșterii impozitelor, a căror principală povară cade în spinarea oamenilor muncii. În același timp veniturile de pe urma împrumuturilor le obțin în cea mai mare parte capitaliștii, care sînt principalii deținători de obligațiuni ale împrumutului de stat.

O considerabilă dezvoltare au căpătat în condițiile capitalismului împrumuturile externe, care constituie o importantă formă de export a capitalurilor și sînt folosite de marile state imperialiste în vederea subordonării economice și politice a țărilor slab dezvoltate.

Împrumuturile de stat în U.R.S.S. — o formă de participare benevolă a oamenilor muncii cu economiile lor la sporirea veniturilor statului socialist. Împrumuturile de stat în U.R.S.S. constituie totodată o formă de economii pentru oamenii muncii. Fondurile obținute din lansarea împrumuturilor sînt folosite planificat și îndreptate prin bugetul de stat al U.R.S.S. spre finanțarea economiei naționale și pentru măsuri social-culturale. În 1957, C.C. al P.C.U.S. și Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., ținînd seamă de interesele statului și ale întregului popor, au adoptat hotărîrea de a înceta începînd din anul 1958 emisiunea de noi împrumuturi de stat (în afară de împrumutul liber convertibil cu dobîndă de 3%) și de a amîna cu 20—25 de ani plățile pentru împrumuturile emise mai înainte.

Împrumuturile acordate de Uniunea Sovietică altor țări se deosebesc

radical de împrumuturile externe acordate de țările capitaliste. Ele au drept scop acordarea de ajutor economic acestor țări în condiții de avantaje reciproce.

„ÎN AJUTORUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI POLITIC INDIVIDUAL" — revistă a Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Apare din ianuarie 1957. Revista dă un ajutor teoretic și metodologic celor care studiază individual marxism-leninismul. Revista publică articole teoretice, conferințe și consultații de materialism dialectic și istoric, de economie politică și economie concretă, istorie a P.C.U.S., articole de critică și bibliografie, răspunsuri la întrebări ale cititorilor, articole despre experiența studierii teoriei marxist-leniniste, sfaturi consultanților, conducătorilor de seminarii și acelora care se ocupă cu studiul politic individual. Revista publică planuri de studiu, prelucrări metodologice, liste de material bibliografic.

ÎNSĂRCINAT CU AFACERI — însărcinat cu afaceri p e r m a n e n t — reprezentant diplomatic de rang inferior, acreditat de ministrul afacerilor externe pe lîngă ministrul afacerilor externe al țării în care își exercită funcțiunea; însărcinat cu afaceri t e m p o r a r — colaborator (consilier, secretar) al reprezentanței diplomatice care înlocuiește pe șeful acestei reprezentanțe în timpul plecărilor sale din țara în care este acreditat.

ÎNTÎI MAI — ziua solidarității internaționale a muncitorilor din întreaga lume, zi de luptă și de trecere în revistă a forțelor oamenilor muncii din toate țările. Hotărîrea de a organiza la fiecare 1 Mai demonstrații ale muncitorilor a fost luată, în iulie 1889, la Congresul I al Internaționalei a II-a. Congresul a pornit în această privință de la experiența muncitorilor din Chicago, care la 1 Mai 1886 au organizat o demonstrație și o grevă cu revendicarea zilei de muncă de opt ore. Ziua de 1 Mai a fost pentru prima oară sărbătorită în 1890 în Rusia, în Anglia, în Germania, în Franța, în Spania și în alte țări. Muncitorii ruși au organizat pentru prima oară greve de 1 Mai la Petersburg în 1891, la Moscova în 1895. Demonstrațiile de 1 Mai din Rusia, conduse de bolșevici, se transformau în acțiuni revoluționare de masă ale proletariatului, care lupta pentru drepturile sale politice și economice.

În țările socialiste, 1 Mai este o sărbătoare a întregului popor.

ÎNTRECERE SOCIALISTĂ — metodă comunistă de construire a socialismului pe baza activității maxime a maselor de milioane ale oamenilor muncii, avînd ca scop îndeplinirea și depășirea planurilor, prin creșterea productivității muncii și prin perfecționarea producției. Întrecerea socialistă, ca expresie a inițiativei creatoare a maselor muncitoare, ia naștere o dată cu instaurarea dictaturii proletariatului, o dată cu trecerea mijloacelor de producție în proprietate socialistă.

Partidul comunist a trecut la organizarea întrecerii socialiste în U.R.S.S. chiar din primele luni ale existenței Puterii sovietice. În lucrările sale scrise între anii 1918 și 1919 („Sarcinile imediate ale Puterii sovietice", „Cum trebuie organizată întrecerea", „Marea inițiativă" și altele), V.I. Lenin a înfățișat organizarea întrecerii ca una dintre sarcinile cele mai importante ale Puterii sovietice. Etapa inițială în dezvoltarea întrecerii socialiste au fost subotnicele comuniste. Ca răspuns la scrisoarea C.C. al P.C. (b) din Rusia, care chema să se lucreze în mod revoluționar, comuniștii și simpatizanții de la calea ferată Moscova—Kazan au organizat la 10 mai 1919 primul subotnic comunist de masă. În scurt timp, această nouă formă de muncă obștească s-a extins într-o serie de orașe. La subotnicul pe întreaga Rusie, care a avut loc la 1 Mai 1920, au participat mase largi de muncitori, ostași roșii, funcționari și

țărani muncitori. Întrecerea socialistă a luat o amploare deosebită în perioada industrializării socialiste. La 5 martie 1929 a fost publicată în „Pravda" chemarea muncitorilor de la uzina „Krasnîi Viborjeț" din Leningrad către toate uzinele și fabricile de a desfășura o întrecere socialistă pentru reducerea prețului de cost. Această chemare a avut un ecou de masă. La 7 aprilie 1929 a fost semnat primul angajament de întrecere socialistă între muncitorii de la fabricile textile din guberniile Moscova, Tver și Ivanovo-Voznesensk. O și mai largă amploare a luat inițiativa de masă a oamenilor muncii după apelul Conferinței a XVI-a a P.C.(b) al U.R.S.S. către toți oamenii muncii din Uniunea Sovietică de a desfășura întrecerea socialistă în toate sectoarele construcției socialismului. Încheierea de contracte pentru întrecerea socialistă între uzine, secții și între muncitori a dus la dezvoltarea mișcării udarnice. Noile sarcini, apărute în fiecare etapă a construcției socialiste, au generat noi forme de întrecere socialistă: brigăzile complexe, brigăzile organizate pe bază de hozrasciot, mișcarea fruntașilor udarnici etc. O dată cu victoria colectivizării agriculturii, întrecerea socialistă a luat o largă amploare la sate.

În 1935 întrecerea socialistă s-a ridicat pe o treaptă superioară; a apărut mișcarea stahanovistă — mișcarea pentru o înaltă productivitate a muncii, pentru o cît mai bună folosire a tehnicii. Inițiatorul mișcării a fost A. Stahanov, lucrător în abataj la mina de cărbuni „Țentralnaia Irmino" din Donbass. În scurt timp, mișcarea stahanovistă a cuprins toate ramurile economiei naționale a U.R.S.S.

Trăsătura caracteristică a etapei actuale a întrecerii socialiste este diversitatea formelor ei. Angajamentele socialiste luate de participanții la întrecere se referă nu numai la depășirea planurilor sub raport cantitativ, ci și la indicii calitativi ai activității întreprinderilor (ridicarea calității producției și reducerea prețului de cost al producției, economia de resurse tehnice-materiale, folosirea din plin a mașinilor și utilajelor etc.). Numele unor inovatori — strungarul Pavel Bîkov, oțelarul Vladimir Zaharov, maistrul-șef la Combinatul de industrie a lînei Nikolai Rossiiski, maistrul sculier Aleksandr Ciutkih, șefa unei brigăzi de la o fabrică de încălțăminte Lidia Korabelnikova, cupiera Maria Levcenko, lucrătorul la trasul pe calapod Grigori Muhanov, mașinistul de combină minieră Vasili Kucer, oțelarul Grigori Pomeatun și ale multor altor inițiatori de metode noi de muncă în industrie — au devenit cunoscute întregului popor. Din inițiativa inginerului Fedor Kovalev, în diferite ramuri industriale s-a desfășurat o muncă intensă pentru studierea, generalizarea și răspîndirea metodelor înaintate de muncă. Însușirea cu succes a tehnicii noi de către milioane de oameni sovietici a asigurat o creștere simțitoare a productivității muncii.

J

JACQUERIE — vezi *Războaie țărănești.*

JAMAICA — colonie a Angliei pe insula cu același nume din Marea Caraibelor, care include și o serie de mici insule din Oceanul Atlantic. *Suprafața:* 11.000 km²; *populația:* 1.532.000 de locuitori (1955), negri și mulatri. Centrul administrativ: Kingston. Baza economiei Jamaicei o constituie producția agricolă. Principala cultură agricolă este trestia de zahăr. Se mai cultivă banane, cacao, citrice, cafea, tutun, cocotieri, se produce rom pentru export. În 1952 a început exploatarea unor mari zăcăminte de bauxită.

În 1940, S.U.A. au obținut, de acord cu Anglia, „în arendă pe 99 de ani" o bază militară în Jamaica, care face parte din sistemul bazelor americane ce controlează accesul la canalul Panama.

În septembrie 1953 a fost creată Federația sindicatelor din Jamaica, care apără drepturile muncitorilor.

JAPONIA — stat în Asia, situat în partea de vest a Oceanului Pacific, pe marile insule: Honșiu și Hocaido, Șicocu, Chiușiu și pe un grup de insule mici. *Suprafața:* 369.800 km²; *populația:* 91.100.000 de locuitori (1957), în cea mai mare parte japonezi. Capitala: Tochio. Orașe mai mari: Osaca, Cobe (port), Chioto, Nagoia, Iocohama (port).

Japonia este o țară industrială-agrară dezvoltată. Bogățiile ei naturale nu sînt mari. Există cărbune (extracția — 46.600.000 de tone în 1956), minereu de fier, metale neferoase. Industria japoneză se bazează mai ales pe prelucrarea materiei prime de import (se importă 100% din bumbac, lînă, cauciuc, nichel, bauxită, 90% din petrol, 80% din minereul de fier, 80% din sare, 70% din cocs, 50% din mangan, 20% din produsele alimentare). Sînt considerabil dezvoltate ramurile industriei grele: metalurgia (în 1956 s-au produs 6.300.000 de tone de fontă și 11.100.000 de tone de oțel), industria constructoare de mașini (construcții navale, utilaj electrotehnic), industria chimică, industria textilă. În ceea ce privește producția de mătase naturală, Japonia se situează pe primul loc, producția de fibre artificiale și de țesături de bumbac — pe locul al treilea, iar în ceea ce privește producția de energie electrică (72,1 miliarde kw-ore în 1956) — pe locul al cincilea în lumea capitalistă. Poziția dominantă în principalele ramuri ale industriei o dețin marile concerne *dzaibațu.* Spre sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, concernele „Mițui", „Mițubisi", „Sumitomo" și „Iasuda" controlau peste 40% din avuția națională. Fiind principalul reazem al militarismului japonez, dzaibațu dirijau întreaga politică internă și externă a țării. În anii războiului, economia țării a fost puternic zdruncinată. Avuția națională s-a micșorat cu $^1/_4$, 80% din flota comercială a fost scufundată. Prejudicii uriașe a adus economiei japoneze ruperea legăturilor comerciale cu China, comerțul cu această țară reprezentînd înainte de război 20% din exportul japonez.

După capitularea Japoniei, autoritățile americane de ocupație, declarînd în mod oficial concernele dzaibatu dizolvate, le-au menținut în fapt. În 1950 în Japonia a fost adoptată o lege care încurajează investițiile de capital ale companiilor străine. Aceasta a contribuit la o pătrundere intensă a capitalului străin, în special american, care folosește mijloace cum sînt: cartelurile, acordurile cu privire la „ajutorul" tehnic, cumpărarea de acțiuni, crearea de societăți mixte japono-americane. Monopoliștii din S.U.A. dețin peste 80% din totalul investițiilor străine de capital în ramuri importante ale industriei, cum sînt: industria petroliferă, chimică, industria electrotehnică și industria metalurgică.

O dată cu creșterea producției industriale se ascut contradicțiile dintre monopolurile din Japonia și S.U.A. în lupta lor pentru piețe de desfacere și surse de materii prime, pentru controlul asupra căilor comerciale și asupra regiunilor importante din punct de vedere strategic din Extremul Orient și din Asia de sud-est.

Un rol însemnat în economia japoneză îl are agricultura, în care este ocupată 50% din populația țării. Principala cultură agricolă este orezul (producția în 1956 — 13.100.000 de tone). Se cultivă cartoful dulce, orz, grîu, soia. O largă dezvoltare au căpătat pescuitul și navigația. Creșterea animalelor este slab dezvoltată. Cea mai mare parte a pămîntului este concentrată în mîinile moșierilor. 70% din gospodăriile țărănești posedă parcele de pămînt care nu depășesc un hectar.

Militarizarea țării și controlul imperialismului american se răsfrîng în mod negativ asupra stării economiei japoneze și a situației oamenilor muncii. $^3/_4$ din veniturile bugetului sînt acoperite prin impozite. Nivelul salariului în multe ramuri ale industriei japoneze rămîne în urmă față de salariul plătit în întreprinderile din marile țări capitaliste. Munca femeilor este plătită de două ori mai puțin decît a bărbaților. Cresc datoriile țăranilor către moșieri și cămătari. După datele oficiale, în 1953, 30% din gospodăriile țărănești erau înglodate în datorii.

Imperialiștii japonezi au fost unii dintre principalii organizatori ai celui de-al doilea război mondial, în care ei au intrat la 7 decembrie 1941, în alianță cu Germania hitleristă și cu Italia fascistă. În cursul războiului, Japonia a reușit să ocupe majoritatea țărilor din Asia de sud-est. În urma zdrobirii Japoniei de către trupele aliate, guvernul japonez a semnat, la 2 septembrie 1945, actul de capitulare fără condiții. În septembrie 1945 Japonia a fost ocupată de trupele americane. Conform *declarației de la Potsdam din 1945*, care a stabilit principiile fundamentale ale păcii cu Japonia, țara trebuia să fie dezarmată și transformată într-un stat pașnic, democratic. Dar S.U.A. au renunțat la aceste principii. În septembrie 1951 au încheiat un tratat de pace separat cu Japonia fără participarea Uniunii Sovietice și a celor mai mari țări din Asia — China și India. În același timp a fost semnat un acord militar care legaliza pe un timp nedeterminat staționarea trupelor americane pe teritoriul Japoniei. În octombrie 1956 au fost semnate declarațiile comune ale U.R.S.S. și Japoniei și protocolul cu privire la dezvoltarea comerțului și la acordarea reciprocă a regimului națiunii celei mai favorizate. În declarație se arată că din momentul ratificării ei între cele două state starea de război încetează, se restabilesc relațiile de bună vecinătate, legăturile diplomatice și consulare.

Japonia este o monarhie constituțională. Puterea legislativă este exercitată de un parlament alcătuit din două camere — Camera inferioară (Camera reprezentanților) și Camera superioară (Camera consilierilor). Majoritatea în parlament o deține *Partidul liberal-democrat din Japonia*, exponent al intereselor marilor capita-

liști și moșieri. *Partidul socialist din Japonia* se pronunță împotriva militarizării Japoniei, pentru dezvoltarea legăturilor economice, politice și culturale cu U.R.S.S. și R. P. Chineză.

Avangarda oamenilor muncii japonezi, luptătorul pentru pace, democrație și socialism este *Partidul Comunist din Japonia.*

În lupta pentru interesele poporului se manifestă activ numeroase organizații democratice: sindicatele, organizațiile progresiste ale tineretului japonez etc.

În Japonia a luat o mare amploare lupta pentru pace, pentru interzicerea armei atomice, pentru normalizarea relațiilor cu Republica Populară Chineză.

JAURÈS Jean (1859—1914) — unul din conducătorii Partidului socialist francez și ai Internaționalei a II-a. În 1881 a absolvit școala normală superioară din Paris. În anii 1883—1885 a fost profesor de filozofie la universitatea din Toulouse.

În 1885 Jaurès a fost ales deputat în parlament din partea radicalilor de stînga; ulterior a aderat la mișcarea socialistă și a fost unul din întemeietorii *Partidului socialist francez.* Cu pasiune de polemist și cu mult curaj civic, el a luat atitudine în parlamentul francez împotriva militarismului, antisemitismului și a reacțiunii clericale — monarhice; a dus o luptă energică împotriva acordării unui împrumut Rusiei țariste, care să-i înlesnească reprimarea mișcării revoluționare ruse.

Luptînd împotriva războiului imperialist, Jaurès a rămas pe poziții pacifiste, neînțelegînd necesitatea războaielor de eliberare națională, războaielor civile și altor războaie juste. Ca orator strălucit și luptător pentru pace, Jaurès și-a cîștigat popularitate în sînul maselor populare, ceea ce i-a atras ura burgheziei franceze. La 31 iulie 1914, la începutul primului război mondial, Jaurès a fost asasinat de șovinistul Villain, mercenar al reacțiunii, achitat ulterior de justiția burgheză franceză.

Ziarul „l'Humanité", întemeiat de Jaurès în 1904, a devenit, începînd din 1920, Organul Central al Partidului Comunist Francez.

JDANOV Andrei Aleksandrovici (1896—1948) — eminent militant al partidului comunist și al Statului sovietic.

S-a născut în orașul Mariupol (actualmente orașul Jdanov), în familia unui inspector de școli primare. Începînd din 1912 a luat parte la mișcarea revoluționară, în 1915 a intrat în partidul comunist. În timpul primului război mondial a desfășurat propagandă bolșevică în rîndurile soldaților. În 1916 a fost membru al comitetului P.M.S.D.R. din Tver. A luat parte la pregătirea și desfășurarea Revoluției din Octombrie în Ural. În 1917—1918, Jdanov a fost președinte al Comitetului județean al partidului comunist în orașul Șadrinsk. în 1919—1922 a activat pe linie politică militară, de partid și de stat la Tver (orașul Kalinin). În 1922—1934 a ocupat posturi de conducere pe linie de partid în ținutul Gorki; a fost secretar al comitetului gubernial, secretar al Comitetului de ținut al P.C. (b) al U.R.S.S. din Gorki. În 1925, la Congresul al XIV-lea al partidului a fost ales membru supleant al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., iar începînd de la Congresul al XVI-lea al partidului a fost membru al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. După Congresul al XVII-lea a fost secretar al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. În decembrie 1934 a fost ales secretar al Comitetului regional și al Comitetului orășenesc al P.C. (b) al U.R.S.S. din Leningrad, rămînînd concomitent și secretar al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. Din 1934 pînă în 1944 se afla în fruntea organizației de partid din Leningrad. Jdanov a fost de repetate ori ales membru al C.E.C. din Rusia și al C.E.C. din U.R.S.S., a fost deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. După Congresul al VII-lea al Sovie-

telor el a fost membru în Prezidiul C.E.C. din U.R.S.S. Începînd din februarie 1935 a fost membru supleant în Biroul Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. După Congresul al XVIII-lea al partidului a fost ales membru în Biroul Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. În perioada războiului cu Finlanda din 1939—1940, Jdanov a fost membru al Consiliului militar al Armatei a 7-a, după aceea — membru în Consiliul militar al Frontului de nord-vest.

Din primele zile ale marelui război pentru Apărarea Patriei, Jdanov a fost membru în Consiliul militar al Frontului din Leningrad. La 12 februarie 1943 i s-a conferit gradul de general-locotenent, la 18 iunie 1944 — gradul de general-colonel. La 12 martie 1946 a fost ales președinte al Sovietului Uniunii al Sovietului Suprem al U.R.S.S.

„JENMINJIBAO" („Gazeta poporului") — Organul C.C. al Partidului Comunist Chinez, apare din mai 1946.

JIVKOV Todor Hristov (n. 1911) — prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist Bulgar.

S-a născut într-o familie de țărani săraci. Din 1929 pînă în 1939 a lucrat ca muncitor tipograf. În 1930 a devenit membru al Uniunii Tineretului Muncitoresc, iar în 1932 — membru al Partidului Comunist Bulgar, care se afla atunci în ilegalitate.

În anii celui de-al doilea război mondial, Jivkov a fost unul din organizatorii și conducătorii luptei de eliberare în regiunea Sofia. În 1941 a devenit secretar al raionului de partid din Iucibunar, iar în 1942 membru al Comitetului regional de partid din Sofia. În 1943—1944 este unul din conducătorii mișcării de partizani din regiune. Începînd din iulie 1944 a fost comandant-adjunct al zonei întîi de operații din Sofia.

După victoria insurecției antifasciste din 9 septembrie 1944, Jivkov a activat ca al doilea secretar, apoi ca prim-secretar al Comitetului regional din Sofia al P.C. Bulgar. Începînd din 1945 a fost membru supleant al C.C. al P.C. Bulgar, iar din 1948 — membru al C.C. al P.C.B. În 1950 a fost ales membru supleant în Biroul Politic al C.C. și secretar al C.C. al P.C.B., iar în 1951 — membru în Biroul Politic al C.C. al P.C.B. De la începutul anului 1954 este prim-secretar al C.C. al P.C.B. Din 1945 Jivkov este deputat în Adunarea Populară a Bulgariei.

JOLIOT-CURIE Frédéric (1900—1958) — președinte al Consiliului Mondial al Păcii, unul dintre cei mai de seamă organizatori ai mișcării mondiale pentru pace și prietenie între popoare; unul dintre cei mai mari savanți francezi în domeniul fizicii nucleare. În colaborare cu soția sa a descoperit radioactivitatea artificială, a făcut cercetări care au dus la descoperirea neutronului, a efectuat de asemenea o serie de lucrări pentru studierea reacției în lanț, folosită în vederea obținerii energiei atomice.

În anii celui de-al doilea război mondial, Joliot-Curie a luat parte activă la mișcarea de rezistență. În 1942 a intrat în partidul comunist. A fost unul dintre întemeietorii organizației ilegale „Frontul național", care a devenit cea mai activă organizație a mișcării de rezistență din Franța. În laboratorul său el fabrica muniții pentru partizani. După eliberarea țării de sub ocupația cotropitorilor hitlerișți, Joliot-Curie a condus Comisariatul pentru energia atomică (din 1946) și a început să construiască prima instalație atomică energetică din Franța pentru folosirea energiei atomice în scopuri pașnice — un reactor atomic.

Concomitent, Joliot-Curie a desfășurat o largă activitate obștească. În 1949, la primul Congres mondial al partizanilor păcii, Joliot-Curie a fost ales președinte al Comitetului permanent al Congresului Mondial al partizanilor păcii, iar după transformarea Comitetului permanent în Consiliul Mondial al Păcii, începînd

din 1951, a devenit președintele acestuia. Pentru activitatea desfășurată în apărarea păcii, pentru refuzul de a subordona știința scopurilor de pregătire a războiului, guvernul l-a îndepărtat pe Joliot-Curie la 28 aprilie 1950 din postul de comisar suprem pentru energia atomică.

Joliot-Curie a fost membru activ al Academiei de Științe a Franței, membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. Joliot-Curie a fost laureat al Premiului internațional „Pentru întărirea păcii între popoare".

JUKOV Gheorghii Konstantinovici (n. 1896) — mareșal al Uniunii Sovietice.

S-a născut într-o familie țărănească din satul Strelkovca, raionul Ugodski-Zavod, regiunea Kaluga. A intrat în Armata Sovietică în 1918. În 1939 a comandat formațiile militare sovieto-mongole, care au zdrobit trupele japoneze ce invadaseră teritoriul Mongoliei în regiunea fluviului Halhin-Gol.

Din ianuarie 1941 a fost șeful Marelui stat-major și locțiitor al comisarului poporului pentru apărare al U.R.S.S. În anii Războiului pentru Apărarea Patriei a comandat o serie de fronturi și a fost locțiitor al comandantului suprem. Din însărcinarea guvernului sovietic, la 8 mai 1945 a primit capitularea forțelor armatei germane.

În anii de după război a deținut posturile de comandant suprem al grupului Armatelor Sovietice de ocupație și de șef al Administrației militare sovietice din Germania, comandant suprem al trupelor terestre, comandant al unei serii de regiuni militare, prim-locțiitor al ministrului apărării al U.R.S.S., ministru al apărării al U.R.S.S. (pînă în 1957).

În 1942 lui Jukov i s-a decernat titlul de mareșal al Uniunii Sovietice. A fost distins de patru ori cu titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Este membru al P.C.U.S. din 1919.

JUNTĂ (adunare, asociație) — denumirea unor organizații social-politice din Spania și dintr-o serie de țări din America latină.

K

KÁDÁR János (n. 1912) — ministru de stat al Republicii Populare Ungare şi prim-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar.

János Kádár s-a născut într-o familie de ţărani săraci. A urmat şcoala medie, iar apoi o şcoală industrială de trei ani, ocupîndu-se în timpul liber cu diferite munci, pentru a avea posibilitatea să urmeze şcoala. A lucrat ca muncitor auxiliar şi ucenic mecanic. De la vîrsta de 17 ani s-a încadrat în mişcarea muncitorească: la început a activat în organizaţia de tineret a metalurgiştilor, în 1931 a intrat în Uniunea comunistă a tineretului muncitor, iar în 1932 a fost ales membru al secretariatului Comitetului central al acestei uniuni. În 1932 a intrat în rîndurile partidului comunist. În perioada celui de-al doilea război mondial este promovat în muncă de conducere în Partidul Comunist Ungar: în 1942 este ales membru, iar în 1943 — secretar al Comitetului Central al partidului. În anii dominaţiei regimului hortist, Kádár a fost supus unei prigoane sistematice. După eliberarea Ungariei de sub jugul fascist, Kádár este ales deputat în Adunarea naţională, şi membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Ungar. Din ianuarie pînă în mai 1945 a lucrat la Budapesta la organizarea poliţiei populare. Din mai 1945 pînă în august 1948 a fost secretar al Comitetului orăşenesc de partid Budapesta. În 1946, la Congresul al III-lea al partidului comunist, a fost ales locţiitor al secretarului general al P.C.U. În 1948 a fost numit ministru al afacerilor interne al Ungariei. În aprilie 1951, pe baza unor acuzaţii false, Kádár a fost condamnat la închisoare. După reabilitarea sa, în iulie 1954, a început din nou să participe activ la munca de partid. În iulie 1956, plenara Comitetului Central al Partidului celor ce muncesc din Ungaria l-a cooptat în C.C. al partidului şi l-a ales membru al Biroului Politic şi secretar al Comitetului Central. În perioada evenimentelor din octombrie-noiembrie 1956, cînd forţele contrarevoluţiei interne, sprijinite de imperialismul internaţional, au încercat să lichideze orînduirea democrat-populară din Ungaria, János Kádár a fost iniţiatorul creării guvernului muncitoresc-ţărănesc revoluţionar. Din noiembrie 1956 pînă în ianuarie 1958 a fost preşedinte al guvernului muncitoresc-ţărănesc revoluţionar şi preşedinte al C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Din iunie 1957 este prim-secretar al C.C. al P.M.S.U.

KALININ Mihail Ivanovici (1875—1946) — eminent activist al partidului comunist şi al Statului sovietic.

Kalinin s-a născut în satul Verhneaia Troiţa, gubernia Tver (astăzi regiunea Kalinin), într-o familie de ţărani. După ce a absolvit şcoala elementară înfiinţată de zemstvă, a plecat în 1889 la Petersburg. În 1893, Kalinin a intrat ca ucenic la uzina „Starîi Arsenal", iar apoi a lucrat ca strungar la uzina „Putilov". Activitatea revoluţionară şi-a înce-

put-o în primele cercuri marxiste și în „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare". În 1898 devine membru de partid.

Kalinin a fost în repetate rînduri arestat și deportat de guvernul țarist. În iulie 1899 a fost arestat pentru participare la „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare" din Petersburg și, după o detențiune de zece luni, deportat la Tiflis. Aici (1900) și apoi la Reval (1901—1902) a dus o intensă activitate revoluționară.

Între 1905 și 1908 Kalinin a dus muncă revoluționară la Petersburg, iar între 1908 și 1910 la Moscova. În 1910 a fost arestat și obligat să plece în gubernia Tver. Din 1911 pînă în 1917 Kalinin desfășoară din nou muncă de partid la Petersburg. În 1912 a fost ales, la conferința de partid de la Praga, membru supleant al C.C. al P.M.S.D. (b) din Rusia și membru al Biroului din Rusia al C.C. După Revoluția din Octombrie, el a condus Duma orășenească din Petrograd.

În martie 1919, după moartea lui I. M. Sverdlov, Kalinin a fost ales președinte al Comitetului Executiv Central din Rusia (C.E.C. din Rusia). În 1919 devine membru al C.C. al partidului comunist, iar în 1926 — membru al Biroului Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S.

După constituirea U.R.S.S., Kalinin e ales, în decembrie 1922, președinte al C.E.C. al U.R.S.S. Din ianuarie 1938 pînă în martie 1946, Kalinin a fost președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

Kalinin a desfășurat o vastă activitate de educare comunistă a oamenilor muncii. Rapoartele și cuvîntările sale — clare și profunde — au fost editate într-un volum intitulat „Articole și cuvîntări despre educația comunistă".

Timp de 27 de ani fără întrerupere Kalinin a ocupat postul de conducător al organului suprem al Statului sovietic. În 1944 i s-a conferit titlul de Erou al Muncii Socialiste.

KALNBERZIN Ian Eduardovici (n. 1893) — membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist din Letonia.

S-a născut într-o familie de muncitori în plasa Katlakaln din județul Riga. A început să muncească de la vîrsta de nouă ani ca muncitor agricol în gospodării chiaburești, a lucrat apoi timp de 10 ani ca muncitor în portul Riga, unde a participat la activitatea unui cerc ilegal. În aprilie 1917 a intrat în rîndurile partidului comunist. În 1919, o dată cu instaurarea Puterii sovietice în Letonia, a luat parte activă la organizarea Republicii Sovietice Letone. După căderea Puterii sovietice din Letonia, a plecat cu un detașament de muncitori înarmați în Rusia Sovietică, intrînd ca voluntar în Armata Roșie. După terminarea războiului civil a urmat cursurile Universității comuniste din Moscova.

Întorcîndu-se în Letonia, a dus muncă ilegală de partid. În 1931 a intrat în Institutul „Profesura roșie" din Moscova. Din 1936 a condus activitatea revoluționară ilegală a comuniștilor din Riga. În iulie 1939 a fost arestat și întemnițat în închisoarea centrală din Riga. În 1940, după doborîrea regimului reacționar din Letonia, a fost eliberat din închisoare. În iunie 1940 a fost ales prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist din Letonia. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost unul dintre organizatorii diviziei de pușcași letoni.

La Congresele al XIX-lea și al XX-lea ale partidului comunist a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S., iar în iunie 1957 — membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S.

Kalnberzin este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. și din 1954 membru al Comisiei de propuneri legislative a Sovietului Uniunii al Sovietului Suprem al U.R.S.S.

KAUTSKY Karl (1854—1938) — unul din liderii social-democrației germane și ai *Internaționalei a II-a*, renegat al marxismului, mentor ideologic și precursor al *socialiștilor de dreapta* din zilele noastre.

Kautsky a participat la mișcarea socialistă din 1874. În 1881 a făcut cunoștință cu K. Marx și F. Engels și, sub influența lor, a trecut la marxism. Între 1883 și 1917 a fost redactorul revistei teoretice a social-democrației germane „Neue Zeit" („Timpuri noi"). A scris o serie de lucrări prin care populariza diferite probleme ale teoriei marxiste.

În timpul primului război mondial, Kautsky a trecut de partea dușmanilor fățiși ai marxismului revoluționar. El a formulat teoria reacționară a *ultraimperialismului*, a cărei esență a fost demascată de V. I. Lenin în lucrarea sa „Imperialismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului". Făcînd parte din conducerea Internaționalei a II-a și a social-democrației germane, Kautsky a devenit ideologul *centrismului*, subordonînd activitatea teoretică și practică intereselor burgheziei. Împreună cu alți conducători oportuniști ai social-democrației a organizat în 1917 așa-numitul „Partid social-democrat independent din Germania", devenind unul dintre conducătorii acestuia.

După Revoluția din Octombrie din Rusia, denaturînd învățătura marxist-leninistă despre stat, Kautsky s-a pronunțat deschis împotriva ideii revoluției proletare și a dictaturii proletariatului, împotriva trecerii puterii de stat în mîinile Sovietelor și pentru parlamentarismul burghez. „Teoriile" oportuniste ale lui Kautsky au fost demascate de Lenin în operele sale „Statul și revoluția", „Revoluția proletară și renegatul Kautsky" etc. Kautsky a făcut parte din guvernul german antipopular Ebert — Scheidemann ca secretar de stat pentru afacerile externe.

În 1930 a lansat un îndemn direct la o intervenție antisovietică. În anii care au precedat instaurarea dictaturii hitleriste, Kautsky și-a intensificat activitatea reacționară de scindare a clasei muncitoare, luînd poziție împotriva *Frontului unic muncitoresc* și a *Frontului popular* antifascist și proclamînd politica „răului celui mai mic", care a netezit fasciștilor calea spre putere.

KEKKONEN Urho Kaleva (n. 1900) — președintele Finlandei.

A studiat dreptul. Din 1927 pînă în 1936 a lucrat ca avocat la diferite instituții municipale și guvernamentale. Din 1946 este membru al consiliului directorilor Băncii finlandeze. În 1952 a fost ales președinte al consiliului de administrație al societății anonime „Maakansa".

Kekkonen este unul din fruntașii partidului Uniunea agrară. Din 1937 pînă în 1944 și din 1947 pînă în 1948 a fost membru al conducerii partidului. Din 1936 este deputat al seimului finlandez. Din 1946 pînă în 1950 a fost președinte al seimului. În 1948, Kekkonen a luat parte la tratativele dintre Finlanda și U.R.S.S., în urma cărora a fost încheiat tratatul de prietenie, colaborare și ajutor reciproc dintre U.R.S.S. și Finlanda. A făcut parte în repetate rînduri din guvernul finlandez și a ocupat posturile de ministru al justiției (1936—1937 și 1944—1946), ministru al afacerilor interne (1937—1939 și 1950), prim-ministru (1950—1953 și 1954—1956). La 15 februarie 1956 Kekkonen a fost ales președinte al Finlandei.

KEMAL Ghazi Mustafa (1880—1938) — eminent om politic și de stat turc, întemeietorul republicii turce.

S-a născut într-o familie de mici-burghezi și a urmat școala militară. În 1919 a condus revoluția națională burgheză, îndreptată împotriva imperialiștilor străini și a elementelor feudale compradore. Revoluția, care a căpătat denumirea de revoluție kemalistă, s-a încununat în 1922 cu succes. De la proclamarea republicii (29 octombrie 1923), Kemal a fost în per-

manență președintele ei și președinte al Partidului popular republican, creat de el. Sub conducerea lui Kemal s-au efectuat o serie de reforme antifeudale: desființarea califatului, separarea bisericii de stat, acordarea de drepturi electorale egale femeilor, introducerea alfabetului latin etc. Au fost luate măsuri pentru dezvoltarea economiei naționale: s-au construit întreprinderi industriale și căi ferate, au fost răscumpărate concesiunile străine etc.

Kemal a fost un partizan al relațiilor de prietenie cu U.R.S.S., considerîndu-le o garanție necesară a independenței Turciei. În 1920, el s-a adresat guvernului sovietic cu rugămintea de a sprijini mișcarea de eliberare națională a poporului turc. La 16 martie 1921 a fost semnat „Tratatul de prietenie și frăție" sovieto-turc, primul tratat bazat pe egalitate în drepturi și ajutor reciproc pe care l-a încheiat Turcia cu un alt stat. Acest tratat a pus capăt izolării internaționale a tinerei Republici turce. În 1934, Marea Adunare Națională a Turciei a atribuit lui Kemal numele de familie Ataturk, ceea ce înseamnă „părintele turcilor".

KIM IR SEN (n. 1912) — președinte al Cabinetului de Miniștri al Republicii Populare Democrate Coreene, președinte al C.C. al Partidului Muncii din Coreea.

Kim Ir Sen s-a născut într-o familie de țărani săraci. Încă din adolescență a luat parte la mișcarea revoluționară. În 1931 a intrat în partidul comunist. După cotropirea Manciuriei de către imperialiștii japonezi în 1931, a organizat pe teritoriul Manciuriei un detașament de partizani coreeni. În 1934, formațiunile de partizani coreeni s-au unit în Armata populară revoluționară coreeană, sub conducerea lui Kim Ir Sen.

După eliberarea Coreei, în august 1945, de către Armata Sovietică, eliberare la care au participat și unități ale armatei populare revoluționare coreene, Kim Ir Sen a fost ales prim-secretar al Biroului Organizatoric al C.C. al partidului comunist, iar în februarie 1946 președinte al Comitetului popular provizoriu, organ al puterii populare din Coreea de nord. O dată cu constituirea Republicii Populare Democrate Coreene (R.P.D.C.), în septembrie 1948, Kim Ir Sen a devenit șeful guvernului.

Kim Ir Sen este inițiatorul Frontului patriotic democratic unit, care conduce lupta pentru unificarea pașnică a Coreei.

În 1950, la începutul operațiilor militare din Coreea, Kim Ir Sen a fost numit președinte al Comitetului militar al republicii și comandant suprem al armatei populare.

KIRICENKO Aleksei Illarionovici (n. 1908) — membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist din Ucraina.

S-a născut în satul Cernobaevka, raionul Herson, regiunea Herson. A început să muncească la vîrsta de 11 ani; a lucrat ca muncitor feroviar la gara Herson. În 1925, Kiricenko a intrat în Comsomol, iar în 1927 s-a înscris la școala de mecanici de tractoare din Herson. După terminarea școlii a lucrat ca mecanic la Herson, iar între 1928 și 1931 ca mecanic instructor la sovhozul cerealier din Kustanai, R.S.S. Cazahă, ca mecanic șef al sovhozului cerealier „Cervonii Perekop" din raionul Kahovka, regiunea Herson, iar apoi ca șef de secție în același sovhoz. Din 1931 pînă în 1936 a urmat institutul de ingineri mecanici pentru agricultura socialistă. După absolvirea institutului a fost director de studii și profesor la școala medie tehnică de mecanizare a agriculturii din orașul Ahtîrka, regiunea Sumî.

Din 1930 Kiricenko este membru de partid. În martie 1938 este trecut la muncă de partid în aparatul C.C. al P.C. (b) al Ucrainei, unde a lucrat ca instructor al secției de știință, ca

organizator responsabil al secției organe de partid, ca șef de sector la secția cadre, iar apoi ca șef al secției transporturi. Din februarie 1941 pînă la începerea Războiului pentru Apărarea Patriei, Kiricenko a fost secretar al C.C. al P.C. (b) al Ucrainei, responsabil cu industria. Din primele zile ale războiului împotriva Germaniei fasciste, el a activat pe fronturile Războiului pentru Apărarea Patriei ca membru al Consiliului Militar al Fronturilor de sud-vest, Stalingrad, Don, sud, iar apoi al Frontului al 4-lea ucrainean. În timpul războiului, Kiricenko a primit gradul de general-maior.

În ianuarie 1944, Kiricenko s-a întors la munca de partid în Ucraina ca secretar al C.C. al P.C. (b) U., responsabil cu cadrele, iar din iulie 1945 a fost prim-secretar al Comitetului regional și al Comitetului orășenesc Odesa al P.C. (b) U. În decembrie 1949 a fost ales al doilea secretar al C.C. al P.C. (b) U., iar în iunie 1953 prim-secretar al C.C. al P.C.U.

La Congresul al XIX-lea al partidului comunist, Kiricenko a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Din iulie 1955 este membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, iar din decembrie 1957 secretar al C.C. al P.C.U.S.

Kiricenko este membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

KIRILENKO Andrei Pavlovici (n. 1906) — membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut într-o familie de meșteșugari în orașul Alekseevka, regiunea Voronej. În 1920 a absolvit școala sătească, iar apoi o școală tehnică profesională. În perioada 1925—1929 a lucrat ca lăcătuș și electrician la întreprinderi din regiunea Voronej și la o mină în Donbass.

În 1930 a intrat la Institutul aeronautic din Novocerkassk. În 1931 devine membru al P.C.U.S. După absolvirea, în 1936, a Institutului aeronautic din Rîbinsk (în 1932 Institutul din Novocerkassk a fost mutat la Rîbinsk), a lucrat ca inginer constructor la o uzină aeronautică. În 1938 a fost ales secretar al Comitetului raional de partid, iar în 1939 — secretar al Comitetului regional de partid din Zaporojie. Din octombrie 1941 pînă în aprilie 1942 a fost membru al Consiliului militar al armatei a 18-a a frontului de sud, iar din aprilie 1942 pînă la sfîrșitul anului 1944 delegat al Comitetului de stat al apărării la uzina aeronautică din Moscova.

În 1944—1947 a lucrat în calitate de al doilea secretar al Comitetului regional Zaporojie al P.C. (b)U., în 1947—1950 a fost prim-secretar al Comitetului regional Nikolaev al P.C.(b)U., iar în 1950—1955 prim-secretar al Comitetului regional Dniepropetrovsk al partidului. La sfîrșitul anului 1955 a devenit prim-secretar al Comitetului regional Sverdlovsk al P.C.U.S. La Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a fost ales membru al C.C. al partidului comunist, în februarie 1956 membru al Biroului pentru R.S.F.S.R. al C.C. al P.C.U.S., iar în iunie 1957 membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S.

Kirilenko este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

KIROV (Kostrikov) Serghei Mironovici (1886—1934) — eminent activist al partidului comunist și al Statului sovietic.

Kirov s-a născut în orașul Urjum, gubernia Veatka (astăzi regiunea Kirov). De la vîrsta de șapte ani a rămas orfan. În 1893 a fost internat la orfelinatul din Urjum; a învățat la școala parohială, iar din 1897 pînă în 1901 la școala orășenească din Urjum. Fiind cel mai înzestrat elev, Kirov a fost trimis în 1901 la școala tehnică de mecanici din Kazan, pe care a absolvit-o în 1904. În toamna anului 1904 s-a mutat la Tomsk, unde a intrat în același an în partidul social-democrat (bolșevic). În 1905 este membru al comitetului P.M.S.D.R. din Tomsk. Kirov a

participat activ la prima revoluție rusă și a fost unul din organizatorii demonstrației armate a muncitorilor din Tomsk. A fost arestat și întemnițat în repetate rînduri. Începînd din 1909 a depus o intensă muncă de partid în Caucazul de nord. În 1917 a condus organizația bolșevică din Vladikavkaz (astăzi Ordjonikidze) și a fost organizatorul luptei pentru revoluția socialistă în Caucazul de nord.

În timpul războiului civil, Kirov a avut o funcție de conducere în Armata Roșie. În 1919 a condus apărarea eroică a Astrahanului împotriva albgardiștilor. În fruntea armatei a 11-a, Kirov a participat la zdrobirea lui Denikin. Pentru meritele sale militare în războiul civil, Kirov a fost decorat cu Ordinul „Steagul Roșu".

Din iulie 1921 pînă în decembrie 1925, Kirov a fost secretar al C.C. al P.C.(b) din Azerbaigean. Pentru merite excepționale în lupta pentru reconstrucția socialistă a industriei petrolifere din Azerbaigean a fost decorat cu Ordinul „Lenin". La Congresul al X-lea a partidului, Kirov a fost ales membru supleant al C.C., iar la Congresul al XII-lea membru al C.C. al P.C.(b) din Rusia. Din 1926 a fost secretar al Comitetului gubernial Leningrad și al Biroului de nord-vest al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. În 1926 a devenit membru supleant al Biroului Politic, iar în 1930 membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. În 1934 a devenit secretar al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. A fost asasinat mișelește în 1934.

„KOMMUNIST" — revistă teoretică și politică a C.C. al P.C.U.S. Din 1924 pînă în octombrie 1952 a apărut sub titlul de „Bolșevik". În „Kommunist" se expun și se tratează problemele de actualitate ale teoriei marxist-leniniste pe baza studierii experienței de construire a comunismului în U.R.S.S. și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale; se tratează probleme de teorie și de istorie a partidului, probleme de filozofie, economie, relații internaționale, ca și probleme ale vieții de partid, ale literaturii și ale artei, se fac recenzii ale revistelor locale și există o rubrică de critică și bibliografie. Tirajul revistei este de 700.000 de exemplare (1957).

KONEV Ivan Stepanovici (n. 1897) — mareșal al Uniunii Sovictice.

S-a născut în satul Lodeino, raionul Podosinoveț, regiunea Kirov, într-o familie de țărani. A intrat în Armata Sovietică în august 1918. A luat parte activă la războiul civil. În 1926 a absolvit cursurile de perfecționare a cadrelor superioare de conducere de pe lîngă Academia militară „M. V. Frunze", iar în 1934 — o facultate specială a acestei academii. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a comandat trupele de pe frontul apusean, frontul de la Kalinin, frontul I și al II-lea ucrainean și altele. Trupele de sub comanda sa au participat la luptele din Ucraina, Polonia, Germania și Cehoslovacia. În 1946 a fost numit comandant suprem al trupelor terestre și locțiitor al ministrului de război. În aprilie 1950 a fost numit inspector șef al Armatei Sovietice și locțiitor al ministrului de război. În 1952 a fost numit comandant al trupelor unui district. În mai 1955 a fost numit comandant suprem al Forțelor armate unificate, puse la dispoziție de statele semnatare ale *Tratatului de la Varșovia*. Din martie 1956 este prim-locțiitor al ministrului apărării al U.R.S.S. Este membru al P.C.U.S. din 1918. În 1939 a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S., iar în 1952 membru al C C. al P.C.U.S. Konev este de două ori Erou al Uniunii Sovietice și deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

KOPLENIG Johann (n. 1891) — președinte al Partidului Comunist din Austria.

Participînd de tînăr la mișcarea muncitorească, Koplenig a creat în

1910, în orașul Judenburg, o organizație sindicală a muncitorilor pielari, iar în 1911, la Knittelfeld, o organizație a tineretului muncitoresc socialist.

În timpul primului război mondial a fost soldat în armată, iar în 1916 a fost făcut prizonier în Rusia. În 1918 a intrat în partidul comunist, iar în 1920 s-a înapoiat în patrie. În 1922 a fost ales secretar al organizației comuniste din provincia Stiria. În același an, la Congresul al V-lea al Partidului Comunist din Austria, a devenit membru al Comitetului Central, iar la Congresul al VI-lea (1924) — secretar general al C.C. De atunci Koplenig stă fără întrerupere în fruntea Partidului Comunist din Austria, luînd parte activă la mișcarea muncitorească internațională. În 1928 a fost delegat la Congresul al VI-lea al Cominternului, iar în 1935 — la Congresul al VII-lea. Din 1928 a fost membru al Comitetului Executiv al Cominternului (C.E.I.C.), iar din 1935 — membru al Prezidiului C.E.I.C. În urma interzicerii Partidului Comunist din Austria (1933), Koplenig a fost nevoit să părăsească țara, dar și din emigrație a continuat să conducă activitatea partidului, aflat în ilegalitate.

În aprilie 1945, Koplenig s-a întors în patrie, iar după scurt timp a intrat în guvernul provizoriu în calitate de vice-cancelar. În anii următori a fost în repetate rînduri ales membru al parlamentului.

KOROTCENKO Demian Sergheevici (n. 1894) — membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, Președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene.

S-a născut în satul Pogrebki, regiunea Sumî, într-o familie de țărani săraci. Din fragedă tinerețe a fost argat, apoi a lucrat ca muncitor la căile ferate și la o uzină în orașul Șostka. După Revoluția din Octombrie a luat parte activă la organizarea organelor locale ale puterii sovietice. În 1918 a intrat în partidul comunist. A participat activ la organizarea primelor detașamente de partizani din regiunea Cernigov. În 1919—1920 a fost activist politic în Armata Roșie. În 1921—1923 a lucrat ca secretar al Comitetului județean de partid Șostka. În 1923—1924 a urmat la Harkov cursurile pentru activiștii de partid, apoi a fost secretar al Comitetului districtual Cernigov al P.C.(b) al Ucrainei. În 1925—1928 a fost secretar al Comitetului districtual Pervomaisk al P.C.(b) al Ucrainei. Între 1928 și 1930 a urmat la Moscova cursuri de marxism-leninism. Între 1931 și 1933 a fost președintele Comitetului Executiv al Sovietului raional Bauman din Moscova. Între 1934 și 1936 a fost prim-secretar al comitetului raional Bauman al P.C.(b) al U.R.S.S. În 1936 a fost prim-secretar al Comitetului raional 1 Mai din Moscova al P.C.(b) al U.R.S.S. În 1937—1938 a fost secretar al Comitetului regional Moscova al P.C.(b) al U.R.S.S., prim-secretar al Comitetului regional apusean din Smolensk al P.C.(b) al U.R.S.S., apoi prim-secretar al Comitetului regional Dnepropetrovsk al P.C.(b) al Ucrainei. În 1938—1939 a fost președintele Consiliului Comisarilor Poporului al R.S.S. Ucrainene. La Congresul al XVIII-lea al P.C.(b) al U.R.S.S. a fost ales membru al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. Între 1939 și 1947 a fost secretar al C.C. al P.C.(b) al Ucrainei. Prin hotărîrea C.C. al P.C.(b) al Ucrainei a fost trimis în primăvara 1943 în spatele frontului dușman, pe teritoriul vremelnic ocupat al Ucrainei Sovietice pentru a organiza și conduce mișcarea de partizani.

Din decembrie 1947 pînă în 1954 a fost președinte al Consiliului de Miniștri al R.S.S. Ucrainene. Din 1954 este președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene. La Congresele al XIX-lea și al XX-lea a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Din iunie 1957 este membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S.

Korotcenko este loctiitor al președintelui Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

KOSCIUSZKO Tadeusz (1746—1817) — erou al luptei pentru independența națională a Poloniei, conducătorul răscoalei de eliberare națională din 1794.

Înțelegînd necesitatea unirii tuturor forțelor poporului în lupta pentru independența națională a Poloniei, amenințată de Prusia, Rusia țaristă și Austria, Kosciuszko s-a adresat țăranilor, chemîndu-i să sprijine răscoala. Sperînd că va obține „eliberarea", țărănimea a răspuns la chemare. Cu ajutorul țărănimii, au fost repurtate primele victorii. Deși sincer democrat și convins de necesitatea reformelor sociale, Kosciuszko nu a izbutit să înfrîngă influența unor largi cercuri ale șleahtei, care căutau să înlăture programul social al răscoalei, și nu a sprijinit lupta plebeilor din Varșovia împotriva aristocraților trădători. „Universalul din Polanec", emis de Kosciuszko la 7 mai 1794, a lăsat neatinse bazele orînduirii boierești-feudale. Țărănimea a început să se îndepărteze de răscoală. Trupele Ecaterinei a II-a, precum și cele prusace și austriece au intrat în Polonia. La 10 octombrie 1794, Kosciuszko a fost înfrînt în bătălia de lîngă Maciejowice și — grav rănit — a fost luat prizonier. Răscoala a fost înăbușită, iar Polonia și-a pierdut pentru mult timp independența. În 1796, Kosciuszko a fost eliberat din prizonierat și a părăsit Rusia. În anii următori a trăit în S.U.A. și în Franța, iar apoi în Elveția.

Divizia poloneză înființată în U.R.S.S. în 1943 a luat numele de divizia Kosciuszko.

KOSÎGHIN Aleksei Nikolaevici (n. 1904) — membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S.

S-a născut la Petersburg într-o familie de muncitori. În 1919 a intrat în Armata Roșie. În 1921—1924 a urmat la Leningrad cursurile unei școli tehnice cooperatiste. Între 1924 și 1928 a lucrat ca instructor al Uniunii regionale a cooperației de consum, ca membru al conducerii Uniunii cooperativelor de consum de pe lîngă fluviul Lena, regiunea Irkutsk, și ca șef al secției de planificare a Uniunii de ținut Siberia. După ce a absolvit în 1935 Institutul de textile „Kirov" din Leningrad, a lucrat ca maistru, iar apoi ca șef de secție la fabrica „Jeleabov" din Leningrad. În 1937 a fost numit director al combinatului textil „Okteabr" din Leningrad și a fost ales membru al Biroului Comitetului raional Vîborg al P.C.(b) al U.R.S.S. În iulie 1938 a fost numit șef al secției industrie-transporturi a Comitetului regional Leningrad al P.C.(b) al U.R.S.S., iar în octombrie 1938 a fost ales președinte al Comitetului executiv al Sovietului orășenesc Leningrad. În 1939—1940 a fost comisar al poporului pentru industria textilă a U.R.S.S. La Congresul al XVIII-lea al P.C.(b) al U.R.S.S. a fost ales membru al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. Între 1940 și 1946 a fost vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S., iar între 1943 și 1946 a fost concomitent și președinte al Consiliului Comisarilor Poporului al R.S.F.S.R. Din martie 1946 pînă în martie 1953 a fost vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. În martie 1946 a fost ales membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S., iar între 1948 și 1952 a fost membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. Din februarie pînă în decembrie 1948 a fost ministru al finanțelor al U.R.S.S., iar în decembrie 1948 a fost numit ministru al industriei ușoare al U.R.S.S. Din septembrie 1953 pînă în februarie 1954 a fost ministru al industriei bunurilor de larg consum al U.R.S.S. Din decembrie 1953 pînă în decembrie 1956 a fost vicepreședinte al Consi-

liului de Miniştri al U.R.S.S. În decembrie 1956 a fost numit prim-vicepreşedinte al Comisiei de stat pentru planificarea curentă a U.R.S.S. cu rang de ministru al U.R.S.S., în mai 1957 — prim-vicepreşedinte al Comitetului de Stat al Planificării din U.R.S.S. cu rang de ministru al U.R.S.S., iar în iulie 1957 — vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. La Congresele al XIX-lea şi al XX-lea ale P.C.U.S. a fost ales membru al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Din iunie 1957 este membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

KOSSUTH Lajos (Ludwig) (1802—1894) — erou naţional al Ungariei, conducătorul revoluţiei ungare din 1848—1849. De profesie avocat. Încă din deceniul al 4-lea al secolului trecut s-a manifestat ca publicist talentat, luînd atitudine categorică împotriva regimului feudal absolutist din Ungaria şi împotriva jugului austriac. Pentru activitatea sa revoluţionară a fost întemniţat. În 1848 a făcut parte din guvernul revoluţionar ca ministru de finanţe. În septembrie 1848, cînd trupele trimise de împăratul austriac au invadat Ungaria, Kossuth a condus „Comitetul pentru apărarea patriei". Dînd dovadă de strălucite aptitudini de organizator, el a creat în scurt timp o armată care, în septembrie 1848, a înfrînt trupele austriece. În decembrie 1848 Kossuth a fost ales şef al guvernului, fiind învestit cu puteri dictatoriale. La 14 aprilie 1849, dinastia Habsburgilor a fost răsturnată şi Ungaria proclamată republică.

Kossuth a avut o activitate multilaterală: a făcut propagandă în rîndurile poporului, a organizat noi forţe militare, s-a ocupat de găsirea de mijloace pentru aprovizionarea trupelor şi a înfăptuit o serie de reforme.

Guvernul revoluţionar al lui Kossuth a luptat împotriva forţelor mult superioare ale reacţiunii. În august 1849 forţele unite ale împăratului austriac şi ale ţarului rus au înăbuşit revoluţia ungară. Kossuth a fugit în străinătate, trăind în exil pînă la sfîrşitul vieţii sale.

În Ungaria populară au fost instituite premii Kossuth, care sînt decernate anual celor mai buni reprezentanţi ai muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor, celor mai buni scriitori şi artişti.

KOTOVSKI Grigorii Ivanovici (1881—1925) — erou al războiului civil, eminent organizator militar, comandant al unui corp de cavalerie al Armatei Roşii. S-a născut în Basarabia, în oraşelul Hînceşti (astăzi Kotovskoe), ca fiu al unui mecanic. A urmat o şcoală agricolă. În timpul primei revoluţii ruse a condus un detaşament de ţărani basarabeni răsculaţi (1905). Începînd din 1906, Kotovski a fost timp de 11 ani supus unei prigoane sălbatice din partea autocraţiei. A evadat de cîteva ori din închisoare şi din ocnă şi de fiecare dată s-a înapoiat în Basarabia pentru a-şi continua în ilegalitate activitatea revoluţionară. După Revoluţia din Octombrie a luptat în Basarabia şi Ucraina împotriva intervenţioniştilor şi a albgardiştilor. A comandat la început un detaşament de cavalerie de partizani, organizat de el, a participat la operaţiile militare împotriva lui Denikin şi la eliberarea Kievului. În 1920 a intrat în partidul comunist. În acelaşi an a format o brigadă de cavalerie care a participat la luptele pentru eliberarea Odesei şi a Tiraspolului; împreună cu armata I de cavalerie, brigada de cavalerie a lui Kotovski a zdrobit pe polonezii albi, iar în 1920—1921 a luptat împotriva bandelor lui Petliura, Mahno şi Tiutiunik; brigada lui Kotovski a luat parte la lichidarea rebeliunii lui Antonov. Pentru fapte de eroism săvîrşite pe fronturile războiului civil, Kotovski a fost de trei ori decorat cu Ordinul „Steagul Roşu" şi i s-au acordat Armele de Onoare ale Revo-

luției. Din 1922 a comandat un corp de cavalerie. La 6 august 1925 a fost ucis de glontele unui trădător.

KOZLOV Frol Romanovici (n. 1908) — prim-locțiitor al președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în satul Loșcinino, raionul Kasimovsk, regiunea Reazan, într-o familie de țărani săraci. În 1926 devine membru al P.C.U.S. În anii 1926—1928 a avut o muncă de conducere în cadrul Comsomolului. În 1936 a absolvit Institutul politehnic „M. I. Kalinin" din Leningrad. A lucrat ca inginer, ca șef al blumingului la uzina metalurgică din Ijevsk, unde a fost ales secretar al comitetului de partid. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost secretar al Comitetului orășenesc Ijevsk al P.C.U.S. Din 1944 a depus muncă de partid în aparatul C.C. al P.C.U.S., apoi în postul de al doilea secretar al Comitetului regional Kuibîșev al P.C.U.S.; în 1949 a trecut din nou în aparatul C.C. al P.C.U.S. În 1949 a fost trimis de C.C. al P.C.U.S. ca organizator de partid la uzina „Kirov" din Leningrad. În octombrie 1949 a devenit secretar al Comitetului orășenesc de partid Leningrad, în 1952 devine al doilea secretar al Comitetului regional de partid Leningrad, iar în noiembrie 1953 — prim-secretar al Comitetului regional Leningrad. În decembrie 1957 este numit președinte al Consiliului de Miniștri al R.S.F.S.R. La Congresele al XIX-lea și al XX-lea ale P.C.U.S. a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. În februarie 1957 a fost ales membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S., iar în iunie 1957 — membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S.

Kozlov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

KRUPSKAIA Nadejda Konstantinovna (1869—1939) — unul dintre cei mai vechi membri ai partidului comunist, soția și ajutorul credincios al lui V. I. Lenin, activistă de seamă pe tărîmul învățămîntului public și al educării politice a maselor. S-a născut la Petersburg. În 1890 a intrat într-un cerc marxist studențesc; curînd a devenit ea însăși conducătoarea unui asemenea cerc, apoi a fost învățătoare la o școală serală pentru muncitori la Petersburg. În 1895 a activat în „Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare", organizată de Lenin. Arestată în 1896, Krupskaia a stat șapte luni în închisoare. În 1898 a fost deportată pe trei ani în Siberia, în satul Șușenskoe din gubernia Ienisei, unde fusese deportat și Lenin. După terminarea deportării, Krupskaia a plecat în martie 1901 la München, unde a lucrat ca secretară de redacție a *„Iskrei"*, menținînd legătura cu organizațiile revoluționare din Rusia și luînd parte activă la pregătirea Congresului al II-lea al P.M.S.D.R. În perioada de pregătire a Congresului al III-lea al partidului (1905), a fost secretară de redacție a ziarului bolșevic *„Vpered"*. În noiembrie 1905, Krupskaia s-a înapoiat împreună cu Lenin în Rusia, la Petersburg, unde a lucrat ca secretară a C.C. al partidului. În anii reacțiunii a emigrat din nou și, în calitatea ei de secretară de redacție a ziarului bolșevic *„Proletarii"*, a lucrat neobosită la restabilirea legăturilor cu organizațiile revoluționare din Rusia. În timpul primului război mondial a făcut parte din delegația rusă la Conferința internațională a femeilor de la Berna.

După răsturnarea autocrației s-a înapoiat în Rusia și a lucrat în Secretariatul C.C. al partidului. În zilele Revoluției din Octombrie a activat în Comitetul raional Vîborg al partidului comunist și în Sovietul din Petrograd. După victoria Puterii sovietice a fost, timp de peste 21 de ani, membru în colegiului Comisarilor poporului pentru învățămînt din R.S.F.S.R. În 1927 a devenit membru al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. Din 1929 Krupskaia a fost locțiitor al comisarului poporului pentru învăță-

mînt din R.S.F.S.R. A participat activ la construirea socialismului, a fost o publicistă talentată, autoare a unei serii de lucrări despre problemele învăţămîntului public şi ale pedagogiei.

KU-KLUX-KLAN — organizaţie teroristă şi rasistă din S.U.A., înfiinţată în 1865 de plantatorii din statele din sud în vederea luptei contra drepturilor cetăţeneşti acordate negrilor după desfiinţarea sclaviei. Mai tîrziu, monopolurile americane au început să folosească Ku-klux-klanul nu numai pentru organizarea de pogromuri şi de represiuni împotriva negrilor, dar şi pentru prigoana împotriva activiştilor mişcării muncitoreşti şi în special a comuniştilor. După al doilea război mondial, activitatea Ku-klux-klanului s-a intensificat considerabil.

KUIBÎŞEV Valerian Vladimirovici (1888—1935) — activist de seamă al partidului comunist şi al Statului sovietic.

Kuibîşev s-a născut la Omsk, într-o familie de militari. În 1898 s-a înscris la liceul militar din Omsk. În 1903 a intrat în legătură cu organizaţiile revoluţionare şi a participat la difuzarea literaturii ilegale. În vîrstă de 16 ani, a aderat în 1904 la organizaţia P.M.S.D.R. din Omsk.

În primăvara 1905, Kuibîşev a terminat liceul militar şi în toamna aceluiaşi an s-a înscris la Academia de medicină militară din Petersburg, de unde a fost însă după scurt timp eliminat pentru activitate revoluţionară dusă printre studenţi. Ascunzîndu-se de urmărirea poliţiei, a plecat la începutul anului 1906 la Omsk. Din 1906 pînă în 1915 a dus muncă revoluţionară în Siberia (Omsk, Tomsk, Kainsk), la Petersburg şi în alte oraşe.

Autorităţile ţariste l-au arestat şi deportat în repetate rînduri, dar el a evadat şi a continuat să ducă muncă de partid. După ce a fugit din Siberia în 1916, a lucrat la Samara (azi Kuibîşev). Revoluţia din februarie l-a eliberat pe cînd era în drum spre o nouă deportare în Siberia.

În timpul Revoluţiei din Octombrie, Kuibîşev a fost conducătorul militar al bolşevicilor din Samara. În perioada războiului civil a devenit unul dintre cei mai de seamă conducători politici ai Armatei Roşii.

La Congresul al X-lea al partidului, Kuibîşev a fost ales membru supleant al C.C., iar la Congresul al XI-lea — membru al C.C. Din 1922 pînă în 1923 a fost secretar al C.C. al P.C. (b) din Rusia, iar din 1923 pînă în 1926 preşedinte al Comisiei centrale de control, comisar al poporului pentru Inspecţia muncitorească-ţărănească şi vicepreşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului (C.C.P.) şi al Consiliului Muncii şi al Apărării (C.M.A.). În 1927 Kuibîşev a devenit membru al Biroului Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S.

În 1926 Kuibîşev a fost numit preşedinte al *Consiliului superior al economiei naţionale al U.R.S.S.*, iar din 1930 a condus Comisia de Stat a Planificării şi a fost vicepreşedinte al C.C.P. şi al C.M.A. La începutul anului 1934 Kuibîşev a fost ales preşedinte al Comisiei Controlului de Stat, iar în luna mai al aceluiaşi an a fost numit prim-vicepreşedinte al C.C.P. şi al C.M.A. al U.R.S.S.

KURULTAI — adunare generală, congres, adunare festivă la popoarele tiurce.

KUUSINEN Otto Vilhelmovici (n. 1881) — membru al Prezidiului C.C. şi secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în familia unui meseriaş croitor din Finlanda. În 1905 a absolvit Facultatea de istorie şi filologie a Universităţii din Helsingfors (Helsinki). În 1905 a intrat în Partidul social-democrat finlandez, iar după scurt timp a devenit conducătorul aripii de stînga, revoluţionare a acestui partid, ducînd o luptă activă împotriva revizioniştilor şi oportuniştilor. Kuusinen a participat la evenimentele revoluţionare din 1905—1906.

Între 1906 și 1908 a fost redactorul „Revistei socialiste", iar între 1907 și 1916 redactor al ziarului „Työmies" („Muncitorul"), organul central al Partidului social-democrat. Între 1908 și 1917 a fost ales în repetate rînduri deputat în seimul finlandez și membru al comitetului executiv al partidului social-democrat. În 1912 a luat parte la lucrările Congresului de la Basel al Internaționalei a II-a. În 1918, în timpul revoluției din Finlanda, a fost membru al guvernului revoluționar — Consiliul împuterniciților poporului. Kuusinen este unul din întemeietorii Partidului Comunist din Finlanda (august 1918); el a participat la Congresul I și al III-lea al Internaționalei Comuniste, precum și la toate congresele următoare. La Congresul al III-lea al Cominternului a fost ales membru al Comitetului Executiv. Între 1921 și 1939 a fost secretar al Comitetului Executiv al Cominternului.

În iulie 1940 a fost ales președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Carelo-Fine. Din 1941 este membru al C.C. al P.C.U.S. În iunie 1957 a fost ales membru al Prezidiului C.C. și secretar al C.C. al P.C.U.S. Din 1940 Kuusinen este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. și vicepreședinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., iar de la 16 iulie 1956 este președintele grupului parlamentar al U.R.S.S.

KUWEIT — principat aflat sub protectorat englez. Este situat în peninsula Arabă, pe țărmul golfului Persic. *Suprafața*: 15.500 km²; *populația:* 203.000 (1955), în majoritate arabi. Capitala: El Kuweit.

Principala ocupație a populației este creșterea animalelor pe pășuni. Extracția de petrol este dezvoltată (peste 50.000.000 tone; locul al 3-lea în lumea capitalistă).

Timp de mulți ani, monopolurile engleze au fost stăpîni absoluți în Kuweit. În ultimii ani a început să pătrundă în țară tot mai mult capitalul american.

KUZMIN Iosif Iosifovici (n. 1910) — vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., președinte al Comitetului de Stat al Planificării din U.R.S.S.

S-a născut în orașul Astrahan, în familia unui funcționar. În 1930 devine membru al P.C.U.S. În 1931 a studiat la Institutul de ingineri de transporturi navale din Leningrad, iar între 1932 și 1937 a urmat Academia electrotehnică militară „Budionnîi" din Leningrad. A lucrat apoi ca inginer, inginer principal și locțiitor al șefului secției tehnice la uzina de proiectoare din Moscova. În 1938 a fost secretar al comitetului de partid și organizator de partid al C.C. al P.C.U.S. la uzina de proiectoare din Moscova, împuternicit al Comisiei controlului de partid de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. pentru regiunea Kuibîșev (1940), vicepreședinte al Comisiei controlului de partid de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. (1940—1946). Din 1947 pînă în 1950 a fost membru al Biroului pentru agricultură și colectări de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S., iar în 1950—1952 vicepreședinte al acestui Birou. Timp de cinci ani, Kuzmin a lucrat în aparatul C.C. al P.C.U.S., deținînd următoarele funcții: locțiitor al șefului secției industrie-transporturi a C.C. al P.C.U.S. (1952), șef al secției industrie-transporturi a C.C. al P.C.U.S. (1953), șef al secției construcții de mașini a C.C. al P.C.U.S. (1954—1957).

La Congresul al XX-lea al P.C.U.S., Kuzmin a fost ales membru al Comisiei centrale de revizie a P.C.U.S. Din mai 1957 este vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. și președinte al Comitetului de Stat al Planificării din U.R.S.S.

L

LAFARGUE Paul (1842—1911) — unul dintre primii propagandiști de seamă ai socialismului științific în Franța, publicist remarcabil, om de știință și tovarăș de luptă al lui Marx și Engels.

Lafargue s-a născut în orașul Santiago (Cuba). În 1865 a făcut cunoștință la Londra cu Karl Marx, sub influența căruia a devenit marxist. A fost membru al Consiliului general al Internaționalei I, a participat intens la activitatea Federației din Paris a Internaționalei și a colaborat la presa revoluționară. După căderea Comunei din Paris a activat în Spania, în Federația din Madrid a Internaționalei I. Din 1872 a condus secția din Portugalia a Internaționalei. În deceniul al 8-lea a locuit la Londra, unde a participat activ la dezvoltarea mișcării socialiste franceze și la organizarea partidului muncitoresc și, împreună cu Guesde, a elaborat programul acestuia. Intrînd în legătură cu mișcarea revoluționară rusă, a publicat articole în presa progresistă din Rusia.

În 1880 s-a înapoiat în Franța. Conducînd, împreună cu Guesde, partidul muncitoresc, Lafargue a luptat împotriva proudhoniștilor și a altor oportuniști. A participat la congresele de la Londra, Paris și Amsterdam ale Internaționalei a II-a, alăturîndu-se aripii de stînga. Lafargue a scris o serie de lucrări teoretice și publicistice, dintre care cele mai cunoscute sînt: „Determinismul economic la Karl Marx", „Proprietatea și originea ei".

LANDLORD — în Anglia mare proprietar funciar, care dă pămîntul în arendă fermierilor.

LAOS — stat în partea centrală a peninsulei Indochina. Se mărginește cu Vietnam, Cambogea, Tailanda, Birmania și China. *Suprafața:* 237.000 km²; *populația:* 1.425.000 (1955), formată din diferite triburi și naționalități, dintre care cel mai numeros este poporul lao. Capitala: Viencean.

Laos este o țară agrară. Principala cultură agricolă este orezul. Se mai cultivă porumb, bumbac, trestie de zahăr, ceai, cafea, citrice și gumifere (hevea). Există esențe valoroase de lemn. Industria prelucrătoare e aproape inexistentă. Se extrage minereu de cositor. Celelalte zăcăminte sînt puțin prospectate și numai în mică măsură exploatate.

În 1893, Laosul a fost cotropit de imperialiștii francezi, care l-au declarat protectorat francez, transformînd însă de fapt țara într-o colonie. În timpul celui de-al doilea război mondial, întreaga Indochină a fost ocupată de japonezi. După capitularea Japoniei s-a constituit un guvern provizoriu al Rezistenței populare, compus din reprezentanți ai forțelor patriotice. Acest guvern a proclamat la 12 octombrie 1945 independența statului Patet-Lao (țara Lao).

În martie 1946, colonialiștii francezi au dezlănțuit un război de cotropire împotriva Laosului și au restabilit puterea regelui, care abdicase în 1945. În 1949 au încheiat cu guvernul regal un tratat prin care recu-

noşteau independenţa Laosului în cadrul Uniunii franceze.

În 1950, în timpul războiului de eliberare naţională împotriva colonialiştilor francezi, a fost creat Frontul naţional unit.

Problema încetării operaţiilor militare în Laos a fost dezbătută în 1954, la Conferinţa de la Geneva. La 21 iulie a fost semnat un acord cu privire la retragerea trupelor franceze de pe teritoriul ţării şi la concentrarea unităţilor Rezistenţei Patet-Lao în provinciile nordice Faunsali şi Samnea. Guvernul Laosului s-a angajat să acorde libertăţi democratice tuturor cetăţenilor, să nu încheie nici o alianţă militară şi să nu permită crearea de baze militare străine pe teritoriul său.

Laos este un regat. Compoziţia guvernului este aprobată de Adunarea Naţională. În noiembrie 1957 s-a desăvîrşit unificarea Laosului: puterea de stat în provinciile Faunsali şi Samnea, precum şi comanda forţelor armate din aceste provincii au fost transmise guvernului regal al Laosului; s-a constituit un guvern de coaliţie al unităţii naţionale la care participă şi reprezentanţi ai forţelor armate Patet-Lao.

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — socialist mic-burghez german, întemeietorul uneia din varietăţile oportunismului în mişcarea muncitorească — lassalleianismul.

Lassalle a avut un oarecare rol în crearea „Uniunii generale a muncitorilor germani". Faptul creării Uniunii a avut o importanţă pozitivă pentru mişcarea muncitorească. Ales însă preşedinte al Uniunii, Lassalle a îndrumat-o pe o cale oportunistă. Limitîndu-se la lupta pentru o activitate parlamentară paşnică, lassalleienii credeau că prin agitaţia legală pentru dreptul de vot universal şi prin crearea de cooperative de producţie muncitoreşti, subvenţionate de statul junckerilor, vor reuşi să construiască societatea nouă, „statul popular liber". Ei considerau ţărănimea drept o masă reacţionară. Avînd legături secrete cu Bismarck, Lassalle a sprijinit unificarea „de sus" a Germaniei. Politica oportunistă a lassalleienilor a constituit un obstacol în activitatea Internaţionalei I şi în crearea unui adevărat partid muncitoresc în Germania, deoarece împiedica formarea conştiinţei de clasă a muncitorilor.

Crearea în 1869 a Partidului muncitoresc social-democrat german a fost posibilă numai datorită luptei încununate de succes pe care Marx, Engels şi partizanii lor din „Uniunea generală a muncitorilor germani" au dus-o împotriva rămăşiţelor lassalleiene din mişcarea muncitorească germană.

Greşelile teoretice şi politice ale lassalleienilor au fost aspru criticate de K. Marx în „Critica programului de la Gotha" şi de V. I. Lenin în „Statul şi revoluţia".

LATIFUNDII — mari proprietăţi funciare private. În capitalism, latifundiile au o largă răspîndire. Alături de exploatarea capitalistă a muncitorilor agricoli salariaţi, se mai aplică pe latifundii şi forme precapitaliste — sclavagiste şi feudale — de exploatare a maselor muncitoare (vezi *Munca în dijmă*). Latifundiile sînt foarte răspîndite în ţările coloniale înapoiate. Ele există şi într-o serie de ţări capitaliste dezvoltate, de pildă în statele din sudul S.U.A., în Anglia, în Italia.

LAUREAT — 1) la vechii romani — învingător în competiţii, căruia i s-a decernat în semn de cinstire o cunună de lauri; 2) în prezent — scriitor, muzician, artist, pictor, om de ştiinţă, fruntaş în producţie etc. care a primit o înaltă distincţie, un înalt premiu ca o recunoaştere oficială a meritelor sale.

LAZO, Serghei Gheorghevici (1894-1920) — erou al războiului civil, organizator al luptei împotriva gardiştilor albi şi a intervenţioniştilor americano-japonezi în Transbaikalia şi în Orientul îndepărtat în 1918—1920.

S-a născut în satul Piatra (astăzi Lazo) din fosta gubernie Basarabia. În 1916 a fost mobilizat și trimis într-un regiment de rezervă din Krasnoiarsk. După revoluția din februarie, Lazo devine membru al Sovietului de deputați ai muncitorilor și soldaților din Krasnoiarsk, apoi al Comitetului executiv gubernial al Sovietului de deputați ai muncitorilor, țăranilor și soldaților. A participat activ la instaurarea Puterii sovietice la Krasnoiarsk, Irkutsk, în Transbaikalia și în Orientul îndepărtat. Sub comanda sa, trupele frontului din Transbaikalia au zdrobit în primăvara anului 1918 banda atamanului albgardist Semionov. În august 1918 a intrat în partidul comunist. În perioada intervenției americano-japoneze în Orientul îndepărtat a fost comandantul detașamentelor de partizani din regiunea Primorie. Ca membru al Comitetului de partid al ținutului Orientul îndepărtat a activat în 1919—1920 ilegal în Vladivostokul ocupat de japonezi; a fost președintele Statului-major militar revoluționar creat de comitetul de ținut al partidului. După lichidarea rebeliunii lui Kolceak, Lazo devine președintele Consiliului militar al regiunii Primorie. În aprilie 1920 a fost arestat de contraspionajul japonez și ucis în mod bestial: a fost ars de viu în focarul unei locomotive în stația Muravievo-Amurskaia (astăzi stația Lazo).

LEGALITATEA SOCIALISTĂ — respectarea strictă a legilor statului de către toate organele puterii de stat, de funcționarii publici și cetățeni.

Statul sovietic este vital interesat în aplicarea legalității socialiste, care constituie una din principalele metode de înfăptuire a dictaturii proletariatului. Legile sovietice sînt expresia voinței poporului, și poporul cere respectarea legilor, pedepsește cu asprime pe cei care le încalcă, fie că sînt simpli cetățeni, fie că sînt funcționari publici. Legalitatea în U.R.S.S. servește cauza dezvoltării socialiste a țării, a consolidării statului și a apărării drepturilor și intereselor cetățenilor.

Principiul legalității socialiste este consfințit în Constituția U.R.S.S. În scopul traducerii lui consecvente în viață, Constituția a stabilit norma potrivit căreia singurul organ legislativ în țară este Sovietul Suprem al U.R.S.S. Decretele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. și hotărîrile Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. sînt emise pe baza legilor adoptate de Sovietul Suprem al U.R.S.S. și în strictă concordanță cu ele.

În U.R.S.S. există diferite mijloace de asigurare a legalității și funcționează organe speciale cărora le revine sarcina de a controla cum se respectă legile. Aceste mijloace sînt: centralismul democratic în organizarea aparatului de stat, verificarea organizată a îndeplinirii sarcinilor, o largă critică și autocritică, inclusiv posibilitatea apărării legalității prin presă, participarea largă a maselor și a opiniei publice la activitatea organelor de conducere ale statului, la discutarea legilor etc. Lupta pentru legalitatea socialistă cade îndeosebi în sarcina Procuraturii U.R.S.S., justiției, Comisiei controlului de stat. Controlul suprem asupra respectării întocmai a legilor de către toate organele statului, de funcționarii publici și de cetățeni intră în atribuțiile procurorului general al U.R.S.S.

Congresul al XX-lea al P.C.U.S., dezvăluind o serie de încălcări ale legalității socialiste care s-au săvîrșit în trecut, a obligat toate organele de partid și sovietice „să apere cu vigilență legalitatea, să curme cu hotărîre și asprime orice manifestări de ilegalitate, de samavolnicie, orice încălcare a ordinii de drept socialiste".

LEGALIZA — a da un caracter legal; cu privire la acte, documente — a da formă legală, a face valabil.

LEGEA CONCORDANȚEI RELAȚIILOR DE PRODUCȚIE CU CARACTERUL FORȚELOR DE PRODUCȚIE — este o lege obiectivă a dezvol-

tării sociale descoperită de K. Marx și F. Engels.

Producția socială are două laturi indisolubil legate între ele: *forțele de producție* și *relațiile de producție*. Forțele de producție cer întotdeauna relații de producție corespunzătoare caracterului și nivelului lor. Relațiile de producție contribuie la dezvoltarea forțelor de producție dacă sînt în concordanță cu caracterul acestora din urmă, și, dimpotrivă, împiedică această dezvoltare, o frînează dacă nu sînt în concordanță cu caracterul forțelor de producție. Această neconcordanță ia naștere din cauză că relațiile de producție, în dezvoltarea lor, rămîn în urmă față de dezvoltarea forțelor de producție. În societatea împărțită în clase antagoniste această rămînere în urmă duce la conflict, deoarece clasele care și-au trăit traiul caută să consolideze, să eternizeze vechile relații de producție. Dar relațiile de producție nu pot să rămînă prea mult timp în urmă față de creșterea forțelor de producție, mai devreme sau mai tîrziu trebuie să se stabilească o concordanță între ele. Acestea sînt tocmai trăsăturile esențiale și cerințele legii concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție.

Sprijinindu-se la timpul său pe legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție, burghezia a răsturnat relațiile de producție feudale, le-a înlocuit cu relații noi, relațiile de producție capitaliste și astfel le-a pus pentru o anumită perioadă în concordanță cu caracterul forțelor de producție. Dar puternica dezvoltare a forțelor de producție a intrat după aceea în conflict cu forma capitalistă a proprietății. Societatea capitalistă contemporană oferă tabloul unui grav conflict între forțele de producție și relațiile de producție, deoarece caracterul social al producției nu se poate împăca cu forma privată a însușirii capitaliste. Acest conflict trebuie să se rezolve inevitabil prin răsturnarea capitalismului și statornicirea relațiilor de producție socialiste.

În societatea socialistă caracterului social al producției îi corespunde proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. În cadrul acestei concordanțe apar totuși contradicții, care decurg din faptul că și în societatea socialistă relațiile de producție rămîn, în ce privește dezvoltarea lor, în urmă față de dezvoltarea forțelor de producție. Dar în socialism contradicțiile dintre forțele de producție și relațiile de producție, în condițiile unei politici juste a organelor de conducere, se rezolvă la timp de către societate.

LEGEA DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI POLITICE INEGALE A CAPITALISMULUI — este o lege obiectivă a dezvoltării societății capitaliste, descoperită de V. I. Lenin. Esența acestei legi este următoarea: datorită caracterului anarhic al capitalismului, dezvoltarea diferitelor ramuri ale economiei, precum și a unor țări întregi se desfășoară în mod inegal. Raportul de forțe dintre ele în lupta pe care o duc una împotriva celeilalte se schimbă neîncetat. Țările capitaliste care la un anumit moment o iau înaintea altora folosesc superioritatea lor economică și militară pentru a pune stăpînire pe piețele de desfacere, pentru a-și extinde teritoriul, pentru a-și subordona celelalte țări.

Înaintea epocii imperialismului, cînd capitalismul se dezvolta încă relativ lin, unele țări întreceau altele în decursul unei perioade de timp îndelungate, fără salturi, fără conflicte militare pe scară mondială. Pe glob existau pe atunci teritorii întinse, piețe de desfacere necotropite încă de puterile capitaliste. O dată cu începutul imperialismului, situația s-a schimbat radical. Nivelul înalt de dezvoltare a tehnicii a deschis țărilor care au pășit mai tîrziu pe calea dezvoltării capitaliste posibilitatea de a întrece rapid, în salturi pe rivalii lor. Dar lumea fusese deja împărțită și

acapararea de noi teritorii nu mai era posibilă decît pe seama altor state. În aceste condiții o schimbare a raportului de forțe pe plan economic și militar vine în conflict cu repartiția în vigoare a coloniilor și sferelor de influență. Are loc o scindare a lumii capitaliste în grupări adverse și o luptă între ele pentru reîmpărțirea lumii.

Inegalitatea dezvoltării economice determină și inegalitatea dezvoltării politice, coacerea nesimultană a premiselor politice pentru victoria revoluțiilor socialiste în diferite țări. Acțiunea legii dezvoltării inegale zdruncină sistemul imperialismului mondial, duce la o ascuțire puternică a tuturor contradicțiilor care subminează acest sistem. Se produce o ruptură a frontului imperialist în veriga lui cea mai slabă, acolo unde se înnoadă toate contradicțiile imperialismului. Inegalitatea dezvoltării capitalismului constituie punctul de plecare al învățăturii leniniste a posibilității victoriei socialismului la început într-o singură țară capitalistă și a imposibilității victoriei simultane a socialismului în toate țările.

LEGEA ECONOMICĂ A DEZVOLTĂRII PLANICE, PROPORȚIONALE A ECONOMIEI NAȚIONALE — lege economică obiectivă a modului de producție socialist, care reglementează repartizarea muncii și a mijloacelor de producție în economia națională. Apare în condițiile socialismului în locul legii concurenței și anarhiei în producție, care domnește în capitalism.

Baza obiectivă a acțiunii legii dezvoltării planice, proporționale este dominația, în U.R.S.S. și în țările de democrație populară, a proprietății sociale socialiste în cele două forme ale ei: de stat (a întregului popor) și cooperatist-colhoznică. Proprietatea socială socialistă unește laolaltă toate ramurile numeroase ale economiei socialiste, creînd prin aceasta condițiile pentru dezvoltarea lor armonioasă, interdependentă. Proporțiile în economia națională sînt stabilite în conformitate cu scopul fundamental al socialismului — satisfacerea maximă a nevoilor oamenilor muncii — și ținîndu-se seama de sarcinile *reproducției* socialiste lărgite. Proporționalitatea dezvoltării economiei socialiste permite o creștere extrem de rapidă a întregii economii naționale, folosirea la maximum a tuturor resurselor ei. Pentru lichidarea eventualelor neconcordanțe, legea dezvoltării proporționale a economiei naționale reclamă existența unor rezerve materiale și a unor *rezerve de muncă*.

Acțiunea legii dezvoltării proporționale a economiei naționale impune necesitatea *planificării economiei naționale*, planificare care este o reflectare mai mult sau mai puțin fidelă a acestei legi. Îndeplinind cerințele legii dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale, planificarea asigură respectarea în planul de stat și în procesul de îndeplinire a lui a unor raporturi (proporții) corespunzătoare între ramurile economiei socialiste (vezi *Economie planificată*, *Planuri cincinale*).

LEGEA GENERALĂ A ACUMULĂRII CAPITALISTE — lege de dezvoltare a capitalismului, care constă în acumularea bogățiilor la un pol, adică în mîinile burgheziei, însoțită de intensificarea exploatării, creșterea șomajului și a mizeriei la polul opus, adică în rîndurile proletariatului. Descoperind și fundamentînd sub toate aspectele legea generală a acumulării capitaliste, K. Marx a arătat că acțiunea acestei legi duce în mod inevitabil la o puternică ascuțire a tuturor contradicțiilor capitalismului, la înlocuirea pe cale revoluționară a capitalismului prin socialism.

Producția capitalistă este subordonată goanei după profit. În procesul luptei de concurență au loc o concentrare și centralizare a capitalului, o creștere a producției mecanizate. Paralel cu aceasta, un număr tot mai mare de muncitori este înlăturat din producție, se formează o armată de

rezervă a muncii (vezi *Şomaj*), creşte suprapopulaţia relativă şi o masă imensă de oameni, care nu găsesc plasament pentru forţa lor de muncă şi pentru aptitudinile lor, sînt condamnaţi la mizerie şi foamete. La sate, în condiţiile capitalismului, există o uriaşă suprapopulaţie latentă.

Acţiunea legii generale a acumulării capitaliste se manifestă în pauperizarea relativă şi absolută a clasei muncitoare. Pauperizarea relativă constă în reducerea neîncetată a părţii din *venitul naţional* care revine oamenilor muncii şi în creşterea neîncetată a părţii din venitul naţional pe care şi-o însuşesc capitaliştii. Pauperizarea absolută constă în scăderea directă a nivelului de trai.

Acţiunea legii generale a acumulării capitaliste s-a accentuat îndeosebi în perioada *imperialismului*.

LEGEA MACCARRAN—WOOD — denumită oficial legea „securităţii interne" — a fost adoptată la 23 septembrie 1950 de Congresul S.U.A. Denumirea neoficială provine de la numele principalilor ei iniţiatori — senatorul MacCarran şi membrul Camerei reprezentanţilor Wood.

Conform acestei legi, partidul comunist şi celelalte organizaţii democratice, incluse în lista organizaţiilor „subversive", sînt obligate să înregistreze la Ministerul Justiţiei organele lor conducătoare, pe activiştii şi membrii lor, şi să prezinte regulat ministerului dări de seamă asupra activităţii şi situaţiei lor financiare. Toate persoanele înregistrate sînt de fapt puse sub supravegherea poliţiei şi sînt ameninţate cu pierderea slujbei, cu limitarea libertăţii de deplasare etc. Refuzul de înregistrare sau prezentarea de „date false" se pedepsesc cu închisoare pînă la cinci ani sau cu amendă pînă la 10.000 de dolari, sau cu ambele.

Pentru caz de război sau de „stare excepţională", legea MacCarran mai prevede crearea de lagăre de concentrare şi internarea fără judecată a membrilor organizaţiilor progresiste. În sfîrşit, ea dă procuraturii dreptul de „a aresta şi a expulza din S.U.A ori ce străin", chiar dacă acesta a trăit zeci de ani în ţară (măsura se referă la activiştii organizaţiilor progresiste imigraţi în S.U.A. şi stabiliţi aci cu mulţi ani în urmă).

LEGEA PENTRU APĂRAREA PĂCII — a fost adoptată de Sovietul Suprem al U.R.S.S. la 12 martie 1951.

În noiembrie 1950, cel de-al doilea Congres mondial al partizanilor păcii (vezi *Consiliul Mondial al Păcii*), subliniind în Apelul adresat Organizaţiei Naţiunilor Unite că propaganda pentru un nou război creează un uriaş pericol pentru colaborarea paşnică a popoarelor, a chemat parlamentele tuturor ţărilor să adopte o lege pentru apărarea păcii care să prevadă răspundere penală pentru propaganda în favoarea unui nou război, indiferent de forma în care s-ar face.

Sovietul Suprem al U.R.S.S. a sprijinit iniţiativa partizanilor păcii, consfinţind-o legislativ prin adoptarea „Legii pentru apărarea păcii".

„Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste — spune legea —, călăuzindu-se de înaltele principii ale politicii sovietice iubitoare de pace, care urmăreşte ţelurile întăririi păcii şi a relaţiilor de prietenie între popoare, consideră că conştiinţa şi sentimentul de dreptate ale popoarelor, care au suferit în decursul vieţii unei generaţii grozăviile a două războaie mondiale, nu pot tolera ca propaganda de război dusă de cercurile agresive ale unor anumite state să rămînă nepedepsite şi se solidarizează cu apelul celui de-al doilea Congres mondial al partizanilor păcii, care a exprimat voinţa întregii omeniri progresiste în ceea ce priveşte interzicerea şi condamnarea criminalei propagande de război.

Sovietul Suprem al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste hotărăşte:

1. Să considere că propaganda de război, sub orice formă ar fi dusă, subminează cauza păcii, creează pericolul unui nou război și este prin urmare cea mai gravă crimă împotriva umanității.

2. Persoanele vinovate de propagandă de război să fie deferite justiției și judecate ca mari criminali de drept comun".

Legi pentru apărarea păcii au fost adoptate și de organele legislative ale țărilor de democrație populară.

LEGEA TAFT—HARTLEY — lege antimuncitorească, adoptată de Congresul S.U.A. la 23 iunie 1947 și având numele inițiatorilor ei — senatorul Taft și membrul Camerei reprezentanților Hartley. A fost inspirată de *„Asociația națională a industriașilor"*.

Principalul scop al legii Taft-Hartley constă în dezorganizarea luptei greviste, care, după cel de-al doilea război mondial, se desfășoară pe scară largă în S.U.A. Legea cere sindicatului care are un contract colectiv cu patronul să-l informeze pe acesta din urmă despre greva plănuită cu 60 de zile înainte de declararea ei; dacă greva are loc în ramuri „de importanță vitală" ale economiei, ea poate fi „amînată" cu 80 de zile printr-o hotărîre a justiției. Încurajînd pe spărgătorii de grevă, legea interzice excluderea din sindicat a membrilor care nu se supun disciplinei greviste. Justiția poate de asemenea să interzică pichetele de grevă în întreprinderile în care se desfășoară greva. Capitaliștilor li se acordă dreptul de a cere pe cale judiciară sindicatului despăgubiri pentru pagubele pricinuite de greviști. Potrivit acestei legi sînt interzise grevele funcționarilor de stat, precum și grevele de solidaritate. În scopul subordonării sindicatelor progresiste controlului de stat a fost creată Direcția națională pentru relațiile de muncă, care are largi împuterniciri în ceea ce privește urmărirea judiciară a sindicatelor. Contractele colective cu patronii pot fi încheiate numai de sindicatele care sînt recunoscute de Direcția națională pentru relațiile de muncă. Paralel cu aceasta patronii au de fapt posibilitatea să se eschiveze timp îndelungat de la încheierea contractelor colective sau să le încheie cu așanumitele sindicate ale companiilor, care sînt create de obicei de agenți ai patronilor. Legea interzice să se includă în contractele colective obligația administrației întreprinderilor de a angaja numai membri ai sindicatelor.

Legea Taft-Hartley împiedică apărarea organizată a intereselor economice ale oamenilor muncii.

LEGITIMISM — teorie monarhistă reacționară care proclamă drept principiu fundamental al orînduirii de stat „dreptul" sfînt și inalienabil la tron al dinastiilor legitime („legale", ereditare) și puterea absolută a acestora. Principiile legitimiste au fost realizate în practică la Congresul de la Viena din 1814—1815, unde monarhii europeni, care îl considerau pe Napoleon drept uzurpator, au restaurat într-o serie de state ale Europei vechile dinastii regale, răsturnate în timpul *revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea* și al războielor napoleoniene. În prima jumătate a secolului al XIX-lea, legitimismul a fost folosit de ideologii reacționari pentru a justifica politica antipopulară a *„Sfintei alianțe"*.

LEGIUNEA AMERICANĂ — organizație profascistă din S.U.A., întemeiată în 1919 de ofițeri ai corpului expediționar american din însărcinarea marelui stat-major.

Formal, legiunea a fost creată pentru apărarea intereselor foștilor combatanți demobilizați, în realitate, însă, în vederea luptei împotriva stării de spirit revoluționare a soldaților, care se intensificase sub influența Revoluției din Octombrie. Creată din fondurile monopolurilor americane și subvenționată de ele, legiunea a devenit un instrument al lor. La recrutarea membrilor ei, conducerea legiunii folosește diverse metode de cons-

trîngere. Militarii demobilizaţi din armată sînt nevoiţi să intre în această organizaţie sub ameninţarea de a rămîne fără lucru, fără locuinţă, fără pensie. În Legiunea americană nu sînt primiţi membrii sindicatelor. Legiunea întreţine relaţii strînse cu *„Asociaţia naţională a industriaşilor"* şi *Biroul federal de investigaţii*. Legiunea îşi concentrează activitatea în direcţia înăbuşirii mişcării muncitoreşti şi democratice, furnizează spărgători de grevă, urmăreşte pe membrii diferitelor organizaţii progresiste, îndeplinind de fapt funcţiile poliţiei secrete. Fiind o organizaţie militarizată, legiunea dispune de importante mijloace de propagandă şi difuzează în tiraje de masă literatură reacţionară.

LENIN (Ulianov) Vladimir Ilici (1870—1924) — genial conducător al proletariatului mondial şi al întregii omeniri muncitoare, creator al leninismului — marxismul epocii imperialismului şi al revoluţiilor proletare —, întemeietor al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi al primului stat socialist din lume.

Lenin s-a născut la 10 (22) aprilie 1870 la Simbirsk (astăzi Ulianovsk). Tatăl său, Ilia Nikolaevici Ulianov, a fost inspector, apoi director al şcolilor primare din gubernia Simbirsk. Fratele mai mare al lui Vladimir Ilici — Aleksandr Ulianov — a fost executat în 1887 pentru participare la pregătirea atentatului împotriva ţarului Alexandru al III-lea. În 1887, Lenin a absolvit liceul şi s-a înscris la facultatea de drept a Universităţii din Kazan. Pentru participare activă la mişcarea revoluţionară a studenţilor este însă după scurt timp arestat, eliminat din universitate şi trimis în satul Kokuşkino din gubernia Kazan unde i se fixează domiciliu forţat. În toamna anului 1888 i s-a permis să se înapoieze la Kazan. Aici studiază operele lui K. Marx şi F. Engels şi intră într-un cerc marxist. Din toamna anului 1889, Lenin locuieşte la Samara, unde se pregăteşte să dea examenele, ca extern, la Facultatea de drept şi le trece în mod strălucit în 1891 la Universitatea din Petersburg. Lenin a organizat primul cerc marxist din Samara; de pe atunci îi uimea pe toţi prin temeinica sa cunoaştere a marxismului.

În august 1893, Lenin se mută la Petersburg. Aici devine conducătorul recunoscut al marxiştilor din Petersburg şi îşi atrage dragostea muncitorilor înaintaţi, membri ai cercurilor pe care le conducea. În 1894, Lenin scrie lucrarea „Ce sînt «prietenii poporului» şi cum luptă ei împotriva social-democraţilor?", în care supune unei critici nimicitoare concepţiile narodnicilor şi arată rolul conducător al clasei muncitoare din Rusia în lupta contra ţarismului şi a capitalismului, pentru victoria revoluţiei socialiste. Tot aici enunţă pentru prima oară ideea alianţei revoluţionare dintre muncitori şi ţărani ca principal mijloc de răsturnare a ţarismului, a moşierilor şi a burgheziei şi arată că pentru atingerea acestor obiective este necesar un partid proletar. În 1895, Lenin uneşte cercurile muncitoreşti marxiste din Petersburg şi creează *„Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare" din Petersburg*, care a fost primul germen al partidului proletar revoluţionar din Rusia. În decembrie 1895 Lenin este arestat şi întemniţat, iar în 1897 deportat pe termen de trei ani în Siberia răsăriteană, în satul Şuşenskoe, districtul Minusinsk, gubernia Enisei. Aici termină lucrarea „Dezvoltarea capitalismului în Rusia", începută în închisoare, în care desăvîrşeşte zdrobirea ideologică a narodnicismului (cartea a apărut în 1899).

La începutul anului 1900, Lenin se înapoiază din deportare şi, în vara aceluiaşi an, pleacă în străinătate, unde întemeiază *„Iskra"*, ziar politic al marxiştilor revoluţionari ruşi. În mai 1901 apare în „Iskra" articolul său „Cu ce să începem?", în care schiţa un plan concret de construire a partidului marxist, plan pe care l-a dezvoltat apoi în „Ce-i de făcut?"

Lenin socotea că făurirea partidului politic al clasei muncitoare trebuie începută cu organizarea unui ziar politic de luptă pe întreaga Rusie, ziar care să facă propagandă şi agitaţie pentru concepţiile social-democraţiei revoluţionare. Un asemenea ziar urma să servească nu numai ca mijloc de cimentare ideologică a partidului, dar şi ca mijloc de unire organizatorică într-un singur partid a organizaţiilor locale. „Iskra" leninistă a devenit acest ziar politic pe întreaga Rusie, care a pregătit cimentarea ideologică şi organizatorică a partidului. În martie 1902 a apărut cartea lui Lenin „Ce-i de făcut?", care a zdrobit din punct de vedere ideologic *„economismul"* şi a enunţat o serie de importante principii ideologice şi organizatorice ale partidului marxist. Demascîndu-i pe „economişti", Lenin a scos la iveală izvorul ideologic al oportunismului, şi anume ploconirea în faţa spontaneităţii. El a subliniat însemnătatea teoriei socialiste şi a argumentat o teză fundamentală a marxismului, şi anume că partidul marxist este unirea mişcării muncitoreşti cu socialismul. Lupta lui Lenin împotriva „economismului" a fost în acelaşi timp şi o luptă împotriva oportunismului internaţional, a cărui variantă rusă erau „economiştii". Lenin a luptat şi mai tîrziu fără cruţare împotriva oportunismului din mişcarea muncitorească internaţională.

La Congresul al II-lea al P.M.S.D.R., care a avut loc în 1903, Lenin a asigurat prin lupta sa împotriva oportuniştilor victoria marxismului revoluţionar, unind în jurul său pe marxiştii revoluţionari, bolşevicii. La acest congres au fost puse bazele partidului marxist combativ, revoluţionar al clasei muncitoare, partid de tip nou, principial diferit de partidele reformiste ale Internaţionalei a II-a.

În luptă cu menşevicii — la congres şi după congres —, Lenin a elaborat în continuare o serie de principii organizatorice ale partidului. Acestei probleme i-a fost consacrată cartea sa „Un pas înainte, doi paşi înapoi", apărută în mai 1904. Însemnătatea acestei cărţi este de a fi apărat spiritul de partid împotriva spiritului de cerc şi partidul împotriva dezorganizatorilor, de a fi zdrobit oportunismul menşevic în problemele organizatorice. Însemnătatea istorică a acestei lucrări mai constă şi în faptul că prin ea Lenin a demonstrat rolul partidului ca principală armă a proletariatului, fără de care victoria în lupta pentru dictatura proletariatului nu este cu putinţă. Lenin a arătat că o conducere justă a maselor de către partid nu este posibilă decît dacă partidul va fi organizat pe baza centralismului democratic, dacă va introduce o disciplină proletară unică, obligatorie pentru toţi membrii săi, atît pentru activiştii cu munci de conducere cît şi pentru membrii de rînd.

În lupta contra menşevicilor, Lenin întemeiază în ajunul revoluţiei din 1905 ziarul bolşevic *„Vpered"*. În iulie 1905 apare lucrarea sa „Două tactici ale social-democraţiei în revoluţia democratică", în care, criticînd tactica menşevicilor, demască totodată tactica oportunismului internaţional, arată că proletariatul poate şi trebuie să fie conducătorul revoluţiei burghezo-democratice şi elaborează teoria transformării revoluţiei burghezo-democratice în revoluţie socialistă.

La începutul lunii noiembrie 1905, Lenin se întoarce din emigraţie. Îndată după sosirea sa la Petersburg, el desfăşoară o muncă intensă. Conduce activitatea C.C. al partidului şi ziarul bolşevic legal „Novaia jizn", unde publică regulat articole care serveau drept directive pentru organizaţiile de partid în munca lor de zi de zi. Participă la şedinţele Comitetului de partid din Petersburg, ia cuvîntul la adunările, conferinţele şi consfătuirile de partid din Petersburg şi Moscova, se întîlneşte şi discută cu activiştii de partid care veneau din toate colţurile Rusiei. Luptă împotriva cade-

ţilor, socialiştilor-revoluţionari, menşevicilor şi troţkiştilor, care toţi frînau revoluţia; cheamă la insurecţie armată şi la cucerirea dictaturii revoluţionar-democratice a proletariatului şi a ţărănimii.

În decembrie 1907, după înfrîngerea revoluţiei, Lenin a fost nevoit să plece din nou în străinătate. În anii reacţiunii, el a strîns şi a cimentat forţele bolşevicilor în lupta împotriva curentelor antipartinice din mişcarea muncitorească — lichidatorii, otzoviştii, troţkiştii etc., a desfăşurat o activitate multilaterală de conducere a partidului, de pregătire a clasei muncitoare din Rusia pentru revoluţie. O imensă însemnătate pentru pregătirea teoretică a partidului de tip nou a avut-o geniala sa operă „Materialism şi empiriocriticism", apărută în 1909. În această carte, Lenin a apărat şi a dezvoltat materialismul dialectic şi materialismul istoric în luptă contra celor ce revizuiau marxismul şi a sintetizat din punct de vedere filozofic datele ştiinţelor naturii.

În 1912, la Conferinţa de la Praga, bolşevicii au izgonit pe menşevici din partid. Din iniţiativa muncitorilor din Petersburg a fost întemeiată *„Pravda"*, ziarul legal al partidului comunist. Lenin conducea „Pravda" zi de zi. Pentru a fi mai aproape de Rusia şi a putea mai uşor conduce activitatea partidului, el se mută de la Paris la Cracovia.

În 1913—1914, Lenin elaborează programul marxist în problema naţională, program pe care l-a expus în „Note critice în problema naţională" (1913), „Dreptul naţiunilor la autodeterminare" (1914) etc.

La izbucnirea războiului imperialist, Lenin a fost arestat de poliţia austriacă şi ţinut închis 11 zile. După ce este eliberat din închisoare, el se mută în Elveţia. El ia foarte categoric şi intransigent atitudine împotriva războiului, relevînd caracterul lui imperialist şi hrăpăreţ. Lenin a demascat trădarea conducătorilor oportunişti ai Internaţionalei a II-a, care s-au dovedit a fi partizani ai războiului. El a arătat şi adevărata faţă a social-şoviniştilor camuflaţi, a aşanumiţilor centrişti — Kautsky, Troţki etc.

Încă din primele zile ale războiului, Lenin a început să adune forţele pentru crearea unei noi internaţionale, Internaţionala a III-a. În septembrie 1915 s-a întrunit la Zimmerwald (Elveţia) prima conferinţă a internaţionaliştilor (vezi *Conferinţele de la Zimmerwald)*. La conferinţă, Lenin formează un grup de stînga, în cadrul căruia partidul bolşevic, condus de el, a luat o atitudine justă şi consecventă împotriva războiului. A doua conferinţă a internaţionaliştilor, cea de la Kienthal (1916), a contribuit la gruparea elementelor internaţionaliste care au format mai tîrziu Internaţionala a III-a, Comunistă. Lenin a criticat greşelile internaţionaliştilor inconsecvenţi din rîndurile social-democraţilor de stînga şi i-a ajutat să adopte o poziţie justă.

În anii războiului imperialist, Lenin elaborează teoria şi practica partidului comunist în problema războiului, a păcii şi a revoluţiei. El a lansat lozinca transformării războiului imperialist în război civil. Această lozincă însemna că oamenii muncii trebuie să răstoarne puterea „propriei" lor burghezii dacă vor să scape de război şi să obţină o pace dreaptă. Politicii de apărare a patriei burgheze duse de menşevici şi socialiştii-revoluţionari, bolşevicii i-au opus politica de înfrîngere a „propriului" guvern în războiul imperialist. Lenin socotea că înfrîngerea guvernului ţarist ar uşura victoria poporului asupra ţarismului şi succesul luptei duse de clasa muncitoare pentru eliberarea sa de robia capitalistă şi de războaiele imperialiste. Totodată, el arăta că politica de înfrîngere a „propriului" guvern trebuie dusă de partidele revoluţionare ale clasei muncitoare din toate ţările beligerante.

În timpul războiului, Lenin a scris „Imperialismul, stadiul cel mai înalt

al capitalismului" (1916), în care face o analiză marxistă a imperialismului ca ultimă etapă a capitalismului şi dezvoltă în mod creator marxismul potrivit cu noile condiţii istorice.

Sprijinindu-se pe *legea dezvoltării economice şi politice inegale a capitalismului*, Lenin dă în lucrările sale „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei" (1915) şi „Programul militar al revoluţiei proletare" (1916) o fundamentare ştiinţifică a posibilităţii victoriei socialismului la început în cîteva ţări sau chiar şi numai într-o singură ţară capitalistă.

După ce în Rusia autocraţia a fost doborîtă în februarie 1917, Lenin se întoarce din emigraţie. La 3 (16) aprilie soseşte la Petrograd, unde muncitorii, care vedeau în el pe conducătorul lor, îi fac o primire triumfală. Celebrele *Teze din aprilie*, formulate de Lenin, au înfăţişat un plan genial de luptă pentru transformarea revoluţiei burghezo-democratice în revoluţie socialistă.

Lenin a fost pus sub urmărire de burghezie şi de slugile ei socialist-revoluţionare şi menşevice. După evenimentele din iulie 1917, guvernul provizoriu a emis împotriva lui un ordin de arestare şi a dispus darea lui în judecată pentru organizarea unei insurecţii armate. Lenin a fost nevoit să treacă în ilegalitate. Congresul al VI-lea al partidului a adoptat o hotărîre cu privire la „neprezentarea tovarăşului Lenin în faţa tribunalului" şi a protestat împotriva prigonirii conducătorului proletariatului revoluţionar. Călăuzindu-se pe directivele lui Lenin, Congresul al VI-lea a orientat partidul spre insurecţia armată, spre cucerirea dictaturii proletariatului.

Din ilegalitate, Lenin a continuat să conducă partidul. În această perioadă, el scrie celebra sa carte „Statul şi revoluţia" (1917), în care apără şi dezvoltă învăţătura lui Marx şi Engels despre stat şi dictatura proletariatului.

Într-o serie de articole şi de scrisori adresate Comitetului Central şi Comitetelor de partid din Petrograd şi Moscova, Lenin cheamă, în septembrie 1917, la organizarea insurecţiei armate şi la cucerirea puterii, schiţînd planul insurecţiei armate. La 7 Octombrie, Lenin vine ilegal din Finlanda la Petrograd. Pe baza raportului său, Comitetul Central a adoptat la 10 octombrie o rezoluţie cu privire la insurecţia armată. Lenin a elaborat planul concret, pe baza căruia s-a desfăşurat insurecţia armată din Octombrie. În noaptea din 24 spre 25 octombrie, Lenin soseşte la Smolnîi şi preia conducerea directă a insurecţiei care începuse. Sub conducerea C.C. al partidului comunist, în frunte cu Lenin, masele muncitoare din Rusia au răsturnat puterea capitaliştilor. Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie a învins. La 25 octombrie s-a deschis al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, care a proclamat trecerea întregii puteri în mîinile Sovietelor. La 26 octombrie, la cea de-a doua şedinţă a congresului, Lenin a prezentat două rapoarte, în care a propus şi argumentat istoricele decrete asupra păcii şi asupra pămîntului. Lenin a stat în fruntea Consiliului Comisarilor Poporului, ales la congres.

Geniul lui Lenin ca om de stat s-a manifestat în modul cel mai strălucit după Revoluţia din Octombrie. El elaborează principiile politicii sovietice în toate problemele, conduce Consiliul Comisarilor Poporului, redactează decrete, scrie apeluri şi articole şi în acelaşi timp ţine contact direct cu masele. În primele două luni după instaurarea Puterii sovietice, Lenin ia de peste 20 de ori cuvîntul la mitinguri şi adunări de masă. Toate organele Statului sovietic au fost create sub conducerea sa directă.

Încă din primele zile ale victoriei Revoluţiei din Octombrie, Lenin lansează lozinca apărării patriei socialiste. În condiţiile extrem de grele ale *războiului civil*, oamenii muncii au

apărat, sub conducerea partidului, în frunte cu Lenin, tînăra Țară sovietică împotriva contrarevoluției interne și externe.

În această perioadă, Lenin strînge forțele proletariatului revoluționar internațional. În 1919 a fost creată *Internaționala* a III-a, *Comunistă* — organizație internațională proletară revoluționară de tip nou. În primăvara anului 1920, Lenin scrie „«Stîngismul»" — boala copilăriei comunismului", clasica lucrare despre strategia și tactica leninismului.

După terminarea războiului civil, partidul comunist, în frunte cu Lenin, a condus munca de refacere a economiei naționale, a adoptat planul de electrificare a țării (vezi *GOELRO)* și a organizat trecerea de la politica *comunismului de război* la *noua politică economică.* Argumentînd în lupta contra trotkiștilor și a celorlalți capitulanți necesitatea noii politici economice, Lenin a arătat că, datorită ei, „a l i a n ț a d i n t r e m u n c i t o r i ș i ț ă r a n i, *baza întregii noastre revoluții sovietice*, a întregii noastre Republici Sovietice, va deveni i n v i n c i b i l ă".

La 20 noiembrie 1922 Lenin a luat cuvîntul la plenara Sovietului din Moscova în problema politicii interne și externe. El și-a încheiat discursul cu istoricele cuvinte „...Rusia n.e.p.-ului va deveni o Rusie socialistă". A fost ultima sa cuvîntare. Încă în 1918, socialiștii-revoluționari săvîrșiseră un atentat mîrșav asupra sa. El fusese grav rănit, fapt care i-a zdruncinat mult sănătatea. La sfîrșitul anului 1922 s-a îmbolnăvit grav, dar și în timpul bolii el nu și-a încetat activitatea pentru cauza revoluției și a socialismului, cauză căreia și-a închinat toate forțele, întreaga sa viață. În decembrie 1922, la primul Congres unional al Sovietelor, a fost proclamată, la propunerea lui Lenin, Uniunea de stat liber consimțită a popoarelor sovietice — Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Într-o serie de articole — „Pagini de jurnal", „Despre cooperație", „Despre revoluția noastră", „Cum să reorganizăm Rabkrinul", „Mai bine mai puțin, dar mai bine", Lenin a făcut în 1923 bilanțul muncii depuse în anii revoluției și a schițat planul de construire a socialismului în U.R.S.S. Planul prevedea industrializarea socialistă a țării, dezvoltarea la maximum a industriei grele, electrificarea întregii economii naționale, trecerea în viață a planului cooperatist de transformare a agriculturii pe baze socialiste, înfăptuirea revoluției culturale.

Lenin a acordat o deosebită atenție situației internaționale și politicii externe a Republicii Sovietice. El a pus bazele politicii externe iubitoare de pace a statului socialist, principial deosebită de politica externă a tuturor statelor exploatatoare; a definit obiectivele și metodele acestei politici în conformitate cu principiile și țelurile fundamentale ale construcției socialiste în U.R.S.S., în condițiile coexistenței celor două sisteme.

Grelele condiții în care a trăit în timpul țarismului, încordata sa activitate teoretică și practică, consecințele rănii au subminat forțele marelui conducător și i-au scurtat viața. La 21 ianuarie 1924, la orele 18 și 50 de minute, Lenin a încetat din viață la Gorki, lîngă Moscova. Clasa muncitoare, oamenii muncii din lumea întreagă au primit vestea morții sale cu cea mai profundă durere. Clasa muncitoare și țărănimea Țării sovietice s-au unit și mai strîns în jurul partidului comunist leninist (vezi *Promoția leninistă).*

Lenin era legat prin mii de fire de cele mai largi mase de oameni ai muncii. El considera că una din cele mai importante sarcini este atragerea maselor la conducerea statului. Educînd masele, Lenin învăța în același timp de la ele, studia amănunțit și generaliza experiența practică a luptei lor. Lenin era mîndru că popoarele Rusiei au fost primele care au doborît

capitalismul în țara lor, creînd primul stat socialist din lume — Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste — bazat pe colaborarea frățească între popoare.

Lenin a luptat cu toată energia împotriva atitudinii bucheriste, dogmatice față de teorie și a îmbogățit teoria marxistă cu noi teze și concluzii, corespunzătoare noilor condiții istorice. Învățătura sa sintetizează gigantica experiență dobîndită de proletariat în lupta pentru doborîrea orînduirii capitaliste și pentru construirea societății noi, socialiste (vezi *Marxism-leninism*). Leninismul este o învățătură măreață care arată tuturor popoarelor calea spre comunism; el e stindardul luptei milioanelor de oameni ai muncii pentru un viitor luminos.

LENINISM — vezi *Marxism-leninism*.

LIBAN — stat în Asia, situat pe litoralul răsăritean al Mării Mediterane. Se mărginește cu R.A.U. și cu Izrael. *Suprafața:* 10.400 km²; *populația:* 1.416.000 (1956), în majoritate arabi. Capitala și port principal: Beirut.

Împreună cu Siria, Libanul a fost înainte de primul război mondial o provincie a imperiului otoman. Din 1920 a fost sub mandat francez. Lupta de eliberare națională a poporului libanez a silit Franța să acorde, în 1943, independență Libanului. În 1946, Franța și Anglia și-au retras trupele de pe teritoriul țării.

Libanul este o țară agrară. Se cultivă pomi fructiferi, în special citrice, cereale, măslini, viță de vie, tutun. În țară s-a menținut marea proprietate moșierească. Țăranii fără pămînt și cu pămînt puțin arendează pămîntul în condiții înrobitoare. Subsolul este insuficient prospectat. În industria prelucrătoare predomină micile întreprinderi meșteșugărești. Există unele întreprinderi de tip modern (rafinării de petrol și fabrici de ciment). Capitalul străin (francez, american și englez) ocupă un loc important în economia Libanului.

Pe teritoriul Libanului trec spre malul Mării Mediterane conducte petrolifere din Irac și din regiunile centrale ale peninsulei Arabe.

Libanul este o republică parlamentară. Puterea legislativă aparține Camerei deputaților. Președintele republicii este ales de Cameră pe termen de șase ani. Principalele partide sînt: „Blocul național" (partid de guvernămînt, care exprimă interesele moșierilor și marii burghezii), „Partidul progresist socialist" (partid al burgheziei naționale), „Uniunea constituțională" (partid burghezo-moșieresc) etc.

Partidul care luptă consecvent pentru drepturile oamenilor muncii, pentru independența țării și pentru socialism este Partidul Comunist din Siria și Liban (constituit în 1930), a cărui activitate a fost interzisă în 1947; din 1954 se află într-o situație de semilegalitate. Secretar general este Haled Bagdaș.

Libanul a refuzat să adere la *pactul de la Bagdad* și a participat la *Conferința de la Bandung* a țărilor din Asia și din Africa. În 1957 au avut loc demonstrații de masă ale oamenilor muncii împotriva aderării Libanului la *„doctrina Eisenhower"*.

LIBERALISM — 1) curent politic burghez apărut în epoca de ascensiune a burgheziei industriale, cînd aceasta lupta împotriva aristocrației feudale, pentru cucerirea puterii. Liberalii tindeau să îngrădească monarhia prin parlament, să lărgească întrucîtva dreptul de vot și să admită în anumite limite libertăți politice.

2) Prin liberalism se mai înțelege și o atitudine tolerantă, binevoitoare față de dușmanii de clasă, împăciuitorism și neprincipialitate. Partidul comunist a condamnat întotdeauna acest liberalism putred, considerîndu-l ca îngăduință și moliciune criminală, ca lipsă de vigilență revoluționară.

LIBERIA — stat în Africa occidentală. Se mărginește cu Sierra Leone și cu Africa occidentală franceză. *Suprafața:* 111.400 km²; *populația:* 2.750.000 (după datele O.N.U. — 1.250.000, 1955), din care 90% popoare africane (mande, kwa) și liberieni de origine americană (urmași ai negrilor repatriați din S.U.A.). Capitala: Monrovia. Țară agrară înapoiată. Baza economiei este extracția cauciucului, care reprezintă 70% din exportul țării. Se mai exportă și minereu de fier, aur, cacao, cafea, ulei de palmier. Întreaga economie a țării se află în mîinile monopolurilor americane și în special în cele ale „Companiei liberiene", care a obținut de la guvernul Liberiei exclusivitatea exploatării principalelor resurse naturale ale țării. Din veniturile rezultate de pe urma extracției minereului de fier, 99% revin monopolurilor americane.

Liberia este republică, avînd în frunte un președinte (care este totodată și șeful guvernului), ales pe termen de 8 ani. Puterea legislativă aparține Congresului, alcătuit din senat și Camera reprezentanților. Guvernul Liberiei caută să ducă o politică externă independentă și să slăbească dominația monopolurilor străine. Liberia a participat la *Conferința de la Bandung.*

LIBER-SCHIMBISM — curent în politica economică a burgheziei industriale căruia îi este caracteristic faptul că reclamă libertatea comerțului și neamestecul statului în treburile întreprinzătorilor capitaliști. La baza fundamentării teoretice a liber-schimbismului, apărut în Anglia la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, au stat teoriile economiștilor burghezi A. *Smith* și D. *Ricardo* cu privire la avantajele comerțului liber și ale concurenței neîngrădite. În secolul al XIX-lea, burghezia engleză a folosit liber-schimbismul în scopul de a-și menține poziția de monopol pe piața mărfurilor industriale. O dată cu dezvoltarea industriei în țările care concurau cu Anglia (S.U.A., Germania), burghezia engleză și-a pierdut poziția de monopol și a recurs la tarife vamale protecționiste.

LIBERTATE DE CONȘTIINȚĂ — una dintre libertățile democratice, care înseamnă dreptul oricărui cetățean de a împărtăși orice confesiune sau de a nu profesa nici o religie și de a desfășura *propagandă ateistă.* Libertatea de conștiință exclude tutela bisericii asupra convingerilor cetățenilor în problema religiei.

O adevărată libertate de conștiință există numai în statele socialiste. În Uniunea Sovietică ea este garantată prin înfăptuirea consecventă și pînă la capăt a *separării bisericii de stat și a școlii de biserică.* Alături de celelalte libertăți democratice, libertatea de conștiință este consfințită în Constituția U.R.S.S., art. 124: „În scopul asigurării libertății de conștiință a cetățenilor, în U.R.S.S. biserica este despărțită de stat și școala este despărțită de biserică. Libertatea exercitării cultelor religioase și libertatea propagandei antireligioase sînt garantate tuturor cetățenilor".

O adevărată libertate de conștiință nu este posibilă în condițiile orînduirii împărțite în clase antagoniste, deoarece clasele guvernante sînt interesate în folosirea religiei pentru înrobirea spirituală a maselor muncitoare. De aceea chiar și în statele burgheze în care biserica este formal despărțită de stat, ea se bucură de sprijinul puterii de stat, care îi dă posibilitatea să exercite influență asupra școlii, familiei, armatei etc.

LIBERTATE ȘI NECESITATE — categorii ale materialismului dialectic, care exprimă corelația dintre legile lumii obiective și activitatea oamenilor. În filozofia premarxistă au avut loc controverse înverșunate între adepții teoriei libertății absolute a voinței omenești și adepții teoriei potrivit căreia activitatea omului este condiționată de necesitatea absolută. Primul punct de vedere reprezintă așa-numitul *voluntarism* și neagă de

fapt existența legilor obiective în natură și societate, iar al doilea duce la *fatalism*. Ambele puncte de vedere, opunînd în mod metafizic libertatea și necesitatea, sînt antiștiințifice și sînt respinse cu hotărîre de materialismul dialectic. Filozofia marxistă rezolvă problema libertății și necesității în mod dialectic. Libertatea constă nu în independența imaginară a omului față de legile naturii și ale societății, care acționează obiectiv, ci în posibilitatea de a cunoaște și a folosi aceste legi. Atîta timp cît oamenii nu cunosc cutare sau cutare legi care determină mersul evenimentelor, ei se află în puterea lor stihinică. Cunoscînd însă aceste legi obiective, ei capătă posibilitatea de a le folosi în interesul lor. Așadar libertatea este necesitatea înțeleasă. În procesul dezvoltării practicii social-istorice omul cunoaște tot mai profund legile naturii și ale societății, adică devine tot mai liber. Dar în condițiile societății împărțite în clase antagoniste caracterul stihinic al dezvoltării sociale nu-i dă posibilitatea să-și desfășoare liber activitatea, face din el sclavul necesității oarbe. Numai societatea comunistă înseamnă trecerea omului din imperiul necesității în imperiul libertății.

LIBIA — stat situat pe litoralul african al Mării Mediterane. Format din trei regiuni: Cirenaica, Tripolitania și Fezzan. Se mărginește cu Tunisia și Algeria, cu coloniile franceze din Africa, cu Sudanul și Egiptul. *Suprafața:* 1.760.000 km², din care o parte însemnată e deșert; *populația:* 1.105.000 (1955), formată din arabi și berberi (peste 90%), italieni. Orașe de rezidență: Tripoli și Bengazi.

Libia este o țară agrară slab dezvoltată. Principala ocupație a populației este agricultura, creșterea nomadă a animalelor și pescuitul. Se cultivă cereale, măslini, tutun și pomi fructiferi. Resursele minerale sînt insuficient explorate. Industria prelucrătoare este reprezentată de întreprinderi meșteșugărești.

Libia este o monarhie constituțională. Puterea legislativă aparține regelui și parlamentului, acesta din urmă fiind alcătuit dintr-un senat și o Cameră a reprezentanților. Puterea executivă este exercitată de guvern.

Din 1912 pînă în 1943 Libia a fost o colonie italiană. În cursul celui de-al doilea război mondial, partea de nord a Libiei (Cirenaica și Tripolitania) a fost ocupată de trupe engleze, iar cea de sud (Fezzan) de trupe franceze.

După război, soarta Libiei a fost dezbătută de Consiliul Miniștrilor de externe ai U.R.S.S., S.U.A., Angliei și Franței, precum și la sesiunile Adunării Generale a O.N.U. (1949—1950). La 24 decembrie 1951 a fost proclamată independența Libiei.

S.U.A. au menținut în Libia baze aeriene, iar în 1951 au încheiat cu această țară o convenție pentru acordarea de „ajutor tehnic" Libiei. Tratatul de „prietenie și alianță" încheiat cu Anglia în 1953 a sancționat staționarea trupelor engleze în Libia pe termen de 20 de ani și a acordat Angliei baze militare în schimbul unui ajutor financiar și militar. În Libia se desfășoară o mișcare de eliberare națională pentru independența țării.

Pe baza organizațiilor patriotice a fost constituit partidul Congresul național din Libia, care luptă împotriva dominației străine. Partidul este supus represiunilor din partea guvernului.

În 1956 Libia a declarat că va urma o politică de neutralitate și nu va adera la nici un fel de pact.

LICENȚĂ — autorizație acordată de organele statului pentru exercitarea unui drept oarecare, de pildă deschiderea unei întreprinderi, exploatarea unui brevet de invenție, permisiunea de a importa sau a exporta o anumită marfă, de a obține valută străină pentru plata unui import etc. În U.R.S.S., eliberarea licențelor de către Ministerul Comerțului

Exterior se face în baza *monopolului comerțului exterior*.

În țările capitaliste, licențele sînt un instrument al imperialiștilor în lupta pentru acapararea de piețe și pentru ferirea pieții naționale de concurenți străini.

LICHIDATORISM — curent oportunist de extremă dreaptă în Partidul social-democrat rus, reprezentînd o dezvoltare a menșevismului. În fruntea lichidatorilor erau Dan, Akselrod, Potresov. Lichidatorii au apărut în P.M.S.D.R. după înfrîngerea primei revoluții ruse din 1905—1907. Ei negau lupta de clasă revoluționară a proletariatului și rolul conducător al acestuia în revoluție și căutau să lichideze partidul revoluționar ilegal al clasei muncitoare, dezicîndu-se de programul revoluționar și de lozincile revoluționare ale partidului. Ei au încercat să-și organizeze un partid propriu, reformist.

Lichidatorii au fost tovarăși de drum mic-burghezi ai proletariatului și ai partidului său, exponenți ai influenței burgheze asupra clasei muncitoare.

Lichidatorii, condamnați în repetate rînduri de partid, au fost definitiv izgoniți din rîndurile sale prin hotărîrea *Conferinței a șasea generale (de la Praga)* din ianuarie 1912.

LIDER — conducător al unui partid politic sau al unei organizații obștești. În Anglia, „l i d e r u l C a m e r e i c o m u n e l o r“ sau „l i d e r u l C a m e r e i l o r z i l o r“ este acel membru al guvernului care ia în mod regulat cuvîntul în numele guvernului în camera respectivă a parlamentului englez.

LIEBKNECHT Karl (1871—1919) — militant de seamă al mișcării muncitorești germane, unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania și întemeietor al mișcării comuniste a tineretului. E fiul lui Wilhelm Liebknecht, unul dintre conducătorii Partidului social-democrat german. A studiat dreptul.

În 1890, pe cînd era încă student, a aderat la mișcarea socialistă și a început imediat să lupte activ împotriva oportunismului. În 1903 a creat prima organizație socialistă de tineret din Germania, iar în 1907 a fost unul dintre inițiatorii Congresului internațional al tineretului de la Stuttgart, unde a prezentat referatul „Militarism și antimilitarism“. Pentru publicarea acestui referat, Liebknecht a fost condamnat la un an și jumătate închisoare.

După eliberare a reluat intensa sa activitate revoluționară, luptînd împotriva oportunismului din rîndurile social-democrației germane. Ales în 1912 deputat în Reichstag, el a folosit tribuna parlamentului pentru a face propagandă revoluționară împotriva războiului imperialist ce se pregătea. Din primele zile ale primului război mondial, Liebknecht s-a manifestat ca internaționalist. A desfășurat o activitate revoluționară împotriva războiului, a votat în Reichstag împotriva creditelor de război și a demascat imperialismul german, sprijinind lozinca bolșevică de „transformare a războiului imperialist în război civil“. A fost unul dintre organizatorii grupului „Internationale“ (vezi *„Spartacus“*). Dar ca și toți social-democrații germani de stînga, Liebknecht a comis și greșeli, pentru care V. I. Lenin l-a criticat, ajutîndu-l să adopte o poziție justă. Pentru organizarea unei demonstrații împotriva războiului, Liebknecht a fost arestat în mai 1916 și condamnat la patru ani muncă silnică. Sub presiunea maselor populare, în octombrie 1918, în perioada avîntului revoluționar, a fost pus în libertate.

În decembrie 1918 a luat parte activă la crearea Partidului Comunist din Germania. După înăbușirea insurecției muncitorilor berlinezi din ianuarie 1919, izbucnită în urma acțiunilor provocatoare ale guvernului social-democrat, Liebknecht a fost arestat și asasinat la 15 ianuarie împreună cu Rosa Luxemburg.

Liebknecht a fost autorul multor cărți și broșuri. În „Scrisoare muncitorilor din Europa și America" (1919), Lenin a făcut o apreciere foarte favorabilă despre Liebknecht.

LIECHTENSTEIN — principat pitic în Europa, situat între Austria și Elveția. *Suprafața:* 158 km²; *populația:* 15.000 (1955). Capitala: Vaduz. Există din 1719. Din 1924 e în uniune vamală cu Elveția, a cărei monedă circulă și în principat. Reprezentarea diplomatică, poșta și telegraful sînt asigurate de statul elvețian. Liechtenstein este o monarhie constituțională. Puterea legislativă aparține în comun principelui și landtag-ului (parlamentului) ales.

Ocupația de bază a populației este agricultura (creșterea animalelor, culturi cerealiere, viticultura). Posedă întreprinderi de prelucrare a lemnului, întreprinderi textile, fabrici de bere.

„LIGA COMUNIȘTILOR" — prima organizație comunistă internațională a proletariatului, creată de Marx și Engels pe baza reorganizării radicale a „Ligii celor drepți" — societate secretă a meseriașilor germani adepți ai ideilor comunismului utopic. Reorganizarea a avut loc în iunie 1847 la primul congres, după ce Marx și Engels, cu ajutorul comitetelor comuniste de corespondenți create de ei, au unit strîns în jurul lor cele mai revoluționare elemente ale mișcării socialiste germane și în special ale „Ligii celor drepți". Congresul a elaborat statutul „Ligii comuniștilor"; primul articol al acestui statut arăta că scopul „Ligii" este răsturnarea burgheziei, desființarea societății vechi, burgheze, bazată pe antagonisme de clasă, și întemeierea unei societăți noi, fără clase și fără proprietate privată. Din însărcinarea Congresului al II-lea al „Ligii", care a avut loc la Londra în noiembrie-decembrie 1847, Marx și Engels au scris programul „Ligii" — „Manifestul Partidului Comunist", în care a fost fundamentată din punct de vedere științific inevitabilitatea istorică a revoluției proletare, a fost stabilit rolul revoluționar al proletariatului ca făuritor al societății comuniste.

Membrii „Ligii" au participat activ la evenimentele revoluționare din 1848, îndeosebi la revoluția din Germania. Dar, întrucît „Liga comuniștilor" s-a dovedit prea slabă ca organizație, partea principală a activității revoluționare a trecut de la organizația secretă „Liga comuniștilor" la ziarul legal „Noua gazetă renană", pe care îl redactau Marx și Engels.

În 1850 „Liga comuniștilor" a fost reorganizată. Comitetul ei Central, aflat la Londra, a adresat organizațiilor locale ale „Ligii" „Apelul Comitetului Central către Liga comuniștilor", în care era generalizată experiența revoluției din 1848 și se indica tactica proletariatului, pornindu-se de la posibilitatea unui nou avînt al revoluției.

În 1851—1852 au fost arestați în Germania un număr considerabil dintre membrii cei mai activi ai „Ligii", partizani ai lui Marx și Engels. În „Ligă" s-a accentuat influența oportuniștilor. La 17 noiembrie 1852, la propunerea lui Marx, „Liga comuniștilor" s-a autodizolvat. „Liga comuniștilor" a fost germenul partidului revoluționar al proletariatului, precursorul glorios al „Asociației Internaționale a Muncitorilor" — *Internaționala I.*

LIGA MUSULMANĂ DIN PACHISTAN — organizație politică, care reprezintă interesele vîrfurilor burghezo-moșierești și ale prinților din Pachistan; a luat ființă în 1906. În 1947, după împărțirea țării în India și Pachistan, Liga musulmană s-a împărțit în două partide: Liga musulmană din India și Liga musulmană din Pachistan; aceasta din urmă a devenit unul din principalele partide din Pachistan.

LIGA NAȚIUNILOR — organizație internațională care a existat între primul și al doilea război mondial.

Liga Națiunilor a fost creată în 1919 la Conferința de pace de la Paris

a puterilor victorioase în primul război mondial. Pactul Ligii Națiunilor făcea parte integrantă din tratatul de pace de la Versailles (vezi *Sistemul de la Versailles)*. Din Liga Națiunilor au făcut parte 43 de state, printre care toate marile puteri imperialiste, cu excepția S.U.A. Liga Națiunilor și-a dus activitatea prin intermediul unei adunări generale (care cuprindea pe toți membrii Ligii și se întrunea o dată pe an), a unui consiliu și a unui secretariat permanent, condus de un secretar general. Sediul principalelor organe ale Ligii a fost Geneva (Elveția).

Pactul Ligii Națiunilor prevedea formal limitarea înarmărilor, garantarea reciprocă a integrității teritoriale și a independenței membrilor Ligii, măsuri de luptă împotriva agresiunii etc. În realitate, însă, Liga Națiunilor a fost un instrument docil în mîinile imperialiștilor anglo-francezi, care căutau să o folosească în primul rînd în scopuri antisovietice.

În primii ani ai existenței sale, Liga Națiunilor a contribuit la organizarea intervenției antisovietice și a blocadei împotriva Rusiei Sovietice. În dorința lor de a uni toate forțele imperialismului în vederea pregătirii unui război împotriva U.R.S.S., Anglia și Franța au reușit să treacă în septembrie 1926 o hotărîre cu privire la primirea în Ligă a Germaniei învinse în primul război mondial. În domeniul *dezarmării*, activitatea Ligii Națiunilor n-a dus la nici un rezultat, deoarece statele care aveau într-însa o situație dominantă nu erau interesate într-o efectivă încetare a cursei înarmărilor. Ele nu urmăreau decît discuțiile demagogice despre dezarmare pentru a înșela mascle populare.

Liga Națiunilor nu a împiedicat actele de agresiune ale puterilor imperialiste. În 1931, Japonia a atacat China și scurt timp după aceea a cotropit Manciuria, fără a întîmpina nici un obstacol din partea Ligii Națiunilor. În martie 1933 Japonia a ieșit din Ligă, iar în luna octombrie a aceluiași an a ieșit și Germania hitleristă, care voia să aibă mînă liberă pentru pregătirea unui nou război.

Agravarea situației internaționale și primejdia iminentă a unei agresiuni germane în Europa, dar mai ales puterea tot mai mare a U.R.S.S. și uriașa sa autoritate morală ca luptător pentru pace și securitatea popoarelor au determinat pe membrii Ligii Națiunilor să se adreseze Uniunii Sovietice cu propunerea de a intra în Ligă. Uniunea Sovietică a acceptat această propunere cu scopul de a se folosi de acest organ pentru a demasca planurile agresive ale imperialiștilor.

În septembrie 1934, U.R.S.S. a devenit membră a Ligii Națiunilor și a intrat în Consiliul Ligii ca membru permanent. Delegația sovietică la Liga Națiunilor a luptat energic pentru luarea de măsuri eficace împotriva agresiunii, pentru înfrînarea agresorilor și a demascat activ pe atîțătorii la război și pe complicii lor. În timpul războiului italo-abisinian din 1935—1936 și al intervenției germano-italiene în Spania din 1936—1939, Uniunea Sovietică a fost singurul stat care a luptat consecvent pentru luarea de măsuri practice împotriva agresorilor germani și italieni. Încercările U.R.S.S. de a crea un front al păcii s-au lovit regulat de împotrivirea cercurilor reacționare ale statelor apusene care duceau o politică de „neintervenție" și de înțelegere cu agresorii cu scopul de a organiza un război împotriva U.R.S.S. Delegații sovietici la Liga Națiunilor au protestat energic împotriva cotropirii Austriei de către Germania (martie 1938) și împotriva dezmembrării și cotropirii Cehoslovaciei (septembrie 1938 — martie 1939), atrăgînd atenția că politica de tolerare a agresiunii va duce la o catastrofă. Aceste prevestiri s-au împlinit foarte curînd. La 1 septembrie 1939, o dată cu atacul Germaniei împotriva Poloniei, a izbucnit în Europa cel de-al doilea război mondial.

O dată cu începerea războiului a încetat de fapt și activitatea Ligii Națiunilor. Formal, hotărîrea de dizolvare a Ligii Națiunilor a fost luată în aprilie 1946.

LIGA ȚĂRILOR ARABE — ligă, din care fac parte Republica Arabă Unită, Liban, Irac, Iordania, Arabia Saudită, Iemen, Libia și Sudan.

Liga țărilor arabe a fost înființată în 1945 „pentru întărirea legăturilor dintre statele participante, pentru elaborarea unei linii politice unitare în vederea colaborării acestor țări, pentru apărarea independenței și suveranității lor și în general pentru examinarea problemelor și intereselor țărilor arabe". În afară de colaborare politică, Liga prevede și o colaborare în domeniul economic, financiar, cultural, social, sanitar, al telecomunicațiilor etc.

Organul de conducere este Consiliul Ligii, în care fiecare stat dispune de un vot.

LINCOLN Abraham (1809—1865)— eminent om de stat american, din 1861 președinte al S.U.A., reprezentant al partidului republican. A fost exponentul intereselor cercurilor burghezo-democratice progresiste din nordul S.U.A.

Activitatea sa de președinte s-a desfășurat în timpul războiului civil din 1861—1865. Întreaga sa politică internă și externă a fost subordonată luptei pentru victoria democrației burgheze a Nordului în războiul contra proprietarilor de sclavi din Sud. Această politică s-a bucurat de sprijinul maselor populare și a făcut posibilă o cotitură radicală în mersul războiului. Cu ocazia realegerii sale ca președinte al S.U.A., Consiliul general al Internaționalei I i-a trimis la sfîrșitul anului 1864, din inițiativa lui Marx și Engels, o adresă de salut, în care se releva rolul său de conducător al forțelor progresiste din S.U.A. La 14 aprilie 1865, în ajunul terminării victorioase a războiului civil împotriva proprietarilor de sclavi din Sud, Lincoln a fost asasinat de un agent plătit al acestora, actorul Booth.

LINȘAJ — în S.U.A. ucidere fără judecată în special a negrilor de către rasiștii americani. Victimele sînt adesea spînzurate sau arse de vii, după ce au fost snopite în bătăi și torturate. Aceste bestialități sînt legate de numele unui posesor de sclavi american Lynch, care a trăit la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Linșajul este folosit de reacțiunea din S.U.A. pentru a ațița vrajba națională și a lichida pe activiștii progresiști.

LIU ȘAO-ȚI (n. în 1898) — președintele Comitetului permanent al Adunării reprezentanților populari din întreaga Chină, vicepreședinte al C.C. al Partidului Comunist Chinez, membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al P.C.C.

S-a născut într-o familie de țărani în provincia Hunan. Din adolescență a participat activ la lupta revoluționară, fiind unul dintre organizatorii și conducătorii partidului comunist. Membru al P.C.C. din 1921. A participat la organizarea primului centru sindical pe întreaga Chină — Secretariatul muncitoresc din China. Congresul al II-lea al sindicatelor din China l-a ales, în 1925, vicepreședinte al *Federației sindicatelor din China*, care lua ființă atunci.

În perioada primului război civil revoluționar din 1924—1927, Liu Șao-ți a fost unul dintre conducătorii mișcării muncitorești, activînd în principalele centre industriale: Șanhai, Canton, Hancou. În 1927, la Congresul al V-lea al P.C.C., a fost ales membru al C.C. al partidului comunist, iar în 1928 — membru al Comisiei centrale de control. După înfrîngerea vremelnică a revoluției în 1927, Liu Șao-ți a trăit în ilegalitate, ducînd muncă de partid pe teritoriul controlat de gomindan, iar în 1932 a fost conducătorul sindicatelor din provincia Țzeansi. Din 1931 este membru al Biroului Politic al C.C. al partidului comunist. În timpul marșului spre nord-vest al Armatei populare de

eliberare (1934—1936) a fost reprezentantul C.C., apoi conducătorul secției politice a unui corp de armată. Din 1936 pînă în 1941 a stat în fruntea organizației Partidului Comunist din China centrală și de nord. În 1941, după atacul mișelesc al trupelor lui Cian Kai-și împotriva Noii armate a 4-a, C.C. al partidului comunist l-a numit pe Liu Șao-ți comisar politic al acestei armate. În 1943, Liu Șao-ți devine secretar al C.C. al Partidului Comunist Chinez și vicepreședinte al Consiliului militar revoluționar. În timpul războiului civil din 1946—1949 a fost unul dintre conducătorii luptei duse de poporul chinez împotriva reacțiunii gomindaniste și a imperialismului străin. În 1948 e ales președinte de onoare al Federației sindicatelor din China. După constituirea Republicii Populare Chineze a fost ales vicepreședinte al Consiliului guvernamental central popular, iar din 1954 este președinte al Comitetului permanent al adunării reprezentanților populari din întreaga Chină. Din septembrie 1956 este vicepreședinte al C.C. al P.C.C. și membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al C.C. al P.C.C.

LOCK-OUT — unul din mijloacele de luptă ale burgheziei împotriva clasei muncitoare constînd în închiderea premeditată de către patroni a întreprinderilor pe un anumit termen, lăsîndu-i pe muncitori fără lucru pentru a le înfrînge rezistența și a nu le satisface revendicările.

LOIAL — care își îndeplinește obligațiile asumate; care se supune puterii existente și are o atitudine binevoitoare față de ea.

LORD — 1) titlu ereditar englez de noblețe; 2) denumirea unor demnitari englezi, de pildă, lord cancelar — ministru al justiției și președinte al *Camerei lorzilor*, primul lord al amiralității — ministru al marinei.

LOZINCĂ — chemare, formulare concisă și clară a scopurilor și obiectivelor pe care și le propune un partid politic într-un anumit moment. Un exemplu de lozincă de luptă din timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei: „Totul pentru front, totul pentru victorie!".

LUDDIȚI — participanți la mișcarea muncitorilor și meseriașilor englezi de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, urmărind mai ales distrugerea mașinilor. Denumirea de luddiți vine de la numele legendarului muncitor Ned Ludd, despre care se spune că ar fi fost primul care și-a distrus mașina la care lucra.

Folosirea mașinilor și a motoarelor cu aburi în industria engleză a dus la șomaj în masă și la pauperizarea muncitorilor. Neînțelegînd că pricina acestor nenorociri este modul capitalist de a folosi mașinile, iar nu mașinile ca atare, muncitorii au început să le distrugă. La mișcarea luddiților, care a cuprins principalele regiuni textile ale Angliei: Lancashire, Yorkshire, Nothinghamshire, au participat zeci de mii de muncitori. Guvernul englez a luat împotriva lor măsuri foarte drastice: distrugerea mașinilor era pedepsită cu moartea. Sute de muncitori au fost trimiși la ocnă. Mișcarea luddiților a cedat locul unor forme superioare și mai bine organizate ale mișcării muncitorești (vezi *Cartism*).

LUMPENPROLETARIAT — literal înseamnă „proletariat în zdrențe": cerșetori, vagabonzi, haimanale etc. Lumpenproletariatul reprezintă elementele declasate, care se formează inevitabil în societatea capitalistă ca urmare a șomajului permanent și a pauperizării tot mai mari a maselor. Folosindu-se de situația materială grea a lumpenproletariatului, burghezia recrutează din rîndurile acestuia *spărgătorii de grevă*. O dată cu lichidarea capitalismului dispare și lumpenproletariatul.

LUPTA DE CLASĂ — lupta dintre clasele vrăjmașe ale exploatașilor și exploatatorilor, principala forță motrice a tuturor formațiunilor social-economice antagoniste. Clasele și lupta de clasă au fost descoperite de istorici și economiști progresiști încă îna-

inte de apariţia marxismului. Dar abia K. Marx şi F. Engels au creat o teorie consecvent ştiinţifică a luptei de clasă, mergînd pînă la constatarea necesităţii şi inevitabilităţii *dictaturii proletariatului*.

Interesele claselor dominante şi ale celor asuprite sînt de neîmpăcat. Clasele dominante tind întotdeauna să menţină şi să consolideze orînduirea economică existentă, să intensifice exploatarea oamenilor muncii. Clasele asuprite luptă pentru o îmbunătăţire fundamentală a situaţiei lor, pentru eliberarea lor de oprimare şi aservire. Lupta de clasă atinge o deosebită acuitate în ultima formaţiune bazată pe exploatare, adică în capitalism. În fruntea luptei maselor exploatate împotriva burgheziei stă cea mai înaintată şi mai conştientă clasă a societăţii moderne — proletariatul. Lupta dintre burghezie şi proletariat se manifestă sub trei forme principale: economică, politică şi ideologică. De importanţă hotărîtoare pentru victoria clasei muncitoare e lupta politică. Cea mai înaltă formă a organizaţiei de clasă este partidul marxist-leninist, care conduce lupta de clasă a proletariatului. În epoca *imperialismului*, dezvoltarea luptei de clasă pune, inevitabil, proletariatul în faţa revoluţiei socialiste, pe care o înfăptuieşte în alianţă cu masele ţărănimii muncitoare. După ce a cucerit puterea politică şi a instaurat dictatura sa, clasa muncitoare trece mijloacele de producţie în proprietatea întregii societăţi, lichidează clasele exploatatoare şi conduce acţiunea de construire a socialismului.

În urma transformărilor socialiste se menţin două clase prietene — muncitorii şi ţăranii —, precum şi intelectualitatea muncitoare socialistă. Acest proces s-a înfăptuit în U.R.S.S. şi este în prezent în curs de înfăptuire în celelalte state socialiste.

După lichidarea claselor exploatatoare, în U.R.S.S. ascuţişul luptei de clasă este îndreptat spre arena **internaţională**, unde se desfăşoară lupta dintre cele două sisteme — socialist şi capitalist. Cît timp va exista sistemul capitalist este inevitabilă lupta de clasă a oamenilor muncii din ţările socialiste împotriva uneltirilor burgheziei imperialiste. Experienţa arată că, o dată cu construcţia economică paşnică, ţările socialismului trebuie să-şi întărească neîncetat capacitatea de apărare, pentru a fi oricînd pregătite să respingă orice agresiune.

În societatea socialistă, care reprezintă prima fază a comunismului, se mai fac încă simţite unele tare ale capitalismului în conştiinţa oamenilor. În lupta ideologică dintre socialism şi capitalism, acesta din urmă caută prin toate mijloacele să reînvie, să aţîţe şi să folosească în scopurile sale rămăşiţele capitalismului (rămăşiţe ale psihologiei de proprietar privat, rămăşiţe ale moralei burgheze, manifestări de naţionalism etc.). Dezrădăcinarea rămăşiţelor capitalismului din conştiinţa oamenilor este una dintre principalele condiţii ale construirii societăţii comuniste.

LUTERANISM — una din varietăţile religiei creştine; religia protestantă, apărută în Germania în prima jumătate a secolului al XVI-lea, ca urmare a *reformei*, purtînd numele întemeietorului ei — Martin Luther (1483—1546). Luteranismul e răspîndit mai ales în Germania, în ţările scandinave şi într-o serie de state din S.U.A. Principala particularitate a luteranismului este recunoaşterea aşa-numitei „sfinte scripturi“ drept singura bază a credinţei. Luteranismul a renunţat la unele taine creştine, la cultul „sfinţilor“, la icoane etc. În perioada formării sale, luteranismul reprezenta aripa moderată a reformei şi exprima într-o formă religioasă opoziţia burgheziei germane faţă de orînduirea feudală şi în special faţă de biserica catolică feudală. De la început însă luteranismul şi-a vădit esenţa sa exploatatoare şi antipopulară, a avut o atitudine plină de ură faţă de mişcarea ţărănească condusă de Thomas Münzer (vezi *Războaiele ţără-*

neşti) şi prin Luther a chemat la reprimarea maselor populare.

Ca orice religie, luteranismul a stat în decursul întregii sale istorii şi mai stă şi astăzi în slujba intereselor claselor dominante.

LUXEMBURG — stat în Europa. Se mărgineşte cu Germania, Franţa şi Belgia. *Suprafaţa:* 2.600 km²; *populaţia:* 311.000 (1956). Capitala: Luxemburg.

Ţară industrială dezvoltată. Circa 40% din populaţia activă e ocupată în industrie. Baza economiei este siderurgia. 6 mari concerne metalurgice, dispunînd de peste 30 de furnale şi de oţelării şi fabrici de laminate bine utilate, produc anual peste 3.000.000 de tone de oţel şi produse de oţel. Capitalul francez şi belgian au un rol însemnat în economia ţării. Agricultura acoperă numai parţial necesităţile ţării. Principalele culturi sînt: ovăzul, grîul, orzul, cartofii şi secara. Luxemburgul exportă minereu de fier, metale feroase (pînă la 98% din producţie) şi ciment; importă cocs, cereale şi utilaj minier.

Luxemburg este o monarhie constituţională. Şeful statului este un mare duce. Puterea legislativă este exercitată de Camera deputaţilor. Partidul social-creştin (burghez) şi cel socialist (condus de socialişti de dreapta) deţin majoritatea în parlament.

Partidul comunist, întemeiat în 1921, luptă pentru interesele oamenilor muncii, împotriva participării Luxemburgului la blocuri militare imperialiste, pentru pace, democraţie şi socialism. Secretarul general al C.C. al partidului comunist este Dominique Urbani. Organul central este ziarul „Zeitung". Pentru interesele oamenilor muncii luptă activ Uniunea liberă a oamenilor muncii, care face parte din *Federaţia Sindicală Mondială.*

În 1948, parlamentul a scos din constituţie paragraful cu privire la „neutralitatea veşnică" a Luxemburgului, stabilită prin convenţia internaţională din 1867; Luxemburgul face parte din *Uniunea Atlanticului de nord* şi din *Uniunea Europei occidentale.* În 1957, Luxemburgul a semnat acordurile cu privire la *Euratom* şi la *piaţa comună.*

LUXEMBURG Rosa (1871—1919) — fruntaşă a mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale, teoretician al aripii de stînga a social-democraţiei germane, unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Germania.

S-a născut în oraşul Zamość (Polonia), într-o familie burgheză. De la vîrsta de 15 ani a luat parte la mişcarea revoluţionară. În 1889, din cauza arestărilor în masă, a emigrat din Polonia. În 1893 a participat la crearea Partidului social-democrat polonez. Din 1897 a activat aproape neîntrerupt în Partidul social-democrat german, a cărui aripă de stînga a condus-o, precum şi în *Internaţionala a II-a.*

În 1905, în timpul primei revoluţii ruse, a sosit ilegal la Varşovia. Arestată în 1906, s-a înapoiat după eliberare în Germania.

Cu mult înainte de război a luat atitudine împotriva lui K. Kautsky şi a altor reprezentanţi ai oportunismului. Aproape în tot timpul războiului (din martie 1915) a fost în închisoare, de unde a stabilit legături cu social-democraţii de stînga şi a participat la crearea grupului „Internationale", care se situa pe poziţiile internaţionalismului proletar (vezi „*Spartacus*"). În închisoare a scris, sub pseudonimul Junius, broşura „Criza social-democraţiei". După ce a ieşit din închisoare (10 noiembrie 1918), R. Luxemburg a condus împreună cu K. Liebknecht, C. Zetkin şi W. Pieck lupta revoluţionară a proletariatului german.

După revoluţia germană din noiembrie 1918 a rupt cu social-democraţia şi a avut un rol de seamă la Congresul de constituire a Partidului Comunist din Germania (decembrie 1918). R. Luxemburg a avut mari merite

revoluționare, dar a comis și o serie de greșeli teoretice și tactice (luxemburgism) cu caracter semimenșevic (în problema imperialismului, în problema rolului partidului, în problema națională și țărănească etc.).

După înăbușirea insurecției din ianuarie, R. Luxemburg și K. *Liebknecht* au fost arestați și asasinați de contrarevoluționari la 15 ianuarie 1919.

M

MACAU (Aomîn) — colonie a Portugaliei; aşezată pe litoralul Mării Chinei de sud. Colonia e compusă din peninsula Macau şi din două mici insule situate în apropiere — Taipa şi Coloane. *Suprafaţa:* 16.000 km²; *populaţia:* 200.000 (1955), în majoritate chinezi. Centrul administrativ şi port: Macau.

Macau a fost răpit Chinei de către Portugalia în secolul al XVI-lea. Vreme îndelungată a fost centrul organizaţiilor de misionari portughezi şi francezi din China. Autorităţile coloniale portugheze obţin venituri însemnate din exploatarea cazinourilor, tripourilor şi a stabilimentelor pentru fumatul opiului. Ocupaţia de bază a populaţiei este pescuitul. Datorită concurenţei *Honcongului*, Macau şi-a pierdut vechea importanţă de centru comercial şi de tranzit.

MACCARTHISM — termen provenind de la numele senatorului american Joseph MacCarthy, preşedintele „Subcomisiei pentru cercetarea organelor guvernamentale", creată de senat în 1951.

Folosind cele mai brutale metode de prigonire a organizaţiilor şi a persoanelor cu opinii democratice — ca intimidări, şantaj şi ameninţări —, maccarthismul urmăreşte înăbuşirea mişcării progresiste în S.U.A. şi întruchipează politica anumitor cercuri care năzuiesc spre fascizarea vieţii de stat a ţării.

MACHIAVELISM — politică ce nu se dă în lături de la nici un mijloc pentru a-şi atinge scopul, care calcă în picioare morala şi onestitatea. Termenul provine de la numele politicianului şi scriitorului italian Machiavelli (1469—1527), care sfătuia pe cîrmuitorii Italiei să nu aibă scrupule în alegerea mijloacelor pentru atingerea scopului.

MACHISM (empiriocriticism) — curent idealist-subiectiv reacţionar în filozofia burgheză, apărut la sfîrşitul secolului al XIX-lea şi denumit după filozoful idealist austriac Ernst Mach (1838—1916). Machismul neagă existenţa obiectivă a lumii materiale şi a legilor ei, considerînd lucrurile drept un complex de senzaţii. La baza concepţiilor filozofice ale machiştilor (empiriocriticilor) stă noţiunea de experienţă, denaturată în sens idealist (de aici provine denumirea de empiriocriticism — filozofia „experienţei critice"). Spre deosebire de concepţia ştiinţifică despre experienţă ca proces al interacţiunii dintre om şi natură, empiriocriticii concepeau experienţa în sens idealist-subiectiv, ca un complex de trăiri şi senzaţii ale omului fără nici o legătură cu lumea exterioară.

Filozofia burgheză contemporană foloseşte pe scară largă ideile machiştilor în lupta pe care o duce împotriva ştiinţei şi a cunoaşterii ştiinţifice. *Pragmatismul* — filozofia business-ului capitalist, foarte răspîndită în S.U.A. şi Anglia — este o varietate a machismului.

În „Materialism şi empiriocriticism", V. I. Lenin a dat o lovitură zdrobitoare teoriei lui Mach, Avena-

rius, Petzold şi a machiştilor ruşi, Bogdanov, Iuşkevici, Bazarov ş.a. Lenin a dezvăluit esenţa machismului, arătînd că este o armă ideologică a reacţiunii burgheze îndreptată în primul rînd împotriva materialismului dialectic şi a materialismului istoric.

MACMILLAN Harold (n. 1894) — prim-ministrul Marii Britanii, liderul *partidului conservator*.

Şi-a făcut studiile la Oxford. În timpul primului război mondial a servit în armata activă. În 1919—1920 a fost aghiotant al guvernatorului general al Canadei. În 1920 şi-a dat demisia din armată şi a început să se ocupe de afacerile editurii „Macmillan and Company". În 1924 a fost ales în parlament. În 1940—1942 a fost locţiitor parlamentar al ministrului aprovizionării, apoi al ministrului coloniilor. Între 1942 şi 1945 a ocupat postul de ministru-rezident pe lîngă statul-major al trupelor aliate din Africa de nord, iar apoi pe lîngă statul-major general al aliaţilor de pe teatrul de război din Marea Mediterană. În 1943—1944 a fost reprezentant diplomatic pe lîngă comitetul naţional francez, în 1944—1945 reprezentantul Angliei în Consiliul consultativ pentru Italia, iar apoi şeful acestui consiliu. Din mai pînă în iunie 1945 a fost ministru al aviaţiei, din 1951 ministru al construcţiei de locuinţe, din octombrie 1954 pînă în 1955 ministru al apărării, din aprilie pînă în decembrie 1955 ministru al afacerilor externe, iar din decembrie 1955 pînă în ianuarie 1957 ministru al finanţelor. În ianuarie 1957 a devenit prim-ministru al Marii Britanii şi lider al partidului conservator.

MADAGASCAR — colonie franceză, situată pe insula cu acelaşi nume din Oceanul Indian, în apropiere de coasta Africii, şi pe o serie de insule mici. *Suprafaţa:* 590.000 km²; *populaţia:* 4.776.000 (1955), în majoritate malgaşi. Centrul administrativ: Tananarive.

Cotropirea Madagascarului de către Franţa a fost săvîrşită în 1896. Populaţia băştinaşă a fost izgonită de pe cele mai bune pămînturi, pe care şi le-au însuşit colonialiştii francezi, transformîndu-le în plantaţii. Principala ocupaţie a populaţiei e agricultura şi creşterea animalelor. Se cultivă pentru export: cafea, trestie de zahăr, vanilie, plante aromatice, iar dintre culturile alimentare orezul. Şeptelul de bovine este însemnat. Dintre industrii s-a dezvoltat mai ales cea extractivă (grafit, mică, fosforiţi, aur, minereu de uraniu). Pe baza unui tratat special încheiat în 1949, materiile prime strategice sînt exportate în S.U.A. Madagascarul are o poziţie strategică avantajoasă pe drumul care duce din Oceanul Indian în Oceanul Atlantic. Guvernul francez a construit pe insulă baze militare aeriene şi maritime (cea mai mare e Diego-Suarez).

Regimul colonial instaurat de imperialiştii francezi a provocat, după al doilea război mondial, o creştere a mişcării de eliberare. În 1946 a luat fiinţă organizaţia de masă „Mişcarea democratică pentru renaşterea Madagascarului", care a formulat un program de reforme politice şi sociale. În martie 1947 a izbucnit împotriva asupririi imperialiste o răscoală populară care a fost înăbuşită de trupele franceze. Activitatea organizaţiei a fost interzisă.

La 14 octombrie 1958 Congresul Adunărilor provinciale din Madagascar a proclamat Madagascarul Republica Malgaşă, care va rămîne însă legată de metropolă; în problemele privind apărarea, relaţiile externe, comerţul exterior etc. va hotărî, ca şi pînă acum, metropola.

MAHNOVISM — mişcare chiaburească contrarevoluţionară în Ucraina (1918—1921), condusă de anarhistul N. Mahno. Principalele regiuni în care acţionau detaşamentele lui Mahno au fost cîteva judeţe din guberniile Ekaterinoslav şi Harkov. Statul-major al mahnoviştilor era la Guleai-Pole.

În 1907, Mahno fusese condamnat

la muncă silnică pe viață pentru jefuirea administrației financiare din Berdiansk; în toamna anului 1917 s-a întors la Guleai-Pole. O dată cu instaurarea Puterii sovietice în Ucraina, Mahno a început, în fruntea unei bande organizate de el, să jefuiască instituțiile sovietice și să asasineze pe comuniști. În timpul războiului civil, voind să cîștige autoritate în rîndul maselor țărănești, Mahno s-a dat în repetate rînduri drept partizan al Puterii sovietice, acționînd împotriva lui Denikin pe teritoriul ocupat de acesta. Dar după înfrîngerea lui Denikin, Mahno a reînceput jefuirea populației și asasinarea activiștilor de partid și sovietici. În 1920, Mahno a intrat în legătură directă cu Vranghel și l-a sprijinit activ în lupta împotriva trupelor sovietice. După ce l-au lichidat pe Vranghel, trupele sovietice, comandate de M. V. Frunze și K. E. Voroșilov, au zdrobit în 1921 bandele lui Mahno, care a fugit în străinătate.

MAHOMEDANISM — vezi *Islam*.

MALAIA — stat situat în sud-estul Asiei. Ocupă partea de sud a peninsulei Malaia și insulele limitrofe. *Suprafața:* 131.000 km²; *populația:* 6.058.000 (1955), în majoritate malaiezi, chinezi și indieni. Capitala: Kuala-Lumpur.

Malaia e bogată în materii prime de mare însemnătate strategică. Pe teritoriul ei sînt concentrate 50% din rezervele de cositor ale întregii lumi capitaliste, iar în privința extracției de cauciuc ocupă primul loc în lume. Posedă însemnate zăcăminte de huilă, wolfram, aur, uraniu, fier și mangan.

Agricultura are un caracter unilateral. Plantațiile de cauciuc ocupă aproape $^2/_3$ din suprafața cultivabilă, pe cînd suprafețele cultivate cu orez — principalul aliment al populației — nu ocupă decît $^1/_5$. Recolta de orez acoperă abia $^1/_3$ din nevoile populației.

În economia Malaiei predomină capitalul englez, care dispune de peste 60% din extracția minereului de cositor, de întreaga producție de cositor metalic, de peste 60% din producția de cauciuc etc. Capitalul american pătrunde tot mai mult în țară, mai ales sub formă de credite și împrumuturi.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Malaia a fost ocupată de trupele japoneze. După înfrîngerea Japoniei în septembrie 1945, au debarcat în Malaia trupe engleze. În ciuda rezistenței maselor populare, care cereau o independență efectivă, Anglia a creat în februarie 1948 Federația malaieză, a separat de ea Singapore și a introdus o nouă constituție.

În iunie 1948, trupele engleze au început operații militare împotriva poporului malaiez, care luptă pentru o adevărată independență a țării. În 1955, reprezentanții Federației malaieze și comandamentul armatei populare de eliberare au propus Angliei începerea de tratative pentru instaurarea păcii în Malaia.

În august 1957, Federația malaieză a fost declarată independentă în cadrul Commonwealth-ului britanic. Federația malaieză este o monarhie constituțională; șeful statului — conducătorul suprem — este ales pe termen de cinci ani de sultanii principatelor care fac parte din Federație.

La lupta de eliberare participă activ p a r t i d u l c o m u n i s t ilegal, întemeiat în 1931.

MALINOVSKI Rodion Iakovlevici (n. 1898) — mareșal al Uniunii Sovietice.

A intrat în Armata Sovietică în 1919. Membru al P.C.U.S. din 1926. În 1930 a absolvit Academia militară „M. V. Frunze". La începutul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a comandat un corp de armată, apoi o armată care a luat parte la bătălia de la Stalingrad. În februarie 1943 a fost numit comandant al trupelor frontului de sud, iar apoi al trupelor frontului III ucrainean, care au eliberat Donbassul și au participat la zdrobirea dușmanului în Ucraina

de pe malul drept al Niprului. În mai 1944 a preluat comanda trupelor frontului II ucrainean. Trupele acestui front au efectuat o serie de operaţii încununate de succes pentru eliberarea Romîniei, Ungariei, Cehoslovaciei şi au luat parte la eliberarea Iugoslaviei şi la cucerirea Vienei. După înfrîngerea Germaniei fasciste, Malinovski a fost comandantul trupelor frontului din Transbaikal, care au zdrobit trupele japoneze din partea apuseană şi centrală a Manciuriei, au eliberat întreaga Mongolie interioară, partea de sud a Chinei de nord-est şi peninsula Leaodun, cu fortăreaţa Port-Arthur. După război ocupă succesiv posturile de comandant al districtului militar din Orientul îndepărtat, de prim-locţiitor al ministrului apărării al U.R.S.S., de comandant suprem al trupelor terestre şi de ministru al apărării al U.R.S.S.

În 1944, lui Malinovski i-a fost acordat titlul de mareşal al Uniunii Sovietice. Malinovski este erou al Uniunii Sovietice. La Congresul al XIX-lea al partidului a fost ales membru supleant, iar la Congresul al XX-lea — membru al C.C. al P.C.U.S. Malinovski e deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

MALTA — colonie engleză, situată în partea centrală a Mării Mediterane, pe insula cu acelaşi nume. *Suprafaţa* (inclusiv insulele adiacente) — 316 km²; *populaţia:* 314.000 (1956). Centrul administrativ: La Valletta.

Datorită poziţiei sale geografice favorabile, Malta are o mare importanţă strategică. Anglia o foloseşte ca bază militară maritimă şi aeriană şi ca punct de sprijin în Marea Mediterană. Economia insulei este în general subordonată deservirii bazei militare. Există docuri uscate şi docuri plutitoare pentru repararea vaselor. Industria este specializată în prelucrarea materiilor prime agricole. Principalele culturi agricole sînt: cerealele, cartofii, măslinii, viţa de vie şi migdalii. Predomină mica proprietate funciară. Pe litoral e dezvoltat pescuitul.

MALTHUSIANISM — teorie burgheză reacţionară, întemeiată de preotul englez Malthus (1766—1834). Acesta susţinea că populaţia creşte mult mai repede decît mijloacele de subzistenţă. Pornind de la această teză eronată, el a încercat să demonstreze că înseşi masele populare sînt cauza mizeriei lor, deoarece se înmulţesc prea repede. Ca mijloc de îmbunătăţire a stării lor materiale, Malthus a propus oamenilor muncii celibatul sau reducerea la minimum a natalităţii. Unii sociologi americani şi englezi contemporani (Vogt şi alţii) caută să reînvie în fel şi chip malthusianismul, dîndu-i o formă şi mai reacţionară. Ei justifică politica colonială a imperialiştilor şi declară că războiul este un mijloc de îmbunătăţire a condiţiilor de trai ale omenirii, deoarece distruge populaţia pretins excedentară.

Clasicii marxism-leninismului au dezvăluit esenţa reacţionară a malthusianismului şi au dovedit că situaţia mizeră a oamenilor muncii din ţările capitaliste, războaiele imperialiste, cuceririle coloniale etc. nu sînt determinate de „legile veşnice ale populaţiei", ci de contradicţiile de neîmpăcat ale orînduirii capitaliste.

Necontenita creştere a bunăstării materiale a cetăţenilor în U.R.S.S., care se produce simultan cu o sporire rapidă a populaţiei, infirmă în mod evident născocirile malthusianiste.

„MANCHESTER GUARDIAN" — ziar englez care apare la Manchester; are strînse legături cu partidul liberal. Întemeiat în 1821.

MANIFEST — 1) declaraţie solemnă adresată populaţiei despre evenimente sau măsuri importante. 2) apel, chemare lansată de partide politice, grupări literare şi alte organizaţii obşteşti, conţinînd o expunere a concepţiilor, programelor sau hotărîrilor lor; de pildă „Manifestul Partidului Comunist". 3) Text cu conţinut politic răspîndit pentru a determina acţiuni imediate.

MANIFESTUL PĂCII — vezi: *Consfătuirile reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti.*

MANUFACTURĂ — cooperaţie capitalistă, bazată pe diviziunea muncii şi pe tehnica meşteşugărească; formă de producţie capitalistă, bazată pe muncă manuală, precedînd din punct de vedere istoric marea industrie mecanizată. Manufactura, a cărei răspîndire datează aproximativ de la jumătatea secolului al XVI-lea şi pînă la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, a apărut în urma subordonării meseriaşilor şi a industriei casnice săteşti de către capitalul comercial, prin unirea meseriaşilor dintr-una sau mai multe specialităţi în ateliere pentru producerea unui anumit fel de mărfuri. În manufactură, procesul de producţie a fiecărei mărfi a fost descompus într-o serie de operaţii parţiale, executate de muncitori specializaţi. Spre deosebire de meseriaş, muncitorul din manufactură nu era un producător de sine stătător al mărfii: marfa era produsul muncii multor muncitori. Specializarea muncii în manufactură, rezultat al repetării aceloraşi operaţii simple, i-a sporit productivitatea. În felul acesta a apărut în perioada manufacturieră a capitalismului o diviziune a muncii atît între diferitele întreprinderi (la producţia diferitelor mărfuri) cît şi în cadrul fiecărui atelier (la producţia unui anumit fel de marfă).

Proprietarul mărfurilor produse în manufactură era patronul ei — capitalistul care exploata munca salariată. El era aproape întotdeauna şi negustor, ocupîndu-se de achiziţionarea materiei prime şi de desfacerea produselor.

Concentrînd mijloacele de producţie în mîinile capitaliştilor, manufactura a dus la ruinarea şi pauperizarea micilor producători, adică a meseriaşilor. Prin specializarea uneltelor de muncă şi prin pregătirea de muncitori cu o calificare foarte îngustă, organizarea manufacturieră a producţiei a contribuit totodată la ridicarea productivităţii muncii şi a pregătit trecerea la marea industrie mecanizată capitalistă.

MAO ŢZE-DUN (n. 1893) — conducătorul poporului chinez, preşedintele Republicii Populare Chineze, preşedintele C.C. al Partidului Comunist Chinez.

S-a născut în satul Şaoşan, provincia Hunan, într-o familie de ţărani. Încă din adolescenţă a păşit pe calea activităţii revoluţionare. A participat activ la revoluţia din 1911, care a răsturnat monarhia în China. Revoluţia din Octombrie a avut o mare înrîurire asupra formării concepţiilor politice ale lui Mao Ţze-dun. În 1918, pe cînd era la Pechin, a început să studieze teoria marxist-leninistă. În 1919, Mao Ţze-dun a condus mişcarea tineretului din Hunan, iar în 1920 a înfiinţat la Ceanşa una dintre primele organizaţii muncitoreşti marxiste din China. Mao Ţze-dun este unul dintre organizatorii Partidului Comunist Chinez (P.C.C.); el a participat la lucrările Congresului I al partidului (1921), precum şi la cele ale Congresului al III-lea (1923), la care a fost ales membru al C.C. al P.C.C.

În timpul primului război civil revoluţionar din 1924—1927, Mao Ţze-dun a depus o intensă activitate pentru crearea unui front unic revoluţionar şi pentru dezvoltarea mişcării ţărăneşti. După înfrîngerea revoluţiei în 1927, comuniştii chinezi, care susţineau linia politică a lui Mao Ţze-dun, au stat în fruntea luptei pentru o nouă putere de stat democratică în China, creînd pe teritoriul Chinei centrale şi de sud o Armată Roşie şi baze revoluţionare la sate. În 1930, Mao Ţze-dun a devenit prim-comisar politic al Armatei Roşii chineze. În noiembrie 1931 a fost ales preşedinte al Comitetului Executiv al guvernului central democratic muncitoresc-ţărănesc al Chinei, iar în ianuarie 1933 a devenit membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.C. În perioada celui de-al doilea război civil revolu-

ţionar din 1927—1936, Mao Ţze-dun a condus în cadrul P.C.C. lupta împotriva deviatorilor „de stînga", care acaparaseră conducerea în partid. Lupta s-a sfîrşit prin înfrîngerea oportunismului „de stînga" în ianuarie 1935, cînd la Conferinţa de la Ţzuni (provincia Guiciou) a fost aleasă o nouă conducere a partidului, în frunte cu Mao Ţze-dun.

Între 1934 şi 1937, C.C. al P.C.C. şi Mao Ţze-dun au condus principalele forţe ale Armatei Roşii chineze, care au efectuat eroicul marş din sudul spre nord-vestul ţării şi, în concordanţă cu schimbările intervenite în situaţia politică prin agresiunea Japoniei, au luptat pentru crearea unui front unic naţional antijaponez.

Partidul comunist a devenit o forţă impunătoare care a condus Armata populară de eliberare şi organele puterii de stat în regiunile eliberate. Comitetul Central al P.C.C. l-a ales pe Mao Ţze-dun preşedinte al C.C. şi preşedinte al Biroului Politic al C.C. al P.C.C.

După capitularea Japoniei, clica reacţionară gomindanistă, sprijinită de imperialiştii din S.U.A., a dezlănţuit războiul civil împotriva lagărului democraţiei chineze. Partidul Comunist Chinez, condus de Mao Ţze-dun, a stat în fruntea războiului popular revoluţionar. În 1949, revoluţia populară chineză a repurtat o mare victorie, iar la 1 octombrie 1949 a fost proclamată Republica Populară Chineză; Mao Ţze-dun a devenit preşedintele guvernului central popular.

După adoptarea constituţiei R.P.C., în septembrie 1954, Mao Ţze-dun a fost ales preşedinte al Republicii Populare Chineze. Partidul comunist, în frunte cu Mao Ţze-dun, luptă consecvent pentru construirea socialismului în China, pentru întărirea continuă a prieteniei de neclintit dintre marile popoare ale Chinei şi Uniunii Sovietice.

Mao Ţze-dun este un mare teoretician, care a aplicat în mod creator învăţătura marxist-leninistă la situaţia din China. Lucrările sale „Despre clasele societăţii chineze" (1926), „Raport cu privire la studierea mişcării ţărăneşti în provincia Hunan" (1927), „Problemele strategice ale războiului revoluţionar din China" (1936), „Cu privire la practică" (1937), „Cu privire la contradicţie" (1937), „Despre noua democraţie" (1940), „Condiţiile actuale şi sarcinile noastre" (1947), „Despre dictatura democraţiei populare" (1949), „Problemele cooperativizării agriculturii" (1955) şi altele au avut un rol de seamă în construirea Chinei noi, socialiste, în întărirea partidului comunist şi în transformarea lui în conducătorul încercat al maselor populare. Operele lui Mao Ţze-dun au fost traduse în mai multe limbi străine.

MARAT Jean Paul (1743—1793) — fruntaş al *revoluţiei burgheze franceze de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea*, unul dintre conducătorii de vază ai *iacobinilor*. Marat s-a născut în Elveţia în oraşul Boudry, în familia unui învăţător. A studiat medicina. Între 1765 şi 1775 a locuit la Londra, unde a practicat medicina, ocupîndu-se şi cu cercetări ştiinţifice în acest domeniu. În 1774 a apărut la Londra pamfletul său politic „Lanţurile sclaviei". În 1776 se mută la Paris; participă activ la revoluţie şi are o atitudine consecvent revoluţionar-democrată. În august 1789 publică un proiect de „Declaraţie a drepturilor omului şi cetăţeanului". De la 12 septembrie 1789 începe să editeze ziarul „Prietenul poporului", care s-a bucurat de mare popularitate în mase. Publicist talentat, Marat demasca fără cruţare pe duşmanii revoluţiei, cerînd aplicarea terorii revoluţionare împotriva lor. Urmărit pentru cuvîntările sale antiguvernamentale, Marat a fost în repetate rînduri nevoit să treacă în ilegalitate. Abia după răsturnarea monarhiei (august 1792), a trecut definitiv la o viaţă legală. Ca deputat al Convenţiei şi ca unul dintre conducătorii comunei (administraţia revoluţionară

a orașului) din Paris, Marat a dus o luptă intensă împotriva politicii contrarevoluționare a *girondinilor*, care au reușit să-l defere tribunalului. Dar tribunalul revoluționar l-a achitat pe Marat. La 13 iulie 1793 a fost asasinat de girondista Charlotte Corday.

MAREA BRITANIE (denumirea oficială — Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de nord) — situată pe insulele britanice, în apropiere de litoralul nord-vestic al Europei. *Suprafața:* 244.100 km²; *populația:* 51.200.000 de locuitori (1956). 80% din populația țării locuiește în orașe. Capitala: Londra. Orașe mai importante: Glasgow, Birmingham, Liverpool, Manchester, Sheffield. Principalele regiuni ale țării sînt: 1) Anglia (după numele căreia este adesea denumită întreaga țară) și Țara Galilor. Aici este concentrată majoritatea întreprinderilor țării. 2) Scoția — partea de nord a insulei Marea Britanie. 3) Irlanda de nord — partea de nord a insulei, răpită de la Irlanda.

Aproximativ 90% din populația activă a Marii Britanii o formează salariații (muncitori și funcționari); capitaliștii și marii latifundiari însumează 3,7% din populație, dar acestui mic grup îi aparține aproximativ 80% din întreaga bogăție națională.

Principala bogăție a subsolului țării o constituie cărbunele de pămînt (rezerve de 175 de miliarde de tone). Zăcămintele de minereu de fier (12,2 miliarde de tone) sînt de o calitate inferioară și se exploatează în mică măsură. Plumbul și zincul extrase în țară acoperă doar 10% din necesitățile ei. Zăcămintele petrolifere dau doar 3—4% din produsele petrolifere consumate. Marea Britanie își acoperă lipsa de resurse proprii cu ajutorul coloniilor și dominioanelor.

Marea Britanie este o țară industrială cu un înalt nivel de dezvoltare. Principalele ramuri industriale dezvoltate mai de demult sînt: industria cărbunelui, metalurgică, textilă, constructoare de mașini. Noi ramuri industriale, utilate cu tehnică modernă și care ocupă un loc tot mai mare în exportul țării sînt: industria electrotehnică, chimică, de mătase artificială, industria de automobile și de avioane. În 1956 producția industrială în ansamblu a crescut în comparație cu 1948 cu 37%. Această creștere se datorește mai ales ramurilor care lucrează pentru export și care sînt legate de comenzile militare. În 1956 s-au extras 226.000.000 de tone de cărbune, s-au produs 21.000.000 de tone de oțel, 87,1 miliarde kw-ore de energie electrică, peste 1.000.000 de automobile și autocamioane, 1.477.000.000 m de țesături de bumbac.

Pentru Marea Britanie este caracteristic un înalt grad de concentrare și de centralizare a capitalului, concentrarea lui în mîinile unui mic mănunchi de monopoluri. Peste $^4/_5$ din totalul activelor bancare aparțin celor „cinci mari" — „Midland Bank", „Barclay's Bank", „Lloyd's Bank", „Westminster's Bank" și „National provincial Bank". Aceste cinci bănci și-au extins controlul lor asupra tuturor ramurilor industriale. În monopolurile industriale și de transporturi, un rol deosebit de mare îl joacă casele bancare („Morgan-Grenfell", „Frații Lazard", „Rothschild și fiii", „John Schröder" etc.), ai căror reprezentanți sînt directori de bănci. Cele mai mari asociații monopoliste sînt: „Vickers" (producție de avioane, nave și armament), „De Havilland aircraft" (producție de avioane), „Imperial chemical industries" (produse chimice, substanțe explozive), „Associated electrical industries" (producție de motoare cu reacție, utilaj electric). Monopolurile realizează profituri colosale, ruinînd și subordonînd un mare număr de firme mici.

Agricultura Marii Britanii, care este o agricultură de tip mare capitalist, ocupă o situație subordonată în economie și nu satisface necesitățile țării. Predomină creșterea animalelor și grădinăritul. Pămîntul apar-

ține în cea mai mare parte landlorzilor (moșierilor). Aceștia îl dau în arendă în loturi mari fermierilor-arendași, care folosesc în gospodărie munca salariată.

Este dezvoltat pescuitul (se pescuiește anual peste 1.000.000 de tone de pește).

Pentru Marea Britanie are o însemnătate primordială transportul maritim, care leagă numeroasele teritorii ale *imperiului britanic*. Există o rețea deasă de căi ferate (32.000 km²). Apele Mării Britanii sînt navigabile și legate între ele prin canaluri.

În urma celui de-al doilea război mondial, datoria publică a Angliei a crescut de 3 ori. Scăderea rezervelor de aur și valută, pierderile la investițiile de capital făcute în străinătate, pierderile de vase, mărfuri etc. reprezintă aproximativ 1/4 din bogăția națională a țării. În perioada postbelică s-a accentuat puternic lupta de concurență dintre imperialiștii englezi și cei americani pentru piețele de desfacere, izvoarele de materie primă, sferele de aplicare a capitalului. Anglia a cedat într-o mare măsură S.U.A. pozițiile ei economice din America de Sud, Canada, din Extremul Orient și Orientul mijlociu, din Asia de sud-est și din Europa.

Marea Britanie este una din cele mai mari puteri coloniale. Asupra Angliei se răsfrîng efectele destrămării sistemului colonial, provocată de avîntul luptei de eliberare națională în țările coloniale și dependente, de ascuțirea contradicțiilor dintre colonii și metropolă. India, Birmania, care au fost colonii foarte importante ale Angliei, au devenit state suverane independente.

Cu toată criza imperiului britanic, Anglia este una din *marile puteri*. În lumea capitalistă ea ocupă al doilea loc după S.U.A. în ceea ce privește producția industrială, volumul comerțului exterior și navigația comercială.

Marea Britanie este o monarhie parlamentară. Oficial, în fruntea Mării Britanii și a imperiului se află regele. Puterea legislativă aparține regelui și parlamentului format din două camere — camera comunelor (eligibilă) și camera lorzilor. Guvernul este alcătuit din membrii partidului care întrunește majoritatea în camera comunelor. Întreaga putere este concentrată în mîinile guvernului. Începînd din 1922, la putere s-au succedat alternînd *partidul conservator* și cel *laburist*. În anii celui de-al doilea război mondial laburiștii au făcut parte dintr-un guvern de coaliție (1940—1945), condus de conservatorul W. *Churchill*. În 1945—1951 s-a aflat la putere guvernul laburist, în locul căruia a trecut guvernul conservator al lui Churchill. În alegerile din 1955 au învins din nou conservatorii: prim-ministru a devenit H. *Macmillan*. Partidul liberal — partidul burgheziei mijlocii — se bucură de foarte mică influență în țară.

Detașamentul de frunte al oamenilor muncii, care luptă pentru pace, democrație și socialism este *Partidul Comunist din Marea Britanie*.

În politica externă imperialiștii englezi caută să apere țările imperiului britanic de penetrația S.U.A., să păstreze rolul de arbitru în treburile europene pe care l-a avut Anglia înainte de cel de-al doilea război mondial. În același timp ei fac bloc cu imperialiștii americani în principalele probleme de politică internațională. În 1948, prin eforturile imperialiștilor englezi, s-a creat Blocul occidental (vezi *tratatul de la Bruxelles*). În aprilie 1949 guvernul englez a intrat în *pactul Atlanticului de nord*, iar în 1954 a semnat *acordurile de la Paris*. În 1955 Marea Britanie împreună cu Franța și Izraelul au comis agresiunea împotriva Egiptului, care s-a soldat cu un eșec.

MAREA REVOLUȚIE SOCIALISTĂ DIN OCTOMBRIE — prima revoluție proletară victorioasă, care a însemnat o cotitură radicală în isto-

ria omenirii de la lumea veche, capitalistă, la lumea nouă, socialistă.

Revoluția din Octombrie a răsturnat pentru prima oară în istoria omenirii puterea exploatatorilor, instaurînd *dictatura proletariatului* pe teritoriul unei imense țări — Rusia, creînd condițiile necesare pentru victoria orînduirii socialiste. Ea se deosebește radical de toate revoluțiile din trecut, deoarece a dus nu la înlocuirea unei forme de exploatare printr-o altă formă de exploatare, ci la desființarea oricărei exploatări și la lichidarea exploatatorilor.

La începutul secolului al XX-lea, centrul mișcării revoluționare internaționale s-a deplasat din apus în răsărit, în Rusia. Rusia era punctul nodal al tuturor contradicțiilor imperialismului, focar al asupririi capitaliste și coloniale. Primul război mondial din 1914—1918 a adîncit contradicțiile imperialismului, a slăbit capitalismul mondial, a grăbit și a înlesnit începutul Revoluției din Octombrie.

Revoluția din Octombrie a fost pregătită și înfăptuită sub conducerea partidului comunist, care se afla în fruntea clasei muncitoare din Rusia; clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea săracă, a răsturnat burghezia și a instaurat propria sa dictatură sub forma Sovietelor.

Generalizînd legile de dezvoltare a societății capitaliste în epoca imperialismului, V. I. Lenin a îmbogățit învățătura lui Marx-Engels cu o nouă teorie a *revoluției socialiste*. Lenin a fundamentat cu profunzime și sub toate aspectele posibilitatea victoriei socialismului inițial într-o singură țară capitalistă, luată aparte. Înarmat cu această învățătură, partidul comunist a condus masele la asaltul capitalismului.

Pînă în momentul Revoluției din Octombrie, proletariatul revoluționar din Rusia și partidul comunist acumulaseră o uriașă experiență revoluționară, cîștigată în lupta îndelungată împotriva țarismului și burgheziei, în special în *revoluția din 1905—1907* și în *revoluția din februarie 1917*.

După ce absolutismul a fost răsturnat în februarie 1917, menșevicii și socialiștii-revoluționari, acaparînd locurile de deputați în Soviete, au predat puterea burgheziei, care a format *Guvernul provizoriu* contrarevoluționar. Acest guvern, sprijinit de partidele împăciuitoriste, urmărea prin activitatea sa înăbușirea revoluției, lichidarea cuceririlor poporului, continuarea războiului imperialist. Alături de Guvernul provizoriu exista o altă putere — Sovietele de deputați ai muncitorilor și soldaților, organe ale dictaturii revoluționar-democratice a clasei muncitoare și a țărănimii. În țară se crease o dualitate a puterii, care nu putea să dureze mult timp. Menșevicii și socialiștii-revoluționari, care acaparaseră conducerea în Soviete, duceau o politică de transformare a acestora într-o anexă a Guvernului provizoriu burghezo-moșieresc.

Partidul comunist a desfășurat în rîndurile oamenilor muncii o intensă muncă de lămurire, care avea drept scop să dea în vileag fondul contrarevoluționar al Guvernului provizoriu și al politicii menșevicilor și socialiștilor-revoluționari. Bolșevicii au opus politicii trădătoare a împăciuitoriștilor planul lor de luptă în vederea trecerii de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă. Acest plan a fost expus de Lenin în *Tezele din aprilie*, care au fost adoptate ca linie generală a partidului. Pe baza hotărîrilor *Conferinței a șaptea (din aprilie)*, partidul a desfășurat munca pentru cîștigarea maselor, pentru educarea și organizarea lor. Lozinca principală în acea vreme era: „Toată puterea în mîinile Sovietelor!". Agitația bolșevicilor a găsit un teren favorabil și a avut un uriaș succes. Politica contrarevoluționară a Guvernului provizoriu a determinat demonstrațiile antiguvernamentale din aprilie, iunie și iulie din Petrograd. După demonstrația din iulie

înăbușită de Guvernul provizoriu, dualitatea puterii a luat sfîrșit. Menșevicii și socialiștii-revoluționari au trecut pe față de partea contrarevoluției. Întreaga putere a trecut în mîinile Guvernului provizoriu burghez. Perioada pașnică a revoluției se terminase, la ordinea zilei s-a pus problema insurecției armate. Întrucît Sovietele, conduse de menșevici și socialiști-revoluționari, alunecaseră în lagărul burgheziei, lozinca: „Toată puterea în mîinile Sovietelor!" a fost vremelnic retrasă de partid. Dar aceasta n-a însemnat renunțarea în general la lupta pentru puterea Sovietelor, deoarece nu se punea problema Sovietelor ca organe ale puterii revoluționare, ci numai a Sovietelor din acel moment, pe care le conduceau partidele împăciuitoriste — menșevicii și socialiștii-revoluționari.

Partidul comunist a intrat în ilegalitate și a început să se pregătească pentru insurecția armată, pentru răsturnarea puterii burgheziei și instaurarea Puterii sovietice. Orientarea spre insurecția armată a fost proclamată de *Congresul al VI-lea al P.M.S.D.(b)* din Rusia, care s-a ținut în mod ilegal la Petrograd între 26 iulie și 3 august 1917.

După ce muncitorii și soldații revoluționari, sub conducerea bolșevicilor, au zdrobit *rebeliunea contrarevoluționară a lui Kornilov*, masele proletare și de soldați s-au convins definitiv că partidul comunist este singurul partid care apără interesele lor, că el este în stare să lichideze orice uneltiri ale contrarevoluției. Acest fapt a constituit principala cauză a bolșevizării Sovietelor. Partidul a lansat din nou lozinca: „Toată puterea în mîinile Sovietelor!". Acum, însă, aceasta era o lozincă a insurecției armate.

La mijlocul lui septembrie, Lenin, ținînd seama de puternica creștere a influenței bolșevicilor în mase și de bolșevizarea Sovietelor, a considerat că sosise momentul pentru insurecția armată. El a expus punctul său de vedere în scrisorile „Bolșevicii trebuie să ia puterea" (12—14 septembrie) și „Marxismul și insurecția" (13—14 septembrie). Primind scrisorile lui Lenin, C.C. al partidului comunist a început pregătirea practică a insurecției. La 7 octombrie Lenin a sosit clandestin la Petrograd pentru a conduce direct insurecția armată. La 10 octombrie a avut loc istorica ședință a C.C. al partidului, la care a fost adoptată rezoluția cu privire la insurecția armată. Împotriva acestei rezoluții s-au ridicat Zinoviev și Kamenev.

La 12 octombrie, din indicația C.C. al partidului, pe lîngă Sovietul din Petrograd s-a creat *Comitetul militar-revoluționar*, în frunte cu Lenin, care a devenit statul-major legal al insurecției.

La 18 octombrie a apărut în ziarul menșevic „Novaia jizn" declarația lui Kamenev și Zinoviev în care se arăta că bolșevicii pregătesc insurecția și că ei, autorii declarației, consideră insurecția drept o aventură. La ședința Sovietului din Petrograd Trotki a divulgat dușmanilor data insurecției.

Guvernul provizoriu a mobilizat forțe armate, căutînd să preîntîmpine acțiunea proletariatului. În dimineața zilei de 24 octombrie, el a dat ordinul de a se desființa Organul Central bolșevic, ziarul „Rabocii puti". Spre clădirea tipografiei și a redacției ziarului au fost trimise mașini blindate. Gărzile roșii și soldații revoluționari au respins însă mașinile blindate și la ora 11 dimineața ziarul a apărut cu chemarea de a răsturna Guvernul provizoriu. La Petrograd insurecția a început. În noaptea de 24 octombrie, la Smolnîi (sediul C.C. bolșevic) a sosit Lenin, care a preluat direct conducerea insurecției.

La 25 octombrie Garda roșie și trupele revoluționare au ocupat gările, poșta, telegraful, clădirile ministerelor, Banca de stat și alte puncte importante ale capitalei.

În noaptea de 25 spre 26 octombrie a fost ocupat Palatul de iarnă şi au fost arestaţi miniştrii Guvernului provizoriu întruniţi acolo într-o şedinţă. În seara de 25 octombrie (7 noiembrie) 1917, la Smolnîi s-a deschis cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, care a declarat că puterea a trecut în mîinile Sovietelor. Congresul a adoptat istoricele decrete — *Decretul asupra păcii*, *Decretul asupra pămîntului* — şi a alcătuit primul guvern sovietic — Consiliul Comisarilor Poporului. Preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului a fost ales Lenin.

După victoria revoluţiei proletare de la Petrograd, în urma unor lupte crîncene împotriva iuncherilor, albgardiştilor şi partidelor contrarevoluţionare ale menşevicilor şi socialiştilor-revoluţionari, Puterea sovietică s-a statornicit la Moscova (25 octombrie — 3 noiembrie) şi în alte oraşe. Din octombrie 1917 pînă în februarie 1918 revoluţia s-a extins în întreaga ţară. Marşul triumfal al Puterii sovietice a însemnat victoria hotărîtoare a Revoluţiei din Octombrie.

Revoluţia din Octombrie a sfărîmat vechea maşină de stat, a distrus aparatul de stat al claselor exploatatoare şi în locul lui a creat un stat de tip nou — Puterea sovietică ca formă a dictaturii proletariatului. Ea a desfiinţat proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie: pămîntul, fabricile, uzinele, căile ferate, băncile, transportul maritim şi fluvial au devenit un bun al întregului popor. Ţăranii au primit în mod gratuit, fără nici o plată, peste 150.000.000 de deseatine de pămînt şi au fost eliberaţi de plata uriaşelor arenzi anuale pe care le achitau moşierilor, precum şi de cheltuielile pentru cumpărarea pămîntului. Revoluţia din Octombrie a desfiinţat asuprirea naţională sub toate formele ei, acordînd numeroaselor naţiuni din Rusia dreptul la autodeterminare, mergînd pînă la despărţire şi formarea unor state de sine stătătoare.

Revoluţia din Octombrie a salvat ţara de înrobirea ei de către imperialişti, a creat condiţiile pentru transformarea Rusiei înapoiate într-o mare putere socialistă industrială-colhoznică.

Revoluţia din Octombrie are o uriaşă însemnătate internaţională. Răsturnînd puterea burgheziei imperialiste în Rusia, Revoluţia din Octombrie a rupt frontul imperialismului mondial şi a inaugurat epoca victoriei revoluţiilor proletare şi a dictaturii proletariatului. Ea a subminat dominaţia imperialismului în ţările coloniale şi dependente, provocînd un avînt al mişcării de eliberare naţională în rîndul popoarelor asuprite.

MARELE RĂZBOI PENTRU APĂRAREA PATRIEI AL UNIUNII SOVIETICE DIN 1941—1945 — război just, de eliberare dus de poporul sovietic împotriva Germaniei fasciste şi a complicilor ei din Europa.

La 22 iunie 1941 hoardele înarmate ale Germaniei fasciste au atacat mişeleşte Uniunea Sovietică. Uniunea Sovietică a fost invadată de 190 de divizii ale Germaniei fasciste şi ale sateliţilor ei. Din cauza caracterului inopinat al atacului, a superiorităţii numerice, a tehnicii, a experienţei a doi ani de ducere a războiului, duşmanul a izbutit să pătrundă adînc pe teritoriul U.R.S.S.

Lupta poporului sovietic împotriva cotropitorilor fascişti a fost condusă de partidul comunist. La 30 iunie 1941 s-a format Comitetul de stat al apărării, în frunte cu I. V. Stalin. Economia naţională, activitatea organizaţiilor de partid, de stat şi obşteşti s-au reorganizat şi s-au adaptat rapid necesităţilor războiului.

Inamicul se apropia de centrele vitale ale Uniunii Sovietice: Leningrad, Moscova, Rostov. Ţara se afla într-o situaţie extrem de grea. Cotropitorii germano-fascişti sperau ca prin cîteva lovituri fulger să termine victorios războiul. Dar luptele defensive îndîrjite pe care le-au dus trupele so-

vietice în retragere în direcțiile Moscova și Leningrad, bătălia defensivă din Ucraina și în special lupta de la Smolensk (iulie-septembrie 1941), bătălia pentru Leningrad (începută în august 1941), apărarea Kievului (iulie-septembrie 1 41), a Odesei (august-octombrie 1941) și a Sevastopolului (noiembrie 1941—iulie 1942), amplele mișcări de partizani care s-au desfășurat în spatele frontului inamic au provocat pierderi uriașe trupelor hitleriste și au dus la prăbușirea planurilor strategice ale comandamentului german-fascist. În perioada ofensivei de iarnă din 1941—1942 Armata Sovietică a dat lovituri trupelor germane-fasciste la Rostov pe Don, la Tihvin și în Crimeea.

La începutul lui decembrie 1941 Armatele Sovietice au trecut la contraofensivă în regiunea Moscova. În luptele crîncene care au urmat, trupele germane-fasciste, care amenințau capitala sovietică cu încercuirea, au fost zdrobite. Zdrobirea trupelor germane-fasciste în apropiere de Moscova a constituit un eveniment militar hotărîtor din primul an de război pe frontul sovieto-german și prima mare înfrîngere a trupelor fasciste în *cel de-al doilea război mondial*. Planul fascist al „războiului fulger" a fost zădărnicit. Armata Sovietică a eliberat de cotropitori regiunea Moscova, Tula și o serie de raioane din alte regiuni ocupate de inamic.

Cu toate acestea, situația militară și politică din vara 1942 nu era favorabilă Uniunii Sovietice. Lipsa unui al doilea front în Europa a permis hitleriștilor să trimită împotriva Armatelor Sovietice 266 de divizii, dintre care 193 germane.

Profitînd de situația care-i favoriza, hitleriștii, concentrînd grupuri de șoc în direcția sud-vest, au reușit să obțină aici o mare supremație numerică și în mai-iunie 1942 au început o nouă ofensivă. Adversarul a ajuns la Volga în regiunea Stalingrad și a pătruns în Caucaz. Comandamentul sovietic a aruncat principalele forțe în direcția Stalingradului.

La 19 noiembrie 1942 Armata Sovietică a trecut la o contraofensivă hotărîtă lîngă Stalingrad. Această ofensivă s-a încheiat prin încercuirea și completa lichidare (pînă la 2 februarie 1943) a unei armate fasciste de elită de 330.000 de oameni. Înfrîngerea trupelor hitleriste la Stalingrad a avut o însemnătate hotărîtoare pentru toată desfășurarea ulterioară a războiului. Contraofensiva începută în noiembrie 1942 la Stalingrad s-a transformat într-o ofensivă strategică generală a Armatei Sovietice pe un front de 1.500 km. Armatele dușmane au fost zdrobite în Caucazul de nord și pe Don, la Voronej, Rjev și Velikie Luki; a fost sfărîmată blocada Leningradului. A început izgonirea masivă a trupelor germane-fasciste din Țara sovietică.

Victoriile poporului sovietic au dus la schimbarea raportului de forțe pe frontul sovieto-german și au creat o posibilitate reală de a grăbi sfîrșitul celui de-al doilea război mondial. Pentru realizarea acestei posibilități era necesară deschiderea unui al doilea front. Încă în mai-iunie 1942 se ajunsese la un acord între U.R.S.S., pe de o parte, și S.U.A. și Anglia, pe de alta, în privința caracterului urgent al sarcinii creării celui de-al doilea front în Europa în 1942. Totuși guvernele S.U.A. și Angliei nu s-au ținut de făgăduială.

Pregătindu-se pentru o nouă ofensivă în vara anului 1943, comandamentul german-fascist a masat pe frontul sovieto-german 257 de divizii (dintre care 50 de divizii ale sateliților hitleriști). Bătălia care s-a dat în iulie 1943 în regiunea Kursk s-a terminat prin victoria trupelor sovietice. După bătălia de la Kursk a început ofensiva generală a Armatei Sovietice pe un front de 2.000 km. Anul 1943, anul cotiturii radicale în mersul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, a fost marcat prin noi

victorii ale Armatei Sovietice, care a eliberat Donbassul, peninsula Taman, Ucraina pînă la Nipru și capitala Ucrainei sovietice — Kievul, regiunea Smolensk și regiunea Orel și a forțat Niprul. Rezultatele victoriilor Armatei Sovietice au schimbat tot mersul ulterior al celui de-al doilea război mondial.

Anul 1944 a intrat în istorie ca un an al victoriilor hotărîtoare ale U.R.S.S. În urma unor largi operații de ofensivă, teritoriul Uniunii Sovietice a fost complet eliberat de cotropitorii fasciști.

Ofensiva victorioasă a Armatei Sovietice din 1944 a avut însemnate rezultate politice-militare. Armata Sovietică a curățat o mare parte din teritoriul Cehoslovaciei și a dat ajutor popoarelor Iugoslaviei la eliberarea celei mai mari părți a țării. Neputînd rezista loviturilor trupelor sovietice, blocul hitlerist s-a destrămat; Romînia, Bulgaria, Finlanda (1944), Ungaria (la începutul anului 1945) au rupt cu Germania și i-au declarat război. Germania fascistă a fost izolată nu numai din punct de vedere militar, ci și politic: în iunie 1944 trupele anglo-americane au debarcat în Franța; această operație a pus bazele creării unui al doilea front. Deschiderea celui de-al doilea front în Europa și acțiunile trupelor anglo-americane au înrăutățit și mai mult situația Germaniei fasciste. Dar comandamentul german considera că frontul de răsărit este pentru el cel mai important și continua să țină împotriva Armatei Sovietice cea mai mare parte a diviziilor sale.

După eliberarea teritoriului patriei de cotropitorii hitlerişti, Armata Sovietică a trecut la ofensivă împotriva centrelor vitale ale Germaniei. Ultima etapă a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, etapa care a început în ianuarie 1945, este marcată printr-o ofensivă simultană a Armatei Sovietice pe un front care merge de la Marea Baltică pînă în Carpați. Această gigantică ofensivă a ras de pe fața pămîntului puternicul sistem de apărare al dușmanului pe o întindere de 1.200 km. În ianuarie-februarie trupele sovietice au eliberat Polonia, o mare parte din Cehoslovacia, au ocupat cea mai mare parte din Prusia orientală și Silezia și au ajuns la porțile Berlinului. Concomitent, aripa sudică a frontului sovietic a înaintat rapid în Austria, spre granițele de sud ale Germaniei. Cele mai bune unități ale armatei hitleriste au fost transferate de pe frontul apusean pe cel răsăritean. Unitățile rămase în apus aproape că nu opuneau rezistență trupelor anglo-americane: la cea mai mică presiune ele se retrăgeau sau se predau. La est fasciștii au opus o rezistență îndîrjită pînă în ultimele zile. În aprilie 1945 a început ofensiva hotărîtoare a trupelor sovietice asupra Berlinului. La 23 aprilie Armata Sovietică a intrat în Berlin și timp de cîteva zile a dus lupte pe străzile orașului; la 30 aprilie deasupra clădirii Reichstagului a fost arborat Steagul roșu al Victoriei. La 2 mai grupul trupelor germane din Berlin a capitulat. La 8 mai 1945 reprezentanții comandamentului suprem german au semnat la Berlin actul de capitulare necondiționată a forțelor armate germane.

Victoria Armatei Sovietice a contribuit la intensificarea luptei de eliberare națională a popoarelor, care s-a terminat prin instaurarea regimului de democrație populară într-o serie de țări din Europa centrală și de sud-est.

La *Conferința din Crimeea din 1945* Uniunea Sovietică și-a luat angajamentul ca după terminarea războiului din Europa să intre în război împotriva Japoniei. La 8 august 1945 U.R.S.S. a declarat război Japoniei. Prin lovituri puternice date pe o uriașă întindere, în condițiile deosebit de complexe ale Extremului Orient, Armata Sovietică a nimicit apărarea adversarului și într-un termen scurt a zdrobit principala și cea mai bună parte din forțele armate japoneze — Armata de la Cuantun. La 2 septem-

brie 1945 Japonia a capitulat fără condiții. Ca urmare a victoriei repurtate împotriva Japoniei imperialiste au fost restabilite drepturile istorice ale Uniunii Sovietice asupra Sahalinului de sud și a insulelor Curile.

Victoria U.R.S.S. a creat condiții prielnice pentru dezvoltarea luptei de eliberare națională a poporului chinez, care s-a terminat prin victoria revoluției populare chineze.

Victoria Uniunii Sovietice a demonstrat că Armata Sovietică este o armată de prim rang, dotată cu armament modern, cu un corp de comandă experimentat și cu înalte calități morale și de luptă.

Victoria Uniunii Sovietice a demonstrat că orînduirea socială și de stat sovietică este orînduirea cea mai trainică, că ea poate rezista oricăror încercări. Marele Război pentru Apărarea Patriei a demonstrat trăinicia de nezdruncinat a măreței alianțe dintre popoarele frățești ale U.R.S.S. Politica externă a U.R.S.S., care a dus la crearea coaliției antihitleriste, nu numai că a zădărnicit încercările fasciștilor germani de a organiza o coaliție generală împotriva U.R.S.S., dar a asigurat chiar izolarea Germaniei fasciste. În zilele Războiului pentru Apărarea Patriei, partidul comunist s-a vădit inspiratorul și organizatorul tuturor victoriilor poporului sovietic și ale armatei sale. Sub conducerea partidului s-a efectuat evacuarea întreprinderilor industriale în regiunile răsăritene ale țării, acțiune fără precedent în istorie prin proporțiile ei, s-a creat într-un termen scurt o economie de război bine organizată și în rapidă creștere.

Zdrobirea Germaniei fasciste și a Japoniei militariste a însemnat sfîrșitul celui de-al doilea război mondial.

MARFĂ — produs al muncii destinat schimbului. Marfa are două proprietăți fundamentale — de a satisface anumite nevoi ale omului, adică de a fi *valoare de întrebuințare*, și de a se schimba pe orice altă marfă, dacă aceasta din urmă este prezentată în proporția cuvenită (vezi *Valoare, Valoarea de schimb a mărfii*).

Schimbul de produse ale muncii a apărut încă în *orînduirea comunei primitive*, la hotarele dintre comunități, adică acolo unde diferitele comunități veneau în contact unele cu altele. El a căpătat o anumită regularitate după prima mare diviziune socială a muncii, o dată cu desprinderea triburilor de păstori de triburile care se îndeletniceau cu agricultura. În procesul dezvoltării ulterioare a diviziunii sociale a muncii și a proprietății private s-a format producția de mărfuri. Dezvoltarea spontană a producției de mărfuri și a schimbului de mărfuri a fost determinată de apariția *banilor*.

În formațiunile precapitaliste, producția de mărfuri, deși s-a dezvoltat necontenit, a avut o însemnătate subordonată. Atît în modul de producție sclavagist cît și în feudalism a fost caracteristică predominarea *economiei naturale*. Raporturile marfă-bani au început să se dezvolte rapid numai în perioada descompunerii feudalismului, lucru la care au contribuit dezvoltarea meseriilor la orașe și marile descoperiri geografice din secolele al XV-lea și al XVI-lea (descoperirea Americii, a căii maritime spre India și China etc.).

În capitalism, producția de mărfuri a căpătat un caracter dominant, general. Aici nu numai produsele muncii, ci și însăși forța de muncă a omului a devenit marfă.

Categoria economică a mărfii se menține și după desființarea capitalismului, în socialism. Existența celor două sectoare fundamentale ale producției — de stat și cooperatist-colhoznic —, care corespund celor două forme de proprietate socialistă, creează necesitatea menținerii în socialism, pînă la faza superioară a societății comuniste, a producției de mărfuri și a circulației mărfurilor ca element necesar în sistemul economiei naționale socialiste. În socialism, în producția de mărfuri intră în primul rînd mărfurile producătorilor socia-

liști uniți (statul, colhozurile, cooperația) și este menită să deservească dezvoltarea și întărirea producției socialiste.

MARILE PUTERI — termen adoptat în dreptul internațional pentru a indica statele cele mai mari, care dețin un rol important în relațiile internaționale.

MAROC — stat în Africa de nord-vest, situat pe litoralul Mării Mediterane și al Oceanului Atlantic. La răsărit se mărginește cu Algeria. *Suprafața:* 411.000km²; *populația:* circa 10.000.000 (1955), arabi și berberi. Capitala: Rabat. Orașe și porturi importante: Casablanca, Maroc, Fez, Tetuan, Tanger.

Țară înapoiată. În agricultură predomină relații feudale. Cele mai bune pământuri au fost acaparate de coloniștii europeni, iar cea mai mare parte a restului suprafeței de pământ se află în mîinile unor mari moșieri feudali, care folosesc munca țăranilor semiiobagi. 85% din suprafața însămînțată o ocupă cerealele (grîu, orz, porumb). Se cultivă de asemenea bumbac, tutun, viță de vie, citrice. Există mari bogății ale subsolului. Se extrag fosforiți (5.300.000 de tone în 1955, locul al doilea în lumea capitalistă), cărbuni, minereu de fier, de plumb, de zinc și de mangan. În industrie domină monopolurile franceze. O parte însemnată a industriei miniere și prelucrătoare se află în mîinile capitalului străin. Este dezvoltată industria alimentară și textilă.

După o luptă îndelungată între statele capitaliste pentru stăpînirea Marocului, în 1912 țara a fost împărțită în două (Marocul francez și Marocul spaniol).

După capitularea Franței în 1940, Germania fascistă a obținut controlul asupra Marocului francez. În 1942, trupele americane debarcate în Africa de Nord au ocupat Marocul. Bazele militare maritime și aeriene ale S.U.A. au fost menținute și după terminarea războiului.

În urma mișcării de eliberare națională, care într-o serie de regiuni s-a transformat în insurecție armată, guvernul francez a fost nevoit să-și dea consimțămîntul la crearea unui guvern marocan, alcătuit mai ales din reprezentanți ai celui mai mare partid naționalist burghez — „Istiklal" („Independența"), care acționează sub lozinci antiimperialiste. La 2 martie 1956 a fost semnată o declarație comună franco-marocană cu privire la independența Marocului. La 7 aprilie 1956 a fost semnată declarația spaniolo-marocană, prin care se recunoaște suveranitatea și unitatea teritorială a Marocului. Șeful statului este sultanul Mohamed V.

Partidul Comunist din Maroc a fost creat în 1920 ca secție a Partidului Comunist Francez; din 1943 are o existență de sine stătătoare.

MARX Karl (1818—1883) — conducător al proletariatului internațional, mare gînditor, întemeietor al comunismului științific, al economiei politice și al filozofiei proletare.

Marx s-a născut la 5 mai 1818 la Trier în Prusia (Germania) ca fiu de avocat. A învățat la liceul din Trier, apoi la universitățile din Bonn și Berlin. După absolvirea universității, și-a susținut în mod strălucit teza de doctorat, cu tema „Deosebirea dintre filozofia naturii a lui Democrit și filozofia naturii a lui Epicur".

Marx și-a început foarte de timpuriu activitatea revoluționară. În 1842 a luat parte activă la editarea „Gazetei renane" (organ al burgheziei radicale din Renania), al cărei redactor-șef a devenit. În această calitate, a întărit considerabil orientarea revoluționar-democrată a gazetei. În martie 1843, gazeta a fost interzisă de guvernul prusian. După aceea, Marx a plecat la Paris, unde a început să editeze revista „Analele franco-germane". În această revistă a publicat articolul „Contribuții la critica filozofiei hegeliene a dreptului. Introducere" și „Problema evreiască", în

care s-a manifestat ca revoluționar și apărător al intereselor proletariatului. La Paris, Marx s-a apropiat în 1844 de F. Engels, care i-a devenit cel mai credincios prieten. În lupta împotriva diferitelor teorii ale socialismului mic-burghez, ei au elaborat teoria și practica socialismului proletar revoluționar. Marx și Engels au publicat „Sfînta familie" (1845), în care au pus bazele concepției materialiste revoluționare despre istorie. Marx și Engels și-au expus noua lor teorie, teoria comunismului științific, în „Ideologia germană" (1845—1846). La insistența guvernului prusian, Marx a fost expulzat în 1845 din Paris, de unde a plecat în Belgia. Aici a publicat în 1847 „Mizeria filozofiei", care conține o critică nimicitoare a teoriei socialismului mic-burghez și a anarhismului lui Proudhon.

Împreună cu Engels, Marx a fost conducătorul „Ligii comuniștilor". La sfîrșitul anului 1847 — începutul anului 1848, ei au scris, din însărcinarea celui de-al doilea congres al „Ligii comuniștilor", „Manifestul Partidului Comunist", primul program al partidului revoluționar al proletariatului internațional. În acest document, ei au expus concepția comunistă despre lume, materialismul consecvent, care cuprinde și domeniul vieții sociale, dialectica, cea mai cuprinzătoare și mai profundă teorie a dezvoltării, precum și teoria luptei de clasă, arătînd totodată rolul istoric al proletariatului de făuritor al unei societăți noi, comuniste.

Din Belgia, Marx a continuat lupta împotriva guvernului prusac reacționar. Expulzat din Belgia la izbucnirea revoluției din 1848, Marx s-a mutat la Paris, iar apoi la Colonia, unde a devenit redactor-șef al „Noii gazete renane" (iunie 1848 — mai 1849). În paginile acesteia, a demascat fără cruțare trădarea marii burghezii, lașitatea și șovăielile micii burghezii și a luptat pentru crearea pe cale revoluționară a unei republici germane democratice și unite. După înfrîngerea revoluției, Marx a fost expulzat din Prusia, „ca străin", printr-un decret al guvernului prusac (mai 1849). El a plecat la Paris, iar apoi la Londra, unde a locuit pînă la sfîrșitul vieții sale. În emigrație, Marx și Engels au continuat lupta revoluționară. În „Adresa Organului Central către Liga comuniștilor" (1850), ei au schițat sarcinile și perspectivele viitoarei revoluții, formulînd ideea revoluției permanente, „pînă ce vor fi înlăturate de la putere toate clasele mai mult sau mai puțin posedante, pînă ce puterea va fi cucerită de proletariat...". Viața în exil a fost extrem de grea. În acești ani, Marx a primit foarte mult ajutor și sprijin de la Engels, care din 1850 se stabilise la Manchester și luase asupra sa o bună parte din grija pentru acoperirea nevoilor materiale ale familiei lui Marx. La Londra, Marx a scris „Luptele de clasă în Franța" (1850) și „Optsprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte" (1851—1852), în care a făcut bilanțul revoluției din 1848.

După revoluție a lucrat intens la principala sa operă științifică — „Capitalul". În 1867 a apărut primul volum, în care sînt expuse bazele concepțiilor sale economice și socialiste și se face o critică profundă a societății capitaliste. În „Capitalul", Marx dezvăluie legile apariției, dezvoltării și pieirii capitalismului, demonstrînd caracterul istoricește trecător al orînduirii capitaliste și inevitabilitatea victoriei comunismului. În „Capitalul" sînt expuse toate elementele esențiale ale teoriei marxiste. Al doilea și al treilea volum al „Capitalului" au fost pregătite pentru tipar și editate de Engels după moartea lui Marx.

Marx a îmbinat munca științifică creatoare cu o clocotitoare activitate revoluționară. El a fost întemeietorul și animatorul *Internaționalei I*, autorul celor mai importante documente ale ei și membru al Consiliului general. În lupta împotriva numeroaselor forme ale socialismului neproletar, Marx a făurit o strategie unitară

pentru lupta clasei muncitoare din diferitele țări. În calitate de conducător al Internaționalei, a luptat pentru lichidarea fărîmițării din mișcarea muncitorească. Marx a organizat sprijinirea și ajutorarea *Comunei din Paris*, de a cărei importanță istorică mondială și-a dat imediat seama. În „Războiul civil din Franța" (1871), el a analizat experiența Comunei din Paris și a dezvoltat teoria revoluției proletare, a statului și a dictaturii proletariatului. În „Critica programului de la Gotha" (1875), Marx a expus bazele programului revoluționar al partidului proletar și a arătat că statul perioadei de trecere de la capitalism la comunism „nu poate fi altceva decît *dictatura revoluționară a proletariatului*". El a dus o luptă neobosită pentru ca în diferite țări să fie create partide muncitorești puternice, disciplinate, independente de burghezie. A combătut și a demascat fără cruțare pe oportuniști — trade-unioniștii englezi, proudhoniștii francezi, lassalleienii, bakuniniștii.

La 14 martie 1883 a încetat din viață Marx, cel mai mare geniu al omenirii, întruchiparea creierului și sufletului proletariatului — cea mai înaintată clasă din istoria omenirii, chemată să înfăptuiască o schimbare radicală în istoria universală.

Marx a fost creatorul teoriei și tacticii revoluției proletare. Împreună cu Engels, el a elaborat concepția revoluționară despre lume a proletariatului — *materialismul dialectic*. Extinzînd această nouă concepție despre lume asupra vieții sociale, Marx și Engels au elaborat *materialismul istoric* — știința legilor de dezvoltare a societății. Crearea materialismului dialectic și a materialismului istoric a însemnat o adevărată revoluție în filozofie. Descoperind legile obiective ale dezvoltării sociale, Marx a creat economia politică științifică. Pornind de la imposibilitatea de a se împăca interesele de clasă ale proletariatului cu cele ale burgheziei și de la analiza misiunii istorice a proletariatului de gropar al capitalismului și creator al societății noi, comuniste, — Marx a formulat ideea dictaturii proletariatului, ca instrument al trecerii revoluționare de la capitalism la socialism. Teoria dictaturii proletariatului este elementul principal și fundamental al marxismului. Marx a creat teoria comunismului științific în opoziție cu diferitele teorii ale *socialismului utopic*, care au existat pînă la el. Toate laturile învățăturii lui Marx sînt indisolubil legate între ele.

În noile condiții istorice, învățătura lui Marx și Engels a fost dezvoltată în lucrările lui V. I. Lenin, în hotărîrile Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și ale partidelor comuniste și muncitorești din celelalte țări și în lucrările oamenilor de știință marxiști.

„MARXISM LEGAL" — denaturare burgheză a marxismului, apărută în jurul anului 1895 în rîndurile intelectualității burgheze liberale din Rusia și care încerca să subordoneze mișcarea muncitorească burgheziei. Reprezentanții acestui curent își publicau articolele în ziarele și revistele legale, adică permise de guvernul țarist. De aceea au și început să fie denumiți „marxiști legali". Reprezentanți de seamă ai „marxiștilor legali" au fost: P. Struve, M. Tugan-Baranovski, S. Bulgakov, N. Berdeaev etc. Ei eliminau din învățătura lui Marx tocmai elementul principal, și anume învățătura despre revoluția proletară și dictatura proletariatului. Prima manifestare scrisă a „marxiștilor legali" a fost cartea lui P. Struve „Note critice cu privire la problema dezvoltării economice a Rusiei", apărută în 1894. În această carte, Struve combătea *narodnicismul* de pe poziții burgheze, proslăvind în fel și chip capitalismul și revizuind principalele teze ale marxismului.

Deși V. I. Lenin considera că în lupta împotriva narodnicilor este admisibilă o înțelegere vremelnică cu „marxiștii legali", îi critica foarte aspru, demascînd esența lor burgheză-

liberală. Mai tîrziu mulți „marxiști legali" au trecut pe față de partea contrarevoluției, devenind *cadeți*, iar în timpul războiului civil — alb-gardiști, dușmani înverșunați ai Statului sovietic.

MARXISM-LENINISM — știința despre legile de dezvoltare a naturii și societății, despre revoluția maselor exploatate, despre victoria socialismului și construirea societății comuniste; ideologia clasei muncitoare și a partidului său comunist.

Creatorii marxismului au fost K. Marx și F. Engels, genialii gînditori și conducători ai clasei muncitoare. Sintetizînd și prelucrînd critic tot ce era valoros și înaintat în gîndirea socială de-a lungul dezvoltării multiseculare a omenirii, ei au înarmat proletariatul cu teoria revoluționară a luptei pentru construirea societății comuniste, fără clase. Prin indicarea forțelor motrice ale dezvoltării sociale și prin descoperirea legilor obiective pe baza cărora se înfăptuiește această dezvoltare, marxismul a realizat o revoluție în istoria gîndirii sociale.

Marx și Engels au trăit și au activat în perioada în care capitalismul era încă în ascensiune, cînd premisele pentru revoluția proletară abia se maturizau. La hotarul dintre secolul al XIX-lea și al XX-lea, capitalismul a intrat în ultimul său stadiu, stadiul monopolist (vezi *Imperialism*). În această epocă, cînd centrul mișcării revoluționare mondiale s-a deplasat în Rusia, conducătorul proletariatului rus, V. I. Lenin, a apărat marxismul împotriva atacurilor revizionismului și ale oportunismului și a dezvoltat creator marxismul, aplicîndu-l la noile condiții istorice. Leninismul este marxismul epocii imperialismului și a revoluțiilor proletare, marxismul epocii victoriei socialismului.

Principalele părți componente ale marxism-leninismului sînt: filozofia marxistă, economia politică marxistă și teoria comunismului științific. Filozofia marxist-leninistă — materialismul dialectic — reprezintă unitatea *metodei dialectice marxiste* și a *materialismului filozofic marxist*. Dialectica marxistă este cea mai profundă și multilaterală teorie a dezvoltării. Materialismul filozofic marxist este acea formă superioară a materialismului, care descoperă prin mijloace științifice legile de dezvoltare a lumii obiective. *Materialismul istoric* este extinderea materialismului dialectic la studiul vieții societății. Materialismul dialectic și materialismul istoric constituie fundamentul teoretic al comunismului, singura metodă justă de cercetare științifică și de transformare revoluționară a lumii în interesul maselor celor ce muncesc. Problemele filozofiei marxiste au fost cel mai complet și multilateral expuse în: „Manifestul Partidului Comunist" de Marx și Engels, „Contribuții la critica economiei politice" de Marx, „Anti-Dühring" de Engels și „Materialism și empiriocriticism" de Lenin.

Economia politică marxist-leninistă studiază relațiile sociale de producție, adică economice, dintre oameni. Piatra unghiulară a teoriei economice a lui Marx este teoria *plusvalorii*, care dezvăluie natura exploatării capitaliste, izvorul de îmbogățire a clasei burgheze. Marxism-leninismul ne învață că relațiile de producție ale capitalismului, care în prima perioadă au contribuit la dezvoltarea forțelor de producție, la crearea marii producții sociale, se transformă ulterior în cătușe ale dezvoltării forțelor de producție. Se ascute la maximum contradicția dintre caracterul social al producției bunurilor materiale în capitalism și modul privat de însușire a acestora. Devine necesară lichidarea revoluționară a relațiilor de producție capitaliste. Teoria economică marxistă demonstrează în mod științific inevitabilitatea pieirii capitalismului și a victoriei *comunismului*. Principalele lucrări de economie politică marxistă sînt „Capitalul" lui Marx și „Imperia-

lismul, stadiul cel mai înalt al capitalismului" de Lenin.

Şi înainte de Marx au existat teorii care propovăduiau necesitatea instaurării socialismului, dar ele erau neştiinţifice, utopice. Deşi critica violent rînduielile capitaliste, *socialismul utopic* nu a putut arăta calea justă spre socialism, nu a văzut forţa capabilă să lichideze orînduirea capitalistă şi să construiască societatea socialistă. Marxism-leninismul a transformat socialismul dintr-o utopie în ştiinţă, demonstrînd că însuşi capitalismul creează condiţiile pentru pieirea sa creînd proletariatul, clasa cea mai revoluţionară din istorie, chemată să fie groparul capitalismului şi făuritorul comunismului. Teoria comunismului ştiinţific a fost expusă în modul cel mai complet în lucrările: „Critica programului de la Gotha" de Marx, „Două tactici ale social-democraţiei în revoluţia democratică", „Statul şi revoluţia" şi „Economicul şi politicul în epoca dictaturii proletariatului", „«Stîngismul», boala copilăriei comunismului" de Lenin.

Marxism-leninismul ne învaţă că forţa motrice a oricărei societăţi antagoniste este lupta de clasă, lupta dintre exploatatori şi exploataţi. Pentru a-şi îndeplini misiunea sa istorică, proletariatul trebuie să săvîrşească, în alianţă cu ţărănimea muncitoare şi cu celelalte pături exploatate ale populaţiei, revoluţia socialistă, trebuie să exproprieze mijloacele de producţie ale burgheziei şi să le treacă în proprietate obştească. Învăţătura marxist-leninistă despre comunism fundamentează în mod ştiinţific legitatea revoluţiei proletare şi a dictaturii proletariatului, indică căile concrete de construire a societăţii comuniste.

Socializarea producţiei în proporţii uriaşe, sporirea numerică a proletariatului şi creşterea conştiinţei sale de clasă şi a gradului său de organizare creează condiţiile obiective pentru transformarea revoluţionară a orînduirii capitaliste. În rezolvarea problemei transformării socialiste a societăţii, marxism-leninismul e străin de orice schematism. Lenin a arătat că „toate naţiunile vor ajunge la socialism, aceasta e inevitabil, dar toate vor ajunge nu chiar în acelaşi fel, fiecare va aduce un specific într-o formă sau alta a democraţiei, într-o varietate sau alta a dictaturii proletariatului, într-un ritm sau altul al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieţii sociale".

Revoluţia proletară nu se limitează la luarea puterii de către proletariat. După ce a cucerit puterea, proletariatul o foloseşte pentru construirea societăţii socialiste. De aceea elementul esenţial al marxism-leninismului este învăţătura despre *dictatura proletariatului* ca principal conţinut al perioadei de trecere de la capitalism la comunism.

De cea mai mare însemnătate pentru rezolvarea cu succes a tuturor sarcinilor revoluţiei socialiste este învăţătura marxist-leninistă despre partidul proletariatului — cea mai înaltă formă de organizare a clasei muncitoare, avangarda sa de luptă. Partidele comuniste şi muncitoreşti, care se sprijină în activitatea lor pe teoria marxist-leninistă, sînt forţa conducătoare şi îndrumătoare în pregătirea şi înfăptuirea revoluţiei, în construirea socialismului şi a comunismului.

Marxism-leninismul este o ştiinţă creatoare, care se dezvoltă şi se îmbogăţeşte mereu în procesul dezvoltării şi generalizării experienţei mişcării muncitoreşti internaţionale şi în cel al construirii socialismului şi al dezvoltării ştiinţelor.

MATERIALISM — unul dintre cele două curente principale în filozofie. El dă un răspuns just, ştiinţific la problema fundamentală a filozofiei — raportul dintre existenţă şi gîndire. În opoziţie cu idealismul, materialismul consideră materia factor prim, iar spiritul factor secund (vezi *Materialismul metafizic*, *Materialismul dialectic* şi *Materialismul filozofic marxist)*.

MATERIALISM DIALECTIC — concepția despre lume a partidului comunist, creată de K. Marx și F. Engels și dezvoltată de V. I. Lenin; știința legilor obiective celor mai generale ale schimbării și dezvoltării naturii, societății și cunoașterii, care dă o interpretare materialistă fenomenelor lumii obiective. Materialismul dialectic reprezintă unitatea dintre *metoda dialectică marxistă* și *materialismul filozofic marxist*.

Filozofia marxistă a apărut în deceniul al 5-lea al secolului al XIX-lea și s-a dezvoltat în legătură indisolubilă cu practica mișcării muncitorești revoluționare, în lupta împotriva ideologiei claselor exploatatoare, pe baza generalizării marilor descoperiri din domeniul științelor naturii. Întemeietorii marxismului — Marx și Engels — au supus unei prelucrări critice toate cuceririle progresiste ale științei și filozofiei de pînă la ei. Ei au dezvăluit limitarea de clasă a concepției burgheze despre lume și, pentru prima dată în istoria omenirii, au descoperit și au formulat legile generale ale dezvoltării naturii, societății și gîndirii omenești.

Apariția materialismului dialectic constituie o revoluție în filozofie. În timp ce școlile filozofice care au precedat marxismului își puneau ca sarcină explicarea lumii, materialismul dialectic își pune ca sarcină transformarea revoluționară a realității. În timp ce filozofia care a precedat marxismului era filozofia unor persoane izolate, materialismul dialectic este arma teoretică a proletariatului, a maselor largi de oameni ai muncii în lupta lor pentru interesele lor fundamentale.

Întemeietorii marxismului au extins materialismul dialectic la studiul vieții sociale. Crearea *materialismului istoric* a permis înțelegerea istoriei societății ca un proces care se desfășoară legic, a permis transformarea studierii societății într-o știință ale cărei concluzii constituie date veridice avînd valoarea unor adevăruri obiective. Materialismul dialectic și istoric constituie fundamentul teoretic al comunismului. Descoperind legile dezvoltării sociale, clasicii marxism-leninismului au fundamentat teoria comunismului științific, au dovedit că socialismul este un rezultat legic al dezvoltării societății; dezvoltarea capitalismului pregătește înlocuirea lui prin orînduirea socialistă.

Materialismul dialectic este baza teoretică a politicii partidului comunist.

MATERIALISM FILOZOFIC MARXIST — forma superioară, științifică, consecventă pînă la capăt a materialismului. A fost creat de K. Marx și F. Engels și dezvoltat de V. I. Lenin. Materialismul filozofic marxist este interpretarea filozofico-științifică a lumii obiective și, în unitate indisolubilă cu metoda dialectică, formează materialismul dialectic — concepția despre lume a partidului marxist-leninist.

Materialismul filozofic marxist se deosebește calitativ de întreaga filozofie materialistă precedentă, în primul rînd fiindcă este indisolubil legat de metoda dialectică, iar în al doilea rînd fiindcă este extins și la explicarea fenomenelor vieții sociale. Materialismul premarxist era contemplativ, el nu făcea decît să explice lumea. Materialismul marxist este un puternic instrument nu numai de cunoaștere a lumii, dar și de transformare revoluționară a ei. El se deosebește fundamental de toate formele anterioare ale materialismului și prin rădăcinile sale de clasă: el exprimă interesele proletariatului revoluționar în lupta împotriva capitalismului și a tuturor formelor de exploatare a omului de către om.

Materialismul filozofic marxist este diametral opus *idealismului*. El pornește de la premisa că materia este veșnică și că lumea se dezvoltă potrivit legilor mișcării materiei, fără să aibă nevoie pentru existența sa de nici un fel de „spirit universal". Întreaga diversitate a corpurilor exis-

tente în natură — de la cele mai mici particule ale atomului pînă la planetele uriaşe, de la cele mai mici bacterii pînă la om — nu este decît materie în diferite forme şi pe diferite trepte de dezvoltare. Materialismul marxist consideră materia drept o realitate obiectivă, care există independent de conştiinţa noastră, şi afirmă că materia este factorul prim, iar conştiinţa factorul secund, rezultat al dezvoltării materiei. În opoziţie cu idealismul, care neagă posibilitatea cunoaşterii sau denaturează caracterul procesului cunoaşterii, filozofia marxistă porneşte de la premisa că lumea şi legile ei pot fi cunoscute şi că nu există limită pentru procesul de cunoaştere a lumii. Marxismul a arătat că cunoaşterea este legată de activitatea practică a oamenilor, că criteriul adevărului este practica (vezi *Gnoseologie)*.

MATERIALISM ISTORIC — ştiinţa marxist-leninistă despre cele mai generale legi de dezvoltare a societăţii omeneşti; materialismul dialectic extins la cunoaşterea vieţii sociale şi a istoriei ei; a fost creat de K. Marx şi F. Engels şi dezvoltat de V. I. Lenin.

Materialismul istoric ne învaţă că în procesul producţiei sociale oamenii intră în anumite relaţii necesare, independente de voinţa lor — relaţii de producţie —, care corespund unei anumite trepte de dezvoltare a forţelor lor materiale de producţie. Totalitatea relaţiilor de producţie alcătuiesc structura economică a societăţii, baza reală pe care se ridică suprastructura juridică şi politică şi căreia îi corespund anumite forme ale conştiinţei sociale. Forţele de producţie şi relaţiile de producţie alcătuiesc *modul de producţie* şi determină procesele vieţii sociale, politice şi spirituale. Nu conştiinţa oamenilor determină existenţa lor, ci, dimpotrivă, existenţa socială determină conştiinţa lor.

Pe o anumită treaptă de dezvoltare, forţele de producţie intră în contradicţie cu relaţiile de producţie existente, în cadrul cărora s-au dezvoltat pînă atunci. Din forme ale dezvoltării forţelor de producţie, aceste relaţii se transformă în cătuşe ale acestora. Atunci începe o epocă de revoluţie socială, care înlocuieşte relaţiile de producţie învechite cu altele noi, corespunzătoare forţelor de producţie care s-au dezvoltat (vezi *Legea concordanţei relaţiilor de producţie cu caracterul forţelor de producţie)*. O dată cu schimbarea bazei economice, se produce, mai mult sau mai puţin repede, schimbarea întregii suprastructuri.

Materialismul istoric este metoda şi teoria pentru studierea procesului de apariţie, dezvoltare şi declin al *formaţiunilor social-economice*; el reprezintă firul conducător care ne permite să descoperim legitatea în labirintul şi haosul aparent al fenomenelor vieţii sociale. Întrucît baza dezvoltării sociale este modul de producţie, rolul hotărîtor în istorie îl joacă producătorii direcţi ai bunurilor materiale — masele de oameni ai muncii. Întemeietorii marxism-leninismului au opus teoriilor idealiste despre „eroi şi gloată" concepţia materialistă despre istorie, potrivit căreia numai poporul, masele muncitoare sînt adevăraţii creatori ai istoriei. Materialismul istoric vede izvorul contradicţiilor din formaţiunile bazate pe clase antagoniste în deosebirea de situaţie şi de condiţii de trai ce există între clasele în care se împarte societatea respectivă. Astfel, în societatea capitalistă, principalele clase sînt burghezia şi proletariatul. Proletariatul este chemat să îndeplinească misiunea istorică de gropar al capitalismului: să lichideze exploatarea omului de către om şi să construiască societatea comunistă, fără clase.

Partidele comuniste şi muncitoreşti se călăuzesc în activitatea lor practică după principiile materialismului istoric.

MATERIALISM MECANICIST — una dintre etapele şi formele de dezvoltare ale materialismului premar-

xist (Hobbes, Spinoza, Helvétius, Holbach, La Mettrie etc.). Materialismul mecanicist încerca să explice toate fenomenele naturii cu ajutorul legilor mecanicii, reducînd toate formele calitativ diferite de mişcare (chimică, biologică etc.) la mişcarea mecanică. El nega izvoarele lăuntrice ale mişcării materiei, dezvoltarea în salturi, caracterul ascendent al mişcării de la inferior la superior (vezi *Materialismul metafizic)*. A avut cea mai mare răspîndire în filozofie în secolele XVII—XVIII, deoarece pe vremea aceea matematica şi mecanica erau singurele ştiinţe care ajunseseră la un nivel relativ înalt de dezvoltare. Cu toată mărginirea şi unilateralitatea sa, materialismul mecanicist a avut în secolele XVII—XVIII o semnificaţie progresistă în lupta împotriva teologiei şi a scolasticii. După crearea materialismului dialectic de către K. Marx şi F. Engels, materialismul mecanicist şi-a pierdut orice însemnătate şi a început să joace un rol reacţionar.

În U.R.S.S., în deceniul al 4-lea al secolului nostru, un mic grup de mecanicişti au încercat să lupte împotriva materialismului dialectic; partidul comunist a condamnat categoric revizuirea mecanicistă a marxismului.

MATERIALISM METAFIZIC — una dintre formele istorice de dezvoltare a materialismului premarxist, concepţia despre lume a burgheziei progresiste care a luptat în secolele XVII —XVIII împotriva feudalismului.

Cei mai de seamă reprezentanţi ai materialismului metafizic au fost F. Bacon şi T. Hobbes în Anglia, J. La Mettrie, P. Holbach, C. Helvétius etc. în Franţa, L. *Feuerbach* (secolul al XIX-lea) în Germania. În secolele XVII—XVIII, materialismul metafizic corespundea nivelului de dezvoltare a ştiinţelor naturii şi a avut un rol progresist în dezvoltarea concepţiilor filozofice, ştiinţifice şi sociale. Considerînd materia ca factor prim, iar conştiinţa ca factor secund, materialiştii metafizicieni au rezolvat corect problema fundamentală a filozofiei şi s-au străduit să înţeleagă realitatea obiectivă fără a recurge la elemente din afara ei, ca de pildă dumnezeu, spirit etc. Materialismul lor era însă mărginit şi unilateral.

Materialiştii din secolele XVII—XVIII au folosit metoda limitată metafizică de cunoaştere (vezi *Metafizica*). Ei considerau natura drept o acumulare întîmplătoare de obiecte şi fenomene izolate, fără legătură între ele, şi nu vedeau izvoarele lăuntrice ale dezvoltării materiei. Cum pe vremea aceea matematica şi mecanica erau singurele ştiinţe ajunse la un nivel relativ înalt de dezvoltare, materialismul lor era mai ales un *materialism mecanicist.* Materialiştii metafizicieni încercau să explice toate fenomenele prin prizma mecanicii, ceea ce i-a dus la concluzii greşite. Ei reduceau formele calitativ diferite ale mişcării materiei la mişcarea mecanică, afirmînd că materia nu are decît o caracteristică cantitativă şi că, din punct de vedere calitativ, ar fi întotdeauna aceeaşi etc. Din pricina mărginirii sale, materialismul metafizic nu a putut înţelege lumea ca un proces, ca materie în veşnică dezvoltare; concepţia istorică despre natură îi era străină. În privinţa vieţii sociale materialiştii metafizicieni aveau concepţii idealiste.

În secolul al XIX-lea, concepţiile metafizice şi mecaniciste au devenit o piedică în dezvoltarea ştiinţei. Democraţii revoluţionari ruşi — *Herţen, Belinskt, Dobroliubov, Cernîşevski* — au încercat cu succes să depăşească mărginirea materialismului metafizic. Dar nici ei n-au putut rezolva integral această problemă. Mărginirea materialismului metafizic a fost complet depăşită de întemeietorii concepţiei proletare despre lume, K. Marx şi F. Engels, creatorii materialismului dialectic.

MATERIALISM VULGAR — unul dintre curentele filozofiei burgheze, un materialism grosolan, trivializat, care reduce conştiinţa la

materie. Materialismul vulgar a apărut în Germania în deceniul al 6-lea al secolului al XIX-lea. Cei mai cunoscuți reprezentanți ai acestui curent sînt Büchner, Vogt și Moleschott. Materialiștii vulgari susțineau că creierul ar secreta gîndirea, după cum ficatul secretă fierea. Ei ignorează dialectica, neagă rolul activ al conștiinței, apără concepția învechită, mecanicistă asupra legilor mișcării în natură. Încercînd să explice viața socială, materialiștii vulgari transpun legile naturii în domeniul social. Clima, hrana etc., după concepția lor, determină nemijlocit modul de gîndire al omului, particularitățile orînduirii sociale a diferitelor state. O varietate a materialismului vulgar este așa-zisul „materialism economic", pe care l-au propagat în Germania Bernstein, în Rusia „economiștii" și menșevicii. Adepții „materialismului economic" consideră dezvoltarea socială ca un proces automat, neagă sau minimalizează rolul politicii în dezvoltarea societății. Filozofii burghezi contemporani încearcă să identifice materialismul dialectic și istoric cu materialismul vulgar. Clasicii marxismului au demascat complet materialismul vulgar, demonstrînd netemeinicia lui teoretică.

MATERIE — realitatea obiectivă dată nouă prin simțuri, existentă în afara conștiinței noastre și independent de ea. Prin natura sa, lumea este materială. Materia este veșnică și infinită, nu poate fi creată sau distrusă, ea se află în veșnică mișcare și schimbare. În lume nu există nimic în afară de diversele manifestări ale materiei în mișcare. Unitatea lumii constă în materialitatea ei.

Materialismul metafizic consideră materia drept o masă inertă, care se mișcă numai în urma unui impuls exterior. Materialismul dialectic a respins aceste reprezentări greșite și a stabilit că mișcarea este inerentă materiei, că nu există materie fără mișcare, după cum nu există nici mișcare fără materie. Formele de existență a materiei sînt spațiul și timpul.

Marxismul ne învață că definirea materiei ca o categorie filozofică nu trebuie confundată cu diferitele teorii ale fizicii despre structura materiei, acestea modificîndu-se pe măsura dezvoltării științelor. Descoperirile în domeniul fizicii și al celorlalte științe naturale nu pot decît să precizeze tabloul structurii materiei, dar nu pot zdruncina teoria filozofică despre materie ca realitate obiectivă. Datele științelor naturii despre structura materiei și despre formele ei de mișcare se schimbă o dată cu dezvoltarea practicii și a științei. Dezvoltîndu-se neîncetat, chiar și materia își schimbă însușirile, dar rămîne neclintită însușirea ei cea mai generală: aceea de a fi o realitate obiectivă care există în afara conștiinței noastre și de a acționa asupra organelor noastre de simț. Idealiștii, care au luptat întotdeauna împotriva materialismului, au declarat noțiunea de materie drept neștiințifică, iar materia însăși drept inexistentă. Dar dezvoltarea științelor naturii și a practicii social-istorice demonstrează pe zi ce trece tot mai convingător justețea materialismului dialectic și a tezei sale despre unitatea materială a lumii.

MAZUROV Kiril Trofimovici (n. 1914) — membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, prim secretar al C.C. al P.C. al Bielorusiei.

S-a născut în regiunea Gomel, într-o familie de țărani. În 1922—1933 a urmat școala medie și școala tehnică de autostrăzi din Gomel. După absolvirea școlii medii tehnice a lucrat la construcția de drumuri. În 1936—1938 a servit în Armata Sovietică. După terminarea serviciului militar a lucrat la secția politică a căilor ferate din Bielorusia. La începutul anului 1940 a fost ales secretar al Comitetului orășenesc de Comsomol din Gomel. Din toamna 1940 pînă la începutul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost prim-secretar al Comite-

tului regional de Comsomol din Brest (Bielorusia). În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a făcut parte din Armata Sovietică. Din însărcinarea C.C. al P.C. al Bielorusiei, a activat pe teritoriul vremelnic ocupat al regiunilor Minsk și Pinsk pentru unificarea organizațiilor ilegale de Comsomol și pentru atragerea tineretului la mișcarea de partizani. În 1944 a devenit al doilea secretar, iar în 1946—1947 prim-secretar al C.C. al Comsomolului al Bielorusiei. În 1947 a fost numit locțiitor al șefului secției organelor de partid, sindicale și de Comsomol a C.C. al P.C. al Bielorusiei. În 1949 a devenit al doilea secretar, iar apoi prim-secretar al Comitetului orășenesc Minsk al P.C. al Bielorusiei, în 1950 — prim-secretar al Comitetului regional de partid Minsk, în 1953 — președinte al Consiliului de Miniștri al Bielorusiei, iar din 1956 este prim-secretar al C.C. al P.C. al Bielorusiei. La Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a fost ales membru al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, iar în iunie 1957 — membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S.

Mazurov este deputat și membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

MĂCELUL DE LA LENA — a avut loc la 4 aprilie 1912 în taigaua siberiană, în regiunea fluviului Lena, la minele de aur care aparțineau unor capitaliști englezi și asociaților lor ruși.

Proprietarii minelor obțineau profituri uriașe de pe urma exploatării crunte a muncitorilor (peste 7.000.000 de ruble anual). Ei le plăteau salarii de mizerie și îi hrăneau cu alimente alterate. Nemaiputînd suporta asuprirea și injuriile, 6.000 de muncitori de la minele din regiunea fluviului Lena au intrat în grevă. Pentru a înăbuși greva s-a tras în muncitorii neînarmați tocmai cînd se duceau să trateze cu administrația: 270 au fost uciși și 250 răniți.

Proletariatul din întreaga Rusie a răspuns la măcelul de la Lena prin greve politice de masă și demonstrații de protest.

MEDIAȚIE — participarea unuia sau mai multor state la soluționarea pașnică a divergențelor existente între alte state, care își găsește expresia în organizarea de tratative între părțile în litigiu și în încercarea de a le convinge să ajungă la o înțelegere, uneori și în elaborarea condițiilor acestei înțelegeri. Mediația poate avea loc fie la cererea statelor în litigiu, fie din inițiativa statelor mediatoare. Rolul de mediator îl pot îndeplini și organizații internaționale; Carta O.N.U. prevede posibilitatea ca Adunarea Generală și Consiliul de Securitate să acționeze ca mediator (vezi și *„Bunele oficii"*).

MEDJILIS — denumirea parlamentului sau a uneia dintre camerele sale în unele țări din Orient (de pildă în Turcia, Iran).

MEHRING Franz (1846—1919) — unul dintre liderii aripii de stînga a partidului social-democrat german, istoric și publicist. S-a născut într-o familie burgheză. După absolvirea universității a colaborat la reviste burghezo-democratice. După ce a intrat în partidul social-democrat german, Mehring a devenit unul dintre redactorii săptămînalului de stînga „Neue Zeit" și redactor-șef al ziarului „Leipziger Volkszeitung".

Cînd, la începutul secolului al XX-lea, s-au format în partidul social-democrat trei curente (cel revizionist, cel centrist și cel de stînga), Mehring s-a raliat aripii de stînga, care exprima starea de spirit revoluționară a clasei muncitoare germane. În timpul primului război mondial și după falimentul Internaționalei a II-a, Mehring a rămas credincios principiilor internaționalismului proletar. În 1915, Mehring a început să editeze împreună cu Rosa Luxemburg revista marxistă „Internationale", care demasca tactica oportunistă a conducătorilor social-democrați și lupta pen-

tru renunţarea la politica de „pace civilă“ cu burghezia şi împotriva participării socialiştilor la război. A scris o serie de lucrări de istorie şi filozofie, de literatură universală, de istorie a războaielor şi de artă militară. A fost unul dintre primii care au luat în Germania atitudine pentru apărarea Rusiei Sovietice şi a dictaturii proletariatului. Mehring a fost unul dintre conducătorii grupului „*Spartacus*“, organizat în jurul revistei „Internationale“. Împreună cu grupul „Spartacus“, Mehring a aderat în 1918 la Partidul Comunist German.

Principalele lucrări ale lui Mehring sînt: „Karl Marx, istoria vieţii sale“, „Istoria social-democraţiei germane“ şi „Legenda despre Lessing“.

„MEJDUNARODNAIA JIZN“ („Viaţa internaţională“) — revistă politică-ştiinţifică lunară, editată în U.R.S.S., din august 1954, de către Societatea unională pentru răspîndirea cunoştinţelor politice şi ştiinţifice.

Revista tratează problemele politicii externe şi ale diplomaţiei U.R.S.S. şi ale statelor străine, evenimentele internaţionale curente, problemele economice internaţionale, situaţia în diferitele ţări străine, problemele actuale ale dreptului internaţional şi ale istoriei relaţiilor internaţionale şi prezintă cititorilor literatura şi documentaţia de actualitate cu privire la aceste probleme.

MEMORANDUM — una dintre formele corespondenţei diplomatice avînd de obicei un caracter mai puţin important decît *nota*. Memorandumul se întocmeşte sub forma unei expuneri a faptelor sau a aspectului juridic al problemei care formează obiectul tratativelor şi este adesea o anexă la o notă, dezvoltînd şi fundamentînd tezele acesteia.

MENŞEVISM — curent ostil marxism-leninismului, ultraoportunist, în social-democraţia rusă.

Ca grup oportunist mic-burghez, menşevicii s-au manifestat la *Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.*, din 1903. V. I. Lenin a subliniat legătura indisolubilă şi continuitatea ce există între „*marxismul legal*“, „*economism*“ şi menşevism. Printre conducătorii menşevicilor erau Martov, *Plehanov*, Akselrod, Zasulici, Potresov, Dan etc. În perioada revoluţiei din 1905—1907, menşevicii s-au pronunţat împotriva rolului conducător al proletariatului în revoluţie, au dus o politică de subordonare a proletariatului faţă de burghezie, negau rolul revoluţionar al ţărănimii ca aliat al proletariatului, au luat atitudine împotriva insurecţiei armate şi împotriva transformării revoluţiei burghezo-democratice în revoluţie socialistă. În anii reacţiunii stolîpiniste, mulţi menşevici au devenit lichidatori. A VI-a Conferinţă generală (de la Praga) a P.M.S.D.R. (1912) a izgonit pe lichidatorii menşevici din partid. Acest fapt a fost de importanţă hotărîtoare pentru dezvoltarea ulterioară a partidului, pentru întărirea unităţii rîndurilor sale şi pentru cucerirea dictaturii proletariatului. În timpul primului război mondial menşevicii au devenit social-şovinişti, pronunţîndu-se pentru sprijinirea războiului imperialist. Menşevicii negau posibilitatea victoriei socialismului în Rusia.

După răsturnarea autocraţiei în februarie 1917, menşevicii au îndemnat clasa muncitoare să ajungă la o înţelegere cu burghezia şi au sprijinit întru totul Guvernul provizoriu burghez din Rusia. În felul acesta, menşevicii s-au transformat încă din ajunul Revoluţiei din Octombrie într-un partid contrarevoluţionar. În perioada războiului civil, menşevicii au participat la comploturile contrarevoluţionare, organizate de generalii albgardişti şi de statele imperialiste.

După terminarea războiului civil, mai mulţi membri ai organizaţiilor menşevice au fost demascaţi ca participanţi la comploturile contrarevoluţionare. Partidul comunist a dus o luptă intransigentă împotriva menşevicilor şi a zdrobit menşevismul, demascîndu-i esenţa contrarevoluţionară.

MERCANTILISM — doctrină şi politică economică dusă de o serie de ţări europene în secolele XV—XVIII.

Partizanii mercantilismului, care exprimau interesele capitalului comercial, considerau că avuţia socială constă exclusiv din bani (aur şi argint). În concepţia lor despre natura avuţiei, mercantiliştii porneau de la fenomene de suprafaţă, concentrîndu-şi atenţia nu asupra producţiei, ci asupra comerţului şi a circulaţiei băneşti. Concepţia lor oglindea gradul de dezvoltare la care a ajuns producţia capitalistă pe vremea aceea. Pentru a spori cantitatea de bani din ţară, primii mercantilişti cereau statului să reglementeze importul şi exportul metalelor nobile, iar ulterior, o dată cu dezvoltarea comerţului, a creditului şi cu apariţia *manufacturii*, mercantiliştii au militat pentru o reglementare a comerţului exterior care să asigure rămînerea în ţară a aurului şi argintului rezultat de pe urma excedentului de export. Pentru a-şi atinge scopul, mercantiliştii duceau o politică de protejare a industriei naţionale (vezi *Protecţionism*), constînd în acordarea de prime de export, în stabilirea unor mari taxe vamale de import şi în interzicerea exportului de mărfuri care puteau contribui la dezvoltarea industriei altor ţări (maşini, materii prime). În primele stadii ale orînduirii capitaliste, politica economică a mercantilismului a contribuit la acumularea de capital şi la dezvoltarea capitalismului. O dată cu apariţia capitalismului industrial, mercantilismul a devenit perimat, cedînd locul unei politici de libertate a comerţului exterior (vezi *Liber-schimbism*).

MERCENAR — militar angajat cu leafă într-o armată străină, lefegiu; persoană care, pentru bani, se pune în serviciul oricărui interes, se face adept al oricărei convingeri.

MEREŢKOV Kirill Afanasievici (n. 1897) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut într-o familie de ţărani săraci în satul Nazarevo, raionul Zaraisk, regiunea Moscova.

A intrat în Armata Sovietică în 1918 şi a participat la războiul civil. În 1921 a absolvit Academia militară a Armatei Roşii. În timpul războiului sovieto-finlandez a comandat armata care a străpuns „linia Mannerheim". Guvernul sovietic a recunoscut meritele lui Mereţkov decernîndu-i titlul de Erou al Uniunii Sovietice. În 1940 a fost şef al statului-major general şi locţiitor al comisarului poporului pentru apărare. În timpul Războiului pentru Apărarea Patriei a comandat trupele de pe fronturile Volhov, Karelia şi de pe frontul I din Orientul îndepărtat. Trupele de sub comanda sa au participat la operaţiile ofensive de la Tihvin, la spargerea blocadei Leningradului, la eliberarea oraşului Petrozavodsk, a raioanelor Pecenga şi Extremului Nord, precum şi la eliberarea părţii răsăritene a Manciuriei şi a Coreei de nord. În 1944 i s-a conferit gradul de mareşal al Uniunii Sovietice. După război a fost comandant al unui district militar, iar apoi adjunct al ministrului apărării pentru problemele instituţiilor militare de învăţămînt superior.

Este membru al P.C.U.S. din mai 1917. La Congresul al XVIII-lea şi la Congresul al XIX-lea al partidului a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.U.S., iar la Congresul al XX-lea — membru al Comisiei centrale de revizie. Mereţkov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

MEŞTEŞUG — mică producţie bazată pe muncă manuală. Meşteşugul, reprezentînd prima formă de industrie care s-a separat de agricultură, a apărut încă în *orînduirea comunei primitive*. La început meşteşugarii lucrau direct pentru client. O dată cu apariţia producţiei de mărfuri meşteşugarii produc pentru vînzarea pe piaţă, devin producători de mărfuri. O dată cu dezvoltarea capitalismului micii producători de mărfuri, nerezistînd concurenţei întreprinderilor capitaliste, se ruinează şi ajung în dependenţă înrobitoare faţă de capitalişti.

METAFIZICĂ — metodă care examinează fenomenele naturii şi societăţii izolate unele de altele, în stare de repaus şi imobilitate, care neagă contradicţia internă a fenomenelor; este diametral opusă *metodei dialectice marxiste*. Metoda metafizică a fost o treaptă istoriceşte necesară în dezvoltarea cunoaşterii omeneşti. În dezvoltarea ştiinţelor naturii, acumularea de cunoştinţe este o etapă obligatorie. În acest stadiu, descompunerea naturii în diferite părţi şi studierea lor separată au o însemnătate pozitivă. Realizarea acestui obiectiv a fost o condiţie esenţială a succeselor obţinute de ştiinţele naturii în secolele XV—XVIII. Mai tîrziu însă, pe măsură ce se dezvoltau ştiinţele naturii şi filozofia şi oamenii pătrundeau tot mai adînc în dialectica obiectivă a naturii şi societăţii, rolul metodei metafizice s-a schimbat, constatîndu-se mărginirea ei. În secolul al XIX-lea, metoda metafizică a devenit o piedică pentru dezvoltarea ştiinţelor naturii. După apariţia dialecticii marxiste, metafizica şi-a pierdut orice semnificaţie pozitivă, începînd să aibă un rol reacţionar. De aceea se şi cramponează de ea reacţionarii din ştiinţă şi politică, care se străduiesc zadarnic să apere tot ce este învechit şi perimat. Cu ajutorul metafizicii, ideologii burghezi încearcă să-i convingă pe oamenii muncii de imuabilitatea rînduielilor capitaliste, de „veşnicia" capitalismului, de inutilitatea luptei împotriva lui.

În filozofia premarxistă se înţelegea prin metafizică acea parte a filozofiei care se ocupa de aşa-zisele fenomene care depăşesc din cadrul experienţei (dumnezeu, suflet, libertatea voinţei etc.).

METODA DIALECTICĂ MARXISTĂ — metoda universală de cunoaştere şi transformare revoluţionară a realităţii, elaborată de K. Marx şi F. Engels şi apoi dezvoltată de V. I. Lenin. Metoda dialectică marxistă este o parte componentă a filozofiei marxiste, adică a materialismului dialectic. Dialectica marxistă a fost creată şi dezvoltată în luptă împotriva metodei metafizice antiştiinţifice (vezi *Metafizică*); ea este de asemenea diametral opusă dialecticii idealiste a lui *Hegel*. În filozofia marxistă, dialectica, organic legată de materialism, este ştiinţa despre cele mai generale legi ale naturii, societăţii şi gîndirii.

Metoda dialectică marxistă consideră realitatea obiectivă ca un tot unic, în care obiectele şi fenomenele se condiţionează reciproc şi se află în mişcare şi dezvoltare. Dezvoltarea naturii, societăţii şi gîndirii este determinată de acţiunea legilor celor mai generale. În „Dialectica naturii", Engels a arătat că aceste legi cele mai generale sînt legea trecerii schimbărilor cantitative în schimbări calitative, legea unităţii şi luptei contrariilor, legea negării negaţiei.

Metoda dialectică marxistă are o mare însemnătate pentru dezvoltarea ştiinţei. Ea sintetizează datele tuturor ştiinţelor, generalizează aceste date şi ne înfăţişează tabloul dialectic unitar al lumii. Pe de altă parte, călăuzindu-se după legile generale ale dialecticii marxiste, ştiinţele concrete pătrund mai adînc în esenţa fenomenelor realităţii.

În opoziţie cu metafizica, care este baza metodologică a teoriilor burgheze despre „veşnicia capitalismului", dialectica marxistă fundamentează necesitatea şi legitatea revoluţiei claselor asuprite şi ne învaţă că numai revoluţia socială este în stare să distrugă radical bazele orînduirii exploatatoare şi să înfăptuiască trecerea la construirea societăţii socialiste.

METODE DE COMANDĂ — metode de conducere bazate exclusiv pe ordine şi dispoziţii şi care înlocuiesc conducerea concretă, îmbinată cu o muncă educativă şi de lămurire.

METROPOLĂ — 1) oraş mare, de obicei capitala unei ţări. 2) denumire dată unui stat capitalist în raport cu coloniile acaparate şi exploatate de el.

MEXIC — stat în sudul Americii de Nord. Se mărgineşte cu S.U.A., Guatemala şi Hondurasul Britanic. *Suprafaţa:* 1.969.000 km²; *populaţia:* 30.500.000 (1956), dintre care 85% indieni şi metişi, iar restul creoli spanioli ş.a. Capitala: Mexic.

Încă din vremuri străvechi, teritoriul Mexicului a fost populat de diferite triburi de indieni, printre care cea mai înaltă civilizaţie au atins-o triburile maia şi cele ale aztecilor. În secolul al XVI-lea Mexicul a fost cucerit de Spania. În urma unei lupte înverşunate a poporului mexican împotriva jugului colonial, în 1821 trupele spaniole au fost izgonite din ţară. În 1824, Mexicul a fost proclamat republică federativă.

Mexicul este o ţară agrară cu o industrie minieră dezvoltată, care se află în dependenţă de capitalul străin (în primul rînd de cel american). 60% din populaţia activă este ocupată în agricultură, unde predomină uriaşele latifundii moşiereşti, create prin acapararea de către colonialiştii spanioli a pămînturilor care aparţinuseră comunităţilor indiene. Cu toată împărţirea pămînturilor moşiereşti, efectuată mai ales în perioada 1934—1940, au rămas în stăpînirea moşierilor şi chiaburilor imense suprafeţe fertile, în timp ce circa 2.000.000 de ţărani nu au pămînt. Principala cultură este porumbul, care ocupă peste 50% din suprafeţele însămînţate; se mai cultivă grîu, orz, orez şi altele. Dintre plantele industriale se cultivă bumbacul, henechenul (pentru producţia de frînghii), trestia de zahăr, tutunul, arborele de cafea. Este dezvoltată pomicultura şi creşterea animalelor pe păşuni.

În industria extractivă, locul principal îl ocupă extracţia metalelor neferoase şi preţioase, precum şi extracţia petrolului (13.300.000 de tone în 1956). Mexicul ocupă primul loc în lumea capitalistă în privinţa extracţiei de argint, locul al doilea în privinţa extracţiei de plumb şi locul al treilea în privinţa extracţiei de stibiu şi molibden. În 1938 au fost naţionalizate exploatările petrolifere ale societăţilor străine. În perioada postbelică, capitalul american a reuşit să-şi întărească poziţiile. 60% din extracţia mineralelor, 80% din extracţia de aur, 61% din cea de argint, 90% din cea de plumb şi cupru, 87% din cea de zinc şi 68% din producţia de energie electrică sînt controlate de monopolurile americane. Există rafinării de petrol, mici întreprinderi de metalurgie feroasă şi neferoasă. Peste 65% din muncitori sînt ocupaţi în industria alimentară, textilă şi de confecţii.

Mexicul este o republică alcătuită din 29 de state, un district federal şi două teritorii. Şeful statului este un preşedinte. Puterea legislativă aparţine unui congres bicameral. Principalele partide politice sînt: „partidul constituţional-revoluţionar", aflat la putere, care reprezintă interesele moşierimii şi ale burgheziei; partidul popular, care exprimă interesele anumitor pături ale micii-burghezii şi ale intelectualilor. Partidul comunist, întemeiat în 1919, luptă pentru pace, democraţie şi socialism, pentru crearea unui front naţional democratic antiimperialist. Secretar general este Dionisio Ensina.

MICA BURGHEZIE — mici producători care îşi fac gospodăria pe bază de proprietate privată asupra mijloacelor de producţie, folosind o tehnică primitivă şi realizîndu-şi produsele muncii pe piaţă. Din mica burghezie fac parte ţăranii muncitori, meseriaşii etc.

Natura mic-burghezului este dublă. Ca proprietar, el tinde să-şi sporească proprietatea, să pătrundă în rîndurile marii burghezii, iar ca om al muncii, mic-burghezul suferă de pe urma exploatării capitaliste şi moşiereşti, ceea ce îl apropie de clasa muncitoare. Mersul dezvoltării capitaliste duce la ruinarea inevitabilă a micii burghezii. O parte însemnată a acesteia ajunge treptat la convingerea că

doborîrea jugului capitalist și instaurarea socialismului este singura salvare de exploatare și mizerie. Astfel se creează condițiile pentru alianța dintre clasa muncitoare și păturile neproletare ale oamenilor muncii, *hegemonia aparținînd proletariatului.* Clasa muncitoare, în frunte cu detașamentul său înaintat, conduce masa neproletară a oamenilor muncii, învinge șovăielile și nestatornicia ei și luptă pînă la victorie împotriva exploatatorilor.

După revoluția proletară, reeducarea micului producător are loc prin atragerea lui la construirea socialismului, prin trecerea de la mica gospodărie producătoare de mărfuri la marea gospodărie socializată — prin colhozuri, cooperație etc.

„MICA EUROPĂ" — denumire dată grupului celor șase țări vest-europene — Franța, Italia, Germania occidentală, Belgia, Olanda și Luxemburg—, pe care S.U.A. au încercat să le unească în *„comunitatea defensivă europeană"*.

MIGRAȚIUNE — deplasarea unor populații în interiorul unei țări (migrațiune internă) sau dintr-o țară în alta (migrațiune internațională).

Migrațiunea capitalului — deplasarea capitalului dintr-o țară în alta sau dintr-o ramură de producție în alta, determinată de goana capitaliștilor după profituri cît mai mari.

MIJLOACE CIRCULANTE ale întreprinderilor socialiste— resurse aflate în rulajul întreprinderilor; reprezintă expresia bănească a fondurilor circulante de producție (stocuri de materii prime, materiale, combustibil, instrumente de uzură rapidă etc.) și a fondurilor de circulație (producția finită destinată vînzării, mijloacele bănești pentru achiziționarea de materii prime și de combustibil, pentru plata salariilor, precum și creanțele față de alte întreprinderi și organizații etc.). Aceste mijloace descriu în mod planificat o rotație continuă, trecînd succesiv prin stadiul producției și cel al circulației.

Cu cît mijloacele circulante trec mai repede dintr-un stadiu al circuitului lor în altul, cu atît are întreprinderea nevoie de mai puține mijloace pentru îndeplinirea planului de producție și realizarea mărfurilor. Accelerarea vitezei de rotație a mijloacelor circulante asigură eliberarea de resurse materiale și bănești suplimentare pentru sporirea ritmului reproducției socialiste lărgite și constituie una din sarcinile importante ale întreprinderilor socialiste. Viteza de rotație depinde de durata ciclului de producție și de timpul cît aceste mijloace se află în sfera circulației și este unul din principalii indici ai calității activității economice a întreprinderii. Principalele căi de accelerare a vitezei de rotație a mijloacelor circulante sînt: accelerarea proceselor de producție și reducerea prețului de cost al producției pe bază de progres tehnic, ridicarea productivității muncii și îmbunătățirea organizării ei, îmbunătățirea aprovizionării tehnice-materiale a producției, accelerarea expedierii mărfurilor către consumatori, încasarea la timp a sumelor datorate de cumpărători etc. De mare însemnătate pentru accelerarea vitezei de rotație a mijloacelor circulante este *întrecerea socialistă.*

MIJLOACE DE PRODUCȚIE — baza materială a procesului de producție (pămîntul, pădurile, apele, subsolul, materiile prime, uneltele de producție, clădirile folosite în scopuri de producție, mijloacele de telecomunicații etc.). Din mijloacele de producție fac parte: 1) obiectele muncii și 2) uneltele de muncă, sau uneltele de producție. Dezvoltarea și perfecționarea uneltelor de producție constituie baza dezvoltării întregii producții.

În țările capitaliste, principalele mijloace de producție, fiind proprietatea privată a capitaliștilor și moșierilor, sînt transformate în capital, adică într-un mijloc de exploatare a oame-

nilor muncii. În condițiile socialismului, proprietatea privată asupra mijloacelor de producție este lichidată și înlocuită prin *proprietatea socialistă*. Proprietatea socială, socialistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție a fost instaurată în U.R.S.S. ca bază de neclintit a societății sovietice socialiste. Proprietatea socialistă este forma dominantă de proprietate în toate statele socialiste.

MIJLOACE (FONDURI) FIXE ale întreprinderilor socialiste — clădiri, instalații, mașini, instrumente și alte mijloace de muncă cu destinație productivă sau neproductivă. Spre deosebire de materiale și celelalte obiecte, care sînt complet consumate în procesul de muncă, mijloacele fixe deservesc producția pe o perioadă îndelungată, menținîndu-și forma de întrebuințare inițială și uzîndu-se treptat. Valoarea mijloacelor fixe intră în cheltuielile de producție de asemenea treptat, parțial, pe măsura uzării lor. Pentru înlocuirea mijloacelor fixe uzate, există în fiecare întreprindere un fond de amortizare. Sporirea eficacității folosirii mijloacelor fixe este una din cele mai importante sarcini ale economiei naționale.

Mijloacele fixe ale întreprinderilor socialiste sînt proprietate socială, pe cînd în lumea capitalistă mașinile, clădirile, precum și toate celelalte *mijloace de producție* sînt proprietatea capitaliștilor și servesc la exploatarea oamenilor muncii.

MIJLOCITOR — persoană care mijlocește tranzacții comerciale și de bursă. În țările capitaliste există pe lîngă bursele de efecte și acțiuni, unde se efectuează operații cu *hîrtii de valoare*, și pe lîngă bursele de mărfuri, unde se vînd mărfuri, organizații speciale de curtieri. Curtierii funcționează în mod oficial pe lîngă bursă. Ei au obligația de a găsi vînzătorii și cumpărătorii, iar apoi de a înregistra tranzacțiile încheiate. În U.R.S.S., unde conducerea planificată a economiei naționale exclude necesitatea unor intermediari pentru plasarea mărfurilor, nu există mijlocitori sau curtieri.

MIKOIAN Anastas Ivanovici (n. 1895) — prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în satul Sanain, gubernia Tiflis, într-o familie de muncitori. A absolvit seminarul teologic armean din Tiflis. În 1915 a intrat în partid. După revoluția din februarie 1917 a devenit unul dintre conducătorii partidului în Transcaucazia.

După căderea vremelnică a Puterii sovietice din Azerbaigean, în 1918, a condus organizația bolșevică ilegală din Baku, luptînd împotriva dașnacilor, menșevicilor și socialiștilor-revoluționari. În septembrie 1918 a fost arestat de intervenționiștii englezi. În primăvara anului 1919, la cererea muncitorilor din Baku, care au organizat o grevă generală, Mikoian a fost eliberat din închisoare împreună cu un grup de bolșevici din Baku, arestați și ei. Împreună cu Kirov și cu Ordjonikidze, a condus lupta muncitorilor și țăranilor pentru instaurarea Puterii sovietice în Azerbaigean.

În 1920 a fost trimis la Nijni-Novgorod (azi orașul Gorki), unde a lucrat pînă în 1922 ca secretar al comitetului gubernial de partid.

Din 1922 a lucrat la Rostov pe Don, la început ca secretar al Biroului de sud-est al C.C. al P.C. (b) din Rusia, apoi ca secretar al Comitetului de ținut din Caucazul de nord al P.C. (b) din Rusia.

În 1926 Mikoian este numit comisar al poporului pentru comerțul interior și exterior al U.R.S.S., în 1930 — comisar al poporului pentru aprovizionare, iar din 1934 pînă în ianuarie 1938 este comisar al poporului pentru industria alimentară. Din august 1937 pînă în 1946 este vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. și concomitent (din 1938 pînă în martie 1946) comisar al poporului pentru comerțul exterior. Între

1942 şi 1945 a fost membru al Comitetului de stat al apărării. Pentru merite deosebite în organizarea aprovizionării Armatei Sovietice i-a fost decernat, la 30 septembrie 1943, titlul de Erou al Muncii Socialiste. În martie 1946 a fost numit vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. şi ministru al comerţului exterior al U.R.S.S. Din martie 1949 a ocupat exclusiv funcţia de vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. Din 1953 pînă în ianuarie 1955 a fost ministru al comerţului al U.R.S.S. Din februarie 1955 este prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S.

La al XI-lea Congres al partidului a fost ales membru supleant al C.C. al P.C.(b) din Rusia, iar la congresele următoare a fost, de fiecare dată, ales membru al C.C. al partidului. În 1926 a fost ales membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. iar în 1935 — membru al Biroului Politic. După Congresul al XIX-lea al partidului, Mikoian a fost ales membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Mikoian este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

MILITARISM — politica statelor capitaliste de întărire a forţei militare şi de pregătire a unor războaie de cotropire. Militarismul duce la instaurarea dominaţiei unei clici militare şi la subordonarea întregii politici, a economiei şi culturii ţării ţelurilor militare imperialiste. În domeniul producţiei, militarizarea se exprimă prin creşterea producţiei industriei de armament şi a ramurilor care o deservesc, concomitent cu o scădere relativă, sau chiar absolută, a producţiei ramurilor industriei civile. Militarizarea economiei are drept consecinţă o bruscă înrăutăţire a situaţiei oamenilor muncii din ţările capitaliste, majorarea impozitelor, scăderea salariului real, reducerea puterii de cumpărare a populaţiei şi o tot mai mare restrîngere a capacităţii de absorbţie a pieţii capitaliste. Toate acestea duc în mod inevitabil la adîncirea tuturor contradicţiilor capitalismului.

MINISTRU — demnitar care conduce o anumită ramură a activităţii de stat, adică un minister (de pildă ministrul afacerilor externe, al afacerilor interne, al finanţelor etc.).

Ministru fără portofoliu — ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial fără să aibă un departament propriu.

MINISTRU PLENIPOTENŢIAR — reprezentant diplomatic de rangul doi (după ambasador).

MISIONARI — propagandişti religioşi ai diferitelor culte. Activitatea misionarilor a fost întotdeauna folosită de clasele exploatatoare pentru a-şi consolida dominaţia asupra oamenilor muncii din propria lor ţară şi a aservi popoarele altor ţări. Burghezia a folosit pe scară largă activitatea misionarilor creştini pentru cuceriri coloniale. Vaticanul, biserica anglicană şi diferite organizaţii religioase din S.U.A. desfăşoară o vastă activitate misionară.

MISIUNE — 1) delegaţie trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (de pildă misiune militară); 2) reprezentanţă diplomatică permanentă, condusă de un ministru plenipotenţiar, spre deosebire de ambasadă, condusă de un ambasador.

MISTICISM — credinţă în forţe oculte, în inexplicabil şi supranatural; concepţiile filozofice-religioase care propovăduiesc posibilitatea unui contact direct cu forţe supranaturale imaginare, cu o aşa-numită „lume de apoi". Misticismul este un element inerent tuturor religiilor, oricărui sistem idealist. Ideologii claselor reacţionare s-au folosit întotdeauna de misticism ca de un mijloc de luptă împotriva ştiinţei şi a progresului.

MIŞCARE — forma de existenţă a materiei, însuşirea ei esenţială şi inseparabilă.

Materialismul dialectic înţelege prin mişcare nu numai deplasarea în spa-

ţiu (mişcarea mecanică), ci orice schimbare care are loc în natură şi în societate. Mişcarea, ca şi materia, este veşnică; ea nu poate fi creată şi nu poate fi distrusă; ea nu poate fi concepută separat de materie.

Izvorul mişcării în natură şi în societate este lupta contrariilor, lupta dintre nou şi vechi, dintre ceea ce se naşte şi ceea ce moare. De aceea filozofia marxist-leninistă consideră fiecare obiect şi fiecare fenomen în continuă dezvoltare şi transformare, într-un proces de apariţie şi distrugere, adică în mişcare. Mişcarea are, aşadar, un caracter general, absolut, în timp ce orice repaus este relativ şi nu-i decît un moment al mişcării. Bogăţia şi diversitatea lumii obiective este rezultatul diversităţii formelor existente de mişcare a materiei.

Există următoarele forme principale de mişcare a materiei: mişcarea microparticulelor, mişcarea mecanică (deplasarea corpului în spaţiu), mişcarea fizică (mişcarea moleculară sub formă de căldură, lumina, electricitatea), mişcarea chimică (combinarea atomilor în molecule şi descompunerea acestora), mişcarea organică, sau viaţa. Dezvoltarea socială şi conştiinţa socială reprezintă o formă superioară a mişcării materiei, deoarece e legată de materia ajunsă la cel mai înalt grad de dezvoltare. Fiecare dintre aceste forme de mişcare are, în afară de legi comune tuturor formelor, legi proprii numai ei; de aceea este inadmisibil să se reducă formele superioare ale mişcării la cele inferioare, metodă proprie materialismului mecanicist, metafizic. În opoziţie cu materialismul dialectic, metafizicienii şi idealiştii neagă însuşirea materiei de a se mişca; ei văd sursa mişcării în forţe supranaturale, divine. Concluziile lor vin în contradicţie cu datele ştiinţei, care confirmă întru totul concluziile dialecticii marxiste. Datele ştiinţelor naturii ne oferă nenumărate dovezi despre caracterul permanent al mişcării.

MIŞCAREA DE REZISTENŢĂ — mişcarea antifascistă de eliberare a maselor populare, care s-a desfăşurat în cursul celui de-al doilea război mondial în ţările ocupate de trupele germane şi japoneze. Principala forţă a mişcării de rezistenţă era clasa muncitoare, condusă de partidele comuniste. Scopul mişcării de rezistenţă era nu numai izgonirea ocupanţilor şi pedepsirea trădătorilor, ci şi înfăptuirea unor prefaceri radicale în vederea asigurării independenţei şi libertăţilor democratice în aceste ţări. Rezistenţa a luat forme diferite, mergînd pînă la lupta deschisă cu arma în mînă. Stimulată de victoriile Armatei Sovietice, mişcarea de rezistenţă a luat un avînt deosebit în Iugoslavia, Franţa, Albania, Bulgaria, Ungaria, Grecia, Polonia, Romînia şi Cehoslovacia, precum şi în ţările ocupate de imperialiştii japonezi, şi a avut un rol considerabil în eliberarea acestor ţări. După război, participanţii la mişcarea de rezistenţă s-au unit în Federaţia internaţională a luptătorilor din rezistenţă, a victimelor şi a deţinuţilor fascismului (F.I.R.). Programul de activitate a federaţiei, adoptat la Congresul al II-lea al F.I.R. (noiembrie 1954), a pus în faţa Comitetului executiv şi a organizaţiilor naţionale sarcina luptei pentru pace, independenţă naţională şi securitatea ţărilor lor, pentru dezarmarea generală şi interzicerea armelor de exterminare în masă, precum şi sarcina apărării drepturilor luptătorilor din rezistenţă, a demnităţii lor de om şi a onoarei mişcării de rezistenţă. Tradiţiile şi experienţa participanţilor la mişcarea de rezistenţă au jucat un rol important în dezvoltarea mişcării partizanilor păcii.

MIŞCAREA PARTIZANILOR PĂCII — una dintre cele mai măreţe mişcări populare ale epocii noastre, care are drept scop preîntîmpinarea unui nou război mondial. Este o mişcare democratică, fără partid, care uneşte laolaltă pe luptătorii pentru pace din toate ţările, fără deosebire de apartenenţă socială, politică şi religioasă.

Acțiunile agresive ale imperialiștilor după cel de-al doilea război mondial au creat pericolul izbucnirii unui nou război. În 1948—1949, în țările Europei occidentale au început să apară primele organizații pentru apărarea păcii. Din inițiativa militanților mișcării de rezistență din Franța s-au creat comitetele organizației „Luptătorii pentru pace și libertate". Congresul național pentru apărarea păcii, care a avut loc în 1948, a aprobat statutul acestei organizații. La sfîrșitul anului 1947 s-a ținut Congresul popular german pentru unitatea Germaniei și pentru o pace dreaptă. Luptătorii pentru pace din Italia s-au strîns în jurul Frontului democrat-popular, creat în 1948. Pe măsură ce mișcarea se întărea, a avut loc organizarea ei pe scară națională și în alte țări.

În august 1948 s-a ținut la Wroclaw (Polonia) Congresul oamenilor de cultură pentru apărarea păcii, la care au participat 500 de reprezentanți eminenți ai științei, literaturii și artei din 45 de țări. La acest congres s-a înființat Comitetul internațional de legătură al oamenilor de cultură pentru apărarea păcii. Astfel s-au pus bazele Uniunii internaționale a partizanilor păcii. În februarie 1949, Comitetul internațional împreună cu Federația Democrată Internațională a Femeilor a adresat tuturor organizațiilor partizanilor păcii apelul de a lua parte la Congresul Mondial al Partizanilor Păcii de la Paris. Dar o mare parte dintre delegații aleși nu au obținut din partea autorităților franceze viza de intrare în țară și de aceea congresul s-a ținut la 20—25 aprilie 1949, concomitent la Paris și la Praga. La congres au fost reprezentate 561 de organizații naționale și 12 uniuni internaționale, adică aproximativ 600.000.000 de luptători pentru pace organizați.

Congresul a adresat popoarelor din toate țările lumii un manifest, care a devenit programul de luptă pentru pace. În componența Comitetului permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii au intrat reprezentanții U.R.S.S., S.U.A., Chinei, Franței, Angliei și ai altor țări, precum și reprezentanți ai organizațiilor obștești internaționale. Președinte a fost ales *F. Joliot-Curie* (decedat în 1958). Pe baza hotărîrii Comitetului a început să se editeze în 13 limbi revista „Partizanii păcii" (din 1951 revista apare sub titlul *„În apărarea păcii"*, astăzi *„Orizonturi"*). La sesiunea de la Stockholm a Comitetului permanent (15—19 martie 1950) s-a adoptat, în numele partizanilor păcii din 72 de țări, *Apelul de la Stockholm* pentru interzicerea armei atomice. Campania de strîngere a semnăturilor pe acest apel a dus la canalizarea de noi forțe spre mișcarea pentru pace. Pînă în noiembrie 1950 s-au strîns 500.000.000 de semnături.

În procesul dezvoltării mișcării s-au statornicit și formele ei organizatorice: comitetele de luptă pentru pace. Temelia lor au constituit-o comitetele create în întreprinderi, în instituții de învățămînt, la sate, în cartierele orașelor etc. În fiecare țară mișcarea este condusă de comitete naționale, care poartă denumiri diferite: în U.R.S.S. — Comitetul sovietic pentru apărarea păcii, în India — Consiliul indian al păcii, în Italia — Comitetul italian al partizanilor păcii etc.

Activitatea luptătorilor pentru pace se manifestă sub forma adunărilor în întreprinderi, în ateliere, la porțile uzinelor, pe stradă, sub formă de discuții, mitinguri, „caravane ale păcii", „ștafete ale păcii", strîngerii de semnături pe diferite petiții adresate unor cunoscuți militanți politici și pe tărîm social, prin referendumuri, convocări de conferințe naționale și internaționale etc. Una dintre formele internaționale ale mișcării pentru pace o constituie festivalurile mondiale ale tineretului, la care își trimit reprezentanții uniunile tineretului comunist, socialist și catolic, organizațiile sindicale, sportive, țărănești, culturale etc.

Războiul din Coreea a făcut să crească primejdia unei conflagraţii. Lupta pentru apărarea păcii a luat cu acest prilej o amploare şi mai mare. Sesiunea de la Paris a Biroului Comitetului permanent (august 1950) a adoptat hotărîrea de a convoca cel de-al II-lea Congres Mondial al Partizanilor Păcii.

Al doilea Congres Mondial al Partizanilor Păcii trebuia să se ţină la Sheffield (Anglia). Dar, din cauză că guvernul englez a interzis intrarea în ţară a tuturor conducătorilor mişcării partizanilor păcii, congresul a fost transferat la Varşovia, unde s-a ţinut între 16 şi 22 noiembrie 1950. La lucrările congresului au luat parte reprezentanţii a 81 de ţări şi ai unei serii de organizaţii internaţionale: ai Federaţiei Sindicale Mondiale, ai Federaţiei mondiale a femeilor, ai Federaţiei mondiale a tineretului, ai Uniunii internaţionale a studenţilor, ai Uniunii internaţionale a ziariştilor etc.

Congresul a formulat cererea de încetare imediată a războiului din Coreea, de retragere a trupelor străine de pe teritoriul ei, de reglementare paşnică a problemei coreene, de încetare a intervenţiei pe insula chineză Taivan şi de primire a Republicii Populare Chineze în O.N.U. El a făcut apel la parlamentele tuturor ţărilor de a adopta *Legea pentru apărarea păcii.* Congresul a adresat un apel marilor puteri de a efectua o reducere progresivă generală a înarmărilor şi de a stabili relaţii comerciale şi culturale normale între popoare. Deoarece în acea vreme mişcarea partizanilor păcii se transformase într-un important factor al vieţii internaţionale, congresul a constituit, în vederea rezolvării sarcinilor mai importante, *Consiliul Mondial al Păcii* — organ al popoarelor care luptă pentru pace şi colaborare internaţională.

Congresul Mondial al Păcii a luat contact cu partizanii neutralităţii, cu grupurile pacifiste şi altele cu care putea fi de folos să se colaboreze pentru cauza păcii. S-a desfăşurat o activitate intensă pentru convocarea de conferinţe regionale ale partizanilor păcii pe grupe de ţări: din Asia şi din regiunea Oceanului Pacific, din ţările scandinave, din America de Nord şi America latină, din ţările Africii negre. O deosebită însemnătate a avut adoptarea de către Consiliul mondial, în februarie 1951, a apelului privitor la încheierea *Pactului păcii* între marile puteri. Acest apel a fost semnat de peste 600.000.000 de oameni.

Încordarea situaţiei internaţionale, războiul din Coreea şi din Vietnam şi încercarea de a crea noi blocuri agresive au atras noi forţe în lupta pentru pace. S-au creat Comitetul partizanilor păcii din Egipt, organizaţia „Campania americanilor pentru pace" în S.U.A., s-a organizat mişcarea „Pentru pace cu China" în Anglia. În Germania occidentală s-a ţinut un congres al adversarilor remilitarizării ţării, la care au luat parte peste 1.700 de delegaţi. Necesitatea unirii eforturilor în lupta împotriva pregătirii unui nou război au recunoscut-o şi cei care nu au aderat la mişcarea organizată a partizanilor păcii. Pentru intensificarea activităţii tuturor păturilor populaţiei în lupta pentru pace, Consiliul mondial a convocat Congresul popoarelor pentru apărarea păcii, la care au luat parte reprezentanţii a 85 de ţări ale lumii. Congresul s-a ţinut la Viena la 12—20 decembrie 1952. El a adoptat un apel adresat popoarelor lumii prin care îndemna să se ceară încetarea imediată a războiului din Coreea şi din Vietnam şi un apel adresat marilor puteri în care se propunea să se renunţe la politica de forţă şi să se pună capăt încordării internaţionale cu ajutorul tratativelor.

Mişcarea mondială a partizanilor păcii, care reflectă voinţa majorităţii covîrşitoare a populaţiei globului, a jucat un rol uriaş în slăbirea încordării în relaţiile internaţionale. În iulie 1953 s-a încheiat armistiţiul în Coreea. La *Conferinţa de la Geneva*

din 1954 s-a încheiat un acord care a pus capăt războiului din Vietnam. La 19 ianuarie 1955, Biroul Consiliului Mondial al Păcii, întrunit la Viena, a adoptat un apel împotriva pregătirii războiului atomic, care a întrunit pînă în august 1955 656.000.000 de semnături.

În iulie 1955 a avut loc la Helsinki (Finlanda) Adunarea mondială a păcii, la care au luat parte, în afară de partizanii păcii, şi reprezentanţii unui mare număr de alte curente sociale care luptă pentru apărarea păcii. În centrul activităţii adunării au stat problemele dezarmării şi securităţii. Ea a cerut respectarea strictă a Statutului Organizaţiei Naţiunilor Unite, care corespunde celor cinci principii ale coexistenţei paşnice, restabilirea drepturilor legitime ale Republicii Populare Chineze de a face parte din O.N.U., a condamnat crearea de blocuri militare închise, a luat măsuri concrete pentru lărgirea relaţiilor culturale dintre popoare.

La scurt timp după Adunarea mondială a păcii s-a ţinut la Lausanne (Elveţia) Congresul mamelor pentru apărarea copiilor, la care au luat parte reprezentante ale organizaţiilor de femei din 66 de ţări.

Puternica mişcare populară a partizanilor păcii a devenit unul dintre factorii hotărîtori de întărire a păcii şi de preîntîmpinare a unui nou război.

MIŞCARE ECUMENICĂ — mişcare a bisericilor protestante care îşi pune ca scop să creeze o biserică universală. Această mişcare a fost iniţiată la o serie de congrese bisericeşti care au avut loc după primul război mondial (la Stockholm în 1925, la Lausanne în 1927, la Oxford în 1937 etc.). Ea tinde să unească bisericile protestante şi ortodoxe pentru lupta împotriva mişcării revoluţionare. În 1948, la Amsterdam, la Conferinţa mondială a bisericilor protestante a fost creat „Consiliul mondial al bisericilor".

MITING — întrunire convocată pentru discutarea unor importante evenimente politice.

MJAVANADZE Vasilii Pavlovici (n. 1902) — membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S., prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist al Gruziei.

S-a născut la Kutaisi, R.S.S. Gruzină, într-o familie de muncitori. Între 1915 şi 1924 a fost muncitor în oraşul Ţulukidze. După instaurarea Puterii sovietice în Gruzia (1921), a îmbinat munca cu studiile. În 1924 a intrat la Şcoala militară unificată din Gruzia. După absolvirea şcolii militare a fost numit comandant de pluton. Din 1927 este membru al P.C.U.S. A urmat cursuri politico-militare la Tbilisi, iar apoi a servit în unităţi militare. Între 1933 şi 1937 a urmat la Leningrad cursurile Academiei politice-militare „Lenin". În noiembrie 1937 a fost numit comisar militar de regiment, iar în 1939 — comisar militar al unui stat-major de armată.

În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost comisar de divizie, de corp de armată, al unui grup operativ de armate, membru al consiliilor militare ale armatelor de pe frontul Leningrad şi de pe Frontul I ucrainean. După terminarea Războiului pentru Apărarea Patriei a fost membru al consiliilor militare ale districtelor militare Harkov, Kiev şi Subcarpatic. Mjavanadze a primit gradul de general-locotenent. A fost ales deputat în Sovietul Suprem al R.S.S. Ucrainene, membru al C.C. şi membru al Biroului organizatoric al C.C. al Partidului Comunist al Ucrainei.

În 1953 a fost ales prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist al Gruziei, apoi la Congresul al XX-lea al P.C.U.S. — membru al C.C. al P.C.U.S., iar în 1957, la plenara din iunie a C.C. al P.C.U.S. — membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Mjavanadze a fost vicepreşedinte al Sovietului Uniunii al Sovietului Suprem al U.R.S.S. (pînă în martie 1958) şi este membru al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Gruzine.

MOD DE PRODUCȚIE — modul de obținere a mijloacelor de trai (hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte, locuință, combustibil, unelte de producție etc.), necesare pentru existența oamenilor și pentru dezvoltarea societății. Fiecare mod de producție istoricește determinat reprezintă o unitate a forțelor de producție și relațiilor de producție corespunzătoare (vezi *Formațiune social-economică*). *Forțele de producție* exprimă raportul dintre om și obiectele și forțele naturii folosite pentru crearea bunurilor materiale, iar *relațiile de producție* indică în posesia cui se găsesc mijloacele de producție, exprimă relațiile care se stabilesc între oameni în procesul de producție. Dezvoltarea și schimbarea modului de producție începe cu dezvoltarea și schimbarea forțelor de producție, care sînt elementul cel mai mobil și cel mai revoluționar al producției. O dată cu schimbarea forțelor de producție, se schimbă și relațiile de producție (vezi *Legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție*).

Modul de producție formează baza orînduirii sociale și determină caracterul acestei orînduiri. Cum este modul de producție, așa este și societatea însăși. Schimbările în modul de producție provoacă schimbarea întregii orînduiri sociale, a ideilor și a instituțiilor sociale. De aceea istoria dezvoltării societății este în primul rînd istoria dezvoltării producției, istoria modurilor de producție care se succed. Fiecare nou mod de producție marchează o treaptă nouă, superioară în istoria dezvoltării omenirii.

MODUS VIVENDI („mod de coexistență") — termen diplomatic însemnînd o înțelegere temporară, încheiată în cazurile în care împrejurările nu îngăduie să se ajungă la un acord trainic.

MONACO — principat pitic, situat pe litoralul francez al Mării Mediterane, în apropierea graniței franco-italiene. *Suprafața:* 1,5 km²; *populația:* 20.400 (1956). Capitala: Monaco.

Deși formal un principat suveran, Monaco se află de fapt sub controlul Franței. Principalul său venit provine din turism. În orășelul Monte-Carlo, din apropierea capitalei, se găsește renumitul cazinou — proprietate a unei societăți internaționale —, care atrage pe bogătașii amatori de jocuri de noroc din întreaga lume capitalistă. Veniturile acestui cazinou acoperă o parte însemnată din bugetul țării.

MONARHIE — formă de guvernămînt în care puterea supremă în stat aparține unei singure persoane — monarhul (rege, țar, împărat, șah etc.) — și este transmisă ereditar. Monarhie absolută sau nelimitată (autocrație) — orînduire de stat în care puterea supremă aparține în întregime, în mod absolut și fără nici un fel de restricții formale monarhului. Monarhie constituțională sau limitată — orînduire de stat în care puterea monarhului este într-o oarecare măsură limitată de puterea legislativă a *parlamentului*.

„LE MONDE" — unul dintre cele mai mari cotidiene franceze; apare la Paris de la sfîrșitul anului 1944. Exponent al intereselor unor straturi ale burgheziei franceze.

MONGOLIA (Republica Populară Mongolă, R.P.M.) — situată în nordul Asiei centrale, se mărginește cu U.R.S.S. și China. *Suprafața:* 1.531.000 km²; *populația:* circa 1.000.000 (1956), în majoritate mongoli (peste 90%), precum și cazahi, tuvini, chinezi etc. Capitala: Ulan-Bator; alte orașe: Cioibalsan, Altan-Bulak, Under-Han, Suhe-Bator, Țeterleg.

Din 1911, Mongolia exterioară a făcut parte din China cu drept de stat autonom. În realitate era o semicolonie a statelor imperialiste, care, cu sprijinul puternicilor feudali clericali și laici, au aservit poporul mongol. În urma revoluției populare din 1921 și a eliberării țării

de intervenționiștii străini, cu ajutorul Armatei Roșii, Mongolia și-a cucerit independența. În 1921 a fost constituit un guvern popular provizoriu, iar în 1924 a fost înlăturată monarhia și proclamată Republica Populară Mongolă.

Înainte de revoluția din 1921, Mongolia era una dintre cele mai înapoiate țări ale Orientului. Diviziunea socială a muncii era aproape inexistentă; agricultura nu se dezvoltase ca o ramură de sine stătătoare a economiei, iar creșterea animalelor era unilaterală (urmărea exclusiv producția de carne); industria nu era reprezentată decît prin cîteva zeci de mici ateliere meșteșugărești. Victoria revoluției populare a contribuit la dezvoltarea economiei naționale a Mongoliei.

În Mongolia predomină sistemul creșterii nomade a animalelor, dar după revoluție structura sa economică-socială s-a schimbat radical. A fost complet lichidat tipul de gospodărie feudală-iobăgistă și mănăstirească care predomina în economia Mongoliei. În economia națională a R.P.M. există două sectoare: sectorul socialist și cel al micii producții de mărfuri. Proprietatea de stat (pămîntul și subsolul, pădurile, apele, marile întreprinderi) și proprietatea cooperatistă alcătuiesc sectorul socialist. În 1956 gospodăriile țărănești individuale posedau 86% din șeptel.

Dovadă a avîntului general luat de creșterea animalelor — baza economiei țării — este faptul că sub regimul popular șeptelul a crescut de aproape 2 ori și totodată a sporit și productivitatea sa. Din punct de vedere al numărului de animale pe cap de locuitor, R.P.M. ocupă primul loc în lume.

Producția vegetală este a doua ca importanță ramură a agriculturii R.P.M. Principalele culturi sînt: grîul, orzul, ovăzul, meiul. Se aplică irigarea artificială. Un rol însemnat în agricultură, și mai ales în cultura plantelor, îl au gospodăriile de stat și asociațiile de producție țărănești, cea mai simplă formă a cooperației de producție.

Industria Mongoliei este axată în special pe prelucrarea produselor animale. Cele mai mari întreprinderi sînt: combinatul industrial „Cioibalsan", combinatul de carne de la Ulan-Bator, fabricile de spălat lînă de la Ulan-Bator și Hadhal etc. A fost creată o industrie extractivă, cele mai mari întreprinderi de acest gen sînt minele de cărbuni de la Nalaih. În 1954, volumul producției industriale a crescut față de 1934 de 17 ori. În 1955 a fost construită linia ferată Ulan-Bator—Dzamîn-Ude, care leagă R.P.M. cu U.R.S.S. și China.

Alături de industria de stat, care dă 81,4% din totalul producției industriale, există și cooperația meșteșugărească. Comerțul interior și exterior e concentrat în mîna statului, capitalului privat revenindu-i numai circa 4% din circulația mărfurilor.

Sub regimul popular, analfabetismul a fost lichidat în proporție de 99%. Astăzi funcționează peste 400 de școli elementare, 15 școli medii tehnice, o universitate de stat, un institut pedagogic, o școală superioară de partid, o universitate serală de marxism-leninism. Munca științifică și de cercetare este îndrumată de un comitet al științelor. Înainte de revoluție nu existau în Mongolia nici medici, nici spitale; în 1954 existau 37 de spitale și 444 de puncte sanitare.

R.P.M. este un stat socialist. Organul suprem al puterii de stat este Marele Hural (Sfat) popular, ales pe termen de trei ani, prin vot universal, direct, egal și secret. Puterea locală este deținută de hurale de deputați ai oamenilor muncii. Organul executiv suprem al puterii de stat este Consiliul de Miniștri al R.P.M. Președintele Consiliului de Miniștri este I. *Țedenbal.* Forța conducătoare și îndrumătoare este *Partidul popular revoluționar mongol.*

Un rol de seamă în viața socială îl au sindicatele, Uniunea revoluționară a tineretului și alte organizații de masă.

MONISM — doctrină filozofică care, în opoziție cu *dualismul*, explică fenomenele naturii și societății pornind de la un singur principiu. Există un monism materialist și unul idealist. Primul consideră că singurul principiu a tot ce există este materia, iar celălalt — spiritul. Monismul idealist este justificarea directă a religiei și a clericalismului. Monismul materialist pornește de la ideea că, prin natura sa, lumea este materială, că toate fenomenele din lume sînt forme diferite ale materiei în mișcare. Forma superioară a filozofiei moniste este materialismul dialectic și cel istoric.

MONOPOLUL COMERȚULUI EXTERIOR — principala formă de legătură economică între un stat socialist și celelalte state, toate operațiile comerciale cu străinătatea făcîndu-se, în numele statului, de către un organ special împuternicit în acest scop (în U.R.S.S. — de Ministerul comerțului exterior). Monopolul comerțului exterior a fost introdus în U.R.S.S. prin decretul guvernului sovietic din 22 aprilie 1918 și consfințit prin art. 14 al Constituției, în care se arată că Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste — reprezentată prin organele ei supreme și organele administrației de stat — duce comerțul exterior pe bază de monopol de stat. Pornind de la sarcina de a dezvolta economia națională, Statul sovietic stabilește prin planul de import-export cantitățile de produse ce pot fi exportate și necesarul de import. Monopolul comerțului exterior apără piața U.R.S.S. de pătrunderea capitalului străin și contribuie la întărirea puterii economice a Uniunii Sovietice. Majoritatea țărilor de democrație populară au introdus și ele monopolul comerțului exterior, el fiind o condiție importantă a dezvoltării economiei lor, contribuind la dezvoltarea legăturilor economice dintre țările socialiste.

MONOPOLURI CAPITALISTE — alianțe, acorduri sau uniuni ale capitaliștilor; ele iau ființă atunci cînd există un înalt nivel de concentrare a producției și a capitalului, iar în perioada *imperialismului* domină economia și politica țărilor capitaliste.

Înlocuirea liberei concurențe prin monopoluri este esența economică a capitalismului monopolist, adică a imperialismului. În toate ramurile economiei capitaliste (industrie, transporturi, finanțe și comerț) s-au constituit mari monopoluri și ele concentrează în mîna lor producția și desfacerea unei însemnate părți a produselor uneia sau mai multor ramuri economice, precum și finanțarea industriei și a comerțului. Dezvoltarea monopolurilor industriale și bancare, precum și fuzionarea lor duc la formarea capitalului financiar, a *oligarhiei financiare*.

Există următoarele forme principale de monopoluri capitaliste: carteluri, sindicate, concerne și trusturi. Cartelurile sînt înțelegeri intervenite între diferite mari întreprinderi producătoare de mărfuri mai mult sau mai puțin de același fel; acordurile de cartel prevăd împărțirea pieților de desfacere, volumul producției, nivelul prețurilor etc. Sindicatele sînt organizații de vînzare în comun a mărfurilor și uneori de achiziționare de materii prime, avînd drept scop stabilirea unor prețuri de monopol. Trusturile sînt monopoluri la care proprietatea asupra tuturor întreprinderilor este unificată, iar proprietarii acestora obțin, în calitate de acționari ai trustului, profituri în raport cu capitalul investit. Trusturile fac adesea parte din uniuni mai largi — concerne. Concernele grupează, pe bază de dependență financiară comună față de un anumit grup de mari capitaliști, o serie de întreprinderi aparținînd diferitelor ramuri economice (întreprinderi industriale, firme comerciale,

bănci, societăți comerciale și de asigurare).

Monopolurile pătrund în toate domeniile economiei capitaliste. Distrugînd și înghițind pe concurenții lor mai slabi, marile monopoluri din țările capitaliste acaparează controlul asupra principalelor ramuri industriale. Astfel, în S.U.A. existau în 1949 circa 80.000 de uniuni capitaliste în 452 de ramuri industriale. Dintre aceste uniuni, patru din cele mai mari societăți controlau peste jumătate din întreaga producție a 150 de ramuri industriale și peste 75% din producția a 46 de ramuri industriale. La rîndul lor, majoritatea monopolurilor americane se află sub controlul a 8 grupuri financiare. Din cele 70 de *societăți pe acțiuni* americane, avînd fiecare un capital de cel puțin 1 miliard de dolari, grupul Morgan controlează în întregime 12 societăți și parțial 9; grupul Rockefeller — 9 societăți; grupul du Pont — 3; grupul Kuhn-Loeb — 3 societăți pe acțiuni etc.

Stăpîne în economia țărilor capitaliste, monopolurile țin în mîna lor și statul capitalist, al cărui aparat și-l subordonează. Principalele posturi în organele de stat sînt deținute de reprezentanți ai monopolurilor, directori ai consiliilor de administrație a diferitelor corporații financiare și industriale. În goana după profituri, monopolurile exercită o presiune organizată asupra clasei muncitoare, intensificînd considerabil exploatarea acesteia; ele fixează prețuri ridicate la mărfurile produse de ele și prețuri scăzute la cele achiziționate de la țărani și de la capitaliștii mici și mijlocii. În goană după surse de materii prime și forță de muncă ieftină, monopolurile capitaliste își exportă capitalurile în special în țările coloniale și dependente.

Există nu numai monopoluri naționale, dar și internaționale — uniuni internaționale, a căror principală formă sînt cartelurile internaționale. Monopolurile internaționale reprezintă o nouă și superioară treaptă de concentrare pe scară mondială a capitalului și a producției. Monopolurile capitaliste exploatează deci nu numai populația propriei lor țări, dar și alte popoare.

Monopolurile capitaliste nu înlătură, ci, dimpotrivă, intensifică concurența. Se dă o permanentă luptă atît între monopoluri și *outsideri*, cît și între diferitele monopoluri și, în sfîrșit, în cadrul monopolului. Lupta monopolurilor capitaliste pentru reîmpărțirea lumii, pentru cucerirea de piețe de desfacere, surse de materii prime și sfere de investiție a capitalului duce la agravarea încordării internaționale, la conflicte militare între statele imperialiste. Pentru a-și asigura profituri cît mai mari, monopolurile nu luptă numai împotriva drepturilor vitale ale clasei muncitoare, dar ruinează și pe micii proprietari, lezînd interesele păturilor de mijloc ale burgheziei, ceea ce creează premisele sociale pentru dezvoltarea unei largi mișcări democratice împotriva dictaturii monopolurilor, pentru pace și libertăți democratice.

MONOTEISM — recunoașterea existenței unui singur dumnezeu. Majoritatea religiilor contemporane sînt monoteiste. Monoteismul s-a format în societatea sclavagistă din religiile politeiste (cu mai mulți zei) ale perioadei de descompunere a orînduirii comunei primitive (vezi *Politeism*). Monoteismul a oglindit într-o formă fantastică schimbările ce s-au produs în viața socială — **apariția** proprietății private, a claselor și a statului. O dată cu formarea statului și cu apariția împăraților, oamenii au început să-și facă reprezentări despre împărați cerești. Marxism-leninismul respinge orice religie, inclusiv cea monoteistă, ca potrivnică științei și progresului.

MONROE, doctrina — vezi *Doctrina Monroe*.

MORALĂ — sau moralitate — una dintre formele conștiinței sociale,

totalitatea normelor, principiilor și regulilor, supuse evoluției istorice, care reglementează comportarea oamenilor, atît față de ceilalți oameni, cît și față de societate, iar în societatea împărțită în clase reglementează și atitudinea față de clasa lor sau de partidul căruia îi aparțin și față de clasele și partidele dușmane.

Spre deosebire de normele de drept, care reglementează și ele raporturi între oameni, dar sînt întărite prin sancțiunea coercitivă a statului, normele morale se sprijină pe forța opiniei publice, pe convingere lăuntrică, pe forța obiceiului. Categoriile moralei sînt noțiunile de bine și rău, de datorie și dreptate, de conștiință și onoare etc.

Morala oglindește condițiile vieții materiale a societății, concretizate sub forma anumitor reguli de comportare a oamenilor. În societatea împărțită în clase antagoniste, fiecare dintre aceste clase își elaborează norme de comportare proprii, care exprimă interesele ei. Într-o asemenea societate, morala dominantă este cea a clasei guvernante. De aceea în sclavagism, feudalism și capitalism morala dominantă justifică viața parazitară și trîndăvia claselor cîrmuitoare.

Pe baza antagonismului de clasă, a proprietății capitaliste private și a concurenței generale au luat naștere asemenea reguli ale moralei burgheze ca „omul este un lup pentru semenii lui", „pe cel care cade, împinge-l", „fiecare pentru sine, dumnezeu pentru toți" etc. Această morală propovăduiește drept supremă virtute respectul față de proprietatea privată, față de statul și de legalitatea burgheză și cere oamenilor muncii umilință și supunere, docilitate și blîndețe.

Moralei burgheze i se opune **morala comunistă**, al cărei exponent în societatea capitalistă este proletariatul. Principiul fundamental al moralei comuniste este lupta împotriva oricărei forme de asuprire a omului de către om, lupta pentru eliberarea de exploatare a tuturor oamenilor muncii — fără deosebire de rasă și naționalitate — lupta pentru comunism. Din punctul de vedere al moralei comuniste, este moral tot ce contribuie la victoria și întărirea societății noi, comuniste. În societatea socialistă, morala oglindește relațiile de colaborare și ajutor reciproc dintre oamenii eliberați de exploatare. Morala comunistă înfierează pe trîndavi, pe cei care încearcă să se sustragă de la muncă și să trăiască pe seama altora. Una dintre principalele caracteristici ale moralei comuniste este internaționalismul — respectul și atitudinea frățească față de toate popoarele, națiunile și rasele. Această trăsătură a moralei comuniste rezultă din însăși natura internaționalistă a clasei muncitoare și a societății socialiste.

MORATORIU — 1) amînarea plăților, stabilită de guvern pe un anumit termen în urma unei situații excepționale (război, criză, calamitate naturală etc.). 2) În economia capitalistă: amînarea de plată a datoriilor unui debitor, acordată înainte sau după declararea lui în stare de faliment.

MOSCOVA — capitala Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și a Republicii Sovietice Federative Socialiste Ruse; centrul politic, administrativ, economic și cultural al țării; nod feroviar, port la cinci mări, unul dintre cele mai vechi orașe ruse. *Populația:* 4.847.000 (1956), fără comunele suburbane.

În cronici Moscova este pentru prima oară pomenită în 1147. Pe atunci era încă un sat aparținînd unui cneaz. În 1156, Moscova a fost împrejmuită cu ziduri și transformată în „oraș", adică în cetate. Așezată în centrul regiunilor rusești, Moscova a devenit capitala unuia dintre cele mai puternice cnezate ruse, ajungînd în 1328 capitala unui mare cnezat.

La sfîrșitul secolului al XIV-lea, cnezatul Moscovei devenise atît de puternic, încît, sub cneazul Dmitrii Donskoi s-a putut ridica pe față

împotriva jugului tătaro-mongol. În cea de-a doua jumătate a secolului al XV-lea, Moscova a devenit capitala statului rus unitar.

După mutarea capitalei la Petersburg (începutul secolului al XVIII-lea), Moscova a rămas unul dintre cele mai mari centre economice şi culturale.

O dată cu creşterea industriei, a crescut şi proletariatul moscovit, care începu lupta revoluţionară împotriva autocraţiei şi a capitaliştilor. În deceniul al 9-lea al secolului al XIX-lea au apărut primele cercuri muncitoreşti marxiste. În ianuarie 1905, ca răspuns la reprimarea sîngeroasă a demonstraţiei paşnice din Petersburg, muncitorii Moscovei au declarat grevă. În noiembrie 1905 a fost creat un Soviet de deputaţi ai muncitorilor, condus de bolşevici. Insurecţia armată de la Moscova (decembrie 1905) a fost momentul culminant al *revoluţiei din 1905—1907*. Alături de proletariatul Petrogradului, proletariatul Moscovei a păşit în primele rînduri ale luptătorilor pentru victoria revoluţiei socialiste. Greva declarată de proletariatul din Moscova în august 1917 a jucat un rol important în înfrîngerea contrarevoluţiei. În Octombrie 1917, muncitorii şi soldaţii răsculaţi au luptat cu îndîrjire împotriva albgardiştilor. La 3 (16) noiembrie un detaşament format din gardişti roşii, muncitori şi soldaţi a luat cu asalt Kremlinul. Cucerirea Kremlinului a însemnat desăvîrşirea victoriei revoluţiei la Moscova.

În martie 1918, guvernul sovietic s-a mutat la Moscova. O dată cu constituirea U.R.S.S., în 1922, Moscova a devenit capitala Uniunii Sovietice, centrul politic al ţării. La Moscova îşi au sediul organele supreme ale puterii de stat şi administrative — Sovietul Suprem al U.R.S.S., Consiliul de Miniştri al U.R.S.S., precum şi C.C. al P.C.U.S. şi organele centrale de conducere ale organizaţiilor obşteşti sovietice.

În timpul cincinalelor, capitala U.R.S.S. s-a transformat, devenind de nerecunoscut. Au fost reconstruite şi extinse vechile uzine şi au fost creaţi zeci de noi giganţi industriali. Mari întreprinderi ale industriei constructoare de maşini (de automobile, de maşini-unelte, de rulmenţi cu bile, electrotehnice etc.) înzestrează economia naţională a ţării cu utilaj tehnic modern. A fost creată o industrie chimică şi au fost mult dezvoltate ramurile industriei uşoare (textilă, de confecţii şi de încălţăminte) şi alimentare. La Moscova a fost creată o puternică bază industrială pentru producţia materialelor de construcţie şi a pieselor prefabricate de construcţie.

O parte însemnată din producţia industrială a ţării este livrată de întreprinderile din oraşul şi regiunea Moscova. În anii Puterii sovietice, producţia globală a industriei Moscovei a crescut de 57 ori, iar producţia industriei constructoare de maşini — de peste 100 ori. Întreprinderile fruntaşe din Moscova sînt iniţiatorii întrecerii socialiste pentru ridicarea continuă a productivităţii muncii.

Moscova este cel mai mare nod de comunicaţii din U.R.S.S., centrul de încrucişare a unsprezece linii ferate şi a multor autostrăzi. Numeroase linii aeriene pornesc din Moscova spre diferitele regiuni ale U.R.S.S. şi în străinătate. A fost construit un aeroport central în Moscova şi cîteva aeroporturi în împrejurimile oraşului (Bîkov, Vnukovo etc.). Pe rîul Moscova au fost construite instalaţii hidrotehnice care fac parte din sistemul canalului Moscova. Prin deschiderea canalului navigabil Volga-Don „V. I Lenin", Moscova a devenit în 1952 port la cinci mări.

Conform planului general de reconstrucţie pe anii 1951—1960, Moscova se transformă într-unul dintre cele mai frumoase şi mai bine amenajate oraşe din lume.

Moscova este cel mai mare centru cultural al U.R.S.S. Aici îşi au sediul

Academia de ştiinţe a U.R.S.S. şi o serie de academii de ramură. Numărul instituţiilor culturale şi ştiinţifice creşte neîncetat. La Moscova există peste 650 de şcoli, 90 de institute de învăţămînt superior (inclusiv cele fără frecvenţă); peste 200 de diferite institute de cercetări ştiinţifice; 34 de teatre (printre care cele mai vechi din ţară: Teatrul Mare Academic, Teatrul Mic Academic, Teatrul de artă „M. Gorki"), sute de cluburi, muzee, printre care Muzeul central „V. I. Lenin", Muzeul Revoluţiei, Galeria de stat „Treteakov", tezaur al artei plastice naţionale ruse, Muzeul artelor plastice „Puşkin", Muzeul istoric, Muzeul politehnic. Tot aici se găseşte Biblioteca de stat „V. I. Lenin", precum şi două expoziţii unionale permanente — cea agricolă şi cea industrială.

La Moscova apar zeci de ziare centrale şi multe reviste politice, ştiinţifice şi artistice-literare.

La 7 septembrie 1947, întreaga ţară a sărbătorit cu mari solemnităţi jubileul de 800 de ani al capitalei. Pentru marile merite ale Moscovei, guvernul sovietic a decorat oraşul cu Ordinul „Lenin".

MOSKALENKO Kiril Semeonovici (n. 1902) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut într-o familie de ţărani în satul Grişino, raionul Krasnoarmeisk, regiunea Stalin. În 1920—1921 a participat la luptele din Ucraina împotriva bandelor albgardiste şi împotriva celor ale lui Mahno. În 1922 a absolvit şcoala militară unificată de la Harkov. În 1928 a absolvit cursurile de perfecţionare pentru comandanţi, care funcţionau pe lîngă Academia de artilerie „F. E. Dzerjinski". La începutul Războiului pentru Apărarea Patriei a comandat pe frontul de sud-vest o brigadă motorizată. Apoi a comandat un corp de armată de infanterie şi unul de cavalerie şi a fost adjunct de comandant de armată. Din ianuarie 1942 şi pînă la sfîrşitul războiului a comandat armate pe fronturile de sud-vest, Stalingrad, Voronej, 1 ucrainean şi 4 ucrainean. În 1953 a fost numit comandant al trupelor din regiunea militară Moscova. În 1955, Moskalenko a primit gradul de mareşal al Uniunii Sovietice.

Este membru al P.C.U.S. din 1926. La Congresul al XX-lea al partidului a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Moskalenko este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

MOŞIERI — proprietari de pămînt, clasa dominantă a societăţii feudale. În feudalism moşierul feudal era proprietarul principalului mijloc de producţie — pămîntul — şi proprietarul necomplet al producătorului direct — ţăranul iobag —, pe care-l putea vinde sau cumpăra. Moşierul dădea ţăranilor iobagi o parte din pămîntul său sub formă de „lot" ţărănesc. În schimb, ţăranii erau obligaţi să muncească pentru moşier: fie că lucrau pămîntul acestuia cu uneltele şi vitele lor, fie că dădeau moşierului o parte însemnată din recolta lor (în natură sau în bani). Răscoalele ţărăneşti îndreptate împotriva asupririi feudale au contribuit la zdruncinarea temeliilor feudalismului şi, în cele din urmă, au dus la desfiinţarea iobăgiei. În multe ţări proprietatea moşierească asupra pămîntului nu a fost însă desfiinţată. De aceea s-a menţinut în capitalism, alături de forma capitalistă a exploatării oamenilor muncii, şi exploatarea ţăranilor de către moşieri. În Rusia, după reforma din 1861, ţăranii, jefuiţi cu ocazia „eliberării", au fost nevoiţi să arendeze pămînt de la moşieri.

Existenţa proprietăţii moşiereşti condamnă gospodăria ţărănească la mizerie şi împiedică dezvoltarea forţelor de producţie. La începutul secolului al XX-lea, 10.500.000 de gospodării ţărăneşti din Rusia ţaristă posedau 75.000.000 de deseatine de pămînt, iar 30.000 de moşieri posedau 70.000.000 de deseatine. În Rusia ţaristă moşierii erau clasa politiceşte

dominantă, principalul bastion al autocrației. Abia după Revoluția din Octombrie clasa moșierilor a fost lichidată, iar țărănimea a primit peste 150.000.000 de deseatine din fostele pămînturi moșierești, domeniale și mănăstirești.

În toate țările în care predomină proprietatea funciară moșierească (Italia, Spania, Turcia, țările Americii latine ș.a.), moșierii sînt sprijinul reacțiunii. Moșierii prusaci — junkerii — au fost unul dintre principalii stîlpi ai fascismului german, iar moșierii japonezi au format cadrele de bază ale clicii militare japoneze.

Una dintre cele mai de seamă transformări înfăptuite în țările care după cel de-al doilea război mondial au pășit pe calea dezvoltării socialiste au fost *reformele agrare*, care au lichidat moșierimea ca clasă.

MOZAMBIC — colonie a Portugaliei în sud-estul Africii. Se mărginește cu Tanganica, Federația Rodezici și a Niasei, Suazi și Uniunea Sud-Africană. *Suprafața:* 783.000 km²; *populația:* 6.100.000 (1956), bantu. Centrul administrativ: Laurenço-Marquès. Economia se bazează pe producția pentru export a trestiei de zahăr, a nucilor de cocos, arahidelor și bumbacului (majoritatea plantațiilor aparțin englezilor). Se extrage huilă, bauxită, minereu de uraniu, aur. În industria Mozambicului predomină capitalul portughez. Pe lîngă faptul că țăranii și muncitorii agricoli sînt crunt exploatați, autoritățile coloniale trimit cu forța populația băștinașă în Uniunea Sud-Africană pentru a lucra în mine.

M.R.P. („Mișcarea Republicană Populară") — partid catolic francez. Înființat în 1944, prin fuziunea „Partidului democrat-creștin popular" cu o serie de organizații catolice burgheze de dreapta. Liderii partidului sînt: Robert Schuman, Pierre Pflimlin și Georges Bidault.

Strîns legată de Vatican și de capitalul monopolist francez și american, M.R.P. a devenit după cel de-al doilea război mondial unul din principalele partide politice ale marii burghezii. bucurîndu-se de o oarecare influență în rîndurile micii burghezii orășenești, ale țărănimii și ale muncitorilor catolici înapoiați. Participînd după război la guvern, conducătorii M.R.P. au împiedicat efectuarea de transformări democratice. Politica conducerii M.R.P. provoacă nemulțumiri printre membrii de rînd și unele grupuri din partid.

MUHITDINOV Nuritdin Akramovici (n. 1917) — membru al Prezidiului și secretar al C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut într-o familie de țărani săraci, într-o suburbie a orașului Taşkent. A absolvit Institutul cooperatist unional și a urmat la Moscova cursurile pedagogice ale Uniunii centrale a cooperativelor de consum. În 1939 a fost chemat în Armata Sovietică. Anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei i-a făcut pe front. În 1942 a intrat în partidul comunist. În 1946 a lucrat ca lector al C.C. al P.C. din Uzbechistan. În 1947 a fost secretar pentru propagandă și agitație, iar din octombrie 1948 — prim-secretar al Comitetului regional de partid Namangan. La Congresul al X-lea al Partidului Comunist din Uzbechistan a fost ales membru al C.C. al P.C. din Uzbechistan. A lucrat ca secretar al C.C. al P.C. al Uzbechistanului, ca secretar al Comitetului regional de partid Taşkent, a fost președinte al Consiliului de Miniștri al R.S.S. Uzbece și apoi prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al R.S.S. Uzbece. La Congresul al XIX-lea a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. În decembrie 1955 a fost ales prim-secretar al C.C. al P.C. din Uzbechistan. După Congresul al XX-lea este membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. În decembrie 1957 a fost ales membru al Prezidiului și secretar al C.C. al P.C.U.S. Muhitdinov este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

MUNCĂ — activitate a omului îndreptată spre un scop în procesul căreia el modifică şi adaptează obiectele din natură pentru satisfacerea trebuinţelor lui. Munca este o condiţie fundamentală a existenţei societăţii omeneşti. În procesul muncii s-au dezvoltat omul şi societatea omenească, s-au perfecţionat uneltele cu ajutorul cărora este supusă natura.

Procesul muncii presupune, în primul rînd, cheltuirea de forţă de muncă, sau munca însăşi, în al doilea rînd, obiectul asupra căruia acţionează munca, sau obiectul muncii, şi, în al treilea rînd, uneltele cu care omul acţionează asupra obiectului muncii — uneltele de muncă. În diferitele etape istorice ale dezvoltării societăţii, unirea forţei de muncă cu mijloacele de producţie (uneltele de muncă şi obiectele muncii) are loc în mod diferit, în conformitate cu predominarea cutărei sau cutărei forme de proprietate. De aceea munca ia forme diferite. În orînduirea comunei primitive munca avea caracter de muncă colectivă a membrilor ginţii, tribului, comunităţii, în societatea sclavagistă — de muncă de sclav, în societatea feudală — de muncă forţată a ţăranilor iobagi, în capitalism — de muncă salariată. În capitalism, forţa de muncă a oamenilor lipsiţi de mijloace de producţie devine *marfă*. Această marfă este cumpărată de capitalişti, care o folosesc pentru a-şi însuşi *plusvaloarea* creată de muncitori. În societatea sclavagistă, în cea feudală şi în cea capitalistă rezultatele muncii producătorilor direcţi sînt însuşite de paraziţi, aici are loc exploatarea omului de către om.

În societatea socialistă este lichidată proprietatea privată asupra mijloacelor de producţie, este desfiinţată exploatarea omului de către om. Oamenii muncii, stăpîni pe mijloacele de producţie, lucrează pentru societatea lor, pentru ei. Dintr-un izvor de îmbogăţire a claselor exploatatoare, munca devine baza creşterii puterii ţării socialiste, a ridicării nivelului de trai material şi cultural al oamenilor muncii. Statul socialist dă o înaltă apreciere meritelor oamenilor muncii, conferind celor mai buni lucrători ordine şi medalii, acordîndu-le titluri de onoare (în U.R.S.S. — titlul de Erou al Muncii Socialiste). Statul socialist se îngrijeşte prin toate mijloacele de îmbunătăţirea condiţiilor de muncă, introducînd pe scară largă mijloace tehnice perfecţionate în producţie şi asigurînd securitatea muncii. Situaţia nouă a oamenilor muncii şi caracterul nou al muncii determină şi o atitudine nouă, socialistă, faţă de muncă, determină apariţia *întrecerii socialiste*.

MUNCĂ ÎN DIJMĂ — munca neplătită prestată de ţărani pe pămîntul moşierilor. Sistem de gospodărire care a căpătat o largă răspîndire în Rusia după reforma din 1861 şi care îmbina trăsăturile *clăcii* şi ale sistemului capitalist. Ţăranii erau nevoiţi să arendeze pămînt de la moşieri; în afară de arenda în bani pe care moşierii o luau de la ţărani, ei îi obligau adesea să lucreze gratuit, cu uneltele şi caii lor, o anumită parte a pămîntului moşieresc. Munca în dijmă s-a menţinut pînă la Revoluţia din Octombrie. Într-o serie de ţări capitaliste, munca în dijmă continuă să existe sub cele mai felurite forme pînă în prezent.

MUNCĂ SALARIATĂ — forma predominantă de muncă în societatea capitalistă, unde burghezia deţine proprietatea asupra uneltelor şi mijloacelor de producţie, iar muncitorii, pentru a putea trăi, sînt nevoiţi să-şi vîndă forţa de muncă ca pe o marfă.

Pentru apariţia muncii salariate sînt necesare două condiţii istorice principale: acumularea de bogăţii — concentrarea mijloacelor de producţie în mîinile unui mic număr de oameni, capitaliştii, şi formarea unei mase de oameni neavuţi, personal liberi, dar în acelaşi timp lipsiţi de mijloace de producţie. Posesori ai mijloacelor de producţie, capitaliştii exploatează pe

muncitori pentru a stoarce *plus-valoare*. Totala dependență economică a muncitorului față de proprietarul mijloacelor de producție transformă munca salariată într-o sclavie salariată, iar pe muncitor în sclav salariat al capitalului. Toate acestea determină contradicția antagonistă dintre muncă și capital, contradicție care se ascute tot mai mult pe măsura dezvoltării capitalismului.

În socialism nu se poate vorbi de munca salariată în accepțiunea pe care o are termenul în capitalism. În socialism forța de muncă nu este o marfă. Baza societății socialiste o constituie proprietatea socială asupra mijloacelor de producție; muncitorul nu lucrează pentru capitaliști, ci pentru sine, pentru clasa sa, pentru întreaga societate.

„MUNDO OBRERO" („Lumea muncitorească") — Organ Central al Partidului Comunist Spaniol, înființat în noiembrie 1931; din 1939 apare ilegal.

MUNICIPALITATE — în statele burgheze: administrația unui oraș mare.

MÜNNICH Ferenc (n. 1886) — președintele guvernului muncitoresc-țărănesc revoluționar al Republicii Populare Ungare, membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar.

A studiat dreptul. În 1914 a fost înrolat în armata activă și în 1915 a căzut prizonier pe frontul rus. În Siberia a intrat în legătură cu bolșevicii deportați acolo, venind astfel în contact cu ideile marxismului. A făcut propagandă revoluționară în lagărul de prizonieri de la Tomsk. În toamna anului 1917 a format din foști prizonieri de război un detașament care a luptat în rîndurile Gărzii roșii și a participat la luptele împotriva albgardiștilor și interviniștilor. În 1918, Münnich s-a întors în Ungaria și a participat activ la crearea Partidului Comunist Ungar. După proclamarea Republicii Sovietice Ungare (1919), a ocupat posturile de comisar de divizie și de șef al direcției politice a Armatei Roșii Ungare. După înfrîngerea Republicii Sovietice Ungare a emigrat și a participat la mișcarea muncitorească din Austria, Germania și alte țări. În 1936—1939 a fost în Spania, ocupînd postul de șef de stat-major și apoi de comandant al brigăzii a XI-a Internaționale. În 1941—1945 a luptat în Armata Sovietică. În septembrie 1945 s-a întors în Ungaria și a participat activ la făurirea republicii populare. A fost ministru plenipotențiar al Ungariei în Finlanda, ambasador în Bulgaria, U.R.S.S. și Iugoslavia. În perioada rebeliunii contrarevoluționare, Münnich a fost unul din organizatorii luptei poporului ungar împotriva puciștilor fasciști. Cu participarea lui activă s-a constituit guvernul muncitoresc-țărănesc revoluționar. Din noiembrie 1956 pînă în februarie 1957 a ocupat postul de vicepreședinte al guvernului și ministru al forțelor armate și al securității publice. În februarie 1957 a devenit prim-vicepreședinte, iar în ianuarie 1958 președinte al guvernului muncitoresc-țărănesc revoluționar.

MUNTELE (sau montagnarzii) — grupare revoluționară democratică (vezi *Iacobini)* în Convenția națională în timpul *revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea;* ei au căpătat această denumire datorită faptului că în sala de ședințe a Convenției ocupau locurile de sus.

În timpul *revoluției din 1848—1849* reprezentanții micii burghezii radicale din Adunarea constituantă din Franța își ziceau de asemenea „Partidul montagnarzilor"; în realitate însă ei nu erau, după cum spunea Marx, decît „o parodie a vechii Montagne", deoarece se caracterizau prin ura față de masele populare, prin lașitate și cretinism parlamentar.

„MUSSAVAT" — partid naționalist contrarevoluționar al marii burghezii, al moșierilor și al clerului reacționar din Azerbaigean, înființat în 1912 la Baku. „Mussavat" a spriji-

nit fără rezerve politica țaristă în Azerbaigean și a fost în timpul războiului civil principala forță a contrarevoluției. Cu sprijinul intervenționiștilor turci (iar apoi cu cel al englezilor), mussavatiștii au acaparat în 1918 puterea. Prin eforturile comune ale oamenilor muncii din Azerbaigean și ale Armatei Roșii, guvernul mussavatist a fost răsturnat în aprilie 1920, iar în Azerbaigean a fost instaurată Puterea sovietică.

N

„NARODNAIA VOLEA“ — vezi *Narodnicism*.

NARODNICISM — curent social mic-burghez, apărut în Rusia după înfăptuirea *„Reformei țărănești“ din 1861*. El oglindea protestul țărănimii împotriva jugului moșierilor și a rămășițelor iobăgiei. Ideologii narodnicismului au fost P. Lavrov, M. Bakunin (mai tîrziu conducător al anarhiștilor), P. Tkacev etc.

Narodnicii considerau țărănimea drept principala forță revoluționară. Negînd legitatea dezvoltării capitalismului în Rusia, narodnicii socoteau imposibilă creșterea clasei muncitoare și ca atare nu recunoșteau rolul ei hotărîtor în lupta revoluționară. Starea de înapoiere economică a Rusiei a fost fondul social pe care au apărut teoriile utopice despre viitoarea orînduire socialistă pentru a cărei instaurare ar fi suficientă mișcarea țărănească a *obștei* ruseți, fără a fi nevoie de o mișcare muncitorească, de dictatura proletariatului. Narodnicii susțineau că istoria e făurită de „conducători“, de personalități de seamă, de „eroi“, pe care masele, „gloata“, poporul îi urmează orbește.

Crezînd în posibilitatea unei revoluții sociale țărănești, narodnicii din deceniul al 8-lea al secolului trecut — tineri intelectuali raznocinți — îmbrăcau straie țărănești și mergeau la sate, „în popor“ (de unde și denumirea de „narodnici“) pentru a-l ridica la luptă împotriva țarismului. Dar practica „mersului în popor“ a infirmat ideile narodniciste despre instinctele „comuniste“ ale țăranilor din obștii. În urma dezvoltării capitalismului, obștea, considerată de ei drept germene al socialismului, se diferenția rapid în chiaburi și țărani săraci. Țăranii nu i-au urmat pe narodnici, iar aceștia au hotărît să continue lupta împotriva autocrației țariste cu propriile lor forțe, fără popor.

În 1876 a luat ființă la Petersburg organizația narodnică centrală ilegală „Zemlea i volea“, care revendica lucrul cel mai scump țărănimii — pămînt și libertate. Dîndu-și seama de insuccesul propagandei lor în rîndurile țărănimii, membrii asociației „Zemlea i volea“ au trecut la luptă politică, adoptînd ca principală metodă de luptă teroarea individuală, ceea ce a dus la divergențe între membrii organizației. În 1879 s-a produs o sciziune în sînul organizației „Zemlea i volea“. S-au format două organizații: „Ciornii peredel“ și „Narodnaia volea“. Membrii celei dintîi cereau ca pămîntul să fie împărțit țăranilor săraci. Din această organizație făceau parte partizanii vechii tactici ai organizației „Zemlea i volea“, potrivnici luptei politice și terorismului. În fruntea ei erau G. *Plehanov*, P. Akselrod, V. Zasulici etc. O parte din membrii organizației „Ciornii peredel“ a plecat în 1889 în străinătate, unde, ulterior, au aderat la marxism (vezi *Grupul „Eliberarea muncii“)*. Organizația „Ciornii peredel“ și-a încetat existența în 1882. Partizanii tacticii teroriste au creat organizația „Narodnaia volea“. Cei mai de seamă militanți ai ei au

fost A. Jeleabov, S. Perovskaia, A. Mihailov, V. Figner, N. Morozov etc. Membrii organizației „Narodnaia volea" socoteau că un mic grup de intelectuali complotiști va putea răsturna absolutismul. La 1 martie 1881, ei l-au asasinat pe țarul Alexandru al II-lea. „Narodnaia volea" a fost însă zdrobită de guvernul țarist.

Prin uciderea — inutilă pentru revoluție — a unor reprezentanți izolați ai claselor exploatatoare, tactica teroarei individuale abătea atenția oamenilor muncii de la lupta împotriva claselor exploatatoare. Dar cu toată slăbiciunea pozițiilor lor politice și ideologice, înainte de apariția grupurilor marxiste narodnicii au fost cei care au depus în Rusia o activitate revoluționară. Planurile utopice ale narodnicilor din deceniul al 8-lea și al 9-lea al secolului trecut conțineau și un element progresist, „un element distrugător față de medievalism" (Lenin), față de rămășițele iobăgiei, față de absolutismul țarist. În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, narodnicismul a încetat de a mai propaga lupta revoluționară. A început să devină un exponent al intereselor chiaburimii (așa-numitul narodnicism liberal), propovăduind concilierea cu guvernul țarist și cu moșierii.

Narodnicii liberali au fost adversari ai marxismului și se opuneau cu înverșunare răspîndirii acestuia în Rusia. Marxismul s-a dezvoltat și s-a întărit în Rusia în luptă împotriva narodnicismului. Prima lovitură puternică a fost dată narodnicismului de critica lui G. V. Plehanov și a grupului său, „Eliberarea muncii". Zdrobirea ideologică a narodnicismului a fost desăvîrșită de V. I. Lenin.

NASSER Gamal Abdel (n. 1918)— președintele Republicii Arabe Unite. S-a născut în provincia Asiut ca fiu al unui funcționar la poștă. A urmat academia militară. Inițiator și conducător al organizației „Ofițerii liberi", care a luptat împotriva feudalismului, a asupririi străine și a corupției din aparatul de stat. Cu sprijinul armatei, această organizație a înfăptuit în 1952 o lovitură de stat cu caracter revoluționar, în urma căreia a fost înlăturată monarhia și proclamată republica Egipt. În guvernul nou format, Nasser a ocupat funcțiile de vicepreședinte al Consiliului revoluționar de conducere, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al afacerilor interne. În 1954 a devenit președinte al Consiliului revoluționar de conducere și prim-ministru. Prin votul întregului popor a fost ales la 23 iunie 1956 președinte al Egiptului, iar la 21 februarie 1958 a fost ales președinte al Republicii Arabe Unite.

Nasser a participat activ la *Conferința de la Bandung*. Guvernul Nasser luptă pentru colaborare internațională, pentru întărirea unității țărilor arabe.

N.A.T.O. — denumire prescurtată, reprezentînd inițialele în limba engleză ale organizației *pactului Atlanticului de nord*.

NAȚIONALISM — ideologie și politică burgheză în problema națională. În funcție de condițiile istorice, naționalismul poate juca un rol diferit în dezvoltarea socială.

În perioada trecerii țărilor europene de la feudalism la capitalism, naționalismul a contribuit la statornicirea orînduirii burgheze — progresiste pentru acea epocă —, la creșterea conștiinței naționale a popoarelor, la formarea națiunilor. O dată cu transformarea capitalismului premonopolist în *imperialism*, naționalismul a devenit în mîinile burgheziei reacționare o ideologie și o politică care contribuie la întărirea dominației unei națiuni asupra altcia și este folosită pentru a ațîța vrajba națională și ura de rasă. Sădind ideologia naționalistă, burghezia caută să-i abată pe oamenii muncii de la lupta de clasă împotriva capitalismului spre calea urii de rasă și a urii naționale, să semene discordia între muncitorii diferitelor națiuni.

Naţionalismul este ostil scopurilor finale ale clasei muncitoare (lichidarea exploatării şi construirea socialismului şi a comunismului), aceste scopuri neputînd fi înfăptuite decît prin unirea oamenilor muncii aparţinînd tuturor naţiunilor şi printr-o politică de internaţionalism proletar (vezi *Internaţionalismul proletar).*

În epoca imperialismului se dezvoltă mişcarea de eliberare naţională în ţările coloniale şi dependente. Avîntul naţional al popoarelor din aceste ţări este îndreptat împotriva feudalismului şi a jugului colonial şi ca atare are un caracter progresist. Făcînd o deosebire riguroasă între avîntul naţional al popoarelor care luptă împotriva colonialismului şi naţionalismul reacţionar al ţărilor imperialiste, Lenin scria: „*Orice* naţionalism burghez al unei naţiuni asuprite are un conţinut general-democratic îndreptat *împotriva* asupririi; noi sprijinim în chip *necondiţionat* tocmai acest conţinut". Comuniştii din ţările Asiei, Africii, Americii latine, care s-au ridicat la luptă împotriva asupririi naţionale, se sprijină pe acest conţinut general-democratic al naţionalismului.

Una din formele naţionalismului este aşa-numitul „comunism naţional", care neagă experienţa construirii socialismului în U.R.S.S. şi în celelalte ţări socialiste şi caută să opună unele ţări socialiste celorlalte, unele partide comuniste şi muncitoreşti celorlalte. „Comunismul naţional" este în contradicţie cu sarcina de unire a forţelor socialiste şi de aceea este sprijinit în fel şi chip de ideologii imperialismului. Partidele comuniste şi muncitoreşti luptă împotriva „comunismului naţional", pentru întărirea unităţii lagărului socialist.

NAŢIONALIZARE — trecerea uneltelor şi mijloacelor de producţie, a pămîntului, băncilor, mijloacelor de comunicaţii din proprietatea persoanelor şi asociaţiilor particulare în proprietatea statului.

În *ţările capitaliste*, prin naţionalizare proprietatea nu devine un bun al întregului popor, ci rămîne la dispoziţia clasei capitaliştilor. Naţionalizarea în ţările capitaliste este una din formele de întărire a *capitalismului de stat.* În capitalism, naţionalizarea nu e decît o operaţie cu caracter financiar, care nu atinge cu nimic bazele exploatării, ci schimbă doar forma acesteia.

În ţările dependente, naţionalizarea întreprinderilor care aparţin capitaliştilor străini este o manifestare a luptei antiimperialiste pentru independenţa naţională.

Naţionalizarea socialistă este confiscarea revoluţionară de către puterea proletară a proprietăţii claselor exploatatoare şi transformarea ei în proprietate socialistă de stat, într-un bun al întregului popor. Naţionalizarea socialistă înlătură contradicţia fundamentală a capitalismului — dintre caracterul social al producţiei şi forma privat-capitalistă de însuşire —, constituind totodată baza economică a dictaturii proletariatului. Proprietatea producătorilor individuali mici şi mijlocii nu este supusă naţionalizării.

În urma naţionalizării efectuate în U.R.S.S. după Revoluţia din Octombrie pe temeiul unor decrete ale Puterii sovietice, uneltele şi mijloacele de producţie au devenit un bun al întregului popor. Naţionalizarea s-a făcut fără acordarea vreunei despăgubiri. Proprietatea privată asupra pămîntului a fost desfiinţată prin *Decretul asupra pămîntului* din 26 octombrie (8 noiembrie) 1917. Toate bogăţiile subsolului (petrol, cărbune, minereuri etc.), pădurile şi apele au trecut în proprietatea poporului. Prin Decretul Comitetului Executiv Central din Rusia din 14 (27) decembrie 1917 au fost naţionalizate băncile. În perioada 1917—1918, guvernul sovietic a naţionalizat marea industrie şi transporturile şi a instituit monopolul comerţului exterior.

În ţările de democraţie populară au fost naţionalizate majoritatea întreprinderilor industriale, băncile, căile ferate, mijloacele de telecomunicaţii. În aceste ţări naţionalizarea a fost făcută în interesul construirii socialismului.

Trecerea proprietăţii diferitelor grupuri şi persoane în proprietatea statului este primul stadiu al naţionalizării. O dată cu victoria socialismului în majoritatea ţărilor lumii şi cu dispariţia treptată a statului, însăşi societatea, reprezentată prin organul ei economic central de conducere, va prelua proprietatea întregului popor.

NAŢIUNE — comunitate stabilă de oameni, istoriceşte constituită şi care a luat fiinţă pe baza comunităţii de limbă, de teritoriu, de viaţă economică şi de factură psihică ce se manifestă în comunitatea culturii naţionale. Toate aceste trăsături comune ale naţiunii sînt legate între ele şi numai totalitatea lor face ca o comunitate de oameni să poată fi denumită naţiune. Spre deosebire de *rasă*, care se caracterizează prin trăsături biologice exterioare (culoarea pielii etc.), naţiunea nu este o categorie biologică, ci una socială. Naţiunea se deosebeşte şi de trib, care este o categorie etnografică, caracteristică doar pentru orînduirea comunei primitive. Naţiunile au apărut în perioada capitalismului ascendent, deşi unele elemente ale naţiunii (limba, comunitatea culturii etc.) s-au format încă în perioada precapitalistă. O dată cu dezvoltarea capitalismului, apare şi se dezvoltă în mod inevitabil inegalitatea naţională şi se intensifică asuprirea naţională. Marea Revoluţie din Octombrie a inaugurat o nouă perioadă în dezvoltarea problemei naţionale — perioada lichidării tuturor formelor de asuprire naţională şi socială. În U.R.S.S. au fost create toate condiţiile pentru înflorirea naţiunilor. Popoarele periferiilor naţionale ale Rusiei, în trecut înapoiate, s-au ridicat la nivelul de dezvoltare a popoarelor din regiunile centrale ale ţării. Multe popoare, care în Rusia prerevoluţionară nu ajunseseră sau nu avuseseră posibilitatea să se constituie în naţiuni, au putut face aceasta în U.R.S.S. (de pildă turcmenii, chirghizii etc.).

Naţiunea este un fenomen istoric şi ca atare are nu numai un început, dar şi un sfîrşit. După victoria comunismului în lumea întreagă, cînd naţiunile se vor fi unit în sistemul unic al economiei comuniste mondiale, vor exista şi condiţiile necesare pentru o treptată contopire a tuturor naţiunilor într-una singură.

NAZISM — vezi *Fascism*. **Naziştii** — denumire prescurtată dată membrilor partidului fascist german, pe care hitleriştii, pentru a înşela poporul, l-au denumit „Partid muncitoresc naţional-socialist german".

NECESITATE ŞI ÎNTÎMPLARE — categorii filozofice care reflectă procese obiective ale lumii materiale. Necesitatea este ordinea strict determinată a desfăşurării unor fenomene legate între ele sau a verigilor unuia şi aceluiaşi fenomen, datorită căreia procesul decurge în condiţiile date într-un anumit fel, şi nu într-altul. Fenomene întîmplătoare se numesc acele fenomene care, în condiţiile date, în legătura dată a fenomenelor, pot exista, dar pot să şi lipsească sau să se desfăşoare altfel. Ele nu rezultă cu necesitate din dezvoltarea firească a fenomenului respectiv. Materialismul dialectic afirmă că îndărătul întîmplărilor se ascunde întotdeauna necesitatea care determină mersul dezvoltării în natură şi societate şi pe care ştiinţa trebuie să o dezvăluie şi să o cunoască.

Dialectica marxistă recunoaşte existenţa obiectivă atît a întîmplării cît şi a necesităţii şi afirmă legătura lor reciprocă. Legitatea dezvoltării tuturor fenomenelor din natură şi societate face necesară direcţia principală a acestei dezvoltări, dar în cursul realizării necesităţii au loc numeroase întîmplări. Întîmplarea nu este deci decît o formă de manifes-

tare şi o completare a necesităţii. Astfel, dacă sămînţa se află în condiţii favorabile, din ea creşte cu necesitate o plantă. Pot însă exista cazuri cînd planta nu creşte: de pildă atunci cînd este vătămată de grindină. În raport cu creşterea plantelor, grindina este o întîmplare, deşi, la rîndul ei, grindina este determinată de anumite cauze meteorologice şi ca atare e un fenomen necesar. Ştiinţa este duşmanul întîmplărilor. Cunoaşterea ştiinţifică trebuie să se orienteze în primul rînd spre dezvăluirea legilor care acţionează în natură şi societate.

NEGAREA NEGAŢIEI — una din legile fundamentale ale dialecticii. Aspectul exterior al legii negării negaţiei a fost expus de idealistul dialectician *Hegel* sub forma triadei, adică a dezvoltării în trei stadii. Folosind în mod critic elementele pozitive ale dialecticii hegeliene, clasicii marxism-leninismului s-au pronunţat împotriva reducerii infinitei dezvoltări ascendente la schema celor trei stadii obligatorii şi au dat o interpretare materialistă legii negării negaţiei. Universalitatea acestei legi este dovedită de istoria ştiinţei şi a practicii. Potrivit cerinţelor acestei legi, dezvoltarea obiectelor şi fenomenelor are loc — datorită contradicţiilor interne — prin negarea vechiului de către nou. În dezvoltarea infinită a lumii materiale, procesul negării vechiului de către nou se reproduce de fiecare dată la un nivel superior. De aceea dezvoltarea obiectelor şi fenomenelor parcurge o serie de faze, de stadii, de schimbări ale stărilor calitative, fiecare dintre acestea fiind o negare a etapei precedente, folosind totodată în mod critic şi într-o formă transformată tot ceea ce era mai bun în trecut. În procesul dezvoltării, transformările calitative revoluţionare nu neagă în mod absolut vechiul, ci presupun o anumită continuitate în dezvoltare. De aceea pe treapta superioară se repetă într-o formă transformată unele trăsături, unele însuşiri ale etapelor parcurse. În ansamblu, însă, dezvoltarea nu are loc în forma unui cerc închis, ci îmbogăţindu-se şi devenind mai complexă.

Comunismul este negarea practică revoluţionară a orînduirii capitaliste, dar o negare care înseamnă o dezvoltare ascendentă a societăţii cu folosirea tuturor realizărilor acumulate în trecut de omenire şi o sporire a avuţiei sociale în interesul tuturor membrilor societăţii. Lupta pentru comunism implică o luptă intransigentă împotriva ideologiei burgheze, împotriva a tot ce împiedică îndeplinirea planurilor de construire a comunismului şi este supus negării revoluţionare. Totodată, partidul comunist învaţă pe oamenii sovietici să-şi însuşească temeinic întreaga moştenire pozitivă a trecutului, să-şi însuşească în mod critic cele mai bune realizări ale ştiinţei, tehnicii şi culturii naţionale şi străine.

NEGUS, negus neghesti („împăratul împăraţilor") — titlul pe care-l poartă împăratul Etiopiei şi al Eritreei.

NEHRU Jawaharlal (n. 1889) — prim-ministru şi ministru al afacerilor externe al Indiei.

S-a născut în oraşul Allahabad, ca fiu al unui cunoscut avocat şi om politic. A studiat la Universitatea din Cambridge (Anglia). De profesiune avocat. Discipol şi continuator al eminentului fruntaş al mişcării indiene de eliberare naţională, *Gandhi*. În 1912 a aderat la partidul *Congresul naţional indian*. În 1918 a fost ales membru al Comitetului executiv al Congresului, iar în 1929 secretar general al partidului. A fost în repetate rînduri preşedinte al Congresului naţional indian (1929—1930, 1936, 1937, 1946, 1951—1954). Pentru participare la lupta de eliberare naţională împotriva colonialiştilor englezi a fost arestat în mai multe rînduri. În total a petrecut în închisoare aproape zece ani.

În 1946 a participat la formarea guvernului provizoriu al Indiei, ocupînd funcţia de vicepreşedinte al

Consiliului de Miniştri şi de ministru al afacerilor externe. Din 1947, după lichidarea regimului colonial englez şi proclamarea independenţei Indiei, este prim-ministru şi ministru al afacerilor externe.

Nehru a contribuit la încheierea armistiţiului din Coreea şi la reglementarea problemei Indochinei şi s-a pronunţat în repetate rînduri pentru slăbirea încordării internaţionale. Guvernul indian, în frunte cu Nehru, s-a pronunţat împotriva acordului militar americano-pachistanez din 1954 şi a refuzat să participe la *S.E.A.T.O.*

O preţioasă contribuţie la cauza întăririi păcii în Asia şi în întreaga lume au fost principiile relaţiilor dintre state, elaborate cu ocazia tratativelor purtate în 1954 între Nehru şi Ciu En-lai, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze. Aceste principii au stat şi la baza declaraţiei comune sovieto-indiene din iunie 1955, semnată cu prilejul vizitei lui Nehru în Uniunea Sovietică. În declaraţia comună sovieto-indiană, publicată la Delhi la 13 decembrie 1955, în timpul vizitei de prietenie făcute de delegaţia guvernamentală sovietică în India, au fost din nou confirmate ataşamentul faţă de *cele cinci principii* şi hotărîrea fermă a celor două ţări de a contribui la slăbirea încordării internaţionale şi la consolidarea păcii şi colaborării între ţări.

Nehru este doctor în drept honoris causa al Universităţilor din Delhi, Moscova şi Cambridge. Este autorul mai multor cărţi, dintre care „Autobiografie" şi „Descoperirea Indiei" au fost traduse în limba rusă, română etc.

NENNI Pietro (n. 1891) — secretar general al *Partidului socialist italian.*

Şi-a început activitatea politică în partidul republican. În 1921 a aderat la partidul socialist.

După instaurarea dictaturii fasciste în Italia a fost în mai multe rînduri arestat. În urma interzicerii activităţii partidelor de stînga, a emigrat în 1926 în Franţa. Aici a fost ales secretar al partidului socialist. În numele acestui partid a semnat în 1934 un pact de unitate de acţiune cu comuniştii. Între 1936 şi 1938 a fost comisar politic al unei brigăzi internaţionale din Spania. În 1938 s-a înapoiat în Franţa. În 1943 a devenit secretar general al partidului socialist şi director al ziarului „*Avanti!*". Între 1945 şi 1947 a ocupat o serie de funcţii importante în guvernul de coaliţie (vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, ministru al afacerilor externe etc.).

Din 1948 este preşedintele fracţiunii socialiste din parlament.

În ultimii ani, Nenni a părăsit mişcarea internaţională şi cea italiană a partizanilor păcii, la conducerea cărora participase activ. În 1956 s-a pronunţat pentru renunţarea la pactul prin care se hotărîse unitatea de acţiune a partidului socialist cu cel comunist. Acest pact a fost înlocuit printr-un document în care se constată necesitatea de a se dezvolta legăturile dintre comunişti şi socialişti pe bază de consultări reciproce.

N.E.P. — vezi *Noua politică economică.*

NEPAL — stat în sud-estul Asiei. Se mărgineşte cu Republica Populară Chineză (Tibet) şi cu India. *Suprafaţa:* 140.700 km²; *populaţia:* 8.400.000 (1955), în majoritate de origină hindusă şi tibetană. Capitala: Catmandu.

Nepalul este o ţară slab dezvoltată din punct de vedere economic. Principala ocupaţie a populaţiei este agricultura (orez, grîu, porumb, iută) şi creşterea animalelor. Bogatele zăcăminte minerale nu sînt aproape de loc exploatate. S-a dezvoltat în special industria meşteşugărească. Există întreprinderi de industria iutei, a bumbacului şi de decorticare a orezului. Cea mai mare parte a proprietăţii funciare este concentrată în mîna marilor moşieri feudali.

Nepalul a fost legat de Anglia printr-o serie de tratate inegale, fiind din 1816 sub protectoratul ei. Dezvoltarea mişcării de eliberare naţională din Asia după cel de-al doilea război mondial a creat Nepalului condiţii favorabile pentru a se elibera de sub „tutela" engleză şi a duce o politică independentă. În 1955 au fost stabilite relaţii diplomatice între Nepal şi Republica Populară Chineză. Nepalul este partizan al celor cinci principii de colaborare paşnică a statelor. În decembrie 1955 a fost primit în O.N.U. În prezent se elaborează în Nepal proiecte pentru o reformă agrară, o reformă administrativă şi o nouă procedură judiciară.

Forma de guvernămînt a Nepalului este monarhia. Puterea legislativă aparţine regelui. Cele mai importante partide burgheze sînt: Nepal pradja parişad, Congresul naţional din Nepal, Congresul din Nepal. Interesele moşierilor sînt reprezentate de partidul Gurkha parişad.

Partidul comunist (înfiinţat în 1949) a fost interzis din 1952 pînă în aprilie 1956.

„NÉPSZABADSÁG" („Libertatea poporului") — cotidian, Organul Central al C.C. al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar; apare din noiembrie 1956.

„NEUES DEUTSCHLAND" („Germania nouă") — cotidian al Partidului Socialist Unit din Germania (P.S.U.G.), organ al Comitetului său Central. A început să apară la Berlin în aprilie 1946, după unificarea Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat în Germania răsăriteană. Este continuatorul tradiţiilor de luptă ale ziarului oamenilor muncii germani „Rote Fahne".

NEUTRALITATE — neamestec în disputa dintre două părţi. În relaţiile internaţionale, neutralitate înseamnă neamestecul unui stat într-un război dintre alte state şi menţinerea de relaţii paşnice cu acestea.

NEUTRALIZARE — 1) politică avînd drept scop ca o anumită clasă sau un anumit grup social să nu intervină în ciocnirea hotărîtoare dintre alte clase sau grupuri. În timpul Revoluţiei din Octombrie, partidul comunist a dus o politică de neutralizare a ţăranului mijlocaş, care oscila între burghezie şi proletariat, străduindu-se a-l convinge să nu treacă de partea chiaburimii şi a burghezici şi să nu ridice greutăţi în calea revoluţiei; 2) regim internaţional special la care este supus un anumit teritoriu (sau anumite ape). Statul căruia îi aparţine acest teritoriu nu are dreptul de a construi pe el fortificaţii, de a menţine acolo forţe armate sau de a-l transforma într-un teatru de operaţii militare etc.

„NEW YORK HERALD TRIBUNE" — cotidian din S.U.A., fondat în 1924 prin fuzionarea ziarelor „New York Herald" şi „New York Daily Tribune". Are strînse legături cu cercurile conducătoare ale partidului republican din S.U.A.

„NEW YORK TIMES" — unul din cele mai vechi ziare din S.U.A. (fondat în 1851). Este editat de Sulzberger, unul din principalii proprietari ai agenţiei „Associated Press". Ziarul întreţine legături atît cu cercurile partidului democrat cît şi cu cele ale partidului republican.

NIASA — vezi *Federaţia Rodeziei şi a Niasei.*

NICARAGUA — stat în America centrală. Se mărgineşte cu Honduras şi Costa Rica. *Suprafaţa:* 148.000 km²; *populaţia:* 1.245.000 (1955), formată în majoritate din metişi, restul creoli spanioli, negri, indieni. Capitala: Managua.

Nicaragua este o ţară agrară slab dezvoltată. Principala cultură, destinată exportului, este cafeaua. Principalele plante alimentare, produse pentru consumul intern sînt porumbul şi leguminoasele pentru boabe. Un rol însemnat îl are industria forestieră; se exploatează cedrul, palisandrul, mahonul şi alte specii valo-

roase de lemn. Se extrage aur și argint. Industria prelucrătoare e slab dezvoltată (există în special industrie alimentară — producție de zahăr). Majoritatea plantațiilor, a concesiunilor pentru exploatarea bogățiilor minerale și forestiere, băncile, precum și transportul maritim și aerian se află în mîinile monopolurilor americane. Comerțul exterior este monopolizat de S.U.A. (în 1954 — 45,5% din export și 65% din import).

Nicaragua este o republică, avînd în frunte un președinte ales pe termen de șase ani, care deține puterea executivă. Puterea legislativă este exercitată de un congres bicameral. La guvern e p a r t i d u l burghez n a ț i o n a l - l i b e r a l, care are strînse legături cu monopolurile americane. P a r t i d u l c o n s e r v a t o r t r a d i ț i o n a l reprezintă interesele cercurilor moșierești și clericale. P a r t i d u l s o c i a l i s t a fost declarat, în 1948, în afara legii.

NIGERIA — colonie și protectorat al Marii Britanii în Africa. Se mărginește cu Africa occidentală franceză și cu Camerunul, a cărui regiune de nord a fost în 1946 înglobată în Nigeria. *Suprafața:* 967.000 km²; *populația:* 32.700.000 (1955). După compoziția sa națională, Nigeria se împarte în trei grupe de provincii: cea apuseană, unde populația de bază sînt ioruba; cea răsăriteană unde locuiesc ibo; și cea nordică — populată de hausa. Primele două naționalități și-au păstrat vechile credințe religioase, iar hausa sînt musulmani. Centrul administrativ e Lagos (port și reședința guvernatorului); orașe mai importante: Ibadan, Cano, Ogbomoșo, Enugu.

Baza economiei coloniale o constituie agricultura primitivă, creșterea animalelor, culegerea nucilor de cocos (primul loc în lume), plantațiile de cacao, bumbac și cauciuc. Se extrage columbit, cositor, aur și cărbune; au fost găsite și zăcăminte de uraniu. Industria prelucrătoare constă din mici întreprinderi meșteșugărești (de producție de ulei de palmier, de egrenare a bumbacului). Economia Nigeriei este în mîna monopolurilor engleze.

Începînd din secolul al XVII-lea englezii au transformat litoralul Nigeriei într-un centru al comerțului de sclavi (țărmul sclavilor), iar în a doua jumătate a secolului al XIX-lea au cucerit țara, exterminînd o bună parte din triburile independente.

În 1951, autoritățile engleze au introdus o nouă constituție, la baza căreia a stat ideea împărțirii popoarelor după criteriul religios. Nigeria a fost transformată într-o federație de trei „state". În urma mișcării de eliberare națională, desfășurată sub lozinca „O țară, o constituție, un destin", guvernul englez a fost silit să aprobe în 1954 o nouă constituție. Potrivit constituției din 1954, Nigeria este o federație administrată de un guvernator general englez. Organul legislativ federal este Camera reprezentanților, iar organul executiv e Consiliul de Miniștri.

Lupta de eliberare națională a popoarelor Nigeriei este condusă de C o n s i l i u l n a ț i o n a l a l N i g e r i e i și C a m e r u n u l u i (C.N.N.C.), creat în 1944 care grupează circa 200 de organizații politice, sindicale, de tineret și altele. C.N.N.C. se află sub conducerea burgheziei naționale. În 1953 a fost înființată Federația generală a sindicatelor din Nigeria (F.G.S.N.), care grupează 45 din cele 51 de sindicate mai mari ale Nigeriei.

NIHILISM — în sensul strict al cuvîntului — negarea oricăror norme, principii, tradiții, legi.

Termenul de „nihilism" a căpătat răspîndire după apariția romanului lui I. S. Turghenev „Părinți și copii" (1862), în care acest cuvînt a fost folosit pentru a caracteriza pe eroul romanului — Bazarov. În vremea aceea reacționarii de diferite nuanțe au început să denumească nihiliști pe toți oamenii cu idei revoluționare, și în primul rînd pe democrații revo-

luționari. În realitate, însă, democrații revoluționari ruși, care respingeau orînduirea burghezo-moșierească și negau ideologia acesteia, chemau concomitent la luptă pentru o nouă organizare socială, pentru eliberarea poporului, pentru idealuri noi, democratice.

Astăzi termenul de „nihilist" desemnează adesea pe cei ce neagă moștenirea culturală a trecutului. Nihilismul este cu desăvîrșire străin ideologiei proletariatului.

NOAPTEA SFÎNTULUI BARTOLOMEU — măcelărirea *hughenoților* de către catolici la Paris în noaptea de 23 spre 24 august 1572 (în această zi e sărbătorit „sfîntul Bartolomeu"). Masacrul de la Paris s-a extins și în provincie. Au fost uciși aproximativ 30.000 de oameni, ceea ce a provocat un război între catolici și hughenoți. În sens figurat prin „noaptea sfîntului Bartolomeu" se înțelege exterminarea sălbatică în masă a oamenilor.

„NODON-SINMUN" („Ziarul muncii") — organ al C.C. al Partidului Muncii din Coreea. Apare la Phenian din septembrie 1946.

NORVEGIA — stat în Europa occidentală, situat în peninsula scandinavă. Se mărginește cu U.R.S.S., Suedia și Finlanda. *Suprafața:* 324.000 km²; *populația:* 3.478.000 (1957), în mare majoritate norvegieni. Capitala: Oslo. Norvegiei îi aparține insula Spitzbergen din Oceanul Înghețat de Nord, insula Jan Mayen din Oceanul Atlantic și altele.

Aproape întregul teritoriu al Norvegiei este muntos și ocupat de tundră, circa un sfert este acoperit de păduri. Pămîntul arabil reprezintă circa 4% din suprafața țării. Există bogate zăcăminte de minereu de fier, cărbune și metale neferoase (nichel, cupru). Din punctul de vedere al rezervelor de energie a apelor, Norvegia ocupă primul loc în Europa occidentală.

Norvegia este o țară industrial-agrară în care industria forestieră, transporturile navale, pescuitul și vînătoarea de balene sînt foarte dezvoltate. Ramurile industriale care produc mărfuri pentru export ocupă locul de frunte: industria metalurgică (metalurgia neferoasă), producția de feroaliaje, industria electrochimică, industria lemnului, a celulozei și hîrtiei, precum și cea de conserve de pește. Capitalul străin deține în aceste ramuri un loc important. Industria ușoară — textilă, de încălțăminte, alimentară — lucrează cu materii prime importate. Un loc de seamă în economia națională îl au transporturile navale, pescuitul și vînătoarea de balene.

Principala ramură a agriculturii este creșterea de animale și în special de animale pentru lapte. În comparație cu creșterea animalelor, cultura plantelor joacă un rol secundar. Se cultivă ovăz, orz, secară, sfeclă furajeră. Producția agricolă nu satisface necesitățile alimentare ale țării.

Norvegia este o monarhie constituțională. Puterea legislativă aparține parlamentului, denumit storthing. Puterea executivă e deținută de rege și exercitată de acesta prin consiliul de stat (cabinetul de miniștri), care răspunde față de storthing.

La putere este „P a r t i d u l m u n c i t o r e s c n o r v e g i a n", partid reformist, al cărui președinte este E. Gerhardsen (prim-ministru). Partidul „H e y r e" este exponentul intereselor marelui capital, ale funcționarilor de stat și ale ofițerimii. Mica burghezie urbană și rurală, precum și intelectualitatea sînt reprezentate prin partidul „V e n s t r e".

P a r t i d u l c o m u n i s t, întemeiat în 1923, luptă pentru interesele oamenilor muncii, pentru pace, democrație și socialism. Președintele Partidului Comunist Norvegian este Emil Loevlien. Organul Central al partidului e ziarul „Frieheten".

Norvegia face parte din *pactul Atlanticului de nord.*

NOSAKA Sandzo (n. 1892) — prim-secretar și membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist din Japonia.

S-a născut în orașul Haghi, ca fiu al unui mic comerciant. A absolvit Universitatea din Tokio. De pe cînd era student a început să ia parte activă la mișcarea muncitorească. În 1919—1921 a trăit în emigrație în Anglia, unde a devenit membru al Partidului Comunist Englez (1920). Este membru al Partidului Comunist din Japonia din 1923. În 1921—1922 a lucrat în Internaționala Sindicală ca reprezentant al sindicatelor japoneze. Între 1922 și 1925 e secretar general al Federației generale a muncii din Japonia și conduce Biroul de studii al muncitorilor industriali din Japonia. În 1925 a fost ales membru al C.C. al Partidului Comunist din Japonia; în perioada 1925—1928 a făcut parte din colegiul de redacție al ziarului „Musan Simbun", organul P. C.J. A fost în repetate rînduri arestat pentru activitate revoluționară și, după arestarea din 1928, a stat în închisoare pînă în 1930.

Între 1931 și 1940 a fost reprezentantul Partidului Comunist din Japonia pe lîngă Comitetul Executiv al Internaționalei Comuniste. Din 1940 pînă în 1945 a trăit în China, unde a condus munca politică în rîndurile prizonierilor japonezi.

La începutul anului 1946, Nosaka s-a întors în Japonia și a fost ales membru al Biroului Politic și secretar al C.C. al P.C.J. Între 1946 și 1950 a fost în mai multe rînduri ales deputat în parlament și a fost președintele fracțiunii parlamentare a Partidului Comunist din Japonia. În iulie 1950, în urma interzicerii activității C.C. al P.C.J., Nosaka a fost exclus din parlament împreună cu ceilalți deputați comuniști. După emiterea ordinului de arestare a conducătorilor P.C.J., a trăit în ilegalitate din august 1950 pînă în iulie 1955. A luat parte activă la elaborarea „Revendicărilor imediate ale Partidului Comunist din Japonia", adoptate la cea de-a 5-a Conferință națională a P.C.J. din 1951. La cea de-a 6-a Conferință națională a P.C.J. (iulie 1955) a fost ales membru al Prezidiului și prim-secretar al C.C. al P.C.J. În 1956 a fost din nou ales deputat în Camera consilierilor a parlamentului japonez.

NOTĂ — scrisoare diplomatică oficială: 1) notă s e m n a t ă (sau personală) — scrisoare oficială, cu caracter de document internațional care angajează statul. E trimisă de un reprezentant diplomatic ministrului afacerilor externe al țării în care este acreditat, sau invers, de ministrul afacerilor externe reprezentantului diplomatic al unui stat străin; 2) notă v e r b a l ă — scrisoare fără semnătură personală, adresată ministerului afacerilor externe în numele reprezentanței diplomatice sau invers. De obicei nota verbală se referă la probleme de mai mică importanță; 3) notă c i r c u l a r ă — notă adresată concomitent mai multor state. S c h i m b u l d e n o t e este uneori o formă de convenție internațională.

NOUA CALEDONIE — arhipelag situat în sud-vestul Oceanului Pacific, colonie franceză. *Suprafața:* 18.653 km²; *populația:* 63.000 (1955), formată din melanezieni și polinezieni. Centru administrativ: Numeea.

Baza economiei este extracția de minereuri (nichel, crom), destinate exportului. Întreaga extracție de nichel e controlată de imperialiștii francezi; o parte însemnată a minelor de crom aparține capitalului american. Există întreprinderi pentru prelucrarea primară a nichelului; industria alimentară este dezvoltată. Principalele culturi agricole sînt culturile de banane, cafea, cocos, bumbac, precum și de porumb și de orez.

Noua Caledonie este administrată de un guvernator numit de metropolă. Pe una din insule există o bază militară a S.U.A.

NOUA GUINEE (Irian) — insulă în sud-vestul Oceanului Pacific, posesiune olandeză și australiană.

1. N o u a G u i n e e — teritoriu aflat sub tutelă și administrat de Uniunea Australiană, format din

regiunea de nord-est a insulei Noua Guinee, arhipelagul Bismarck şi partea de nord a insulelor Solomon. *Suprafaţa:* 241.000 km²; *populaţia:* 1.200.000 (1954), în majoritate melanezieni, papuaşi. Sediul administraţiei australiene este oraşul Port Moresby, situat pe teritoriul coloniei australiene vecine Papua (Noua Guinee şi Papua sînt în uniune administrativă).

Noua Guinee, în trecut colonie a Germaniei, a fost administrată din 1920 de Australia sub mandatul *Ligii Naţiunilor*. La 13 decembrie 1946, Adunarea Generală a O.N.U. a ratificat acordul de tutelă care prevede că Noua Guinee va fi administrată „ca parte componentă" a Uniunii Australiene.

Baza economiei o constituie plantaţiile, în cea mai mare parte plantaţii de cocotieri, iar restul plantaţii de cafea, cacao, cauciuc şi alte plante tropicale. Ca bogăţii naturale, se extrage aur şi argint. Populaţia băştinaşă este lipsită de drepturi politice.

2. P a p u a — colonie a Uniunii Australiene, situată în sud-estul insulei Noua Guinee şi pe insulele limitrofe. *Suprafaţa:* 234.000 km²; *populaţia:* 495.000 (1954), formată din papuaşi. Centrul administrativ: Port Moresby. Teritoriul Papua, declarat protectorat britanic în 1884, a fost transformat în 1888 în colonie, iar în 1906 a trecut la Uniunea Australiană.

Populaţia băştinaşă se ocupă cu vînătoarea, pescuitul, cultivarea de iams, batat, bananieri şi arahide. Cele mai bune pămînturi au fost acaparate de englezi şi transformate în plantaţii de plante cauciucofere şi de cocotieri. Există zăcăminte de aur, huilă, petrol, metale neferoase, minereu de fier. Se exportă — în special în Australia — aur, copra, cauciuc.

3. I r i a n u l d e v e s t — situat în regiunea de vest a insulei Noua Guinee. *Suprafaţa:* 412.800 km²; *populaţia:* 700.000 (1955).

Înainte de cel de-al doilea război mondial, Irianul de vest făcea parte din Indiile Olandeze (Indonezia) şi era una din provinciile acestora. După constituirea Republicii independente Indonezia, autorităţile olandeze continuă însă să ocupe acest teritoriu. Poporul indonezian luptă pentru realipirea Irianului de vest ca parte integrantă la Republica Indonezia.

NOUA POLITICĂ ECONOMICĂ (N.E.P.) — politica economică a statului proletar dusă în perioada de trecere de la capitalism la socialism, constînd în admiterea capitalismului şi a comerţului liber, poziţiile-cheie fiind însă deţinute de stat. Această politică urmărea înlăturarea elementelor capitaliste şi construirea fundamentului economiei socialiste prin folosirea pieţei, a comerţului şi a circulaţiei banilor. Esenţa noii politici economice a fost alianţa economică dintre clasa muncitoare şi ţărănime, alianţă necesară pentru atragerea maselor ţărăneşti la construirea socialismului. Principiile noii politici economice au fost elaborate de Lenin.

În timpul războiului civil Puterea sovietică a aplicat politica *comunismului de război*, bazată pe *predarea obligatorie a surplusurilor de produse agricole* necesare pentru aprovizionarea muncitorilor şi a armatei. Această politică a fost o măsură vremelnică, dar inevitabilă, fără de care nu s-ar fi putut asigura înfrîngerea intervenţioniştilor şi a albgardiştilor. O dată cu trecerea la construcţia paşnică a devenit necesară o politică nouă, care să asigure refacerea economiei naţionale şi construirea fundamentului economiei socialiste. Congresul al X-lea al partidului comunist (martie 1921) a adoptat hotărîrea extrem de importantă cu privire la trecerea la noua politică economică.

Trecerea la n.e.p. a început prin înlocuirea predării obligatorii a surplusurilor de produse agricole cu *impozitul în natură*, ţăranul căpătînd astfel posibilitatea de a-şi vinde liber pe piaţă surplusul de produse agricole. Această măsură a creat o cointeresare economică a ţăranului, a contri-

buit la ridicarea productivității muncii sale și la dezvoltarea agriculturii. Prin decretul Consiliului comisarilor poporului din 30 iulie 1921 a fost admis comerțul particular. Dezvoltarea agriculturii a asigurat populației urbane produse alimentare, iar industriei materii prime. Industria de stat aproviziona țărănimea cu produsele industriale ce-i erau necesare. Legătura economică dintre industrie și agricultură a creat o trainică bază economică pentru alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, contribuind la consolidarea acestei alianțe și la întărirea rolului conducător al clasei muncitoare.

Comerțul liber trebuia în mod inevitabil să ducă la o înviorare a elementelor capitaliste, dar el era necesar pentru a crea cointeresarea economică a țăranilor, pentru a ridica agricultura, a reface comerțul de stat și a permite acumularea forțelor și mijloacelor necesare pentru crearea unei industrii puternice — baza economică a socialismului —, spre a se putea apoi trece la o ofensivă energică, la lichidarea rămășițelor capitalismului în țară. După ce învinsese capitalismul pe plan politic, socialismul trebuia să-l învingă și pe plan economic. Acest obiectiv a fost atins prin aplicarea consecventă de către partid a noii politici economice. La Congresul al XI-lea al partidului, la numai un an după introducerea n.e.p.-ului, a fost trasată sarcina de a se pregăti ofensiva împotriva capitalului privat. Poporul sovietic, condus de partidul comunist, a înfăptuit cu succes planul de industrializare socialistă a țării și de colectivizare a agriculturii, reușind să lichideze toate clasele exploatatoare din U.R.S.S. și să construiască, pentru prima oară în istorie, noua orînduire socială — socialismul. Formațiunea socialistă a devenit absolut dominantă în economia U.R.S.S.

Experiența aplicării noii politici economice în U.R.S.S. a avut o importanță internațională. În perioada de trecere de la capitalism la socialism este în toate țările inevitabilă lupta economică dintre elementele socialiste și cele capitaliste. Principiile fundamentale care au stat la baza noii politici economice înfăptuite în U.R.S.S. își găsesc aplicarea în țările de democrație populară, ținîndu-se seamă de particularitățile dezvoltării lor istorice și de condițiile concrete din aceste țări.

NOUA ZELANDĂ — dominion al imperiului britanic situat în sud-vestul Oceanului Pacific. *Suprafața* (cuprinzînd Insula de nord, Insula de sud, insulele Stewart și Chatham): 268.000 km²; *populația:* 2.174.000 (1956). Populația băștinașă (maori) a fost aproape în întregime exterminată. Capitala: Wellington; oraș important: Auckland. Din Noua Zelandă fac parte o serie de insule din regiunea centrală a Oceanului Pacific — insulele Cook, Niue etc. Sub tutela ei (împreună cu Uniunea Australiană și cu Anglia) se află *Samoa* de vest și insula Nauru.

Baza economiei este agricultura cu un înalt grad de dezvoltare, strîns legată de piața externă. Un loc important îl ocupă creșterea animalelor pentru carne, lînă și lapte. Se exportă unt și carne de ovine (primul loc de exportator în lumea capitalistă), brînză și lînă. O mare parte a pămîntului aparține unor mari gospodării capitaliste, controlate de capitalul financiar englez, care domină și în industrie. Principala ramură a industriei prelucrătoare este cea alimentară. Se extrage, în mici cantități, cărbune, aur și argint. Anglia cumpără 66% din mărfurile Noii Zelande și livrează 55% din cele importate în această țară (1955). În ultimii ani crește ponderea S.U.A. în exportul Noii Zelande.

La jumătatea secolului al XIX-lea, Noua Zelandă a devenit colonie britanică. În 1907 i s-a acordat statutul de dominion. Guvernatorul general — reprezentant al regelui Marii Bri-

tanii — este numit dintre localnici. Puterea legislativă este exercitată de un parlament unicameral — Camera reprezentanților. Între 1949 și 1957 a fost la putere partidul național, exponent al intereselor marelui capital. La alegerile din 1957 a învins partidul laburist, a cărui conducere stă pe poziția colaborării dintre clase.

Lupta pentru interesele clasei muncitoare este dusă de partidul comunist, înființat în 1921. Programul „Calea Noii Zelande spre socialism", adoptat în 1954, cheamă pe oamenii muncii la luptă pentru pace, independență și socialism. Organul Central al partidului este ziarul „People's Voice".

Între S.U.A., Australia și Noua Zelandă a fost semnat, în septembrie 1951, așa-numitul „tratat de securitate", iar în septembrie 1954 Noua Zelandă a aderat la *S.E.A.T.O.*

NOVOTNY Antonin (n. 1904) — președintele Republicii Cehoslovace, prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist Cehoslovac.

Fiu de muncitor, el însuși lăcătuș, a intrat în 1921 în partidul comunist și a participat activ la munca de partid. În 1935 a fost delegat la Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste. După ocuparea Cehoslovaciei a luat parte la mișcarea de rezistență, iar în 1941 a fost arestat de organele gestapoului pentru activitate antifascistă și internat timp de patru ani în lagărul de concentrare de la Mauthausen.

După eliberarea Cehoslovaciei de către Armata Sovietică, Novotny a fost ales secretar al Comitetului regional de partid Praga, iar în 1946, la Congresul al VIII-lea al P.C. din Cehoslovacia — membru al C.C. al P.C. din Cehoslovacia. Din 1951 pînă în 1953 a fost secretar al C.C. și membru al Biroului Politic al C.C. al P.C. din Cehoslovacia. În septembrie 1953 a fost ales prim-secretar al C.C. În noiembrie 1957, Novotny a fost ales președinte al Republicii Cehoslovace.

O

OBIECT — lucru sau fenomen exterior care există în afara conștiinței omului *(subiectului)* și independent de ea; element spre care se îndreaptă cunoașterea și activitatea omului.

OBIECTIVISM — procedeu caracteristic științei și publicisticii burgheze, de estompare a caracterului partinic și de clasă al științelor, ideilor și teoriilor sociale. Obiectivismul burghez este o denaturare conștientă a legilor obiective ale dezvoltării sociale făcută în interesul claselor exploatatoare. Obiectiviștii invocă caracterul obiectiv al procesului istoric, acțiunea implacabilă a legilor istorice obiective, în fața cărora eforturile subiective ale oamenilor, claselor și partidelor ar fi neputincioase și inutile. Marxismul opune obiectivismului burghez partinitatea, care ne obligă să apreciem evenimentele istorice din punctul de vedere al proletariatului revoluționar. Partinitatea marxistă nu neagă necesitatea cercetării obiective a obiectelor și fenomenelor, ci, dimpotrivă, se bazează exclusiv pe o asemenea cercetare. Marxismul este primul care a descoperit legile obiective ale dezvoltării istorice și tendințele de dezvoltare a societății, care duc la pieirea capitalismului și la triumful comunismului. Pentru marxism, partinitatea și obiectivitatea științifică sînt indisolubil legate între ele. Ideologia burgheză este însă incompatibilă cu obiectivitatea științifică în cunoaștere. Sub masca „obiectivității" și a „nepartinității", ideologii burghezi propovăduiesc veșnicia capitalismului, cerînd să se renunțe la lupta revoluționară.

Partidul comunist luptă împotriva rămășițelor și manifestărilor de obiectivism și „nepartinitate" în știință.

OBLIGAȚIUNE — titlu de împrumut, emis în anumite condiții la lansarea unui împrumut intern; hîrtie de valoare care aduce posesorului ei un venit sub forma unei anumite dobînzi sau sub cea a unui cîștig prin tragere la sorți.

În țările capitaliste, obligațiunile se emit de stat sau de *societăți pe acțiuni* particulare.

În societatea socialistă, obligațiunile se emit numai de stat. Prin emiterea și vînzarea de obligațiuni, statul socialist plasează *împrumuturi de stat* interne.

OBSCURANTISM — atitudine ostilă față de cultură și progres; reacționarism.

OBSTRUCȚIE — formă de protest, metodă de luptă (în special în parlamentele burgheze) prin care un grup de participanți la ședință încearcă prin toate mijloacele (strigăte, vociferări, discursuri care durează ore în șir etc.) să împiedice adoptarea unei hotărîri nedorite de grupul respectiv.

OBȘTE (agrară) — formă de proprietate funciară, în care pămîntul este proprietate colectivă a țăranilor cu gospodării mici. În primele faze de dezvoltare a societății, și în special în orînduirea comunei primitive, a fost pretutindeni răspîndită, iar în unele țări s-a menținut într-o formă modificată pînă în secolul al XX-lea,

Inițial, descompunerea obștei a fost provocată de apariția proprietății private asupra mijloacelor de producție și a pămîntului, de formarea unor loturi de pămînt ereditare. Procesul de dezvoltare a proprietății private asupra pămîntului a fost accelerat de acapararea prin forță a pămîntului obștilor de către moșieri. Pătrunderea relațiilor capitaliste la sate duce la destrămarea definitivă a obștei, acolo unde se mai menține.

În Rusia țaristă, obștea a existat ca formă de proprietate funciară țărănească pînă în secolul al XX-lea. Susținînd că obștea exclude pătrunderea capitalismului în agricultură, narodnicii cereau menținerea ei, idealizînd-o ca nucleu al unei societăți „comuniste" de tip primitiv-patriarhal.

În lucrările sale „Ce sînt «prietenii poporului» și cum luptă ei împotriva social-democraților?" și „Dezvoltarea capitalismului în Rusia", V. I. Lenin a demonstrat că nici un fel de particularități ale proprietății funciare nu pot împiedica dezvoltarea capitalismului și descompunerea obștei (diferențierea țărănimii în chiaburi și țărani săraci) și că, prin urmare, cererea narodnicilor de a se menține obștea nu e decît o utopie reacționară. Dezvoltarea capitalismului a subminat bazele obștei. Prin reforma pregătită de ministrul țarist Stolîpin (vezi *Reforma agrară a lui Stolîpin)*, procesul de descompunere a obștei a fost accelerat; de asemenea, această reformă a accelerat și a agravat procesul de deposedare de pămînt și de pauperizare a maselor largi țărănești.

OCTOMBRIȘTI — membri ai „Uniunii din 17 octombrie", partid contrarevoluționar al marii burghezii comerciale și industriale și al marilor moșieri îmburgheziți. Partidul octombriștilor a luat ființă în Rusia după publicarea manifestului țarului din 17 octombrie 1905. Liderii octombriștilor erau marele industriaș A. Gucikov și marele moșier M. Rodzeanko.

Octombriștii sprijineau întru totul politica internă și externă a guvernului țarist. În timpul revoluției din februarie 1917, octombriștii s-au străduit din răsputeri să salveze monarhia și împreună cu cadeții, socialiștii-revoluționari și menșevicii au continuat în guvernul provizoriu politica imperialistă a țarismului. După Revoluția din Octombrie, octombriștii au fost în timpul războiului civil albgardiști activi.

OFICIOS — organ de presă care exprimă punctul de vedere al guvernului, deși nu este organul său oficial. Informație oficioasă — informație semioficială care pornește de la cercurile guvernamentale și exprimă punctul de vedere al acestora.

OHRANA — poliția secretă din Rusia țaristă care se ocupa de urmăriri politice. Una din armele cele mai cumplite și mai urîte de popor ale țarismului în lupta sa împotriva mișcării revoluționare. Ohrana a fost creată în 1881 și a ființat pînă la revoluția din februarie 1917.

OLANDA — stat în Europa occidentală pe litoralul Mării Nordului. Se mărginește cu Germania și Belgia. *Suprafața:* 32.400 km²; *populația:* 10.956.000 (1956), din care 99% olandezi. Capitala: Amsterdam. Instituțiile guvernamentale, parlamentul și misiunile diplomatice își au sediul la Haga. Principalele orașe: Rotterdam (unul din cele mai mari porturi din Europa), Utrecht.

Puterea economică a olandezilor s-a dezvoltat datorită exploatării popoarelor coloniale. Coloniile olandeze sînt: Guiana Olandeză (Surinam), insulele Curaçao, Aruba etc. Olandezii continuă să ocupe Irianul de vest, care aparține Indoneziei.

Olanda este o țară industrial-agrară, în mare măsură dependentă de sursele străine de materii prime și de piețele externe de desfacere. Posedă zăcăminte de cărbune și petrol (în 1956 extracția de cărbune a fost de 11.800.000 de tone, iar cea de petrol de 1.100.000 de tone). Este dezvoltată industria de construcții navale, construcția de mașini, industria de pre-

lucrare a metalelor, cea electrotehnică şi cea chimică. Foarte importantă e industria uşoară şi cea alimentară, care au atins un înalt nivel de concentrare şi lucrează cu semifabricate şi materii prime importate. O mare parte a producţiei este destinată exportului. O serie de monopoluri, care exploatează bogăţiile posesiunilor şi coloniilor olandeze (petrol, cauciuc, cositor) sau resursele locale au căpătat un caracter internaţional (Societatea petroliferă anglo-olandeză „Royal Dutch-Shell", concernul anglo-olandez pentru producţia de margarină „Unilever", concernul electrotehnic „Phillips" etc.). Un rol important îl au investiţiile de capital străin, în special american, în industrie. În 1955 existau în ţară 195 de întreprinderi aparţinînd capitalului străin. În agricultură predomină creşterea animalelor pentru carne şi lapte. Pescuitul se face pe scară largă. Olanda posedă o importantă flotă comercială maritimă şi fluvială, iar comerţul său exterior este foarte dezvoltat.

Olanda este o monarhie constituţională (regat). Majoritatea în parlament (statele generale) aparţine „Partidului muncii", în fruntea căruia stau socialişti de dreapta, Partidului popular catolic şi altor partide burgheze. Partidul Comunist Olandez, înfiinţat în 1918, luptă consecvent pentru interesele oamenilor muncii, pentru pace şi democraţie. Secretar general al partidului este Paul de Groot. Organul Central este ziarul „De Waarheid".

Olanda face parte din *pactul Atlanticului de nord* şi din *Uniunea Europei occidentale*. În 1957 Olanda a aderat la acordul privitor la *„piaţa comună"* şi la *Euratom*.

OLIGARHIE — una din formele de guvernare a statului exploatator, dominaţia politică şi economică a unui grup restrîns de bogătaşi şi de exploatatori — proprietari de sclavi, feudali sau capitalişti — asupra imensei majorităţi a populaţiei (vezi şi *Oligarhie financiară*).

OLIGARHIE FINANCIARĂ — un mănunchi de mari bancheri şi industriaşi monopolişti care domină în economia şi în politica ţărilor capitaliste contemporane.

Contopirea capitalului bancar cu capitalul industrial, care este caracteristică epocii imperialismului, şi formarea *capitalului financiar* duc la concentrarea masei covîrşitoare a avuţiei sociale în mîinile unui mic grup de mari monopolişti. Astfel, în S.U.A., încă înaintea celui de-al doilea război mondial, 1% din populaţie deţinea 59% din avuţia naţională. 8—9 grupuri ale oligarhiei financiare, folosind o reţea ramificată de *societăţi pe acţiuni*, au acaparat cu tentaculele lor economia întregii ţări. După datele publicate în 1954, grupul Morgan controlează 12 uriaşe societăţi bancare, industriale, de transport şi alte societăţi miliardare, cu un capital total de peste 50 de miliarde de dolari; Rockefeller — 9 corporaţii, cu un capital de peste 36 de miliarde de dolari; Kuhn-Loeb — 3 corporaţii, cu un capital de 5,8 miliarde de dolari etc. Dominînd în mod absolut în economia ţărilor capitaliste, oligarhia financiară îşi subordonează statul burghez, dirijează politica lui în interesul său.

OMAN — principat în sud-estul peninsulei arabe. *Suprafaţa:* 212.400 km²; *populaţia:* 550.000 (1955), în majoritate arabi. Oraşe: Nizua (capitala imamatului), Mascat (reşedinţa sultanului). În regiunile din interiorul ţării e răspîndită creşterea nomadă a animalelor (cămile). În oaze se cultivă curmali, viţă de vie, cereale.

La începutul secolului al XX-lea, pe o mare parte a teritoriului Omanului a fost creat imamatul. O parte a teritoriului de pe litoral cu centrul în oraşul Mascat se află sub dominaţia unui sultan. În 1951, sultanul Mascatului a semnat cu Anglia un tratat prin care ţara a devenit dependentă de Anglia. La sfîrşitul anului 1955 trupele sultanului, comandate de ofi-

țeri englezi, au invadat imamatul. În iulie 1957 s-a desfășurat în Oman o mișcare de eliberare împotriva dominației străine. Pentru înăbușirea mișcării de eliberare au fost trimise în Oman forțe terestre și aeriene ale armatei engleze.

OMANUL CONTRACTUAL — protectorat britanic în răsăritul peninsulei arabe. *Suprafața:* 83.600 km²; *populația:* 80.000 (1954), în special arabi. Centru administrativ: Dibai.

OPORTUNISM (conformism, conciliatorism) — În mișcarea muncitorească se înțelege prin acest termen adaptarea și subordonarea intereselor proletariatului față de interesele burgheziei; renunțarea la lupta de clasă, la revoluția socialistă și la dictatura proletariatului.

Baza socială a oportunismului este *„aristocrația muncitorească"*. Apariția și creșterea oportunismului s-a produs în epoca de dezvoltare „pașnică", premonopolistă, a capitalismului. În perioada imperialismului, oportunismul s-a accentuat foarte mult, devenind curentul dominant în partidele Internaționalei a II-a. O dată cu izbucnirea primului război mondial, oportunismul s-a transformat în socialșovinism, care, așa cum îl definește V. I. Lenin, era culmea oportunismului. Singurul partid care a luptat consecvent și energic împotriva oportuniștilor atît în Rusia cît și pe arena internațională a fost partidul bolșevic, în frunte cu Lenin.

Primul grup oportunist din P.M.S.D.R. au fost „economiștii". Partidul comunist a crescut și s-a întărit în lupta principială dusă împotriva curentelor mic-burgheze — narodnicii, socialiștii-revoluționari, menșevicii, anarhiștii, naționaliștii burghezi —, în lupta împotriva oportuniștilor din rîndurile partidului — grupurile trotkiste, de dreapta, naționaliste și alte grupări antileniniste. Comuniștii ruși au fost și în Internaționala a II-a în fruntea luptei împotriva oportunismului, sprijinind elementele revoluționare, îndreptîndu-le greșelile și demascîndu-i pe reformiștii de dreapta și pe centriști.

„OPOZIȚIA MUNCITOREASCĂ" — grupare antipartinică, anarho-sindicalistă din sînul P.C. (b) din Rusia, avînd în frunte pe Șleapnikov, Medvedev și alții; a apărut în 1920. „Opoziția muncitorească" a lansat lozinca anarho-sindicalistă a trecerii conducerii întregii economii naționale în mîinile „congresului producătorilor din Rusia". Prin aceasta se nega de fapt rolul conducător al partidului și al Statului sovietic în construcția economică. „Opoziția muncitorească" considera că forma supremă de organizare a clasei muncitoare o reprezintă nu partidul, ci sindicatele, opunînd sindicatele partidului și Statului sovietic. În rezoluția „Asupra devierii sindicaliste și anarhiste din partidul nostru", Congresul al X-lea al partidului, condamnînd „opoziția muncitorească", a declarat că vederile ei constituie „o ruptură totală cu marxismul și comunismul" și a considerat că propagarea ideilor devierii anarho-sindicaliste este incompatibilă cu calitatea de membru al P.C. (b) din Rusia.

OPOZIȚIE — denumirea generică dată partidelor sau grupurilor care luptă împotriva partidului guvernamental sau a politicii guvernului; în statele burgheze — fracțiunile parlamentare ale acestor partide.

OPTIMISM — atitudine pătrunsă de încredere în viitor; atitudinea celui care privește lumea înconjurătoare cu curaj, cu seninătate. Optimismul concepției despre lume a proletariatului se întemeiază pe cunoașterea științifică a legilor dezvoltării sociale care dă o încredere de neclintit în triumful comunismului. Opusul optimismului este *pesimismul.*

OPȚIUNE — dreptul acordat locuitorilor unui teritoriu trecut de la un stat la altul de a-și alege cetățenia (supușenia). Opțiunea este de obicei legată de strămutarea obligatorie, într-un anumit termen, a persoanelor

respective în statul a cărui supuşenie au adoptat-o.

ORDJONIKIDZE (Sergo) Grigorii Konstantinovici (1886—1937) — militant de seamă al partidului comunist şi al Statului sovietic.

Ordjonikidze s-a născut în Gruzia, în satul Goreşa.

În 1905 a absolvit şcoala de subchirurgi din Tiflis. În 1903, la vîrsta de 17 ani, a intrat în rîndurile P.M.S.D.R. În 1905 a luat parte activă la lupta revoluţionară din Transcaucazia. La începutul anului 1906 a fost arestat. După eliberarea din închisoare, în iunie 1906, a dus muncă revoluţionară la Tiflis, iar în 1907 la Baku.

În noiembrie 1907, Ordjonikidze a fost din nou arestat şi, după o detenţiune de un an şi jumătate, a fost condamnat în primăvara anului 1909 la deportare pe viaţă şi trimis în gubernia Ienisei, de unde a evadat după două luni, înapoindu-se la Baku. În toamna anului 1909 a luat parte activă la revoluţia din Iran. În 1910 a plecat la Paris. A urmat cursurile şcolii de partid create de Lenin la Longjumeau în apropiere de Paris.

În iulie 1911, Ordjonikidze s-a întors în Rusia pentru a lucra la pregătirea convocării celei de-a VI-a Conferinţe generale de partid. A fost delegat la Conferinţa a VI-a (de la Praga), la care a fost ales membru al C.C. al partidului şi membru al biroului rus al C.C.

În aprilie 1912, Ordjonikidze a fost arestat la Petersburg şi închis în fortăreaţa Schlüsselburg, unde a executat trei ani de muncă silnică. În toamna anului 1915 a fost trimis în deportare pe viaţă în Siberia răsăriteană, în apropiere de Iakutsk. După revoluţia din februarie, s-a înapoiat în iunie 1917 la Petrograd şi, la propunerea lui Lenin, a fost cooptat în Comitetul din Petrograd al partidului comunist şi în Comitetul executiv al Sovietului din Petrograd. A participat activ la pregătirea şi înfăptuirea Revoluţiei din Octombrie.

În timpul războiului civil a fost comisar extraordinar provizoriu al regiunii de sud, organizator al armatei a XI-a în Caucazul de nord, membru al consiliului revoluţionar al armatei a XVI-a de pe frontul apusean care a apărat Bielorusia sovietică împotriva polonezilor albi, membru al Consiliului militar revoluţionar al armatei a XIV-a de pe frontul de sud, membru al Consiliului militar revoluţionar al frontului caucazian.

După terminarea războiului civil, Ordjonikidze a fost ales preşedinte al biroului din Caucaz al C.C. al P.C.(b) din Rusia, creat prin hotărîrea Comitetului Central al partidului pentru conducerea tuturor organizaţiilor de partid din Caucaz, iar între 1922 şi 1926 a fost secretar al Comitetului de ţinut al partidului din Transcaucazia.

În 1921, Ordjonikidze a devenit membru al C.C. al partidului, în 1926 — membru supleant al Biroului Politic, iar în 1930 — membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.(b) al U.R.S.S. Din 1926 pînă în 1930 a fost preşedinte al Comisiei Centrale de Control, comisar al poporului pentru Inspecţia muncitorească-ţărănească şi vicepreşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. În 1930, Ordjonikidze a fost numit preşedinte al Consiliului superior al economiei naţionale a U.R.S.S., iar după reorganizarea Consiliului superior al economiei naţionale (1932) — comisar al poporului pentru industria grea a U.R.S.S.

Pentru merite în războiul civil şi în construcţia socialistă, Ordjonikidze a fost decorat cu Ordinul „Steagul Roşu“ (1921), cu Ordinul „Lenin“ (1935) şi cu Ordinul „Steagul Roşu al Muncii“ (1936).

ORGANIZAŢIA DE PIONIERI „V. I. LENIN“ — organizaţie comunistă de masă a copiilor din Uniunea Sovietică; creată în 1922.

În ianuarie 1924, plenara C.C. al Comsomolului a hotărît să dea organizaţiei de pionieri numele „V. I. Lenin“.

Conducerea organizației tinerilor pionieri a fost încredințată de partidul comunist *Uniunii Tineretului Comunist Leninist din U.R.S.S.* Organizația de pionieri pregătește pe tinerii pionieri pentru intrarea în Comsomol. Pionierul se pregătește să devină un cetățean demn și folositor al patriei sale.

În hotărîrile Congresului al XII-lea al U.T.C.L. (1954) se arată că organizația de pionieri trebuie să educe la pionieri sentimentul patriotismului sovietic, al prieteniei între popoare și al internaționalismului proletar, să facă din ei leniniști fideli, devotați partidului comunist și patriei socialiste.

În organizația de pionieri sînt primiți toți copiii între 9 și 14 ani, cu condiția să învețe bine și să aibă o purtare exemplară. Fiecare pionier poartă pe piept insigna de pionier și cravata roșie cu trei colțuri ca semn al prieteniei de neclintit a celor trei generații: comuniștii, comsomoliștii și pionierii.

Grupele, detașamentele și unitățile de pionieri se creează în școli. Întreaga activitate a detașamentului este condusă de un instructor-șef. Instructorii sînt numiți de către comitetul raional (comitetul orășenesc) al Comsomolului și duc muncă de educare a pionierilor împreună cu profesorii, directorii și organizația comsomolistă a școlii. Întreaga activitate a organizației de pionieri se bazează pe activitatea și inițiativa pionierilor. Conținutul, formele și metodele muncii cu pionierii corespund specificului vîrstei copiilor, intereselor și cerințelor lor.

Organizația de pionieri din Uniunea Sovietică cuprinde peste 19.000.000 de copii. Milioane de cetățeni sovietici au trecut în anii copilăriei prin școala educativă a organizației de pionieri. Istoria organizației cunoaște numeroase exemple de eroism al pionierilor atît în perioada construcției pașnice cît și mai ales în timpul Marelui Război al poporului sovietic pentru Apărarea Patriei.

ORGANIZAȚIA INTERNAȚIONALĂ A MUNCII (O.I.M.) — a fost creată în 1919 pe baza Tratatului de la Versailles ca organizație specială pe lîngă Liga Națiunilor. În 1946 a devenit una dintre instituțiile specializate ale O.N.U.

Potrivit statutului său, O.I.M. are obligația de a lua, pe scară internațională, măsuri pentru protecția muncii și de a stabili o legislație socială unitară pentru toate țările.

Statele care fac parte din O.I.M. sînt reprezentate în organul său suprem — Conferința generală —, care se întrunește anual și care alege un consiliu administrativ pe termen de trei ani. Pe lîngă Consiliul administrativ există Biroul internațional al muncii (B.I.M.), care duce întreaga muncă practică, adică pregătește proiectele de convenții în problemele protecției muncii și ale legislației sociale. La conferințele generale ale O.I.M., fiecare stat trimite patru delegați împuterniciți de guvern — doi din partea guvernului, unul din partea organizațiilor patronale și unul din partea organizațiilor muncitorești.

Pentru a extinde colaborarea cu celelalte țări în rezolvarea problemelor muncii și ale legislației sociale, U.R.S.S. a intrat în aprilie 1954 în Organizația internațională a muncii.

ORGANIZAȚIA NAȚIUNILOR UNITE (O.N.U.) — organizație internațională creată la Conferința de la San-Francisco din iunie 1945, pe bază de asociere liber consimțită a unor state suverane, pentru menținerea păcii și dezvoltarea colaborării pașnice între țări. Din organizație fac parte 82 de state; sediul ei este la New York.

În Carta O.N.U. se prevede că scopul ei este: de a menține pacea și securitatea prin adoptarea de măsuri colective „pentru prevenirea și înlăturarea amenințărilor contra păcii și pentru reprimarea actelor de agresiune"; de a dezvolta relațiile prietenești între națiuni și de a realiza cooperarea internațională în rezolvarea

problemelor cu caracter economic, social, cultural și umanitar, precum și de a dezvolta respectul față de drepturile omului și față de libertățile fundamentale pentru toți, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. O.N.U. se bazează pe principiul egalității tuturor membrilor ei și nu are dreptul de a se amesteca în treburile interne ale vreunui stat.

Principalele organe ale O.N.U. sînt Adunarea Generală, Consiliul de Securitate, Consiliul economic și social, Consiliul de tutelă, Curtea internațională de justiție și Secretariatul.

Adunarea Generală este alcătuită din reprezentanți ai tuturor statelor membre ale O.N.U. și se întrunește în sesiuni anuale. În limitele Cartei O.N.U., ea este împuternicită să dezbată orice problemă și să facă recomandări membrilor și organelor O.N.U., exceptînd problemele înscrise pe ordinea de zi a Consiliului de Securitate. În perioada sesiunilor se creează un comitet general și șase comitete principale, și anume pentru: probleme politice; probleme economice și financiare; probleme sociale, umanitare și culturale; problemele de tutelă; probleme administrative și bugetare; probleme juridice.

Principala răspundere pentru menținerea păcii și a securității internaționale revine Consiliului de Securitate, alcătuit din cinci membri permanenți (U.R.S.S., China, S.U.A., Anglia, Franța) și șase membri nepermanenți, aleși de Adunarea Generală pe termen de doi ani. Consiliul de Securitate trebuie să stabilească dacă există o amenințare a păcii, dacă pacea a fost violată sau dacă a fost comis un act de agresiune și să hotărască măsurile ce trebuie luate pentru lichidarea sau preîntîmpinarea agresiunii și pedepsirea celor vinovați. În probleme de procedură hotărîrile Consiliului de Securitate se iau cu majoritate simplă de șapte voturi. În toate celelalte probleme hotărîrile nu sînt valabile decît dacă printre cele șapte voturi sînt și voturile tuturor membrilor permanenți ai consiliului.

Consiliul economic și social, alcătuit din 18 membri, este ales de Adunarea Generală. În competența sa intră studierea problemelor internaționale din domeniul economic, social, cultural, educativ, sanitar, al drepturilor omului etc., „în vederea creării condițiilor de stabilitate și bunăstare ce sînt necesare asigurării unor relații pașnice și prietenești între națiuni, întemeiate pe respectarea principiului egalității în drepturi și al autodeterminării popoarelor".

Consiliului de tutelă, care lucrează sub autoritatea Adunării Generale, îi revine misiunea de a administra teritoriile aflate sub tutela O.N.U. (vezi *Tutelă internațională*).

Organul judiciar principal al O.N.U. este Curtea internațională de justiție, alcătuită din 15 membri, aleși de Adunarea Generală și de Consiliul de Securitate. Sediul Curții internaționale de justiție este la Haga (Olanda).

Din Secretariatul O.N.U. fac parte secretarul general (din 1953 — suedezul Dag Hammarskjoeld) și personalul secretariatului (circa 4.500 de persoane). Secretarul general — persoana cu cea mai înaltă funcție administrativă din Organizație — este numit de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate.

Primirea de noi membri în O.N.U. se face de Adunarea Generală, la recomandarea Consiliului de Securitate. Pentru această recomandare este necesar acordul tuturor membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate.

Una dintre cele mai importante clauze ale Cartei este aceea privind obligativitatea unanimității membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate la luarea de hotărîri în problemele cu caracter neprocedural. Principiul unanimității este o piedică în calea oricărei puteri de a-și stabili dictatura în O.N.U. și de a folosi

această organizație ca instrument al politicii sale.

În iunie 1955 a avut loc la San Francisco sesiunea jubiliară a O.N.U. Activitatea depusă timp de un deceniu a arătat că, cu toate gravele deficiențe în activitatea sa practică și în ciuda a numeroase violări ale principiilor proclamate în Cartă, O.N.U. a contribuit la stabilirea și dezvoltarea legăturilor dintre state și la extinderea cooperării internaționale.

Uniunea Sovietică și celelalte state iubitoare de pace apără consecvent principiile democratice pe baza cărora a fost creată O.N.U. și cer să se acorde Republicii Populare Chineze drepturile ei legitime în Consiliul de Securitate și în celelalte organe ale O.N.U. Acestei cereri i se împotrivește cu îndîrjire blocul statelor occidentale, în frunte cu S.U.A. Statele iubitoare de pace depun eforturi pentru ca activitatea O.N.U. să corespundă intereselor popoarelor, intereselor păcii.

ORGANIZAȚIA STATELOR AMERICANE (O S.A.) — organizație regională internațională, creată sub controlul S.U.A. la cea de-a IX-a *Conferință panamericană*, ținută la Bogota în aprilie 1948. Din organizație fac parte țările Americii latine și S.U.A.

Conform statutului, principalul organ al O.S.A. este Conferința panamericană, care se întrunește o dată la cinci ani. Statele Unite ale Americii folosesc O.S.A. pentru expansiunea lor economică și politică în America latină.

ORGANIZAȚIILE DE BAZĂ ALE P.C.U.S. — organizațiile de jos ale P.C.U.S., care formează temelia partidului. Organizațiile de bază se creează în fabrici, în uzine, în sovhozuri, în S.M.T.-uri și în alte întreprinderi economice, în colhozuri, în unitățile Armatei Sovietice și ale Forțelor Maritime Militare, la sate, în instituții, în școli și în alte organizații, unde există cel puțin trei membri de partid. În întreprinderile, în colhozurile, în instituțiile etc. în care există mai puțin de trei membri de partid se creează grupe de candidați sau grupe mixte alcătuite din membri de partid și comsomoliști, în frunte cu un organizator de partid desemnat de comitetul raional, de comitetul orășenesc de partid sau de secția politică. În marile întreprinderi și în instituțiile cu peste 300 membri și candidați de partid pot fi create — cu aprobarea C.C. al partidului pentru fiecare caz în parte — comitete de partid, acordîndu-se organizațiilor de secții din aceste întreprinderi și instituții drepturi de organizații de bază.

Organizația de bază leagă masele de muncitori, țărani și intelectuali de organele conducătoare ale partidului. Sarcinile ei sînt: a) munca agitatorică și organizatorică în mase pentru înfăptuirea chemărilor și hotărîrilor partidului; conducerea presei din veriga de jos; b) atragerea de noi membri în partid și educarea lor politică; c) organizarea învățămîntului politic al membrilor și candidaților de partid și controlul asupra felului în care aceștia își însușesc un minimum de cunoștințe în domeniul marxism-leninismului; d) sprijinirea comitetului raional, a comitetului orășenesc sau a secției politice în întreaga lor muncă practică; e) mobilizarea maselor din întreprinderi, sovhozuri, colhozuri etc. pentru îndeplinirea planului de producție, pentru întărirea disciplinei în muncă și dezvoltarea întrecerii socialiste; f) lupta împotrivă delăsării și a lipsei de spirit gospodăresc în administrarea întreprinderilor, sovhozurilor, colhozurilor și grija de zi cu zi pentru îmbunătățirea condițiilor culturale și de trai ale muncitorilor, funcționarilor și colhoznicilor; g) desfășurarea criticii și autocriticii și educarea comuniștilor în spiritul unei atitudini intransigente față de lipsuri; h) participarea activă la viața economică și politică a țării.

Pentru a ridica rolul organizațiilor de bază din întreprinderile industriale și comerciale, precum și a celor din

sovhozuri, colhozuri şi S.M.T.-uri şi pentru a spori răspunderea lor pentru felul cum lucrează întreprinderile, organizaţiile de bază au dreptul de control asupra activităţii administraţiei întreprinderii. Organizaţiile de partid din ministere, care nu au funcţii de control, sînt obligate să semnaleze deficienţele din munca instituţiei, să constate lipsurile din munca ministerului şi a funcţionarilor săi şi să înainteze materialele şi sugestiile lor Comitetului Central şi conducătorilor ministerelor. Organul suprem al organizaţiei de bază este adunarea de partid. Pentru conducerea muncii curente, organizaţia de bază alege prin vot secret pe timp de un an un birou, compus din cel mult 11 oameni. În organizaţiile de bază cu mai puţin de 15 membri de partid nu se creează birouri, ci se alege un secretar al organizaţiei de bază.

„ORIZONTURI" — revistă lunară, organ al *Consiliului Mondial al Păcii*. Se editează în 25 de ţări în 12 limbi începînd din iunie 1951 (între 1949 şi 1951 a apărut sub titlul „Partizanii păcii", „Pacea"). Revista tratează despre activitatea partizanilor păcii şi contribuie la întărirea relaţiilor de prietenie dintre popoare.

ORÎNDUIRE — vezi *Formaţiune social-economică*.

ORÎNDUIREA COMUNEI PRIMITIVE — prima formaţiune social-economică din istoria omenirii; a existat la toate popoarele de pe glob pe primele trepte ale dezvoltării lor. Baza relaţiilor de producţie în orînduirea comunei primitive a fost proprietatea socială asupra mijloacelor de producţie. Producţia se făcea în colectiv cu unelte de muncă primitive. Produsele obţinute erau de asemenea consumate în comun. În aceste condiţii nu exista o exploatare a omului de către om, nu existau clase şi nici stat. Relaţiile de producţie ale orînduirii comunei primitive nu au fost rezultatul unei socializări conştiente a mijloacelor de producţie, ci au fost consecinţa nivelului scăzut al dezvoltării forţelor de producţie şi a inexistenţei diviziunii sociale a muncii. Uneltele de piatră şi arcul cu săgeata, apărute mai tîrziu, excludeau posibilitatea ca omul să lupte singur împotriva forţelor naturii şi a animalelor sălbatice. De aceea oamenii erau nevoiţi să muncească în comun. O dată cu apariţia primei mari diviziuni sociale a muncii — separarea creşterii animalelor de agricultură — s-a accentuat ritmul de dezvoltare a forţelor de producţie, a luat naştere şi s-a dezvoltat schimbul, a apărut proprietatea privată şi inegalitatea economică între diferiţii membri ai comunei. Apariţia inegalităţii a marcat începutul împărţirii societăţii în clase şi, prin urmare, începutul descompunerii orînduirii comunei primitive, al cărei loc l-a luat prima societate împărţită în clase — societatea sclavagistă (vezi *Orînduirea sclavagistă*). În unele ţări orînduirea comunei primitive a fost înlocuită prin orînduirea feudală (vezi *Feudalism*).

ORÎNDUIREA SCLAVAGISTĂ — prima formaţiune social-economică antagonistă bazată pe exploatarea omului de către om. Sclavia a luat naştere în perioada descompunerii orînduirii comunei primitive, pe baza creşterii inegalităţii economice, care a fost rezultatul apariţiei proprietăţii private. Orînduirea sclavagistă s-a statornicit pentru prima oară în ţările din Orientul antic (Egipt, Babilon etc.), dar ea a ajuns la o formă clasică de dezvoltare în Grecia şi în Roma antică (primul mileniu î.e.n. şi primele 3—4 secole e.n.). Clasele principale ale orînduirii sclavagiste erau proprietarii de sclavi şi sclavii. Existau de asemenea pături intermediare — micii proprietari, care trăiau din munca lor, precum şi un lumpenproletariat, format din micii proprietari ruinaţi. Baza relaţiilor de producţie o forma proprietatea stăpînului de sclavi asupra mijloacelor de producţie, precum şi asupra lucrătorului care producea, sclavul, pe care proprietarul de sclavi îl putea vinde, cumpăra sau omorî.

Orînduirea sclavagistă a constituit (în comparaţie cu orînduirea comunei primitive) o etapă progresistă în dezvoltarea societăţii. Cu tot nivelul scăzut al productivităţii muncii sclavului, cantitatea totală a plusprodusului era, în condiţiile existenţei unui număr uriaş de sclavi exploataţi şi a extremei lor ieftinătăţi, destul de mare, ceea ce deschidea posibilităţi relativ largi pentru dezvoltarea producţiei, a ştiinţei, a artei etc. Dar, după ce au atins un anumit nivel, forţele de producţie n-au mai putut să se dezvolte în cadrul modului de producţie sclavagist. Destrămarea proprietăţii sclavagiste a avut ca urmare ascuţirea tuturor contradicţiilor de clasă ale societăţii sclavagiste, a căror manifestare au constituit-o numeroasele răscoale ale sclavilor, precum şi ale ţăranilor săraci care li s-au alăturat. Răscoalele sclavilor au zdruncinat orînduirea sclavagistă şi au grăbit pieirea ei. Modului de producţie sclavagist i-a luat locul modul de producţie feudal. Forma sclavagistă de exploatare a fost înlocuită cu forma feudală de exploatare, care a deschis cîmp mai larg pentru dezvoltarea forţelor de producţie ale societăţii. Dar sclavia nu a dispărut o dată cu lichidarea orînduirii sclavagiste. Ea a continuat să existe sub o formă sau alta atît în perioada feudalismului, cît şi în perioada capitalismului (de exemplu, în sudul S.U.A., pînă în deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea, în unele ţări coloniale din Orient, în forme modificate, pînă în zilele noastre).

ORTODOX — care ţine de religia creştină răsăriteană; care susţine consecvent şi neabătut o convingere, un curent, o doctrină.

OSTRACIZARE — denumire ce se dădea în Atena antică izgonirii din stat a persoanelor care, după părerea cetăţenilor, ameninţau liniştea statului. Hotărîrea de izgonire se lua în adunări populare unde se vota cu ajutorul unor scoici („ostrakon"), pe care se scriau numele celor propuşi a fi izgoniţi.

OTREZKI („tăieturi") — denumire dată în Rusia pămînturilor luate (tăiate) de moşieri de la ţărani cu ocazia aplicării reformei din 1861 (vezi *„Reforma ţărănească" din 1861*). Moşierii luau ţăranilor cele mai bune pămînturi: izlazurile, păşunile, fîneţele etc. În guberniile cu cernoziom li s-a luat ţăranilor peste o cincime din pămînt, iar în unele gubernii chiar pînă la o treime. Pămînturile moşierilor intrau ca un clin în cele ale ţăranilor, ceea ce permitea moşierilor să-şi dea pămîntul în arendă la preţuri de camătă şi să percepă tot felul de amenzi. Revoluţia din Octombrie a eliberat pe ţăranii din Rusia de jugul moşieresc şi le-a dat în folosinţă gratuită peste 150.000.000 de deseatine din pămînturile moşiereşti, domeniale (ale ţarului) şi mănăstireşti.

OTZOVISM — curent oportunist mic-burghez, care a apărut printre bolşevici în 1908. Otzoviştii (Bogdanov etc.) cereau rechemarea fracţiunii social-democrate din Duma de stat („Otzovişti" de la otzîvati — a rechema) şi renunţarea la activitatea în sindicate şi în alte organizaţii legale. Otzoviştii împiedecau strîngerea forţelor în vederea unui nou avînt revoluţionar. În felul acesta ei prejudiciau grav mişcarea muncitorească. O varietate a otzoviştilor erau u l t i m a t i ş t i i. Ei propuneau să se prezinte în prealabil fracţiunii social-democrate din Duma de stat un ultimatum şi, în cazul în care fracţiunea nu i s-ar conforma, să fie rechemată. La propunerea lui V. I. Lenin, consfătuirea redacţiei lărgite a ziarului bolşevic „Proletarii" a condamnat, în 1909, otzovismul şi ultimatismul, declarîndu-le curente ce nu au nimic comun cu bolşevismul.

OUTSIDER — întreprindere capitalistă care nu face parte dintr-o asociaţie monopolistă.

OWEN Robert (1771—1858) — unul dintre cei mai de seamă socialişti utopici din secolul al XIX-lea,

Într-o mare fabrică din New Lanark (Scoția), pe care a condus-o din 1800 pînă în 1829, Owen a redus ziua de muncă la 10 ore și jumătate (în celelalte întreprinderi durata zilei de muncă era de 13—14 ore), a îmbunătățit condițiile de muncă și de trai ale muncitorilor, a creat o școală model pentru copiii acestora și a organizat creșe și grădinițe de copii. Aceste măsuri au dus la o simțitoare scădere a criminalității și a altor fenomene antisociale. Ulterior, Owen a trecut de la filantropie la ideea comunismului utopic. Convins de justețea ideilor sale și de posibilitatea realizării lor practice, Owen a plecat în America, unde a organizat o colonie comunistă denumită „Noua armonie" (1825). Suferind un eșec, el s-a înapoiat în Anglia, unde a participat activ la mișcarea muncitorească și cooperatistă, pe care mai tîrziu a părăsit-o. Activitatea lui Owen a dat un puternic impuls mișcării sindicale din Anglia.

Prin concepțiile sale sociologice, Owen se apropia de materialiștii francezi din secolul al XVIII-lea. Pe cînd însă materialiștii francezi idealizau societatea burgheză, Owen o considera tot atît de imperfectă și de trecătoare ca și feudalismul. El a criticat sever bazele orînduirii capitaliste: proprietatea privată, structura de clasă a societății, domnia concurenței, pauperizarea crescîndă a muncitorilor etc. Owen năzuia spre desființarea contradicțiilor de clasă și spre instaurarea egalității sociale între oameni. El își imagina viitoarea societate „rațională" ca o federație de mici comunități socialiste (de cel mult 3.000 de oameni fiecare). În comunitate, principala ocupație urma să fie agricultura (deși comunitatea avea să organizeze și o producție industrială). Munca urma să fie repartizată între cetățeni în conformitate cu capacitățile lor, iar produsele muncii — în raport cu nevoile lor. Dar ca și toți ceilalți socialiști utopici, Owen vedea principala cauză a răului social nu în modul de producție capitalist, ci în ignoranța oamenilor. De aceea el credea că contradicțiile sociale vor fi înlăturate prin răspîndirea cunoștințelor, prin înrădăcinarea adevărului. Owen respingea categoric revoluția ca mijloc de transformare a relațiilor sociale și nu înțelegea rolul istoric al clasei muncitoare. El își punea nădejdea în inițiativa claselor guvernante și a guvernelor, solicitînd în zadar sprijinul lor pentru introducerea unei orînduiri sociale raționale. Cu tot utopismul concepțiilor sale, meritele istorice ale lui Owen sînt foarte mari. Alături de doctrina lui *Saint-Simon* și a lui *Fourier*, doctrina lui Owen este unul din izvoarele ideologice ale teoriei comunismului științific (vezi și *Socialism utopic*).

P

PACEA DE LA BREST — tratat încheiat la 3 martie 1918 la Brest-Litovsk între Rusia Sovietică, pe de o parte, şi Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria şi Turcia (Cvadrupla alianţă), pe de alta, cu care a luat sfîrşit participarea Rusiei la primul război mondial.

Chiar în primele zile ale Revoluţiei din Octombrie, la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, Congresul al II-lea al Sovietelor în *Decretul asupra păcii* a propus tuturor popoarelor beligerante şi guvernelor lor să înceapă imediat tratative pentru o pace dreaptă şi democratică. Anglia, S.U.A., Franţa şi celelalte puteri ale *Antantei* au refuzat să accepte această propunere, intenţionînd să sugrume Republica Sovietică cu mîinile imperialismului german. Întîmpinînd refuzul ţărilor aliate cu Rusia de a duce tratative de pace, guvernul sovietic a hotărît să înceapă tratative cu Germania şi cu Austro-Ungaria. Tratativele au început la 20 noiembrie (3 decembrie) 1917 la Brest-Litovsk. La 22 noiembrie (5 decembrie) s-a încheiat convenţia de armistiţiu. Condiţiile de pace propuse erau extrem de grele, dar Statului sovietic îi era indispensabil un răgaz pentru a înăbuşi împotrivirea burgheziei în interiorul ţării, pentru a crea o armată capabilă să apere ţara de atacul duşmanilor.

Prin pacea de la Brest, Letonia, Estonia şi Polonia treceau la Germania, Ucraina se transforma într-un stat dependent de statul german. Republica sovietică se obliga să plătească Germaniei o contribuţie. Pacea de la Brest a dat însă Republicii Sovietice posibilitatea să iasă din război şi să acumuleze forţe pentru zdrobirea intervenţioniştilor şi a albgardiştilor.

După Revoluţia din noiembrie din Germania şi înfrîngerea clicii militariste germane, condiţiile de pace cu Germania imperialistă şi-au pierdut valabilitatea. La 13 noiembrie 1918, Comitetul Executiv Central din Rusia a anulat Tratatul de pace de la Brest-Litovsk.

PACHET DE CONTROL — număr de acţiuni care asigură proprietarului lor o influenţă hotărîtoare asupra activităţii unei *societăţi pe acţiuni*. Fiecare acţionar dispune la adunările generale ale societăţii de un număr de voturi corespunzător numărului de acţiuni pe care le posedă. Pentru a fi stăpîn absolut al societăţii, este teoretic necesar să se dispună de peste 50% din totalul acţiunilor. În fapt sînt suficiente 40% sau 30%, iar uneori chiar 15%, deoarece o parte însemnată a acţiunilor e împrăştiată la mici acţionari, care în majoritatea lor nu iau parte la adunările generale şi nici nu-şi pot coordona activitatea. Pachetul de control este unul dintre mijloacele de dominaţie ale *oligarhiei financiare*, de jefuire a micilor proprietari de către marii capitalişti.

PACHISTAN — Republica Musulmană Pachistan, situată în Asia, în peninsula India. Este formată din două părţi — Pachistanul de vest şi Pachistanul de est — separate una

de alta, depărtarea dintre cele două părți fiind de 1.600 km. Se mărginește cu Afganistanul, Iranul, India și Birmania. *Suprafața:* 944.000 km²; *populația:* 84.000.000 (1956), în cea mai mare parte bengalezi, pengiabi, sindi, belugi ș.a. Capitala: Caraci. Orașe mai mari: Lahore, Dacca, Haiderabad, Ravalpindi, Multan.

Pachistanul s-a constituit ca stat în 1947, în urma împărțirii fostei colonii britanice India în două dominioane: Uniunea Indiană, din care fac parte regiunile cu populație de religie hindusă, și Pachistanul, care unește regiunile populate de musulmani. La 23 martie 1956, Pachistanul a fost proclamat republică.

Pachistanul este o țară agrară cu o economie înapoiată. 70% din suprafața pămîntului arabil aparține moșierilor feudali, care, alături de cămătari, exploatează țărănimea, care reprezintă peste 90% din populație. Se cultivă orez, grîu, mei, porumb, orz, ceai și diferite leguminoase. Producția de iută și de bumbac sînt de însemnătate mondială (aproape întreaga producție de iută și 80% din cea de bumbac este exportată). Prelucrarea iutei și a bumbacului a fost îngreuiată, deoarece cu ocazia împărțirii n-a rămas pe teritoriul Pachistanului decît cel mult 10% din industria Indiei. Pînă în 1952 nu exista în Pachistan nici o fabrică pentru prelucrarea iutei. Din totalul importului, 75% sînt produse industriale finite. Deși există zăcăminte de cărbune, petrol, minereu de crom și de fier, bauxită, aur și ghips, prelucrarea lor industrială e insuficient dezvoltată. În industria textilă predomină întreprinderile meșteșugărești. Există o mică industrie a ceaiului. În economia Pachistanului domină în special capitalul englez, care deține aproape întreaga industrie extractivă, industria de ciment, de zahăr, industria textilă și o serie de fabrici pentru prelucrarea iutei. După cel de-al doilea război mondial s-a intensificat mult influența monopolurilor americane. În ultimii ani au fost luate măsuri pentru dezvoltarea unei industrii naționale.

Conform Constituției din 1956, puterea legislativă aparține Adunării naționale și președintelui. Partidul guvernamental este *Liga musulmană din Pachistan.* În urma unei sciziuni intervenite în Liga musulmană din Pachistan, a luat ființă în 1951 Liga populară, iar în 1956 — Partidul republican, a căror conducere exprimă interesele diferitor cercuri ale burgheziei și moșierilor.

Partidul Comunist din Pachistan, înființat în 1948, luptă pentru îmbunătățirea situației oamenilor muncii, pentru drepturi democratice, pentru socialism. Din 1954 activează în ilegalitate.

În mai 1954, S.U.A. și Pachistan au semnat un acord militar, potrivit căruia înarmarea și instruirea armatei pachistaneze este pusă sub control american. În septembrie 1954, guvernul Pachistanului a semnat tratatul cu privire la crearea blocului militar al Asiei de sud-est (*S.E.A.T.O.*). În 1955 a aderat la *pactul de la Bagdad.* Pachistanul a participat la *Conferința de la Bandung.*

PACIFISM — curent liberal, ai cărui reprezentanți se pronunță împotriva oricăror războaie. Pacifiștii consideră că războiul poate fi înlăturat prin simpla propovăduire a păcii generale. Pacifismul a fost folosit în repetate rînduri de către imperialiști pentru înșelarea maselor, pentru a camufla pregătirile de război și pentru abaterea maselor de la lupta activă împotriva războaielor imperialiste.

Comuniștii n-au fost niciodată pacifiști. Partidele comuniste luptă împotriva războaielor nedrepte, de cotropire și sprijină războaiele drepte, de eliberare.

Mișcarea organizată a partizanilor păcii, care s-a desfășurat după cel de-al doilea război mondial și a cuprins sute de milioane de oameni, se deosebește de pacifism prin lupta sa activă împotriva primejdiei războ-

iului. Pacifiştii sinceri găsesc căi de colaborare cu frontul organizat al partizanilor păcii: luptînd pentru apărarea păcii, ei contribuie la întărirea ei şi la lupta împotriva primejdiei de război.

PACT — acord, tratat.

PACTUL ANTICOMINTERN — tratat privitor la alianţa militară agresivă încheiată între Germania hitleristă şi Japonia imperialistă la Berlin, la 25 noiembrie 1936. La 6 noiembrie 1937 a aderat la pact Italia fascistă, la 27 martie 1939 — Spania franchistă. La 25 noiembrie 1941 pactul a fost prelungit pe încă 5 ani. Sub presiunea hitleriştilor au aderat la pactul anticomintern guvernele burgheze ale Danemarcei, Ungariei, Bulgariei, Finlandei, Romîniei etc.

Pactul anticomintern a consacrat formarea unui bloc de agresori, în a cărui sarcină intrau: înăbuşirea mişcării revoluţionare şi democratice, războiul împotriva U.R.S.S., precum şi împotriva Angliei, Franţei, S.U.A., în scopul instaurării dominaţiei mondiale a monopolurilor germane şi japoneze. Denumind pactul „anticomintern", diplomaţia agresorilor i-a asigurat sprijinul imperialiştilor din statele occidentale şi a înlesnit în felul acesta dezlănţuirea războiului mondial.

PACTUL ATLANTICULUI DE NORD (N.A.T.O.) — bloc militar creat şi condus de statele imperialiste.

Pactul cu privire la blocul Atlanticului de nord a fost semnat la 4 aprilie 1949 la Washington de reprezentanţii a 12 state: S.U.A., Marea Britanie, Franţa, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg, Canada, Norvegia, Danemarca, Islanda şi Portugalia.

Pactul Atlanticului de nord, încheiat pe termen de 20 de ani, constă dintr-un preambul şi 14 articole. Cele mai importante articole ale acestui pact sînt art. 3, 4 şi 5, în care se caută să se justifice dreptul membrilor pactului de a desfăşura acţiuni militare agresive. Totodată art. 4, care prevede acţiuni comune în caz de ameninţare a „independenţei politice" a vreuneia dintre ţările membre ale pactului Atlanticului de nord, este menit, de fapt, să justifice amestecul străin în oricare dintre aceste ţări în scopul reprimării forţelor democratice.

Crearea pactului Atlanticului de nord a constituit o încălcare de către S.U.A., Anglia şi Franţa a obligaţiilor internaţionale asumate de ele în perioada celui de-al doilea război mondial şi după terminarea lui. În special, pactul Atlanticului de nord este în flagrantă contradicţie cu tratatul anglo-sovietic din 1942 şi cu tratatul franco-sovietic din 1944 de alianţă şi asistenţă mutuală. Formarea acestui bloc încalcă principiile fundamentale ale Organizaţiei Naţiunilor Unite. Iniţiatorii pactului Atlanticului de nord încearcă să-l prezinte drept un acord regional permis de Carta O.N.U., dar de fapt pactul Atlanticului de nord nu este cîtuşi de puţin o organizaţie regională, adică locală, deoarece nu cuprinde numai zona Atlanticului, ci depăşeşte cadrul ei. Încheierea pactului Atlanticului de nord a intensificat cursa înarmărilor în S.U.A., Anglia, Franţa şi în celelalte ţări membre ale acestui pact.

În 1952 au intrat în pactul Atlanticului de nord Grecia şi Turcia. Imediat după încheierea pactului Atlanticului de nord organizatorii lui au început să ducă şi mai energic politica de remilitarizare a Germaniei occidentale, care a fost inclusă în pactul Atlanticului de nord în octombrie 1954 (vezi *Acordurile de la Paris din 1954*).

Depunînd toate eforturile pentru a slăbi încordarea în relaţiile internaţionale, guvernul sovietic, în nota sa din 31 martie 1954, a propus Statelor Unite, Angliei şi Franţei să examineze problema participării U.R.S.S. la pactul Atlanticului de nord, care în acest caz şi-ar pierde caracterul agresiv şi s-ar transforma dintr-o grupare militară închisă într-o auten-

tică organizație de securitate colectivă. La *Conferința de la Geneva din 1955*, delegația sovietică a propus un proiect de *Tratat general european de securitate colectivă în Europa*, conținînd propuneri constructive cu privire la metodele de lichidare a grupărilor militare închise, care sînt una dintre cauzele principale ale încordării internaționale.

PACTUL DE LA BAGDAD — alianță militară între Turcia, Iran, Anglia și Pachistan, încheiată în 1955. Pînă la 14 iulie 1958 statul monarhic irachian făcea parte din membrii pactului de la Bagdad.

În 1953 secretarul de stat al S.U.A., Dulles, a lansat ideea așa-zisului „etaj nordic", adică a creării unui bloc din statele situate la nord de grupul principal al țărilor arabe, la frontierele sudice ale U.R.S.S. Primul pas în această direcție l-a constituit încheierea la 24 februarie 1955 a tratatului „de colaborare reciprocă" dintre Turcia și Irac, la care au aderat celelalte state. În noiembrie 1955 a avut loc prima sesiune a participanților la bloc, care s-a ținut la Bagdad (de unde și denumirea pactului), și care a elaborat structura noului bloc militar. Organele supreme ale blocului sînt: Consiliul permanent al miniștrilor — reprezentanți ai țărilor pactului. În atribuțiile Consiliului intră examinarea „oricărei probleme — politice, economice sau militare care interesează cele cinci guverne". S-au constituit și un secretariat și comisii permanente „pentru lupta împotriva activității subversive": una militară, din a cărei componență fac parte șefii statelor-majore ale armatelor țărilor participante la pact, și una economică. Ulterior a fost anunțată intrarea S.U.A. ca membră în comisiile pactului de la Bagdad. Unul din principalele obiective ale pactului de la Bagdad este subminarea unității țărilor arabe în lupta lor pentru o dezvoltare economică și politică independentă, menținerea intereselor monopolurilor petrolifere și ale altor monopoluri capitaliste din regiunea Orientului apropiat și mijlociu.

Statele arabe au înfierat pactul de la Bagdad ca o organizație ce constituie o amenințare pentru independența națională a țărilor arabe, pentru cauza păcii și securității internaționale.

După proclamarea Republicii Irac, Iracul a ieșit din pactul de la Bagdad. Căutînd să mențină pactul de la Bagdad falimentar fără participarea Bagdadului, conducătorii diplomației anglo-americane au convocat totuși la sfîrșitul lunii iulie 1958 o „sesiune ordinară" a Consiliului pactului de la Bagdad cu participarea reprezentanților S.U.A., Angliei, Turciei, Iranului și Pachistanului.

PACTUL PĂCII — tratat cu privire la întărirea păcii între cele cinci mari puteri (U.R.S.S., Republica Populară Chineză, S.U.A., Anglia și Franța), pentru a cărui încheiere militează mișcarea mondială a luptătorilor pentru pace și care are drept scop preîntîmpinarea unui al treilea război mondial.

Primejdia unui nou război mondial a dus la intensificarea luptei pentru pace în toate țările. Mișcarea partizanilor păcii se desfășoară sub lozinca: „Pacea nu se așteaptă — pacea trebuie cucerită". Carta *Organizației Națiunilor Unite* prevede că principala răspundere pentru asigurarea păcii și securității popoarelor revine celor cinci mari puteri — membre permanente ale Consiliului de Securitate. Lupta pentru încheierea unui Pact al Păcii între aceste puteri a devenit unul dintre principalele obiective ale luptătorilor pentru pace.

Propunerea de a se încheia un Pact al Păcii a fost făcută de delegația U.R.S.S. la cea de-a IV-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U. Cererea de a se încheia un Pact al Păcii a fost formulată în Apelul *Consiliului Mondial al Păcii*, adoptat la sesiunea de la Berlin din 25 februarie 1951.

În întreaga lume s-a dus o vastă campanie pentru strîngerea de semnături pe Apel. La sfîrşitul lunii martie 1952, Apelul Consiliului Mondial al Păcii fusese semnat de 603.570.000 de oameni. Uniunea Sovietică şi Republica Populară Chineză au declarat că sînt gata să semneze Pactul Păcii.

PACTUL TRIPARTIT DIN 1940 — tratat de alianţă politică-militară încheiat la 27 septembrie la Berlin între Germania, Italia şi Japonia, consacrînd definitiv blocul agresorilor fascişti, care au dezlănţuit cel de-al doilea război mondial. Pactul avea un pronunţat caracter anexionist şi prevedea împărţirea sferelor de influenţă între participanţi. Japonici i s-a acordat conducerea pentru crearea „noii ordini" în „imensul spaţiu al Asiei răsăritene", iar Germaniei şi Italiei — conducerea în Europa. Primele guverne care au aderat la pactul tripartit au fost guvernele reacţionare ale Ungariei (20 noiembrie 1940), Romîniei (23 noiembrie 1940), Bulgariei (1 martie 1941). Ulterior au mai aderat la pact Finlanda, Spania, Tailanda şi „guvernele" marionetă al Croaţiei (în Europa), al statului Manciukuo şi cel al lui Van Ţzin-vei (din China). Aderarea la pact avea în fiecare caz drept urmare instaurarea controlului militar şi politic al Germaniei sau Japoniei asupra ţării respective şi ocuparea totală sau parţială a teritoriului ei. În urma înfrîngerii suferite în cel de-al doilea război mondial, coaliţia agresorilor fascişti, consfinţită prin pactul tripartit, s-a destrămat complet.

PAMFLET — articol pe o temă de actualitate ridiculizînd într-o formă violentă şi biciuitoare o persoană sau un aspect din viaţa politică şi socială.

PANAMA — stat în America centrală, situat pe istmul de Panama. Este scăldat de Marea Caraibelor şi de Oceanul Pacific. Se mărgineşte cu Costa-Rica şi cu Columbia. *Suprafaţa:* 74.000 km²; *populaţia:* 934.000 (1956), metişi, creoli, negri, indieni. Capitala: Panama.

Pînă în 1903, Panama făcea parte din *Columbia*. După ce Columbia refuzase să ratifice tratatul cu S.U.A. prin care se transfera imperialiştilor americani puterea în viitoarea zonă a *Canalului Panama*, S.U.A. au organizat, cu ajutorul agenturii lor, o „revoluţie", în urma căreia Panama s-a separat de Columbia.

Panama este o ţară cu o economie înapoiată. Agricultura şi creşterea animalelor se află la un nivel scăzut. Cel mai important loc în agricultură îl deţin plantaţiile de cacao şi bananieri aparţinînd societăţii monopoliste americane „United Fruit". Bananele sînt principalul articol de export. Se mai cultivă trestie de zahăr, cafea, orez. Pe plantaţii este crunt exploatată munca negrilor şi a metişilor. Industria prelucrătoare este limitată la mici întreprinderi şi ateliere meşteşugăreşti. Asupra economiei ţării exercită o puternică influenţă zona Canalului Panama, unde lucrează o mare parte a oamenilor muncii din Panama.

Panama e o republică. Puterea legislativă este exercitată de Adunarea naţională, iar cea executivă aparţine preşedintelui. La putere este „Coaliţia patriotică-naţională" — organizaţie burgheză a cărei conducere este strîns legată de monopolurile din S.U.A. Partidul popular, întemeiat în 1942, în urma reorganizării partidului comunist, care exista din 1925, luptă pentru eliberarea ţării de sub dominaţia S.U.A. Din 1954 se află în ilegalitate.

Zona Canalului Panama aparţine S.U.A., este păzită de garnizoane americane şi administrată de un guvernator militar american. *Suprafaţa:* 1.432 km²; *populaţia* (civilă): 42.000 (1953). Majoritatea populaţiei este formată din funcţionari şi militari americani, care au faţă de panamezi o situaţie privilegiată. Zona Canalului Panama este un mare centru comercial şi de tranzit.

„PANAMA" — mare escrocherie legată de coruperea funcționarilor de stat. Expresia a apărut în urma falimentului din 1889 a Companiei franceze pentru construirea *Canalului Panama* și a scandalului stîrnit — în urma acestui faliment — de demascarea venalității multor oameni politici și ziare.

PANAMERICANISM — ideologia „unității de interese" și a „solidarității" țărilor de pe continentul american, intens propagată de imperialiștii S.U.A. și bazată pe o pretinsă comunitate etnică, economică și culturală. Panamericanismul e folosit de monopolurile din S.U.A. pentru a-și camufla politica expansionistă față de țările Americii latine. Drept uneltă pentru răspîndirea acestei idei servesc *Organizația statelor americane*, precum și numeroase alte organe și instituții interamericane, aflate sub controlul S.U.A. Propagandei panamericane i se opune lupta popoarelor de pe continentul american pentru independență națională, pentru dezvoltare economică și politică independentă.

PANGERMANISM — curent politic reacționar, apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea; oglindea tendințele agresive ale imperialismului german și a contribuit activ la pregătirea aventurilor militare ale acestuia. Lansînd lozinca demagogică „asigurarea spațiului vital pentru germani" și propovăduind „teoria" antiștiințifică a „superiorității" rasei germane asupra tuturor celorlalte popoare, pangermanismul și-a pus drept țel anexarea Austriei, Scandinaviei, Olandei, Belgiei și a altor țări, cotropirea unor vaste regiuni ale Rusiei (Țările Baltice, Ucraina, Caucazul), reîmpărțirea coloniilor și instaurarea dominației mondiale a Germaniei. În 1891, imperialiștii germani au înființat Uniunea pangermană. Ideologia și planurile lor de cotropire au fost în întregime preluate și dezvoltate de hitleriști.

PANTEISM — doctrină filozofică identificînd pe dumnezeu cu natura și considerînd natura drept întruchipare a lui dumnezeu. În evul mediu și la începuturile epocii moderne, în condițiile dominației ideologiei clericale, panteismul a avut o oarecare însemnătate progresistă — era un pas spre eliberarea filozofiei de cătușele teologice. În trecut, sub forma panteistă se ascundeau adesea idei materialiste și dragostea de libertate (G. Bruno, B. Spinoza). Astăzi panteismul joacă un rol reacționar și e folosit de ideologii burghezi pentru a crea aparența unei împăcări între religie și știință și pentru a propaga unele forme rafinate ale ideologiei religioase.

PAPĂ — șeful bisericii catolice și al orașului-stat *Vatican* (pe teritoriul Romei), unde își are sediul. Este ales pe viață de colegiul prelaților superiori — cardinalii.

PARAFARE — semnare preliminară a unui tratat internațional cu inițialele împuterniciților. Parafarea se folosește atunci cînd împuternicirea, după ce au căzut de acord asupra textului tratatului, îl întăresc prin parafele lor pînă la informarea guvernelor respective și pînă ce obțin aprobarea de a-l semna definitiv.

PARAGUAI — stat în America de Sud. Se mărginește cu Brazilia, Argentina, Bolivia. *Suprafața:* 406.700 km²; *populația:* 1.601.000 (1956), în majoritate metiși, indieni, și un mic procent de creoli spanioli, care alcătuiesc pătura dominantă. Capitala: Asuncion.

Principala ocupație a populației e creșterea animalelor, exploatarea pădurilor și agricultura. Cele mai importante produse agricole destinate exportului sînt: produse de carne, bumbac, esențe valoroase de lemn (quebracho). Agricultura nu satisface nevoile țării. Predomină marea agricultură semifeudală. 75% din gospodăriile țărănești nu dispun de pămînt propriu. Se practică pe scară largă arenda înrobitoare, dijma

pe din două. Principalele ramuri ale economiei sînt acaparate de capitalul american, britanic și argentinian. Regiunea petroliferă din Gran Chaco (230.000 km²) a fost concesionată în întregime unei societăți americane. Comerțul exterior e monopolizat de societăți străine.

Paraguai este o republică. Puterea legislativă e exercitată de un congres unicameral. Președintele este învestit cu largi prerogative. Partidul guvernamental „Colorado" („r e p u b l i c a n-p o p u l a r") reprezintă interesele moșierilor și ale marii burghezii și are strînse legături cu capitalul american.

P a r t i d u l c o m u n i s t, înființat în 1933, se află în ilegalitate.

PARAZITISM — trîndăvie, trai pe seama muncii altora. Parazitismul este caracteristic pentru clasele exploatatoare.

PARCELĂ — mică proprietate funciară privată; petic de pămînt, bază a unei mici producții țărănești care folosește mijloace de producție primitive (gospodărie parcelară). Chiar și în anii buni, parcela nu asigură țăranului și familiei sale un trai cît de cît suportabil, ci îl obligă să-și caute un cîștig suplimentar. În capitalism, gospodăria parcelară este înlăturată de marile moșii capitaliste, iar țăranii îngroașă rîndurile proletariatului. Pauperizarea țăranilor săraci se intensifică și mai mult în perioada crizei generale a capitalismului.

În U.R.S.S., unde proprietatea privată asupra pămîntului a fost desființată și a fost creată o agricultură socialistă, nu există proprietate funciară parcelară.

PARHOMENKO Aleksandr Iakovlevici (1885—1921) — erou al războiului civil. S-a născut, ca fiu de țăran sărac, în satul Makarov-Iar (astăzi satul Parhomenko), gubernia Ekaterinoslav. A început să muncească de la vîrsta de zece ani. Între 1900 și 1906 a lucrat la Uzina de construcții de locomotive Hartman din Lugansk. Acolo l-a cunoscut pe K. E. Voroșilov, sub îndrumarea căruia și-a început activitatea revoluționară. În 1904 Parhomenko a intrat în partidul comunist. În 1905—1906 a luat parte activă la revoluție. Urmărit de poliție, a plecat din uzină și s-a întors la Makarov-Iar, unde, din însărcinarea partidului, a organizat în 1906 insurecția armată a țăranilor din întregul județ. A fost arestat. În 1909, la o adunare ilegală din Sevastopol, a fost pentru a doua oară arestat și a stat în închisoare pînă în 1912.

În timpul revoluției din februarie 1917 a comandat la Moscova un detașament al Gărzii roșii. În martie 1917, Parhomenko a fost ales membru al comitetului executiv al Sovietului din Lugansk și a condus detașamentele de luptă ale muncitorilor din acest oraș. A participat activ la pregătirea Revoluției din Octombrie. După insurecția armată din octombrie, Parhomenko a participat, împreună cu detașamente ale Gărzii roșii și cu unități de partizani, la zdrobirea trupelor contrarevoluționare de pe Don și a trupelor germane de ocupație din Ucraina. În primăvara anului 1918 l-a ajutat pe Voroșilov la formarea unităților armatei a V-a, apoi a luat parte la apărarea Țarițînului (1918—1919). În 1919 a condus acțiunea de zdrobire a bandelor lui Grigoriev în Ucraina. Din aprilie 1920 a comandat divizia a XIV-a a primei armate de cavalerie, care a luptat împotriva polonezilor albi și apoi împotriva lui Vranghel. După înfrîngerea lui Vranghel, divizia lui Parhomenko a primit misiunea de a lichida bandele lui Mahno. În timp ce executa această misiune, a fost ucis de mahnoviști la 3 ianuarie 1921. Pentru vitejia, curajul și abnegația sa în lupta împotriva intervenționiștilor și a gardiștilor albi, Parhomenko a fost de două ori decorat cu ordinul Steagul Roșu.

PARITATE — 1) egalitate, proporții egale, situație egală; 2) în relațiile monetare internaționale prin paritate se înțelege corelația stabilită prin lege între unitățile monetare ale diferitelor țări, exprimată în aur. Paritatea valutei U.R.S.S. — rubla — e întemeiată pe conținutul aur al acesteia (0,222.168 gr de aur pur), stabilit de guvernul sovietic la 1 martie 1950.

PARLAMENT — în statele burgheze organ legislativ total sau parțial eligibil. În S.U.A., în Filipine și în majoritatea țărilor din America latină poartă denumirea de *congres*, în Finlanda — seim, în Norvegia — storthing, în Suedia — riksdag, în Turcia și în Iran — medjilis etc.

După caracterul relațiilor cu guvernele respective, parlamentele se împart în două categorii. În republicile parlamentare și în monarhiile constituționale, parlamentul are, formal, dreptul de control asupra activității guvernului (dreptul deputaților de a face interpelări, dreptul de a răsturna guvernul prin vot de neîncredere). În republicile prezidențiale (S.U.A., o parte din republicile Americii latine), parlamentul nu are decît funcții legislative, guvernul nerăspunzînd nici măcar formal față de el. Președintele republicii este ales fie direct de populație fie prin electori. În statele burgheze nu există dreptul de revocare a deputaților.

Parlamentele sînt de obicei alcătuite din două Camere, în Anglia, de pildă, din Camera comunelor, sau Camera inferioară, și Camera lorzilor, sau Camera superioară; Congresul S.U.A. este alcătuit din Camera reprezentanților și Senat. Membrii Camerei inferioare sînt aleși pe baza unui drept electoral care abundă în felurite îngrădiri legate de vîrstă, avere etc. (vezi *Cens)*, cu ajutorul cărora capitaliștii caută să reducă numărul reprezentanților claselor exploatate în organele legislative. În unele țări, membrii Camerelor superioare nu sînt aleși, ci numiți. În Anglia, de pildă, o parte a locurilor din Camera lorzilor sînt ereditare, iar o parte a membrilor sînt numiți de rege.

Cu toate eforturile depuse, burghezia nu reușește să înlăture complet din parlament pe reprezentanții oamenilor muncii — partidele comuniste și alte partide și organizații progresiste. Reprezentanții acestor partide luptă împotriva transformării parlamentului într-o anexă a guvernului, apără interesele maselor populare și independența națională a țărilor lor, demască de la tribuna parlamentului politica antipopulară a cercurilor conducătoare imperialiste. În condițiile de azi, clasa muncitoare are într-o serie de țări capitaliste posibilitatea de a uni sub conducerea sa majoritatea poporului, de a cuceri o majoritate fermă în parlament și de a-l transforma într-un instrument al voinței populare.

Pentru extinderea colaborării internaționale, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat în februarie 1955 textul unui apel adresat tuturor popoarelor și parlamentelor lumii pentru stabilirea unor legături directe între parlamentele diferitelor țări și pentru schimb de delegații parlamentare. În multe țări, acest apel a trezit un ecou pozitiv. Vizitarea Uniunii Sovietice de către delegațiile parlamentare din diferite țări și vizitele delegațiilor Sovietului Suprem al U.R.S.S. în străinătate contribuie la cunoașterea reciprocă a orînduirii de stat, a economiei, culturii și a felului de trai din aceste țări. În 1955 grupul parlamentar al Sovietului Suprem al U.R.S.S. a aderat la *Uniunea interparlamentară.*

PARTID — organizație politică de tovarăși de idei care unește pe reprezentanții cei mai activi ai clasei, exprimă interesele acesteia și o conduce în lupta de clasă.

În perioada de formare și dezvoltare a capitalismului au luat naștere organizații politice ale proletariatului și ale burgheziei — cele două

clase principale ale societății burgheze —, precum și organizații politice ale țărănimii și ale celorlalte pături ale populației. Faptul că în societatea capitalistă există diferite partide burgheze se explică prin existența diferitor grupuri și pături în cadrul clasei capitaliste, care luptă între ele pentru putere. Totodată burghezia folosește existența mai multor partide pentru a înșela pe oamenii muncii și a le abate atenția de la lupta de clasă.

În perioada *imperialismului*, monopoliștii, străduindu-se să instaureze o dictatură teroristă, au creat partide fasciste, organizații de șoc ale burgheziei imperialiste (vezi *Fascism*). Pentru a scinda mișcarea muncitorească, monopolurile corup pătura aristocratizată a clasei muncitoare (vezi *„Aristocrația muncitorească"*). Prin demagogie pseudosocialistă, această pătură abate o parte a proletariatului de la lupta de clasă, îndrumînd-o pe calea luptei pentru reforme mărunte care lasă neatinse temeliile orînduirii capitaliste.

Partidele marxist-leniniste exprimă și apără consecvent interesele maselor largi populare, luptă pentru democrație și pace. În întreaga lor activitate, ele se călăuzesc de marxism-leninism — știința despre revoluția maselor exploatate și despre construirea societății comuniste. Specificul partidului comunist, avangarda de luptă a clasei muncitoare — cea mai revoluționară clasă a societății contemporane — și, în același timp, conducătorul tuturor oamenilor muncii, determină și specificul organizării sale, face din el un partid de tip nou, complet deosebit de toate partidele reformiste.

PARTIDE CATOLICE — partide burgheze, strîns legate de *Vatican*. După cel de-al doilea război mondial, partidele catolice au început să joace un rol important în viața politică a țărilor europene. Printre aceste partide se numără: *Partidul democrat-creștin* din Italia, *M.R.P.* din Franța, *Uniunea creștin-democrată* din Germania occidentală etc. La adăpostul religiei și preconizînd o „poziție deasupra claselor", conducerea acestor partide și-a extins influența mai ales asupra micii burghezii de la orașe, a țărănimii înstărite și a unei părți a muncitorilor catolici.

PARTIDUL CELOR CE MUNCESC DIN VIETNAM (P.M.V., Lao Dong) — a luat ființă în martie 1951, pe baza Partidului Comunist din Indochina, constituit în 1930 prin unificarea cîtorva organizații comuniste. Sub conducerea Partidului Comunist din Indochina, poporul vietnamez a dus o îndelungată luptă de eliberare împotriva dominației colonialiștilor francezi. În august 1945, poporul vietnamez, condus de partidul comunist, a săvîrșit o revoluție populară, antiimperialistă. La 2 septembrie 1945 a fost proclamată Republica Democrată Vietnam (R.D.V.). Președinte al R.D.V. a fost ales *Ho Și Min*, unul dintre întemeietorii Partidului Comunist din Indochina.

La primul Congres al P.M.V., care a avut loc în februarie-martie 1951, în condițiile războiului național împotriva cotropitorilor francezi, au fost adoptate un manifest, programul și Statutul partidului. După cum se arată în programul P.M.V., principalele obiective ale revoluției vietnameze sînt: izgonirea agresorilor imperialiști și realizarea unei independențe depline, lichidarea regimului colonial și înlăturarea rămășițelor feudalismului, dezvoltarea democrației populare și construirea bazelor socialismului. Programul P.M.V. formulează și sarcinile concrete ale partidului în domeniul politicii, economiei și culturii în perioada războiului de eliberare.

În urma terminării victorioase a războiului de eliberare, poporul vietnamez și-a cucerit independența și libertatea. Dar țara a rămas împărțită în două. P.M.V. luptă pentru unificarea pașnică a țării pe baza independenței și a democrației și consideră consolidarea cît mai puternică a Vietnamului de nord drept condiție nece-

sară pentru rezolvarea acestei sarcini importante.

În perioada postbelică, în R.D.V., sub conducerea Partidului celor ce muncesc, a fost în linii mari terminată reforma agrară şi au fost efectuate importante lucrări de refacere a agriculturii, industriei şi transporturilor. Conduşi de P.M.V., oamenii muncii din R.D.V. au obţinut succese importante în dezvoltarea industriei naţionale. Sub conducerea P.M.V. se înfăptuieşte cu succes revoluţia culturală şi se consolidează orînduirea democrat-populară. La plenarele a IX-a şi a X-a ale C.C. al P.M.V. au fost adoptate în 1956 o serie de hotărîri cu privire la întărirea organizatorică a partidului, la dezvoltarea democraţiei interne de partid şi la intensificarea muncii ideologice.

În cadrul Frontului patriei din Vietnam, P.M.V. colaborează cu partidul socialist şi cu cel democrat, care sprijină politica P.M.V. În Frontul patriei din Vietnam activează sub conducerea P.M.V. şi Confederaţia Generală a Muncii din Vietnam, Federaţia femeilor vietnameze, Uniunea tineretului muncitor din Vietnam şi alte organizaţii obşteşti.

Preşedinte şi secretar general al P.M.V. este Ho Şi Min. Organul Central al P.M.V. este ziarul „Nean zan" („Poporul"). Organul teoretic şi politic al C.C. al P.M.V. este revista „Hok Tap" („Studii").

PARTIDUL COMUNIST AL MARII BRITANII — partidul marxist-leninist al oamenilor muncii englezi, care luptă pentru socialism; a luat fiinţă în august 1920 prin fuziunea aripii de stînga a Partidului socialist britanic, care aderase aproape în întregime la Internaţionala Comunistă încă în 1919, cu organizaţia socialistă din regiunea sudică a Ţării Galilor, precum şi cu cîteva organizaţii socialiste de stînga locale. În ianuarie 1921, la Conferinţa de unificare, la partidul comunist a aderat şi organizaţia shop stewards-ilor (delegaţi ai muncitorilor în întreprinderi).

Încă din primele zile ale existenţei sale, Partidul Comunist Englez s-a situat cu fermitate în avangarda luptei duse de clasa muncitoare pentru interesele vitale ale oamenilor muncii din Marea Britanie. Comuniştii englezi au luptat împotriva intervenţiei imperialiste în Rusia Sovietică, participînd activ la mişcarea „Jos mîinile de pe Rusia Sovietică!". În anii de criză 1921—1922 şi 1929—1933, partidul comunist a jucat un rol însemnat în mişcarea şomerilor. În 1926, partidul comunist a păşit în avangarda luptei duse de clasa muncitoare în timpul grevei generale. Comuniştii au organizat la începutul deceniului 1930—1940 grandioase acţiuni ale şomerilor, cunoscute sub denumirea de „marşurile foamei".

În ajunul celui de-al doilea război mondial, comuniştii englezi au stat în fruntea mişcării pentru lărgirea şi întărirea frontului unic de luptă împotriva fascismului şi a aţiţătorilor la război. În anii premergători războiului, Partidul Comunist al Marii Britanii avea 15.000 de membri. În timpul celui de-al doilea război mondial, partidul comunist a condus mişcarea pentru deschiderea cît mai grabnică a celui de-al doilea front în Europa şi a luptat activ pentru mobilizarea oamenilor muncii în vederea înfrîngerii Germaniei fasciste şi a sateliţilor ei.

După război, Partidul Comunist al Marii Britanii a fost în repetate rînduri ţinta unor înverşunate atacuri şi persecuţii din partea guvernelor laburist şi conservator.

La Congresul al XXV-lea (aprilie 1957) s-au dezbătut: raportul politic al Comitetului executiv; proiectul de program revizuit „Calea Britaniei spre socialism"; raportul unei comisii a Comitetului executiv despre democraţia internă de partid. Congresul a supus unei critici ample lipsurile existente în activitatea partidului. Chemînd poporul englez să-şi inten-

sifice lupta împotriva pregătirii unui război atomic, congresul a formulat următoarele revendicări: retragerea trupelor americane de pe teritoriul insulelor britanice, crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa, încetarea războiului colonial, renunțarea la politica de discriminare în relațiile comerciale dintre Răsărit și Apus etc. Congresul a acordat o mare atenție problemelor internaționalismului proletar și ale democrației interne de partid și a dat o ripostă hotărîtă micului grup de revizioniști care au încercat să diminueze rolul partidului și să revizuiască principiile marxist-leniniste privind structura organizatorică și activitatea partidului.

Președinte al partidului este William *Gallacher*, președinte al Comitetului executiv este Harry *Pollitt*, secretar general este John *Gollan*. Potrivit datelor din 1957, partidul numără circa 27.000 de membri. Partidul comunist scoate o revistă săptămînală de politică generală — „World News", o revistă teoretică — „Marxist Quarterly", o revistă lunară politică-socială — „Labour Monthly", o revistă pentru femei — „Women Today", o revistă de tineret — „Challenge".

PARTIDUL COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE — uniunea de luptă liber consimțită a comuniștilor tovarăși de idei, formată din oameni aparținînd clasei muncitoare, țărănimii muncitoare și intelectualității muncitoare.

Sub conducerea partidului comunist, clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, a reușit, în urma Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, să doboare puterea capitaliștilor și moșierilor, să instaureze dictatura proletariatului, să lichideze capitalismul, să desființeze exploatarea omului de către om și să asigure victoria socialismului.

Principalele sarcini ale Partidului Comunist al Uniunii Sovietice sînt: construirea societății comuniste prin trecerea treptată de la socialism la comunism, ridicarea necontenită a nivelului material și cultural al societății, educarea membrilor societății în spiritul internaționalismului proletar și al stabilirii de legături frățești cu oamenii muncii din toate țările, întărirea la maximum a capacității de apărare a țării.

Partidul comunist, care unește în rîndurile sale pe cei mai buni oameni ai poporului sovietic și e înarmat cu teoria atotbiruitoare a marxism-leninismului, este forța conducătoare și îndrumătoare a societății sovietice. Partidul comunist este o organizație unitară de luptă, strîns unită printr-o disciplină conștientă, deopotrivă obligatorie pentru toți membrii de partid. Principiul conducător în structura organizatorică a partidului este *centralismul democratic*, care înseamnă eligibilitatea tuturor organelor conducătoare ale partidului de jos și pînă sus, obligativitatea pentru organele de partid de a prezenta în mod periodic dări de seamă, disciplină strictă și supunerea minorității față de majoritate, hotărîrile organelor superioare fiind obligatorii pentru cele inferioare. În activitatea sa, P.C.U.S. pornește de la ideea că numai experiența colectivă a C.C., care se sprijină pe teoria marxist-leninistă și pe o largă inițiativă a cadrelor de partid, asigură justețea conducerii, unitatea rîndurilor partidului și construirea cu succes a comunismului în U.R.S.S. Partidul comunist este puternic prin coeziunea sa, prin unitatea de voință și acțiune, incompatibile cu abateri de la program și Statut, cu încălcarea disciplinei de partid, cu existența de grupări fracționiste. Forța și invincibilitatea partidului comunist stau în indisolubila sa legătură cu masele cele mai largi, în necontenita întărire a acestei legături.

Întemeietorul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice este Lenin. Numele său este indisolubil legat de întreaga istorie a partidului comunist.

Inițial, partidul comunist s-a numit Partidul muncitoresc social-de-

mocrat (bolşevic) din Rusia — P.M.S.D.(b) din Rusia. La propunerea lui V. I. Lenin, Congresul al VII-lea a schimbat în 1918 denumirea partidului în Partidul Comunist (bolşevic) din Rusia — P.C.(b) din Rusia. În urma constituirii U.R.S.S., Congresul al XIV-lea (1925) a schimbat denumirea P.C.(b) din Rusia în Partidul Comunist (bolşevic) al Uniunii Sovietice — P.C.(b) al U.R.S.S. Congresul al XIX-lea (1952) a schimbat denumirea de P.C.(b) al U.R.S.S. în Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — P.C.U.S.

Partidul comunist a luat naştere şi s-a dezvoltat în epoca imperialismului şi a revoluţiilor proletare.

Primii ani ai istoriei partidului comunist au fost consacraţi în special luptei pentru formarea şi consolidarea partidului proletar revoluţionar de tip nou, pentru introducerea conştiinţei socialiste în mişcarea muncitorească spontană, pentru zdrobirea ideologiei ostile proletariatului şi a exponenţilor ei — narodnicii, „marxiştii legali", „economiştii", menşevicii, lichidatoriştii, troţkiştii.

În lucrarea sa „Ce sînt «prietenii poporului» şi cum luptă ei împotriva social-democraţilor?", Lenin a dat în vileag adevărata faţă a narodnicilor şi a definit rolul clasei muncitoare ca forţă revoluţionară de frunte a societăţii şi pe cel al ţărănimii ca aliat al clasei muncitoare. Primul embrion al partidului muncitoresc din Rusia a fost *„Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare"*, creată de Lenin la Petersburg, în 1895, şi a cărei activitate avea drept scop unirea marxismului cu mişcarea muncitorească. În martie 1898, *Congresul I al P.M.S.D.R.* a proclamat crearea partidului marxist. În realitate însă, partidul nu fusese creat, iar mişcarea marxistă a rămas şi după Congresul I în stadiul de cercuri răzleţe, nelegate între ele printr-un program marxist unic de luptă şi printr-o organizaţie centralizată. În „Ce-i de făcut?" şi în articolele sale publicate în „Iskra", Lenin a elaborat o serie de importante principii ideologice ale partidului marxist şi a dezvoltat planul de construire a acestui partid. La cel de-al II-lea Congres al partidului muncitoresc social-democrat din Rusia (1903) au fost puse bazele partidului marxist combativ, revoluţionar, al clasei muncitoare, partid de tip nou, care se deosebea principial de partidele reformiste ale Internaţionalei a II-a. La Congresul al II-lea s-au manifestat în cadrul partidului două curente — bolşevicii (marxiştii revoluţionari) şi menşevicii (oportuniştii). „Bolşevismul — scria Lenin — ca un curent de gîndire politică şi ca partid politic există din 1903". În clasica sa lucrare „Un pas înainte, doi paşi înapoi" (1904), Lenin a zdrobit oportunismul menşevicilor în problemele organizatorice şi, pentru prima oară în istoria marxismului, a arătat rolul partidului proletar în lupta pentru socialism.

În ajunul *revoluţiei din 1905—1907*, partidul comunist a fost singurul partid marxist proletar consecvent revoluţionar din Rusia. În acea perioadă, politica bolşevicilor avea drept scop lărgirea revoluţiei, hegemonia clasei muncitoare în revoluţie şi alianţa cu ţărănimea, doborîrea ţarismului prin insurecţie armată, ducerea pînă la capăt a revoluţiei burghezo-democratice şi transformarea ei în revoluţie socialistă. Ei şi-au aplicat tactica în luptă neîmpăcată împotriva menşevicilor, care duceau o politică de frînare a revoluţiei. O genială argumentare a tacticii bolşevice este cuprinsă în „Două tactici ale social-democraţiei în revoluţia democratică" (1905). În această carte, Lenin a elaborat teoria raportului dintre revoluţia burghezo-democratică şi cea socialistă, a tratat problema hegemoniei proletariatului în revoluţia democratică şi a formulat teze importante ale teoriei revoluţiei socialiste.

Un rol de seamă în pregătirea teoretică a partidului marxist l-a

avut opera lui Lenin „Materialism şi empiriocriticism" (1909), în care acesta a apărat şi a dezvoltat materialismul dialectic şi materialismul istoric.

Partidul comunist s-a format, a crescut şi s-a întărit în luptă neîmpăcată împotriva *oportunismului* rus şi internaţional. La cea de-a VI-a Conferinţă generală (de la Praga) a P.M.S.D.R. din ianuarie 1912, bolşevicii au izgonit pe menşevici din partid, ceea ce a avut o mare însemnătate pentru dezvoltarea ulterioară a partidului, pentru întărirea unităţii rîndurilor sale şi pentru cucerirea dictaturii proletariatului.

Următorii ani de activitate a partidului comunist au fost plini de evenimente importante — *primul război mondial, revoluţia din februarie 1917*, pregătirea pentru asaltul din octombrie, *Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie*. În perioada primului război mondial partidul bolşevic a fost singurul care a rămas pînă la capăt credincios revoluţiei socialiste şi internaţionalismului proletar. Partidul a dus o luptă consecventă pentru transformarea războiului imperialist în război civil, pentru răsturnarea autocraţiei ţariste şi a puterii imperialiştilor în Rusia, pentru sprijinirea luptei împotriva războiului imperialist în toate ţările.

De cea mai mare însemnătate pentru victoria revoluţiei în Rusia şi pentru mişcarea revoluţionară internaţională a fost dezvoltarea de către Lenin a teoriei *revoluţiei socialiste*. Pe baza *legii dezvoltării economice şi politice inegale a capitalismului*, descoperită de el, Lenin a formulat şi a fundamentat concluzia genială despre posibilitatea victoriei socialismului la început în cîteva ţări capitaliste sau chiar într-una singură. Teoria leninistă a revoluţiei socialiste a înarmat partidul cu o puternică armă ideologică şi a determinat întreaga sa activitate de mai tîrziu.

În timpul revoluţiei din februarie 1917, partidul comunist a stat în fruntea luptei duse de masele muncitoare din Rusia pentru răsturnarea ţarismului. În perioada dintre februarie şi octombrie, partidul comunist a luptat pentru transformarea revoluţiei burghezo-democratice în revoluţie socialistă. Congresul al VI-lea (iulie-august 1917) a îndrumat partidul spre insurecţia armată. Partidul comunist a reuşit să îmbine într-un singur torent revoluţionar mişcări atît de diferite, ca mişcarea democratică pentru pace, mişcarea ţărănească pentru luarea în stăpînire a pămînturilor moşiereşti, mişcarea de eliberare naţională a popoarelor asuprite şi mişcarea socialistă a clasei muncitoare pentru doborîrea burgheziei şi instaurarea dictaturii proletariatului. Îmbinarea acestor curente revoluţionare diferite într-un singur şi puternic torent revoluţionar a asigurat victoria Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Partidul comunist a devenit forţa conducătoare a dictaturii proletariatului.

A început o nouă etapă în istoria partidului comunist — etapa luptei pentru construirea socialismului şi a comunismului.

În timpul *războiului civil* şi al intervenţiei militare străine, partidul a ridicat poporul la războiul de eliberare a patriei, la apărarea cuceririlor Revoluţiei din Octombrie.

După terminarea victorioasă a războiului civil, partidul a îndreptat toate eforturile oamenilor muncii spre refacerea economiei naţionale şi construirea temeliilor economiei socialiste pe baza *noii politici economice* (n.e.p.). În activitatea sa practică, partidul s-a călăuzit de indicaţia lui Lenin că în ţara noastră există tot ce e necesar pentru construirea societăţii socialiste.

Elaborînd căile şi metodele de construire a socialismului în U.R.S.S., Lenin a pus cu o deosebită acuitate problema industrializării ţării, avertizînd partidul şi poporul că fără industrializare statul sovietic va pieri ca stat independent, transformîndu-se

într-o anexă agrară a lumii capitaliste. Încă din primii ani ai Puterii sovietice, Lenin a elaborat un plan concret de transformare socialistă a agriculturii şi de atragere a ţărănimii la construirea noii societăţi (vezi *Planul cooperatist al lui Lenin*). Pornind de la aceste indicaţii ale lui Lenin, partidul, sub conducerea Comitetului său Central, a zdrobit pe oportunişti, a apărat leninismul şi a promovat cu energie politica de construire a socialismului în U.R.S.S. În lupta împotriva grupărilor antipartinice, unitatea partidului s-a întărit. În anii cincinalelor antebelice, poporul sovietic a realizat cu succes planul de industrializare a ţării şi de *colectivizare* a agriculturii, elaborat de partid. În urma înfăptuirii acestui plan, Uniunea Sovietică a făcut un uriaş salt înainte, transformîndu-se dintr-o ţară agrară înapoiată într-o mare putere socialistă industrial-colhoznică. În Uniunea Sovietică s-a înfăptuit o adevărată revoluţie culturală. Sub conducerea partidului comunist, care în întreaga sa politică se bazează pe cunoaşterea legilor economice obiective şi pe folosirea lor în interesul societăţii, oamenii muncii din U.R.S.S. au lichidat definitiv clasele exploatatoare, au construit socialismul şi au intrat în perioada de desăvîrşire a construirii societăţii socialiste şi de trecere treptată de la socialism la comunism.

În timpul *Marelui Război pentru Apărarea Patriei*, partidul comunist a fost inspiratorul şi organizatorul victoriei poporului sovietic asupra fascismului german şi a imperialismului japonez. O mare parte dintre comunişti au luptat în armata operativă. Din unele organizaţii de partid au plecat pe front pînă la jumătate din numărul membrilor. Pe teritoriile vremelnic ocupate de fascişti, comuniştii au creat organizaţii ilegale, care au luptat împotriva duşmanului, au organizat detaşamente de partizani. În spatele frontului, organizaţiile de partid au depus o vastă activitate organizatorică pentru transferarea industriei în regiunile răsăritene ale ţării, pentru trecerea economiei pe picior de război. Ele au mobilizat întregul popor sovietic pentru a veni în ajutorul frontului şi a organiza victoria asupra duşmanului. În timpul războiului s-au întărit şi mai mult legăturile partidului cu masele. Cu toate marile pierderi suferite de partid pe front, numărul membrilor săi nu a scăzut, ci, dimpotrivă, a sporit cu peste 1.600.000 de oameni.

După terminarea victorioasă a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, partidul a elaborat un program de refacere şi de dezvoltare a economiei socialiste. Partidul comunist a adoptat o serie de hotărîri care asigură o creştere rapidă a economiei naţionale a U.R.S.S. şi a mobilizat masele pentru îndeplinirea lor. În anii de după război s-au întărit şi mai mult unitatea şi coeziunea partidului — temeliile puterii şi invincibilităţii partidului comunist. O dovadă elocventă a întăririi legăturii partidului cu masele şi a creşterii autorităţii sale în rîndurile poporului sovietic este sporirea numărului membrilor de partid. La Congresul al XVIII-lea (1939) partidul număra 1.588.852 de membri şi 888.814 candidaţi, în total 2.477.666 de oameni, iar la 1 februarie 1956, efectivul partidului era de 7.215.505 oameni, din care 6.795.896 de membri şi 419.609 candidaţi de partid.

În domeniul economiei, partidul comunist, călăuzindu-se de învăţătura lui Lenin despre dezvoltarea la maximum a marii industrii mecanizate şi a electrificării ţării, a considerat întotdeauna şi consideră şi astăzi că principala sa sarcină este dezvoltarea continuă a industriei grele, temelia solidă a întregii economii naţionale şi a invincibilei capacităţi de apărare a Uniunii Sovietice şi totodată izvorul creşterii necontenite a bunăstării poporului sovietic. Plenara C.C. al P.C.U.S. din iulie 1955 a adoptat un vast program de dezvol-

tare a industriei şi de avînt al progresului tehnic, precum şi de îmbunătăţire a organizării producţiei.

Din iniţiativa C.C. al P.C.U.S., s-au luat în 1957 măsuri de perfecţionare a organizării conducerii industriei şi construcţiilor.

Între 1953 şi 1957, partidul comunist a luat o serie de hotărîri foarte importante pentru dezvoltarea agriculturii. Partidul comunist a trasat sarcina de a se asigura, pe baza puternicii industrii grele şi a colhozurilor simţitor întărite, o dezvoltare rapidă a agriculturii şi de a se ajunge din urmă S.U.A. în următorii ani în ce priveşte producţia de carne, unt şi lapte pe cap de locuitor. Directivele pentru cel de-al şaselea plan cincinal, aprobate de Congresul al XX-lea al P.C.U.S., au dus la un nou avînt al economiei U.R.S.S. mobilizînd poporul sovietic pentru rezolvarea sarcinii economice fundamentale — de a ajunge din urmă şi de a depăşi cele mai dezvoltate ţări capitaliste în ce priveşte producţia pe cap de locuitor.

În domeniul politicii externe, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este exponentul ideii de pace şi colaborare între popoare şi luptă pentru suveranitatea popoarelor mari şi mici. Uniunea Sovietică întăreşte şi dezvoltă legăturile de prietenie cu ţările lagărului socialist, încheagă un puternic front democratic împotriva războiului şi se pronunţă pentru dezvoltarea legăturilor economice şi culturale cu toate statele, indiferent de orînduirea lor socială şi politică. În hotărîrile Congresului al XX-lea al P.C.U.S. au fost dezvoltate mai departe problemele teoretice principiale ale coexistenţei paşnice a celor două sisteme, ale posibilităţii preîntîmpinării unor noi războaie mondiale şi ale formelor de trecere a diferitelor ţări la socialism.

De foarte mare însemnătate teoretică şi practică sînt indicaţiile Comitetului Central şi ale Congresului al XX-lea al P.C.U.S. cu privire la dezvoltarea principiului leninist al conducerii colective şi la îndreptarea greşelilor comise în timpul cultului personalităţii.

În activitatea sa, P.C.U.S. întăreşte necontenit unitatea partidului şi dă o ripostă hotărîtă oricărei manifestări de fracţionism şi spirit de grup. În iunie 1957, plenara C.C. la P.C.U.S. a dezbătut problema grupului antipartinic al lui G. M. Malenkov, L. M. Kaganovici, V. M. Molotov. Plenara a arătat că timp de mai mulţi ani, cînd partidul a aplicat cu hotărîre linia îndreptării greşelilor şi deficienţelor generate de cultul personalităţii şi a dus cu succes lupta împotriva revizionismului, atît pe arena internaţională cît şi în interiorul ţării, cînd partidul a depus o vastă muncă de dezvoltare a economiei naţionale, participanţii la grupul antipartinic s-au împotrivit permanent, direct sau indirect, acestei linii aprobate de Congresul al XX-lea al partidului. Plenara C.C. al P.C.U.S. a scos din Comitetul Central al partidului pe Malenkov, Kaganovici, Molotov şi pe Şepilov, care li s-a alăturat.

În noiembrie 1957, P.C.U.S. a semnat Declaraţia Consfătuirii reprezentanţilor partidelor comuniste şi muncitoreşti din ţările socialiste, care a avut loc la Moscova. În declaraţie sînt expuse problemele actuale ale situaţiei internaţionale şi ale luptei pentru pace şi socialism, precum şi problemele relaţiilor dintre partidele comuniste şi muncitoreşti din ţările socialiste. Împreună cu reprezentanţii partidelor comuniste şi muncitoreşti, care au participat la sărbătorirea celei de-a 40-a aniversări a Revoluţiei din Octombrie, P.C.U.S. a adresat tuturor oamenilor de bună-credinţă Manifestul păcii, care conţine o chemare la eliberarea lumii de primejdia războiului.

(Cu privire la congresele şi conferinţele partidului vezi *Congresul* sau *Conferinţa I, a II-a* etc.)

PARTIDUL COMUNIST BULGAR (P.C.B.) — a fost întemeiat la Congresul de la Buzluja din 1891, sub denumirea de Partidul social-democrat bulgar (P.S.D.B.). După sciziunea

din 1903 a căpătat denumirea de Partidul muncitoresc social-democrat bulgar (socialiştii „*tesneaci*", vezi *Tesneaci*). Partidul a participat la Congresul al III-lea constitutiv al Internaţionalei Comuniste. În mai 1919 şi-a schimbat denumirea în Partidul Comunist Bulgar (P.C.B.). Întemeietorii P.C.B. sînt eminenţii revoluţionari bulgari D. Blagoev, G. Kirkov, G. *Dimitrov*, V. Kolarov. În septembrie 1923 partidul comunist a condus insurecţia armată a poporului bulgar împotriva dictaturii fasciste. După înfrîngerea insurecţiei partidul a trecut în ilegalitate. În 1927 s-a creat, în scopul folosirii unor metode legale de activitate, Partidul Muncitoresc Bulgar (P.M.B.), care se afla sub conducerea generală a partidului comunist. În 1934, guvernul Bulgariei a interzis toate partidele politice. Sectarii stîngişti, care în 1929 acaparaseră conducerea partidului comunist, au dizolvat P.M.B., dar în anii 1935—1936 el a fost reînfiinţat. În 1938—1939 P.M.B. a fuzionat cu P.C.B. Partidul unificat a căpătat denumirea de Partid Muncitoresc Bulgar. În anii celui de-al doilea război mondial, P.M.B. a desfăşurat o intensă activitate pentru mobilizarea maselor la lupta împotriva ocupanţilor fascişti şi agenturii lor bulgare. Lupta de eliberare naţională a poporului bulgar sub conducerea P.M.B., care s-a intensificat o dată cu înfrîngerea fascismului german de către Armata Sovietică, s-a încheiat prin victoria insurecţiei populare de la 9 septembrie 1944. După eliberarea ţării P.M.B. a căpătat denumirea de Partid Muncitoresc Bulgar (comunist) — P.M.B.(c). Partidul a condus construcţia socialistă în ţară. În august 1948 Partidul muncitoresc social-democrat bulgar a fuzionat cu P.M.B.(c) pe baza marxism-leninismului. În decembrie 1948, cel de-al V-lea Congres a schimbat denumirea P.M.B.(c) în Partidul Comunist Bulgar. Congresul a adoptat hotărîrea cu privire la planul cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a Bulgariei pentru anii 1949—1953 şi a aprobat Statutul partidului. Congresul al VII-lea al P.C.B., care a avut loc în iunie 1958, a constatat că în Bulgaria socialismul a devenit pe deplin dominant în întreaga economie naţională. Transformarea socialistă a agriculturii constituie cel mai important succes repurtat în ultimii ani în construirea socialismului în Bulgaria. Congresul a aprobat Directivele pentru cel de-al treilea plan cincinal.

P.C.B. numără în rîndurile sale 484.225 de membri şi candidaţi de partid.

Prim-secretar al C.C. al P.C.B. este T. *Jivkov*. Organul Central al P.C.B. este ziarul „*Rabotnicesko delo*". Organul teoretic al partidului este revista „Novo vreme".

PARTIDUL COMUNIST CHINEZ (P.C.C.) — s-a constituit în 1921, din diferitele cercuri marxiste, într-o perioadă de avînt al mişcării antiimperialiste şi antifeudale. Primul Congres al P.C.C., care a avut loc la Şanhai, a proclamat că scopul partidului este lupta pentru crearea societăţii comuniste.

În perioada primului război civil revoluţionar (1924—1927), P.C.C. a condus mişcarea populară de masă, luptînd pentru înfăptuirea tacticii frontului unic al proletariatului, ţărănimii şi păturilor progresiste ale burgheziei naţionale. În acest scop, la Congresul al III-lea (1923), el a adoptat o hotărîre cu privire la intrarea comuniştilor în *gomindan*, cu menţinerea independenţei organizatorice şi politice a partidului. În această perioadă, P.C.C. a luptat împotriva oportunismului de dreapta din rîndurile sale (Cen Du-siu), care nega rolul conducător al proletariatului în revoluţie, şi împotriva sectarilor de stînga, care luptau împotriva politicii de front unic (Cian Go-tao). În cadrul frontului unic, partidul a luptat împotriva părţii reacţionare a gomindanului, pentru înlăturarea acesteia de la conducerea revoluţiei. În cursul acestei lupte, partidul comunist s-a transformat în organi-

zația politică conducătoare a clasei muncitoare, cu caracter de masă.

După înfrîngerea vremelnică a revoluției și ruptura cu gomindanul din 1927 P.C.C. a deplasat centrul de greutate al muncii sale la sate, creînd acolo baze de sprijin și forțe armate ale revoluției. El a condus cel de-al doilea război civil revoluționar (1927—1936) al poporului chinez împotriva blocului gomindanist contrarevoluționar al marii burghezii și moșierilor, care se baza pe sprijinul imperialiștilor străini.

În ianuarie 1935, în timpul Marelui marș al Armatei roșii chineze spre nord-vestul țării, a avut loc o ședință lărgită a Biroului Politic al C.C. al P.C.C. în orașul Țzuni (provincia Guiciou), la care a fost înlăturată conducerea oportunistă de stînga, care a dus la înfrîngerea forțelor revoluționare, și a fost aleasă o nouă conducere a partidului, în frunte cu *Mao Țze-dun*. În același an a fost zdrobit grupul scizionist antipartinic, în frunte cu Cian Go-tao.

În perioada războiului împotriva cotropitorilor japonezi (1937—1945), partidul comunist a condus mișcarea de eliberare națională a poporului chinez și a luptat pentru încetarea războiului civil, pentru crearea unui front național unic antijaponez și transformarea democratică a țării.

În 1945, în orașul Ianian, a avut loc Congresul al VII-lea al P.C.C., care a trasat sarcinile cu privire la o și mai masivă mobilizare a tuturor forțelor țării pentru zdrobirea totală a imperialiștilor japonezi, pentru lichidarea dictaturii partidului gomindanist și crearea unui guvern democrat de coaliție. Congresul a orientat partidul spre deplasarea centrului său de activitate de la sate la orașe.

În 1946, după terminarea celui de-al doilea război mondial, gomindanul, respingînd propunerea de pace a comuniștilor, a dezlănțuit un nou război civil. P.C.C. a chemat poporul chinez la lupta pentru răsturnarea clicii lui *Cian Kai-și*, sprijinită de imperialiștii din S.U.A. Sub conducerea P.C.C. a fost creat un larg front al muncitorilor, țăranilor, micii burghezii orășenești și burgheziei naționale, la baza căruia a stat alianța dintre muncitori și țărani. Cel de-al treilea război civil revoluționar (1946—1949), condus de P.C.C., s-a încheiat prin proclamarea Republicii Populare Chineze la 1 octombrie 1949 și trecerea întregii puteri în mîinile poporului, în frunte cu clasa muncitoare. Prin aceasta a fost desăvîrșită revoluția burghezo-democratică și a început perioada de trecere la socialism. Dictatura democratică a poporului, înfăptuită în China sub conducerea partidului comunist, este una din formele dictaturii proletariatului.

În anii 1949—1952 au fost efectuate sub conducerea P.C.C., reforma agrară și alte transformări democratice și a fost refăcută economia națională.

Trecînd la o vastă construcție economică planificată, C.C. al P.C.C. a proclamat linia generală a partidului în perioada de trecere, care constă în înfăptuirea treptată a industrializării socialiste a țării, în înfăptuirea transformării socialiste a agriculturii, a industriei meșteșugărești, precum și a industriei și comerțului capitalist. În conformitate cu această linie a fost elaborat primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale (1953—1957), care a fost îndeplinit cu o depășire a indicilor prevăzuți.

În septembrie 1956 a avut loc la Pechin Congresul al VIII-lea al P.C.C., care a făcut bilanțul construirii Chinei noi în decurs de 7 ani. Congresul a subliniat că în China a fost desăvîrșită revoluția burghezo-democratică și că revoluția socialistă a repurtat o victorie hotărîtoare. Congresul a trasat sarcinile luptei pentru victoria deplină a socialismului în China. În documentele Congresului al VIII-lea al P.C.C. se reflectă dezvoltarea creatoare a marxism-leninismului în

problemele teoriei şi practicii construcţiei socialiste, dezvoltare de mare însemnătate pentru întreaga mişcare comunistă şi muncitorească internaţională. La congres a fost adoptat noul Statut al partidului, care consfinţeşte o nouă extindere a principiului democraţiei interne de partid.

Preşedinte al C.C. al P.C.C. este Mao Ţze-dun; secretar general al C.C. al P.C.C. este *Den Seao-pin*; membrii Comitetului permanent al Biroului Politic al C.C. al P.C.C. sînt: *Mao Ţze-dun, Liu Şao-ţi, Ciu En-lai, Ciu De, Cen Iu* şi *Den Seao-pin*. Potrivit datelor din 1957, P.C.C. are circa 13.000.000 de membri. Organul Central al P.C.C. este ziarul „*Jenminjibao*", care apare într-un tiraj zilnic de circa 1.000.000 de exemplare.

P.C.C. conduce următoarele organizaţii de masă ale oamenilor muncii unite în Frontul popular democratic unit: Federaţia sindicatelor din China, Uniunea Tineretului Comunist, Federaţia democrată a femeilor din China. Din Frontul unit fac parte de asemenea următoarele partide şi uniuni democratice: Liga democratică a Chinei, Asociaţia construcţiei naţionale democratice a Chinei, Comitetul revoluţionar al gomindanului, Partidul muncitoresc-ţărănesc democrat chinez, Asociaţia pentru sprijinirea dezvoltării Chinei democratice, asociaţia „Ţziusan", Liga de autoadministrare democratică a Taivanului şi partidul „Cigundan".

PARTIDUL COMUNIST DIN CEHOSLOVACIA (P.C.C.) — a luat fiinţă în mai 1921 prin fuziunea aripii de stînga a Partidului social-democrat din Cehoslovacia cu mai multe grupuri comuniste. În octombrie 1921 a avut loc Congresul de unificare, la care au intrat în P.C.C. grupurile comuniste germane, ungare, poloneze şi ucrainene (din Ucraina transcarpatică) care activau pe teritoriul Cehoslovaciei. Primii ani de existenţă ai P.C.C. s-au caracterizat printr-o ascuţită luptă internă de partid pentru biruirea oportunismului şi printr-o serioasă criză de partid. La Congresul al II-lea (octombrie-noiembrie 1924), nucleul marxist al partidului a repurtat victoria într-o serie de probleme organizatorice şi ideologice. Congresul al III-lea al P.C.C., care a avut loc în septembrie 1925, a decurs sub semnul unirii strînse a elementelor cu adevărat revoluţionare din partid şi al biruirii crizei interne de partid. Congresul al V-lea al P.C.C. (februarie 1929) a înlăturat pe oportunişti de la conducerea partidului şi a ales un nou C.C., în frunte cu K. *Gottwald*. Congresul al VI-lea al P.C.C. (1931) a subliniat necesitatea de a se duce o politică de front unic şi de alianţă între clasa muncitoare şi ţărănime în lupta lor comună pentru eliberarea politică şi socială.

Instaurarea dictaturii fasciste în Germania în 1933 şi activitatea de subminare dusă de agentura hitleristă în Cehoslovacia au creat o primejdie directă pentru existenţa Republicii Cehoslovace. P.C.C. a condus lupta oamenilor muncii cehoslovaci împotriva primejdiei fasciste. În decembrie 1938, guvernul burghez capitulard a interzis P.C.C., care a trecut în ilegalitate.

În perioada ocupaţiei fasciste, P.C.C. a devenit organizatorul şi conducătorul luptei poporului ceh şi a celui slovac împotriva cotropitorilor hitlerişti şi a complicilor lor. Cele mai strălucite manifestări ale luptei de eliberare duse de popoarele Cehoslovaciei au fost insurecţia slovacă din 1944 şi cea de la Praga din 1945, ambele sub conducerea P.C.C.

După eliberarea Cehoslovaciei, P.C.C. a condus lupta oamenilor muncii pentru instaurarea şi consolidarea orînduirii democrat-populare şi a devenit forţa conducătoare în construirea socialismului. În februarie 1948, burghezia cehoslovacă a încercat să răstoarne orînduirea democrat-populară. Oamenii muncii din Cehoslovacia, conduşi de P.C.C., au zdrobit reacţiunea. La 27 iunie

1948 a avut loc unirea Partidului social-democrat cu P.C.C. pe baza marxism-leninismului. Procesul de unificare politică a clasei muncitoare s-a desăvîrşit la 27 septembrie 1948, prin fuziunea P.C.C. cu partidul comunist din Slovacia.

Un eveniment important în viaţa Partidului Comunist Cehoslovac a fost Congresul al X-lea al P.C.C. din iunie 1954, care a făcut bilanţul construirii socialismului în Cehoslovacia şi a indicat căile dezvoltării ulterioare. La congres au fost reprezentaţi 1.489.234 de membri şi candidaţi de partid. Congresul a subliniat că în ultimii ani s-a întărit unitatea, coeziunea şi combativitatea P.C.C. Sub conducerea partidului s-a cimentat alianţa dintre clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare, baza vitală a noii orînduiri. Sub conducerea P.C.C., oamenii muncii din Cehoslovacia au îndeplinit cu succes sarcinile primului cincinal (1949—1953) şi desfăşoară construirea socialismului pe întregul front. Congresul a adoptat o hotărîre cu privire la dezvoltarea economiei naţionale a ţării.

În iunie 1956 a avut loc o conferinţă a Partidului Comunist din Cehoslovacia. Conferinţa a acordat o mare atenţie situaţiei internaţionale şi, în special, întăririi legăturilor de prietenie cu Uniunea Sovietică, cu ţările de democraţie populară, precum şi cu Iugoslavia; de asemenea a acordat o mare atenţie problemei dezarmării şi a creării unui sistem de securitate colectivă în Europa. În directivele pentru cel de-al doilea plan cincinal pe anii 1956—1960, adoptate de conferinţă, se pune problema ca întreaga economie naţională să se dezvolte uniform, ca producţia să fie mai bine coordonată şi să nu existe disproporţii între diferitele ramuri. În domeniul agriculturii s-a trasat sarcina ca, paralel cu întărirea economică şi organizatorică a cooperativelor agricole unice, să se obţină ca la sfîrşitul celui de-al doilea cincinal sectorul socialist să devină precumpănitor în agricultura republicii.

În iunie 1958 a avut loc Congresul al XI-lea al P.C.C. Congresul a arătat că în Cehoslovacia desăvîrşirea construirii socialismului este la ordinea de zi.

Prim-secretar al C.C. al P.C.C. este A. *Novotny*. Organul Central al Partidului Comunist Cehoslovac — „*Rudé právo*“ („Dreptul roşu“) — apare la Praga în limba cehă. Organul teoretic al C.C. al P.C.C. este „Nová Mysl“. Organul Central al Partidului Comunist din Slovacia — „Pravda“ — apare la Bratislava în limba slovacă.

PARTIDUL COMUNIST DIN GERMANIA (P.C.G.) — a fost înfiinţat în decembrie 1918 de K. *Liebknecht*, R. *Luxemburg*, F. *Mehring*, W. *Pieck*. În perioada *Republicii de la Weimar* (1919—1933), P.C.G., sub conducerea lui E. *Thälmann*, s-a transformat, în luptă înverşunată cu oportuniştii de dreapta şi de stînga, într-un partid de masă, care număra 350.000 de membri. După instaurarea fascismului în Germania, partidul a fost interzis la 14 martie 1933. În tot timpul dictaturii hitleriste, P.C.G. nu şi-a încetat lupta eroică, în ciuda terorii fasciste, căreia i-au căzut jertfă mulţi activişti de partid.

După zdrobirea fascismului în 1945, P.C.G. şi-a reluat activitatea legală mai întîi în Germania răsăriteană, iar apoi şi în zonele apusene de ocupaţie ale Germaniei. În timp ce în Germania răsăriteană comuniştii şi social-democraţii s-au unit, în aprilie 1946, în *Partidul Socialist Unit din Germania*, în zonele apusene, autorităţile de ocupaţie şi conducătorii organizaţiilor social-democrate au împiedicat crearea unui partid unic al clasei muncitoare germane.

În primii ani existau în Germania occidentală numai organizaţii ale P.C.G. pe landuri, care de la 14 februarie 1947 pînă la începutul anului 1949 au activat în contact cu P.S.U.G. În aprilie 1948 a fost creată o Condu-

cere centrală a P.C.G. În martie 1951 a avut loc la München primul Congres de după război al P.C.G.; al II-lea Congres s-a ținut la München între 28 și 30 decembrie 1954, iar la mijlocul anului 1957 a avut loc Congresul al III-lea. După ce, în august 1956, cercurile guvernante ale R.F.G. au declarat partidul comunist în afara legii, acesta a trecut în ilegalitate.

Declarația-program a C.C. al P.C.G. din 11 iunie 1945 a pus în fața comuniștilor din întreaga Germanie drept sarcină principală lupta pentru lichidarea definitivă a tuturor rămășițelor regimului hitlerist și pentru crearea unei Germanii democratice. În noiembrie 1952, P.C.G. a adoptat „Programul de reunificare națională a Germaniei" — un program de luptă împotriva dominației monopoliștilor și militariștilor din Germania occidentală, pentru crearea unei Germanii unice, democratice, iubitoare de pace. Scopul final al P.C.G. este instaurarea socialismului.

Organul suprem al partidului este congresul, convocat, de regulă, o dată la doi ani. Congresul alege Conducerea centrală (din septembrie 1956 Conducerea centrală s-a transformat în C.C.) și Comisia centrală de revizie. Pentru conducerea operativă și organizatorică a partidului în perioada dintre plenare, C.C. alege un Secretariat al C.C. al P.C.G. Prim-secretar al C.C. al P.C.G. este M. *Reimann*. C.C. al P.C.G. alege de asemenea Comisia centrală a controlului de partid, care controlează înfăptuirea hotărîrilor congresului și ale C.C. de către organizațiile de partid și luptă pentru unitatea și puritatea rîndurilor partidului.

P.C.G. editează ilegal: Organul Central—ziarul „*Freies Volk*", și revista teoretică „Wissen und Tat", precum și cîteva ziare în diferite landuri.

PARTIDUL COMUNIST DIN INDIA—detașamentul de avangardă al oamenilor muncii din India, care luptă pentru socialism; a fost înființat în 1933; în 1934 a fost interzis și s-a aflat în ilegalitate pînă în 1942. În 1943 a fost convocat primul Congres al partidului. În 1948 a avut loc Congresul al II-lea, care a adoptat o hotărîre cu privire la crearea unui Front național-democrat în vederea luptei pentru realizarea independenței naționale depline a Indiei. În octombrie 1951 s-a ținut Conferința națională a partidului, care a adoptat proiectul de program al Partidului Comunist din India. Conferința a ales ca secretar general pe A. K. Ghosh. La primele alegeri generale pentru parlament și adunările legislative ale statelor, care s-au ținut în 1951—1952, partidul comunist a obținut succese însemnate, cucerind 27 de locuri în Camera populară a parlamentului și 189 de locuri în adunările legislative ale statelor.

În decembrie 1953-ianuarie 1954 s-a ținut Congresul al III-lea al partidului. Congresul a adoptat o rezoluție politică și o rezoluție cu privire la problemele organizatorice, a dezvăluit lipsurile în domeniul muncii politice, ideologice și organizatorice și a luat măsuri pentru înlăturarea lor. Congresul a dezbătut și a aprobat programul partidului. După congres, P.C. din India și-a intensificat munca în rîndurile maselor populare: în sindicate, în uniunile țărănești, în organizațiile partizanilor păcii. În august 1954, partidul număra circa 100.000 de membri și candidați de partid.

În aprilie 1956 a avut loc Congresul al IV-lea al Partidului Comunist din India. Congresul a adoptat o rezoluție politică care a definit linia politică a partidului și a formulat un program de revendicări imediate care ține seamă de schimbările intervenite în ultimii ani în situația internă. Rezoluția politică, adoptată de congres, conține un apel pentru crearea unui Front național unic al tuturor partidelor și organizațiilor, inclusiv *Congresul național indian*, pentru sprijinirea politicii iubitoare de pace a guvernului și pentru apărarea libertății și suveranității Indiei. În rezo-

luție se spune în continuare că partidul comunist va exercita presiuni asupra guvernului în vederea accelerării ritmului de industrializare, va lupta împotriva politicii de compromisuri și de concesiuni față de capitalul străin, precum și față de moșieri și monopoluri, va lupta cu hotărîre pentru îmbunătățirea condițiilor de trai ale poporului, pentru apărarea și lărgirea drepturilor lui democratice. Programul de revendicări imediate cuprinde următoarele puncte principale: lupta împotriva primejdiei de război, pentru interzicerea armei atomice și pentru dezarmare, lupta împotriva pactelor militare și în special împotriva *S.E.A.T.O.* și a *pactului de la Bagdad*, lupta pentru întărirea solidarității asiatice, pentru restabilirea drepturilor legitime ale Chinei populare la Organizația Națiunilor Unite, pentru întărirea legăturilor de prietenie cu țările socialiste, sprijinirea pe toate căile a popoarelor coloniale, care luptă împotriva imperialismului, lupta pentru ieșirea Indiei din Commonwealthul britanic etc.

La plenara C.C. al partidului care a avut loc după congres, A. Ghosh a fost reales secretar general.

La alegerile generale pentru parlament și adunările legislative ale statelor, care s-au ținut în 1957, Partidul Comunist din India a ocupat locul al doilea ca număr de mandate. Partidul comunist a obținut 29 de locuri în Camera populară a parlamentului indian și 207 locuri în adunările legislative. Într-unul din statele Indiei — Kerala — comuniștii au obținut majoritatea locurilor și au format guvernul statului.

Organul de presă al Partidului Comunist din India este săptămînalul „New Age", care apare în limba engleză. Multe organizații de partid ale statelor editează ziare în limbile locale.

PARTIDUL COMUNIST DIN INDONEZIA — partidul marxist-leninist al clasei muncitoare indoneziene, care luptă pentru socialism. A fost înființat în 1920. La primul Congres, care s-a ținut în decembrie 1924, partidul număra în total 1.140 de membri. După insurecția populară împotriva cotropitorilor olandezi de pe insula Java (1926), reprimată crunt de autoritățile coloniale olandeze, mulți conducători și membri ai partidului au fost executați sau deportați pe insule îndepărtate, iar partidul comunist a trecut în adîncă ilegalitate.

În 1932, partidul comunist a formulat un program politic care conținea următoarele revendicări: acordarea independenței depline Indoneziei, libertăți democratice, salariu egal la muncă egală, neadmiterea scăderii salariilor, confiscarea pămînturilor colonialiștilor, moșierilor și cămătarilor și trecerea lor în mîinile țăranilor. În 1935, Partidul Comunist din Indonezia a reușit să-și refacă organizațiile. Din inițiativa partidului comunist au început să ia ființă în țară organizații legale ale Mișcării poporului indonezian, apoi Uniunea politică indoneziană, care grupau forțele antiimperialiste ale țării.

În perioada celui de-al doilea război mondial, aflîndu-se în ilegalitate, Partidul Comunist din Indonezia a fost principalul organizator al rezistenței față de ocupanții japonezi. În 1945, după capitularea Japoniei, el a ieșit din ilegalitate și a dobîndit în scurt timp o mare influență în rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii și în armată.

În 1948, conferința partidului comunist a adoptat un nou document-program: „Noua cale pentru Republica Indonezia". În acest document, partidul a indicat drept sarcină dintre cele mai importante în situația dificilă care se crease atunci pentru republică unirea tuturor forțelor progresiste într-un Front național unic. Conferința a trasat, de asemenea, sarcina unificării cu celelalte două partide marxiste (partidul muncitoresc și partidul socialist) care existau atunci în Indonezia. Prin unificarea partidului comunist cu celelalte partide marxiste, el s-a transformat într-o

mare forță politică a țării. Acest fapt a îngrijorat pe imperialiștii olandezi și americani și elementele reacționare din țară, legate de aceștia. Pentru a zdrobi partidul comunist și organizațiile de masă care au aderat la el, reacțiunea, cu sprijinul direct al imperialiștilor străini, a provocat, în septembrie 1948, la Madiun o ciocnire între trupele care sprijineau partidul comunist și trupele guvernamentale. Partidul comunist a fost supus unor represiuni sîngeroase, aproape toți conducătorii lui au fost uciși și mii de membri ai partidului au fost arestați.

Partidul comunist și-a refăcut rîndurile abia în 1951 și a început să ocupe din nou un loc de seamă în viața politică a țării. În 1951, plenara C.C. al partidului a aprobat proiectul de Statut. A fost aleasă conducerea partidului, în frunte cu secretarul general Aidit. În 1954 partidul avea 167.000 de membri.

În martie 1954 a avut loc Congresul al V-lea al partidului, care a aprobat programul și Statutul revizuit, precum și manifestul electoral al Partidului Comunist din Indonezia pentru alegerile generale din 1955. În program s-a formulat drept principala sarcină a partidului lichidarea rămășițelor feudalismului și ale dominației capitalului străin în țară și crearea unui guvern democrat-popular. Pentru înfăptuirea acestei sarcini, partidul a făcut un apel la formarea unui Front național unic, care să poată uni toate forțele antifeudale și antiimperialiste din țară, inclusiv partea progresistă a burgheziei naționale.

După Congresul al V-lea, Partidul Comunist din Indonezia și-a întărit considerabil rîndurile și și-a extins influența asupra maselor populare. La alegerile parlamentare din septembrie 1955, comuniștii au obținut 39 de locuri în parlament. Partidul comunist sprijină politica externă iubitoare de pace a guvernului indonezian.

Partidul Comunist din Indonezia este un partid de masă, cu peste 1.000.000 de membri și candidați de partid. Partidul este sprijinit de Uniunea sindicală S.O.B.S.I., care unește circa 2.500.000 de membri, de Uniunea țărănească, care numără peste 2.500.000 de membri, și de alte organizații.

Organul de presă al Partidului Comunist din Indonezia este ziarul „Harian Rakiat", care apare în limba indoneziană.

PARTIDUL COMUNIST DIN JAPONIA — a fost înființat în 1922. La organizarea lui au luat parte activă Sen Kataiama, Kiuitzi Tokuda, Sandzo *Nosaka*. În programul său, partidul a formulat revendicarea doborîrii monarhiei și a instaurării republicii democrate. Pînă în octombrie 1945, P.C.J. a activat ilegal sub un regim de cruntă teroare polițienească, iar efectivul lui nu depășea 1.000 de membri. În primul deceniu al activității sale, P.C.J. a trebuit să ducă o luptă îndîrjită împotriva devierii oportuniste lichidatoriste de dreapta și a celei sectare de stînga din rîndurile sale. Partidul comunist a zdrobit aceste devieri și a participat activ la lupta economică și politică a clasei muncitoare. De la începutul agresiunii dezlănțuite de Japonia, Partidul comunist a luptat împotriva războiului, organizînd grupe de luptă împotriva războiului în întreprinderi și în armată și lansînd lozinca creării unui front popular unic. Creșterea forței și influenței P.C.J. a avut drept rezultat o intensificare a represiunii. Începînd din 1928, poliția a efectuat sistematic arestări masive de comuniști. În 1936, poliția a reușit să lichideze organele centrale ale partidului, dar organizațiile locale ilegale ale P.C.J. au continuat lupta.

Înfrîngerea imperialismului japonez în cel de-al doilea război mondial a permis P.C.J. să treacă la o activitate legală. În decembrie 1945 s-a ținut primul congres legal. El a adoptat un program de acțiune și Statutul parti-

dului. P.C.J. a cerut lichidarea sistemului monarhic și crearea unei republici democrat-populare, confiscarea proprietății moșierești, trecerea pămîntului în mîinile țăranilor, instituirea controlului popular asupra monopolurilor capitaliste. În urma luptei active duse de P.C.J., el a început să se transforme rapid într-un partid proletar de masă. În 1949, Partidul comunist număra 200.000 de membri. La alegerile din ianuarie 1949, 3.000.000 de oameni au votat pentru comuniști. În 1949—1950, reacțiunea a trecut la represiuni masive împotriva P.C.J. În iunie 1950 li s-a interzis membrilor C.C. de a desfășura o activitate politică, iar organul de presă al partidului a fost suprimat. Situația partidului a devenit semilegală. În locul C.C. a fost creat Organul central de conducere provizoriu. În condițiile create de represiunile polițienești, în activitatea P.C.J. s-au comis greșeli oportuniste. Lupta internă de partid tot mai ascuțită a dus în 1950 la scindarea de fapt a partidului.

În august 1951 s-a ținut ilegal cea de-a V-a Conferință națională a partidului, care a adoptat Revendicările imediate ale P.C.J. Conferința a orientat partidul atît spre lupta împotriva imperialiștilor din S.U.A., care aservesc Japonia, cît și împotriva forțelor reacționare interne, sprijinite de ocupanții americani. Conferința a chemat la crearea unui front democratic unic de eliberare națională pentru realizarea independenței naționale și crearea unei Japonii democratice, iubitoare de pace. Pe baza hotărîrilor conferinței s-a întărit coeziunea partidului și s-a desfășurat lupta de masă pentru independență națională, democrație, pace și socialism. P.C.J. a cerut normalizarea cît mai rapidă a relațiilor cu U.R.S.S., Republica Populară Chineză și cu celelalte țări socialiste. În iulie 1955, s-a ținut în mod legal cea de-a VI-a Conferință națională a partidului. Conferința a acordat atenția principală consolidării partidului și desfășurării unor acțiuni unite ale tuturor forțelor democratice. La conferință a fost desființat Organul central de conducere provizoriu și a fost ales un Comitet Central. Prim-secretar al C.C. al P.C.J. este Sandzo *Nosaka*. Organul central al P.C.J. — ziarul „*Akahata*“ („Steagul roșu“), interzis în 1950, și-a reluat apariția în 1952; organul teoretic central este revista „Dzenei“ („Avangarda“).

PARTIDUL COMUNIST DIN S.U.A. — a luat ființă în septembrie 1919 ca urmare a scindării partidului socialist. În septembrie 1919, socialiștii de stînga, conduși de Ch. Ruthenberg, au convocat la Chicago un congres la care a fost constituit partidul comunist. În cursul aceleiași luni, un alt grup de socialiști de stînga, în frunte cu J. Reed, a întemeiat Partidul muncitoresc comunist din America. În mai 1921, cele două partide s-au contopit în Partidul comunist unit, la care a aderat în același an un grup de muncitori revoluționari, membri ai ligii de propagandă sindicală — în frunte cu W. *Foster*. În decembrie 1921, partidul comunist unit s-a contopit cu partidul muncitoresc legal, recent creat. În 1929, partidul muncitoresc și-a schimbat denumirea în Partidul Comunist din S.U.A. În timpul crizei economice mondiale din 1929—1933, partidul a fost un luptător activ pentru revendicările cele mai urgente ale oamenilor muncii: muncitori, fermieri, negri. Partidul comunist a condus direct lupta grevistă a clasei muncitoare și mișcarea de masă a șomerilor. În anii premergători războiului, partidul a luptat cu hotărîre împotriva politicii de încurajare a agresiunii fasciste, dusă de imperialiștii din S.U.A., Anglia și Franța. În timpul celui de-al doilea război mondial, partidul s-a pronunțat pentru o colaborare internațională în lupta împotriva blocului statelor fasciste. La sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, partidul comunist a trecut printr-o criză grea,

provocată de activitatea antipartinică a lui Browder, care ocupa pe atunci postul de secretar general al partidului. Browder, care propovăduia teoria „caracterului exclusiv al capitalismului american", a aparției „păcii între clase" în S.U.A., a impus Congresului al XII-lea (1944) o hotărîre de dizolvare a partidului comunist și de înlocuire a lui printr-o „asociație comunistă" care să nu aibă caracter de partid. Datorită eforturilor depuse de elementele marxiste ferme, Partidul Comunist din S.U.A. a fost restabilit, în iunie 1945, la Congresul al XIII-lea, iar Browder și partizanii lui au fost excluși din partid.

După război, Partidul Comunist din S.U.A. este principala forță de avangardă în lupta dusă de oamenii muncii americani împotriva reacțiunii, împotriva politicii interne și externe antipopulare a imperialiștilor americani. Partidul comunist activează în condițiile grele ale persecuției din partea autorităților. În 1949 a fost organizată o acțiune judiciară împotriva conducătorilor partidului, iar aceștia au fost condamnați la închisoare. În 1950, Congresul S.U.A. a adoptat legea „securității interne", potrivit căreia partidul comunist și alte organizații progresiste au fost incluse în lista organizațiilor „subversive" și obligate să-și înregistreze membrii la Ministerul Justiției și să prezinte dări de seamă despre activitatea și situația lor financiară. În 1954, Congresul S.U.A. a adoptat o lege care interzice activitatea partidului comunist ca organizație politică reprezentativă.

Un mare eveniment în viața partidului a fost Congresul al XVI-lea, din februarie 1957. Congresul s-a ținut într-un moment de ascuțită luptă internă de partid, cînd elementele oportuniste de dreapta și rămășițele browderiste și-au intensificat activitatea antipartinică. La congres, ei au încercat să reînvie teoria lui Browder și au susținut ca în locul partidului comunist să se creeze o asociație de acțiune politică care să nu aibă caracter de partid. Elementele de dreapta n-au reușit să impună partidului concepțiile lor revizioniste și lichidatoriste. Congresul s-a pronunțat categoric împotriva transformării partidului într-o asociație și a reafirmat fidelitatea partidului comunist față de lupta pentru socialism, față de principiile marxism-leninismului și ale internaționalismului proletar. Congresul al XVI-lea a adoptat noul Statut al partidului și a ales o comisie însărcinată cu elaborarea unui nou program.

Din punct de vedere ideologic și organizatoric, elementele de dreapta n-au fost definitiv zdrobite, dar ele nu au sprijin în masa membrilor de partid. Președinte de onoare al partidului este W. Foster, secretari ai Comitetului național sînt E. *Dennis*, B. Davis, H. Lumer, J. Jackson ș.a.

PARTIDUL COMUNIST FRANCEZ (P.C.F.) — avangarda marxist-leninistă a clasei muncitoare și a oamenilor muncii din Franța, forța conducătoare și îndrumătoare în lupta poporului francez pentru interesele naționale ale țării, pentru pace, democrație și socialism; a fost creat în decembrie 1920.

Din momentul creării sale, partidul a desfășurat muncă în sindicate; în 1923 a condus lupta împotriva aventurii imperialismului francez în Ruhr, împotriva primejdiei unui nou război imperialist. Luptînd pentru întărirea organizatorică și ideologică a partidului, P.C.F. în perioada 1924—1928 a curățat rîndurile sale de elementele de dreapta și trotkiste, care se ridicau împotriva bazelor ideologice, organizatorice și tactice ale partidului marxist, precum și de elementele „ultrastîngiste", care tindeau să sădească în partid spiritul sectarismului și astfel să submineze influența lui crescîndă în mase. În această perioadă, în jurul lui M. *Thorez*, ales membru al C.C. la Congresul al III-lea al P.C.F. și devenit, în iulie 1925, membru al Biroului Politic al C.C. și secretar

organizatoric, s-a consolidat în conducerea partidului o majoritate care s-a situat ulterior în fruntea acțiunii pentru modificarea structurii organizatorice a partidului pe baza principiilor marxist-leniniste.

Lucrările Congresului al V-lea (1926) și al VI-lea (1929) ale P.C.F. s-au desfășurat sub semnul luptei împotriva sectarismului în activitatea diferitor organizații de partid, pentru desfășurarea activității P.C.F. în întreprinderi și pentru întărirea influenței lui în mase, pentru intensificarea educației politice a comuniștilor și pentru activizarea întregii munci de partid. Partidul comunist a luptat împotriva activității scizioniste a liderilor socialiști de dreapta, pentru stabilirea unității de acțiune cu socialiștii de rînd. În anii 1928—1930, P.C.F., în fruntea maselor muncitoare, a luptat împotriva primejdiei de război și împotriva uneltirilor antisovietice ale reacțiunii. În condițiile crizei economice mondiale din 1929—1933, Partidul Comunist Francez a luat măsuri energice pentru crearea unui larg front unic în vederea luptei pentru interesele vitale ale oamenilor muncii, împotriva fascismului și războiului. Congresul al VII-lea al partidului (martie 1932) a marcat o importantă creștere politică și organizatorică a partidului, întărirea influenței lui în mase. Datorită eforturilor Partidului Comunist Francez, în 1935 a fost creat Frontul popular, iar în 1936 a fost restabilită Confederația Generală a Muncii unitară. După alegerile parlamentare din 1936, care au fost încununate de succesul partidelor din Frontul popular, P.C.F. și C.G.T. au devenit organizatorii largii mișcări greviste care s-a desfășurat în iunie 1936 și în urma căreia guvernul Blum a adoptat o serie de legi în interesul oamenilor muncii. Dar oportunismul liderilor socialiștilor și radicalilor nu a permis ca programul Frontului popular să fie realizat în întregime.

În perioada 1936—1939, Partidul Comunist Francez a luptat în mod hotărît împotriva primejdiei sporite a fascismului, pentru pace, pentru independența națională a țării, pentru colaborare și prietenie între Franța și U.R.S.S. pe baza tratatului sovieto-francez de asistență mutuală din 1935. Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Francez din 1937 a chemat pe oamenii muncii și pe democrații din toate țările să creeze un larg front al păcii în lupta împotriva primejdiei unei agresiuni fasciste. Partidul comunist a demascat politica de neintervenție față de Spania republicană, precum și acordul de la München din 1938, ca reprezentînd pregătirea unui nou război mondial. După intrarea Franței în cel de-al doilea război mondial (1939—1945), guvernul francez a interzis în septembrie 1939 Partidul Comunist Francez. P.C.F. a trecut în adîncă ilegalitate și a chemat poporul francez la lupta împotriva cotropitorilor hitlerişti și a trădătorilor de la Vichy, a fost organizatorul și conducătorul mișcării de rezistență.

După eliberarea Franței de sub ocupația hitleristă, Partidul Comunist Francez a mobilizat clasa muncitoare și toate forțele democratice ale poporului la lupta pentru înfăptuirea unei democratizări reale a Franței. Comuniștii, care în 1944—1947 au făcut parte din guvern, au obținut cu sprijinul maselor populare adoptarea legilor cu privire la naționalizarea unor ramuri ale industriei și a unor bănci, la asigurările sociale pentru muncitorii industriali și agricoli, adoptarea unei constituții noi, mai democratice. Activitatea desfășurată de Partidul Comunist Francez a avut ca urmare cucerirea de către acesta de noi poziții în rîndurile clasei muncitoare, în rîndurile oamenilor muncii din Franța, transformarea lui în cel mai mare partid politic din țară.

Congresul al XI-lea al Partidului Comunist Francez din 1947 a demascat planurile imperialiștilor americani

față de Franța. Sprijinindu-se pe mase, P.C.F. a dus o luptă hotărîtă împotriva „marshallizării" Franței, împotriva politicii de înrobire a ei de către monopolurile americane. În condițiile creșterii primejdiei de război și ale atragerii Franței în sistemul blocurilor militare, Partidul Comunist Francez a pus în centrul activității sale lupta pentru pace și independență națională, împotriva reînarmării Germaniei occidentale. Partidul Comunist Francez și-a legat în mod strîns activitatea sa de lupta pentru nevoile economice imediate ale oamenilor muncii, pentru apărarea drepturilor lor democratice.

În ianuarie 1956, P.C.F. a obținut în alegerile pentru Adunarea națională cel mai mare număr de voturi (5.600.000) și de locuri în Adunarea națională (151).

Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Francez (1956) a trasat un larg program de luptă pentru o politică de independență și de pace, pentru apărarea intereselor vitale ale clasei muncitoare, ale țărănimii muncitoare, a revendicărilor juste ale meseriașilor și ale micilor comercianți. Partidul Comunist Francez organizează lupta pentru îndeplinirea acestor sarcini pe baza unității de acțiune a clasei muncitoare, în jurul căreia el caută să unească toate elementele cu adevărat democratice și patriotice.

În decursul întregii istorii a existenței sale, Partidul Comunist Francez s-a solidarizat cu lupta de eliberare națională a popoarelor din coloniile franceze, s-a ridicat în mod consecvent și curajos împotriva războaielor coloniale nedrepte duse de imperialiștii francezi în Siria și Maroc (1925), în Indochina, în Algeria etc. Partidul Comunist Francez s-a ridicat în 1956 împotriva agresiunii Franței în Egipt.

P.C.F. apără cu consecvență libertățile democratice și republicane din țară, cheamă la o largă unire a tuturor forțelor antifasciste pentru a preîntîmpina instaurarea dictaturii fasciste în Franța.

Secretarul general al C.C. al Partidului Comunist Francez este M. Thorez. Organul Central al P.C.F. este ziarul „l'Humanité". În afară de organul teoretic — revista lunară „Cahiers du Communisme" —, Partidul Comunist Francez editează revistele lunare „Economie et politique", „Nouvelle Critique", „Démocratie Nouvelle", „École et Nation", „Pensée", „Europe" etc., precum și săptămînalele „France Nouvelle", „Lettres Françaises", „La Terre" (pentru țărani).

PARTIDUL COMUNIST ITALIAN — s-a constituit la 21 ianuarie 1921, din aripa stîngă a Partidului socialist italian, la Congresul de la Livorno. Întemeietorii partidului au fost A. *Gramsci* și P. *Togliatti*. Intrînd în ilegalitate în 1926, partidul comunist a continuat să depună o intensă activitate antifascistă și să lupte pentru menținerea și întărirea legăturilor cu masele de muncitori. În 1934, partidul comunist a încheiat un acord cu *Partidul socialist italian* cu privire la unitatea de acțiune. Partidul comunist a dus o luptă activă împotriva aventurilor cotropitoare ale Italiei fasciste, care în 1935 a atacat Abisinia și care a luat parte alături de Germania hitleristă la intervenția împotriva Spaniei republicane (1936—1939). În anii celui de-al doilea război mondial, partidul comunist a condus forțele democratice ale țării în lupta împotriva fascismului, pentru răsturnarea regimului lui Mussolini. În 1942, din inițiativa partidului comunist, au fost create într-o serie de orașe ale Italiei, primele comitete ale Frontului național. Din aceste comitete făceau parte, pe lîngă comuniști și socialiști, elemente democratice din multe alte partide. După prăbușirea regimului lui Mussolini, partidul comunist s-a situat în fruntea războiului de eliberare dus de popor împotriva cotropitorilor germano-fasciști, a condus detașamentele de partizani și a organizat, în aprilie 1945,

insurecția armată din Italia de nord, în cursul căreia țara a fost curățată de ocupanți. Din aprilie 1944 pînă în mai 1947, comuniștii, împreună cu socialiștii au făcut parte din guvern. În această perioadă, prin eforturi comune la care s-au alăturat și cele ale sindicatelor, ei au trecut prin parlament o serie de decrete: cu privire la transmiterea pămînturilor necultivate ale moșierilor în mîinile țăranilor lipsiți de pămînt, cu privire la modificarea condițiilor dijmei și introducerea unei scări mobile a salariilor. La alegerile parlamentare din mai 1953, partidul comunist a obținut 6.700.000 de voturi, 140 de mandate în camera deputaților și 60 în senat. Partidul comunist pășește în fruntea luptei poporului italian pentru pace, democrație și socialism.

În decembrie 1956 a avut loc Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist Italian. Congresul a acordat o mare atenție discutării hotărîrilor Congresului al XX-lea al P.C.U.S. și importanței lor pentru dezvoltarea țărilor socialiste și pentru întreaga mișcare comunistă și muncitorească internațională, precum și sarcinilor Partidului Comunist Italian în domeniul întăririi internaționalismului proletar și al solidarității internaționale a oamenilor muncii. Congresul al VIII-lea a fundamentat și a concretizat linia politică a partidului în problema luptei pentru socialism, a arătat necesitatea de a se ține sub toate aspectele seama de particularitățile naționale, de condițiile social-economice și politice care s-au format în Italia.

Secretar general al partidului comunist este Palmiro Togliatti. Organul Central este ziarul „*Unità*". Numărul membrilor de partid este de 1.800.000. Sub conducerea partidului comunist activează Federația tineretului comunist, care grupează circa 260.000 de membri. Partidul este sprijinit de *Confederația generală a muncii din Italia*, de Liga națională a cooperativelor (3.000.000 de membri), de Uniunea femeilor italiene și de o serie de alte organizații de masă.

PARTIDUL CONSERVATOR — partid al marii burghezii și al aristocrației funciare engleze; s-a format la jumătatea secolului al XIX-lea din partidul *tory*.

Partidul conservator a fost la putere, cu întreruperi, pînă în 1905, apoi din 1922 pînă în ianuarie 1924, din noiembrie 1924 pînă în 1929 și între 1935 și 1940. A participat la guverne de coaliție cu liberalii (1915—1922) și cu laburiștii (1931—1935 și 1940—1945) și a revenit la putere în 1951.

Sub conducerea așa-numiților „die hards" în frunte cu N. Chamberlain, partidul conservator a dus, în perioada dintre primul și al doilea război mondial, o politică de reînviere a militarismului german, cu scopul de a îndrepta agresiunea acestuia împotriva U.R.S.S. În 1938, N. Chamberlain — pe vremea aceea în fruntea partidului conservator — a încheiat *acordul de la München*, care a dus la dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial.

Dintre membrii partidului conservator se recrutează în general cadrele de ofițeri superiori, cadrele administrației coloniale și ale diplomației. Partidul conservator este alcătuit din asociații locale, corespunzînd circumscripțiilor electorale, grupate într-o uniune națională. Organele conducătoare ale partidului sînt consiliul central și comitetul executiv. Liderul partidului este *Macmillan*.

PARTIDUL DEMOCRAT — unul dintre cele două partide politice mai influente din S.U.A. (vezi *Sistemul bipartid*); a luat naștere în 1828 ca partid al plantatorilor proprietari de sclavi din Sud.

Pînă la războiul civil din 1861—1865 a fost aproape fără întrerupere la putere, după război — în 1885—1889, 1893—1897, 1913—1921 (președinți Cleveland și Wilson) și în 1933—1953 (președinți F. Roosevelt și Truman).

Atunci cînd a fost înființat, politica partidului democrat diferea esen-

țial de politica *partidului republican*. Dar pe măsură ce capitalismul se dezvolta în S.U.A., pe măsură ce Sudul se industrializa și țara se transforma într-o putere imperialistă, partidul democrat s-a apropiat tot mai mult de partidul republican. Ambele partide au început să fie exponentele intereselor diferitelor grupuri ale marii burghezii.

Partidul democrat nu are un program politic constant. Programul electoral este dictat de conducătorii marilor monopoluri, iar candidații la postul de președinte și membrii congresului din partea partidului sînt desemnați tot de aceștia. Partidul nu are un efectiv permanent de membri: este considerat membru al partidului orice alegător care declară la înregistrare că are intenția să voteze pentru partidul respectiv. În fruntea partidului se află un Comitet național, care conduce activitatea acestuia de fiecare zi.

PARTIDUL DEMOCRAT-CREȘTIN — partid catolic din Italia, care este la putere din 1945. Este strîns legat de Vatican, fiind sub influența organizației acestuia „*Acțiunea catolică*".

Partidul a fost constituit în 1919; pînă în 1926 s-a numit partid „popular". Liderii partidului, în frunte cu întemeietorul lui, preotul L. Sturzo, l-au ajutat pe Mussolini să pună mîna pe putere în 1922, iar apoi mulți dintre ei au trecut în partidul fascist. În 1926 partidul a fost dizolvat.

După răsturnarea lui Mussolini, în 1943—1944 partidul a fost reconstituit sub actuala sa denumire. Este exponentul intereselor marilor capitaliști, ale moșierilor și ale bisericii catolice, bucurîndu-se de influență în rîndurile micii burghezii și ale păturilor înapoiate de la sate. Organul Central al partidului este ziarul „Popolo". Liderul său este Fanfani.

În rîndurile conducerii P.D.C. există divergențe în problemele de politică internă și externă.

PARTIDUL LABURIST — unul din cele mai mari partide din Marea Britanie; s-a constituit în 1900 prin unirea diferitor grupuri și organizații, și anume: „Federația social-democrată" — oportunistă, „Partidul muncitoresc independent", *Societatea fabiană*, trade-unionurile reformiste (vezi *Trade-unionurile britanice)* și organizațiile cooperatiste. Activitatea partidului s-a desfășurat sub influența ideologică a burgheziei și sub conducerea directă a reformiștilor, care respingeau lupta de clasă și propovăduiau „armonia" intereselor muncitorilor și capitaliștilor. Timp de aproape 30 de ani, partidul a fost condus de R. MacDonald și de A. Henderson, iar după 1930 de C. Attlee, E. Bevin, H. Morrison și H. *Gaitskell*. Partidul laburist a fost de trei ori la putere (1924, 1929—1931 și 1945—1951). Liderii săi au fost inițiatorii „Comitetului conferințelor socialiste internaționale" („Comisco"), care a pregătit proclamarea „*Internaționalei socialiste*".

O particularitate a partidului laburist este faptul că membrii sindicatelor sînt automat și membri ai partidului, cu condiția de a plăti cotizațiile cuvenite. Partidul laburist este condus de un comitet executiv care, împreună cu consiliul general al trade-unionurilor și cu comitetul executiv al partidului cooperatist, formează așa-numitul Consiliu național al muncii. De partidul laburist este strîns legat partidul cooperatist, care face parte din primul ca membru colectiv, precum și partidul muncitoresc independent. Din 1955, liderul partidului laburist este Gaitskell.

PARTIDUL MUNCII DIN ALBANIA (P.M.A.) — înființat din diferite grupuri comuniste, la 8 noiembrie 1941 în ilegalitate la Tirana, ocupată de fasciștii italieni. La început se numea Partidul Comunist din Albania (P.C.A.). În septembrie 1942, sub conducerea partidului, s-a creat Frontul de eliberare națională (în anii de după război denumit Frontul democratic). Prima conferință a partidului, care s-a ținut la Labinot (martie 1943), a ales C.C. și a trasat

linia partidului în lupta pentru eliberarea națională și socială a poporului albanez. În iulie 1943, sub conducerea partidului, s-a creat Armata populară de eliberare pe baza detașamentelor de partizani. La sfîrșitul anului 1944 poporul albanez, condus de P.C.A., a eliberat țara și a instaurat un regim democrat-popular. Primul congres al P.C.A. care s-a ținut în noiembrie 1948 a stabilit măsuri practice pentru dezvoltarea economiei și culturii Albaniei, a aprobat Statutul partidului și a hotărît schimbarea denumirii P.C.A. în Partidul Muncii din Albania. Cea de-a doua Conferință a P.M.A. (aprilie 1950) a trasat măsurile ulterioare pentru construirea bazelor socialismului în Albania. Congresul al II-lea al P.M.A. (martie-aprilie 1952) a aprobat planul de dezvoltare a economiei naționale a țării pe anii 1951—1955. Congresul al III-lea al P.M.A. (mai-iunie 1956) a aprobat directivele cu privire la cel de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1956—1960. Partidul numără în rîndurile sale 41.372 de membri de partid și 7.272 de candidați de partid (1 aprilie 1956). Primul secretar al C.C. al P.M.A. este Enver *Hodja*. Organul Central este ziarul „*Zeri i popullit*" („Glasul poporului").

PARTIDUL MUNCII DIN COREEA (P.M.C.) — creat în iunie 1949, este continuatorul tradițiilor Partidului Comunist din Coreea.

Partidul comunist a fost creat în Coreea în 1925. În 1928, în urma luptei fracționiste și a represiunilor crunte dezlănțuite de imperialiștii japonezi, Partidul Comunist din Coreea a încetat să mai existe ca forță organizată. În anii care au urmat au existat grupuri comuniste ilegale, care au mobilizat poporul coreean la lupta împotriva ocupanților japonezi. După eliberarea țării de sub ocupația japoneză, partidul comunist a fost creat din nou. Prin unificarea, pe baza marxism-leninismului, a partidului comunist cu Noul partid popular, au fost create în 1946 Partidul Muncii din Coreea de nord și Partidul Muncii din Coreea de sud. În iunie 1949, prin hotărîrea plenarei unite a C.C., cele două partide au fuzionat într-un singur partid, Partidul Muncii din Coreea. În 1946, sub conducerea Partidului Muncii, în partea de nord a țării s-a făcut reforma agrară, s-a naționalizat marea industrie și au avut loc alte transformări socialiste.

În perioada războiului de 3 ani (1950 — 1953) împotriva imperialiștilor străini și a clicii lisînmaniste, Partidul Muncii a depus o muncă uriașă pentru mobilizarea resurselor materiale și umane, pentru unirea strînsă în jurul său a maselor populare și pentru întărirea organizatorică și ideologică a rîndurilor sale. Mobilizînd toate forțele pentru zdrobirea dușmanului, Partidul Muncii din Coreea a asigurat, cu ajutorul voluntarilor chinezi și cu sprijinul popoarelor lagărului socialist și al popoarelor iubitoare de pace din toate țările, terminarea favorabilă a războiului din Coreea.

În perioada de după război, P.M.C. a mobilizat pe oamenii muncii la îndeplinirea cu succes a planului trienal de refacere și dezvoltare a economiei naționale pe anii 1954—1956. În aprilie 1956 a avut loc Congresul al III-lea al Partidului Muncii din Coreea. Congresul a adoptat noul Statut al partidului, în care au fost incluse tezele programatice fundamentale și au fost trasate obiectivele partidului potrivit cu sarcinile lui în etapa actuală. „Obiectivul imediat al Partidului Muncii din Coreea — se spune în Statut — este desăvîrșirea pe scara întregii țări a sarcinilor revoluției democratice, antiimperialiste și antifeudale, iar obiectivul final este construirea societății comuniste". Congresul al III-lea a stabilit sarcina principală a primului plan cincinal (1957—1961) de dezvoltare a economiei naționale și a adoptat o Declarație cu privire la unificarea pașnică a Coreei.

Partidul Muncii din Coreea este forța organizatoare și conducătoare

a Frontului democratic unit al patriei (F.D.U.P.). Din Frontul democratic unit al patriei mai fac parte Partidul democrat din Coreea de nord, partidul Cenudan, sindicatele unite, Liga tineretului democrat, Liga femeilor democrate şi alte organizaţii de masă ale oamenilor muncii.

Preşedinte al C.C. al P.M.C. este *Kim Ir Sen.*

În ianuarie 1957, Partidul Muncii din Coreea număra în rîndurile sale 1.165.650 de membri şi de candidaţi, dintre care muncitori —22,6%, ţărani — 60,5%, funcţionari — 13% şi alţii — 3,9%.

Organele centrale de presă ale partidului sînt ziarul „*Nodon Sinmun*" („Ziarul muncii") şi revista „Kînnodzea" („Oamenii muncii").

PARTIDUL MUNCITORESC ROMÎN (P.M.R.) — creat în februarie 1948, este continuatorul tradiţiilor revoluţionare ale Partidului Comunist Romîn, înfiinţat în mai 1921.

Din 1924 pînă în 1944 partidul comunist a activat în adîncă ilegalitate, fiind declarat în afara legii de către regimul burghezo-moşieresc. În tot acest timp partidul a fost conducătorul luptei revoluţionare a clasei muncitoare şi a ţărănimii muncitoare din Romînia.

În condiţiile ilegalităţii, partidul comunist a ţinut mai multe congrese. O mare însemnătate în viaţa partidului a avut Congresul al V-lea al partidului (1931). Congresul al V-lea a precizat caracterul revoluţiei în faţa căreia se afla Romînia, forţele motrice ale revoluţiei şi perspectivele ei. El a stabilit că Romînia se află în faţa desăvîrşirii revoluţiei burghezo-democratice, că hegemonul revoluţiei poate şi trebuie să fie proletariatul în frunte cu partidul comunist, că proletariatul îşi găseşte aliaţi fireşti în ţărănime şi masele muncitoare ale naţionalităţilor asuprite. Congresul a apreciat că condiţiile obiective social-economice, particularităţile, forţele motrice ale revoluţiei şi situaţia internaţională creează premisele pentru trecerea rapidă de la desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice la revoluţia socialistă.

În anii ofensivei forţelor reacţionare pentru fascizarea Romîniei şi transformarea ei într-un cap de pod al agresiunii antisovietice, ca şi în anii dictaturii fasciste antonesciene şi ai criminalului război antisovietic P.C.R. a fost singurul partid care a luptat cu hotărîre pentru apărarea intereselor fundamentale ale poporului romîn, pentru salvarea ţării din ghearele fascismului şi războiului.

La începutul anului 1943, ca urmare a eforturilor P.C.R. pentru formarea unei coaliţii antihitleriste, ia naştere Frontul patriotic antihitlerist la care au aderat în afară de P.C.R., Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioţilor, Madosz-ul şi alte grupări. Datorită înlăturării la 4 aprilie 1944 a agenturii duşmane care pătrunsese în conducerea partidului, P.C.R., consolidîndu-şi unitatea lui interioară a putut mobiliza şi organiza în jurul său forţele patriotice populare, pentru a răsturna dictatura militară-fascistă, a scoate ţara din războiul antisovietic şi a determina participarea armatei romîne la războiul antihitlerist. În preajma zilei de 1 Mai s-a realizat Frontul Unic Muncitoresc între P.C.R. şi P.S.D. P.C.R. a fost organizatorul şi conducătorul insurecţiei armate de la 23 August 1944 care a marcat începutul revoluţiei populare în Romînia.

Sub conducerea P.C.R. masele populare au înfăptuit cu succes sarcinile primei etape a revoluţiei populare în Romînia (desăvîrşirea revoluţiei burghezo-democratice) şi au păşit în cea de-a doua etapă a revoluţiei — etapa revoluţiei socialiste. În februarie 1948, ca urmare a unificării partidului comunist cu partidul social-democrat, pe baza marxism-leninismului, a fost creat Partidul Muncitoresc Romîn. Primul congres (de unificare) al Partidului Muncitoresc Romîn, care a avut loc în februarie 1948 la Bucureşti a consacrat refacerea unităţii

politice, ideologice și organizatorice a clasei muncitoare.

După primul congres, Comitetul Central al P.M.R. a adoptat hotărîri de cea mai mare însemnătate în care au fost trasate sarcinile partidului și ale oamenilor muncii din țară în lupta pentru construirea bazei economice a socialismului: rezoluția din iunie 1948, care a pus problema naționalizării industriei și industrializării socialiste a țării, rezoluția cu privire la lupta pentru întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare și pentru transformarea socialistă a agriculturii (martie 1949), hotărîrea asupra planului de electrificare a țării (octombrie 1950), directivele cu privire la primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale (decembrie 1950), hotărîrea cu privire la sarcinile partidului pentru dezvoltarea economiei naționale și continua ridicare a nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii (august 1953) și o serie de alte hotărîri importante.

O însemnătate vitală pentru întărirea unității și coeziunii partidului, pentru înfăptuirea politicii leniniste a partidului de construire a socialismului la orașe și sate a avut zdrobirea acțiunii deviaționiste oportuniste a grupului fracționist Pauker-Luca (1952).

Între 23 și 28 decembrie 1955 a avut loc Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Romîn. Congresul a făcut bilanțul muncii eroice a clasei muncitoare, a țărănimii muncitoare și a intelectualității și a adoptat programul de luptă al partidului și poporului pentru construirea mai departe a socialismului în Republica Populară Romînă.

Congresul a aprobat Directivele cu privire la cel de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale (1956—1960).

În martie 1956 a avut loc plenara C.C. al P.M.R. care a exprimat deplinul acord al Partidului Muncitoresc Romîn cu istoricele hotărîri ale Congresului al XX-lea al P.C.U.S. Plenarele din iulie și decembrie 1956 ale C.C. al P.M.R. au fost consacrate celor mai importante probleme ale construcției socialiste și ale ridicării nivelului de trai al poporului, ale întăririi statului popular și dezvoltării democrației socialiste, ale participării mai largi a maselor muncitoare la construcția de stat și economică, ale consolidării bazei economice a alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

Un rol important în întărirea unității marxist-leniniste a P.M.R. și a conducerii de către partid a operei de construire a socialismului în R.P.R. îl au hotărîrile plenarelor C.C. al P.M.R. din iunie-iulie 1957 și 9—13 iunie 1958.

Partidul Muncitoresc Romîn luptă cu consecvență pentru victoria cauzei socialismului și păcii, pentru unitatea lagărului socialist, în frunte cu Uniunea Sovietică, și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale.

P.M.R. numără în rîndurile sale peste 700.000 de membri și candidați de partid (1958).

Prim-secretar al C.C. al P.M.R. este *Gh. Gheorghiu-Dej*. Organul central de presă al C.C. al P.M.R. este ziarul „*Scînteia*“, iar organul teoretic este revista „Lupta de clasă“.

PARTIDUL MUNCITORESC SOCIALIST UNGAR (P.M.S.U.) — partidul marxist-leninist al clasei muncitoare din Ungaria.

Predecesori istorici ai P.M.S.U. au fost Partidul Comunist Ungar, aripa stîngă a partidului social-democrat, și Partidul celor ce muncesc din Ungaria. Partidul Comunist Ungar s-a constituit în noiembrie 1918. Partidul comunist a fost forța conducătoare în înfăptuirea revoluției proletare din Ungaria și în crearea Republicii Sovietice Ungare în 1919. După căderea republicii, începînd din august 1919 partidul comunist a intrat în ilegalitate. În anii celui de-al doilea război mondial, el a condus mișcarea de rezistență. După eliberarea Unga-

riei de fascism, a condus lupta pentru transformările democratice și socialiste. În iunie 1948 partidul comunist și partidul social-democrat curățit de oportuniști s-au unificat pe baza principiilor marxist-leniniste în Partidul celor ce muncesc din Ungaria (P.M.U). Sub conducerea P.M.U., oamenii muncii din Ungaria, înfăptuiau cu succes construirea socialismului. Dar unitatea ideologică-politică și organizatorică a partidului și legătura partidului cu masele au primit o lovitură din partea grupului trădător al lui Imre Nagy, care s-a aliat cu contrarevoluția. Acest grup propaga concepții oportuniste, revizioniste, antipartinice. La slăbirea partidului au contribuit de asemenea greșelile serioase săvîrșite de conducerea partidului în practica construirii socialismului și faptul că în partid nu s-a desfășurat o luptă deschisă și hotărîtă împotriva concepțiilor revizioniste ale grupului trădător al lui Nagy.

Plenara din iulie a C.C. al P.M.U. (1956) a întărit conducerea și a trasat măsuri pentru îndreptarea greșelilor. Văzînd că partidul a pornit serios la consolidarea situației în țară, contrarevoluția și-a grăbit acțiunea care era pregătită de vreme îndelungată, împiedicînd prin aceasta întărirea P.M.U. În noiembrie 1956 partidul s-a reorganizat în P.M.S.U., care a proclamat că rupe cu tot ce a fost rău și injust în trecut și că în același timp va păstra și va dezvolta tradițiile luptei istorice duse de 38 de ani de mișcarea comunistă ungară, că va apăra cuceririle socialiste ale oamenilor muncii.

Documente programatice ale P.M.S.U. sînt Apelul C.C. provizoriu al P.M.S.U. din 6 noiembrie 1956, hotărîrile plenarelor din decembrie (1956) și februarie (1957) ale C.C. provizoriu al P.M.S.U., ale Conferinței P.M.S.U. (iunie 1957). P.M.S.U. își bazează activitatea pe principiul leninist al centralismului democratic. Organele de conducere ale partidului sînt Comitetul Central, Biroul Politic și Secretariatul C.C. Primul-secretar al C.C. al P.M.S.U. este János *Kádár*. Organul Central al partidului este ziarul „*Népszabadság*“ („Libertatea poporului“), organul teoretic este revista „Társadalmi szemle“ („Revista socială“). Numărul membrilor P.M.S.U. se ridica în septembrie 1957 la 380.000 de oameni.

PARTIDUL MUNCITORESC UNIT POLONEZ (P.M.U.P.) — a luat ființă în decembrie 1948 prin unirea Partidului muncitoresc polonez (P.M.P.) cu Partidul socialist polonez (P.S.P.) pe baza principiilor ideologice și organizatorice marxist-leniniste.

P.M.U.P. este continuatorul tradițiilor partidelor revoluționare ale clasei muncitoare: partidul „Proletariatul“ (1887—1891), Partidul social-democrat al Regatului Polonez și al Lituaniei (1893—1918), Partidul Comunist din Polonia (1918—1938) și Partidul muncitoresc polonez (1942—1948); în activitatea sa, P.M.U.P. aplică și cele mai bune tradiții ale curentului de stînga din Partidul socialist polonez.

Partidul Comunist din Polonia (P.C.P.), înființat în decembrie 1918, a condus lupta clasei muncitoare poloneze împotriva moșierilor și a capitaliștilor, pentru libertatea oamenilor muncii, pentru o adevărată independență a țării.

Partidul muncitoresc polonez (P.M.P.), înființat în 1942 din inițiativa comuniștilor, a fost forța conducătoare în lupta eroică dusă de oamenii muncii din Polonia împotriva ocupanților germano-fasciști. El a fost animatorul și organizatorul revoluției populare care a dus la victoria și la consolidarea orînduirii democrat-populare în Polonia, a fost conducătorul oamenilor muncii polonezi în lupta pentru înfăptuirea transformărilor revoluționare, pentru refacerea economiei țării, care suferise mult de pe urma războiului și a ocupației.

Congresul de unificare al P.M.P. și P.S.P. (15—21 decembrie 1948) a

hotărît constituirea Partidului Muncitoresc Unit Polonez. Congresul a trasat sarcina istorică de construire a societății socialiste în Polonia, a adoptat o Declarație ideologică și Statutul partidului. De asemenea a aprobat Directivele pentru întocmirea planului de 6 ani de dezvoltare a economiei și de construire a bazelor socialismului în Polonia pe anii 1950—1955.

Între 10 și 17 martie 1954 a avut loc Congresul al II-lea al P.M.U.P., la care s-a făcut bilanțul îndeplinirii sarcinilor pe primii patru ani ai planului de 6 ani și au fost trasate sarcinile partidului privind dezvoltarea economiei naționale pe anii 1954—1955. Congresul al II-lea al P.M.U.P. a aprobat Statutul modificat al partidului.

În octombrie 1956 a avut loc plenara a VIII-a a C.C. al P.M.U.P., care a criticat aspru greșelile și lipsurile din activitatea partidului și a indicat măsurile pentru îmbunătățirea conducerii construcției socialiste în Polonia și pentru o mai rapidă creștere a bunăstării poporului. Plenara a VIII-a a subliniat necesitatea întăririi continue a alianței și prieteniei Poloniei populare cu Uniunea Sovietică și cu toate țările lagărului socialist pe baza principiilor leniniste ale internaționalismului, egalității în drepturi și ajutorului reciproc. Plenara a ales Biroul Politic al C.C. al P.M.U.P., în frunte cu primul secretar al C.C. W. *Gomulka*.

Linia partidului, elaborată de plenara a VIII-a a C.C., a fost confirmată și dezvoltată de plenara a IX-a a C.C. al P.M.U.P., ținută în mai 1957. Această plenară a trasat sarcinile partidului în domeniul industriei, agriculturii și al activității Sfaturilor populare, a îndrumat partidul să lupte contra elementelor reacționare, care încearcă să folosească împotriva orînduirii democrat-populare politica P.M.U.P. de dezvoltare largă a democrației socialiste.

La 1 ianuarie 1956 P.M.U.P. avea 1.440.000 de membri și candidați de partid. Organul Central al C.C. al P.M.U.P. este ziarul „*Trybuna Ludu*“ („Tribuna poporului“); organul teoretic și politic este revista lunară „Nowe Drogy“ („Drumuri noi“).

PARTIDUL NAȚIONAL AL INDONEZIEI (P.N.I.) — înființat în 1927. Curînd după înființare partidul a fost interzis de colonialiștii olandezi, iar liderii lui, în frunte cu *Sucarno*, au fost condamnați și întemnițați sau internați în lagăre de concentrare. Partidul a fost refăcut în februarie 1946.

Prin componența sa socială P.N.I. nu este omogen. El grupează burghezie națională, funcționari de stat, mică burghezie orășenească, anumite pături de intelectuali, țărani mijlocași și unii moșieri. P.N.I. luptă pentru independența politică și economică a Indoneziei. În domeniul politicii interne, partidul încurajează capitalismul național și luptă pentru industrializarea țării. În domeniul politicii externe, partidul sprijină *cele cinci principii* ale coexistenței pașnice și luptă pentru înlăturarea definitivă a înrobitoarelor acorduri încheiate în 1949 la conferința „mesei rotunde“ și pentru realipirea Irianului de vest la Indonezia. În 1955, la primele alegeri generale pentru parlament și Adunarea constituantă chemată să elaboreze constituția republicii, partidul a obținut cel mai mare număr de voturi.

Organul de conducere a P.N.I. este Consiliul partidului. Președintele consiliului este Raden Suvirjo. P.N.I., numără circa 4.000.000 de membri.

PARTIDUL POPULAR REVOLUȚIONAR MONGOL (P.P.R.M.) — a fost înființat la jumătatea anului 1920 prin unirea cercurilor marxiste revoluționare ilegale conduse de *Suhe-Bator* și *Cioibalsan*. În martie 1921 a avut loc primul său congres, care a dat partidului structura sa organizatorică.

Sub conducerea P.P.R.M., revoluția antiimperialistă și antifeudală din 1921 a repurtat victoria și a trecut puterea politică în mîinile poporului. Călăuzindu-se după tezele lui V.I. Le-

nîn despre posibilitatea căii necapitaliste de dezvoltare a țărilor înapoiate din punct de vedere economic, Congresul al III-lea al P.P.R.M. (1924) a fixat politica generală a partidului în problema dezvoltării necapitaliste a Mongoliei, cu scopul de a se trece ulterior la socialism. Congresul al IV-lea al partidului (1925) a adoptat un program care a stabilit căile concrete ale dezvoltării necapitaliste a R.P.M.

Sub conducerea P.P.R.M., în jurul anului 1940, au fost lichidați ca clasă feudalii laici și clericali; industria de stat și cea cooperatistă s-au dezvoltat; animalele și alte bunuri care aparțineau feudalilor au fost confiscate și trecute în posesia araților (țăranilor), gospodăriilor de stat și asociațiilor de producție ale araților. Făcînd bilanțul succeselor obținute pînă atunci, Congresul al X-lea al P.P.R.M. (martie 1940) a subliniat că țara a pășit temeinic pe calea dezvoltării necapitaliste și a hotărît elaborarea și adoptarea unei noi constituții. În perioada celui de-al doilea război mondial, P.P.R.M. a fost organizatorul și animatorul poporului mongol în opera de ajutorare multilaterală a Uniunii Sovietice. Sub conducerea P.P.R.M., poporul mongol a adus o contribuție prețioasă la zdrobirea agresorilor japonezi în august 1945.

Congresul al XI-lea al P.P.R.M. (decembrie 1947) a considerat oportună trecerea la planificarea de perspectivă și a aprobat principalele prevederi ale planului cincinal de dezvoltare a economiei și a culturii naționale pe anii 1948—1952. În noiembrie 1954, Congresul al XII-lea al P.P.R.M. a adoptat directivele cu privire la întocmirea celui de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a țării pe anii 1953—1957. P.P.R.M. numără circa 37.000 de membri și candidați de partid. Prim-secretar al C.C. al P.P.R.M. este I. *Țedenbal*. Organul central al partidului și guvernului R.P.M. este ziarul „*Unen*".

Sub conducerea P.P.R.M. activează sindicatele, Uniunea tineretului revoluționar și alte organizații de masă ale oamenilor muncii din Mongolia.

PARTIDUL REPUBLICAN —unul din cele două partide ale capitalului monopolist american (vezi *Sistem bipartid* și *Partidul democrat)*, creat în 1854 ca partid al burgheziei industriale din nordul S.U.A. În anii războiului civil din 1861—1865, partidul republican s-a ridicat împotriva partidului democrat, care apăra sistemul sclavagist existent în sudul S.U.A. O dată cu dezvoltarea capitalismului și cu trecerea S.U.A. la stadiul imperialismului, partidul republican s-a apropiat de cel democrat, care a început să reprezinte și el interesele marii burghezii. Din 1861 pînă în 1933, partidul republican a deținut aproape fără întrerupere puterea în mîinile sale, ducînd o politică de largă expansiune imperialistă și de ofensivă împotriva drepturilor oamenilor muncii. Criza economică mondială din 1929—1933, care a lovit deosebit de greu S.U.A., a dezvăluit falimentul total al politicii partidului republican, care a cedat pentru mulți ani puterea partidului democrat. În alegerile prezidențiale din 1952 și 1956, partidul republican a obținut de două ori victoria candidatului său — generalul *Eisenhower*. În cel de-al 85-lea congres, ales la 6 octombrie 1956, partidul republican nu deține majoritatea (201 locuri în Camera reprezentanților și 47 în Senat).

Partidul republican, la fel ca și partidul democrat, nu are un program politic stabil și un număr de membri stabil: este considerat membru al partidului orice alegător care a declarat la înregistrare că intenționează să voteze pentru partidul respectiv. În fruntea partidului se află un Comitet național, care conduce activitatea lui de zi cu zi.

PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT DIN GERMANIA (P.S.D.G.) — cel mai mare partid politic din R. F. Germană. A fost înființat în 1875, în

urma unificării organizatorice a două curente din mișcarea muncitorească germană (așa-numiții lassalleieni și eisenachieni). Condus de W. Liebknecht și A. Bebel, adepți ai lui K. Marx și F. Engels, partidul social-democrat a jucat un rol important în organizarea și educarea revoluționară a proletariatului german. Dar încă la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în sînul partidului s-a intensificat influența oportuniștilor, care căutau să modifice programul revoluționar marxist și să transforme P.S.D.G. într-un partid al reformelor.

Sub influența ideologilor oportunismului, în perioada primului război mondial, social-democrația germană a alunecat pe pozițiile social-șovinismului. Politica conciliatoristă dusă de conducerea partidului în perioada revoluției din noiembrie 1918 și în perioada de după război a contribuit la slăbirea mișcării muncitorești și la scindarea ei, înlesnind prin aceasta venirea la putere în 1933 a partidului fascist al lui Hitler.

În mai 1933, P.S.D.G. a fost interzis. Organizațiile social-democrate au fost create din nou după zdrobirea Germaniei hitleriste în cel de-al doilea război mondial. În aprilie 1946, social-democrații și comuniștii din Germania de răsărit s-au unit pe baza teoretică a marxism-leninismului în *Partidul Socialist Unit din Germania*. Conducerea organizațiilor social-democrate din Germania occidentală, sprijinită de autoritățile de ocupație, s-a ridicat împotriva creării unui partid unic al clasei muncitoare; în mai 1946 a fost înființat din nou partidul social-democrat.

P.S.D.G. are o compoziție socială neomogenă. Alături de muncitori, el unește în rîndurile sale un număr important de funcționari și de mici proprietari. Liderii P.S.D.G. se pronunță împotriva unității de acțiune a clasei muncitoare și refuză să colaboreze cu Partidul Comunist din Germania și cu Partidul Socialist Unit din Germania. În problemele de politică internă, partidul, împreună cu sindicatele conduse de el, se situează pe poziții reformiste; renunțînd la revendicările privitoare la transformarea radicală a societății, el cere să se reducă ziua de muncă, să se asigure de lucru întregii populații, să se instituie un control asupra prețurilor etc. În domeniul politicii externe, partidul are o poziție neconsecventă. Pronunțîndu-se în favoarea rezolvării pașnice a unei serii de probleme internaționale, între care și problema unificării Germaniei, împotriva serviciului militar obligatoriu și a înarmării armatei vest-germane cu arma nucleară, liderii P.S.D.G. se declară în același timp pentru participarea R.F.G. la blocurile militare ale statelor militariste, împotriva tratativelor directe între cele două state germane etc.

P.S.D.G. numără 620.000 de membri. În alegerile pentru Bundestag din 1957, partidul a obținut 9.490.000 de voturi și deține 169 de mandate în Bundestag. Președintele conducerii P.S.D.G. este E. Ollenhauer. Organul Central este ziarul „Vorwärts".

PARTIDUL SOCIAL-DEMOCRAT DIN ITALIA — partid în fruntea căruia se află socialiștii de dreapta; a fost creat în mai 1951 prin fuzionarea a două grupări care se desprinseseră de *Partidul socialist italian* — „Partidul socialist al oamenilor muncii italieni", creat în 1947, în frunte cu Saragat, și „Partidul socialist unitar", care exista din 1949, în frunte cu Romita. Partidul a adoptat actuala sa denumire în ianuarie 1952, la Congresul de la Bologna al socialiștilor de dreapta italieni. Partidul social-democrat numără aproximativ 80.000 de membri (1952), avînd în parlament cîțiva senatori și deputați. Liderii partidului sînt Saragat și Romita.

PARTIDUL SOCIALIST DIN JAPONIA — a fost creat în noiembrie 1945, pe baza unificării cîtorva grupări social-democrate, formate între anii 1920 și 1940, dar dizolva-

te în perioada instaurării în țară a regimului militarist. Partidul unește pături neomogene sub raportul structurii sociale ale societății japoneze (mică burghezie, unele pături ale clasei muncitoare, țărănime și intelectualitate). După numărul deputaților în parlament, partidul ocupă locul al doilea și este principalul partid de opoziție.

Programul partidului conține o serie de revendicări democratice (lupta pentru independența deplină a Japoniei, întărirea păcii în întreaga lume, neutralitatea Japoniei, menținerea constituției pașnice existente, trecerea în proprietatea statului a băncilor și a unor ramuri industriale, introducerea în viitor a principiilor de planificare a economiei, construirea de locuințe pe scară largă).

Paralel cu tezele progresiste, programul partidului socialist cuprinde atacuri la adresa Partidului Comunist din Japonia și subliniază faptul că liderii socialiștilor au renunțat la unitatea de acțiune cu comuniștii. În organizațiile locale mulți socialiști de rînd se pronunță pentru crearea unui front național unic al forțelor progresiste din țară împreună cu comuniștii.

Partidul socialist din Japonia face parte din Internaționala socialistă și din Congresul partidelor socialiste din țările Asiei. Partidul numără aproximativ 50.000 de membri înregistrați. Președintele comitetului executiv este Sudzuki Mosaburo.

PARTIDUL SOCIALIST FRANCEZ — a fost constituit în 1905, în urma fuzionării a două partide socialiste: de stînga și reformist. Conducerea partidului unificat s-a concentrat în mîinile oportuniștilor. Sub influența Revoluției din Octombrie, în decembrie 1920, la Congresul de la Tours, majoritatea revoluționară a partidului a format Partidul Comunist Francez și s-a afiliat la Internaționala Comunistă. Minoritatea oportunistă, în frunte cu Renaudel și Blum, a părăsit congresul și și-a creat un partid propriu, luînd denumirea de Partidul socialist francez.

În perioada 1934—1936, partidul socialist a intrat în organizația Frontului unic muncitoresc și în cea a Frontului popular, create din inițiativa comuniștilor.

În timpul celui de-al doilea război mondial, partidul aproape că s-a dezmembrat din punct de vedere organizatoric. Majoritatea socialiștilor au participat activ la mișcarea de rezistență. După război, partidul a fost refăcut. La alegerile pentru Adunarea națională din 1956 partidul a obținut 94 de mandate; liderul lui, Guy Mollet, a devenit șeful guvernului. Politica guvernului Guy Mollet (agresiunea din Egipt, războiul colonial din Algeria etc.) a produs nemulțumire în rîndurile păturilor largi ale poporului francez. În 1957, guvernul Guy Mollet a fost silit să demisioneze. Conducerea socialistă de dreapta a partidului a respins în repetate rînduri propunerile comuniștilor cu privire la unitatea de acțiune. Victoria forțelor ultrareacționare în Franța, în toamna anului 1958, subliniază Biroul Politic al C.C. al P.C. Francez, a devenit posibilă din cauza politicii conducătorilor partidului socialist, care pe de o parte au practicat și atițat șovinismul, așa cum o atestă politica lui Guy Mollet în Algeria și în problema Suezului, iar pe de altă parte au sprijinit cu ajutorul anticomunismului dezbinarea forțelor muncitorești și democratice. Mulți membri de rînd ai partidului se pronunță pentru un contact strîns cu Partidul Comunist Francez.

PARTIDUL SOCIALIST ITALIAN — a fost întemeiat în august 1892 la Congresul de la Genova.

La Congresul de la Livorno din 1921 s-a desprins din partid aripa de stînga, în frunte cu Antonio *Gramsci* și Palmiro *Togliatti*, care au înființat partidul comunist. În 1926, guvernul fascist a dizolvat partidul socialist. În emigrație, socialiștii de stînga s-au apropiat treptat de comuniști, iar în

1934 au semnat cu aceştia un pact cu privire la unitatea de acţiune.

După prăbuşirea fascismului, Partidul socialist italian şi-a continuat activitatea alături de comunişti. Încă de pe atunci se conturau în partid trei grupări: cea de stînga, care cerea o strînsă colaborare cu comuniştii; centriştii, care sprijineau această cerere cu o serie de rezerve, şi aripa de dreapta, care insista asupra rupturii cu partidul comunist. În ianuarie 1947 a ieşit din partid grupul lui Saragat, care a înfiinţat aşa-numitul „Partid socialist al oamenilor muncii din Italia" (vezi *Partidul social-democrat din Italia)*. În 1949 au fost excluse din partid elementele de dreapta, în frunte cu Romita, care au format „Partidul socialist unitar". Ducînd timp de mai mulţi ani o politică de unitate de acţiune cu partidul comunist, Partidul socialist italian s-a întărit din punct de vedere organizatoric şi ideologic. În 1955, numărul membrilor a sporit faţă de 1949 cu 200.000, atingînd cifra de 750.000. În 1956 au început tratative pentru unificarea Partidului socialist italian şi a Partidului social-democrat din Italia. În partid există un grup care se pronunţă pentru unificarea cu social-democraţii cu preţul renunţării la alianţa cu partidul comunist. Majoritatea membrilor de rînd ai partidului socialist este pentru dezvoltarea şi întărirea legăturilor cu Partidul Comunist Italian. Există o Federaţie socialistă a tineretului, condusă de Partidul socialist italian. Secretar general al partidului este Pietro *Nenni*. Organele centrale sînt ziarul „*Avanti!*" şi revista „Mondo operaio".

PARTIDUL SOCIALIST UNIT DIN GERMANIA (P.S.U.G.) —a fost creat în aprilie 1946, în urma unificării partidului comunist şi a partidului social-democrat din zona sovietică de ocupaţie a Germaniei.

Primul congres (de constituire) al P.S.U.G., care a avut loc în aprilie 1946, a adoptat documentul „Principiile şi ţelurile fundamentale ale Partidului Socialist Unit din Germania", a aprobat Statutul partidului, a adoptat un Manifest către poporul german şi a ales organele centrale ale partidului. În septembrie 1947 a avut loc Congresul al II-lea al P.S.U.G., ale cărui lucrări s-au desfăşurat sub lozinca întăririi rîndurilor partidului, a unităţii clasei muncitoare şi a tuturor forţelor democratice din Germania, sub lozinca luptei pentru democratizarea şi unitatea ţării. Între 20 şi 24 iulie 1950 a avut loc Congresul al III-lea al P.S.U.G. Congresul a adoptat rezoluţia „Despre situaţia actuală şi sarcinile P.S.U.G.", în care a trasat ca sarcini: lupta pentru pace, împotriva aţiţătorilor la război şi a politicii de remilitarizare a Germaniei occidentale, lupta pentru unitatea ţării şi pentru întărirea Frontului naţional al Germaniei democrate. În hotărîrea cu privire la planul cincinal pe 1951—1955, congresul a schiţat perspectivele de dezvoltare a economiei Republicii Democrate Germane. În martie — aprilie 1954 a avut loc Congresul al IV-lea al P.S.U.G. În iulie 1958 a avut loc Congresul al V-lea al P.S.U.G. Congresul a ascultat raportul „Lupta pentru asigurarea păcii, pentru victoria socialismului, pentru renaşterea naţională a Germaniei ca stat democrat, iubitor de pace" prezentat de W. Ulbricht, raportul Comisiei centrale de revizie şi a ales organele centrale ale partidului.

Partidul Socialist Unit din Germania, sprijinit de celelalte partide şi organizaţii democrate, a înfăptuit în Germania răsăriteană profunde transformări democratice în viaţa economică, politică şi culturală (reforma agrară, desfiinţarea monopolurilor industriale şi financiare şi transformarea întreprinderilor criminalilor de război şi ale monopoliştilor în proprie-

tate națională, crearea unui nou aparat administrativ, reforma școlară etc.). Sub conducerea P.S.U.G. a fost creat primul stat muncitoresc-țărănesc din istoria Germaniei — Republica Democrată Germană —, a fost desfășurată o intensă muncă de refacere și dezvoltare a economiei țării și a început construirea bazelor socialismului în Republica Democrată Germană. Partidul a fost organizatorul Frontului național al Germaniei democrate, care luptă pentru unificarea pașnică, democratică a Germaniei.

Partidul luptă pentru întărirea Republicii Democrate Germane ca reazem al păcii și al progresului social al întregii Germanii, luptă împotriva dominației militariștilor în Germania occidentală, pentru unificarea țării pe o bază pașnică, democratică, pentru construirea socialismului în Germania. P.S.U.G. educă pe oamenii muncii în spiritul internaționalismului proletar și al prieteniei de nezdruncinat cu țările lagărului socialist.

Prim-secretar al C.C. al P.S.U.G. este W. *Ulbricht*. Organul central este ziarul „*Neues Deutschland*", iar organul teoretic este revista „Einheit".

„PARTIINAIA JIZN" („Viața de partid") — revistă a Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Apare din aprilie 1954. A fost creată pentru a da ajutor organizațiilor locale să-și îmbunătățească activitatea organizatorică și politică.

Cele mai importante sarcini ale revistei sînt: expunerea sistematică a problemelor politicii partidului comunist și a Statului sovietic, tratarea de teme actuale ale construcției de partid, popularizarea experienței pozitive obținute în activitatea organizatorică și în cea de propagandă și agitație, precum și criticarea lipsurilor constatate în activitatea practică a diferitelor organizații de partid.

PARTINITATEA IDEOLOGIEI — principala caracteristică a oricărei *ideologii*, expresia caracterului ei de clasă. În societatea împărțită în clase potrivnice, ideologia este întotdeauna partinică, adică exprimă interesele unei anumite clase. Ideologia oglindește natura clasei respective, rolul și locul ei în procesul istoric. Progresistă e ideologia acelei clase care se află în stadiul ascendent al dezvoltării sale. În acest stadiu, interesele ei coincid cu mersul general al dezvoltării istorice, iar concepțiile ei teoretice exprimă necesitățile dezvoltării vieții materiale a societății. Ideologia clasei reacționare propagă concepții reacționare, false, antiștiințifice, favorabile clasei pe cale de dispariție și apără dreptul acesteia la existență, pe care clasa respectivă l-a pierdut. Acest caracter îl are și ideologia reacționară a burgheziei imperialiste moderne. Teoreticienii ei încearcă să camufleze, să ascundă caracterul partinic, de clasă, al ideologiei lor. Ei o prezintă ca fiind general umană și încearcă să ponegrească ideologia comunistă. Marxism-leninismul smulge ideologiei burgheze masca nepartinității, dezvăluind adevărata ei față imperialistă. Partinitatea marxism-leninismului ne impune ca orice apreciere a evenimentelor să fie făcută direct și fățiș de pe pozițiile clasei muncitoare. A respecta principiul partinității înseamnă a lupta consecvent împotriva doctrinelor burgheze, a propaga neobosit ideile comunismului, a fi intransigent față de orice denaturare a teoriei marxist-leniniste.

PATRICIENI — aristocrație gentilică în Roma antică.

La început, numai patricienii aveau toate drepturile: ei dispuneau de toate pămînturile obștești, făceau parte din senat etc. Patricienii alcătuiau o pătură privilegiată foarte puțin numeroasă, spre deosebire de *plebei*, care formau masa principală a populației și erau lipsiți de drepturi politice.

PATRIOTISM — dragoste de patrie, de popor. Patriotismul este un fenomen social-istoric și are în diferite epoci un conținut social diferit. A căpătat o mare însemnătate în perioada formării națiunilor și a state-

lor naţionale, cînd burghezia, luptînd împotriva feudalismului şi a fărîmiţării feudale, a strîns în jurul ei naţiunea şi a apărut ca reprezentantă a ei. Dar chiar şi în prima perioadă de dezvoltare a capitalismului, patriotismul burgheziei a fost subordonat intereselor ei egoiste de clasă. În epoca imperialismului şi a revoluţiilor proletare iese tot mai mult la iveală falsitatea şi făţărnicia patriotismului burgheziei din ţările capitaliste dezvoltate. Sub paravanul patriotismului, burghezia duce o politică de cucerire de teritorii naţionale străine şi sădeşte neîncrederea faţă de celelalte naţiuni. De dragul menţinerii privilegiilor şi a dominaţiei sale asupra oamenilor muncii, burghezia trădează interesele naţionale ale ţării. Masele largi populare au fost totdeauna şi sînt şi acum purtătorul adevăratului patriotism. Ele luptă pentru independenţă naţională, împotriva oricăror încercări de aservire a ţărilor lor de către imperialiştii străini. În mişcarea de eliberare a ţărilor coloniale şi dependente luptă alături de masele populare şi burghezia naţională animată de sentimente patriotice.

O dată cu victoria Revoluţiei din Octombrie în U.R.S.S. şi cu instaurarea puterii oamenilor muncii în ţările de democraţie populară, dragostea de patrie şi de popor s-a contopit în conştiinţa oamenilor muncii din aceste ţări indisolubil cu devotamentul faţă de orînduirea socială şi de stat creată de ei sub conducerea proletariatului şi a partidului său. Pe această bază s-a dezvoltat şi p a t r i o t i s m u l s o v i e t i c, care a devenit una din forţele motrice ale dezvoltării societăţii sovietice. Patriotismul sovietic include internaţionalismul, sentimentul de stimă şi prietenie faţă de popoarele U.R.S.S. şi ale întregii lumi, faţă de toţi oamenii muncii aparţinînd naţiunilor mari şi mici. Partidul comunist cultivă la oameni spiritul patriotismului sovietic şi al internaţionalismului.

PAUPERISM — mizeria în masă a oamenilor muncii. Pauperism a existat şi în societatea precapitalistă — în orînduirea sclavagistă şi în feudalism. În capitalism, el ia însă o amploare fără precedent. Însăşi apariţia capitalismului s-a bazat pe pauperismul în masă, rezultat al aşa-numitei *acumulări primitive a capitalului*, al deposedării prin violenţă şi al ruinării maselor populare, în primul rînd a ţăranilor. Capitalismul generează în permanenţă şomaj, şi, pe măsura creşterii acestuia, sporeşte şi mizeria oamenilor muncii. Pauperismul a atins o acuitate deosebită în perioada *crizei generale a capitalismului*, cînd şomajul în masă a căpătat un caracter cronic. Pauperismul ia forme deosebit de grave în ţările coloniale, unde oamenii muncii sînt supuşi unei duble exploatări — de către imperialiştii străini şi de către capitaliştii şi moşierii locali.

Lichidarea claselor exploatatoare în U.R.S.S., lichidarea totală a şomajului şi creşterea continuă a bunăstării materiale a oamenilor muncii exclud posibilitatea pauperismului în Uniunea Sovietică. Pauperismul a fost lichidat şi în ţările care, după cel de-al doilea război mondial, au păşit pe calea dezvoltării socialiste.

P.C. (b) al U.R.S.S. — vezi *Partidul Comunist al Uniunii Sovietice*.

PENTAGON — denumirea unei clădiri din apropierea oraşului Washington în care îşi are sediul Ministerul de Război al S.U.A. În sens figurat prin Pentagon se înţelege statul-major militar al imperialismului american.

„PENTRU PACE TRAINICĂ, PENTRU DEMOCRAŢIE POPULARĂ!" — Organul *Biroului Informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti*. Ziarul s-a editat începînd de la 10 noiembrie 1947 la Bucureşti şi apărea în 19 limbi. Şi-a încetat apariţia în aprilie 1956, în urma încetării activităţii Biroului Informativ al partidelor comuniste şi muncitoreşti.

PEONAJ — sistem de dependenţă înrobitoare (semisclavagistă) a ţăra-

nului sau a argatului față de moșier. Țăranul sărăcit este nevoit să ia de la moșieri împrumuturi, pe care urmează să le restituie prin muncă; aceste obligații se transmit din generație în generație și întreaga familie a datornicului devine de fapt proprietatea moșierului și a familiei sale. Cu toată desființarea formală a peonajului, el s-a menținut în fapt pînă astăzi într-o serie de țări din America latină și în statele sudice ale S.U.A.

PERSONA GRATA — persoană a cărei candidatură ca reprezentant diplomatic într-un stat oarecare a fost aprobată de guvernul acelui stat. Diplomatul a cărui rechemare este cerută de guvernul țării în care e acreditat este declarat p e r s o n a n o n g r a t a.

PERSONALITATE — omul, privit sub aspectul situației lui în societate, al relațiilor dintre el și societate. Marxism-leninismul ne învață că situația personalității în societate trebuie privită în mod concret în funcție de caracterul orînduirii economice și sociale respective. În toate formațiunile social-economice bazate pe exploatare există o opoziție fundamentală între situația membrilor claselor dominante și a celor asuprite. Membrii claselor care posedă mijloacele de producție au toate posibilitățile de a-și dezvolta și exercita aptidudinile, pe cînd reprezentanții claselor muncitoare sînt lipsiți de această posibilitate și se găsesc într-o situație dependentă, subordonată. Gradul acestei dependențe se modifică pe măsura dezvoltării societății. Astfel, situația iobagului în feudalism se deosebea în bine de cea a sclavului în societatea sclavagistă, care nici nu era recunoscut ca om, ci considerat doar ca o „unealtă care vorbește".

Situația membrilor claselor muncitoare în capitalism reprezintă un oarecare progres față de sclavagism și feudalism. Capitalismul are nevoie de lucrători liberi de cătușele feudale și cu un nivel cultural mai ridicat decît cel al țăranilor iobagi. Constituțiile burgheze proclamă egalitatea cetățenilor în fața legii și drepturile omului: dreptul la învățătură, libertatea cuvîntului, inviolabilitatea domiciliului etc. În realitate, însă, toate aceste drepturi sînt în primul rînd drepturi ale omului burghez, care dispune de mijloace și de răgazul necesar pentru a se instrui și de a se ocupa de știință, artă etc. și numai el este acela care are acces la diferitele funcții sociale. Muncitorii și țăranii nu dispun de mijloacele materiale pentru a beneficia cît de cît de aceste drepturi.

În societatea socialistă, situația personalității este cu totul alta. În primul rînd, după lichidarea proprietății private și exploatării omului de către om, a fost înfăptuită adevărata egalitate. Toți membrii societății socialiste, fără deosebire de sex, apartenență națională sau de clasă se bucură de largi drepturi democratice, garantate de Constituție. Creșterea continuă a bunăstării materiale a întregii societăți creează o bază trainică pentru o dezvoltare complexă a forțelor fizice și spirituale ale fiecărui cetățean. Educarea multilaterală a individului, scoaterea la iveală a talentelor sale, crearea tuturor condițiilor pentru dezvoltarea și folosirea acestor talente este unul din principalele obiective ale orînduirii sociale și de stat a U.R.S.S. și a celorlalte state socialiste. În socialism, interesele personalității se îmbină armonios cu cele ale întregii societăți.

R o l u l p e r s o n a l i t ă ț i i î n p r o c e s u l i s t o r i c. În sociologia burgheză este larg răspîndit *cultul personalității*, concepția că istoria universală este rezultatul activității oamenilor mari, a eroilor, a comandanților de oști, a ideologilor, a regilor etc. Potrivit acestor concepții, masele populare nu sînt decît o forță amorfă, care nu joacă nici un rol în procesul istoric.

Materialismul istoric ne învață că istoria este activitatea maselor populare. Dezvoltarea producției este baza

materială a istoriei. Principala forță de producție sînt oamenii muncii, producătorii bunurilor materiale. De aceea dezvoltarea societății este istoria celor care produc bunurile materiale, istoria maselor muncitoare. Această teză a marxismului nu înseamnă însă negarea sau minimalizarea rolului personalității sau a influenței ei asupra mersului evenimentelor istorice. O mare personalitate poate exercita o influență considerabilă asupra dezvoltării sociale, cu condiția ca activitatea acelei personalități să corespundă condițiilor și legilor obiective ale dezvoltării sociale. Dacă însă o personalitate acționează contrar legilor sociale, activitatea sa este reacționară, frînează dezvoltarea socială și este în cele din urmă condamnată la eșec. Materialismul istoric consideră că rolul marilor personalități progresiste se bazează tocmai pe faptul că înțeleg just misiunea clasei înaintate, raportul dintre forțele de clasă și știu cum trebuie schimbate condițiile existente.

Marxism-leninismul leagă posibilitatea victoriei comunismului de activitatea maselor muncitoare și de conducerea acestora de către partidul comunist.

PERU — stat în partea de apus a continentului sud-american. Se mărginește cu Ecuador, Columbia, Brazilia, Bolivia, Cile. *Suprafața:* 1.311.000 km²; *populația:* 9.651.000 (1956), în cea mai mare parte indieni (circa 40—50%) și metiși (45%). Capitala: Lima; port principal: Callao.

Peru este o țară agrară cu bogate resurse minerale. Se extrage vanadiu și bismut (primul loc în lumea capitalistă), petrol, minereu de cupru, zinc, plumb, stibiu, argint. Monopolurile din S.U.A. controlează cea mai mare parte a extracției de cupru, petrol, zinc etc. Este dezvoltată industria de prelucrare a petrolului, industria zahărului, textilă, a cimentului, producția metalelor neferoase. Cele mai bune pămînturi aparțin moșierilor și unor societăți străine. 87% din țărani nu dispun de pămînt și sînt nevoiți să-l arendeze sau să lucreze ca muncitori agricoli. Se cultivă bumbac, trestie de zahăr, cafea, porumb, grîu, orez, cartofi.

În secolul al XVI-lea, Peru a fost cucerit de colonialiștii spanioli. În 1821 Peru și-a proclamat independența.

Peru este o republică, avînd în frunte un președinte care exercită puterea executivă; puterea legislativă aparține unui congres bicameral. La putere se află o grupare care reprezintă interesele burgheziei și ale moșierilor. În 1952 guvernul statului Peru a încheiat un acord militar bilateral cu S.U.A.

Lupta pentru independență, pentru interesele oamenilor muncii, pentru pace și socialism este dusă în mod consecvent de p a r t i d u l c o m u n i s t, care din 1948 se află în ilegalitate.

PERVUHIN Mihail Gheorghievici (n. 1904) — membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Pervuhin s-a născut, ca fiu al unui muncitor fierar, în satul Iuriuzan, regiunea Celeabinsk. În septembrie 1919 a fost primit în partidul comunist. Din ianuarie 1921 pînă în august 1922 a lucrat în redacția ziarului local și a fost membru al biroului Comitetului județean al Comsomolului din Zlatoust.

Între 1922 și 1929 a studiat la Institutul de economie națională „Plehanov" din Moscova. În perioada 1930—1933 a lucrat la uzina „Barrikadi" ca șef al secției energetice și ca mecanic-șef al uzinei. În ianuarie 1933 a fost transferat la hidrocentrala din Kașira, unde a lucrat pînă în 1937.

La sfîrșitul anului 1937, Pervuhin este numit inginer-șef și director adjunct la „Mosenergo", iar apoi lucrează ca șef al direcției generale energetice din Comisariatul poporului pentru industria grea. În 1938 este numit locțiitor al comisarului poporu-

lui pentru industria grea, iar în ianuarie 1939 — comisar al poporului pentru centralele electrice și industria electrotehnică.

La Congresul al XVIII-lea al partidului comunist și la cele următoare, Pervuhin a fost ales membru al Comitetului Central al partidului.

În aprilie 1940 Pervuhin a fost numit vicepreședinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. În februarie 1942 a fost numit comisar al poporului (din 1946 — ministru) al industriei chimice a U.R.S.S. În ianuarie 1950 a fost numit vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S., fiind eliberat din funcția de ministru al industriei chimice.

În octombrie 1952 a fost ales membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Din martie 1953 pînă în aprilie 1954, Pervuhin a fost ministru al centralelor electrice și al industriei electrotehnice al U.R.S.S. Din aprilie 1954 a fost vicepreședinte, iar din februarie 1955 pînă în iunie 1957 — prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. În mai 1957 a fost numit ministru al industriei construcțiilor de mașini mijlocii al U.R.S.S., iar în iulie 1957 — președinte al Comitetului de stat pentru relațiile economice externe de pe lîngă Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. Din iunie 1957 e membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Din februarie 1958 este ambasador al U.R.S.S. în R.D.G.

Pervuhin este Erou al Muncii Socialiste.

PESIMISM — concepție sumbră, lipsită de bucurie, despre viață; trăsătură caracteristică a ideologiei claselor pe cale de dispariție; opusul pesimismului e *optimismul*.

PESSI Ville (n. 1902) — secretar general al C.C. al Partidului Comunist din Finlanda (P.C.F.).

De profesiune muncitor metalurgist. Este membru al partidului comunist din 1924. În 1931 a devenit membru al C.C. al P.C.F. În ianuarie 1935, Pessi a fost arestat de siguranța finlandeză și condamnat pentru activitate comunistă la mulți ani de închisoare. A fost eliberat în 1944, cînd, potrivit condițiilor armistițiului dintre U.R.S.S. și Finlanda, partidul comunist a căpătat posibilitatea de a activa legal. În 1944 Pessi a fost ales secretar general al C.C. al P.C.F. Din 1945 este deputat în seimul finlandez și membru al comitetului executiv al Uniunii democratice a poporului finlandez.

PETRAȘEVIȘTII — membri ai unui cerc revoluționar din care făceau parte nobili și intelectuali raznocinți ruși. Întemeiat în 1845 și condus de M. V. Butașevici-Petrașevski. Membrii cercului erau adepți ai ideilor *socialismului utopic*. Patrioți înflăcărați, uniți prin ura față de iobăgie și autocrație, ei nu aveau însă aceleași concepții: unii dintre ei, cei mai revoluționari, admiteau necesitatea unei răscoale țărănești, alții erau pentru propagarea pașnică a ideilor socialiste. În 1849 guvernul țarist a reprimat cu cruzime pe membrii cercului.

„PIAȚA COMUNĂ" (denumire oficială: „Comunitatea economică europeană") — uniune a șase țări din Europa occidentală (Franța, Italia, Belgia, Olanda, Luxemburg și R.F.G.), între care urmează a fi lichidate toate piedicile în domeniul schimbului economic și care trebuie să ducă o politică economică unitară față de celelalte țări. Efectul acordului se extinde și asupra „teritoriilor de dincolo de mări" ale statelor mai sus enumerate, adică asupra coloniilor lor și a statelor considerate membre ale Uniunii Franceze.

Conform acordului cu privire la „piața comună", semnat la Roma la 25 martie 1957 (concomitent cu acordul referitor la *Euratom*), țările participante sînt obligate ca în decursul unei perioade de tranziție (12—15 ani) să desființeze taxele vamale în comerțul dintre ele și să introducă aceleași tarife vamale în comerțul cu celelalte state, să înlăture toate pie-

dicile din calea mișcării libere a capitalurilor, precum și a forței de muncă dintr-o țară participantă la acord în alta, să elaboreze o politică comună în domeniul transporturilor și al agriculturii, precum și o politică valutară unitară; să-și adapteze reciproc legislația națională pentru a asigura „funcționarea normală" a „pieței comune", să aducă la același nivel salariile și cheltuielile sociale; să creeze o bancă de investiții comună. Principalul organ de conducere al „comunității" este Consiliul Miniștrilor (cîte 4 reprezentanți din partea Franței, Italiei și R.F.G., cîte doi din partea Belgiei și Olandei și unul din partea Luxemburgului), a cărui sarcină e elaborarea de directive și recomandări către țările participante. În afară de aceasta se instituie o adunare, aleasă din cadrul parlamentelor țărilor participante, care trebuie să aprobe bugetul „comunității" și să dea avize cu caracter consultativ în problemele legate de funcționarea „pieței comune". Controlul asupra îndeplinirii hotărîrilor luate de organele „comunității" este dat în competință unei „comisii europene" speciale. Pentru judecarea litigiilor și a reclamațiilor se creează un tribunal.

„Piața comună", creată, chipurile, în vederea colaborării economice, servește în fapt, împreună cu *Uniunea europeană a cărbunelui și oțelului* și cu Euratom drept bază economică a grupărilor agresive închise — *Pactul Atlanticului de nord* și *Uniunea Europei occidentale*, în care rolul hotărîtor îl dețin S.U.A. și R.F.G. Atrăgînd și mai mult Germania occidentală în sistemul grupărilor militare închise, „piața comună" creează noi piedici în calea restabilirii unității naționale a poporului german.

„Piața comună" este o mare uniune monopolistă internațională, înființată cu scopul de a stoarce profituri maxime. Ca și orice uniune monopolistă, ea este avantajoasă în primul rînd celui mai puternic dintre participanți. Germania occidentală, care în momentul creării „pieței comune" avea o producție de cărbune, oțel, ciment și energie electrică de două ori mai mare, iar producția industriei chimice de trei ori mai mare decît Franța — a doua ca nivel economic dintre țările participante la „comunitate" — obține vaste posibilități de expansiune economică. În „piața comună" sînt interesate și acele monopoluri franceze, italiene, belgiene și olandeze care sînt legate de monopolurile din Germania occidentală și au făcut mari investiții de capital în R.F.G. Prin crearea „pieței comune", capitalul monopolist american, care a pătruns adînc în economia țărilor vest-europene, capătă posibilitatea de a-și întări pozițiile în detrimentul intereselor naționale ale acestor țări. Socotind că participarea lor la „piața comună" le-ar slăbi pozițiile față de concurenții lor americani și vest-germani, cercurile capitaliste din Anglia s-au pronunțat împotriva aderării la „comunitate". Crearea „pieței comune" atrage după sine o înrăutățire inevitabilă a situației oamenilor muncii din țările care fac parte din comunitate, deoarece se intenționează să se stabilească nivelul general al salariilor și al alocațiilor sociale la cel al țării în care acest nivel este cel mai scăzut. Comunitatea periclitează interesele micii burghezii și ale unei părți însemnate a burgheziei mijlocii; crearea „pieței comune" provoacă de asemenea nemulțumirea acelor cercuri capitaliste care sînt interesate într-o lărgire a legăturilor economice cu toate țările și se tem de concurența monopolurilor vest-germane.

Uniunea Sovietică opune politicii imperialiste de creare a unor grupări închise principiul colaborării colective. Propunerea U.R.S.S. de a se încheia un „Tratat general european de colaborare economică" s-a bucurat de sprijinul larg al popoarelor tuturor țărilor, inclusiv al celor care fac parte din „comunitate".

PIAȚA MONDIALĂ — sistem de relații comerciale între state, bazat pe diviziunea internațională a muncii și pe diviziunea, determinată de ea, a cumpărării și vînzării reciproce de mărfuri.

Piața mondială a luat naștere în perioada de descompunere a orînduirii feudale și a apariției capitalismului (secolele XVI—XVIII). Crearea pieței mondiale a fost unul dintre principalii factori de dezvoltare a modului de producție capitalist, una dintre condițiile necesare ale creșterii și afirmării capitalismului. Formarea pieței mondiale a fost accelerată de dezvoltarea marii industrii mașiniste.

În perioada capitalismului premonopolist, dezvoltarea pieței interne și externe reprezenta două laturi ale procesului istoric unic de dezvoltare a capitalismului, în adîncime și în lărgime. Comerțul internațional s-a extins rapid. Astfel, în 1880, volumul său crescuse de zece ori față de 1800. Marile țări capitaliste au folosit legăturile economice internaționale create de piața mondială pentru a jefui coloniile și țările dependente. În *epoca imperialismului* s-a ascuțit mult lupta statelor capitaliste pe piața mondială, care încă în prima fază a *crizei generale a capitalismului* încetase de a se mai lărgi. Capitalismul a ajuns la o stabilitate relativă a pieței. Acest fenomen s-a produs în urma ieșirii Rusiei din sistemul capitalist mondial, ceea ce însemna o îngustare a sferei de acțiune a capitalului. Capacitatea de absorbție a pieței mondiale a început să descrească și în urma descompunerii sistemului economic capitalist și a pauperizării maselor populare. Dificultățile tot mai mari în desfacerea mărfurilor pe piața mondială au dus la o ascuțire extremă a contradicțiilor dintre statele imperialiste, la intensificarea jefuirii imperialiste a țărilor slab dezvoltate și dependente. Au apărut noi forme agresive de comerț exterior, ca, de pildă, *dumpingul*, avînd drept scop înăbușirea concurenților.

Foarte importante schimbări s-au produs pe piața mondială după cel de-al doilea război mondial. În urma destrămării pieței mondiale unice s-au format două piețe mondiale paralele: cea socialistă și cea capitalistă. Încercările statelor imperialiste de a institui după cel de-al doilea război mondial o blocadă a statelor socialiste au eșuat, deoarece U.R.S.S. și țările de democrație populară și-au unit eforturile pe plan economic, organizînd o strînsă colaborare și ajutor reciproc.

Piața mondială socialistă nu cunoaște dificultăți de desfacere, deoarece capacitatea ei de absorbire sporește datorită creșterii neîncetate a producției și a nivelului de trai al oamenilor muncii, iar relațiile de exploatare au fost desființate între popoare. Colaborarea economică se realizează ținîndu-se seamă de interesele tuturor țărilor participante și se bazează pe dorința lor sinceră de a se ajuta reciproc și de a se ajunge la un avînt economic general, excluzîndu-se astfel posibilitatea unor relații unilateral avantajoase. Cea mai mare parte a comerțului exterior al țărilor socialiste se efectuează pe noua piață mondială: în 1955, ponderea statelor socialiste în comerțul exterior al U.R.S.S. era de 80%, în cel al Cehoslovaciei de 69%, al Ungariei de 61%, al Bulgariei de 87% , al Romîniei de 79%, al Poloniei de 64%. Sporește mereu ponderea țărilor socialiste în comerțul exterior al Chinei: în 1950 a fost de 26%, iar în 1955 de 82%.

Tulburarea legăturilor comerciale cu piața mondială socialistă a adus pagube serioase comerțului principalelor țări capitaliste, accentuînd considerabil contradicția dintre posibilitățile de producție industrială a țărilor capitaliste și posibilitățile de desfacere a produselor. Opinia publică democrată, oamenii politici clarvăzători și unii reprezentanți ai cercurilor de afaceri din țările capitaliste cer stabilirea de relații comerciale normale cu U.R.S.S., China și cele-

lalte state socialiste, care au o piață stabilă, neinfluențată de fluctuații conjuncturale și de crize economice de supraproducție. În ultimii ani, între U.R.S.S. și țările de democrație populară, pe de o parte, și țările capitaliste, pe de altă parte, s-au încheiat, s-au reînnoit și au intrat în vigoare numeroase acorduri comerciale și de plăți. În 1956, U.R.S.S. a făcut comerț cu peste 60 de state. Consolidarea și extinderea legăturilor economice, stabilirea de relații normale, prietenești între țări crează condiții favorabile pentru creșterea nivelului de trai al popoarelor, pentru slăbirea încordării internaționale și întărirea încrederii între state.

PICHETE de grevă — grupuri de muncitori greviști postate de comitetele de grevă pentru a păzi teritoriul obiectului unde se desfășoară greva, cu scopul de a împiedica pătrunderea *spărgătorilor de grevă* și de a aduce greva la cunoștința populației. Pichetele au o mare importanță pentru educarea conștiinței de clasă, pentru organizarea și unitatea de acțiune a greviștilor. Autoritățile statelor capitaliste folosesc poliția pentru lupta împotriva pichetelor și arestează pe muncitorii membri ai pichetelor.

PIECK Wilhelm (n. 1876) — președintele Republicii Democrate Germane, membru al Biroului Politic al P.S.U.G.

În 1895 a intrat în Partidul social-democrat din Germania și după scurt timp a devenit un militant de seamă al aripii lui de stînga. Pieck a fost unul dintre organizatorii ligii „*Spartacus*“ și un participant activ la revoluția din noiembrie 1918. La Congresul de constituire a Partidului Comunist din Germania (decembrie 1918) a fost ales membru al C.C. al P.C.G. În timpul *Republicii de la Weimar* a luptat împreună cu *Thälmann* pentru transformarea P.C.G. într-un partid revoluționar de masă de tip nou, pentru crearea unui front antifascist unic. Încă de pe atunci Pieck devine un participant activ la mișcarea muncitorească internațională. În 1928, la Congresul al VI-lea al Internaționalei Comuniste, a fost ales membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, iar în 1931 — membru al Prezidiului și Secretariatului C.E.I.C.

După acapararea puterii de către hitleriști și după arestarea lui Thälmann, președintele P.C.G., Pieck a fost ales la Conferința de la Bruxelles din 1935 președinte al P.C.G. În urma hotărîrii conducerii P.C.G., Pieck a emigrat împreună cu alți militanți ai partidului. Luptător activ pentru unitatea de acțiune cu partidul social-democrat și cu toate forțele antifasciste, Pieck a luat parte activă la lupta pentru crearea frontului popular.

În timpul celui de-al doilea război mondial, Pieck a participat intens la activitatea „Comitetului național al Germaniei libere“, a dus muncă printre prizonierii de război germani din U.R.S.S., a adresat prin radio apeluri către poporul german. După capitularea Germaniei hitleriste, în mai 1945, Pieck s-a întors în patrie, unde a trecut în fruntea Partidului Comunist din Germania. Întărind frontul unic al comuniștilor și social-democraților, care a luat ființă în cursul luptei antifasciste comune, Pieck a luptat cu perseverență pentru unificarea P.C.G. cu partidul social-democrat (P.S.D.G.) pe baza recunoașterii principiilor marxist-leniniste de către acesta din urmă. În 1946 a fost ales președinte al Partidului Socialist Unit din Germania (P.S.U.G.), creat în Germania răsăriteană prin unirea P.C.G. cu P.S.D.G. Din octombrie 1949 este președinte al Republicii Democrate Germane.

PIONIERI — oameni care deschid drumuri noi într-un domeniu oarecare al activității sau cunoașterii. Pionieri se numesc și membrii organizației de masă a copiilor din U.R.S.S. și din alte țări socialiste (vezi *Organizația de pionieri „V. I. Lenin“*).

PISAREV Dmitrii Ivanovici (1840—1868) — eminent democrat-revoluționar și filozof materialist, publicist și critic literar. S-a născut în satul Znamenskoe din gubernia Orel într-o familie de aristocrați. În 1856 s-a înscris la Universitatea din Petersburg, pe care a absolvit-o în 1861. În același an a început să colaboreze la revista „Russkoe slovo", iar în 1868 — la „Otecestvennîe zapiski". Pisarev a devenit „îndrumătorul spiritual" al opiniei publice progresiste ruse. Încă de pe cînd era student, el s-a manifestat ca un dușman al iobăgiei, chemînd la răsturnarea prin violență a dinastiei Romanovilor. Pentru concepțiile sale revoluționare a fost întemnițat în 1862 în fortăreața Petru și Pavel, unde a fost deținut patru ani și jumătate.

Pisarev a fost un propagandist îndrăzneț al ideilor socialiste. El a prevăzut că, o dată cu dezvoltarea industriei, problema muncitorească va deveni și pentru Rusia principala problemă a vieții și a politicii. Dar, ca și alți militanți progresiști din acel timp, el nu a putut înțelege rolul istoric al proletariatului și locul acestuia în mișcarea de eliberare.

Prin concepțiile sale filozofice, Pisarev a fost materialist. Deși lucrările sale conțin elemente de apreciere materialistă a faptelor istorice, în privința legilor și forțelor motrice ale dezvoltării istorice el a rămas pe poziții idealiste. El a luat atitudine foarte categorică împotriva esteticii reacționare, împotriva teoriilor „artei pure", apărînd ideea unei arte cu tendință socială, cu conținut democratic.

Pisarev a fost în general un partizan al metodelor revoluționare de luptă împotriva orînduirii exploatatoare, dar în unele dintre lucrările sale a exagerat rolul pe care-l au cunoștințele din domeniul științelor naturii și activitatea „realiștilor gînditori" (intelectualilor) în transformarea socială a societății. Principalele opere ale lui Pisarev sînt: „Scolastica secolului al XIX-lea" (1861), „Guvernul rus sub protecția lui Schedo Ferroti" (1862), „Schițe din istoria muncii" (1863), „Țăranul francez din 1789" (1868) etc.

PLANIFICAREA ECONOMIEI NAȚIONALE — conducerea economiei naționale socialiste pe baza unui plan de stat unic, în care se stabilesc anumite corelații (proporții) de dezvoltare a economiei naționale, proporții care asigură dezvoltarea armonioasă și îmbinarea judicioasă a tuturor ramurilor economiei naționale, a tuturor laturilor reproducției socialiste lărgite.

Planificarea economiei naționale nu este posibilă decît în condițiile modului de producție socialist, bazat pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. O dată cu lichidarea proprietății private și cu statornicirea proprietății sociale asupra mijloacelor de producție începe să acționeze legea obiectivă a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale, lege care determină necesitatea și posibilitatea planificării economiei naționale. Planurile de dezvoltare a economiei naționale elaborate de statul socialist sînt o oglindire mai mult sau mai puțin fidelă a legii economice obiective a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale, care acționează în socialism. Planurile economiei naționale oglindesc și alte legi economice ale socialismului și, în primul rînd, legea economică fundamentală. Planificarea socialistă are o bază strict științifică, deoarece ține seama de cerințele legilor economice ale socialismului, de necesitățile dezvoltării producției materiale și se întemeiază pe principiile fundamentale leniniste.

Conducerea planificată a economiei naționale este o trăsătură foarte importantă a activității economice-organizatorice a statului socialist. În planurile economice își găsește o expresie concretă politica partidului comunist și a statului socialist.

Conducerea planificată a economiei naționale se înfăptuiește pe baza principiului leninist al centralismului democratic. Aplicat la construcția economică, acest lucru înseamnă îmbinarea conducerii planificate, centralizate a economiei naționale cu democratismul socialist, care asigură participarea cea mai largă și mai activă a maselor la conducerea producției, la întocmirea planurilor și la lupta pentru traducerea lor în viață.

Planificarea economiei naționale îmbină planuri de perspectivă, exprimînd linia fundamentală a dezvoltării economice a țării pe un șir de ani, cu planuri curente (de pildă anuale), care reprezintă programul concret de lucrări pe un termen mai scurt și sînt elaborate pe baza planurilor de perspectivă.

Un principiu important al practicii planificării este stabilirea verigii principale, care determină în mare măsură îndeplinirea întregului plan. Planificarea economiei naționale se bazează pe calcule tehnice-economice, care țin seama de experiența înaintată. Acest fapt imprimă planurilor un caracter real. Planurile au caracter de directivă: îndeplinirea lor este obligatorie pentru toate întreprinderile, departamentele și *consiliile economiei naționale*. Planul economiei naționale se elaborează în două profiluri — pe ramură și teritorial. Planurile cuprind diferite capitole (programul de producție, planul de lucrări capitale, planul de transporturi, planul forțelor de muncă etc.) și un cerc de indici (fizici, valorici și calitativi), care permit coordonarea multiplelor procese ale reproducției socialiste lărgite.

Planificarea socialistă este înfăptuită de organe speciale de planificare, atît la centru *(C.S.P. al U.R.S.S.)* cît și local (comitetele de stat ale planificării din republicile unionale, secțiile de planificare ale consiliilor economiei naționale etc.). Trecerea la sistemul teritorial de conducere a ridicat rolul și importanța conducerii planificate, centralizate, dezvoltînd concomitent la maximum inițiativa creatoare locală.

Planificarea economiei naționale constituie unul dintre principalele avantaje ale sistemului economic socialist față de sistemul capitalist. Economia planificată nu cunoaște fenomene de criză și asigură folosirea rațională și economică a muncii sociale și a rezultatelor ei. Avantajele sistemului planificat de conducere a economiei sînt confirmate de experiența îndelungată a U.R.S.S. și a țărilor de democrație populară.

PLANTAȚIE — 1) suprafață de pămînt folosită pentru cultivarea anumitor plante care cer o îngrijire deosebită, de pildă bumbac, tutun, ceai, sfeclă de zahăr; 2) mare gospodărie capitalistă (de obicei în colonii) care se ocupă de cultivarea unor plante tehnice speciale; proprietarii plantațiilor — p l a n t a t o r i i — sînt capitaliști sau moșieri care exploatează fără milă populația și jefuiesc bogățiile naturale ale țării.

PLANUL COOPERATIST AL LUI LENIN — plan elaborat de V. I. Lenin pentru trecerea micilor gospodării țărănești pe făgașul marii producții socialiste. Principalele trăsături ale acestui plan au fost expuse de Lenin în articolul „Despre cooperație“ (1923).

Lenin considera că principala condiție pentru trecerea micilor gospodării țărănești pe făgașul socialismului este dezvoltarea marii industrii socialiste, baza reutilării tehnice a agriculturii. Planul cooperatist al lui Lenin a indicat căile de atragere treptată a principalei mase de țărani pe drumul construirii socialismului prin cooperație, pe baza îmbinării intereselor personale ale țărănimii muncitoare cu interesele întregii societăți, ale Statului sovietic. El pornea de la ideea că, sub regimul dictaturii proletariatului, cooperația este pentru milioanele de țărani cea mai accesibilă, mai lesne de înțeles și mai avantajoasă cale de trecere de la gospodăria

individuală răzleţită la marile unităţi socialiste de producţie — gospodăriile colective. Planul prevedea introducerea treptată şi cu respectarea integrală a liberului consimţămînt a principiilor colectiviste la sate, la început în domeniul desfacerii produselor gospodăriilor ţărăneşti şi al aprovizionării ţăranilor cu produse ale industriei orăşeneşti, iar apoi şi în domeniul producţiei. Planul cooperatist al lui Lenin îmbrăţişa toate formele de cooperaţie agricolă, de la cele inferioare (de aprovizionare şi desfacere) pînă la cele superioare (de producţie, colhoznice). În timpul cincinalelor antebelice, poporul sovietic a realizat cu succes planul de *colectivizare* a agriculturii, elaborat de partidul comunist pe baza planului cooperatist leninist.

„PLANUL DAWES" — plan de plată a despăgubirilor de război (reparaţiilor) de către Germania, adoptat la o conferinţă a reprezentanţilor puterilor învingătoare în primul război mondial ţinută la Londra în 1924. A fost alcătuit sub conducerea monopolurilor americane (Dawes era directorul unei mari bănci a grupului Morgan).

„Planul Dawes" a netezit drumul pentru afluxul capitalului străin, mai ales al celui american, în Germania. Pînă în 1929, cînd „planul Dawes" a fost înlocuit prin *„planul Young"*, industriaşii germani au primit credite pe termen lung şi pe termen scurt în valoare de circa 21 de miliarde de mărci, adică de două ori mai mult decît suma plătită de Germania în aceşti ani în contul reparaţiilor. Banii, investiţi de monopolurile de peste Ocean în economia de război a Germaniei în conformitate cu planurile Dawes şi Young, au contribuit la refacerea potenţialului militar german şi au pus la dispoziţia imperialismului german armele pentru înfăptuirea planurilor sale agresive.

„PLANUL DE LA COLOMBO" — plan pentru acordare de „ajutor" tehnic ţărilor din sud-estul Asiei, adoptat la conferinţa miniştrilor de externe ai ţărilor imperiului britanic care a avut loc în 1950 la Colombo, capitala Ceilonului. Membrii iniţiali au fost Australia, Canada, Ceilon, India, Noua Zelandă, Pachistan şi Anglia cu Malaia şi Borneo-ul britanic. Apoi au aderat la plan Vietnamul de sud, Cambogea, Laos, S.U.A., Birmania, Nepal, Indonezia, Tailanda, Japonia şi Filipinele. Iniţiatorul planului — Anglia — a urmărit să întărească cu ajutorul lui poziţiile monopolurilor britanice în Asia. Neţinînd însă în stare să suporte cheltuielile prevăzute de plan, ea a fost nevoită să accepte, în 1953, participarea capitalului american la acest plan.

PLANUL INDUSTRIAL - FINANCIAR AL ÎNTREPRINDERII (planul tehnic de producţie şi financiar al întreprinderii) — planul de activitate al întreprinderii de stat, alcătuit pe baza sarcinilor planului de stat şi îmbrăţişînd toate laturile activităţii întreprinderii. Planul tehnic de producţie şi financiar cuprinde următoarele capitole principale: planul de producţie; planul de dezvoltare tehnică şi de organizare a producţiei; planul forţelor de muncă; planul de aprovizionare tehnică-materială; planul de reducere a preţului de cost al producţiei şi planul financiar. Participarea întregului colectiv al întreprinderii atît la elaborarea planului cît şi la lupta pentru îndeplinirea lui permite folosirea completă a rezervelor de producţie din întreprinderi şi extinderea experienţei fruntaşilor în vederea îndeplinirii şi depăşirii sarcinilor de stat.

„PLANUL MARSHALL" — plan de expansiune economică a S.U.A.; a fost prezentat la 5 iunie 1947 de către secretarul de stat al S.U.A., G. Marshall, sub forma unui „ajutor" pentru refacerea economiei ţărilor europene după cel de-al doilea război mondial. La Conferinţa de la Paris din iulie 1947, „planul Marshall" a fost adoptat de Anglia, Franţa, Austria, Belgia, Olanda, Luxemburg, Danemarca,

Norvegia, Suedia, Islanda, Elveția, Grecia, Turcia, Irlanda, Italia și Portugalia, iar în aprilie 1948 de Germania occidentală și Triest. Legea de „ajutorare" a statelor străine a fost semnată de președintele S.U.A., Truman, la 3 aprilie 1948. În conformitate cu această lege, țările marshallizate au încheiat cu S.U.A. convenții prin care acordau imperialismului american privilegii unilaterale, mergînd pînă la dreptul acestuia de a se amesteca în treburile interne ale țărilor lor; la cererea S.U.A. aceste state au încetat comerțul cu U.R.S.S. și cu țările de democrație populară. Acordînd țărilor europene ajutor în cadrul „planului Marshall", S.U.A. le-au obligat să cheltuiască pentru scopuri militare sume care depășeau de mai multe ori fondurile puse la dispoziția lor pentru refacere. În perioada aplicării „planului Marshall" (1948—1952), guvernul american a acordat țărilor din Europa occidentală credite și subvenții în sumă de aproximativ 15 miliarde de dolari, din care o mare parte a fost cheltuită pentru militarizare (cu această ocazie S.U.A. au obținut să li se pună la dispoziție o serie de baze militare pe teritoriile acelor țări).

În octombrie 1951, Congresul american a adoptat, în locul „planului Marshall", așa-numita „lege a securității mutuale", care a servit drept bază pentru o și mai mare sporire a producției de armament și a efectivului forțelor armate ale S.U.A. și ale țărilor din Europa occidentală.

„PLANUL SCHUMAN" — plan de unificare a industriei carbonifere și metalurgice a Europei occidentale, prezentat în mai 1950 de ministrul de externe francez Schuman (vezi *„Uniunea europeană a cărbunelui și oțelului"*).

„PLANUL YOUNG" — plan de plată a despăgubirilor de război (reparațiilor) de către Germania, adoptat în 1929 de comitetul experților financiari ai S.U.A., Angliei, Franței, Italiei, Japoniei, Germaniei și Belgiei, sub președinția bancherului american Young.

Ca și *„planul Dawes"*, „planul Young", întocmit sub conducerea monopoliștilor americani (mai ales a băncii Morgan), urmărea pătrunderea largă a capitalului american în Europa și reînvierea puterii militare a Germaniei în vederea folosirii ei într-un război împotriva Uniunii Sovietice. Potrivit „planului Young" s-a hotărît a se stabili suma totală a reparațiilor ce urmau să fie plătite de Germania la 113,9 miliarde mărci (în loc de 132 de miliarde, stabilite în 1921). Termenul de plată a reparațiilor a fost prelungit pe 59 de ani. Din inițiativa S.U.A., a fost complet înlăturat controlul asupra economiei germane; imperialiștii germani au căpătat posibilitatea de a militariza țara pe scară și mai mare.

În 1931, guvernul german, sprijinit de președintele S.U.A., Hoover, a refuzat plata reparațiilor, iar „planul Young" și-a încetat în fapt existența.

PLANURI CINCINALE de dezvoltare a economiei naționale a U. R. S. S. — planuri de stat unice ale economiei naționale, elaborate de partidul comunist și de guvernul sovietic pe termene de cinci ani. Ele sînt o parte importantă a *planificării economiei naționale* a U.R.S.S. Cu ajutorul planurilor cincinale se traduc în viață cerințele *legii economice a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale.*

Toate planurile cincinale înfăptuiesc consecvent politica de dezvoltare cu precădere a industriei grele. Prin îndeplinirea planurilor cincinale antebelice, U.R.S.S. s-a transformat dintr-o țară agrară înapoiată într-un puternic stat socialist industrial-colhoznic și s-a întărit capacitatea sa de apărare. Prin mărețele lor obiective în domeniul dezvoltării economiei naționale și a culturii, precum și în domeniul ridicării bunăstării materiale a poporului sovietic, planurile cincinale orientează voința,

energia şi munca milioanelor de oameni ai muncii înspre construirea comunismului în U.R.S.S.

Primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. a fost elaborat pe baza Directivelor Congresului al XV-lea al P.C.(b) al U.R.S.S. şi a fost adoptat în aprilie 1929 de către Conferinţa a XVI-a generală a partidului şi, în luna mai a aceluiaşi an, de Congresul al V-lea al Sovietelor din U.R.S.S. Principalele obiective ale primului plan cincinal erau: industrializarea socialistă şi transformarea U.R.S.S. dintr-o ţară agrară, înapoiată din punct de vedere economic, într-o ţară industrială, economiceşte independentă de ţările capitaliste; trecerea ţării pe făgaşul tehnicii noi, moderne; reutilarea tehnică nu numai a industriei, dar şi a transporturilor şi a agriculturii; trecerea de la agricultura mică, fărîmiţată, la marea gospodărie colectivă; lichidarea elementelor capitaliste şi a posibilităţii de restaurare a capitalismului în U.R.S.S.; crearea bazei economice pentru construirea socialismului; sporirea la maximum a capacităţii de apărare a ţării.

În domeniul industriei, principalele sarcini ale primului plan cincinal au fost îndeplinite înainte de termen, şi anume în patru ani şi trei luni. Prin îndeplinirea primului cincinal a fost construit fundamentul economiei socialiste. Dintr-o ţară agrară, Uniunea Sovietică s-a transformat într-o ţară industrială, greutatea specifică a producţiei industriale în producţia totală a ţării reprezentînd la sfîrşitul cincinalului 70%. Producţia industrială a crescut anual în medie cu 22%. Planul de producţie al industriei grele a fost îndeplinit în proporţie de 109,8%. Producţia industriei construcţiilor de maşini — veriga principală a planului cincinal — a crescut de 4,4 ori. Au fost date în exploatare peste 1.500 de noi fabrici şi uzine — printre care uriaşele combinate metalurgice din Magnitogorsk şi Kuzbass, uzina de tractoare de la Stalingrad, fabricile de automobile din Moscova şi Gorki — şi o serie de centrale electrice. Au fost create noi ramuri industriale (industria de automobile, aeronautică, de tractoare, chimică etc.). La sate a învins orînduirea colhoznică: peste 60% din gospodăriile ţărăneşti au intrat în colhozuri; chiaburimea a fost lichidată ca clasă. În urma primului cincinal, muncitorii şi ţăranii s-au eliberat definitiv de jugul exploatării şi au dobîndit toate posibilităţile de a-şi făuri o viaţă îmbelşugată şi civilizată.

Al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. a fost adoptat în 1934 la Congresul al XVII-lea al P.C.(b) al U.R.S.S. Principalele obiective ale celui de-al doilea plan cincinal au fost: lichidarea definitivă a elementelor capitaliste, desăvîrşirea reconstrucţiei întregii economii naţionale pe baza celei mai moderne tehnici, însuşirea noii tehnici şi a noilor întreprinderi, mecanizarea agriculturii şi ridicarea productivităţii ei. Un important obiectiv al celui de-al doilea cincinal a fost ridicarea consumului populaţiei de peste două ori.

Prin îndeplinirea celui de-al doilea plan cincinal, producţia globală a industriei a crescut de 2,2 ori. În 1937 peste 80% din întreaga producţie industrială a fost realizată de noile întreprinderi sau de întreprinderi complet reconstruite. O însemnată creştere a producţiei a fost obţinută şi în agricultură. A fost înfăptuită o adevărată revoluţie culturală. Venitul naţional a sporit de 2,1 ori.

Al treilea plan cincinal, adoptat în 1939 de Congresul al XVIII-lea al P.C.(b) al U.R.S.S., a avut drept scop rezolvarea celor mai importante sarcini legate de trecerea treptată de la socialism la comunism. Sarcinile celui de-al treilea plan cincinal au pornit şi de la necesitatea — devenită actuală — de a se păşi la îndeplinirea sarcinii econo-

mice fundamentale a U.R.S.S.: de a ajunge din urmă și de a depăși din punct de vedere economic cele mai dezvoltate țări capitaliste. Al treilea cincinal prevedea investiții capitale în economia națională în sumă de 192 de miliarde de ruble, creșterea producției industriale cu 92%, din care creșterea producției mijloacelor de producție cu 107%, iar în cadrul acesteia, creșterea industriei construcțiilor de mașini de 2,3 ori. Producția agricolă trebuia să crească de peste 1,5 ori, iar nivelul consumului populației de 1,5—2 ori. Timp de 3 ani și jumătate (1938—1941) sarcinile celui de-al treilea plan cincinal au fost îndeplinite cu succes. Mișeleasca agresiune a Germaniei hitleriste a întrerupt munca pașnică a oamenilor sovietici și îndeplinirea cincinalului. Întreaga economie națională a țării a fost trecută pe picior de război.

După terminarea războiului, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat, în martie 1946, legea planului cincinal de refacere și dezvoltare a economiei naționale pe anii 1946—1950. Principalele obiective ale celui de-al patrulea plan cincinal au fost: refacerea regiunilor care au avut de suferit de pe urma războiului, restabilirea nivelului antebelic al industriei și agriculturii și depășirea acestui nivel în proporții însemnate. Pornind de la aceste obiective principale, al patrulea plan cincinal prevedea: refacerea și dezvoltarea în primă urgență a industriei grele și a transportului feroviar; dezvoltarea agriculturii și a industriei producătoare de bunuri de consum pentru a se asigura bunăstarea materială a poporului; continuarea ridicării nivelului tehnic în toate ramurile economiei naționale și dezvoltarea prin toate mijloacele a științei sovietice; un înalt ritm de acumulare socialistă, depășirea nivelului antebelic al venitului național și al consumului populației; întărirea capacității de apărare a Uniunii Sovietice. Planul cincinal prevedea ca în 1950 nivelul antebelic al producției industriale să fie depășit cu 48%, iar cel al venitului național cu 38%. Al patrulea cincinal a fost îndeplinit înainte de termen. Nivelul antebelic al producției industriale globale a fost depășit cu 73%, iar venitul național al U.R.S.S. a depășit în 1950 nivelul antebelic, în prețuri comparabile, cu 64%.

Congresul al XIX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, care a avut loc în octombrie 1952, a aprobat directivele cu privire la cel de-al cincilea plan cincinal de dezvoltare a U.R.S.S. pe anii 1951—1955.

Al cincilea plan cincinal a trasat un vast program de dezvoltare a tuturor ramurilor economiei naționale, și în primul rînd a industriei grele, temelia economiei socialiste, precum și de ridicare a bunăstării materiale și a nivelului cultural al oamenilor muncii. A fost prevăzută o creștere a nivelului producției industriale cu circa 70%, respectiv o creștere a producției industriale de trei ori față de anul antebelic 1940.

În privința volumului total al producției industriale, cel de-al cincilea plan cincinal a fost îndeplinit înainte de termen: în patru ani și patru luni. Producția industrială a U.R.S.S. a crescut cu 85%, din care cea a mijloacelor de producție cu 91%, iar volumul total al producției industriei de construcții de mașini și al metalurgiei prelucrătoare a crescut în 1955 de 2,2 ori față de 1950. În 1955 producția industrială a fost de 3,2 ori mai mare decît în 1940. Nivelul producției bunurilor de consum a depășit în 1955 pe cel din 1950 cu 76% (față de 65% cît prevedea planul cincinal) și de peste două ori nivelul antebelic. A fost de asemenea depășit planul de transport.

Rapida dezvoltare a industriei grele și întărirea colhozurilor au creat condițiile pentru organizarea unei creșteri rapide a tuturor ramurilor agriculturii — sursa de aproviziona-

re a populației cu produse alimentare și a industriei ușoare cu materii prime.

Hotărîrile plenarelor C.C. al P.C.U.S. din septembrie (1953), februarie-martie și iunie (1954) și ianuarie (1955) trasează un vast program de rapidă dezvoltare a agriculturii în vederea ridicării ei la nivelul actualelor cerințe ale economiei U.R.S.S. Prin valorificarea pămînturilor virgine și înțelenite, suprafața cultivată cu cereale a sporit în 1955 cu aproape 24.000.000 ha față de 1950. Au crescut recoltele globale la principalele culturi agricole și producția produselor animale.

Prin perfecționarea tehnicii, prin îmbunătățirea organizării producției și prin larga desfășurare a întrecerii socialiste a crescut productivitatea muncii în industrie, agricultură și transporturi.

În decursul celui de-al cincilea cincinal, venitul național a sporit cu 68%, salariul real al muncitorilor și funcționarilor cu 39%, iar veniturile reale ale colhoznicilor cu 50%.

Prin îndeplinirea celui de-al cincilea cincinal, puterea economică a țării a crescut, sistemul economic socialist s-a consolidat și mai mult, nivelul de trai material și cultural al poporului sovietic s-a ridicat, legăturile economice ale U.R.S.S. cu țările de democrație populară s-au extins, iar poziția internațională a U.R.S.S. și a întregului lagăr socialist s-a întărit.

În ianuarie 1956 a fost publicat proiectul de directive cu privire la a l ș a s e l e a p l a n c i n c i n a l de dezvoltare a economiei naționale a U.R.S.S. pe anii 1956—1960, aprobat de Congresul al XX-lea al P.C.U.S.

Potrivit acestor directive, principalele sarcini ale celui de-al șaselea plan cincinal constau în aceea că pe baza dezvoltării cu precădere a industriei grele, a progresului tehnic neîntrerupt și a ridicării productivității muncii să se asigure o nouă și puternică creștere a tuturor ramurilor economiei naționale, să se realizeze un avînt rapid al producției agricole și să se obțină pe această bază ridicarea considerabilă a bunăstării materiale și a nivelului cultural al poporului sovietic.

În scopul asigurării unui progres tehnic neîntrerupt, al ridicării productivității și al ușurării condițiilor de muncă, directivele trasează un vast program de mecanizare și automatizare a proceselor de producție, de extindere a specializării și cooperării în industrie și de organizare în întreprinderile specializate a producției de masă în flux.

Directivele Congresului al XX-lea al P.C.U.S. cu privire la cel de-al șaselea plan cincinal se îndeplinesc cu succes. În 1956 producția industrială globală a U.R.S.S. a crescut cu 11% față de 1955, iar în 1957 cu circa 10% față de 1956. Plenara din decembrie 1956 a C.C. al P.C.U.S. a dat directiva de a se preciza unele sarcini prevăzute cu aproximație în directivele cu privire la planul cincinal, pentru a se putea astfel asigura o cît mai rațională și mai eficace folosire a resurselor materiale și a mijloacelor financiare alocate dezvoltării economiei naționale, precum și pentru a se extinde construcția de locuințe.

Reorganizarea conducerii industriei și a construcțiilor după principiul teritorial și organizarea de *consilii ale economiei naționale* în regiunile economice administrative, efectuată în conformitate cu hotărîrile plenarei din februarie 1957 a C.C. al P.C.U.S. și cu cele ale sesiunii a VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. (mai 1957) au impus o schimbare radicală a modului planificării de perspectivă. În plus, bogatele zăcăminte de diferite feluri de materii prime și sursele de energie descoperite în ultimii ani permit crearea de noi întreprinderi și centre industriale, neprevăzute în Directivele cu privire la cel de-al șaselea plan cincinal. Pentru înfăptuirea acestor sarcini nu erau însă suficienți cei trei ani care au mai

rămas din al şaselea cincinal ci, e nevoie de cel puţin 5—7 ani.

Din aceste motive, C.C. al P.C.U.S. şi Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. au însărcinat Comitetul de Stat al Planificării al U.R.S.S., consiliile de miniştri ale republicilor unionale, ministerele şi departamentele să elaboreze un plan de perspectivă a dezvoltării economiei naţionale a U.R.S.S. pe o perioadă mai îndelungată (1959—1965). C.C. al P.C.U.S. şi Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. au dat indicaţia ca la întocmirea proiectului de plan pe anii 1959—1965 să se pornească de la obiectivul principal: de a se asigura un nou şi puternic avînt al tuturor ramurilor economiei naţionale pe baza dezvoltării cu precădere a producţiei mijloacelor de producţie, astfel încît să se facă un nou şi însemnat pas înainte în îndeplinirea *sarcinii economice fundamentale a U.R.S.S.* şi să se asigure, pe baza creşterii avuţiei sociale, o nouă ridicare a bunăstării materiale şi a nivelului de trai material şi cultural al poporului sovietic. Cel de-al XXI-lea congres al P.C.U.S. convocat pentru 27 ianuarie 1959 va discuta şi va aproba cifrele de control cu privire la dezvoltarea economiei U.R.S.S. în anii 1959—1965.

PLATFORMĂ p o l i t i c ă — expunerea principalelor obiective şi revendicări politice urmărite de un partid sau de o grupare oarecare.

PLEBEI — masa covîrşitoare a populaţiei libere (adică a celor care nu erau sclavi) în Roma antică. Dintre plebei făceau parte popoarele subjugate, precum şi persoanele care se mutaseră la Roma din alte regiuni şi state. Plebeii au dus o luptă îndelungată împotriva aristocraţilor — *patricienilor* —, pentru obţinerea drepturilor civile.

În evul mediu, plebei sau plebe a început să fie denumită sărăcimea de la oraş. În sens figurat plebeu înseamnă un om din popor.

PLEBISCIT — consultarea pe calea votului a întregului popor într-o problemă deosebit de importantă (vezi şi *Referendum*).

În relaţiile internaţionale, plebiscit înseamnă determinarea apartenenţei de stat a unui teritoriu — sau părţi de teritoriu — care formează obiectul unui litigiu pe baza exprimării voinţei populaţiei, prin votul întregului popor. În majoritatea cazurilor, plebiscitul are loc în temeiul unor tratate internaţionale. În capitalism plebiscitul nu reflectă, de obicei, adevărata voinţă a populaţiei, deoarece se fac presiuni asupra votanţilor. Un exemplu tipic al unui asemenea „plebiscit" este cel organizat de hitlerişti pentru a justifica cotropirea Austriei (1938).

PLEHANOV Gheorghii Valentinovici (1856—1918) — filozof materialist, propagandist talentat al marxismului în Rusia.

S-a născut în satul Gudalovka, judeţul Lipeţk, gubernia Tambov, ca fiu al unui mic moşier. După ce a absolvit, în 1872, liceul din Voronej, a intrat la şcoala de iuncheri, iar apoi la Institutul de mine din Petersburg. În 1875 a intrat în legătură cu narodnicii şi s-a încadrat în lupta revoluţionară. La 6 decembrie 1876, la demonstraţia din faţa catedralei Kazan din Petersburg, Plehanov a rostit o cuvîntare împotriva autocraţiei. În 1877 a aderat la organizaţia narodnică „Zemlea i volea", dar în 1879 s-a despărţit de „Zemlea i volea" şi a trecut în fruntea organizaţiei „Ciornîi peredel" (vezi *Narodnicism*). Pentru a se pune la adăpost de prigoana guvernului ţarist, Plehanov a plecat în 1880 în străinătate. Venind acolo în contact cu ideile marxismului, a rupt-o cu narodnicismul şi a devenit un propagandist de seamă al marxismului. Plehanov a fost pregătit pentru însuşirea socialismului ştiinţific de ideile revoluţionare ale lui Herţen, Belinski, Cernîşevski şi Dobroliubov. În 1883 Plehanov a întemeiat la Geneva (Elveţia) *grupul „Eliberarea muncii"*.

Plehanov a fost primul care a făcut o critică marxistă concepțiilor greșite propagate de narodnici, arătînd că n-au nimic comun cu socialismul științific, că singura clasă consecvent revoluționară este clasa muncitoare. Prin lucrările sale, Plehanov a dat prima lovitură hotărîtoare narodnicismului, a cărui zdrobire ideologică a fost desăvîrșită de V. I. Lenin. Plehanov a scris o serie de lucrări marxiste, care au netezit drumul pentru victoria marxismului în Rusia. În aceste opere sînt expuse problemele fundamentale ale teoriei marxismului.

După *Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.*, Plehanov a început să aibă o atitudine de conciliere față de oportuniști, iar apoi a devenit el însuși oportunist, trecînd la menșevici. În anii reacțiunii stolîpiniste, cînd menșevicii au pășit pe calea lichidării organizațiilor ilegale ale partidului, Plehanov s-a ridicat în apărarea menținerii organizațiilor ilegale, a muncii ilegale a partidului. În această perioadă, el a condus grupul „menșevicilor partiiți". După Conferința a VI-a generală a partidului (de la Praga) din 1912, Plehanov s-a pronunțat împotriva izgonirii lichidatorilor din partid. În perioada primului război mondial, el a luptat împotriva liniei leniniste în problema războiului, păcii și revoluției, trecînd definitiv în lagărul oportunismului. A avut o atitudine dușmănoasă față de Revoluția din Octombrie.

Cele mai bune lucrări ale lui Plehanov în domeniul filozofiei marxiste au fost scrise în perioada 1883—1903, înainte de cotitura sa spre menșevism.

Plehanov a tratat o serie de probleme ale esteticii marxiste. El a luptat împotriva concepției idealiste despre artă, împotriva lozincii decadente a „artei pentru artă" și în articolele sale de critică literară a cerut ca creația artistică să aibă un conținut ideologic. Plehanov a adus o contribuție valoroasă la istoria culturii ruse, a științei ruse și la istoria marxismului.

Principalele lucrări ale lui Plehanov sînt: „Socialismul și lupta politică" (1883), „Divergențele noastre" (1885), „Contribuții la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei" (1895), „Studii asupra istoriei materialismului" (1896), „Despre concepția materialistă a istoriei" (1897), „Rolul personalității în istorie" (1898) etc.

PLENARĂ — adunare generală a organului de conducere eligibil al unei organizații sau al unui partid oarecare.

Plenara C. C. al P. C. U. S. — ședință a tuturor membrilor C.C. al P.C.U.S.; potrivit Statutului partidului, trebuie să aibă loc cel puțin o dată la șase luni. Membrii supleanți ai C.C. au drept de vot consultativ.

Plenarele comitetelor regionale și de ținut, precum și cele ale C.C. ale partidelor comuniste ale republicilor unionale sînt convocate cel puțin o dată la patru luni, iar plenarele comitetelor districtuale, orășenești și raionale — cel puțin o dată la trei luni.

PLUSVALOARE — valoarea creată prin munca muncitorilor salariați, peste valoarea forței de muncă, și însușită gratuit de capitaliști.

Plusvaloarea este izvorul profitului, al bogăției diferitelor grupuri ale burgheziei: industriași, comercianți, bancheri, mari proprietari funciari. În capitalism, proletariatul este lipsit de mijloace de producție, fiind nevoit să-și vîndă forța de muncă ca pe o marfă. O însușire a acestei mărfi (forța de muncă) este faptul că în procesul consumării sale, adică în procesul muncii, ea creează o valoare mai mare decît e propria ei valoare. Cumpărînd forța de muncă, capitalistul obține posibilitatea de a o exploata, obligîndu-l, de pildă, pe muncitor să lucreze zece ore. Muncitorul creează însă o valoare egală cu valoarea forței sale de muncă într-un timp mai scurt, de pildă în cinci ore („timpul de muncă necesar"), iar în cele cinci ore următoare („timpul de supramuncă") el creează o plusvaloare neplătită de către capitalist. În mod corespunzător, munca munci-

torilor salariaţi ocupaţi în producţie se împarte în muncă necesară şi supramuncă. Raportul dintre plusvaloare şi capitalul variabil (adică valoarea produsă în timpul de muncă necesar) reprezintă rata plusvalorii, care exprimă gradul de exploatare. În funcţie de modul în care se produce sporirea gradului de exploatare, plusvaloarea se împarte în plusvaloare absolută, creată prin prelungirea zilei de muncă, şi plusvaloarea relativă, care este rezultatul creşterii productivităţii muncii şi deci a reducerii timpului de muncă necesar. În realitate, capitaliştii îşi însuşesc şi o parte a valorii necesare pentru reproducerea forţei de muncă, deoarece, în majoritatea cazurilor, *salariul* scade sub valoarea forţei de muncă.

Esenţa exploatării capitaliste a fost dezvăluită de K. Marx în geniala sa operă „Capitalul". K. Marx a arătat că scopul nemijlocit al producţiei capitaliste este obţinerea şi sporirea plusvalorii şi că deci, atît timp cît există capitalism exploatarea proletariatului se intensifică mereu.

În socialism nu există proprietate privată asupra mijloacelor de producţie, nu există exploatarea omului de către om şi deci nu există nici plusvaloare; oamenii muncii muncesc pentru ei înşişi, pentru întreaga societate. Produsul creat de ei se împarte în două: o parte e repartizată oamenilor muncii în raport cu cantitatea şi calitatea muncii lor şi serveşte la satisfacerea nevoilor lor personale, iar cealaltă parte e folosită pentru nevoile societăţii: extinderea producţiei socialiste, dezvoltarea învăţămîntului, ocrotirea sănătăţii, asigurări sociale etc. În felul acesta, produsul pentru societate serveşte şi el la satisfacerea nevoilor oamenilor muncii.

PLUTOCRAŢIE — dominaţia bogaţilor; orînduire de stat în care puterea aparţine unui mic număr de oameni bogaţi, oamenii muncii fiind complet lipsiţi de drepturi.

P.M.S.D.(b) DIN RUSIA — vezi *Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.*

POLEMICĂ — discuţie în contradictoriu asupra unei probleme, mai ales în presă şi la adunări. A p o l e m i z a — a discuta în contradictoriu.

POLITEISM — spre deosebire de *monoteism*, adorarea mai multor zei. Politeismul s-a format din credinţele religioase primitive în perioada de descompunere a orînduirii comunei primitive. Elemente de politeism s-au menţinut în toate religiile monoteiste (de pildă cultul îngerilor şi al sfinţilor în creştinism).

POLITICA „PORŢILOR DESCHISE" — politică de expansiune a imperialismului american, dusă sub steagul „posibilităţilor egale" de pătrundere economică într-o ţară sau alta pentru toate marile puteri capitaliste. Pentru prima oară, această politică a fost formulată faţă de China, şi anume de către secretarul de stat al S.U.A. Hay, în notele adresate guvernelor Angliei, Franţei, Germaniei, Italiei, Rusiei şi Japoniei (1899). În opoziţie cu împărţirea Chinei în *sfere de influenţă*, începută de aceste puteri la sfîrşitul secolului al XIX-lea, notele lui Hay proclamau principiul „posibilităţilor egale" pentru toate ţările care fac comerţ cu China. Pe această cale şi contînd pe puterea sa economică, imperialismul american spera să înlăture pe toţi concurenţii săi şi să monopolizeze complet piaţa chineză.

POLITICĂ — scopurile şi obiectivele urmărite de clasele sociale în lupta pentru interesele lor; metodele şi mijloacele cu ajutorul cărora aceste interese sînt promovate şi apărate. Din sfera politicii fac parte în primul rînd „participarea la treburile *statului*, orientarea statului, determinarea formelor, sarcinilor şi a conţinutului activităţii statului" *(V. I. Lenin)*. Oglindind lupta dintre clase, politica este, în ultimă instanţă, determinată de situaţia economică a acestor clase. Ea este, potrivit definiţiei date de Lenin, expresia concentrată a economicului. Schimbarea şi dezvoltarea instituţiilor şi a formelor politice au

loc pe baza schimbării şi dezvoltării orînduirii economice a societăţii, ceea ce nu înseamnă însă că politica este o consecinţă pasivă a economicului. Luînd naştere pe baza economicului, instituţiile şi ideile politice exercită, la rîndul lor, o influenţă activă asupra dezvoltării economice. Ţinînd seama de acest rol activ al politicii, Lenin a subliniat necesitatea unei atitudini politice faţă de toate problemele economice, organizatorice şi de altă natură.

Prefacerile sociale care au transformat U.R.S.S. dintr-un stat înapoiat într-o putere industrială-colhoznică înaintată, lichidarea claselor exploatatoare şi victoria socialismului în U.R.S.S. — toate acestea sînt rezultatul înfăptuirii politicii partidului. Relaţiile dintre clase şi naţiuni în interiorul statului sînt domeniul politicii interne; relaţiile dintre state şi naţiuni pe arena internaţională sînt domeniul politicii externe. Politica externă a statelor e continuarea politicii lor interne.

Politica partidului comunist nu se întemeiază pe dorinţe subiective, ci pe luarea în considerare strict ştiinţifică a necesităţilor vieţii materiale a societăţii. Ea se bazează pe teoria marxist-leninistă, pe cunoaşterea precisă a legilor dezvoltării sociale şi pe folosirea lor în interesul societăţii. Pentru a trăduce în viaţă o linie politică justă, e nevoie ca ea să fie întărită printr-o muncă organizatorică corespunzătoare, e nevoie de oameni care să înţeleagă politica partidului, care să ştie să o înfăptuiască în practică şi să fie capabili să o apere, să lupte pentru ea. De aceea partidul acordă o deosebită însemnătate educării politice a maselor, călirii şi pregătirii cadrelor.

POLLITT Harry (n. 1890) — preşedinte al Comitetului executiv al Partidului Comunist din Marea Britanie.

De profesiune muncitor cazangiu. În timpul primului război mondial a luat parte activă la mişcarea grevistă antirăzboinică din Anglia. În 1919 a condus marea grevă a muncitorilor de la şantierele navale din Londra. A participat la mişcarea de masă împotriva intervenţiei imperialiştilor englezi în Rusia Sovietică. În 1920 a luat parte la crearea Partidului Comunist din Anglia. În 1922 a devenit membru al Comitetului Central şi al Biroului Politic al C.C., iar în 1929 a fost ales secretar general al Partidului Comunist din Anglia. Între 1924 şi 1943 a fost membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. Din 1943 Pollitt este membru al Comitetului executiv şi al Comitetului politic al Partidului Comunist din Marea Britanie. La 13 mai 1956 a fost ales preşedinte al Comitetului executiv al partidului.

POLONIA (Republica Populară Polonă) — stat situat în răsăritul Europei. Se mărgineşte cu U.R.S.S., Cehoslovacia şi Republica Democrată Germană. *Suprafaţa:* 311.700 km²; *populaţia:* 28.400.000 (1957). Capitala: Varşovia. Oraşe mai importante: Lodz, Cracovia, Wroclaw, Poznan, Katowice; porturi: Gdansk, Gdynia, Szczecin.

Apărut în secolele al IX-lea — al X-lea, statul polonez a jucat timp de mai multe veacuri un rol de seamă în Europa, dar, slăbită de grave contradicţii de clasă şi naţionale, Polonia feudală-iobăgistă a căzut pradă vecinilor săi mai puternici. Feudalii germani au cotropit în apus vechi teritorii poloneze, iar în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea Polonia a fost împărţită între Prusia, Austria şi Rusia ţaristă. Poporul polonez a dus o luptă înverşunată pentru eliberarea sa (răscoalele din 1794, 1830—1831, 1846, 1863—1864).

Revoluţia din Octombrie a deschis poporului polonez calea spre eliberarea de seculara asuprire naţională. Statul polonez a fost restabilit, dar puterea au acaparat-o burghezii şi moşierii. Politica antipopulară a cercurilor guvernante poloneze a adus

țara la catastrofă. În 1939 Germania hitleristă a ocupat Polonia.

În timpul celui de-al doilea război mondial, în Polonia a luat ființă o mișcare populară de rezistență împotriva cotropitorilor fasciști. Cu sprijinul U.R.S.S., forțele democratice poloneze au creat pe teritoriul sovietic o armată poloneză care a participat activ la luptele împotriva Germaniei fasciste.

În 1944—1945 ocupanții hitleriști au fost izgoniți de pe teritoriul Poloniei de trupele sovietice, la această acțiune participînd și armata poloneză. Toate vechile teritorii răpite de cotropitorii germani au fost restituite Poloniei; granița apuseană merge de-a lungul fluviului Odra (Oder) și a rîului Nysa Luzicka (Neisse), ceea ce înseamnă realipirea la Polonia a unor regiuni cu o suprafață totală de peste 100.000 km².

Încă în timpul războiului, la 1 ianuarie 1944, a fost creată Krajowa Rada Narodowa, alcătuită din reprezentanți ai partidelor și organizațiilor democratice care luptau pentru eliberarea țării de ocupanții fasciști și pentru crearea unei Polonii populare, independente și unitare. După eliberarea țării de hitleriști și în urma revoluției înfăptuite de oamenii muncii în frunte cu clasa muncitoare, sub conducerea Partidului muncitoresc polonez, a fost instaurată în Polonia orînduirea democrat-populară. Unul dintre primele acte legislative ale guvernului Poloniei democrat-populare a fost decretul cu privire la reforma agrară. Prin această reformă a fost lichidată proprietatea funciară moșierească, iar 1.069.000 de gospodării țărănești au primit peste 6.000.000 ha de pămînt. În guvernul provizoriu al unității naționale, creat în iunie 1945, au intrat alături de reprezentanți ai partidelor și organizațiilor democratice și cîțiva membri ai guvernului burghez format la Londra în timpul războiului, în frunte cu Mikolajczyk. Aceștia din urmă au căutat să provoace o sciziune în guvernul unității naționale și să zădărnicească dezvoltarea democratică a statului polonez. Partidul muncitoresc polonez (P.M.P.), sprijinit de cele mai bune elemente ale Partidului socialist polonez, a mobilizat masele la lupta împotriva forțelor reacționare, pentru efectuarea unor transformări social-economice.

În ianuarie 1946 a fost emis decretul de naționalizare a industriei mari și mijlocii, a căilor ferate și a telecomunicațiilor. În cursul luptei pentru transformările social-economice a fost creat un larg front național-democrat, care a grupat majoritatea covîrșitoare a poporului. În ianuarie 1947, frontul național, în fruntea căruia stătea P.M.P., a repurtat victoria în alegerile pentru seimul legislativ, ceea ce a avut drept consecință izgonirea din guvern a ultimilor reprezentanți ai burgheziei.

Cu toate uriașele pagube pricinuite țării de ocupația hitleristă, poporul polonez a îndeplinit planul trienal de refacere a economiei naționale (1947—1949), iar în 1950 a trecut la înfăptuirea unui plan de șase ani (1950—1955), plan de construire a bazelor socialismului. Dintr-o țară înapoiată din punct de vedere economic, Polonia s-a transformat într-o țară industrial-agrară.

Polonia dispune de însemnate zăcăminte de huilă și lignit, de minereu de plumb și de zinc, de sulf, sare, calcar, ghips și de alte materii prime pentru industria construcțiilor. Există, de asemenea, zăcăminte de minereu de fier, cupru și nichel, de petrol, barit și fosfor. Ramura conducătoare a economiei naționale este industria. Pe cînd în 1937 ponderea producției industriale în producția globală a industriei și agriculturii era de 47,4%, ea a ajuns în 1954 la 79,1%. În 1956 volumul producției industriale era de 5,3 ori mai mare decît în 1937. Industria socialistă dă 99,5% din valoarea totală a producției industriale. În 1956 au fost produse 5.000.000 de tone de oțel (în 1937 —1.500.000 de

tone), 19,5 miliarde kw-ore de energie electrică (în 1937 — 3.600.000.000 kw-ore), 4.000.000 de tone de ciment, 95.000.000 de tone de cărbune (în 1937 — 36.000.000 de tone). În Polonia populară au fost create noi ramuri ale industriei grele: construcția de nave, de automobile, de tractoare, de avioane, de utilaj minier și metalurgic. În anii puterii populare au fost construite zeci de noi mari întreprinderi industriale, ca de pildă: combinatul metalurgic „V. I. Lenin" de la Nowa Huta (lîngă Cracovia), unul dintre cele mai mari din Europa, Uzina de aluminiu de la Skawina, Combinatele chimice de la Kendzierzyn și Oswiecim etc.

În agricultură se cultivă cereale (secară, ovăz, grîu, orz), precum și plante tehnice și furajere. În 1956 au fost recoltate peste 12.000.000 de tone de cereale și 38.000.000 de tone de cartofi. Principalii producători de produse agricole sînt micile gospodării țărănești. Transformarea socialistă a agriculturii Poloniei se înfăptuiește prin unirea de bunăvoie a țăranilor în cooperative agricole (în mai 1957 existau 2.200 de asemenea cooperative). Paralel cu întărirea economică și cu dezvoltarea continuă a sectorului socialist în agricultură, a fost trasată sarcina de a se folosi toate posibilitățile de producție ale gospodăriilor țărănești individuale. În 1956—1957 au fost luate o serie de măsuri avînd drept scop dezvoltarea agriculturii: sporirea recoltei la hectar la principalele culturi agricole, lărgirea bazei furajere și sporirea productivității în sectorul creșterii animalelor, valorificarea pămînturilor înțelenite sau lăsate în paragină, întărirea cooperativelor agricole, acordarea de ajutor țăranilor cu gospodării individuale etc. La sfîrșitul anului 1956, parcul de tractoare număra 65.000 de tractoare (calculat în tractoare de 15 c.p.).

În anii puterii populare, în Polonia a fost lichidat analfabetismul maselor. Se lărgește rețeaua învățămîntului general și special. Numărul institutelor de învățămînt superior a crescut de la 32 în 1937—1938 la 78 în 1955—1956, numărul studenților fiind de 134.500 (față de 49.000 în 1937—1938). În 1951 a luat ființă Academia de Științe.

Republica Populară Polonă este un stat socialist. Organul suprem al puterii de stat este seimul, ales pe termen de patru ani prin vot universal, direct, egal și secret. Seimul alege din cadrul său Consiliul de stat, care îndeplinește funcția de organ suprem al puterii de stat între sesiunile seimului, numește Consiliul de Miniștri, care răspunde față de seim de activitatea sa și este subordonat acestuia. Președinte al Consiliului de Miniștri este din martie 1954 J. Cyrankiewicz. Organele locale ale puterii sînt consiliile populare, alese pe termen de trei ani.

Forța conducătoare și îndrumătoare a țării este *Partidul Muncitoresc Unit Polonez (P.M.U.P.)*, creat în decembrie 1948 prin unificarea Partidului muncitoresc polonez cu Partidul socialist polonez pe baza marxism-leninismului.

Din frontul unității naționale, creat la sfîrșitul anului 1956, fac parte: P.M.U.P., partidul țărănesc unit, partidul democrat, sindicatele, Liga femeilor și alte organizații.

Republica Populară Polonă duce o politică de pace și colaborare internațională. În 1945 a fost încheiat Tratatul sovieto-polonez de prietenie, ajutor mutual și colaborare în perioada postbelică. În noiembrie 1956 a fost semnată, ca rezultat al tratativelor duse, o declarație comună polono-sovietică avînd drept scop dezvoltarea și întărirea continuă a prieteniei și colaborării dintre Polonia și U.R.S.S. pe baza principiilor de egalitate deplină în drepturi, de inviolabilitate a teritoriului, de independență și suveranitate, de neamestec reciproc în treburile interne. În 1955 Polonia a făcut comerț cu 85 de țări. Polonia

este membră a Organizației Națiunilor Unite și e unul dintre cele opt state semnatare ale *Tratatului de la Varșovia din 1955*. În decembrie 1956 a fost semnat un acord cu privire la statutul juridic al trupelor sovietice care în conformitate cu Tratatul de la Varșovia sînt temporar staționate pe teritoriul Poloniei.

PORTO-FRANC (port liber) — port (sau regiune situată pe litoral) care se bucură de dreptul de a importa și exporta mărfuri fără a plăti taxe vamale.

PORTORICO — posesiune a S.U.A. situată pe insula cu același nume din marea Caraibelor. *Suprafața:* 8.900 km²; *populația:* 2.263.000 (1955), creoli și metiși (peste 70%), negri și mulatri (27%). Orașul principal este San Juan.

După ce au cucerit Portorico de la spanioli în 1898 (vezi *Războiul americano-spaniol)*, S.U.A. au transformat insula într-o colonie. Monopolurile americane au imprimat economiei insulei o dezvoltare unilaterală. Portorico depinde în întregime de producția pentru export a următoarelor articole: zahăr, cafea, tutun și fructe. Cîteva societăți americane dețin 80% din întreaga suprafață arabilă, folosită pentru plantații. Capitalul american controlează peste 40% din prelucrarea trestiei de zahăr. În același timp Portorico este nevoit să importe din S.U.A., la prețuri ridicate, circa 40% din necesarul său de produse alimentare. Bogățiile subsolului (fier, cositor, nichel, cupru, mercur, bismut, platină etc.) nu sînt exploatate, excepție făcînd numai extracția de minereu de mangan și de aur. S.U.A. au construit pe insulă o serie de baze militare navale și aeriene, transformînd Portorico într-un punct de sprijin pentru controlul căilor de acces la *Canalul Panama*.

Monopoliștii americani, care sînt stăpînii economiei țării, își însușesc peste 40% din venitul național al insulei. Emigrația în S.U.A. a sporit la 50.000—60.000 de oameni anual.

Conform „legii cu privire la relațiile federale" cu Portorico, adoptată în 1950 de Congresul S.U.A., și potrivit Constituției din 1952, Portorico este un „stat liber, asociat cu S.U.A.". Constituția nu a schimbat însă bazele administrației coloniale. Portorico trimite în Congresul S.U.A. un comisar rezident fără drept de vot.

Poporul din Portorico își intensifică lupta pentru cucerirea independenței efective a țării sale. În octombrie 1950 a izbucnit o răscoală antiimperialistă, crunt reprimată de trupele americane. Pentru independența națională a țării, pentru pace, democrație și socialism luptă p a r t i d u l c o m u n i s t, care activează în ilegalitate.

PORTUGALIA — stat situat în partea apuseană a peninsulei iberice. Se mărginește cu Spania. *Suprafața:* 92.000 km²; *populația:* 8.800.000 (1955). Capitală și port: Lisabona. Portugalia posedă colonii în Africa (Guineea portugheză, Angola, Mozambic), în Asia (Macau și Timor) și în Oceanul Atlantic (insulele Capul Verde, S ã o Thomé și Principelui). Colonialiștii portughezi au cotropit principatul Goa, aparținînd Indiei.

Portugalia este o țară agrară înapoiată. Se cultivă grîu, porumb, secară, ovăz, viță de vie, măslini. În agricultură există puternice rămășițe feudale. În sudul și în centrul țării predomină marile proprietăți moșierești, în nord proprietatea țărănească extrem de parcelată.

Industria este slab dezvoltată; se extrage wolfram și pirite. Industria prelucrătoare este reprezentată de întreprinderi de confecții, de textile și alimentare. Foarte mult s-au dezvoltat viticultura, pescuitul, industria conservelor și a uleiului, precum și exploatările forestiere. Principalele articole de export sînt: pluta, sardelele, fructele și vinul, piritele și minereul de wolfram; se importă produse industriale și alimentare. Un rol important în economia Portugaliei și a coloniilor ei îl are capitalul străin, în

special cel englez, căruia îi aparţin principalele bănci, căi ferate, mine de minereuri şi de cărbune. După război s-a accentuat influenţa capitalului american.

Portugalia este o republică. În 1926 a fost instaurată dictatura lui Salazar, consfinţită prin Constituţia din 1933. Partidul guvernamental fascist este „Uniunea naţională", care reprezintă interesele burgheziei şi ale moşierilor şi are legături cu capitalul străin. Partidul comunist, întemeiat în 1921, se află din 1926 în ilegalitate. Forţele progresiste ale ţării sînt grupate în organizaţia „Mişcarea naţional-democratică".

Portugalia face parte din *pactul Atlanticului de nord*. Pe teritoriul ţării există baze militare aeriene şi navale americane.

POSESIUNILE FRANCEZE DIN OCEANIA — colonie a Franţei în Oceanul Pacific, formată din insulele Societăţii (cea mai mare dintre ele: Taiti), insulele Marchize, arhipelagul Tuamotu şi altele. *Suprafaţa* totală: 4.000 km²; *populaţia:* 69.000 de locuitori (1955), mai ales polinezieni. Centrul administrativ: Papeiti, situat pe insula Taiti. Se exportă produse ale cocotierilor, precum şi fosforiţi, vanilie, sidef, perle, cafea etc. După ocuparea insulelor de către Franţa la mijlocul secolului al XIX-lea, populaţia băştinaşă, ca urmare a exploatării crunte, a descrescut simţitor. Insulele au o mare importanţă strategică, deoarece sînt situate la întretăierea căilor oceanice care duc din S.U.A. şi America latină în Noua Zelandă, Australia şi ţările Asiei.

POSIBILITATE ŞI REALITATE — categorii ale dialecticii materialiste, care exprimă una din cele mai importante laturi ale procesului legic, obiectiv al dezvoltării. Posibilitatea este ceea ce poate să apară, să devină realitate atunci cînd există anumite condiţii. Realitatea este posibilitatea deja înfăptuită. În procesul dezvoltării nou apare la început ca posibilitate.

Dialectica materialistă cere nu numai să stabilim posibilitatea unei anumite direcţii de dezvoltare, ci să ţinem seama în mod riguros de condiţiile necesare pentru transformarea posibilităţii în realitate; să studiem legile obiective de dezvoltare a naturii şi societăţii pentru a le stăpîni şi folosi în deplină cunoştinţă de cauză. Marxism-leninismul ne învaţă că în viaţa socială rolul hotărîtor în transformarea posibilităţii în realitate îl are activitatea oamenilor îndreptată spre un anumit scop. Întrucît procesul transformării posibilităţii în realitate se desfăşoară întotdeauna în cadrul unei lupte între nou şi vechi, între ceea ce este înaintat şi ceea ce este înapoiat, între ceea ce este revoluţionar şi ceea ce este reacţionar, partidul comunist respinge teoriile oportuniste ale mersului de la sine în dezvoltarea socială. El ne învaţă să luptăm energic pentru naşterea noului, pentru transformarea posibilităţii revoluţionare în realitate, să înfrîngem tot ce împiedică această transformare.

Trebuie să facem distincţie între posibilitatea reală, care în condiţiile necesare se transformă în realitate, şi posibilitatea formală, care nu rezultă din existenţa condiţiilor obiective şi de aceea nu se poate transforma în realitate.

POSPELOV Petr Nikolaevici (n. 1898) — secretar al C.C., membru supleant al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

S-a născut în oraşul Konakov, gubernia Tver (azi regiunea Kalinin), ca fiu de funcţionar. Membru al partidului comunist din 1916. Pînă în 1924 a lucrat ca activist de partid în Tver şi Siberia, iar din 1924 pînă în 1926 în aparatul C.C. al partidului. Din 1926 a urmat cursurile de marxism-leninism la Academia comunistă şi la Institutul „Profesura Roşie". La Congresul al XVI-lea al partidului a fost ales membru al C.C. A ocupat o serie de posturi de conducere: mem-

bru al colegiului de redacție al ziarului „Pravda" și al revistei „Bolșevik", în Comisia controlului de partid etc. În 1937 a fost numit locțiitor al directorului direcției de propagandă și agitație a C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. În 1940 devine redactor al „Pravdei", iar în august 1949 — director al Institutului Marx-Engels-Lenin de pe lîngă C.C. al partidului. De la Congresul al XVIII-lea este membru al C.C. al P.C.U.S. În martie 1953 a fost ales secretar al C.C. al P.C.U.S., iar în iunie 1957 — membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Pospelov este autorul mai multor lucrări de teorie marxist-leninistă și de istorie a P.C.U.S.; în 1953 a fost ales membru activ al Academiei de Științe a U.R.S.S. Este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

POZITIVISM — curent filozofic idealist subiectivist care pretinde a fi terminat cu filozofia și a nu se sprijini pe „speculații abstracte", ci exclusiv pe fapte „pozitive".

Întemeietor al pozitivismului este considerat filozoful francez A. Comte din secolul al XIX-lea. Afirmînd că naturaliștii pot și trebuie să se lipsească de filozofie, că principalul sînt faptele, pozitiviștii încearcă să explice faptele în spiritul idealismului filozofic. În felul acesta, sub forma „negării" filozofiei, pozitiviștii strecoară idealismul în știință și-l apără. Pentru pozitiviști, ca și pentru machiști (vezi *Machism*), este caracteristică interpretarea idealistă a experienței ca un complex de senzații și reprezentări subiective, precum și negarea legilor obiective ale naturii și societății. Sub o firmă nouă — pozitivism logic, filozofie semantică, realism critic etc. —, pozitiviștii burghezi contemporani continuă să susțină idealismul subiectivist și *agnosticismul*. În sociologie pozitiviștii sînt reprezentanți tipici ai concepției idealiste despre istorie și luptă împotriva materialismului istoric.

PRACTICA — activitatea oamenilor îndreptată spre crearea condițiilor necesare existenței societății. Principalul moment al practicii este activitatea materială în producție. Practica include și activitatea revoluționară și transformatoare a claselor și grupurilor sociale. Neînțelegerea rolului hotărîtor pe care-l are activitatea practică revoluționară în viața socială a făcut ca materialismul premarxist să fie pasiv, contemplativ. „Filozofii — scria Marx — n-au făcut decît *să interpreteze* lumea în moduri diferite; este vorba însă de *a o schimba*". Materialismul filozofic marxist consideră că practica este baza și izvorul *teoriei*. Din practică — astfel cum se dezvoltă ea de-a lungul istoriei — iau naștere și apoi se aprofundează cunoștințele noastre despre natură și societatea omenească. Numai practica socială este un criteriu adevărat și sigur al *adevărului*. Afirmînd unitatea dintre teorie și practică, marxism-leninismul subliniază marea importanță activă a teoriei pentru activitatea practică revoluționară a oamenilor. La fel cum teoria devine lipsită de obiect dacă nu e legată de practica revoluționară, tot astfel practica devine oarbă dacă drumul nu-i este luminat de teoria revoluționară. Izvorîtă din practică, cunoașterea teoretică dă impuls practicii și o îmbogățește. Ruperea teoriei de practică și a practicii de teorie duce la practicism unilateral, la utilitarism, la pierderea perspectivei, la idealism și scolastică.

PRAGMATISM — curent filozofic idealist subiectivist răspîndit în special în S.U.A. Pragmatismul a apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Întemeietorul său este Ch. Peirce, iar cei mai de seamă reprezentanți au fost filozofii americani W. James și J. Dewey. Respingînd noțiunea de adevăr ca reflectare a realității obiective în conștiința noastră, pragmatismul proclamă ca adevărat tot ce din punctul său de vedere se dovedește a fi util în practică. O asemenea concepție transformă „adevărul" în ceva absolut arbitrar, care poate fi folosit pen-

tru orice fel de falsificări în avantajul politicii reacționare a exploatatorilor.

PRASAD Rajendra (n. 1884) — președintele Republicii India.

S-a născut în provincia Bihar. Și-a făcut studiile la colegiul prezidențial din Calcuta, luînd de tînăr parte activă la mișcarea studențească. În 1914—1916 a fost lector la facultatea juridică a Universității din Calcuta, apoi a lucrat la Tribunalul suprem din Calcuta și Patna. În 1920 a abandonat practica juridică și a aderat la mișcarea de nesupunere față de autoritățile coloniale. Din 1934 ocupă un loc de frunte în partidul *Congresul național indian*. Pentru participare la mișcarea de eliberare a fost în repetate rînduri urmărit de justiție; ultima oară a fost arestat în 1942 și a stat în închisoare pînă în iulie 1945. În decembrie 1946 a fost ales președinte al Adunării constituante a Indiei. În 1946 a fost ministru al aprovizionării și agriculturii în guvernul provizoriu al Indiei. În 1947 a avut aceeași funcție în primul guvern al Indiei. În noiembrie 1947 a fost ales președinte al partidului Congresul național indian. La 24 ianuarie 1950 Prasad a fost ales președinte provizoriu al Republicii India, iar la 6 mai 1952 a fost ales președinte.

„PRAVDA" — cotidian, organ al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, fondat în perioada avîntului mișcării revoluționare din Rusia. Primul număr al „Pravdei" a apărut la 22 aprilie (5 mai) 1912 la Petersburg.

Demnă urmașă și continuatoare a glorioaselor tradiții revoluționare ale vechii „*Iskre*" leniniste, „Pravda" a fost o puternică armă a partidului în opera de întărire a organizațiilor sale și de cucerire a influenței în mase. V. I. Lenin a fost inspiratorul ideologic al „Pravdei". Colaboratori activi ai „Pravdei" au fost M. S. Olminski, I. M. Sverdlov, I. V. Stalin și deputații bolșevici din Duma a IV-a de stat. Pe vremea aceea bolșevicii erau denumiți „pravdiști". „Pravda" a educat o întreagă generație de proletari revoluționari — cei care au săvîrșit apoi Revoluția din Octombrie. Ea a luptat pentru hegemonia proletariatului în revoluția care se apropia. În redacția ei se concentrase o bună parte din munca organizatorică a partidului. În decursul celor doi ani și ceva cît a apărut „Pravda" în Rusia țaristă, cenzura și tribunalul au interzis-o de opt ori, dar de fiecare dată și-a reluat apariția sub o nouă denumire; la 8 iulie 1914 ziarul a fost definitiv interzis. Denumirile „Pravdei" între 1912 și 1914 au fost: „Pravda" (22 aprilie 1912 — 5 iulie 1913); „Raboceaia Pravda" (13 iulie — 1 august 1913); „Severnaia Pravda" (1 august — 7 septembrie 1913); „Pravda Truda" (11 septembrie — 9 octombrie 1913); „Za Pravdu" (1 octombrie — 5 decembrie 1913); „Proletarskaia Pravda" (7 decembrie 1913 — 21 ianuarie 1914); „Puti Pravdî" (22 ianuarie — 21 mai 1914); „Rabocii" (22 aprilie, 22 mai, 24—29 mai și 9 iunie 1914); „Trudovaia Pravda" (23 mai și 30 mai — 8 iulie 1914).

După răsturnarea autocrației, „Pravda" și-a reluat apariția la 5 martie 1917. După evenimentele din iulie 1917, redacția „Pravdei" a fost devastată de iuncheri și cazaci. Ziarul și-a continuat însă apariția sub alte denumiri: „Listok «Pravdî»", „Proletarii", „Rabocii", „Rabocii puti". După victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, „Pravda" a reînceput să apară de la 27 octombrie 1917.

„Pravda" a răspîndit neîncetat în mase mărețele idei ale partidului comunist, a unit strîns clasa muncitoare și întregul popor sub steagul comunismului, a însuflețit și a ridicat la luptă pe oamenii muncii pentru lichidarea jugului burghezo-moșieresc, pentru instaurarea și statornicirea Puterii sovietice, pentru triumful socialismului. Prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 23 septembrie 1945, „Pravda" a fost de-

corată cu Ordinul „Lenin". „Pravda" este cel mai citit ziar din U.R.S.S.

5 mai, ziua apariției primului număr al „Pravdei", este sărbătoarea presei sovietice.

PREAMBUL — introducere, în special partea introductivă a unui tratat internațional. De obicei în preambul se face o enumerare a părților contractante și a persoanelor împuternicite a semna tratatul și se indică motivele pentru care a fost încheiat tratatul respectiv.

PREDAREA OBLIGATORIE A SURPLUSURILOR DE PRODUSE AGRICOLE — sistem de colectare a produselor alimentare, aplicat de Puterea sovietică în perioada *comunismului de război*. Statul confisca de la gospodăriile țărănești, la prețuri fixe, surplusul de cereale și furaje care depășea normele stabilite pentru consumul personal, pentru hrana vitelor și rezerva de semințe. Fără predarea obligatorie a surplusurilor de produse alimentare, fără politica comunismului de război, nu ar fi fost posibilă victoria în războiul civil. În vremea aceea, predarea obligatorie a surplusurilor de produse alimentare a fost singura măsură care putea asigura aprovizionarea cu pîine a Armatei Roșii și a muncitorilor din industria socialistă. Predarea obligatorie a surplusurilor de produse alimentare a fost o armă puternică pentru înăbușirea și zdrobirea contrarevoluției chiaburești la sate. În primăvara anului 1921, după terminarea războiului civil, predarea obligatorie a surplusurilor de produse alimentare a fost înlocuită prin *impozitul în natură*.

PREMIER (prim-ministru) — șef al guvernului, adică președinte al consiliului sau al cabinetului de miniștri.

PREMIU — 1) remunerație suplimentară acordată în sistemul premial de salarizare muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor pentru depășirea sarcinilor de producție. 2) Recompensă pentru servicii deosebite aduse statului sau unei întreprinderi. 3) Recompensă decernată la un concurs sau expoziție pentru cea mai bună lucrare.

PREROGATIVĂ — drept aparținînd exclusiv unui organ de stat sau unei persoane, datorită funcției pe care o ocupă. Una dintre prerogativele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. este, de pildă, dreptul de a interpreta legile.

PRESTES Luiz Carlos (n. 1898) — secretar general al Partidului Comunist din Brazilia.

Și-a început activitatea revoluționară după 1920. În 1924 a condus insurecția garnizoanelor din sudul țării împotriva guvernului reacționar. În 1924—1927 a condus marșul unor unități insurgente („coloana Prestes") prin întreaga Brazilie. În 1927 a fost nevoit să emigreze. În 1934 a intrat în Partidul Comunist din Brazilia. În 1935, la Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste, a fost ales membru al C.E.I.C. Înapoiat în patrie, a condus Alianța de eliberare națională, creată în 1935 din inițiativa partidului comunist. Această alianță era o uniune a tuturor forțelor democratice pentru lupta împotriva regimului reacționar și împotriva aservirii țării de către imperialiștii străini. După înfrîngerea insurecției organizate de alianță în 1935, Prestes a fost arestat în 1936. În urma unei campanii internaționale duse pentru apărarea lui Prestes, tribunalul i-a comutat pedeapsa cu moartea în pedeapsă cu închisoarea pe termen de 46 de ani. În 1943 a fost ales, în lipsă, membru al C.C. și secretar general al partidului Comunist din Brazilia. În 1945 guvernul a fost silit să-l elibereze. La alegerile din același an a fost ales senator, dar după interzicerea partidului comunist în 1947 i s-a retras mandatul. A trecut în ilegalitate și continuă să conducă lupta partidului comunist.

PREȘEDINTE DE REPUBLICĂ — în unele țări șeful ales al statului. În statele burgheze, președintele nu este de obicei răspunzător față de parlament. În unele țări burgheze,

puterea președintelui este foarte mare, ca de pildă în S.U.A. și într-o serie de țări din America latină, unde președintele este totodată șef al puterii executive, are dreptul de veto în privința legilor adoptate de congres, numește și înlocuiește miniștrii, emite acte având de fapt putere de lege, este comandant suprem al forțelor armate etc.

În U.R.S.S. funcția de șef al statului e îndeplinită de Prezidiul Sovietului Suprem.

PREȚ DE COST AL PRODUCȚIEI — totalul cheltuielilor exprimate în formă bănească ale unei întreprinderi, necesare pentru producerea unei mărfi oarecare. Prețul de cost al producției se compune din cheltuielile pentru materii prime, materiale, combustibil și energie electrică folosite în producție, din amortismente, din salariile muncitorilor și ale funcționarilor și din cheltuielile administrative și gospodărești. Există și un *preț de cost total*, care cuprinde nu numai cheltuielile întreprinderii legate de producție (prețul de cost de fabrică), ci și cheltuielile legate de realizarea producției (cheltuielile de transport, întreținerea birourilor și bazelor de desfacere etc.).

Prețul de cost al producției este unul dintre principalii indici sintetici ai calității activității întreprinderii. Statul socialist stabilește în mod sistematic pe bază de plan sarcinile de reducere a prețului de cost, pornind de la normele progresive de cheltuire a muncii și de folosire a mijloacelor de producție. Principalele căi de reducere a prețului de cost sînt: creșterea productivității muncii, o mai bună folosire a tehnicii, economia de materii prime, de materiale, de combustibil și de energie electrică, reducerea cheltuielilor gospodărești, folosirea deșeurilor producției, reducerea distanței transporturilor, lupta împotriva timpilor morți, a pierderilor și a rebuturilor, accelerarea rotației mijloacelor circulante. Reducerea prețului de cost contribuie la accelerarea ritmului acumulării socialiste și al reproducției socialiste lărgite, este o condiție necesară pentru reducerea prețurilor și, prin urmare, a ridicării continue a nivelului de trai al maselor de oameni ai muncii.

PREVENTIV — care are ca scop preîntîmpinarea, împiedicarea unui rău.

PREZIDIUL C.C. AL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE — organ de conducere al partidului; este ales de C.C. al P.C.U.S. potrivit Statutului adoptat la Congresul al XIX-lea al partidului. Conduce munca C.C. între două plenare. Din Prezidiul C.C. al P.C.U.S. fac parte: Aristov A. B., Beleaev N. I., Brejnev L. I., Furțeva E. A., Hrușciov N. S., Ignatov N. G., Kiricenko A. I., Kozlov F. R., Kuusinen O. V., Mikoian A. I., Muhitdinov N. A., Suslov M. A., Șvernik N. M., Vorošilov K. E. Membrii supleanți ai Prezidiului C.C. al P.C.U.S. sînt: Pospelov P. N., Korotcenko D. S., Kalnberzin I. E., Kirilenko A. P., Kosîghin A. N., Mazurov K. T., Mjavanadze V. P., Pervuhin M. G., Podgornîi N. V. și Polianski D. S.

PREZIDIUL SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S. — organul suprem al puterii de stat, ales de Sovietul Suprem al U.R.S.S.

Prezidiul Sovietului Suprem, alcătuit dintr-un președinte, mai mulți vicepreședinți (cîte unul din partea fiecărei republici unionale), un secretar și 15 membri, este ales de Sovietul Suprem al U.R.S.S. în ședința comună a Sovietului Uniunii și a Sovietului Naționalităților. Atribuțiile Prezidiului Sovietului Suprem sînt stabilite prin art. 49 al Constituției U.R.S.S. Cele mai importante sînt: convocarea sesiunilor Sovietului Suprem al U.R.S.S.; emiterea de decrete; interpretarea legilor în vigoare din U.R.S.S.; efectuarea de consultări ale întregului popor din inițiativa sa sau la cererea uneia din republicile unionale; numirea Comandamentului suprem al forțelor armate ale U.R.S.S.; declararea mobi-

lizării parțiale sau generale. Prezidiul Sovietului Suprem are dreptul de a abroga hotărîrile și dispozițiile Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. și ale Consiliilor de Miniștri ale republicilor unionale în cazul că ar contraveni legilor. Prezidiul Sovietului Suprem ratifică și denunță tratatele internaționale ale U.R.S.S., acreditează și recheamă reprezentanții plenipotențiari ai U.R.S.S. în statele străine, primește scrisorile de acreditare și de rechemare a reprezentanților diplomatici străini; în perioadele dintre sesiunile Sovietului Suprem al U.R.S.S proclamă starea de război în cazul unei agresiuni armate sau în cazul necesității îndeplinirii obligațiilor de apărare mutuală împotriva unei agresiuni, obligații ce decurg din tratatele internaționale; exercită dreptul de grațiere a celor condamnați de către organele judiciare. Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. este șeful colectiv al Statului sovietic. Întreaga sa activitate este subordonată Sovietului Suprem al U.R.S.S. și exprimă voința tuturor oamenilor muncii din U.R.S.S.

Primul președinte al Prezidiului Sovietului Suprem a fost M. I. Kalinin (1938—1946). Între 1946 și 1953 a fost președinte al Prezidiului Sovietului Suprem N. M. Șvernik, iar din 1953 este K. E. Voroșilov.

PRIETENIA DINTRE POPOARELE U.R.S.S. — relațiile de colaborare frățească și întrajutorare politică, economică, culturală a popoarelor din Uniunea Sovietică.

Prietenia dintre popoarele U.R.S.S. s-a statornicit în urma victoriei Revoluției din Octombrie și a înfăptuirii consecvente a politicii naționale a partidului comunist. Răsturnarea exploatatorilor, cucerirea puterii de către oamenii muncii au constituit fundamentul pe baza căruia în U.R.S.S. s-a desființat asuprirea națională și s-a înfăptuit egalitatea în drepturi a popoarelor. Ajutorul frățesc al poporului rus a asigurat tuturor naționalităților asuprite mai înainte de țarism posibilitatea de a învinge într-un ritm rapid starea de înapoiere din trecut și de a se uni strîns într-o familie unitară și indisolubilă. Înflorirea economică și culturală a popoarelor U.R.S.S. a fost obținută prin lupta consecventă și neîmpăcată dusă de partidul comunist împotriva naționalismului burghez și șovinismului de națiune dominantă, pentru consolidarea prieteniei dintre popoare.

Prietenia popoarelor U.R.S.S. și ideologia internaționalismului proletar sînt opuse ideologiei dezbinării naționale și urii de rasă, aținată de burghezia imperialistă. Popoarele Uniunii Sovietice, educate în spiritul internaționalismului proletar, au o atitudine frățească față de oamenii muncii din toate țările.

PRIMUL RĂZBOI MONDIAL (1914—1918) — a izbucnit ca urmare a crizei sistemului capitalist al economiei mondiale și a luptei marilor state imperialiste pentru reîmpărțirea lumii și a sferelor de influență.

Contradicțiile dintre cele două blocuri de țări imperialiste — *Antanta* și *Tripla Alianță* — au atins la începutul secolului al XX-lea o acuitate deosebită. Războiul a fost cu mult înainte pregătit de toate statele imperialiste, dar în special de Germania și Austro-Ungaria, pe de o parte, și de Franța, Anglia și Rusia țaristă, pe de altă parte. Rolul hotărîtor l-au jucat contradicțiile dintre Anglia și Germania.

Germania căuta să smulgă colonii de la Anglia și Franța, iar de la Rusia — Ucraina, Polonia, Țările Baltice. De asemenea voia să înlăture supremația maritimă militară și colonială a Angliei. Anglia căuta să-și doboare concurentul primejdios — Germania —, să cucerească de la Turcia Mesopotamia și Palestina și să se instaleze temeinic în Egipt. Franța căuta să cucerească de la Germania bazinul Saar și să redobîndească Alsacia-Lorena. Ca și Anglia, Franța voia să-și slăbească vechiul adversar și voia, de asemenea, să participe la împărți-

rea coloniilor germane. Rusia țaristă căuta și ea să cucerească teritorii străine. Imperialiștii tuturor țărilor contau să folosească starea de război pentru a înăbuși mișcarea revoluționară a popoarelor lor. Primul război mondial a afectat interesele tuturor statelor imperialiste și de aceea au fost atrase în război 33 de țări cu o populație totală de peste 1,5 miliarde de oameni. El a costat omenirea 10.000.000 de morți și 20.000.000 de răniți, contuzionați și gazați.

În vara anului 1914, agresivul imperialism german era mult mai bine pregătit de război decît adversarii săi și căuta să-și valorifice cît mai repede această superioritate. Pretextul pentru începerea războiului l-a constituit asasinarea lui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului austriac, de către un supus sîrb la Sarajevo în ziua de 28 iunie 1914. Cu sprijinul și sub presiunea directă a Germaniei, aliata acesteia — Austro-Ungaria — a declarat război Serbiei la 28 iulie 1914. La 1 august 1914, Germania a declarat război Rusiei, iar la 3 august 1914 — Franței. La 4 august 1914 a intrat în război Anglia. În cursul războiului au intrat de partea blocului germano-austriac Turcia (29 octombrie 1914) și Bulgaria (14 octombrie 1915), iar de partea Antantei — Japonia (23 august 1914), Italia (23 mai 1915), Romînia (27 august 1916), S.U.A. (6 aprilie 1917), China (14 august 1917) și alte țări.

Pregătindu-se de război, imperialiștii germani contau să înfrîngă printr-o singură lovitură Franța, iar apoi să se năpustească asupra Rusiei, să-și atingă scopurile în Răsărit și să cîștige războiul în ansamblu. Încercarea de a zdrobi Franța s-a terminat printr-un eșec în bătălia de la Marna (septembrie 1914). În momentul luptelor hotărîtoare, Rusia a trecut la ofensivă în Prusia orientală, ceea ce a salvat Franța de la înfrîngere și a zădărnicit întregul plan de război german. Chiar din primele luni, frontul de vest s-a stabilizat pe întreaga sa întindere de la Marea Nordului pînă la granița Elveției, iar războiul a devenit un război de poziție. O mare influență asupra mersului și deznodămîntului războiului mondial au exercitat operațiile militare pe frontul de est (ruso-german).

Ca urmare a stării de înapoiere economică a Rusiei țariste, a putreziciunii întregului său aparat de stat, a faptului că armata rusă nu dispunea de armamentul și munițiile necesare, Germania a reușit în 1915 să ocupe teritoriul Poloniei, o parte a Bielorusiei și a Țărilor Baltice. Rusia n-a fost însă scoasă din război. Încercarea comandamentului german întreprinsă în 1916 de a rupe frontul francez (operația de la Verdun) s-a terminat printr-un eșec la care a contribuit ofensiva din Galiția a trupelor ruse de pe frontul de sud-vest.

Prelungirea războiului cerea din partea participanților încordarea tuturor forțelor. Încă de pe la sfîrșitul anului 1916 a început să se resimtă puternic epuizarea resurselor economice, alimentare, financiare și umane. Statele beligerante pierduseră circa 6.000.000 de morți și peste 10.000.000 de răniți. În timp ce burghezia țărilor beligerante se îmbogățea de pe urma războiului, situația maselor oamenilor muncii se înrăutățea simțitor. În toate țările beligerante din Europa occidentală se introduseseră cartele la mărfurile industriale și alimentare. Populația Germaniei și a aliaților ei suferea de foame. În toate țările creștea numărul manifestărilor antirăzboinice, al grevelor, al demonstrațiilor etc. Epuizarea resurselor și creșterea impetuoasă a mișcării revoluționare au silit guvernele țărilor beligerante să caute mijloace pentru o cît mai grabnică terminare a războiului pe baza unei păci imperialiste. Spre sfîrșitul anului 1916 a început să se producă în politica mondială o cotitură de la războiul imperialist spre o pace imperialistă. Ea și-a găsit expresia, între altele, într-o intensă ac-

tivitate a diplomației secrete. Această activitate n-a fost încununată de succes, deoarece ambele grupuri beligerante căutau să încheie pacea în detrimentul adversarilor lor și, cu toată istovirea, mai erau încă destul de puternice pentru a nu ceda unul altuia.

În etapa finală, în 1917, au intrat în război S.U.A. Imperialismul american s-a îmbogățit din livrări militare și și-a întărit puterea industrială și financiară. În timpul războiului, S.U.A. s-au transformat dintr-o țară debitoare într-una creditoare, căreia țările europene îi datorau 10 miliarde de dolari. Intrînd în război, imperialismul american a căutat să folosească istovirea ambelor blocuri beligerante pentru a dicta o pace care să corespundă năzuințelor sale spre hegemonia mondială. O dată cu intrarea în război a S.U.A. și a unei serii de alte țări, războiul a luat o și mai mare amploare, dar operațiile militare nu aduceau victoria nici uneia dintre grupările beligerante.

În 1917 lanțul frontului mondial imperialist a fost rupt în Rusia, ca urmare a victoriei Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Căutînd să salveze omenirea de grozăviile războiului mondial și să consolideze victoria revoluției, Congresul al II-lea general al Sovietelor din Rusia a propus, în istoricul său *decret asupra păcii*, tuturor popoarelor și guvernelor tuturor țărilor beligerante să încheie un armistițiu și să înceapă imediat tratative în vederea încheierii unei păci drepte, fără anexiuni și contribuții. Apelul a fost respins de imperialiștii Antantei. Continuînd războiul împotriva blocului german, ei au început totodată o intervenție armată împotriva tinerei Republici sovietice.

Pentru a salva revoluția și dată fiind politica ostilă a foștilor aliați ai Rusiei, Statul sovietic a fost nevoit să încheie, la 3 martie 1918, cu Germania și cu aliații ei *pacea de la Brest*. Încheind pacea, Germania conta să cotropească teritoriul Rusiei Sovietice și totodată să obțină pe frontul de vest o victorie hotărîtoare asupra Antantei. Dar aceste calcule au dat greș. Ocuparea Ucrainei, a Țărilor Baltice, a regiunii Donului și a altor teritorii s-a lovit de împotrivirea dîrză a poporului sovietic. Imobilizată în Răsărit, armata germană de ocupație se revoluționa rapid. În toamna anului 1918, germanii au suferit o înfrîngere totală pe frontul de vest. Aliații Germaniei au capitulat unul după altul: la 29 septembrie 1918 — Bulgaria, la 30 octombrie 1918 — Turcia, la 3 noiembrie 1918— Austro-Ungaria. În spatele frontului german, precum și în armată și flotă, se extindea mișcarea revoluționară. La 9 noiembrie 1918 a izbucnit revoluția în Germania (vezi *Revoluția din Germania din noiembrie 1918*).

La 11 noiembrie 1918 a fost încheiat la Compiègne (Franța) un armistițiu potrivit căruia Germania trebuia să înceteze operațiile militare, să predea aliaților flota, artileria, avioanele etc. și să evacueze teritoriile străine ocupate de ea. Această din urmă condiție nu se referea însă la teritoriile rusești ocupate de germani. Lăsînd acolo trupe germane, Antanta conta să le folosească pentru o luptă armată împotriva Puterii sovietice. Potrivit condițiilor armistițiului, armata germană nu a fost demobilizată. Învingătorii vedeau în ea forța destinată să înăbușe revoluția din Germania și să participe la intervenția împotriva Rusiei Sovietice. N-au fost luate nici un fel de măsuri pentru lichidarea efectivă a potențialului industriei de război germane. Toate acestea au contribuit ulterior în mare măsură la renașterea rapidă a imperialismului agresiv german. Condițiile definitive ale tratatelor de pace cu Germania și cu aliații ei au fost stabilite la *Conferința de pace de la Paris din 1919—1920*, unde au fost elaborate o serie de tratate imperialiste care consfințeau victoria Antantei (vezi *Sistemul de la Versailles*).

Criza generală a capitalismului, începută în perioada primului război mondial, s-a agravat deosebit de mult în urma desprinderii Statului sovietic din sistemul capitalist. Războiul a dus la extrem mizeria maselor oamenilor muncii, a ascuțit contradicțiile de clasă, a provocat o creștere a mișcării revoluționare în Germania și în celelalte țări și o intensificare a luptei de eliberare națională în țările coloniale și dependente.

PRINCIPIU — teză fundamentală în politică, în știință; regulă călăuzitoare a activității; regulă fundamentală de conduită. P r i n c i p i a l — corespunzător principiului, consecvent, ferm.

PRIORITATE — întîietate (în descoperiri, invenții etc.).

PROCEDURĂ — ordinea de examinare, discutare și executare a mai multor măsuri sau acțiuni succesive într-o problemă complexă: de pildă procedura judiciară, procedura discutării problemelor și a adoptării hotărîrilor la conferințe internaționale, la Organizația Națiunilor Unite.

PROCESUL DE LA LEIPZIG — înscenare judiciară provocatoare, organizată de fasciștii germani împotriva unui grup de comuniști, în frunte cu G. *Dimitrov*, sub acuzația de „incendiere a Reichstagului". Procesul s-a desfășurat la Leipzig între 21 septembrie și 23 decembrie 1933 și a avut drept scop să justifice teroarea sîngeroasă și bestială dezlănțuită de hitleriști, după venirea lor la putere (ianuarie 1933), împotriva comuniștilor și a altor antifasciști, să îndepărteze pe oamenii muncii de partidul comunist și să înfrîngă rezistența clasei muncitoare. În ciuda amenințărilor, a silniciilor și a depozițiilor unor martori mincinoși și a unor provocatori, înscenarea fascistă s-a terminat printr-un eșec total. Dimitrov a apărut ca un adevărat acuzator al fascismului, demascîndu-i esența sîngeroasă și dovedind în mod incontestabil că Reichstagul fusese incendiat în scopuri provocatoare de către hitleriști. În cuvîntarea sa, el s-a adresat maselor populare din toate țările, chemîndu-le să creeze un front unic de luptă împotriva primejdiei fasciste. Evidenta netemeinicie a acuzației și larga mișcare de protest din întreaga lume au silit tribunalul să-l achite pe Dimitrov și pe ceilalți acuzați comuniști.

PROCESUL DE LA NÜRNBERG DIN 1945—1946 — procesul principalilor criminali de război germano-fasciști.

În august 1945, guvernele U.R.S.S., Marii Britanii, S.U.A. și Franței au încheiat un acord cu privire la pedepsirea principalilor criminali de război. În noiembrie 1945, Tribunalul militar internațional, creat în temeiul acestui acord, a început la Nürnberg judecarea procesului celor 22 principali criminali de război germani — membri ai guvernului hitlerist, conducători ai partidului fascist, ai gestapoului, ai Marelui stat-major și ai Comandamentului suprem al forțelor armate germane — acuzați de crime împotriva păcii și a umanității. La proces au fost dezvăluite monstruoasele crime ale fascismului. Prin sentința din 1 octombrie 1946 a tribunalului, 12 acuzați (Göring, Ribbentrop, Keitel, Rosenberg, Frank, Frick, Streicher, Saukel, Jodl, Seyss Inquart, Kaltenbrunner, Bohrmann) au fost condamnați la moarte, trei (Schacht, Fritsche și Papen) au fost achitați, iar restul condamnați la închisoare pe diferite termene. Membrul sovietic al Tribunalului de la Nürnberg s-a pronunțat împotriva achitării celor trei criminali și a refuzului de a se declara drept organizații criminale guvernul hitlerist, Marele stat-major și Comandamentul suprem al forțelor armate.

Cu toată insuficienta consecvență a sentinței, procesul de la Nürnberg a dat o puternică lovitură fascismului.

PROCESUL DE LA TOKIO DIN 1946—1948 — procesul principalilor criminali de război japonezi. În mai 1946 Tribunalul militar internațional

pentru Extremul Orient, format din reprezentanții U.R.S.S., Chinei, S.U.A., Angliei, Franței, Australiei, Canadei, Olandei, Noii-Zelande, Indiei și Filipinelor, a început judecarea procesului celor 28 de principali criminali de război japonezi (foști prim-miniștri, conducători ai armatei și flotei, diplomați și alți organizatori ai agresiunii imperialismului japonez). Procesul de la Tokio a demascat politica externă criminală a cercurilor guvernante ale Japoniei militariste.

Criminalii de război au primit o condamnare aspră: 7 acuzați au fost condamnați la moarte prin spînzurătoare, 16 — la închisoare pe viață și doi la închisoare pe diferite termene.

PROCURATURĂ — în U.R.S.S. organul de stat care exercită supravegherea superioară asupra respectării stricte a legilor; în atribuțiile procuraturii intră darea în judecată a celor care încalcă legea, susținerea acuzației în instanță și reprezentarea intereselor statului la judecarea cauzelor.

Procuratura sovietică a fost creată printr-o hotărîre din 1922 a C.E.C. din Rusia. În fruntea ei se află procurorul general al U.R.S.S., numit de Sovietul Suprem al U.R.S.S. Procurorii republicilor unionale și autonome, procurorii regiunilor și ținuturilor, precum și cei ai districtelor, orașelor și raioanelor, sînt numiți sau confirmați de procurorul general al U.R.S.S. și sînt subordonați acestuia. Ei sînt independenți de organele locale ale puterii, ceea ce asigură o aplicare uniformă a legilor pe întregul teritoriu al U.R.S.S.

PRODUCTIVITATEA MUNCII — capacitatea muncitorului de a realiza în decursul unui anumit timp de muncă (oră, zi de muncă etc.) o anumită cantitate de produse. Nivelul productivității muncii este influențat de gradul de utilare tehnică și de perfecția uneltelor de producție, de folosirea cu pricepere a mașinilor, de calificarea muncitorilor, de sistemul de salarizare, de folosirea rațională a timpului de muncă, de întărirea disciplinei în muncă etc.

Creșterea productivității muncii înseamnă sporirea volumului producției în unitatea de timp de muncă și este una dintre principalele condiții ale dezvoltării rapide a întregii producții sociale. *Capitalismul* a creat o productivitate a muncii mai înaltă decît *feudalismul*. Dar în societatea capitalistă creșterea productivității muncii are un caracter de instabilitate, e obținută în mare măsură printr-o intensificare excesivă a muncii și duce la intensificarea exploatării, la creșterea șomajului, la agravarea contradicțiilor dintre muncă și capital.

Sistemul economic socialist implică necesitatea unei creșteri necontenite a productivității muncii și creează toate condițiile pentru aceasta. Creșterea productivității trebuie asigurată, în primul rînd, prin introducerea în producție a celor mai noi mașini și mecanisme, prin perfecționarea tehnologiei și a organizării producției, printr-o judicioasă organizare a muncii și a salarizării, prin ridicarea nivelului cultural și tehnic al muncitorilor, inginerilor și tehnicienilor, prin dezvoltarea *întrecerii socialiste* și prin stimulare materială. Creșterea productivității muncii determină succesele în dezvoltarea tuturor ramurilor economiei naționale, creșterea salariului real, ridicarea bunăstării materiale și a nivelului cultural al poporului.

Călăuzindu-se după indicația lui V. I. Lenin că productivitatea muncii este, în ultimă instanță, factorul cel mai important, factorul principal pentru victoria noii orînduiri sociale, partidul comunist a atribuit în toate etapele construcției socialiste din U.R.S.S., și atribuie și acum, o importanță primordială creșterii neîncetate a productivității muncii. Ca ritm de creștere a productivității muncii în industrie, U.R.S.S. depășește toate țările capitaliste. Dar nivelul productivității muncii este încă departe de a fi suficient. Organi-

zațiile economice nu folosesc în domeniul ridicării productivității muncii toate posibilitățile pe care le oferă sistemul economic socialist. Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a obligat organizațiile de stat, de partid și obștești să-și concentreze toată atenția asupra acestei probleme și să realizeze o ridicare neîncetată a productivității muncii prin punerea în valoare a uriașelor rezerve ale producției.

PRODUCȚIA GLOBALĂ — întreaga cantitate de bunuri materiale (în expresie valorică) produsă într-un anumit interval de timp într-o întreprindere, într-o ramură a economiei sau în întreaga economie națională.

PROFIT — venitul capitaliștilor obținut de pe urma exploatării muncitorilor.

La vînzarea mărfurilor produse în întreprinderea sa, capitalistul obține o sumă de bani care depășește cheltuielile de producție (adică sumele cheltuite pentru mijloacele de producție și salariul muncitorilor). Excedentul acesta este rezultatul muncii neplătite a muncitorilor și reprezintă venitul net al capitalistului, profitul (forma transformată a *plusvalorii*). Gradul de rentabilitate a întreprinderii capitaliste este determinat de r a t a p r o f i t u l u i, adică de raportul dintre plusvaloare și capitalul investit.

În goană după sporirea profiturilor lor, întreprinzătorii folosesc progresul tehnic și își investesc capitalurile în ramuri de producție noi, mai profitabile în acel moment, căutînd astfel să-și mărească rentabilitatea întreprinderilor lor și să obțină un s u p r a p r o f i t vremelnic. După un timp însă inovația tehnică e introdusă și de ceilalți capitaliști, iar rentabilitatea deosebită a noilor ramuri de producție este anihilată de afluxul prea mare de capitaluri. În urma concurenței dintre ramuri se produce în cele din urmă o egalizare a ratei profitului.

În societatea socialistă, unde există proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, nu există profit care să rezulte din exploatarea muncii salariate. Oamenii muncii ocupați în producția socialistă lucrează pentru sine, pentru întreaga societate. În socialism, cheltuielile sociale de producție sînt alcătuite din valoarea mijloacelor de producție, din valoarea produsului creat prin munca pentru sine și din valoarea produsului creat prin munca pentru societate. Prin realizarea produselor, întreprinderile socialiste obțin sume de bani care depășesc prețul de cost al produselor. Diferența este rezultatul muncii pentru societate și reprezintă v e n i t u l n e t al întreprinderii socialiste. O parte din acest venit net e preluat de stat, formînd venitul net centralizat al statului și este cheltuit pentru nevoile întregului popor. Restul venitului net al întreprinderilor — denumit beneficiu — rămîne la dispoziția acestora și este folosit în mod planificat, în special pentru extinderea producției, pentru sporirea mijloacelor circulante ale întreprinderii etc. Venitul net al întreprinderilor socialiste este deci un izvor principal al *acumulării* socialiste, necesară pentru reproducția lărgită în vederea satisfacerii cît mai complete a nevoilor întregii societăți.

Lupta pentru sporirea beneficiului întreprinderilor socialiste se duce în U.R.S.S. pe baza introducerii unui regim de economii, prin întărirea *hozrasciotului* și a controlului prin rublă, prin dezvoltarea întrecerii socialiste pentru ridicarea productivității muncii, reducerea prețului de cost al produselor și sporirea *rentabilității*.

PROGNOZĂ — previziune, prezicere bazată pe date științifice.

PROGRAMUL AGRAR AL P.C.U.S. — expunerea științific formulată a țelurilor și sarcinilor partidului comunist în problema agrară, adică în ceea ce privește diversele clase și grupuri de populație sătească, precum și problema pămîntului. Programul agrar al P.C.U.S. este o parte integrantă a programului general al

partidului. Importanța lui este determinată de locul pe care-l ocupă în învățătura marxist-leninistă problema țărănească, ca problema aliatului clasei muncitoare în lupta pentru cucerirea și consolidarea dictaturii proletariatului.

Programul agrar al partidului a suferit o serie de modificări. În 1903, la cel de-al II-lea Congres al partidului, V. I. Lenin a considerat necesar să formuleze revendicarea de a se restitui țăranilor „otrezki", adică pămînturile care le-au fost răpite cu prilejul *„reformei țărănești" din 1861.* Această revendicare corespundea în totul acelei perioade, cînd țărănimea nu era încă atrasă în mișcarea revoluționară. În 1905, cînd mișcarea revoluționară țărănească luase amploare, programul agrar adoptat de Congresul al II-lea nu mai corespundea noilor condiții. De aceea, Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. (1905) a considerat necesar să sprijine toate măsurile revoluționare ale țărănimii, inclusiv confiscarea pămînturilor moșierești, ale statului, bisericii, mănăstirești și domeniale (ale țarului).

În perioada de pregătire și de desfășurare a revoluției socialiste, programul agrar al bolșevicilor se rezuma la *naționalizarea* tuturor pămînturilor din țară, la confiscarea pămînturilor moșierești, ale statului etc., la predarea lor Sovietelor locale de deputați ai muncitorilor agricoli și țăranilor, care să dispună de ele, la crearea de gospodării model pe fostele mari moșii. Acest program a contribuit la unirea strînsă în jurul proletariatului a sărăcimii satelor, la cîștigarea țăranilor, considerați ca o rezervă a revoluției proletare, de partea acesteia. Decretul asupra pămîntului, adoptat de Congresul al II-lea al Sovietelor, la 26 octombrie 1917, consemnează naționalizarea tuturor pămînturilor și confiscarea pămînturilor moșierești. Ca urmare a Revoluției din Octombrie, moșierii au fost lichidați ca clasă, rămășițele feudalismului la sate au fost definitiv desființate, iar țărănimea a primit în folosință gratuită peste 150.000.000 de deseatine din pămînturile moșierești, domeniale și mănăstirești și a fost scutită de plata anuală către moșieri a unei sume enorme ca arendă a pămîntului.

În perioada de după revoluție, la baza programului agrar a stat sarcina transformării socialiste a satului. Această sarcină a fost enunțată în programul partidului adoptat la Congresul al VIII-lea (1919). Programul agrar a fost dezvoltat ulterior în *planul cooperatist al lui Lenin* și în planul *colectivizării* agriculturii elaborat de partidul comunist.

PROGRAMUL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE — document care expune în mod științific țelurile și sarcinile clasei muncitoare și ale partidului ei în lupta pentru construirea societății comuniste în U.R.S.S. Programul definește țelul final al transformărilor revoluționare (crearea societății comuniste), revendicările pentru a căror înfăptuire luptă partidul comunist în vederea atingerii acestui țel, metodele și mijloacele pentru atingerea lui. Programul partidului comunist se bazează pe știința marxist-leninistă despre societate. Recunoașterea programului P.C.U.S. și lupta activă pentru înfăptuirea lui sînt obligatorii pentru orice membru de partid.

Primul document programatic al comunismului științific este „Manifestul Partidului Comunist", scris de K. Marx și F. Engels în 1847—1848. Al doilea document programatic al marxismului este „Manifestul constitutiv al Asociației Internaționale a Muncitorilor", scris de Marx și adoptat ca program de Internaționala I.

Programul partidului comunist a fost elaborat în procesul luptei intransigente împotriva denaturărilor oportuniste ale marxismului de către „marxiștii legali", „economiștii", menșevici, troțkiști, oportuniștii de dreapta etc.

Primul program al partidului a fost adoptat la Congresul al II-lea

al P.M.S.D.R. (1903) şi era alcătuit din două părţi: un program maximal şi unul minimal. În programul maximal se vorbea despre obiectivul principal al partidului clasei muncitoare: revoluţia socialistă şi instaurarea dictaturii proletariatului în vederea construirii societăţii socialiste. În programul minimal se vorbea despre obiectivele imediate ale partidului, care trebuiau înfăptuite încă înainte de victoria revoluţiei proletare: răsturnarea autocraţiei ţariste, instaurarea republicii democratice, introducerea zilei de muncă de 8 ore, lichidarea tuturor rămăşiţelor iobăgiei la sate, restituirea pămînturilor luate de moşieri ţăranilor („otrezki"). Ulterior, bolşevicii au înlocuit această din urmă revendicare prin aceea ca toate pămînturile aparţinînd moşierilor să fie confiscate. Programul acesta a fost în vigoare pînă la Congresul al VIII-lea al partidului (1919), cînd a fost adoptat un nou program, corespunzînd noilor condiţii ale luptei de clasă, create de victoria Revoluţiei din Octombrie. Noul program avea o parte teoretică introductivă, care proclama începutul unei noi ere în istoria omenirii, ca rezultat al instaurării dictaturii proletariatului în Rusia Sovietică. Programul cuprindea o analiză a epocii imperialismului, sublinia inevitabilitatea victoriei revoluţiei proletare şi a cuceririi dictaturii proletariatului, arăta superioritatea Statului sovietic faţă de democraţia burgheză. Programul a menţinut caracterizarea capitalismului industrial şi a economiei bazată pe producţia simplă de mărfuri, cuprinsă în primul program al partidului. Programul formulează ştiinţific sarcinile partidului şi ale Statului sovietic în lupta pentru construirea societăţii socialiste.

În anii care s-au scurs de la Congresul al VIII-lea, partidul a înfăptuit principalele revendicări formulate în program. Congresul al XX-lea a însărcinat Comitetul Central să pregătească proiectul unui nou program al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

PROGRES — dezvoltare ascendentă, mişcarea de la inferior la superior, de la simplu la complex. Materialismul istoric a scos la iveală caracterul progresist al dezvoltării societăţii, demonstrînd că istoria societăţii este istoria înlocuirii succesive a modurilor de producţie, fiecare nou mod de producţie fiind mai progresist în comparaţie cu cel precedent. La baza dezvoltării sociale progresiste stă dezvoltarea forţelor de producţie şi a relaţiilor de producţie corespunzătoare lor. În formaţiunile sociale bazate pe clase antagoniste, progresul trebuie adesea să-şi croiască drum prin violenţă, prin luptă armată. În fiecare perioadă a istoriei, clasa interesată în dezvoltarea societăţii apare ca clasă progresistă, revoluţionară. Luptînd pentru interesele sale împotriva clasei care întruchipează tendinţele şi interesele reacţionare, clasa revoluţionară apără implicit mersul progresist al dezvoltării societăţii. Singura clasă consecventă pînă la capăt a societăţii capitaliste contemporane este proletariatul, care conduce lupta tuturor oamenilor muncii pentru o orînduire socială superioară — *comunismul*.

PROLETARI AGRICOLI — muncitori salariaţi în agricultura capitalistă, de obicei ţărani săraci, nevoiţi să se angajeze pentru salariu. Proletarii agricoli sînt pătura cea mai exploatată a clasei muncitoare. Potrivit datelor de care dispun sindicatele, în ţările capitaliste, în preajma celui de-al doilea război mondial, numărul proletarilor agricoli se ridica la 150.000.000.

În U.R.S.S. starea de proletar agricol a fost pentru totdeauna desfiinţată ca urmare a înfăptuirii *colectivizării* totale şi a lichidării chiaburimii ca clasă. În ţările de democraţie populară, posibilitatea de exploatare a muncii salariate este strict îngrădită. Starea de proletar agricol în aceste ţări dispare în urma *refor-*

melor agrare, a politicii de îngrădire a chiaburimii, în procesul de cooperativizare a țărănimii.

PROLETARIAT — în societatea capitalistă, clasa muncitorilor salariați, alcătuită din oameni care nu posedă mijloace de producție și sînt de aceea siliți să-și vîndă forța de muncă proprietarilor mijloacelor de producție — capitaliștilor. Împreună cu ceilalți oameni ai muncii, proletariatul produce valorile materiale care constituie baza existenței societății. În procesul de producție, proletariatul creează *plusvaloarea*, care este însușită de capitaliști și constituie izvorul îmbogățirii lor.

Proletariatul este singura clasă consecvent revoluționară a societății capitaliste. Prin gradul conștiinței sale de clasă, el este incomparabil superior celorlalți oameni ai muncii. Fiind legat de cea mai înaintată formă de economie — marea producție — proletariatul crește, ca clasă, an de an. Datorită condițiilor de muncă în marile întreprinderi, proletariatul poate fi ușor organizat și este mai capabil decît ceilalți oameni ai muncii de acțiuni conștiente de masă. Eliberîndu-se pe sine, proletariatul eliberează totodată pe toți oamenii muncii, căci, desființînd proprietatea privată asupra mijloacelor de producție, el desființează implicit orice exploatare. De aceea numai proletariatul este în stare să îndeplinească măreața misiune de importanță istorică mondială, aceea de gropar al burgheziei și de făuritor al societății noi, socialiste.

Proletariatul a apărut în perioada de descompunere a feudalismului și de formare a societății capitaliste. Ruinarea și deposedarea de pămînt a țărănimii a dat capitalismului primele cadre ale proletariatului. Dezvoltarea capitalismului intensifică ruinarea micii burghezii de la orașe și sate, care îngroașă rîndurile proletariatului.

O dată cu dezvoltarea capitalismului se înrăutățește situația proletariatului și are loc un proces de intensificare a exploatării, de paupe rizare absolută și relativă a proletariatului. Totodată, proletariatul devine tot mai conștient de interesul său de clasă, se dezvoltă din punct de vedere politic și se organizează în vederea luptei împotriva burgheziei. Această luptă este dusă în formă economică, politică și ideologică. Forma principală și hotărîtoare a luptei de clasă proletare este lupta politică. O dată cu creșterea conștiinței de clasă a proletariatului, lupta dusă de muncitorii din diferitele localități se contopește într-o luptă de clasă pe scară națională: de la lupta împotriva unor capitaliști izolați, muncitorii trec la lupta împotriva modului de producție capitalist ca atare. Proletariatul se organizează ca clasă, iar în avangardă pășește partea sa înaintată — partidul proletar.

Crearea teoriei marxist-leniniste și introducerea conștiinței socialiste în mișcarea muncitorească de către partidul comunist au orientat proletariatul pe calea luptei pentru socialism. O etapă inevitabilă în lupta proletariatului, mijlocul hotărîtor prin care acesta poate răsturna orînduirea capitalistă este *revoluția socialistă*. În timpul pregătirii și înfăptuirii revoluției, proletariatul este conducătorul tuturor oamenilor muncii în lupta lor împotriva exploatării. Instrumentul de construire a societății socialiste este *dictatura proletariatului*, instaurată în urma victoriei revoluției socialiste.

O dată cu victoria socialismului în U.R.S.S., proletariatul Rusiei s-a transformat într-o clasă complet nouă, clasa muncitoare, care a lichidat sistemul economic capitalist, a statornicit proprietatea socialistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție și conduce societatea sovietică pe calea spre comunism. Clasa muncitoare din țările de democrație populară, eliberată de exploatare, exercită condu-

cerea de stat în aceste țări, ducîndu-le pe calea construirii socialismului.

„PROLETARII" — 1) ziar bolșevic ilegal, creat prin hotărîrea Congresului al III-lea al P.M.S.D.R. ca Organ Central al partidului. A fost editat la Geneva de la 14 (27) mai pînă la 12 (25) noiembrie 1905. Au apărut în total 26 de numere. Prin hotărîrea unei plenare a C.C. al partidului, redactor responsabil al ziarului a fost numit V. I. Lenin. Colaboratori permanenți ai redacției au fost V. V. Vorovski, M. S. Olminski, A. V. Lunacearski.

Continuator al tradițiilor *„Iskrei"* leniniste și urmaș direct al ziarului bolșevic *„Vpered"*, „Proletarii" a luptat pentru înfăptuirea hotărîrilor Congresului al III-lea al partidului și a principiilor tactice stabilite de Lenin în lucrarea sa „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică".

În noiembrie 1905, scurt timp după plecarea lui Lenin în Rusia, „Proletarii" și-a încetat apariția.

2) Ziar bolșevic ilegal, creat după Congresul al IV-lea al partidului. A apărut de la 21 august (3 septembrie) 1906 pînă la 28 noiembrie (11 decembrie) 1909, mai întîi la Vîborg, apoi la Geneva și Paris. A fost organul Comitetelor de partid din Moscova și Petersburg, iar un timp și al comitetului districtual Moscova și al comitetelor din Perm, Kursk și Kazan. De fapt a fost Organul Central al partidului bolșevic și a fost redactat de Lenin. Au apărut în total 50 de numere.

În condițiile grele din timpul reacțiunii stolîpiniste, ziarul a jucat un rol important în lupta pentru apărarea partidului și a principiilor sale revoluționare.

PROMOȚIA LENINISTĂ — detașamentul de muncitori înaintați intrați în rîndurile partidului comunist în 1924, după moartea lui V. I. Lenin. Au fost primiți în partid circa 250.000 de oameni. Promoția leninistă a îmbunătățit compoziția socială a partidului, a întărit nucleul lui muncitoresc și legătura partidului cu masele celor fără partid, a demonstrat marea încredere a clasei muncitoare în partidul său.

PROMULGARE — publicarea legilor și a altor acte de stat cu scopul de a le aduce la cunoștința generală. În U.R.S.S., legile se publică sub semnătura președintelui și a secretarului Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. în limbile tuturor republicilor unionale și ale cîtorva republici autonome. Legile și decretele sînt publicate în „Buletinul Sovietului Suprem al U.R.S.S.", precum și în „Izvestiia Sovietelor de deputați ai oamenilor muncii din U.R.S.S.".

PROPAGANDĂ — explicarea, răspîndirea anumitor idei, doctrine, teorii politice. Propaganda are caracter de clasă, de partid. Spre deosebire de *agitație*, propaganda urmărește răspîndirea unui cerc mai larg de idei și studierea lor mai aprofundată și mai amănunțită într-un cerc relativ restrîns de oameni.

PROPAGANDĂ ATEISTĂ — lupta ideologică împotriva religiei și a superstițiilor religioase, pentru răspîndirea *ateismului*. Însemnătatea propagandei ateiste este determinată de necesitatea luptei împotriva ideologiei religioase reacționare și antiștiințifice, care în decursul secolelor a slujit clasele exploatatoare și care acum este folosită de burghezia imperialistă pentru consolidarea dominației sale.

Revoluția din Octombrie și transformările socialiste din U.R.S.S. au subminat rădăcinile sociale ale religiei. În cursul desfășurării construcției socialiste și al dezvoltării culturii socialiste, sub influența propagandei ateiste marxist-leniniste, zeci de milioane de oameni sovietici au rupt cu prejudecățile religioase. Printr-o acțiune de lămurire convingătoare și plină de răbdare, dusă pe baze strict științifice, privind caracterul antiștiințific și dăunător din punct de vedere social al religiei, propaganda

ateistă ajută pe cei credincioși ăs devină constructori conștienți ai societății comuniste. Propagandei ateiste desfășurate în Uniunea Sovietică îi este străină orice jignire a sentimentului religios al credincioșilor. În Uniunea Sovietică a fost tradus în viață principiul *libertății conștiinței*. Libertatea exercitării cultelor religioase, ca și dreptul cetățenilor de a desfășura propaganda ateistă, sînt garantate prin Constituția U.R.S.S. (art. 124).

În condițiile societății socialiste, partidul comunist consideră lupta împotriva prejudecăților religioase ca o luptă ideologică a concepției materialiste științifice despre lume împotriva concepției religioase despre lume. La baza propagandei ateiste stă explicarea pe înțelesul tuturor a celor mai importante fenomene din natură și societate, a structurii universului, a apariției vieții și a omului pe pămînt etc., a progreselor astronomiei, biologiei, fiziologiei, fizicii, chimiei și celorlalte științe, care confirmă justețea concepțiilor materialiste asupra dezvoltării naturii și societății. Un rol hotărîtor în lupta împotriva rămășițelor religioase îl are propagarea concepției marxist-leniniste despre lume — materialismul dialectic și istoric.

Propaganda ateistă este desfășurată de organizațiile de partid, comsomoliste, de organizații științifice și obștești. Un mare rol în desfășurarea propagandei ateiste îi revine în special *Societății unionale de răspîndire a cunoștințelor politice și științifice*.

PROPRIETATE — formă socială, istoricește determinată, de apropriere a bunurilor materiale. Caracterul proprietății asupra mijloacelor de producție determină și caracterul proprietății asupra produselor muncii. Diferitele forme de proprietate sînt determinate, în ultimă instanță, de nivelul de dezvoltare a *forțelor de producție* și reprezintă baza *relațiilor de producție* ale societății. În societatea împărțită în clase, diferitele forme de proprietate sînt apărate și consfințite de întregul sistem al instituțiilor de stat și juridice. Relațiile de proprietate sînt direct reglementate de dreptul de proprietate, a cărui expresie principală o constituie dreptul consfințit prin lege al proprietarului de a poseda, de a se folosi, de a dispune de bunul care-i aparține.

În *orînduirea comunei primitive*, baza relațiilor de producție o formează proprietatea obștei asupra mijloacelor de producție și a produselor muncii, proprietate care corespunde nivelului scăzut al forțelor de producție. Ca urmare a dezvoltării forțelor de producție, a diviziunii muncii, în sînul orînduirii comunei primitive ia naștere proprietatea privată asupra uneltelor de producție, care devine forma dominantă de proprietate în modul de producție sclavagist. Proprietatea privată este inerentă tuturor formațiilor social-economice bazate pe exploatare, dar formele ei se schimbă pe măsura dezvoltării forțelor de producție. În *orînduirea sclavagistă*, baza relațiilor de producție o formează proprietatea proprietarului de sclavi nu numai asupra mijloacelor de producție, ci și asupra lucrătorului — sclavul —, pe care proprietarul de sclavi putea să-l vîndă, să-l cumpere, să-l omoare. În *feudalism*, baza relațiilor de producție o formează proprietatea feudalului asupra mijloacelor de producție, în primul rînd asupra pămîntului, și proprietatea incompletă asupra lucrătorilor — țăranii iobagi; alături de proprietatea feudală există proprietatea țăranului și a meșteșugarului asupra uneltelor de producție și asupra gospodăriei lor particulare.

În *capitalism*, baza relațiilor de producție o formează proprietatea privată a capitalistului asupra mijloacelor de producție. Nu mai există proprietate asupra lucrătorilor — muncitori salariați; aceștia sînt însă lipsiți de mijloace de producție și, pentru a-și asigura existența, sînt nevoiți

să-şi vîndă capitaliştilor forţa de muncă. Paralel cu aceasta există proprietatea privată a ţăranilor şi a meseriaşilor, bazată pe munca personală.

În urma revoluţiei socialiste şi a instaurării dictaturii proletariatului, proprietatea privată şi exploatarea omului de către om sînt desfiinţate. În socialism, baza relaţiilor de producţie o formează *proprietatea* socială, *socialistă* asupra mijloacelor de producţie şi asupra produselor muncii. O parte din producţia realizată în societatea socialistă este repartizată ulterior lucrătorilor după cantitatea şi calitatea muncii depuse de fiecare dintre ei şi devine *proprietate personală* a oamenilor muncii.

PROPRIETATEA PERSONALĂ ÎN U.R.S.S. — proprietatea cetăţenilor sovietici asupra obiectelor de uz casnic şi de consum. În socialism, proprietatea personală, care provine din munca oamenilor liberi de exploatare, este indisolubil legată de proprietatea socială, aceasta din urmă constituind baza ei. O dată cu creşterea proprietăţii sociale şi a avutului naţional, sporeşte şi cantitatea produselor destinate pentru satisfacerea nevoilor personale ale oamenilor muncii.

Statul sovietic se îngrijeşte de apărarea proprietăţii personale a cetăţenilor. „Dreptul de proprietate personală al cetăţenilor asupra veniturilor şi economiilor provenite din muncă, asupra casei de locuit şi a gospodăriei auxiliare de pe lîngă casă, asupra obiectelor casnice şi a celor trebuincioase traiului, asupra obiectelor de întrebuinţare şi confort personal cît şi dreptul de moştenire asupra proprietăţii personale a cetăţenilor sînt ocrotite de lege“ („Constituţia U.R.S.S.“, art. 10). La 4 iunie 1947 a fost emis un decret special al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. „Cu privire la întărirea apărării proprietăţii personale a cetăţenilor“.

PROPRIETATE SOCIALISTĂ — proprietate socială asupra mijloacelor de producţie şi asupra produselor muncii şi care, împreună cu sistemul economic socialist, formează baza economică a statului socialist. Proprietatea socialistă a fost statornicită în U.R.S.S. în urma Revoluţiei din Octombrie, care a dus la lichidarea sistemului economic capitalist, a proprietăţii private asupra uneltelor şi mijloacelor de producţie, la desfiinţarea exploatării omului de către om. În urma victoriei socialismului, proprietatea socialistă a devenit forma de proprietate absolut dominantă în U.R.S.S.

Proprietatea socialistă în U.R.S.S. şi în ţările de democraţie populară există sub două forme: sub forma proprietăţii de stat (bun al întregului popor) şi sub forma proprietăţii cooperatist-colhoznice (proprietatea colhozurilor şi proprietatea celorlalte uniuni cooperatiste). În U.R.S.S., proprietate de stat, adică bunul întregului popor, sînt: solul, subsolul, apele, pădurile, uzinele, fabricile, minele, transportul feroviar, pe apă şi aerian, băncile, mijloacele de telecomunicaţie, marile întreprinderi agricole organizate de stat (sovhozurile, staţiunile de maşini şi tractoare etc.), întreprinderile comerciale şi de colectare care aparţin statului, instituţiile social-culturale, precum şi întreprinderile comunale şi fondul principal de locuinţe din oraşe şi din centrele industriale. Proprietate cooperatistă-colhoznică sînt întreprinderile obşteşti din colhozuri şi din organizaţiile cooperatiste, împreună cu inventarul lor viu şi mort, producţia colhozurilor şi a organizaţiilor cooperatiste, precum şi clădirile lor obşteşti. Pămîntul deţinut de colhozuri este proprietate de stat (bunul întregului popor) şi este dat acestora în folosinţă gratuită şi pe termen nelimitat.

PROSPERITY (în limba engleză prosperitate) — denumire dată în economia politică burgheză perioadei de avînt a economiei capitaliste din S.U.A. după primul război mondial. Economiştii burghezi au trîmbiţat pe toate tonurile că prosperity ar fi do-

vada „stabilității" și a „progresului sănătos" al sistemului capitalist. Dar acest avînt nu a fost decît parțial și de scurtă durată. Groaznica criză economică din 1929—1933 a pus capăt prosperității și a arătat clar întreaga inconsistență a afirmațiilor făcute de apologeții capitalismului.

PROTECTORAT — formal înseamnă ocrotirea acordată de un stat puternic unui stat mai slab. În realitate, puterile imperialiste impun prin forță țărilor mai slabe protectoratul ca mijloc de subordonare și de cucerire a acestora din urmă. Protectoratul este adesea însoțit de ocuparea teritoriului statului asupra căruia este instituit. De multe ori protectoratul nu este decît o formă tranzitorie pentru cotropire completă și anexare. În acest fel a procedat, de pildă, Japonia la începutul secolului al XX-lea, stabilindu-și mai întîi protectoratul asupra Coreii, pentru a o anexa apoi complet.

PROTECȚIONISM — politică economică dusă de statul burghez pentru protejarea dezvoltării industriei naționale. Protecționism a existat și în epoca acumulării primitive a capitalului, dar sistemul protecționist a căpătat o largă dezvoltare în epoca capitalismului industrial și în special în imperialism. Protecționismul se înfăptuiește prin: 1) perceperea de taxe vamale ridicate la mărfurile importate; 2) interzicerea sau limitarea importului anumitor mărfuri; 3) stimularea exportului de mărfuri din producția națională prin garantarea prețurilor, prin acordarea de prime de export etc. Apărînd industria națională de concurența străină, politica protecționistă implica totodată și o intensificare a exploatării coloniilor pentru a se obține materii prime ieftine și a se lărgi piețele de desfacere. Pe o anumită treaptă de dezvoltare a capitalismului, țările capitaliste cele mai puternice trec de la protecționism la politica *liber-schimbismului*, căutînd să acapareze piețele străine prin metoda așa-numitului „comerț liber". În imperialism, și în special în perioada *crizei generale a capitalismului*, burghezia monopolistă trece — în urma ascuțirii luptei pentru piețe de desfacere și sfere de aplicare a capitalului — la politica de supraprotecționism, al cărei scop e, în primul rînd, întărirea poziției dominante a monopolurilor pe piețele externe și lupta pentru reîmpărțirea lumii. Marile state imperialiste practică pe scară largă protecționismul nu numai prin apărarea pieței interne de concurența străină, dar și prin măsuri speciale care frînează dezvoltarea industriei în alte țări.

PROTESTANTISM — denumirea dată confesiunilor creștine și organizațiilor religioase apărute în secolul al XVI-lea în țările Europei occidentale în urma *Reformei*. În perioada formării sale, protestantismul a fost expresia ideologică a luptei duse de burghezia în formare contra feudalismului și bastionului ei, biserica catolică. Principalele forme ale protestantismului sînt: *luteranismul*, *calvinismul și biserica anglicană*. În plus s-au mai format, pe baza protestantismului, unele secte creștine, ca, de pildă, baptiștii, mennoniții, quakerii etc. Protestantismul s-a răspîndit mai ales în țările Europei centrale și de nord (Anglia, Suedia, Norvegia, Danemarca, Olanda, Finlanda, Elveția, Germania) și în S.U.A. Ca orice religie, protestantismul este o armă ideologică a claselor exploatatoare.

PROTOCOLUL DE LA GENEVA — cu privire la interzicerea folosirii în război a gazelor asfixiante, toxice sau altele asemănătoare și a mijloacelor bacteriologice a fost semnat de 37 de state la 17 iunie 1925 la Geneva. U.R.S.S. a aderat la protocolul de la Geneva în 1927. Statele imperialiste cele mai agresive au încălcat în mod grosolan obligațiile care decurg din protocolul de la Geneva: fasciștii italieni au folosit gaze în războiul împotriva Abisiniei (1935 — 1936); imperialiștii japonezi au folosit arma bacteriologică în 1939 împo-

triva Republicii Populare Mongole şi a U.R.S.S. în regiunea fluviului Halhin-Gol şi în 1940—1942 împotriva Chinei.

PROVOCARE — instigare, aţîţarea adversarului să comită fapte care pot servi drept pretext pentru acţiuni împotriva lui şi pentru reprimarea lui. Un exemplu de provocare este incendierea Reichstagului de către hitlerişti în 1933. Ei au săvîrşit această crimă mîrşavă pentru a avea un pretext de a reprima în masă pe comunişti şi toate elementele democratice din Germania (vezi *Procesul de la Leipzig*).

PUBLICIST — persoană care publică scrieri în domeniul problemelor politice şi sociale cu caracter de actualitate.

PUCI — acţiune armată a unui grup de complotişti, nesusţinuţi de mase, avînd drept scop o lovitură de stat.

PUGACIOV Emelian Ivanovici (m. 1775) — conducător al uneia dintre cele mai mari răscoale ţărăneşti din Rusia împotriva jugului feudal-iobăgist; era cazac de pe Don din staniţa Zimoveiskaia. În septembrie 1773 Pugaciov a stat în fruntea răscoalei de pe rîul Iaik (Ural). El s-a dat drept ţarul Petru al III-lea, ucis în timpul loviturii de la curtea imperială din 1762. În manifestele sale, Pugaciov proclama desfiinţarea iobăgiei, a clăcii, a dijmei şi a birurilor, împărţea populaţiei pămînturi, ape, păduri etc. şi chema la răfuială cu nobilii, cu moşierii şi cu autorităţile de stat. Răscoala a cuprins Uralul, Başchiria, regiunea Volgăi inferioare şi mijlocii. Lui Pugaciov i s-au alăturat cazacii de pe Iaik, ţăranii iobagi şi muncitorii iobagi de la fabricile din Ural, precum şi popoarele asuprite din regiunea Volgăi şi a Uralului. Timp de şase luni Pugaciov a asediat cu principalele sale forţe Orenburgul, dar a fost înfrînt. În primăvara anului 1774 trupele lui Pugaciov au străbătut Uralul şi Başchiria. Completîndu-şi rîndurile cu oameni şi artilerie de la fabricile din Ural, el a ajuns în iulie 1774 la rîul Kama, în apropiere de Kazan. Înverşunata bătălie de la Kazan s-a terminat cu victoria trupelor ţariste. Însoţit de un mic detaşament, el a trecut pe malul drept al Volgăi, unde o răscoală ţărănească spontană cuprinsese întreaga regiune de la Nijni-Novgorod pînă la Ţarîţîn. Numeroasele trupe regulate trimise împotriva răsculaţilor i-au bătut, iar la sfîrşitul lunii august 1774 i-au zdrobit complet în apropiere de rîul Ciornîi Iar, la 100 km sud de Ţarîţîn. Pugaciov a fugit în stepa de dincolo de Volga, dar a fost predat de trădători autorităţilor ţariste şi a fost executat în ianuarie 1775 la Moscova.

Q

QUISLINGI — cozi de topor, trădători de patrie. Denumirea vine de la numele căpeteniei fasciştilor norvegieni Quisling, care în 1940, în timpul invaziei hitleriste în Norvegia, a contribuit, prin trădarea sa, la debarcarea trupelor germane şi la ocuparea ţării. Ocupanţii germani l-au numit pe Quisling, în 1942, şef al „guvernului"-marionetă norvegian. Cuvîntul „quislingi" a devenit porecla dată trădătorilor, unelte ale hitleriştilor sau ale militariştilor japonezi în acţiunea de asuprire şi jefuire a ţărilor din Europa şi din Asia ocupate de aceştia.

R

„RABOTNICESKO DELO" („Cauza muncitorească") — cotidian, organ al C.C. al Partidului Comunist Bulgar. Fondat în 1927. Din 1935 pînă în 1944 a apărut ilegal.

RADICALISM — 1) tendință, înclinație spre măsuri categorice; 2) radicalism burghez — curent politic reprezentînd interesele micii burghezii și care inițial a formulat în programul său revendicarea unor reforme democratice parțiale în cadrul orînduirii burgheze. În epoca imperialismului, radicalismul și-a dezvăluit definitiv inconsistența și ostilitatea față de transformările cu adevărat democratice.

RADICAL-SOCIALIȘTI (partid al radicalilor și al radical-socialiștilor) — cel mai vechi partid burghez din Franța, creat în 1901. Împreună cu celelalte partide burgheze, radical-socialiștii poartă răspunderea în fața poporului francez pentru politica care a dus la capitularea Franței în 1940. După cel de-al doilea război mondial, din partid s-au desprins radicalii de stînga (Pierre Cot și alții), care au pășit pe calea colaborării cu forțele democratice. Din cauza compoziției sociale neomogene a partidului, în sînul lui există diferite curente privind o serie de probleme deosebit de importante ale politicii franceze. Astfel unii militanți de seamă ai partidului (Herriot, Daladier) s-au pronunțat împotriva militarizării Germaniei occidentale, pentru relații de prietenie cu U.R.S.S.

RADIȘCEV Aleksandr Nikolaevici 1749—1802) — părintele gîndirii revoluționare din Rusia, filozof materialist, scriitor rus de seamă.

Și-a făcut studiile la Universitatea din Leipzig (1766—1771). Din 1772 a lucrat pe tărîm literar. Opera principală a lui Radișcev „Călătorie de la Petersburg la Moscova" a fost editată anonim în 1790. În această carte este demascată fățiș, pentru prima oară în literatura rusă, orînduirea iobăgistă din Rusia țaristă. Zugrăvind viața grea și lipsa de drepturi a țăranilor iobagi, samavolnicia moșierilor, asuprirea politică care domneau în Rusia, Radișcev ajunge la profunde generalizări politice. Cauza principală a nedreptății sociale el o vedea nu în diverși oameni, nu în încălcări ale legii, ci în însăși legea, în orînduirea iobăgistă, în autocrația țaristă. Demascînd asuprirea feudală, Radișcev apără egalitatea naturală a tuturor oamenilor, fără deosebire de stare socială.

Din ordinul Ekaterinei a II-a, Radiscev a fost arestat la 30 iunie 1790 și condamnat la moarte, pedeapsă care a fost comutată în deportare și 10 ani de detențiune în închisoarea Ilimsk (Siberia). În deportare el a scris opera filozofică „Despre om, despre moartea și nemurirea lui", îndreptată împotriva idealismului și a misticismului.

După moartea Ekaterinei, Radișcev s-a întors din exil și a locuit, sub supravegherea poliției, în satul Nemțovo din gubernia Kaluga. În 1801, prietenii au reușit să obțină aducerea lui la Petersburg și chiar atragerea lui la lucrările comisiei pentru întocmirea unui cod de legi. Radișcev a propus un proiect de reorganizare a

statului pe principiile libertății și egalității întregii populații în fața legilor. A fost amenințat cu o nouă deportare în Siberia. Convingîndu-se de imposibilitatea înfăptuirii unor transformări politice în condițiile regimului existent, sub amenințarea unor noi persecuții, el s-a sinucis.

Creația lui Radiscev a exercitat influență asupra decembriștilor, a lui Puşkin și a generațiilor următoare de revoluționari. Principalele sale opere sînt: „Călătorie de la Petersburg la Moscova", „Scrisoare către un prieten din Tobolsk", „Viața lui Feodor Vasilievici Uşakov", „Despre om, despre moartea și nemurirea lui", oda „Libertate" și altele.

RASĂ — grup de oameni uniți prin comunitatea originii și a diferitelor particularități ereditare: structura corpului, culoarea ochilor, a pielii etc. Rasele cele mai mari sînt: rasa negroidă, rasa mongoloidă și rasa europeidă. Trăsăturile distinctive ale rasei negroide sînt pielea neagră și părul creț; ale rasei mongoloide (chinezi, japonezi, mongoli, buriați etc.) — pielea bătînd în galben și părul negru lins; ale rasei europeide — pielea de culoare deschisă.

Apariția și dezvoltarea raselor au fost influențate de condițiile naturale în care au trăit oamenii în epoca primitivă și de faptul că oamenii au trăit în grupuri răzlețe, care la început nu aveau legături între ele.

Știința a dovedit unitatea biologică a întregii omeniri și importanța secundară a deosebirilor rasiale în dezvoltarea ei. Deosebirile rasiale nu au nici o importanță pentru viața socială a oamenilor, ele se șterg tot mai mult în cursul dezvoltării societății, în procesul de lichidare a izolării și răzlețirii grupurilor de oameni care trăiesc în condiții geografice diferite. Pe treptele superioare ale dezvoltării societății, în locul izolării inițiale a oamenilor s-au stabilit legături între ei și a început un proces de influențare reciprocă, de amestecare a raselor. Teoria reacționară a rasiștilor contemporani a existenței unor pretinse rase „pure" a fost născocită în scopul de a justifica politica imperialistă de cotropire a țărilor slabe, de înrobire a altor popoare.

Nu trebuie să se confunde rasa cu *națiunea*, care este un fenomen social, un rezultat al dezvoltării istorice îndelungate a omenirii.

RASISM — „teorie" antiștiințifică, reacționară, potrivit căreia ar exista o inegalitate fizică și intelectuală a *raselor* de oameni, determinată de natură. Rasiștii afirmă că diferitele rase nu sînt egale între ele, că reprezentanții lor n-ar fi la fel de înzestrați; în realitate, deosebirile rasiale nu reprezintă decît trăsături fizice exterioare, care nu au importanță pentru dezvoltarea aptitudinilor, pentru desfășurarea activității sociale și culturale. Aplicînd în practică teoriile rasiste, cercurile reacționare din țările capitaliste duc o politică de discriminare rasială, limitînd în drepturi și persecutînd minoritățile naționale, de pildă pe negrii și pe indienii din S.U.A., populația băștinașă și pe cei originari din India în Uniunea Sud-Africană.

Concluziile științei adevărate (etnografia, antropologia, istoria) și exemplul viu al Statului sovietic multinațional demască scornirile rasiste canibalice. Experiența construirii socialismului în U.R.S.S. a arătat că popoarele ne-europene eliberate și antrenate pe făgașul dezvoltării sovietice sînt în stare să-și însușească și să dezvolte o civilizație înaintată tot așa ca și popoarele europene. În Uniunea Sovietică a fost înfăptuită egalitatea deplină a tuturor raselor și națiunilor și, conform Constituției U.R.S.S. (art. 123), orice propovăduire a exclusivismului sau a urii și disprețului de rasă sau naționalitate se pedepsesc prin lege.

Forțele progresiste din lume duc o luptă neîmpăcată împotriva uneltirilor rasiștilor.

RATIFICARE — confirmarea unui tratat internațional de către puterea supremă a unui stat; în Uniunea Sovietică de către Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. După această

confirmare, statele fac un schimb de documente speciale, denumite instrumente de ratificare. Din acest moment tratatele intră în vigoare (în afară de cazul cînd în textul tratatului se menționează în mod special că el intră în vigoare din momentul semnării).

RAȚIONALIZARE A PRODUCȚIEI — perfecționare a tehnicii și a organizării muncii. În statele socialiste mișcarea pentru raționalizarea producției a căpătat un caracter de masă; în aceasta se manifestă creșterea inițiativei creatoare a maselor, noua atitutine față de muncă.

În U.R.S.S., din 1950 pînă în 1956, în industrie, în transporturi și în construcții au fost introduse 6.613.000 de invenții și propuneri de raționalizare. Introducerea în producție a propunerilor de raționalizare și a invențiilor ridică cu mult productivitatea muncii și permite să se realizeze uriașe economii de combustibil, materii prime și energie electrică.

RĂZIN Stepan Timofeevici (m. 1671) — conducătorul uneia dintre cele mai mari răscoale țărănești din Rusia.

Primele manifestări ale țăranilor fugiți pe Don din cauza asupririi feudale și ale sărăcimii cazace, formate în urma diferențierii căzăcimii, au început în deceniul al 7-lea al secolului al XVII-lea. În primăvara anului 1670, cazacul Razin de pe Don, după ce a strîns forțe considerabile din rîndurile țăranilor fugari și ale căzăcimii sărace, a pornit cu detașamentul său de pe Don spre Volga. În aprilie, detașamentul a înconjurat Țarițînul (astăzi Stalingrad) și, cu ajutorul sărăcimii din oraș, a ocupat orașul și a pus mîna pe mari rezerve de arme. După ce a repurtat victoria, Razin s-a hotărît să înceapă o campanie în adîncul Rusiei, dar pentru aceasta trebuia în primul rînd să pună stăpînire pe regiunea cursului inferior al Volgăi. La 23 iunie, răsculații au ocupat Astrahanul și au instaurat puterea căzăcească. Vestea despre glorioasele campanii ale atamanului s-a răspîndit mult dincolo de hotarele așezărilor căzăcești, și Razin a devenit conducătorul unei răscoale populare spontane, care a cuprins imense teritorii pe ambele maluri ale Volgăi. Razin era urmat de cazaci, de țărani, de streliți și de șerbi, precum și de popoare asuprite — tătari, ciuvași, mordvini etc. În chemările larg răspîndite în rîndurile populației de către trimișii atamanului, Razin făcea apel la „întreaga gloată" să se ridice „pentru marele țar", împotriva trădătorilor — boierii, moșierii, voevozii și funcționarii țariști —, împotriva rînduielilor feudale. Cu ajutorul populației orășenești, trupele lui Razin au ocupat Saratovul și Samara (astăzi Kuibîșev) și s-au apropiat de Simbirsk (astăzi Ulianovsk). Extinderea rapidă a răscoalei a silit guvernul țarist să mobilizeze forțe uriașe pentru a o înăbuși. În octombrie 1670 trupele răsculaților au fost zdrobite lîngă Simbirsk și Razin cu un mic detașament a fugit pe Don. Căzăcimea bogată l-a trădat și în iunie 1671 Razin a fost executat (tăiat în patru bucăți) la Moscova.

RAZNOCINȚI — intelectualitate care s-a format în Rusia spre mijlocul secolului al XIX-lea nu din rîndurile nobilimii, ci ale funcționărimii, ale micii burghezii, ale negustorimii și ale țărănimii și ai cărei reprezentanți au jucat un rol important în mișcarea revoluționară din Rusia, în dezvoltarea științei, literaturii și artei ruse, în care ei au introdus spiritul democratismului militant. Din rîndurile raznocinților, care erau strîns legați de popor, s-a ridicat o întreagă pleiadă de democrați-revoluționari remarcabili, de patrioți înflăcărați, în frunte cu *Cernîșevski* și *Dobroliubov*. Reflectînd interesele maselor populare, și în primul rînd ale țărănimii, raznocinții erau adversari ai absolutismului, se declarau pentru o revoluție țărănească, pentru înfăptuirea unor transformări democratice fundamentale în țară.

V. I. Lenin a numit „raznocintă sau burghezo-democratică" o întreagă perioadă din mișcarea revoluționară din

Rusia (aproximativ din 1861 pînă în 1895).

RĂSCOALA BOXERILOR — vezi *Răscoala Ihetuanilor.*

RĂSCOALA IHETUANILOR — răscoală populară antiimperialistă care a avut loc în China în 1899—1901. Denumirea provine de la faptul că în răscoală au jucat un rol important societăţile secrete I-he-ţiuan („Pumnul în numele dreptăţii şi al bunei înţelegeri") şi Da-ţiuan („Marele pumn"). Imperialiştii au dat participanţilor la răscoală denumirea de „boxeri", de unde şi numele greşit de „răscoala boxerilor".

Răscoala, care începuse în mai multe provincii încă din 1899, a luat o mare amploare în 1900 în Şandun şi Ciili. Detaşamente armate ale răsculaţilor au ocupat în iunie Tienţin şi au intrat în capitala Chinei — Pekin. Încercînd să se salveze de mînia maselor populare, guvernul împărătesei Ţîsi a sprijinit de formă pe răsculaţi. Pentru a înăbuşi răscoala populară şi a aservi şi mai mult ţara, S.U.A., Anglia, Germania, Japonia, Franţa, Italia, Austro-Ungaria şi Rusia ţaristă au început o intervenţie armată. La 17 iunie 1900, trupele intervenţioniştilor au ocupat forturile Dagu (în apropiere de Tienţin). După căderea forturilor, guvernul, deşi declarase război statelor inperialiste, a frînat prin toate mijloacele activitatea maselor, susţinînd de fapt pe străini.

La 15 august, forţele unite ale puterilor imperialiste au intrat în Pekin. Guvernul, care fugise din Pekin, a capitulat în faţa străinilor şi, împreună cu aceştia, a trecut la înăbuşirea răscoalei, iar la 7 septembrie 1901 a semnat aşa-numitul „protocol cu privire la boxeri". China a fost obligată să accepte plata unei uriaşe contribuţii — circa 1,5 miliarde de ruble. Drept garanţie pentru plata acestei sume au fost predate puterilor imperialiste principalele surse de venituri ale guvernului chinez: impozitul pe sare, taxele vamale etc. La Pekin a fost creat un cartier special al ambasadelor străine, denumit settlement. Puterile străine au căpătat dreptul de a ocupa 12 oraşe de importanţă economică şi politică. „Protocolul boxerilor" a consfinţit, din punct de vedere juridic, transformarea Chinei într-o semicolonie a ţărilor imperialiste.

RĂSCOALA TAIPINILOR *din 1851—1864* — puternică răscoală a ţărănimii chineze îndreptată împotriva feudalismului şi a dinastiei Ţin (manciuriene), care domnea în China din secolul al XVII-lea. Înfrîngerea dinastiei manciuriene în războiul anglo-chinez din 1839—1842 şi primul tratat inegal cu Anglia care a urmat apoi au marcat începutul transformării Chinei într-o semicolonie a puterilor capitaliste (în primul rînd a Anglici, Franţei şi S.U.A.). Intensificarea asupririi feudale provocată de aceasta, ruinarea industriei meşteşugăreşti şi creşterea simţitoare a impozitelor au dus la un război ţărănesc. Răscoala s-a desfăşurat sub lozincile luptei pentru o împărţire egalitară a pămîntului, pentru egalitate generală, frăţie şi pentru construirea aşa-numitului „stat ceresc al marii prosperităţi" — Taipin Tean go (de aici denumirea răscoalei). Aceste lozinci au avut un puternic ecou în rîndurile maselor oropsite ale ţărănimii şi meşteşugarilor.

Numeroase trupe ale taipinilor, înfrîngînd rezistenţa armatelor cîrmuirii şi a trupelor feudalilor locali, au ajuns, la sfîrşitul anului 1852, la fluviul Ianţî, iar în martie 1853 au ocupat Nanchinul, proclamîndu-l capitală a statului lor. Statul Taipin, în fruntea căruia se află Hun Siu-ţiuan, cuprindea provinciile Ţeansi, Hubei, Hunan şi partea de sud a provinciei Anhuei.

Taipinii au distrus vechiul aparat de stat şi şi-au creat o monarhie ţărănească a lor, în frunte cu vanii-prinţi. Conducătorul de fapt al guvernului şi al armatei era Ian Siu-ţin, înainte ţăran fără pămînt.

Conform legii cu privire la pămînt, avutul şi pămînturile moşierilor au fost confiscate şi împărţite între ţărani.

Taipinii au declarat femeile egale în drepturi cu bărbații, au introdus judecata publică.

Dar în regiunile ocupate de ei taipinii n-au creat baze de sprijin trainice. Conducerea taipinilor a comis o serie întreagă de greșeli politice și militare. Ian Siu-țin a fost omorît (în 1856), alți conducători ai răscoalei (Li Siu-cen și Și Da-kai) împreună cu detașamentele lor au plecat din statul taipinilor. Toate acestea au făcut ca taipinii să nu poată ține piept ofensivei forțelor unite ale armatei contrarevoluționare a guvernului Țin și ale colonialiștilor anglo-francezi, care, după ce și-au consolidat pozițiile în țară, au trecut de la politica de expectativă și de cochetare cu taipinii (1851—1858) la intervenția armată fățișă împotriva lor. Întreaga cale a interven ționiștilor în China a fost marcată de valuri de sînge și de distrugeri imense.

Rezistența eroică a detașamentelor revoluționare ale lui Li Siu-cen și Și Da-kai, care s-au alăturat din nou într-un moment greu armatei taipinilor, n-au mai putut să schimbe mersul evenimentelor. În 1864 răscoala taipinilor a fost reprimată cu cruzime de alianța militară a dinastiei manciuriene și a capitaliștilor străini.

RĂZBOAIE ȚĂRĂNEȘTI — mari răscoale țărănești în secolele XIV-XVIII în Europa apuseană și Rusia, provocate de intensificarea jugului feudal.

În Franța, cea mai mare răscoală a avut loc în 1358. Ea a căpătat denumirea de jacquerie, după numele dat de feudalii francezi — în bătaie de joc — țăranilor („Jacques prostănacul"). Masele țărănești, ruinate de războiul de 100 de ani (1337—1453), ce se ducea pe atunci între Franța și Anglia, și de creșterea a tot felul de servituți și biruri, s-au ridicat la luptă. Centrul răscoalei a fost provincia Beauvais, la nord de Paris. În fruntea răscoalei era fostul soldat Guillaume Cale. Feudalii francezi s-au unit cu feudalii englezi care se găseau pe teritoriul Franței și, uitînd de dușmănia lor, au înăbușit fără milă răscoala țăranilor.

În Anglia, răscoala țărănească s-a produs în 1381, sub conducerea dulgherului Wat Tyler. Pretextul răscoalei a fost introducerea capitației, dar cauza principală a fost intensificarea asupririi și exploatării feudale. Țăranii răsculați au format două armate (în comitatele Kent și Essex) și au pornit asupra Londrei, pe care au cucerit-o. Ei au cerut regelui desființarea iobăgiei, a clăcii și a prestațiilor în natură. Sărăcimea din Kent a mai cerut, în plus, confiscarea pămînturilor bisericești și împărțirea lor, precum și desființarea tuturor privilegiilor de castă și abrogarea asprelor legi împotriva oamenilor muncii. Regele a făcut concesii și a promis satisfacerea parțială a revendicărilor. O mare parte din țărani, dînd crezare promisiunilor regelui, s-au înapoiat la casele lor; după aceea, regele s-a răfuit crunt cu răsculații; Wat Tyler a fost ucis.

În Germania, marele război țărănesc a avut loc în 1525. Larga mișcare socială împotriva feudalismului, legată ideologic de reforma bisericii (vezi *Reforma*), a fost imboldul pentru răscoalele țărănești care s-au extins în 1525 în întreaga Germanie de răsărit și de sud-vest. În sudul Germaniei, în Suabia, mișcarea a fost îndreptată împotriva iobăgiei și a clăcii; răsculații au pus stăpînire pe pămînturile moșierilor și ale bisericii, pe castele și mănăstiri, izgonind pe prinți și înaltul cler. În nord, în regiunea Franconiei, unde influența elementelor burgheze orășenești era puternică, revendicările țărănești au fost mai puțin categorice decît în Suabia; în schimb a fost formulată cererea de unificare politică a Germaniei. Mișcarea a luat o mare amploare în Turingia și Saxonia, unde, din martie 1525, a fost condusă de Thomas Münzer. El a luptat împotriva „tiranilor" — a prinților germani —, chemînd pe țărani, țesători, mineri și sărăcimea de la orașe să lupte împotriva feudalismului și a bisericii cato-

lice. În mai 1525, trupele lui Münzer au fost înfrînte lîngă Frankenhausen. Clasele dominante din Germania au înecat în sînge războiul țărănesc.

Răscoale țărănești au avut loc și în Italia în regiunea Parma, în 1303—1307, sub conducerea lui Dolcino, precum și în alte țări. Toate au fost înfrînte. Țărănimea, răzlețită din cauza caracterului gospodăriei sale și prost organizată, nu a putut ține piept trupelor bine înarmate ale nobililor.

Despre războaiele țărănești din Rusia, vezi *Bolotnikov*, *Razin*, *Pugaciov*.

RĂZBOI — lupta armată dintre state sau clase pentru realizarea scopurilor lor economice și politice, continuarea politicii prin mijloace violente.

Războiul este un fenomen social istoric, care a apărut pe o anumită treaptă a dezvoltării societății omenești și este legat de condiții vremelnice, tranzitorii ale vieții sociale. O dată cu apariția proprietății private, a claselor și a statului s-a ivit și necesitatea unor detașamente speciale de oameni înarmați, adică a armatelor. Războiul a devenit un mijloc de întărire a dominației claselor exploatatoare, de cotropire de către acestea a pămînturilor străine și de înrobire a popoarelor mai slabe.

Pe baza studierii și generalizării istoriei războaielor, în special a războaielor epocii imperialismului, V. I. Lenin a făcut o clasificare științifică a războaielor. Teoria marxist-leninistă pornește de la teza că există două feluri de războaie: războaie drepte, necotropitoare, de eliberare, și războaie nedrepte, de cotropire. Scopul războaielor drepte este apărarea împotriva agresiunii externe, eliberarea popoarelor din robia capitalistă, eliberarea coloniilor și a țărilor dependente de sub jugul imperialist. Războaiele nedrepte sînt purtate în scopul cotropirii și înrobirii unor țări străine, a unor popoare străine.

Principala sursă a războaielor în epoca actuală o constituie sistemul capitalist al economiei cu contradicțiile interne ce-i sînt inerente. Aceste contradicții se accentuează îndeosebi în epoca imperialismului, cînd se ascute extraordinar lupta dintre statele imperialiste pentru piețe de desfacere și pentru surse de materii prime, pentru sfere de aplicare a capitalurilor, pentru dominația mondială.

Premisele izbucnirii războaielor dispar o dată cu pieirea capitalismului și victoria socialismului. Aceasta nu înseamnă însă că atîta timp cît n-a învins socialismul în toate țările, nu există posibilitatea de a preîntîmpina un nou război mondial. După cel de-al doilea război mondial s-au dezvoltat forțe sociale și politice care dispun de puternice mijloace de a împiedica dezlănțuirea unui nou război de către imperialiști. Aceste forțe sînt: lagărul socialist, mișcarea muncitorească din țările capitaliste, mișcarea partizanilor păcii, precum și o serie de state care militează împotriva războiului. Politica de pace a U.R.S.S. și a celorlalte țări socialiste, care decurge din înseși bazele orînduirii sociale socialiste, pornește de la posibilitatea coexistenței îndelungate și a întrecerii pașnice între sistemul socialist și sistemul capitalist.

RĂZBOI DE PARTIZANI — luptă dusă de detașamente armate în spatele frontului armatei dușmane. În general, războiul de partizani e dus de masele populare de pe teritoriile ocupate împotriva cotropitorilor străini. Caracteristica și avantajele tacticii detașamentelor de partizani constau în varietatea formelor de luptă.

Multe țări cunosc războiul de partizani ca formă a războiului popular. Un asemenea război a fost dus, de pildă, în Spania în timpul invaziei napoleoniene (1808—1813). Un strălucit exemplu de război de partizani e lupta purtată în 1859 de *Garibaldi* (Italia) în spatele frontului cotropitorilor austrieci. În Franța, războiul de partizani a luat o mare extindere în timpul războiului franco-german din 1870-1871.

Popoarele Uniunii Sovietice au o vastă experiență în organizarea și du-

cerea războiului de partizani. Un glorios exemplu de război de partizani l-a dat poporul rus în *Războiul pentru apărarea patriei din 1812* împotriva lui Napoleon. Partizanii se recrutau mai ales din rîndul țăranilor iobagi. Ei creau detașamente armate, atacau convoaiele militare franceze, ucideau soldați și ofițeri. În acest război s-au evidențiat mulți eroi populari, ca soția de staroste Vasilisa Kojina, Ermolai Cetvertakov ș.a. Marele comandant de oști rus M. I. Kutuzov a atribuit o mare importanță războiului de partizani și a sprijinit crearea detașamentelor de partizani. Unul dintre aceste detașamente a fost comandat de Denis Davîdov, vestit erou al Războiului pentru apărarea patriei.

În timpul *războiului civil*, cînd popoarele Rusiei, scuturînd jugul moșierilor și capitaliștilor, luptau pentru libertatea și independența lor, războiul de partizani a luat o extindere deosebit de mare. El a fost dus în Ucraina, în Bielorusia, în Siberia, în Orientul îndepărtat, în Ural, în regiunea Volgăi, în Asia centrală și în Transcaucazia. Războiul de partizani a scos la iveală eroi ca *Șciors*, *Kotovski* ș.a., care au devenit apoi glorioși comandanți ai Armatei Roșii.

În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, dus de poporul sovietic împotriva cotropitorilor hitleriști (1941—1945), mișcarea de partizani a cuprins pe teritoriul ocupat cele mai largi pături ale populației — muncitori, colhoznici, intelectuali, căpătînd caracterul unei mișcări a întregului popor. Războiul de partizani s-a desfășurat sub conducerea directă a organizațiilor ilegale de partid create pe teritoriul vremelnic ocupat de dușmani. De mare însemnătate pentru desfășurarea războiului de partizani a fost permanenta coordonare a acțiunilor între detașamentele de partizani și unitățile regulate ale Armatei Sovietice. Partizanii furnizau comandamentului Armatei Sovietice informații prețioase despre dușman, aduceau pagube dușmanului, nimicind oameni și distrugînd armament. Partizanii sovietici au fost un exemplu de curaj și eroism. Vor rămîne nemuritoare faptele de eroism ale partizanilor — Eroi ai Uniunii Sovietice — Zoia Kosmodemianskaia, Liza Ceaikina, membrii „Tinerei gărzi" ș.a.

În desfășurarea Marelui Război pentru Apărarea Patriei au luat naștere noi forme ale războiului de partizani. Partizanii au eliberat regiuni întregi, în care au restabilit Puterea sovietică. Pe teritoriile ocupate acționau marile unități de partizani ale lui Kovpak, Fedorov, Linkov ș.a., care pătrundeau adînc în spatele frontului inamic, distrugînd comunicațiile dușmanului, dezorganizînd munca statelor-majore, distrăgînd de pe front trupe și nimicind zeci de mii de soldați și ofițeri hitleriști. Mii de partizani au fost decorați cu ordine și medalii ale U.R.S.S. și multora dintre ei li s-a decernat titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem din 2 februarie 1943 a fost instituită medalia „Partizan în Războiul pentru Apărarea Patriei".

În timpul celui de-al doilea război mondial a existat o vastă mișcare de partizani în țările europene ocupate de armata fascistă germană, precum și în țările Asiei ocupate de trupele Japoniei imperialiste. Conduse de partidele comuniste, popoarele Iugoslaviei, Franței, Italiei, Poloniei, Cehoslovaciei, Chinei, Coreii, Filipinelor și ale altor țări au dus războaie de partizani, contribuind astfel la înfrîngerea agresorilor fasciști. După terminarea celui de-al doilea război mondial au continuat să fie duse războaie de partizani în țările care luptau împotriva imperialiștilor, pentru libertate și independență. Popoarele Chinei, Greciei, Vietnamului, Coreii au dat pilde strălucite de asemenea războaie.

„RĂZBOI RECE" — termen intrat în uz pentru desemnarea situației internaționale încordate create după cel de-al doilea război mondial ca urmare a politicii „de pe poziții de forță" duse

de cercurile imperialiste agresive față de Uniunea Sovietică și de țările de democrație populară.

„RĂZBOI TOTAL" — una dintre teoriile imperialiste ale războiului agresiv care nu admite normele dreptului internațional și normele războiului, permițînd să se folosească toate mijloacele de distrugere nu numai împotriva forțelor armate, ci și împotriva întregii populații a țării inamice. „Războiul total" urmărește nimicirea unor popoare întregi. Un asemenea război a dus Germania hitleristă în perioada celui de-al doilea război mondial. Teoria „războiului total" a fost pentru prima oară expusă pe larg în 1935 de generalul german E. Ludendorf.

RĂZBOIUL AMERICANO-SPANIOL DIN 1898 — primul război imperialist pentru reîmpărțirea lumii.

Imperialiștii americani căutau să acapareze coloniile spaniole din America centrală — Cuba și Portorico —, situate pe căile de acces ale Canalului Panama, pe vremea aceea în construcție, precum și insulele Filipine, care aparțineau și ele Spaniei.

Pregătindu-se pentru războiul cu Spania, S.U.A. au folosit în scopurile lor mișcarea de eliberare națională din coloniile spaniole; pretextul războiului l-a constituit reprimarea sîngeroasă de către autoritățile spaniole a răscoalei care izbucnise în 1895 în Cuba. În aprilie 1898, guvernul american a dat Spaniei un ultimatum, cerîndu-i să-și evacueze trupele din Cuba. Ca răspuns, guvernul spaniol a rupt relațiile diplomatice cu S.U.A., iar la 25 aprilie 1898 a început războiul.

Datorită covîrșitoarei lor superiorități militare și tehnice, forțele armate ale S.U.A. au zdrobit repede armata și flota Spaniei, ambele extrem de înapoiate. Totodată, în august 1898, răsculații filipinezi curățaseră de spanioli aproape întregul teritoriu al Filipinelor. Față de această situație, Spania a fost nevoită să încheie cu S.U.A. la 10 decembrie 1898 tratatul de pace de la Paris, potrivit căruia pierdea principalele sale colonii. Prin tratatul de pace de la Paris, Statele Unite au dobîndit Filipinele, insula Portorico și alte cîteva insule din Indiile apusene care aparțineau Spaniei, precum și insula Guam din grupul insulelor Mariane din Oceanul Pacific. Cuba a fost declarată independentă, dar în fapt a fost transformată într-o semicolonie a S.U.A.

După ce au încheiat pace cu Spania, S.U.A. au pornit la începutul lunii februarie 1899 la război împotriva poporului filipinez, dar n-au reușit să supună Filipinele decît după o luptă îndîrjită, care a durat ani de zile.

RĂZBOIUL ANGLO-BUR DIN 1899-1902 — război de cotropire dus de imperialiștii englezi împotriva republicilor bure și care s-a terminat prin anexarea cu forța a acestor republici la imperiul britanic.

Burii, urmași ai coloniștilor olandezi, au întemeiat, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, în sudul Africii, două republici — Transvaal și Orange. Imperialiștii englezi, care la sfîrșitul secolului al XIX-lea și-au pus în gînd să creeze un lanț neîntrerupt de colonii engleze în Africa, mergînd de la Cap (Capetown), extremitatea sudică, pînă la Cairo, la nord, și să pună mîna pe bogatele zăcăminte de diamante și aur, urzeau planuri de cotropire a acestor republici. Deosebit de interesați în această acțiune erau un grup de mari capitaliști englezi, în frunte cu ministrul coloniilor, J. Chamberlain, și cu prim-ministrul coloniei engleze Cap, milionarul Rhodes.

Anglia a provocat conflictul cu burii, cerînd ca ei să acorde toate drepturile politice „vitlanderilor" (străini, în cea mai mare parte englezi), care locuiau în republicile bure. Dorind să zădărnicească tratativele și să provoace războiul, englezii nu făceau nici un fel de concesii burilor și formulau mereu noi pretenții provocatoare. Întrucît englezii concentrau mari forțe armate la frontierele republicilor bure, pregătindu-se fățiș pentru agresiune, la 9

octombrie 1899 președintele Transvaalului, Kruger, a cerut Angliei să înceteze trimiterea de trupe și a propus ca ambele părți să-și retragă armatele de la granițâ.La 11 octombrie 1899, Anglia a respins și această propunere a burilor, silindu-i astfel în scopul autoapărării, să înceapă operațiile militare. În prima perioadă a războiului, burii au cauzat englezilor o serie de înfrîngeri serioase. Numai după ce au trimis în Africa mari forțe (peste 200.000 de soldați), englezii au ocupat, în 1900, capitalele republicilor bure — Blumfontein și Pretoria. Burii au continuat să-și apere în mod eroic independența, trecînd la metodele războiului de partizani. Imperialiștii englezi au început să incendieze locuințele burilor și să închidă soțiile și copiii lor în lagăre de concentrare, unde aceștia mureau din cauza bolilor și a foametei. Numai prin aceste metode au silit colonizatorii englezi pe conducătorii burilor să înceteze lupta împotriva Angliei.

Conform tratatului de pace semnat la 31 mai 1902, republicile bure au fost anexate la imperiul britanic. Ca urmare a acestui război, imperialiștii englezi au pus stăpînire pe aproape întreaga Africă de sud, acaparînd marile zăcăminte de aur și diamante.

RĂZBOIUL CHINO-JAPONEZ DIN 1937—1945 — a fost dezlănțuit de Japonia imperialistă în scopul transformării Chinei într-o colonie a sa și al folosirii teritoriului chinez pentru o viitoare agresiune împotriva U.R.S.S. și a țărilor din Asia de sud-est.

În 1931, Japonia a invadat Manciuria și apoi a început să supună regiunile din nord ale țării, pregătindu-se în vederea unui mare război pentru cucerirea întregii Chine. Cu toată mișcarea antijaponeză crescîndă a maselor populare, guvernul gomindanist a respins cu încăpățînare propunerile partidului comunist cu privire la crearea unui front național de luptă împotriva agresiunii japoneze și a continuat războiul început de el încă în 1927 împotriva regiunilor democratice eliberate.

La 7 iulie 1937, provocînd un incident în gara Lugoțiao (în apropiere de Pechin), Japonia a început războiul împotriva Chinei. Tactica trădătoare a gomindanului a ajutat trupele japoneze să ocupe în iulie Teanțzinul și Pechinul) și să intre după aceea în Șanhai. Numai după aceasta și numai sub presiunea maselor celor mai largi ale poporului chinez, guvernul gomindanist a fost silit, la 24 septembrie, să facă o declarație cu privire la stabilirea colaborării cu partidul comunist.

În scopul întăririi frontului național antijaponez, comuniștii au transformat armata lor în Armata a 8-a populară-revoluționară și au subordonat-o unui consiliu militar național unic. Baza revoluționară creată încă din 1935 în provinciile Șensi-Gansu-Ninsea a fost transformată în Regiunea specială de graniță. Crearea Frontului unic a constituit baza rezistenței opuse cu succes de poporul chinez, sub conducerea partidului comunist.

În septembrie 1937, Armata a 8-a populară-revoluționară a pricinuit la Pinsinguan prima mare înfrîngere trupelor japoneze. La sfîrșitul anului 1937, în regiunea Șanhai-Nanchin a fost creată Noua armată a 4-a populară-revoluționară, care a început operații de luptă încununate de succes.

Organizînd un larg război de partizani în spatele japonezilor, comuniștii au blocat cea mai mare parte a forțelor armate ale inamicului și le-au pricinuit pierderi uriașe. După ce Japonia a ocupat, cu prețul unor pierderi uriașe, Nanchinul (decembrie 1937), Suicioul (mai 1938), Cantonul și Uhanul (octombrie 1938), înaintarea ei a fost oprită. Zdrobirea agresorilor japonezi de către trupele sovietice lîngă lacul Hasan (1938) și pe rîul Halhîn-Gol (1939) a dat o lovitură simțitoare Japoniei și a exercitat o mare influență asupra desfășurării războiului în China. În 1939—1945 Japonia a desfășurat operații militare active, dar fără succes, numai împotriva armatelor populare-revoluționare și a detașamentelor de partizani, încetînd aproape complet

ofensiva pe frontul armatelor gomindaniste.

În loc să folosească acalmia care survenise pe front în vederea pregătirii unei lovituri decisive împotriva cotropitorilor, *Cian Kai-şi* a accentuat orientarea antipopulară, reacţionară a guvernului său şi, începînd din 1939, a instituit blocada armată împotriva Regiunii speciale de graniţă, care era principala bază a rezistenţei împotriva Japoniei. Cu toate aceste acţiuni trădătoare ale gomindaniştilor, trupele conduse de comunişti au continuat cu succes lupta, jucînd un rol hotărîtor în rezistenţa opusă agresorului. În cursul războiului, ele au blocat $^2/_3$ din trupele japoneze şi au eliberat de sub ocupanţi un teritoriu cu o populaţie de aproximativ 100.000.000 de oameni.

Speriat de creşterea armatelor populare, de consolidarea regimului democratic în regiunile eliberate şi de dezvoltarea luptei de eliberare naţională sub conducerea partidului comunist, guvernul ciankaişist a încetat de fapt lupta împotriva Japoniei şi a organizat chiar trecerea trupelor sale de partea japonezilor în scopul intensificării acţiunilor acestora împotriva Armatei populare revoluţionare. După începerea războiului în Oceanul Pacific (7 decembrie 1941), gomindanul nu şi-a schimbat politica de complicitate cu duşmanul. Armamentul şi împrumuturile pe care Cian Kai-şi a început să le primească de la aliaţii săi americani erau folosite pentru îmbogăţirea personală a celor „*patru familii*", pentru pregătirea ofensivei împotriva democraţiei chineze şi au constituit un mijloc de penetraţie a imperialismului american în China. Folosind situaţia creată în ţară, armata japoneză a întreprins, în 1944, o ofensivă împotriva gomindaniştilor, a făcut joncţiunea sectorului de sud şi a sectorului de nord ale frontului său, a instituit de asemenea controlul asupra căii ferate Pechin-Canton. Zdrobirea Germaniei hitleriste în Europa a jucat un rol uriaş în înfrîngerea Japoniei. La 9 august 1945, U.R.S.S. a început operaţiile militare împotriva Japoniei. La 11 august Armata de eliberare naţională a Chinei a trecut la o ofensivă generală şi a eliberat aproape întreaga Chină de nord şi o parte din China centrală. Această ofensivă, ca şi lupta de mulţi ani a poporului chinez, a constituit o importantă contribuţie la opera de zdrobire a Japoniei imperialiste.

Terminarea celui de-al doilea război mondial nu a adus pacea poporului chinez. Guvernul ciankaişist a dezlănţuit războiul civil împotriva democraţiei chineze. În urma victoriilor repurtate de Armata de eliberare naţională sub conducerea comuniştilor, dominaţia burgheziei feudale-compradore şi a imperialismului străin a fost răsturnată. La 1 octombrie 1949 China a fost proclamată Republică populară.

RĂZBOIUL CIVIL DIN U.R.S.S. (1917—1920) — perioada luptei armate duse de clasa muncitoare şi ţărănimea muncitoare din Rusia Sovietică împotriva forţelor contrarevoluţionare interne şi intervenţioniştilor străini, care au atentat la cuceririle Revoluţiei din Octombrie. Războiul a fost dezlănţuit de clasele exploatatoare răsturnate — moşierii şi burghezia. Organizatorii forţelor contrarevoluţiei interne au fost partidele burgheze şi mic-burgheze — cadeţii, menşevicii, socialiştii revoluţionari etc. În regiunile naţionale neruse ale ţării acest rol l-au jucat şi naţionaliştii burghezi.

Prima acţiune armată a contrarevoluţiei a fost rebeliunea instigată de Kerenski şi generalul Krasnov printre trupele căzăceşti lîngă Petrograd la sfîrşitul lui octombrie (începutul lui noiembrie st. n.) 1917. Duşmanii Puterii sovietice au încercat să dea atacul concomitent la Petrograd şi la Moscova. La cartierul general al Armatei ruse, la Moghilev, a început un complot antisovietic. Toate aceste rebeliuni şi comploturi au fost lichidate de detaşamentele de muncitori ale Gărzii roşii, de sol-

dații și marinarii revoluționari. În noiembrie a pornit împotriva Puterii sovietice generalul Dutov, care se sprijinea pe cazacii bogați, pe naționaliștii bașchiri și cazahi. Bandele lui Dutov au ocupat orașul Orenburg și amenințau centrele industriale din regiunile Volga și Ural. În ianuarie 1918 Dutov a fost zdrobit de detașamente ale Gărzii roșii. Un alt mare focar al contrarevoluției era pe Don și în Kuban. În decembrie 1917, cazacii albi, în frunte cu Kaledin, au cucerit Rostovul pe Don, Taganrogul și înaintau spre Donbass. Pe Kaledin îl susțineau imperialiștii din S.U.A. și Anglia. Partidul comunist a mobilizat clasa muncitoare la luptă împotriva lui Kaledin, și în februarie 1918 cazacii albi au fost zdrobiți.

Din octombrie 1917 revoluția socialistă a început să pășească, după expresia lui V. I. Lenin, „în marș victorios, triumfal", zdrobind împotrivirea exploatatorilor. În cîteva luni Puterea sovietică s-a statornicit aproape în întreaga țară. Aceasta a fost o victorie măreață, însă, pentru a o consolida, Statul sovietic trebuia să iasă din războiul imperialist. La 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, Congresul al II-lea general al Sovietelor a adoptat Decretul asupra păcii. Guvernul sovietic a adresat tuturor țărilor beligerante propunerea de a înceta războiul și de a încheia o pace dreaptă, democratică. Guvernele *Antantei* n-au răspuns la această propunere. Guvernul sovietic a fost nevoit să înceapă la 20 noiembrie (3 decembrie) 1917 tratative separate cu Germania la Brest-Litovsk. Imperialiștii germani au pus condiții sîngeroase. Din vina conducătorului delegației sovietice, Trotki, tratativele au fost întrerupte și la 18 februarie 1918 trupele germane au trecut la ofensivă. La aceste lupte împotriva germanilor au luat parte pentru prima oară unități ale Armatei Roșii muncitorești-țărănești, care începuse să se organizeze pe baza decretului Consiliului Comisarilor Poporului din 15 (28) ianuarie 1918. În a doua jumătate a lui februarie Armata Roșie a opus o rezistență îndîrjită dușmanului lîngă Pskov, Narva și în Bielorusia. Guvernul german, temîndu-se să nu-și imobilizeze forțele pe frontul rusesc, a consimțit să reia tratativele. La 3 martie s-a încheiat pacea în condiții foarte grele pentru Rusia Sovietică. Încetînd operațiile militare împotriva R.S.F.S.R., trupele austro-germane, în înțelegere cu Rada centrală burghezo-naționalistă, au ocupat Ucraina, iar în înțelegere cu menșevicii gruzini au pătruns în Gruzia. Cotropitorii turci au intrat în Armenia și în Azerbaigean.

În primăvara anului 1918 imperialiștii Antantei au început o intervenție militară fățișă împotriva Rusiei Sovietice. Trupele Angliei, Franței, S.U.A., Japoniei și Italiei au invadat Nordul și Extremul Orient al Uniunii Sovietice. În mai, Antanta a organizat rebeliunea contrarevoluționară a corpului cehoslovac format din prizonieri de război. Rebeliunea a cuprins un imens teritoriu, de la Volga la Vladivostok, servind drept semnal pentru rebeliunile chiaburești-albgardiste din regiunile Volga și Siberia. În regiunile cotropite de dușman s-au format „guverne" contrarevoluționare, s-au înjghebat armate albgardiste. În vara 1918, principalul front al Republicii sovietice a devenit frontul de răsărit, unde se concentraseră mari forțe ale rebelilor cehoslovaci și ale albgardiștilor care cotropiseră regiunea Volgăi, Uralul, Siberia și se pregăteau să pornească o expediție împotriva Moscovei. Partidul și guvernul sovietic au trimis pe frontul din răsărit cele mai bune forțe ale lor.

Profitînd de situația grea a Țării sovietice, ocupanții germani au trecut dincolo de frontierele Ucrainei, au cotropit Rostovul și Taganrogul, au pătruns în Crimeea, generalul Krasnov a pornit ofensiva împotriva Țaritînului. Au ridicat capul și ele-

mentele contrarevoluționare din centrul țării. În iulie la Moscova au dezlănțuit o rebeliune socialiștii revoluționari de stînga. Au izbucnit rebeliuni ale socialiștilor revoluționari la Iaroslavl și pe frontul de răsărit. Clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, a zdrobit necruțător rebeliunile și comploturile dușmanilor.

Tăiată printr-un cerc de fronturi de cele mai importante regiuni de materii prime și alimentare, Rusia Sovietică a trecut prin greutăți nemaipomenite. Țara a fost proclamată tabără militară, partidul a lansat apelul: „Totul pentru front!". La 30 noiembrie s-a înființat Consiliul muncitoresc-țărănesc al apărării, în frunte cu V. I. Lenin. În a doua jumătate a anului 1918, Armata Roșie a repurtat o serie de mari victorii pe Frontul de răsărit, eliberînd regiunea Volgăi și împingînd pe dușman în spre Ural. Pe frontul de sud au fost înfrînte trupele generalului Krasnov.

După înfrîngerea Germaniei la sfîrșitul anului 1918, Antanta a intensificat presiunea militară împotriva Rusiei Sovietice și a instituit blocada împotriva Țării sovietice. S-au luat măsuri pentru unirea tuturor forțelor contrarevoluției interne. În noiembrie la Omsk a fost proclamat „cîrmuitor suprem al Rusiei" amiralul Kolceak. Antanta a pus sub ordinele sale toate forțele albgardiste și i-a ajutat să-și creeze o puternică armată. Generalul Denikin conducea contrarevoluția în sud. Trupele Antantei au debarcat la Sevastopol și la Odesa. În Marea Baltică a pătruns o escadră aliată. Dușmanul pregătea ofensiva concomitent pe toate fronturile. Însă în iarna 1918—1919 Antanta n-a putut realiza acest plan. A fost împiedicată de ofensiva Armatei Roșii și de mișcarea de eliberare a oamenilor muncii din Ucraina, Bielorusia și Țările baltice. Pe frontul de răsărit, Armata Roșie, suferind o înfrîngere vremelnică lîngă Perm, a desfășurat ofensiva împotriva lui Kolceak. După revoluția din Germania, tratatul de la Brest fusese denunțat, iar unitățile Armatei Roșii porniseră în ajutorul poporului ucrainean în lupta sa de eliberare împotriva intervenționiștilor și a contrarevoluției interne. La începutul anului 1919 o mare parte a Ucrainei era deja eliberată. Victoriile Armatei Roșii au consolidat situația internă și internațională a Țării sovietice. În același timp în sînul trupelor Antantei începuse un proces de descompunere: soldații și marinarii refuzau să lupte împotriva muncitorilor și țăranilor din Rusia, se răsculau. Valul revoluționar a cuprins Europa și America. S-a extins mișcarea a cărei lozincă era „Jos mîinile de pe Rusia!" Lenin scria: „Victoria pe care noi am repurtat-o, silind să se retragă trupele engleze și franceze, a fost cea mai importantă victorie pe care noi am repurtat-o împotriva Antantei. Noi i-am luat soldații. Noi am răspuns infinitei ei superiorități militare și tehnice cu aceea că i-am răpit această superioritate prin solidaritatea camenilor muncii împotriva guvernelor imperialiste". Nemaiputîndu-se bizui pe trupele ei, Antanta miza mai mult pe trupele generalilor albgardiști Kolceak, Denikin, Iudenici, Miller etc.

Partidul comunist consolida neîncetat situația internă a Statului sovietic. La 18—23 martie 1919 s-a ținut la Moscova Congresul al VIII-lea al P.C.(b) din Rusia. Hotărîrile lui cu privire la trecerea de la politica neutralizării țărănimii mijlocașe la o alianță trainică cu ea, în problemele construcției naționale, sovietice și de partid și în problema militară au avut o însemnătate excepțională în acțiunea de pregătire a zdrobirii intervenționiștilor și albgardiștilor.

În martie a început o nouă ofensivă a contrarevoluției, cunoscută sub numele de prima campanie a Antantei. Lovitura principală a dat-o armata lui Kolceak pe Frontul de răsărit, avînd drept scop jonțiunea

la sud cu trupele lui Denikin, iar la nord cu intervenționiștii și cu Miller în vederea viitoarei ofensive asupra Moscovei. Armata lui Kolceak dispunea de superioritatea numerică. Antanta o aproviziona cu toate cele necesare. Ofensiva dușmanului se desfășura cu succes. În aprilie situația de pe Frontul de răsărit deveni catastrofală. C.C. al P.C.(b) din Rusia și Consiliul Apărării au luat măsuri urgente pentru întărirea frontului de răsărit. La chemarea C.C. au intrat în armată zeci de mii de comuniști, comsomoliști și muncitori. Între 20 și 30 aprilie grupul din sud al trupelor Frontului de răsărit trecu la contraofensivă. M. V. Frunze și V. V. Kuibîșev conduceau operațiile. Rezultatul ofensivei generale a trupelor de pe frontul de răsărit, care a început în iunie, a fost zdrobirea principalelor forțe ale lui Kolceak. În a doua jumătate a anului 1919 au fost eliberate Uralul și cea mai mare parte a Siberiei. În primăvara anului 1919, pe Frontul de sud a pornit ofensiva lui Denikin. După lupte grele, trupele sovietice au oprit înaintarea adversarului. Pe Frontul de vest a început în mai ofensiva trupelor lui Iudenici și Rodzeanko, a estonienilor albi, a finlandezilor albi al căror scop era de a pune mîna pe Petrograd. La ofensivă a luat parte și flota Antantei. La porțile Petrogradului dușmanul a fost zdrobit și respins pînă la granița Estoniei.

După zdrobirea principalelor forțe ale lui Kolceak, principala forță de șoc a Antantei a devenit armata lui Denikin. În iulie a început a doua campanie a Antantei. Trupele lui Denikin au desfășurat ofensiva, luîndu-și ca obiectiv Moscova. Albgardiștii erau bine înarmați și aveau o cavalerie puternică. Armata Roșie a opus o rezistență îndîrjită, însă a fost nevoită să se retragă. În octombrie dușmanul era la porțile Tulei. Republica sovietică se afla într-o mare primejdie. La 9 iulie C.C. al P.C.(b) din Rusia a dat publicității scrisoarea lui Lenin „Totul pentru lupta împotriva lui Denikin!“ Pe Frontul de sud au fost mobilizați comuniștii, comsomoliștii, muncitorii și trimise trupe de pe celelalte fronturi. Partidul a trimis pe Frontul de sud organizatori străluciți ca K. E. Voroșilov, K. G. Ordjonikidze, I. V. Stalin. C.C. al P.C.(b) din Rusia a adoptat planul de zdrobire a dușmanului. În octombrie trupele sovietice au trecut la ofensivă și au zdrobit pe albi lîngă Orel și Voronej. Un mare rol l-a jucat în zdrobirea lui Denikin cavaleria sovietică — corpul de cavalerie al lui S.M. Budionnîi, iar apoi Armata întîi de cavalerie. În spatele lui Denikin au izbucnit revolte țărănești de masă. În februarie 1920 resturile trupelor lui Denikin au fost lichidate în sudul Ucrainei și în Caucazul de nord.

Ofensiva lui Denikin a fost sprijinită pe Frontul de vest de polonezii albi, care au ocupat Minskul, și de Iudenici, ale cărui trupe ajunseseră în octombrie 1919 la porțile Petrogradului. La sfîrșitul anului 1919 Iudenici a fost complet zdrobit. Burghezia estoniană care-l sprijinea n-a avut curajul să continue războiul împotriva Rusiei Sovietice. La începutul anului 1920 s-a încheiat tratatul de pace sovieto-estonian. În a doua jumătate a anului 1919 și la începutul anului 1920 Armata Roșie sprijinită de partizani, a eliberat Siberia și a lichidat complet armata lui Kolceak. La nord, trupele sovietice au eliberat Arhanghelsk și Murmansk, zdrobind armata lui Miller și pe intervenționiști. Antanta a fost nevoită să înceteze formal blocada împotriva Rusiei Sovietice. Țara a obținut un scurt răgaz.

Dar în aprilie 1920 a început o nouă campanie a Antantei, în care rolul forțelor de șoc l-au îndeplinit Polonia burghezo-moșierească și armata generalului Vranghel în Crimeea. Trupele poloneze au invadat Ucraina. Vranghel a început să atace Donbas-

sul. Trupele sovietice ale Fronturilor de apus şi de sud-vest au trecut la contraofensivă şi au ajuns la fluviul Vistula şi la oraşul Lvov. Dar din cauza greşelilor Comandamentului sovietic, a oboselii trupelor, a lipsurilor în domeniul aprovizionării, Armata Roşie a pierdut bătălia de pe Vistula la 13—25 august şi a început să se retragă spre răsărit. Epuizată de război, Polonia burghezo-moşierească n-a putut continua ofensiva şi a fost nevoită să încheie armistiţiu la 12 octombrie la Riga. Curînd Armata Roşie l-a lichidat şi pe Vranghel. În noiembrie trupele Frontului de sud, sub comanda lui M. V. Frunze, au ocupat Perecopul şi au eliberat Crimeea. Principalele forţe ale albilor şi intervenţioniştilor au fost zdrobite.

În 1920 au fost lichidate principalele focare ale contrarevoluţiei din Asia centrală şi a început eliberarea Transcaucaziei. În 1920—1922, trupele sovietice şi partizanii au curăţat de intervenţionişti şi gardişti Siberia răsăriteană şi Extremul Orient.

Armatele albgardiste contrarevoluţionare au fost zdrobite pentru că nu se bucurau de sprijin în interiorul ţării, pentru că muncitorii şi ţăranii dădeau ajutor Armatei Roşii. Kolceak, Denikin, Vranghel au fost zdrobiţi curînd după schimbarea compoziţiei sociale a armatelor lor, după ce cadrele lor de bază s-au dizolvat în masa ţărănească mobilizată cu forţa. Intervenţia străină a fost înfrîntă în pofida strînsei alianţe a puterilor imperialiste, puteri care fiecare în parte era superioară din punct de vedere militar şi economic tinerei Republici Sovietice. Intervenţioniştii nu şi-au putut înfăptui planurile pentru că alianţa lor era subminată de contradicţiile imperialiste, pentru că planurile lor întîmpinau o rezistenţă activă din partea proletariatului internaţional.

Victoria în războiul civil a fost obţinută datorită întăririi alianţei dintre muncitori şi ţărani, alianţei militare-politice a popoarelor Ţării Sovietice, eroismului de masă al ostaşilor, partizanilor, muncitorilor, ţăranilor sovietici, înţeleptei conduceri a partidului comunist şi a Comitetului său Central, în frunte cu Lenin. În cursul războiului s-a creat şi s-a întărit Armata Roşie şi Flota Roşie, a crescut şi s-a format o întreagă pleiadă de talentaţi comandanţi de oşti.

RĂZBOIUL FRANCO-PRUSIAN DIN 1870—1871 — război între Franţa, care se străduia să împiedice unificarea definitivă a Germaniei, şi Prusia, care spera să ducă la bun sfîrşit prin război unificarea Germaniei sub conducerea sa. Pentru a determina Franţa să acţioneze ea cea dintîi, şeful guvernului prusian, Bismarck, a recurs la o provocare, publicînd un comunicat falsificat, jignitor la adresa guvernului francez, aşa-numita depeşă de la Ems; la 19 iulie 1870 Franţa a declarat război Prusiei.

La 23 iulie 1870 Consiliul general al Internaţionalei I a lansat primul apel, scris de K. Marx, adresat muncitorilor cu privire la războiul franco-prusian, apel care conţinea o analiză a cauzelor şi a caracterului războiului. Operaţiile militare au dezvăluit lipsa de pregătire pentru război a imperiului francez. La 1—2 septembrie 1870 s-a dat la Sedan o bătălie hotărîtoare, în care masa principală a armatei franceze a fost zdrobită şi luată prizonieră împreună cu însuşi împăratul Napoleon al III-lea. De îndată ce la Paris s-a aflat de catastrofa de la Sedan, masele populare s-au răsculat (4 septembrie 1870), au răsturnat imperiul napoleonian şi în Franţa a fost instaurată republica, avînd în frunte un guvern provizoriu burghez.

La 9 septembrie 1870 Consiliul general al Internaţionalei I a lansat un al doilea apel adresat muncitorilor, formulat de K. Marx, în care se arăta că după căderea imperiului napoleonian războiul şi-a pierdut caracterul defensiv pentru Germania şi s-a

transformat într-un război de cucerire împotriva poporului francez.

Guvernul provizoriu, care s-a intitulat guvern „al apărării naționale", avea posibilitatea, cu toată înfrîngerea suferită la Sedan, să organizeze apărarea țării. Franța mai avea încă importante resurse de oameni și materiale. Dar, pentru a-și dezlega mîinile în vederea luptei împotriva proletariatului din Paris, guvernul provizoriu a căutat să încheie cu orice preț pacea cu Prusia. La 28 ianuarie 1871 guvernul provizoriu a încheiat armistițiu cu condițiile dezarmării garnizoanei din Paris și a forturilor acesteia. La 26 februarie 1871 a fost semnat tratatul de pace preliminar. La 1 martie 1871 Adunarea națională reacționară de la Bordeaux a aprobat condițiile preliminare ale păcii rușinoase cu imperiul german, care fusese proclamat la 18 ianuarie 1871 la Versailles. După formarea, la 18 martie 1871, a *Comunei din Paris*, guvernul burghez în frunte cu Thiers a intrat în alianță cu Bismarck în scopul luptei comune împotriva comunarzilor. La 10 mai 1871 a fost încheiat la Frankfurt-pe-Main tratatul de pace între Franța și imperiul german, prin care Germania ocupa Alsacia și o parte din Lorena, Franța trebuind să plătească Germaniei contribuții în valoare de 5 miliarde de franci.

Războiul franco-prusian a avut serioase urmări internaționale. El a dus la o serioasă ascuțire a contradicțiilor franco-germane, care au contribuit la împărțirea celor mai mari state capitaliste din Europa în două tabere ostile (vezi *Tripla Alianță* și *Antanta)* și care au constituit una dintre cauzele izbucnirii primului război mondial.

RĂZBOAIELE HUSITE DIN 1419—1434 — puternică mișcare de eliberare națională, antifeudală (îndeosebi țărănească) și anticatolică din Cehia. Au început după executarea lui Jan *Hus* prin răscoala meșteșugarilor din Praga. Mișcarea husită n-a fost unitară. Aripa ei moderată, ceașnicii, reprezenta interesele păturilor mijlocii ale orășenilor cehi și în parte ale feudalilor mici și mijlocii. Ei tindeau spre lichidarea dominației feudalilor germani în Cehia și spre crearea unei „biserici ieftine". Aripa stîngă a husiților (taboriții) — țărani, meșteșugari, sărăcimea orașelor — cerea nu numai reforme bisericești (serviciul divin în limba cehă, ruptura cu papa de la Roma, reducerea taxelor bisericești exagerate, confiscarea pămînturilor bisericești etc.), ci tindea și spre desființarea orînduirii feudale. În fruntea taboriților se afla strălucitul comandant de oști și erou național al poporului ceh Jan Zyska. După moartea lui a venit în fruntea taboriților Prokop cel Mare. Împotriva husiților s-au coalizat împăratul german, papa de la Roma și marii feudali, care, începînd din 1420 și pînă în 1431, au organizat cinci „cruciade" împotriva lor. Trădarea ceașnicilor și zdrobirea taboriților lîngă Lipan, în 1434, au dus la încetarea războaielor husite.

RĂZBOIUL PENTRU APĂRAREA PATRIEI DIN 1812 — război de eliberare națională dus de poporul rus împotriva trupelor împăratului francez Napoleon I, care invadaseră Rusia, război terminat prin nimicirea totală a armatei dușmane.

Pînă în 1812, Napoleon I cucerise și supusese aproape toate țările Europei occidentale. Una din principalele piedici în calea sa spre dominația mondială era Rusia. Pregătindu-se intens de război, Napoleon a încheiat alianțe militare cu Austria și Prusia, care i-au pus la dispoziție trupele lor. La 12 (24) iunie 1812 Napoleon a invadat Rusia fără declarație de război.

Contînd pe superioritatea numerică a armatei sale, Napoleon se grăbea să impună o bătălie generală, sperînd în felul acesta să zdrobească armata rusă și să cîștige războiul. Comandanții supremi ai armatei ruse Barclay de Tolly (pînă în august

1812) și Kutuzov și-au dat seama că o bătălie generală este inevitabilă, dar, ținînd seama de raportul real de forțe, au aplicat o tactică de retragere planificată a armatei ruse pentru a-și concentra rezervele și a-și putea alege pozițiile cele mai avantajoase. Pe măsură ce trupele lui Napoleon înaintau, războiul pentru apărarea patriei lua un caracter tot mai popular. La apropierea francezilor, țăranii scoteau vitele din sate și se retrăgeau în păduri, de unde duceau un război de partizani.

La 26 august (7 septembrie) 1812 a avut loc bătălia de la Borodino (sat în apropierea Moscovei). Fermitatea și curajul excepțional al armatei ruse, arta militară a lui Kutuzov și a celorlalți comandanți au zădărnicit planurile lui Napoleon. În bătălia de la Borodino armata rusă a scos din luptă aproape jumătate din trupele franceze, care au participat la luptă, istovindu-l pe dușman și repurtînd nu numai o victorie morală, dar și una tactică și strategică — victorie care a hotărît soarta Războiului pentru apărarea patriei din 1812. Pentru a-și menține armata și a cauza dușmanului o înfrîngere totală, Kutuzov a luat la 1 septembrie 1812 hotărîrea de a nu accepta o nouă bătălie sub zidurile Moscovei și a ordonat evacuarea capitalei. La 2 septembrie francezii au intrat în Moscova părăsită.

Trecînd neobservată de francezi, de pe drumul Reazanului pe drumul Kalugăi, armata rusă și-a instalat cantonamentul lîngă satul Tarutino, barînd astfel dușmanului calea spre regiunile cerealiere din sud, amenințînd flancul armatei lui Napoleon și periclitîndu-i comunicațiile cu spatele frontului. În cursul lunii septembrie, Kutuzov a pregătit cu minuțiozitate contraofensiva armatei ruse. Mișcarea populară a partizanilor lua o amploare tot mai mare. Alături de detașamentele de partizani, alcătuite din soldați ai armatei regulate și cazaci, conduși de glorioșii ofițeri-partizani Denis Davîdov, Figner, Seslavin, Dorohov etc., acționau numeroase detașamente de partizani țărani, în frunte cu Gherasim Kurin, cu soția de staroste Vasilisa Kojina etc. Rupt de sursele de aprovizionare, înconjurat de detașamentele de partizani care zădărniceau toate încercările francezilor de a aduce alimente din împrejurimile Moscovei, Napoleon a fost nevoit să înceapă retragerea. La 6 octombrie 1812, armata franceză a părăsit Moscova. Napoleon a încercat să-și croiască drum spre regiunile din sud, dar în lupta înverșunată de la Maloiaroslaveț, din 12 octombrie 1812, Kutuzov i-a silit pe francezi să renunțe la această încercare și să-și continue retragerea pe drumul pustiit al Smolenskului. Trecînd la o puternică contraofensivă, armata rusă a zdrobit, cu sprijinul activ al detașamentelor de partizani forțele francezilor. La sfîrșitul lunii decembrie 1812, doar cîteva mii de soldați au mai trecut granița rusă. Napoleon a pierdut în Rusia aproximativ 600.000 de oameni și întreaga sa artilerie.

Războiul pentru apărarea patriei din 1812 este una din paginile glorioase ale istoriei poporului rus. Cauzele înfrîngerii lui Napoleon au fost atît caracterul popular al războiului de apărare a patriei și eroismul armatei ruse, cît și măiestria militară a lui Kutuzov și a unor străluciți comandanți de oști ruși, ca, de pildă, Bagration, Raevski, Dohturov etc. Înfrîngerea armatei lui Napoleon I a dus la prăbușirea întregului său imperiu.

RĂZBOIUL RUSO-JAPONEZ DIN 1904—1905 — război imperialist pentru dominație în Extremul Orient.

La sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea Rusia țaristă a luat parte la lupta statelor imperialiste pentru împărțirea Chinei. Politica țarismului în Extremul Orient a dus la o ciocnire cu Japonia, care urmărea să-și realizeze planurile de înrobire a Chinei, precum și de cotropire a ținutului Primorie și a insulei Sahalin. Creș-

terea influenței ruse în Extremul Orient amenința să zădărnicească aceste planuri. La agravarea conflictului ruso-japonez a contribuit politica Angliei și a Germaniei, care erau interesate în slăbirea Rusiei, precum și politica S.U.A., care scontau să lărgească posibilitatea de pătrundere a capitalului american în Extremul Orient.

În noaptea de 27 ianuarie (9 februarie) 1904 Japonia a atacat pe neașteptate, fără să declare război, fortăreața rusă Port-Arthur, pricinuind serioase pierderi escadrei aflate acolo. Principalele operații de război s-au desfășurat pe teritoriul Manciuriei. Chiar din primele zile ale războiului a ieșit la iveală completa nepregătire a armatei și flotei rusești și înapoierea tehnică-militară a Rusiei țariste. Condusă de generali incapabili și vînduți, armata rusă suferea înfrîngeri după înfrîngeri. La 20 decembrie 1904 (2 ianuarie 1905), după o apărare eroică, a fost predat japonezilor Port-Arthurul — principala fortăreață și bază maritimă militară din peninsula Leaodun. În februarie 1905 a fost zdrobită lîngă Mukden armata țaristă, cu un efectiv de 300.000 de oameni, iar după aceasta, în mai 1905, în bătălia navală de lîngă insula Țusima, a urmat pieirea flotei țariste trimise din marea Baltică în ajutorul Port-Arthurului asediat. Cu tot eroismul și înaltele calități ale soldaților și marinarilor ruși, războiul cu Japonia a fost pierdut de țarism.

Războiul a provocat nemulțumire în toate păturile populației și a intensificat mișcarea revoluționară. Lenin, bolșevicii au considerat că „cauza libertății rusești și a luptei proletariatului rus pentru socialism depinde de înfrîngerile militare ale absolutismului".

În legătură cu uriașa amploare a mișcării revoluționare, guvernul țarist s-a grăbit să înceapă tratativele de pace cu Japonia. La 23 august (5 septembrie) 1905, în orașul Portsmouth (S.U.A.) a fost semnat tratatul de pace. Cu sprijinul diplomatic al S.U.A. și al Angliei, Japonia a impus Rusiei condiții grele. Ea a ocupat peninsula Leaodun cu Port-Arthurul, partea de sud a insulei Sahalin și și-a instaurat dominația în Coreea.

Urmările grele ale războiului ruso-japonez au fost lichidate în 1945, ca urmare a zdrobirii Japoniei imperialiste în cel de-al doilea război mondial.

RĂZBOIUL RUSO-TURC DIN 1877—1878 — a izbucnit ca urmare a avîntului mișcării de eliberare națională și a ascuțirii contradicțiilor internaționale în Orientul apropiat.

Victoriile repurtate de trupele rusești în numeroasele războaie dintre Rusia și Turcia au slăbit considerabil dominația turcească în Balcani. În urma acestor războaie, Serbia și Romînia au dobîndit autonomia în cadrul Imperiului otoman (turc), iar Grecia și-a dobîndit independența. În 1875 a izbucnit o răscoală populară în regiunile slave Bosnia și Hertegovina, asuprite de turci, iar în 1876 în Bulgaria. Autoritățile turcești au înăbușit aceste răscoale, săvîrșind cumplite atrocități. Numai în Bulgaria au fost măcelăriți zeci de mii de locuitori pașnici. În iunie 1876 Serbia și Muntenegru au început războiul împotriva Turciei. În Serbia au plecat mii de voluntari ruși, s-a acordat ajutor bănesc prin colecte benevole organizate în Rusia. După ce Turcia a respins proiectul de organizare autonomă a Bosniei, Hertegovinei și Bulgariei, elaborat de reprezentanții unor state din inițiativa diplomației ruse, a început războiul între Turcia și Rusia. La 12 (24) aprilie 1877, trupele rusești au trecut granița și au intrat pe teritoriul Romîniei. În mai 1877 a fost proclamată independența de stat a Romîniei.

În iunie trupele rusești au trecut Dunărea. Alături de armata rusă armata romînă a luptat cu eroism pentru eliberarea țării de sub jugul turcesc. La 28 noiembrie (10 decembrie) a

căzut principala redută turcească din Balcani — Plevna; după aceasta armata rusă a trecut eroic Munții Balcani, a înaintat spre Constantinopol și, în ianuarie 1878, a ocupat Adrianopolul. În același timp au fost repurtate o serie de victorii asupra trupelor turcești pe teatrul operațiilor de război din Caucaz. Turcia, învinsă, a cerut pace. La 19 februarie (3 martie) 1878 a fost semnat la San Stefano (suburbie a Constantinopolului) un tratat de pace preliminar. Potrivit clauzelor acestui tratat, în Balcani a fost format un stat nou — Bulgaria, care a dobîndit un teritoriu considerabil cu ieșire la Marea Neagră și la Marea Egee. A fost stabilită independența deplină a Serbiei, a Muntenegrului și a Romîniei, cărora le-au fost date teritorii noi. Bosnia și Herțegovina au obținut autonomia. Rusiei i-a fost restituită partea de sud a Basarabiei, în Asia ea a primit Karsul, Ardaganul, Baiazetul și Batumul. Principalul rezultat al războiului ruso-turc a fost eliberarea popoarelor bulgar, romîn și sîrb de sub jugul turcesc multisecular.

Împotriva tratatului de la San Stefano a protestat cu vehemență Anglia, care se temea de extinderea influenței Rusiei în peninsula balcanică și tindea să supună influenței sale imperiul turc. Austro-Ungaria, care ocupase un teritoriu cu o populație slavă de multe milioane, nu voia să admită crearea în Balcani a unui mare stat slav independent — Bulgaria. Amenințînd Rusia cu războiul, Anglia și Austro-Ungaria (care erau sprijinite de Germania) au silit guvernul țarist la Congresul de la Berlin din 1878 să consimtă la modificarea tratatului de la San Stefano. Teritoriul Bulgariei a fost redus la mai puțin de jumătate. Serbia și Muntenegru n-au crescut aproape de loc sub raport teritorial, Bosnia și Herțegovina au fost trecute sub stăpînirea Austro-Ungariei, iar Baiazetul a trecut la Turcia.

REABILITARE — 1) Restabilirea sau redobîndirea bunei reputații a unei persoane acuzate sau defăimate pe nedrept. 2) Reintegrare în drepturi prin ștergerea unei condamnări.

REACȚIUNE POLITICĂ — lupta claselor pe cale de dispariție împotriva *progresului* social; tendința de a restaura rînduielile vechi, perimate. Reacțiunea se manifestă de obicei sub forma violenței și a terorii de masă împotriva poporului, în intensificarea asupririi economice și politice a maselor muncitoare și a naționalităților subjugate, în înăbușirea oricărei idei revoluționare. În epoca imperialismului, *fascismul* este expresia extremă a reacțiunii.

R e a c ț i o n a r — om care are o atitudine dușmănoasă față de tot ceea ce este înaintat, progresist și care luptă pentru menținerea sau restaurarea rînduielilor vechi, perimate.

REALISM — metodă de creație artistică, a cărei cerință principală este zugrăvirea veridică a realității. Realismul presupune dezvăluirea prin imagini artistice a conținutului istoric real, a esenței și a sensului fenomenelor vieții.

Una dintre particularitățile cele mai importante ale artei realiste este zugrăvirea fenomenelor tipice din viața societății. De aceea, în afară de veridicitatea amănuntelor, realismul reclamă fidelitatea redării „caracterelor tipice în împrejurări tipice“ *(F. Engels)*.

Întreaga istorie a artei, începînd din antichitate, arată că arta a ajuns la profunzime de idei și la perfecțiune artistică atunci cînd ea a urmat realismul, și a ajuns la decadență atunci cînd s-a îndepărtat de realism. Arta realistă ajunge la cea mai mare profunzime și veridicitate a zugrăvirii realității atunci cînd ridică problemele principale ale vieții sociale, probleme care au o însemnătate hotărîtoare pentru destinele maselor populare. Realismul a dobîndit un conținut social deosebit de profund în literatura secolului al XIX-lea, ai cărei reprezentanți au zugrăvit în mod critic fenomenele negative ale vieții,

dezvăluind cu profunzime contradicțiile sociale, uneori în pofida concepțiilor lor politice, trezind prin operele lor protestul împotriva rînduielilor sociale existente. Între marii scriitori care au dezvoltat realismul critic se numără în Rusia — A. S. Puşkin, N. V. Gogol, L. N. Tolstoi, A. P. Cehov, iar în Occident — Stendhal, Dickens, Thackeray, Balzac, Flaubert, Dreiser şi alţii.

În societatea socialistă s-a dezvoltat *realismul socialist.*

REALISM SOCIALIST — metodă artistică în literatură şi artă care promovează redarea veridică, concretă, din punct de vedere istoric, a realităţii în dezvoltarea ei. Veridicitatea şi caracterul istoric concret al redării artistice în arta realismului socialist servesc cauza educării ideologice a oamenilor muncii în spiritul socialismului.

Întemeietorul realismului socialist este marele scriitor proletar rus M. Gorki.

Realismul socialist, ca metodă de creaţie, s-a statornicit în Uniunea Sovietică ca urmare a victoriei socialismului, pe baza moştenirii culturii trecutului prelucrate în spirit critic. Realismul socialist, bazat pe concepţia marxist-leninistă despre lume, are ca parte integrantă romantismul revoluţionar, priceperea de a reda într-o operă eroismul luptei clasei muncitoare pentru înfăptuirea idealului socialist, de a pune în lumină perspectivele dezvoltării societăţii pe baza cunoaşterii juste a vieţii de astăzi a poporului.

Trăsăturile cele mai importante ale realismului socialist sînt: înaltul conţinut de idei, caracterul popular, umanismul socialist, patriotismul, îmbinarea organică în artă a elementului naţional cu cel internaţional. O cerinţă a realismului socialist este crearea de opere care să aibă nu numai un profund conţinut de idei, ci şi o înaltă formă artistică.

Realismul socialist a devenit un bun al oamenilor de artă şi de literatură din ţările de democraţie populară, precum şi al celor mai buni reprezentanţi ai literaturii şi artei din Occident.

REBELIUNEA DE LA KRONSTADT — rebeliune contrarevoluţionară împotriva Puterii sovietice care a avut loc pe vasele de război din Kronstadt, în prima jumătate a lunii martie 1921. În fruntea rebeliunii se aflau gardişti, care erau în legătură cu socialiştii-revoluţionari, menşevicii şi reprezentanţii unor state străine. Contrarevoluţionarii au căutat să-şi mascheze tendinţele lor de restaurare a puterii capitaliştilor şi moşierilor prin fraze „revoluţionare", lansînd lozinca: „Soviete fără comunişti". Ei intenţionau să folosească nemulţumirea maselor micburgheze pentru a răsturna Puterea sovietică. Două împrejurări au uşurat izbucnirea rebeliunii de la Kronstadt: înrăutăţirea compoziţiei sociale a matrozilor de pe vasele de război şi slăbiciunea organizaţiei bolşevice din Kronstadt. Aproape toţi vechii matrozi plecaseră pe front. În flotă intraseră noi contingente, recrutate mai ales de la sate şi care reflectau nemulţumirea ţărănimii faţă de predarea obligatorie a surplusurilor de produse agricole. Aceasta a permis gardiştilor să pună stăpînire pe Kronstadt şi să creeze o primejdie directă pentru Petrograd.

Pentru înăbuşirea rebeliunii au fost trimise trupe sovietice; partidul a trimis împotriva rebelilor 300 dintre delegaţii participanţi la Congresul al X-lea. La 18 martie, în urma asaltului trupelor sovietice, Kronstadtul a fost luat şi rebeliunea înăbuşită.

REBELIUNEA LUI KORNILOV — acţiunea contrarevoluţionară a burgheziei ruse din august 1917, condusă de generalul ţarist Kornilov.

După ce în iulie guvernul provizoriu a tras în demonstraţia muncitorilor, soldaţilor şi marinarilor din Petrograd şi după ce a fost lichidată dualitatea puterii, burghezia a făcut pregătiri intense pentru instaurarea

unei dictaturi militare contrarevoluționare fățișe, cu scopul de a restaura monarhia în Rusia. În fruntea complotului se afla generalul țarist Kornilov, comandantul suprem al armatei. Planul complotului era de a ocupa cu ajutorul unităților de iunkeri și de cazaci Petrogradul revoluționar, de a nimici organizațiile bolșevice și de a instaura în țară o dictatură militară. Kornilov întreținea strînse legături cu șeful guvernului provizoriu, Kerenski, și cu ambasadorii puterilor aliate (Anglia, Franța ș.a.). Temîndu-se însă în ultimul moment că masele populare, ridicîndu-se împotriva lui Kornilov și zdrobindu-l, vor alunga cu această ocazie și guvernul provizoriu, Kerenski s-a dezis de aliatul său.

La 25 august, Kornilov a deplasat spre Petrograd corpul 3 de cavalerie, comandat de generalul Krîmov, așanumita „divizie sălbatică" și alte unități militare. C.C. al partidului bolșevic a chemat pe muncitori și soldați să opună rezistență armată contrarevoluției. În acele zile, detașamentele Gărzilor roșii au crescut din punct de vedere numeric de cîteva ori; au fost mobilizate organizațiile sindicale muncitorești. Unitățile militare revoluționare din Petrograd erau gata de luptă. În întîmpinarea „diviziei sălbatice", care se îndrepta spre Petrograd, au fost trimiși agitatori bolșevici, care explicau soldaților sensul acțiunii lui Kornilov; „divizia sălbatică" a refuzat să atace. Cîteva mii de marinari înarmați au venit din Kronstadt în apărarea Petrogradului. În urma măsurilor luate, atacul lui Kornilov asupra Petrogradului a eșuat.

RECHIZIȚIE — înstrăinarea sau luarea temporară de către stat pentru nevoile sale de bunuri aparținînd unor cetățeni.

RECIDIVĂ — comiterea din nou a unei infracțiuni, de obicei după executarea unei pedepse primite pentru aceeași infracțiune sau pentru o infracțiune analogă. Recidivist — persoană care comite din nou o infracțiune.

RECONSTRUCȚIE — reconstruire, refacere, reorganizare.

Reconstrucția economiei naționale în U.R.S.S. — reorganizarea radicală a economiei naționale pe baza tehnicii înaintate a fost o condiție necesară pentru construirea socialismului în U.R.S.S., întrucît sistemul economic socialist presupune marea producție mecanizată, înzestrată cu tehnica înaintată la orașe și sate. O foarte mare însemnătate pentru reconstruirea economiei naționale a avut-o industrializarea socialistă, care a început pe scară largă în U.R.S.S. în 1926 pe baza hotărîrii Congresului al XIV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. În anii primului și ai celui de-al doilea plan cincinal reconstrucția tehnică a industriei a fost terminată. Încă din 1937 peste 80% din întreaga producție industrială a fost dată de noile întreprinderi, construite sau reconstruite în întregime, în cursul primului și al celui de-al doilea cincinal.

Reconstrucția industriei a creat baza pentru reutilarea tehnică a întregii economii naționale a U.R.S.S., inclusiv a agriculturii. Înzestrarea agriculturii cu utilaj tehnic de prim rang creat de industria socialistă a pus baza materială necesară pentru cooperativizarea gospodăriilor țărănești. Reconstrucția economiei naționale a permis să se asigure independența tehnică-economică a U.R.S.S. și a întărit capacitatea ei de apărare.

REFERENDUM (consultare a poporului) — exprimarea opiniei poporului asupra unor probleme de importanță vitală prin votul tuturor cetățenilor care se bucură de dreptul de vot. Conform art. 49 din Constituția U.R.S.S., Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. „procedează la consultarea poporului (referendum) din propria sa inițiativă sau la cererea uneia din republicile unionale" (vezi și *Plebiscit*).

REFORMA AGRARĂ A LUI STOLÎPIN — măsuri agrare luate de guvernul țarist în Rusia între 1906 și 1911, prin care se urmărea întărirea chiaburimii, ca reazem al absolutismului la sate, și transformarea masei țărănimii într-o armată de rezervă a muncii, asigurînd în felul acesta brațe de muncă ieftine pentru industria capitalistă și pentru gospodăriile moșierilor. După revoluția din 1905, a devenit deosebit de actuală problema transformării radicale a vechii proprietăți funciare medievale din Rusia. Drept răspuns la năzuința țărănimii spre transformări revoluționare, guvernul țarist a luat măsuri în scopul de a orienta dezvoltarea capitalismului în agricultură în interesul moșierilor și al burgheziei. Ministrul țarist Stolîpin a proiectat trei grupuri de măsuri: desființarea *obștii*, introducerea la sate de gospodării individuale (hutore și otruburi) și colonizarea țăranilor.

La 9 noiembrie 1906 a fost emis decretul țarist cu privire la separarea țăranilor din obști în hutore. Fiecare țăran putea să-și ia lotul în stăpînire personală, să iasă din obște și să-și vîndă lotul, lucru pe care înainte nu avea dreptul să-l facă. Obștea era obligată să dea țăranilor care părăseau comunitatea pămînt într-un singur lot (hutor, otrub). Guvernul acorda, prin Banca țărănească, chiaburilor împrumuturi pentru ca ei să cumpere pămînt și să-și întemeieze hutore. La 14 iunie 1910 decretul dat de Stolîpin, aprobat de Duma a III-a de stat, a căpătat putere de lege. În același timp, pentru o mare parte din obști, ieșirea țăranilor pe baza legii din 14 iunie devenea obligatorie. „Legea cu privire la organizarea terenurilor", emisă la 29 mai 1911, prevedea reîmpărțirea forțată a fostelor pămînturi ale obștii în interesul chiaburilor, cărora le reveneau cele mai bune pămînturi. În perioada 1906—1915 au ieșit din obște peste 2.000.000 de familii de țărani. Chiaburii au căpătat posibilitatea de a cumpăra la prețuri ieftine pămîntul țăranilor săraci. Prin ruinarea masei țăranilor creștea numărul gospodăriilor chiaburești. Paralel cu sfărîmarea obștii, guvernul stolîpinist a dus o politică activă de strămutare, urmărind să îndepărteze masa țărănimii nemulțumite din guberniile centrale în cele periferice. În perioada 1906—1910 au fost strămutați în Siberia, în Extremul Orient, în Asia centrală și în alte regiuni periferice peste 2.500.000 de țărani.

Reforma agrară a intensificat procesul de dezvoltare a relațiilor capitaliste în agricultură, de diferențiere a țărănimii și a ascuțit lupta de clasă la sate.

„REFORMA ȚĂRĂNEASCĂ" DIN 1861 — desființarea iobăgiei în Rusia.

În secolul al XIX-lea, dezvoltarea capitalismului a provocat o criză a relațiilor feudale și a dus la desființarea iobăgiei. Criza sistemului iobăgist s-a manifestat deosebit de pregnant în înfrîngerea suferită de Rusia în războiul Crimeei din 1853—1856, precum și în continua creștere a mișcărilor țărănești (între 1826 și 1861 au avut loc 1186 de tulburări țărănești), care dovedeau năzuința spontană a țăranilor de a lua în stăpînire pămînturile moșierilor și de a lichida jugul feudal. Toate acestea au silit guvernul țarist să înceapă pregătirea unei legi de desființare a iobăgiei. Țărănimea a fost înlăturată de la orice participare la elaborarea acestei legi. În jurul reformei s-a dus o luptă aprigă între lagărul liberalo-iobăgist și democrații revoluționari.

La 19 februarie 1861, țarul Alexandru al II-lea a semnat legea de desființare a iobăgiei. Țăranul, fost iobag și de fapt rob lipsit de drepturi al moșierului, devenea personal liber și căpăta unele drepturi cetățenești. Desființarea iobăgiei nu a lichidat însă și jugul moșieresc. Țăranii au fost jefuiți de moșieri, care le-au luat o parte însemnată din pămînturile pe care le avuseseră în folosință (vezi *Otrezki*). În 36 de gubernii, moșierii

au răpit țăranilor peste 5.000.000 de deseatine de pămînt, în majoritate sol de cernoziom. Țăranilor li s-au atribuit loturi de pămînt, a căror mărime maximă varia în diferitele gubernii între 2,75 și 12 deseatine. În urma reformei, pămîntul aflat în folosința țăranilor a fost redus cu 18%. Pentru lotul de pămînt atribuit țăranilor, moșierii au primit o despăgubire. Pînă la răscumpărarea loturilor, țăranii erau considerați „temporar obligați", adică obligați la anumite prestații în favoarea moșierului (clacă și dijmă). Pămîntul atribuit țăranilor a fost evaluat de guvern la 867.000.000 de ruble, pe cînd valoarea lui de piață era de numai 544.000.000 de ruble. Guvernul a achitat suma de mai sus moșierilor, iar țăranii trebuiau să verse timp de 49 de ani vistieriei țariste anuitățile de răscumpărare. Pînă în 1905, țăranii au plătit circa 2 miliarde de ruble. Reforma, care formal l-a eliberat pe țăran, l-a transformat de fapt într-un arendaș lipsit de drepturi, pe jumătate rob. În primii doi ani după publicarea legii au avut loc peste 1.500 de tulburări țărănești.

Reforma a menținut la sate proprietatea moșierească și alte rămășițe ale feudalismului, dar, în ansamblu, a fost un pas înainte pe calea transformării Rusiei într-o monarhie burgheză, pe calea unei mai libere dezvoltări a capitalismului. După 1861, capitalismul a început să se dezvolte în Rusia într-un ritm rapid.

Rămășițele feudalismului, menținute prin reforma din 1861, au continuat să apese asupra țărănimii și a întregului popor pînă în 1917. Revoluția din Octombrie a lichidat definitiv proprietatea moșierească și celelalte rămășițe feudalo-iobăgești, aducînd țărănimii adevărata libertate.

REFORMĂ — 1) Transformare, schimbare a unor aspecte ale regimului existent fără să fie atinse bazele lui. 2) Mișcare social-politică din secolul al XVI-lea din Europa occidentală, apărută ca rezultat al luptei țărănimii și burgheziei care se năștea împotriva orînduirii feudale și care a îmbrăcat forma luptei religioase împotriva bisericii catolice și a papalității.

În Europa medievală, biserica catolică stăpînea o treime din totalitatea pămînturilor și era un sprijin de nădejde al orînduirii feudale. Viața luxoasă a clerului superior și a curții papale, care storcea din țările Europei occidentale uriașe sume de bani, a stîrnit o ură deosebită în rîndurile poporului. În condițiile de atunci, opoziția revoluționară împotriva feudalismului se manifesta, după cum spunea Engels, „fie sub forma de mistică, fie ca erezie deschisă, fie ca răscoală armată".

Lupta împotriva bisericii catolice și a papalității a luat un caracter deosebit de larg în Germania. Începutul reformei este legat de ridicarea lui Luther în 1517 împotriva vînzării de *indulgențe*. Această acțiune a avut un larg ecou. Mișcarea care începuse nu era uniformă. Partea ei mai moderată o constituiau bürgerii (burghezia orășenească) și prinții, care erau gata să se limiteze doar la o reformă bisericească (confiscarea pămînturilor aparținînd bisericii, refuzul de a recunoaște puterea supremă a papei de la Roma, o organizare mai democratică a bisericii, oficierea serviciului divin în limba germană etc.). Partea revoluționară a mișcării o constituiau țăranii, meseriașii, sărăcimea orașelor, care luptau pentru transformări sociale: ei cereau egalitatea politică a oamenilor și în parte egalizarea lor sub raportul averii, desființarea exploatării feudale. Aripa stîngă a mișcării, în frunte cu Münzer, cerea desființarea proprietății private. Lupta maselor populare a luat forma unui război țărănesc (1525) îndreptat împotriva feudalilor și a bisericii (vezi *Războaie țărănești*).

După înăbușirea mișcării populare, într-o parte a Germaniei a fost înfăptuită reforma bisericii. Pămînturile și avutul bisericii catolice au fost aca-

parate de prinți. Biserica protestantă (sau luterană, după numele lui Luther) nou creată a fost pusă în stare de dependență față de prinții germani. Ea a respins adorarea icoanelor, a moaștelor, a simplificat cultul și a introdus slujba bisericească în limba germană.

În Anglia a fost statornicită așa-numita biserică anglicană (episcopală), care s-a despărțit de Roma și a recunoscut ca șef al bisericii pe regele Angliei. O reformă a bisericii a fost înfăptuită și în țările scandinave, în Țările de Jos, în Cehia și în Ungaria. În Franța, mișcarea reformatoare a hughenoților (calviniștii francezi) împotriva bisericii catolice a îmbrăcat forma unei serii de războaie religioase, dar religie de stat a rămas catolicismul, la fel ca în Italia și în Spania.

REFORME AGRARE — măsuri luate de stat în vederea unor schimbări în relațiile de proprietate funciară și de folosire a pămîntului.

1) În țările burgheze, reformele agrare au ca scop dezvoltarea capitalismului la sate; ele tind să slăbească și să preîntîmpine acțiunile revoluționare ale țărănimii și se înfăptuiesc în așa fel, încît, fără a lovi în interesele moșierilor, să transfere pămîntul de care au fost expropriați (de regulă în schimbul unei despăgubiri) în mîinile burgheziei industriale, ale țăranilor înstăriți, ale funcționarilor de stat etc. Reformele agrare din țările burgheze duc la o rapidă diferențiere a țărănimii. Ca exemplu de reforme agrare burgheze pot servi reformele agrare din Rusia: *„Reforma țărănească" din 1861* și *Reforma agrară a lui Stolîpin*, înfăptuită în 1906—1911.

2) În condițiile doborîrii capitalismului și instaurării puterii oamenilor muncii, reformele agrare sînt transformări revoluționare care lichidează proprietatea moșierească asupra pămîntului. Ele se înfăptuiesc în interesul țărănimii și contribuie la întărirea alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare.

În U.R.S.S., după Revoluția din Octombrie s-a înfăptuit *naționalizarea* tuturor pămînturilor.

După cel de-al doilea război mondial, în țările care au pășit pe calea dezvoltării socialiste, pămînturile moșierilor și ale marii burghezii au fost expropriate și date celor ce le muncesc, adică țăranilor muncitori. În cursul reformei agrare au fost naționalizate subsolul, apele și pădurile, precum și o parte din suprafața arabilă, pe care s-au creat gospodării agricole de stat și ferme zootehnice de stat.

În Polonia aproximativ 1.100.000 de gospodării au primit 6.070.000 ha; în Ungaria au fost confiscate peste 3.000.000 ha de pămînt (34,8% din suprafața totală a pămînturilor) și au primit pămînt 642.000 de familii; în Romînia s-au distribuit la 918.900 de familii peste 1.100.000 ha de pămînt; în Cehoslovacia au fost confiscate 4.400.000 ha de pămînt și au primit pămînt 400.000 de familii; în Bulgaria 128.800 de familii au primit 150.000 ha de pămînt; în Albania s-au dat țăranilor peste 155.000 ha de pămînt, precum și 238.700 de arbori de măslin.

În Republica Democrată Germană, unde 559.000 de familii au primit aproximativ 2.200.000 ha de pămînt, în urma reformei agrare a fost distrusă puterea economică și politică a moșierilor-iuncheri.

În Republica Populară Chineză, reforma agrară a fost terminată în linii generale în toamna anului 1952. Peste 300.000.000 de țărani fără pămînt și cu pămînt puțin au primit circa 47.000.000 ha de pămînt. În Republica Populară Democrată Coreeană s-au confiscat peste 1.000.000 ha de pămînt arabil (peste 62% din suprafața totală a pămîntului cultivabil din Coreea de nord), care au fost distribuite la 725.000 de țărani fără pămînt și cu pămînt puțin.

Începînd din 1949 se înfăptuiesc reforme agrare și în Republica Democrată Vietnam. În 1953 s-a adoptat o lege de reformă agrară potrivit că-

reia statul confiscă, rechiziționează sau cumpără prin constrîngere pămîntul moșierilor și-l acordă gratuit țăranilor.

În Iugoslavia, în august 1945 s-a adoptat legea de confiscare a întreprinderilor și bunurilor funciare care au aparținut hitleriștilor și acoliților lor; s-a fixat la 35 ha limita proprietății funciare private. În 1953 guvernul iugoslav a votat o lege care limitează proprietatea funciară la cel mult 10—15 ha.

REFORME BĂNEȘTI — transformări efectuate de stat în circulația bănească.

În U.R.S.S. s-au efectuat două reforme bănești: în 1922—1924 și în decembrie 1947. După primul război mondial, după războiul civil și intervenție, moneda se depreciase foarte mult, iar sistemul bănesc era zdruncinat din temelii. În 1922—1924 s-a efectuat o reformă bănească radicală, s-a creat o monedă nouă, ceea ce a contribuit la dezvoltarea rapidă a economiei naționale a U.R.S.S. Spre deosebire de reforma bănească din 1922—1924, reforma din 1947, efectuată după terminarea victorioasă a Marelui Război pentru Apărarea Patriei, nu a atins bazele sistemului bănesc. Cu toată scăderea puterii de cumpărare a rublei, sistemul bănesc sovietic a rezistat încercărilor grele ale războiului și nu a avut nevoie de o reorganizare radicală. S-au schimbat banii vechi pe bani noi (la raportul de 10 ruble din moneda model vechi pentru 1 rublă în moneda model 1947), au fost reevaluate depunerile populației de la casele de economie și de la Banca de stat, au fost recalculate soldurile fondurilor organizațiilor cooperatiste și ale colhozurilor din conturile lor la instituțiile de credit și s-a efectuat conversiunea împrumuturilor de stat. Reforma bănească din 1947 a lichidat urmările celui de-al doilea război mondial în domeniul circulației bănești, a restabilit valoarea rublei sovietice și a ușurat trecerea la comerțul cu prețuri unitare fără cartele.

REFORMISM — curent politic în mișcarea muncitorească care înlocuiește lupta clasei muncitoare împotriva capitalismului, pentru dictatura proletariatului și pentru socialism cu reforme mărunte, care nu ating temeliile orînduirii bazate pe exploatare. Reformismul este o formă a *oportunismului*. Apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, reformismul s-a răspîndit în toate țările burgheze. Baza lui socială au constituit-o vîrfurile clasei muncitoare — *„aristocrația muncitorească"*. *Internaționala a II-a* a devenit organizația internațională a reformismului. Bolșevicii au dus în permanență o luptă hotărîtă împotriva reformismului sub toate formele lui, împotriva exponenților lui concreți din toate țările: bernsteinienii și kautskiștii în Germania, „economiștii" și menșevicii în Rusia, „austromarxiștii" în Austria etc. În condițiile actuale ideile reformiștilor le-au moștenit *socialiștii de dreapta*. Teoriei marxist-leniniste a luptei de clasă, care indică proletariatului singura cale justă pentru desființarea robiei capitaliste, reformiștii îi opun „teoria" colaborării de clasă, care subordonează proletariatul burgheziei. Învățăturii despre transformarea revoluționară a societății ei îi opun „teoria" „socialismului democratic", adică a integrării capitalismului în socialism.

Marxism-leninismul demască esența burgheză a teoriilor reformiste și a practicii reformiste ca fiind o înșelare a muncitorilor. Marxism-leninismul nu neagă necesitatea luptei partidului proletar pentru reforme, pentru îmbunătățirea situației materiale, politice și culturale a muncitorilor în condițiile capitalismului, dar consideră aceste reforme drept un produs accesoriu al luptei de clasă, al cărei țel principal este înlocuirea capitalismului cu orînduirea socialistă.

REGALIST — partizan al regalității, reacționar extremist. Termenul

de „regalist" a intrat în uz în Europa occidentală în timpul revoluției burgheze din Franța din secolul al XVIII-lea.

REGE — șef al unui stat feudal sau burghez. Într-o serie de țări, puterea sa este îngrădită de un parlament, ca, de pildă, în Belgia, Marea Britanie, Grecia, Danemarca, Olanda, Norvegia, Suedia, Afganistan, Tailanda, Iordania etc. Regii Arabiei Saudite și ai Iemenului sînt monarhi absoluți.

REGENT — persoană care guvernează provizoriu o monarhie în timpul minorității, al unei boli îndelungate sau absenței monarhului.

REGIMUL CAPITULAȚIILOR — denumire sub care erau cunoscute privilegiile de care se bucurau statele capitaliste în țările semicoloniale (Turcia, Iran etc.), privilegii obținute pe bază de tratate inegale. Aceste privilegii constau, printre altele, în: scoaterea cetățenilor puterilor capitaliste de sub jurisdicția tribunalelor locale și a administrației locale, ei neputînd fi judecați decît de consulii puterii imperialiste respective (așa-numita jurisdicție consulară); dreptul cetățenilor statelor capitaliste de a avea așezări speciale asupra cărora nu se extindea autoritatea guvernului local (așa-numitele settlemente și teritorii-arendate); dreptul de a avea căi ferate și poștă proprie etc.; scutirea de impozite și de taxe vamale sau reducerea lor considerabilă etc.

Din momentul constituirii sale, Statul sovietic a înfierat acest regim ca una dintre formele jugului colonial. Sub presiunea mișcării de eliberare națională și ca urmare a luptei duse de U.R.S.S. pentru suveranitatea popoarelor, imperialiștii au fost nevoiți să renunțe formal la regimul capitulațiilor (încercînd însă să-l mențină în fapt).

REGIM DE ECONOMII — sistem de măsuri care are ca scop obținerea celor mai bune rezultate în producție cu cele mai mici cheltuieli de muncă și de mijloace de producție, o condiție dintre cele mai importante pentru crearea de acumulări interne și pentru justa folosire a mijloacelor acumulate. Condițiile necesare pentru realizarea unui regim de economii sînt create de proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și de *planificarea economiei naționale*. Regimul de economii cere o atitudine plină de grijă față de proprietatea obștească, reducerea sistematică a cheltuirii de muncă pentru producerea unei unități de produs, perfecționarea tehnicii, folosirea rațională a resurselor de muncă, materiale și bănești, reducerea cheltuielilor reproductive etc. Contribuind la economisirea muncii sociale, regimul de economii constituie o puternică pîrghie pentru avîntul producției socialiste.

Realizarea unui regim de economii în toate ramurile economiei naționale constituie una din sarcinile activității economice-organizatorice a statului socialist. Introducînd un regim strict de economii, Statul sovietic a reușit să rezolve sarcina industrializării țării și a construirii socialismului pe baza resurselor interne. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Statul sovietic, realizînd un regim strict de economii, a putut să mobilizeze mijloacele necesare pentru zdrobirea dușmanului. În anii de după război realizarea regimului de economii contribuie la îndeplinirea cu succes a sarcinilor pentru dezvoltarea economiei naționale, pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

REGIM PREFERENȚIAL — preferință, avantaje deosebite pe tărîm comercial și vamal, acordate de guvernul unei țări oarecare altui stat pe bază de reciprocitate. Preferințe i m p e r i a l e — regim preferențial pe care și-l acordă reciproc Marea Britanie și țările imperiului britanic. Acest regim preferențial e folosit de burghezia engleză în lupta pentru menținerea dominației sale pe piețele țări-

lor care fac parte din imperiul britanic.

REGIONAL — local, care se referă la o anumită regiune, localitate, la cîteva țări vecine. **Acord regional** — acord internațional în virtutea căruia un grup de state situate într-o anumită regiune geografică își asumă obligații în privința regiunii respective.

REGIUNE AUTONOMĂ — în U.R.S.S. regiune care, în virtutea felului de trai specific și compoziției naționale a populației, se bucură de *autonomie*. Ea se încadrează într-o republică unională sau într-un ținut. Organul puterii de stat al regiunii autonome este Sovietul de deputați ai oamenilor muncii, ales de oamenii muncii pe termen de doi ani. În limitele împuternicirilor sale, el rezolvă în mod independent problemele interne ale conducerii de stat. „Statutul regiunii autonome" este aprobat de Sovietul Suprem al republicii unionale respective. Fiecare regiune autonomă, indiferent de numărul locuitorilor, alege 5 deputați în *Sovietul Naționalităților*. În U.R.S.S există 9 regiuni autonome: în R.S.F.S.R. — regiunea Adîghee, Evreiască, Gorno-Altai, Hacasă, Caraceaevo-Cerchesă, Tuvină; în Azerbaigean — Nagorno-Carabah; în Gruzia — regiunea Osetia de sud și în republica Tagică — regiunea Gorno-Badahșană. Aprobarea înființării de noi regiuni autonome este de competența U.R.S.S. și se efectuează prin modificarea Constituției U.R.S.S. și a Constituției republicii unionale respective.

REGIUNE ECONOMICĂ-ADMINISTRATIVĂ — complex teritorial de producție (republică, ținut, regiune) care permite să se folosească mai deplin și mai rațional resursele locale în interesul dezvoltării economiei naționale a întregii țării.

Plenarele din decembrie (1956) și februarie (1957) ale C.C. al P.C.U.S. au arătat necesitatea reorganizării conducerii industriei și a construcțiilor. În legătură cu trecerea de la conducerea prin ministerele și departamentele pe ramuri la conducerea economiei naționale după principiul teritorial, s-a adoptat ca bază pentru constituirea regiunilor economice împărțirea administrativă existentă. Legea „Cu privire la perfecționarea continuă a organizării conducerii industriei și construcțiilor", adoptată la cea de-a VII-a sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S. (mai 1957), prevede crearea regiunilor economice-administrative. Regiunile economice-administrative sînt înființate de către Sovietele supreme ale republicilor unionale. În ansamblu pe țară au fost create 105 regiuni economice-administrative, dintre care: în Federația Rusă — 70, în R.S.S. Ucraineană — 11, în R.S.S. Cazahă — 9, în R.S.S. Uzbecă — 4. Celelalte republici unionale apar ca regiuni economice administrative în întregimea lor, fără să fie fracționate. La crearea regiunilor economice-administrative s-a ținut seama de particularitățile economiei fiecărei regiuni, de volumul producției lor industriale, de legăturile economice care s-au format istoriceşte între ele, precum și de nevoia apropierii și îmbunătățirii maxime a conducerii operative a întreprinderilor industriale și a șantierelor. Organizarea conducerii pe regiuni economice este însoțită de respectarea strictă a disciplinei generale de stat, de întărirea continuă a principiului planificării în întreaga activitate economică. Conducerea după principiul teritorial nu are nimic comun cu *autarhia*, cu închistarea economică a diferitelor regiuni economice.

Regiunea economică-administrativă are pe teritoriul său un aparat unic de conducere a economiei, organizații unice de planificare, care cuprind întregul teritoriu al regiunii. Pentru conducerea industriei și a construcțiilor, în fiecare regiune economică-administrativă se formează un *Consiliu al economiei naționale*. Regiunile economice-administrative contribuie la cea mai bună folosire a tuturor rezer-

velor și posibilităților existente în economia națională sovietică.

REGRES — mers înapoi, decădere, schimbare în rău.

REICHSTAG — veche denumire a camerei inferioare a parlamentului în Germania. Curînd după venirea lor la putere, hitleriștii au desființat camera superioară — Reichsratul (în 1934); Reichstagul a fost menținut formal, fiind transformat într-o instituție care se întrunea din cînd în cînd, la cererea lui Hitler, pentru a-i asculta cuvîntările și a adopta fără nici un fel de dezbateri hotărîrile propuse de el.

În 1933 hitleriștii au organizat în scop de provocare incendierea Reichstagului (vezi *Procesul de la Leipzig*).

REIMANN Max (n. 1898) — prim-secretar al C.C. al Partidului Comunist din Germania (P.C.G.).

Din tinerețe a participat la lupta revoluționară. A fost membru al ligii „*Spartacus*", iar din 1919 — membru al P.C.G. În anii *Republicii de la Weimar* a participat activ la acțiunile de masă ale muncitorilor din regiunea Ruhr. O dată cu venirea la putere a lui Hitler a trecut în ilegalitate, continuînd lupta activă împotriva fascismului. În 1935 a plecat la Praga, de unde a trecut în repetate rînduri în Germania pentru activitate ilegală. În 1939 a fost închis într-un lagăr de concentrare, de unde a fost eliberat abia în 1945, după zdrobirea Germaniei hitleriste. Între 1945 și 1948 a fost prim-secretar al organizației partidului comunist în regiunea Ruhr, apoi secretar al organizației partidului comunist în landul Renania de nord-Vestfalia. La începutul anului 1948 a devenit președintele al P.C.G. din Germania occidentală. Între 1949 și 1953 Reimann a fost deputat în parlamentul vest-german din partea P.C.G. Din decembrie 1954 a fost prim-secretar al Conducerii centrale a P.C.G., iar din septembrie 1956 este prim-secretar al C.C. al P.C.G.

RELATIVISM — teorie idealistă care susține caracterul relativ, condiționat și subiectiv al cunoașterii umane. Negînd caracterul obiectiv al cunoștințelor noastre și elementul de absolut pe care-l conțin ele, relativismul duce inevitabil la *agnosticism* și, în ultimă instanță, la idealism subiectiv. Materialismul dialectic admite caracterul relativ al cunoașterii numai în sensul că fiecare treaptă istorică a cunoașterii este limitată de nivelul de dezvoltare a științei și a practicii sociale istorice, și nu în sensul negării adevărului obiectiv.

RELAȚII DE PRODUCȚIE — relațiile care se stabilesc între oameni în procesul de producție a bunurilor materiale și care constituie baza economică a societății. Întreaga orînduire a vieții sociale, structura internă a societății este determinată de caracterul relațiilor de producție. Starea relațiilor de producție răspunde la întrebarea: în proprietatea cui se află mijloacele de producție — la dispoziția întregii societăți sau la dispoziția unor persoane, grupuri, clase, care le folosesc în vederea exploatării altor persoane, grupuri, clase. Cu alte cuvinte, starea relațiilor de producție ne arată cum sînt repartizate între membrii societății mijloacele de producție, prin urmare și bunurile materiale produse de oameni. Relațiile de producție determină și relații corespunzătoare de repartiție.

Există diferite tipuri de relații de producție, determinînd, la rîndul lor, diferitele *formațiuni social-economice*. În societatea împărțită în clase antagoniste, relațiile de producție sînt relații de dominație și subordonare. În socialism, relațiile de producție se caracterizează prin colaborare tovărășească și ajutor reciproc între oameni care nu sînt exploatați. Dezvoltarea relațiilor de producție este determinată de nivelul de dezvoltare a *forțelor de producție*. La rîndul lor, relațiile de producție exercită o influență hotărîtoare și asupra dezvoltării forțelor de producție, accelerînd sau încetinind această dezvoltare. O lege economică generală a oricărei forma-

țiuni social-economice este *legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție*. Forțele de producție se pot dezvolta pe deplin numai atunci cînd relațiile de producție corespund caracterului, stării forțelor de producție și le dau cîmp liber de dezvoltare. Relațiile de producție rămîn însă în urma schimbării forțelor de producție și, într-o anumită etapă de dezvoltare a fiecărei formațiuni sociale antagoniste, ajung în contradicție cu caracterul forțelor de producție, încetează să le corespundă, se transformă în cătușe ale acestora. Atunci începe o epocă de revoluție socială.

În socialism există concordanță între relațiile de producție și forțele de producție. Relațiile de producție ale socialismului dau cîmp liber dezvoltării forțelor de producție. Aceasta nu exclude însă posibilitatea ca între ele să se ivească contradicții cauzate de rămînerea în urmă a relațiilor de producție față de dezvoltarea forțelor de producție. Datorită însă faptului că nu există clase antagoniste, datorită politicii juste a partidului comunist și a Statului sovietic — bazată pe cunoașterea și folosirea legilor economice obiective ale socialismului în interesul societății —, aceste contradicții nu ajung pînă la conflict și sînt lichidate cu succes prin adaptarea relațiilor de producție la creșterea forțelor de producție.

RELIGIE — ideologie a cărei trăsătură distinctivă o constituie credința în entități supranaturale, în zei, în spirite, în „împărăția cerurilor" etc. În timp ce știința oferă un tablou adevărat al realității, tablou confirmat de practica socială, religia este o reflectare fantastică în capetele oamenilor a forțelor exterioare care îi domină în viața lor de toate zilele. Religia a apărut în plină antichitate datorită neputinței omului primitiv de a lupta împotriva naturii. Inițial a apărut credința că întreaga natură este însuflețită, iar mai tîrziu credința în duhurile bune și rele care ar exista în lumea înconjurătoare și ar dirija forțele naturii. În societatea împărțită în clase, rădăcinile credințelor religioase sînt mai ales rădăcini sociale. Neputința oamenilor în fața proceselor stihinice ale dezvoltării societății bazate pe exploatare generează inevitabil credința în minuni, într-o viață mai bună dincolo de mormînt. În tot decursul existenței sale religia a jucat și continuă să joace un rol reacționar. Ea învață pe oamenii muncii să îndure fără cîrtire dominația exploatatorilor, afirmă caracterul imuabil și „originea divină" a rînduielilor exploatatoare. „Religia... este opiu pentru popor" *(K. Marx)* — aceasta este teza fundamentală a marxismului asupra problemei religiei.

În U.R.S.S., unde a fost desființată exploatarea omului de către om și a învins socialismul, au fost subminate rădăcinile sociale ale religiei și ea există numai ca rămășiță a trecutului în conștiința oamenilor, ca o moștenire nelichidată încă a vechii orînduiri. Marxism-leninismul ne învață că religia va dispare definitiv în comunism. Această teză este confirmată de experiența Uniunii Sovietice, unde, în procesul construirii socialismului și comunismului și sub influența dezvoltării culturii, majoritatea oamenilor muncii au rupt-o cu prejudecățile religioase. Dar rămășițele religiei împiedică o oarecare parte a oamenilor sovietici să devină constructori pe deplin conștienți ai societății comuniste. Religia frînează dezvoltarea activității creatoare a oamenilor muncii în lupta pentru comunism, împiedică creșterea nivelului cultural al maselor populare. Aceasta determină însemnătatea *propagandei ateiste*, care este o parte a educației comuniste a oamenilor muncii și care contribuie la o mai rapidă învingere a prejudecăților religioase.

REMILITARIZARE — înarmare a statelor sau regiunilor aflate în stare de dezarmare.

RENEGAT — persoană care și-a trădat convingerile și care a trecut

în tabăra adversarului; trădător, dezertor. Un exemplu tipic de renegat este *Kautsky*, unul dintre conducătorii Internaţionalei a II-a, care a trădat marxismul şi a trecut în tabăra burgheziei.

RENTABILITATE — calitatea unor întreprinderi sau ramuri ale economiei naţionale de a aduce beneficii. Rentabilitatea caracterizează eficacitatea economică a activităţii întreprinderii pe o anumită perioadă de timp şi înseamnă că mijloacele obţinute de pe urma realizării producţiei compensează *preţul de cost* şi asigură totodată obţinerea unui beneficiu.

RENTĂ — 1) r e n t ă f e u d a l ă — plusprodusul creat de ţăran în gospodăria feudalului sau în gospodăria sa proprie şi însuşit de feudal. Renta feudală înghiţea adesea nu numai supramunca ţăranului, ci şi o parte din munca lui necesară. Baza acestei rente o forma proprietatea feudală asupra pămîntului şi, legată de ea, dependenţa personală a ţăranului de moşierul feudal (vezi *Feudalism)*.

2) R e n t ă c a p i t a l i s t ă — venit obţinut în mod regulat în ţările capitaliste de pe urma capitalului, a avutului sau a pămîntului şi care nu reclamă de la beneficiari o activitate de întreprinzător. Izvorul rentei în ţările capitaliste este *plusvaloarea*, creată prin munca neplătită a muncitorilor salariaţi.

R e n t a f u n c i a r ă în ţările burgheze — venit obţinut de proprietarii funciari şi care nu provine din munca lor. Dînd pămîntul în arendă, moşierii primesc rentă funciară sub forma arenzii. Dacă moşierul îşi duce singur gospodăria, el obţine renta împreună cu profitul rezultat din vînzarea produselor gospodăriei sale. Există două tipuri de rentă funciară — renta diferenţială şi renta absolută. R e n t a d i f e r e n ţ i a l ă — excedentul profitului peste profitul mijlociu — este obţinută în gospodăriile în care există condiţii mai favorabile de producţie (terenuri mai bune, mai fertile, terenuri situate în apropierea pieţelor de desfacere — renta diferenţială I; în condiţiile unor investiţii suplimentare de capital pe aceeaşi suprafaţă de pămînt, adică în condiţiile unei agriculturi intensive — renta diferenţială II).

Spre deosebire de renta diferenţială, r e n t a a b s o l u t ă nu depinde de deosebirile în ceea ce priveşte fertilitatea solului, aşezarea terenurilor în raport cu pieţele de desfacere etc., ci este determinată de monopolul proprietăţii private asupra pămîntului. Datorită faptului că, în condiţiile unui grad identic de exploatare a muncitorilor, în agricultură se produce o plusvaloare mai mare pentru fiecare unitate de capital decît în industrie, se formează un plusprofit care este însuşit sub forma rentei absolute de către proprietarii funciari. Renta frînează dezvoltarea agriculturii, deoarece o parte uriaşă din roadele muncii agricole revine proprietarilor funciari paraziţi.

În socialism, o dată cu lichidarea proprietăţii private asupra pămîntului şi cu naţionalizarea întregului pămînt, se desfiinţează şi renta absolută. Existenţa rentei diferenţiale în socialism se datorează faptului că există producţie de mărfuri şi că pămînturile lucrate se deosebesc ca aşezare, fertilitate, precum şi ca eficacitate a cheltuielilor suplimentare etc. Dar în agricultura socialistă renta diferenţială nu are un caracter de exploatare, ci este un bun al oamenilor muncii.

RENTIERI — pătură socială caracteristică pentru orînduirea capitalistă, formată din persoane care trăiesc din veniturile aduse de capitalul bănesc depus la bănci sau investit în hîrtii de valoare — acţiuni, obligaţii. Rentierii reprezintă pătura cea mai parazitară a societăţii capitaliste.

REPARAŢII DE RĂZBOI — despăgubire totală sau parţială plătită de un stat învins din vina căruia a izbucnit războiul pentru daunele pri-

ținuite de el în cursul războiului statului învingător.

REPATRIERE — întoarcere în patrie a prizonierilor de război, a prizonierilor civili, a refugiaților și a emigranților.

REPRESALII — 1. represiuni. 2. măsuri de constrîngere aplicate de un stat ca răspuns la violarea drepturilor sale internaționale de către un alt stat, măsuri care, la rîndul lor, reprezintă o violare a drepturilor internaționale ale acestui al doilea stat. Forme tipice de represalii: reținerea vaselor statului străin în porturile proprii, boicotarea mărfurilor acestui stat. În formele lor extreme represaliile includ măsuri de forță armată: blocarea țărmurilor și a porturilor statului străin, demonstrația de forță militară, ocuparea unei părți a teritoriului acestuia. În practica statelor imperialiste represaliile s-au transformat nu o dată în război.

REPRESIUNE — măsură de pedepsire, de înăbușire a unei acțiuni de opoziție, de răzvrătire.

REPREZENTANT PLENIPOTENȚIAR — denumire purtată de reprezentanții diplomatici ai U.R.S.S. pînă la 9 mai 1941, cînd printr-un decret al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. au fost stabilite rangurile reprezentanților diplomatici sovietici (ambasador extraordinar și plenipotențiar, ministru extraordinar și plenipotențiar, însărcinat cu afaceri).

REPREZENTANȚA COMERCIALĂ A U.R.S.S. — organ de stat care exercită monopolul comerțului exterior al U.R.S.S. în străinătate; este pendinte de Ministerul Comerțului Exterior al U.R.S.S. Reprezentanța comercială reglementează operațiile de comerț exterior între U.R.S.S. și țara în care se află, face parte integrantă din reprezentanța diplomatică respectivă a U.R.S.S. în străinătate și se bucură de privilegiile acesteia. Șeful reprezentanței comerciale — reprezentantul comercial — este numit de Consiliul de Miniștri al U.R.S.S.

REPREZENTANȚĂ DIPLOMATICĂ — organ permanent de stat pentru relații externe aflat pe teritoriul unui alt stat. Reprezentanța diplomatică condusă de un ambasador se numește ambasadă, iar cea condusă de un ministru plenipotențiar — misiune. În lipsa șefului reprezentanței, el este înlocuit de un însărcinat cu afaceri. Sarcinile reprezentanței diplomatice constă în a întreține oficial relațiile politice între guvernul său și guvernul țării în care se află, a apăra interesele statului său și interesele cetățenilor săi, în a informa guvernul său asupra evenimentelor care au loc în țara respectivă.

Fac parte din efectivul reprezentanțelor diplomatice trei categorii de colaboratori: personalul diplomatic— persoanele care se bucură de *imunitate* diplomatică —, personalul tehnic (lucrătorii de la cifru, dactilografele etc.) și personalul de deservire (șoferii, femeile de serviciu etc.). Clădirea reprezentanței diplomatice se bucură de inviolabilitate, dar nu poate servi de azil persoanelor urmărite în baza legii.

REPRODUCȚIE — reluarea neîncetată, repetarea continuă a procesului producției sociale. Reproducția este o condiție indispensabilă a existenței societății în orice orînduire economică; ea include reproducția produsului social total și a relațiilor de producție. Dacă procesul producției sociale se repetă an de an în aceleași proporții, produsele nou produse înlocuind doar mijloacele de producție consumate fără să se producă *acumularea*, atunci are loc reproducția simplă. Cînd an de an se realizează repetarea procesului de producție în proporții sporite, cînd societatea, nemulțumindu-se să înlocuiască numai bunurile materiale consumate, produce un supliment de mijloace de producție și obiecte de consum individual, atunci are loc reproducția lărgită. Producția socială se împarte în producția mijloacelor de producție (sectorul I) și producția obiectelor

de consum (sectorul II). Creșterea cu precădere a producției mijloacelor de producție în raport cu producția obiectelor de consum constituie o lege a reproducției lărgite. Caracterul reproducției este determinat de modul de producție.

Teoria științifică a reproducției lărgite a fost elaborată de K. Marx pe baza studierii legilor producției capitaliste.

Reproducția capitalistă — este bazată pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe exploatarea muncitorilor salariați de către burghezie. Ea înseamnă o permanentă reînnoire nu numai a produsului muncii (a mijloacelor de producție și a mijloacelor de consum), ci și a relațiilor de exploatare capitalistă. În cursul reproducției, pe de o parte, se creează necontenit o avuție, care aparține capitalistului și-i dă posibilitatea să se îmbogățească ulterior și mai mult prin exploatarea muncitorilor. Pe de altă parte, la terminarea procesului de producție muncitorul rămîne mereu un proletar lipsit de avere, din care cauză, pentru a nu muri de foame, este nevoit să-și vîndă din nou forța de muncă capitaliștilor. Pentru modul de producție capitalist este caracteristică reproducția lărgită, în care o parte a plusvalorii se adaugă la capitalul inițial, adică se acumulează.

Reproducția capitalistă are un caracter spontan și anarhic, este subordonată goanei după profit și are un caracter antagonist, determinat de principala contradicție a capitalismului — contradicția dintre caracterul social al producției și modul privat de însușire. Această contradicție determină caracterul ciclic al reproducției capitaliste: perioada de avînt este urmată de o bruscă restrîngere a producției, de crizele de supraproducție (vezi *Crize economice*), care sînt însoțite de o irosire a bogăției sociale, de mari lipsuri pentru oamenii muncii.

În epoca *imperialismului* economia capitalistă se dezvoltă în direcția îmbogățirii tot mai mari a monopolurilor, a intensificării exploatării și a scăderii nivelului de trai al oamenilor muncii, în direcția militarizării crescînde a economiei, a ascuțirii luptei de concurență dintre statele capitaliste, a coacerii unor noi crize economice și zguduiri.

Reproducția socialistă, bazată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție diferă principial de reproducția capitalistă.

Reproducția socialistă înseamnă: reproducția și întărirea relațiilor de producție socialiste, creșterea rapidă, neîntreruptă de crize, a producției, creșterea numărului de oameni ocupați în producție, sporirea bogăției sociale și creșterea bunăstării oamenilor muncii.

În socialism, caracterului social al procesului de producție îi corespunde proprietatea socială asupra mijloacelor de producție. De aceea producția socialistă un cunoaște crizele periodice de supraproducție și se înfăptuiește în mod planic. Pornind de la cerințele *legii economice a dezvoltării planice, proporționale a economiei naționale*, statul socialist stabilește în mod planificat ritmul dezvoltării economiei naționale, proporțiile și legăturile dintre ramuri, volumul acumulării și consumului. Reproducția socialistă este întotdeauna o reproducție lărgită neîntreruptă, care se desfășoară într-un ritm accelerat, presupunînd creșterea cu precădere a industriei grele și a pivotului ei — industria constructoare de mașini. Creșterea cu precădere a producției mijloacelor de producție este necesară pentru asigurarea utilajului întreprinderilor industriei grele și a tuturor celorlalte ramuri ale economiei naționale, pentru asigurarea creșterii neîncetate a productivității muncii și a acumulării socialiste. În condițiile socialismului, creșterea cu precădere a producției mijloacelor de producție

servește ca bază pentru ridicarea bunăstării poporului.

REPUBLICA ARABĂ UNITĂ — stat nou în Orientul arab, care s-a creat prin unirea Egiptului și a Siriei ca urmare a hotărîrii celor două popoare, confirmată prin referendumul popular de la 21 februarie 1958. Președinte al republicii a fost ales Gamal Abdel Nasser, iar orașul Cairo a fost proclamat capitală.

Teritoriul noului stat se întinde pe o suprafață de aproximativ 1.200.000 km², cuprinzînd o populație de peste 28.000.000 de locuitori. Noul stat este format din două provincii: Egipt și Siria.

Provincia Egipt este situată în partea de nord-est a Africii. Se învecinează cu Sudanul, Libia și Izraelul. *Suprafața:* 994.300 km²; *populația:* 24.300.000 de locuitori (1957), din care majoritatea covîrșitoare sînt egipteni, descendenți ai egiptenilor antici, asimilați cu arabii. Pustiuri de nisip acoperă peste 96% din suprafață, 97% din populație ocupă fîșia îngustă a văii Nilului. Capitala: Cairo. Orașe mari: Alexandria, Port-Said, Suez, Tanta și El Mansura.

Canalul Suez, care trece prin teritoriul provinciei Egipt, are o primordială însemnătate strategică și în privința comerțului de tranzit.

Baza economiei egiptene o constituie agricultura; aproape jumătate din producția agricolă o reprezintă bumbacul. Se mai cultivă: grîu, porumb, orz, orez, trestie de zahăr. Majoritatea covîrșitoare a țăranilor (pînă la 94%) erau lipsiți de pămînt sau cu pămînt puțin. Legea reformei agrare din 1952 prevedea exproprierea contra plată a pămînturilor moșierești care depășeau 84 ha și împărțirea acestor pămînturi țăranilor contra unei plăți în rate.

Se exploatează zăcăminte de minereu de fier, minereu de mangan, petrol, fosforiți, sare, un rol însemnat avînd industria textilă, alimentară, industria tutunului, de egrenare a bumbacului și industria piclăriei. În ultimul timp s-au luat o serie de măsuri pentru lichidarea stării de înapoiere economică, moștenire a colonialismului.

Timp de 400 de ani (1517—1914) Egiptul a fost o provincie a Turciei. În 1882 Anglia a ocupat Egiptul, în 1914 a instituit protectoratul său, iar în 1922 i-a acordat în mod formal independența. În 1936 ea a impus Egiptului un tratat înrobitor, prin care Anglia avea dreptul de a menține trupe și de a construi baze militare pe teritoriul egiptean.

Sub presiunea mișcării de eliberare din țară, guvernul egiptean a luat o serie de măsuri menite să ducă la eliberarea țării. Astfel a fost anulat tratatul inegal din 1936 și convenția privitoare la Sudan din 1899, potrivit căreia *Sudanul* era o colonie engleză.

În iulie 1952 a avut loc o lovitură de stat cu caracter revoluționar, iar la 18 iunie 1953 Egiptul a fost proclamat republică. Printre alte măsuri importante de întărire a independenței politice și de ridicare a nivelului economic al țării, guvernul egiptean a naționalizat la 26 iulie 1956 compania Canalului Suez. La sfîrșitul anului 1956, Anglia, Franța și Izraelul au dezlănțuit un atac armat împotriva Egiptului. Datorită luptei eroice a poporului egiptean, sprijinit de U.R.S.S. și de celelalte popoare iubitoare de pace, atacul armat al imperialiștilor a eșuat.

Provincia Siria, situată pe litoralul de est al Mării Mediterane, se învecinează cu Turcia, cu Iracul, cu Iordania, cu Izraelul și cu Libanul. *Suprafața:* 181.300 km²; *populația:* 4.100.000 de locuitori (1957), în majoritate arabi. În regiunile interioare ale Siriei locuiesc aproximativ 500.000 de beduini (nomazi). Capitala: Damasc. Orașe mari sînt Alep, Homs, Hama și porturile Latachia și Banias.

Siria este o regiune agrară, $^2/_3$ din populația ei îndeletnicindu-se cu agricultura. În agricultură există puternice rămășițe feudale. Se cultivă grîu,

orz, sorg, precum și tutun, bumbac, viță de vie, măslini. Este dezvoltată creșterea vitelor. Cu toate că în subsolul Siriei există minereuri (fier, crom, lignit, asfalt, petrol etc.), industria extractivă este slab dezvoltată. Egrenarea bumbacului, filaturile și țesătoriile formează principalele ramuri ale industriei siriene. În anii de după război, o mare dezvoltare a luat industria cimentului. În afară de acestea există mici întreprinderi ale industriei alimentare, ale industriei tutunului etc. Prin teritoriul Siriei trec cele mai mari conducte de petrol din Orientul apropiat.

În 1955 guvernul sirian a elaborat un program de șapte ani de dezvoltare a economiei naționale, care prevedea construirea unor mari baraje și canale de irigare, construirea unei rafinării de petrol, a unor șosele și căi ferate.

Siria, ca și Egiptul, a fost sub dominația imperialiștilor străini. Din 1920 Siria a fost sub mandatul Franței. În 1944, ca rezultat al luptei de eliberare duse de poporul sirian, Franța a fost silită să renunțe la mandatul asupra Siriei și să-i acorde independența. În 1946 au fost definitiv retrase din Siria trupele de ocupație, fapt la care a contribuit în mare măsură sprijinirea de către reprezentantul sovietic în Consiliul de Securitate a cererii Siriei cu privire la retragerea trupelor străine.

Guvernul Siriei a refuzat să participe la blocurile militare create de statele occidentale și s-a pronunțat pentru unitatea țărilor arabe. În Siria au existat numeroase partide politice, printre care partidul național, partidul socialist al renașterii arabe, partidul popular, precum și Partidul Comunist din Siria și Liban, luptător consecvent pentru interesele oamenilor muncii, pentru socialism, fondat în 1930 (secretar general Haled Bagdaș).

La 5 martie 1958 a fost proclamată constituția provizorie a noului stat. R.A.U. este declarată republică suverană, democratică și independentă. Puterea legislativă aparține Adunării naționale, iar puterea executivă — președintelui, care este în același timp și șeful guvernului republicii, având împuterniciri largi. Președintele formează guvernul și numește pe miniștri.

În ceea ce privește regimul politic intern, în Republica Arabă Unită s-a extins modelul egiptean: partidele politice au fost declarate dizolvate. Singura organizație politică permisă este Uniunea națională, condusă de către președintele republicii.

Tratatele și acordurile încheiate cu alte state de către cele două țări existente în momentul unificării rămîn mai departe în vigoare. R.A.U. și-a eliberat economia de sub controlul capitalului străin. Uniunea siriano-egipteană rămîne deschisă pentru oricare țară arabă care va dori să i se alăture, recunoscînd principiile ei fundamentale.

La 8 martie 1958 guvernul Iemenului a hotărît să încheie un acord cu Republica Arabă Unită, prin care se proclamă constituirea Statului arab unit, format din Republica Arabă Unită și Iemen. Statul arab unit va avea un buget comun, forțe armate unice și va duce o politică externă unică, bazată pe principiile Bandungului, urmărind să lupte împotriva imperialismului pe orice cale, pentru consolidarea păcii.

REPUBLICA DE LA WEIMAR — republică burgheză, instaurată în Germania în urma *revoluției din Germania din 1918* și care a durat pînă la acaparrarea puterii de către Hitler în 1933. Este denumită astfel după orașul Weimar din Turingia, unde în iulie 1919 a fost adoptată Constituția Republicii germane.

REPUBLICA DOMINICANĂ — stat care ocupă partea răsăriteană a insulei Haiti (Indiile de vest). *Suprafața:* 49.000 km²; *populația:* 2.608.000 de locuitori (1956), dintre care mulatri aproximativ 60%, restul — negri și creoli (descendenții cuce-

ritorilor spanioli). Capitala este Ciudad-Trujillo.

Există ca stat independent din 1844, după ce s-a despărţit de Haiti. În 1916—1924 S.U.A. au ocupat-o, au dizolvat parlamentul, l-au exilat pe preşedinte şi nu şi-au retras trupele decît după ce au instituit controlul lor financiar şi vamal asupra ţării.

Economia ţării s-a specializat în cîteva culturi făcute pe plantaţii (mai ales trestia de zahăr) şi destinate exportului. Agricultura nu satisface necesităţile populaţiei în ce priveşte produsele alimentare; se importă făină şi orez. Cea mai mare parte a pămînturilor este concentrată în mîinile marilor latifundiari, care le dau, de regulă, în arendă. Cele mai mari plantaţii de trestie de zahăr şi de cacao, fabricile de zahăr şi concesiunile pentru prelucrarea petrolului aparţin monopoliştilor S.U.A. Industria constă în cea mai mare parte din mici întreprinderi de prelucrare a materiei prime agricole. Comerţul exterior este de asemenea monopolizat de S.U.A. (64% din import).

Şeful statului este un preşedinte. Parlamentul (congres) este alcătuit din Senat şi Camera deputaţilor. Partidul guvernamental burghez este Partidul dominican („partido dominicano"). Partidul socialist popular se află în ilegalitate. Confederaţia dominicană a muncii se află sub controlul guvernului.

REPUBLICA SOVIETICĂ FEDERATIVĂ SOCIALISTĂ RUSĂ (R.S.F.S.R.) — cea mai mare republică unională ca teritoriu şi populaţie din U.R.S.S., între republicile egale prima ca însemnătate politică, economică şi culturală. A fost constituită la 25 octombrie (7 noiembrie) 1917. *Suprafaţa*: 17.100.000 km² (peste 75% din teritoriul U.R.S.S.); *populaţia:* 113.200.000 de locuitori (1956) — mai mult de jumătate din întreaga populaţie a U.R.S.S. Capitala: Moscova. R.S.F.S.R. este o republică multinaţională, 75% din populaţie fiind formată din ruşi. Formele orînduirii naţionale de stat a popoarelor care s-au unit de bunăvoie în Federaţia Rusă sînt: republica autonomă, regiunea autonomă şi districtul naţional. R.S.F.S.R. se împarte în 6 ţinuturi: Altai, Krasnodar, Krasnoiarsk, Primorie, Stavropol şi Habarovsk; şi în 49 de regiuni: Amur, Arhanghelsk, Arzamas, Belgorod, Breansk, Celeabinsk, Cita, Gorki, Iaroslavl, Irkutsk, Ivanovo, Kalinin, Kaliningrad, Kaluga, Kamceatka, Kemerovo, Kirov, Kostroma, Kuibîşev, Kurgan, Kursk, Leningrad, Lipeţk, Magadan, Moscova, Murmansk, Novgorod, Novosibirsk, Omsk, Orel, Orenburg, Penza, Perm, Pskov, Reazan, Rostov, Sahalin, Saratov, Smolensk, Stalingrad, Sverdlovsk, Tambov, Tiumen, Tomsk, Tula, Ulianovsk, Vladimir, Vologda, Voronej. Din R.S.F.S.R. fac parte 15 republici autonome: Başchiră, Bureat-Mongolă, Ciuvaşă, Daghestană, Iacută, Cabardino-Balcară, Carelă, Ceceno-Inguşă, Calmucă, Comi, Mariică, Mordvină, Osetină de nord, Tătară şi Udmurtă; 6 regiuni autonome: Gorno Altai, Adîghee, Caraceaevo-Cerchesă, Evreiască, Hacasă şi Tuvină; 10 districte naţionale: Coreac, Ciukotka, Taimîr, Evenc, Hantî-Mansi, Iamalo-Neneţ, Comi-Permeac, Neneţ, Bureat-Mongol-Aghinschi şi Bureat-Mongol-Ust-Ordînschi.

R.S.F.S.R. este situată în două continente — în Europa şi în Asia; ca suprafaţă ea este de două ori mai mare decît S.U.A. şi de 70 de ori mai mare decît Anglia. R.S.F.S.R. se întinde de la ţărmurile Oceanului Îngheţat de nord pînă în Caucaz şi de la Marea Baltică pînă la Oceanul Pacific. Ţărmurile ei sînt udate de apele a 12 mări şi 3 oceane. Numeroasele fluvii au o uriaşă însemnătate pentru transport şi reprezintă surse colosale de energie hidraulică. Cele mai mari dintre aceste fluvii sînt: Ob cu Irtîşul, Ienisei, Lena, Amur, Volga — cel mai mare fluviu din Europa — şi altele. Între zecile de mii de lacuri se află cel mai mare din lume — lacul Caspic, numit mare,

pentru întinderea sa uriaşă, lacul Baical — cel mai adînc din lume, lacul Ladoga, Onega şi altele.

Suprafaţa imensă, diversitatea condiţiilor climaterice şi naturale, resursele inepuizabile de minereuri fac din R.S.F.S.R. una dintre cele mai bogate ţări din lume. În R.S.F.S.R. sînt concentrate peste 92% din pădurile şi 75% din energia hidraulică ale întregii Uniuni Sovietice, care în ceea ce priveşte pădurile şi rezervele de energie hidraulică ocupă primul loc în lume. Dintre toate bogăţiile U.R.S.S., Federaţia Rusă posedă cea mai mare parte din rezervele de cărbune, petrol, bauxită, minereu de fier, aur, nichel, fosforiţi, săruri de potasiu (numai în Solikamsk ele se află într-o cantitate de 6 ori mai mare decît în toate ţările afară de U.R.S.S., luate laolaltă), azbest, grafit, mică, sare de bucătărie. Foarte mari sînt rezervele de cupru, zinc, plumb, metale rare, şisturi combustibile, gaze naturale etc.

R.S.F.S.R. este o republică industrial-colhoznică dezvoltată, principala bază industrială a Uniunii Sovietice. Ea dă aproximativ 70% din producţia industrială globală a U.R.S.S. şi furnizează 70% din energia electrică produsă în ţară. Încă înainte de război republica dădea peste 50% din producţia globală de oţel pe Uniune. În ceea ce priveşte producţia de aramă ea ocupă primul loc între republicile unionale. În R.S.F.S.R. este concentrată aproape întreaga producţie de nichel, cositor şi aluminiu. R.S.F.S.R. deţine un loc de frunte în construcţia de maşini, domeniu în care au fost create ramuri noi — industria de automobile, de tractoare, de avioane, producţia de utilaj industrial etc. În republică a fost creată o puternică industrie chimică. În anii planurilor cincinale de dinainte de război au fost construite mari întreprinderi în industria siderurgică şi în cea a metalurgiei neferoase, ca, de pildă: combinatele metalurgice de la Magnitogorsk şi Kuzbass, giganţii industriei de tractoare — uzinele de la Stalingrad şi Celeabinsk, uzinele de automobile din Moscova, Gorki şi Iaroslavl; o serie de centrale termo şi hidroelectrice. A fost dezvoltată industria forestieră, industria uşoară, alimentară şi alte ramuri ale industriei. Înainte de război (1940) producţia marii industrii a R.S.F.S.R. a depăşit de 12 ori nivelul din 1913.

În urma dezvoltării industriei socialiste a crescut considerabil populaţia vechilor oraşe ale R.S.F.S.R. şi au apărut de asemenea zeci de mari oraşe noi: Magnitogorsk (centru siderurgic), Stalinogorsk (industrie a cărbunelui şi chimică), Kirovsk (extracţia şi prelucrarea apatitelor), Stalinsk (siderurgie), Berezniki (industrie chimică), Komsomolsk-pe-Amur (construcţie de maşini şi siderurgie) etc.

În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei a crescut şi mai mult însemnătatea R.S.F.S.R. în economia naţională a Uniunii Sovietice. Cu toate că în regiunile apusene ale republicii, ocupate vremelnic de fascişti, au fost distruse sute de oraşe, zeci de mii de sate şi de cătune, numeroase fabrici, uzine, mine, centrale electrice, ea a dat peste 80% din producţia industrială a U.R.S.S. şi a constituit baza ei agricolă. Deosebit de puternic s-a dezvoltat industria regiunilor răsăritene ale R.S.F.S.R., unde au fost evacuate multe întreprinderi din regiunile apusene şi unde au fost construite multe uzine şi fabrici noi. În cei patru ani de război, producţia industrială a crescut astfel: în Ural de 3,6 ori, în Siberia de 2,8 ori, în regiunea Volgăi de 3,4 ori; au fost construite 70 de oraşe noi.

În perioada de după război economia republicii a fost rapid refăcută şi se dezvoltă necontenit. În anii celui de-al patrulea plan cincinal (1946—1950) au fost refăcute şi construite peste 6.000 de întreprinderi mari şi mijlocii. Volumul producţiei globale industriale a R.S.F.S.R. în 1956 a depăşit de 3,5 ori nivelul antebelic, iar în comparaţie cu anul 1913 a crescut de peste 30 de ori. Paralel cu dezvoltarea continuă a construcţiei de maşini, a industriei

chimice și forestiere, după război se dezvoltă într-un ritm deosebit de rapid siderurgia și metalurgia neferoasă, industria minieră și petroliferă. Regiunea petroliferă Volga-Ural a devenit principala bază petroliferă a U.R.S.S. În regiunile răsăritene și nordice ale R.S.F.S.R. au fost create noi baze industriale puternice. Se construiesc și sînt date în exploatare o serie de noi obiective industriale. În cursul celui de-al cincilea plan cincinal au intrat în funcțiune o serie de mari centrale termoelectrice și puternicele hidrocentrale Timleanskaia, Verhne-Svirskaia, de pe Kama, Narva, de la Gorki și Kuibîșev, utilate după ultimul cuvînt al tehnicii. Continuă construcția nodului hidrotehnic de la Stalingrad, a cărui putere a fost sporită considerabil în comparație cu planul inițial și a fost stabilită la 2.310.000 kw, precum și a uriașelor hidrocentrale de pe Angara și Ob (Angara, Bratsk, Buhtarminsk, Novosibirsk etc.), se trasează măsuri pentru folosirea bogatelor resurse energetice ale fluviului Ienisei, ale Nordului îndepărtat și ale Extremului Orient. Crește cu fiecare an greutatea specifică a energiei hidraulice în balanța combustibilului și energiei electrice a republicii. În R.S.F.S.R. au fost create cele mai mari sisteme energetice din țară — Moscova, Leningrad și Ural. O mare dezvoltare a luat industria de gaze pe baza extracției de gaze naturale și a prelucrării cărbunelui și șisturilor. Au fost construite mari conducte de gaz (Saratov—Moscova, Dașava—Kiev—Breansk—Moscova, Tula—Moscova, Kohtla—Iarve—Leningrad, Slanți—Leningrad, Buguruslan—Kuibîșev, Stavropol—Moscova etc.). Se construiesc noi magistrale de gaze. În legătură cu reorganizarea conducerii industriei și construcțiilor și cu trecerea de la conducerea prin ministere și departamente pe ramuri, la conducerea economiei naționale după principiul teritorial, în 1957 au fost create pe teritoriul R.S.F.S.R. 70 de *regiuni economice-administrative*.

Agricultura republicii este extrem de variată. Pe teritoriul ei sînt cultivate toate plantele existente în U.R.S.S. În R.S.F.S.R. este concentrată 59 % din întreaga suprafață cultivată a țării. Ea deține 59% din suprafețele cultivate cu cereale, din care suprafețele cultivate cu grîu 58%, cu in cu fibre lungi — 64%, cu floarea-soarelui 61%, cu cartofi aproximativ 60% și jumătate din suprafețele cultivate cu orz din U.R.S.S. În R.S.F.S.R. sînt concentrate peste 30% din toate livezile și mai bine de jumătate din suprafețele cultivate cu cînepă din U.R.S.S. O mare însemnătate au de asemenea culturile de mei, culturile de bostănărie și grădinărie, se cultivă bumbac (Caucazul de nord), tutun, muștar, ricin, orez și ceai (ținutul Krasnodar). În sectorul zootehnic, R.S.F.S.R. deține peste 50% din efectivul total de animale al U.R.S.S. Efectivul de bovine era în 1956 de 37.400.000 de capete, iar efectivul de porcine de 30.100.000 de capete. R.S.F.S.R. este principala bază a creșterii oilor cu lînă fină, semifină și a oilor pentru blană. Un rol important îl joacă vînătoarea și pescuitul.

În 1956, în R.S.F.S.R. existau 48.000 de colhozuri, în care sînt unite peste 9.000.000 de gospodării țărănești, 5.372 de S.M.T.-uri și 2.793 de sovhozuri. În 1956, republica dispunea de 911.300 de tractoare (exprimate în tractoare convenționale de 15 c.p.), de peste 230.000 de combine cerealiere și de sute de mii de alte mașini agricole.

R.S.F.S.R. este chemată să joace un rol foarte important în îndeplinirea programului trasat de partid pentru realizarea unui avînt vertiginos al tuturor ramurilor agriculturii. Ea dispune de uriașe masive de pămînturi virgine și înțelenite, mai ales în Siberia, în Ural, în regiunea Volgăi, în Caucazul de nord, pe care pot fi obținute recolte bogate de cereale, de plante industriale și oleaginoase, de cartofi și legume, dispune de lunci și pășuni pentru dezvoltarea unui sector zootehnic cu o înaltă productivitate, dispune

de toate posibilitățile pentru lărgirea suprafețelor cultivate și pentru ridicarea producției la hectar la culturile de in, cînepă, bumbac și sfeclă de zahăr, pentru creșterea suprafeței de livezi și de vii. La opera de valorificare a noilor pămînturi au luat parte 1.500 de S.M.T.-uri, aproximativ 9.000 de colhozuri și 600 de sovhozuri. Au fost create zeci de sovhozuri noi. Ca urmare suprafețele cultivate cu cereale au depășit nivelul de dinainte de război.

În R.S.F.S.R. este concentrată 57% din rețeaua de căi ferate a U.R.S.S. (lungimea totală în 1955—68.900 km), cele mai mari artere de transport pe apă și autostrăzi principale. În republică se află cea mai lungă cale ferată din lume — calea ferată principală siberiană. Lungimea totală a căilor navigabile este de 111.600 km, sau 84% din căile navigabile ale U.R.S.S. În cuprinsul republicii se află Marea cale maritimă de nord. Flota aeriană a R.S.F.S.R. asigură legături aeriene regulate cu celelalte republici și cu țările străine.

În R.S.F.S.R. se înfăptuiește un larg program de construcții de locuințe. În perioada 1951—1954, pe teritoriul republicii au fost construite și date în exploatare numai în orașe peste 75.000.000 m² de suprafață de locuit. Se acordă o mare atenție îmbunătățirii deservirii comunale a populației. În anii de după război în R.S.F.S.R. au fost refăcute și date din nou în exploatare linii de tramvai și de troleibus în 22 de orașe; a fost organizat transportul cu autobuze în 322 de orașe. S-au introdus gaze în 39 de orașe.

În 1956—1957, în R.S.F.S.R. existau peste 125.000 de școli, cu un număr de 15.500.000 de elevi. Funcționează 421 de instituții de învățămînt superior, peste 2.000 de școli tehnice și alte școli medii speciale. În 1956 în instituțiile de învățămînt superior ale republicii (inclusiv cele fără frecvență) învățau peste 1.200.000 de studenți — mai mult de jumătate din numărul total al studenților din Uniunea Sovietică, iar în școlile tehnice și în celelalte instituții de învățămînt mediu special (inclusiv cele fără frecvență) învățau peste 1.200.000 de persoane. În R.S.F.S.R. există mult mai mulți studenți decît în Anglia, Germania occidentală și Italia luate la un loc.

Dezvoltarea republicii se înfăptuiește sub conducerea organizațiilor de partid ale P.C.U.S. Printr-o hotărîre a Congresului al XX-lea al P.C.U.S., în februarie 1956 a fost creat organul conducător de partid — *Biroul C.C. al P.C.U.S. pentru R.S.F.S.R.*

Moscova, capitala R.S.F.S.R., este și capitala U.R.S.S. — fiind cel mai mare centru politic, industrial, cultural și științific al țării.

Pe teritoriul R.S.F.S.R. se află numeroase orașe dintre cele mai importante ale Uniunii Sovietice, printre care: orașul-erou L e n i n g r a d, ca populație al doilea oraș al U.R.S.S. după Moscova, unul dintre cele mai mari centre industriale și culturale, port la mare și nod de cale ferată; are industrie constructoare de mașini complexe, electrotehnică, industrie ușoară și alimentară; zeci de instituții de învățămînt superior și de institute de cercetări științifice; tezaure de artă plastică — Ermitajul și Muzeul rus, biblioteca publică de stat „Saltîcov-Șcedrin" avînd o însemnătate mondială; multe monumente istorice. Orașul-erou S t a l i n g r a d, unul dintre cele mai mari porturi fluviale, centru industrial și nod de cale ferată, construit din nou după Marele Război pentru Apărarea Patriei; o uzină uriașă de tractoare, o uzină pentru oțelurile de calitate, industrie de rafinare a petrolului și de prelucrare a lemnului. G o r k i, mare centru industrial și cultural, port pe Volga, nod de cale ferată; construcții de mașini de transport, uzină de automobile, hidrocentrala de la Gorki, o serie de instituții de învățămînt superior, între care o universitate. K u i b î ș e v, mare centru industrial cu o industrie variată a construcțiilor de mașini, mai ales de transport, întreprinderi ale industriei alimentare; port pe Volga, în 1955 a intrat în func-

țiune hidrocentrala de la Kuibîșev. Sverdlovsk, cel mai mare oraș ca populație din Ural, important nod de cale ferată și mare centru industrial; aici se află una dintre cele mai mari uzine de construcții de mașini grele „Uralmaș"; producție de utilaj pentru industria minieră și metalurgică etc. Celeabinsk, al doilea centru industrial al Uralului după Sverdlovsk (producție de cărbuni, metalurgia neferoaselor și oțeluri de calitate, construcții de mașini, între care construcție de mașini agricole, industrie chimică și alimentară), nod de cale ferată. Perm — centru industrial; construcții de mașini, construcții navale, rafinarea petrolului, prelucrarea lemnului, producție de hîrtie și fosfați. Novosibirsk, unul dintre cele mai mari orașe ale Siberiei cu o industrie puternică și variată (construcții de mașini, industrie alimentară, ușoară, a lemnului etc.); nod de cale ferată și centru cultural; o serie de instituții de învățămînt superior și institute de cercetări științifice, filiala din Siberia apuseană a Academiei de Științe a U.R.S.S. Rostov-pe-Don, unul dintre cele mai mari centre ale construcției de mașini agricole din U.R.S.S.; industrie a tutunului și a încălțămintei avînd o însemnătate unională; nod de cale ferată și port. Astrahan, port la Marea Caspică, centru al regiunii caspice de pescuit (o dezvoltată industrie a peștelui și a conservelor de pește). Murmansk, port care nu îngheață în nordul U.R.S.S.; mare centru al pescuitului, al industriei peștelui și al construcțiilor navale. Arhanghelsk, unul dintre cele mai mari porturi nordice ale U.R.S.S., baza Căii maritime din nord, important centru al industriei de cherestea și al exportului de lemn; întreprinderi de construcții navale și de celuloză. Habarovsk, centru de ținut, important nod de transporturi și industrial; industrie de prelucrare a tițeiului, de prelucrare a lemnului, construcții de mașini. Vladivostok, centru al ținutului Primorie, cel mai mare port la Oceanul Pacific, bază de aprovizionare de pe litoralul sovietic al Oceanului Pacific și a părții răsăritene a Arcticii sovietice; industrie de reparații navale și de conserve de pește, producție de utilaj minier.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ ABHAZĂ — face parte din R.S.S. Gruzină. S-a constituit la 4 martie 1921. Este situată pe litoralul Mării Negre, în partea de nord-vest a R.S.S. Gruzine. *Suprafața:* 8.700 km²; *populația:* 394.000 de locuitori (1956), abhazi, gruzini, armeni, ruși. Capitala: Suhumi.

Relieful R.S.S.A. Abhaze este în cea mai mare parte muntos (ramificațiile sudice ale munților Caucaz și regiunea din preajma lanțului principal). Munții sînt acoperiți de păduri cu arbori de esențe tari (cimișirul, mesteacănul, stejarul, castanul, tisa). Există bogate zăcăminte de cărbune (Tkvarceli).

În anii Puterii sovietice, în Abhazia, care înainte de revoluție era o regiune agricolă înapoiată, s-a creat o industrie mai ales de prelucrare a materiei prime agricole: industria tutunului, de conservare a fructelor, industria ceaiului, precum și o industrie extractivă (carboniferă) și o industrie chimică care prelucrează materii prime locale (producția de uleiuri eterice). Este foarte dezvoltată industria de prelucrare a lemnului. Există întreprinderi de pielărie și încălțăminte și fabrici de confecții. S-a construit centrala termoelectrică de la Tkvarceli și centrala hidroelectrică de la Suhumi. Pe teritoriul republicii trece calea ferată Cernomorskaia.

Un loc important îl ocupă în economia republicii agricultura, în care rolul de frunte îl deține cultura tutunului. Au căpătat o largă dezvoltare culturile subtropicale. R.S.S.A. Abhază a devenit una dintre cele mai importante regiuni producătoare de citrice. Una dintre principalele culturi agricole este ceaiul. Se cultivă, de asemenea, bambusul, eucaliptul, tungul, hurma, năprasnica etc. Pomicultura

și viticultura sînt larg răspîndite. În regiunile de munte locuitorii se ocupă cu creșterea animalelor.

R.S.S.A. Abhază este o regiune balneo-climaterică de importanță unională (stațiunile balneo-climaterice Suhumi, Gagra, Ahali-Afoni, Gudauta, Gulripși etc.). Pe cuprinsul republicii există peste 80 de izvoare minerale.

În anii Puterii sovietice s-a creat în Abhazia o vastă rețea de instituții culturale și de școli. S-a introdus învățămîntul general obligatoriu. În republică există un institut pedagogic, mai multe institute de cercetări științifice, printre care și filiala Institutului unional de cercetări științifice pentru cultura ceaiului și culturile subtropicale.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ AGEARĂ — face parte din R.S.S. Gruzină. S-a constituit la 16 iunie 1921. Este situată pe litoralul Mării Negre, la frontiera dintre U.R.S.S. și Turcia. *Suprafața:* 2.900 km²; *populația:* 238.000 de locuitori (1956), gruzini, armeni, ruși. Capitala: Batumi.

Relieful Agleariei este în cea mai mare parte muntos. Cele mai importante ape curgătoare sînt rîurile Cioroh și Agearis-Țhali. Pe acesta din urmă s-a construit o hidrocentrală. Povîrnișurile munților, care coboară spre Marea Neagră, sînt acoperite de păduri (castan, fag, carpen etc.). Pe litoralul Mării Negre cresc plante subtropicale veșnic verzi: palmieri, magnolii, lauri, bambus.

Înainte de victoria Puterii sovietice, Agearia era o țară înapoiată, cu o agricultură primitivă. Industrie exista numai la Batumi. În anii Puterii sovietice, această republică s-a transformat într-o regiune cu o agricultură intensivă, în care locul de frunte îl ocupă culturile subtropicale, și mai ales cultura ceaiului. O mare însemnătate au culturile citrice (mandarini, lămîi, portocali). Se cultivă, de asemenea, arborele de camfor și laurul nobil, arborele de lac, plante aromatice, eucaliptul, tungul și alte culturi speciale. E dezvoltată horticultura. Principala cultură cerealieră este porumbul.

În domeniul industriei o mare însemnătate are prelucrarea petrolului care vine din Baku. S-a creat o industrie constructoare de mașini, o industrie de cherestea și de prelucrare a lemnului, precum și o mare industrie alimentară și ușoară (fabrici de ceai, de conserve, de tutun, fabrici de pielărie și încălțăminte, de confecții). De importanță unională sînt fabrica de cafeină și prima fabrică din U.R.S.S. de ulei de tung, care lucrează cu materii prime locale.

R.S.S.A. Agearâ este o importantă regiune balneo-climaterică (localitățile balneo-climaterice: Kobuleti, Țihisdziri, Mahingeauri, Zelenîi Mîs etc).

Înainte de revoluție, în Agearia numai 7% din locuitori erau știutori de carte; acum s-a realizat învățămîntul general obligatoriu. Există un institut pedagogic, o serie de institute de cercetări științifice, o grădină botanică.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ BAȘCHIRĂ — face parte din R.S.F.S.R. S-a constituit la 23 martie 1919. Este situată în partea sudică a regiunii Ural, în bazinul rîului Belaia. *Suprafața:* 143.600 km²; *populația*: 3.223.000 de locuitori (1956), formată din bașkiri, ruși, tătari. Capitala: Ufa.

Teritoriul R.S.S.A. Bașchire se întinde în zona de stepă și silvostepă din partea de sud a regiunii Ural și în Uralii meridionali. Apele (Belaia, cu afluenții Ufa, Sim, Dema etc) constituie puternice surse hidroenergetice; în republică sînt multe lacuri, mlaștini și eleșteie. Pădurile ocupă 30% din suprafața teritoriului. Republica este foarte bogată în zăcăminte minerale, mai ales petrol (regiunea petroliferă Volga-Ural), zăcăminte de cărbune brun, turbă, ardezie, importante zăcăminte de fier, cupru, zinc și alte metale, precum și bauxită și diferite materiale de construcție.

În anii puterii sovietice Bașchiria a devenit o republică industrială-colhoznică înaintată, care joacă un

rol important în economia U.R.S.S. R.S.S.A. Başkiră este o importantă regiune a industriei grele. Ea are o puternică industrie constructoare de maşini, o industrie siderurgică şi a metalelor neferoase, o industrie electrotehnică şi chimică şi ocupă al doilea loc în U.R.S.S. în privinţa extracţiei de petrol. În republică se dezvoltă industria de prelucrare a lemnului, industria textilă, industria pielăriei, industria sticlei etc.

În agricultură predomină cultura cerealieră (grîu, secară, ovăz, hrişcă). Dintre plantele industriale se cultivă floarea-soarelui, inul, cînepa, sfecla de zahăr. O importantă rezervă pentru dezvoltarea continuă a producţiei de cereale o constituie valorificarea pămînturilor înţelenite şi virgine. În 1955 suprafeţele cultivate ocupau 4.500.000 ha. În economia R.S.S.A. Başchire au o mare însemnătate creşterea animalelor pentru producţia de carne şi lapte, creşterea cailor, avicultura precum şi apicultura. În republică sînt 1.464 de colhozuri.

Înainte de revoluţie populaţia muncitoare a Başkiriei era aproape în întregime analfabetă; poporul başkir n-avea scriere proprie. În R.S.S.A. Başkiră s-a introdus învăţămîntul general obligatoriu. Funcţionează 8 instituţii de învăţămînt superior, o serie de şcoli medii tehnice, 19 institute de cercetări ştiinţifice. În 1951 s-a deschis filiala din Başkiria a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Capitala republicii, U f a, este un centru industrial şi cultural; are o mare industrie constructoare de maşini, o rafinărie de petrol, o industrie de pielărie şi încălţăminte, o industrie textilă, alimentară, 5 instituţii de învăţămînt superior. S t e r l i t a m a k are o industrie constructoare de maşini, o industrie de pielărie şi încălţăminte şi o industrie de confecţiuni. C e r n i k o v s k — oraş nou în apropiere de Ufa — are o industrie constructoare de maşini, un combinat de cherestea şi placaj; în 1956 s-a unit cu Ufa. I ş i m b a i şi O k t e a b r s k i sînt centre de industrie petroliferă. B e l o r e ţ k — centru siderurgic.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ BUREAT-MONGOLĂ — face parte din R.S.F.S.R. S-a constituit la 30 mai 1923. Este situată în partea de sud a Siberiei răsăritene. *Suprafaţa*: 351.200 km²; *populaţia:* 650.000 de locuitori (1956), formată din bureaţi, ruşi, evenki. Capitala: Ulan-Ude.

R.S.S.A. Bureat-Mongolă este o ţară muntoasă. Principalele ape curgătoare: fluviul Selenga, cu afluentul său Uda, Angara superioară. Pădurile ocupă 70% din suprafaţa republicii şi sînt bogate în animale cu blănuri scumpe (veverita, samurul, vidra, vulpea). Lacul Baikal şi rîurile sînt bogate în peşte (omul, lipan, nisetru etc.). Subsolul are bogăţii minerale foarte variate: metale rare şi neferoase (printre care şi aurul), cărbune, azbest, minereu de fier, grafit, şisturi bituminoase etc. Se găsesc de asemenea multe izvoare minerale. Republica posedă puternice resurse hidroenergetice, care deschid mari perspective pentru construirea de hidrocentrale.

În anii Puterii sovietice, Bureat-Mongolia s-a transformat, dintr-un ţinut înapoiat de la periferia imperiului rus, într-o republică socialistă dezvoltată. S-a creat o industrie în care locul de frunte îl ocupă extracţia şi prelucrarea bogăţiilor subsolului. Extracţia aurului a căpătat caracterul unei mari producţii industriale. 45% din producţia industrială a republicii o dau întreprinderile industriei constructoare de maşini şi ale metalurgiei prelucrătoare. Se dezvoltă industria forestieră, industria sticlei, a postavului, a pielei, a cărnii, morăritul. Are o mare importanţă industria peştelui şi a conservelor de peşte. În anii cincinalelor s-au construit peste 300 de întreprinderi industriale.

Principala ramură a agriculturii este creşterea animalelor (vite cornute mari, cai, oi). Bureat-Mongolia dispune de mari posibilităţi pentru o

creştere considerabilă a producţiei de lînă prin îmbunătăţirea rasei oilor şi printr-o sporire simţitoare a şeptelului. Dintre cereale se cultivă grîul, secara, ovăzul, precum şi porumbul — cultură nouă în această republică. Există culturi de cartofi şi culturi tehnice (sfeclă de zahăr, tutun, cînepă). O mare importanţă are în economia republicii vînatul animalelor pentru blănuri. Aproximativ 60% din cantitatea de blănuri care se colectează anual reprezintă blana de veveriţă. Pe malul nord-estic al Baikalului s-a înfiinţat vestita rezervaţie de samuri de la Barguzin.

După Revoluţia din Octombrie, în Bureat-Mongolia s-a creat o scriere proprie şi o literatură naţională, s-a introdus învăţămîntul general obligatoriu, pe cîtă vreme pînă la revoluţie numai 3–4% din populaţie era ştiutoare de carte. Există două instituţii de învăţămînt superior, institute de cercetări ştiinţifice.

Capitala republicii, oraşul U l a n-U d e (fost Verhneudinsk, pe malul fluviului Selenga la confluenţa cu afluentul Uda), a devenit în anii Puterii sovietice un mare centru industrial şi cultural. În oraş s-au construit mari întreprinderi, printre care: uzina constructoare de locomotive, un combinat de carne, o fabrică de sticlă.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ CABARDINO-BALCARĂ — face parte din R.S.F.S.R. Constituită ca regiune autonomă la 1 septembrie 1921, a fost transformată în republică sovietică socialistă autonomă la 5 decembrie 1936. Este situată pe povîrnişurile nordice ale părţii centrale a Caucazului şi pe cîmpia Cabardină, în bazinul rîului Terek şi al afluenţilor lui din partea stîngă. *Suprafaţa:* 12.500 km²; *populaţia:* 359.000 (1956), cabardini, ruşi, ucraineni, osetini. Capitala: Nalcik.

Rîurile repezi de munte ale republicii (Malka, Baksan, Cerek, Ceghem etc.) izvorăsc din gheţari. Ele dispun de mari rezerve de energie hidraulică (circa 2.000.000 kw). Pe rîul Baksan s-a construit o puternică centrală hidroelectrică. Subsolul republicii conţine minereu de fier, metale neferoase, metale rare, cărbuni, diferite materiale de construcţii (argilă, calcar, tuf). În scopuri curative sînt folosite pe scară largă izvoarele de ape minerale.

În anii Puterii sovietice a fost creată în republică o puternică industrie, bazată pe folosirea variatelor bogăţii naturale (bogăţii ale subsolului, materii prime agricole, resurse forestiere şi hidroenergetice). A fost creată o industrie minieră, o industrie constructoare de maşini (utilaj petrolifer), o industrie de prelucrare a lemnului (care foloseşte esenţe valoroase — fag, stejar, carpen), o industrie alimentară (carne, amidon şi melasă, băuturi spirtoase, conserve, unt, brînzeturi). Pe bază de materii prime locale se dezvoltă producţia materialelor de construcţie.

R.S.S.A. Cabardino-Balcară este una dintre principalele regiuni de creştere a animalelor din Caucazul de nord. Se cresc vite cornute mari, de asemenea este dezvoltată creşterea cailor, iar în regiunile de munte cea a oilor. În agricultură, primul loc îl deţin cerealele — grîul şi porumbul. Dintre plantele industriale se cultivă floareasoarelui, inul, cînepa, kenaful. S-a dezvoltat legumicultura, pomicultura şi viticultura. A fost creată o reţea de canale de irigaţie, dintre care cele mai importante sînt canalul Cabardiei şi canalul „Lenin". În republică există 89 de colhozuri şi 20 de S.M.T.-uri (1956).

În Cabardia prerevoluţionară erau în total circa 2% ştiutori de carte. În R.S.S.A. Cabardino-Balcară s-a introdus învăţămîntul general obligatoriu de 7 ani; funcţionează un institut pedagogic şi un institut de învăţători pentru şcoli elementare, un institut de cercetări ştiinţifice, şase şcoli medii speciale, un teatru şi o vastă reţea de instituţii cultural-educative.

Capitala republicii, N a l c i k, aşezată la poalele Caucazului, este o cunoscută staţiune climaterică. Uzina

constructoare de mașini, combinatul de carne și fabrica de produse zaharoase sînt de importanță unională.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ CARACALPACĂ — face parte din R.S.S. Uzbecă. Constituită la 11 mai 1925 ca regiune autonomă în cadrul R.S.S.A. Cazahe, în 1930 a intrat în componența R.S.F.S.R.; la 20 martie 1932 a fost transformată în R.S.S.A., iar la 5 decembrie 1936 a intrat în componența R.S.S. Uzbecc. Este așezată pe cursul inferior al fluviului Amu-Daria, în bazinul Mării Aral. *Suprafața:* 159.200 km²; *populația:* 443.000 (1956), caracalpaci, uzbeci, turcmeni, ruși. Capitala: Nukus.

R.S.S.A. Caracalpacă este un șes ușor povîrnit spre Marea Aral. O mare parte a teritoriului republicii este ocupată de deșertul Kîzîl-Kum și de podișul Usturt. Singura arteră de apă este Amu-Daria (cursul inferior), fluviul cu debitul cel mai bogat în apă din Asia centrală. Subsolul este bogat în zăcăminte: materiale minerale de construcții (ghips, granit, marmoră, calcar), zăcăminte de metale neferoase și rare, precum și azbest. Lacurile conțin multă sare.

Principala ramură a economici naționale este cultura bumbacului. De importanță unională e cultura lucernei. Se cultivă noi plante textile — iută, kenaf, chendîr. Agricultura se bazează pe irigație artificială. Un rol de seamă îl are creșterea animalelor. Se cresc valoroasele oi de caracul și vite cornute mari. Este dezvoltat pescuitul (98% din totalul cantității de pește care se prinde în Uzbechistan) și sericicultura. În republică funcționau în 1954 20 S.M.T.-uri, 2 stațiuni de mașini zootehnice și 4 stațiuni de excavatoare.

Industria din R.S.S.A. Caracalpacă este specializată în prelucrarea materiilor prime agricole. Principala ramură este egrenarea bumbacului. Un loc important îl ocupă industria peștelui; la Muinak a fost construit un mare combinat de conserve de pește și carne; în republică există întreprinderi pentru decuscutarea lucernei, fabrici de ulei și alte întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare. Valorificarea bogățiilor naturale și a zăcămintelor din subsolul țării e favorizată de dezvoltarea transportului feroviar (linia Ceardou-Kungrad) și auto.

Înainte de revoluție, caracalpacii nu aveau o scriere proprie, numărul știutorilor de carte nu depășea 0,6% din populație și în regiunea respectivă nu existau decît trei școli. În R.S.S.A. Caracalpacă a fost creată o scriere și o literatură a poporului caracalpac, s-a introdus învățămîntul general obligatoriu de 7 ani, funcționează un institut pedagogic, 7 școli medii speciale, un institut de cercetări științifice al Academiei de Științe a Uzbechistanului, un teatru. Capitala republicii, N u k u s, este un oraș nou, socialist, construit în anii cincinalelor; în oraș există întreprinderi de industrie ușoară și alimentară, o centrală electrică, un teatru.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ CARELĂ — situată în nord-vestul R.S.F.S.R.; este scăldată la nord-est de Marea Albă. La 8 iunie 1920 a fost constituită Comuna de muncă Carelă, transformată la 25 iulie 1923 în R.S.S.A. Carelă. La 31 martie 1940 a fost transformată în republică unională, iar în iulie 1956 în republică autonomă în cadrul R.S.F.S.R. *Suprafața:* 173.000 km²; *populația:* 615.000 (1956), formată din careli, ruși, fini. Capitala: Petrozavodsk.

Aproximativ $^1/_6$ din teritoriul republicii este ocupată de lacuri și rîuri bogate în pește (peste 50.000 de lacuri, dintre care două, Ladoga și Onega, sînt cele mai mari din Europa; circa 2.000 de rîuri). Rîurile sînt folosite și pentru plutărit, și ca surse de hidroenergie. R.S.S.A. Carelă este o țară a pădurilor, care acoperă $^2/_3$ din suprafața ei și sînt bogate în animale apreciate pentru blana lor. Cele mai importante zăcăminte sînt:

turba, materiale de construcție (marmoră, granit, diabaz); există de asemenea mică, pegmatite, minereu de fier și metale neferoase.

R.S.S.A. Carelă este una din regiunile cele mai importante din Uniunea Sovietică din punctul de vedere al industriei forestiere și al exportului de lemn. Industria lemnului ocupă locul de frunte în economia națională a republicii (produce mai mult de jumătate din venitul național). Tăierea și transportul lemnului sînt aproape complet mecanizate. Au fost create noi ramuri industriale: energetica, industria hîrtiei și celulozei, prelucrarea lemnului (placaj, mobilă, schiuri, case prefabricate), minerit (o uzină de pegmatită, extracție de materiale minerale de construcții), construcții navale. Față de 1940, producția globală a industriei a crescut în 1956 de 2,9 ori. Cea mai mare întreprindere de industrie grea este uzina constructoare de mașini „Onega" din Petrozavodsk (utilaj pentru industria forestieră). De mare însemnătate pentru dezvoltarea economiei naționale a republicii este canalul Marea Albă — Marea Baltică, construit în 1933, una din cele mai mari construcții hidrotehnice din lume.

Condițiile naturale ale Careliei limitează dezvoltarea agriculturii, a cărei principală ramură este creșterea animalelor (pentru lapte). În domeniul producției vegetale predomină legumicultura. Suprafețele ocupate de culturi agricole reprezintă numai 3% din suprafață (și sînt situate mai ales în sudul republicii), adică de 7 ori mai puțin decît suprafața mlăștinoasă și de 9 ori mai puțin decît suprafața apelor. Se fac pe scară largă lucrări de ameliorație. Un loc important îl ocupă pescuitul (în rîuri, lacuri și în mare). La sfîrșitul anului 1956 existau 84 de colhozuri și 36 de sovhozuri.

În Carelia prerevoluționară, 85% din populație era analfabetă; în R.S.S.A. Carelă a fost introdus învățămîntul general de șapte ani. Există o universitate, un institut pedagogic, 13 școli medii speciale, o filială a Academiei de Științe a U.R.S.S.

Capitala, Petrozavodsk, este un mare centru industrial și cultural; are întreprinderi constructoare de mașini, de prelucrare a lemnului (un combinat de case prefabricate), de construcții navale, o mare fabrică de produse de mică și două institute de învățămînt superior. Kema, port la Marea Albă, este unul dintre cele mai mari centre ale industriei de cherestea din republică.

În anii cincinalelor au apărut noi orașe: Kondopoga, Segheja (centre ale unei puternice industrii de hîrtie și celuloză), Medvejegorsk, Belomorsk — punctul terminus al canalului Marea Albă-Marea Baltică, nod feroviar și un nou mare port pentru exportul lemnului.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ CECENO-INGUȘĂ — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită ca regiune autonomă la 15 ianuarie 1934, transformată în R.S.S.A. la 5 decembrie 1936, iar la 22 martie 1944 în regiunea Groznîi. A fost restabilită în drepturile de republică autonomă la 9 februarie 1957. Este situată la nord de lanțul Munților Caucaz, în bazinul Terekului. *Suprafața:* 19.300 km²; *populația:* 544.000 de locuitori (1956), ruși, ceceni, ingași. Capitala: Groznîi.

Relieful R.S.S.A. Ceceno-Ingușă este format înspre sud de ramurile Munților Caucaz și de regiunea premuntoasă, care spre nord se transformă în șesuri. Apele (cele mai importante sînt fluviul Terek, cu afluentul Sunja și afluenții acestuia Assa și Argun) sînt mari furnizoare de energie hidraulică și sînt folosite pe scară largă pentru irigație și alimentare cu apă. Versantele muntoase ale regiunilor de sud ale republicii și părți din lunca Terekului și a Sunjei sînt acoperite de păduri cu copaci de specii valoroase cu frunze late (suprafața

— peste 200.000 ha), în care predomină fagul. Republica are mari rezerve de țiței, rezerve importante de gaze combustibile și de materiale de construcții (ghips, marne și calcaruri de ciment, nisipuri de cuarț etc.), de argile decolorante, de sulf etc. Există multe izvoare minerale.

În anii Puterii sovietice, Cecено-Ingușia s-a transformat într-o mare regiune industrială cu o industrie dezvoltată și o agricultură mecanizată. Producția industrială a crescut în 1956 de peste 21 de ori față de 1913, au sporit considerabil prelucrarea țițeiului, și producția de energie electrică. Regiunea industrială Groznîi reprezintă una dintre cele mai importante baze de combustibil și energetice ale U.R.S.S., o importantă regiune de extracție și prelucrare a țițeiului. Greutatea specifică a industriei petrolifere în cadrul producției globale a întregii industrii este considerabilă. Benzina din Groznîi este una dintre cele mai bune din U.R.S.S. Un loc important în economie îl ocupă construcția de mașini și metalurgia prelucrătoare (10,3%), industria alimentară variată (10%), industria de prelucrare a lemnului, industria chimică, industria materialelor de construcții, industria confecțiilor și a încălțămintei.

În agricultură, locul principal îl ocupă culturile de cereale (grîu, porumb, orz). Principala regiune agricolă este cîmpia Sunja. Sînt dezvoltate creșterea animalelor de lapte, creșterea oilor, a porcilor și avicultura. O mare greutate specifică o dețin culturile de plante tehnice și oleaginoase (floarea-soarelui, bumbacul etc.), viticultura, horticultura, bostănăriile. Se practică irigația și aprovizionarea cu apă pe cale artificială. Au fost construite o serie de canale (Alhanciurt etc.). A crescut nivelul de mecanizare a agriculturii. Numărul tractoarelor (calculate în tractoare convenționale de 15 c.p.) a ajuns la 4.415 (1956), față de 2.012 (1940). În republică sînt 134 de colhozuri și 14 sovhozuri.

Conform recensămîntului din 1920, numărul știutorilor de carte în satele din Cecenia și Ingușia reprezenta aproximativ 1%. În anii Puterii sovietice a fost creată o largă rețea de instituții culturale, a fost introdus învățămîntul general obligatoriu, se dezvoltă literatura națională. În 1957 funcționau două instituții de învățămînt superior, școli tehnice, școli medii speciale, institute de cercetări științifice.

Orașe: Groznîi — mare centru industrial, avînd o industrie de extracție și de prelucrare a țițeiului de însemnătate unională, industrie constructoare de mașini și industrie a metalurgiei prelucrătoare dezvoltate, industrie electroenergetică, de prelucrare a lemnului, o variată industrie alimentară și industrie a materialelor de construcții; al treilea oraș ca număr de populație din Caucazul de nord după Rostov și Krasnodar. Gudermes — nod de cale ferată; sînt dezvoltate prelucrarea metalelor și industria alimentară.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ CIUVAȘĂ — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită ca regiune autonomă la 24 iunie 1920; transformată în R.S.S.A. la 21 aprilie 1925. Este situată în regiunea centrală a Volgăi, pe malul drept al acesteia, între afluenții ei Sura și Svieaga. *Suprafața:* 18.300 km²; *populația:* 1.095.000 de locuitori (1956), ciuvași, ruși. Capitala: Ceboksarî.

Relieful său este format dintr-un platou tăiat de rîpe. Apele principale sînt Volga și afluenții ei Sura, Țivilul Mare. Pădurile acoperă aproximativ 35% din teritoriul R.S.S.A. Ciuvașă. Republica are rezerve de turbă, de șisturi combustibile, de fosforiți și de materiale de construcții.

În 1913 întreaga industrie a Ciuvașiei se compunea din 23 mici întreprinderi semimeșteșugărești. În anii Puterii sovietice în republică a

fost creată o industrie variată. Noile ramuri industriale sînt: industria electrotehnică, metalurgia prelucrătoare, industria de prelucrare a lemnului, industria construcției de vagoane, industria construcțiilor navale, industria chimică a lemnului, industria bumbacului etc. R.S.S.A. Ciuvașă devine unul din centrele textile ale Uniunii Sovietice. Principala ramură veche — industria lemnului — a fost radical reorganizată. O mare uzină de reparat vagoane funcționează la Kanaș. Se dezvoltă industria alimentară. Producția globală a industriei republicii a crescut în 1956 de 4,6 ori față de 1940.

Pe rîul Țivilul Mare au fost construite 36 de hidrocentrale cu o putere totală de 1.500.000 kw, ceea ce a permis să se mecanizeze multe procese de muncă în colhozuri. Noi perspective de dezvoltare a economici naționale se deschid o dată cu construirea marii hidrocentrale Ceboksarî pe Volga.

Un loc important în agricultura republicii îl ocupă culturile de cereale (secară, grîu, ovăz). Se cultivă diverse plante tehnice: cînepă, in, mahorcă, hamei (mai mult de $^1/_5$ din tot hameiul cultivat în U.R.S.S.). Cea mai importantă cultură furajeră este cartoful. A început să se dezvolte viticultura. Se introduce sericicultura (creșterea viermilor de mătase ai stejarului). Este dezvoltată creșterea animalelor (vite cornute mari, porci, oi, cai), avicultura. Un loc important îl ocupă apicultura și horticultura. La sfîrșitul anului 1956 existau în republică 755 de colhozuri și 32 de S.M.T.-uri.

Înainte de revoluție, în Ciuvașia majoritatea covîrșitoare a populației era analfabetă. În R.S.S.A. Ciuvașă a fost înfăptuit învățămîntul general de 7 ani; în 1957 funcționau 21 de școli medii speciale și 2 instituții de învățămînt superior.

Capitala republicii, C e b o k s a r î, este centrul industrial și cultural al R.S.S.A. Ciuvașe, port fluvial la Volga; are industrie constructoare de mașini, electrotehnică, de prelucrare a lemnului, industrie a bumbacului, a pielăriei, industrie alimentară; două instituții de învățămînt superior, 4 teatre, o galerie de artă, un muzeu. În anii Puterii sovietice, s-au dezvoltat noi orașe — K a n a ș și Ș u m e r l e a.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ COMI — face parte din R.S.F.S.R. S-a constituit ca regiune autonomă la 22 august 1921, s-a transformat în R.S.S.A. la 5 decembrie 1936. Este situată în nord-estul părții europene a R.S.F.S.R. *Suprafața:* 411.500 km²; *populația:* 670.000 (1956), formată din comi și ruși. Capitala: Sîktîvkar.

R.S.S.A. Comi este în general o regiune de șes; la apus sînt colinele Timan, la răsărit Uralul de nord. Rîurile principale: Peciora, Vîcegda și Mezen. Există multe mlaștini. Pădurile (molizi, pini) ocupă 70% din teritoriu și sînt bogate în vînat și animale cu blănuri scumpe. Rîurile sînt bogate în pește (în special somon).

Republica este bogată în diferite zăcăminte, a căror explorare și exploatare a început în perioada Puterii sovietice. Există mari zăcăminte de cărbuni (bazinul Peciora), țiței (bazinul Uhta), precum și gaze combustibile, șisturi bituminoase, piatră de polizor, minereu de fier, fosforiți, sare etc. S-au descoperit zăcăminte de minereuri complexe.

În anii Puterii sovietice, R.S.S.A. Comi s-a transformat într-o republică cu o bogată bază energetică și de combustibil, cu o industrie forestieră foarte dezvoltată și cu o agricultură socialistă. Locul de frunte în economie îl ocupă industria extractivă: cărbune, țiței și gaze. Producția negrului de fum de foarte bună calitate are importanță unională. Un loc important îl ocupă industria forestieră și de prelucrare a lemnului (placaj, traverse, mobilă, case prefabricate și construcții navale). Față

de 1940, producția globală a industriei a sporit în 1956 de 6 ori.

Principala ramură a agriculturii este creșterea animalelor, a cărei bază o constituie pășunile de luncă ale Peciorei și Vîcegdei. Se cresc animale cornute mari, oi, capre, porci; în nord este dezvoltată creșterea renilor. Dintre cereale se cultivă grîul, secara, orzul, ovăzul. S-a extins producția de legume și de cartofi. În 1956 suprafețele cultivate depășeau nivelul dinaintea revoluției de aproape 3 ori. Există 326 de colhozuri și 21 S.M.T.-uri. De mare însemnătate pentru economia republicii e noua linie ferată Peciora construită în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei și care leagă R.S.S.A. Comi de Moscova și de centrele industriale din nord-vestul părții europene a U.R.S.S.

În R.S.S.A. Comi a fost introdus din 1949 învățămîntul general de 7 ani nu numai la orașe, dar și la sate. Funcționează 13 școli medii tehnice și școli pedagogice, un institut (1954), o filială a Academiei de Științe a U.R.S.S.

Capitala republicii, S î k t î v k a r, este un centru cultural și industrial; posedă o puternică industrie de prelucrare a lemnului, un institut de învățămînt superior, o serie de școli de cultură generală și școli medii tehnice, un teatru, un muzeu. În anii Puterii sovietice s-au dezvoltat noi orașe: V o r k u t a — centru al industriei carbonifere, U h t a —centru al industriei petrolifere, P e c i o r a — cu unități industriale ale întreprinderii de navigație și ale căii ferate Peciora.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ DAGHESTAN— face parte din R.S.F.S.R. S-a constituit la 20 ianuarie 1921. Este situată în partea de sud-est a Caucazului de nord și se învecinează cu Marea Caspică. *Suprafața:* 48.400 km²; *populația:* 958.000 de locuitori (1956); este locuită de mai bine de 30 de naționalități (avari, darghini, lezghini, kumîci, laki, tabasarani etc.) Capitala este Mahaci-Kala.

Aproximativ două treimi din suprafața republicii sînt acoperite de munți. Apele de munte Samur și Sulak constituie o bogată sursă de energie hidraulică. Zăcăminte minerale: petrol, gaze combustibile, cărbuni, metale neferoase, mercur, minereu de fier, materiale de construcție. Există izvoare minerale.

La 13 octombrie 1920 a fost proclamată Declarația de autonomie sovietică a Daghestanului. În anii Puterii sovietice, Daghestanul s-a transformat dintr-o regiune periferică înapoiată și asuprită a Rusiei țariste într-o republică socialistă dezvoltată. S-a creat o industrie petroliferă, a gazelor combustibile, o industrie constructoare de mașini, de prelucrare a metalelor, chimică, a sticlei, de prelucrare a lemnului. Se dezvoltă industria ușoară (textilă, de încălțăminte și pielărie, de confecțiuni) și alimentară (industria peștelui, de conserve, vinificația). În 1956 volumul producției industriale a republicii a crescut de 36 de ori față de nivelul din 1913. O dată cu dezvoltarea industriei socialiste au apărut noi orașe industriale: Izberbaș, Kaspiisk etc. Un mare avînt îl iau întreprinderile meșteșugărești: țesătorii de covoare, producția de cojoace, pîslă, obiecte de argint.

Principala ramură a agriculturii este creșterea animalelor (vite cornute mari, oi, capre, cai). Sînt dezvoltate creșterea păsărilor și stupăritul. Principalele culturi cerealiere sînt grîul și porumbul. Pe terenurile irigate se cultivă bumbac. S-a construit o întinsă rețea de canaluri de irigație, astfel încît suprafața terenurilor irigate a crescut de 5,5 ori. Se dezvoltă cu succes grădinăritul (peste 21.000 ha de plantații de livezi) și cultura viței de vie (circa 5.000 ha de vie). Există cele mai mari plantații de alune din țară. Se introduc culturile citrice și alte plante subtropicale. Pentru dezvoltarea continuă a tuturor ramurilor

agriculturii în republică se extind considerabil suprafeţele cultivate cu cartofi şi legume, se desfăşoară lucrări pentru sporirea productivităţii creşterii vitelor.

Înainte de Revoluţia din Octombrie, aproape întreaga populaţie a Daghestanului era analfabetă. În R.S.S.A. Daghestană s-a introdus învăţămîntul general obligatoriu de 7 ani. S-a creat o scriere şi o literatură în limbile principalelor naţionalităţi din Daghestan. În 1956 funcţionau 4 instituţii de învăţămînt superior, o serie de institute de cercetări ştiinţifice. S-a creat filiala din Daghestan a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

Capitala M a h a c i-K a l a este al doilea port după Baku la Marea Caspică; are o industrie de rafinare a petrolului, constructoare de maşini, textilă, industria peştelui, a conservelor; are cîteva instituţii de învăţămînt superior şi cîteva teatre. Al doilea oraş ca importanţă este D e r b e n t; are o industrie textilă, de vinificaţie, o industrie a peştelui, a conservelor. Lîngă Derbent se află o mare fabrică de sticlă.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ IACUTĂ — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită la 27 aprilie 1922. Este situată în partea de nord-est a Asiei, fiind mărginită la nord de Oceanul Îngheţat de Nord. *Suprafaţa:* 3.078.000 km²; *populaţia:* 483.000 de locuitori (1956), iacuţi, ruşi, eveni (lamuţi), evenci, oduli. Capitala: Iakutsk.

R.S.S.A. Iacută este o ţară muntoasă. Şesuri există numai pe văile rîurilor şi pe litoralul Oceanului Îngheţat de Nord. Apele — Lena (cu afluenţii principali Viliui, Aldan, Oliokma), Iana, Indighirka şi Kolîma — reprezintă importante izvoare de energie hidraulică. În R.S.S.A. Iacută se află „polul de frig" (Oimeakon), unde temperatura aerului ajunge pînă la —70°. Cu excepţia extremului sud, întreaga republică se află în zona solului veşnic îngheţat. Pădurile, bogate în animale cu blană scumpă, acoperă spaţii întinse (141.000.000 ha). Înspre nord pădurea trece treptat în tundră. În republică există zăcăminte variate: aur, diamante, zinc, plumb, argint, arsenic, minereu de fier, metale rare, multe zăcăminte de cărbune, mică, grafit, spat de Islanda, nisipuri de cuarţ, ghips, calcaruri, uriaşe resurse de sare de calitate superioară (zăcămîntul de la Olekminsk).

Aproape întreaga industrie a republicii, în care locul de frunte îl ocupă extracţia aurului şi a diamantelor, a fost creată în anii Puterii sovietice. Iacuţia dă o parte însemnată din producţia de diamante din Uniunea Sovietică. Se dezvoltă industria cărbunelui şi alte ramuri ale industriei miniere, industria forestieră, a construcţiilor navale, a micii şi a peştelui. Există întreprinderi de pielărie şi încălţăminte, de confecţii, de cărămidă, întreprinderi poligrafice şi alimentare.

Ramura principală a economiei rurale este creşterea animalelor (în special vite cornute mari, cai, iar în nordul îndepărtat reni). Se dezvoltă de asemenea agricultura. Principalele culturi sînt: secara, orzul, grîul, cartoful, legumele. Un loc important îl ocupă vînatul animalelor cu blană (vînătoarea de veveriţe, vulpi polare, vulpi, ondatre etc.) şi pescuitul. În 1957 existau 272 de colhozuri, 15 S.M.T.-uri şi 6 sovhozuri.

Înainte de revoluţie în rîndurile populaţiei Iacuţiei numai 2% erau ştiutori de carte. În republică a fost introdus învăţămîntul general obligatoriu de 7 ani, funcţionează o universitate de stat, 14 şcoli medii speciale, o filială a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S. şi un institut de cercetări agricole.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ MARIICĂ — face parte din R.S.F.S.R. Constituită ca regiune autonomă la 4 noiembrie 1920, a fost transformată în R.S.S.A. la 5 decembrie 1936. Este situată pe cursul mijlociu al Volgăi. *Suprafaţa:* 23.100 km²; *populaţia:* 643.000 (1956),

formată din mari, ruşi, tătari, udmurţi ş.a. Capitala: Ioşkar-Ola.

Republica e o regiune de şes deluros. Rîurile sînt mult folosite pentru plutărit. Pădurile acoperă circa 60% din teritoriu. Republica este bogată în animale cu blănuri scumpe, în turbă, calcar, nisipuri cuarţoase, ghips, argilă ş.a.

În anii Puterii sovietice a fost creată o puternică industrie, ale cărei principale ramuri sînt: industria forestieră, de prelucrare a lemnului, de prelucrare a metalelor, de hîrtie şi celuloză, de materiale de construcţie, de sticlă, de prelucrare a inului şi industria alimentară. În 1956 producţia globală a industriei din republică a sporit cu aproape 100% faţă de anul 1950.

Principala ramură a agriculturii este cultura plantelor, în special a cerealelor (secară, ovăz, grîu, mei). Ca plante tehnice se cultivă inul şi cînepa. S-au dezvoltat apicultura, cultura cartofilor, legumicultura şi pomicultura. O mare extindere a luat şi creşterea animalelor (bovine, oi, porci). În R.S.S.A. Mariică există 540 de colhozuri şi 30 de S.M.T.-uri (1956).

În anii Puterii sovietice a fost construită o linie ferată care uneşte Ioşkar-Ola cu Kazan, precum şi o reţea de autostrăzi.

Înainte de revoluţie, 84% din populaţie era analfabetă, iar poporul nu avea o scriere proprie. În R.S.S.A. Mariică e în curs de realizare învăţămîntul de zece ani la oraşe şi de şapte ani în localităţile rurale. Există o serie de şcoli medii tehnice şi de şcoli medii speciale şi 3 institute de învăţămînt superior.

Capitala republicii, Ioşkar-Ola, este staţie de cale ferată şi punct de încrucişare a mai multor şosele; are întreprinderi ale industriei alimentare, uzine constructoare de maşini agricole, o fabrică de cherestea şi altele.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ MORDVINĂ — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită ca regiune autonomă la 10 ianuarie 1930, apoi transformată în R.S.S.A., la 20 decembrie 1934. Situată pe Volga mijlocie (în zona de silvostepă). *Suprafaţa:* 26.100 km²; *populaţia:* 1.000.000 (1956), formată din mordvini, ruşi, tătari. Capitala: Saransk.

Relieful R.S.S.A. Mordvine este un şes cu o zonă mai ridicată la răsărit. Principalele rîuri sînt Sura, Mokşa, Alatîr. Pădurile ocupă circa 25% din suprafaţă. Zăcăminte: turbă, şisturi bituminoase, fosforiţi.

În anii Puterii sovietice, în R.S.S.A. Mordvină s-a dezvoltat industria, au fost construite peste 200 de noi mari întreprinderi. Principalele ramuri industriale sînt: industria forestieră, extracţia tananţilor, industria cînepei, alimentară (printre care un mare combinat de conserve), electrotehnică, de mahorcă, de postav. În 1956, producţia globală a industriei a crescut cu aproape 100% faţă de 1940.

O mare însemnătate în agricultură are creşterea animalelor pentru lapte. Dintre cereale se cultivă grîul, secara, ovăzul, iar ca plante tehnice — cînepa (cultura principală), inul, mahorca. În R.S.S.A. Mordvină există (1956) 639 de colhozuri, 64 S.M.T.-uri, înzestrate cu peste 8.000 de tractoare şi 2.000 de combine, 23 de sovhozuri şi peste 140 de centrale electrice rurale. Creşterea producţiei agricole se realizează prin extinderea suprafeţelor însămînţate cu cereale, in cu fibră lungă şi cînepă şi prin sporirea recoltei acestora la hectar.

Înainte de Revoluţia din Octombrie, populaţia masculină număra abia 3,7% ştiutori de carte; astăzi se introduce învăţămîntul general de 7 ani. În 1957 funcţionau 1 institut de învăţămînt superior, 12 institute de învăţămînt mediu special şi 1 institut de cercetări ştiinţifice.

Aspectul capitalei republicii — S a r a n s k — s-a schimbat radical, ea transformîndu-se dintr-o mică capitală de județ într-un mare centru industrial (industria cînepei, a conservelor de lapte, a lemnului, industria ușoară și alte ramuri industriale) și într-un centru cultural (o universitate, două teatre).

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ NAHICEVAN — face parte din R.S.S. Azerbaigeană și a fost constituită la 9 februarie 1924. Este așezată în partea de sud a Transcaucaziei, la granița cu Iranul și Turcia, și este despărțită de R.S.S. Azerbaigeană prin teritoriul R.S.S. Armene. *Suprafața:* 5.200 km²; *populația:* 129.999 (1956) — azerbaigeni, armeni. Capitala: Nahicevan.

R.S.S.A. Nahicevan este un ținut muntos. Rîurile de munte (Arax cu afluenții săi) sînt bogate surse de energie hidraulică și sînt folosite pentru irigație. Republica are un subsol bogat, posedînd: sare gemă, sulf, minereu de arsenic, materiale de construcție etc. Are și multe izvoare minerale.

Principala ramură a economiei este agricultura. Dintre plantele cerealiere se cultivă grîul și orzul. Un loc de seamă îl ocupă cultura bumbacului și a tutunului (în partea de apus a R.S.S.A. Nahicevan). În anii Puterii sovietice, suprafețele cultivate au sporit cu 80%, iar recolta la hectar a culturilor agricole a crescut de cîteva ori (la bumbac — de 7 ori). Sînt dezvoltate viticultura, sericicultura, pomicultura (în special piersici, caiși, migdali, fisticuri). Creșterea animalelor, în special a oilor, joacă un rol important.

Locul principal în industrie îl ocupă prelucrarea materiilor prime agricole (o filatură de mătase, industria bumbacului, a conservelor, a pielăriei și vinificația). O ramură industrială cu un înalt nivel de mecanizare este extracția de sare gemă. Industria meșteșugărească este și ea dezvoltată. La începutul anului 1955, producția industrială sporise cu aproape 100% față de 1950.

Înainte de revoluție, numărul analfabeților din ținutul Nahicevan depășea 98% din totalul populației. În R.S.S.A. Nahicevan a fost introdus învățămîntul general obligatoriu de 7 ani.

Au fost create o bază a Academiei de Științe a R.S.S. Azerbaigene, institute speciale de învățămînt, biblioteci.

Capitala republicii, N a h i c e v a n, este unul din cele mai vechi orașe ale Azerbaigeanului; posedă numeroase monumente istorice, un teatru, un combinat industrial, întreprinderi ale industriei alimentare (o fabrică de spirt și una de produse lactate); întreprinderi pentru producția materialelor de construcție. La O r d u b a d există o mare filatură de mătase și o fabrică de conserve; D j u l f a e un nod feroviar.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ OSETINĂ DE NORD — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită ca regiune autonomă la 7 iulie 1924; a fost transformată în Republică Sovietică Socialistă Autonomă la 5 decembrie 1936. Este situată la nord de lanțul munților Caucaz. *Suprafața:* 7.600 km²; *populația:* 417.000 de locuitori (1956), osetini, ruși. Capitala: orașul Ordjonikidze.

Osetia de Nord este o țară muntoasă, cu multe rîuri de munte (rîul principal: Terek), care furnizează o mare cantitate de energie hidraulică. La sud — păduri cu valoroase specii de arbori (mai ales fag). Republica este foarte bogată în minereuri polimetalice și în petrol, posedă mică, grafit, azbest, marmură etc.

În anii Puterii sovietice, Osetia de Nord s-a transformat într-o republică industrială-colhoznică, avînd o metalurgie neferoasă dezvoltată (minele din Sadon și întreprinderile pentru prelucrarea zincului și a plumbului din orașul Ordjonikidze), în-

dustrie alimentară (unul dintre cele mai mari combinate din lume de prelucrare a porumbului în orașul Beslan) și o bază energetică (marea hidrocentrală de pe rîul Güzeldon).

În anii de după război, R.S.S.A. Osetină de Nord a reușit să-și refacă și să-și dezvolte economia națională, distrusă de cotropitorii fasciști germani (teritoriul republicii a fost ocupat din toamna anului 1942 pînă în ianuarie 1943). A fost dezvoltată metalurgia neferoasă, principala ramură, a industriei, industria petrolului (centru: orașul Malgobek), industria energetică, alimentară, ușoară și forestieră. În 1956 producția globală a industriei republicii a crescut de mai bine de 2 ori față de 1940.

În agricultură locul principal îl ocupă culturile de cereale: porumb, grîu, orez. Dintre plantele tehnice se cultivă bumbacul, cînepa, soia, floarea-soarelui, chenaful, cartoful. Se dezvoltă legumicultura, bostănăria, horticultura, viticultura, precum și creșterea animalelor (vite cornute mari, oi, porci, cai). Un loc important în agricultură îl ocupă irigația. Au fost construite o serie de mari canaluri. Cele mai mari dintre ele sînt: Alhanciurtski (250 km), Digorski (cu o lungime de 120 km împreună cu ramificațiile sale).

Înainte de revoluție, în Osetia de Nord, la fiecare 1.000 de oameni reveneau numai 5 elevi. În republică a fost introdus învățămîntul general obligatoriu, funcționează 4 instituții de învățămînt superior, 12 instituții de învățămînt mediu special, institute de cercetări științifice (1956).

Capitala republicii: orașul O r d j o n i k i d z e, centru industrial și cultural, este situat pe rîul Terek; există mari întreprinderi ale metalurgiei neferoase, ale industriei alimentare și ale transportului feroviar.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ TĂTARĂ — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită la 27 mai 1920. Este situată în regiunea Volgăi de mijloc, la confluența Kamei cu Volga. *Suprafața:* 68.000 km²; *populația:* 2.784.000 de locuitori (1956), formată din tătari, ruși, ciuvași, mordvini. Capitala: Kazan.

Relieful republicii este format dintr-un șes deluros. Se poate naviga pe Volga, pe Kama și pe cursul inferior al rîurilor Belaia și Veatka. Pădurile acoperă 17% din teritoriu. Dintre bogățiile naturale, în Tataria există importante rezerve de petrol (o parte din regiunea petroliferă Volga-Ural), turbă, șisturi combustibile, fosforiți, lignit. Foarte mari sînt rezervele de ghips. În republică există mari zăcăminte de calcaruri, dolomiți și argile, izvoare minerale.

În perioada dinainte de revoluție industria Tatariei avea un caracter semimeșteșugăresc și era specializată mai ales în prelucrarea materiilor prime agricole. Cea mai mare întreprindere era fabrica de stearină și de săpun.

În anii Puterii sovietice au fost create noi ramuri ale industriei: construcția de mașini, industria chimică, industria de prelucrare a lemnului, industria silicaților etc.; au fost lărgite vechile ramuri: industria pielăriei, a blănurilor, a pîslei și a produselor de pîslă, a săpunului. După război a apărut o nouă ramură importantă a industriei — industria petroliferă, care are uriașe perspective de dezvoltare. În 1957, Tataria a ocupat primul loc în U.R.S.S. în ceea ce privește extracția de petrol. Un loc important îl ocupă industria materialelor de construcție, industria inului, a sticlei, industria alimentară și industria tricotajelor. Producția globală a întregii industrii a republicii a crescut în 1956 de aproape 8 ori față de 1940.

În agricultură, locul principal îl ocupă culturile de cereale — grîu, secară, ovăz, precum și cartofii și culturile de legume și de bostănărie. Republica ocupă primul loc în R.S.F.S.R. în ceea ce privește suprafețele cultivate cu leguminoase. Dintre plantele tehnice se cultivă inul, cînepa, floarea-soarelui. Se dezvoltă horticultura. Se cresc vite cornute mari

porci, oi şi capre. În 1956 erau în ţară 140 S.M.T.-uri şi staţiuni specializate, 35 de sovhozuri şi 1.832 de colhozuri. O mare dezvoltare a luat pescuitul (suprafaţa apelor ce poate fi exploatată este de peste 70.000 ha). Se lărgesc suprafeţele cultivate cu cereale prin valorificarea pămînturilor înţelenite şi a suprafeţelor ocupate cu ierburi perene puţin productive, a izlazurilor şi a păşunilor puţin productive.

Înainte de revoluţie, în Tataria peste 80% din populaţie era analfabetă. În republică a fost introdus învăţămîntul general obligatoriu de şapte ani. Funcţionează 12 instituţii de învăţămînt superior, 39 de şcoli medii speciale, 35 de instituţii de cercetări ştiinţifice. În 1945 a fost creată o filială a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S.

K a z a n — capitala republicii — este un mare centru industrial; industrie constructoare de maşini, industrie chimică, industrie de pielărie şi de încălţăminte, de tricotaje, industrie alimentară, industrie fotografică şi cinematografică etc.; un combinat de blănuri, o fabrică de pîslă şi fetru, un combinat de in. Are o filială a Academiei de Ştiinţe a U.R.S.S., 11 instituţii de învăţămînt superior, între care una dintre cele mai vechi universităţi din U.R.S.S., teatre. Z e l e n o d o l s k — oraş nou pe Volga; construcţii de vase fluviale, industrie a placajelor. C i s t o p o l — port la Kama; industrie a morăritului, industrie de prelucrare a lemnului, industrie de reparaţii navale, industrie a pielăriei, o fabrică de ceasuri.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ UDMURTĂ — face parte din R.S.F.S.R. A fost constituită ca regiune autonomă la 4 noiembrie 1920; la 28 decembrie 1934 a fost transformată în Republică Sovietică Socialistă Autonomă. Este situată în apropierea Uralului, între rîurile Kama şi Veatka. *Suprafaţa:* 41.900 km²; *populaţia:* 1.285.000 de locuitori (1956), udmurţi, ruşi, tătari. Capitala: Ijevsk.

Relieful R.S.S.A. Udmurte este format dintr-un şes tăiat de multe văi cu cursuri de apă şi de rîpe. Pădurile acoperă peste 40% din suprafaţa republicii. Rîurile (Kama este navigabilă) au o mare însemnătate pentru plutărit. Bogăţii naturale: turbă, materiale de construcţii (calcar, argilă, nisip, pietriş mărunt), nisip de cuarţ.

În anii Puterii sovietice, Udmurţia s-a transformat într-o republică industrială-colhoznică. Industria dă aproximativ 85% din producţia economiei naţionale a republicii. Au fost construite peste 1.000 de întreprinderi industriale înzestrate cu tehnica avansată, au fost reutilate vechile întreprinderi. Au căpătat o largă dezvoltare metalurgia, prelucrarea metalelor, construcţia de maşini (maşini-unelte, instrumente, motociclete, aparate de radio, utilaj electric, utilaj petrolifer etc.), care funcţionează pe baza metalului din Ural, precum şi industria de prelucrare a lemnului, industria chimică, a sticlei, a pielăriei, alimentară, de prelucrare a inului şi alte ramuri ale industriei. În 1956 producţia globală a industriei Udmurţiei a crescut de peste 130 de ori faţă de 1913.

Locul principal în agricultura R.S.S.A. Udmurte îl ocupă culturile cerealiere (secară, grîu, ovăz, orz). Dintre plantele tehnice se seamănă inul; se cultivă cartofi. Este dezvoltată creşterea animalelor (bovine, oi, porci).

În republică există 1.445 de şcoli cu 177.400 de elevi, 25 de şcoli medii speciale, 5 instituţii de învăţămînt superior (1956).

S-a schimbat înfăţişarea vechilor oraşe — I j e v s k, V o t k i n s k, G l a z o v, S a r a p u l —, care s-au transformat în mari centre industriale şi culturale ale republicii. Au apărut noi oraşe industriale — M o j g a, K a m b a r k a.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ ARMEANĂ — constituită la 29 noiembrie 1920; la 30 decembrie 1922, în cadrul Republicii Sovietice Federative Socialiste Transcaucaziene

(vezi *Federația Transcaucaziană*), a intrat în U.R.S.S.; la 5 decembrie 1936 a devenit republică unională. Situată în partea de sud a Transcaucaziei, se mărginește cu Turcia și cu Iranul. *Suprafața:* 29.800 km²; *populația:* 1.633.000 de locuitori (1956), armeni, azerbaigeni, ruși. Capitala: Erevan.

R.S.S. Armeană este o țară muntoasă: aproximativ 90% din teritoriul ei e situat la peste 1.000 m desupra nivelului mării. Apele repezi de munte (cea mai mare — Araks, afluent al fluviului Kura) constituie surse de energie electrică și sînt folosite pentru irigare. La o înălțime de peste 1.900 m este situat marele lac Sevan (Gokcea). Pădurile nu ocupă decît 10% din teritoriu. Predomină esențele tari (fagul, stejarul, carpenul etc.).

R.S.S. Armeană este bogată în zăcăminte minerale: minereuri polimetalice, pirită, materiale de construcție prețioase — tuf, piatră ponce, calcar, marmoră etc. O mare importanță industrială are cuprul.

Armenia este un stat foarte vechi, care a parcurs o cale complexă de dezvoltare istorică. În 1828 partea răsăriteană a Armeniei a fost alipită la Rusia. La începutul secolului al XX-lea au luat ființă în Armenia primele organizații social-democrate. Revoluția din Octombrie a adus poporului armean eliberarea. Contrarevoluționarii armeni — dașnacii —, cu sprijinul turcilor, iar apoi al imperialiștilor vesteuropeni, au pus însă mîna pe putere în Armenia. Poporul armean a răsturnat puterea *dașnacilor* și, la 29 noiembrie 1920, în Armenia s-a instaurat Puterea sovietică.

Rolul principal în economia națională a republicii îl deține metalurgia neferoasă și industria chimică. A luat avînt industria constructoare de mașini (care dă aproximativ $^1/_5$ din totalul producției industriale), în special industria constructoare de mașini electrice; s-a creat o industrie variată de materiale de construcție, care are o importanță unională. S-a dezvoltat industria textilă, de tricotaje, de pielărie, industria tutunului și vinificarea. Se construiește puternica cascadă Sevan-Razdan, formată din 8 mari hidrocentrale, precum și o serie de alte hidrocentrale. În 1956 producția globală a industriei din Armenia a crescut, în comparație cu 1913, de 45 de ori. Agricultura republicii se distinge prin caracterul ei variat. În văi, pe terenuri irigate, se cultivă bumbacul. O mare suprafață este ocupată de vii și livezi de pomi fructiferi. Se cultivă tutunul, sfecla de zahăr, dudul, plante aromatice. Dintre cereale se cultivă grîu și orz. Se dezvoltă pomicultura subtropicală (smochinul, rodierul, migdalul etc.). Un loc important îl ocupă creșterea vitelor (aproximativ 30% din producția agricolă): vite cornute mari, oi, capre, păsări. În republică există 53 de S.M.T.-uri, 55 de sovhozuri și 863 de colhozuri.

Înainte de revoluție, $^2/_3$ din populația Armeniei era analfabetă. În R.S.S. Armeană există învățămîntul general obligatoriu de șapte ani la sate și de zece ani la orașe. În 1943 s-a înființat Academia de Științe a R.S.S. Armene. Înainte de instaurarea Puterii sovietice, în Armenia n-au existat instituții de învățămînt superior. În 1956 existau în republică 12 instituții de învățămînt superior și 44 de învățămînt mediu special.

R.S.S. Armeană a obținut succese în domeniul economic și cultural sub conducerea organizațiilor de partid, care cuprindeau în 1957 peste 72.500 de membri.

Capitala R.S.S. Armene, orașul E r e v a n, este cel mai mare centru cultural și industrial al republicii. Aici există o variată industrie constructoare de mașini, industrie chimică, textilă, fabrici de vin și coniacuri, de pielărie etc. La Erevan își au sediul Academia de Științe, o universitate și o serie de alte instituții de învățămînt superior, teatre. L e n i n a k a n este cel mai important centru industrial după Erevan; are o industrie textilă, alimentară și de prelucrare a metalelor. K i r o v a k a n este un mare centru al in-

dustriei chimice. Alaverdi şi Kafan sînt centre ale industriei cuprului.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AZERBAIGEANĂ — constituită la 28 aprilie 1920. La 30 decembrie 1922 a intrat în U.R.S.S. în cadrul Republicii Sovietice Federative Socialiste Transcaucaziene (vezi *Federaţia Transcaucaziană).* Începînd din 5 decembrie 1936 este republică unională. Situată în partea de răsărit a Transcaucaziei, este scăldată la răsărit de apele Mării Caspice, iar la sud se mărgineşte cu Iranul şi Turcia. *Suprafaţa:* 87.000 km²; *populaţia:* 3.400.000 de locuitori (1956), azerbaigeni, ruşi, armeni, gruzini. Capitala: Baku. În componenţa R.S.S. Azerbaigene intră *R.S.S.A. Nahicevan* şi Regiunea Autonomă Nagorno-Carabahă.

40% din teritoriul Azerbaigeanului îl formează depresiunile (dintre care cea mai întinsă este depresiunea Kura-Araks), restul — lanţurile de munţi Caucazul Mare şi Caucazul Mic şi masivul muntos Talîş. Fluviul Kura cu afluenţii săi Araks şi Alazan sînt folosiţi ca sursă de energie şi la irigare. Marea Caspică şi rîurile sînt bogate în specii valoroase de peşti.

Dintre bogăţiile naturale, cea mai mare importanţă o au zăcămintele de petrol (regiunea petroliferă Baku). Există, de asemenea, minereu de fier, alunite, gaze combustibile, sare gemă, diferite materiale de construcţie etc. Pe teritoriul republicii sînt multe izvoare minerale şi nămoluri terapeutice, precum şi unicul zăcămînt din lume de petrol terapeutic — naftalan.

Azerbaigeanul a fost alipit la Rusia prin tratatul de la Turkmanceai încheiat între Rusia şi Persia în 1828. Înainte de revoluţie, Azerbaigeanul era o ţară înapoiată, în care domneau relaţiile patriarhale-feudale. La sfîrşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea, la Baku a luat o impetuoasă dezvoltare industria petrolului şi concomitent a avut loc un proces de creştere a proletariatului, care s-a încadrat în lupta revoluţionară împotriva ţarismului. Clasa muncitoare din Azerbaigean a luat parte activă la revoluţia din 1905—1907.

Ca urmare a Revoluţiei din Octombrie, la începutul anului 1918 puterea în Baku a trecut în mîinile Consiliului Comisarilor Poporului din Baku, în frunte cu S. *Şaumean.* Dar, sub presiunea intervenţioniştilor turci şi englezi şi a contrarevoluţiei interne, condusă de partidul burghez-naţionalist „mussavat", Puterea sovietică din Baku a căzut. Din ordinul englezilor au fost arestaţi şi ucişi 26 de conducători ai bolşevicilor din Baku. În aprilie 1920, oamenii muncii din Azerbaigean, sub conducerea partidului comunist, cu sprijinul Armatei Roşii, au răsturnat guvernul mussavatist, au alungat pe intervenţionişti şi au instaurat Puterea sovietică.

În anii Puterii sovietice au avut loc mari transformări în economia naţională a Azerbaigeanului. Locul de frunte îl ocupă acum industria grea, mai ales cea petroliferă. În 1956 s-au extras 15.600.000 de tone. S-a introdus extragerea petrolului din zăcămintele maritime. A luat o mare dezvoltare industria chimică, s-a creat o industrie minieră şi metalurgică, o industrie constructoare de maşini; s-a dezvoltat simţitor industria uşoară (de tricotaje, de confecţii, precum şi industria covoarelor, răspîndită în republică din vremurile vechi). Un loc important îl ocupă industria alimentară: de carne, tutun, vinificare etc. În 1956 producţia globală a industriei crescuse în comparaţie cu 1913 de 13 ori.

Azerbaigeanul este, după republicile Asiei centrale, a doua bază de bumbac a U.R.S.S. în ceea ce priveşte suprafeţele cultivate, productivitatea la hectar şi recolta globală de bumbac brut. Un loc important îl ocupă cultura tutunului. Se cultivă grîul şi orzul. În depresiunea Lenkoran şi pe versantele sud-estice ale munţilor Caucaz se cultivă orezul şi culturi subtropicale (ceai, citrice, arborele de tung etc.). Pescuitul are o importanţă unională. Azerbaigeanul este principalul

furnizor al unor valoroase specii de sturioni și al icrelor negre, care se bucură de renume mondial. În 1956 existau în republică 1.455 de colhozuri, 106 S.M.T.-uri și 54 de sovhozuri.

Înainte de instaurarea Puterii sovietice, 90% din locuitori erau analfabeți. În R.S.S. Azerbaigeană s-a introdus învățămîntul general de 7 ani, funcționează 75 de școli tehnice, o universitate și alte 14 institute de învățămînt superior, precum și Academia de Științe, cu o serie de institute de cercetări științifice.

Dezvoltarea cu succes a republicii se înfăptuiește sub conducerea organizațiilor de partid, care în 1957 întruneau un număr de 127.000 de membri.

Capitala republicii, orașul B a k u, este un mare centru de extracție și prelucrare a petrolului, precum și cel mai mare port la Marea Caspică și cel mai important centru industrial și cultural al republicii; la Baku se găsesc întreprinderi constructoare de mașini, întreprinderi ale industriei chimice, ușoare și alimentare. K i r o v a b a d (fost Gheangea), al doilea centru economic și cultural după Baku, posedă întreprinderi ale industriei textile și alimentare. N u h a — o industrie a mătăsii de importanță unională. N a h i c e v a n, capitala R.S.S.A. Nahicevan, — o industrie alimentară și a materialelor de construcție. S u m g a i t — oraș nou, construit în anii celui de-al patrulea cincinal; are un mare laminor de țevi, o fabrică de cauciuc sintetic și de aluminiu. S t e p a n a k e r t, capitala Regiunii Autonome Nagorno-Carabahă, are o industrie de prelucrare a lemnului, o industrie a mătăsii și alimentară.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ BIELORUSĂ — republică unională, constituită la 1 ianuarie 1919. Este situată la apusul părții europene a U.R.S.S., se învecinează cu Polonia. *Suprafața:* 207.600 km²; *populația:* aproximativ 8.000.000 de locuitori (1956), formată: bieloruși, evrei, ucraineni. Capitala: Minsk.

Relieful R.S.S.B. este deluros. Pe teritoriul republicii există multe mlaștini, dintre care cele mai întinse sînt cele din Pinsk. Ape: Nipru, Dvina apuseană, Neman etc. Aproximativ un sfert din teritoriul republicii este acoperit de păduri, care constituie una dintre cele mai importante bogății naturale ale ei. Uriașele rezerve de turbă constituie principala bază energetică a R.S.S.B. Republica dispune de mari zăcăminte de fosforiți, săruri de potasiu, diferite materiale de construcție (calcaruri, cretă, argilă, prund) etc.

Înainte de Revoluția din Octombrie, Bielorusia era o regiune periferică înapoiată a Rusiei țariste, cu o populație considerată minoritară. În noiembrie 1917 pe teritoriul Bielorusiei s-a instaurat Puterea sovietică. La începutul anului 1918, o mare parte a Bielorusiei a fost ocupată de imperialiștii germani. Poporul bielorus, cu ajutorul poporului rus, i-a izgonit pe ocupanții germani, dar la sfîrșitul verii anului 1919 o mare parte a Bielorusiei a fost ocupată de polonezii albi, care acționau din ordinul și cu sprijinul imperialiștilor anglo-francezi și americani. În vara anului 1920 Armata Roșie a zdrobit pe polonezii albi și a eliberat Bielorusia răsăriteană. Bielorusia apuseană cotropită de panii polonezi a fost realipită la R.S.S.B. abia în 1939.

În anii Puterii sovietice Bielorusia a devenit o republică industrial-agrară înaintată, cu o puternică industrie și cu o agricultură dezvoltată, specializată în cultura cartofilor, a plantelor industriale (inul, cînepa) și în creșterea vitelor. A crescut simțitor greutatea specifică a industriei grele. S-a creat o industrie constructoare de mașini (peste 13% din producția industrială a republicii). A luat amploare industria materialelor de construcție (în special industria cimentului, a sticlei). Au căpătat o largă dezvoltare industria lemnului, a chibriturilor, a placajului, care are o însemnătate unională. Un loc important îl

ocupă industria uşoară (în special a confecţiilor). S-au efectuat mari lucrări de asanare a mlaştinilor şi a pămînturilor mlăştinoase.

În cursul celor trei ani de ocupaţie a Bielorusiei de către fasciştii germani (teritoriul R.S.S.B. a fost complet eliberat în iulie 1944), republica a avut de suferit pagube uriaşe.

În perioada postbelică, economia R.S.S.B. a fost refăcută. Încă în 1950 a fost depăşit nivelul de dinainte de război la: industria constructoare de maşini, forestieră, de prelucrare a lemnului, industria chimiei lemnului, a turbei, a sticlei, a cimentului, textilă, de pielărie şi încălţăminte, alimentară şi alte ramuri industriale. S-au creat următoarele ramuri industriale noi: industria de automobile, de tractoare, de biciclete, industria constructoare de maşini-unelte grele, de locomobile, industria zahărului etc. Producţia globală a industriei R.S.S.B. a crescut în 1956 în comparaţie cu anul 1913 de 22 de ori.

Un loc important în economia naţională a R.S.S.B. îl ocupă agricultura. Bielorusia deţine unul din primele locuri în U.R.S.S. în ceea ce priveşte cultura inului şi a cartofilor, care sînt folosiţi aici pe scară largă nu numai ca aliment, ci şi ca nutreţ pentru animale (în special porci), la fabricarea spirtului şi a amidonului, precum şi la export. Se cultivă cînepa, mahorca, sfecla de zahăr. Dintre culturile cerealiere se cultivă secara, ovăzul, orzul, grîul, hrişca, precum şi porumbul. Un mare rol joacă creşterea vitelor, mai ales a porcilor şi a vitelor cornute mari.

În 1957 existau în republică 4.400 de colhozuri, 123 de sovhozuri, 377 S.M.T., care efectuau peste 75% din totalul muncilor agricole în colhozuri.

Înainte de Revoluţia din Octombrie, 82% din populaţia Bielorusiei era analfabetă. În R.S.S.B. există învăţămîntul general de 7 ani. Înainte de revoluţie, în R.S.S.B. nu era nici o instituţie de învăţămînt superior, în 1955 numărul lor se ridica la 23. Bielorusia are o Academie de ştiinţe cu 18 institute de cercetări ştiinţifice şi 125 de laboratoare.

Dezvoltarea economiei şi a culturii Bielorusiei a fost realizată sub conducerea partidului comunist. În 1957 organizaţiile de partid din republică cuprindeau peste 163.000 de membri şi candidaţi de partid.

Capitala R.S.S.B., oraşul M i n s k, este cel mai mare centru industrial şi cultural al republicii: are o uzină de tractoare, o uzină de automobile, de motociclete şi biciclete, o uzină constructoare de maşini-unelte, un combinat de stofe fine. La Minsk există o universitate de stat şi o serie de instituţii de învăţămînt superior. V i t e b s k, al doilea oraş ca populaţie din R.S.S.B., aşezat pe Dvina apuseană, este un nod de cale ferată; are întreprinderi constructoare de maşini-unelte, de tricotaj, de confecţii, de industria inului; recent s-a construit un combinat de covoare şi pluş. G o m e l este un nod de cale ferată, are un combinat de materiale de construcţii, uzini de maşini agricole, de utilaje pentru industria turbei, de maşini-unelte etc. M o g h i l e v este un nod de cale ferată, port la Nipru; are o uzină de locomobile, întreprinderi de confecţii, de încălţăminte, de produse alimentare. G r o d n o are o uzină de biciclete, un combinat nou de stofe fine, întreprinderi de prelucrare a lemnului, de industrie a sticlei, de industrie alimentară. B o b r u i s k, un nod de cale ferată, mare centru al industriei de prelucrare a lemnului.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ CAZAHĂ — republică unională. Constituită ca republică autonomă în cadrul R.S.F.S.R. la 26 august 1920, a fost transformată la 5 decembrie 1936 în republică unională. Se întinde la apus pînă la Volga inferioară, iar la răsărit pînă la graniţa cu China şi este — după R.S.F.S.R. — republica unională cu cel mai întins teritoriu. *Suprafaţa:*

2.756.000 km²; *populația:* 8.500.000 (1956), cazahi, ruși, ucraineni, uzbeci ș.a. Capitala: Alma-Ata.

Relieful Cazahstanului este foarte variat: depresiunile (Caspică, Turanică, a Siberiei apusene) alternează cu podișuri (podișul Usturt etc.), iar la est și sud-est se înalță lanțuri de munți (Altai, Teanșan). Aproape întreaga republică este situată într-o regiune secetoasă (stepe, deșerturi). Principalele fluvii: Ural, Irtîș, Ili, Sîr-Daria; lacuri: Marea Aral, Balhaș, Zaisan, Tenghiz etc. În ceea ce privește subsolul, R.S.S. Cazahă este una dintre cele mai bogate regiuni ale Uniunii Sovietice. Deține mai mult de jumătate din rezervele unionale de cupru și minereuri complexe, are zăcăminte importante de petrol (regiunea petroliferă Embak) și huilă (bazinul Karaganda este a treia bază carboniferă a U.R.S.S.). Republica dispune de minereuri de fier, mangan, argint, aur, crom, metale rare. Foarte mari sînt și rezervele de materii prime pentru industria chimică (cele mai mari zăcăminte din lume de fosforiți, sare de bucătărie și sulfat de sodiu) și de materiale de construcție (calcar, argilă refractară, ghips, azbest).

Înainte de revoluție, Cazahstanul era o regiune periferică înapoiată cu caracter agrar și producătoare de materii prime, în care predomina creșterea animalelor, nomadă și seminomadă, și care aproviziona regiunile centrale ale Rusiei cu produse agricole (lînă, vite, grîu) și în parte cu aur, metale neferoase și petrol. Majoritatea micilor întreprinderi ale industriei miniere aparținea unor capitaliști străini.

În anii Puterii sovietice, Cazahstanul s-a transformat într-o republică industrial-agrară înaintată, cu o industrie foarte dezvoltată, într-una din importantele regiuni de extracție și producție de metale neferoase și rare (în privința producției de plumb și zinc ocupă primul loc, iar în privința producției de cupru al doilea loc din U.R.S.S.). În afară de metalurgia neferoasă s-a dezvoltat mult industria carboniferă, cea petroliferă (în ceea ce privește extracția de petrol ocupă locul al patrulea printre republicile unionale), cea chimică (în special îngrășăminte fosfatice), siderurgia și construcția de mașini. A luat ființă industria materialelor de construcții. Pe baza materiilor prime locale se dezvoltă industria ușoară (pielărie, încălțăminte, egrenarea bumbacului, țesături de bumbac și de lînă, pîslă) și cea alimentară (carne, conserve, zahăr, tutun etc.). În 1956 volumul producției industriale globale a crescut de 36 de ori în comparație cu 1913. În anii Puterii sovietice au fost construite în republică circa 3.000 de întreprinderi industriale. În 1953 a fost dată în exploatare puternica hidrocentrală Ust-Kamenogorsk — una dintre construcțiile celui de-al cincilea cincinal. E în construcție hidrocentrala de la Buhtarma. O vastă construcție de căi ferate contribuie la dezvoltarea economiei naționale a republicii. În 1957 lungimea rețelei de căi ferate era de circa 10.000 km.

Un loc de seamă în economia republicii îl ocupă agricultura. Cazahstanul este principala bază zootehnică din răsăritul U.R.S.S. și una dintre marile regiuni cerealiere. Importantele resurse furajere naturale, pășunile și fînețele, care ocupă 175.000.000 ha, favorizează creșterea de vite cornute de înaltă productivitate (în raioanele de nord și nord-vest), precum și de valoroase rase de oi, cai și cămile. Condițiile naturale variate permit cultivarea tuturor plantelor agricole — de la cereale pînă la culturile subtropicale. Locul principal îl ocupă cerealele: grîul, meiul, orezul. Au fost considerabil extinse suprafețele cultivate cu porumb. În 1956 s-au colectat peste 1 miliard de puduri de cereale. De mare însemnătate e și producția unor valoroase culturi industriale: bumbac, sfeclă de zahăr, tutun galben, precum și noi plante textile. În sudul Cazahstanului este dezvoltată pomicultura. În

republică există 2.600 de colhozuri, 628 de sovhozuri şi 468 de S.M.T.-uri (1956).

Cazahstanul dispune de uriaşe rezerve pentru dezvoltarea tuturor ramurilor producţiei agricole.

Între 1954 şi 1956 au fost valorificate circa 20.000.000 ha de pămînturi virgine şi înţelenite. În 1957 suprafeţele cultivate au atins 27.800.000 ha. În regiunile de valorificare a noilor pămînturi au fost organizate peste 330 de noi sovhozuri cerealiere, înzestrate cu cea mai modernă tehnică agricolă (în perioada 1953—1955, S.M.T.-urile şi sovhozurile au primit peste 122.000 de tractoare calculate în tractoare de 15 c.p. şi 26.000 de combine).

Înainte de revoluţie, numai 2% din cazahi ştiau să scrie şi să citească. Acum, în R.S.S. Cazahă este introdus învăţămîntul general obligatoriu de şapte ani. În republică există 26 de institute de învăţămînt superior (printre care o universitate de stat), 135 de şcoli medii speciale, peste 9.000 de şcoli cu 1.300.000 de elevi. În 1946 a fost creată Academia de Ştiinţe a R.S.S. Cazahe. Există 20 de teatre, sute de cluburi şi case de lectură, care deservesc cerinţele culturale sporite ale oamenilor muncii.

Detaşamentul de avangardă al oamenilor muncii este Partidul Comunist din Cazahstan, care în 1957 număra 273.492 de membri şi candidaţi de partid.

Capitala republicii, A l m a - A t a, este un centru industrial şi cultural cu o dezvoltată industrie constructoare de maşini, industrie textilă, de încălţăminte, carne, tutun şi conserve de fructe. Aici se află universitatea şi o serie de institute de învăţămînt superior, Academia de Ştiinţe a R.S.S. Cazahe, precum şi cîteva teatre. K a r a g a n d a, construită în anii Puterii sovietice, este un centru de importanţă unională al industriei carbonifere. Importante centre industriale şi culturale sînt de asemenea: S e m i p a l a t i n s k (diferite industrii de prelucrare a produselor agricole), C u r i e v (industrie de petrol şi de prelucrare a peştelui), U s t - K a m e n o g o r s k (uzină pentru producerea zincului şi o mare hidrocentrală), C i m k e n t (uzină de importanţă unională pentru producerea plumbului) etc.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ CHIRGHIZĂ — republică unională; constituită ca regiune autonomă la 14 octombrie 1924, a fost transformată în republică autonomă la 1 februarie 1926, iar la 5 decembrie 1936 în republică unională. Este situată în partea de nord-est a Asiei centrale şi se mărgineşte cu China. *Suprafaţa:* 198.000 km²; *populaţia:* 1.911.000 (1956), formată din chirghizi, ruşi, ucraineni, uzbeci. Capitala: Frunze.

Chirghizia este o ţară muntoasă. Trei sferturi din teritoriul ei sînt ocupate de masivele muntoase Teanşan (cea mai mare înălţime: Vîrful Victoriei — 7.439,3 m) şi Pamir-Alai, întretăiate de văi alpine. Cele mai mari văi sînt: Ciu, Talas, o parte a văii Fergana şi valea Issîk-Kul. Izvorînd din munţi, rîurile R.S.S. Chirghize (Narîn, Ciu, Talas etc.) dispun de uriaşe rezerve de energie hidraulică. Issîk-Kul, unul dintre cele mai mari lacuri de munte din lume, este bogat în peşte. Cele mai importante bogăţii ale subsolului sînt cărbunele şi ţiţeiul. În privinţa rezervelor de cărbune, Chirghizia ocupă primul loc în Asia centrală. În republică se găsesc de asemenea minereuri de metale neferoase şi rare (stibiu, mercur, arsenic, zinc, plumb, cupru), sulf, ozocherită (ceară de pămînt) etc.

Pînă la Revoluţia din Octombrie, Chirghizia era o regiune periferică înapoiată a Rusiei ţariste. În 1918, oamenii muncii din Chirghizia, ajutaţi de poporul rus, au instaurat Puterea sovietică şi au zdrobit o serie de rebeliuni contrarevoluţionare, sprijinite de imperialiştii englezi.

În anii Puterii sovietice, Chirghizia s-a transformat într-o republică in-

dustrial-agrară înaintată. Peste 70% din producția globală a întregii economii naționale a republicii revine industriei. În locul celor 55 de mici ateliere meșteșugărești, care existau înainte de revoluție în Chirghizia, funcționează în prezent peste 400 de mari întreprinderi industriale.

Principalele ramuri industriale sînt industria carboniferă și extracția minereurilor (republica ocupă unul din primele locuri din U.R.S.S. în privința extracției de mercur și stibiu). În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost creată industria constructoare de mașini. Se dezvoltă industria petroliferă, metalurgică etc. A crescut considerabil greutatea specifică a ramurilor producătoare de mijloace de producție (peste 50% din producția globală a industriei). Un rol de seamă îl are industria de prelucrare a materiilor prime agricole, care fabrică: zahăr, tutun, carne, ulei, conserve, frînghie și saci etc. În republică există stații de egrenare a bumbacului, industrii de mătase, postav, tricotaje și pielărie. Față de 1913, producția globală a industriei a crescut în 1956 de 42 de ori.

În agricultura Chirghiziei predomină creșterea animalelor. Creșterea oilor și a cailor au o importanță unională. Se cresc și vite cornute mari și se lucrează la îmbunătățirea raselor. S-au obținut noi rase de vite, care dau o producție sporită de lapte și de carne. S-a îmbunătățit rasa cailor chirghizi. Un loc important îl ocupă în agricultură culturile irigate cu o mare pondere de plante tehnice. S-a dezvoltat cultura bumbacului, se cultivă sfecla de zahăr, tutun, viță de vie, precum și plante textile (cînepă de sud, kenaf). De mare importanță sînt culturile de mac medicinal. Dintre cereale predomină grîul ($^2/_3$ din suprafețele cultivate cu cereale); se mai cultivă orz, ovăz, mei și porumb. În 1955, suprafața totală cultivată era de 1,200.000 ha, sporind față de 1925 de două ori. Se fac importante instalații de irigație. În anii Puterii sovietice s-a dublat suprafața cîmpurilor irigate. Numărul instalațiilor hidrotehnice din rețeaua de irigație a crescut de 7,5 ori. În republică există 79 S.M.T.-uri, 670 de colhozuri, 58 de sovhozuri cu multe ramuri de producție (1956).

Înainte de revoluție, 98—99% din populația Chirghiziei era analfabetă. În timpul Puterii sovietice s-a introdus în republică învățămîntul general de 7 ani. Poporul chirghiz are o scriere proprie și o literatură națională. În Chirghizia funcționează 9 institute de învățămînt superior (printre care o universitate), 30 de școli medii speciale și s-a înființat Academia de Științe a R.S.S. Chirghize.

Toate aceste succese au fost realizate de republică, sub conducerea Partidului Comunist din Chirghizia, care număra în 1957 peste 54.000 de membri și candidați.

Capitala republicii, Frunze, este un important centru industrial și cultural. Industrii: prelucrarea metalelor, construcții de mașini (între altele, o mare uzină de mașini agricole), pielărie, carne, țesături de lînă, mobilă, tricotaje, frînghii și saci, confecții; există mai multe institute de învățămînt superior și teatre. Oș — centru al regiunii cu același nume, punct de pornire al autostrăzii Oș — Horog, care duce în Pamir; are un mare combinat de mătase, un combinat de carne, o stație de egrenare a bumbacului. Kîzîl-Kia, Suliukta, Kok-Iangak, Taș-kumîr sînt orașe noi, centre ale industriei cărbunelui.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ ESTONĂ — a fost constituită la 21 iulie 1940; a fost primită în Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste la 6 august 1940. Este situată în vestul U.R.S.S., pe literalul Mării Baltice și al golfurilor Finic și Riga. Din R.S.S. Estonă fac parte peste 800 de insule, între care arhipelagul Moonsund, care acoperă intrarea în golful Riga. *Suprafața* republicii: 45.100 km²; *populația:* 1.149.000 de

locuitori (1956), aproximativ 90% estonieni, restul ruşi. Capitala: Tallin.

O depresiune cu soluri argiloase şi nisipoase formează relieful Estoniei. Din mulţimea de rîuri sînt navigabile trei: Emojygi, Narva şi Pjarnu. Din cele 1.500 de lacuri, cele mai mari sînt Peipus (Ciudskoe) şi Virts. Pădurile acoperă 20% din suprafaţa republicii. Estonia dispune de mari bogăţii naturale: şisturi combustibile de calitate superioară, turbă, materiale de construcţii, fosforiţi etc.

Din secolul al XIII-lea poporul estonian a dus o luptă înverşunată şi continuă împotriva cuceritorilor germani. După Războiul din nord din 1700—1721, Estonia a devenit o parte a Rusiei. În februarie 1918 Estonia sovietică a fost cotropită de trupele germane. La 29 noiembrie 1918 a fost format în oraşul Narva guvernul sovietic („Comuna de muncă estoniană"). Dar cu ajutorul imperialiştilor străini, în ianuarie 1919, în Estonia a fost din nou restaurată puterea burgheziei.

La 21 iunie 1940 poporul estonian a răsturnat regimul reacţionar. La 21 iulie 1940 Duma de stat a proclamat în Estonia Puterea sovietică, iar la 6 august 1940 a 7-a sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S., la cererea Estoniei, a primit-o ca republică unională în componenţa U.R.S.S. În perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei, teritoriul republicii a fost ocupat de trupele hitleriste, care au pricinuit mari pagube economiei naţionale. Eliberarea Estoniei a fost terminată în noiembrie 1944. În anii de după război, economia naţională a republicii a fost refăcută rapid şi se dezvoltă cu succes.

Greutatea specifică a industriei în economia naţională a republicii depăşeşte 80%. Ramura principală a economiei naţionale este industria de extracţie şi de prelucrare a şisturilor. A fost construită prima mare uzină pentru producţia de gaze din şisturi, gaze care merg printr-o conductă de la Kohtla-Jarve la Leningrad şi Tallin. Valorificarea continuă a uriaşelor rezerve de şisturi combustibile va crea o bază de combustibil şi energetică nu numai pentru Estonia, ci şi pentru întreaga regiune de nord-vest a U.R.S.S. O mare însemnătate are de asemenea industria turbei, care se dezvoltă rapid şi este complet mecanizată. Sînt dezvoltate construcţia de maşini, industria metalurgiei prelucrătoare, industria textilă, forestieră, industria hîrtiei, a mobilelor, a sticlei, a cimentului, a peştelui etc. Volumul global al producţiei industriale în Estonia a crescut în 1956 de 7,5 ori faţă de 1940. Pe rîul Narva a fost construită în 1955 o nouă hidrocentrală.

Un rol important în economia naţională a R.S.S. Estone îl are agricultura, în care predomină creşterea vitelor pentru lapte şi creşterea porcilor. Dintre cereale se cultivă secara, grîul, ovăzul şi orzul. Un loc important îl ocupă cartoful. Se cultivă în şi sfeclă de zahăr. Întreaga ţărănime muncitoare din republică este unită în colhozuri. În 1956 existau 879 de colhozuri, 66 de S.M.T.-uri şi 100 de sovhozuri. Lucrările agricole sînt mecanizate în proporţie de 70%.

În anii Puterii sovietice a crescut reţeaua şcolilor de cultură generală: în 1956 existau 566 de şcoli de 7 ani şi şcoli medii (în 1940—150). Au fost înfiinţate: Academia de Ştiinţe a R.S.S. Estone (1946), Academia Agricolă, 36 de institute de cercetări ştiinţifice. În 1956 existau 6 instituţii de învăţămînt superior şi 46 de şcoli medii.

Economia şi cultura Estoniei s-au dezvoltat sub conducerea partidului comunist. În 1957 organizaţiile de partid din republică numărau 26.200 de membri şi de candidaţi de partid.

Capitala Estoniei, T a l l i n — centru industrial şi cultural, nod de cale ferată, port. Aici se află Academia de Ştiinţe, o serie de instituţii de învăţămînt superior, cîteva teatre etc. T a r t u — mare centru cultural al Estoniei, cu o universitate străveche,

cu un institut pedagogic. Narva — centru al industriei textile, cu gigantica manufactură de la Krenholm (dă o producţie de 25 de ori mai mare decît înainte de război). Pjarnu — al doilea port comercial ca importanţă după Tallin, mare staţiune balneară de litoral; întreprinderi ale industriei peştelui, inului, forestieră şi ale altor ramuri industriale.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ GRUZINĂ — înfiinţată la 25 februarie 1921. Făcînd parte din R.S.F.S.T. (vezi *Federaţia Transcaucaziană)*, la 30 decembrie 1922 a intrat în U.R.S.S. De la 5 decembrie 1936 este republică unională. Este situată în partea de nord-vest a Transcaucaziei; se mărgineşte cu Turcia. *Suprafaţa:* 70.000 km²; *populaţia:* 4.000.000 de locuitori (1956), formată din gruzini, ruşi, armeni, abhazi, osetini. Capitala: Tbilisi. În componenţa R.S.S. Gruzine intră *Republicile autonome Abhază* şi *Ageară* şi Regiunea Autonomă Osetină de Sud

Gruzia este o ţară muntoasă (munţii Caucazul Mare şi Caucazul Mic, legaţi prin lanţul Suram). Pe litoralul Mării Negre se întinde fertila depresiune Kolhida. O mare parte a Gruziei apusene este acoperită de păduri cu esenţe preţioase (fag, carpen, stejar, cimişir, tisa). Apele curgătoare mai importante sînt: Kura (cu afluenţii Aragvi, Alazani, Hrami) şi Rioni. Gruzia ocupă unul din primele locuri din U.R.S.S. în ceea ce priveşte resursele hidroenergetice.

R.S.S. Gruzină posedă diferite bogăţii ale subsolului: cele mai bogate zăcăminte de mangan din lume (la Ciatura), cărbune (Tkvarceli şi Tkibuli), petrol (cel mai mult în stepa Sirak), metale neferoase şi nobile, baritǎ, diferite materiale de construcţie.

În 1801 Gruzia a fost alipită la Rusia. Împreună cu celelalte popoare din Rusia, poporul gruzin a luptat împotriva jugului ţarist. După Revoluţia din Octombrie, în Gruzia au pus mîna pe putere contrarevoluţionarii-menşevici, care, cu sprijinul statelor imperialiste (Germania, Anglia), au instaurat acolo un regim sîngeros. La 25 februarie 1921 oamenii muncii din Gruzia au răsturnat, cu ajutorul Armatei Roşii, dominaţia menşevicilor şi au instaurat Puterea sovietică.

În anii Puterii sovietice Gruzia s-a transformat într-o republică industrială-agrară. Ea este una din cele mai importante regiuni în ce priveşte extracţia manganului şi industria petroliferă. În Gruzia s-au construit peste 900 de întreprinderi noi, s-au creat noi ramuri de industrie: industria metalurgică, constructoare de maşini, constructoare de maşini-unelte, industria de automobile, de feroaliaje, de ciment, de hîrtie, de uleiuri eterice, de zahăr etc.; au căpătat o largă dezvoltare: industria carboniferă, chimică şi de prelucrare a lemnului, precum şi producţia materialelor de construcţie. S-a creat o puternică bază energetică: s-au construit hidrocentrale la Zemo-Avceali, Rioni, Ageariş-Ţhali, Hrami şi altele şi o serie de termocentrale.

De importanţă unională este vinificarea, industria tutunului, a brînzei, a ceaiului, a conservelor, a zahărului, industria uşoară (industria mătăsii, lînii şi a confecţiilor). În 1956, producţia globală a industriei a crescut faţă de anul 1913 de 29 de ori.

R.S.S. Gruzină este cea mai însemnată regiune din U.R.S.S. pentru cultura plantelor subtropicale. Un important loc îl ocupă cultura ceaiului. Suprafaţa totală a plantaţiilor de ceai, care ocupa 890 ha în 1913, a depăşit 62.000 ha în 1955 (aproximativ 90% din totalul plantaţiilor de ceai din U.R.S.S.). O mare însemnătate au citricele (mandarine, lămîi, portocale), cultura viţei de vie. Este dezvoltată horticultura, cultivarea tutunului, a plantelor aromatice şi a sfeclei de zahăr — o cultură nouă pentru Gruzia. Principalele culturi cerealiere sînt: porumbul (35—40% din suprafaţa totală a culturilor cerealiere) şi grîul. Este dezvoltată cultura viermilor de mătase şi creşterea ani-

malelor (în regiunile muntoase). În 1956 existau în republică 2.248 de colhozuri, 102 sovhozuri şi 97 de staţiuni de maşini şi tractoare.

Înainte de revoluţie, peste jumătate din populaţia Gruziei era analfabetă. În R.S.S. Gruzină s-a introdus învăţămîntul obligatoriu de 7 ani în localităţile rurale şi de 10 ani la oraşe. Există 19 instituţii de învăţămînt superior şi peste 100 de şcoli medii speciale. În 1941 s-a înfiinţat Academia de Ştiinţe a R.S.S. Gruzine; există peste 140 de institute de cercetări ştiinţifice.

Localităţi balneo-climaterice de prim rang de importanţă unională (Borjomi, Ţhaltubo, Gagra, Abastumani, Gulripşi şi multe altele), create pe baza condiţiilor climaterice prielnice şi a bogatelor izvoare minerale, deservesc anual peste 120.000 de oameni ai muncii.

Dezvoltarea economică şi culturală a republicii este condusă de organizaţiile de partid, care în 1957 cuprindeau peste 192.000 de membri şi candidaţi de partid.

Capitala republicii T b i l i s i este un centru industrial şi cultural; are industrie constructoare de maşini, textilă, de pielărie şi încălţăminte şi alimentară; este un nod de cale ferată; la Tbilisi există Academia de Ştiinţe a R.S.S. Gruzine, o universitate şi o serie de alte instituţii de învăţămînt superior; un teatru de operă şi balet, un teatru dramatic etc. K u t a i s i — centru industrial cu o industrie constructoare de maşini, chimică, de prelucrare a lemnului, textilă, alimentară, are o nouă uzină de automobile. B a t u m i — capitala R.S.S.A.Ageare, port la Marea Neagră, are o mare industrie de rafinare a petrolului, o industrie alimentară, de confecţii, de încălţăminte, de pielărie; are una dintre cele mai bune grădini botanice din lume. S u h u m i — capitala R.S.S.A. Abhază, pe litoralul Mării Negre — este o localitate balneo-climaterică. Are o industrie a tutunului, de conserve şi de prelucrare a lemnului. Are cîteva instituţii ştiinţifice, un institut pedagogic, o creşcătorie de maimuţe, o grădină botanică. S t a l i n i r i — centru al Regiunii Autonome Osetine de Sud, are o industrie forestieră, de mobilă, alimentară, precum şi un institut pedagogic. R u s t a v i — oraş nou pe fluviul Kura, centru al industriei metalurgice. P o t i — port la Marea Neagră, prin care se face export de mangan.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ LETONĂ — s-a constituit la 21 iulie 1940 şi a fost primită în cadrul U.R.S.S. la 5 august 1940. Este situată în partea apuseană a U.R.S.S., pe litoralul Mării Baltice şi al golfului Riga. *Suprafaţa:* 64.000 km²; *populaţia:* 2.000.000 (1956). Capitala: Riga.

R.S.S. Letonă este o regiune deluroasă, cu o pantă lină spre mare şi golful Riga. În centrul ţării se află depresiunea foarte fertilă Riga-Jelgava. Rîul Daugava (Dvina apuseană) e mult folosit pentru plutărit. Pe Daugava a fost construită centrala hidroelectrică de la Kegum, cea mai puternică din Letonia. Ţara are circa 3.000 de lacuri. Circa 10% din teritoriu este ocupat de mlaştini, iar 27% e acoperit de păduri.

R.S.S. Letonă posedă bogate zăcăminte de turbă, ale căror rezerve se cifrează la miliarde de tone, precum şi zăcăminte de calcar, de diferite argile, de ghips şi nisipuri cuarţoase.

În urma victoriei Revoluţiei din Octombrie, în trei judeţe de nord ale Letoniei a fost instaurată, în noiembrie 1917, Puterea sovietică, care a avut însă o existenţă de scurtă durată. Letonia a fost ocupată de intervenţioniştii străini şi transformată într-o republică burgheză, într-o anexă agrară a statelor imperialiste din Europa occidentală. La 15 mai 1934, Ulmanis, liderul partidului chiaburesc „Uniunea ţărănească", a instaurat printr-o lovitură de stat un regim de teroare.

Sub presiunea maselor largi ale oamenilor muncii, guvernul Letoniei

a încheiat în octombrie 1939 un tratat de ajutor reciproc cu U.R.S.S. Încălcînd însă prevederile acordului, guvernul Letoniei a început să pregătească, împreună cu Germania fascistă, un atac militar împotriva U.R.S.S. Poporul leton a răsturnat dictatura fascistă, iar la 20 iunie 1940 a fost format un guvern democratic. La 21 iulie 1940, seimul popular a proclamat Puterea sovietică, iar prin hotărîrea Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 5 august 1940 s-a dat curs cererii Letoniei de a fi primită în cadrul Uniunii Sovietice. A fost astfel asigurată dezvoltarea economiei şi culturii republicii, şomajul a fost lichidat, ţăranii fără pămînt şi cu pămînt puţin au primit pămînt de la stat.

Atacul Germaniei fasciste şi ocuparea Letoniei de către trupele hitleriste au întrerupt munca paşnică creatoare a poporului leton. La începutul lunii mai 1945, republica a fost complet eliberată de ocupanţii germano-fascişti.

După război, R.S.S. Letonă a făcut un mare pas înainte pe calea industrializării şi a înfăptuit transformarea socialistă a agriculturii. Un loc de seamă în economia naţională îl ocupă metalurgia prelucrătoare, construcţia de maşini (în special de transport şi electrotehnice), construcţia de aparate, construcţiile navale, precum şi industria sticlei, cea de prelucrare a lemnului, industria chibriturilor şi a hîrtiei. Se dezvoltă industria chimică (îngrăşăminte fosfatice, acid sulfuric, medicamente). Se construiesc centrale electrice (pe bază de turbă şi de energie hidraulică). În anii celui de-al 5-lea cincinal au fost construite 73 de noi întreprinderi, printre care uzine mari ca cele de construcţii de motoare Diesel de la Riga, de construcţii de maşini de la Jelgava, „Elektroinstrument" de la Daugavpils, turbăria „Seras", combinatul de peşte de la Ventspils, un combinat avicol, cîteva filaturi de in, fabrici de pîine şi de unt. În 1956 volumul total al producţiei industriale a depăşit de peste 6 ori nivelul anului 1940.

Cea mai importantă ramură a agriculturii este creşterea animalelor, mai ales a celor producătoare de lapte, creşterea porcilor şi avicultura. Se cultivă cartofi, folosiţi nu numai pentru alimentarea populaţiei, dar şi ca nutreţ. Dintre cereale se cultivă secară, grîu, ovăz, orz, porumb furajer, iar dintre plantele tehnice — in şi sfeclă de zahăr. În 1956 existau 1.371 de colhozuri, 103 S.M.T.-uri şi 81 de sovhozuri. Circa 32% din colhozuri sînt electrificate; faţă de 1940, numărul centralelor electrice rurale a sporit de 12 ori.

Letonia ocupă unul din primele locuri din U.R.S.S. în ceea ce priveşte densitatea reţelei de căi ferate. Dispunînd de porturi la Marea Baltică, accesibile navigaţiei în tot cursul anului, republica joacă un rol important în operaţiile maritime şi de transport ale U.R.S.S.

Cultura poporului leton este în plină dezvoltare. A fost introdus învăţămîntul general de şapte ani; în 1956 existau 9 institute de învăţămînt superior şi 68 de şcoli medii tehnice. În 1946 a fost înfiinţată Academia de Ştiinţe a R.S.S. Letone, cu 16 institute de cercetări ştiinţifice.

Letonia este renumită pentru staţiunile ei balneare de pe litoralul mării, unde se tratează şi se odihnesc mii de oameni ai muncii din U.R.S.S.

Dezvoltarea cu succes a republicii se înfăptuieşte sub conducerea Partidului Comunist al Letoniei, care în 1955 număra circa 55.000 de membri.

Capitala republicii, R i g a, este un mare port la gura Daugavei şi cel mai important oraş al republicilor baltice atît din punctul de vedere al populaţiei cît şi din cel industrial şi cultural. Posedă întreprinderi de construcţii de maşini, de textile, de pielărie şi încălţăminte, chimice, alimentare, de prelucrare a lemnului şi altele; tot la Riga se află Academia de ştiinţe, universitatea, conservatorul şi o serie de institute de învăţămînt

superior. O linie ferată electrificată unește orașul cu stațiunile balneoclimaterice de importanță unională de pe litoral. L e p a j a — mare port, care nu îngheață iarna; are, printre altele, o uzină metalurgică. V e n t s p i l s — port maritim la gura fluviului Venta. D a u g a v p i l s — nod feroviar.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ LITUANIANĂ — este constituită la 21 iulie 1940 și primită în cadrul U.R.S.S. la 3 august 1940. Este situată în partea de apus a Uniunii Sovietice, pe cursul inferior al fluviului Neman și pe litoralul Mării Baltice. La sud se mărginește cu Polonia. *Suprafața:* 65.000 km²; *populația:* 2.700.000 (1956), formată din lituanieni, ruși, evrei, polonezi. Capitala: Vilnius.

Lituania este o regiune de șes deluros, brăzdat de înălțimi, are numeroase lacuri și mlaștini. Pădurile acoperă peste 20% din teritoriul republicii. În republică există zăcăminte de turbă (suprafața mlaștinilor cu turbă e de circa 200.000 ha) și diferite materiale de construcție (argilă, nisip și altele). Există de asemenea însemnate rezerve de energie hidraulică (circa 600.000 kw).

Lituania face parte din Rusia de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea — începutul secolului al XIX-lea. Oamenii muncii din Lituania au participat la revoluția din 1905. La 16 decembrie 1918 a fost instaurată în Lituania Puterea sovietică, însă numai pentru scurt timp. Datorită intervenției străine, puterea a fost acaparată în 1919 de naționaliștii burghezi lituanieni, iar în 1926 a fost instaurată o dictatură reacționară.

La 10 octombrie 1939, guvernul lituanian a încheiat cu Uniunea Sovietică un tratat de ajutor reciproc. Uniunea Sovietică a transmis Lituaniei orașul și regiunea Vilnius, cotropite ilegal de Polonia panilor în octombrie 1920 și eliberate în septembrie 1939 de Armata Roșie. Clica guvernamentală lituaniană a început însă imediat să violeze tratatul de ajutor reciproc și, sprijinită de puterile imperialiste, și-a intensificat activitatea antisovietică. Masele populare din Lituania au răsturnat regimul de dictatură burgheză și la 21 iulie 1940 a fost proclamată Puterea sovietică, iar la 3 august 1940, prin hotărîrea Sovietului Suprem al U.R.S.S., a fost satisfăcută cererea Lituaniei de a fi primită în cadrul U.R.S.S.

Înainte de instaurarea Puterii sovietice, Lituania era o țară agrară înapoiată, dependentă de capitalul străin și cu o industrie foarte slab dezvoltată. După primirea Lituaniei în Uniunea Sovietică, a început avîntul economiei și culturii ei. Șomajul a fost lichidat, iar țăranii fără sau cu pămînt puțin au primit pămînt.

În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, cotropitorii fasciști au pricinuit R.S.S. Lituaniene uriașe pagube materiale. Îndată după terminarea războiului a început refacerea, iar apoi și dezvoltarea economiei republicii.

În economia națională a Lituaniei, industria are un rol tot mai mare. În 1956 ponderea ei era de 65% (față de circa 25% în 1940). În perioada postbelică au fost construite peste 300 de întreprinderi industriale și au fost create noi ramuri industriale: construcția de mașini, de turbine, de mașini electrice, de mașini-unelte și construcția de nave. Puternic dezvoltată e și industria turbei (principalul combustibil al republicii), industria alimentară (lapte, carne, pește), care din punct de vedere al volumului producției ocupă primul loc în țară, precum și industria lemnului și a hîrtiei. Întreprinderile industriei ușoare, locale și cooperatiste au fost considerabil lărgite. Crește producția materialelor de construcție. În 1956, producția industrială globală a sporit de 5,7 ori față de 1940. Se construiesc centrale electrice pe bază de turbă și de energie hidraulică, printre care marea centrală hidroelectrică de la Kaunas pe fluviul Neman, precum

și centralele hidroelectrice de la Antaliepte, Bubliais, Antanov etc.

Un loc important în economia R.S.S. Lituaniene îl ocupă agricultura. Creșterea animalelor (porci și vite cornute mari) și avicultura este dezvoltată. Se cultivă secară, orz, ovăz, grîu, precum și cartofi (în bună parte folosiți ca hrană pentru porci), în, sfeclă de zahăr.

În 1956 existau 132 S.M.T.-uri, 1874 de colhozuri și 95 de sovhozuri.

Cultura poporului lituanian este în plină dezvoltare. A fost introdus învățămîntul general de șapte ani. Există 1.400 de școli de șapte ani și medii (în 1939 — numai 96 de licee); numărul elevilor din școli este de 15 ori mai mare decît în liceele și gimnaziile din Lituania burgheză. Republica are 12 institute de învățămînt superior, cu un număr total de studenți de circa 6 ori mai mare decît în 1939. A fost înființată o Academie de științe cu 12 institute de cercetări științifice.

Succesele poporului lituanian au fost obținute sub conducerea partidului comunist. În 1957, organizațiile de partid din Lituania numărau peste 42.000 de membri și candidați de partid.

În capitala republicii, V i l n i u s, se găsește Academia de Științe a R.S.S. Lituaniene, universitatea și o serie de alte institute de învățămînt superior; există uzine constructoare de mașini și fabrici textile și alimentare. K a u n a s — în ordinea mărimii al doilea oraș al R.S.S. Lituaniene — este un nod feroviar și cel mai mare centru industrial al republicii; are întreprinderi de construcție de mașini și de prelucrare a metalelor, precum și întreprinderi de industrie chimică, textile, de blănuri, alimentară și alte ramuri industriale. K l a i p e d a — important port la Marea Baltică (la gura fluviului Neman) și care nu îngheață iarna. Ș a u l i a i — nod feroviar, centru industrial.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ MOLDOVENEASCĂ — s-a constituit ca republică autonomă la 12 octombrie 1924 și a fost transformată în republică unională la 2 august 1940. Este situată în sud-vestul U.R.S.S., de-a lungul rîurilor Prut și Nistru, și se mărginește cu Republica Populară Romînă. *Suprafața:* 34.000 km²; *populația:* 2.700.000 (1956), formată din moldoveni, ruși, ucraineni. Capitala: Chișinău.

Relieful R.S.S. Moldovenești este, în general, un șes deluros fertil, brăzdat de văile rîurilor. Republica e bogată în materiale de construcție (calcar, argilă, ghips). După războiul ruso-turc din 1806—1812, actualul teritoriu al R.S.S. Moldovenești a fost eliberat de sub jugul turcesc, care durase mai bine de trei secole. După Revoluția din Octombrie, o mare parte a acestui teritoriu a fost cotropit de Romînia burghezo-moșierească și restituit U.R.S.S. abia în 1940. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, R.S.S. Moldovenească a fost ocupată pînă în 1944 de cotropitorii fasciști, care au pricinuit pagube însemnate economiei naționale a republicii.

După război, economia republicii a fost nu numai refăcută, dar și dezvoltată. Raportul dintre industrie și agricultură s-a modificat radical. Greutatea specifică a industriei în economia națională a R.S.S. Moldovenești era în 1954 de 65% față de numai 40% în 1945. Locul de frunte îl deține industria alimentară: vinificația (de importanță unională), industria de conserve de legume și de fructe, industria de ulei, de produse de carne, de zahăr, de tutun și morăritul. Au fost create o serie de noi ramuri ale industriei ușoare, prevăzute cu utilaj tehnic de prim ordin. O mare dezvoltare a luat producția de tricotaje. Pe bază de materii prime locale, se dezvoltă industria materialelor de construcție. A fost pusă la punct producția unor noi tipuri de mașini: mașini pentru prelucrarea lemnului, motoare cu combustie internă, pompe, aparataj pentru gaze ș al-

tele. Producția globală a industriei R.S.S. Moldovenești a depășit în 1956 nivelul anului 1950 de aproape 3 ori, iar nivelul anului 1940 de aproape 6 ori. Au fost date în exploatare peste 40 de mari întreprinderi industriale (o uzină de elemente prefabricate din beton armat la Chișinău, o fabrică de zahăr la Gîndești, o fabrică de confecții la Chișinău etc.) și au fost construite mai multe centrale electrice, printre care marea hidrocentrală de la Dubosari.

Agricultura joacă un rol important în economia R.S.S. Moldovenești. Principalele culturi sînt cele cerealiere, și anume porumb (42% din totalul suprafețelor însămînțate cu cereale), grîu, orz, precum și viticultura și pomicultura. Atît în privința suprafeței cultivate cu viță de vie cît și în privința producției de struguri, R.S.S. Moldovenească ocupă unul dintre primele locuri în U.R.S.S. Legumicultura este de asemenea dezvoltată. Se mai cultivă tutun, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, soia, cînepă și plante aromatice. Un rol de seamă îl are creșterea oilor (valoroasa rasă țigaie) și a vitelor cornute mari. Sericicultura și apicultura sînt în dezvoltare. În 1956 existau 782 de colhozuri, 65 de sovhozuri și 104 S.M.T.-uri.

În R.S.S. Moldovenească a fost lichidat analfabetismul și s-a introdus învățămîntul general obligatoriu de șapte ani. Funcționează 32 de școli medii tehnice și școli medii speciale și 8 institute de învățămînt superior, dintre care o universitate (1956); a fost creată o filială a Academiei de Științe a U.R.S.S. și există 31 de institute de cercetări științifice.

Dezvoltarea economiei și a culturii au fost realizate sub conducerea Partidului Comunist al R.S.S. Moldovenești, care în 1957 număra circa 44.000 de membri.

În capitala republicii — Chișinău — există industrie alimentară (vinificație, industrie de tutun, de ulei, de produse de carne, morărit ș.a.), industrie de pielărie și încălțăminte, industrie de prelucrare a metalelor; aici își au sediul Universitatea și o serie de institute de învățămînt superior. Tiraspol — centru industrial (conserve, vinificație, morărit, ulei, pielărie și încălțăminte); posedă un institut pedagogic. Bălți — nod feroviar; are fabrici de zahăr, de ulei, întreprinderi de morărit și ale industriei blănurilor.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ TAGICĂ — a fost constituită ca republică autonomă, în cadrul R.S.S. Uzbece, la 14 octombrie 1924 și a fost transformată în republică unională la 5 decembrie 1929. Este situată în sud-estul Asiei centrale. Se învecinează cu Afganistanul și cu China. *Suprafața:* 142.000 km²; *populația:* 1.775.000 de locuitori (1956), formată din tagici, uzbeci, ruși, chirghizi. Capitala: Stalinabad. Din R.S.S. Tagică face parte regiunea autonomă Gorno-Badahșană.

Tagichistanul este o țară muntoasă. În răsărit se află Pamirul, cu cele mai înalte culmi din U.R.S.S. — vîrful Stalin (7.495 m) și vîrful Lenin (7.134 m). Șesurile ocupă o mică parte din teritoriu: partea de vest a văii fertile Fergana, văile Hisar și Vahș. Rîurile republicii (Peangi și Vahș, din confluența cărora se formează Amu-Daria, Zerașvanul etc.) izvorăsc în cea mai mare parte din munți înalți acoperiți cu ghețuri. Ele sînt folosite pentru irigare și reprezintă un puternic izvor de energie hidraulică. În ceea ce privește resursele de energie hidraulică (aproximativ 26.000.000 kw), R.S.S. Tagică întrece țări ca Japonia, Norvegia.

Studierea și folosirea bogățiilor subsolului au început numai sub Puterea sovietică (au fost descoperite peste 250 de zăcăminte). Există importante rezerve de metale neferoase și rare, precum și de cărbune, petrol, șisturi combustibile. În Pamir se exploatează aur. Există mari rezerve de fluorită, sare gemă, mari zăcăminte de

cuarț, ozocherită (ceară de pămînt), cristale de munte, mică etc.

Pînă la Revoluția din Octombrie, Tagichistanul era una dintre cele mai înapoiate regiuni ale Asiei centrale. Partea sa de sud era cuprinsă în hanatul (emiratul) Buhara.

În 1913, în Tagichistan nu existau decît 29 de mici întreprinderi, în care lucrau aproximativ 200 de muncitori. În anii Puterii sovietice a fost creată o mare industrie, în care lucrează zeci de mii de muncitori, au fost create și înzestrate cu mașini și utilaj modern aproximativ 300 de întreprinderi industriale.

Se dezvoltă industria grea: industria minieră, industria petroliferă, metalurgia prelucrătoare. A fost creată o bază de combustibil (minele de cărbuni din Șiuraba și Isfară). A fost creată o industrie a cimentului și o industrie de prelucrare a lemnului. Există numeroase întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare (industria de egrenare a bumbacului, industria mătăsii, a țesăturilor de bumbac, a piclăriei, a cărnii, a conservelor, a vinului etc.), care sînt aprovizionate cu materii prime agricole locale. Producția globală industrială a republicii a crescut în 1956, față de 1913, de 27 de ori. În anii Puterii sovietice au fost construite o serie de centrale electrice: două centrale pe rîul Varzob, hidrocentrala de la Horog (în Pamir) etc. La sfîrșitul anului 1954 a intrat în funcțiune hidrocentrala nr. 3, prima uzină electrică telecomandată din republică.

Principala ramură a agriculturii o constituie cultivarea bumbacului. În ceea ce privește producția de bumbac la hectar (în 1955 — 26 chintale la hectar), R.S.S. Tagică ocupă primul loc în U.R.S.S., ca fiind principala bază de producere a celui mai fin și mai căutat bumbac. În 1957, suprafețele cultivate cu bumbac au sporit față de 1913 de peste 6 ori, iar producția globală de bumbac de aproape 13 ori. În ultimii ani, în republică se aplică metode înaintate de cultivare a bumbacului: semănăturile se fac cu intervale reduse între rînduri, ceea ce asigură un spor de producție de 5—7 chintale la hectar.

Dintre culturile cerealiere se cultivă grîul, orzul, orezul, meiul, porumbul. Se cultivă plante oleaginoase (in creț, oleaginos și susan). Dintre plantele aromatice se cultivă geraniul și trandafirul de Kazanlîk. Sînt larg dezvoltate horticultura, viticultura, sericicultura. Un loc important în agricultura republicii îl ocupă creșterea animalelor. Ramura ei principală este creșterea oilor (rasa valoroasă de Hisar). Valorificarea unor noi imense pășuni sezoniere pentru creșterea nomadă a vitelor și mărirea bazei furajere deschid largi perspective pentru dezvoltarea acestei ramuri a economiei.

Irigația are un rol foarte important în dezvoltarea agriculturii R.S.S. Tagice. În anii Puterii sovietice a fost creat un mare sistem de irigare în valea fluviului Vahș (asigură irigarea a aproximativ 60.000 ha). Au fost ridicate construcții de irigație: o parte din marele canal Fergana, care trece prin teritoriul Tagichistanului, canalul Fergana de nord, marele canal Hisar, au fost terminate lucrările pentru construirea unui nou canal principal în regiunea Kuleab. Înfăptuirea în perioada 1954—1959 a noului program de lucrări de gospodărire a apelor va asigura mărirea suprafeței pămînturilor irigate în colhozurile și sovhozurile republicii cu 158.000 ha față de 1953.

La sfîrșitul anului 1956 în republică existau 388 de colhozuri, 33 de sovhozuri și 67 S.M.T.-uri.

În anii Puterii sovietice a fost construită în Tagichistan linia ferată Stalinabad — Termez, care a legat capitala republicii cu rețeaua de căi ferate a U.R.S.S. În Munții Pamirului au fost construite șoselele: Stalinabad—Horog (centrul regiunii autonome Gorno-Badahșană) și Oș — Horog.

Înainte de instaurarea Puterii sovietice numărul știutorilor de carte în

Tagichistan reprezenta 0,5% din populație. În R.S.S. Tagică a fost introdus învățămîntul general obligatoriu de șapte ani. Există peste 30 de școli tehnice și alte școli medii speciale, 8 instituții de învățămînt superior, între care Universitatea Tagică. În 1951 a fost creată Academia de Științe a R.S.S. Tagice, de care aparțin peste 20 de institute științifice (1957).

Dezvoltarea cu succes a economiei și culturii republicii este realizată sub conducerea partidului comunist. Organizațiile de partid din Tagichistan numărau în 1957 peste 39.700 de membri.

Capitala republicii, Stalinabad, este un oraș nou, construit pe locul satului Diușambe. Este centrul industrial și cultural al republicii: are industrie alimentară, ușoară, metalurgie prelucrătoare; un combinat poligrafic; o universitate și alte instituții de învățămînt superior, o Academie de științe. Leninabad (fost Hogent) — al doilea oraș al Tagichistanului ca importanță industrială și culturală: industrie ușoară, a conservelor, a vinului; două instituții de învățămînt superior, cîteva școli medii speciale.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ TURCMENĂ — a fost constituită la 27 octombrie 1924. Este situată în Asia centrală, între Marea Caspică și rîul Amu-Daria. Se învecinează cu Iranul și Afganistanul. *Suprafața:* 488.000 km²; *populația:* 1.366.000 de locuitori (1956), formată din turcmeni, ruși, uzbeci, cazahi. Capitala: Așhabad.

R.S.S. Turcmenă este republica cea mai toridă, mai uscată și cu cel mai mare pustiu din Asia centrală. Pustiurile reprezintă peste 90% din suprafața totală a republicii. Pe aproximativ $^4/_5$ din teritoriul Turcmeniei se întinde deșertul Kara-Kum, cel mai mare deșert din Uniunea Sovietică și unul dintre cele mai mari din lume. Există puține rîuri. Principalele sînt: Amu-Daria, Murgab, Tegen.

Există diferite bogății ale subsolului, între care mirabilit, folosit ca materie primă pentru industria chimică, petrol (Nebit-Dag), sulf, cărbune (huilă și cărbune brun), gaze combustibile, sare de bucătărie, ozocherită, brom, iod, calcar, săruri de potasiu etc.

Turcmenia a fost alipită la imperiul rus în deceniul al 9-lea al secolului al XIX-lea. După Revoluția din Octombrie, în iulie 1918, puterea în republică a fost acaparată de albgardiști, socialiști-revoluționari și menșevici. În urma victoriilor repurtate de Armata Roșie asupra contrarevoluției, în 1920 în Turcmenia a fost instaurată Puterea sovietică.

În anii Puterii sovietice Turcmenia s-a transformat într-o republică industrială-agrară. Industria reprezintă peste 70% din producția globală a economiei naționale a republicii. Funcționează aproximativ 400 de întreprinderi industriale mari și peste 2.000 de întreprinderi mijlocii și mici. O mare dezvoltare a căpătat extracția și prelucrarea petrolului, a sulfului, industria chimică, precum și industria textilă și industria materialelor de construcții. Există o industrie a pielăriei, de încălțăminte, de confecții, alimentară (a uleiului, a conservelor, a morăritului, a vinului etc.). Un loc important în economia națională a republicii îl ocupă industria meșteșugărească, în special industria covoarelor. Covoarele turcmene se bucură de faimă mondială. Producția industrială globală încă în 1941 a depășit de 7,9 ori nivelul din 1913, iar în 1956 — de 17 ori. Deosebit de rapid se dezvoltă industria petroliferă și industria chimică.

R.S.S. Turcmenă este o țară cu agricultură irigată. În anii planurilor cincinale, economia apelor ei a fost radical reconstruită: au fost construite noi canaluri, mari rezervoare de apă, a fost îmbunătățită exploatarea sistemelor de ape. În urma acestor lucrări au fost valorificate aproximativ 100.000 ha de pămînturi noi.

Pînă în 1960 se prevede să se redea agriculturii încă 205.000 ha de pămînt, precum și să se alimenteze cu apă pășunile din regiunile de deșert pe o suprafață de 10.000.000 ha. Cea mai mare însemnătate în agricultură o au culturile de plante tehnice, între care rolul principal îl joacă bumbacul (aproape jumătate din totalul suprafețelor cultivate). Producția de bumbac la hectar a crescut de 5 ori față de perioada dinainte de revoluție. O hotărîre a Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. și a C.C. al P.C.U.S. prevedea ca în perioada 1954—1958 să se sporească suprafața cultivată cu bumbac în Turcmenia pînă la 230.000 ha sau cu 60% față de 1953; să se sporească producția de bumbac la hectar pînă la 27 de chintale iar producția globală de bumbac să ajungă la 621.000 de tone, adică să fie sporită de două ori.

Pe terenurile neirigate se cultivă cereale (în special grîu, orz), precum și culturi de bostănărie. Au fost introduse noi culturi de plante tehnice (iută, măslini etc.). Sînt dezvoltate viticultura și horticultura. O mare însemnătate o are creșterea animalelor, preponderență avînd oieritul (în special creșterea oilor caracul) și creșterea cailor. Valorificarea de noi pășuni sezoniere contribuie la continua dezvoltare a creșterii animalelor. O ramură importantă a agriculturii R.S.S. Turcmene — sericicultura — furnizează aproximativ 10% din producția de mătase a U.R.S.S. Un loc important în economie îl ocupă pescuitul. În 1956, în republică, existau 346 de colhozuri, 41 de sovhozuri și 73 de stațiuni de mașini și tractoare.

Se dezvoltă rețeaua transportului. A fost terminată construcția noii căi ferate Ceargiou — Kungrad, care va fi prelungită pînă la litoralul de nord al Mării Caspice.

Înainte de revoluție, mai puțin de 1% dintre turcmeni erau știutori de carte. În 1912, în Turcmenia erau în total 58 de școli. În prezent, în republică a fost înfăptuit învățămîntul general de 7 ani. Funcționează 6 instituții de învățămînt superior, 33 de școli medii speciale. În 1950 a fost înființată Universitatea turcmenă, iar în 1951 Academia de științe; au fost înființate 40 de instituții științifice.

Dezvoltarea economică și culturală a republicii se desfășoară sub conducerea partidului comunist. În 1957 organizațiile de partid din Turcmenia numărau peste 39.800 de membri.

Capitala republicii, Așhabadul, este centrul cultural și industrial; industrie a bumbacului, industrie de tragere (devdare) a mătăsii naturale și industrie alimentară, o fabrică de sticlă; Academia de Științe a R.S.S. Turcmene, universitatea și alte instituții de învățămînt superior. Ceargiou — al doilea oraș ca populație al republicii pe Amu-Daria, industrie de egrenare a bumbacului, de tragere a mătăsii naturale, șantier naval. Krasnovodsk — mare port la Marea Caspică. Nebit-Dag — oraș nou, centru al industriei petrolifere.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ UCRAINEANĂ — a doua republică unională după R.S.F.S.R. ca număr de populație și însemnătate economică. A fost constituită la 25 decembrie 1917. Este situată în partea de sud-vest a U.R.S.S. Se învecinează cu Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și Romînia. Țărmurile ei sînt scăldate de apele Mării Negre și ale Mării de Azov. *Suprafața:* 601.000 km²; *populația:* 40.600.000 de locuitori (1956), ucraineni, ruși și alții. Capitala: Kiev.

În 1939 Ucraina de vest a fost reunită cu R.S.S. Ucraineană. În 1940 a fost restituită Uniunii Sovietice Basarabia, din care partea populată de ucraineni a intrat împreună cu Bucovina de nord în componența R.S.S. Ucrainene. În 1945, conform tratatului sovieto-cehoslovac, în componența R.S.S. Ucrainene a intrat Ucraina transcarpatică (în prezent Re-

giunea Transcarpatică a R.S.S.U.). În felul acesta a fost realizată reunirea tuturor pămînturilor ucrainene într-un singur stat ucrainean socialist. În 1954, R.S.S. Ucrainene i-a fost transferată regiunea Crimeii, care făcea parte din R.S.F.S.R.

Ucraina sovietică este unul dintre cele mai mari state din Europa; ca populație ea se apropie de Franța, ca suprafață este mai mare decît Franța și de două ori mai mare decît Italia; în ceea ce privește indicii economici principali, ea a întrecut aceste țări. Relieful republicii este variat: depresiunile și șesurile (Polesia, regiunea Niprului, regiunea Mării Negre și a Mării de Azov) alternează cu podișuri (Volîno-Podolic și cele din regiunea Mării de Azov, lanțul de dealuri din regiunea Donețului) și munți (Carpații, Munții Crimeii).

Principalele fluvii ale Ucrainei se varsă în Marea Neagră și în Marea de Azov: Niprul (cu afluenții Pripet, Desna etc.), Donețul de nord, Bugul de sud, Nistrul (în cursul superior și inferior), cursul superior al rîului Tisa, afluent al Dunării.

R.S.S. Ucraineană are foarte mari bogății naturale. Pe teritoriul ei se află bazinul carbonifer al Donețului (Donbass). În regiunea subcarpatică (regiunile Drogobîci și Stanislav) există rezerve considerabile de petrol și de gaze. De la Dașava la Kiev a fost trasă o conductă de gaze care aprovizionează cu gaze capitala R.S.S. Ucrainene. În nordul și nord-vestul R.S.S. Ucrainene există mari rezerve de turbă. În Ucraina se află unul dintre cele mai mari bazine de minereu de fier din U.R.S.S. — bazinul Krivoi Rog. În ceea ce privește rezervele de mangan, R.S.S. Ucraineană ocupă unul dintre primele locuri în lume (raionul Nikopol). Sînt uriașe rezervele de sare gemă (raionul Artemovsk în Donbass, Regiunea transcarpatică), există sare de potasiu. Sînt considerabile rezervele de fosforiți, grafit, caolin, calcar, dolomiți, argile refractare, materie primă pentru ciment, ghips, marmură, nisip pentru sticlă etc. De o largă popularitate se bucură nămolurile terapeutice ale lacurilor sărate și ale limanurilor de pe litoralul ucrainean al Mării Negre.

Poporul ucrainean este strîns legat de poporul rus prin comunitatea întregii dezvoltări istorice. Vreme îndelungată, mai ales în perioada războiului de eliberare din 1648—1654 sub conducerea lui Bogdan *Hmelniți*, poporul ucrainean a dus o luptă eroică pentru eliberarea Ucrainei de sub asuprirea străină, pentru reunirea cu Rusia. Această luptă a întregului popor s-a încheiat prin hotărîrea Radei din Pereiaslav (ianuarie 1654) cu privire la reunirea Ucrainei cu Rusia, care a avut o uriașă însemnătate progresistă pentru dezvoltarea politică, economică și culturală a popoarelor ucrainean și rus. După Revoluția din Octombrie, poporul ucrainean a fost primul, după poporul rus, care a pășit pe calea construirii socialismului. La 25 decembrie 1917, primul Congres general al Sovietelor din Ucraina a proclamat Ucraina Republică Sovietică Socialistă. În perioada războiului civil, poporul ucrainean a luptat cu eroism împotriva armatelor imperialismului german, împotriva intervenționiștilor anglo-francezi, a bandelor lui Denikin, împotriva polonezilor albi. După ce i-a biruit pe dușmani, Ucraina a pășit pe calea construcției socialiste și în scurt timp s-a transformat într-o puternică republică industrială-colhoznică, care, în ceea ce privește volumul producției industriale și agricole, se află la nivelul celor mai dezvoltate țări din lume.

Principalele ramuri ale industriei R.S.S. Ucrainene sînt: industria cărbunelui, metalurgică, industria constructoare de diverse mașini (producția de locomotive, vagoane, tractoare, biciclete, vase fluviale și maritime, combine, mașini agricole etc.), industria energetică, chimică, precum și industria pielăriei și a încălțămintei, industria textilă, alimentară (în spe-

cial a zahărului). În economia U.R.S.S., Ucraina este o importantă bază carboniferă-metalurgică (aproximativ 50% din producția unională de fontă și de cocs, peste 38% din producția de oțel și 33% din producția de huilă) și una dintre cele mai importante baze alimentare.

Economia națională a republicii, distrusă în perioada ocupației fasciste (teritoriul R.S.S. Ucrainene a fost eliberat în întregime în octombrie 1944), a fost refăcută în perioada de după război și se dezvoltă cu succes. Bazinul carbonifer al Donețului, giganții industriei — Dneproghesul, uzina „Zaporojstal", Uzina de tractoare din Harkov și altele — au fost refăcuți pe baza unei tehnici noi, mai perfecționate. În anii de după război au fost create noi ramuri ale industriei: industria rulmenților cu bile, de motociclete, a gazelor, a lignitului; a fost organizată producția de mijloace de telecomunicație, de aparate optice, de materiale de construcții. În 1957 volumul producției globale a întregii industrii a depășit de 20 de ori nivelul din 1913, iar producția industriei constructoare de mașini grele și a industriei de prelucrare a metalelor a crescut de 150 de ori.

R.S.S. Ucraineană este cea mai mare regiune agricolă a U.R.S.S., dispunînd de condiții agro-climaterice excepțional de favorabile (cernoziomuri, climă temperată). În 1954 îi revenea 25% din întregul pămînt arabil al U.R.S.S. și peste 20% din întreaga suprafață cultivată. Agricultura (în special economia cerealieră) dă aproximativ 80% din veniturile în bani ale colhozurilor. Un loc de frunte îl ocupă culturile de grîu de toamnă (peste 40% din suprafețele cultivate ale U.R.S.S.) și de orz. Suprafețele cultivate cu porumb au crescut de două ori față de perioada de dinainte de revoluție. Se cultivă secară, ovăz, hrișcă, mei și alte cereale. Între culturile de plante industriale, locul principal îl ocupă sfecla de zahăr. Ucraina este cea mai mare regiune cultivatoare de sfeclă din lume (aproximativ 70% din culturile de sfeclă de zahăr din U.R.S.S.). O mare însemnătate o are floarea-soarelui (în zona stepei din sud), inul, cînepa (25% din producția de cînepă a U.R.S.S.), mahorca (peste $^1/_3$ din suprafețele cultivate din U.R.S.S.). Au fost introduse noi culturi: ricin, plante medicinale, plante aromatice. Este dezvoltată horticultura (aproximativ o treime din suprafața grădinilor din U.R.S.S.), bostănăritul, legumicultura, viticultura. Un rol important în agricultura R.S.S. Ucrainene îl au creșterea animalelor (vite cornute mari pentru carne și pentru lapte, porci, oi, cai) și avicultura. În regiunile de stepă și silvostepă se dezvoltă sericicultura.

La sfîrșitul anului 1956, în R.S.S. Ucraineană existau 15.100 de colhozuri, 773 de sovhozuri și aproximativ 1.400 de S.M.T.-uri. La sfîrșitul anului 1956, pe ogoarele republicii lucrau 220.000 de tractoare (calculate în tractoare convenționale de 15 c.p.) și 43,500 de combine cerealiere. Consumul de energie electrică în agricultură a crescut de 3 ori față de 1940.

R.S.S. Ucraineană ocupă unul dintre primele locuri din U.R.S.S. în ceea ce privește desimea rețelei de căi ferate (Donbassul pe primul loc). Are o serie de mari porturi maritime la Marea Neagră și la Marea de Azov: Sevastopol, Odesa, Herson, Nikolaev, Kerci, Feodosia, Jdanov.

Înainte de revoluție, $^3/_4$ din populația Ucrainei era analfabetă. În R.S.S. Ucraineană a fost introdus învățămîntul general obligatoriu. Funcționează peste 30.000 de școli. Există 138 de instituții de învățămînt superior (între care 7 universități), 600 de școli tehnice și școli medii speciale. Numărul instituțiilor de învățămînt superior depășește numărul celor existente în orice țară capitalistă din Europa occidentală. A fost înființată Academia de Științe a R.S.S. Ucrainene.

Pe teritoriul Ucrainei sînt aproximativ 600 de sanatorii şi de case de odihnă. Ţărmul de sud al Crimeii reprezintă un sanatoriu de importanţă unională (staţiunile balneare: Ialta, Alupka, Aluşta etc.), în care îşi petrec concediul de odihnă în fiecare an sute de mii de oameni ai muncii.

Înflorirea economiei şi a culturii a fost realizată sub conducerea partidului comunist. Organizaţiile de partid din Ucraina numărau în rîndurile lor în 1957 peste 1.009.500 de membri şi de candidaţi de partid.

Capitala republicii, Kiev, este unul dintre cele mai mari oraşe ale U.R.S.S., nod de cale ferată şi port fluvial la Nipru, important centru industrial şi cultural: construcţii de maşini, industrie chimică, uşoară, alimentară; Academia de Ştiinţe a R.S.S. Ucrainene, aproximativ 20 de instituţii de învăţămînt superior, între care o universitate; muzee, o serie de teatre. Harkov — centru regional; important nod de cale ferată, cel mai mare oraş industrial din R.S.S. Ucraineană, construcţie de locomotive Diesel, construcţie de maşini-unelte, producţie de maşini agricole, de biciclete, construcţie de maşini electrice, industrie uşoară, alimentară; multe instituţii de învăţămînt superior şi teatre. Odesa — cel mai mare port la Marea Neagră; construcţie de maşini, industrie a iutei, de pielărie şi încălţăminte, alimentară; multe instituţii de învăţămînt superior. Dnepropetrovsk — mare centru al industriei grele (metalurgice, constructoare de maşini); 8 instituţii de învăţămînt superior, între care o universitate. Stalino — centrul industrial şi cultural al Donbassului; extracţie de cărbune, industrie siderurgică, industrie cocsochimică, industrie constructoare de maşini; cîteva instituţii de învăţămînt superior. Voroşilovgrad — construcţie de locomotive, construcţie de maşini-unelte, metalurgie. Lvov — nod de cale ferată; centru cultural. În anii de după război s-a dezvoltat industria (constructoare de maşini, uşoară). Zaporojie — Dneproghesul, uzina „Zaporojstal", construcţie de maşini, industrie cocsochimică. Jdanov (fost Mariupol) — port la Marea de Azov; siderurgie. Simferopol — centrul regiunii Crimeea, nod de transport şi centru cultural (cîteva instituţii de învăţămînt superior); fabrici de conserve şi producţie de maşini pentru industria de conserve.

REPUBLICA SOVIETICĂ SOCIALISTĂ UZBECĂ — a fost constituită la 27 octombrie 1924. Este situată în Asia centrală, în cîmpia şi regiunea premuntoasă Pamiro-Alai şi Tienşan. Se învecinează la sud cu Afganistanul. *Suprafaţa:* 409.000 km²; *populaţia:* 7.317.000 de locuitori (1956), uzbeci, caracalpaci, ruşi, tagici, cazahi, chirghizi. Capitala: Taşkent. Din republică face parte *R.S.S.A. Caracalpacă.*

Relieful Uzbechistanului este variat. O mare suprafaţă ocupă pustiul Kîzîl-Kum; la hotarele republicii sînt situate înalte masive muntoase. Rîurile — Amu-Daria, Sîr-Daria, Circik, Angren, Zeravşan şi altele — sînt puternice izvoare de energie hidraulică (rezerve potenţiale — aproximativ 10.000.000 kw) şi servesc pentru irigare. Dintre bogăţii ale subsolului în republică există cărbune, petrol, sulf, ozocherită (ceară de munte), cupru, polimetale, marmură etc.

Înainte de Revoluţia din Octombrie, poporul uzbec nu avea stat naţional. Uzbechistanul era colonie a Rusiei ţariste, furnizor de materii prime, care erau prelucrate la centru. Aceasta era cauza stării de înapoiere economică a Uzbechistanului şi împiedica dezvoltarea industriei sale.

În 1918, pe teritoriul Uzbechistanului a fost instaurată Puterea sovietică. În anii Puterii sovietice, Uzbechistanul s-a transformat într-o republică industrială-agrară, cea mai dezvoltată dintre republicile unionale din

Asia centrală. Un loc important în industrie îl ocupă industria grea, a cărei producție reprezintă aproximativ 20% din întreaga producție industrială a republicii. Uzbechistanul dispune de o industrie constructoare de mașini dezvoltată, de întreprinderi siderurgice și ale metalurgiei neferoase, ale industriei petrolifere, ale industriei cărbunelui și ale industriei chimice, de fabrici de materiale de construcții. Pe baza materiilor prime locale funcționează industria de egrenat bumbacul, textilă (a bumbacului și a mătăsii), de pielărie și încălțăminte, a confecțiilor, a sticlei, alimentară și alte ramuri ale industriei. Au fost create astfel de giganți industriali ca Uzina de mașini agricole din Tașkent, Combinatul textil din Tașkent, Combinatul electrochimic din Circik, Uzina metalurgică din Begovat. În republică există aproximativ 1.800 de centrale electrice mari și mici, $^2/_3$ din energia electrică fiind furnizată de hidrocentrale. În 1956 producția globală a industriei în republică a depășit de 14 ori nivelul din 1913.

Bogată și variată este agricultura Uzbechistanului, republica fiind principalul producător de bumbac, mătase, caracul, iută, kenaf și orez din U.R.S.S. Republica produce $^2/_3$ din cantitatea totală de fibre de bumbac din U.R.S.S. O mare însemnătate au horticultura, viticultura. R.S.S. Uzbecă ocupă un loc de frunte în țară în ceea ce privește producția de stafide și fructe uscate. Se cultivă, de asemenea, sfeclă de zahăr, tutun, susan, noi plante tehnice textile. A crescut producția de gogoși de mătase. Sînt dezvoltate bostănăria, legumicultura. Pe pămînturile neirigate se cultivă în special grîu, orz, mei. În republică este dezvoltată creșterea animalelor (oi caracul și cu coadă grasă de berbec, capre, vite cornute mari, cai, cămile, măgari).

În 1956, în republică existau 1.900 de colhozuri, 96 de sovhozuri și 258 de S.M.T.-uri. Numărul tractoarelor în S.M.T.-uri era de peste 50.100 în 1956. O mare amploare au căpătat construcțiile de irigare. În republică au fost create peste 800 de sisteme de irigare, între care marile sisteme și construcții de irigare: Marele canal Fergana, construit într-un termen record (într-o lună și jumătate) prin metoda muncii obștești, Canalurile Fergana de nord și Fergana de sud, Canalul Tașkent, Canalul Tașkent de nord etc.

Înainte de revoluție, în rîndul uzbecilor existau 2% știutori de carte. În R.S.S. Uzbecă a fost introdus învățămîntul general obligatoriu de 7 ani. În republică există 102 școli medii speciale, 32 de instituții de învățămînt superior, între care 2 universități; Academia de științe, avînd 25 de institute de cercetări științifice diferite.

Republica a obținut aceste succese sub conducerea partidului comunist. În 1957 organizațiile de partid din Uzbechistan numărau peste 164.400 de oameni.

Capitala republicii — T a ș k e n t — este cel mai mare centru industrial și cultural, unul dintre cele mai mari orașe din U.R.S.S. În anii planurilor cincinale, în acest oraș au fost construite peste 100 de fabrici și uzine noi (producție de mașini agricole, escavatoare, utilaj minier, utilaj pentru fabricile de ulei, macarale, cabluri electrice, lămpi electrice, mașini textile etc.); Academia de Științe a R.S.S. Uzbece, cîteva teatre, între care Teatrul de operă și balet „Alișer Navoi"; cîteva instituții de învățămînt superior, între care o universitate. S a m a r k a n d — centru regional, unul dintre cele mai vechi orașe din Asia centrală, cu monumente antice foarte importante. Mare centru industrial și cultural: construcții de mașini, fabrici de mătase, industrie de egrenat bumbac, industria pielăriei, industria cărnii, a conservelor, a tutunului și alte ramuri industriale; 5 instituții de învățămînt superior, între care o universitate. A n d i j a n — centru regional; o

uzină constructoare de mașini; industrie de egrenat bumbac, industrie alimentară; 2 instituții de învățămînt superior; un teatru. Ferghana — centru regional; importantă industrie a bumbacului, a mătăsii, industrie de egrenat bumbac, industrie de încălțăminte, industrie alimentară. Buhara — oraș antic, multe monumente ale arhitecturii antice; industrie de egrenat bumbac, industrie a mătăsii, a confecțiilor, de pielărie; o instituție de învățămînt superior, 2 teatre. Nukus — capitala R.S.S.A. Caracalpace.

REPUBLICĂ — formă de guvernare a statului în condițiile căreia organele supreme ale puterii de stat sînt alese pe un anumit termen. Orînduirea de stat republicană nu definește încă în sine tipul de clasă al statului și al regimului politic existent în el. În trecut au existat republici sclavagiste și republici feudale. În republicile burgheze puterea efectivă aparține capitaliștilor și moșierilor, care sînt stăpîni pe bănci, fabrici, uzine, pămînturi și alte mijloace de producție. În unele republici burgheze a existat sau există un regim politic reacționar, semifascist și fascist.

Suveranitatea deplină și reală a poporului se realizează numai în republicile socialiste.

REPUBLICĂ SOVIETICĂ SOCIALISTĂ AUTONOMĂ (R.S.S.A.) — stat național sovietic socialist care face parte dintr-o republică unională; se bucură de *autonomie* politică, care înglobează activitatea legislativă, executivă și judecătorească.

R.S.S.A. are următoarele drepturi:

1. Are Constituția sa, care ține seama de particularitățile ei naționale și este în conformitate deplină cu Constituția republicii unionale din care face parte republica autonomă respectivă. Constituția R.S.S.A. este ratificată de Sovietul Suprem al republicii unionale. 2. Are propriile sale organe ale puterii de stat și organe ale conducerii de stat — Soviet Suprem, Prezidiu al Sovietului Suprem, Consiliu de Miniștri, ministere și Tribunal suprem. 3. Se bucură de suprematie teritorială, adică teritoriul ei nu poate fi modificat fără consimțămîntul ei. 4. Are reprezentanță proprie în Sovietul Naționalităților al Sovietului Suprem al U.R.S.S. (fiecare R.S.S.A. — cîte 11 deputați). 5. În limitele competenței sale exercită puterea de stat.

R.S.S.A. se bucură în toate domeniile vieții de stat de o largă competență, prevăzută în Constituția ei. În competența R.S.S.A. intră: adoptarea Constituției R.S.S.A. și controlul aplicării ei; aprobarea planului economiei naționale și a bugetului R.S.S.A.; elaborarea legilor R.S.S.A.; conducerea industriei, agriculturii, a întreprinderilor și organizațiilor comerciale de subordonare republicană: conducerea industriei locale, a gospodăriei comunale, administrarea spațiului locativ; conducerea învățămîntului elementar și mediu etc.

Actele guvernului R.S.S.A. pot fi anulate numai de Prezidiul Sovietului Suprem al republicii unionale. Această organizare a R.S.S.A. îi oferă largi posibilități pentru dezvoltarea economiei și culturii — națională în formă, socialistă în conținut.

În U.R.S.S. există 19 R.S.S.A., dintre care în R.S.F.S.R.: R.S.S.A. Bașchiră, Bureato-Mongolă, Calmîcă, Daghestană, Cabardino-Balcară, Carelă, Comi, Mariică, Mordvină, Osetină de nord, Tătară, Udmurtă, Ceceno-Ingușă, Ciuvașă, Iacută; în R.S.S. Gruzină: R.S.S.A. Abhază și R.S.S.A. Ageară; în R.S.S. Azerbaigeană: R.S.S.A. Nahicevan; în R.S.S. Uzbecă: R.S.S.A. Caracalpacă.

REPUBLICĂ SOVIETICĂ SOCIALISTĂ UNIONALĂ — stat socialist suveran, care face parte din Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste. Republica unională exercită puterea de stat în mod independent, cu excepția drepturilor pe care ea le-a cedat de bunăvoie Uniunii Republicilor Sovie-

tice Socialiste, în baza art. 14 din Constituția U.R.S.S.

Fiecare republică unională își are propria ei constituție, întocmită pe baza Constituției U.R.S.S. și în conformitate cu aceasta. Organul suprem al puterii de stat în republica unională este Sovietul Suprem, singurul organ legislativ pe teritoriul republicii. Organul suprem executiv și de dispoziție este Consiliul de Miniștri al republicii. Republica unională are dreptul de a intra în relații directe cu statele străine, de a încheia cu ele acorduri și de a face schimb de reprezentanți diplomatici, avînd de asemenea formații militare republicane. Republica unională are dreptul de a ieși în mod liber din U.R.S.S., teritoriul ei neputînd fi modificat fără consimțămîntul ei. Fiecare republică unională își are stema și steagul său de stat.

Partidul comunist și Statul sovietic duc neabătut o politică de lărgire a drepturilor republicilor unionale și de întărire prin toate mijloacele a Statului sovietic multinațional. C.C. al P.C.U.S., guvernul sovietic și Sovietul Suprem al U.R.S.S. au adoptat o serie de hotărîri foarte importante cu privire la extinderea suveranității republicilor unionale (trecerea în competența republicilor unionale a legislației cu privire la înființarea tribunalelor republicilor unionale, a adoptării codurilor lor civil, penal și de procedură, rezolvarea problemelor organizării teritoriale administrative a regiunilor și ținuturilor, formarea Comisiei economice a Sovietului Naționalităților). Un rol important în continua lărgire a drepturilor republicilor unionale îl au măsurile luate de partidul comunist și de Statul sovietic privind perfecționarea conducerii industriei și construcțiilor. În acest scop, în 1957 au fost create în U.R.S.S. 105 *regiuni economice-administrative*, între care în R.S.F.S.R. 70, în Ucraina 11, în Cazahstan 9, în Uzbechistan 4 și în toate celelalte republici cîte una. *Consiliile economici naționale* ale regiunilor economice-administrative sînt subordonate în întreaga lor activitate Consiliilor de Miniștri ale republicilor unionale. Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. exercită conducerea consiliilor economiei naționale prin Consiliile de Miniștri ale republicilor unionale.

În componența U.R.S.S. intră 15 republici unionale.

RESTAURARE — restabilirea unei forme de guvernămînt care fusese înlăturată; restabilirea unui vechi regim reacționar răsturnat prin revoluție; reîntronarea unei dinastii răsturnate, de pildă restaurarea Stuarților în Anglia în perioada 1660—1688, a Bourbonilor în Franța în perioada 1815—1830.

RESTITUȚIE în dreptul internațional — înapoierea de către un stat învins a bunurilor acaparate de el în mod ilegal în timpul războiului de la statul învingător și de la cetățenii acestuia, în special, a bunurilor transportate de pe teritoriile care au fost ocupate de trupele statului învins. Prevederi amănunțite cu privire la restituții există în *tratatele de pace din 1947* cu Italia, Romînia, Bulgaria, Ungaria și Finlanda.

REȘEDINȚĂ — sediul unei autorități sau al unei persoane oficiale; localitate sau clădire în care se află acest sediu.

REUNION — insulă, posesiune a Franței în Oceanul Indian; face parte din grupul insulelor Mascarene. *Suprafața:* 2.500 km²; *populația:* 278.000 de locuitori (1955), mai ales francezi și creoli. Centrul administrativ: Saint-Denis. Din 1947 are statut de „departament de peste mări" al Franței.

În economie o mare importanță are cultivarea trestiei de zahăr. Este dezvoltată industria zahărului și industria băuturilor spirtoase. Principalele articole de export: zahăr, rom, vanilie.

REUTER — agenție engleză de informații. A fost fondată de Reuter la Aachen în 1849, iar în 1851 a fost transferată la Londra. Din 1865 apar

ține unei societăți pe acțiuni. Este considerată o agenție oficioasă. Deservește presa din imperiul britanic și dintr-o serie de alte state.

REVANȘĂ — acțiune prin care cineva care a suferit o înfrîngere se răzbună pe învingător. Spirit de revanșă, spirit revanșard, dorința de a obține printr-un nou război restituirea unor teritorii, restabilirea unor poziții pierdute în urma înfrîngerilor suferite în războaie anterioare. Burghezia exploatează spiritul revanșard pentru pregătirea de războaie imperialiste, de cotropire.

REVIZIONISM — curent în mișcarea muncitorească care tinde să trivializeze în interesul burgheziei marxismul, să-l golească de conținut și să-l nimicească prin revizuire, adică prin denaturarea și negarea principiilor lui fundamentale. În ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, Bernstein, social-democrat german, a făcut o încercare fățișă de revizuire a marxismului.

În Rusia reprezentanții tipici ai revizionismului au fost „marxiștii legali", „economiștii" și menșevicii. Revizionismul a avut o influență predominantă în *Internaționala a II-a*. O formă deosebit de primejdioasă a revizionismului a fost kautskismul — revizuirea camuflată a marxismului sub steagul acceptării lui fățarnice.

Revizionismul contemporan încearcă să ponegrească învățătura marxist-leninistă, declară că ea „s-a învechit" și că și-ar fi pierdut astăzi însemnătatea pentru dezvoltarea socială. Revizioniștii caută să submineze încrederea clasei muncitoare și a poporului muncito în socialism. Ei contestă necesitatea istorică a revoluției proletare și a dictaturii proletariatului în perioada de trecere de la capitalism la socialism, neagă rolul conducător al partidului marxist-leninist, neagă principiile internaționalismului proletar, cer să se renunțe la principiile leniniste fundamentale ale construcției de partid și, în primul rînd, la centralismul democratic, cer ca partidul comunist să fie transformat dintr-o organizație revoluționară de luptă în ceva asemănător unui club de discuții.

Declarația consfătuirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste (noiembrie 1957) arată că revizionismul este principala primejdie în condițiile actuale și cheamă la luptă hotărîtă împotriva revizionismului în rîndurile partidelor comuniste și muncitorești.

O manifestare caracteristică a revizionismului contemporan o constituie programul adoptat de Uniunea Comuniștilor din Iugoslavia la al VII-lea Congres al ei, în aprilie 1958.

REVOCAREA DEPUTATULUI — retragerea împuternicirii de deputat înainte de expirarea termenului pe baza unei hotărîri luate de majoritatea alegătorilor conform procedurii stabilite de lege. Revocarea are loc atunci cînd deputatul nu justifică încrederea alegătorilor. Dreptul de revocare a deputaților este unul din cele mai importante principii ale democrației sovietice. El a fost introdus încă din primele zile ale Puterii sovietice și consfințit prin Constituția U.R.S.S. din 1936 (art. 142). Dreptul de rechemare asigură controlul alegătorilor asupra deputatului lor. În statele burgheze nu există un asemenea drept.

REVOLUȚIA BURGHEZĂ DIN ANGLIA DIN SECOLUL AL XVII-LEA — revoluție care a dus la consolidarea capitalismului în Anglia.

În prima jumătate a secolului al XVII-lea, capitalismul a ajuns în această țară la o mare dezvoltare. Relațiile de producție capitaliste erau deja dominante în industrie, burghezia engleză se consolida vertiginos.

Capitalismul pătrundea în agricultură. La țară continua procesul împrejmuirii pămînturilor, care începuse încă din secolul al XVI-lea. Acest proces consta în acapararea de către moșieri a pămînturilor obștilor, deposedarea de pămînt a țăranilor, care erau astfel lipsiți în masă de mijloace de producție. Ca urmare a acestui proces, s-au creat rezerve de brațe de muncă libere pentru industria și agricultura capitalistă și a apărut o nouă clasă, așa-zisa nobilime nouă, moșierii, care-și duceau gospodăria în mod capitalist, folosind muncitori salariați.

Contradicțiile dintre burghezie și regimul feudal-absolutist s-au manifestat în conflictul dintre rege și parlament. În 1629 regele Carol I Stuart, neobținînd consimțămîntul parlamentului pentru perceperea de noi impozite, a dizolvat parlamentul. Cu ajutorul terorii, guvernul regal a încercat să înăbușe opoziția burgheză și nemulțumirea poporului. Dar această încercare n-a izbutit. Avînd nevoie de bani, Carol I a fost nevoit, în 1640, să convoace din nou parlamentul. Acest parlament, în care precumpăneau reprezentanții nobilimii noi, a durat pînă în 1653, căpătînd denumirea de „parlament lung". Parlamentul lung a desființat impozitele pe care le percepuse ilegal regele, începînd din 1629 pînă în 1640, a desființat tribunalele extraordinare regale și bisericești, a stabilit că parlamentul nu poate fi dizolvat fără propriul său consimțămînt și că trebuie să se întrunească o dată la trei ani, a dat în judecată pe cei mai apropiați colaboratori ai regelui, a cerut îngrădirea puterii episcopilor bisericii anglicane și stabilirea principiului responsabilității puterii executive în fața parlamentului.

La începutul anului 1642 Carol I și partizanii lui au fugit din Londra și au început să strîngă forțe armate în nordul Angliei. În august 1642 a început războiul civil dintre parlament, pe care-l sprijineau masele populare, și monarhie, pe care o susținea nobilimea feudală și biserica anglicană. În prima etapă a războiului, armata parlamentului a suferit înfrîngeri, pentru că conducătorii ei, care reprezentau interesele vîrfurilor burgheziei din Londra, nu voiau s-o rupă complet cu regele. Începînd din 1644 conducerea armatei a fost preluată de aripa stîngă a parlamentului, de așa-zișii independenți, care reprezentau interesele masei principale a nobilimii noi și ale burgheziei mijlocii și care erau adepții unei lupte hotărîte împotriva regelui. Conducătorul independenților, O. Cromwell, a reorganizat armata, forța de șoc a trupelor sale fiind detașamentele formate din țărani și sărăcimea orășenească, care urau feudalismul și care, prin participarea lor activă la război, au asigurat victoria asupra regelui.

În vara anului 1645, armata lui Cromwell a înfrînt definitiv armatele regelui în bătălia de la Naseby. În mai 1646, regele a fugit la scoțieni, care l-au predat parlamentului în schimbul unei mari sume de bani. Războiul civil s-a terminat prin victoria parlamentului.

Curînd însă a început în sînul armatei o luptă între ofițerii din rîndurile independenților și masa soldaților. Ca ideologi ai acestei mase au apărut levellerii („egalitariștii"). Reprezentînd interesele micii burghezii, levellerii cereau instaurarea republicii burgheze, desființarea camerei lorzilor, largi drepturi electorale, libertatea comerțului, libertatea conștiinței etc. Sub presiunea masei soldățești, unele din aceste revendicări au fost satisfăcute. La 30 ianuarie 1649, Carol I a fost executat, în februarie al aceluiași an s-a dizolvat Camera lorzilor, în mai Anglia a fost proclamată republică.

În vara anului 1649 Cromwell, nemaiavînd nevoie de sprijinul maselor populare pentru lupta împotriva regelui, a lichidat pe levelleri. Burghezia și noua nobilime, căutînd să

evite atît agitațiile poporului cît și încercările de restaurare a orînduirii feudale, a instaurat, în 1653, dictatura militară fățișă a lui Cromwell. În 1658 Cromwell a murit, iar în 1660 nobilimea a restaurat monarhia Stuarților. Regii Carol al II-lea (1660—1685) și Iacob al II-lea (1685—1688) au încercat să reintroducă în Anglia vechile rînduieli dinainte de revoluție, dar au suferit un eșec total. În ianuarie 1689, parlamentul l-a detronat oficial pe Iacob al II-lea și a chemat la tron pe ginerele său — stathuderul (cîrmuitorul) Țărilor de Jos, Wilhelm de Orania. Ca urmare a revoluției din 1688—1689, în Anglia s-a consolidat dominația marilor latifundiari și a capitaliștilor. Forma politică a acestei dominații a devenit monarhia constituțională, care s-a înscăunat după 1689.

Revoluția n-a adus o îmbunătățire a situației maselor populare. Ca urmare a intensificării acțiunii de acaparare a pămînturilor de către lorzi, curînd după revoluție, țărănimea engleză a dispărut aproape cu desăvîrșire. În același timp, revoluția engleză, creînd condiții prielnice pentru dezvoltarea capitalismului, a contribuit la creșterea rapidă a proletariatului — groparul burgheziei.

REVOLUȚIA BURGHEZĂ DIN FRANȚA DE LA SFÎRȘITUL SECOLULUI AL XVIII-LEA (1789—1794) — revoluție care a lichidat orînduirea feudală absolutistă și a netezit calea pentru dezvoltarea capitalismului în Franța și în alte cîteva țări europene.

Reazemul puterii regale absolute în Franța îl constituiau stările privilegiate — nobilimea și clerul — care reprezentau o parte infimă a populației. Starea a treia, stare lipsită de drepturi, „impozabilă", era întregul popor francez, inclusiv burghezia. Deosebit de grea era situația țăranilor, care formau majoritatea covîrșitoare a stării a treia. În 1788, ca urmare a recoltei proaste și a foametei, tulburările țărănești au devenit un fenomen obișnuit. Cheltuirea necontrolată și nechibzuită a fondurilor naționale a dus țara, în 1789, la un crah financiar. Situația fără ieșire l-a silit pe regele Ludovic al XVI-lea să convoace la 5 mai 1789, la Versailles, Adunarea reprezentanților celor trei stări, statele generale (care nu se mai întruniseră de mai bine de 170 de ani), pentru a obține consimțămîntul pentru noi împrumuturi și impozite. Dar deputații stării a treia au refuzat să sprijine cererile regelui și la 17 iunie au creat un organ al lor propriu, Adunarea națională. De partea Adunării naționale au trecut trupele cantonate în Paris și la 9 iulie ea s-a declarat Adunare constituantă, chemată să elaboreze constituția și să instituie o nouă orînduire de stat. La 14 iulie poporul răsculat a luat cu asalt și a dărîmat fortăreața *Bastilia*, simbolul despotismului regal.

Revoluția s-a extins rapid în întreaga țară. Dar reprezentanții marii burghezii financiare, care formau majoritatea în Adunarea constituantă, au profitat de victoria poporului și au luat puterea în mîinile lor. Prin legile din 5—11 august 1789 au fost desființate fără răscumpărare numai obligațiile personale ale țăranilor; toate celelalte obligații legate de plata pentru folosirea pămînturilor moșierești au fost menținute. La 26 august al aceluiași an, Adunarea constituantă a adoptat sub presiunea poporului „Declarația drepturilor omului și cetățeanului", dar în Constituția adoptată în septembrie 1791 burghezia a renunțat la principiile proclamate în „Declarația drepturilor". Constituția menținea monarhia, acorda drept de vot numai cetățenilor înstăriți, împărțind întreaga populație în „activă" și „pasivă". „Pasivii", care formau masele largi ale țăranilor și ale sărăcimii de la orașe, erau lipsiți de dreptul de vot. Organizațiile muncitorești și grevele au fost interzise (legea Le Chapelier de la 14 iunie 1791).

La 1 octombrie 1791 s-a deschis Adunarea legislativă, aleasă pe baza noii Constituții. În fruntea ei se afla partidul marii burghezii comerciale și industriale, *girondinii*. La extrema stîngă se afla partidul democraților revoluționari mic-burghezi, *iacobinii*. Statele feudale din Europa au pornit un război împotriva poporului francez revoluționar. În aprilie 1792 a început războiul dintre Franța și Austria, de partea căreia trecuse Prusia. Conducătorul și organizatorul de fapt al acestui război de agresiune, nedrept, a fost Anglia, care, începînd din 1793, s-a alăturat în mod fățiș intervenției. Intervenționiștii erau ajutați în țară de nobilii trădători în frunte cu regele. La început Franța a suferit înfrîngeri. Insuccesele trupelor franceze, provocate de acțiunile trădătoare ale regelui și de politica nehotărîtă a Adunării legislative, au dus la o nouă ascuțire a luptei revoluționare. La 10 august 1792 a început insurecția armată împotriva monarhiei. A fost luat prin luptă palatul regal Tuileries, regele a fost întemnițat, monarhia a fost răsturnată. Masele populare s-au ridicat pentru apărarea patriei și a cuceririlor revoluționare. La 20 septembrie, în bătălia de la Valmy, trupele revoluției au repurtat o victorie decisivă asupra intervenționiștilor, au pus pe fugă armata prusiană și, trecînd la ofensivă, au ocupat Belgia. În locul Adunării legislative a fost aleasă în septembrie 1792, prin vot universal, Convenția națională (Adunarea națională), care a proclamat republica. La insistența iacobinilor, Convenția a judecat pe rege și l-a condamnat la moarte, sentință care a fost executată la 21 ianuarie 1793. Dar în Convenție influența predominantă o aveau, ca și înainte, girondinii, care considerau revoluția terminată și nu duceau o luptă hotărîtă împotriva contrarevoluției interne și externe. Indignarea maselor, care cereau pedepsirea trădătorilor, a silit Convenția să formeze în aprilie 1793 pentru conducerea apărării un organ special — Comitetul salvării publice — în fruntea căruia, din iulie, a fost *Robespierre*. La 31 mai 1793 detașamentele înarmate ale insurgenților, conduse de iacobini, au încercuit Convenția și au alungat din ea pe girondini. La 2 iunie a fost instaurată dictatura democrat-revoluționară a iacobinilor.

Perioada dictaturii iacobine a constituit punctul culminant în dezvoltarea revoluției. Iacobinii au reprimat rebeliunile contrarevoluționare. Au fost desființate fără răscumpărare obligațiile feudale ale țăranilor, au fost stabilite prețuri maximale la produsele alimentare, a fost introdus învățămîntul elementar gratuit, școlile au fost scoase din atribuția clerului. Lupta împotriva diversioniștilor și spionilor era dusă de Comitetul securității publice. Iacobinii au creat o armată națională revoluționară numeroasă (500.000) și la sfîrșitul anului 1793 au alungat din țară pe intervenționiști. Prin constituția elaborată de iacobini și adoptată în iunie 1793, Franța a fost proclamată republică democratică. Dar în același timp ei au lăsat în vigoare legea antimuncitorească Le Chapelier din 1791, care interzicea grevele, și au dus o luptă cruntă împotriva mișcării independente care se forma a păturilor proletare și semiproletare ale societății, reprezentate de grupul așa-numiților „turbați", în frunte cu Jacques Roux și Leclerc. „Turbații" au formulat un program de împărțire justă a avuțiilor și de instaurare a unei egalități reale. Ei erau de părere că numai dobîndirea libertății politice nu poate să îmbunătățească radical situația maselor populare. Iacobinii au zdrobit mișcarea „turbaților"; conducătorii lor au fost arestați. Aceeași soartă au avut-o reprezentanții aripii de extremă stîngă a iacobinilor — hebertiștii (numiți astfel după conducătorul lor Hébert).

Pe măsură ce se manifesta tot mai mult caracterul burghez al revo-

luției care a avut loc în Franța și care înlocuia unele forme de asuprire a oamenilor muncii cu altele, legătura dintre iacobini și popor slăbea tot mai mult. Marea burghezie a profitat de lupta dintre diferitele grupări ale blocului iacobinilor, de dezamăgirea maselor populare și a organizat un complot. La 9 termidor (27 iulie) 1794 ea a săvîrșit o lovitură de stat contrarevoluționară. A doua zi Robespierre și partizanii săi aflați în fruntea guvernului dictaturii iacobine au fost executați. În Convenție s-au reîntors girondinii, a fost adoptată o nouă constituție, bazată pe cens, care lipsea masele largi de drepturile electorale; la 26 octombrie 1795 Convenția a fost dizolvată; puterea a fost cedată unui Directorat format din cinci persoane. Directoratul a durat din 1795 pînă în 1799, cînd la putere a venit Napoleon I Bonaparte.

REVOLUȚIA DIN FEBRUARIE 1917 — a doua revoluție burghezo-democratică din Rusia. Revoluția din februarie, care a izbucnit în condițiile *primului război mondial*, a constituit începutul transformării războiului imperialist în război civil.

La începutul anului 1917 țarismul trecea printr-o criză grea. Înfrîngerile suferite pe fronturi, ruina economică din țară, foametea au stîrnit ura muncitorilor, țăranilor, soldaților și intelectualilor împotriva guvernului țarist, au contribuit la intensificarea mișcării revoluționare împotriva războiului și țarismului. Mase tot mai largi ajungeau la convingerea că singura cale de ieșire din situația creată era doborîrea absolutismului. Chiar și burghezia, convingîndu-se că absolutismul era incapabil să apere interesele ei imperialiste, nu sprijinea țarismul. În lunile ianuarie-februarie 1917, valul revoluționar a crescut necontenit.

La 18 februarie 1917 a început greva muncitorilor de la uzina „Putilov" din Petrograd. La 22 februarie erau în grevă muncitorii din aproape toate întreprinderile mari. La 23 februarie (8 martie), ziua internațională a femeii, răspunzînd la apelul lansat de comitetul bolșevic din Petrograd, muncitoarele au demonstrat împotriva foametei, războiului, țarismului. Greva politică a început să se transforme într-o demonstrație politică generală împotriva regimului țarist. La 24 februarie erau în grevă vreo 200.000 de muncitori. La 25 februarie a început greva generală. În dimineața zilei de 26 februarie, greva politică și demonstrațiile au început să se transforme în încercări de insurecție. Activitatea practică a partidului comunist era condusă pe atunci de Biroul Comitetului Central al partidului, care se găsea la Petrograd. Biroul Comitetului Central a lansat la 26 februarie un manifest în care chema la continuarea luptei armate împotriva țarismului și la crearea unui guvern revoluționar provizoriu. La 27 februarie (12 martie) trupele din Petrograd au refuzat să tragă în muncitori și au început să treacă de partea răsculaților. Aceasta a hotărît soarta absolutismului țarist. Revoluția burghezo-democratică din februarie a învins, țarismul a fost răsturnat.

Revoluția a învins pentru că clasa muncitoare a fost în fruntea mișcării maselor de milioane ale țăranilor, „pentru pace, pentru pîine și pentru libertate". *Hegemonia proletariatului* a determinat victoria revoluției.

Chiar în primele zile ale revoluției au apărut Soviete de deputați ai muncitorilor și soldaților. În fruntea Sovietelor din Petrograd, din Moscova și dintr-o serie de alte orașe erau însă menșevicii și socialiștii-revoluționari, care duceau o politică de conciliere. Masele largi ale poporului, care se încadrară într-o activitate politică intensă, nu aveau conștiința politică, experiența politică și organizarea necesară pentru a descoperi adevăratele intenții ale socialiștilor-revoluționari și ale menșevicilor. Conducerea împăciuitoristă a Sovietului din Pe-

trograd a luat toate măsurile pentru a preda puterea în mîinile burgheziei. La 27 februarie 1917, cu participarea directă a liderilor socialiști-revoluționari și menșevici, a fost format comitetul provizoriu al Dumei de stat, în frunte cu președintele Dumei a IV-a — moșierul și monarhistul Rodzeanko —, iar la 2 martie a fost format *Guvernul provizoriu*, alcătuit din reprezentanți ai burgheziei și ai moșierilor îmburgheziți. Paralel cu Guvernul provizoriu burghez exista însă o altă putere: Sovietul de deputați ai muncitorilor și soldaților. În țară s-a format o dualitate a puterii, o originală împletire a două puteri, a două dictaturi: dictatura burgheziei, reprezentată de Guvernul provizoriu, și dictatura proletariatului și a țărănimii, reprezentată de Sovietul de deputați ai muncitorilor și soldaților. În fața partidului comunist stătea sarcina de a cîștiga de partea sa masele și majoritatea în Soviete prin lămurirea cu răbdare a caracterului imperialist al Guvernului provizoriu, prin demascarea trădării socialiștilor-revoluționari și a menșevicilor. Politica justă și lupta curajoasă, plină de abnegație a partidului pe baza liniei leniniste au dus masele, la 8 luni după revoluția din februarie, la victoria *Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*.

REVOLUȚIA DIN GERMANIA DIN NOIEMBRIE 1918 — Situația internă creată de războiul îndelungat a stîrnit revolta maselor populare din Germania. Sub influența Revoluției din Octombrie și în urma înfrîngerii militare din 1918, în țară a izbucnit o revoluție. La 3 noiembrie s-a răsculat marina militară din Kiel; în cîteva zile revoluția a cuprins întreaga țară și la 9 noiembrie ea a repurtat victoria la Berlin. Muncitorii din Berlin și soldații care li s-au alăturat au ocupat principalele clădiri publice: poșta, telegraful, gările etc. Sub presiunea poporului răsculat, monarhia s-a prăbușit. Împăratul Wilhelm II a fugit în Olanda, Germania a fost proclamată republică, în frunte cu un nou guvern, Consiliul împuterniciților poporului. În guvern au intrat liderii de dreapta social-democrați Ebert, Scheidemann și Landsberg și „independenții" Haase, Dittmann și Barth. În fruntea muncitorilor și soldaților înaintați revoluționari se afla liga „*Spartacus*", înființată în perioada primului război mondial și condusă de Karl *Liebknecht* și Rosa *Luxemburg*. Liga „Spartacus" a lansat lozinca revoluției socialiste: în Germania existau toate premisele obiective pentru înfăptuirea acestei revoluții. Dar lipsa unui partid proletar de masă de tip nou a dat posibilitate social-democraților de dreapta și „independenților" să ia inițiativa și să trădeze revoluția.

Sovietele, înființate în perioada revoluției, au fost un instrument docil al parlamentului burghez, deoarece ele erau dominate de împăciuitoriști de felul menșevicilor ruși. Liderii social-democrați de dreapta care erau în fruntea guvernului au încheiat o alianță cu clica militară reacționară, creînd un teren favorabil pentru numeroase acțiuni contrarevoluționare. În politica lor externă ei se orientau spre imperialiștii anglo-franco-americani, care căutau să salveze orînduirea capitalistă din Germania.

În decembrie 1918, la primul Congres general al Sovietelor din Germania, liderii social-democrați au hotărît ținerea alegerilor pentru Adunarea constituantă și trecerea puterii în mîinile guvernului. Aceasta a permis guvernului Ebert-Scheidemann să pornească în mod deschis ofensiva împotriva clasei muncitoare. În ianuarie 1919 burghezia a provocat proletariatul la o insurecție prematură și, profitînd de lipsa lui de pregătire, a zdrobit mișcarea revoluționară. A început o sîngeroasă teroare albă. La 15 ianuarie 1919 au fost asasinați în mod barbar conducătorii proleta-

riatului german K. Liebknecht și R. Luxemburg.

Potrivit Constituției de la Weimar, adoptată la 31 august 1919, Germania a devenit republică burgheză. Lupta revoluționară a oamenilor muncii a fost înfrîntă pentru că în fruntea ei nu se afla un partid cu adevărat marxist, revoluționar. Partidul comunist fusese creat abia în decembrie 1918. Clasa muncitoare scindată n-a știut să atragă de partea sa țărănimea muncitoare.

Cu toată înfrîngerea clasei muncitoare, revoluția germană a avut o mare însemnătate. Ea a pus capăt monarhiei și a influențat avîntul mișcării revoluționare într-o serie de alte țări europene.

REVOLUȚIA DIN 1905—1907 — prima revoluție burghezo-democratică din Rusia, prima revoluție populară din epoca imperialismului.

La începutul secolului al XX-lea Rusia țaristă era punctul în care se înnodau toate contradicțiile imperialismului. Capitalismul monopolist se împletea aici cu rămășițe foarte puternice ale iobăgiei, dintre care principalele erau absolutismul țarist și proprietatea funciară moșierească. Muncitorii sufereau de pe urma exploatării capitaliste, țărănimea, fiind în robia moșierilor și a chiaburilor, se înăbușea din lipsă de pămînt. Popoarele care trăiau în Rusia țaristă erau supuse unei îndoite asupriri — a propriilor lor feudali și a moșierilor și capitaliștilor ruși. Muncitorii și țăranii erau complet lipsiți de drepturi. În Rusia se pregătea o revoluție populară, în fruntea căreia s-a situat proletariatul cel mai revoluționar din lume, care avea un aliat de nădejde în țărănimea revoluționară. Proletariatul rus, condus de partidul revoluționar marxist, devenea avangarda mișcării muncitorești internaționale. *Războiul ruso-japonez* a grăbit revoluția.

Începutul revoluției l-au marcat evenimentele din 9 (22) ianuarie 1905 de la Petersburg („Duminica sîngeroasă"). În această zi din ordinul țarului s-a tras în demonstrația pașnică a muncitorilor din Petersburg (vezi *Nouă ianuarie 1905*). Clasa muncitoare din Rusia a răspuns la această fărădelege a țarismului prin greve politice, care s-au desfășurat sub lozinca „Jos absolutismul!". În ianuarie-martie 1905, în întreaga țară au intrat în grevă 810.000 de muncitori, adică de două ori mai mulți decît în tot deceniul precedent. Un caracter deosebit de dîrz și de organizat au avut grevele din orașele mari — Petersburg, Moscova, Varșovia, Riga și Baku. În mai 1905, cînd în Rusia erau în grevă peste 200.000 de muncitori, au avut loc o serie de ciocniri ale muncitorilor greviști și ale demonstranților cu trupele țariste (la Odesa, Varșovia, Riga și în alte orașe). La sfîrșitul lui iunie muncitorii din orașul Lodz, centru industrial al Poloniei, au dus lupte de stradă împotriva trupelor, lupte care au fost prima acțiune armată a muncitorilor din Rusia. O mare însemnătate politică a avut greva de 72 de zile de la Ivanovo-Vosnesensk (mai-iulie), care a fost condusă de Comitetul de nord al bolșevicilor . În timpul acestei greve, muncitorii din Ivanovo au creat unul dintre primele Soviete de deputați ai muncitorilor din Rusia.

În primăvara anului 1905 au început tulburări în rîndurile țăranilor, care devastau moșiile și luau în stăpînire pămînturile moșierilor. Sub influența creșterii mișcării muncitorești și țărănești, armata țarului a început să șovăie. Între 12 și 24 iunie a avut loc răscoala marinarilor de pe crucișătorul „Potemkin" din flota Mării Negre. În aceste condiții, burghezia liberală a căutat să încheie o înțelegere cu țarul, cerînd mici reforme în scopul preîntîmpinării unei revoluții populare.

Sarcinile imediate ale revoluției erau: răsturnarea absolutismului țarist, confiscarea pămînturilor moșierești, introducerea zilei de muncă de 8 ore și a drepturilor democratice pen-

tru popor. Așadar, victoria acestei revoluții nu însemna încă desființarea orînduirii capitaliste. Dar Lenin încă din 1905 a trasat sarcina trecerii de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă. Bolșevicii au adoptat linia de orientare spre răsturnarea țarismului pe calea insurecției armate, spre *hegemonia proletariatului*, spre izolarea burgheziei, spre alianța proletariatului cu țărănimea și spre formarea unui Guvern provizoriu revoluționar din reprezentanți ai muncitorilor și țăranilor. Linia partidului bolșevic a fost elaborată de V. I. Lenin în cartea „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică".

După *Congresul al III-lea al P.M.S.D.R.*, bolșevicii au desfășurat și mai larg acțiunea de înarmare a muncitorilor, de pregătire a insurecției. Acordînd o uriașă însemnătate pregătirii organizatorice-tehnice a insurecției, bolșevicii au început să creeze în fabrici, în uzine, în mine și în transportul feroviar detașamente de luptă, să învețe pe membrii detașamentelor arta militară, arta luptei pe baricade.

În toamna anului 1905 mișcarea revoluționară cuprinsese întreaga țară. Din inițiativa muncitorilor din Moscova și Petersburg, a început în octombrie o grevă politică, care s-a transformat într-o puternică acțiune politică a proletariatului. La această grevă au participat peste 2.000.000 de oameni. În timpul grevei au fost create în marile centre industriale Soviete de deputați ai muncitorilor, care au constituit o puternică armă a proletariatului, embrionul puterii revoluționare. Creșterea mișcării muncitorești a contribuit la dezvoltarea luptei revoluționare a maselor largi ale țărănimii. În cursul anului 1905 au fost înregistrate peste 3.500 de acțiuni ale țăranilor. Bolșevicii chemau pe țărani să ocupe pămînturile moșierești, să creeze comitete țărănești și să sprijine activ proletariatul în lupta sa împotriva țarismului.

Greva generală a arătat forța mișcării proletare și l-a silit pe țar să lanseze la 17 octombrie un manifest în care au fost făgăduite: inviolabilitatea persoanei, libertatea conștiinței, a cuvîntului, a întrunirilor și a asociațiilor și convocarea unei *Dume de stat* legislative.

Dar concomitent cu lansarea manifestului, împotriva muncitorilor revoluționari au fost trimise trupe și bande de pogromiști, așa-numitele „sute negre". După manifest greva a fost întreruptă în scopul strîngerii de noi forțe ale revoluției.

Insurecția armată de la Moscova dintre 9 și 18 decembrie 1905 a fost punctul culminant al revoluției. Această insurecție a fost precedată de o grevă generală, care începuse la 7 decembrie și care fusese dinainte fixată de Comitetul din Moscova al partidului bolșevicilor și de Sovietul de deputați ai muncitorilor. La 9 decembrie insurecția a cuprins aproape toate raioanele Moscovei. Timp de 9 zile, mii de muncitori înarmați au dus o luptă eroică. Cu un curaj nemărginit au luptat împotriva călăilor țarului detașamentele muncitorești pe baricadele din cartierul Krasnaia Presnia și de-a lungul căii ferate Kazan. Răsculații n-au reușit să obțină un sprijin activ din partea soldaților. Greva n-a cuprins întreaga țară. Calea ferată Nikolaevskaia (în prezent Okteabrskaia) a rămas în mîinile guvernului țarist. Regimentul Semenov, adus pe această cale ferată de la Petersburg la Moscova, a înăbușit cu o cruzime bestială insurecția. La Moscova au fost uciși peste 1.000 de oameni, între care multe femei și mulți copii. Concomitent cu insurecția de la Moscova și sub influența ei au avut loc insurecții armate în Transcaucazia, în Donbass, în Perm, în Siberia (Cita, Krasnoiarsk) și în alte regiuni. După înfrîngerea insurecției din decembrie, revoluția a intrat în declin și în 1907 a fost definitiv înăbușită.

Revoluția a fost înfrîntă pentru că acțiunile muncitorilor, țăranilor și soldaților n-au fost unite într-un torent revoluționar unic, pentru că nu exista încă o alianță solidă între muncitori și țărani împotriva țarismului; mase importante ale țărănimii se aflau sub influența socialiștilor-revoluționari și, acționînd împotriva moșierilor, cle nu se hotărau să meargă împotriva țarului. Majoritatea soldaților l-au ajutat pe țar să înăbușe grevele și răscoalele muncitorilor. A lipsit unitatea în sînul partidului în urma acțiunilor oportuniste ale menșevicilor, care l-au slăbit ca forță conducătoare a revoluției. Lenin a criticat cu asprime tactica menșevicilor în lucrarea „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică".

În reprimarea revoluției absolutismul a fost ajutat de imperialiștii din Europa occidentală prin acordarea unui împrumut, precum și de încheierea păcii cu Japonia în august 1905.

Uriașa însemnătate istorică a primei revoluții ruse constă în aceea că în decurs de trei ani clasa muncitoare și țărănimea au căpătat o bogată educație politică, pe care n-ar fi putut s-o dobîndească în zeci de ani de dezvoltare pașnică obișnuită. Revoluția a arătat că țarismul este dușmanul de moarte al poporului, iar burghezia liberală — o forță contrarevoluționară, că numai clasa muncitoare poate să fie conducătorul revoluției burghezo-democratice. Revoluția din 1905—1907 a fost, după definiția lui Lenin, „repetiția generală" a Revoluției victorioase din Octombrie.

Prima revoluție rusă a provocat un puternic avînt al mișcării revoluționare în Europa și al mișcării de eliberare națională a popoarelor din Asia.

REVOLUȚIE — cotitură radicală în viața societății, care duce la răsturnarea orînduirii sociale perimate și la instaurarea unei orînduiri noi, progresiste și care trece puterea din mîinile unei clase (reacționare) în mîinile altei clase (progresiste). În opoziție cu știința burgheză, care consideră revoluțiile sociale drept o „întîmplare", drept o deviere de la calea normală, marxism-leninismul ne învață că revoluția este o etapă necesară în dezvoltarea societății. „Pe o anumită treaptă a dezvoltării lor, forțele materiale de producție ale societății intră în contradicție cu relațiile de producție existente, sau, ceea ce nu este decît expresia lor juridică, cu relațiile de proprietate în cadrul cărora ele s-au dezvoltat pînă atunci. Din forme ale dezvoltării forțelor de producție, aceste relații se prefac în cătușe ale lor. Atunci începe o epocă de revoluție socială" *(K. Marx)*. Inevitabilitatea revoluțiilor sociale în societatea împărțită în clase este determinată de faptul că vechile relații de producție sînt statornicite de către clasele dominante cu ajutorul unui întreg sistem de instituții politice, juridice etc., și în primul rînd cu ajutorul statului și al dreptului. De aceea, pentru a netezi calea înaintării sociale, noile clase trebuie să înlăture orînduirea de stat existentă. Problema fundamentală a oricărei revoluții este problema puterii de stat. Trecerea puterii din mîinile clasei reacționare în mîinile clasei progresiste se face printr-o luptă de clasă ascuțită, care adeseori ia forma războiului civil. Revoluția este cea mai înaltă formă a luptei dintre clase. Dar nu orice răsturnare violentă a unei clase de către alta poate fi numită revoluție — această noțiune indică numai venirea la putere a unei clase progresiste, care deschide calea dezvoltării progresiste a societății. Se cunosc cîteva tipuri de revoluții sociale: revoluțiile burgheze, revoluțiile proletare etc. Caracterul revoluției este determinat de contradicțiile pe care ea le rezolvă, de sarcinile sociale pe care ea este chemată să le îndeplinească, de clasa care stă în fruntea revoluției (vezi *Revoluție burgheză*

și *Revoluție burghezo-democratică*). *Revoluția socialistă (proletară)* se deosebește radical de toate revoluțiile anterioare. Toate revoluțiile din trecut au dus numai la înlocuirea unei forme de exploatare cu alta. Scopul revoluției socialiste este lichidarea definitivă a tuturor formelor de asuprire socială, a oricărei exploatări a omului de către om, construirea comunismului. Un model de revoluție socialistă este Marea Revoluție Socialistă din Octombrie 1917.

REVOLUȚIE BURGHEZĂ — revoluție îndreptată împotriva orînduirii sociale feudale, împotriva dominației clasei moșierilor-feudali și care înlătură piedicile din calea dezvoltării capitalismului. Revoluția burgheză este un fenomen social legic; ea este determinată de conflictul dintre forțele de producție noi, în dezvoltare și relațiile de producție feudale-iobăgiste, este rezultatul ascuțirii extreme a contradicțiilor dintre burghezia care se ridică și clasa moșierilor-feudali care și-a trăit traiul. Ca urmare a victoriei revoluției burgheze, la putere vine clasa capitaliștilor sau o coaliție a moșierilor cu burghezia. Revoluția burgheză înlocuiește forma feudală de exploatare a oamenilor muncii cu forma capitalistă. Cele mai cunoscute revoluții burgheze din istorie sînt următoarele: revoluția olandeză din secolul al XVI-lea, *revoluția burgheză din Anglia din secolul al XVII-lea*, *revoluția burgheză din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea*, *revoluțiile din 1848—1849* din Ungaria și Italia. Lenin ne învață că proletariatul nu trebuie să se dea la o parte de la o revoluție burgheză, ci să ia parte la ea în modul cel mai activ, formulîndu-și propriile lui revendicări economice și politice. Participarea activă a proletariatului la revoluția burgheză îi dă posibilitatea să se organizeze, să capete experiența și obișnuința conducerii politice a oamenilor muncii și să treacă de la revoluția burgheză la revoluția socialistă. Cu cît mai deplină va fi revoluția burgheză, cu atît mai mult succes va avea ulterior lupta proletariatului împotriva burgheziei, pentru răsturnarea capitalismului, pentru socialism (vezi *Revoluție burghezo-democratică*).

REVOLUȚIE BURGHEZO-DEMOCRATICĂ — revoluție burgheză la care masele largi populare — muncitori și țărani — participă cu propriile lor revendicări economice și politice și imprimă astfel revoluției pecetea acestora, căutînd s-o dezvolte dincolo de cadrul sarcinilor limitate, înguste pe care le pune revoluția burgheză. Revoluția burghezo-democratică nu-și pune drept scop imediat desființarea modului de producție capitalist, ea desființează însă cu cea mai mare hotărîre toate rămășițele *feudalismului* și creează condițiile pentru desfășurarea mai departe a luptei de clasă a proletariatului, pentru răsturnarea capitalismului.

În epoca imperialismului, cînd burghezia devine în mod definitiv o clasă reacționară, se creează o nouă repartizare a forțelor de clasă și apare posibilitatea și necesitatea *hegemoniei proletariatului* în revoluția burghezo-democratică. Succesul revoluției depinde atît de măsura în care participă la ea proletariatul, condus de partidul său politic independent, de organizarea lui și de justețea liniei lui politice, cît și de sprijinul pe care-l are din partea țărănimii revoluționare. Atunci cînd proletariatului îi lipsește unitatea organizatorică și ideologică, hegemon al revoluției burghezo-democratice devine burghezia. Așa s-a întîmplat, de pildă, în Germania în 1848.

În revoluția burghezo-democratică din Rusia din 1905—1907 și în revoluția din februarie 1917, hegemon a fost proletariatul. Aceste revoluții au avut drept țintă răsturnarea țarismului și lichidarea completă a rămășițelor feudalismului, instaurarea unei republici democratice și înfăptuirea prefacerilor democratice (ziua de muncă de 8 ore, confiscarea pămîntu-

rilor moșierești, ale coroanei, mănăstirești etc.).

Pornind de la noua grupare a forțelor de clasă în epoca imperialismului, V. I. Lenin a dezvoltat ideea revoluției neîntrerupte, care-i aparține lui Marx, a creat teoria transformării revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă. Răsturnînd țarismul, paralizînd instabilitatea burgheziei, unind în jurul său masa țărănimii, proletariatul duce pînă la capăt revoluția democratică. După îndeplinirea principalelor sarcini democratice, proletariatul săvîrșește revoluția socialistă, asociindu-și masa elementelor semiproletare ale populației pentru a înăbuși burghezia și a paraliza instabilitatea țărănimii și a micii burghezii. Justețea teoriei leniniste a transformării revoluției burghezo-democratice în revoluție socialistă este confirmată de experiența Revoluției din Octombrie, de experiența revoluțiilor care într-o serie de țări din Europa și Asia au dus după cel de-al doilea război mondial la instaurarea dictaturii proletariatului.

REVOLUȚIE CULTURALĂ — parte integrantă a revoluției socialiste; procesul de însușire a ideologiei și culturii socialiste de către oamenii muncii și de creare a unei culturi noi, de tip superior — cultura socialistă.

Revoluția culturală are loc după cea politică și socială, care duce la instaurarea puterii oamenilor muncii. Făurirea și consolidarea modului de producție socialist și a orînduirii sociale și de stat socialiste constituie temelia pentru crearea noii culturi, socialiste. Totodată, realizarea practică a făuririi culturii socialiste și a ridicării nivelului cultural al maselor face parte integrantă din procesul general de construire a socialismului și din lupta împotriva claselor dușmane și a ideologiei lor.

Bazele revoluției culturale din U.R.S.S. au fost puse de Revoluția din Octombrie, care a transformat toate cuceririle culturii într-un bun al poporului și a creat toate condițiile și premisele materiale pentru ridicarea nivelului cultural al poporului. Revoluția culturală din U.R.S.S. s-a efectuat treptat, sub conducerea partidului comunist și a puterii de stat, cu sprijinul activ a milioane de oameni ai muncii.

Partidul comunist și Statul sovietic au depus o muncă uriașă pe tărîmul învățămîntului public și al educării politice a poporului. Pe cînd, în primii ani după revoluție, majoritatea populației era analfabetă, iar în rîndurile populației unor republici, de pildă în Chirghizia, Uzbechistan, Turcmenia, numărul știutorilor de carte nu depășea 1—3%, după înfăptuirea revoluției culturale, U.R.S.S. s-a transformat într-o țară în care analfabetismul a fost lichidat. Introducerea, în 1930, a învățămîntului elementar obligatoriu la sate și a învățămîntului de șapte ani la orașe a însemnat un pas decisiv în înfăptuirea revoluției culturale. Încă în 1936—1937 numărul elevilor din școlile elementare și medii s-a ridicat la 28.000.000 (în 1914 era de 8.000.000). În întreaga țară a luat o grandioasă dezvoltare construcția de școli.

În urma realizării introducerii învățămîntului elementar obligatoriu, s-a trecut în perioada de după război în întreaga țară la învățămîntul obligatoriu de șapte ani (cu începere din 1949) și s-au creat condițiile pentru trecerea la învățămîntul mediu general atît în capitalele republicilor cît și în centrele regionale, de ținut și în centrele industriale; s-a trasat sarcina de a se înfăptui învățămîntul politehnic general. Numai între 1950 și 1953 s-au construit și utilat 11.000 de școli pentru 2.000.000 de școlari, ceea ce reprezintă $^1/_4$ din totalul fondului școlar al Rusiei prerevoluționare. În 1955 au învățat în sistemul școlar circa 35.000.000 de oameni. S-a prevăzut ca în următorii ani să se înfăptuiască, în linii generale, învățămîntul mediu general la orașe și sate. Crește numărul instituțiilor culturale: biblioteci, muzee, teatre,

cinematografe, instalații de radioficare, case de cultură și cluburi; sporește tirajul cărților, ziarelor și revistelor, se dezvoltă rapid sportul și activitatea cercurilor artistice.

Un obiectiv principal al revoluției culturale a fost crearea unei *intelectualități* noi, sovietice. În numai cîțiva ani a fost creată o vastă rețea de institute de învățămînt superior și de școli medii tehnice. În 1914 existau în Rusia în total 91 de institute de învățămînt superior, cu 112.000 de studenți; în U.R.S.S., numărul institutelor de învățămînt superior depășea în 1937 cifra de 680, iar cel al studenților sporise la 547.000; numărul specialiștilor care au absolvit în 1938 institutele de învățămînt superior era de 106.700. Crearea unei intelectualități noi, populare, socialiste a fost unul din cele mai importante rezultate ale revoluției culturale din U.R.S.S.

După război continuă creșterea rapidă a intelectualității sovietice. În 1955—1956, învățau în institutele de învățămînt superior (inclusiv cursurile fără frecvență) 1.865.000 de studenți, iar în școlile medii tehnice și în celelalte școli medii speciale (inclusiv cursurile fără frecvență) peste 1.900.000 de oameni. Institutele de învățămînt superior și școlile medii speciale au promovat în 1955 peste 640.000 de tineri specialiști.

Unul din cele mai de seamă rezultate ale revoluției culturale a fost lichidarea stării de înapoiere în care se aflau în trecut regiunile periferice ale țării, locuite de naționalități neruse și înflorirea culturii în republicile și regiunile naționale ale U.R.S.S. Ridicarea necontenită a culturii sovietice este o permanentă și importantă preocupare a partidului comunist și a Statului sovietic. De foarte mare însemnătate pentru dezvoltarea culturii socialiste sînt hotărîrile Congresului al XX-lea al P.C.U.S. Congresul a aprobat întru totul activitatea depusă de C.C. al P.C.U.S. în lupta contra teoriei idealiste a cultului personalității, care genera dogmatism și bucherism în munca ideologică. El a cerut o cît mai mare apropiere a acestei munci de viață și legarea ei de rezolvarea sarcinilor imperioase ale construirii comunismului. Congresul al XX-lea a deschis noi și largi perspective pentru dezvoltarea tuturor ramurilor științei, literaturii și artei pe baze marxist-leniniste.

Experiența Uniunii Sovietice în înfăptuirea revoluției culturale a dobîndit o importanță internațională. Și în țările care după cel de-al doilea război mondial au pășit pe calea construirii socialismului are loc procesul de creare a unei culturi noi, populare, socialiste, și de însușire a acestei culturi de către masele oamenilor muncii.

REVOLUȚIILE DIN 1848—1849 — revoluții burghezo-democratice și burgheze care au cuprins Franța, Italia, Germania și Imperiul austriac.

Revoluțiile din 1848 au început prin insurecția populației din Palermo (Italia) la 12 ianuarie; după aceasta, la 22 februarie, a început revoluția în Franța, la 13 martie la Viena, iar la 18 martie la Berlin. În Franța, sarcina principală a revoluției a fost lichidarea dictaturii părții celei mai parazitare a burgheziei — aristocrația financiară, iar în celelalte țări europene sarcina principală a fost lichidarea diferitelor forme de iobăgie și a rămășițelor feudale și crearea de state naționale burgheze unitare.

În F r a n ț a, principala forță motrice a revoluției a fost clasa muncitoare. Proletariatul a avut rolul principal în luptele de baricade care au durat trei zile (22 — 24 februarie), în urma acestor lupte a fost răsturnată monarhia lui Ludovic Filip de Orléans; la cererea muncitorilor înarmați a fost proclamată republica (25 februarie 1848). Dar Guvernul provizoriu, creat în zilele din februarie (Lamartine, Ledru-Rollin și alții), era un guvern burghez. Includerea în guvern a lui Louis Blanc, utopist mic-burghez, și

a muncitorului Albert nu numai că nu a schimbat caracterul burghez al Guvernului provizoriu, ci a și adus mari prejudicii proletariatului: a dat naștere în rîndurile acestuia la iluzii în privința Guvernului provizoriu, dezarmînd în felul acesta proletariatul în lupta sa împotriva burgheziei. Guvernul provizoriu a format așa-numita comisie pentru problema muncitorească (Comisia de la palatul Luxemburg), alcătuită din reprezentanți ai muncitorilor și ai patronilor, comisie care s-a ocupat, sub conducerea lui Louis Blanc, cu discutarea sterilă a diferitor proiecte utopice. În același timp, sub pretextul satisfacerii revendicării muncitorilor cu privire la „dreptul la muncă", guvernul burghez a creat așa-numitele ateliere naționale — un sistem de lucrări publice pentru șomeri, sperînd că va reuși să rupă pe muncitorii din atelierele naționale de masa principală a proletariatului revoluționar. Dar această încercare de scindare n-a reușit. Căutînd să ridice țărănimea împotriva proletariatului, Guvernul provizoriu a introdus un impozit special de 45 de centime, chipurile, pentru acoperirea „cheltuielilor pentru muncitori" (adică pentru atelierele naționale). După ce a înșelat pe țărani și a asigurat partidelor de dreapta majoritatea în alegerile pentru Adunarea constituantă, burghezia a trecut la ofensivă. Adunarea constituantă, care s-a deschis la 4 mai, a creat în locul Guvernului provizoriu o comisie executivă, formată mai ales din elemente burgheze. Demonstrația revoluționară a muncitorilor parizieni de la 15 mai, care avea ca scop să exercite presiuni asupra Adunării constituante, s-a soldat cu un eșec. Guvernul a închis cluburile revoluționare și a arestat pe conducătorii muncitorilor—*Blanqui* și alții.

Izolînd proletariatul de țărănime și de mica burghezie, burghezia contrarevoluționară a pregătit zdrobirea proletariatului și în acest scop l-a provocat să dezlănțuie o insurecție în împrejurări nefavorabile. La 22 iunie adunarea a dizolvat atelierele naționale, aruncînd în stradă 100.000 de muncitori. Proletariatul parizian a răspuns la aceasta printr-o insurecție eroică. Burghezia a dat împuterniciri dictatoriale generalului Cavaignac, care a reprimat fără cruțare proletariatul. După luptele din iunie, contrarevoluția burgheză n-a mai întîmpinat piedici serioase. La 10 decembrie a fost ales președinte al republicii aventurierul Ludovic Napoleon Bonaparte, nepot al lui Napoleon I, sprijinit de voturile țărănimii conservatoare. La 2 decembrie 1851, Bonaparte, sprijinindu-se pe burghezie și pe păturile înstărite ale țărănimii, a săvîrșit o lovitură de stat și și-a instaurat dictatura. Exact peste un an a fost proclamat imperiul, iar Ludovic Bonaparte a devenit împărat sub numele de Napoleon al III-lea. Cauza principală a înfrîngerii revoluției în Franța a fost izolarea proletariatului, inexistența unei alianțe a muncitorilor cu țăranii.

În Germania, primele zile ale revoluției în cel mai mare dintre statele germane — Prusia — au dus la formarea unui guvern alcătuit din funcționari și burghezi liberali (20 martie 1848) și la promisiuni din partea regelui de a introduce o constituție. Dar guvernul liberal, în frunte cu Camphausen, a menținut neschimbat întregul vechi aparat de stat. Acțiunile largi pornite de țărani și insurecția polonezilor care s-a desfășurat în aprilie la Poznan au fost trădate de burghezia germană și înăbușite de clica militaristă prusacă.

K. Marx și F. Engels, care sosiseră în Germania în aprilie, au militat în organizațiile muncitorești din Colonia și în paginile „Noii gazete renane" pentru un program revoluționar consecvent. Marx și Engels au formulat ca sarcină imediată răsturnarea revoluționară a guvernelor monarhice, lichidarea tuturor rămășițelor iobă-

giei, crearea unei republici germane democrate unite. Ei considerau ducerea pînă la capăt a revoluției burghezo-democratice drept o condiție prealabilă necesară în vederea luptei ulterioare pentru socialism.

Dar proletariatul german nu era încă îndeajuns de matur și de puternic, mica burghezie dădea dovadă de șovăială, iar burghezia mare și mijlocie au trădat revoluția și au căzut la înțelegere cu reacțiunea. Încă în iunie contrarevoluția a putut să treacă la ofensivă.

În Austria revoluția din martie 1848 de la Viena a răsturnat regimul reacționar al cancelarului Metternich. Noua insurecție populară din mai 1848 a avut ca urmare fuga împăratului la Innsbruck. Popoarele asuprite din imperiul austriac (cehii, ungurii etc.) năzuiau spre crearea de state naționale independente. În Ungaria a fost creat încă în martie 1848 un guvern național maghiar, în frunte cu Batthyány. În Croația și Slovenia s-a desfășurat o mișcare țărănească. O puternică mișcare de eliberare națională a început și în Cehia. Ea a atins punctul culminant în timpul insurecției populare de la Praga din 12—17 iunie. Cu toată fermitatea și cu tot eroismul muncitorilor și studenților răsculați, insurecția a fost înăbușită cu cruzime. Zdrobirea insurecției de la Praga a marcat o cotitură în mersul evenimentelor în Austria și Germania. După această primă mare victorie, contrarevoluția austriacă a început ofensiva împotriva italienilor, care se eliberaseră de sub jugul austriac, și a organizat o campanie militară împotriva Ungariei. Burghezia a trecut pretutindeni în tabăra reacțiunii învingătoare. La 23 august garda națională burgheză din Viena a tras într-o demonstrație a muncitorilor. În octombrie, elementele democratice din Viena, încercînd să împiedice înăbușirea cu forța armată a revoluției ungare, au dezlănțuit o insurecție, dar după cîteva zile aceasta a fost reprimată cu cruzime.

Și în Prusia contrarevoluția a repurtat victoria. Burghezia a declarat că năzuiește spre o înțelegere cu regele. La 14 iunie, muncitorii din Berlin, revoltați de comportarea trădătoare a burgheziei, au luat cu asalt arsenalul. Dar ei n-au știut să folosească succesul lor inițial: aceasta a fost „o revoluție care s-a oprit la jumătatea drumului" — scria „Noua gazetă renană". La 20 iunie a căzut guvernul liberal, în frunte cu Camphausen. În noiembrie a fost dizolvată Adunarea națională a Prusiei, formată mai ales din deputați burghezi. Contrarevoluția a ieșit învingătoare în întreaga Prusie. Parlamentul german care se întrunise încă în mai la Frankfurt și a cărui menire era să rezolve problema unificării Germaniei, în loc să se ocupe de acțiuni revoluționare, se îndeletnicea cu o pălăvrăgeală sterilă. Insurecția care a izbucnit în primăvara anului 1849 în Saxonia și insurecția din apusul Germaniei n-au mai putut să învingă contrarevoluția feudală și burgheză și au fost înăbușite.

Ungaria rămăsese ultimul focar al revoluției. În septembrie 1848 a fost format Comitetul pentru apărarea patriei, în frunte cu Kossuth. La 14 aprilie 1849 a fost proclamată independența Ungariei și a fost detronată dinastia habsburgilor. Dar Ungariei revoluționare i se opuneau forțele unite ale contrarevoluției. În august trupele guvernului austriac împreună cu armata țarului Nikolai I, căruia împăratul Austriei îi ceruse ajutor, au înăbușit revoluția din Ungaria.

Revoluții au avut loc și în principatele Moldovei și Valahiei (care au format mai tîrziu Romînia).

În Italia, din teritoriul căreia o parte (Lombardia și Veneția) se afla sub jugul austriac, revoluția și războiul de eliberare împotriva Austriei s-au soldat cu un eșec. În 1848—1849, la Roma, în Toscana și la

Veneția au fost proclamate republici. Cel mai de seamă conducător al luptei poporului italian împotriva austriecilor, pentru unitatea națională a țării a fost Giuseppe *Garibaldi*, erou al poporului italian. Dar revoluția din Italia, slăbită din cauza trădării nobilimii și a burgheziei liberale, a fost înăbușită în iulie-august 1849 de către trupele franceze și austriece.

În Rusia în 1848—1849 s-a intensificat mișcarea țărănească, mai ales în guberniile apusene, s-au activizat cercurile revoluționare (vezi *Petrașeviști*). Oamenii progresiști din Rusia și cei mai buni reprezentanți ai lor — *Herțen*, *Cernîșevski*, Saltîkov-Șcedrin — au salutat cu căldură revoluția din Europa, au biciuit țarismul și îndeosebi intervenția țaristă împotriva Ungariei revoluționare.

Revoluțiile din 1848 au fost înfrînte și n-au rezolvat sarcinile care au stat în fața lor. Aceasta se explică mai ales prin faptul că burghezia nu numai că nu a fost în stare să conducă lupta împotriva forțelor feudale-absolutiste, dar, cuprinsă de teamă în fața proletariatului, a trecut ea însăși în rîndurile contrarevoluției. Pe de altă parte, în 1848 proletariatul nu era încă îndeajuns de matur pentru rolul de hegemon în revoluția burghezo-democratică.

Totuși revoluțiile din 1848 nu au fost zadarnice. Ele au îmbogățit masele populare, și în primul rînd clasa muncitoare din Europa, cu experiența luptei revoluționare. Reacțiunea, care a triumfat, nu a putut să restaureze în întregime vechile rînduieli. Guvernul Prusiei și al Austriei au pășit pe calea adaptării treptate a orînduirii de stat a acestor țări la nevoile capitalismului care se dezvolta.

Marx și Engels au consacrat revoluțiilor din 1848 o serie de opere clasice („Luptele de clasă în Franța. 1848—1850", „Optsprezece Brumar al lui Ludovic Bonaparte", „Revoluția și contrarevoluția din Germania" etc.).

REVOLUȚIE PROLETARĂ — vezi *Revoluție socialistă*.

REVOLUȚIE SOCIALISTĂ (PROLETARĂ) — răsturnarea prin violență a dictaturii burgheziei și instaurarea dictaturii proletariatului, în scopul lichidării capitalismului și al organizării unei orînduiri noi, socialiste. Întemeietorii comunismului științific, K. Marx și F. Engels, descoperind legile obiective ale dezvoltării societății, au dovedit că lupta de clasă în societatea capitalistă duce la victoria proletariatului. Ei au pus bazele teoriei revoluției socialiste, fundamentînd necesitatea sfărîmării mașinii de stat burgheze și a instaurării *dictaturii proletariatului*.

În epoca imperialismului, V. I. Lenin a dezvoltat ideile lui Marx și Engels cu privire la revoluția proletară. El a dovedit că în condițiile imperialismului victoria revoluției socialiste este posibilă la început în cîteva țări capitaliste, sau chiar într-o singură țară capitalistă, luată aparte, și că victoria ei simultană în toate țările este imposibilă. Lenin a dezvăluit specificul *revoluției burghezo-democratice* în epoca imperialismului, a fundamentat necesitatea transformării ei în revoluție socialistă.

Prima revoluție socialistă victorioasă din lume a fost Revoluția din Octombrie, înfăptuită, sub conducerea partidului comunist, de către proletariatul din Rusia în alianță cu țărănimea muncitoare. Victoria Revoluției din Octombrie în U.R.S.S. și victoria revoluțiilor democrat-populare într-o serie de țări din Europa și Asia au confirmat pe de-a-ntregul justețea teoriei marxist-leniniste a revoluției socialiste.

Congresul al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice a arătat că „în urma schimbărilor radicale survenite pe arena internațională în favoarea socialismului și în urma creșterii uriașe a forței de atracție a socialismului în rîndurile muncitorilor, țăranilor, intelectuali-

tăţii muncitoare, se creează condiţii mai favorabile pentru victoria socialismului". Într-o serie de ţări capitaliste, clasa muncitoare, în frunte cu partea ei înaintată, are posibilitatea reală de a uni, sub conducerea ei, majoritatea covîrşitoare a poporului, de a cuceri o majoritate trainică în parlament şi de a-l transforma dintr-un organ al democraţiei burgheze într-un instrument al adevăratei voinţe populare.

În condiţiile în care clasele exploatatoare recurg la violenţă împotriva poporului, este necesar să se aibă în vedere cealaltă posibilitate — trecerea nepaşnică la socialism. Leninismul ne învaţă, şi experienţa istorică confirmă, că clasele dominante nu cedează puterea de bunăvoie. Gradul de înverşunare şi formele luptei de clasă în aceste condiţii nu vor depinde atît de proletariat, cît de forţa de împotrivire a cercurilor reacţionare voinţei majorităţii covîrşitoare a poporului, de folosirea violenţei de către aceste cercuri într-o etapă sau alta a luptei pentru socialism. În fiecare ţară în parte, posibilitatea reală a cutărui sau cutărui mod de trecere la socialism este determinată de condiţiile istorice concrete.

În Declaraţia adoptată în noiembrie 1957 la Consfătuirea partidelor comuniste şi muncitoreşti din ţările socialiste, se arată că procesul revoluţiei socialiste şi al construcţiei socialiste se bazează pe o serie de legi generale, proprii tuturor ţărilor care păşesc pe calea socialismului. Asemenea legi generale sînt: conducerea oamenilor muncii de către clasa muncitoare, în fruntea căreia se află partidul marxist-leninist, înfăptuirea, într-o formă sau alta, a revoluţiei proletare şi instaurarea, într-o formă sau alta, a dictaturii proletariatului; alianţa clasei muncitoare cu masa principală a ţărănimii şi cu alte pături de oameni ai muncii; înlocuirea proprietăţii capitaliste prin proprietatea socialistă; transformarea socialistă treptată a agriculturii; dezvoltarea planificată a economiei naţionale; înfăptuirea revoluţiei socialiste în domeniul ideologiei şi culturii; lichidarea asupririi naţionale; apărarea cuceririlor socialismului împotriva tentativelor duşmanilor externi şi interni; înfăptuirea politicii internaţionalismului proletar.

Marxism-leninismul cere o aplicare creatoare a principiilor generale ale revoluţiei socialiste şi ale construcţiei socialiste în funcţie de condiţiile istorice concrete din fiecare ţară; el nu admite copierea mecanică a politicii şi tacticii partidelor comuniste din alte ţări.

REZERVĂ DE AUR — rezerva de aur în lingouri şi monezi, concentrată în băncile centrale de emisiune sau în vistieriile statului. Într-o serie de state burgheze înaintea primului război mondial, iar în S.U.A. pînă în 1933, rezerva de aur servea ca fond de rezervă pentru circulaţia internă a monezilor de aur în ţară, precum şi ca fond de garanţie pentru convertibilitatea bancnotelor în aur. După lichidarea circulaţiei aurului şi a convertibilităţii bancnotelor în aur, rezerva de aur serveşte ca fond de rezervă pentru plăţile internaţionale.

Imperialismul american, care a concentrat în mîinile sale cea mai mare parte din rezerva de aur a lumii capitaliste (la sfîrşitul anului 1956 — 22,0 miliarde de dolari, din 37,4 miliarde de dolari), foloseşte acest lucru ca mijloc de expansiune economică în celelalte ţări capitaliste. Rezerva de aur a Elveţiei la sfîrşitul anului 1956 reprezenta 1,68 miliarde de dolari, *a Fondului valutar internaţional* — 1,69 miliarde, a Angliei — 1,65 miliarde, a Belgiei — 0,93 miliarde, a Franţei — 0,85 miliarde şi a Canadei — 1,14 miliarde de dolari.

În U.R.S.S., rezerva de aur serveşte ca rezervă pentru decontări internaţionale şi ca unul din mijloacele de garantare a valutei sovietice.

REZERVE DE MUNCĂ ÎN U.R.S.S. — sistem de pregătire organizată şi planificată de braţe de muncă cali-

ficate pentru ramurile principale ale economiei naționale prin instruirea tineretului de la orașe și sate în școli speciale.

Producția socialistă, bazată pe principiul planificării economiei, presupune necesitatea nu numai a unor rezerve materiale, ci și a unor rezerve de muncă, adică completarea permanentă a clasei muncitoare cu cadre calificate — cu specialiști în diverse ramuri potrivit cu nevoile producției socialiste.

Sistemul rezervelor de muncă de stat din U.R.S.S. a fost creat prin decretul Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. din 2 octombrie 1940. Pentru pregătirea de cadre prin sistemul rezervelor de muncă de stat au fost organizate școli de meserii, feroviare și miniere cu o durată de doi ani și școli de pe lîngă fabrici și uzine cu o durată de șase pînă la zece luni. Școlile de meserii și școlile feroviare pregătesc muncitori calificați — metalurgiști, constructori, lucrători în industria metalotehnică, feroviari, specialiști în telecomunicații, lemnari, petroliști, muncitori pentru industria minieră. În aceste școli sînt trimiși tineri în vîrstă de 14—15 ani cu studii de 4 ani, iar în unele profesiuni — în vîrstă de 16—17 ani cu studii de 7 ani. Școlile de arte și meserii (cu durata de 3 ani) pregătesc meșteri în pictură și în lucrări decorative, modelieri, gravori etc. În școlile de pe lîngă fabrici și uzine tinerii își însușesc diferite profesii dintre cele mai cerute. În 1954, pe baza școlilor de mecanizare, au fost înființate școli de mecanizare a agriculturii cu o durată de un an sau de șase luni, care pregătesc cadre calificate de mecanizatori pentru agricultură. Cele 900 de școli de mecanizare a agriculturii au pregătit în 1954—1955 peste 500.000 de combineri și tractoriști.

În școlile rezervelor de muncă de stat învățămîntul și educația sînt legate de procesul de producție. Tinerii înscriși în aceste școli își însușesc în mod gratuit o specialitate, punîndu-li-se la dispoziție cantină, îmbrăcăminte, locuință și manuale.

În perioada 1941—1956, școlile rezervelor de muncă de stat au pregătit și au trimis în economia națională aproximativ 9.000.000 de tineri muncitori calificați în peste 500 de specialități și profesiuni.

În 1954 în sistemul rezervelor de muncă de stat au fost înființate școli tehnice pentru pregătirea muncitorilor cu o înaltă calificare și a personalului tehnic inferior din rîndurile absolvenților școlilor medii. Pentru agricultură școlile tehnice vor pregăti mecanici de instalații cu aburi și Diesel, mecanici etc.

RICARDO David (1772—1823) — reprezentant de seamă al economiei politice clasice burgheze.

S-a născut în familia unui bogat agent de bursă din Londra. La început s-a îndeletnicit cu activitate comercială, iar ulterior s-a consacrat științei. Ricardo nu a fost numai un teoretician economist, ci și un om politic, membru al parlamentului. Principala sa lucrare este intitulată „Principiile economiei politice și impozitele" (1817). Ricardo a emis teoria valorii bazate pe muncă. Pornind de la faptul că valoarea este determinată de muncă, el afirma că modificarea salariului nu influențează asupra mărimii valorii, ci asupra nivelului profitului: o dată cu ridicarea salariului profitul scade, o dată cu reducerea salariului profitul crește. Ricardo a explicat mecanismul formării rentei diferențiale, arătînd că factorii care contribuie la creșterea rentei provoacă scăderea ratei profitului. Prin aceasta Ricardo a arătat într-o anumită măsură manifestarea antagonismului dintre interesele de clasă ale societății burgheze în sfera repartiției. Dar Ricardo n-a reușit să biruie mărginirea burgheză a orizontului său și n-a reușit să elaboreze o economie politică cu adevărat științifică. La fel ca și A. *Smith*, Ricardo pornea de la premisa că eco-

nomia de mărfuri şi capitalismul reprezintă o formă eternă şi firească a producţiei sociale. K. Marx şi F. Engels, întemeietorii comunismului ştiinţific, au acordat o înaltă apreciere rolului jucat de Ricardo în dezvoltarea economiei politice burgheze. Prelucrînd în mod critic cele mai bune realizări ale economiei politice burgheze, ei au creat o economie politică cu adevărat ştiinţifică.

RIKSDAG — Parlamentul suedez, compus din două Camere.

ROBESPIERRE Maximilien (1758 — 1794) — personalitate marcantă a revoluţiei burgheze din Franţa din 1789 — 1794, unul dintre conducătorii părţii celei mai revoluţionare a burgheziei, şeful *iacobinilor*. S-a născut în oraşul Arras, în familia unui avocat. A făcut studii juridice la Paris. În 1789 a fost ales deputat în Statele generale ale Franţei, iar din iulie a fost membru al Adunării constituante. În cuvîntările sale Robespierre cerea instaurarea republicii, introducerea dreptului de vot universal, desfiinţarea sclaviei în coloniile franceze. La 11 august 1792 Robespierre a fost ales membru al consiliului orăşenesc al Parisului, iar apoi prim-deputat al oraşului Paris în Convenţie. Ca deputat în Convenţie el a luptat împreună cu *Marat* împotriva *girondinilor*. În iulie 1793 a fost ales membru al Comitetului salvării publice şi a ajuns în fruntea guvernului revoluţionar. Prin curajul său, prin hotărîrea şi fermitatea sa el a contribuit la apărarea cu succes a Franţei revoluţionare împotriva trupelor Europei monarhiste. La 27 iulie 1794 (9 termidor) burghezia contrarevoluţionară a săvîrşit o lovitură de stat, răsturnînd pe iacobini. Robespierre a fost declarat în afara legii şi a doua zi după lovitura de stat a fost executat împreună cu colaboratorii săi cei mai apropiaţi (Saint-Just, Lebas şi Couthon).

RODEZIA — vezi *Federaţia Rodeziei şi a Niasei*.

ROKOSSOVSKI Konstantin Konstantinovici (n. 1896) — mareşal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în oraşul Velikie Luki, în familia unui mecanic de cale ferată. În 1914 a fost mobilizat şi a luat parte la primul război mondial. În octombrie 1917 a intrat în Garda roşie. În anii războiului civil a luptat pe Frontul de est. Din 1919 este membru al P.C.U.S. În 1929 a participat la bătăliile de pe calea ferată chineză de est, comandînd o brigadă de cavalerie. Şi-a făcut studiile militare superioare la Academia militară „M.V. Frunze", absolvind în 1929 cursurile de perfecţionare a corpului de comandanţi superiori. În anii următori a fost comandant de mari unităţi. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Rokossovski a deţinut mai întîi postul de comandant de armată, iar apoi de comandant al unei serii de fronturi: Frontul Donului, Frontul central, Frontul 1 bielorus, Frontul al 2-lea bielorus. Trupele de sub comanda sa au participat la marile operaţii militare de la Stalingrad, Kursk, Berlin şi altele. În anii de după război a comandat Grupul de nord al trupelor sovietice. În noiembrie 1949, la cererea preşedintelui Republicii Populare Polone, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. l-a eliberat pe Rokossovski din serviciul în Armata Sovietică şi l-a pus la dispoziţia guvernului polonez. Lucrînd în Polonia, el a fost ministru al apărării naţionale şi vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Polone. Lui Rokossovski i-a fost acordat titlul de mareşal al Poloniei. În noiembrie 1956 a fost eliberat, la cererea sa, din funcţiile deţinute şi, de acord cu guvernul polonez, a plecat în Uniunea Sovietică. Din 1956 este locţiitor al ministrului apărării al U.R.S.S. Rokossovski a primit de două ori titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

ROMÎNIA (Republica Populară Romînă) — stat situat în partea de sud-est a Europei. Se învecinează cu

U.R.S.S., Ungaria, Iugoslavia şi Bulgaria. *Suprafaţa:* 237.502 km²; *populaţia:* 17.829.000 de locuitori (1957). Capitala: Bucureşti. Oraşe mai mari: Cluj, Timişoara, Stalin (fost Braşov), Ploeşti, Iaşi, Arad, Oradea, Craiova, Sibiu, Tîrgu-Mureş; porturi: Constanţa, Galaţi, Brăila.

Timp de secole poporul romîn a luptat împotriva dominaţiei otomane şi habsburgice. Ca stat unitar Romînia există din 1859 cînd prin actul din 24 ianuarie de la Bucureşti, ca rezultat al luptei maselor populare s-a realizat unirea principatelor Moldova şi Ţara Romînească. Prin participarea armatei romîne alături de armatele ruseşti la războiul ruso-turc (1877—1878) poporul romîn s-a eliberat definitiv de sub jugul turcesc. La 1 decembrie 1918 Transilvania s-a unit cu Romînia, eliberîndu-se de sub dominaţia habsburgică.

În vechea Romînie puterea a aparţinut partidelor burghezo-moşiereşti. În 1940 a fost instaurată dictatura militară fascistă a generalului Antonescu. În 1941, clica guvernantă, împotriva voinţei poporului romîn a aruncat ţara în războiul criminal împotriva U.R.S.S.

Ofensiva victorioasă a Armatei Sovietice împotriva cotropitorilor hitlerişti a dus la o intensificare a luptei forţelor antifasciste şi patriotice din ţară, în frunte cu P.C.R., pentru răsturnarea dictaturii fasciste şi formarea unui guvern democratic, pentru ieşirea Romîniei din războiul antisovietic şi alăturarea ei ţărilor coaliţiei antihitleriste, în frunte cu U.R.S.S., pentru alungarea ocupanţilor hitlerişti. În lupta pentru realizarea acestor obiective, la începutul anului 1943 sub conducerea Partidului Comunist s-au pus bazele Frontului patriotic antihitlerist, care a unit alături de P.C.R., Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioţilor, Madosz-ul (Uniunea Populară Maghiară) şi alte grupări. La 4 aprilie au fost demascate şi înlăturate din conducerea partidului comunist elementele trădătoare şi capitulante, ceea ce a permis partidului să-şi strîngă rîndurile şi să unească în jurul său toate forţele patriotice şi antifasciste. În mai 1944 partidul comunist şi partidul social-democrat au format Frontul Unic Muncitoresc. Prin crearea F.U.M. s-a înfăptuit unitatea de acţiune a clasei muncitoare din Romînia, ceea ce i-a înlesnit îndeplinirea misiunii istorice de a ralia în jurul ei toate forţele patriotice în luptă unită împotriva fascismului. La 23 august 1944 a avut loc insurecţia armată care a dus la răsturnarea dictaturii fasciste şi la ieşirea Romîniei din războiul hitlerist. Insurecţia armată de la 23 August 1944 marchează începutul revoluţiei populare în Romînia. Organizatorul insurecţiei armate a fost partidul comunist, care a înfăptuit acţiunea coordonată a forţelor patriotice populare şi a soldaţilor, ofiţerilor şi generalilor patrioţi. Pentru eliberarea Romîniei de sub ocupaţia trupelor germane fasciste, pentru izgonirea ocupanţilor hitlerişti au luptat cu vitejie alături de glorioasa Armată Sovietică 30 de divizii romîneşti şi alte formaţiuni ale armatei romîne; 15 divizii romîneşti, împreună cu divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu" formată pe teritoriul Uniunii Sovietice, au dus mai departe lupta alături de Armatele Sovietice contribuind la eliberarea Ungariei şi Cehoslovaciei, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste.

În procesul transformărilor revoluţionare înfăptuite în Romînia sub conducerea partidului trebuie deosebite două etape. Prima etapă a revoluţiei populare a avut un caracter agrar, antifeudal şi antiimperialist. În această etapă a fost instaurat regimul democrat-popular.

Masele populare, conduse de partidul comunist, au răsturnat guvernele cu majoritate reacţionară Sănătescu şi Rădescu. În toamna anului 1944, din iniţiativa partidului comunist şi sub conducerea sa, a fost creat Frontul naţional democrat, care reu-

nea, alături de Partidul Comunist, Partidul social-democrat, Frontul plugarilor, sindicatele unite şi alte organizaţii democratice.

Masele populare de la oraşe şi sate, conduse de clasa muncitoare, în frunte cu partidul comunist, au instaurat la 6 martie 1945 puterea democrat-populară. La putere a fost adus guvernul democrat-popular Dr. P. Groza. Una dintre primele măsuri luate de acest guvern a fost legiferarea reformei agrare înfăptuită de masele ţărăneşti cu sprijinul clasei muncitoare sub conducerea P.C.R. Reforma agrară a dus la lichidarea proprietăţii funciare moşiereşti şi la desfiinţarea moşierimii ca clasă. Un număr de 918.000 de ţărani cu pămînt puţin sau fără pămînt au primit 1.109.000 ha din cele aproape 1.500.000 ha expropriate. Eforturile întregului popor au fost îndreptate spre sprijinirea războiului antihitlerist pînă la zdrobirea definitivă a Germaniei fasciste, spre democratizarea ţării şi refacerea economiei naţionale. Un act deosebit de important în dezvoltarea ţării a fost stabilirea relaţiilor diplomatice cu U.R.S.S.

În urma eliminării din guvern a ultimilor reprezentanţi ai burgheziei, a înlăturării, la 30 decembrie 1947, a monarhiei şi a proclamării republicii populare, clasa muncitoare, sprijinită de ţărănimea muncitoare, a luat întreaga putere în mîinile sale şi a trecut la rezolvarea sarcinilor celei de-a doua etape a revoluţiei populare — etapa revoluţiei socialiste.

Statul democrat-popular a devenit o formă a dictaturii proletariatului al cărei principiu suprem este alianţa clasei muncitoare cu ţărănimea muncitoare, un stat socialist.

La 11 iunie 1948 a fost adoptată legea pentru naţionalizarea întreprinderilor industriale, miniere, de transport, bancare şi de asigurări. Naţionalizarea a sfărîmat puterea economică a capitaliştilor, a lichidat dominaţia economică a burgheziei, posturile de comandă din economia naţională trecînd în mîinile clasei muncitoare.

Înainte de instaurarea regimului de democraţie populară, Romînia, cu toate bogatele ei resurse naturale (petrol, gaze naturale, lignit şi huilă, minereu de fier, metale neferoase şi metale preţioase), era o ţară cu o agricultură înapoiată şi cu o industrie slab dezvoltată.

Aplicînd învăţătura leninistă cu privire la construirea economiei socialiste, Partidul Muncitoresc Romîn a trasat linia de industrializare socialistă a ţării, în cadrul căreia să se dezvolte cu precădere industria grea, cu pivotul ei — industria constructoare de maşini.

Ca urmare a transformărilor revoluţionare politice şi economice, guvernul Republicii Populare Romîne a avut posibilitatea încă în 1949 să treacă la planificarea economiei naţionale. În 1950, din iniţiativa Partidului Muncitoresc Romîn, a fost adoptat primul plan cincinal de dezvoltare a economiei naţionale a ţării (1951—1955) — planul construirii bazelor socialismului.

În anii puterii populare, pe baza dezvoltării planificate a economiei, au fost create condiţiile pentru dezvoltarea continuă a industriei petrolifere, miniere, carbonifere, metalurgice, a industriei constructoare de maşini, a industriei chimice şi a industriei textile. Au fost create noi ramuri ale industriei — producţia de maşini electrice, de maşini şi unelte agricole, de utilaj petrolifer şi minier etc. O mare atenţie se acordă electrificării a cărei dezvoltare este prevăzută în planul de 10 ani pe 1951—1960. În 1957 volumul producţiei industriale a depăşit de 3,6 ori nivelul din 1938. În 1957 au fost extrase peste 11.000.000 de tone de ţiţei, 7.000.000 de tone de cărbune brut şi s-au produs peste 864.000 de tone de oţel, peste 686.000 de tone de fontă, 5.440 milioane de Kw-ore de energie electrică. Producţia bunurilor de consum a crescut în 1955 de 3 ori faţă de 1948.

Un rol însemnat îl joacă în economia țării agricultura. Principalele culturi agricole sînt porumbul, grîul (producția totală de cereale-boabe în 1957 a fost de peste 11 milioane de tone). În ceea ce privește producția de porumb, Romînia ocupă locul al doilea în Europa și locul al 5-lea în lume. Alte culturi: cartofi, sfeclă de zahăr, secară, orz, ovăz, orez, bumbac, cînepă și in.

Agricultura țării se dezvoltă pe calea socialistă. Linia de transformare socialistă a agriculturii a fost stabilită de Plenara C.C. al P.M.R. din 3—5 martie 1949. La 1 noiembrie 1958 sectorul socialist reprezenta 55,4% din întreaga suprafață agricolă a țării. În sectorul socialist-cooperatist existau 2874 de gospodării agricole colective, care cuprindeau 429.072 de familii, cu o suprafață agricolă de 1.732.518 ha, 124 de cooperative agricole de producție, cuprinzînd 5.551 de familii și avînd o suprafață agricolă de 16.523 ha; 12.725 întovărășiri agricole, cuprinzînd 1.328.310 de familii și avînd 2.441.295 ha de suprafață agricolă. Există 240 S.M.T.-uri și 486 gospodării agricole de stat (1 noiembrie 1958). La 31 decembrie 1957 existau în R.P. Romînă 37.889 de tractoare (calculate în tractoare convenționale de 15 c.p.).

Începînd din anul 1956 economia R.P.R. se dezvoltă pe baza celui de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale, în care și-a fixat ca sarcină fundamentală făurirea economiei socialiste unitare.

Succesele obținute în economia națională asigură creșterea continuă a bunăstării oamenilor muncii. În țară a fost lichidat complet șomajul. În perioada 1951—1955 au fost cheltuite aproape 12,5 miliarde de lei pentru cultură și învățămînt și peste 5,6 miliarde de lei pentru ocrotirea sănătății oamenilor muncii de la orașe și sate. Cheltuielile pentru finanțarea acțiunilor social-culturale s-au cifrat în 1957 la peste 10,7 miliarde de lei.

În țară există peste 16.000 de școli în învățămîntul de cultură generală (inclusiv școlile pentru tineretul sătesc și muncitoresc), 98 de facultăți în care învață peste 80.000 de studenți, adică de 3,1 ori mai mult decît în 1938.

Forța conducătoare și îndrumătoare în Republica Populară Romînă este *Partidul Muncitoresc Romîn*. Prim secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Romîn este Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Sub conducerea Partidului Muncitoresc Romîn își desfășoară activitatea organizații de masă cum sînt sindicatele, Uniunea Tineretului Muncitor, Consiliul Național al Femeilor etc.

Conform Constituției adoptate la 24 septembrie 1952, puterea legislativă în republică aparține Marii Adunări Naționale, aleasă pe baza dreptului de vot universal, direct, egal și secret. Organul suprem executiv și de dispoziție este Consiliul de Miniștri, al cărui președinte este din 1955 Chivu Stoica.

Organele locale ale puterii de stat — Sfaturile populare — sînt alese pe termen de 2 ani pe baza votului universal, direct, egal și secret.

Statul democrat-popular a lichidat complet asuprirea națională, a acordat drepturi egale minorităților naționale din Romînia, creînd condiții favorabile pentru dezvoltarea lor multilaterală. În 1952 a fost creată Regiunea Autonomă Maghiară pe teritoriul locuit de o populație compactă maghiară-secuiască.

Republica Populară Romînă duce o politică de pace și de colaborare internațională. La 4 februarie 1948 a fost încheiat la Moscova *Tratatul sovieto-romîn de prietenie, colaborare și asistență mutuală*. Se dezvoltă cu succes comerțul exterior al Romîniei cu un număr de 70 de țări. În 1958 partea țărilor lagărului socialist în comerțul exterior al Romîniei

reprezenta aproximativ 75%. Romînia este una dintre cele 8 țări care au semnat *Tratatul de la Varșovia din 1955*. În decembrie 1955 a fost primită în O.N.U.

ROOSEVELT Franklin Delano (1882—1945) — om politic american, președinte al S.U.A. din 1933 pînă în 1945.

S-a născut în familia unui mare om de afaceri și proprietar funciar. A făcut studii juridice, a practicat avocatura. Între 1910 și 1912 a fost membru al senatului statului New York din partea partidului democrat; în perioada 1913—1920 — ministru-adjunct al marinei; între 1928 și 1932 — guvernator al statului New York. În 1932 a fost ales președinte al S.U.A. și apoi a fost reales în 1936, 1940 și 1944.

Obiectivul principal al politicii interne duse de Roosevelt a fost atenuarea contradicțiilor sistemului capitalist din S.U.A. La aceasta a servit programul așa-numitului „nou curs", elaborat de Roosevelt, program care conținea unele concesii făcute oamenilor muncii și care urmărea să abată pe muncitori și pe fermieri de la acțiunile revoluționare de masă. Sub președinția lui Roosevelt au fost adoptate unele legi progresiste în condițiile S.U.A., a fost atenuată oarecum discriminarea rasială practicată față de populația neagră. Aceste reforme, deși limitate, au stîrnit o puternică opoziție față de politica lui Roosevelt din partea unor cercuri ale marilor capitaliști din S.U.A.

Un act important înfăptuit de Roosevelt în politica externă a fost stabilirea în 1933 a relațiilor diplomatice cu U.R.S.S.

Dîndu-și seama că agresiunea fascistă constituie o primejdie nu numai pentru Europa, ci și pentru S.U.A., Roosevelt a făcut apel să se organizeze rezistența împotriva agresorilor fasciști. În anii celui de-al doilea război mondial el a sprijinit ideea colaborării între puterile aliate în lupta lor de eliberare. A participat la conferințele de la Teheran și din Crimeea ale șefilor celor trei puteri, la care au fost elaborate planurile operațiilor comune împotriva Germaniei hitleriste și au fost schițate bazele organizării postbelice pașnice. A fost inițiatorul unuia dintre cele mai importante principii ale Organizației Națiunilor Unite — principiul unanimității celor cinci puteri în Consiliul de Securitate.

RUANDA-URUNDI — teritoriu sub tutelă al Belgiei în Africa centrală. *Suprafața:* 54.200 km²; *populația:* 4.280.000 de locuitori (1955), în special bantu, europeni — cîteva mii. Principalul oraș: Usumbura. Din punct de vedere administrativ Ruanda-Urundi este unit cu *Congo Belgian*.

Ocupația principală a populației — agricultura, creșterea vitelor. Se cultivă pentru export cafea, bumbac, tutun. Se exportă aur, cositor și wolfram. Industria prelucrătoare este slab dezvoltată. Autoritățile coloniale împreună cu monopolurile recurg adeseori la recrutarea forțată a mîinii de lucru.

RUBLĂ — unitate monetară a U.R.S.S. Rubla sovietică este o valută stabilă, garantată nu numai prin rezerva de aur, ci și prin uriașa cantitate de mărfuri aflate în mîinile statului și puse în comerț la prețuri stabile. În urma faptului că puterea de cumpărare a rublei a devenit mai mare decît cursul ei oficial, iar puterea de cumpărare a dolarului a scăzut, guvernul sovietic a hotărît să ridice, cu începere de la 1 martie 1950, cursul oficial al rublei în raport cu valutele țărilor capitaliste, iar calcularea cursului rublei să se facă nu pe baza dolarului, așa cum se procedase în 1937, ci pe o bază mai stabilă, pe bază aur, potrivit cu conținutul în aur al rublei, stabilit la 0,222168 g aur pur.

„RUDE PRAVO" — cotidian, organ central de presă al Partidului Comunist din Cehoslovacia. Fondat în 1920. În perioada ocupării Cehoslovaciei de către fasciștii germani a apărut ilegal

S

SABIA LUI DAMOCLE — potrivit legendei, o sabie ascuțită pe care Dionisos, tiranul Siracuzei, o ținea atîrnată de un fir de păr de cal deasupra capului lui Damocle, care îl invidia; la cea mai mică clătinare sabia putea să se desprindă și să-l omoare pe Damocle. În sens figurat — un pericol iminent, o primejdie care amenință neîncetat.

SABOTAJ — împiedicare premeditată a bunului mers al muncii, fie printr-un refuz fățiș de a o efectua, fie prin îndeplinirea ei intenționat neglijentă.

Foștii funcționari țariști și intelectualitatea burgheză din Rusia au recurs la sabotajul contrarevoluționar imediat după Revoluția din Octombrie, în scopul de a agrava haosul și foametea în țară și de a răsturna în felul acesta Puterea sovietică, neconsolidată încă. În perioada colectivizării agriculturii, chiaburimea a folosit și ea sabotajul în lupta împotriva Puterii sovietice, zădărnicind în mod conștient livrările de cereale, planurile de însămînțări stabilite de stat etc.

Pe de altă parte, sabotajul este folosit într-o serie de cazuri drept mijloc de acțiune în lupta justă de eliberare a oamenilor muncii din țările capitaliste. Un asemenea caracter l-a avut sabotajul folosit pe scară largă în timpul celui de-al doilea război mondial în țările ocupate de Germania hitleristă, precum și de muncitorii străini duși cu forța în Germania.

SAILLANT Louis (n. 1910) — militant de frunte al mișcării muncitorești franceze, secretar-general al *Federației Sindicale Mondiale.*

De meserie este tîmplar. Înainte de cel de-al doilea război mondial a fost membru al secretariatului federației muncitorilor din industria forestieră, care făcea parte din *Confederația Generală a Muncii (C.G.T.).* După ocuparea Franței de către hitleriști în 1940, Saillant a organizat activitatea ilegală a C.G.T., a reprezentat-o în Consiliul național al rezistenței. În 1944 Saillant a fost ales președinte al Consiliului rezistenței. După eliberarea Franței, a devenit secretar al C.G.T. La primul Congres mondial al sindicatelor, în octombrie 1945, Saillant a fost ales secretar general al Federației Sindicale Mondiale. Saillant este membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii.

SAINT-SIMON Claude Henry (1760—1825) — socialist utopic francez de seamă de la începutul secolului al XIX-lea.

Saint-Simon a supus unei critici ascuțite și profunde orînduirea capitalistă și a chemat la o reorganizare socială a societății, menită să asigure tuturor claselor satisfacerea nevoilor lor materiale și culturale. F. Engels releva faptul că pretutindeni și întotdeauna pe Saint-Simon îl interesează soarta „clasei celei mai numeroase și mai sărace".

Saint-Simon a știut să se ridice pînă la înțelegerea caracterului progresist al fiecărui nou sistem de orînduire socială care a existat în istorie. Spre deosebire de gînditorii care considerau orînduirea comunei primitive

drept un ideal de organizare socială, el era ferm convins că „secolul de aur, pe care tradiția oarbă îl situa pînă acum în trecut, se află înaintea noastră". Dar el nu înțelegea rolul proletariatului, care pe atunci abia se forma ca clasă și nu putea să prezinte revendicări politice independente, și trăgea concluzia greșită că masele muncitoare însești nu sînt în general capabile să transforme societatea pe baze echitabile. Propagînd socialismul, el se adresa mai ales reprezentanților claselor dominante.

Neînțelegînd rolul proletariatului și dezamăgit de rezultatele *revoluției burgheze din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea*, Saint-Simon nega metoda revoluționară de transformare a orînduirii capitaliste. În viitoarea societate socialistă, potrivit învățăturii lui, se mențin proprietatea privată și clasele exploatatoare. Rolul conducător în socialism, după părerea lui Saint-Simon, îl exercită savanții și industriașii; în categoria acestora din urmă, pe lîngă muncitori, el îi punea pe fabricanți, pe negustori și pe bancheri.

Dar, cu tot utopismul lor, teoriile lui socialiste conțineau ipoteze materialiste geniale. Saint-Simon considera că baza economică a socialismului o va constitui marea industrie, organizată pe principiile planificării științifice și capabilă să asigure satisfacerea nevoilor întregii societăți. Toți cetățenii orînduirii socialiste trebuie să muncească, pe măsura capacităților lor, pentru binele societății.

Ideea caracterului planificat, social, organizat al producției ca bază a viitoarei orînduiri sociale a constituit o importantă contribuție la teoria socialismului. Doctrina socialistă a lui Saint-Simon a fost unul dintre izvoarele teoretice ale marxismului.

Operele principale ale lui Saint-Simon sînt: „Scrisorile unui locuitor din Geneva către contemporanii săi" (1802), „Studiu asupra științei despre om" (1813—1816), „Sistemul industrial" (1821), „Catehismul industriașilor" (1823—1824) și „Noul creștinism" (1825).

SALARIU — 1) în societatea capitalistă reprezintă expresia bănească a valorii, respectiv prețul forței de muncă.

Salariul plătit muncitorului de capitalist este cu mult inferior valorii create de munca muncitorului. Compensarea valorii forței de muncă sub formă de salariu ascunde împărțirea zilei de muncă în muncă necesară și supramuncă, în muncă plătită și muncă neplătită (vezi *Plusvaloare*). Așadar, în condițiile capitalismului, salariul maschează exploatarea muncitorilor de către capitaliști. Diferitele forme de salarizare (în regie și în acord) sînt menite să sporească la maximum exploatarea muncitorilor și intensitatea muncii lor și implicit să sporească profiturile capitaliștilor. Numai lupta de clasă îndîrjită a proletariatului reușește într-o măsură oarecare să frîneze tendința capitaliștilor de a scădea salariile.

2) Salariul în socialism se deosebește radical de salariul în societatea burgheză. În U.R.S.S., salariul nu exprimă raportul dintre exploatatori și exploatați, ca în capitalism, ci raportul dintre societate în ansamblul ei reprezentată de stat și fiecare lucrător. Salariul în U.R.S.S. este forma bănească a repartiției după cantitatea și calitatea muncii cheltuite a acelei părți din *venitul național* care este destinată consumului personal al muncitorilor și funcționarilor.

În U.R.S.S., majorarea salariilor se înfăptuiește în funcție de creșterea productivității muncii. Totodată creșterea productivității muncii trebuie să întrecă permanent și sistematic creșterea salariului.

SALVADOR — stat în America centrală. Se învecinează cu Guatemala și Honduras. *Suprafața:* 34.000 km²; *populația:* 2.269.000 de locuitori (1956), majoritatea metiși, restul indieni și creoli. Capitala: San Salva-

dor. Orașe mari: Santa Ana și San Miguel.

Baza economiei o formează agricultura înapoiată, creșterea vitelor, plantațiile. Există mari moșii aparținînd creolilor. Cafeaua este aproape singura cultură pentru export. Industria este slab dezvoltată. Căile ferate și băncile sînt concentrate în mîinile capitalului american și, în parte, ale celui englez. Comerțul exterior este monopolizat de S.U.A. Puterea legislativă în țară este exercitată de un parlament format dintr-o singură cameră; puterea executivă aparține președintelui. O mare influență asupra politicii interne și externe a țării o exercită monopolurile americane. Interesele marii burghezii și ale moșierilor, strîns legate de monopolurile din S.U.A., sînt exprimate de Partidul revoluționar al unității democratice.

Partidul comunist, creat în 1930, se află în ilegalitate, iar ziarul lui, „La Verdad" („Adevărul"), este editat în mod ilegal.

SAMOA — insule în Oceanul Pacific, situate la întretăierea principalelor căi oceanice și avînd o mare importanță strategică. Sub raportul apartenenței de stat se împart în: 1) Samoa de Est — posesiune a S.U.A. *Suprafața:* 197 km²; *populația:* 22.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Pago-Pago, bază militară maritimă și aeriană. Se exportă copră. 2) Samoa de Vest — teritoriu sub tutela Noii Zelande. *Suprafața:* 2.900 km²; *populația:* 94.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Apia. Samoa de Vest a fost colonie a Germaniei, iar din 1920 teritoriu sub mandat al Noii Zelande. În 1946 Adunarea Generală a O.N.U. a sancționat acordul cu privire la tutela Noii Zelande asupra teritoriului Samoa de Vest (vezi *Tutelă internațională).* Se exportă copră și cacao.

SANAȚIE (însănătoșire) — în Polonia burghezo-moșierească se numea astfel guvernarea fasciștilor lui Pilsudski, care în 1926 au săvîrșit o lovitură de stat sub lozinca demagogică a „însănătoșirii" Poloniei și a „înlăturării de la putere a delapidatorilor". De fapt însă adepții lui Pilsudski, care instauraseră în țară un regim de teroare sîngeroasă, au întrecut în jafuri și corupție toate guvernele poloneze anterioare.

SANCȚIUNE — 1) În dreptul public: aprobare dată unei legi de către șeful statului în unele țări pentru ca ea să intre în vigoare. În U.R.S.S. nu se folosește sancțiunea legislativă. 2) În dreptul internațional: măsuri de constrîngere, nemilitare și militare, aplicate de o organizație internațională unui stat care violează pacea. Sancțiuni (economice și militare) au fost prevăzute în Statutul Ligii Națiunilor, dar, din cauză că reprezentanții anglo-francezi au dus o politică de tolerare a agresiunii, aceste sancțiuni n-au fost aplicate de fapt împotriva agresorilor fasciști. Sancțiuni diplomatice, economice și militare sînt prevăzute în Carta O.N.U (capitolul al VII-lea), potrivit căreia hotărîrile cu privire la sancțiuni se adoptă de către Consiliul de Securitate pe baza unanimității celor cinci mari puteri. 3) În dreptul penal: stabilirea prin lege a pedepsei pentru o infracțiune prevăzută în legea respectivă. 4) În politica comercială — măsuri restrictive aplicate în comerțul cu unele state sau firme străine. În principiu, asemenea măsuri pot fi luate ca răspuns la încălcarea clauzelor unor acorduri comerciale, dar în practica statelor imperialiste ele sînt adeseori un instrument al expansiunii economice.

SAN MARINO — stat pitic; cea mai veche republică din Europa (întemeiată în anul 301). Este situată în peninsula Apenină și este înconjurată din toate părțile de teritoriul Italiei. *Suprafața:* 60,1 km²; *populația:* 14.000 de locuitori (1955), italieni. Capitala: San Marino. O mare parte din populație se ocupă cu agricultura. Există o mică industrie textilă și alimentară. Puterea legislativă este e-

xercitată de Marele Consiliu, format din 60 de membri, aleşi prin vot direct. Doi căpitani-regenţi, aleşi pe termen de 6 luni de Marele Consiliu, exercită puterea executivă împreună cu Micul Consiliu (Consiliul de Miniştri).

SARCINA ECONOMICĂ FUNDAMENTALĂ A U.R.S.S. — sarcina de a ajunge din urmă şi de a depăşi cele mai dezvoltate ţări capitaliste din punct de vedere economic, adică în ce priveşte volumul producţiei pe cap de locuitor. Problema necesităţii de a ajunge din urmă ţările capitaliste dezvoltate din punct de vedere economic a fost pentru întîia oară pusă de Lenin încă înainte de Revoluţia din Octombrie, cînd, prin nivelul dezvoltării sale economice, Rusia se afla cu 50—100 de ani în urma ţărilor capitaliste înaintate.

Dezvoltarea rapidă a forţelor de producţie ale ţării în anii cincinalelor antebelice (înainte de Marele Război pentru Apărarea Patriei U.R.S.S. a trecut — în ce priveşte nivelul producţiei industriale — pe primul loc în Europa şi pe locul al doilea în lume) a permis ca la Congresul al XVIII-lea al partidului (1939) să se pună în mod practic sarcina de a se ajunge din urmă şi de a se depăşi ţările capitaliste cele mai dezvoltate din punct de vedere economic.

Războiul a frînat îndeplinirea sarcinii economice fundamentale. Refacerea şi dezvoltarea cu succes a economiei naţionale în perioada postbelică au permis să se pună din nou această problemă. Dar etapa actuală a luptei Uniunii Sovietice pentru îndeplinirea sarcinii economice fundamentale se deosebeşte în multe privinţe de etapa dinainte de război. Avînd în vedere că faţă de nivelul antebelic producţia a crescut atît în S.U.A. cît şi în ţările vest-europene dezvoltate din punct de vedere economic, sarcina s-a complicat întrucîtva şi a crescut în amploare. În acelaşi timp însă s-au creat condiţii mai favorabile pentru realizarea ei: a crescut considerabil puterea economică a U.R.S.S., a luat fiinţă sistemul economic socialist mondial (căruia îi reveneau în 1957 peste 30% din producţia industrială mondială); în urma agravării crizei generale a capitalismului au slăbit poziţiile economice şi politice ale statelor imperialiste.

Congresul al XX-lea al partidului a considerat necesar „să se continue cu toată perseverenţa lupta pentru rezolvarea pe căile întrecerii economice paşnice, în cel mai scurt termen istoric, a sarcinii economice fundamentale a Uniunii Sovietice". Uniunea Sovietică depăşeşte principalele ţări capitaliste nu numai ca ritm de dezvoltare economică, dar şi ca ritm de sporire a volumului producţiei pe cap de locuitor. Cifrele de control ale dezvoltării economici naţionale a U.R.S.S. pe anii 1959—1965, cuprinse în tezele raportului care va fi prezentat de tov. N.S. Hruşciov la Congresul al XXI-lea al P.C.U.S., prevăd ca în 1965 producţia Uniunii Sovietice să atingă următorul nivel anual: extracţia de minereu de fier — 230.000.000 — 245.000.000 de tone; producţia de fontă — 65.000.000 — 70.000.000 de tone; oţel — 86.000.000 — 91.000.000 de tone; energie electrică — 500 — 520 miliarde kw-ore; petrol —230.000.000 — 240.000.000 de tone. Producţia de ţesături, îmbrăcăminte şi încălţăminte va atinge nivelul S.U.A. atît în ce priveşte producţia globală, cît şi producţia pe cap de locuitor. De mare importanţă pentru îndeplinirea sarcinii economice fundamentale este, alături de producţia industrială (în primul rînd a industriei grele), şi producţia principalelor produse ale agriculturii şi creşterii animalelor. În urma succeselor obţinute în dezvoltarea agriculturii, P.C.U.S. a trasat în 1957 sarcina ca în următorii ani să se ajungă din urmă S.U.A în ce priveşte producţia de carne, lapte şi unt pe cap de locuitor.

Cele mai importante condiţii pentru rezolvarea sarcinii economice fundamentale sînt: introducerea tehnicii

înaintate în toate ramurile economiei naționale, pregătirea de cadre capabile să folosească integral această tehnică, creșterea necontenită a productivității muncii.

Îndeplinirea sarcinii economice fundamentale are o importanță hotărîtoare pentru crearea în U.R.S.S. a unei abundențe de produse și pentru construirea societății comuniste, pentru victoria socialismului asupra capitalismului în întrecerea economică pașnică dintre cele două sisteme mondiale.

SATELIT — în antichitate se numea astfel mercenarul înarmat care însoțea pe stăpînul său; astru care se rotește în jurul unei planete; în sens figurat, satelitul este un executant lipsit de personalitate al unei voințe străine, o persoană aflată într-o stare de supunere servilă față de alta. Se numesc satelite statele formal independente, care de fapt sînt subordonate unui mare stat imperialist.

SĂPTĂMÎNA INTERNAȚIONALĂ A STUDENȚILOR — are loc, potrivit hotărîrii *Uniunii internaționale a studenților*, în fiecare an, de la 10 la 17 noiembrie; ea are drept scop activizarea luptei studențimii democrate pentru pace și democratizarea învățămîntului în țările capitaliste și în colonii.

„SCÎNTEIA" — cotidian, Organul Central de presă al C.C. al Partidului Muncitoresc Romîn din momentul creării lui (1948). Înainte a fost organul C.C. al Partidului Comunist Romîn. Primul număr al ziarului „Scînteia" a apărut în 1931.

SCOLASTICĂ — denumirea generică a filozofiei religioase idealiste medievale. Sprijinindu-se pe dogmele bisericii și pe scrierile „sfinților" părinți și folosindu-se de procedee și subterfugii pur logice, scolasticii desfășurau discuții sterile pe cele mai absurde teme. În zilele noastre se numește de obicei scolastică speculația abstractă, sterilă, ruptă de viață și de fapte, dogmatismul, bucherismul.

SCRISOARE DE ACREDITARE — scrisoare semnată de șeful unui stat și adresată șefului altui stat, prin care se anunță numirea în țara respectivă a unei anumite persoane în funcția de reprezentant diplomatic. Scrisoarea se înmînează personal de către acest reprezentant diplomatic șefului statului în care el este numit. La rechemarea reprezentantului diplomatic acesta înmînează șefului statului (sau ministrului de externe) scrisoarea de rechemare. Potrivit art. 49 din Constituția U.R.S.S., Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. acreditează și recheamă pe reprezentanții plenipotențiari ai U.R.S.S. în statele străine și primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomatici ai statelor străine acreditați (împuterniciți) pe lîngă el.

SCRISOARE DE RECHEMARE — vezi *Scrisoare de acreditare*.

S.E.A.T.O. — inițialele denumirii englezești a „Pactului Asiei de sud-est". În septembrie 1954 S.U.A. au convocat la Manila (Filipine) o conferință a reprezentanților Angliei, Franței, Australiei, Noii Zelande, Filipinelor, Tailandei și Pachistanului. În urma acestei conferințe a fost încheiat „Pactul Asiei de sud-est", care a consfințit oficial alianța militară și politică a țărilor participante la conferință, alianță avînd drept scop înăbușirea mișcării de eliberare națională a popoarelor asiatice. Pentru organizarea S.E.A.T.O., congresul S.U.A. a aprobat în 1954 alocații speciale.

Pactul Asiei de sud-est, întocmit după proiectul american, prevede acțiuni comune în cazul cînd „vor fi puse în primejdie" inviolabilitatea sau integritatea teritorială ori suveranitatea și independența politică a vreuneia dintre țările participante. Conform art. 8, participanții își rezervă „dreptul" de a extinde din proprie inițiativă acțiunea pactului asupra oricărei țări și a oricărui teritoriu. Prin aceasta puterile imperialiste încearcă să-și fundamenteze dreptul de a se amesteca în treburile in-

terne ale țărilor asiatice. Țările semnatare ale pactului și-au asumat obligația de „a-și menține și dezvolta potențialul militar". În protocolul anexat la tratat se declară că S.E.A.T.O. se extinde asupra Vietnamului de sud, a Laosului și a Cambogiei, ceea ce constituie o încălcare directă a hotărîrilor Conferinței de la Geneva.

Propaganda burgheză prezintă pactul S.E.A.T.O. drept o alianță a țărilor din Asia de sud-est, în timp ce la acest pact nu participă decît trei țări asiatice — Filipinele, Tailanda și Pachistanul. Țări ca India, Indonezia, Birmania, Ceilonul și altele au refuzat să participe la acest bloc. Crearea S.E.A.T.O. a fost condamnată în declarația comună a Uniunii Sovietice și a Republicii Populare Chineze din 12 octombrie 1954.

SECHESTRARE — interzicere sau limitare de către puterea de stat a dreptului unui proprietar de a dispune de avutul său.

SECRETAR DE STAT — șeful *departamentului de stat* în S.U.A.; funcționar public avînd atribuții corespunzătoare celor ale unui ministru al afacerilor externe din statele europene.

SECRETARIATUL C.C. AL P.C.U.S. — este organizat de Comitetul Central pentru conducerea muncii curente, mai ales pentru organizarea controlului executării hotărîrilor partidului și selecționarea cadrelor.

Secretariatul C.C. al P.C.U.S. a fost ales în următoarea componență: Hrușciov N. S. — prim-secretar, Aristov A. B., Brejnev L. I., Furțeva E. A., Ignatov N. G., Kiricenko A. I., Kuusinen O. V., Muhitdinov N. A., Pospelov P. N., Suslov M. A.

SECTARISM POLITIC — varietate a *oportunismului* „de stînga" în mișcarea muncitorească, politică ce duce la ruperea partidelor comuniste de masele largi ale oamenilor muncii. Trăsăturile caracteristice ale sectarismului politic sînt atitudinea negativă față de lupta pentru unitatea clasei muncitoare și față de tactica *Frontului popular*, subaprecierea însemnătății luptei în sindicatele reformiste, în parlamente etc., atitudinea îngîmfată, de neîncredere față de social-democrații de rînd și față de muncitorii fără partid. Sectarismul politic duce inevitabil la izolarea și la slăbirea partidelor comuniste.

Caracterul dăunător al sectarismului în rîndurile mișcării comuniste a fost dezvăluit de V. I. Lenin în lucrarea sa „«Stîngismul» — boala copilăriei comunismului" (1920).

Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a arătat că, în interesul întăririi păcii, capătă o uriașă însemnătate lichidarea sciziunii din mișcarea muncitorească și stabilirea de contacte concrete între partidele comuniste, socialiste și celelalte partide și organizații care apără pacea, care luptă pentru democrație, pentru independența și interesele naționale ale țărilor lor.

Sectarismul generează dogmatism, generează tendința de îndepărtare de mase, de închistare într-un cerc îngust, înăbușă inițiativa maselor muncitoare. Plenara din iunie (1957) a C.C. al P.C.U.S. a demascat pozițiile sectariste ale grupului antipartinic Malenkov, Kaganovici, Molotov. Conservatismul inveterat și denaturarea dogmatică a concepției marxist-leniniste despre lume au stat la baza opoziției acestui grup sectarist față de măsurile cele mai importante ale P.C.U.S.

În Declarația Consfătuirii partidelor comuniste și muncitorești din țările socialiste (noiembrie 1957) se subliniază necesitatea biruirii sectarismului în mișcarea comunistă internațională.

SECTE — denumire generală a doctrinelor și organizațiilor religioase care au apărut pe baza unei anumite religii (creștinismul, islamismul etc.) și care s-au desprins de biserica dominantă.

În condițiile orînduirii bazate pe clase antagoniste, îndărătul învelișului exterior al divergențelor religioase

dintre secte și biserica dominantă se ascunde lupta dintre clase. Sectele apărute în secolele al XVIII-lea — al XIX-lea în Rusia (duhobori, molocani, baptiști, evanghelişti etc.) reflectau într-o formă religioasă mai ales protestul țărănimii și al sărăcimii orașelor împotriva exploatării moșierești, iar mai tîrziu și a celei capitaliste, împotriva samavolniciei funcționarilor țariști, a asupririi bisericii oficiale. Acest protest avea, de regulă, un caracter pasiv și era legat de așteptarea unei „mîntuiri" supranaturale. Dar și în această formă el reprezenta o primejdie pentru țarism și pentru autoritatea bisericii oficiale. De aceea membrii sectelor erau supuși unor crunte persecuții.

Organizațiile sectare nu erau omogene în ceea ce privește compoziția lor socială. În ele se manifesta antagonismul dintre masa membrilor de rînd și vîrfurile burghezo-chiaburești. Totuși sectele atrăgeau mase destul de importante de țărani muncitori. Pe măsura creșterii mișcării revoluționare în țară, ele și-au pierdut rapid trăsăturile democratice. În secte s-a intensificat activitatea elementelor burgheze-chiaburești, care căutau să izoleze pe membrii de rînd de influența ideilor socialiste.

După Revoluția din Octombrie vîrfurile reacționare ale sectelor au ajutat pe albgardiști, s-au ridicat împotriva construcției socialiste, împotriva colectivizării agriculturii. După victoria socialismului în U.R.S.S., în condițiile înfăptuirii unității moral-politice a societății sovietice, conducătorii sectelor, sub presiunea credincioșilor de rînd, au adoptat o poziție leală față de Puterea sovietică.

Sectele, ca și orice ideologie religioasă, au un caracter reacționar, propovăduiesc disprețul față de viața pămîntească, propăvăduiesc concepții antiștiințifice.

SECȚII POLITICE — organe politice de partid create de C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice cu scopul de a întări conducerea și munca politică în anumite sectoare ale construcției socialiste care au o deosebită însemnătate pentru economia națională și pentru țară. Astfel, de pildă, în 1933 au fost create prin hotărîrea C.C. al partidului secții politice pe lîngă S.M.T.-uri. Ele au desfășurat o vastă activitate de înlăturare a deficiențelor din activitatea colhozurilor și de întărire a lor din punct de vedere economic și organizatoric; au crescut noi cadre colhoznice, au organizat conducerea economică a colhozurilor și au ridicat nivelul politic al maselor.

Pe măsură ce își îndeplinesc sarcinile, secțiile politice sînt desființate sau transformate în organe de partid obișnuite.

SECULARIZARE — 1) transformarea proprietății bisericești și mănăstirești în proprietate de stat; 2) scoaterea unui domeniu de activitate din competința bisericii și trecerea lui în atribuția instituțiilor laice, civile, de pildă secularizarea învățămîntului școlar.

SECURITATE COLECTIVĂ —principiu al dreptului internațional potrivit căruia violarea păcii, chiar și de către un singur stat, constituie o violare a păcii generale, iar un act de agresiune împotriva unui singur stat este socotit o agresiune împotriva tuturor celorlalte state, care au dreptul și obligația de a veni în ajutorul statului atacat și de a respinge agresiunea. Noțiunea de „securitate colectivă" este legată de asigurarea păcii internaționale prin organizarea internațională a securității. Principiile securității colective sînt formulate în modul cel mai complet și mai cuprinzător în proiectul *Tratatului general european de securitate colectivă în Europa*, propus de delegația sovietică la *Conferința de la Geneva din 1955*.

SEGREGAȚIE (separare) — formă a *discriminării* rasiale, de pildă în S.U.A., constînd în diferite forme de separare a negrilor de albi: negrilor le este interzis să locuiască în același cartiere cu albii, să frecventeze școlile,

teatrele etc. destinate albilor, să se servească de spitalele pentru albi, să servească în armată în aceleași unități cu albii etc.

SEIM — denumirea organului suprem al puterii de stat în Republica Populară Polonă și a parlamentului în Finlanda.

SENAT — 1) în republica sclavagistă a Romei antice consiliul aristocrației, organ superior de stat. 2) Instituție guvernamentală supremă în Rusia, creată de Petru I, în 1711, în locul Dumei boierești. Senatul se ocupa cu recrutarea și aprovizionarea armatei, cu strîngerea impozitelor, cu cheltuirea fondurilor de stat și cu justiția. Sub Alexandru I senatul a devenit organul judecătoresc suprem. 3) Camera superioară a *parlamentului* într-o serie de țări capitaliste, de pildă în S.U.A., Italia, Irlanda, Belgia, în multe țări din America latină.

SENZAȚIE — una din formele cunoașterii senzoriale, reflectarea în conștiință a diferitelor aspecte ale obiectelor lumii materiale, transformarea energiei excitației exterioare într-un fapt al conștiinței. Negînd existența lumii obiective, idealismul subiectiv caută să găsească izvorul senzațiilor în însuși subiectul cunoscător. Din acest punct de vedere, lumea nu este altceva decît totalitatea senzațiilor noastre. Această afirmație idealistă și antiștiințifică este întru totul infirmată de întreaga practică a omului, care arată că izvorul senzațiilor este realitatea obiectivă ce acționează asupra organelor noastre de simț. În deplină concordanță cu datele științelor naturii, materialismul dialectic consideră că senzația este o formă de legătură a conștiinței cu lumea exterioară, o imagine subiectivă a lumii obiective. Capacitatea de a avea senzații o au numai ființele vii, aflate pe o treaptă de dezvoltare destul de înaltă. Cu cît sînt mai complexe organismul animalului, sistemul său nervos și organele sale de simț, cu atît sînt mai subtile și mai variate senzațiile sale. La om, dezvoltarea senzațiilor este determinată de istoria activității sale de muncă, de producție. La activitatea organelor de simț ale omului se adaugă activitatea gîndirii care prelucrează datele senzației în noțiuni, categorii și legi ce oglindesc lumea obiectivă mai profund decît senzațiile.

SENZUALISM — curent filozofic care consideră senzațiile drept singurul izvor al cunoașterii. Filozofii materialiști care împărtășesc această doctrină (Locke, Holbach și alții) consideră că senzațiile sînt rezultatul acțiunii obiectelor și fenomenelor lumii obiective asupra organelor senzoriale, adică trag din teza fundamentală a senzualismului o concluzie materialistă justă. Lipsa materialismului senzualist o constituia subaprecierea cunoașterii logice. Idealiștii subiectivi, care se situează pe pozițiile senzualismului, neagă, în pofida datelor practicii și ale științei, existența realității obiective și consideră că senzațiile sînt „elementele" din care este alcătuită lumea care înconjură pe om.

Materialismul dialectic consideră că senzațiile sînt o reflectare a realității obiective. Admițînd teza fundamentală a senzualismului, materialismul dialectic biruie caracterul lui mărginit, arătînd că senzațiile constituie doar prima treaptă, treapta inițială a cunoașterii, pe baza căreia apar noțiunile, verificate în practica socială. Numai unitatea cunoașterii senzoriale și a cunoașterii logice, pe baza activității practice a oamenilor, duce la adevărul obiectiv.

SEPARAREA BISERICII DE STAT ȘI A ȘCOLII DE BISERICĂ — sistem de relații între puterea de stat și organizațiile religioase, permițînd realizarea consecventă a principiului democratic potrivit căruia statul nu se amestecă în treburile bisericii, iar aceasta nu îndeplinește nici o funcție de stat. Deși în majoritatea țărilor capitaliste a fost proclamată separarea bisericii de stat, în fapt biserica

continuă să fie o parte integrantă a statului burghez.

În Uniunea Sovietică a fost pentru prima oară în istorie înfăptuită o adevărată separare a bisericii de stat şi a şcolii de biserică. În urma victoriei Revoluţiei din Octombrie, care a pus capăt alianţei dintre stat şi biserică, Puterea sovietică a introdus *libertatea de conştiinţă* şi a înlăturat complet influenţa bisericii asupra şcolii. „Decretul cu privire la separarea bisericii de stat şi a şcolii de biserică", emis la 23 ianuarie (5 februarie) 1918, stă la baza întregii legislaţii sovietice în problema religioasă. Traducerea în viaţă a acestui istoric decret a fost principala premisă pentru asigurarea libertăţii de conştiinţă, prevăzută de Constituţia U.R.S.S. (art. 124). Constituţia sovietică acordă fiecărui cetăţean dreptul de a practica orice credinţă sau nici una şi de a face *propagandă ateistă*.

SEPARAT — aparte, izolat. Pace separată — pace pe care o încheie un stat beligerant în mod izolat, separîndu-se de aliaţii săi.

SEPARATISM — orice tendinţă de separare. În sens mai restrîns separatismul (sau separatismul de stat) înseamnă tendinţa anumitor grupuri ale populaţiei unui stat burghez (de cele mai adeseori aparţinînd minorităţilor naţionale) de a se separa de acest stat. Spre deosebire de mişcarea de eliberare naţională, separatismul nu reprezintă o mişcare populară de masă şi reflectă de obicei interesele înguste, egoiste ale unui mic grup de persoane, de cele mai adeseori ale anumitor cercuri ale burgheziei, ale căror interese sînt ştirbite de politica guvernului central.

SESIUNE — perioada în care se întrunesc pentru şedinţe membrii organelor reprezentative, ai unui tribunal, ai instituţiilor ştiinţifice, ai unei asociaţii a căror activitate se desfăşoară periodic.

SESIUNILE SOVIETULUI SUPREM AL U.R.S.S. — sînt convocate de două ori pe an. Sesiunile extraordinare sînt convocate din iniţiativa Prezidiului *Sovietului Suprem al U.R.S.S.* sau la cererea uneia dintre republici.

La 12 decembrie 1937 au avut loc primele alegeri pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S. Din 94.000.000 de alegători au participat la vot peste 91.000.000 de oameni (96,8%), dintre care aproximativ 90.000.000 (98,6%) şi-au dat voturile candidaţilor *blocului popular al comuniştilor şi al celor fără partid*.

P r i m a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. în prima legislatură a avut loc între 12 şi 19 ianuarie 1938. La această sesiune, Sovietul Suprem a ales Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., al cărui preşedinte a fost ales M.I. Kalinin, a format guvernul U.R.S.S. — Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. Sovietul Suprem a numit pe Procurorul general al U.R.S.S. Fiecare dintre camerele Sovietului Suprem a ales în şedinţe separate trei comisii permanente: comisia pentru propuneri legislative, comisia bugetară şi comisia pentru afacerile externe.

A d o u a s e s i u n e a Sovietului Suprem a avut loc între 10 şi 21 august 1938. Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la bugetul unic de stat al U.R.S.S. pe 1938 — primul an al celui de-al treilea cincinal. Bugetul aprobat la această sesiune reprezenta la venituri 132.638.000.000 de ruble şi la cheltuieli 131.138.000.000 de ruble. Au mai fost adoptate legile cu privire la cetăţenia sovietică, la expoziţia agricolă unională şi la procedura ratificării şi denunţării tratatelor internaţionale. În conformitate cu Constituţia, Sovietul Suprem a adoptat legile cu privire la organizarea justiţiei U.R.S.S., a republicilor unionale şi autonome şi a ales Tribunalul suprem al U.R.S.S.

A t r e i a s e s i u n e a Sovietului Suprem a avut loc între 25 şi 31 mai 1939. Bugetul de stat al

U.R.S.S. pe anul 1939, votat de Sovietul Suprem la această sesiune, prevedea o sporire considerabilă a alocațiilor pentru economia națională și pentru cultură (aproape $^2/_3$ din cheltuielile bugetului). Au crescut de asemenea cheltuielile pentru apărarea țării. Suma globală a bugetului reprezenta la venituri 156.098.000.000 de ruble, iar la cheltuieli 155.448.000.000 de ruble. La sesiune s-a prezentat raportul cu privire la situația internațională și la politica externă a Uniunii Sovietice.

A patra sesiune extraordinară a Sovietului Suprem a avut loc între 28 august și 1 septembrie 1939. La această sesiune s-a hotărît să se ratifice tratatul sovieto-german de neagresiune, semnat la 23 august 1939 și s-au votat legile cu privire la serviciul militar obligatoriu și la impozitul agricol.

A cincea sesiune extraordinară a Sovietului Suprem a avut loc între 31 octombrie și 2 noiembrie 1939. La sesiune s-a aprobat politica externă a guvernului. Sovietul Suprem a votat legile cu privire la includerea Ucrainei de vest și a Bielorusiei de vest în Uniunea Sovietică.

A șasea sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 29 martie și 4 aprilie 1940. La această sesiune, Sovietul Suprem a aprobat politica externă a guvernului, a votat legea cu privire la transformarea R.S.S.A. Carele în R.S.S. Carelo-Fină, legea pentru impozitul pe veniturile populației, legea cu privire la taxa pentru nevoile construcției social-culturale și ale construcției de locuințe, aplicabilă populației supuse la impozit pe venit, și la asigurarea tarifară obligatorie. Bugetul de stat pe anul 1940, aprobat de sesiune, prevedea alocații pentru economia națională și pentru acțiuni culturale în sumă de aproximativ 100 de miliarde de ruble și pentru apărare în sumă de peste 57 miliarde de ruble. Suma globală a bugetului reprezenta la venituri aproximativ 184 de miliarde de ruble, iar la cheltuieli aproximativ 180 de miliarde de ruble.

A șaptea sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 1 și 7 august 1940. La sesiune, Sovietul Suprem a ascultat raportul guvernului cu privire la politica externă a Uniunii Sovietice. În legătură cu revenirea Basarabiei la U.R.S.S., la sesiune au fost adoptate legea cu privire la constituirea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești, legea asupra includerii Bucovinei de nord, precum și a județelor Hotin, Akkerman și Izmail din Basarabia în componența R.S.S. Ucrainene. Sovietul Suprem a ascultat și a dezbătut declarația comisiilor împuternicite ale seimurilor Republicilor Lituaniană și Letonă și a comisiei împuternicite a Dumei de stat a Estoniei și a votat în unanimitate legile cu privire la primirea celor trei republici baltice în U.R.S.S. Sovietul Suprem a aprobat decretele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., între care decretul „Cu privire la trecerea la ziua de muncă de 8 ore, la săptămîna de lucru de 7 zile și la interzicerea plecării arbitrare a muncitorilor și funcționarilor din întreprinderi și instituții", decretele cu privire la instituirea gradelor militare ale corpului superior de comandă al Armatei Roșii și al Flotei Maritime Militare etc.

A opta sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 25 februarie și 1 martie 1941. La sesiune, Sovietul Suprem a votat legea cu privire la impozitul pe veniturile colhozurilor și a introdus o serie de modificări în legea cu privire la serviciul militar obligatoriu și în legea cu privire la impozitul agricol. Bugetul de stat pe 1941, aprobat de sesiune, reprezenta la venituri 216.840.000.000 de ruble, iar la cheltuieli 216.052.000.000 de ruble. Sovietul Suprem a aprobat decretele Prezidiului Sovietului Suprem, între care

decretul „Cu privire la rezervele de muncă de stat ale U.R.S.S.".

Curînd după începerea *Marelui Război pentru Apărarea Patriei*, la 30 iunie 1941, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. şi Consiliul Comisarilor Poporului au adoptat hotărîrea cu privire la crearea Comitetului de Stat al Apărării, asupra căruia a fost trecută întreaga putere în stat. Preşedinte al Comitetului de Stat al Apărării a fost numit I.V. Stalin. În condiţiile războiului nu se puteau ţine alegeri pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S. şi sesiunile Sovietului Suprem au fost convocate mai rar decît în timp de pace.

A n o u a s e s i u n e a Sovietului Suprem a avut loc la 18 iunie 1942. Sovietul Suprem a hotărît să aprobe politica externă a guvernului şi să ratifice *tratatul anglo-sovietic* de alianţă în războiul împotriva Germaniei hitleriste şi a complicilor ei din Europa şi de colaborare şi asistenţă mutuală după război, încheiat la Londra la 26 mai 1942.

A z e c e a s e s i u n e a Sovietului Suprem a avut loc între 28 ianuarie şi 1 februarie 1944. La această sesiune Sovietul Suprem a adoptat două legi: legea cu privire la crearea formaţiilor militare ale republicilor unionale şi la transformarea, în legătură cu aceasta, a Comisariatului Poporului pentru Apărare din comisariat unional în comisariat al poporului unional-republican; legea cu privire la acordarea de împuterniciri republicilor unionale în domeniul relaţiilor externe şi la transformarea, în legătură cu aceasta, a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe din comisariat unional în comisariat al poporului unional-republican. Sovietul Suprem a aprobat raportul cu privire la executarea bugetului de stat al U.R.S.S. pe anii 1940, 1941 şi 1942 şi a adoptat legea cu privire la bugetul de stat al U.R.S.S. pe anul 1944. Dintre cele 249,6 miliarde de ruble prevăzute la cheltuieli, 128 de miliarde erau destinate apărării. În acelaşi timp, faţă de 1943, bugetul prevedea sporirea alocaţiilor pentru economia naţională cu 43,7%, iar pentru acţiuni social-culturale cu 38,2%. Primvicepreşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. a fost ales N.M. Şvernik.

A u n s p r e z e c e a s e s i u n e a Sovietului Suprem a avut loc între 24 şi 27 aprilie 1945. La sesiune, Sovietul Suprem a aprobat raportul cu privire la executarea bugetului de stat pe anul 1943 şi a adoptat legea cu privire la bugetul de stat pe anul 1945 (307.715.000.000 de ruble la venituri şi la cheltuieli). Trăsătura caracteristică a bugetului a constituit-o sporirea considerabilă a alocaţiilor pentru economia naţională şi pentru acţiuni social-culturale (cu peste 30 de miliarde de ruble faţă de 1944). Cu tot războiul, cheltuielile militare reprezentau mai puţin de jumătate (45%) din totalul cheltuielilor bugetare (137,9 miliarde de ruble).

A d o u ă s p r e z e c e a s e s i u n e a Sovietului Suprem a avut loc scurt timp după terminarea Marelui Război pentru Apărarea Patriei, în zilele de 22 şi 23 iunie 1945. La sesiune, Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la demobilizarea contingentelor vechi ale armatei active.

La 10 februarie 1946 au avut loc noile alegeri pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S. Pentru candidaţii blocului popular al comuniştilor şi al celor fără partid pentru Sovietul Uniunii au votat 99,18%, iar pentru Sovietul Naţionalităţilor 99,16% din alegători.

P r i m a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. în cea de-a doua legislatură a avut loc între 12 şi 19 martie 1946. La sesiune a fost aprobat planul cincinal de refacere şi dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. pe anii 1946—1950. La această sesiune Sovietul Suprem a

hotărît să transforme Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. în Consiliul de Miniştri al U.R.S.S., iar comisariatele poporului în ministere. Preşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. a fost numit I.V. Stalin. A fost ales Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. Din cauză că M.I. Kalinin era bolnav, preşedinte al Prezidiului a fost ales N.M. Şvernik. Sovietul Suprem a numit pe procurorul general al U.R.S.S., a ales Comisia de redactare pentru introducerea de modificări şi completări în Constituţia U.R.S.S. La şedinţele separate ale camerelor au fost alese următoarele comisii: pentru propuneri legislative, comisia bugetară şi comisia pentru afacerile externe.

A doua sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 15 şi 18 octombrie 1946. La sesiune, Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la bugetul unic de stat al U.R.S.S. pe anul 1946 (peste 333,5 miliarde de ruble la venituri şi peste 319 miliarde de ruble la cheltuieli). Bugetul prevedea o creştere a cheltuielilor pentru economia naţională şi pentru acţiuni social-culturale cu peste 48 de miliarde şi o reducere a cheltuielilor pentru nevoile militare cu peste 56 de miliarde de ruble. Au fost considerabil sporite alocaţiile pentru bugetele republicilor unionale.

A treia sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 20 şi 25 februarie 1947. Sovietul Suprem a adoptat hotărîri cu privire la introducerea unei serii de modificări şi completări în Constituţia U.R.S.S. Legea cu privire la bugetul unic de stat pe anul 1947, adoptată la sesiune, prevedea sporirea alocaţiilor pentru economia naţională şi pentru cultură cu aproape 63 de miliarde faţă de 1946. Veniturile bugetului depăşeau 394 de miliarde de ruble, iar cheltuielile 374 de miliarde de ruble.

A patra sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 30 ianuarie şi 4 februarie 1948. În bugetul de stat, aprobat la sesiune, peste $^2/_3$ din totalul cheltuielilor (68,4%) erau prevăzute pentru economia naţională şi pentru cultură. Veniturile depăşeau 429 de miliarde de ruble, iar cheltuielile 388 de miliarde de ruble. La această sesiune, Sovietul Suprem a aprobat decretele Prezidiului Sovietului Suprem, între care decretele „Cu privire la răspunderea penală pentru delapidarea avutului de stat şi obştesc", „Cu privire la răspunderea pentru divulgarea secretului de stat şi pentru pierderea de documente care conţin un secret de stat" etc.

A cincea sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 10 şi 14 martie 1949. La această sesiune a fost aprobat bugetul de stat pe anul 1949, în care erau prevăzute alocaţii mai mari pentru finanţarea economiei naţionale şi a acţiunilor social-culturale. Veniturile bugetului depăşeau 446 de miliarde de ruble, iar cheltuielile 415 miliarde. Sovietul Suprem a ales pe preşedintele şi pe membrii Tribunalului suprem al U.R.S.S. şi a aprobat decretele Prezidiului Sovietului Suprem.

La 12 martie 1950 au avut loc pentru a treia oară alegeri pentru Sovietul Suprem al U.R.S.S. Blocul popular al comuniştilor şi al celor fără partid a obţinut în alegerile pentru Sovietul Uniunii 99,73% din voturi, iar în alegerile pentru Sovietul Naţionalităţilor 99,72% din voturi. La alegeri au participat 99,98% din alegători — peste 111.000.000 de oameni.

Prima sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S. în cea de-a treia legislatură a avut loc între 12 şi 19 iunie 1950. Sovietul Suprem a aprobat activitatea guvernului U.R.S.S., a ales Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. şi pe N.M. Şvernik preşedinte al Prezidiului. Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la bugetul de stat al U.R.S.S. pe

anul 1950. Veniturile bugetului reprezentau peste 433 de miliarde de ruble, iar cheltuielile aproximativ 428 de miliarde. O oarecare micşorare a volumului veniturilor se explica prin reducerea preţurilor şi prin creşterea puterii de cumpărare a rublei. Pentru dezvoltarea economiei naţionale şi pentru acţiunile social-culturale au fost alocate aproximativ $^2/_3$ din totalul fondurilor — 285 de miliarde de ruble, o dată şi jumătate mai mult decît în 1946. Cheltuielile pentru apărare reprezentau mai puţin de o cincime (18,5%) din totalul cheltuielilor bugetului.

După ce a ascultat comunicarea asupra primirii la Sovietul Suprem al U.R.S.S. a delegaţiei Comitetului permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii şi cu privire la *Apelul de la Stockholm*, Sovietul Suprem a adoptat o declaraţie specială intitulată „Declaraţia Sovietului Suprem al U.R.S.S.". Sovietul Suprem a făcut cunoscut că este gata să colaboreze cu organele legislative ale altor ţări la elaborarea şi înfăptuirea măsurilor necesare pentru aducerea la îndeplinire a propunerilor Comitetului permanent al Congresului Mondial al Partizanilor Păcii.

A d o u a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a avut loc între 6 şi 12 martie 1951. După ce a ascultat raportul deputatului N.S. Tihonov, Sovietul Suprem a adoptat *Legea pentru apărarea păcii*.

Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la bugetul de stat pe anul 1951 (aproximativ 459 de miliarde de ruble la venituri şi 451,5 miliarde de ruble la cheltuieli). În cursul celui de-al patrulea plan cincinal au fost investite în economia naţională 708,1 miliarde de ruble şi au fost cheltuite pentru acţiuni social-culturale 524,5 miliarde de ruble. Alocaţiile pentru economia naţională şi pentru cultură s-au cifrat în 1951 la 300 de miliarde de ruble, adică la aproape $^2/_3$ din totalul cheltuielilor. Cheltuielile pentru apărare au reprezentat 21,3% din totalul cheltuielilor.

A t r e i a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a avut loc între 5 şi 8 martie 1952. Sovietul Suprem a aprobat bugetul de stat al U.R.S.S. pe 1952, avînd la venituri 509,9 miliarde de ruble şi la cheltuieli 476,9 miliarde. Peste 180 de miliarde de ruble erau alocate pentru dezvoltarea economiei naţionale, 124,8 miliarde pentru acţiunile social-culturale, cheltuielile bugetare pentru apărarea ţării reprezentînd 23,9%.

A p a t r a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a avut loc la 15 martie 1953. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a conferit putere de lege hotărîrilor adoptate după moartea lui I.V. Stalin la şedinţa comună a Plenarei C.C. al P.C.U.S., a Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. şi a Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.

Preşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. a fost ales K.E. Voroşilov. Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la transformarea ministerelor U.R.S.S. şi a aprobat componenţa guvernului sovietic — Consiliul de Miniştri al U.R.S.S.

A c i n c e a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a avut loc între 5 şi 8 august 1953. Sovietul Suprem a aprobat bugetul de stat al U.R.S.S. pe 1953, avînd la venituri 544,3 miliarde de ruble şi la cheltuieli 530,5 miliarde. Pentru economia naţională erau prevăzute 192,5 miliarde de ruble, pentru acţiunile social-culturale 129,8 miliarde de ruble, pentru apărare 110,2 miliarde de ruble, iar pentru cheltuielile administrative 14,3 miliarde de ruble. Fonduri importante au fost alocate în buget pentru dezvoltarea agriculturii socialiste.

Sovietul Suprem a aprobat legea cu privire la impozitul agricol, care stabilea principiul impunerii pe hectar (indiferent de suma totală a venitului) şi care reducea considerabil suma totală a impozitului.

La 14 martie 1954 au avut loc alegeri pentru cea de-a patra legislatură a Sovietului Suprem al U.R.S.S. La alegeri au participat 120.700.000 de oameni (99,98% din numărul total al alegătorilor). Candidații blocului popular al comuniștilor și al celor fără partid au obținut 99,79% din totalul voturilor alegătorilor date pentru Sovietul Uniunii și 99,84% din totalul voturilor date pentru Sovietul Naționalităților.

P r i m a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. în cea de-a patra legislatură a avut loc între 20 și 27 aprilie 1954. Sovietul Suprem a aprobat bugetul de stat al U.R.S.S. pe 1954, avînd la venituri peste 572,5 miliarde de ruble și la cheltuieli 562,8 miliarde de ruble. Față de 1950, ultimul an al celui de-al 4-lea plan cincinal, veniturile bugetului au crescut în 1954 cu 149 de miliarde de ruble, depășind de peste 3 ori veniturile din 1940. Alocațiile pentru dezvoltarea economiei naționale s-au cifrat la aproape 327 de miliarde de ruble, adică cu 57% mai mult decît în 1950 (dintre care din bugetul de stat 216,4 miliarde de ruble și din mijloacele proprii ale organizațiilor economice 110,3 miliarde de ruble). Pentru nevoile social-culturale au fost prevăzute peste 141 de miliarde de ruble. Cheltuielile pentru apărarea țării au reprezentat 17,8% din totalul cheltuielilor prevăzute în buget.

Sovietul Suprem a sancționat o serie de decrete ale Prezidiului Sovietului Suprem, între care legea cu privire la trecerea regiunii Crimeea din componența R.S.F.S.R. în componența R.S.S. Ucrainene. Sovietul Suprem a ales Prezidiul Sovietului Suprem și pe K.E. Voroșilov președinte al Prezidiului.

A d o u a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a avut loc între 3 și 9 februarie 1955. Sovietul Suprem a aprobat bugetul de stat al U.R.S.S. pe 1955, la venituri 590,2 miliarde de ruble și la cheltuieli 563,5 miliarde de ruble. Pentru dezvoltarea economiei naționale s-a prevăzut să se cheltuiească 335,2 miliarde de ruble, dintre care aproape 190 de miliarde erau investite în industrie. Aproximativ 147 miliarde de ruble erau alocate pentru acțiunile social-culturale. Cheltuielile pentru apărare, în sumă de 112,1 miliarde de ruble, asigurau continua întărire a capacității de apărare a U.R.S.S.

Sovietul Suprem a sancționat o serie de decrete ale Prezidiului Sovietului Suprem, între care decretul „Cu privire la încetarea stării de război între Uniunea Sovietică și Germania". A fost aprobată politica externă a guvernului sovietic și a fost adoptată declarația Sovietului Suprem al U.R.S.S. care atrăgea atenția popoarelor și parlamentelor tuturor statelor asupra încordării tot mai mari în relațiile internaționale și le chema să-și sporească eforturile în vederea menținerii și întăririi păcii.

A t r e i a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. a avut loc în zilele de 4 și 5 august 1955. După ce a ascultat și a discutat raportul cu privire la rezultatele *Conferinței de la Geneva din 1955* a șefilor guvernelor celor patru puteri, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a aprobat în întregime, printr-o hotărîre adoptată în mod special, activitatea delegației guvernamentale a U.R.S.S.

A p a t r a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. s-a desfășurat între 26 și 29 decembrie 1955. Bugetul de stat pe 1956 a fost aprobat avînd la venituri 592,7 miliarde de ruble și la cheltuieli 569,6 miliarde de ruble. Din această sumă, pentru dezvoltarea economiei naționale au fost alocate 347 de miliarde de ruble, pentru acțiunile social-culturale 161,5 miliarde de ruble, iar pentru apărare 102,4 miliarde.

Sovietul Suprem a adoptat hotărîrea cu privire la schimbul de delegații între Sovietul Suprem al U.R.S.S. și parlamentele țărilor străine.

A cincea sesiune a Sovietului Suprem a avut loc între 11 şi 16 iulie 1956. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a votat legea cu privire la pensiile de stat, a adoptat Apelul către parlamentele tuturor ţărilor lumii cu privire la dezarmare şi Declaraţia în legătură cu apelul parlamentului japonez din februarie 1956 în problema interzicerii armelor nucleare, adică a armelor atomice şi cu hidrogen, şi a încetării experienţelor cu aceste arme. După ce a discutat interpelarea unor deputaţi cu privire la măsurile pentru încetarea experienţelor cu arma atomică şi cu hidrogen, Sovietul Suprem a hotărît: „Să aprobe politica şi măsurile practice ale guvernului sovietic în problema dezarmării şi a încetării imediate a experienţelor cu arma atomică şi cu hidrogen şi a interzicerii folosirii ei". La cererea Sovietului Suprem al R.S.S. Karelo-Fine, această republică a fost transformată în R.S.S. Autonomă Karelă şi a fost inclusă în componenţa R.S.F.S.R.

A şasea sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S. s-a desfăşurat între 5 şi 12 februarie 1957. Bugetul de stat al U.R.S.S. pe 1957 a fost aprobat avînd la venituri 617,1 miliarde de ruble şi la cheltuieli 604,6 miliarde de ruble. Pentru dezvoltarea economiei naţionale au fost alocate 376,2 miliarde de ruble, pentru acţiunile social-culturale 188,4 miliarde de ruble, pentru apărare 96,7 miliarde de ruble. Sovietul Suprem a adoptat legile cu privire la planul de stat de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. pe 1957 şi la trecerea în competenţa republicilor unionale a legislaţiei referitoare la organizarea tribunalelor republicilor unionale, a adoptării codurilor civil, penal şi de procedură şi a rezolvării problemelor privind organizarea administrativ-teritorială a regiunilor şi ţinuturilor. Sovietul Suprem a sancţionat decretele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. cu privire la intensificarea protecţiei muncii minorilor, cu privire la ridicarea cuantumului minimului de salariu neimpozabil al muncitorilor şi funcţionarilor, cu privire la restabilirea autonomiei naţionale a popoarelor balcar, cecen, ingus, calmîc şi caraceai şi o serie de alte decrete. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a aprobat regulamentul Tribunalului suprem al U.R.S.S. şi a ales Tribunalul suprem al U.R.S.S. Sovietul Suprem a hotărît să aprobe politica externă a guvernului sovietic. A fost formată comisia economică a Sovietului Naţionalităţilor al Sovietului Suprem al U.R.S.S.

A şaptea sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S. s-a desfăşurat între 7 şi 10 mai 1957. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat legea cu privire la perfecţionarea continuă a organizării conducerii industriei şi construcţiilor. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a arătat că este necesar să se înfăptuiască trecerea de la conducerea industriei şi construcţiilor prin ministere şi departamente pe ramuri, care şi-au jucat rolul lor pozitiv în construcţia economică, la noi forme de conducere a întreprinderilor industriale şi a şantierelor, după principiul teritorial. Sovietul Suprem a arătat că principala formă organizatorică a conducerii industriei şi construcţiilor trebuie să fie consiliile economiei naţionale (vezi *Consiliu al economiei naţionale)*, formate pe *regiuni economice-administrative.* A fost adoptată hotărîrea: să se aprobe politica şi măsurile practice ale guvernului sovietic în problema încetării imediate şi generale a experienţelor cu arme atomice şi cu hidrogen şi Mesajul către Congresul S.U.A. şi către parlamentul Marii Britanii în problema interzicerii experienţelor cu arma nucleară.

A opta sesiune (sesiune jubiliară) a Sovietului

Suprem al U.R.S.S. a avut loc la 6 noiembrie 1957. La sesiune, N.S. Hruşciov, prim-secretar al C.C. al P.C.U.S., a prezentat raportul „40 de ani de la Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie". În raport s-a făcut bilanţul victoriei, de însemnătate istorică mondială, a socialismului în U.R.S.S. şi s-a trasat programul de dezvoltare a economiei naţionale în următorii 15 ani. Acest program prevede creşterea ramurilor hotărîtoare ale industriei de aproximativ 2—3 ori şi un avînt rapid al agriculturii, ceea ce va permite să se ridice considerabil nivelul de trai al poporului, să se obţină satisfacerea tot mai deplină a nevoilor materiale şi culturale mereu crescînde ale oamenilor muncii.

La sesiune au rostit cuvîntări de salut conducătorii delegaţiilor de partid şi guvernamentale din ţările socialiste. Sovietul Suprem al U.R.S.S. a adoptat „Chemarea adresată popoarelor din Uniunea Sovietică" şi „Chemarea adresată oamenilor muncii, oamenilor politici şi activiştilor pe tărîm obştesc, oamenilor de ştiinţă şi cultură, parlamentelor şi guvernelor tuturor ţărilor lumii".

A n o u a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. s-a desfăşurat între 19 şi 21 decembrie 1957. Sovietul Suprem a adoptat legea cu privire la planul de stat de dezvoltare a economiei naţionale a U.R.S.S. pe 1958 şi legea cu privire la bugetul de stat al Uniunii Sovietice pe 1958, care la venituri reprezintă aproape 643 de miliarde de ruble, iar la cheltuieli 627,7 miliarde de ruble. Din acestea, pentru dezvoltarea economiei naţionale erau alocate 257,2 miliarde de ruble, pentru acţiunile social-culturale 212,8 miliarde de ruble şi pentru apărare 96,3 miliarde de ruble (15,3% din totalul cheltuielilor).

La sesiune s-au aprobat decretele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. „Cu privire la impozitul pe veniturile colhozurilor", „Cu privire la desfiinţarea impozitului pe operaţiile nemarfare", „Cu privire la încetarea perceperii impozitului pe celibatari, pe cetăţenii fără familie şi cu familie puţin numeroasă, de la muncitori, funcţionari şi alţi cetăţeni cu copii, precum şi de la femeile singure fără copii" şi o serie de alte decrete.

Sovietul Suprem a aprobat politica externă a guvernului sovietic şi a adoptat hotărîrea Sovietului Suprem al U.R.S.S. cu privire la problemele politicii externe a guvernului sovietic.

La 16 martie 1958 au avut loc alegerile pentru cea de-a cincea legislatură a Sovietului Suprem al U.R.S.S. La alegeri au luat parte 133.800.000 de cetăţeni (99,97% din numărul total de alegători). Candidaţii blocului popular al comuniştilor şi al celor fără partid au obţinut 99,57% din totalul voturilor pentru Sovietul Uniunii şi 99,73% din totalul voturilor pentru Sovietul Naţionalităţilor.

P r i m a s e s i u n e a Sovietului Suprem al U.R.S.S. în cea de-a cincea legislatură a avut loc la 27—31 martie 1958. La sesiune au fost aleşi preşedintele Sovietului Uniunii şi preşedintele Sovietului Naţionalităţilor, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. şi comisiile permanente, a fost format Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. Preşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. a fost confirmat K.E. Voroşilov. Preşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S. a fost numit N.S. Hruşciov.

Pe baza raportului prezentat de N.S. Hruşciov, prim-secretar al C.C. al P.C.U.S. şi preşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S., la sesiune a fost adoptată legea „Cu privire la dezvoltarea continuă a orînduirii colhoznice şi la reorganizarea staţiunilor de maşini şi tractoare". A mai

fost adoptată hotărîrea Sovietului Suprem „Cu privire la încetarea de către U.R.S.S. a experienţelor cu armele atomice". Sovietul Suprem a adresat parlamentelor tuturor ţărilor apelul de a sprijini pe cît posibil eforturile îndreptate spre încetarea pretutindeni şi definitivă a experienţelor cu arma nucleară.

SFATURI POPULARE — organe locale ale puterii de stat în ţările europene de democraţie populară, alese de populaţie prin vot universal, egal, direct şi secret. Fiind organizaţiile cele mai largi ale maselor oamenilor muncii, Sfaturile populare constituie baza politică a statelor de democraţie populară. Forţa conducătoare şi îndrumătoare a Sfaturilor populare sînt partidele comuniste şi muncitoreşti. Sfaturile populare îndrumă munca organelor administrative subordonate lor, conduc activitatea locală pe tărîm economic şi cultural, asigură menţinerea ordinii publice, respectarea legilor şi ocrotirea drepturilor cetăţenilor, întocmesc bugetul local etc. În îndeplinirea sarcinilor lor, ele se sprijină pe iniţiativa şi activitatea oamenilor muncii, care, prin comisiile permanente şi adunări obşteşti periodice, participă activ la munca Sfaturilor şi totodată controlează munca lor. Sfaturile populare sînt organizate pe principiul centralismului democratic: răspund faţă de alegători, care au dreptul de revocare a deputaţilor, precum şi faţă de organele superioare, ale căror dispoziţii sînt obligatorii pentru ele. Prin caracterul activităţii şi prin însăşi structura lor, Sfaturile populare sînt deci organe cu adevărat democratice ale puterii de stat şi asigură atragerea maselor largi ale oamenilor muncii la conducerea statului.

SFERĂ DE INFLUENŢĂ (sferă de interese) — o parte oarecare a unei ţări semicoloniale în care o anumită putere imperialistă îşi asigură o poziţie dominantă şi drepturi exclusive. De pildă, China, la sfîrşitul secolului al XIX-lea, era împărţită în următoarele sfere de influenţă: valea fluviului Ianţzî şi China de vest — a Angliei; provinciile Iunan, Guansi şi Guandun — a Franţei; Şandun — a Germaniei; Manciuria — a Rusiei ţariste; Coreea — a Japoniei. Prin noţiunea „sferă de influenţă", poate să fie desemnată şi o ţară întreagă sau chiar un grup de ţări aflate în stare de dependenţă faţă de o putere imperialistă.

„SFÎNTA ALIANŢĂ" — organizaţie internaţională creată de monarhii din Europa, după căderea imperiului lui Napoleon, pentru a înăbuşi mişcarea revoluţionară şi de eliberare naţională din Europa. Actul de constituire a „Sfintei alianţe" a fost semnat, în septembrie 1815, la Paris, de împăratul Rusiei, Alexandru I, de împăratul Austriei, Francisc I, şi de regele Prusiei, Friedrich-Wilhelm al III-lea. Mai tîrziu au aderat la „Sfînta alianţă" suveranii ai aproape tuturor statelor europene. Anglia, deşi n-a intrat în „Sfînta alianţă", a aprobat totuşi principiile ei şi a sprijinit în mare măsură politica acesteia. Inspiratorii şi conducătorii efectivi ai politicii reacţionare duse de „Sfînta alianţă" erau cancelarul Austriei, Metternich, şi ţarul Rusiei, Alexandru I. „Sfînta alianţă" convoca periodic congrese, la care se adoptau hotărîri asupra măsurilor de luptă împotriva mişcării revoluţionare. Revoluţia din 1820 din Neapole, puternica mişcare revoluţionară din Piemont, din Spania şi Portugalia, precum şi războiul de eliberare naţională al poporului grec împotriva jugului turcesc început în 1821 au stîrnit o puternică nelinişte în rîndurile „Sfintei alianţe". La congresele de la Troppau (1820) şi Leibach (1821), „Sfînta alianţă" a adoptat hotărîrea cu privire la intervenţia armată în treburile acestor state, în numele apărării Europei de „molima revoluţiei", şi a aprobat intervenţia Austriei în Neapole şi Piemont. Revoluţia din aceste ţări a fost înecată în sînge de trupele austriece.

Ultimul congres al „Sfintei alianțe" a fost Congresul de la Verona din 1822, convocat în scopul înăbușirii revoluției din Spania. Îndeplinind hotărîrea „Sfintei alianțe", armata franceză a invadat Spania, a înăbușit cu cruzime revoluția spaniolă și a restaurat puterea regală absolută. După Congresul de la Verona, puterea „Sfintei alianțe", care era sfîșiată de contradicții interne, începe să decadă. O lovitură zdrobitoare a dat „Sfintei alianțe" revoluția din 1830 din Franța, iar după *revoluțiile din 1848—1849* „Sfînta alianță" s-a destrămat definitiv.

SHEHU Mehmet (n. 1913) — președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Albania, membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Muncii din Albania.

A absolvit o școală tehnică cu specialitatea mecanica agricolă. Din tinerețe a participat la mișcarea revoluționară. În timpul războiului național-revoluționar al poporului spaniol a luptat în cadrul brigăzii internaționale „Garibaldi". În 1937 a intrat în Partidul Comunist Spaniol. În 1942 s-a întors în Albania și a intrat în Partidul Comunist din Albania. Fiind comandant al unui detașament de partizani, a participat activ la lupta de eliberare națională a poporului albanez împotriva cotropitorilor italo-germani. În 1944 a fost ales membru al Consiliului antifascist de eliberare națională și a fost numit comandant al primei divizii a Armatei de eliberare națională. După eliberarea țării a fost numit locțiitor, iar din 1946 — șef al Marelui stat-major al Armatei albaneze. Din 1948 — vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al afacerilor interne. În iulie 1954 a fost numit președinte al Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Albania. Din 1943 a fost membru supleant al C.C. al Partidului Comunist din Albania; în 1948 a fost ales membru al C.C., membru al Biroului Politic și secretar al Partidului Muncii din Albania.

SIERRA LEONE — posesiune engleză în Africa de vest. Se învecinează cu Africa franceză de vest și cu Liberia. *Suprafața:* 72.300 km²; *populația:* peste 2.000.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Freetown — este una dintre cele mai mari baze maritime militare engleze din Africa de vest.

Sierra Leone este o țară agrară, înapoiată. Se cultivă orez, porumb, arachide, se extrage minereu de fier și de mangan, diamante, aur, care sînt exportate; se exportă de asemenea nuci de cocos.

SINDICALISM — vezi *Anarhosindicalism.*

SINDICATE — 1. organizații ale clasei muncitoare, apărute în cursul luptei duse de muncitori pentru apărarea intereselor lor, pentru îmbunătățirea situației lor economice. Primele sindicate (vezi *Trade-unionurile britanice)* au luat ființă la începutul secolului al XVIII-lea în Anglia, țara care a pășit înaintea celorlalte pe calea dezvoltării capitaliste; în S.U.A. ele au început să apară la începutul secolului al XIX-lea, în Franța la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în Germania în 1848.

Sindicatele au devenit în Occident organizații permanente și mai mult sau mai puțin importante într-o perioadă cînd obiectivele revoluției burghezo-democratice erau, în linii mari, înfăptuite, iar cele ale revoluției socialiste nu erau încă de actualitate. Pe vremea aceea nu existau încă partide ale clasei muncitoare și, neavînd o orientare politică clară, sindicatele mergeau în majoritatea lor pe calea trade-unionistă, adică se limitau la apărarea intereselor economice imediate ale membrilor lor. Mai tîrziu, o dată cu începutul epocii imperialismului, sindicatele din Occident au ajuns pe mîna reprezentanților *„aristocrației muncitorești"*. Abia după Revoluția din Octombrie și sub influența ei au început să se formeze în Occident sindicate care uneau pe muncitori nu numai în vederea apă-

rării intereselor lor economice imediate, dar și în vederea luptei politice împotriva orînduirii capitaliste exploatatoare. După cel de-al doilea război mondial, s-au refăcut și s-au întărit sindicatele progresiste de masă în țările Europei centrale și de sud-est, în Franța (vezi *Confederația generală a muncii)*, în Italia (vezi *Confederația generală a muncii din Italia)* etc. În țările coloniale și dependente ia o amploare tot mai mare lupta pentru crearea de organizații sindicale combative și pentru unitatea lor. Sindicatele acestor țări mobilizează pe oamenii muncii la lupta pentru drepturi democratice, pentru lichidarea discriminării rasiale, pentru eliberare națională. S-a întărit considerabil *Confederația oamenilor muncii din America latină*. Exprimînd interesele clasei muncitoare, aceste sindicate luptă împotriva reacțiunii, pentru independența națională a țărilor lor, pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru pace, libertate și democrație. În lupta pentru întărirea unității internaționale, sindicatele democratice progresiste au repurtat o mare victorie. Lupta pentru unitatea mișcării sindicale mondiale a dus la sfîrșitul anului 1945 la crearea *Federației Sindicale Mondiale.*

În țările capitaliste există o serie întreagă de sindicate a căror conducere a fost acaparată de lideri de dreapta, care ajută burgheziei să-și realizeze politica în mișcarea muncitorească. După război aceste sindicate au creat *Confederația internațională a sindicatelor libere.*

Trăsătura caracteristică a s i n d i c a t e l o r d i n R u s i a constă în aceea că ele au luat ființă după crearea partidului bolșevic și sub conducerea lui.

Partidul a fost organizatorul și conducătorul ideologic al sindicatelor. Ele au luat naștere în perioada revoluției din 1905 din comitetele de grevă, din Sovietele de deputați ai fabricilor și din comisiile de uzină. Printre cei dintîi care s-au unit în sindicate au fost metalurgiștii, petroliștii, textiliștii, tipografii, ceasornicarii, bijutierii și electromontorii.

Pe atunci au apărut sindicate la Moscova, Petersburg, Nijni-Novgorod, Iaroslavl, Ivanovo-Voznesensk, Ekaterinoslav, Odesa și în alte orașe. În 1905 au fost create organizații intersindicale, așa-numitele Birouri centrale. În septembrie 1905 s-a ținut la Moscova prima Conferință a sindicatelor din întreaga Rusie, iar în februarie 1906 a avut loc la Petersburg o a doua conferință.

Creînd și susținînd sindicatele revoluționare combative, capabile să lupte sub conducerea partidului pentru victoria dictaturii proletariatului, bolșevicii au luptat împotriva menșevicilor și teoriilor acestora despre „neutralitatea" sindicatelor.

Sindicatele conduse de bolșevici au participat activ la pregătirea și la înfăptuirea Revoluției din Octombrie.

După victoria revoluției, sindicatele au început să participe la puterea de stat, au devenit un sprijin al dictaturii proletariatului, o curea de transmisie între partid și mase, o școală a comunismului.

S i n d i c a t e l e s o v i e t i c e cuprind peste 49.000.000 de membri (1957), adică aproape pe toți muncitorii și funcționarii din U.R.S.S. Toate organele sindicale de conducere sînt alese în mod democratic, prin vot secret.

Sindicatele sovietice sînt organizate după principiul locului de producție, pe baza centralismului democratic.

Organul suprem al sindicatelor din U.R.S.S. este congresul. Congresul alege Consiliul Central al Sindicatelor din Uniunea Sovietică (vezi *C.C.S. din U.R.S.S.)* și Comisia de revizie. Organul suprem de conducere al sindicatului de ramură este congresul, care se întrunește o dată la doi ani. Congresul alege C.C. al sindicatului și comisia de revizie. Activitatea curentă a sindicatului este condusă de

un prezidiu ales de C.C. În întreprinderile și instituțiile cu cel puțin 25 de membri de sindicat se alege în adunare generală pe termen de un an un comitet de fabrică, de uzină (de întreprindere) și o comisie de revizie. Acolo unde numărul membrilor de sindicat este mai mic de 25, se alege un organizator sindical. În ateliere se creează comitete de atelier, iar în serviciile și în direcțiile instituțiilor — birouri sindicale, alese pe termen de un an. Brigăzile, colectivele de muncitori care deservesc un laminor, un agregat, sectoare etc. formează grupe sindicale, care își aleg un organizator sindical, un delegat cu asigurările sociale, un organizator cultural și un inspector obștesc pentru protecția muncii.

Sindicatele sovietice educă masele în spiritul patriotismului sovietic și al atitudinii comuniste față de muncă și proprietatea socială socialistă. Ele îndrumează energia creatoare a oamenilor muncii spre întărirea disciplinei în muncă și ridicarea productivității muncii și se îngrijesc necontenit de îmbunătățirea condițiilor materiale de trai ale muncitorilor și funcționarilor.

Sindicatele sovietice au dreptul de a propune candidați pentru organele puterii de stat, au inițiativă legislativă în probleme de muncă și de condiții de trai.

Sindicatele participă activ în toate domeniile vieții de stat, economice, sociale și culturale ale țării. Ele au gestiunea uriașelor fonduri ale asigurărilor sociale de stat. Toate problemele protecției și securității muncii au trecut în competența sindicatelor. Pentru studierea acestor probleme, C.C.S. din Uniunea Sovietică dispune de numeroase institute de cercetări științifice și laboratoare.

În decembrie 1957 plenara C.C. al P.C.U.S. a dezbătut problema muncii sindicatelor din U.R.S.S. și le-a trasat sarcina de a-și îmbunătăți simțitor activitatea în lupta pentru îmbunătățirea condițiilor de muncă și de trai ale muncitorilor și funcționarilor, de a-și spori rolul în lupta dusă de întregul popor pentru construirea comunismului în Uniunea Sovietică. Sindicatele sovietice luptă consecvent pentru unitatea mișcării sindicale mondiale.

Sindicatele din țările de democrație populară activează sub conducerea partidelor comuniste și muncitorești și sînt organizații de masă democratice și combative ale clasei muncitoare. Ele cuprind majoritatea muncitorilor și funcționarilor și sînt organizate după principiul locului de producție, pe baza centralismului democratic.

Sindicatele iau parte activă la munca organelor de stat și economice. Ele organizează întrecerea socialistă între oamenii muncii, antrenîndu-i la luptă activă pentru dezvoltarea economiei naționale, și depun o muncă vastă pentru îmbunătățirea situației materiale și culturale a muncitorilor și funcționarilor. Sindicatele luptă activ pentru socialism, pentru pace, pentru unitatea mișcării sindicale mondiale.

2. Vezi *Monopoluri capitaliste.*

SINGAPUR — posesiune a Marii Britanii în partea de sud-est a Asiei, care ocupă insula Singapur, precum și insula Crăciunului; *suprafața:* 742 km²; *populația:* 1.200.000 de locuitori (1955), chinezi, malaiezi. În aprilie 1957 a fost semnată convenția cu privire la acordarea, cu începere de la 1 ianuarie 1958, a autonomiei interne a Singapurului în cadrul Comunității britanice a națiunilor. În baza acordului, Anglia continuă să se ocupe de relațiile externe ale Singapurului și are dreptul să-și mențină trupele în bazele militare din Singapur.

„SINHUA" — vezi *„China Nouă".*

SINTEZĂ — metodă de cercetare: examinarea obiectului în unitatea și legătura reciprocă a tuturor părților lui; metodă logică cu ajutorul căreia se îmbină într-un singur tot diferitele caractere ale unui lucru sau fenomen,

fapt în urma căruia acest fenomen apare ca un tot întreg. Alături de *analiză*, sinteza este un moment necesar al cercetării științifice a oricărui fenomen al realității.

SIONISM — curent naționalist apărut la sfîrșitul secolului al XIX-lea în rîndurile burgheziei evreiești din țările europene.

La baza sionismului stă ideea unei „națiuni evreiești" unice, care ar cuprinde pe evreii din toate țările lumii. Această idee reacționară, inconsistentă din punct de vedere științific, este în contradicție cu interesele proletariatului evreiesc. Opunînd pe evrei popoarelor în mijlocul cărora trăiesc, sionismul, la fel ca și *antisemitismul*, încearcă să atîțe vrajba între evrei și celelalte popoare, caută să obțină izolarea oamenilor muncii evrei, refuzul lor de a participa la mișcarea muncitorească și democratică generală. Propagînd ideea falsă a unității „intereselor naționale" ale tuturor evreilor, sionismul își pune ca sarcină să subordoneze interesele oamenilor muncii evrei intereselor de clasă ale burgheziei evreiești.

ȘIROKY Viliam (n.1902) — președintele guvernului Republicii Cehoslovace, membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia.

S-a născut într-o familie de muncitori din orașul Bratislava. De meserie e feroviar. Este membru al Partidului Comunist din Cehoslovacia din momentul înființării lui (1921). Membru al C.C. și membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia din 1931. La Congresul al VII-lea al Internaționalei Comuniste (1935) a fost ales membru supleant al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. În timpul ocupării Cehoslovaciei de către fasciștii germani, avînd muncă de partid ilegală în Slovacia, a fost arestat și condamnat la 14 ani închisoare. Nu cu mult înainte de eliberarea Slovaciei de către Armata Sovietică a evadat din închisoare.

În aprilie 1945 a fost numit vicepreședinte al guvernului cehoslovac al Frontului național. Din 1950 pînă în 1953 a fost și ministru al afacerilor externe. În martie 1953 a fost numit președinte al guvernului Cehoslovaciei.

Șiroky este membru al C.C. și membru al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist din Cehoslovacia. În anii 1945—1953 a fost președinte al Partidului Comunist Slovac.

SISTEMUL BIPARTID — sistem existent în unele țări capitaliste de alternare la putere a două mari partide politice care dețin o situație predominantă în viața politică a acestor țări (în S.U.A. *partidele republican* și *democrat*). Sistemul bipartid asigură menținerea puterii burgheziei indiferent care din aceste partide cîștigă în alegeri, creînd în același timp aparența unei „democrații" și a unei „lupte electorale". După cum a relevat K. Marx, burghezia se străduiește să-și eternizeze dominația „dînd puterea cu o mînă, ca s-o apuce imediat cu cealaltă".

SISTEMUL DE LA VERSAILLES — sistemul imperialist de organizare a lumii după *primul război mondial din 1914—1918*, instituit de statele învingătoare — S.U.A., Anglia, Franța etc. la Conferința de pace de la Paris din 1919—1920.

Victoria Revoluției din Octombrie din Rusia a rupt frontul imperialismului și a scindat lumea în sistemul imperialist și sistemul socialist. Primul act al Statului sovietic a fost adoptarea *Decretului asupra păcii*, în care era enunțat programul sovietic de organizare postbelică.

Sistemul de la Versailles, creat în condițiile crizei generale a capitalismului, a avut un caracter extrem de ostil Rusiei Sovietice. Creatorii lui au căutat să folosească acest sistem ca instrument împotriva Țării sovietice, au urmărit lichidarea Puterii sovietice, dezmembrarea și înrobirea colonială a Rusiei.

La Conferința de la Paris pentru elaborarea tratatelor de pace cu țările învinse — Germania, Austro-Ungaria, Bulgaria și Turcia — au participat 27 de state. Rolul principal și hotărîtor l-au jucat însă S.U.A., Anglia, Franța și Italia, ai căror reprezentanți au elaborat la consfătuiri secrete (așa-zisul „consiliu al celor patru") principiile și documentele sistemului de la Versailles, care consacrau înfrîngerea Germaniei și a aliaților ei în război, dezmembrarea imperiilor austro-ungar și turc, formarea unor noi state în Europa și în Orientul apropiat, precum și reîmpărțirea coloniilor în folosul țărilor Antantei.

Principalul document a fost tratatul de pace cu Germania, semnat la 28 iunie 1919 la Palatul din Versailles (de unde și denumirea sistemului).

Potrivit acestui tratat, Germania restituia Franței Alsacia și Lorena, transfera în proprietatea ei pentru 15 ani minele de cărbuni din regiunea Saar și demilitariza Renania. Ținuturile Eupen și Malmédy, precum și teritoriul Moresnet au trecut în urma unui plebiscit la Belgia, Schleswig — la Danemarca; Klaipeda (Memel) s-a despărțit de Germania și ulterior a trecut la Lituania. O parte din teritoriile poloneze cotropite în trecut de Germania au trecut la statul polonez reconstituit. Danzigul a fost proclamat „oraș liber" sub „protecția" *Ligii Națiunilor*. Germania s-a obligat să recunoască independența și inviolabilitatea următoarelor state nou formate: Cehoslovacia, Austria, Polonia, Finlanda. I se interzicea să aibă o armată mai mare de 100.000 de oameni, să introducă serviciul militar obligator etc. Germania se obliga să plătească *reparații de război* și se recunoștea vinovată de provocarea războiului. Coloniile ei au fost împărțite între Anglia, Franța, Belgia și Japonia.

După tratatul de la Versailles cu Germania, s-au încheiat tratate cu foștii ei aliați. Potrivit tratatului de la Saint-Germain, semnat la 10 septembrie 1919, Austria a cedat Italiei o parte din regiunile Craina și Carintia și Tirolul de sud. Teritoriile slave din sudul Austriei (Carintia sud-estică, Știria și Dalmația) s-au unit cu Muntenegru și Serbia într-un singur stat — Iugoslavia. Galiția a trecut la Polonia, iar Bucovina la Romînia.

Prin tratatul de la Trianon (semnat la 4 iunie 1920) de Ungaria s-au despărțit aproape 70% din teritoriile ei. Transilvania și Banatul au trecut la Romînia, Ucraina transcarpatică și Slovacia — la Cehia. Croația și Slovenia au trecut la Iugoslavia. Austria a primit regiunea Burgenland.

Tratatul de la Neuilly (semnat la 27 noiembrie 1919) stabilea despărțirea Traciei de Bulgaria în favoarea Greciei. Bulgaria a predat flota ei învingătorilor și a fost lipsită de ieșire la Marea Egee.

Prin tratatul de la Sèvres semnat la 10 august 1920 imperiul turc a pierdut $^3/_4$ din teritoriul lui.

Aliații Germaniei au fost obligați să-și limiteze înarmările și să plătească reparații.

Sistemul de la Versailles a fost completat cu hotărîrile *Conferinței de la Washington*. Acest sistem a fixat raportul de forțe care s-a creat după primul război mondial între marile puteri imperialiste. Instrumentul destinat să consfințească rolul conducător al S.U.A., Angliei și Franței în lumea postbelică a fost Liga Națiunilor, creată după un proiect american.

Sistemul mandatelor instituit prin tratatul de la Versailles n-a servit decît pentru camuflarea politicii coloniale a statelor imperialiste.

Sistemul de la Versailles n-a fost și nici nu putea fi trainic. Una din cauzele hotărîtoare ale eșecului său a fost ignorarea importanței internaționale a Statului sovietic, caracterul antisovietic al întregului sistem. Puterile Antantei n-au făcut nimic pentru o adevărată lichidare a militarismului german, deoarece urmăreau să

folosească Germania ca principală forță de șoc împotriva Rusiei Sovietice. Monopolurile S.U.A. au investit în economia Germaniei capitaluri imense (vezi „*Planul Dawes*", „*Planul Young*"), care au permis militariștilor germani să refacă rapid potențialul militar al țării. În același timp imperialiștii englezi, căutînd să slăbească pozițiile Franței în Europa, sprijineau tendințele revanșarde existente în Germania, încurajînd violarea de către Germania a tratatului de la Versailles.

După venirea lui Hitler la putere, Germania a pășit pe calea agresiunii directe și a lichidării prin forță a sistemului de la Versailles. În 1935, printr-un act unilateral, Germania s-a eliberat de îngrădirile militare navale și aeriene, iar în 1936 a introdus trupe în zona renană demilitarizată.

Politica de încurajare a agresiunii dusă de cercurile guvernante ale puterilor occidentale a permis Germaniei să săvîrșească noi acte de agresiune și să lichideze definitiv sistemul de la Versailles. În 1938 trupele fasciste au ocupat Austria, în 1939 — Cehoslovacia. Fascismul german în Europa și imperialismul japonez în Orient au dezlănțuit *al doilea război mondial*.

SISTEMUL ETALONULUI AUR — formă de organizare a circulației monetare în țările capitaliste; în acest sistem exista convertibilitatea bancnotelor în aur în conformitate cu conținutul aur al unității monetare.

În condițiile sistemului aur al circulației monetare, bancnotele aveau aceeași circulație cu monedele de aur. Prin dezvoltarea capitalismului are loc o relativă reducere a cantității de aur aflate în circulație. Statele capitaliste au pășit pe calea creării *rezervelor de aur* în vederea consolidării pozițiilor lor în comerțul exterior, în vederea acaparării de noi piețe, în vederea pregătirii și ducerii războaielor. Ca urmare a primului război mondial, din cauza uriașelor cheltuieli militare, în majoritatea țărilor capitaliste etalonul aur a fost desființat. Monedele de aur au fost retrase din circulație, iar convertibilitatea bancnotelor în aur a fost oprită. În perioada stabilizării relative a capitalismului, etalonul aur a fost temporar introdus într-o formă redusă. Monezile de aur nu erau puse în circulație, iar banii se schimbau fie în lingouri de aur (de pildă în Anglia și Franța), fie în valută străină convertibilă în aur (de pildă în Italia și Germania). Criza economică mondială din 1929—1933 a dus la prăbușirea și a acestor forme de etalon aur și el a fost definitiv desființat în toate țările capitaliste (în S.U.A. în 1933).

SISTEM MAJORITAR — sistem electoral practicat într-o serie de țări capitaliste. La acest sistem nu se iau în calcul decît voturile date candidatului (sau candidaților) partidului care a obținut în circumscripția respectivă majoritatea voturilor, într-o serie de țări fiind suficientă chiar și majoritatea relativă. Partidul sau partidele care au întrunit în circumscripție minoritatea voturilor nu sînt de loc reprezentate în parlament. În sistemul majoritar, rezultatele alegerilor nu corespund de loc raportului real de forțe dintre partidele politice ale țării respective. Această situație devine deosebit de clară atunci cînd sistemul majoritar este completat prin formarea de blocuri ale partidelor burgheze, îndreptate împotriva partidelor comuniste.

SISTEMUL MANDATELOR — regim special, instituit după primul război mondial, de dominație colonială a puterilor *Antantei* asupra fostelor colonii germane și posesiuni turce.

Potrivit statutului *Ligii Națiunilor*, fostele colonii germane din Africa și Oceanul Pacific, precum și posesiunile Turciei din Orientul apropiat au trecut sub administrația uneia dintre puterile învingătoare, care a primit în acest sens un mandat din partea Ligii Națiunilor. Sistemul mandatelor prevedea trei tipuri de teritorii sub mandat. Teritoriile de sub mandat de tip „A" (Siria și Libanul, Palestina,

Mesopotamia, cuprinzînd actualul Irac şi Iordania) au fost recunoscute independente, fiind însă puse sub „îndrumarea" puterii mandatare. Mandatele de tip „B" (Togo, Camerun, Tanganica, Ruanda-Urundi) au fost puse sub administraţia puterilor mandatare, iar mandatele de tip „C" (Africa germană de sud-vest şi insulele din Oceanul Pacific) urmau să fie administrate de puterea mandatară ca parte integrantă a teritoriului său. Imperiul britanic a primit mandate asupra Palestinei, Transiordaniei, Iracului, a unei părţi din Camerun şi Togo, Tanganica, Africa de sud-vest şi asupra mai multor insule din Oceanul Pacific; Franţa — asupra Siriei, Libanului şi a unei părţi din Togo şi Camerun; Belgia — asupra teritoriului Ruanda-Urundi din Africa; iar Japonia — asupra insulelor Caroline, Mariane şi Marshall din Oceanul Pacific.

Sistemul mandatelor nu a fost decît o formă camuflată de extindere a posesiunilor coloniale ale puterilor imperialiste învingătoare pe socoteala ţărilor învinse. Puterile mandatare au instaurat pe teritoriile sub mandat un regim colonial. Avîntul pe care l-a luat în timpul celui de-al doilea război mondial lupta de eliberare naţională a popoarelor asuprite a dus la desfiinţarea sistemului mandatelor. Pentru administrarea unora dintre fostele teritorii sub mandat, O.N.U. a introdus un sistem de tutelă (vezi *Tutela internaţională*).

SISTEMUL TAYLOR — una dintre cele mai rapace metode de intensificare a exploatării muncitorilor de către capitalişti, sistem „ştiinţific" de stoarcere a sudorii, denumit după numele autorului lui — inginerul american F. Taylor. Acest sistem constă în stabilirea unor norme de lucru neobişnuit de mari, calculate pentru recordmani. Dacă depăşeşte norma stabilită, muncitorul primeşte un neînsemnat adaos la salariul zilnic — un premiu. Munca muncitorilor care nu îndeplinesc normele este plătită după tarife foarte reduse.

SKYDDSKAR — organizaţie militară reacţionară din Finlanda, creată în 1917—1918 de burghezia finlandeză în scopul reprimării mişcării revoluţionare. Skyddskarul a fost reazemul fascismului în Finlanda. Detaşamentele Skyddskarului au participat activ la toate actele de agresiune îndreptate împotriva Uniunii Sovietice: la incursiunile finlandezilor albi pe teritoriul sovietic în 1921 — 1922, la războaiele împotriva U.R.S.S. în 1939—1940 şi 1941—1944. Skyddskarul, ca şi alte organizaţii fasciste, a fost dizolvat conform condiţiilor armistiţiului din 19 septembrie 1944.

SMITH Adam (1723—1790) — economist englez de seamă, unul dintre întemeietorii economiei politice clasice burgheze. S-a născut în Scoţia, în familia unui mic funcţionar de poştă. A absolvit şcoala superioară. Din 1748 a ţinut prelegeri la Edinburgh; în 1751 a fost invitat la Universitatea din Glasgow, unde mai tîrziu a deţinut catedra de filozofie morală. În 1776 şi-a publicat principala lucrare — „Studiu asupra naturii şi cauzelor avuţiei naţiunilor". Smith a stabilit că izvor al valorii este orice muncă, indiferent de ramura de producţie în care ar fi cheltuită. Adam Smith s-a apropiat de înţelegerea izvorului plusvalorii. El a enunţat ideea profundă că profitul capitalist şi renta funciară reprezintă o reţinere din produsul creat prin munca muncitorului.

Relevînd meritele lui Smith în dezvoltarea economiei politice, K. Marx a dezvăluit în acelaşi timp mărginirea burgheză, caracterul contradictoriu şi inconsecvent al concepţiilor lui. În concepţia lui Smith, ca şi în concepţiile celorlalţi economişti clasici burghezi, elemente de economie politică ştiinţifică se împleteau cu multe teze greşite. Aşa, de pildă, Smith afirma că întregul capital acumulat ar fi cheltuit de capitalişti numai pentru salariile muncitorilor. Această teză şi al-

tele de acest fel au fost folosite de economiștii vulgari burghezi în scopul apărării ideologice a capitalismului.

SOCIAL-DEMOCRAȚIE — curent politic în mișcarea muncitorească apărut în urma creării partidelor social-democrate din *Internaționala a II-a*. În prima perioadă a activității lor, partidele social-democrate au avut un rol pozitiv, răspîndind ideile socialismului în rîndurile maselor largi muncitorești și contribuind la formarea de organizații de masă ale clasei muncitoare. Dar încă înaintea primului război mondial, partidele social-democrate, cu excepția Partidului muncitoresc social-democrat (bolșevic) din Rusia, au pășit pe calea *oportunismului*. Conducătorii și teoreticienii social-democrației, negînd revoluția proletară și dictatura proletariatului, au dus o politică de colaborare de clasă cu burghezia, în urma căreia interesele proletariatului au fost subordonate intereselor burgheziei.

În timpul primului război mondial imperialist, partidele social-democrate au trecut pe față de partea burgheziei din țările lor: oportuniștii s-au transformat în social-șoviniști (vezi *Social-șovinism*). Partidul bolșevic a dus, sub lozinca transformării războiului imperialist în război civil, o luptă consecventă și intransigentă împotriva războiului imperialist, împotriva social-șoviniștilor și a centriștilor. După Revoluția din Octombrie, liderii de dreapta ai partidelor social-democrate s-au ridicat împotriva Uniunii Sovietice și a comunismului (vezi *Socialiști de dreapta*).

După cel de-al doilea război mondial, partidele social-democrate din țările care au pășit pe calea dezvoltării socialiste s-au unit cu partidele comuniste pe baza marxism-leninismului.

În 1953, partidele social-democrate și laburiste din 36 de țări capitaliste numărau în rîndurile lor 10.000.000 de membri. Mulți social-democrați se pronunță pentru lupta activă împotriva primejdiei de război și a militarismului, pentru apropierea de partidele comuniste, pentru unitatea mișcării muncitorești.

SOCIALISM — prima fază, inferioară, a formației social-economice comuniste, care ia locul capitalismului (vezi *Comunism*).

Încercări de a crea o teorie socialistă au fost făcute și în perioada care a precedat lui Marx. Dar toate aceste teorii au fost neștiințifice, utopice (vezi *Socialism utopic*, *Saint-Simon*, *Owen*, *Fourier*), deoarece autorii lor nu înțelegeau rolul istoric al proletariatului și trăgeau concluzia cu privire la transformarea socialistă nu din analiza legilor sociale obiective, ci din considerații abstracte asupra faptului că ar fi de dorit și ar fi util să se treacă la societatea socialistă. Numai K. Marx și F. Engels au creat teoria socialismului științific, arătînd că inevitabilitatea socialismului este determinată de dezvoltarea contradicțiilor de neîmpăcat ale societății capitaliste, că numai proletariatul, în alianță cu țărănimea, va răsturna, pe cale revoluționară, puterea capitaliștilor și va construi societatea socialistă. V. I. Lenin a dezvoltat teoria socialismului științific, dovedind posibilitatea victoriei revoluției socialiste și a construirii socialismului la început în cîteva țări capitaliste, sau chiar într-o singură țară capitalistă, luată aparte. Sub conducerea partidului comunist, înarmat cu teoria socialismului științific, proletariatul din Rusia, în alianță cu țărănimea muncitoare, a înfăptuit revoluția socialistă victorioasă și a construit socialismul. După cel de-al doilea război mondial, pe calea dezvoltării socialiste au pășit popoarele dintr-o serie de țări din Europa și Asia. Populația țărilor socialiste depășește în prezent 950 milioane de oameni.

În opoziție cu capitalismul, a cărui bază economică este proprietatea privată, baza economică a socialismului o formează proprietatea socială socialistă asupra mijloacelor de produc-

ție. În socialism există două forme de proprietate socială: proprietatea de stat (bun al întregului popor) și proprietatea cooperatist-colhoznică (proprietatea colhozurilor și a uniunilor cooperatiste). Pe baza proprietății sociale se creează noi relații de producție între oameni, relații de colaborare tovărășească și de ajutor reciproc socialist. La fel ca în socialism, și în comunism proprietatea socială asupra mijloacelor de producție presupune existența proprietății personale individuale asupra articolelor de consum, pe care oamenii muncii le obțin în cantități tot mai mari datorită creșterii rapide a producției.

Întreaga viață economică a societății socialiste este dirijată prin planul economic de stat. Pe baza proprietății sociale, are loc o creștere a forțelor de producție ale societății fără precedent în istorie prin ritmul și prin posibilitățile sale nemărginite. Economia socialistă se dezvoltă în direcția satisfacerii tot mai depline a nevoilor materiale și culturale ale tuturor membrilor societății, în direcția creșterii și perfecționării continue a producției pe baza tehnicii celei mai înalte. Dezvoltarea economiei naționale socialiste se desfășoară pe baza creșterii cu precădere a producției mijloacelor de producție.

Întrucît în socialism este lichidată proprietatea privată, nu există clase exploatatoare, nu există exploatare, societatea este formată din clase prietene — clasa muncitoare, țărănimea colhoznică și pătura socială a intelectualității. Deosebirile esențiale dintre clasa muncitorilor și cea a țăranilor, dintre oamenii muncii intelectuale și oamenii muncii fizice se șterg treptat, pe măsură ce societatea înaintează spre comunism. În socialism, munca omului, aptitudinile sale personale determină locul său în societate. Munca, care este o datorie și o chestiune de onoare pentru fiecare cetățean capabil de muncă, devine în societatea socialistă izvorul de dezvoltare a tuturor aptitudinilor fizice și spirituale ale omului. Principiul repartiției după muncă aplicat în socialism ține seama în mod just, în condițiile primei faze a societății comuniste, de interesele personale și de cele sociale ale oamenilor muncii.

Baza politică a societății socialiste o formează statul *dictaturii proletariatului*, care este principalul instrument al construirii socialismului și comunismului. Statul socialist este un stat cu adevărat democratic, care acordă tuturor oamenilor muncii cele mai largi posibilități de a participa la conducerea statului. Forța îndrumătoare a societății socialiste este partidul clasei muncitoare, care se conduce după teoria marxist-leninistă.

Procesul trecerii de la capitalism la socialism este extrem de complex, de variat și, în condiții istorice concrete diferite, se desfășoară în forme diferite. Fiecare națiune care pășește spre socialism va aduce un specific într-o formă sau alta a democrației, într-o varietate sau alta a dictaturii proletariatului, într-un ritm sau altul al transformărilor socialiste ale diferitelor laturi ale vieții sociale. Dar, cu toată importanța particularităților naționale, procesul revoluției socialiste și al construcției socialiste se bazează pe o serie de legi principale, proprii tuturor țărilor care pășesc pe calea socialismului (conducerea oamenilor muncii de către clasa muncitoare, al cărei nucleu este partidul marxist-leninist, în înfăptuirea într-o formă sau alta a revoluției proletare și în instaurarea într-o formă sau alta a dictaturii proletariatului; alianța clasei muncitoare cu masele principale ale țărănimii și alte pături ale oamenilor muncii; înlocuirea proprietății capitaliste prin proprietatea socialistă; transformarea socialistă a agriculturii; dezvoltarea planificată a economiei naționale; înfăptuirea revoluției socialiste în domeniul ideologiei și al culturii; lichidarea asupririi naționale; apărarea cuceririlor socialismului împotriva tentativelor duș-

manilor externi şi interni; înfăptuirea politicii internaţionalismului proletar).

SOCIALISM DE CATEDRĂ — denumire dată în sens ironic unui curent existent printre profesorii şi economiştii burghezi care, speculînd frazeologia socialistă, propovăduiau de la catedrele universitare „teorii" apologetice despre integrarea paşnică a capitalismului în socialism. O caracteristică a acestui curent este înlocuirea cercetării economice prin raţionamente idealist-reacţionare despre ţeluri morale, norme de drept etc. Socialismul de catedră a cunoscut cea mai mare răspîndire la sfîrşitul secolului al XIX-lea — începutul secolului al XX-lea în Germania, unde reprezentanţii lui (Brentano, Sombart, Schmoller) se străduiau să denatureze marxismul şi să-l adapteze intereselor burgheziei. O varietate a socialismului de catedră a fost în Rusia aşa-numitul *„marxism legal"*.

„SOCIALISM POLIŢIENESC" — vezi *Zubatovism*.

SOCIALISM UTOPIC — teorii socialiste care construiau planuri de reorganizare a societăţii rupte de condiţiile vieţii reale şi de lupta de clasă. Socialismul utopic a apărut în perioada descompunerii feudalismului, cînd lupta de clasă a proletariatului nu era suficient de dezvoltată, cînd proletariatul nu putea încă să acţioneze ca o forţă politică independentă. De aceea propovăduirea socialismului avea în acel timp un caracter utopic, adică de vis, irealizabil. Socialiştii utopici au fost idealişti în problemele dezvoltării sociale şi n-au putut să înţeleagă rolul istoric al proletariatului ca forţă hotărîtoare, capabilă să reorganizeze societatea pe baze socialiste. De aceea ei negau activitatea politică, în special cea revoluţionară, şi se adresau cu proiectele lor de transformare a vieţii sociale tuturor claselor, cu deosebire claselor dominante. Ideile socialismului utopic au fost dezvoltate pentru prima oară în cartea gînditorului englez T. Morus (1478—1535) „Utopia" şi în cartea comunistului utopic italian T. Campanella (1568—1639) „Cetatea Soarelui". Reprezentanţi de seamă ai socialismului utopic la începutul secolului al XIX-lea au fost *Saint-Simon*, *Fourier* şi *Owen*. Meritul acestor gînditori constă în critica aspră, necruţătoare a contradicţiilor capitalismului, în simpatia fierbinte faţă de masele muncitoare asuprite, în dorinţa sinceră de a găsi calea spre o orînduire nouă, dreaptă, într-o serie de ipoteze geniale cu privire la structura viitoarei societăţi socialiste. Teoriile lor socialiste au constituit unul dintre izvoarele teoretice ale marxismului.

În Rusia ideile socialismului utopic au fost elaborate de democraţii-revoluţionari *Belinski*, *Dobroliubov*, *Cernîşevski* şi alţii. Teoriile lor se deosebesc de ideile socialiştilor utopici din Europa occidentală prin democratismul revoluţionar consecvent, prin respingerea hotărîtă a propagandei paşnice ca mijloc de înfăptuire a idealurilor socialiste. Democraţii-revoluţionari considerau că numai masele muncitoare sînt profund interesate în înlocuirea vechii societăţi printr-una nouă şi de aceea numai pe ele se poate conta ca pe o forţă reală în lupta pentru transformarea socialistă a societăţii. Dar, datorită stării de înapoiere a Rusiei ţariste, nici ei n-au putut să se ridice pînă la înţelegerea rolului istoric al proletariatului, adică n-au putut să creeze o teorie a socialismului ştiinţific.

Numai K. Marx şi F. Engels, care au demonstrat că socialismul nu este născocirea unor visători, ci un rezultat necesar, decurgînd din dezvoltarea societăţii, a luptei de clasă a proletariatului, au transformat socialismul din utopie într-o teorie ştiinţifică (vezi *Socialism*).

SOCIALIŞTI DE DREAPTA — lideri reformişti ai partidelor socialiste într-o serie de ţări capitaliste.

Principala bază socială a socialiştilor de dreapta o constituie *„aristocraţia muncitorească"*, coruptă de oligar-

hia financiară grație profiturilor monopoliste. În Anglia, în Franța, în Țările Scandinave și în alte țări, birocrația muncitorească — numerosul aparat salariat al sindicatelor, cooperativelor și al partidului — este și el un suport al socialiștilor de dreapta, iar acolo unde aceștia participă la guvern se mai adaugă funcționarii aparatului administrativ, ai întreprinderilor de stat etc.

Din punct de vedere ideologic, socialiștii de dreapta sînt urmașii liderilor oportuniști ai *Internaționalei a II-a*. Ducîndu-și concepțiile revizioniste pînă la ultimele consecințe logice, socialiștii de dreapta au proclamat învățătura lui Marx drept „învechită" și încearcă s-o înlocuiască prin teorii antiștiințifice despre „socialism democratic", despre „integrare pașnică a capitalismului în socialism" etc. Ei neagă dictatura proletariatului și propovăduiesc „împăcarea" claselor și „colaborarea" între proletariat și burghezie în opera de transformare socială a societății.

Deși sînt conducătorii unei serii întregi de partide socialiste, ei propovăduiesc concepții opuse celor ale socialismului științific și nu sînt în stare să-și formuleze clar programul politic. Cînd ajung la putere, socialiștii de dreapta nu se ating de rînduielile capitaliste, prin care sînt exploatați și asupriți oamenii muncii, ci se limitează la reforme mărunte în cadrul modului de producție capitalist.

Prin ideologia lor, socialiștii de dreapta întîrzie procesul istoric de revoluționare a proletariatului, iar prin activitatea lor practică îl slăbesc din punct de vedere politic și organizatoric. În 1949 socialiștii de dreapta au izbutit să determine sindicatele americane, engleze, olandeze și scandinave să iasă din *Federația Sindicală Mondială* și și-au creat un centru sindical propriu — *Confederația internațională a sindicatelor libere*. În 1951 ei au înființat o asociație internațională proprie — „*Internaționala socialistă*".

În numeroase partide socialiste crește în ultimii ani numărul partizanilor unității de acțiune cu partidele comuniste și ai unirii tuturor forțelor clasei muncitoare — principala condiție a succesului în lupta pentru democrație și progres social; crește numărul celor ce luptă contra primejdiei de război și a ofensivei monopolurilor împotriva nivelului de trai al oamenilor muncii.

Un mare număr de organizații și de activiști ai Partidului laburist englez, ai Partidului social-democrat din Republica Federală Germană, ai Partidului socialist francez, ai Partidului muncitoresc norvegian ș.a. se pronunță pentru îmbunătățirea relațiilor dintre țările lor și Uniunea Sovietică și celelalte țări ale lagărului socialist și luptă împotriva remilitarizării Germaniei occidentale și pentru unele măsuri progresiste în propriile lor țări.

SOCIALIȘTI-REVOLUȚIONARI — partid mic-burghez apărut la începutul secolului al XX-lea în Rusia, în urma unificării diferitelor grupuri narodnice. Programul adoptat în 1905 la primul congres al acestui partid reprezenta un amestec de idei ale *narodnicismului* liberal și de diferite teze ale oportunismului vest-european (vezi *Revizionism*). Socialiștii-revoluționari au formulat un program agrar în care propuneau să se împartă pămîntul între țărani fără să se atingă proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și menținîndu-se capitalismul. Ei erau adversari ai marxism-leninismului, se ridicau împotriva rolului conducător al clasei muncitoare în revoluție. Tactica terorii individuale propovăduită de ei aducea mari prejudicii mișcării revoluționare.

În anii reacțiunii (1908—1912) vîrfurile conducătoare ale socialiștilor-revoluționari au început să alunece spre liberalismul cadet. În perioada Revoluției din februarie 1917, socialiștii-revoluționari au susținut în fel și chip menținerea capitalismului în Rusia, au dus împreună cu menșevicii o po-

litică împăciuitoristă faţă de Guvernul provizoriu burghezo-moşieresc. În vara anului 1917, din partidul socialiştilor-revoluţionari s-a desprins aripa lui stîngă, care, în decembrie 1917, s-a constituit într-un partid independent al socialiştilor-revoluţionari „de stînga". Tinzînd să-şi menţină influenţa asupra maselor ţărăneşti, socialiştii-revoluţionari „de stînga", care exprimau interesele chiaburimii, au recunoscut Puterea sovietică, dar pe măsura desfăşurării luptei de clasă la sate au devenit organizatori ai rebeliunilor chiabureşti.

În anii războiului civil, socialiştii-revoluţionari au participat la comploturile contrarevoluţionare, au organizat asasinarea lui Volodarski şi Uriţki şi au săvîrşit un atentat criminal la viaţa lui V. I. Lenin. Emigranţii albi socialişti-revoluţionari au participat împreună cu menşevicii şi cu monarhiştii la intervenţia antisovietică şi la alte acţiuni duşmănoase faţă de Rusia Sovietică.

SOCIAL-ŞOVINISM — curent naţionalist în mişcarea muncitorească internaţională, apărut în timpul primului război mondial, din 1914-1918, şi care a lansat ideea „apărării patriei burgheze". V. I. Lenin a relevat faptul că social-şoviniştii sînt „socialişti în vorbe şi şovinişti în fapte". Trădarea de către partidele oficiale ale Internaţionalei a II-a a cauzei clasei muncitoare n-a fost întîmplătoare. Încă înainte de război, aceste partide au fost infectate de virusul *oportunismului*, care în timpul războiului s-a manifestat sub forma social-şovinismului. Social-şoviniştii — reprezentanţii oficiali ai Internaţionalei a II-a —, între care şi menşevicii ruşi, repetînd minciuna burgheziei, negau caracterul imperialist al războiului din 1914—1918 şi chemau la o alianţă între burghezie şi proletariat în interiorul ţării, la război împotriva altor popoare. În parlamentele ambelor coaliţii beligerante, social-şoviniştii au votat pentru credite de război, mulţi dintre ei devenind miniştri în guvernele imperialiste.

SOCIETATEA FABIENILOR — organizaţie reformistă din Anglia, întemeiată în 1884 de un grup de intelectuali burghezi; face parte din *partidul laburist*. Societatea a fost denumită de organizatorii ei după numele conducătorului de oşti roman Fabius Cunctator („Încetinitorul"), cunoscut prin tactica lui de expectativă, prin eschivarea de la lupte decisive. Fabienii propovăduiesc colaborarea între clasa muncitoare şi burghezie, respingînd în mod hotărît lupta de clasă şi acţiunile revoluţionare ale maselor populare. Mulţi conducători ai partidului laburist din Anglia, între care Attlee, Morrison, Morgan Phillips, sînt membri ai Societăţii fabienilor.

SOCIETATEA UNIONALĂ PENTRU RĂSPÎNDIREA CUNOŞTINŢELOR POLITICE ŞI ŞTIINŢIFICE — organizaţie obştească voluntară cu caracter ştiinţific-educativ a intelectualităţii sovietice, înfiinţată în iulie 1947 din iniţiativa unor cunoscuţi oameni de ştiinţă şi activişti pe tărîm social-politic. Principala activitate a societăţii este propagarea prin conferinţe şi presă a cunoştinţelor din domeniul istoriei, filozofiei, economiei politice, politicii externe şi interne a U.R.S.S., a problemelor de ştiinţă, tehnică, literatură şi artă. Pături largi de intelectuali sovietici, inovatori din industrie şi din satul colhoznic depun activitate în cadrul acestei societăţi. Societatea organizează în fiecare an peste 1.000.000 de conferinţe pe diferite teme de ştiinţă, editează revistele „Nauka i Jizn" („Ştiinţa şi viaţa"), „Mejdunarodnaia jizn" („Viaţa internaţională") şi stenograme ale unor conferinţe publice.

În toate republicile unionale există societăţi republicane, iar în regiuni, ţinuturi, republici autonome şi oraşe filiale ale societăţii unionale.

SOCIETĂŢI PE ACŢIUNI — în condiţiile capitalismului, mari întreprinderi al căror capital este format din cotele-părţi ale acţionarilor. Profitul

societății pe acțiuni se împarte între acționarii ei în raport cu numărul *acțiunilor* pe care-l dețin.

Formal, organul suprem al societății pe acțiuni este adunarea generală a acționarilor, care alege consiliul de administrație și ia hotărîri în principalele probleme ale activității societății. Dar numărul de voturi la adunare se stabilește în funcție de numărul acțiunilor pe care le dețin diverșii acționari. De aceea stăpînii efectivi ai societății pe acțiuni sînt de obicei grupurile de mari capitaliști, strîns legate de bănci, care posedă așa-zisul *pachet de control* al acțiunilor, adică un număr de acțiuni care le asigură o influență decisivă în societatea pe acțiuni și partea leului din veniturile acesteia (vezi *Dividend*). Întrucît o anumită parte de acțiuni revine unor acționari mici și mijlocii, lipsiți de posibilitatea de a exercita vreo influență asupra mersului afacerilor, societatea pe acțiuni este o formă prin care marele capital își subordonează și folosește pentru scopurile sale mijloacele acționarilor mici și mijlocii. Crearea societăților pe acțiuni și lărgirea activității lor contribuie la centralizarea capitalului și la concentrarea producției. Sub acest raport o mare importanță are folosirea sistemului participațiilor, în care „societatea-mamă" apare ca fondator și proprietar al pachetului de control al acțiunilor societăților „filiale".

Un conținut principial diferit au avut societățile pe acțiuni (asociațiile cu participație) care s-au format în U.R.S.S. în prima perioadă a *noii politici economice (n.e.p.)*. Aceste societăți pe acțiuni erau folosite ca o formă de cooperare a departamentelor economice în vederea organizării în comun a diferitelor întreprinderi. Au existat de asemenea societăți pe acțiuni sub formă de întreprinderi mixte cu participarea capitalului privat, însă sub conducerea Statului sovietic. O dată cu dezvoltarea economiei socialiste, cu consolidarea formelor socialiste de economie și cu lichidarea elementelor capitaliste, societățile pe acțiuni au fost transformate în trusturi, organizații comerciale etc.

SOCIOLOGIE — știința despre societate și despre legile ei de dezvoltare. În istoria filozofiei, înainte de Marx și Engels au existat repetate încercări de a crea o teorie a dezvoltării sociale, dar toate aceste încercări erau inconsistente din punct de vedere științific, deoarece aveau o bază filozofică falsă, idealistă. Sociologii din perioada dinaintea lui Marx considerau că baza dezvoltării societății o constituie nu *modul de producție* a bunurilor materiale, ci ideile, teoriile, părerile, gusturile oamenilor. Reprezentanții claselor dominante încercau în teoriile lor să fundamenteze „caracterul echitabil" al dominației exploatatorilor și al asupririi maselor muncitoare. Sociologia burgheză contemporană propovăduiește rasismul și inegalitatea între națiuni, teoriile cosmopolite ale desființării suveranității naționale a popoarelor. Un loc deosebit în sociologia burgheză contemporană îl ocupă propovăduirea teoriei malthusianiste reacționare a populației (vezi *Malthusianism*).

Adevărata știință despre societate și despre legile ei de dezvoltare — *materialismul istoric* — a fost creată de Marx și Engels.

SOFISTICĂ — folosirea premeditată a unor argumente false; subterfugii verbale care induc în eroare. Atît în știință cît și în politică, sofistica joacă un rol reacționar.

SOKOLOVSKI Vasilii Danilovici (n. 1897) — mareșal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în satul Kozliki, din județul Belostok, gubernia Grodno. A început serviciul în Armata Sovietică în 1918. În 1921 a absolvit academia militară a Statului-major al Armatei Roșii muncitorești-țărănești. La începutul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost șef al statului-major al Frontului de vest, iar din 1943 comandant al trupelor acestui front. În 1944 a fost șef al statului-

major al Frontului I ucrainean, iar în 1945 locțiitor al comandantului Frontului I bielorus. Sub conducerea lui, a fost elaborată și s-a desfășurat operația de la Smolensk din 1943; el a luat parte la pregătirea și desfășurarea operației de la Berlin și a unei serii de alte operații în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. După victoria asupra Germaniei, a fost comandant al grupului de trupe sovietice și șef al administrației militare sovietice din Germania. Din 1949 — locțiitor al ministrului Forțelor Armate, din 1952 — șef al Marelui stat-major, de la începutul anului 1955 — prim-adjunct al ministrului apărării și șef al Marelui stat-major al Armatei Sovietice și al Flotei Maritime Militare.

Este membru al P.C.U.S. din 1931. La Congresele al XIX-lea și al XX-lea ale partidului a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Sokolovski este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

SOLIPSISM — teorie filozofică idealist-subiectivă, care admite că există numai omul, înzestrat cu conștiință, iar tot restul lumii ar fi un produs al conștiinței lui, al imaginației lui. Orice varietate a idealismului subiectiv duce inevitabil la solipsism, întrucît consideră lumea exterioară drept un produs al conștiinței. Afirmînd că lumea este o senzație sau o reprezentare a „eului", idealismul subiectiv ajunge la concluzia că toți ceilalți oameni sînt și ei doar fenomene ale conștiinței „individuale" și că, prin urmare, în mod real există numai „eul".

Practica social-istorică și datele științei confirmă existența obiectivă a lumii înconjurătoare și infirmă, implicit, solipsismul.

SOMALIA — teritoriu situat în peninsula cu același nume, în partea de est a Africii. După apartenența de stat, Somalia este împărțită în trei: 1) Somalia franceză — colonie a Franței. *Suprafața:* 22.000 km²; *populația:* 63.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Gibuti. Se extrage și se exportă sarea marină. Sînt dezvoltate creșterea animalelor, pescuitul, pescuitul perlelor. Importanța coloniei constă mai ales în faptul că prin portul Gibuti și pe calea ferată Gibuti—Addis-Abeba — care aparține capitalului francez —, se desfășoară aproape întregul comerț exterior al Etiopiei.

2) Somalia britanică — protectorat englez. *Suprafața:* 176.000 km²; *populația:* 640.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Hargheisa. Se exportă, în mică cantitate, produse animale. Protectoratul are o mare însemnătate strategică pentru Anglia, asigurînd, împreună cu *Adenul*, controlul asupra căilor de acces în strîmtoarea Bab-el-Mandeb, prin care trec principalele căi maritime din Europa spre Orientul mijlociu și spre Extremul Orient.

3) Somalia italiană — teritoriu sub tutela Italiei. *Suprafața:* 461.500 km²; *populația:* 1.280.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Magdesu. Ramura principală a economiei, care este extrem de înapoiată, o formează creșterea animalelor. În țară sînt plantații de trestie de zahăr, de banane și de bumbac. Pînă la cel de-al doilea război mondial, țara a fost colonie a Italiei. La 2 decembrie 1950, Adunarea Generală a O.N.U. a trecut-o sub tutela Italiei (pînă în 1960).

„SOȚIAL-DEMOKRAT" — Organul Central al P.M.S.D.R., care a apărut ilegal din februarie 1908 pînă în ianuarie 1917. În total au apărut 58 de numere. După primul număr, care a apărut în Rusia, a fost editat la Paris, apoi la Geneva. Din decembrie 1911, ziarul „Soțial-Demokrat" a fost redactat de Lenin. În 1912—1913, ziarul „Soțial-Demokrat" a apărut neregulat. Editarea lui fiind întreruptă un an de zile, a fost reluată în noiembrie 1914. În numărul 44 al ziarului a fost publicat articolul lui Lenin „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei", în care a formulat teza cu privire la posibilitatea victoriei socialismului la început într-un mic

număr de ţări capitaliste sau chiar într-o singură ţară capitalistă, luată aparte.

În anii primului război mondial, ziarul „Soţial-Demokrat" a avut un rol uriaş în stabilirea liniei partidului comunist în problema războiului, a păcii şi a revoluţiei şi în demascarea social-şoviniştilor făţişi sau camuflaţi, atît din Rusia cît şi de pe arena internaţională.

SOVHOZURI (gospodării de stat) — mari întreprinderi agricole socialiste de stat, înzestrate cu tehnică înaintată. Toate mijloacele de producţie ale sovhozurilor şi întreaga lor producţie sînt proprietatea statului.

În U.R.S.S. există sovhozuri specializate pe diferite ramuri: cerealiere, zootehnice, de culturi speciale şi de plante tehnice. Majoritatea sovhozurilor se dezvoltă ca întreprinderi agricole socialiste complexe.

Organizarea de sovhozuri a început în 1918 şi a luat o dezvoltare deosebit de largă începînd din 1928. Sovhozurile au fost organizate pe o parte din fostele pămînturi moşiereşti, precum şi pe pămînturile libere din fondul de stat. În 1941 existau peste 4.000 de sovhozuri specializate. Sovhozurile sînt mari producătoare agricole, unul dintre cele mai importante izvoare de resurse alimentare şi de materii prime aflate la dispoziţia statului socialist.

Sovhozurile au un rol important în transformarea socialistă a satului. Din exemplul sovhozurilor, ţăranii s-au convins de superioritatea marii producţii agricole cu o înaltă mecanizare. Sovhozurile au fost forţa înaintată care a înlesnit cotitura maselor ţărăneşti şi care le-a îndreptat pe calea colectivizării. Sovhozurile au menirea să lupte pentru ridicarea nivelului tehnic al agriculturii socialiste: să cultive seminţe selecţionate de calitate superioară, să crească vite de rasă cu o înaltă productivitate, să ajute colhozurilor să-şi însuşească realizările ştiinţei agrotehnice înaintate. În 1956 existau în U.R.S.S. 5.099 de sovhozuri.

În hotărîrile plenarei din septembrie (1953) şi ale celei din februarie-martie (1954) ale C.C. al P.C.U.S. au fost dezvăluite lipsuri mari în activitatea sovhozurilor (proasta folosire a unor imense suprafeţe de pămînt pentru dezvoltarea agriculturii şi creşterii animalelor, producţia scăzută la hectar a culturilor agricole etc.) şi au fost trasate măsurile pentru îmbunătăţirea radicală a activităţii sovhozurilor, pentru ridicarea producţiei la hectar a culturilor agricole şi a productivităţii creşterii animalelor.

Sovhozurile sînt menite să joace un rol important în înfăptuirea sarcinii trasate de partid şi guvern cu privire la realizarea unui puternic avînt al tuturor ramurilor agriculturii şi la crearea unui belşug de produse agricole în ţară, îndeosebi prin sporirea producţiei de cereale pe calea valorificării pămînturilor virgine şi înţelenite în regiunile răsăritene şi de sud-est ale U.R.S.S.

În ţările de democraţie populară, la crearea gospodăriilor agricole de stat se foloseşte experienţa organizării sovhozurilor în U.R.S.S.

SOVIETELE DE DEPUTAŢI AI MUNCITORILOR ŞI SOLDAŢILOR — vezi *Sovietele de deputaţi ai oamenilor muncii.*

SOVIETELE DE DEPUTAŢI AI OAMENILOR MUNCII — organele puterii de stat, care formează baza politică a U.R.S.S. Create în timpul revoluţiei din 1905—1907, Sovietele au fost pe atunci organizaţii politice de masă ale proletariatului, organe ale insurecţiei şi au reprezentat germenii puterii revoluţionare. În cursul revoluţiei din februarie 1917 au fost din nou create Soviete de deputaţi ai muncitorilor şi soldaţilor şi Soviete de deputaţi ai ţăranilor. Pe baza experienţei celor două revoluţii ruse, V. I. Lenin a ajuns la concluzia că nu republica parlamentară, cum considerau pînă atunci marxiştii, ci republica Sovietelor va fi cea mai bună

formă politică a dictaturii proletariatului pentru Rusia. Aceasta a avut o uriașă însemnătate pentru asigurarea victoriei Revoluției Socialiste din Octombrie 1917, pentru victoria Puterii sovietice în U.R.S.S.

Particularitatea și forța Sovietelor constau în faptul că ele sînt cele mai cuprinzătoare organizații de masă ale proletariatului, unind sub conducerea lui pe toți cei exploatați, sînt cele mai puternice organe ale luptei revoluționare a maselor. Totodată Sovietele sînt organizațiile nemijlocite ale maselor înseși, adică organizațiile cele mai democratice. O dată cu victoria Revoluției din Octombrie, Sovietele au devenit forma de stat a dictaturii proletariatului în U.R.S.S. Sovietele de deputați ai oamenilor muncii reprezintă un nou tip de putere de stat, un nou tip de democrație. Activitatea Sovietelor este îndrumată de forța conducătoare în sistemul dictaturii proletariatului — *Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.*

Constituția U.R.S.S. din 1936, consfințind victoria socialismului în U.R.S.S., a transformat Sovietele de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor în Soviete de deputați ai oamenilor muncii. Sovietele formează un sistem unic de reprezentanță populară de sus pînă jos, în cadrul căruia organele superioare și organele locale ale puterii sînt organizate pe o bază comună și sînt alese prin alegeri democratice. Spre deosebire de statele burgheze, în care puterea legislativă este separată de cea executivă și ambele sînt separate de popor, fiind situate deasupra poporului, Sovietele unesc în mîinile reprezentanților aleși ai oamenilor muncii atît funcțiile puterii legislative, cît și funcțiile puterii executive, fiind organizații cu adevărat reprezentative și active ale poporului.

Organele executive și de dispoziție ale Sovietelor sînt comitetele executive alese de ele.

SOVIETUL NAȚIONALITĂȚILOR — una dintre cele două camere egale în drepturi ale *Sovietului Suprem al U.R.S.S.* Sovietul Naționalităților este un organ a cărui necesitate este determinată de caracterul multinațional al U.R.S.S., de înfăptuirea unei politici ferme de egalitate în drepturi și de prietenie între popoarele U.R.S.S.

Sovietul Naționalităților este ales pe termen de patru ani de către cetățenii U.R.S.S., pe baza votului universal, egal, direct și secret, după următoarele norme: cîte 25 de deputați din partea fiecărei republici unionale, cîte 11 deputați din partea fiecărei republici autonome, cîte 5 deputați din partea fiecărei regiuni autonome și cîte 1 deputat din partea fiecărui district național. Menirea Sovietului Naționalităților este de a asigura fiecăruia dintre numeroasele popoare sovietice, care și-au creat propriile lor organizații de stat naționale, posibilitatea să-și exprime direct în Sovietul Suprem al U.R.S.S. interesele lor naționale specifice. Sovietul Naționalităților contribuie la dezvoltarea economică, politică și culturală a republicilor, regiunilor și districtelor naționale. Sovietul Naționalităților are inițiativă legislativă în aceeași măsură ca și Sovietul Uniunii. Sesiunile Sovietului Naționalităților încep și se termină în același timp cu sesiunile Sovietului Uniunii. Sovietul Naționalităților alege pe președintele Sovietului Naționalităților și pe locțiitorii lui.

În vederea îmbunătățirii planificării economiei naționale și a luării în considerație sub toate aspectele a cerințelor republicilor unionale, precum și în vederea asigurării unei mai juste rezolvări a problemelor construcției economice și social-culturale a republicilor în conformitate cu particularitățile lor, a fost înființată în februarie 1957 Comisia economică a Sovietului Naționalităților.

SOVIETUL SUPREM AL U.R.S.S. — organul suprem al puterii de stat în U.R.S.S., ales pe termen de patru

ani prin vot universal, direct, egal şi secret.

Sovietul Suprem al U.R.S.S. exercită toate drepturile care revin Uniunii R.S.S. conform art. 14 din Constituţia U.R.S.S.,în măsura în care acestea nu intră în competenţa organelor care dau socoteală de activitatea lor Sovietului Suprem al U.R.S.S.: Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., Consiliul de Miniştri şi ministerele U.R.S.S. El stabileşte planul economiei naţionale a U.R.S.S., aprobă bugetul unic de stat al Uniunii Sovietice, declară stare de război şi încheie pace, controlează aplicarea constituţiei şi introduce în ea modificările necesare, decide chestiunile privitoare la primirea în componenţa U.R.S.S. de noi republici etc. Puterea legislativă a U.R.S.S. este exercitată exclusiv de către Sovietul Suprem al U.R.S.S. Sovietul Suprem al U.R.S.S. alege *Prezidiul Sovietului Suprem* şi alcătuieşte *Consiliul de Miniştri al U.R.S.S.* Prezidiul Sovietului Suprem şi Consiliul de Miniştri dau socoteală Sovietului Suprem al U.R.S.S. de întreaga lor activitate. Aceasta este expresia suveranităţii Sovietului Suprem al U.R.S.S., ca organ suprem al puterii de stat. Sovietul Suprem al U.R.S.S. alege Tribunalul Suprem al U.R.S.S. şi numeşte pe procurorul general al U.R.S.S.

U.R.S.S., fiind un stat multinaţional, Sovietul Suprem este format din două camere: *Sovietul Uniunii* şi *Sovietul Naţionalităţilor*. Sovietul Uniunii reprezintă interesele generale ale tuturor oamenilor muncii, Sovietul Naţionalităţilor reprezintă interesele legate de particularităţile naţionale ale popoarelor din U.R.S.S. Ambele camere ale Sovietului Suprem al U.R.S.S. aleg în calitate de organe auxiliare următoarele comisii permanente: comisia de validare, de propuneri legislative, bugetare şi de afaceri externe. *Sesiunile Sovietului Suprem* se convoacă de două ori pe an, cele extraordinare — la aprecierea Prezidiului Sovietului Suprem sau la cererea uneia din republici.

Prin alegerile în Sovietul Suprem întregul popor sovietic îşi exprimă în mod real voinţa. Astfel, la alegerile din 1954 au luat parte peste 120.000.000 de oameni sau 99,98% din alegători. 99,79% din alegătorii care au participat la alegerile de deputaţi pentru Sovietul Uniunii şi 99,84% din alegătorii care au luat parte la alegerile de deputaţi pentru Sovietul Naţionalităţilor în 1954 şi-au dat voturile pentru candidaţii *blocului popular al comuniştilor şi al celor fără partid*, alegînd ca deputaţi pe cei mai buni reprezentanţi ai poporului sovietic — muncitori, ţărani şi reprezentanţi ai intelectualităţii muncitoare. Printre deputaţii Sovietului Suprem al U.R.S.S. al celei de-a patra legislaturi sînt 318 muncitori, 220 de ţărani. Componenţa Sovietului Suprem reflectă caracterul cu adevărat popular al Statului sovietic, în care întreaga putere aparţine oamenilor muncii de la oraşe şi sate. 348 dintre deputaţii Sovietului Suprem al U.R.S.S. sînt femei, fapt care confirmă în mod grăitor că în U.R.S.S. femeile se bucură de drepturi depline, participînd activ la toate domeniile vieţii de stat şi obşteşti. În Sovietul Suprem al U.R.S.S. sînt reprezentate toate naţionalităţile Statului sovietic; aceasta reflectă triumful politicii naţionale a partidului, deplina egalitate în drepturi a tuturor popoarelor Ţării sovietice în conducerea statului.

Sovietul Suprem al U.R.S.S., prin toată activitatea lui exprimă voinţa suverană a poporului sovietic. Acest lucru îl dovedesc bugetele de stat ale U.R.S.S. şi planurile economiei naţionale aprobate de Sovietul Suprem cît şi celelalte acte legislative care au drept obiectiv dezvoltarea continuă a economiei şi a culturii sovietice, ridicarea necontenită a bunăstării materiale a oamenilor muncii, construirea societăţii comuniste în U.R.S.S. Activitatea Sovietului Suprem al U.R.S.S. are de ase-

menea drept obiectiv slăbirea încordării internaționale și stabilirea de relații prietenești cu celelalte țări (vezi *Uniunea interparlamentară*).

SOVIETUL UNIUNII — una dintre cele două camere egale în drepturi ale *Sovietului Suprem al U.R.S.S.* În Sovietul Uniunii sînt reprezentate interesele generale ale tuturor oamenilor muncii din U.R.S.S., indiferent de naționalitatea lor. Sovietul Uniunii este ales pe termen de 4 ani de către cetățenii U.R.S.S. pe baza dreptului de vot universal, egal, direct și secret, pe circumscripții electorale, cîte un deputat la 300.000 de locuitori. Sovietul Uniunii și Sovietul Naționalităților au în egală măsură inițiativă legislativă. O lege se consideră sancționată dacă ea e votată de ambele camere ale Sovietului Suprem al U.R.S.S., cu o majoritate simplă de voturi a fiecărei camere. Sesiunile Sovietului Uniunii încep și se termină în același timp cu sesiunile Sovietului Naționalităților. Sovietul Uniunii alege pe președintele Sovietului Uniunii și pe locțiitorii acestuia.

SPANIA — stat în sud-vestul Europei, situat pe peninsula iberică și pe insulele Baleare, Pitiuze și Canare. Se învecinează cu Portugalia, Franța și Andora. *Suprafața* (inclusiv insulele): 503.500 km²; *populația:* 29.200.000 (1956), în majoritate spanioli, circa 5.000.000 catalani, 2.600.000 galisieni, 600.000 basci. Capitala: Madrid. Colonii: Sahara spaniolă și Guineea spaniolă (Africa), cu o suprafață totală de 328.500 km² și o populație de 287.000 de oameni. În aprilie 1956 a fost semnată declarația cu privire la acordarea independenței zonei spaniole a Marocului. În timpul perioadei de tranziție (termenul ei nu a fost stabilit), pe teritoriul marocan vor staționa trupe spaniole.

Spania este o țară agrar-industrială, cu rămășițe feudale în agricultură. Principalele culturi agricole sînt: grîul, secara, orzul, vița de vie, măslinele, portocalele, migdalele. Pe baza variatelor resurse minerale (cărbune, minereu de fier, cupru, pirite, mercur, zinc, plumb, mangan, sulf, săruri potasice, minereu de uraniu) s-a dezvoltat industria extractivă. Dintre ramurile industriei prelucrătoare s-a dezvoltat cel mai mult industria textilă, care lucrează cu materii prime importate, precum și industria alimentară (uleiuri, vinificație, morărit etc.).

Economia Spaniei este în mare măsură sub controlul monopoliștilor americani și englezi, a căror pătrundere în țară s-a intensificat deosebit de mult după cel de-al doilea război mondial. Economia națională a Spaniei trece printr-o criză agravată de predominarea capitalului străin și de militarizarea economiei. Două treimi din buget se cheltuiesc în scopuri militare și polițienești. În septembrie 1953 s-a încheiat între S.U.A. și Spania un acord privind construirea de baze militare, iar în aprilie 1955 un altul cu privire la acordarea de ajutor pentru flota militară. În decembrie 1955, Spania a fost primită în O.N.U.

În urma revoluției din 1931, în Spania a fost răsturnată monarhia și instaurată republica. În februarie 1936 a învins în alegeri *Frontul popular* și a venit la putere un guvern al acestuia, care a pășit la efectuarea unor transformări democratice. Ca răspuns, forțele reacționare au dezlănțuit o rebeliune, sprijinită de o intervenție germano-italiană. Timp de aproape trei ani, poporul spaniol a dus un eroic război de eliberare națională. Cu ajutorul intervenționiștilor germani și italieni, rebelii au instaurat în martie 1939 dictatura generalului Franco, care este în același timp șef al statului, al guvernului, al armatei și al partidului guvernamental. În 1947, Spania a fost proclamată monarhie, dar instaurarea puterii regale urmează să se facă abia după moartea sau demisia lui Franco. Parlamentul (cortesurile) dispune de fapt de drepturi consultative. Partidul guvernamental este „*Falanga spaniolă*"; toate celelalte partide politice sînt interzise.

Partidul Comunist Spaniol a fost întemeiat în 1920. În 1923 a intrat în ilegalitate. În 1934, partidul comunist a condus greva generală din octombrie a oamenilor muncii din Spania și insurecția armată a minerilor din Asturia. El a avut un foarte mare rol în crearea Frontului popular antifascist și în victoria acestuia în alegerile din februarie 1936. Între 1936 și 1939, partidul comunist a condus eroica luptă a poporului spaniol împotriva rebelilor franchiști și a intervenționiștilor germano-italieni.

Din martie 1939, partidul comunist, activînd în ilegalitate, luptă pentru independența și democratizarea Spaniei, pentru unirea tuturor patrioților într-un larg front național. Secretar general al partidului comunist este, din 1942, Dolores *Ibarruri*. Organul central e ziarul „*Mundo obrero*".

Pe teritoriul Cataloniei (regiunea de nord-est a Spaniei), lupta clasei muncitoare împotriva regimului franchist este condusă de Partidul Socialist Unit din Catalonia (P.S.U.C.), creat în 1936 prin unificarea, pe o platformă marxist-leninistă, a mai multor partide muncitorești din Catalonia. P.S.U.C. e în strînse legături cu partidul comunist.

SPARTACUS — conducătorul sclavilor răsculați din Roma antică din anii 74—71 î.e.n. Trac de origine, Spartacus a fost gladiator în orașul roman Capua (în Roma antică se numeau gladiatori prizonierii de război sau sclavii special instruiți pentru lupte pe arena circului). Organizînd o răscoală în scopul eliberării sclavilor, Spartacus a creat în scurt timp o armată puternică și disciplinată, formată din sclavii care i se alăturaseră și o parte din țăranii din regiunile Campania, Lucania și Apulia. Spartacus a fost un conducător de oști talentat și a pricinuit înfrîngere după înfrîngere trupelor romane trimise pentru înăbușirea răscoalei. În anul 72 î.e.n. răscoala sclavilor de sub conducerea lui Spartacus cuprinsese întreaga Italie și unea 120.000 de oameni. În anul 71 î.e.n., folosindu-se de divergențele dintre conducătorii răscoalei și trimițînd mari întăriri împotriva trupelor lui Spartacus, Roma a zdrobit pe răsculați. Spartacus, luptînd în primele rînduri, și-a aflat o moarte eroică (71 î.e.n.). Cei 6.000 de sclavi luați prizonieri au fost spînzurați. Răscoala lui Spartacus a fost cea mai importantă dintre răscoalele cunoscute ale sclavilor din antichitate.

„SPARTACUS" sau „Liga Spartacus" — organizație socialistă revoluționară înființată în Germania, în 1915, din inițiativa lui R. Luxemburg, K. Liebknecht, Fr. Mehring, C. Zetkin și a altor cîtorva social-democrați germani de stînga. La început, organizația s-a numit grupul „Internaționala". Acest grup publica scrisori politice ilegale sub semnătura „Spartacus", în care demasca caracterul imperialist al războiului și rolul trădător al conducerii de dreapta a social-democrației germane. Popularitatea scrisorilor lui „Spartacus" a fost cauza schimbării denumirii grupului: în 1916 el a început să se numească „Grupul Spartacus", iar din noiembrie 1918 — „Liga Spartacus". Din Comitetul Central al ligii făceau parte R. Luxemburg, K. Liebknecht, W. Pieck și alții.

„Spartacus" a participat activ la organizarea marilor greve din primăvara anului 1917 și a marii greve generale din ianuarie 1918. Conferința „Grupului Spartacus", care a avut loc în octombrie 1918, a formulat într-o serie de probleme revendicări revoluționare consecvente: orientarea spre revoluția socialistă, lozinca creării de Soviete de deputați ai muncitorilor și soldaților etc.

„Grupul Spartacus" a comis o serie de greșeli teoretice cu caracter centrist. „Spartachiștii" nu au sprijinit lozinca bolșevică a înfrîngerii „propriului guvern" în război și a dreptului națiunilor la autodeterminare pînă la despărțire și la formarea

de state independente. Ei subapreciau însemnătatea muncii în rîndurile ţărănimii.

Rupînd legătura cu social-democraţia, „spartachiştii" nu au format dintr-o dată un partid revoluţionar marxist independent, ci au intrat în partidul social-democrat „independent" centrist, nou creat, în aprilie 1917, în Germania. Prin aceasta au fost slăbite poziţiile proletariatului german, care în revoluţia din noiembrie 1918 n-a avut un partid revoluţionar propriu. Influenţa Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie şi revoluţionarizarea ulterioară a maselor în Germania i-au ajutat pe „spartachişti" să-şi îndrepte greşelile.

Rupînd-o cu „independenţii", „Liga Spartacus" a devenit nucleul Partidului Comunist din Germania, creat în decembrie 1918.

V.I. Lenin a făcut aprecieri asupra activităţii „Ligii Spartacus" şi a criticat greşelile ei teoretice în lucrările „Despre broşura lui Junius", „Despre o caricatură de marxism" etc.

SPĂRGĂTORI DE GREVĂ — persoane care zădărnicesc o grevă, care nu întrerup lucrul sau care se angajează la lucru pentru a înlocui pe greviştii într-o întreprindere capitalistă în timpul unei greve; trădători ai intereselor de clasă ale muncitorilor.

Pe măsura creşterii mişcării greviste, burghezia a început să creeze agenţii permanente care furnizează spărgători de grevă. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în S.U.A. au început să apară firme particulare speciale (de felul agenţiei Pinkerton), care furnizau spărgători de grevă. Asemenea agenţii au fost create şi sînt create de uniuni ale patronilor şi în alte ţări.

Dar, la nivelul actual al mişcării muncitoreşti, cînd grevele cu zeci şi sute de mii de participanţi cuprind adeseori ramuri întregi ale industriei, este aproape cu neputinţă să se găsească înlocuitori pentru greviştii. De aceea legislaţia spărgătoare de grevă este împinsă tot mai mult pe primul plan, de pildă *legea Taft-Hartley*, promulgată în 1947 în S.U.A., legea din 1947 cu privire la aşa-numita „apărare a libertăţii muncii" în Franţa, legea din 1951 cu privire la „apărarea cetăţenească" în Italia etc.

Cea mai sigură garanţie împotriva spărgătorilor de grevă de orice fel este unitatea clasei muncitoare. De aceea lupta pentru unitatea de luptă a proletariatului este cea mai importantă sarcină pe care şi-o pun partidele comuniste şi sindicatele progresiste în ţările capitaliste.

SPECULĂ — 1) tranzacţie comercială încheiată în speranţa obţinerii unui profit de pe urma unei eventuale schimbări a preţului mărfii cumpărate sau vîndute. Specula este un produs inevitabil al producţiei capitaliste. Speculă este şi jocul de bursă bazat pe ridicarea sau scăderea cursurilor hîrtiilor de valoare. Pe speculă se bazează mai ales comerţul de bursă, operaţiile în efecte şi operaţiile valutare.

Victoria sistemului socialist în toate domeniile economiei duce la desfiinţarea bursei şi a speculaţiei la bursă. În U.R.S.S., întregul comerţ este concentrat în mîinile statului, ale cooperativelor şi colhozurilor.

2) achiziţionarea şi revinderea de produse agricole şi de bunuri de larg consum de către persoane particulare cu scopul de a realiza un cîştig. În U.R.S.S. specula este pedepsită prin lege.

SPIONAJ — activitate criminală, constînd în obţinerea pe cale secretă a unor informaţii care constituie un secret de stat şi în transmiterea acestor informaţii unor state străine şi agenturii lor.

STALIN (Djugaşvili) Iosif Vissarionovici (1879—1953) — militant de frunte al mişcării muncitoreşti revoluţionare ruse şi internaţionale, al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi al Statului sovietic, eminent teoretician al marxism-leninismului,

S-a născut în orașul Gori, gubernia Tiflis. Tatăl lui era de meserie cizmar. A absolvit școala eparhială din Gori și a studiat la seminarul teologic din Tiflis. Sub influența social-democraților ruși și gruzini a început să ia parte la mișcarea revoluționară; în 1898 a intrat în organizația din Tiflis a Partidului muncitoresc social-democrat din Rusia și a dus muncă de propagandă în atelierele căilor ferate. În 1899 a fost eliminat din seminar pentru propagandă marxistă, a trecut în ilegalitate și a devenit revoluționar de profesie. Din septembrie 1901 a participat, împreună cu V. Z. Keţhoveli, la editarea ziarului „Brdzola", ziar social-democrat ilegal din Gruzia care răspîndea ideile „Iskrei" leniniste. În noiembrie 1901 a fost ales membru al Comitetului din Tiflis al P.M.S.D.R. Fiind trimis la Batum, a desfășurat acolo o activitate revoluționară, a luat parte la crearea organizației social-democrate din Batum. În aprilie 1902 a fost arestat și, după ce a stat în închisoare un an și jumătate, a fost deportat în Siberia răsăriteană, de unde a evadat în scurt timp. Întors în Transcaucazia, s-a încadrat în activitatea organizației bolșevice; împreună cu M.G. Ţhakaia, S.G. Șaumian, B.M. Knuneanț, F.I. Maharadze și alții, a făcut parte din Comitetul unional caucazian al P.M.S.D.R., a lucrat în redacția ziarului bolșevic „Proletariatis Brdzola", a participat la lupta bolșevicilor pentru convocarea Congresului al III-lea al partidului.

În perioada primei revoluții ruse (1905—1907) și în anii reacțiunii, Stalin, ca unul dintre cadrele conducătoare de partid din Transcaucazia, a desfășurat o intensă muncă organizatorică și ideologică, a apărat în ziarele bolșevice ideile leniniste a hegemoniei proletariatului și a insurecției armate, s-a ridicat împotriva tacticii oportuniste a menșevicilor, a naționaliștilor și anarhiștilor. A fost delegat la prima Conferință generală a bolșevicilor, care a avut loc la Tammerfors (1905), la Congresul al IV-lea al P.M.S.D.R. (1906) și la Congresul al V-lea al partidului (1907). Din iunie 1907, aflîndu-se la Baku, Stalin, împreună cu S. G. Șaumian, P. A. Djaparidze, G. K. Ordjonikidze, S. S. Spandarian, M. Azizbekov, K. E. Voroșilov, I. T. Fioletov și alții, a activat în organizația de partid din Baku, a luat parte activă la editarea publicațiilor bolșevice, a luptat împotriva menșevicilor. În 1908, 1910, 1912 a fost arestat și deportat, dar de fiecare dată a fugit din deportare și a continuat să ducă muncă de partid. În ianuarie 1912, la ședința C.C. ales la cea de-a 6-a Conferință generală de partid (de la Praga), Stalin a fost inclus în lipsă în C.C. și în Biroul rus al C.C. A luat parte la redactarea ziarelor legale „Zvezda" și „Pravda" și la conducerea activității bolșevicilor în campania electorală pentru alegerile în Duma a IV-a de stat. La sfîrșitul anului 1912 — începutul anului 1913 a scris cunoscuta lucrare „Marxismul și problema națională", în care a apărat programul leninist în problema națională.

În februarie 1913, Stalin a fost arestat și deportat în ținutul Turuhansk. După revoluția burghezo-democratică din februarie, s-a întors la Petrograd, unde a fost ales în prezidiul Biroului C.C., precum și în redacția ziarului „Pravda". La Conferința a VII-a generală (din aprilie) a bolșevicilor (1917) a prezentat raportul în problema națională. În iulie-august 1917 a avut loc Congresul al VI-lea al partidului ale cărui lucrări au fost conduse de Lenin, care se afla în ilegalitate, prin tovarășii săi de luptă. La acest congres Stalin, din însărcinarea C.C. al partidului, a prezentat raportul Comitetului Central și raportul asupra situației politice, expunînd linia leninistă de orientare spre insurecția armată și spre cucerirea dictaturii proletariatului. În zilele lui Octombrie 1917, Stalin a făcut parte din Centrul militar revoluționar creat de Comitetul Central pentru

conducerea insurecției, a cărui activitate era îndrumată de Lenin.

La cel de-al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, Stalin a fost ales membru al C.E.C. din Rusia și a fost numit comisar al poporului pentru problemele naționalităților; din martie 1919, el a fost în același timp comisar al poporului pentru controlul de stat, transformat ulterior în Comisariatul poporului pentru Inspecția muncitorească-țărănească. În anii intervenției militare străine și ai războiului civil a fost membru al Consiliului militar-revoluționar al republicii și a îndeplinit sarcini de răspundere primite din partea Comitetului Central al partidului și a guvernului sovietic pe o serie de fronturi (sectorul Țaritîn al Frontului de sud, Fronturile de est, de sud și de sud-vest). În aprilie 1922 a fost ales secretar general al C.C. al partidului. A făcut parte din comisia care a condus lucrările pentru crearea U.R.S.S.

După moartea lui V.I. Lenin, partidul comunist, sub conducerea Comitetului Central, în frunte cu Stalin, zdrobindu-i pe capitularzi, a condus ferm și sigur poporul sovietic pe calea îndeplinirii poruncilor lui Lenin, pe calea construirii socialismului. Un rol important în apărarea și propagarea leninismului, în zdrobirea ideologică a curentelor dușmănoase, l-au avut lucrările lui Stalin „Despre bazele leninismului" (1924), „În jurul problemelor leninismului" (1926). O mare însemnătate pentru strîngerea rîndurilor partidului sub steagul ideilor leniniste, în demascarea trotkiștilor, zinovieviștilor și bucharinițtilor au avut-o de asemenea rapoartele lui Stalin „Despre devierea social-democrată din partidul nostru", „Despre devierea de dreapta", „Încă o dată despre devierea social-democrată din partidul nostru" și altele. Pornind de la teoria lui Lenin a posibilității victoriei socialismului la început într-o singură țară, a posibilității construirii socialismului în U.R.S.S., Stalin a expus, la Congresul al XIV-lea al P.C. (b) din Rusia, linia partidului de orientare spre industrializarea socialistă a țării. În raportul de activitate al C.C., prezentat de Stalin la Congresul al XV-lea al partidului, a fost trasată sarcina transformării socialiste a agriculturii. Problemele ofensivei socialismului împotriva elementelor capitaliste, succesele construcției socialiste au fost analizate în rapoartele de activitate ale C.C. pe care le-a prezentat Stalin la Congresul al XVI-lea și la Congresul al XVII-lea al partidului. În raportul prezentat la Congresul al XVIII-lea al P.C. (b) al U.R.S.S., el a expus programul de luptă a partidului și a poporului sovietic pentru terminarea construirii societății socialiste și pentru trecerea treptată de la socialism la comunism, program elaborat de Comitetul Central.

La 6 mai 1941, Stalin a fost numit președinte al Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, el a fost și președinte al Comitetului de Stat al Apărării, comisar al poporului pentru apărare, comandant suprem al Forțelor Armate ale U.R.S.S. În perioada de după război, Stalin a publicat lucrările „Marxismul și problemele lingvisticii" (1950) și „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." (1952), în care sînt examinate probleme importante ale teoriei marxist-leniniste. „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S." au exercitat o mare influență asupra elaborării unor teze ale economiei politice a socialismului. Totodată, lucrarea conține o serie de teze greșite și discutabile (de pildă afirmația că circulația mărfurilor începe să frîneze dezvoltarea forțelor de producție ale țării și că este necesară trecerea treptată la schimbul de produse; subaprecierea acțiunii legii valorii în sfera producției, mai ales în ceea ce privește mijloacele de producție; afirmația cu privire la inevi-

tabilitatea reducerii volumului producției capitaliste după cel de-al doilea război mondial și la inevitabilitatea războaielor între țările capitaliste în condițiile actuale). În octombrie 1952 a avut loc Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. La ședința de încheiere a congresului, Stalin a rostit o cuvîntare. După congres el a fost ales membru al Prezidiului și secretar al C.C. al P.C.U.S. La 5 martie 1953, după o boală grea, Stalin a încetat din viață.

I.V. Stalin a deținut timp de mulți ani munci de conducere în aparatul de partid și de stat. Fiind un eminent revoluționar proletar, el a avut un rol important în organizarea luptei proletariatului rus împotriva țarismului, a moșierilor și burgheziei, în pregătirea și înfăptuirea revoluției socialiste din Rusia, în lupta împotriva albgardiștilor și a interviniștilor în anii războiului civil, în realizarea planului leninist de industrializare a țării și de colectivizare a agriculturii, în lupta pentru construirea socialismului, pentru independența Țării sovietice, pentru întărirea păcii. Stalin a avut un mare rol în lupta ideologică împotriva dușmanilor leninismului — troțkiștii, oportuniștii de dreapta, naționaliștii burghezi și diferiții revizioniști. În lucrările sale teoretice, apărînd leninismul, el a dezvoltat în mod creator teoria marxist-leninistă în condițiile construirii socialismului în U.R.S.S., fapt care a avut o mare însemnătate pentru întreaga mișcare muncitorească și comunistă internațională. Prin devotamentul său față de clasa muncitoare, prin lupta sa plină de abnegație pentru socialism, pentru marxism-leninism, Stalin a dobîndit o popularitate universală și un prestigiu uriaș în rîndurile partidului și ale poporului.

Totodată, în activitatea lui Stalin, îndeosebi în ultima perioadă a vieții sale, au existat greșeli serioase. În condițiile marilor succese obținute în construirea socialismului în U.R.S.S., de numele lui Stalin au început să fie legate în mod nejust toate victoriile repurtate de poporul sovietic sub conducerea partidului comunist. Laudele la adresa lui Stalin, pe care el le-a încurajat, l-au amețit; în aceste condiții a început să se formeze treptat cultul personalității lui Stalin.

La dezvoltarea cultului personalității au contribuit într-o uriașă măsură unele trăsături negative ale lui Stalin, care au fost arătate încă de V. I. Lenin în „Scrisoare către congres" (decembrie 1922 — ianuarie 1923): brutalitatea, caracterul său capricios, lipsa de loialitate, insuficienta atenție față de tovarăși, lipsa prudenței necesare în folosirea puterii pe care a concentrat-o în mîinile sale. Dacă în prima perioadă după moartea lui Lenin, Stalin a ținut seama de observațiile critice ale acestuia, ulterior, supraapreciindu-și peste măsură meritele, a început să creadă în infailibilitatea sa. Stalin a început să ridice la nivelul de normă a vieții interne de partid și de stat anumite îngrădiri ale democrației interne de partid și de stat, inevitabile în condițiile luptei înverșunate împotriva dușmanului de clasă și a agenturii sale și, mai tîrziu, în condițiile războiului împotriva cotropitorilor germani-fasciști, călcînd în picioare în mod grosolan principiile leniniste de conducere. În timp ce activitatea organizațiilor locale de partid se desfășura normal, în conformitate cu Statutul partidului, plenarele C.C. și congresele partidului se țineau neregulat, iar apoi nu au fost convocate timp de mulți ani. Stalin a fost de fapt în afara criticii.

Cultul personalității lui Stalin a avut grave urmări pentru partid și pentru stat. Stalin a început să încalce principiul leninist al conducerii colective, a admis procedee arbitrare și abuzuri de putere, încălcări grave ale legalității socialiste, a comis greșeli în organizarea pregătirii țării în vederea rezistenței împotriva cotropitorilor fasciști. În anii de după război el a luat adeseori de unul singur

hotărîri greşite în problemele economice şi a respins noile măsuri şi propuneri de vădită actualitate făcute de membri ai C.C. Aceasta a adus prejudicii dezvoltării economice a ţării, mai ales în domeniul agriculturii. Stalin a comis greşeli serioase şi în unele probleme ale politicii externe a Statului sovietic (de pildă, ruptura cu Iugoslavia).

După moartea lui Stalin, duşmanii socialismului din întreaga lume au sperat că fără el în rîndurile Partidului Comunist al Uniunii Sovietice va domni dezorientarea, că Statul sovietic va slăbi şi că ei vor reuşi să profite de acest lucru şi să abată poporul sovietic de pe calea socialistă. Toate calculele duşmanilor socialismului au suferit un eşec total, deoarece în fruntea partidului şi a Statului sovietic s-a aflat şi se află Comitetul Central, care este fără margini devotat leninismului, care înţelege în mod just nevoile actuale ale ţării atît în domeniul politicii interne cît şi în cel al politicii externe, care conduce cu încredere poporul sovietic pe calea leninistă. Partidul a condamnat cu fermitate şi hotărîre leninistă greşelile comise de Stalin în ultima perioadă a activităţii sale, pentru a exclude posibilitatea repetării lor în viitor. În hotărîrile Congresului al XX-lea al P.C.U.S. au fost scoase la iveală prejudiciile aduse partidului şi statului de cultul personalităţii lui Stalin şi au fost arătate căile pentru lichidarea urmărilor lui.

Stalin a avut vreme îndelungată un rol conducător în Comitetul Central al partidului comunist. Întreaga sa activitate este legată de înfăptuirea marilor transformări socialiste din Ţara sovietică. Partidul comunist şi poporul sovietic nu-l vor uita pe Stalin şi îi vor recunoaşte meritele. Numele său este inseparabil de marxism-leninism, şi ar fi cea mai grosolană denaturare a adevărului istoric să se extindă greşelile săvîrşite de Stalin în ultimii ani ai vieţii asupra întregii sale activităţi îndelungate de partid şi de stat.

STARE — grup social care uneşte pe oamenii ce ocupă aceeaşi situaţie juridică în stat. Împărţirea societăţii în stări este caracteristică statului sclavagist şi statului feudal. Fiecărei stări îi erau inerente anumite drepturi şi îndatoriri, consfinţite prin lege. Împărţirea în stări se făcea pe baza împărţirii societăţii în clase. Apartenenţa la o stare nu coincide însă pe de-a-ntregul cu apartenenţa de clasă. De pildă, în Franţa, în ajunul revoluţiei burgheze de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, existau stări privilegiate — nobilimea şi clerul — şi starea de jos, aşa-numita stare a treia, din care, în afară de burghezie, făceau parte ţăranii şi muncitorii. În epoca revoluţiilor burgheze, burghezia a luptat împotriva privilegiilor de stare şi a împărţirii societăţii în stări, în numele egalităţii juridice a tuturor oamenilor, egalitate care-i dădea posibilitatea să-şi folosească pe deplin puterea economică. Dar cu toată victoria burgheziei asupra moşierilor feudali, rămăşiţe ale împărţirii în stări s-au menţinut pînă în ziua de astăzi într-o serie de ţări capitaliste.

În Rusia ţaristă stările privilegiate erau nobilimea şi clerul, de unele privilegii bucurîndu-se şi negustorii; mic-burghezii însă (meseriaşii de la oraşe, micii negustori, o parte din muncitori) şi ţăranii formau stările de jos, aşa-numitele stări impozabile, care erau impuse la prestaţii şi biruri de stat. Deosebirile de stare s-au menţinut pînă la Revoluţia din Octombrie şi au fost desfiinţate prin decretul C.E.C. din Rusia şi al Consiliului Comisarilor Poporului din 10 (23) noiembrie 1917.

STAT — 1) organizaţie politică a societăţii, organ al dictaturii clasei dominante sub raport economic. Fiind elementul cel mai important al suprastructurii (vezi *Bază şi suprastructură*), statul, ca şi întreaga suprastructură în ansamblu, caută să menţină şi să consolideze orînduirea economică care i-a dat naştere.

Sociologii şi juriştii burghezi încearcă să prezinte statul ca o categorie care a apărut o dată cu societatea. Marxism-leninismul a respins aceste născociri neştiinţifice şi a dovedit fără putinţă de tăgadă că în societatea fără clase n-a existat stat, că statul a apărut o dată cu împărţirea societăţii în clase, în exploatatori şi exploataţi. Descompunerea orînduirii comunei primitive, împărţirea societăţii în clase ostile, clasa proprietarilor de sclavi şi a sclavilor, au dus la formarea statului sclavagist. Două trăsături fundamentale caracterizează statul spre deosebire de orînduirea gentilică care l-a precedat: împărţirea oamenilor după criteriul teritoriului şi existenţa unei puteri statale separate de popor şi situate deasupra lui. Principalele instrumente ale puterii statului exploatator sînt organele de represiune, armata, poliţia, serviciul de informaţii, închisorile.

Orînduirea economică pe care statul o apără, o păzeşte, clasa care deţine puterea în stat determină tipul de stat de-a lungul istoriei. Istoria cunoaşte trei tipuri de state exploatatoare, care corespund celor trei orînduiri social-economice exploatatoare: sclavagist, feudal şi burghez. Esenţa tuturor statelor de un anumit tip istoric este identică, însă această esenţă se manifestă sub diferite forme, potrivit împrejurărilor istorice create, sarcinilor schimbate ale dominaţiei de clasă. Formele de stat sînt determinate de lupta dintre clase, de raportul forţelor de clasă. În condiţiile capitalismului există diferite forme de guvernare: monarhia constituţională, republica parlamentară şi cea prezidenţială etc. Principala formă a dominaţiei burgheziei în perioada de formare şi dezvoltare a capitalismului este democraţia burgheză, în care se proclamă egalitatea cetăţenilor în faţa legii, se proclamă drepturile persoanei: libertatea cuvîntului, libertatea presei, libertatea întrunirilor, inviolabilitatea domiciliului etc. Dar, în condiţiile capitalismului, democraţia rămîne întotdeauna formală, deoarece masele exploatate sînt lipsite de putinţa să folosească deplin drepturile şi libertăţile proclamate prin constituţii.

În epoca imperialismului, în toată suprastructura societăţii capitaliste are loc o cotitură de la democraţie la reacţiune. În condiţiile *crizei generale a capitalismului*, burghezia adesea nu mai este în stare să guverneze prin forma de stat burghezo-democratică şi, în perioada ascuţirii grave a contradicţiilor de clasă, caută să instaureze *fascismul*, dictatura teroristă făţişă a monopolurilor. Victoria revoluţiei proletare înseamnă desfiinţarea statului burghez şi crearea statului socialist, a cărui principală sarcină este construirea societăţii comuniste. Esenţa statului socialist este dictatura clasei muncitoare; această esenţă unică se manifestă în forme diferite. Ca urmare a Revoluţiei din Octombrie, proletariatul şi toţi oamenii muncii din Rusia au creat primul stat socialist din lume — *Statul sovietic*. O altă formă de stat socialist este statul de *democraţie populară*, care a apărut după cel de-al doilea război mondial ca urmare a victoriei revoluţiei într-o serie de ţări din Europa şi Asia. 2) Unitate teritorială cu administraţie proprie în unele republici federative burgheze (în S.U.A., Mexic, Venezuela, Brazilia etc.).

STATELE UNITE ALE AMERICII — stat în America de Nord. Se învecinează cu Canada şi cu Mexicul. Ţărmurile sale sînt scăldate de apele Oceanului Pacific şi ale Oceanului Atlantic. *Suprafaţa:* 7.827.700 km²; *populaţia:* 171.000.000 de locuitori (1957). Capitala: Washington. Oraşe principale: New York, Chicago, Filadelfia, Los Angeles etc. Împărţirea administrativă — 49 de state şi districtul federal Columbia. Posesiuni: Portorico (declarat în 1952 „Stat asociat în mod liber"), zona canalului Panama (teritoriu arendat), insulele Havai, Guam, Samoa, Virgine. Sub tutela S.U.A. se

află insulele Marshall, Mariane și Caroline.

Statele Unite s-au format ca stat independent în 1776. În deceniul al 7-lea al secolului trecut, ele erau în urma Angliei și a Franței în ceea ce privește nivelul producției industriale, dar încă la începutul secolului al XX-lea au ocupat primul loc. Pînă la cel de-al doilea război mondial, S.U.A. au concentrat în mîinile lor aproximativ jumătate din producția industrială, devenind cea mai puternică țară capitalistă, cu forțe de producție puternic dezvoltate și cu un înalt grad de concentrare a producției și a capitalului. Partea S.U.A. în producția industrială globală a lumii capitaliste reprezintă: 1/2 din producția de petrol, de fontă, de oțel, de aluminiu, de energie electrică, 2/5 din producția de cărbune, de zinc, 1/3 din producția de cupru, de plumb, de ciment, de țesături de bumbac. În 1956, în S.U.A. au fost extrase 475.000.000 de tone de huilă, 351.600.000 de tone de petrol, au fost produse 68.900.000 de tone de fontă și 104.500.000 de tone de oțel, 682.500.000.000 kw-ore de energie electrică, 6.900.000 de automobile (dintre care 5.800.000 de autoturisme).

Uriașele bogății ale țării sînt concentrate în mîinile cîtorva uniuni monopoliste, dintre care cele mai puternice sînt grupurile financiare: Morgan, Rockefeller, Dupont, Kuhn și Loeb, Mellon, grupul din Cleveland, grupul din Chicago și grupul din Boston. 500 de mari corporații industriale livrează aproximativ jumătate din producția industrială a țării. În întreprinderile acestor corporații lucrează jumătate din numărul muncitorilor ocupați în industria americană, obținînd peste 2/3 din totalul profiturilor din industrie. În perioada de după război, monopolurile au intensificat militarizarea vieții economice a țării, astfel încît 20—25% din producția industrială revine producției de război. Cheltuielile militare directe au crescut de la 1 miliard de dolari în 1937—1938 la 42,4 miliarde de dolari în 1955—1956. Datorită comenzilor militare sporite, profiturile nete ale monopolurilor au atins în 1956 cifra de 21,5 miliarde de dolari. Muncitorul american plătește sub formă de impozite directe și indirecte pînă la 1/3 din salariul său. Reducerea producției într-o serie de ramuri industriale (carboniferă și textilă) și sporirea intensității muncii duc la creșterea șomajului. După datele oficiale, în 1956 numărul șomerilor totali era de peste 2.600.000 de oameni. Oamenii muncii din S.U.A. luptă pentru îmbunătățirea situației lor economice. Numai în 1957 au avut loc 3.600 de greve.

Statele Unite ocupă primul loc între țările capitaliste și în ceea ce privește volumul producției agricole. Recolta de porumb reprezintă 2/3 din recolta întregii lumi capitaliste, cea de grîu 1/4, de bumbac 1/2, de tutun 2/5. În 1956, porumbul, care ocupă 1/3 din suprafețele cultivate, a reprezentat peste jumătate din recolta de cereale — 87.700.000 de tone, grîul — 27.100.000 de tone, bumbacul — 2.900.000 de tone. Peste 60% din valoarea producției-marfă a agriculturii este dată de creșterea animalelor. În 1956 existau 97.900.000 de capete de vite cornute mari, 31.100.000 de oi și 55.000.000 de porci.

Agricultura S.U.A., la fel ca și industria, se caracterizează printr-un înalt grad de dezvoltare a capitalismului, printr-o profundă diferențiere a fermierilor. Gospodăriile mari și foarte mari au concentrat în mîinile lor peste 83,3% din întreaga producție agricolă marfă, în timp ce 67,7% din ferme dau 16,7% din producția-marfă. Arenda ridicată, creșterea impozitelor intensifică ruinarea fermelor mici și mijlocii. După datele oficiale, din 1950 pînă în 1955, 600.000 de ferme s-au ruinat. Veniturile fermierilor au scăzut între 1951 și 1955 de la 14,5 miliarde la 11 miliarde de dolari.

Viața economică și politică a țării este controlată de marii monopoliști (vezi „*Cele 60 de familii*"). Principala

lor organizație este „*Asociația națională a industriașilor*", al cărei organ suprem — „Comitetul consultativ special" — este format din reprezentanții a 12 dintre cele mai mari companii și joacă un rol conducător în dirijarea activității aparatului de stat. În anii de după război, au fost adoptate, sub presiunea monopolurilor, o serie de legi antimuncitorești și antidemocratice: *Taft-Hartley*, *McCarran-Wood*, McCarran-Walter etc., a fost intensificată activitatea *Biroului federal de investigații* și a *Comisiei pentru cercetarea activității antiamericane*, au fost activizate organizații reacționare ca *Ku-klux-klanul* și *Legiunea americană*.

Ducînd o politică de expansiune imperialistă, monopolurile imperialiste au acaparat o parte însemnată din piața mondială capitalistă, fapt care a ascuțit contradicțiile dintre S.U.A. și celelalte țări capitaliste. S.U.A. au folosit dezorganizarea de după război din majoritatea țărilor capitaliste pentru a pătrunde în economia acestora. Sistemul măsurilor de stat aplicat — creditele pentru livrările în cadrul legii împrumutului și a arendei, împrumuturile acordate Angliei, Franței, Belgiei și altor țări capitaliste, „*planul Marshall*", „ajutorul" economic acordat țărilor înapoiate și slab dezvoltate — urmărea, pe lîngă țeluri militare-politice, să asigure desfacerea produselor monopolurilor americane și să obțină profituri maxime. Din 1939 pînă în 1955, suma totală a investițiilor de capital în străinătate a sporit de la 11,4 miliarde de dolari la 44,9 miliarde de dolari.

Politica expansionistă a monopolurilor americane s-a extins și pe linia măsurilor strategice militare, a presiunii politice și a influenței ideologice. Statele Unite ale Americii au un sistem de baze militare, maritime militare și aeriene aproape în toate țările capitaliste. Ele au inițiat crearea de grupări și blocuri militare închise, ca *pactul Atlanticului de nord*, *Uniunea Europei occidentale*, *S.E.A.T.O.* etc.

Statele Unite ale Americii sînt o republică federală. Potrivit Constituției din 1787, puterea legislativă aparține Congresului, format din camera reprezentanților și din senat. Membrii Camerei reprezentanților sînt aleși pe 2 ani, proporțional cu numărul locuitorilor. Senatorii sînt aleși pe 6 ani, cîte 2 senatori din partea fiecărui stat. Șeful statului și șeful guvernului este președintele, ales pe termen de 4 ani, prin alegeri indirecte. Președintele este învestit cu largi împuterniciri. El numește pe miniștri, care sînt răspunzători numai în fața lui, pe reprezentanții diplomatici, pe membrii Curții supreme etc., poate să se opună prin veto unui proiect de lege adoptat de Congres. Fiecare stat are un parlament compus din două camere (în statul Nebraska o cameră) și un guvernator, aleși de populație.

În S.U.A. domină sistemul bipartid: la putere alternează *partidul democrat* și *partidul republican*, exponente ale intereselor marilor monopoluri. În Congresul ales la 6 noiembrie 1956, partidul republican deține 201 locuri în Camera reprezentanților și 47 de locuri în Senat, iar partidul democrat — 234 și 49. În noiembrie 1956 a fost ales pentru a doua oară președinte al S.U.A. D. *Eisenhower* (partidul republican). *Partidul Comunist din S.U.A.*, care luptă pentru pace, democrație și socialism, este avangarda clasei muncitoare americane.

Majoritatea sindicatelor din S.U.A. fac parte din *Federația americană a muncii — Congresul sindicatelor industriale*. În 1949 un grup de sindicate progresiste au creat „Comitetul sindical național pentru apărarea păcii". La lupta pentru pace și libertăți democratice participă și Congresul de luptă pentru drepturile cetățenești (creat în 1946), Congresul panslav american (creat în 1942), Comitetul național pentru prietenia americano-sovietică (creat în 1943) și numeroase organizații progresiste de femei, de tineret și alte organizații.

„STATELE UNITE ALE EUROPEI" — proiect de unire a statelor

europene, formulat în timpul primului război mondial de liderii centriști ai unor partide din Internaționala a II-a. În lucrarea sa „În jurul lozincii Statelor Unite ale Europei", V. I. Lenin a arătat caracterul reacționar al unui asemenea proiect în condițiile capitalismului, cînd „Statele Unite ale Europei" pot să devină numai o înțelegere între capitaliști pentru împărțirea coloniilor și pentru lupta în comun împotriva mișcării socialiste. După cel de-al doilea război mondial, în S.U.A. și în Europa au apărut din nou diferite proiecte de creare a unor „State Unite ale Europei". În 1955 a fost creat la Paris „Comitetul de acțiune pentru crearea Statelor Unite ale Europei". La prima sa sesiune, din ianuarie 1956, a fost adoptată o rezoluție cu privire la organizarea unei „comisii atomice europene", așanumitul „*Euratom*".

STATUL SOVIETIC — primul stat socialist din lume al muncitorilor și țăranilor, creat în urma victoriei revoluției proletare și a instaurării *dictaturii proletariatului* în Uniunea Sovietică; principalul instrument de construire a societății socialiste și comuniste.

Întemeietorii comunismului științific, K. Marx și F. Engels, generalizînd experiența luptei revoluționare a proletariatului, și în special experiența Comunei din Paris, au formulat și au fundamentat ideile de bază despre stat în perioada de trecere de la capitalism la socialism. Aceste idei au fost dezvoltate în lucrările lui V. I. Lenin — marele întemeietor al Statului sovietic. Generalizînd experiența revoluțiilor ruse din 1905 și din februarie 1917, Lenin a descoperit în Soviete forma de stat a dictaturii proletariatului. Statul sovietic se deosebește fundamental de toate statele de tip exploatator; el întruchipează cea mai înaltă formă de democrație. În timp ce statul burghez este instrumentul dominației unei minorități — burghezia — asupra maselor uriașe ale celor exploatați, Statul sovietic a trecut pentru întîia oară puterea în mîinile majorității — în mîinile muncitorilor și țăranilor, iar după lichidarea claselor exploatatoare în mîinile întregii populații a țării. Democratismul Statului sovietic, puterea absolută a poporului, își găsește realizarea în sistemul *Sovietelor de deputați ai oamenilor muncii*, alese de întregul popor, fiind singurele organe ale puterii de stat în U.R.S.S.; în egalitatea și frăția popoarelor, consfințită în structura unională a Statului sovietic multinațional; în drepturile și libertățile cetățenilor societății socialiste, drepturi garantate tuturor de orînduirea economică și social-politică a U.R.S.S. (vezi *Democrație*).

În U.R.S.S., dictatura proletariatului nu înseamnă că clasa muncitoare se bucură de anumite privilegii sau drepturi în plus în domeniul conducerii statului. La conducerea Statului sovietic participă în egală măsură întregul popor — și muncitorii, și țăranii, și intelectualii. Dictatura proletariatului înseamnă conducerea de stat a societății de către proletariat — clasa cea mai conștientă —, dezvoltarea vieții sociale în conformitate cu ideologia proletariatului — învățătura marxist-leninistă —, statornicirea proprietății socialiste (de stat și cooperativ-colhoznice), ceea ce asigură dezvoltarea țării pe calea comunismului, triumful cauzei revoluției proletare.

Statul sovietic se întemeiază pe alianța trainică dintre clasa muncitoare și țărănime. Forța conducătoare în Statul sovietic este *Partidul Comunist al Uniunii Sovietice*, care îndrumează activitatea tuturor organizațiilor sociale și de stat. Conducerea de către partid este chezășia conținutului și orientării juste, comuniste a activității tuturor organizațiilor din U.R.S.S. Partidul transpune în viață hotărîrile sale prin organele sovietice, în cadrul Constituției U.R.S.S.

Statul sovietic se dezvoltă și se perfecționează neîncetat, în conformitate cu schimbarea și dezvoltarea

bazei socialiste, cu schimbarea raportului dintre forţele de clasă, cu schimbarea situaţiei internaţionale. Toate acestea determină sarcinile Statului sovietic în diferitele etape ale dezvoltării ţării. După victoria Revoluţiei din Octombrie, Puterea sovietică a rezolvat problema reprimării armate a claselor exploatatoare, a apărării ţării împotriva agresiunii intervenţioniştilor, a refacerii industriei şi agriculturii, a pregătirii condiţiilor pentru lichidarea elementelor capitaliste. Încă în această perioadă a căpătat o foarte mare însemnătate sarcina organizării conducerii ţării, organizarea practică a economiei socialiste, lupta pentru crearea bazelor economice ale socialismului. În articolul „Sarcinile imediate ale Puterii sovietice" (1918), Lenin scria: „...Tot specificul momentului actual, toată greutatea constă în a înţelege particularităţile trecerii de la sarcina principală de a convinge poporul şi de a reprima pe exploatatori pe calea armelor la sarcina principală de a conduce". În conformitate cu aceasta, Statul sovietic a organizat reprimarea rezistenţei exploatatorilor, apărarea împotriva agresiunii din afară, a desfăşurat o activitate economică-organizatorică şi cultural-educativă. În legătură cu existenţa în ţară a claselor exploatatoare, democratismul Puterii sovietice a prezentat anumite îngrădiri.

După lichidarea claselor exploatatoare şi după victoria sistemului economic socialist la oraşe şi sate, activitatea Statului sovietic s-a îndreptat spre dezvoltarea continuă a economiei şi culturii socialiste, spre consolidarea proprietăţii socialiste, spre întărirea capacităţii de apărare a ţării. În urma lichidării exploatatorilor a dispărut necesitatea îngrădirilor democratismului sovietic. Noile forme ale Statului sovietic şi-au găsit expresia în *Constituţia U.R.S.S.* din 1936.

Sub conducerea partidului comunist, Statul sovietic a străbătut o cale glorioasă de dezvoltare istorică. Orînduirea de stat sovietică şi-a dovedit forţa vitală în timpul *Marelui Război pentru Apărarea Patriei al Uniunii Sovietice*, cînd poporul sovietic, în alianţă cu celelalte popoare iubitoare de libertate, a repurtat o victorie istorică asupra fascismului.

În etapa actuală a construcţiei comuniste, funcţiile principale ale statului socialist sînt funcţiile organizării producţiei sociale şi conducerii dezvoltării economiei şi culturii, exercitarea în interesul oamenilor muncii a controlului asupra cuantumului muncii şi al consumului, funcţia educării multilaterale a oamenilor muncii, inclusiv cultivarea disciplinei noi, a atitudinii comuniste faţă de muncă; în domeniul politicii externe — înfăptuirea consecventă a liniei leniniste de coexistenţă paşnică a ţărilor cu sisteme social-politice diferite, întărirea păcii; întărirea prieteniei indestructibile, a colaborării frăţeşti şi a ajutorului reciproc între ţările din sistemul mondial al socialismului.

Apărarea cuceririlor socialismului, construirea cu succes a societăţii comuniste reclamă întărirea prin toate mijloacele a Statului sovietic, a forţei lui economice şi politice, a capacităţii lui de apărare. Izvorul tăriei Statului sovietic rezidă în sprijinul şi încrederea oamenilor muncii, în trăinicia alianţei dintre clasa muncitoare şi ţărănime, în prietenia popoarelor U.R.S.S. Luptînd pentru întărirea şi dezvoltarea Statului sovietic, oamenii muncii din U.R.S.S., sub conducerea partidului comunist, perfecţionează aparatul de stat sovietic, luptă pentru aplicarea consecventă a principiilor leniniste: întărirea legăturii dintre aparat şi mase, controlul oamenilor muncii asupra aparatului, simplificarea şi ieftinirea aparatului, cea mai strictă legalitate socialistă în activitatea tuturor organelor Statului sovietic.

STATU-QUO — situaţie existentă sau care a existat într-un anumit moment. A menţine statu-quo — a menţine situaţia existentă. A restabili

statu-quo — a reveni la situația existentă înainte de schimbările survenite. Statu-quo ante bellum — situația existentă înainte de război, adică înainte de schimbările teritoriale, politice și de celelalte schimbări provocate de el.

STATUT — ansamblu de dispoziții prin care se stabilește scopul, structura și modul de funcționare a unei organizații; regulament.

STATUTUL DE LA WESTMINSTER — legea votată de parlamentul englez la 11 decembrie 1931 care determină relațiile dintre Marea Britanie și *dominioane*.

Acest statut hotărăște suveranitatea dominioanelor în cadrul imperiului britanic. Dominioanelor li s-a acordat dreptul de a emite în mod independent legi, de a stabili relații externe, de a hotărî în chestiunile de război și pace etc.

Adoptarea statutului de la Westminster s-a datorit ascuțirii contradicțiilor dintre Anglia și dominioane ca urmare a întăririi burgheziei imperialiste autohtone din aceste dominioane; el a constituit o ilustrare a încercărilor metropolei de a frîna procesul de destrămare a imperiului britanic prin concesiuni făcute la timp.

STATUTUL PARTIDULUI COMUNIST AL UNIUNII SOVIETICE — cod de reguli care expune principiile organizatorice ale partidului comunist, obligatorii pentru toți membrii și pentru toate organizațiile lui, care alcătuiesc normele vieții de partid și ale construcției de partid. Statutul partidului stabilește mijloacele de activitate practică ale organizațiilor de partid, formele de organizare a partidului și regulile vieții lui interne.

Statutul partidului a fost adoptat prima oară la *Congresul al II-lea al P.M.S.D.R.* În legătură cu schimbarea sarcinilor care stăteau în fața partidului, unele puncte și paragrafe ale Statutului au fost supuse unor modificări și completări la congresele partidului. În perioada dinainte de Octombrie, Statutul partidului a fost modificat la Congresele al III-lea, al IV-lea, al V-lea și al VI-lea, precum și la Conferința a VI-a a partidului. După Revoluția din Octombrie, Statutul a fost modificat la Conferințele a VIII-a și a XII-a ale P.C. (b) din Rusia, la Congresele al XIV-lea, al XVII-lea, al XVIII-lea, al XIX-lea și al XX-lea ale partidului.

În Statutul P.C.U.S. se arată că principalele sarcini ale partidului comunist în condițiile actuale constau în a construi societatea comunistă prin trecerea treptată de la socialism la comunism, în a ridica necontenit nivelul material și cultural al societății, în a educa pe membrii societății în spiritul internaționalismului și al stabilirii de legături frățești cu oamenii muncii din toate țările, în a întări prin toate mijloacele capacitatea de apărare a patriei sovietice.

Statutul P.C.U.S. arată că Partidul Comunist al Uniunii Sovietice este „uniunea de luptă liber consimțită a comuniștilor tovarăși de idei, organizată din oameni din rîndurile clasei muncitoare, ale țăranilor muncitori și ale intelectualității muncitoare".

Statutul P.C.U.S. stabilește în mod amplu îndatoririle membrului de partid în etapa actuală a construcției comuniste: să păzească prin toate mijloacele unitatea partidului, să fie un luptător activ pentru îndeplinirea hotărîrilor partidului, să fie un exemplu în muncă, să păzească și să întărească prin toate mijloacele proprietatea socialistă, să întărească zi de zi legătura cu masele, să muncească pentru însușirea bazelor marxism-leninismului, să respecte disciplina de partid și de stat, să dea dovadă de vigilență politică, să dezvolte autocritica și critica de jos, să fie sincer și cinstit față de partid, să înfăptuiască fără șovăire indicațiile partidului cu privire la justa selecționare a cadrelor etc. Statutul partidului obligă pe toți membrii de partid să păstreze prin toate mijloacele unitatea partidului ca principală condiție a forței și puterii lui și prevede sancțiuni

aspre, mergînd pînă la excluderea din rîndurile P.C.U.S., pentru încercările de formare de grupări fracţioniste care sparg unitatea partidului.

Toate aceste cerinţe ale Statutului ridică şi mai sus titlul de membru al partidului comunist. Comuniştii care încalcă Statutul sînt supuşi sancţiunilor de partid, pînă la excluderea din rîndurile P.C.U.S.

Statutul P.C.U.S. stabileşte drepturile membrului de partid, asigurînd în gradul cel mai înalt dezvoltarea democraţiei interne de partid, creşterea activităţii şi a iniţiativei creatoare a comuniştilor, deschizînd cîmp liber pentru participarea membrilor de partid la discutarea concretă a problemelor politicii partidului, la îndeplinirea hotărîrilor lui.

Statutul P.C.U.S. confirmă caracterul de neclintit al *centralismului democratic* — principiul călăuzitor al structurii organizatorice a partidului. În Statut sînt definite în mod complet structura şi funcţiile principale ale organelor superioare ale partidului, ale organizaţiilor republicane, de ţinut, regionale, districtuale, orăşeneşti, raionale şi de bază ale partidului, la baza activităţii cărora stă principiul conducerii colective. Statutul stabileşte raporturile dintre partid şi Comsomol.

Statutul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice asigură dezvoltarea democraţiei interne de partid, întărirea unităţii rîndurilor partidului, întărirea legăturilor lui cu masele.

STATUTUL UNIUNII TINERETULUI COMUNIST-LENINIST DIN U.R.S.S. — cod de reguli care defineşte principiile organizatorice fundamentale ale Comsomolului, formele de organizare şi mijloacele de activitate practică ale uniunii, structura organelor sale conducătoare, îndatoririle şi drepturile comsomoliştilor.

Prima oară, Statutul Comsomolului a fost adoptat la primul Congres general al Uniunilor tineretului muncitoresc şi ţărănesc din Rusia (1918), care a pus bazele U.T.C.L. din U.R.S.S. În anii următori, la congresele U.T.C.L. din U.R.S.S., unele prevederi ale Statutului au fost modificate şi completate în conformitate cu schimbările de situaţie survenite şi cu cerinţele etapei respective a luptei pentru comunism. Principiile organizatorice fundamentale ale Comsomolului au rămas însă neschimbate. Statutul în vigoare astăzi a fost adoptat de Congresul al XII-lea al U.T.C.L. din U.R.S.S., care a avut loc în martie 1954. Sub conducerea partidului comunist, se spune în Statut, U.T.C.L. din U.R.S.S. educă tineretul în spiritul patriotismului sovietic, îl face să fie curajos, plin de voioşie, să nu se teamă de greutăţi, încrezător în forţele sale, gata să biruie orice piedici în lupta pentru victoria comunismului.

Este considerat membru al U.T.C.L. din U.R.S.S. orice tînăr între 14 şi 26 ani primit în rîndurile Comsomolului care recunoaşte Statutul U.T.C.L. din U.R.S.S., activează într-una din organizaţiile Comsomolului, se supune tuturor hotărîrilor lui şi plăteşte cotizaţia de membru. Conform Statutului, U.T.C.L. din U.R.S.S. cere membrilor săi să lupte în mod perseverent şi necontenit pentru înfăptuirea hotărîrilor partidului comunist şi ale guvernului sovietic. Fiecare comsomolist trebuie să fie un exemplu în respectarea Constituţiei U.R.S.S. Membrii U.T.C.L. din U.R.S.S. sînt datori să întărească prin toate forţele orînduirea sovietică socialistă, industria şi transportul, colhozurile şi sovhozurile, să dezvolte cultura sovietică, să întărească prietenia şi colaborarea frăţească dintre popoarele U.R.S.S. Apărarea patriei este datoria sfîntă, prima îndatorire a fiecărui comsomolist. Statutul obligă pe membrii U.T.C.L. din U.R.S.S. să-şi îmbogăţească necontenit cunoştinţele, să-şi însuşească cultura, ştiinţa şi tehnica; să fie luptător activ pentru transpunerea în viaţă a politicii partidului comunist; să se străduiască necontenit să-şi ridice nivelul de conştiinţă,

să studieze bazele marxism-leninismului; să lămurească masele largi ale tineretului asupra politicii partidului; să fie un exemplu în muncă și în învățătură; să dezvolte cu curaj autocritica și critica de jos; să fie cinstit, sincer; să respecte regulile conviețuirii socialiste; să lupte împotriva rămășițelor capitalismului în conștiința tineretului; să respecte cu strictețe disciplina comsomolistă; să participe activ la munca organizației comsomoliste; să păstreze secretul militar și de stat; să dea dovadă de vigilență politică, să studieze arta militară. Statutul acordă membrului U.T.C.L. din U.R.S.S. drepturi largi de participare activă la viața Uniunii. Statutul expune bazele *centralismului democratic*, care este principiul conducător al structurii organizatorice a Comsomolului. Statutul U.T.C.L. din U.R.S.S. asigură o largă desfășurare a democrației interne comsomoliste și a spiritului de inițiativă al membrilor Uniunii, unitatea și coeziunea Comsomolului în lupta pentru cauza partidului comunist.

STAȚIUNI DE MAȘINI ȘI TRACTOARE (S.M.T.) — întreprinderi socialiste de stat în care sînt concentrate mijloace tehnice pentru agricultură (tractoare, combine ș.a.) și care deservesc producția colhoznică.

S.M.T. au fost create în perioada colectivizării agriculturii. În 1940 existau 7.069 S.M.T. Parcul de tractoare al S.M.T. număra 435.000 de mașini. S.M.T. lucrau 94% din întreaga suprafață cultivată a colhozurilor. În perioada postbelică, utilarea tehnică a agriculturii a crescut considerabil. S.M.T. fuseseră acea mare forță politică și organizatorică în jurul căreia țăranii s-au unit în colhozuri și s-au convins de superioritatea marii agriculturi mecanizate; prin S.M.T. a fost înfăptuit progresul tehnic în agricultură și reutilarea acesteia pe baza tehnicii noi. Tot ele au asigurat pregătirea de cadre calificate de mecanizatori și au contribuit la ridicarea nivelului general al agriculturii și al creșterii animalelor. Uriașa importanță a S.M.T. a constat și în faptul că ele au fost o importantă sursă de cereale și alte produse alimentare primite în natură de la colhozuri drept plată pentru lucrările efectuate. În ultimii ani, S.M.T. au fost o mare forță organizatoare în lupta pentru lichidarea rămînerii în urmă a anumitor ramuri ale producției agricole, în înfăptuirea hotărîrilor adoptate de partid cu privire la problemele agriculturii.

În condițiile actuale, cînd, în majoritatea lor, colhozurile s-au întărit din punct de vedere economic și organizatoric, cînd economia colhozurilor a luat un avînt considerabil, forma de deservire tehnică a producției colhozurilor prin S.M.T. a încetat de a mai corespunde necesităților dezvoltării forțelor de producție ale agriculturii. Plenara C.C. al P.C.U.S. (februarie 1958) a arătat că în interesul dezvoltării viitoare a agriculturii socialiste și a orînduirii colhoznice este indicat să se modifice modul existent de deservire tehnică a producției colhozurilor și să se reorganizeze treptat S.M.T. Plenara a arătat că este indicat să se treacă la vînzarea tractoarelor, combinelor și a celorlalte mașini agricole direct colhozurilor. În hotărîrea plenarei se spune că, în funcție de particularitățile regiunilor și colhozurilor, S.M.T.-urile vor trebui reorganizate la termene diferite în stațiuni tehnice și de reparații (S.T.R.), menite să asigure repararea tractoarelor și a celorlalte mașini, deservirea tehnică a colhozurilor, aprovizionarea colhozurilor și sovhozurilor (prin vînzare) cu utilaje tehnice moderne, cu piese de schimb, carburanți, îngrășăminte, substanțe chimice toxice și alte materiale. În acele regiuni în care nu toate colhozurile au de pe acum posibilitatea să achiziționeze tractoare și alte mașini și, ceea ce este mai important, nu pot să folosească în mod corespunzător această tehnică, va trebui să se mențină temporar modul existent de deservire

tehnică şi de producţie a acestor colhozuri prin S.M.T.

STORTING — parlamentul norvegian, format dintr-o cameră superioară — lagtingul — şi dintr-o cameră inferioară — odelstingul.

STRATEGIA ŞI TACTICA LENINISMULUI — ştiinţa conducerii luptei de clasă a proletariatului. Strategia este determinarea direcţiei principale a luptei de clasă a proletariatului, a compoziţiei armatei politice conduse de el într-o etapă dată a revoluţiei, elaborarea planului de folosire a rezervelor revoluţiei, a planului de luptă pentru unirea forţelor revoluţionare în jurul proletariatului şi conducerea acţiunilor lor. Strategia rămîne în fond neschimbată în tot timpul unei etape date a luptei de eliberare. Tactica este o parte a strategiei, ea fiind în întregime subordonată liniei strategice. Spre deosebire de strategie, tactica urmăreşte scopuri mai înguste, menirea ei fiind nu de a cîştiga războiul în întregime, ci cutare sau cutare bătălii, de a desfăşura cu succes cutare sau cutare campanii şi acţiuni. Întrucît situaţia social-politică este supusă unor schimbări rapide, este inevitabilă schimbarea formelor şi metodelor tactice în decursul unei anumite perioade strategice. Leninismul cere partidelor proletare să desprindă din numeroasele forme tactice formele principale şi decisive care sînt cele mai indicate în situaţia dată. Menirea strategiei şi tacticii proletare este de a trezi şi a mobiliza forţele oamenilor muncii, de a contribui la manifestarea cît mai deplină a energiei revoluţionare a poporului, de a introduce în mişcarea de eliberare a maselor spiritul de organizare, orientarea spre un scop precis, de a forma din aceste mase armate revoluţionare care să lupte pentru desfiinţarea tuturor formelor de exploatare şi asuprire, pentru construirea unei noi societăţi.

Ideile fundamentale cu privire la strategia şi tactica luptei revoluţionare a clasei muncitoare au fost formulate de întemeietorii marxismului, K. Marx şi F. Engels. În epoca imperialismului şi a revoluţiilor proletare, V. I. Lenin a generalizat experienţa partidului bolşevic şi experienţa întregii mişcări proletare internaţionale în problema strategiei şi tacticii şi a creat ştiinţa conducerii luptei de clasă a proletariatului. Strategia şi tactica leninismului au fost dezvoltate în hotărîrile Partidului Comunist al Uniunii Sovietice şi ale partidelor comuniste şi muncitoreşti frăţeşti, în lucrările conducătorilor acestor partide, care generalizează experienţa luptei de eliberare actuale.

SUAZI — protectorat britanic în sudul Africii. Se învecinează cu Uniunea Sud-Africană şi cu Mozambicul. *Suprafaţa:* 17.400 km²; *populaţia:* 220.000 de locuitori (1955), în majoritate covîrşitoare triburi suazi. Centrul administrativ: Mbabane.

Pămînturile fertile au fost acaparate de englezi. Majoritatea populaţiei băştinaşe este concentrată în *rezervaţii*, îndeletnicindu-se mai ales cu creşterea vitelor, precum şi cu cultivarea porumbului şi a meiului. Pe plantaţiile engleze se cultivă tutunul, cartoful dulce, bumbacul. Există exploatări de cositor şi azbest. Se foloseşte pe scară largă munca forţată a băştinaşilor.

SUBIECT — în filozofie — fiinţă înzestrată cu conştiinţă şi voinţă. Subiectului îi este opus obiectul (obiectele şi fenomenele lumii înconjurătoare), asupra căruia este îndreptată activitatea subiectului.

SUBOTNICE COMUNISTE — muncă voluntară prestată gratuit de muncitorii, funcţionarii şi ţăranii muncitori sovietici în zilele de repaus sau după terminarea muncii în folosul construcţiei socialiste. Primul subotnic a fost organizat din iniţiativa comuniştilor din Moscova la 10 mai 1919, într-o sîmbătă (de aici provine şi denumirea de „subotnic"). După terminarea zilei de lucru muncitorii de la linia ferată Moscova-Kazan au muncit suplimentar în mod gratuit.

Munca s-a desfășurat cu o uriașă însuflețire, productivitatea muncii depășind cu 270% pe cea obișnuită. Această inițiativă a fost urmată de multe alte detașamente de oameni ai muncii. La 1 Mai 1920 a avut loc un subotnic de muncă pe întreaga Rusie. La acest subotnic a luat parte V. I. Lenin.

V. I. Lenin a consacrat subotnicelor lucrarea „Marea inițiativă", în care a considerat subotnicele drept germenul unei atitudini noi, comuniste față de muncă.

SUBSTANȚĂ — în filozofia premarxistă baza invariabilă, esența tuturor lucrurilor și fenomenelor în opoziție cu proprietățile variabile ale diferitelor lucruri. Materialiștii considerau că această substanță este materia, idealiștii — spiritul, ideea, dumnezeu. Materialismul dialectic neagă că substanța este ceva invariabil și consideră că în lume nu există nimic în afară de materia în mișcare, care există în diverse forme și se află în continuă dezvoltare și schimbare.

SUBVENȚIE — ajutor bănesc.

SUCARNO Ahmed (n. 1901) — președintele Republicii Indonezia.

S-a născut în orașul Surabaia (Iava), a absolvit Institutul tehnic din Bandung. A fost unul dintre întemeietorii partidului național (1927) și este președintele acestuia. În 1928 a fost arestat pentru că s-a ridicat împotriva dominației coloniale olandeze. La ieșirea din închisoare, în 1932, a devenit președintele Partidului Indonezia (Partindo), format în 1931 pe baza partidului național, care se autodizolvase. În 1933 a fost din nou arestat și a stat în deportare și în detențiune pînă în 1942. La 17 august 1945, din însărcinarea organizațiilor obștești, a proclamat independența țării și a devenit președintele Republicii Indonezia. La 18 aprilie 1955 a deschis Conferința de la Bandung a țărilor Asiei și Africii. În scopul întăririi unității republicii, al curmării zîzaniilor dintre partide, Sucarno a propus, în februarie 1957, să se creeze un cabinet guvernamental format din reprezentanți ai tuturor partidelor reprezentate în parlament și un consiliu național format din reprezentanți ai diferitelor pături ale societății și avînd menirea să sprijine cabinetul în activitatea sa. În iunie 1957 a devenit președintele Consiliului național creat.

SUDAN — stat în Africa de nord-est. Se învecinează cu provincia Egipt a Republicii Arabe Unite, Federația Etiopiei și Eritreei, Chenia, Uganda, Congo Belgian, Africa ecuatorială franceză și Libia. *Suprafața:* 2.500.000 km²; *populația:* 12.000.000 —14.000.000 de locuitori (după datele O.N.U. pe 1955 — 8.900.000). Capitala: Chartum; orașe: Umdurman, Port Sudan la Marea Roșie.

Sudanul este o țară agricolă. Principala îndeletnicire a populației este agricultura. Se cultivă bumbac, grîu. Se extrage gumarabică (primul loc în lumea capitalistă). Cu toate că dispune de bogate resurse naturale (aur, cupru, cositor, plumb, minereu de fier), industria este slab dezvoltată. Majoritatea întreprinderilor industriale sînt de tip meșteșugăresc. 60 — 70% din exportul țării îl formează bumbacul. Se importă mai ales mărfuri industriale.

Timp de peste o jumătate de secol, imperialiștii englezi și-au camuflat dominația asupra Sudanului îndărătul acordului din 1899 dintre Egipt și Anglia cu privire la posesiunea în comun a Sudanului. În 1951 guvernul egiptean a denunțat tratatul anglo-egiptean din 1936, bazat pe inegalitate în drepturi (vezi *Republica Arabă Unită*), anulînd totodată acordul din 1899. Potrivit noului acord semnat între Anglia și Egipt în 1953, Sudanului i-a fost acordat dreptul ca după trei ani să hotărască asupra problemei viitorului statut al țării.

La sfîrșitul anului 1953 au avut loc în țară alegeri pentru parlament, care a fost ales pe termen de trei ani. La 1 ianuarie 1956, Sudanul a fost proclamat republică independentă. Par-

tidele burgheze cele mai influente din țară sînt partidul național-unionist și partidul Al-Umma, al cărui lider, Abdullah-Halil, a devenit în iulie 1956 prim-ministru. Guvernul a declarat că Sudanul nu va participa la nici un fel de alianțe și va duce o politică de stabilire de relații de prietenie cu toate statele.

În 1950 a fost creată Federația sindicatelor din Sudan, care luptă pentru îmbunătățirea situației economice a oamenilor muncii.

SUEDIA — stat în partea de est a peninsulei Scandinave. Se învecinează cu Norvegia și Finlanda. *Suprafața:* 449.000 km²; *populația:* 7.341.000 de locuitori (1957). Capitala: Stockholm. Orașe mai mari: Göteborg și Malmö.

Suedia este o țară industrială-agrară, în care capitalismul este foarte dezvoltat. Partea producției industriale în venitul național al țării reprezintă 80%. Locul principal în economie îl dețin industria minieră, industria metalurgică (producția de fontă în 1956 a fost de 1.300.000 de tone, cea de oțel a fost de 2.400.000 de tone), industria constructoare de mașini, metalurgia prelucrătoare, care s-au dezvoltat pe baza bogățiilor naturale existente în Suedia. În ceea ce privește exportul de minereu de fier și de celuloză, Suedia ocupă primul loc în lumea capitalistă. Economia se caracterizează printr-un înalt grad de concentrare a producției și de centralizare a capitalurilor. Locul de frunte în economie îl dețin patru mari bănci, care domină în principalele ramuri ale industriei, în navigație și în comerț.

Structura agriculturii a Suediei se distinge prin predominarea producției animale asupra producției vegetale. Se cultivă plante furajere și tehnice. Peste $^2/_3$ din suprafața agricolă aparține moșierilor și chiaburilor.

În cel de-al doilea război mondial, Suedia a fost neutră.

După război, guvernul suedez a refuzat să intre în *pactul Atlanticului de nord*, proclamînd o politică de neparticipare la pacte.

Suedia este o monarhie constituțională. Șeful statului este regele. Puterea legislativă aparține în comun regelui și parlamentului — Riksdagul — format din două camere: o cameră superioară, aleasă pe termen de 8 ani, și o cameră inferioară, aleasă pe termen de 4 ani. Puterea executivă este exercitată de guvern (consiliul de stat), care este numit de rege.

Partidul de guvernămînt în Suedia este partidul social-democrat, al cărui președinte, T. Erlander, este din 1946 șeful guvernului. Uniunea țărănească, partidul burgheziei sătești, face parte împreună cu social-democrații din coaliția guvernamentală. Partidul conservator (de dreapta) și partidul liberal („popular") reprezintă interesele marelui capital.

Partidul Comunist din Suedia este un luptător consecvent pentru interesele poporului, pentru democrație, pace și socialism. Președintele partidului este Hilding Hagberg. Organul central este ziarul „Ny dag".

SUHE-BATOR (1893—1923) — unul dintre întemeietorii Partidului Popular Revoluționar Mongol, erou național al poporului mongol. S-a născut într-o familie de arați (țărani) săraci și a început să muncească destul de devreme. Din 1912 și-a făcut serviciul militar; a învățat limba rusă, și a lucrat ca zețar într-o tipografie rusă din orașul Urga (în prezent Ulan-Bator).

Sub influența Revoluției din Octombrie, mișcarea revoluționară din Mongolia a luat avînt. În 1919 Suhe-Bator a creat la Urga primul cerc revoluționar. În 1921 a fost înființat Partidul Popular Revoluționar Mongol, sub conducerea căruia oamenii muncii din Mongolia au înfăptuit revoluția populară. Împreună cu *Cioibalsan*, Suhe-Bator a creat detașamente de partizani, iar apoi a luat conducerea armatei revoluționare

mongole, care lupta împotriva bandelor alb-gardiste ale lui Ungern. În octombrie 1921 Suhe-Bator a condus o delegație mongolă la Moscova și a fost primit de V. I. Lenin. La 5 noiembrie 1921, el a semnat, în numele guvernului mongol, tratatul sovieto-mongol cu privire la stabilirea de relații de prietenie. În februarie 1923 Suhe-Bator a fost asasinat mișelește de dușmanii poporului mongol.

SUN IAT-SEN (1866—1925) — eminent democrat-revoluționar și om de stat al Chinei, care și-a consacrat viața luptei pentru eliberarea Chinei din robia feudală și imperialistă.

S-a născut într-o familie de țărani, în provincia Guandun; în 1892 a absolvit Institutul de medicină de la Honcong. În 1894, sub conducerea lui Sun Iat-sen a fost creată în insulele Havai, în rîndurile emigrației chineze, organizația politică „Sinciunhuei" (Asociația pentru renașterea Chinei), care s-a ocupat cu pregătirea insurecției împotriva dinastiei manciuriene, stăpînitoare în China. Dar în 1895 complotul a fost descoperit, și Sun Iat-sen, care cu puțin timp înainte se reîntorsese în China, a fost silit să emigreze. În 1905, cînd sub influența primei revoluții ruse a început în China un avînt revoluționar, Sun Iat-sen a creat în Japonia, din rîndurile emigranților chinezi, o nouă organizație revoluționară — „Tunmînhuei" (Liga unită), cu un program burghezo-democrat progresist. În 1907 Sun Iat-sen a formulat acest program bazat pe cele trei principii populare: 1) naționalism (răsturnarea dinastiei manciuriene Țin), 2) putere populară (instaurarea republicii), 3) propășire populară (egalizarea drepturilor asupra pămîntului). În această perioadă Sun Iat-sen mai spera însă în plecarea de bunăvoie a imperialiștilor din China și conta chiar pe ajutorul lor în lupta împotriva dinastiei manciuriene.

„Tunmînhuei" a fost principala organizație politică care, pregătind primele cadre de revoluționari, s-a situat în fruntea insurecției din Ucian din 1911. Această insurecție a marcat începutul revoluției chineze din 1911, care a răsturnat dinastia manciuriană.

La 24 decembrie 1911, Sun Iat-sen s-a întors în patrie. La 1 ianuarie 1912 a fost proclamată oficial constituirea Republicii Chineze și Sun Iat-sen a ocupat temporar postul de președinte. Dar reformatorii, militariștii și vechii funcționari birocrați, temîndu-se de dezvoltarea ulterioară a revoluției, au obținut, cu sprijinul puterilor imperialiste, demisia lui Sun Iat-sen. În mai 1913 Sun Iat-sen a luat conducerea insurecției împotriva președintelui Iuan Și-kai, creatura imperialiștilor. Această insurecție a fost înfrîntă și Sun Iat-sen a trebuit să emigreze.

Sun Iat-sen a salutat Revoluția din Octombrie și, sub influența ei, precum și sub influența mișcării muncitorești în dezvoltare, s-a apropiat de partidul comunist. În scopul creării unui front național de luptă pentru independența și democratizarea țării, Sun Iat-sen a luptat activ pentru ca *Gomindanul*, întemeiat de el în 1912, să colaboreze cu Partidul Comunist Chinez.

În 1924, Sun Iat-sen a formulat într-un mod nou cele trei principii populare ale sale: naționalismul însemna acum lupta împotriva puterilor imperialiste, care înrobiseră China, și instaurarea egalității depline între toate naționalitățile din țară; puterea populară însemna crearea unei republici democratice unite; principiul propășirii populare prevedea trecerea pămînturilor în mîinile țăranilor și îngrădirea marelui capital în industrie. Aceste principii au fost apoi dezvoltate și completate de Sun Iat-sen în testamentul său către Gomindan și în apelul său către Comitetul Executiv Central din U.R.S.S. Ele conțineau trei directive politice fundamentale: alianța trainică cu U.R.S.S., sprijinirea pe masele largi ale oame-

nilor muncii, alianța cu Partidul Comunist Chinez.

Sun Iat-sen s-a stins din viață la 12 martie 1925, curînd după începerea războiului revoluționar din 1924—1927.

SUPRASTRUCTURĂ — vezi *Bază și suprastructură*.

SUPUȘENIE — vezi *Cetățenie*.

SUSLOV Mihail Andreevici (n. 1902) — membru în Prezidiul C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, secretar al C.C. al P.C.U.S.

S-a născut în satul Șahovo, județul Hvalînsk, gubernia Saratov (acum raionul Pavlovo, regiunea Ulianovsk), în familia unui țăran sărac. În 1918—1920 a lucrat într-un comitet al sărăcimii. În 1921 a intrat în rîndurile partidului comunist. În 1924 Suslov a absolvit facultatea muncitorească și în 1928 Institutul economiei naționale „G. V. Plehanov" din Moscova, apoi a studiat la Institutul de profesură roșie și a funcționat ca profesor la Universitatea din Moscova și la Academia industrială.

În perioada 1931—1936 Suslov a avut muncă de răspundere în Comisia centrală de control a P.C. (b) al U.R.S.S. și în Comitetul controlului de stat. Din 1937 pînă în 1939 a fost secretarul Comitetului regional Rostov al P.C. (b) al U.R.S.S., iar din 1939 pînă în 1944 prim-secretar al Comitetului de ținut Stavropol al P.C. (b) al U.R.S.S.

În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Suslov a fost membru al Consiliului militar al Frontului Caucazului de nord, șeful statului-major de ținut al detașamentelor de partizani. Din 1944 pînă în 1946 Suslov a fost președinte al Biroului C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. pentru R.S.S. Lituaniană, iar din martie 1946 a avut muncă de conducere în Comitetul Central al partidului.

La Congresul al XVIII-lea al partidului, Suslov a fost ales în Comisia centrală de revizie, la Conferința a XVIII-a a P.C. (b) al U.R.S.S. — membru al Comitetului Central al partidului, iar în 1947 — secretar al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S.

Din 1950 pînă în 1954 Suslov a fost membru al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. În 1954, la prima sesiune a Sovietului Suprem al U.R.S.S. în cea de-a IV-a legislatură, a fost ales președinte al Comisiei pentru afacerile externe a Sovietului Uniunii.

Din iulie 1955 Suslov este membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

SUTELE NEGRE — denumirea populară disprețuitoare a membrilor organizațiilor monarhiste ultrareacționare din Rusia țaristă, create de țarism în perioada revoluției din 1905—1907. Dintre aceste organizații ultrareacționare făceau parte „Uniunea poporului rus", „Uniunea arhanghelului Mihail", „Consiliul nobilimii unite" etc. Ele au organizat demonstrații monarhiste, prigoana și masacrarea muncitorilor și studenților revoluționari, pogromuri împotriva evreilor etc.

SUVERANITATE — independența unui stat, a unei națiuni. Suveranitatea puterii de stat înseamnă că ea nu poate fi limitată de nici o altă putere. Marxism-leninismul apără dreptul fiecărui popor la autodeterminare națională pînă la despărțire și la crearea unui stat propriu independent și cheamă clasa muncitoare și pe toți oamenii muncii să lupte pentru aceste principii, împotriva asupririi naționale și coloniale de către statele imperialiste. Din primele zile ale existenței sale, Statul sovietic înfăptuiește în mod consecvent aceste principii în politica sa națională și externă, respectă suveranitatea statelor mari și mici, și acordă sprijin popoarelor asuprite de imperialism în lupta lor pentru suveranitatea de stat. Suveranitatea este un principiu fundamental al dreptului internațional.

Imperialiștii din statele capitaliste cele mai puternice, căutînd să-și instaureze dominația, luptă pe față

pentru lichidarea suveranității altor state. În acest scop, propaganda imperialistă din zilele noastre declară că suveranitatea este o noțiune învechită, cerînd să se renunțe la statul național, cerînd să se creeze un „stat mondial".

Clasa muncitoare, sub conducerea partidelor marxiste, duce o luptă hotărîtă împotriva atentatelor forțelor imperialiste agresive la suveranitatea și la independența națională a țărilor și popoarelor. În această luptă, proletariatul unește în jurul său masele largi ale oamenilor muncii și se bucură de simpatie și sprijin din partea elementelor patriotice din toate păturile populației.

SVERDLOV Iakov Mihailovici (1885—1919) — militant de frunte al partidului comunist și al Statului sovietic.

Sverdlov s-a născut la Nijni-Novgorod (astăzi Gorki), în familia unui meseriaș gravor. În 1900, părăsind clasa a V-a a liceului din Nijni-Novgorod, a intrat ca practicant într-o farmacie. Din 1901 a început să desfășoare o activitate revoluționară ilegală ca membru activ în Comitetul din Nijni-Novgorod al P.M.S.D.R., în 1902 a fost arestat prima oară pentru participare la o demonstrație. De atunci a devenit revoluționar de profesie. După Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. (1903), Sverdlov s-a situat fără șovăială pe poziția lui V. I. Lenin și a fost unul dintre făuritorii organizației bolșevice din Nijni-Novgorod. Începînd din februarie 1905 a condus lupta muncitorilor din Kazan, iar din septembrie 1905, ca împuternicit al C.C. al partidului, a desfășurat o intensă muncă pentru unificarea organizațiilor de partid din Ural. Activitatea revoluționară plină de abnegație a lui Sverdlov a fost întreruptă în repetate rînduri de arestări și deportări. În total el a petrecut aproximativ 10 ani în închisori și în deportare, evadînd cu curaj în cîteva rînduri. La Conferința de la Praga (1912) a fost ales în absență în C.C. al partidului și a fost inclus de asemenea în Biroul rus al C.C., care conducea direct activitatea revoluționară în Rusia. În intervalul dintre arestări (sfîrșitul anului 1912 — începutul anului 1913) a lucrat la ziarul „Pravda" și a participat la conducerea activității fracțiunii social-democrate din Duma a IV-a de stat. După revoluția din februarie 1917, s-a întors la Petrograd din ținutul Turuhansk, unde fusese deportat. La Conferința a VII-a generală (din aprilie) a partidului a fost ales membru al C.C. al partidului. În condiții grele, Sverdlov a desfășurat o vastă muncă pentru pregătirea Congresului al VI-lea al partidului (1917), care a orientat partidul spre insurecția armată. Ca membru al Centrului de partid pentru conducerea insurecției, a participat activ la pregătirea și înfăptuirea Revoluției din Octombrie.

După victoria Revoluției din Octombrie, partidul i-a încredințat lui Sverdlov munca de conducător al organului suprem al puterii — Comitetul Executiv Central din Rusia. În postul de președinte al C.E.C. din Rusia, el a rămas fără întrerupere pînă la sfîrșitul vieții sale. În anii Puterii sovietice, excepționalul său talent organizatoric s-a realizat pe deplin. În decursul întregii sale activități revoluționare, Sverdlov a fost un luptător intransigent pentru linia leninistă a partidului. Lenin l-a caracterizat pe Sverdlov drept un revoluționar de profesie și un remarcabil organizator bolșevic.

Ş

ŞAH — nume dat suveranului Iranului (Persia). Titlul complet al regelui Iranului este „şah-in-şah" (regele regilor) sau „padişah" (regele ţării), care se mai întîlneşte încă în monumentele antice şi care corespunde noţiunii de „împărat". Se numeau de asemenea padişahi sultanii turci, care au împrumutat acest titlu de la perşi.

ŞAMANISM — una dintre formele religiei existente în societatea anterioară societăţii împărţite în clase, formă care s-a păstrat pînă în zilele noastre la unele popoare din Asia, Oceania, America de nord şi Africa. Şamanismul se caracterizează prin credinţa în spirite rele şi bune, de intervenţia cărora ar depinde succesele sau insuccesele omului, sănătatea lui etc. După închipuirea credincioşilor, unii oameni (şamanii) pot să comunice cu spiritele, să alunge spiritele rele din bolnavi, să conjure spiritele bune etc. Şamanismul, ca orice religie, joacă un rol reacţionar.

ŞANTAJ — constrîngere prin intimidare şi prin ameninţarea cu divulgarea unor fapte sau documente compromiţătoare.

ŞAPOŞNIKOV Boris Mihailovici (1882—1945) — eminent conducător militar sovietic.

S-a născut în oraşul Zlatoust în familia unor funcţionari. În 1909 a absolvit cu distincţie Academia Marelui stat major. A fost şef de stat-major de divizie, de corp de armată. În mai 1918 a fost unul dintre primii conducători militari ai vechii armate care au intrat în rîndurile Armatei Roşii şi, în anii războiului civil, a deţinut funcţii înalte în aparatul statului-major, între care aceea de şef al direcţiei operative a statului-major de campanie în cadrul Consiliului militar-revoluţionar al Republicii. După terminarea războiului a fost comandant al trupelor regiunilor militare Leningrad, Moscova şi al regiunii Volgăi, din 1928 şef de stat-major al Armatei Roşii muncitoreşti-ţărăneşti, iar din 1932 şeful Academiei militare „M.V. Frunze". În 1940 i s-a acordat titlul de mareşal al Uniunii Sovietice. La începutul Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost şeful Marelui stat-major, iar din 1943 şeful Academiei militare superioare „K.E. Voroşilov".

În 1930 a intrat în partid. La Congresul al XVIII-lea a fost ales membru supleant al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. Este autorul unei serii de lucrări în probleme de teorie militară.

ŞAUMEAN Stepan Gheorghievici (1878—1918) — militant de seamă al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Şaumean s-a născut la Tiflis, unde a absolvit liceul real. Din 1898 s-a încadrat activ în mişcarea revoluţionară, a condus un cerc marxist, studiind în acelaşi timp teoria marxistă. În 1900 a intrat la Institutul politehnic din Riga, de unde a fost eliminat pentru participare la mişcarea revoluţionară şi deportat în Caucaz, unde a continuat activitatea revoluţionară. În 1901 a intrat în P.M.S.D.R. În 1902 a emigrat în străinătate, a trăit la Berlin şi a studiat la Univer-

sitate la Facultatea de filozofie. În 1903, la Geneva, s-a întîlnit prima oară cu V.I. Lenin. În 1905 Șaumean s-a întors în Rusia și a fost trimis să desfășoare muncă revoluționară în Transcaucazia. A făcut parte din Comitetul unional caucazian al P.M.S.D.R., din redacția ziarelor „Proletariatis Brdzola" și „Foaia muncitorească caucaziană". A fost delegat la Congresul al IV-lea și al V-lea ale P.M.S.D.R. din partea organizațiilor bolșevice din Transcaucazia. În anii 1907—1911 a participat la activitatea organizațiilor bolșevice din Baku. În 1911 a fost arestat și deportat în Astrahan. La Conferința a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R. (din 1912), Șaumean a fost ales membru supleant al C.C. În 1914 Șaumean s-a întors la Baku și s-a situat în fruntea luptei revoluționare a proletariatului, conducînd greva generală a muncitorilor de la exploatările petrolifere. În martie 1916 a fost din nou arestat și deportat. În zilele revoluției din februarie 1917, proletariatul din Baku l-a ales în lipsă președinte al Sovietului de deputați ai muncitorilor din Baku. Șaumean a fost delegat la primul Congres general al Sovietelor din Rusia, la care a fost ales membru al C.E.C. din Rusia. La Congresul al VI-lea al partidului a fost ales în C.C. al P.M.S.D. (b) din Rusia. Șaumean a fost în fruntea luptei pentru Puterea sovietică în Baku și în Transcaucazia. În decembrie 1917 Șaumean a fost numit printr-un decret al guvernului sovietic comisar extraordinar pentru problemele Caucazului. În aprilie 1918 el a fost în fruntea Consiliului Comisarilor Poporului din Baku. După ocuparea orașului Baku de către intervenționiști, Șaumean a fost arestat împreună cu alți 25 de activiști de partid și sovietici cu munci de conducere din Baku, și la 20 septembrie 1918 a fost împușcat de englezi.

ȘCIORS Nikolai Aleksandrovici (1895—1919) — erou al războiului civil.

S-a născut în familia unui mecanic de la depoul stației Snovsk (în prezent Șciors), gubernia Cernigov. În 1912 a absolvit școala de felceri militari de la Kiev. A luat parte la primul război mondial.

Întorcîndu-se acasă, în februarie 1918, a luptat activ în fruntea unui detașament de partizani împotriva ocupanților germani. În septembrie 1918 a format din mici detașamente de partizani primul regiment insurgent ucrainean, regimentul „Bogun" — numele unuia dintre conducătorii luptei de eliberare națională a poporului ucrainean împotriva Poloniei panilor în secolul al XVII-lea. Acest regiment a intrat în componența primei Divizii ucrainene și, în toamna anului 1918, a luat parte la luptele împotriva ocupanților germani. Regimentul „Bogun", în fruntea căruia se afla Șciors, a pricinuit înfrîngeri serioase trupelor Germaniei kaiserului. După zdrobirea germanilor în Ucraina, Șciors a luptat împotriva bandelor lui Petliura. În noiembrie 1918 a fost numit comandant al unei brigăzi a Diviziei 1 ucrainene sovietice (rămînînd în funcția de comandant al regimentului „Bogun"), care desfășura ofensiva împotriva Kievului ocupat de bandele lui Petliura. La 5 februarie 1919 boguniștii au intrat în Kiev. După aceasta Șciors a fost numit comandant al Diviziei 1 ucrainene sovietice. Într-un singur an Șciors a străbătut calea de la comandantul unui mic detașament de partizani pînă la comandant de divizie, devenind un mare comandant militar. La 30 august 1919, într-o luptă cu petliuriștii, Șciors a fost ucis în regiunea Koresten.

ȘEFUL GUVERNULUI — persoana care se află în fruntea puterii supreme executive și de dispoziție în stat. De obicei șeful guvernului poartă numele de președinte al Consiliului de Miniștri sau prim-ministru.

ȘEFUL STATULUI — persoana sau organul care întruchipează puterea supremă în stat. În Uniunea So-

vietică, funcția de șef al statului este exercitată de *Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.*

ȘOMAJ — o dată cu dezvoltarea capitalismului, cu apariția industriei mecanizate, proletariatul crește numericește, iar cererea de mînă de lucru scade relativ. Drept urmare, o parte a clasei muncitoare este sortită unei munci din ce în ce mai grele, iar cealaltă nu poate să-și găsească de lucru, este condamnată la un șomaj forțat, formează armata industrială de rezervă a șomerilor. Rîndurile armatei de rezervă proletare sînt mereu îngroșate de muncitorii înlăturați din producție, precum și de păturile ruinate și proletarizate ale micii burghezii de la orașe și sate. Existența unei armate de muncitori de rezervă este o condiție obligatorie a producției capitaliste. Șomajul este un fenomen care însoțește în mod inevitabil capitalismul, un flagel pentru clasa muncitoare din țările capitaliste. El este un mijloc de presiune a capitaliștilor asupra preței muncii, precum și de înăsprire a exploatării celor care lucrează. Șomajul crește mai ales în timpul crizelor periodice de supraproducție.

O dată cu dezvoltarea capitalismului ia proporții tot mai mari șomajul parțial, adică situația în care muncitorul este ocupat în producție numai o parte din zi sau o parte din săptămîna de lucru.

În condițiile *crizei generale a capitalismului*, șomajul a căpătat un caracter cronic de masă; armatele de milioane de șomeri s-au transformat din armate de rezervă în armate permanente. Șomajul a atins proporții uriașe în țările coloniale și dependente. Șomajul cronic, de masă, din țările capitaliste este un indiciu pregnant al parazitismului și descompunerii progresive a capitalismului.

Victoria Revoluției din Octombrie, industrializarea socialistă, colectivizarea agriculturii, ritmul rapid de dezvoltare a tuturor ramurilor economiei pe bază de planuri economice unitare, au dus încă din 1931 la lichidarea deplină a șomajului în U.R.S.S. Dreptul la muncă al cetățenilor sovietici este garantat de Constituția U.R.S.S. În țările care au pășit după cel de-al doilea război mondial pe calea dezvoltării socialiste au fost de asemenea lichidate condițiile care generează șomajul.

ȘOVINISM — politică burgheză reacționară care are ca scop subjugarea și înrobirea altor popoare, atițarea vrajbei naționale și a urii între popoare, propovăduirea exclusivismului național, a „teoriei rasiale“ (vezi *Șovinism de națiune dominantă*, *Rasism*).

ȘOVINISM DE NAȚIUNE DOMINANTĂ — politica agresivă a burgheziei națiunilor dominante, îndreptată spre înrobirea celorlalte națiuni și lipsirea lor de *suveranitate;* propovăduirea exclusivismului național, a dominației unei națiuni asupra altora, persecutarea naționalităților subjugate, atițarea dușmăniei naționale și a urii între popoare.

ȘTIINȚĂ — sistem de cunoștințe autentice despre legile de dezvoltare a naturii și societății; una din formele conștiinței sociale.

Știința apare și se dezvoltă în conformitate cu necesitățile practicii sociale, în special cu cele ale producției materiale. Progresul ei constă în aceea că ea cunoaște realitatea tot mai complet și mai profund. În cadrul științei trebuie distinse: 1) fapte acumulate și verificate; 2) legi, formule, teoreme etc., verificate și dovedite de practică; 3) prezumții științifice, ipoteze, bazate pe fapte și pe legi descoperite anterior și care pot fi confirmate sau infirmate de dezvoltarea ulterioară a științei; 4) concluzii teoretice generale, rezultate din legi și interpretarea lor filozofică. În sistemul general de cunoștințe autentice despre legile lumii înconjurătoare distingem științele speciale, care studiază fiecare o anumită formă de mișcare a materiei sau mai multe forme, legate între ele, ale acestei

mișcări. Științele speciale se împart în: științele naturale, care studiază legile de dezvoltare a naturii (astronomia, biologia, fizica, chimia etc.); științele sociale, care studiază legile de dezvoltare a fenomenelor sociale (economia politică, istoria etc.), și științele despre cunoaștere.

Știința există și se dezvoltă întotdeauna în cadrul unui anumit mod de producție. De aceea dezvoltarea ei nu este determinată numai de creșterea forțelor de producție, dar și de dezvoltarea relațiilor de producție. Istoria științei cunoaște numeroase exemple de felul cum relații de producție învechite frînează exploatarea și folosirea unor descoperiri ale științei sau cum, dimpotrivă, noi relații de producție creează condiții favorabile suplimentare pentru o rapidă dezvoltare a științei și folosirea ei pe scară largă.

Victoria Revoluției din Octombrie a creat noi condiții pentru dezvoltarea științei în U.R.S.S., punînd-o în slujba intereselor poporului. Lucrări științifice se efectuează nu numai în instituțiile științifice special afectate acestui scop, ci și în marile întreprinderi industriale, în sovhozuri și colhozuri. Colaborarea oamenilor de știință cu lucrătorii din producție constituie un mare stimulent pentru dezvoltarea științei. Statul sovietic a creat o vastă rețea de institute și instituții de cercetări științifice și a asigurat pregătirea pe scară largă de cadre științifice. În institutele de învățămînt superior și în institutele științifice din Uniunea Sovietică lucrează 240.000 de oameni de știință, de 24 de ori mai mulți decît înainte de revoluție. Pătrunzînd în toate sferele vieții sociale, știința devine în societatea socialistă o mare forță creatoare. Lansarea de către Uniunea Sovietică, în 1957, a sateliților artificiali ai pămîntului a fost un triumf al științei și tehnicii socialiste.

ȘVERNIK Nikolai Mihailovici (n. 1888) — membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Șvernik s-a născut la Petersburg într-o familie de muncitori. În 1905 a intrat în rîndurile partidului comunist. A desfășurat muncă ilegală la Petersburg, Nikolaev, Tula, Samara și în alte orașe. Pentru activitatea revoluționară a fost închis și deportat. După Revoluția din februarie 1917 a fost ales președinte al Comitetului de uzină al uzinei de țevi din Samara. În zilele lui Octombrie 1917, Șvernik a fost președintele Comitetului muncitorilor din uzinele de armament din întreaga Rusie. Curînd după Revoluția din Octombrie s-a întors la Samara, unde a fost ales președinte al Sovietului orășenesc. În anii războiului civil a luat parte la bătăliile de pe Frontul de est: mai întîi într-un detașament de partizani, apoi în calitate de comisar politic al regimentului 2 Simbirsk. În 1919 a luptat în rîndurile Armatei Roșii împotriva denikiniștilor. În 1921 a fost ales președinte al Comitetului raional al sindicatului metalurgiștilor din Donețk. La Congresul al XII-lea al P.C. (b) din Rusia a fost ales membru al Comisiei Centrale de Control. Din 1923 pînă în 1925 a fost membru al prezidiului C.C.C. al P.C. (b) din Rusia și comisar al poporului pentru Inspecția muncitorească-țărănească a R.S.F.S.R. În 1925 a fost secretar al Comitetului regional Leningrad al P.C. (b) din Rusia. De la Congresul al XIV-lea al partidului a fost membru al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S.; în 1926 — secretar al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S.; în 1927—1928 — secretar al Comitetului regional Ural al P.C. (b) al U.R.S.S.; de la începutul anului 1929 — președinte al C.C. al sindicatului metalurgiștilor. În 1930 Șvernik a fost ales prim-secretar al Consiliului central al sindicatelor din U.R.S.S. și pînă în 1944 a fost în fruntea organului de conducere al sindicatelor sovietice. În 1930 a fost ales membru al Biroului Organizatoric al

P.C. (b) al U.R.S.S. După congresul al XVIII-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. a fost membru supleant al Biroului Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. Din ianuarie 1938 pînă în februarie 1946, Șvernik a fost președinte al Sovietului Naționalităților al Sovietului Suprem al U.R.S.S. În februarie 1944 a fost ales prim-vicepreședinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., în martie 1944 — Președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.F.S.R., iar din 19 martie 1946 pînă în martie 1953 a fost președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. Din martie 1953 pînă în martie 1956 a fost președintele Consiliului central al sindicatelor din U.R.S.S. Din martie 1953 — membru supleant al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Din februarie 1956 — președintele Comitetului controlului de partid de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. Din iunie 1957 — membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S.

T

TAHITI — insulă în partea de sud-est a Oceanului Pacific, cea mai mare dintre insulele coloniei franceze care poartă denumirea de *Posesiunile franceze din Oceania.*

TAILANDA — stat în Asia de sud-est, în peninsula indochineză (înainte se numea Siam, precum și Muang-Tai). Se învecinează cu Birmania, Malaia, Laos, Cambogea. *Suprafața:* 514.000 km²; *populația:* 20.700.000 de locuitori (1956), tai, chinezi etc. Capitala: Bancoc. Populația este concentrată în văile fertile ale fluviilor Menam și Mecong.

Economia de tip semifeudal este bazată pe o agricultură primitivă. 87% din populația activă este ocupată în agricultură. Aproximativ 65% din întregul pămînt cultivat este semănat cu orez, care formează principalul articol de export. Se cultivă de asemenea trestie de zahăr, leguminoase, tutun, sesam, bumbac.

Extracția minereului de cositor și de wolfram se află în mîinile monopolurilor străine. Un loc important în economie îl ocupă producția de cauciuc natural. Principalele articole de export sînt cauciucul, minereul de cositor și de wolfram, lemnul de tec. Dacă pînă la cel de-al doilea război mondial principalele pîrghii ale economiei Tailandei se aflau în mîinile capitalului englez și japonez, după război S.U.A. au ocupat o poziție dominantă în economia Tailandei.

Tailanda este o monarhie constituțională. Parlamentul (denumirea oficială — „Adunarea reprezentanților poporului") este format dintr-o singură cameră, ai cărei membri sînt numiți o parte de rege, iar altă parte sînt aleși. În august 1952 S.U.A. au obținut dreptul de a construi baze militare aeriene pe teritoriul Tailandei. S.U.A. s-au obligat să furnizeze Tailandei armament, s-o ajute să organizeze o armată cu un efectiv de 100.000 de oameni, să mărească flota. În septembrie 1954 guvernul Tailandei a semnat pactul de constituire a *S.E.A.T.O.*

Partidul Comunist din Tailanda, care luptă pentru interesele celor ce muncesc, pentru socialism, a fost creat în 1928; se află în ilegalitate.

TAIVAN (Formoza) — provincie a Chinei, insulă în Oceanul Pacific, situată în apropiere de litoralul de sud-est al Republicii Populare Chineze. *Suprafața* împreună cu insulele învecinate Penhuledao (insulele Pescadore): 36.000 km²; *populația:* 7.600.000 de locuitori (1951), chinezi (peste 90%), precum și malaiezi etc. Centrul administrativ: Taipe.

Cea mai mare parte a populației este ocupată în agricultură, ale cărei produse principale sînt orezul, trestia de zahăr, ceaiul, citricele, ananasul și arahidele. Deține unul dintre primele locuri în lume în ceea ce privește producția de coajă de arbore de camfor. Ramura principală a industriei este prelucrarea produselor agricole (în special producția de zahăr pentru export). Există de asemenea o industrie a aluminiului, a cărbunelui, a cimentului, se extrage în cantități mici petrol, aur, cupru.

Taivanul este din vremuri străvechi un teritoriu chinez. În 1894 insula a fost cotropită de Japonia. După zdrobirea Japoniei în cel de-al doilea război mondial insula trebuia să fie restituită Chinei conform hotărîrilor conferinţei de la Cairo din 1943 (participanţi — China, Anglia, S.U.A.), precum şi în conformitate cu *Declaraţia de la Potsdam din 1945*. Dar S.U.A. n-au îndeplinit aceste hotărîri. La sfîrşitul anului 1949, după constituirea Republicii Populare Chineze, în Taivan au fugit din China guvernanţii gomindanişti şi rămăşiţele trupelor lor zdrobite.

În 1950, S.U.A. au ocupat Taivanul. Pe insulă au fost create o serie de baze aeriene şi ale marinei militare americane dintre cele mai importante. Ocuparea Taivanului reprezintă o primejdie pentru pacea şi securitatea popoarelor din întreg Extremul Orient şi constituie o violare a drepturilor suverane ale Republicii Populare Chineze. Masele muncitoare s-au ridicat în repetate rînduri împotriva cotropitorilor străini şi a gomindaniştilor. În mai 1957 pe insulă au avut loc demonstraţii antiamericane de masă.

TALMUD — cod de prescripţii religioase, sociale, juridice ale religiei iudaice, întocmit în secolele III—V. Talmudul este redactat într-o formă extrem de confuză şi de scolastică. În sens figurat „talmudist" înseamnă scolast, bucher.

TANGANICA — teritoriu sub tutela Angliei în Africa de est. Se învecinează cu Chenia, Uganda, Ruanda — Urundi, Congo Belgian, Federaţia Rodeziei şi a Niasei şi Mozambicul. *Suprafaţa:* 939.000 km²; *populaţia:* 8.500.000 de locuitori (1956), mai ales bantu. Centrul administrativ: Dar-es-Salam.

Tanganica, care a fost înainte o colonie a Germaniei, a fost guvernată din 1922 de Anglia în baza unui mandat al Ligii Naţiunilor. În decembrie 1946, Adunarea Generală a O.N.U. a aprobat acordul cu privire la tutela Angliei asupra Tanganicii (vezi *Tutelă internaţională*). Economia ţării are un caracter tipic colonial. Pămînturile cele mai bune sînt ocupate de plantaţiile şi concesiunile miniere ale companiilor engleze, la care populaţia băştinaşă lucrează pentru o plată mizeră. Principala cultură agricolă şi principalul articol de export este sizalul (un soi de cînepă). În ceea ce priveşte producţia de sizal, ţara ocupă primul loc în lume. Se exportă de asemenea cafea, bumbac, plumb, aur, diamante. O parte importantă a exportului merge în S.U.A.

În ţară se desfăşoară o mişcare de protest împotriva asupririi străine. În fruntea mişcării se află proletariatul.

TARIFE — 1) sistem de norme de impunere şi de taxe, stabilit în mod oficial pentru importul de mărfuri din străinătate, pentru transportul de pasageri şi mărfuri, pentru transporturile fluviale şi maritime, pentru expediţiile poştale, pentru asigurări etc.; 2) sistem de norme de salarizare pe baza căruia se stabileşte retribuirea fiecărui fel de muncă, pornindu-se de la calificarea lucrătorului, caracterul muncii, precum şi de la condiţiile şi particularităţile ramurii respective de producţie.

TASS — agenţie telegrafică a Uniunii Sovietice de pe lîngă Consiliul de Miniştri al U.R.S.S. A fost înfiinţată la 10 iulie 1925 printr-o hotărîre a C.E.C. şi a Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. ca organ menit să asigure presei sovietice informaţiile cu privire la viaţa politică, economică şi culturală din U.R.S.S. şi din străinătate.

Pînă la crearea agenţiei TASS, organul de informaţii în U.R.S.S. a fost agenţia telegrafică rusă ROSTA de pe lîngă C.E.C. din Rusia, care a fost înfiinţată la 7 noiembrie 1918, în urma fuzionării agenţiei P.T.A. (Agenţia telegrafică din Petrograd de pe lîngă Consiliul Comisarilor Poporului al R.S.F.S.R.) cu Biroul de presă de pe lîngă C.E.C. din Rusia,

care funcționa paralel. După înființarea agenției TASS, ROSTA a continuat să funcționeze ca agenție telegrafică pe lîngă Consiliul Comisarilor Poporului al R.S.F.S.R. În ianuarie 1935 ea a fost desființată și toate funcțiile ei au fost trecute agenției TASS.

Agenția TASS dispune de o largă rețea de corespondenți în Uniunea Sovietică, folosind de asemenea informațiile agențiilor telegrafice locale existente pe lîngă Consiliile de Miniștri ale tuturor republicilor unionale. În unele centre regionale și de ținut din R.S.F.S.R. există filiale ale agenției TASS. TASS are filiale și la New York, Londra, Berlin, Viena și corespondenți ai săi în capitalele majorității țărilor. Agenția TASS transmite presei sovietice și străine informații în care sînt relatate sub toate aspectele nu numai viața din U.R.S.S., ci și principalele evenimente ale vieții internaționale.

TAXE VAMALE — taxe percepute de stat la importul și exportul mărfurilor.

În țările capitaliste, taxele vamale sînt una dintre formele de impunere indirectă a populației și o armă de care se folosesc statele imperialiste în lupta pentru piețele de desfacere.

În U.R.S.S. taxele vamale sînt unul dintre mijloacele *monopolului comerțului exterior* și contribuie la înfăptuirea politicii economice a Statului sovietic în domeniul importului și al exportului de mărfuri.

TEISM — teorie filozofică religioasă care, spre deosebire de *deism*, admite existența unui dumnezeu creator unic și dependența totală a fenomenelor naturii și ale vieții sociale de „voința divină". Teismul este incompatibil cu concepția științifică despre lume.

TELEOLOGIE — teorie religioasă idealistă, antiștiințifică, potrivit căreia totul în lume are un scop și orice dezvoltare este realizarea unor scopuri dinainte stabilite.

Din punctul de vedere al teleologiei, totul în lume este creat de dumnezeu și fiecare lucru este un mijloc și un scop pentru altul. Astfel, după părerea teleologilor, scria F. Engels, pisicile au fost create ca să mănînce șoareci, șoarecii ca să fie mîncați de pisici, iar întreaga natură ca să dovedească înțelepciunea creatorului. La baza structurii organismelor, afirmă ei, se află un scop intrinsec, care predetermină caracterul și direcția dezvoltării lor; acest scop este dat de dumnezeu, se află în idee etc. Teleologia nu are nimic comun cu știința. Materialismul dialectic, dezvăluind caracterul antiștiințific al teleologiei, a arătat că orientarea spre un scop bine determinat este proprie numai activității omului, care, la rîndul ei, este determinată de condițiile obiective ale existenței lui, și în primul rînd de condițiile vieții materiale a societății. Caracterul rațional din structura și funcțiile vitale ale organismelor, care se observă în natură, este rezultatul selecției naturale și al adaptării la condițiile mediului înconjurător, iar nu un „scop intrinsec", introdus din afară, cum afirmă teleologii.

TENDINȚĂ — direcția în care are loc dezvoltarea unui fenomen oarecare; năzuință, înclinație spre ceva. Tendențios — preconceput, părtinitor, supus unei anumite tendințe.

TEOCRAȚIE — formă de guvernămînt în care nu numai puterea bisericească („spirituală"), ci și întreaga putere civilă (laică) aparține clerului.

TEOLOGIE — sistem de concepții care încearcă „să fundamenteze" ideea de dumnezeu și dogmele religiei și să dea formă de știință concepției religioase despre lume.

TEORIA CUNOAȘTERII — vezi *Gnoseologie*.

TEORIE — generalizare a experienței, a *practicii* sociale; sistem de idei conducătoare într-un domeniu sau altul de cunoștințe; explicare științifică a legilor de dezvoltare a naturii și societății. Apărînd pe baza

practicii, teoria joacă un rol activ în viața socială. Ea dă oamenilor perspectivă în activitatea lor practică. Marxismul ne învață că chezășia îndeplinirii cu succes a sarcinilor care stau în fața societății rezidă în unitatea dintre teorie și practică. Teoria este lipsită de obiect dacă nu este legată de practica revoluționară; practica este oarbă dacă nu-și luminează calea cu teoria revoluționară. Unitatea dintre teorie și practică și-a găsit cea mai înaltă expresie în activitatea partidelor proletare, care se situează pe pozițiile *marxism-leninismului*. Rolul organizator și transformator al teoriei marxist-leniniste constă în aceea că ea dă partidelor comuniste și muncitorești posibilitatea de a se orienta într-o situație, de a prevedea mersul evenimentelor. Marxism-leninismul este o teorie care reclamă o aplicare creatoare. Învățarea dogmatică, bucherească, de dinafară a diferitelor teze ale marxism-leninismului nu dă nici un fel de rezultate. A-ți însuși în mod creator teoria marxist-leninistă înseamnă a-ți însuși esența ei și a învăța s-o folosești în rezolvarea problemelor practice ale mișcării revoluționare în diferite condiții, a ști s-o dezvolți și s-o îmbogățești cu noi teze și concluzii în conformitate cu situația istorică schimbată, cu noile date ale practicii sociale.

TERMIDOR — denumirea loviturii de stat contrarevoluționare burgheze din Franța din 28 iulie 1794 (9 termidor după calendarul revoluționar francez stabilit de Convenție în 1793). În această zi marea burghezie a răsturnat dictatura *iacobinilor*. Conducătorul lor, *Robespierre*, și mulți membri ai guvernului iacobin au fost executați.

TEROARE — forma cea mai ascuțită a luptei împotriva unui adversar politic prin folosirea violenței pînă la exterminarea fizică. Teroarea individuală, constînd în organizarea de asasinate politice fără legătură cu lupta revoluționară a maselor, este o tactică greșită și dăunătoare mișcării revoluționare. Teroarea individuală, îndreptată împotriva unor reprezentanți izolați ai cercurilor guvernante, a fost folosită în timpul țarismului de către narodnici (vezi *Narodnicism*), iar apoi de *socialiștii-revoluționari* și de anarhiști. Marxism-leninismul respinge teroarea individuală ca metodă de acțiune revoluționară, deoarece ea slăbește mișcarea revoluționară, abătînd pe oamenii muncii de la lupta revoluționară de masă.

Teroarea albă de masă — nimicirea organizațiilor revoluționare ale clasei muncitoare, arestări în masă, asasinarea revoluționarilor și, în general, a militanților progresiști — este o metodă de luptă a contrarevoluției burgheze împotriva mișcării revoluționare.

TESNEACI — partid proletar revoluționar din Bulgaria; a luat naștere în 1903, după ruperea părții revoluționare a Partidului social-democrat bulgar de aripa lui reformistă, oportunistă. Sciziunea a avut ca urmare formarea partidului social-democrat revoluționar al socialiștilor tesneaci („strîmți"). Întemeietorul partidului tesneacilor a fost *Blagoev*. Spre deosebire de „largi", care se pronunțau pentru o largă primire în partid, ceea ce ducea la pătrunderea în partid a unui mare număr de elemente mic-burgheze, tesneacii apărau în mod consecvent unitatea și coeziunea rîndurilor partidului ca avangardă a proletariatului bulgar.

Într-o serie de probleme fundamentale partidul tesneacilor nu s-a situat însă pe poziții consecvent revoluționare marxist-leniniste. Tesneacii subapreciau posibilitățile revoluționare ale țărănimii în revoluția socialistă, comițînd de asemenea o serie de greșeli cu caracter sectar, ceea ce a dus la o tactică greșită a partidului în perioada avîntului revoluționar din 1918.

Chiar de la începutul primului război mondial din 1914—1918, tesneacii s-au ridicat împotriva participării

Bulgariei la el, demascînd caracterul imperialist al războiului. Sub influența Revoluției din Octombrie, partidul tesneacilor a rupt definitiv cu Internaționala a II-a, s-a apropiat de poziția bolșevicilor și a fost unul din partidele întemeietoare ale Internaționalei a III-a, Comuniste. În mai 1919 partidul tesneacilor s-a transformat în Partidul Comunist Bulgar.

TEZĂ — principiu, afirmație; idee principală a unei opere, cuvîntări, a unui raport.

TEZELE DIN APRILIE — istoricele teze ale lui V. I. Lenin „Despre sarcinile proletariatului în actuala revoluție", pe care el le-a prezentat la 4 (17) aprilie 1917 la adunarea bolșevicilor — delegați ai consfătuirii pe întreaga Rusie a Sovietelor. În Tezele din aprilie, Lenin a trasat un plan genial al luptei pentru trecerea de la revoluția burghezo-democratică la revoluția socialistă. Perspectiva clară a necesității acestei transformări a fost arătată de Lenin încă în lucrarea sa „Două tactici ale social-democrației în revoluția democratică", scrisă în 1905. Tezele au dat partidului și oamenilor muncii din Rusia un plan concret, teoreticește fundamentat, de trecere la revoluția socialistă.

În Tezele din aprilie, Lenin a expus un sistem de măsuri economice și politice menite să asigure victoria revoluției. În domeniul economic, măsurile de trecere constau în naționalizarea tuturor pămînturilor din țară și confiscarea pămînturilor moșierești, în contopirea tuturor băncilor într-o singură bancă națională și în instituirea controlului asupra acesteia din partea Sovietului de deputați ai muncitorilor, în instituirea controlului producției sociale și al repartiției produselor. În domeniul politic se propunea înfăptuirea trecerii nu la republica parlamentară, ci la republica Sovietelor (vezi *Sovietele de deputați ai oamenilor muncii*). Descoperirea de către Lenin a Puterii sovietice ca cea mai potrivită formă de organizare politică a societății în Rusia în perioada de trecere de la capitalism la socialism a constituit o contribuție dintre cele mai valoroase la teoria marxistă.

Lenin arăta că războiul rămîne un război imperialist, de jaf și sub Guvernul provizoriu, și chema la luptă pentru o pace cu adevărat democratică, care nu este posibilă fără răsturnarea puterii burgheziei. În privința Guvernului provizoriu era lansată lozinca: „Nici un sprijin Guvernului provizoriu". Cu toate acestea, Lenin nu cerea o insurecție imediată împotriva Guvernului provizoriu, care în acel moment se bucura de încrederea Sovietelor, ci punea în fața partidului sarcina de a duce o muncă de lămurire plină de răbdare, în scopul de a cîștiga majoritatea în Soviete, în scopul de a schimba politica Sovietelor, iar prin intermediul Sovietelor — componența și politica guvernului. Era o linie de orientare spre o dezvoltare pașnică a revoluției.

Totodată poziția partidului bolșevic prevedea cucerirea puterii prin insurecție în cazul cînd burghezia va recurge la violență față de clasa muncitoare revoluționară. Lenin a propus schimbarea denumirii partidului. Vechea denumire de partid social-democrat fusese compromisă de către partidele oportuniste ale Internaționalei a II-a. Lenin a propus ca partidul să fie denumit partid comunist, așa cum își denumeau partidul lor Marx și Engels. Această denumire este justă din punct de vedere științific, deoarece țelul final al partidului este înfăptuirea comunismului. În sfîrșit, el a luat inițiativa creării unei noi Internaționale, Internaționala Comunistă, liberă de oportuniști și social-șoviniști. Înarmat cu Tezele din aprilie, partidul comunist a desfășurat activitatea pentru cîștigarea maselor, pentru educarea lor în spirit revoluționar, combativ, și pentru organizarea lor în vederea înfăptuirii revoluției socialiste.

THÄLMANN Ernst (1886—1944) — militant de seamă al mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale.

S-a născut la Hamburg. În 1903 a intrat în partidul social-democrat, aderînd la aripa sa stîngă. În timpul primului război mondial a dus muncă de propagandă în rîndurile soldaţilor germani, demascînd caracterul imperialist al războiului şi rolul trădător al conducerii oportuniste a partidului social-democrat. La sfîrşitul anului 1918, întorcîndu-se de pe front, Thälmann s-a încadrat imediat în lupta revoluţionară a muncitorilor hamburghezi. Devotamentul faţă de cauza proletariatului, energia revoluţionară şi marile capacităţi organizatorice de care a dat dovadă Thälmann în zilele revoluţiei din noiembrie 1918 au contribuit la creşterea uriaşă a popularităţii lui în rîndurile muncitorilor. În 1919 a fost ales conducător al organizaţiei din Hamburg a Partidului social-democrat independent din Germania (P.S.D.I.G.). În 1920, după scindarea P.S.D.I.G., organizaţia din Hamburg, condusă de Thälmann, a intrat aproape în întregime în partidul comunist. În 1921, Thälmann a fost ales în C.C. al Partidului Comunist din Germania (P.C.G.). În 1923 a fost în fruntea insurecţiei armate a proletariatului din Hamburg.

Din 1924 Thälmann a fost membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.G., iar din 1925 preşedinte al C.C. al P.C.G. În 1924, în lupta împotriva forţelor reacţiunii fasciste, muncitorii progresişti din Germania au creat „Liga combatanţilor roşii", în frunte cu Thälmann. Din 1924 pînă în 1928 a fost membru supleant al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste, iar în perioada 1928—1943 membru al Comitetului Executiv al Internaţionalei. În perioada 1924—1933 a fost deputat în Reichstag.

După instaurarea dictaturii hitleriste, Thälmann a continuat să conducă lupta ilegală a partidului comunist, dar în martie 1933 a fost prins de gestapo şi aruncat în închisoare. În Germania şi în întreaga lume a luat naştere o puternică mişcare pentru eliberarea lui Thälmann. Hitleriştii n-au îndrăznit să-i intenteze un proces, temîndu-se că Thälmann va folosi tribunalul pentru demascarea fascismului, pentru propagarea ideilor comunismului. Nici torturile, nici cei 11 ani de detenţiune celulară n-au frînt spiritul de luptă al conducătorului muncitorilor germani. În august 1944 Thälmann a fost asasinat în mod criminal de către hitlerişti în lagărul de concentrare de la Buchenwald.

THOREZ Maurice (n. 1900) — secretar general al Partidului Comunist Francez.

Fiu de miner, Thorez a început să lucreze în mină de la vîrsta de 13 ani, iar apoi a fost muncitor agricol, marinar, muncitor la calea ferată etc. În 1919 a intrat în Partidul socialist francez şi s-a încadrat în lupta pentru transformarea lui în partid comunist şi pentru afilierea la Internaţionala Comunistă. A desfăşurat o intensă muncă de partid în departamentul Pas-de-Calais. În martie 1920 a fost luat în armată, unde a desfăşurat muncă de propagandă în rîndurile soldaţilor, lămurindu-le hotărîrile Congresului de la Tours (decembrie 1920) cu privire la crearea Partidului Comunist Francez şi la afilierea lui la Internaţionala a III-a. După terminarea stagiului militar (1922), Thorez a condus lupta grevistă a muncitorilor din departamentul Pas-de-Calais, devenind de la jumătatea anului 1923 secretar al federaţiei P.C.F. din acest departament, iar apoi secretar al organizaţiei regionale de partid, care unea trei departamente (Pas-de-Calais, Nord şi Sômme). În 1924 a fost ales membru al C.C. al partidului comunist. Din 1925 a fost membru al Biroului Politic şi secretar al C.C. al P.C.F. În 1929 a fost arestat pentru activitate revoluţionară. În iulie 1930, la ieşirea din închisoare, a fost ales secretar general al partidului. Din 1928 a

fost membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, iar din 1939 membru al Prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. Sub conducerea lui Thorez, Partidul Comunist Francez a reușit să creeze *Frontul unic muncitoresc* cu partidul socialist și cu sindicatele progresiste, pe baza căruia s-au unit în *Frontul popular* (1935) toate forțele democratice din țară, zădărnicind încercarea de lovitură de stat fascistă în Franța.

În perioada celui de-al doilea război mondial Thorez a condus lupta eroică a comuniștilor francezi împotriva ocupanților germani-fasciști și a „guvernului de la Vichy" (vezi *„Guvernul de la Vichy"*). Din 1945 pînă în 1947 Thorez a fost de mai multe ori ministru; este deputat în Adunarea Națională din Franța.

Thorez este autorul a o serie de lucrări în care sînt tratate probleme ale teoriei marxist-leniniste și ale mișcării muncitorești.

„TIMES" — cotidian englez de orientare conservatoare, apare la Londra. A fost fondat în 1785. „Times" reflectă orientarea oficială a politicii interne și externe a Marii Britanii.

TIMOȘENKO Semen Konstantinovici (n. 1895) — mareșal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în familia unor țărani din satul Furmanka, județul Izmail, gubernia Basarabia. Este membru al P.C.U.S. din 1919. În anii războiului civil de la soldat a ajuns comandant de divizie al Armatei I de cavalerie. După războiul civil a absolvit cursurile Academiei militare superioare, a frecventat cursurile de ofițeri superiori de comandă de pe lîngă Academia politică-militară, a comandat un corp de cavalerie, a fost locțiitor de comandant și comandant al trupelor dintr-o serie de regiuni militare. În perioada războiului sovieto-finlandez (1939—1940) a comandat frontul de pe istmul Careliei. În 1940 i-a fost acordat titlul de Mareșal al Uniunii Sovietice. Din mai 1940 pînă în iulie 1941 a fost comisar al poporului pentru apărare al U.R.S.S. În anii Războiului pentru Apărarea Patriei a comandat trupele care au acționat pe Direcția de vest, Fronturile de sud-vest și de nord-vest. În 1944—1945, din însărcinarea Comandamentului suprem, a coordonat acțiunile fronturilor ucrainene în operațiile de la Iași-Chișinău și Budapesta. După război comandă trupele regiunilor militare Baranovici și Uralul de sud, iar apoi regiunea militară Bielorusă.

La Congresul al XVIII-lea al partidului a fost ales membru al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., la Congresele al XIX-lea și al XX-lea — membru supleant al C.C. al P.C.U.S. Timoșenko este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. și Erou al Uniunii Sovietice.

„TINERETUL LUMII" — revistă care apare din 1946, organ al *Federației Mondiale a Tineretului Democrat*. Este editată în limba rusă, chineză, engleză, franceză, spaniolă, arabă, poloneză, germană, ungară, română etc. Expune regulat situația tineretului în diferitele țări și lupta tineretului din țările capitaliste și coloniale pentru pace, democrație, independență națională și satisfacerea revendicărilor economice.

„TÎNĂRA GARDĂ" — organizație ilegală a comsomoliștilor din orașul Krasnodon, Donbass, care a luptat eroic împotriva ocupanților germani fasciști în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei.

Înființată curînd după ce ocupanții fasciști au cotropit Krasnodonul (iulie 1942), ea a fost condusă de comsomoliștii Oleg Koșevoi, Ivan Zemnuhov, Serghei Tiulenin, Uliana Gromova și Liubov Șevțova, cărora li s-a decernat post-mortem titlul de Eroi ai Uniunii Sovietice. Sub conducerea organizației comuniste ilegale, „Tînăra gardă" a grupat peste 100 de tineri și tinere și și-a extins influența asupra întregului raion Krasnodon. Membrii „Tinerei gărzi" informau cu regularitate populația despre evenimentele de pe front și

din spatele frontului sovietic, demascau propaganda fascistă și insuflau oamenilor sovietici încredere în victoria finală a Armatei Sovietice asupra cotropitorilor germani-fasciști. În decurs de șase luni, au scos numai în Krasnodon peste 30 de foi volante cu un tiraj depășind 5.000 de exemplare. Membrii „Tinerei gărzi" organizau acțiuni diversioniste în întreprinderi, incendiau grînele destinate a fi duse în Germania, sustrăgeau arme, ucideau soldați și ofițeri germani și pregăteau un atac armat împotriva garnizoanei germane din Krasnodon. În ianuarie 1943, aproape toți membrii „Tinerei gărzi" au fost prinși (nu au scăpat decît șapte) și, după torturi groaznice, au fost executați. Figurile eroilor din Krasnodon sînt înfățișate în romanul lui A. Fadeev „Tînăra gardă".

TOGLIATTI (E r c o l i) Palmiro (n. 1893) — secretar general al Partidului Comunist Italian.

S-a născut la Genova în familia unui mic funcționar. A absolvit Universitatea de la Torino, unde a făcut cunoștință cu Antonio *Gramsci*. În 1914 a intrat în *Partidul socialist italian*. În 1919 a devenit unul din redactorii organului de presă al socialiștilor revoluționari torinezi „Ordine Nuovo" („orînduire nouă"), care s-a ridicat vehement împotriva politicii reformiste-împăciuitoriste a conducerii de dreapta a partidului. Sub conducerea lui Gramsci și a lui Togliatti, secția din Torino a Partidului socialist italian a devenit una dintre cele mai combative organizații ale proletariatului italian.

Grupul „Ordine Nuovo", condus de Gramsci și Togliatti, a adus o contribuție hotărîtoare la opera de creare a Partidului Comunist Italian (P.C.I.). În 1922 Togliatti a fost ales în C.C., în 1923 în Comitetul Executiv al partidului. Din 1921 el a condus Organul Central al partidului „Il Comunista", iar din 1924 ziarul „Unità" („Unitatea"). Pentru activitatea sa revoluționară Togliatti a fost în repetate rînduri arestat. În 1926, la hotărîrea partidului, Togliatti a emigrat din Italia.

Din 1924 Togliatti a fost membru al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, din 1928 — membru al prezidiului Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. După arestarea lui Gramsci (1926), Togliatti a fost ales secretar-general al partidului comunist. Sub conducerea lui, partidul comunist, care se afla în ilegalitate, a desfășurat o luptă activă împotriva fascismului. În 1935 Togliatti a fost ales secretar al Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste. În perioada 1936—1939 a participat în mod direct la lupta poporului spaniol împotriva intervenției italo-germane și a rebelilor.

În anii celui de-al doilea război mondial, partidul comunist, sub conducerea lui Togliatti, s-a situat în fruntea luptei patrioților din Italia împotriva regimului fascist al lui Mussolini, iar după căderea acestuia, în 1943, în fruntea luptei de eliberare națională împotriva cotropitorilor hitleriști, care ocupaseră Italia. După terminarea războiului, partidul comunist, care a devenit partidul cel mai mare și cel mai influent din țară, a participat la formarea guvernului. În anii 1944—1946 Togliatti a fost vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministru al justiției. Din 1946 este deputat în parlament.

Togliatti este autorul unei serii de lucrări asupra problemelor mișcării muncitorești internaționale și a mișcării muncitorești italiene.

TOGO — teritoriu sub tutela Franței în Africa de vest. *Suprafața:* 57.000 km²; *populația:* peste 1.000.000 de locuitori (1955). Centrul administrativ: Lome. Pînă la primul război mondial a fost colonie a Germaniei, din 1922 a fost guvernată de Franța, în baza unui mandat al Ligii Națiunilor. În decembrie 1946 Adunarea Generală a O.N.U. a confirmat acordul cu privire la tutela Franței asupra teritoriului Togo (vezi *Tutelă inter-*

naţională). Se exportă ulei de palmier, cacao, bumbac, copră.

TOLBUHIN Fedor Ivanovici (1894—1949) — eminent conducător militar sovietic.

S-a născut în familia unor ţărani din satul Andronniki, raionul Davîdkov (în prezent Tolbuhin), regiunea Iaroslavl. În anii primului război mondial a fost comandant de batalion. În anii războiului civil a fost şef de stat-major de divizie, a lucrat în statul-major al armatei a 3-a de pe Frontul de vest. După terminarea războiului civil a deţinut funcţia de şef de stat-major de corp de armată şi de comandant de divizie. În 1934 a absolvit Academia militară „M.V. Frunze". A fost şef de stat-major de regiune militară. Membru al P.C.U.S. din 1938. În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei a fost şef de stat-major al unui front, în timpul bătăliei de la Stalingrad a fost comandant de armată. Din 1943 a fost comandantul trupelor de pe Frontul de sud şi de pe Fronturile al 4-lea şi al 3-lea ucrainene. Trupele conduse de el au luat parte la eliberarea Donbassului, Crimeii, Ucrainei, Moldovei, precum şi a Bulgariei, Ungariei, Iugoslaviei şi Austriei. După război a comandat trupele regiunii militare transcaucaziene.

TORY — partid politic englez înfiinţat în deceniul al 8-lea al secolului al XVII-lea. În secolul al XVIII-lea reunea în rîndurile sale marea aristocraţie funciară şi clerul superior al bisericii anglicane. În domeniul politic tory-i au fost partizanii menţinerii imuabile a orînduirii de stat engleze, în domeniul economic — partizanii unor taxe vamale ridicate la mărfurile străine (pe atunci Anglia importa numai mărfuri agricole). În deceniul al 7-lea al secolului al XIX-lea partidul tory, care se transformase treptat într-un partid al marilor magnaţi funciari, strîns legaţi de monopolurile capitaliste, a fost transformat în *partidul conservaţilor.*

TRADE-UNIONURILE BRITANICE („Uniuni profesionale") — sindicatele din Anglia, a căror conducere duce o politică de „colaborare de clasă" cu burghezia. În 1956, în Congresul trade-unionurilor intrau 186 de sindicate, cu un număr total de peste 8.000.000 de membri.

Primele sindicate au fost create în Anglia în anii revoluţiei industriale de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea. În 1868 s-a întrunit primul Congres al trade-unionurilor britanice, iar în 1869 a fost creat aşa-zisul comitet parlamentar al Congresului sindicatelor ca centru coordonator al mişcării sindicale din ţară. În 1921, în locul acestuia s-a înfiinţat Consiliul general al Congresului (al asociaţiei) trade-unionurilor britanice, care a devenit organul suprem de conducere a sindicatelor britanice. Consiliul general este ales de congresul anual al trade-unionurilor, care se deschide, conform tradiţiei, în prima luni a lunii septembrie. În fruntea Consiliului general se află un secretar general ales pe viaţă.

Pentru rezolvarea problemelor importante, la congres se foloseşte pe scară largă sistemul de votare prin mandate. Potrivit acestui sistem, votează numai şefii delegaţiilor sindicatelor reprezentate la congres. La votare ei ridică carnetul pe care este indicat numărul membrilor sindicatului respectiv. Acest sistem permite conducătorilor sindicali să dispună după aprecierea lor de voturile a sute de mii de muncitori, care adesea nu sînt de acord cu ei, asigurînd astfel dominaţia la congres a blocului liderilor marilor sindicate. Acelaşi bloc hotărăşte şi componenţa Consiliului general.

Liderii trade-unionurilor britanice sprijină principiul organizării sindicale pe bresle, adică al asocierii muncitorilor pe profesii, iar nu pe întreprinderi şi pe ramuri de producţie. Adesea muncitorii unei întreprinderi fac parte din 20—30 de sindicate diferite. Fărîmiţarea forţelor cla-

sei muncitoare în grupuri răzlețe, izolate este o piedică în calea unității și a coeziunii proletariatului englez.

Trade-unionurile britanice fac parte în calitate de membru colectiv din partidul laburist.

În 1945, Congresul trade-unionurilor britanice (C.B.T.) a intrat, sub presiunea maselor, în *Federația Sindicală Mondială*. Liderii C.B.T. au încercat însă să folosească participarea lor la federație pentru a submina unitatea mișcării sindicale mondiale. Suferind un eșec, ei au declarat în 1949 că C.B.T. se retrage din federație. Încheind un bloc cu sindicatele S.U.A., C.B.T. a fost unul din organizatorii așa-zisei *Confederații internaționale a sindicatelor libere*. La Congresul C.B.T. din 1955, o rezoluție care cerea Consiliului general „să înceapă tratative cu organizațiile respective în scopul de a ajunge la cel mai înalt grad de solidaritate internațională între oamenii muncii din toate țările" a obținut 3.500.000 de voturi.

TRADIȚIE — obicei, rînduială sau regulă de conduită care se transmite din generație în generație.

TRANSIORDANIA — vezi *Iordania*.

TRATAT DE PACE — acord internațional încheiat după un război pentru reglementarea relațiilor între statele beligerante.

Caracterul tratatului de pace este determinat de caracterul războiului. În relațiile dintre statele imperialiste, tratatele de pace servesc adesea ca mijloc de consacrare juridică a cuceririlor teritoriale, a reîmpărțirii piețelor de desfacere, surselor de materii prime, sferelor de influență etc.

Politica externă sovietică definește trăsăturile principale ale unui tratat de pace democratic după cum urmează: pedepsirea agresorilor și compensarea pagubelor suferite, interzicerea de a se exercita asupra popoarelor țărilor învinse presiuni — incompatibile cu suveranitatea și demnitatea lor națională —, crearea premiselor pentru asigurarea unei dezvoltări pașnice a țărilor învinse, înlăturarea cauzelor care au stat la baza agresivității lor și democratizarea orînduirii lor interne.

TRATAT INTERNAȚIONAL — acord încheiat între două sau mai multe state cu privire la relațiile lor politice, economice și de altă natură. Tratatele internaționale se încheie de către șefii de stat, prim-miniștri, miniștrii afacerilor externe sau de împuterniciți speciali. Cele mai importante tratate sînt supuse ratificării (aprobării) de către organele legislative. Tratatele internaționale pot purta diferite denumiri: tratat, pact, convenție, protocol etc.

Tratatele Uniunii Sovietice cu celelalte state se bazează întotdeauna pe liberul consimțămînt și pe egalitate în drepturi. Sub amenințarea cu forța sau prin presiuni economice, puterile capitaliste impun adeseori statelor mai slabe tratate internaționale înrobitoare și inegale.

TRATATE INEGALE — acorduri internaționale prin care o parte obține drepturi și privilegii, de care nu se bucură cealaltă parte. Tratatele inegale sînt impuse de puterile imperialiste statelor slabe, dependente de ele și limitează suveranitatea și independența acestora din urmă, transformîndu-le în semicolonii și colonii. Practica tratatelor inegale a fost aplicată pe scară largă de imperialiști față de China, Iran, Turcia, Egipt și alte țări.

Un exemplu de tratate inegale din vremurile noastre sînt cele prin care se acordă Statelor Unite, Angliei și altor state imperialiste baze, concesiuni petrolifere etc. în diferitele țări dependente de ele.

Unul din primele acte ale guvernului sovietic, credincios principiului egalității în drepturi a națiunilor, a fost renunțarea la toate tratatele inegale încheiate de Rusia țaristă.

TRATATELE DE LA LOCARNO DIN 1925 — acorduri privind garantarea granițelor apusene ale Germa-

niei şi instituirea unui sistem de arbitraj; tratatele au fost parafate la Conferinţa care s-a ţinut la Locarno (Elveţia) între 5 şi 16 octombrie 1925 şi semnate la Londra la 1 decembrie acelaşi an.

Convocarea Conferinţei de la Locarno a fost determinată de năzuinţa imperialiştilor vest-europeni şi americani de a atenua contradicţiile dintre statele imperialiste prin crearea unui „bloc occidental", îndreptat împotriva U.R.S.S. Rolul conducător la conferinţă l-a avut Marea Britanie, care năzuia să devină arbitrul suprem în problemele europene.

Conferinţa de la Locarno s-a încheiat cu semnarea unui pact de garanţie (aşa-numitul pact renan) între Marea Britanie, Germania, Italia, Franţa şi Belgia. Potrivit acestui pact, Anglia şi Italia garantau graniţa apuseană a Germaniei aşa cum a fost stabilită prin Tratatul de pace de la Versailles, adică graniţa Germaniei cu Belgia şi Franţa. Puterile garante s-au obligat să acorde ajutor părţii împotriva căreia s-ar săvîrşi un act de agresiune, adică a cărei graniţă ar fi violată. Puterile se obligau, de asemenea, să respecte clauza Tratatului de la Versailles privitoare la regimul zonei demilitarizate din Renania. Pactul a intrat în vigoare în septembrie 1926, după primirea Germaniei în Liga Naţiunilor.

În afară de pactul renan, au fost semnate la Locarno tratatele de arbitraj franco-german, germano-belgian, germano-polonez şi germano-cehoslovac.

Garantînd graniţele apusene ale Germaniei şi lăsînd deschisă problema graniţelor ei răsăritene, statele capitaliste au arătat clar că aveau intenţia să folosească Germania pentru un război împotriva Uniunii Sovietice.

Sistemul tratatelor de la Locarno, îndreptat împotriva U.R.S.S., nu a putut soluţiona contradicţiile imperialiste pentru o perioadă cît de cît îndelungată. În martie 1936, Germania hitleristă a încălcat hotărîrile de la Locarno, introducînd trupe în zona demilitarizată a Renaniei. Ceilalţi semnatari ai tratatelor de la Locarno care duceau o politică de „neintervenţie" s-au mărginit să protesteze de formă, aprobînd însă în fond acest act agresiv al Germaniei. Tratatele de la Locarno au fost un jalon pe calea pregătirii celui de-al doilea război mondial.

TRATATELE DE PACE DIN 1947 — încheiate la Paris la 10 februarie 1947 de către statele victorioase în cel de-al doilea război mondial cu fiecare din următoarele cinci ţări, foste aliate ale Germaniei hitleriste: Italia, Romînia, Bulgaria, Ungaria şi Finlanda. Tratatele de pace au fost pregătite de *Consiliul miniştrilor afacerilor externe* şi de *Conferinţa de pace de la Paris din 1946*.

Cele cinci tratate au fost întocmite după acelaşi tip. Ele constau dintr-o parte introductivă şi din clauze teritoriale, politice, militare, economice, precum şi din clauze privind reparaţiile şi restituirile.

Tratatul de pace cu I t a l i a prevede o modificare a graniţei italiene atît în favoarea Iugoslaviei, căreia i s-a atribuit peninsula Istria, o parte din Veneţia Giulia, oraşul Fiume, comuna Zara şi insula Pelagosa cu insulele învecinate, cît şi în favoarea Franţei, care a primit patru mici regiuni la graniţa franco-italiană. Oraşul şi districtul Triest au fost declarate Teritoriu liber. Insulele Dodecanezului au fost date Greciei. Soarta coloniilor italiene nu a fost stabilită prin tratatul de pace, urmînd a fi reglementată ulterior la conferinţe anume convocate ale reprezentanţilor marilor puteri, iar în cazul că nu s-ar putea ajunge la o înţelegere, problema coloniilor italiene urma să fie transmisă spre rezolvare Organizaţiei Naţiunilor Unite (vezi *Libia*, *Somalia*, *Federaţia Etiopiei şi a Eritreei*).

Graniţele R o m î n i e i au fost restabilite astfel cum erau la 1 ianuarie 1941 — cu excepţia graniţei cu U n g a r i a, această rămînînd în

linii mari neschimbată față de situația de la 1 ianuarie 1938. Granițele Bulgariei au rămas neschimbate. Finlanda a restituit U.R.S.S. regiunea Petsamo (Pecenga), pe care Statul sovietic i-o cedase în trecut. În rest, granița sovieto-finlandeză a rămas astfel cum a fost stabilită prin tratatul sovieto-finlandez din 1940. Uniunea Sovietică a renunțat la dreptul de arendare a peninsulei Hanko, pe care îl obținuse prin tratatul din 1940. Finlanda a dat cu arendă Uniunii Sovietice, pe termen de 50 de ani, un teritoriu și apele teritoriale ale acestuia în regiunea Porkkala-Udd pentru construirea unei baze militare maritime (în 1955, U.R.S.S. a renunțat la teritoriul arendat).

Clauzele politice ale tratatelor garantează tuturor cetățenilor, fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie, toate libertățile — inclusiv libertatea cuvîntului, a presei, a credinței, a convingerilor politice și a întrunirilor. Toate tratatele de pace din 1947 prevăd pedepsirea criminalilor de război și extrădarea cetățenilor statelor victorioase care s-au făcut vinovați de colaborare cu dușmanii.

În privința pagubelor pricinuite în timpul războiului țărilor victorioase de foștii aliați ai Germaniei, a fost adoptat, la propunerea Uniunii Sovietice, principiul compensării parțiale. Astfel, suma pe care Italia a fost obligată să o plătească Uniunii Sovietice cu titlul de reparații a fost stabilită la numai 100.000.000 de dolari, cea a Romîniei — la 300.000.000 de dolari, cea a Ungariei — la 200.000.000 de dolari, iar cea a Finlandei — la 300.000.000 de dolari. În iunie 1948, guvernul sovietic a redus — începînd de la 1 iulie 1948 — cu 50% restul sumelor datorate de Romînia, Ungaria și Finlanda.

În afară de clauzele comune tuturor tratatelor de pace, cele cu Romînia, Bulgaria și Ungaria conțin și clauze speciale, privitoare la Dunăre. Statutul definitiv al Dunării a fost stabilit la Conferința Dunării din 1948 (vezi *Convenția Dunării*).

Tratatele de pace au intrat în vigoare la 15 septembrie 1947.

TRATATUL ANGLO-SOVIETIC DIN 1942 — tratat de alianță în războiul împotriva Germaniei hitleriste și a complicilor ei din Europa și de colaborare și ajutor reciproc după război, semnat la 26 mai 1942, la Londra, pe termen de 20 de ani.

Conform tratatului, ambele părți se obligau să-și acorde ajutor reciproc în războiul împotriva Germaniei și a complicilor ei din Europa și să nu ducă tratative cu Germania hitleristă sau cu oricare alt stat legat de ea prin acte de agresiune în Europa altfel decît de comun acord. Art. 3 din tratat prevedea că, după terminarea operațiilor militare, ambele părți vor lua toate măsurile care le vor sta în putință spre a face imposibilă repetarea agresiunii și tulburarea păcii de către Germania, sau oricare din statele legate de ea prin acte de agresiune în Europa. Conform art. 7 din tratat, fiecare din părți se obliga să nu încheie nici un fel de alianțe și să nu participe la nici un fel de coaliții îndreptate împotriva celeilalte părți.

După război, cercurile guvernante engleze, încălcînd art. 3 al tratatului anglo-sovietic, au început, împreună cu cercurile guvernante din S.U.A. și Franța, să refacă și să dezvolte industria de război din Germania occidentală — baza militarismului german. În același timp, contrar obligațiilor prevăzute în art. 7 al tratatului anglo-sovietic, Anglia împreună cu S.U.A. și-au asumat rolul de organizatori ai *pactului Atlanticului de nord* și ai *Uniunii Europei occidentale*, îndreptate împotriva U.R.S.S. Prin aceasta guvernul englez și-a încălcat obligațiile pe care și le-a asumat prin tratatul anglo-sovietic. Din această cauză Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. a hotărît la 7 mai 1955 să anuleze tratatul ca unul care și-a pierdut valabilitatea.

TRATATUL CELOR 7 PUTERI — vezi *Conferința de la Washington.*

TRATATUL DE LA BRUXELLES — încheiat la 17 martie 1948 cu prilejul creării „Uniunii occidentale" — grupare politică-militară din care făceau parte Anglia, Franța, Belgia, Olanda și Luxemburgul.

Formal, uniunea era îndreptată împotriva unei eventuale agresiuni din partea Germaniei, de fapt împotriva U.R.S.S. și a țărilor de democrație populară, împotriva forțelor progresiste din interiorul țărilor participante la tratat și împotriva mișcării de eliberare națională din coloniile lor.

Cercurile guvernante engleze, fiind inițiatoarele blocului statelor vest-europene, intenționau să-l folosească ca pe o grupare militară regională de state, în care ele să aibă rolul conducător, ceea ce le-ar fi pus pe picior de egalitate cu S.U.A. Dar „ajutorul" primit de țările vest-europene în cadrul „planului Marshall" a făcut să crească dependența lor față de S.U.A., precum și influența S.U.A. în organizațiile pactului de la Bruxelles. În 1949, S.U.A. au creat o grupare militară-politică mai largă — *pactul Atlanticului de nord*, în care au intrat toți participanții la blocul occidental. În 1950 organizațiile militare ale acestui bloc au fost subordonate comandamentului american.

În octombrie 1954 s-a semnat la Paris un protocol de includere a Germaniei occidentale în pactul Atlanticului de nord și un protocol care modifica și completa tratatul de la Bruxelles, prevăzînd intrarea Germaniei occidentale în *Uniunea Europei occidentale.*

TRATATUL DE LA NEUILLY — vezi *Sistemul de la Versailles.*

TRATATUL DE LA PARIS DIN 1952 — vezi *„Comunitatea defensivă europeană".*

TRATATUL DE LA SAINT-GERMAIN — vezi *Sistemul de la Versailles.*

TRATATUL DE LA TRIANON — vezi *Sistemul de la Versailles.*

TRATATUL DE LA VARȘOVIA — tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiat între Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană, Polonia, Romînia, Ungaria și U.R.S.S. pe termen de 20 de ani a fost semnat la 14 mai 1955 și ratificat de toate țările participante.

La conferința celor opt state care a avut loc la Varșovia între 11 și 14 mai 1955 au fost examinate sub toate aspectele schimbările survenite în situația internațională în legătură cu ratificarea de către statele vest-europene a *acordurilor de la Paris din 1954* și s-a hotărît luarea măsurilor prevăzute prin Declarația *Conferinței de la Moscova din 1954.* Tratatul de la Varșovia semnat la conferință constituie o bază trainică pentru asigurarea securității țărilor din lagărul socialist, pentru întărirea capacității lor de luptă și organizarea apărării împotriva unei eventuale agresiuni.

În art. 4 al tratatului se spune: „În cazul unui atac armat în Europa din partea vreunui stat sau a unui grup de state împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale tratatului, fiecare stat semnatar al tratatului în cadrul exercitării dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu art. 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat, în mod individual, în înțelegere cu celelalte state semnatare ale tratatului și prin toate mijloacele care i se par necesare, inclusiv folosirea forței armate. Statele semnatare ale tratatului se vor consulta imediat asupra măsurilor ce trebuie luate în comun în scopul restabilirii și menținerii păcii și securității internaționale".

Părțile au luat hotărîrea de a crea un comandament unificat al forțelor lor armate care să fie puse sub comanda acestui comandament. Comandant suprem al forțelor armate unificate a fost numit mareșalul Uniunii Sovietice I. S. *Konev.* Ca locțiitori

ai comandantului suprem au fost numiți miniștrii apărării sau alți conducători militari din statele semnatare, în atribuția cărora intră comanda forțelor armate puse la dispoziție de către fiecare stat semnatar al tratatului pentru a face parte din forțele armate unificate.

Tratatul prevede întărirea continuă a colaborării frățești dintre țările lagărului socialist și dezvoltarea unor legături economice și culturale și mai strînse între ele pe baza principiilor respectului reciproc, independenței, suveranității și neamestecului în treburile lor interne.

În conformitate cu Carta O.N.U., semnatarii tratatului și-au luat obligația să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau de la folosirea ei și să rezolve litigiile lor internaționale prin mijloace pașnice.

Tratatul de la Varșovia este deschis pentru libera aderare la el a altor state care se declară de acord să contribuie la asigurarea păcii și securității, indiferent de orînduirea lor socială și de stat.

Art. 11 prevede că, în cazul încheierii unui tratat general european de securitate colectivă, Tratatul de la Varșovia își va pierde valabilitatea.

Republica Populară Chineză, care a trimis la conferință un reprezentant al său în calitate de observator, considerînd că pacea și securitatea în Asia sînt indisolubil legate de pacea și securitatea în Europa, s-a solidarizat întru totul cu guvernele celor opt state și a sprijinit tratatul.

TRATATUL GENERAL EUROPEAN DE SECURITATE COLECTIVĂ ÎN EUROPA — proiect, prezentat de delegația sovietică la *Conferința de la Geneva din 1955*, avînd drept scop asigurarea păcii și a securității și prevenirea unei agresiuni împotriva oricărui stat din Europa, tratatul urmînd să fie încheiat pe termen de 50 de ani. Proiectul prevede că pot participa la tratat toate statele europene — indiferent de orînduirea lor socială —, precum și S.U.A., cu condiția de a recunoaște țelurile tratatului și de a prelua obligațiile prevăzute într-însul. Pînă la formarea unui stat german unitar, pașnic și democratic, Republica Democrată Germană și Republica Federală Germană pot participa, cu drepturi egale, la tratat. După unificarea Germaniei, va putea participa la tratat statul unitar german. Republica Populară Chineză poate trimite observatori în organele create pe baza tratatului.

Statele participante la tratat se obligă de a se abține de la orice atac împotriva altui stat participant, de a nu amenința cu forța și a nu recurge la ea, de a soluționa pe cale pașnică, în conformitate cu Carta O.N.U., toate litigiile ce s-ar putea ivi. În cazul cînd ar exista pericolul unui atac armat, ele trebuie să se consulte între ele în vederea luării de măsuri eficace pentru menținerea securității în Europa. Atacul armat împotriva unuia sau a mai multor state de către oricare alt stat sau grup de state este considerat ca atac împotriva tuturor participanților la tratat și fiecare participant la tratat va acorda statului sau statelor atacate ajutor prin toate mijloacele de care dispune, inclusiv forța armată. În cazul cînd s-ar ivi o situație care ar reclama eforturi colective pentru restabilirea și menținerea păcii, participanții la tratat vor discuta și stabili de comun acord, în termenul cel mai scurt posibil, modul de acordare a ajutorului, inclusiv a ajutorului militar, informînd despre acțiunile întreprinse sau prevăzute Consiliul de Securitate al O.N.U. Statele participante la tratat se obligă să nu participe la nici un fel de coaliții sau alianțe și să nu încheie nici un fel de acorduri care ar contraveni tratatului și să sprijine o largă colaborare economică și culturală. Pentru realizarea consultărilor între statele participante la tratat se prevăd conferințe periodice și speciale, precum și crearea unor organe

politice şi militare consultative permanente.

În prima perioadă (2—3 ani) de înfăptuire a măsurilor necesare creării sistemului de securitate colectivă, statele participante la tratat nu sînt eliberate de angajamentele pe care şi le-au asumat prin tratatele şi acordurile existente, dar au obligaţia de a se abţine de la folosirea forţei armate şi de a rezolva prin mijloace paşnice toate litigiile ce s-ar putea ivi între ele. După scurgerea unui termen stabilit de la momentul intrării în vigoare a tratatului general european, îşi vor pierde valabilitatea *Tratatul de la Varşovia* din 1955, *Acordurile de la Paris din 1954* şi Tratatul Atlanticului de nord din 1949 (vezi *Pactul Atlanticului de nord*).

TRATATUL SOVIETO-BULGAR DE PRIETENIE, COLABORARE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ DIN 1948 — a fost semnat la 18 martie la Moscova. Încheiat pe termen de 20 de ani, acest tratat obligă pe participanţi să ia în comun toate măsurile pentru lichidarea primejdiei repetării agresiunii din partea Germaniei sau a vreunui alt stat care s-ar uni cu aceasta. În cazul cînd una dintre părţile contractante va fi atrasă în operaţii militare împotriva Germaniei sau a oricărui alt stat aliat cu aceasta în politica de agresiune, cealaltă parte este obligată să-i acorde ajutor militar imediat şi ajutor de altă natură. Fiecare din semnatarii tratatului se obligă să nu încheie alianţe şi să nu participe la coaliţii, acţiuni sau măsuri îndreptate împotriva celeilalte părţi contractante. Tratatul prevede dezvoltarea şi întărirea legăturilor economice şi culturale între cele două state, pe baza respectării reciproce a independenţei şi suveranităţii şi a neamestecului reciproc în treburile interne.

TRATATELE SOVIETO-CEHOSLOVACE — 1) Tratatul sovieto-cehoslovac de prietenie, asistenţă mutuală şi colaborare postbelică din 1943 — a fost semnat la 12 decembrie.

Acest tratat proclama prietenia permanentă şi colaborarea postbelică între cele două ţări şi le obliga să-şi acorde una alteia ajutor militar şi de altă natură în războiul împotriva Germaniei şi a sateliţilor ei. Părţile contractante se obligau să nu intre în nici un fel de tratative cu guvernul hitlerist al Germaniei şi de asemenea să nu încheie una fără consimţămîntul celeilalte un armistiţiu sau un tratat de pace cu Germania sau cu statele aliate cu ea în acte de agresiune în Europa.

Tratatul stabilea principiile colaborării sovieto-cehoslovace de după război. Părţile consimţeau să-şi acorde una alteia ajutor militar şi alt sprijin în cazul cînd, după război, U.R.S.S. sau Cehoslovacia ar fi din nou angajate în acţiuni militare împotriva Germaniei sau împotriva unui stat aliat cu aceasta. Conform tratatului, colaborarea postbelică dintre cele două state, pe baza respectării reciproce a independenţei, suveranităţii şi a neamestecului în treburile interne ale celuilalt stat, implică asistenţă economică mutuală. Fiecare dintre părţi se obliga să nu încheie nici o alianţă şi să nu participe la nici o coaliţie îndreptată împotriva celeilalte părţi. Durata valabilităţii tratatului a fost fixată la 20 de ani.

2) Tratatul sovieto-cehoslovac din 1945 cu privire la Ucraina transcarpatică a fost semnat la 29 iunie.

Tratatul stabilea că Ucraina transcarpatică, care în baza tratatului de la Saint-Germain din 1919 a fost integrată ca unitate autonomă în Republica Cehoslovacă, se reuneşte cu Ucraina şi va face parte din Republica Sovietică Socialistă Ucraineană. În felul acesta, tratatul sovieto-cehoslovac a satisfăcut dorinţa generală şi legitimă a populaţiei din Ucraina transcarpatică, exprimată în manifestul primului congres al comitetelor

populare, care a avut loc la 26 noiembrie 1944 la Mukacevo.

Protocolul anexat la tratat prevedea condiţiile de îndeplinire a tratatului. Persoanelor de naţionalitate rusă şi ucraineană care locuiau pe teritoriul Cehoslovaciei li s-a acordat dreptul de a adopta cetăţenia sovietică, iar persoanelor de naţionalitate slovacă şi cehă care aveau domiciliul permanent pe teritoriul Ucrainei subcarpatice li se acorda dreptul de a adopta cetăţenia cehoslovacă.

TRATATUL SOVIETO-CHINEZ DE PRIETENIE, ALIANŢĂ ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ DIN 1950 — a fost semnat la 14 februarie pe termen de 30 de ani.

În tratat şi în acordurile încheiate o dată cu el cu privire la Calea ferată chineză Cianciun (C.F.C.C.), la Port-Arthur şi Dalni şi la acordarea unui credit Chinei, au fost oglindite schimbările radicale care s-au petrecut în Extremul Orient după 1945, şi anume: înfrîngerea Japoniei imperialiste, răsturnarea guvernului gomindanist reacţionar, transformarea Chinei în republică populară.

Conform tratatului, părţile se obligau să ia în comun toate măsurile în scopul de a împiedica repetarea agresiunii din partea Japoniei sau a oricărui alt stat care s-ar uni cu Japonia direct sau indirect. În cazul cînd una dintre părţile contractante va fi atacată de către Japonia sau de state aliate cu aceasta în acte de agresiune, atunci cealaltă parte contractantă îi va da ajutor militar şi de altă natură. U.R.S.S. şi R.P.C. au declarat de asemenea că sînt gata să participe la toate acţiunile internaţionale care au ca ţel asigurarea păcii şi a securităţii.

Părţile se obligau ca — în spiritul prieteniei şi al colaborării şi în conformitate cu principiile egalităţii în drepturi — să dezvolte şi să întărească reciproc legăturile economice şi culturale şi să acorde una alteia tot ajutorul economic posibil.

În acordurile semnate în acelaşi timp cu tratatul, şi-au găsit expresia principiile egalităţii şi prieteniei sincere, precum şi hotărîrea U.R.S.S. de a acorda poporului chinez un ajutor larg în opera de refacere şi dezvoltare a economiei sale naţionale.

Prin acordul cu privire la C.F.C.C., la Port-Arthur şi la Dalni, guvernul sovietic a transferat fără plată guvernului Republicii Populare Chineze toate drepturile sale în ceea ce priveşte administrarea în comun a C.F.C.C., cu toate bunurile aparţinînd acestei căi ferate. Măsurile menţionate au fost înfăptuite exact la termenul stipulat — 31 decembrie 1952.

Guvernul sovietic a acordat Chinei pentru achitarea livrărilor de utilaj industrial şi de alte materiale din Uniunea Sovietică un credit în valoare de 300.000.000 de dolari americani în condiţii avantajoase. Uniunea Sovietică a transmis Chinei bunurile aflate în patrimoniul său în oraşul Dalni, bunurile achiziţionate de organizaţiile economice sovietice de la proprietarii japonezi din Manciuria, precum şi cantonamentul militar din Pechin.

O mare însemnătate politică o au documentele semnate de delegaţia guvernamentală sovietică şi de guvernul R.P. Chineze la 12 octombrie 1954 la Pechin: declaraţiile comune în problema relaţiilor sovieto-chineze şi a situaţiei internaţionale şi în problema relaţiilor cu Japonia; comunicatul cu privire la retragerea unităţilor militare sovietice din baza maritimă militară chineză Port-Arthur, folosită în comun, şi la trecerea acestei baze, începînd de la 31 mai 1955, la deplina dispoziţie a R.P. Chineze; comunicatul cu privire la cedarea către China, începînd de la 1 ianuarie 1955, a cotei de participaţie sovietice din societăţile mixte sovieto-chineze; acordul cu privire la colaborarea tehnico-ştiinţifică, în legătură cu construirea liniei de cale ferată Lanciou—Urumci—Alma-Ata; comunicatul comun al U.R.S.S., al Republicii Populare Chineze şi Republicii Populare Mongole cu privire la construirea unei căi ferate de la

Tinin la Ulan-Bator și la organizarea comunicației directe pe aceste căi. Au mai fost semnate: un acord cu privire la acordarea unui credit pe termen lung Chinei în sumă de 520.000.000 de ruble și un protocol cu privire la acordarea unui ajutor guvernului R. P. Chineze pentru construirea suplimentară a 15 întreprinderi industriale și pentru sporirea volumului de livrări de utilaj pentru 141 de întreprinderi, prevăzut în acordul încheiat anterior, privitor la livrările suplimentare de utilaj din U.R.S.S. în valoare totală de peste 400.000.000 de ruble.

În cinstea celei de-a 5-a aniversări a constituirii Republicii Populare Chineze, poporul sovietic a oferit în dar poporului chinez utilajul și mijloacele tehnice necesare pentru organizarea unei mari gospodării cerealiere de stat pe o suprafață cultivabilă de 20.000 ha.

TRATATUL SOVIETO-FINLANDEZ DE PRIETENIE, COLABORARE ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ DIN 1948 — a fost semnat la Moscova la 6 aprilie.

Tratatul stabilea că în cazul cînd Finlanda sau Uniunea Sovietică (prin teritoriul Finlandei) vor deveni obiectul unei agresiuni militare din partea Germaniei sau a unui stat aliat cu ea, Finlanda, credincioasă datoriei sale de țară independentă, va lupta pentru respingerea agresiunii. Finlanda va folosi în acest caz toate forțele aflate la dispoziția ei pentru apărarea integrității teritoriului său pe uscat, pe mare și în aer, acționînd, în cadrul granițelor sale, cu ajutorul, în caz de nevoie, al Uniunii Sovietice sau împreună cu ea. În cazurile menționate, Uniunea Sovietică va da Finlandei ajutorul necesar, asupra acordării căruia părțile vor ajunge la înțelegere.

Părțile contractante se obligau să nu încheie alianțe și să nu participe la coaliții îndreptate împotriva celeilalte părți. Tratatul proclamă hotărîrea U.R.S.S. și a Finlandei de a dezvolta și a întări legăturile economice și culturale dintre cele două țări, de a se conforma principiului respectării reciproce a suveranității și independenței lor de stat, precum și al neamestecului în treburile interne ale celeilalte părți. Părțile au confirmat intenția lor de a participa la toate măsurile avînd ca scop menținerea păcii și securității internaționale, conform principiilor Organizației Națiunilor Unite. Durata inițială a tratatului (10 ani) a fost prelungit în 1955 cu 20 de ani.

TRATATUL SOVIETO-FRANCEZ DE ALIANȚĂ ȘI ASISTENȚĂ MUTUALĂ DIN 1944 — a fost semnat la 10 decembrie la Moscova.

Tratatul stabilea obligația celor două părți de a continua lupta pînă la victoria finală asupra Germaniei, de a nu intra în tratative separate cu Germania și de a nu încheia una fără consimțămîntul celeilalte un armistițiu sau pace cu guvernul hitlerist, sau cu oricare alt guvern sau altă putere creată în Germania în scopul continuării sau sprijinirii politicii de agresiune a Germaniei. Ambele părți se obligau să ia și după terminarea celui de-al doilea război mondial toate măsurile necesare pentru înlăturarea oricărei noi amenințări care ar porni din partea Germaniei și să împiedice acțiunile care ar face posibilă orice nouă încercare de agresiune din partea ei. În cazul cînd una dintre părți va fi angajată în acțiuni militare împotriva Germaniei, cealaltă parte se obliga să acorde tot ajutorul și tot sprijinul care-i vor sta în putință. Părțile au convenit să nu încheie nici un fel de alianță și să nu participe la nici un fel de coaliție îndreptată împotriva uneia dintre ele. Durata valabilității tratatului a fost fixată la 20 de ani.

După terminarea războiului, Franța a intrat în pactul Atlanticului de nord și a semnat de asemenea *Acordurile de la Paris*, care sînt în profundă contradicție cu stipulațiile tratatului sovieto-francez. Pornind de la acest

fapt, U.R.S.S. a anulat tratatul în mai 1955.

TRATATUL SOVIETO-MONGOL DE PRIETENIE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ DIN 1946 — a fost semnat la 27 februarie la Moscova.

Dat fiind că în 1946 a expirat termenul de zece ani de valabilitate a protocolului sovieto-mongol din 1936, care prevedea asistenţa mutuală între părţi în cazul unei agresiuni împotriva Mongoliei sau a U.R.S.S., cele două guverne au hotărît să transforme acest protocol într-un tratat de prietenie şi asistenţă mutuală cu acelaşi termen de valabilitate. Concomitent cu acest tratat, a fost semnat acordul sovieto-mongol cu privire la colaborarea economică şi culturală.

TRATATUL SOVIETO-POLON DE PRIETENIE, ASISTENŢĂ MUTUALĂ ŞI COLABORARE POSTBELICĂ DIN 1945 — a fost semnat la Moscova la 21 aprilie.

U.R.S.S. şi Polonia se obligau să continue, împreună cu toate Naţiunile Unite, lupta împotriva Germaniei pînă la victoria finală. În această luptă, ele se obligau să-şi acorde una alteia ajutor prin toate mijloacele pe care le aveau la dispoziţie, să întărească colaborarea prietenească în conformitate cu principiile respectării reciproce a independenţei şi suveranităţii, precum şi al neamestecului în treburile interne ale celeilalte ţări. U.R.S.S. şi Polonia au căzut de acord ca, la sfîrşitul războiului cu Germania, să ia în comun toate măsurile care le stau în putinţă pentru înlăturarea oricărei ameninţări de repetare a agresiunii din partea Germaniei sau a vreunui alt stat care s-ar alia cu Germania. Pentru realizarea acestui ţel cele două părţi au hotărît ca, în spiritul celei mai sincere colaborări, să participe la toate acţiunile internaţionale menite să asigure pacea şi securitatea popoarelor. În cazul cînd în perioada de după război una dintre părţi va fi atrasă în acţiuni militare împotriva Germaniei, care ar relua politica sa agresivă, sau împotriva vreunui alt stat care s-ar alia cu ea într-un asemenea război, cealaltă parte îi va acorda imediat părţii atrase în operaţii militare ajutor şi sprijin prin toate mijloacele aflate la dispoziţia sa. Fiecare parte se obliga să nu încheie nici o alianţă şi să nu ia parte la nici o coaliţie îndreptată împotriva celeilalte părţi. Ambele părţi se obligau ca şi după terminarea războiului să colaboreze, în spiritul prieteniei, în scopul dezvoltării şi întăririi continue a legăturilor economice şi culturale şi să se ajute reciproc în opera de refacere a economiei. Tratatul a fost încheiat pe termen de 20 de ani.

TRATATUL SOVIETO-ROMÎN DE PRIETENIE, COLABORARE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ DIN 1948 — a fost semnat la 4 februarie la Moscova.

Conform tratatului, U.R.S.S. şi Romînia s-au obligat să ia în comun toate măsurile pentru înlăturarea primejdiei repetării agresiunii din partea Germaniei sau a oricărui alt stat care s-ar uni cu Germania. În cazul cînd una dintre părţi ar fi atrasă într-un război cu Germania sau cu un alt stat aliat cu ea, cealaltă parte se obliga să-i acorde imediat tot ajutorul posibil. Fiecare dintre părţi se obliga să nu participe la alianţe, coaliţii, precum şi la acţiuni şi măsuri ostile îndreptate împotriva celeilalte părţi. Părţile au hotărît să întărească legăturile economice şi culturale dintre ele, respectînd cu stricteţe principiul suveranităţii şi al neamestecului în treburile interne ale celeilalte părţi. Durata valabilităţii tratatului sovieto-romîn a fost fixată la 20 de ani.

TRATATUL SOVIETO-UNGAR DE PRIETENIE, COLABORARE ŞI ASISTENŢĂ MUTUALĂ DIN 1948 — a fost semnat la 18 februarie la Moscova pe termen de 20 de ani.

U.R.S.S. şi Ungaria se obligau să ia în comun toate măsurile pentru înlăturarea primejdiei repetării agresiunii din partea Germaniei sau a orică-

rui alt stat care s-ar uni cu Germania direct sau sub vreo altă formă. Părţile contractante declarau că intenţionează în modul cel mai sincer să participe la acţiunile internaţionale menite să asigure pacea şi securitatea popoarelor. În cazul cînd una dintre părţi va fi atrasă într-un război cu Germania sau cu un alt stat aliat cu aceasta, cealaltă parte se obligă să-i acorde imediat tot ajutorul posibil militar şi de altă natură. Fiecare dintre părţi se obliga să nu participe la alianţe, coaliţii, precum şi la acţiuni şi măsuri ostile celeilalte părţi. U.R.S.S. şi Ungaria se obligau să întărească legăturile economice şi culturale dintre ele.

TRIBUN — orator care înflăcărează masele prin cuvîntările sale însufleţite.

„TRIBUNA LUDU" („Tribuna poporului") — cotidian, organ al C.C. al Partidului Muncitoresc Unit Polonez (P.M.U.P.). Apare la Varşovia din decembrie 1948 în locul ziarelor „Glos Ludu" (organ al fostului Partid Muncitoresc Polonez) şi „Robotnik" (organ al fostului Partid socialist polonez).

TRIBUNALUL SUPREM AL U.R.S.S. — organul judecătoresc suprem al U.R.S.S., care exercită supravegherea asupra activităţii judiciare a instanţelor judecătoreşti ale U.R.S.S., precum şi ale republicilor unionale, în limitele stabilite de lege. Tribunalul suprem al U.R.S.S. are dreptul de iniţiativă legislativă. El este răspunzător faţă de Sovietul Suprem al U.R.S.S., iar în perioada dintre sesiunile Sovietului Suprem faţă de Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S.

Tribunalul suprem este ales de Sovietul Suprem al U.R.S.S. pe termen de 5 ani şi judecă cauzele în colegiu penal, colegiu civil, colegiu militar şi în plenul său.

Plenul Tribunalului suprem se convoacă cel puţin o dată la 3 luni, cu participarea tuturor membrilor Tribunalului suprem al U.R.S.S. Din Tribunalul suprem al U.R.S.S. fac parte de drept preşedinţii tribunalelor supreme ale republicilor unionale. La lucrările plenului participă în mod obligatoriu procurorul general al U.R.S.S. Plenul judecă recursurile în supraveghere introduse de preşedintele Tribunalului suprem şi de procurorul general al U.R.S.S. împotriva sentinţelor penale şi civile, precum şi împotriva deciziilor colegiilor Tribunalului suprem al U.R.S.S. şi ale tribunalelor supreme ale republicilor unionale, în cazul cînd vin în contradicţie cu legislaţia unională sau încalcă interesele altor republici unionale. De asemenea Tribunalul suprem al U.R.S.S. cercetează materialele de generalizare a practicii judecătoreşti şi ale statisticii judiciare, dă decizii de îndrumare în problemele de aplicare a legilor la judecarea cauzelor, face Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. propuneri privitoare la probleme care urmează a fi rezolvate pe cale legislativă şi la probleme de interpretare a legilor U.R.S.S., rezolvă conflictele de competenţă între instanţele judecătoreşti ale republicilor unionale.

Colegiul civil şi cel penal judecă în primă instanţă cauzele civile şi penale de importanţă excepţională, date prin lege în competenţa lor, şi ca instanţe de supraveghere judiciară, recursurile în supraveghere ale preşedintelui Tribunalului suprem al U.R.S.S., ale procurorului general al U.R.S.S. şi ale locţiitorilor lor împotriva sentinţelor civile şi penale pronunţate de tribunalele supreme ale republicilor unionale în cauzele civile şi penale, în cazul cînd contravin legislaţiei unionale sau încalcă interesele altor republici unionale. Colegiile dau socoteală de activitatea lor plenului Tribunalului suprem al U.R.S.S.

TRIPLA ALIANŢĂ — alianţă militară şi politică între Germania, Austro-Ungaria şi Italia încheiată în 1882.

În 1879 Germania a încheiat o alianţă cu Austro-Ungaria. În 1882 la această alianţă a aderat Italia, în speranţa că va găsi la blocul austro-german un sprijin împotriva Franţei, cu care burghezia italiană concura în lupta pentru cucerirea de colonii. În timp ce tratatul de alianţă dintre Germania şi Austria era îndreptat împotriva Rusiei, tratatul din 1882 cu privire la Tripla Alianţă prevedea acţiuni comune ale membrilor săi atît împotriva Rusiei cît şi împotriva Franţei. Italia, care era dependentă sub raport financiar de Anglia şi ale cărei ţărmuri erau uşor vulnerabile pentru flota militară engleză, a aderat la Tripla Alianţă cu rezerva că-şi va îndeplini obligaţiile numai în cazul cînd Anglia nu se va număra printre adversarii alianţei.

Tratatul cu privire la Tripla Alianţă a fost reînnoit de patru ori: în 1887, 1891, 1902 şi 1912.

Politica ţărilor Triplei Alianţe era determinată de agresivitatea crescîndă a imperialismului german, de tendinţa lui de a-şi extinde posesiunile coloniale, de a acapara noi pieţe de desfacere şi noi surse de materii prime. În realizarea acestei politici, Germania trebuia în primul rînd să se ciocnească cu Anglia, care concentra în mîinile sale uriaşe posesiuni coloniale şi nu avea de gînd să le cedeze nimănui. În perioada 1904—1907 a fost creat, ca o contrapondere a Triplei Alianţe, blocul Angliei, Franţei şi Rusiei (vezi *Antanta*). În felul acesta Europa a fost împărţită în două tabere înarmate, fapt care a contribuit la dezlănţuirea *primului război mondial*.

În tot timpul existenţei Triplei Alianţe, Italia a dus o politică de duplicitate. La începutul secolului al XX-lea, după ce devenise clar că Franţa se apropia de Anglia, guvernul italian a încheiat o serie de acorduri cu Franţa. Cînd a început primul război mondial, Italia s-a declarat neutră, dar în mai 1915, ajungînd la o înţelegere cu puterile Antantei asupra celor mai favorabile condiţii de trecere de partea lor, s-a ridicat împotriva aliaţilor săi Austro-Ungaria şi Germania. Tripla Alianţă a încetat în felul acesta să mai existe.

TRIPOLITANIA — vezi *Libia*.

TROŢKISM — curent în mişcarea muncitorească ostil marxism-leninismului, una dintre cele mai primejdioase varietăţi ale menşevismului.

Troţkiştii au început să lupte împotriva leninismului din momentul apariţiei bolşevismului ca curent ideologic. În anii primei revoluţii ruse, Troţki nega ideea leninistă a hegemoniei proletariatului în revoluţie, posibilitatea şi necesitatea alianţei clasei muncitoare cu ţărănimea. În perioada reacţiunii stolîpiniste a unit pe oportunişti în lupta împotriva bolşevismului pe baza platformei, lipsite de principii, a blocului antipartinic din august. În timpul primului război mondial a fost în divergenţe cu Lenin în toate problemele fundamentale ale războiului, păcii şi revoluţiei, camuflîndu-şi politica sa prin „fraze de stînga“ (vezi *Centrism*). În 1915, Troţki s-a ridicat împotriva teoriei leniniste a posibilităţii victoriei revoluţiei socialiste la început într-o singură ţară. Lenin a caracterizat politica lui Troţki în perioada dinainte de revoluţie ca necontenite „dezertări şi treceri de la liberali la marxişti şi invers“.

În condiţiile avîntului revoluţionar din 1917 troţkiştii au intrat în partidul bolşevic, dar chiar de la bun început au încercat să impună partidului concepţii menşevice, revizioniste într-o serie de probleme politice şi organizatorice. Ei au fost în fruntea grupurilor opoziţioniste în problema sindicatelor, a rolului şi însemnătăţii partidului, a democraţiei etc. Troţkiştii negau dictatura proletariatului, posibilitatea construirii socialismului în U.R.S.S. şi pe această bază au înjghebat un bloc opoziţionist antipartinic în 1926. Opoziţia troţkistă nu avea nici o bază în rîndurile mişcării muncitoreşti şi număra printre

adepții săi cel mult 3.000—4.000 de persoane.

Cu toate că la Congresul al XIII-lea și la Conferința a XV-a a partidului opoziției trotkiste i s-a dat un avertisment sever, ea și-a continuat activitatea antipartinică. În cursul luptei împotriva partidului grupările trotkiste au alunecat pe calea luptei antisovietice, s-au aliat cu elementele contrarevoluționare. De aceea Congresul al XV-lea a arătat că „opoziția a rupt-o ideologicește cu leninismul, a degenerat într-o grupare menșevică, a pășit pe calea capitulării în fața forțelor burgheziei internaționale și interne și s-a transformat în mod obiectiv într-un instrument al celei de-a treia forțe împotriva regimului dictaturii proletare". Dat fiind faptul că divergențele dintre partid și opoziție se transformaseră din divergențe tactice în divergențe programatice și că opoziția trotkistă devenise un factor al luptei antisovietice, Congresul al XV-lea a declarat apartenența la trotkism și propagarea concepțiilor lui incompatibile cu rămînerea în rîndurile partidului.

În 1929 Trotki a fost expulzat din U.R.S.S. În străinătate el și-a continuat activitatea antipartinică, antisovietică, contrarevoluționară.

Influența trotkismului s-a manifestat în unele partide comuniste din alte țări, dar, în decursul luptei, trotkiștii au fost zdrobiți ideologicește și excluși din rîndurile partidelor comuniste.

TRUDOVICII (Grupul muncii) — grup puțin numeros de deputați ai țăranilor în *Duma de stat*, constituit în aprilie 1906. Trudovicii erau democrați mic-burghezi. În programul lor politic ei nu atingeau bazele societății burgheze, cerînd numai democratizarea alegerilor pentru Dumă, desființarea îngrădirilor de stare și naționale, democratizarea autoadministrării zemstvelor și orașelor etc. În programul lor agrar trudovicii susțineau principiul mic-burghez al folosirii egalitare a pămîntului. În Dumă ei oscilau în permanență între *cadeți* și bolșevici. Aceste oscilații ale trudovicilor decurgeau inevitabil din natura de clasă a țăranilor mici proprietari. Deși trudovicii erau foarte slabi, ei reprezentau masele țărănești. De aceea bolșevicii au aplicat în Dumă o tactică de înțelegere cu trudovicii în unele probleme în cadrul luptei împotriva țarismului și a cadeților.

TRUSTURI — vezi *Monopoluri capitaliste*.

TUNISIA — stat în Africa de nord. Se învecinează cu Algeria și Libia. *Suprafața:* 155.800 km²; *populația:* 3.800.000 de locuitori (1956), în majoritatea covîrșitoare arabi și berberi. Capitala: Tunis.

Tunisia este o țară agrară cu puternice rămășițe feudale. Sînt cultivate aproximativ 3.500.000 ha de pămînt, mai ales în regiunile de litoral. Se cultivă cereale, leguminoase, fructe, măslini. Există o industrie minieră, aflată în mîinile capitalului francez. O mare însemnătate au exploatările de fosforit (peste 2.000.000 de tone); se exploatează de asemenea minereuri de fier (peste 1.000.000 de tone); minereuri de zinc, de plumb și alte minereuri. Există întreprinderi ale metalurgiei neferoase, producție de superfosfați, întreprinderi de prelucrare a produselor agricole, producție meșteșugărească însemnată. Principalele articole de export: grîu, vin, ulei de măsline, fosforiți, plumb, minereu de fier, precum și piei, lînă, fructe și legume.

Din 1881 Tunisia a fost protectorat al Franței. După cel de-al doilea război mondial s-a intensificat lupta poporului tunisian pentru independența națională a țării sale. În 1955, între Franța și Tunisia a fost încheiat un acord prin care Tunisia dobîndea autonomie internă, în atribuția înaltului comisar al Franței rămînînd politica externă, apărarea țării și conducerea poliției. În martie 1956 a fost semnat protocolul cu privire la acordarea independenței naționale Tunisiei. Din 1957 Tunisia este repu-

blică. Funcțiile parlamentului sînt îndeplinite temporar de Adunarea națională constituantă, în care toate locurile au fost obținute de candidații „Frontului național", condus de partidul naționalist burghez „N e o d e s t u r".

Apărătorul consecvent al intereselor oamenilor muncii, luptătorul pentru pace, democrație și socialism este Partidul Comunist din Tunisia, creat în 1920 ca o federație a Partidului Comunist Francez și care din 1934 are o existență independentă. Secretar general al partidului este Mohamed Ennafa. Partidul comunist este în fruntea „Uniunii de luptă pentru independență, democrație și progres". „Uniunea generală a oamenilor muncii din Tunisia" este membră a *Confederației internaționale a sindicatelor libere.*

TURCIA — stat care ocupă peninsula Asia Mică și o mică parte din peninsula balcanică, separată de ea de strîmtorile Mării Negre. Se învecinează cu U.R.S.S., Iranul, Iracul, provincia Siria a Republicii Arabe Unite, Grecia și Bulgaria. *Suprafața:* 767.000 km²; *populația:* 24.800.000 de locuitori (1956), majoritatea turci, restul curzi, armeni, arabi, lazi, greci etc. Capitala: Ankara. Orașe principale: Istambul (port, fosta capitală), Izmir (port), Trabzon (port), Edirne.

Turcia este o țară agrară, în care se mențin încă rămășițe feudale. 80% din populația activă este ocupată în agricultură. Ramura principală a agriculturii o formează culturile cerealiere: grîu, secară, orz, porumb. Un rol important îl joacă viticultura și culturile de plante tehnice: tutunul, bumbacul, sfecla de zahăr, macul, etc. Este dezvoltată creșterea animalelor (în special oile și capre de Angora). Marea proprietate funciară este dominantă. Peste $^2/_3$ din pămîntul cultivabil aparțin moșierilor și chiaburilor.

Subsolul Turciei conține importante bogății: huilă (rezerve — peste 1 miliard de tone), cărbune brun, cromați (rezerve — 12.000.000—15.000.000 de tone), minereu de fier (37.000.000 de tone) și de cupru (pînă la 5.000.000 de tone), mangan (8.000.000—12.000.000 de tone), antimoniu. Au fost descoperite zăcăminte de minereu de uraniu. În 1955 au fost extrase 5.500.000 de tone de cărbune, s-au produs 200.000 de tone de fontă, 187.500 de tone de oțel. Minereurile extrase sînt destinate în special pentru export. Ramurile prelucrătoare ale industriei sînt slab dezvoltate. Industria ușoară și alimentară deține o poziție dominantă. Economia Turciei este dependentă de capitalul străin, în special american. Principalele corporații bancare și industriale americane care controlează economia Turciei sînt „Chaise National Bank", „General Electric", „Socony mobil", „Dillon Reed Company". Guvernul turc a adoptat o serie de legi care încurajează investițiile de capital străin.

Turcia este o republică burgheză. Puterea legislativă este exercitată de Marea Adunare Națională (medjlisul). Medjlisul alege pe președinte, care numește Consiliul de Miniștri.

La putere se află din 1950 p a r t i d u l d e m o c r a t, care reprezintă interesele aristocrației funciare și ale marii burghezii legate de capitalul străin (în special de cel american). Liderii partidului sînt: Bayar (din 1950 — președinte al Turciei), Menderes (prim-ministru). În februarie 1952 guvernul turc a intrat în *pactul Atlanticului de nord.* În 1954 a fost semnat tratatul dintre Turcia și Pachistan. În 1955 Turcia a intrat în *pactul de la Bagdad.* P a r t i d u l p o p u l a r r e p u b l i c a n, creat de conducătorul mișcării de eliberare națională *Kemal* Ataturk în 1923, este în opoziție față de partidul de guvernămînt; apără interesele burgheziei naționale orășenești și sătești.

În 1954 a fost creat p a r t i d u l burghez r e p u b l i c a n-n a ț i o n a l.

Partidul Comunist din Turcia, creat în 1920, se află în adîncă ilegalitate și este supus unor crunte represiuni. Partidul comunist luptă pentru socialism, pentru unirea tuturor forțelor antiimperialiste într-un front național unic.

TUTELĂ INTERNAȚIONALĂ — sistem de administrare a unor teritorii, prevăzut de Carta *Organizației Națiunilor Unite.*

În timpul și după cel de-al doilea război mondial a început în țările coloniale și dependente un puternic avînt al mișcării de eliberare națională. *Sistemul mandatelor*, creat de Liga Națiunilor, dăduse faliment. Puterile imperialiste au fost nevoite să caute o nouă formă de dominație colonială, care printr-o democratizare formală a administrației să mențină în fapt exploatarea popoarelor coloniale. În acest scop, S.U.A. au inițiat în 1944 sistemul de tutelă internațională.

Călăuzindu-se de principiul egalității în drepturi și al autodeterminării națiunilor, Uniunea Sovietică a stăruit ca sistemul de tutelă internațională să fie transformat într-un factor de dezvoltare progresistă a țărilor dependente. La Conferința de la San Francisco (1945), Uniunea Sovietică a reușit, împotriva opoziției puterilor coloniale, ca la definirea scopurilor tutelei să fie inclus un punct cu privire la obținerea independenței de către teritoriile aflate sub tutelă.

Potrivit Cartei O.N.U., fac parte din obiectivele tutelei internaționale și întărirea păcii și a securității internaționale, asigurarea unui progres multilateral și respectarea drepturilor omului pe teritoriile aflate sub tutelă. Din sistemul tutelei internaționale pot face parte teritoriile: a) care au fost în trecut sub mandat, b) care după cel de-al doilea război mondial au fost luate de la statele inamice, c) care au fost de bună voie incluse în sistemul de tutelă internațională de către statele răspunzătoare pentru administrația lor. Condițiile tutelei se stabilesc prin acorduri speciale. Contrar Cartei O.N.U., primele opt acorduri de tutelă, prezentate la prima sesiune a Adunării Generale (1946), asigurau numai interesele țărilor tutoare și se reduceau în fapt la anexarea teritoriilor aflate sub tutelă. Uniunea Sovietică a criticat aspru această violare a Cartei. Cu toate acestea, în urma presiunii fățișe exercitate de blocul anglo-american, Adunarea Generală a aprobat următoarele opt acorduri de tutelă: a Marii Britanii asupra unei părți din Togo, unei părți din Camerun și Tanganica; a Franței asupra unei părți din Togo și unei părți din Camerun; a Belgiei asupra teritoriului Ruanda-Urundi; a Australiei asupra Noii Guinee; a Noii Zelande asupra Samoei occidentale. Ulterior, în 1947, au fost aprobate acordurile de tutelă a S.U.A. asupra fostelor insule de sub mandat japonez din Oceanul Pacific și a Australiei asupra insulei Nauru. În 1949 i-a fost încredințată Italiei tutela asupra fostei ei colonii Somalia.

Urmîndu-și politica imperialistă, țările tutoare au transformat teritoriile aflate sub tutelă în colonii obișnuite. În acest scop teritoriile aflate sub tutelă au fost unite din punct de vedere administrativ cu posesiunile coloniale ale țărilor tutoare. Cu sprijinul altor state care se ridică împotriva colonialismului, Uniunea Sovietică luptă cu perseverență la O.N.U. cît și în afara ei împotriva politicii de aservire a popoarelor coloniale și a folosirii sistemului de tutelă internațională în acest scop.

Ţ

ŢĂRĂNIME — clasa micilor producători agricoli a căror gospodărie se bazează pe proprietatea privată.

În orînduirea feudal-iobăgistă, ţărănimea este principala clasă asuprită a societăţii. Acaparînd principalul mijloc de producţie — pămîntul —, feudalii au aservit pe producătorii direcţi — ţăranii. Ţăranii erau iobagii moşierilor, adică erau obligaţi să le lucreze pămîntul (să presteze clacă), să plătească dijmă şi să facă şi alte prestaţii; puteau fi vînduţi şi cumpăraţi de moşieri împreună cu moşia etc.

În capitalism se produce un proces de diferenţiere a ţărănimii. Se formează proletarii agricoli, semiproletarii (adică ţăranii care nu se pot întreţine din peticul lor de pămînt şi sînt nevoiţi să lucreze şi ca salariaţi), ţăranii săraci, mijlocaşii şi burghezia sătească — *chiaburimea*.

Ţărănimea mijlocaşă are un caracter dublu: ca om al muncii, ţăranul se apropie de muncitori, ca proprietar înclină spre burghezie. Însă în lupta contra exploatatorilor, interesele fundamentale ale clasei muncitoare şi ale ţărănimii muncitoare coincid. Pe această bază se înfăptuieşte alianţa dintre muncitori şi ţărani, sub conducerea clasei muncitoare.

În U.R.S.S., în urma revoluţiei socialiste şi a *colectivizării* agriculturii, situaţia ţărănimii s-a schimbat radical. Chiaburimea a fost lichidată ca clasă, iar ţăranii săraci şi mijlocaşi s-au unit în colhozuri. Ţărănimea colhoznică a devenit o clasă complet nouă, o clasă a societăţii socialiste, a cărei muncă şi bunăstare se bazează pe muncă colectivă, pe mijloace de producţie socializate şi pe tehnică modernă.

În urma revoluţiilor democrat-populare, ţărănimea ţărilor de democraţie populară a fost eliberată de sub jugul moşierilor, a primit pămînt şi a păşit pe calea cooperativizării.

ŢEDENBAL Iumjaghiin (n. 1916) — preşedintele Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Mongole (R.P.M.), prim-secretar al C.C. al Partidului Popular-RevoluţionarMongol.

S-a născut în familia unui arat (păstor) sărac. După ce a terminat şcoala elementară a continuat să studieze la facultatea muncitorească, apoi a absolvit un institut financiar-economic. Începînd din 1939, Ţedenbal are muncă de răspundere în aparatul de stat şi pe linie de partid. În 1939 a fost numit ministru de finanţe al R.P. Mongole, iar în 1940 a fost ales membru al C.C. al Partidului Popular-Revoluţionar Mongol şi secretar general al partidului. În 1941 lui Ţedenbal i-a fost încredinţată conducerea Direcţiei politice a Armatei populare-revoluţionare mongole. Din 1943 — membru al Biroului Politic al C.C. Din 1945 — vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al R.P. Mongole. În perioada 1945—1948 a fost preşedinte al Comisiei de Stat a Planificării a Republicii Populare Mongole.

După moartea mareşalului *Cioibalsan*, în mai 1952, Ţedenbal a fost numit preşedinte al Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Mongole.

În noiembrie 1958, Ţedenbal a fost ales prim-secretar al C.C. al P.P.R.M.

U

UGANDA — protectorat al Angliei în partea de est a Africii. Se învecinează cu Sudanul, Congo Belgian, Ruanda şi Urundi, Tanganica, Chenia. *Suprafaţa:* 243.000 km²; *populaţia:* 5.593.000 de locuitori (1956), bantu. Centrul administrativ: Entebe.

Agricultura ţării este specializată în producţia de bumbac şi cafea. Industria prelucrătoare este reprezentată în special de fabricile de egrenat bumbac.

Masele muncitoare din ţară luptă pentru acordarea independenţei.

ULBRICHT Walter (n. 1893) — prim-secretar al C.C. al Partidului Socialist Unit din Germania (P.S.U.G.), prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al R.D. Germane.

În 1908 Ulbricht a intrat într-o organizaţie muncitorească de tineret, din 1912 a fost membru al partidului social-democrat. În perioada 1914—1918, Ulbricht s-a ridicat împotriva conducerii de dreapta a partidului social-democrat şi a luptat activ împotriva războiului imperialist. Tot în acest timp el a intrat în liga „*Spartacus*". În 1918 Ulbricht a fost unul dintre organizatorii Partidului Comunist din Germania (P.C.G.). În 1923 a fost ales în C.C. al P.C.G.; din 1928 a fost deputat în Reichstag. Timp de mulţi ani a fost secretar al organizaţiei Berlin-Brandenburg a partidului comunist. După venirea lui Hitler la putere a fost cîtva timp în ilegalitate, iar apoi a emigrat. La Congresul al VII-lea al Internaţionalei Comuniste (1935) a fost ales membru supleant al Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste, În timpul celui de-al doilea război mondial a dus muncă antifascistă în rîndurile trupelor germane.

În 1945, după zdrobirea Germaniei hitleriste, Ulbricht s-a întors în patrie şi împreună cu *Pieck* s-a situat în fruntea Partidului Comunist din Germania, care ieşise din ilegalitate. După crearea, în 1946, a Partidului Socialist Unit din Germania, el a devenit vicepreşedinte al Conducerii centrale a partidului. La Congresul al II-lea al P.S.U.G. (1947) a fost ales membru al C.C. şi al Secretariatului P.S.U.G., iar la Congresul al III-lea al P.S.U.G. din 1950 — membru al Biroului Politic şi secretar general al C.C. al P.S.U.G. Din 1949 este vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al Republicii Democrate Germane. În iulie 1953 a fost ales prim-secretar al C.C. al P.S.U.G., din 1955 este prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Este deputat în Camera populară a R.D. Germane.

ULTIMATUM — cerere categorică, care nu admite discuţii şi obiecţii, de a îndeplini o condiţie prezentată, sub ameninţarea folosirii forţei sau a altor represiuni (declararea războiului, ruperea relaţiilor diplomatice, boicot, blocadă etc.).

ULTRAIMPERIALISM (supraimperialism) — teorie antimarxistă, enunţată de *Kautsky*, cu privire la posibilitatea dezvoltării paşnice şi fără crize a capitalismului. Kautsky afirma că în imperialism este posibilă o înţelegere între capitaliştii din diferitele ţări care să înlăture războaiele

şi să marcheze începutul unei economii mondiale organizate. V.I. Lenin a demascat esenţa teoriei ultraimperialismului în lucrările sale „Falimentul Internaţionalei a II-a", „Imperialismul — stadiul cel mai înalt al capitalismului" etc.

UMANISM — sistem de concepţii care se caracterizează prin spirit umanitar, prin grija pentru fericirea oamenilor, prin respect pentru demnitatea omenească.

Umanismul a apărut în Europa occidentală în secolele XIV-XVI ca mişcare socială şi literară îndreptată împotriva ideologiei feudalo-bisericeşti, în apărarea libertăţilor şi drepturilor omului. Umanismul era ideologia unui cerc relativ restrîns de oameni culţi şi reflecta lupta burgheziei în dezvoltare pentru eliberarea sa de cătuşele sociale şi spirituale ale feudalismului. Născute în Italia, ideile umanismului burghez au atins deplina lor dezvoltare în teoriile materialiştilor francezi din secolul al XVIII-lea.

„Libertatea, egalitatea şi fraternitatea", proclamate de umaniştii burghezi, s-au redus însă la apărarea libertăţilor burgheze, şi în primul rînd a libertăţii de a exploata. După instaurarea dominaţiei politice a burgheziei şi îndeosebi după apariţia pe arena istoriei a proletariatului, umanismul burghez a decăzut.

Noţiunea de „umanism" a căpătat un nou conţinut social în opera socialiştilor utopişti (vezi *Fourier*, *Saint-Simon*, *Owen*). Umanismul era înţeles de ei ca o tendinţă de desfiinţare a exploatării şi asupririi omului de către om, ca o dezvoltare armonioasă a individului. Însă aceşti gînditori nu se bizuiau pe cunoaşterea legilor obiective ale istoriei şi ignorau lupta de clasă în societate, ceea ce nu numai că limita umanismul lor, dar îi şi imprima un caracter contemplativ, pasiv.

Umanismul democraţilor revoluţionari ruşi a constituit o importantă etapă în dezvoltarea ideilor umaniste. Herţen, Bielinski, Cernîşevski, Dobroliubov legau desfiinţarea exploatării omului de către om de lupta de eliberare; ei imprimau umanismului un caracter activ.

În epoca luptei împotriva capitalismului a luat naştere un umanism nou — umanismul proletar, socialist, al cărui scop este completa eliberare a poporului muncitor, indiferent de rasă şi naţionalitate, de asuprirea şi inegalitatea socială, cucerirea adevăratei libertăţi a omului şi crearea condiţiilor reale pentru dezvoltarea multilaterală a personalităţii umane. În ţările socialiste, umanismul are o bază reală. Proprietatea socială asupra uneltelor şi mijloacelor de producţie, lichidarea exploatării omului de către om creează posibilităţi nelimitate pentru dezvoltarea aptitudinilor fizice şi spirituale ale oamenilor muncii.

UMANISM SOCIALIST — vezi *Umanism*.

„UNEN" („Adevărul") — cotidian, Organul Central al C.C. al Partidului Popular Revoluţionar Mongol şi al Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Mongole. A fost fondat în 1923, apare la Ulan-Bator. Pînă în aprilie 1925 a apărut sub denumirea de „Ardîn erhe".

U.N.E.S.C.O. — organizaţie internaţională, interguvernamentală a Naţiunilor Unite pentru problemele educaţiei, ştiinţei şi culturii. Statutul U.N.E.S.C.O. a fost adoptat la Conferinţa de la Londra a miniştrilor care a avut loc în noiembrie 1945. U.N.E.S.C.O. este o instituţie specializată a O.N.U. La 1 ianuarie 1957 făceau parte din această organizaţie 80 de state, între care U.R.S.S., R.S.S. Ucraineană şi R.S.S. Bielorusă (care au intrat în 1954).

Scopul U.N.E.S.C.O., conform art. 1 din Statut, este de a contribui la menţinerea păcii şi securităţii prin dezvoltarea colaborării internaţionale prin mijloacele educaţiei, ştiinţei şi culturii, pentru a asigura respectarea generală a echităţii, a legii, a dreptu-

rilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți oamenii, fără deosebire de rasă, sex, limbă și religie.

Organul conducător al U.N.E.S.C.O. este Conferința generală, care stabilește politica generală a organizației, adoptă recomandări și convenții (care trebuie să fie ratificate), alege pe membrii Comitetului Executiv și numește pe directorul general, care conduce Secretariatul U.N.E.S.C.O. Reședința permanentă a secretariatului este Paris.

UNGARIA (Republica Populară Ungară) — stat situat în Europa centrală, pe cursul mijlociu al Dunării. Se mărginește cu U.R.S.S., Cehoslovacia, Romînia, Austria și Iugoslavia. *Suprafața:* 93.000 km²; *populația:* 9.800.000 de locuitori (1957). Capitala: Budapesta. Orașe mai importante: Szeged, Debrețin, Miskolc.

Ungurii s-au așezat în valea Dunării încă în anul 896. Ca urmare a certurilor intestine dintre marii feudali, Ungaria și-a pierdut independența națională la începutul secolului al XVI-lea și a recăpătat-o abia în 1918, după prăbușirea monarhiei austro-ungare. În 1919, ca urmare a mișcării revoluționare care s-a intensificat sub influența Revoluției din Octombrie, în Ungaria s-a format o Republică Sovietică. După înfrîngerea revoluției ungare, în țară s-a instaurat dictatura fascistă a lui Horthy, agentul marii burghezii și al moșierilor, care a dus o politică internă și externă reacționară fascistă. În 1941, clica lui Horthy, intrînd în alianță cu Germania hitleristă, a tîrît Ungaria în războiul împotriva U.R.S.S.

În anii celui de-al doilea război mondial s-a intensificat mișcarea de eliberare națională a poporului ungar. Partidul comunist, care se afla în ilegalitate, ducea lupta pentru unirea tuturor forțelor democratice din țară într-un front unic antifascist. El a condus mișcarea de rezistență a poporului împotriva fasciștilor germani și a agenturii lor din Ungaria. În martie 1944 s-a creat Frontul național ungar al independenței, care a grupat, sub conducerea partidului comunist, partidul social-democrat, partidul național-creștin și partidul micilor agrarieni.

Zdrobirea trupelor germano-ungare în cursul războiului a dus la prăbușirea orînduirii fasciste burghezo-moșierești. La 22 decembrie 1944 în Ungaria s-a alcătuit un guvern național provizoriu. În aprilie 1945, Armata Sovietică a eliberat complet Ungaria de ocupanții hitleriști. Aceste evenimente au marcat începutul unei noi etape istorice în dezvoltarea țării. La 1 februarie 1946 Ungaria a fost proclamată republică populară. Forțele democratice din țară și avangarda lor — clasa muncitoare —, sub conducerea partidului comunist, au desfășurat o luptă activă pentru consolidarea regimului de democrație populară, pentru completa desființare a rămășițelor fascismului și feudalismului, pentru lichidarea asupririi imperialiste. Ca urmare a acestei lupte și a victoriei forțelor revoluționare, în frunte cu partidul comunist, în țară s-a instaurat dictatura proletariatului sub forma democrației populare. În iunie 1948, la Congresul de unificare al partidului comunist și partidului social-democrat, s-a constituit Partidul celor ce muncesc din Ungaria (P.M.U.). La 20 august 1949 s-a adoptat noua Constituție, care a consfințit pe cale legislativă transformările social-economice fundamentale înfăptuite în cursul revoluției democrat-populare. Întreaga putere a trecut în mîinile oamenilor muncii de la orașe și sate.

Ungaria antebelică era o țară agrară-industrială, în economia căreia capitalul străin deținea importante poziții. După eliberarea țării, puterea populară a înfăptuit prefaceri social-economice fundamentale. La 15 martie 1945 a fost adoptată legea reformei agrare, prin care s-a desființat proprietatea funciară moșierească. De la marii moșieri și de la biserica

catolică s-au confiscat peste 3.000.000 ha pămînt (35% din totalul suprafeței funciare). Au fost împroprietăriți 642.000 de țărani fără pămînt și cu pămînt puțin. În anii 1946—1949, în Ungaria s-a înfăptuit naționalizarea marilor întreprinderi industriale, a băncilor, a căilor ferate și a concesiunilor străine. În urma îndeplinirii cu succes a planului trienal (1947—1949), s-au restabilit complet industria și agricultura; oamenii muncii din Ungaria au pornit la înfăptuirea planului cincinal (1950—1954). Ungaria a devenit o țară industrială-agară. Principalele ramuri industriale sînt: construcția de mașini (mașini-unelte, mașini pentru minerit, pentru agricultură și transporturi, construcția de aparate), metalurgia, extracția cărbunelui (în 1956 — 20.600.000 de tone), chimică, textilă, de încălțăminte și pielărie, alimentară (morărit, industria zahărului). În 1956 s-au produs 5.200.000.000 kwore de energie electrică. Baza agriculturii este cultura pămîntului. Principalele culturi cerealiere (se recoltează peste 50.000.000 de chintale) sînt grîul și porumbul. Se cultivă de asemenea secară, ovăz, orz, cartofi, sfeclă de zahăr, tutun, floarea-soarelui, leguminoase. E dezvoltată cultura viței de vie și horticultura. Un loc important îl ocupă în agricultură creșterea animalelor (aproximativ 40% din întreaga producție agricolă). În 1956 se cifra la 2.200.000 numărul capetelor de vite cornute mari, la 6.000.000 — porcii, 1.900.000 — oile.

Înfăptuirea transformărilor agrare a dus la schimbarea structurii sociale a satului ungar, care a pășit pe calea dezvoltării socialiste. În septembrie 1957, numărul cooperativelor agricole se ridica la peste 3.500. S.M.T.-urile dau un mare ajutor cooperativelor de producție și țăranilor cu gospodărie individuală. S-au înființat gospodării agricole de stat.

S-au obținut mari succese în domeniul învățămîntului public. În anul școlar 1955—1956 au urmat cursurile școlilor elementare 1.226.000 de copii; numărul elevilor din școlile medii a crescut, în comparație cu anul 1938, de 3 ori (în 1955—151.700). Numărul studenților din instituțiile de învățămînt superior a crescut de la 11.700 în 1937—1938 la 43.600 în 1955—1956.

Ungaria este un stat socialist. Organul legislativ suprem este Adunarea de stat. În perioada dintre sesiunile Adunării de stat, funcțiile ei le îndeplinește Prezidiul Republicii Populare, ales de ea. Președintele Prezidiului este István Dobi. Organul suprem al puterii executive este Guvernul revoluționar muncitoresc-țărănesc. Președintele guvernului este Ferenc *Münnich*.

Dezvoltarea Republicii Populare Ungare a fost întreruptă la sfîrșitul anului 1956 de o rebeliune contrarevoluționară organizată de reacțiunea imperialistă internațională și de rămășițele claselor exploatatoare din Ungaria, sprijinite de grupul trădător, criminal al lui Imre Nagy. Profitînd de greșelile fostei conduceri de partid și de stat a Ungariei (un ritm exagerat de industrializare și de cooperativizare a agriculturii, încălcarea legalității socialiste etc.), contrarevoluționarii au dezlănțuit un atac împotriva orînduirii democratice. Contrarevoluționarii, înarmați, au dezlănțuit o teroare albă: erau în pericol toate cuceririle socialiste ale poporului ungar. În aceste condiții, la 3 noiembrie 1956, comuniștii János Kádár, Ferenc Münnich, G. Marosán, Imre Horváth și alții au format guvernul revoluționar muncitoresc-țărănesc, care a proclamat un program de apărare a orînduirii democrat-populare și a cuceririlor socialiste, de reorganizare a conducerii economice, de lichidare a birocratismului, de largă dezvoltare a democrației pentru toți oamenii muncii etc. Pentru înăbușirea rebeliunii contrarevoluționare, guvernul muncitoresc-țărănesc, bazîndu-se pe tratatul de la Varșovia, a cerut ajutor U.R.S.S.

Credincioasă obligației sale internaționaliste, U.R.S.S. a ajutat să fie zdrobite forțele contrarevoluției, contribuind prin aceasta la consolidarea păcii. Înăbușind rebeliunea, poporul ungar a pornit mai departe la construirea socialismului.

Greșelile săvîrșite de fosta conducere, în frunte cu Rákosi, opoziția grupului trădător al lui Imre Nagy-Losonczi au slăbit Partidul celor ce muncesc din Ungaria. Într-un moment greu el n-a fost în stare să ridice forțele poporului la luptă împotriva reacțiunii și a fost dezorganizat. În 1956 clasa muncitoare a luat măsuri pentru a reconstitui partidul său marxist-leninist, dîndu-i denumirea de *Partidul Muncitoresc Socialist Ungar (P.M.S.U.)*. P.M.S.U. conduce Frontul popular patriotic (F.P.P. s-a constituit în octombrie 1954), care grupează toate forțele democratice și patriotice ale țării.

Ungaria a luat parte la *Conferința de la Moscova din 1954* și la Conferința de la Varșovia din 1955. Ea a semnat *Tratatul de la Varșovia* de prietenie, colaborare și asistență mutuală. În decembrie 1955 a fost primită în O.N.U. În mai 1957 s-a încheiat un acord între Ungaria și U.R.S.S. cu privire la Statutul juridic al trupelor sovietice staționate temporar pe teritoriul Republicii Populare Ungare.

UNIREA CU ROMA — unirea bisericii ortodoxe cu biserica romano-catolică; una dintre manifestările politicii Vaticanului în scopul de a-și subordona toate bisericile creștine. Pentru prima oară a fost proclamată unirea cu biserica greacă în 1439, la Conciliul de la Florența, dar n-a fost recunoscută de biserica rusă, care și-a păstrat independența.

În 1596, la sinodul de la Brest, a fost proclamată unirea bisericii ortodoxe cu biserica romano-catolică din Polonia și Lituania. Uniții au păstrat ritualul ortodoxiei, dar recunoșteau dogmele catolice și pe papă ca șef al bisericii.

După Revoluția din Octombrie, papalitatea a folosit pe scară largă biserica unită în comploturi împotriva U.R.S.S. În 1946, sinodul bisericii unite de la Lvov, exprimînd voința credincioșilor, a adoptat hotărîrea de anulare a unirii și de reîntoarcere la biserica ortodoxă rusă.

„UNITÀ" („Unitate") — Organul Central al Partidului Comunist Italian. Ziarul a fost fondat în 1924 de Antonio Gramsci și Palmiro Togliatti. Din 1926 pînă în 1944 a fost editat ilegal. În prezent apare în patru ediții — la Roma, Milano, Torino și Genova.

UNITATEA ȘI LUPTA CONTRARIILOR — izvorul și conținutul intern al procesului dezvoltării, una dintre cele mai generale legi dialectice ale naturii, ale societății și ale gîndirii.

Materialismul dialectic consideră că izvorul dezvoltării este lupta internă a contrariilor, care sînt în mod obiectiv proprii fiecărui obiect și fenomen.

Contrariile se află în stare de interpenetrație, în conexiune internă și totodată în stare de excludere și de negare reciprocă, în stare de luptă. Orice unitate a contrariilor este vremelnică, trecătoare, iar lupta contrariilor este absolută, după cum absolută este mișcarea, dezvoltarea. Legea unității și luptei contrariilor constituie nucleul dialecticii marxiste.

Teza dialecticii marxiste despre caracterul contradictoriu al fenomenelor, despre dezvoltarea ca luptă a contrariilor este bazată pe generalizarea practicii și este în totul confirmată de datele științelor naturii și ale științelor sociale. De pildă, fizica modernă consideră atomii ca o unitate contradictorie de particule pozitive și negative (nuclee atomice și electroni).

Studierea istoriei omenirii arată de asemenea caracterul profund contradictoriu al vieții sociale. Întreaga istorie a societății bazate pe clase antagoniste este istoria luptei dintre clase. Un exemplu al luptei contra-

riilor în viaţa socială îl constituie lupta dintre proletariat şi burghezie. Burghezia nu se poate îmbogăţi fără a avea la dispoziţie muncitori salariaţi, proletarii nu-şi pot continua existenţa fără a vinde capitaliştilor forţa lor de muncă. Numai revoluţia socialistă poate distruge această unitate contradictorie.

Dialectica marxistă porneşte de la faptul că, în condiţii istorice diferite, lupta contrariilor are un conţinut diferit şi forme de manifestare diferite.

UNITATE MORAL-POLITICĂ — comunitatea intereselor economice şi politice ale tuturor grupurilor sociale din societatea sovietică; unitatea fizionomiei spirituale şi morale a muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor. Unitatea moral-politică, a cărei bază e alianţa trainică a muncitorilor şi ţăranilor, este izvorul forţei şi puterii statului socialist.

Coeziunea moral-politică a societăţii sovietice s-a format ca urmare a victoriei Revoluţiei din Octombrie, în cursul construirii socialismului. Societatea socialistă nu cunoaşte contradicţii şi conflicte de clasă şi prezintă imaginea colaborării frăţeşti a muncitorilor, ţăranilor şi intelectualilor. Pe baza proprietăţii sociale apare în societatea socialistă comunitatea de interese a tuturor grupurilor sociale, care toate năzuiesc spre întărirea modului de producţie socialist şi construirea comunismului. Proprietatea socială socialistă uneşte pe oameni, dezvoltă în ei spiritul colectivismului şi al ajutorului reciproc. O expresie pregnantă a unităţii moral-politice a societăţii sovietice este unirea strînsă a întregului popor în jurul partidului comunist, sprijinul activ dat de oamenii muncii din Uniunea Sovietică politicii partidului.

UNITED PRESS — agenţie americană de informaţii. A fost fondată în 1907. Este controlată de concernul de ziare şi edituri „Scripps-Howard". Deserveşte numeroase ziare din S.U.A., din ţările Americii latine şi, prin filiala sa „British United Press", ziarele din imperiul britanic.

UNIUNE — asociaţie, alianţă.

U n i u n e p e r s o n a l ă — unirea a două state sub puterea unui singur monarh, de pildă Danemarca şi Islanda au fost unite prin uniune personală sub puterea regelui Danemarcei pînă în 1944.

UNIUNEA ASOCIAŢIILOR SOVIETICE PENTRU PRIETENIE ŞI LEGĂTURI CULTURALE CU ŢĂRILE STRĂINE — a fost înfiinţată la 18 februarie 1958 în U.R.S.S. Uniunea a reunit pe baza principiului liberului consimţămînt societăţile, asociaţiile, institutele, comitetele pentru prietenie şi legături culturale cu diferite ţări.

UNIUNEA AUSTRALIANĂ — stat situat pe continentul australian şi pe insula Tasmania. *Suprafaţa:* 7.704.000 km²; *populaţia:* 9.428.000 (1956), în cea mai mare parte de origine britanică. Capitala: Canberra; oraşele cele mai importante: Sidney şi Melbourne. În posesiunea Uniunii Australiene se află coloniile: insula Norfolk şi Papua (partea de sud-est a Noii Guinee), iar sub tutela ei: partea de nord-est a Noii Guinee cu insulele învecinate, precum şi insula Nauru (condominiu al Angliei, Uniunii Australiene şi Noii Zelande).

În secolul al XVIII-lea, Australia a fost cotropită de englezi şi transformată în colonie. Întreaga populaţie băştinaşă a fost împinsă spre deşert şi exterminată aproape complet. Uniunea Australiană a fost creată în 1901 ca uniune federativă care a intrat ca dominion în imperiul britanic.

Uniunea Australiană este o ţară industrială şi agrară. Se exploatează mari zăcăminte de plumb, zinc, cărbune, minereu de fier, precum şi aur şi argint; s-au descoperit mari rezerve de minereu de uraniu. Principalele ramuri industriale sînt industria minieră, metalurgică, constructoare de maşini, energetică, ali-

mentară, textilă şi de confecţii. Principala ramură a agriculturii este creşterea vitelor, mai ales creşterea oilor. Uniunea Australiană ocupă primul loc din lume după numărul oilor (aproximativ 139.000.000 de capete), dînd peste $^1/_4$ din producţia mondială (fără U.R.S.S.) de lînă obişnuită şi aproximativ jumătate din producţia de lînă merinos (lînă fină şi rezistentă). A doua importantă ramură agricolă este producţia de cereale, mai ales de grîu. Aproape tot pămîntul bun pentru agricultură este concentrat în mîinile marilor capitalişti şi lucrat de muncitori agricoli, sau dat în arendă în condiţii înrobitoare. O parte din pămînturile care aparţin statului sînt date în arendă pe termen lung marilor crescători de vite pentru păşune. Principalele produse pentru export sînt: lînă, grîu (în privinţa exportului ocupă locul trei-patru în lumea capitalistă), carne, unt, precum şi plumb, zinc, metale feroase. Uniunea Australiană importă fabricate industriale şi materii prime: maşini, petrol, cherestea, chimicale.

În economie domină capitalul englez, care deţine numeroase suprafeţe de pămînt, crescătorii de oi, mine de aur, întreprinderi metalurgice şi constructoare de maşini. Se intensifică pătrunderea capitalului american, mai ales în industria extractivă şi de prelucrare a materiilor prime.

Australia face parte în calitate de dominion din „Commonwealthul britanic". Puterea legislativă este exercitată de un parlament cu două Camere — Senatul şi Camera reprezentanţilor, iar puterea executivă — de un Cabinet ministerial. Începînd din 1949, la putere se află *partidul liberal*, exponent al intereselor marii burghezii industriale. Liderul acestui partid este Robert Menzies (din 1954 prim-ministru).

Din guvern fac parte, de asemenea, reprezentanţi ai partidului agrar, care exprimă interesele burgheziei rurale. Partidul laburist este condus de reformişti şi a fost la cîrma ţării din 1941 pînă în 1949.

Interesele oamenilor muncii sînt apărate de partidul comunist, care a luat fiinţă în 1920. Potrivit programului adoptat în 1951, el luptă pentru crearea Frontului popular unic în ţară, pentru ridicarea nivelului de trai al oamenilor muncii, pentru socialism. Secretarul general al C.C. al Partidului Comunist din Australia este L. Sharkey, iar preşedintele C.C. — R. Dixon. Organul Central este ziarul „Tribune"; organul teoretic — revista „Communist Review". Partidul comunist îşi exercită influenţa asupra multor sindicate australiene.

În vara anului 1951, guvernul Uniunii Australiene a încheiat cu guvernul S.U.A. şi al Noii Zelande o alianţă militară (A.N.Z.U.S.), iar în septembrie 1954 Australia a intrat în blocul militar imperialist *S.E.A.T.O.*

UNIUNEA CREŞTIN-DEMOCRATĂ (U.C.D.) — partid democratic din Republica Democrată Germană, constituit în iunie 1945 la Berlin. În urma unei înverşunate lupte interne de partid, în 1947 au fost înlăturaţi de la conducerea partidului liderii de dreapta, care se opuneau înfăptuirii transformărilor democratice în R.D. Germană. În septembrie 1948 a fost aleasă o nouă conducere a Uniunii creştin-democrate, după care aceasta a intrat în Frontul Naţional al Germaniei Democratice, luînd după aceea parte la formarea guvernului Republicii Democrate Germane.

Programul Uniunii creştin-democrate proclamă necesitatea întăririi unităţii forţelor democratice, a prieteniei cu U.R.S.S. şi cu ţările de democraţie populară, a luptei pentru pace şi pentru unitatea Germaniei pe baze paşnice şi democratice.

Secretar general — Herald Hetting. Organul Central — „Neue Zeit".

UNIUNEA CREŞTIN-DEMOCRATĂ (U.C.D.) — partid al marii burghezii monopoliste şi al moşierilor din Republica Federală Germană. În Bavaria — Uniunea social-creştină (U.S.C.). A fost formată în 1945.

În alegerile din 1957 U.C.D. a obţinut jumătate din locuri în Bundestag (camera inferioară a parlamentului de la Bonn). Liderul partidului este *Adenauer*, cancelarul Republicii Federale Germane.

„UNIUNEA DE LUPTĂ PENTRU ELIBERAREA CLASEI MUNCITOARE" DIN PETERSBURG — organizaţie care grupa cercurile muncitoreşti marxiste din Petersburg; a fost creată, din iniţiativa şi sub conducerea lui V. I. Lenin, în 1895, în perioada dezvoltării rapide a capitalismului în Rusia şi a avîntului mişcării muncitoreşti de masă. Din conducerea Uniunii făceau parte social-democraţii din Petersburg: S. I. Radcenko, A. A. Vaneev, A. A. Iakubova, N. K. *Krupskaia*, G. M. Krjijanovski, V. V. Starkov ş.a. Unul dintre membrii activi ai Uniunii din Petersburg a fost I. V. *Babuşkin*. Uniunea a grupat toate cercurile muncitoreşti marxiste din Petersburg (circa 20) şi a trecut de la propaganda marxismului în rîndurile unui mic număr de muncitori înaintaţi la agitaţia politică de zi cu zi în rîndurile maselor largi ale clasei muncitoare, legînd lupta muncitorilor pentru revendicări economice (îmbunătăţirea condiţiilor de muncă, reducerea zilei de muncă, sporirea salariilor) de lupta politică împotriva ţarismului. Uniunea a condus grevele muncitorilor din Petersburg din 1896 şi 1897, a tipărit într-un timp scurt zeci de manifeste — proclamaţii socialiste către muncitorii din diferitele fabrici şi uzine — şi a exercitat o mare influenţă asupra creşterii conştiinţei politice a clasei muncitoare.

Uniunea a început să înfăptuiască pentru prima oară în Rusia unirea socialismului cu mişcarea muncitorească. Ea a dat un puternic impuls diferitelor cercuri muncitoreşti din alte localităţi din Rusia spre a se grupa în uniuni similare: organizaţii marxiste au fost create în toate centrele industriale principale, precum şi în regiunile periferice. Uniunea a pregătit editarea gazetei „Rabocee delo", dar n-a reuşit să scoată ziarul. În decembrie 1895, Lenin şi alţi conducători ai Uniunii au fost arestaţi. Aşa-numiţii „tineri" („economiştii"), veniţi la conducere după arestarea lui Lenin şi a tovarăşilor săi de luptă apropiaţi, au renunţat la lupta politică; activitatea „Uniunii de luptă" a început să slăbească. În 1898 „Uniunile de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare" din Petersburg, Moscova şi din alte oraşe au făcut încercarea de a se uni într-un partid social-democrat. În acest scop, ele s-au întrunit în martie 1898 la *Congresul I al P.M.S.D.R.* În lupta pentru crearea P.M.S.D.R., Lenin s-a sprijinit pe experienţa obţinută din activitatea Uniunii.

UNIUNEA DEMOCRATĂ A POPORULUI FINLANDEZ (U.D.P.F.) — înfiinţată în octombrie 1944 din iniţiativa partidului comunist şi a unui grup de social-democraţi de stînga, uneşte laolaltă o serie de organizaţii ale oamenilor muncii.

U.D.P.F. îşi pune ca sarcină să lupte pentru o Finlandă democratică, pentru pace între popoare. Programul adoptat de Congresul al II-lea al U.D.P.F. în 1949 prevede naţionalizarea marilor întreprinderi industriale şi a băncilor, efectuarea unei reforme agrare democratice, instituirea controlului statului asupra comerţului exterior, reorganizarea sistemului de salarii, micşorarea impozitelor şi a chiriilor, intensificarea construcţiilor de locuinţe. Reprezentanţii U.D.P.F au făcut parte din cîteva guverne de după război; din 1946 pînă în 1948, reprezentantul U.D.P.F., Mauno Pekkala, a fost şeful guvernului. La alegerile din 1954, uniunea a obţinut în seimul finlandez 43 de mandate. Uniu-

nea democrată a poporului finlandez, împreună cu partidul comunist, editează ziarul „Kansat Uutiset".

„UNIUNEA DE NORD A MUNCITORILOR RUȘI" — una dintre primele organizații revoluționare ale clasei muncitoare din Rusia. A fost creată în 1878 la Petersburg din cercuri muncitorești de către lăcătușul Viktor Obnorski și tîmplarul Stepan Halturin. Uniunea număra aproximativ 200 de membri. Programul uniunii, publicat în 1879, oglindește influența exercitată de ideile Internaționalei I, condusă de K. Marx. În program se afirma că, prin sarcinile sale, uniunea se alătură partidelor muncitorești social-democrate din Apus. Ca scop final al uniunii era declarată înfăptuirea revoluției socialiste. Uniunea își punea drept sarcină imediată cucerirea pentru popor a libertăților și drepturilor politice (libertatea cuvîntului, a presei, a întrunirilor etc.). Printre revendicările imediate figura și limitarea zilei de muncă. Dar programul uniunii conținea și o serie de teze greșite, narodniciste.

În 1878—1879 uniunea a condus greve și a lansat o serie de proclamații. Guvernul țarist a distrus uniunea. Membrii uniunii rămași în libertate au scos în 1880 un număr al primului ziar muncitoresc din Rusia, „Raboceaia Zarea" („Aurora muncitorească").

„UNIUNEA EUROPEANĂ A CĂRBUNELUI ȘI OȚELULUI" („U.E.C.O."), cunoscută de asemenea și sub denumirea de „planul Schuman" sau „pool-ul negru" — cartel vest-european al cărbunelui și metalurgiei, din care fac parte Germania occidentală, Franța, Italia, Belgia, Olanda și Luxemburg. Tratatul de înființare a acestui cartel a fost semnat la Paris la 18 aprilie 1951, și în 1952 a fost ratificat de către parlamentele țărilor respective.

Cartelul a fost creat în vederea unificării industriei metalurgice, carbonifere și de extracție a minereurilor feroase din țările vest-europene ca bază a industriei de război pentru forțele armate ale *pactului Atlanticului de nord* în Europa. Cartelul dă aproximativ o pătrime din producția industriei metalurgice și carbonifere a lumii capitaliste. La 25 iulie 1952, la Conferința de la Paris, au fost create organele „Uniunii europene a cărbunelui și oțelului" și s-a proclamat desființarea îngrădirilor cu privire la dezvoltarea industriei metalurgice a R.F.G., care ocupă o situație de frunte în cartelul pentru extracția cărbunelui și producția de oțel.

Instituția centrală a cartelului este așa-zisul „Organ suprem", alcătuit din oamenii de încredere ai marilor monopoluri. „Organul suprem" este învestit cu împuterniciri foarte importante, iar hotărîrile lui sînt obligatorii pentru guvernele țărilor care fac parte din uniune.

Organizarea uniunii a creat un nod de contradicții foarte profunde atît în sînul ei, mai ales între Franța și R.F.G., cît și între ea și alte țări capitaliste care nu fac parte din uniune și care o concurează pe piața externă.

UNIUNEA EUROPEI OCCIDENTALE — grupare militară-politică a următoarelor 7 țări europene: Anglia, Franța, Belgia, Olanda, Luxemburg, Republica Federală Germană și Italia; a fost constituită prin documentele *Acordurilor de la Paris din 1954:* prin „Protocolul cu privire la modificările și completările *tratatului de la Bruxelles*" și prin protocolurile privind forțele armate ale Uniunii Europei occidentale, controlul asupra armamentelor și organele uniunii.

După eșuarea proiectului *„Comunității defensive europene"*, cercurile guvernante ale puterilor occidentale au întreprins noi demersuri pentru crearea unui bloc militar în Europa și pentru includerea în acest bloc a Germaniei occidentale. În urma tratativelor duse de secretarul de stat al S.U.A. și de ministrul afacerilor externe al Angliei cu guvernele țărilor care au intrat în bloc și în urma consfătuirilor de la Londra și Paris, s-au

semnat acordurile cu privire la crearea Uniunii Europei occidentale, înarmarea Germaniei occidentale şi includerea ei în pactul Atlanticului de nord.

Modificările introduse în tratatul de la Bruxelles au înlăturat complet orice menţiuni privitoare la pericolul repetării agresiunii germane. Articolul care prevedea luarea de măsuri necesare de către participanţii la tratat, în cazul cînd Germania ar relua politica ei agresivă, a fost înlocuit cu obligaţii de „a contribui la unitatea Europei şi a stimula unificarea treptată a ei". S-a legalizat crearea forţelor armate şi reluarea producţiei militare în Germania occidentală. S-a fixat efectivul forţelor armate pe care fiecare din ţări o va pune la dispoziţia Comandamentului Suprem al forţelor aliate (Franţa — 14 divizii, Germania occidentală şi Italia — cîte 12 divizii, Olanda şi Belgia împreună — 5 divizii, Anglia — 4 divizii şi o unitate tactică aeriană, Luxemburg — 1 regiment). Totodată forţele armate ale Uniunii Europei occidentale erau puse complet la dispoziţia Comandantului suprem al blocului Atlantic din Europa şi urmau să fie dislocate „în conformitate cu strategia N.A.T.O.". În tratat a fost inclus un articol care prevede crearea unui organ permanent special — Consiliul Uniunii Europei occidentale, ale cărui împuterniciri largi ştirbesc drepturile suverane ale statelor de a-şi conduce propriile lor forţe armate. Consiliul are dreptul de a hotărî cu majoritate de voturi cuantumurile stocurilor de arme „din grupul A.B.C." (atomică, bacteriologică, chimică) ale uniunii pe continentul european.

Activitatea organului de control asupra armamentului se limitează la Europa. El nu poate controla armamentul fabricat pe teritoriul Angliei, în posesiunile de peste mări ale ţărilor participante sau în oricare altă ţară neeuropeană. Uniunea Europei occidentale constituie un bloc agresiv de state imperialiste îndreptat spre pregătirea de aventuri militare împotriva U.R.S.S. şi a celorlalte ţări socialiste. Fiind o filială din Europa a N.A.T.O., blocul serveşte drept instrument al politicii externe agresive a imperialismului american şi reprezintă un pericol grav pentru cauza securităţii europene.

Tratatul s-a încheiat pe termen de 50 ani.

UNIUNEA INTERNAŢIONALĂ A STUDENŢILOR (U.I.S.) — a fost creată la Praga în august 1946, la Congresul internaţional al studenţilor, convocat pentru unirea organizaţiilor democratice ale studenţilor din toate ţările în vederea luptei pentru pace, independenţă naţională şi democratizare a învăţămîntului. Membri ai U.I.S. sînt atît organizaţii studenţeşti cît şi unele instituţii de învăţămînt din diferite ţări. În 1955, U.I.S. grupa circa 6.000.000 de studenţi din 72 de ţări. Organul suprem de conducere este congresul, care se ţine o dată la trei ani. Congresul alege un consiliu, care se întruneşte o dată pe an. Consiliul alege dintre membrii săi un comitet executiv, care ţine şedinţe cel puţin de două ori pe an. Organul de lucru al U.I.S. este secretariatul. Sediul său permanent e la Praga. Uniunea editează revista „Noutăţi studenţeşti din lumea întreagă".

U.I.S. face parte din *Federaţia Mondială a Tineretului Democrat* şi împreună cu aceasta organizează toate marile acţiuni ale tineretului, printre care *Săptămîna internaţională a studenţilor* şi *Ziua internaţională a studenţilor*. Preşedinte al Uniunii internaţionale a studenţilor a fost ales J. Pelikan (Cehoslovacia). Studenţimea sovietică este reprezentată în U.I.S. prin secţia studenţească a Comitetului organizaţiilor de tineret din U.R.S.S.

UNIUNEA INTERPARLAMENTARĂ — organizaţie internaţională neguvernamentală a O.N.U. A fost înfiinţată din iniţiativa unui grup de deputaţi din parlamentele englez şi

francez ca asociație voluntară a parlamentarilor din toate țările. Potrivit statutului adoptat în 1922, scopul uniunii este stabilirea de contacte personale între membrii tuturor parlamentelor și unirea lor în vederea unor acțiuni comune pentru întărirea colaborării între state. În 1955 făceau parte din uniune grupuri naționale de deputați din 46 de țări, printre care grupurile naționale de deputați ai Seimului polonez, ai Adunării populare bulgare, ai Adunării de stat ungare, ai Sovietului Suprem al U.R.S.S. (din 1955). Fiecare grup național își alege un birou, care conduce activitatea grupului și ține legătura cu Biroul interparlamentar.

Organul suprem al Uniunii interparlamentare este Conferința anuală a reprezentanților grupurilor naționale. Fiecare grup alege un anumit număr de delegați, potrivit cu numărul voturilor grupului, stabilit în funcție de populația țării și de numărul deputaților care fac parte din grup. Uniunea interparlamentară este condusă de un consiliu interparlamentar, alcătuit din cîte 2 membri ai fiecărui grup național. El are în subordine un comitet executiv de 9 membri, ales pe termen de patru ani. Organul permanent este Biroul interparlamentar (secretariatul), care traduce în viață hotărîrile consiliului și ale conferinței și duce întreaga muncă tehnică-organizatorică. Pentru studierea diferitelor probleme, consiliul creează comitete: pentru probleme juridice, economice și financiare, pentru problema reducerii armamentelor, comitete pentru relații intelectuale, comitete sociale, politice și altele. Președintele Consiliului interparlamentar și al Comitetului executiv este din 1947 laburistul Stansgate, membru al Camerei lorzilor din Anglia, iar secretar general e elvețianul André de Blonet. Sediul consiliului este Geneva (Elveția).

La cea de-a 44-a Conferință din august 1955, reprezentantul U.R.S.S. a fost ales membru al Comitetului executiv al Uniunii interparlamentare. La cea de-a 101-a sesiune a Comitetului executiv, din noiembrie 1955, a fost adoptată hotărîrea de a se recunoaște grupul parlamentar al Republicii Populare Chineze.

„UNIUNEA MUNCITORILOR DIN SUDUL RUSIEI" — prima organizație revoluționară a clasei muncitoare din Rusia. A fost întemeiată în 1875 la Odesa de revoluționarul Zaslavski. Uniunea a fost prima organizație relativ închegată a muncitorilor care și-a definit sarcinile și structura într-un statut-program. Uniunea reunea aproximativ 150—200 de muncitori. Ea și-a pus ca sarcină principală cucerirea libertății politice. Uniunea a existat 8—9 luni, după care a fost zdrobită de țarism.

UNIUNEA REPUBLICILOR SOVIETICE SOCIALISTE (U.R.S.S.) — primul stat socialist din lume al muncitorilor și țăranilor, creat în urma *Marii Revoluții Socialiste din Octombrie*, pe baza unirii de bunăvoie într-un singur stat a numeroase popoare organizate în republici sovietice naționale.

Din U.R.S.S. fac parte 15 republici unionale: *R.S.F.S.R., R.S.S. Ucraineană, R.S.S. Bielorusă, R.S.S. Uzbecă, R.S.S. Cazahă, R.S.S. Gruzină, R.S.S. Azerbaigeană, R.S.S. Lituaniană, R.S.S. Moldovenească, R.S.S. Letonă, R.S.S. Chirghiză, R.S.S. Tagică, R.S.S. Armeană, R.S.S. Turcmenă și R.S.S. Estonă.* Toate republicile unionale se bucură de *suveranitatea* de stat, cu excepția problemelor care au fost trecute de bunăvoie de ele în competența organelor puterii ale U.R.S.S.

Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste a fost constituită la 30 decembrie 1922 la primul Congres al Sovietelor din U.R.S.S. Făurirea primului stat multinațional din lume al muncitorilor și țăranilor a constituit cel mai măreț triumf al politicii naționale a Puterii sovietice. Inițial, din U.R.S.S. făceau parte R.S.F.S.R., R.S.S. Ucraineană, R.S.S. Bielorusă

și R.S.F.S.T. *(Federația Transcaucaziană*, formată din Azerbaigean, Gruzia și Armenia). Ulterior, în Uniune au fost primite Republicile Uzbecă și Turcmenă (27 octombrie 1924), constituite după efectuarea delimitării naționale în Asia centrală; R.S.S. Tagică (5 decembrie 1929), care pînă atunci făcuse parte ca republică autonomă din R.S.S. Uzbecă; R.S.S. Cazahă și R.S.S. Chirghiză (5 decembrie 1936), transformate din republici autonome ale Federației Ruse. La 5 decembrie 1936 a fost desființată R.S.F.S.T., iar republicile care o formau au intrat direct în U.R.S.S. În toamna anului 1939, Ucraina de vest a fost reunită cu R.S.S. Ucraineană, iar Bielorusia de vest cu R.S.S. Bielorusă. La 2 august 1940 a fost constituită R.S.S. Moldovenească. În august 1940, Sovietul Suprem al U.R.S.S. a satisfăcut cererea Republicii Lituaniene, a Republicii Letone și a Republicii Estone, care instaurașeră în țările lor Puterea sovietică, de a fi primite în U.R.S.S. La 13 octombrie 1944, Republica Populară Tuvină a intrat în R.S.F.S.R. ca Regiune Autonomă Tuvină. În 1945, în baza tratatului sovieto-cehoslovac, Ucraina subcarpatică a fost reunită cu patria ei istorică — Ucraina — și a fost inclusă în U.R.S.S. În urma victoriilor repurtate de poporul sovietic în Marele Război pentru Apărarea Patriei, Finlanda a restituit Uniunii Sovietice regiunea Pecenga; o parte din Prusia orientală, cu Königsberg, a intrat în R.S.F.S.R. ca regiunea Kaliningrad. După zdrobirea Japoniei imperialiste au revenit la Uniunea Sovietică Sahalinul de sud și insulele Kurile.

Suprafața U. R. S. S. este de 22.400.000 km² (în Europa peste 5.000.000 km², în Asia aproximativ 17.200.000 km²). *Populația:* 200.200.000 de locuitori (1956). Capitala: Moscova.

U.R.S.S. ocupă a șasea parte din suprafața globului pămîntesc. Statul sovietic se întinde de la vest la est pe o lungime de 10.000 km, iar de la nord la sud pe o lungime de peste 4.500 km. Ca suprafață, U.R.S.S. ocupă primul loc în lume, depășind aproape de 3 ori suprafața S.U.A. și de 4 ori suprafața tuturor statelor din Europa luate laolaltă. Hotarele ei se întind pe o lungime totală de peste 60.000 km, dintre care 43.000 km sînt hotare maritime și 17.000 km hotare continentale. U.R.S.S. se învecinează cu 12 state: Norvegia, Finlanda, Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Romînia, Turcia, Iranul, Afganistanul, China, Mongolia și Coreea.

Condițiile naturale în U.R.S.S. sînt extrem de variate. Șesuri și depresiuni uriașe alternează cu platouri și munți foarte înalți, atingînd înălțimi de aproape 7.500 m, pădurile acoperă aproximativ o treime din teritoriul ei. În ceea ce privește suprafața pădurilor și a stepelor de cernoziom, U.R.S.S. ocupă primul loc în lume. Subsolul ei conține toate felurile de zăcăminte întîlnite pe globul pămîntesc. În ceea ce privește rezervele de petrol, fier, mangan, apatite, turbă etc., precum și sursele de energie hidraulică, U.R.S.S. se află pe primul loc din lume, iar în ceea ce privește resursele de cărbune pe locul al doilea. Foarte mari sînt rezervele de șisturi combustibile și de gaze naturale, de platină, de metale rare, de antimoniu, de mercur, de cositor, de bauxite, de crom, de săruri de potasiu, de sare de bucătărie și de sare a lui Glauber, de fosforiți, de sulf, de grafit, de mică, precum și de diverse materiale de construcții etc.

Ca populație, U.R.S.S. ocupă al treilea loc din lume, fiind întrecută numai de China și de India.

Uniunea Sovietică este un stat multinațional. Pe teritoriul ei trăiesc peste 60 de națiuni, de grupuri naționale și naționalități, dintre care ruși aproximativ 60%, ucraineni aproximativ 20%. Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, răsturnînd puterea moșierilor și capitaliștilor, a lichidat rădăcinile asupririi și vrajbei na-

ționale și a făcut posibil să se aplice o politică națională de egalitate în drepturi, de prietenie și colaborare frățească între popoare în toate domeniile vieții economice, de stat, culturale și social-politice.

U.R.S.S. este primul stat din lume în care a fost desființată pentru totdeauna exploatarea omului de către om. Sistemul economic socialist și proprietatea socială, socialistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție au fost statornicite ca bază economică a U.R.S.S. Societatea sovietică socialistă este formată din clase prietene: clasa muncitoare, care exercită conducerea în stat, și țărănimea colhoznică, precum și pătura prietenă lor — intelectualitatea socialistă. Schimbările profunde care au avut loc în viața țării și în structura de clasă a societății de la instaurarea Puterii sovietice au fost consfințite prin lege, în *Constituția U.R.S.S.*, adoptată în 1936.

Orînduirea de stat a U.R.S.S. se bazează pe principiile democratismului socialist consecvent. Întreaga putere aparține oamenilor muncii de la orașe și sate, reprezentați de *Sovietele de deputați ai oamenilor muncii*, care formează baza politică a U.R.S.S. Organul suprem al puterii de stat este *Sovietul Suprem al U.R.S.S.*, care este ales pe termen de 4 ani, pe baza dreptului de vot universal, direct, egal și secret. Sovietul Suprem alege Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. — președintele colectiv al Uniunii Sovietice — și formează de asemenea guvernul — *Consiliul de Miniștri al U.R.S.S.*, care este organul suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat. Activitatea tuturor organizațiilor obștești și de stat este îndrumată de *Partidul Comunist al Uniunii Sovietice* — forța conducătoare în sistemul dictaturii proletariatului.

Sub conducerea partidului comunist, poporul sovietic a înfăptuit planul de industrializare socialistă a țării și de *colectivizare* a agriculturii. În mai puțin de 13 ani (din 1928 pînă în 1941), țara a făcut un salt fără precedent în istorie, de la starea de înapoiere la progres, și s-a transformat într-un puternic stat socialist industrial-colhoznic. Ca urmare a îndeplinirii cu succes a *planurilor cincinale*, încă din 1940 nivelul producției industriale a depășit de 8 ori nivelul din 1913. Într-un ritm deosebit de rapid s-a dezvoltat industria grea și ramurile ei principale: construcția de mașini, metalurgia, industria combustibilului și industria chimică. În 1940 marea industrie a dat o producție de aproape 12 ori mai mare decît în 1913. Au fost create zeci de noi ramuri industriale, pe care Rusia dinainte de revoluție nu le cunoștea (industria automobilelor, a tractoarelor, aeronautică, chimică, producția de mașini agricole complexe, de utilaj pentru laminoare, de mașini miniere etc.). Puterea instalată a centralelor electrice era în 1940 de 11,7 ori mai mare decît puterea instalată a centralelor electrice existente în Rusia prerevoluționară, iar producția de energie electrică — de 24 de ori. Numai Dneproghesul furniza mai multă energie electrică decît toate centralele electrice din Rusia țaristă. Încă la sfîrșitul celui de-al 2-lea cincinal (1937), peste 80% din întreaga producție industrială era furnizată de noile întreprinderi sau de întreprinderile în întregime reconstruite în anii Puterii sovietice.

În Rusia țaristă, industria era repartizată extrem de inegal, nerațional, adeseori departe de sursele de materii prime. În regiunile naționale periferice ale Rusiei țariste, în Caucaz, în Asia centrală, precum și în Siberia, care posedă uriașe bogății naturale, marea industrie aproape că nu exista.

După Revoluția din Octombrie a devenit posibilă repartizarea planificată, pe o bază științifică, a industriei. În anii planurilor cincinale, în partea răsăriteană a Uniunii Sovietice a fost creată o nouă și puternică

bază industrială. A fost construit puternicul combinat carbonifer-metalurgic Ural-Kuznețk. Numai în Ural au fost puse în funcțiune peste 200 de uzine constructoare de mașini, între care uzine gigantice, ca uzina de tractoare din Celeabinsk, uzina constructoare de mașini grele din Sverdlovsk — („Uralmaș") etc. A fost creată industria petroliferă, în bazinul nou descoperit, deosebit de bogat în petrol, situat între Volga și Ural. În condițiile ritmului rapid de industrializare a întregii Uniuni Sovietice, s-a dezvoltat deosebit de rapid industria republicilor și a regiunilor naționale în trecut înapoiate. R.S.S. Cazahă, de pildă, s-a transformat într-una dintre cele mai mari regiuni ale metalurgiei neferoase. Sute de întreprinderi au fost puse în funcțiune în Transcaucazia, în Siberia și în Asia centrală.

Ca urmare a industrializării Uniunii Sovietice a crescut considerabil greutatea specifică a populației orășenești, care în 1939 reprezenta 32,9% din întreaga populație a țării (față de 17,6% cît reprezenta în 1913). În anii cincinalelor de dinainte de război au fost construite aproximativ 400 de orașe noi (Magnitogorsk, Karaganda, Stalinsk, Komsomolsk-pe-Amur, Kirovsk, Stalinogorsk, Dzerjinsk, Krasnokamsk etc.).

Mari progrese s-au înregistrat și în agricultura U.R.S.S. Agricultura Rusiei dinainte de revoluție era extrem de înapoiată, cea mai mare parte a pămînturilor aparținea moșierilor, mănăstirilor și chiaburilor. Țărănimea muncitoare, exploatată fără milă, era condamnată la mizerie și ruină; $^1/_3$ din țărani nu aveau de loc pămînt.

Prin decretul asupra pămîntului, adoptat la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, la cel de al II-lea Congres general al Sovietelor din Rusia, a fost desființată pentru totdeauna proprietatea privată asupra pămîntului. Pămînturile moșierești, domeniale și mănăstirești (peste 150.000.000 de deseatine) au fost trecute în folosința gratuită a țăranilor. Ca rezultat al uriașei munci desfășurate de poporul sovietic, sub conducerea partidului comunist, spre sfîrșitul primului cincinal (1932), sectorul socialist din agricultură (colhozurile și sovhozurile) dădeau 84,2% din întreaga producție-marfă. Pe baza colectivizării compacte a fost lichidată ultima clasă exploatatoare din țară — chiaburimea. În 1940 erau unite în colhozuri 84,3% din totalul gospodăriilor țărănești. Mica gospodărie țărănească, fărîmițată și înapoiată s-a transformat într-o mare gospodărie agricolă socialistă, înzestrată cu mașini și utilaj modern.

În anii planurilor cincinale antebelice a fost considerabil lărgită rețeaua de căi ferate, a fost efectuată reutilarea tehnică a căilor ferate și au fost executate lucrări pentru crearea de căi navigabile interioare: a fost construit canalul Marea Albă — Marea Baltică (1933), canalul „Moscova" (1937), care leagă rîul Moscova cu fluviul Volga. A fost creată o flotă maritimă, au fost construite o serie de porturi mari, înzestrate cu tehnica cea mai modernă, a fost valorificat Drumul maritim de nord (Murmansk-Vladivostok). A fost creat transportul aerian și auto, au fost construite noi șosele și au fost reconstruite șoselele vechi.

U.R.S.S. a obținut mari succese în domeniul dezvoltării culturale și a devenit o țară în care știința de carte este generală. În țară a fost înfăptuită *revoluția culturală*.

Munca pașnică a oamenilor sovietici a fost întreruptă la 22 iunie 1941 de agresiunea perfidă a Germaniei fasciste împotriva U.R.S.S. Sub conducerea partidului comunist, poporul sovietic și-a mobilizat toate forțele în *Marele Război pentru Apărarea Patriei* împotriva cotropitorilor fasciști și a apărat libertatea și independența patriei, asigurînd posibilitatea continuării construcției pașnice a societății comuniste în U.R.S.S.

În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, dușmanul a pricinuit pierderi uriașe economiei sovietice. Au fost distruse și incendiate total sau parțial 1.710 orașe și peste 70.000 de sate, au fost distruse 31.850 de întreprinderi industriale, au fost ruinate și jefuite 98.000 de colhozuri, 1.876 de sovhozuri și 2.890 de S.M.T.-uri.

Prima etapă a construcției postbelice a constituit-o cel de-al patrulea plan cincinal (primul de după război) de refacere și dezvoltare a economiei naționale (1946—1950); legea cu privire la acest plan a fost adoptată de Sovietul Suprem al U.R.S.S. la 18 martie 1946. În cursul îndeplinirii celui de-al patrulea cincinal au fost lichidate urmările grele ale războiului și a fost realizat un nou avînt al economiei naționale. Volumul producției industriale din 1940 a fost atins și depășit în 1948. În industrie primul plan cincinal postbelic a fost îndeplinit înainte de termen — în 4 ani și 3 luni. Volumul producției industriale a crescut în 1950 cu 73% față de 1940 (în loc de 48%, cît prevedea planul cincinal).

Congresul al XIX-lea al partidului a adoptat directivele cu privire la cel de-al 5-lea plan cincinal de dezvoltare a U.R.S.S. (1951—1955). În ceea ce privește volumul global al producției industriale, cel de-al 5-lea plan cincinal a fost îndeplinit înainte de termen — în 4 ani și 4 luni. Nivelul producției industriale a crescut în cursul cincinalului cu 85%, sporind în 1955 de 3,2 ori față de 1940.

Ca și în cincinalele anterioare, s-a acordat atenție în primul rînd dezvoltării industriei grele — temelia temeliilor economiei socialiste, a bunăstării poporului, a capacității de apărare a țării. Producția mijloacelor de producție a crescut în cursul cincinalului cu 91%, în loc de 80%, cît prevedea planul, depășind de 3,9 ori nivelul din 1940. Volumul global al producției industriei constructoare de mașini și a metalurgiei prelucrătoare a crescut în 1955 de 2,2 ori față de 1950, iar față de 1940 de 4,7 ori.

A continuat să fie îmbunătățită repartizarea geografică a industriei, în scopul apropierii ei de sursele de materii prime și de combustibil, de regiunile de consum. În 1954, regiunile răsăritene au dat aproximativ o treime din întreaga producție industrială, peste 60% din țiței, aproape 50% din cărbune, peste 50% din oțel și laminate și peste 40% din energia electrică. În 1954 volumul global al producției industriale în regiunile răsăritene ale țării a crescut de 4 ori față de 1940.

În anii de după război s-a lărgit și s-a întărit considerabil baza tehnică de producție a industriei. Au fost puse în funcțiune noi capacități considerabile de producție în toate ramurile economiei naționale. La 27 iulie 1952 a intrat în funcțiune canalul navigabil Volga-Don „V. I. Lenin"; în iunie 1952 a început să furnizeze curent prima dintre noile mari hidrocentrale — hidrocentrala Țimleanskaia—, apoi au fost puse în funcțiune hidrocentralele Ghiumuș din Siberia superioară, Ust-Kamenogorsk, Mingheciaur, Kama, Kahovka, Norva, Kneajia-Guba, Gorki, Kuibîșev. Au intrat în funcțiune o serie de mari termocentrale (Mironovka, Slaviansk,termocentrale din Kuzbassul de sud, de la Cerepet etc.). Continuă construirea nodului hidroelectric de la Stalingrad, a cărui capacitate a fost considerabil sporită față de planul inițial și a fost stabilită la 2.310.000 de kw, precum și a marilor hidrocentrale de pe fluviile din Siberia — de pe Angara, de la Bratsk, de pe Buhtarma, de la Novosibirsk. În 1954 a fost pusă în funcțiune prima centrală electrică din lume care funcționează pe bază de energie atomică, cu o putere instalată de 5.000 kw. Se desfășoară lucrări pentru crearea de mari centrale electrice pe bază de energie atomică cu o putere de peste 400.000 kw.

Creșterea producției mijloacelor de producție a creat o bază trainică pen-

tru dezvoltarea industriei producătoare de bunuri de consum popular. În 1955 producția bunurilor de consum popular a sporit față de 1950 cu 76%, în loc de 65%, cît prevedea planul cincinal. În 1957 volumul producției bunurilor de consum popular a crescut de 13 ori față de 1913.

Productivitatea muncii în industrie a crescut în 1956 de peste 2 ori față de 1940 și a depășit de aproximativ 9 ori nivelul din 1913. În ceea ce privește ritmul de creștere a productivității muncii în industrie, U.R.S.S. se află înaintea țărilor capitaliste. Dar nivelul productivității muncii este insuficient. De aceea lupta pentru creșterea sistematică a productivității muncii pe baza progresului tehnic continuu rămîne sarcina principală a politicii economice a U.R.S.S.

S-au dezvoltat considerabil în anii de după război toate felurile de transport. În 1956 circulația mărfurilor în transportul feroviar a crescut față de 1940 de 2,6 ori, în transportul auto de 5,3 ori, iar în transportul aerian de 13,6 ori.

În 1957 au fost produse în U.R.S.S. peste 37.000.000 de tone de fontă, 51.000.000 de tone de oțel, au fost extrase 462.000.000 de tone de cărbune, 98.000.000 de tone de petrol și au fost produse 210 miliarde kw-oră de energie electrică. În 1957 volumul global al producției industriale a depășit de 33 de ori nivelul din 1913; totodată producția mijloacelor de producție a crescut de 74 de ori față de 1913.

Programul dezvoltării continue a industriei a fost trasat în directivele Congresului al XX-lea cu privire la cel de-al 6-lea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale a U.R.S.S. pe 1956—1960. Creșterea producției industriale în anii cincinalului a fost stabilită la aproximativ 65%, din care producția mijloacelor de producție la aproximativ 70%, iar producția bunurilor de consum la aproximativ 60%. Va crește considerabil traficul de mărfuri pe toate felurile de transporturi. În scopul asigurării progresului tehnic continuu, al creșterii productivității muncii și al ușurării condițiilor de muncă, se prevede să se intensifice ritmul de mecanizare a lucrărilor, să se introducă pe scară largă în industrie automatizarea proceselor de producție, să se extindă specializarea și cooperarea în industrie concomitent cu organizarea în întreprinderile specializate a producției de masă pe bandă rulantă.

În scopul perfecționării continue a conducerii industriei și construcțiilor, au fost create în U.R.S.S. 105 *regiuni economice-administrative* și tot atîtea *consilii ale economiei naționale*, între care: în R.S.F.S.R. 70, în Ucraina 11, în Cazahstan 9, în Uzbechistan 4, și în toate celelalte republici cîte una.

În anii de după război s-au restabilit în agricultură suprafețele cultivate, a crescut producția la hectar și a sporit producția globală a culturilor cerealiere, tehnice, furajere, leguminoase, de bostănărie și a altor culturi.

O mare însemnătate pentru avîntul continuu al agriculturii a avut-o comasarea colhozurilor mici. În 1956 existau 84.800 de colhozuri mari, în loc de 254.000 de colhozuri mici, cîte existau la 1 ianuarie 1950, și aproximativ 9.000 de S.M.T.-uri. La începutul anului 1957 agricultura era deservită de: 1.577.000 de tractoare (calculate în tractoare convenționale de 15 c.p.) — de 2 ori și ceva mai multe decît înainte de război; 385.000 de combine cerealiere (în 1940 — 182.000); 631.000 de camioane (în 1940 — 228.000) și de multe alte mașini perfecționate. În 1957 S.M.T.-urile au efectuat cu parcul lor de tractoare și mașini principalele lucrări de cîmp în colhozuri. Consumul de energie electrică în agricultura U.R.S.S. a crescut în 1956 de 9 ori față de 1940 și a depășit de 2,5 ori consumul de energie electrică din întreaga economie națională a Rusiei de dinainte de revoluție.

O însemnătate hotărîtoare pentru dezvoltarea continuă a agriculturii U.R.S.S. au avut-o hotărîrile plenarelor din septembrie 1953, februarie-martie, iunie 1954 și ianuarie 1955 ale Comitetului Central și hotărîrile Congresului al XX-lea al P.C.U.S. din 1956. Partidul comunist a trasat sarcina ca, pe baza dezvoltării prin toate mijloacele a industriei grele și a colhozurilor, simțitor întărite, să se asigure un avînt rapid al tuturor ramurilor agriculturii, pentru a satisface pe deplin nevoile de alimente ale populației U.R.S.S. și de materii prime ale industriei ușoare și alimentare; să se ajungă din urmă în anii următori S.U.A. în ceea ce privește producția de carne, de lapte și de unt pe cap de locuitor. Partidul comunist și guvernul sovietic au luat o serie de măsuri în scopul de a se realiza, în primul rînd, un avînt rapid al economiei cerealiere — baza întregii producții agricole —, de a se spori considerabil producția de cereale și producția culturilor de cereale furajere prin ridicarea producției la hectar și prin valorificarea unor noi pămînturi virgine și înțelenite. În 1954—1956, în regiunile de valorificare a pămînturilor virgine și înțelenite au fost arate 36.000.000 ha și au fost înființate 425 de noi sovhozuri, înzestrate cu utilaje și mașini agricole moderne.

Cea mai mare rezervă de sporire a recoltelor globale de cereale o constituie extinderea în toate regiunile țării a suprafețelor cultivate cu porumb — cultura cerealieră cu cea mai ridicată producție la hectar.

A fost de asemenea trasat un larg program de dezvoltare a creșterii animalelor, în vederea sporirii în anii viitori a producției de produse animale de două ori și chiar mai mult, în vederea întăririi bazei furajere pentru asigurarea animalelor cu o cantitate suficientă de nutrețuri concentrate, suculente și grosiere. Partidul comunist a subliniat necesitatea de a se folosi mai din plin și mai efectiv utilajele și mașinile în agricultură, de a se îmbunătăți simțitor activitatea S.M.T.-urilor, de a se întări cadrele de conducere a colhozurilor și a S.M.T.-urilor, prin promovarea în această muncă a specialiștilor cu studii agricole superioare și medii, să se organizeze un puternic avînt al producției sovhozurilor.

În scopul ridicării bunăstării materiale a colhoznicilor, în 1953 au fost ridicate prețurile de colectare și de achiziții la produsele animale, la cartofi și la legume, au fost reduse simțitor cotele de livrări obligatorii de către gospodăria auxiliară a colhoznicilor, a fost modificat sistemul de stabilire a impozitului agricol pentru colhoznici (impozitul agricol a fost redus în 1953 cu 43%, iar în 1954 de cel puțin 2,5 ori față de 1952), începînd de la 1 ianuarie 1958 au fost desființate livrările obligatorii de produse agricole către stat de către gospodăriile colhoznicilor, muncitorilor și funcționarilor etc.

Un indiciu al avîntului economiei naționale și al ridicării nivelului material al poporului sovietic îl constituie ritmul rapid de creștere a venitului național. În perioada 1940—1956, venitul național al U.R.S.S. a crescut de 3,15 ori, iar față de 1913 de 19,1 ori. În timp ce în țările capitaliste capitaliștii își însușesc peste 50% din venitul național, în U.R.S.S. întregul venit național aparține oamenilor muncii. Oamenii muncii din U.R.S.S. primesc în mod nemijlocit, pentru satisfacerea nevoilor lor materiale și culturale personale, aproximativ $^3/_4$ din venitul național, restul fiind folosit pentru lărgirea producției socialiste și pentru alte nevoi de stat și sociale.

Salariul real al muncitorilor și funcționarilor a crescut în 1956 cu 82% față de 1940, din care salariul muncitorilor din industrie cu 95%. Veniturile țăranilor au sporit în 1956 cu 68% față de 1950. Numai ca urmare a transpunerii în viață a măsurilor pentru stimularea economică a colhozurilor și colhoznicilor, precum și a mă-

surilor luate în domeniul politicii fiscale (reducerea impozitului agricol și scutirea colhoznicilor de plata restanțelor de impozit agricol), veniturile anuale ale colhozurilor și colhoznicilor au crescut cu 20 de miliarde de ruble.

Directivele Congresului al XX-lea cu privire la cel de-al 6-lea plan cincinal prevăd ridicarea continuă a nivelului de trai material și cultural al poporului. Cel de-al 6-lea cincinal prevede o creștere a venitului național de aproximativ 60%, a salariului real al muncitorilor și funcționarilor de aproximativ 30%, a veniturilor în bani și în natură ale colhoznicilor în medie de cel puțin 40%.

În anii de după război, în orașe și în așezările muncitorești au fost construite case de locuit cu o suprafață totală de peste 200.000.000 m², iar la sate au fost construite aproximativ 4.500.000 de case de locuit. Pînă în 1956, fondul de locuințe de la orașe a crescut de 3,7 ori față de 1913. Dar problema locuințelor în U.R.S.S. nu a fost încă rezolvată. În 1957, C.C. al P.C.U.S. și Consiliul de Miniștri al U.R.S.S. au adoptat hotărîrea „Cu privire la dezvoltarea construcției de locuințe în U.R.S.S.", care prevede sporirea continuă a volumului construcției de locuințe, pentru ca în următorii 10—12 ani să se lichideze lipsa de locuințe pentru oamenii muncii. În perioada 1956—1960 se prevede să se construiască cu fondurile statului case de locuit avînd o suprafață totală de aproximativ 215 milioane m².

Mari succese au fost obținute în anii de după război în domeniul ocrotirii sănătății publice. Numărul paturilor de spital în orașe și la sate a crescut de la 790.900 în 1940 la 1.360.000 în 1956, iar numărul medicilor de la 155.300 la 354.000. Datorită creșterii bunăstării materiale a oamenilor muncii și îmbunătățirii asistenței medicale, mortalitatea în U.R.S.S. a scăzut față de 1913 de 4 ori. Și mai mult a scăzut mortalitatea infantilă. Sporul net de populație anual este de peste 3.000.000 de oameni.

Se dezvoltă cu succes cultura, știința și arta. În 1957 în instituțiile de învățămînt superior, în școlile tehnice și în celelalte instituții de învățămînt mediu special au învățat peste 4.000.000 de studenți și elevi, numărul absolvenților ridicîndu-se la peste 770.000 de tineri specialiști, inclusiv cei care au urmat cursurile fără frecvență. Numărul specialiștilor pregătiți în instituțiile de învățămînt superior și mediu a crescut de 21 de ori față de perioada de dinainte de revoluție. În 1957 existau în țară peste 6.000.000 de specialiști cu studii superioare și studii medii speciale (în 1913 — mai puțin de 200.000). În 1957, în toate formele de învățămînt au fost cuprinse peste 50.000.000 de persoane. În următorii ani se prevede întărirea legăturii școlii cu viața și dezvoltarea continuă a sistemului învățămîntului public.

În anii de după război, în U.R.S.S. a fost făcut un mare număr de descoperiri științifice și de invenții. Unul dintre cele mai mari merite ale savanților sovietici îl reprezintă rezolvarea problemei producerii de energie atomică și a folosirii ei în economia națională, crearea primului satelit artificial al pămîntului și a rachetei balistice intercontinentale.

A crescut rețeaua instituțiilor cultural-educative. Numărul bibliotecilor de toate felurile a crescut de la 76.000 în 1914 la 394.000 în 1957, iar fondul lor de cărți de la 46.000.000 de exemplare la 1,5 miliarde. În 1956 existau 127.000 de cluburi față de 237 de case populare în 1914. La începutul anului 1957 existau 849 de muzee și 512 teatre (în 1914 — 213 și 177). Tirajul anual al cărților a depășit 1 miliard de exemplare, iar tirajul general pe număr de ziare s-a ridicat în 1956 la 54.000.000.

În noiembrie 1957 popoarele Uniunii Sovietice și întreaga omenire progresistă au sărbătorit în mod festiv cea de-a 40-a aniversare a instaurării Puterii sovietice în U.R.S.S. și remarcabilele realizări obținute de primul stat din lume al muncitorilor și țăranilor în opera de construcție socialistă și comunistă.

U.R.S.S., care sub conducerea partidului comunist construiește comunismul, este bastionul de neclintit al păcii în întreaga lume.

Din primele zile ale existenței Puterii sovietice, de la adoptarea, la 26 octombrie (8 noiembrie) 1917, de către Congresul al II-lea al Sovietelor a istoricului *decret asupra păcii*, Statul sovietic duce o politică de menținere și întărire a păcii între popoare, luptă pentru suveranitatea și egalitatea în drepturi a națiunilor, împotriva asupririi coloniale și naționale. Politica externă sovietică se bazează pe principiul leninist de coexistență pașnică a sistemului socialist și a celui capitalist. În această privință prezintă importanță dorința reciprocă de a colabora, hotărîrea de a îndeplini obligațiile asumate, respectarea principiului egalității și al neamestecului în treburile interne ale altor state. Punctul de plecare în politica externă a Uniunii Sovietice îl formează posibilitatea rezolvării problemelor litigioase în relațiile internaționale actuale pe cale pașnică, pe baza înțelegerii părților interesate. Politica externă sovietică apără interesele fundamentale ale oamenilor muncii din Uniunea Sovietică. În același timp, țelurile și sarcinile politicii externe a U.R.S.S. corespund pe de-a-ntregul intereselor și năzuințelor tuturor popoarelor lumii. Uniunea Sovietică năzuiește spre înfăptuirea nu în vorbe, ci în fapte a principiului adevăratei egalități în drepturi a țărilor și popoarelor mari și mici, al asigurării suveranității lor naționale.

Principalele etape ale politicii externe sovietice în perioada care s-a scurs de la victoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie pînă la cel de-al doilea război mondial sînt: lupta împotriva intervenției armate a statelor imperialiste; lupta împotriva încercărilor de formare a unui front antisovietic unic, pentru încheierea de tratate cu țările capitaliste în vederea stabilirii de relații diplomatice și economice normale; lupta pentru crearea unui sistem de securitate colectivă, împotriva agresorilor fasciști. Guvernul sovietic a căutat în mod perseverent să obțină o reducere generală a înarmărilor (vezi *Dezarmare*), a semnat cu o serie de țări capitaliste pacte de neagresiune și convenții cu privire la definirea agresorului.

O eră nouă în relațiile internaționale au deschis tratatele încheiate de Statul sovietic cu țările Orientului: China, Mongolia, Afganistanul, Iranul și Turcia. Acestea au fost primele tratate bazate pe egalitate în drepturi încheiate de o mare putere cu țări coloniale și dependente.

Din momentul agresiunii tîlhărești dezlănțuite de Germania hitleristă împotriva U.R.S.S. și pînă la terminarea celui de-al doilea război mondial, politica externă sovietică a fost îndreptată spre întărirea și lărgirea coaliției antihitleriste, spre grăbirea zdrobirii cotropitorilor fasciști. Poziția consecventă de pace pe care s-a situat Uniunea Sovietică la conferințele conducătorilor puterilor aliate (vezi *Conferința de la Teheran din 1943*, *Conferința din Crimeea din 1945* și *Conferința de la Potsdam din 1945*) a asigurat adoptarea, la aceste conferințe, a unor hotărîri care au contribuit la terminarea victorioasă a războiului și au trasat principii importante de organizare postbelică a lumii.

După cel de-al doilea război mondial, Uniunea Sovietică luptă cu fermitate pentru întărirea păcii și securității internaționale. În cadrul *Organizației Națiunilor Unite*, Uniunea Sovietică militează în mod consecvent pentru reducerea generală a înarmărilor, pentru interzicerea armei ato-

mice şi termonucleare, pentru interzicerea experienţelor cu bombe atomice şi cu hidrogen, pentru încheierea unui *Pact al Păcii* între marile puteri şi pentru alte măsuri menite să preîntîmpine un nou război mondial. O importantă contribuţie la cauza întăririi păcii este proiectul de *Tratat general european de securitate colectivă în Europa*, propus de guvernul sovietic.

Uniunea Sovietică a fost unul dintre iniţiatorii *Conferinţei de la Geneva din 1955* a şefilor guvernelor celor patru mari puteri — U.R.S.S., S.U.A., Anglia şi Franţa, care a deschis calea pentru întărirea colaborării internaţionale, pentru examinarea în continuare a problemelor internaţionale actuale.

O importantă contribuţie politică la opera de slăbire continuă a încordării în relaţiile internaţionale a constituit-o contactul personal al oamenilor de stat ai unor ţări cu sisteme sociale diferite, schimbul de delegaţii guvernamentale, între altele vizitele prieteneşti reciproce ale conducătorilor de stat ai U.R.S.S. şi ai unei serii de ţări din Europa şi Asia.

Uniunea Sovietică se ridică în sprijinul ţărilor care au păşit pe calea dezvoltării politice şi economice independente. Politica de pace activă a Uniunii Sovietice a avut un rol hotărîtor în eşecul agresiunii anglo-franco-izraeliene din Egipt. Guvernul sovietic şi-a exprimat hotărîrea fermă de a acorda din toate puterile ajutor Siriei pentru respingerea agresiunii pregătite de imperialism împotriva ei.

Un nou tip de relaţii între popoare şi state, relaţii care se dezvoltă pe baza principiilor internaţionalismului proletar, îl constituie relaţiile dintre U.R.S.S. şi ţările de democraţie populară. Colaborarea frăţească a popoarelor libere se manifestă în toate domeniile vieţii economice, politice şi culturale. În acelaşi timp, relaţiile strînse de sprijin reciproc dintre ţările lagărului socialist sînt un factor important pentru menţinerea păcii şi a securităţii generale a popoarelor.

O mărturie a unirii continue a acestor ţări în lupta lor comună pentru pace şi pentru întărirea securităţii în Europa este *Tratatul de la Varşovia* din 1955.

De-a lungul întregii sale istorii, Statul sovietic a îmbinat întotdeauna lupta pentru pace cu întărirea capacităţii de apărare a Uniunii Sovietice. Politica externă sovietică se sprijină pe puterea economică şi pe capacitatea de apărare mereu crescîndă a Statului sovietic, pe unitatea moral-politică a poporului sovietic şi pe patriotismul său înflăcărat, pe prietenia dintre popoarele U.R.S.S., precum şi pe sprijinul oamenilor muncii din toate ţările, care văd în Uniunea Sovietică pe marele stegar al păcii.

UNIUNEA SINDICATELOR GERMANE (U.S.G.) — uniune a sindicatelor din Germania occidentală, creată în octombrie 1949, la Congresul sindicatelor din zonele occidentale de ocupaţie. Uniunea sindicatelor germane face parte din *Confederaţia internaţională a sindicatelor libere*. Liderii U.S.G. au strînse legături cu conducătorii partidului social-democrat. Ţinînd seama de cererile maselor largi ale oamenilor muncii, Congresul al III-lea al U.S.G. (octombrie 1954) s-a pronunţat cu o majoritate de 391 de voturi contra 4 împotriva oricăror planuri de remilitarizare a Germaniei occidentale. „pînă ce nu se vor fi epuizat toate posibilităţile de a se realiza o înţelegere între popoare şi a se restabili unitatea Germaniei".

UNIUNEA SINDICATELOR LIBERE GERMANE (U.S.L.G.) — organizaţia sindicală unică din Republica Democrată Germană; creată în 1946 la Conferinţa generală a sindicatelor din Germania răsăriteană.

Recunoscînd rolul conducător al Partidului Socialist Unit din Germania, U.S.L.G. este principala verigă a Frontului naţional al Germaniei democratice. U.S.L.G. sprijină activ politica guvernului şi are reprezentanţi

în organele puterii ale R.D.G. Joacă un rol important în crearea unei legislații democratice a muncii în R.D.G. și în aplicarea măsurilor luate de partid și guvern pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al oamenilor muncii.

În 1955, sindicatele din R.D.G. numărau peste 5.000.000 de membri. Uniunea sindicatelor libere germane face parte din *Federația Sindicală Mondială*.

UNIUNEA SUD-AFRICANĂ — dominion englez în Africa de sud. A fost formată prin contopirea fostelor colonii engleze Colonia Capului și Natalul cu fostele republici bure Transvaalul și Orange, care își pierduseră independența în urma *războiului anglo-bur din 1899-1902. Suprafața:* 1.224.000 km²; *populația:* 14.000.000 de locuitori (1956), bantu, europeni, indieni. Capitala: Pretoria. Orașe și porturi mari: Johannesburg, Capetown, Durban, Port-Elisabeth.

Agricultura, în care este ocupată 75% din populație, dă numai 16% din venitul național al țării. Ramura principală a agriculturii este creșterea animalelor (în special creșterea oilor), ale cărei produse sînt exportate (aproximativ 15% din întreaga producție de lînă a lumii capitaliste). Agricultura este slab dezvoltată. Se cultivă cereale — porumb, grîu, sorg, secară, orz (recolta de porumb și de grîu la hectar este foarte scăzută), precum și trestie de zahăr, tutun, bumbac, ceai, citrice, viță de vie. Aproximativ 90% din pămîntul cultivat este în mîinile europenilor. Predomină marea proprietate funciară. 3.000.000 de africani sînt îngrămădiți în rezervații, unde loturile lor de pămînt nu depășesc 1 ha. Aproximativ 1.000.000 de africani nu au în general pămînt.

Ramura principală a industriei este industria minieră extractivă. În ceea ce privește extracția aurului, Uniunea ocupă primul loc în lumea capitalistă (454,2 tone în 1955). Se extrag de asemenea diamante (3.000.000 de carate), cărbune (32.000.000 de tone), mangan, platină, argint, cositor, azbest, cromiți, wolfram. Există zăcăminte de minereu de uraniu. Dintre ramurile prelucrătoare ale industriei sînt dezvoltate: industria metalurgică, chimică, producția de mijloace de transport, de materiale de construcții, industria alimentară. Principalele ramuri ale economiei se află sub controlul capitalului englez. În perioada de după război, în economia țării a început să pătrundă capitalul american (grupurile Morgan, Rockefeller, Dupont), precum și capitalul vest-german (filialele monopolurilor „Krupp", „Heinkel", „Henschel" etc.). Populația băștinașă a țării este supusă exploatării în minele și pe plantațiile europenilor. Africanii primesc un salariu de 4 ori mai mic decît albii. Sînt în vigoare numeroase legi care consfințesc lipsa totală de drepturi a africanilor și a indienilor. În orașe, locuitorii băștinași pot să locuiască numai la periferii, în locuri special rezervate pentru ei — „locații", iar cei originari din India în ghetouri. Africanilor le sînt interzise căsătoriile cu albii, participarea la greve. Numai 30% din copiii africanilor urmează la școala elementară. În mișcarea muncitorească se intensifică lupta împotriva „barierei rasiale" ca mijloc de scindare și de slăbire a unității de clasă a proletariatului. Eludînd legile discriminatorii, sindicatele progresiste ale muncitorilor albi primesc tot mai des în rîndurile lor pe africani și pe indieni în scopul luptei comune pentru drepturile lor.

Oficial, în fruntea dominionului este un guvernator general englez. Puterea legislativă aparține parlamentului, format din Senat și Camera adunării. Populația neeuropeană este lipsită în fapt de drepturi electorale.

P a r t i d u l n a ț i o n a l i s t, care este partidul de guvernămînt, exprimă interesele marilor moșieri și capitaliști. Există un partid u n i o n i s t, exponent al intereselor burgheziei legate de capitalul englez.

Partidul laburist are în frunte lideri de dreapta. Interesele oamenilor muncii sînt apărate de Partidul comunist, creat în 1921 și care din 1951 activează în ilegalitate. Partidul comunist luptă pentru pace, democrație și socialism. Lupta oamenilor muncii pentru drepturi egale pentru întreaga populație este dusă de organizațiile obștești de masă: Congresul național african, Congresul indian sud-african, Organizația populației de culoare și Congresul democraților, reunind pe europenii care se pronunță împotriva discriminării rasiale. Aceste organizații au desfășurat în 1952—1953 o campanie de „nesupunere la legile rasiste", iar în 1955—1956 o campanie de strîngere în masă de semnături pe „Carta libertății".

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST LENINIST DIN U. R. S. S. (U.T.C.L. DIN U.R.S.S., COMSOMOLUL) — organizație de masă fără partid care unește în rîndurile sale pături largi ale tineretului sovietic înaintat. U.T.C.L. din U.R.S.S. aderă la Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, constituie rezerva și ajutorul lui, una din curelele de transmisie care leagă partidul de mase, ajută partidul în opera de educare a tinerei generații în spiritul socialismului, îndrumează *organizația de pionieri „V.I. Lenin"*.

Statutul P.C.U.S. acordă organizațiilor comsomoliste dreptul unei largi inițiative în ce privește punerea în discuția organizațiilor de partid corespunzătoare a tuturor problemelor legate de activitatea întreprinderilor, colhozurilor, sovhozurilor, instituțiilor, de sarcina înlăturării lipsurilor din activitatea acestora și a acordării ajutorului necesar în vederea îmbunătățirii muncii lor, în vederea organizării întrecerii socialiste, a desfășurării acțiunilor de masă etc.

Tot drumul parcurs de Comsomol este indisolubil legat de istoria partidului comunist. Primele organizații proletare de tineret din Rusia — uniunile socialiste ale tineretului muncitor — au luat naștere după victoria revoluției din februarie 1917. Organizatorii și conducătorii lor au fost comitetele de partid bolșevice. Un rol important în crearea Comsomolului l-a avut Congresul al VI-lea al P.M.S.D. (b) din Rusia, care a adoptat rezoluția „Despre uniunile de tineret", rezoluție care prevedea crearea unor organizații politice independente de masă ale tineretului proletar, care să desfășoare, sub conducerea partidului, propagarea ideilor socialismului în rîndurile tineretului. În zilele luptelor din Octombrie membrii uniunilor de tineret au luptat eroic pentru Puterea sovietică.

După victoria Revoluției din Octombrie, principala condiție a unei participări active a tineretului la rezolvarea sarcinilor puse de partidul comunist a fost crearea unei organizații unice pe întreaga țară a tineretului muncitoresc și țărănesc. La 29 octombrie 1918 s-a deschis Congresul I general al uniunilor tineretului muncitoresc și țărănesc din Rusia, convocat din inițiativa C.C. al P.C. (b) din Rusia. La congres au venit 176 de delegați reprezentînd peste 22.000 de membri ai uniunilor de tineret. Congresul a pus bazele Comsomolului, adoptînd hotărîrea de înființare a Uniunii Tineretului Comunist din Rusia (U.T.C.R.) și a aprobat Statutul Uniunii.

Comsomolul a ajutat activ partidul în lupta împotriva interviniștilor străini și a albgardiștilor. În perioada războiului civil, U.T.C.R. a efectuat trei mobilizări generale ale comsomoliștilor, dînd Armatei Roșii zeci de mii de ostași. Ulterior (1928), pentru meritele de care a dat dovadă pe fronturile războiului civil, Comsomolul a fost decorat cu Ordinul „Steagul Roșu".

La Congresul al III-lea al U.T.C.R. (octombrie 1920) Comsomolul avea 400.000 de membri. La acest congres Lenin a ținut cuvîntarea sa despre „Sarcinile uniunilor tineretului", în

care a trasat un program de activitate al Comsomolului în domeniul educării comuniste a tinerei generații. Comsomolul și-a mobilizat toate forțele pentru a ajuta partidul în opera de refacere a economiei naționale, de construcție culturală, de consolidare a primului stat socialist din lume. Congresul al VI-lea al U.T.C.R. (iulie 1924) a hotărît să fie schimbată denumirea Uniunii tineretului în U.T.C.L.R. (Uniunea Tineretului Comunist Leninist din Rusia). La Congresul al VII-lea (martie 1927), U.T.C.L.R. și-a schimbat denumirea în Uniunea Tineretului Comunist Leninist din U.R.S.S. (U.T.C.L. din U.R.S.S.). Comsomolul număra pe atunci 1.780.000 de membri. Congresul a pus în fața maselor largi de comsomoliști sarcina luptei pentru industrializarea țării și pentru reorganizarea socialistă a agriculturii.

Uniunea Tineretului Comunist, sub conducerea partidului, a participat activ la acțiunea de industrializare a țării și de colectivizare a agriculturii, la pregătirea cadrelor de intelectuali noi, sovietici. În ianuarie 1931, pentru eroismul de care a dat dovadă în munca de construire a socialismului, pentru spiritul de inițiativă manifestat în dezvoltarea mișcării udarnicilor și în întrecerile socialiste, care au asigurat îndeplinirea planului cincinal, U.T.C.L. din U.R.S.S. a fost decorat cu Ordinul „Steagul Roșu al Muncii".

U.T.C.L. din U.R.S.S. a avut un rol foarte important în desfășurarea largă a mișcării stahanoviste. Evdokia și Maria Vinogradova, Makar Mazai, Praskovia Anghelina, Konstantin Borin și alți stahanoviști cunoscuți în întreaga țară au fost educați de Comsomol.

În aprilie 1936 s-a întrunit cel de-al X-lea Congres al U.T.C.L. din U.R.S.S., la care au fost reprezentați aproximativ 4.000.000 de membri ai Comsomolului. Pornind de la indicațiile partidului comunist, congresul a stabilit drept principală sarcină a Comsomolului îmbunătățirea organizării învățămîntului și a educației comuniste a tineretului. Congresul a adoptat un program nou și un Statut al U.T.C.L. din U.R.S.S. În anii dinaintea războiului U.T.C.L. din U.R.S.S. a participat activ la desăvîrșirea construcției socialiste, la întărirea capacității de apărare a țării.

În perioada Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Comsomolul, sub conducerea partidului comunist, a luptat cu abnegație pentru libertatea și independența Patriei sovietice. În anii războiului peste 3.500.000 de comsomoliști — soldați, ofițeri și partizani — au fost decorați cu ordine și medalii. 7.000 de tineri educați de U.T.C.L. s-au dovedit vrednici de titlul de Erou al Uniunii Sovietice. Printre ei se numără Viktor Talalihin, Aleksandr Matrosov, Iurii Smirnov, Zoia Kosmodemeanskaia, Liza Ceaikina, ilegaliștii din *„Tînăra gardă"* și mulți alți eroi ai poporului. Tineri și tinere, înlocuind în producție pe părinții și frații mai mari plecați pe front, printr-o muncă îndîrjită în spatele frontului au ajutat Armata Sovietică să zdrobească pe dușman. Pentru merite excepționale față de patrie în anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei și pentru importanta muncă de educare a tineretului sovietic în spiritul devotamentului neprecupețit față de patria socialistă, Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S., în iunie 1945, a decorat U.T.C.L. din U.R.S.S. cu Ordinul „Lenin". Cu Ordinul „Steagul Roșu" au fost decorate organizațiile comsomoliste din Ucraina și Bielorusia, iar mai tîrziu, cu prilejul celei de-a 30-a aniversări a U.T.C.L. din U.R.S.S., au fost decorate cu Ordinul „Steagul Roșu" organizațiile comsomoliste din Moscova, din eroicele orașe Leningrad, Stalingrad, Sevastopol, Odesa.

În anii de după război, U.T.C.L. din U.R.S.S. participă activ la lupta întregului popor pentru refacerea și dezvoltarea continuă a economiei

naționale, pentru un nou și puternic avînt al economiei și culturii socialiste. Tot poporul sovietic cunoaște pe tinerii inovatori în producție Lidia Korabelnikova, Ghenrih Bortkevici, Aga Husein Kafarov, Maria Rojneva, Lidia Kononenko etc. La 28 octombrie 1948, pentru merite excepționale în fața patriei în opera de educare în spirit comunist a tineretului sovietic și pentru participare activă la construcția socialistă, U.T.C.L. din U.R.S.S. a fost pentru a doua oară decorat cu Ordinul „Lenin", cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la înființarea sa.

Între 29 martie și 8 aprilie 1949 a avut loc Congresul al XI-lea al U.T.C.L. din U.R.S.S. Delegații la congres au reprezentat 9.283.289 de membri ai U.T.C.L. din U.R.S.S. Congresul a discutat raportul de activitate al C.C. al U.T.C.L. din U.R.S.S., problema muncii Comsomolului în școală, a adus modificări Statutului U.T.C.L. din U.R.S.S. și l-a aprobat în noua lui redactare.

Anii de luptă pentru îndeplinirea celui de-al 4-lea și a celui de-al 5-lea cincinal constituie o perioadă de nou avînt al activității politice și în producție a tineretului sovietic, de nouă creștere și întărire a rîndurilor U.T.C.L. din U.R.S.S. Comsomolul a sprijinit cu însuflețire măsurile luate de partidul comunist în vederea unui puternic avînt al agriculturii și a valorificării pămînturilor înțelenite și virgine. Din inițiativa C.C. al U.T.C.L. din U.R.S.S. și a organizațiilor locale de Comsomol, au plecat ca voluntari pentru valorificarea de noi pămînturi mii de tineri și tinere. Plenara din februarie-martie (1954) a C.C. al P.C.U.S. a aprobat inițiativa patriotică a Comsomolului. În noiembrie 1956 U.T.C.L. din U.R.S.S., pentru succesul obținut în acțiunea de valorificare a pămînturilor înțelenite și virgine a fost decorat pentru a treia oară cu Ordinul „Lenin".

În martie 1954 s-a întrunit Congresul al XII-lea al U.T.C.L. din U.R.S.S. În acel moment Comsomolul număra în rîndurile sale 18.825.327 de membri.

Congresul a menționat că Comsomolul ajută activ partidul în construcția comunistă, desfășoară o muncă importantă în domeniul educației tinerei generații. Paralel cu aceasta congresul a supus unei aspre critici organizațiile de Comsomol al căror nivel de muncă rămîne în urmă față de sarcinile trasate de partid. Congresul a pus în fața organizațiilor comsomoliste sarcina de a îmbina munca de educare și instruire a tineretului cu o participare practică la lupta întregului popor pentru construirea comunismului.

Congresul a obligat comitetele organizațiilor comsomoliste să pună capăt metodelor cancelarist-birocratice de conducere a detașamentelor și echipelor de pionieri. Congresul al XII-lea a adoptat noul *Statut al U.T.C.L.* La congres au fost aleși în C.C. al U.T.C.L. din U.R.S.S. 103 membri și 47 de candidați.

Credincios principiilor internaționalismului proletar, U.T.C.L. din U.R.S.S. participă cu însuflețire la activitatea *Federației Mondiale a Tineretului Democrat.*

UNIUNE VAMALĂ — acord între două sau mai multe state asupra taxelor vamale (vezi *Taxe vamale*). Statele care au intrat în uniunea vamală desființează taxele vamale între ele și introduc taxe vamale unice pentru statele care nu fac parte din uniunea vamală.

UNIUNI ADMINISTRATIVE INTERNAȚIONALE — organizații create pe bază de acorduri speciale (tratate sau convenții), încheiate între mai multe state pentru reglementarea diferitelor probleme cu caracter economic, juridic, social, administrativ sau cultural. Organele conducătoare ale uniunilor sînt conferințele sau congresele, iar organele executive — birouri, direcții sau comisii.

Principalele uniuni internaționale la care participă U.R.S.S. sînt: Organizația internațională a muncii, Biroul internațional pentru măsuri și greutăți, Uniunea poștală universală, Uniunea internațională a telecomunicațiilor, Biroul internațional epizootic, Comisia internațională pentru reglementarea vînătorii de balene, Organizația meteorologică mondială, Organizația europeană de radiodifuziune etc.

După cel de-al doilea război mondial, au fost create o serie de noi uniuni internaționale: Banca internațională de reconstrucție și dezvoltare, Organizația Națiunilor Unite pentru alimentație și agricultură (F.A.O.), Organizația Națiunilor Unite în problemele educației, științei și culturii (U.N.E.S.C.O.), în care U.R.S.S. a intrat în 1954 etc.

Participînd la numeroase uniuni administrative internaționale, U.R.S.S luptă ca ele să-și îndeplinească funcțiunile lor propriu-zise și totodată să contribuie la colaborarea între popoare în diferite domenii ale științei și tehnicii pe bază de egalitate în drepturi și de respect reciproc.

UNIUNI INTERNAȚIONALE PENTRU ADMINISTRARE — vezi *Uniuni administrative internaționale.*

URUGUAI — stat în America de Sud, pe țărmul Oceanului Atlantic, se învecinează cu Argentina și cu Brazilia. *Suprafața:* 187.000 km^2 (cea mai mică dintre toate țările din America de Sud); *populația:* 2.615.000 de locuitori (1955), creoli, spanioli și emigranți din Europa — 90—95%, metiși — 5—10%. Capitala: Montevideo.

Uruguai este o țară agrară, dependentă de capitalul străin (în special de capitalul american și englez). Baza economiei naționale o formează creșterea animalelor (aproximativ 75% din terenurile agricole sînt ocupate de pășuni). Principalele terenuri se află în mîinile marilor moșieri (în special ale crescătorilor de vite) și ale companiilor străine. Uruguaiul ocupă primul loc în lumea capitalistă în ceea ce privește numărul de vite cornute mari pe cap de locuitor și locul al treilea în ceea ce privește numărul de oi. Principalele culturi agricole sînt grîul, porumbul și inul. Ramura principală a industriei este industria cărnii (abatoare-frigorifere, fabrici de conserve etc.). Alte ramuri (textilă, a confecțiilor, a prelucrării metalelor, a pielăriei) sînt reprezentate în general de mici întreprinderi meșteșugărești. Se exportă lînă, carne și alte produse animale, precum și sămînță de in și grîu. Pozițiile dominante în importul și exportul Uruguaiului sînt ocupate de S.U.A.

Prin constituție, Uruguaiul este o republică. Puterea legislativă aparține unei adunări generale formate din două Camere. Organul puterii executive, care îndeplinește funcțiile șefului statului și funcțiile guvernului, este Consiliul național de stat al Uruguaiului. Principalele partide sînt partidul b a t l i s t și partidul n a ț i o n a l, care exprimă interesele marilor capitaliști și ale moșierilor.

Partidul c o m u n i s t, înființat în 1920, luptă în mod consecvent pentru interesele oamenilor muncii din Uruguai, pentru pace, democrație și socialism. Prim-secretar al partidului comunist este Rodney Arismendi. Organul de presă este ziarul „Justicia".

USTINOV Dmitri Fedorovici (n. 1908) — locțiitor al președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S.

S-a născut la Samara (în prezent Kuibîșev) în familia unui muncitor. În 1922 a intrat voluntar în Armata Roșie. După un an a fost lăsat la vatră și a intrat într-o școală profesională din orașul Makariev. După absolvirea școlii (1927) a început să lucreze ca lăcătuș la Combinatul de hîrtie din Balahna, apoi la fabrica „Zariadie" din regiunea Ivanovo. Este membru al P.C.U.S. din 1927. A lucrat în producție și în același timp s-a pregătit pentru învățămîntul superior. În 1934 a absolvit Institutul de

mecanică militară din Leningrad, fiind numit inginer la Institutul de cercetări ştiinţifice marine. În perioada 1937—1941 a lucrat la fabrica „Bolşevik" (fostă „Obuhov") ca inginer constructor, şef de lucrări practice, locţiitor al constructorului-şef, director al fabricii. În anii 1938—1940 a fost ales membru al Comitetului raional de partid Volodarsk din oraşul Leningrad.

În iunie 1941 Ustinov a fost numit comisar al poporului pentru armament al U.R.S.S. În perioada 1946—1953 — ministrul armamentului al U.R.S.S., în 1953—1957 — ministrul industriei de apărare a U.R.S.S. Din 1957 — locţiitor al preşedintelui Consiliului de Miniştri al U.R.S.S.

Ustinov este membru al C.C. al P.C.U.S. (din 1952), deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S., Erou al Muncii Socialiste.

U.T.C.L. DIN U.R.S.S. — vezi *Uniunea Tineretului Comunist Leninist din U.R.S.S.*

UTOPIE — dorinţă ireală, vis. În viaţa socială se numeşte utopie politica care nu ţine seama de cerinţele vieţii materiale a societăţii, care nu se sprijină pe forţele sociale, care nu este întărită de dezvoltarea luptei de clasă. Cuvîntul „utopie" a intrat în uz după apariţia cărţii scriitorului englez Thomas Morus „Utopia", în care se descrie o orînduire de stat ideală de pe o insulă imaginară.

U t o p i c — de vis, fantezist.

UZURPARE — acaparare ilegală a puterii sau însuşire a unor drepturi ale altei persoane asupra unui lucru. U z u r p a t o r — persoană care în mod ilegal a acaparat puterea sau şi-a însuşit drepturile altuia.

V

VALOARE — categorie economică a producției de mărfuri, care exprimă munca socială întruchipată în marfă.

Producția de mărfuri, care a existat și în orînduirea sclavagistă și în feudalism, devine atotcuprinzătoare numai în condițiile capitalismului, cînd totul ia formă de marfă, cînd pretutindeni domnește principiul vînzării-cumpărării. Supunînd unei analize amănunțite sistemul economic capitalist, K. Marx a arătat în lucrările sale „Capitalul", „Contribuții la critica economiei politice" și în altele că valoarea exprimă relațiile dintre oameni ca producători de mărfuri legați prin sistemul diviziunii sociale a muncii și prin piață.

Orice marfă are o *valoare de întrebuințare*, datorită proprietății ei de a satisface diferitele nevoi ale oamenilor sau de a servi drept mijloc pentru producția de bunuri materiale. Valoarea de întrebuințare a mărfii este purtătorul *valorii de schimb a mărfii*. Raportul cantitativ în care valorile de întrebuințare de un anumit fel se schimbă pe valori de întrebuințare de un alt fel este determinat de munca socială cheltuită pentru producerea unei mărfi oarecare. Așadar valoarea de schimb a mărfii nu este altceva decît o formă de manifestare a valorii ei.

Creînd valoare, producătorul de mărfuri cheltuiește o anumită cantitate de muncă; această muncă are un dublu caracter. Pe de o parte, ea este muncă cheltuită într-o anumită formă, m u n c ă c o n c r e t ă, care creează valoarea de întrebuințare a mărfii. Pe de altă parte, ea este muncă în general, cheltuire de forță de muncă în sensul fiziologic al cuvîntului, m u n c ă a b s t r a c t ă, care creează valoarea mărfii. Caracterul abstract, egal al muncii care creează valoare constituie baza pentru schimbul de mărfuri diferite ca destinație, formă și proprietăți. De aici, legea economică a producției de mărfuri — l e g e a v a l o r i i, descoperită de Marx, în virtutea căreia schimbul de mărfuri are loc potrivit cu cantitatea de muncă abstractă socialmente necesară cheltuită pentru producerea lor. Cantitatea de muncă abstractă se măsoară prin timpul de muncă socialmente necesar, adică prin timpul cheltuit pentru producerea mărfii respective în condiții sociale medii de producție; valoarea mărfii însă, în condițiile vînzării-cumpărării ei pe piață, se exprimă în preț, adică se echivalează cu o anumită sumă de *bani*, care servesc drept mijloc de schimb, drept măsură a valorii.

În condițiile producției de mărfuri bazate pe proprietatea privată, în care între producătorii particulari de mărfuri se duce în permanență o luptă înverșunată pentru condiții mai bune de producție și de desfacere a mărfurilor, legea valorii acționează ca un regulator spontan al producției, iar producătorii sînt în întregime dominați de lupta de concurență pe piață.

Producția de mărfuri se menține și în prima fază a societății comuniste — în socialism, în care există o deosebire între cele două forme de *pro-*

prietate socialistă. Dar, întrucît în socialism domină în mod exclusiv proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producţie, valoarea nu poate în nici un caz să fie capital, adică mijloc de exploatare. Rămînînd o lege economică obiectivă, legea valorii este folosită în interesul construcţiei comuniste.

VALOAREA DE SCHIMB A MĂRFII — raportul cantitativ în care o marfă e schimbată pe altă marfă. K. Marx a stabilit că la baza acestui raport stă cantitatea de muncă socialmente necesară pentru producerea mărfurilor, adică *valoarea* lor. Valoarea de schimb este aşadar forma de manifestare a valorii în procesul de schimb. O dată cu dezvoltarea diviziunii sociale a muncii şi cu lărgirea sferei schimbului, s-au dezvoltat şi formele valorii. Treptat schimbul în natură cedează locul vînzării şi cumpărării mărfurilor pe bani. Forma bani a valorii corespunde unei producţii de mărfuri mai dezvoltate, în care o parte însemnată a produselor muncii e produsă nu pentru consum personal, ci în vederea schimbului. Valoarea de schimb a mărfii ia forma preţului mărfii.

VALOARE DE ÎNTREBUINŢARE — capacitatea unui obiect de a satisface anumite nevoi ale omului. Valoarea de întrebuinţare este determinată de însuşirile fizice, chimice şi de altă natură ale lucrurilor. Ea poate satisface fie direct o nevoie personală a omului (să servească drept îmbrăcăminte, aliment etc.), fie să servească drept mijloc pentru producţia de bunuri materiale (de pildă valoarea de întrebuinţare a războiului de ţesut cu ajutorul căruia se produc ţesături). O dată cu dezvoltarea producţiei şi a ştiinţei creşte diversitatea valorilor de întrebuinţare, se descoperă noi însuşiri ale obiectelor şi noi moduri de a le folosi. În condiţiile producţiei de mărfuri, adică atunci cînd produsele muncii apar ca *marfă*, valoarea de întrebuinţare a mărfii este purtătoarea *valorii* ei *de schimb*.

VALUTĂ — unitatea monetară care se află la baza sistemului monetar al ţării; felul sistemului monetar (de aur, argint, hîrtie etc.). De obicei prin valută se înţeleg banii unei ţări oarecare.

Valuta U.R.S.S. este rubla. Stabilitatea valutei sovietice este asigurată nu numai prin rezerva de aur, ci şi prin imensa cantitate de mărfuri care se află în mîinile statului şi care sînt puse în circulaţie la preţuri stabile planificate.

VAMĂ — 1. Instituţie de stat care efectuează controlul asupra tuturor obiectelor trecute peste graniţă şi care permite intrarea şi ieşirea lor în conformitate cu legislaţia în vigoare cu privire la importul şi exportul de mărfuri. Vama percepe taxe vamale, impozite şi alte taxe. Vămile luptă împotriva contrabandei (adică împotriva transportului de mărfuri pe ascuns faţă de controlul vamal) şi au dreptul să aplice sancţiuni sub formă de amendă, iar în cazurile mai grave să confişte mărfurile şi să tragă pe vinovaţi la răspundere penală. Sarcina principală a vămilor sovietice este controlul asupra îndeplinirii normelor impuse de *monopolul comerţului exterior*. Sarcinile organelor vamale sovietice sînt stabilite de Statutul vamal al U.R.S.S. Direcţia generală a vămilor face parte din Ministerul Comerţului Exterior al U.R.S.S.

2. Taxă care se plăteşte pentru a putea trece o marfă dintr-o ţară în alta.

VANDALI — vechi trib germanic, care a trăit în secolul I de-a lungul cursului mijlociu al Oderului. La începutul secolului al V-lea ei au ocupat o parte din Spania, în 439 au format un stat în Africa de nord, de unde săvîrşeau invazii pustiitoare pe litoralul Mării Mediterane. În 455 vandalii au cucerit Roma şi au prădat-o, distrugînd monumentele istorice şi cele mai însemnate opere de artă. În 533—534 statul vandalilor a fost cucerit de Bizanţ. În sens figurat, vandali înseamnă distrugători de valori

culturale. De aici noțiunea de „vandalism".

VANDEEA — ținut în Franța, care în timpul revoluției burgheze de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea a fost focarul rebeliunilor contrarevoluționare ale țăranilor înșelați de cler și nobili. În sens figurat, „Vandeea" înseamnă focar de rebeliuni contrarevoluționare în timpul războaielor civile.

VASAL — denumire dată în evul mediu în Europa occidentală feudalului care se afla în dependență față de un alt feudal mai mare — seniorul. Vasalul făcea serviciu militar, îl asista pe seniorul său la împărțirea justiției și făcea parte din consiliul lui; în anumite cazuri era obligat să-i acorde ajutor bănesc. Seniorul dădea în schimb vasalului său pămînt cu țăranii care se aflau pe el (iobagi), așazisa feudă (de unde termenul „feudal") și-i acorda protecție. Marii feudali erau la rîndul lor vasalii regilor.

VASILEVSKI Alexandr Mihailovici (n. 1895) — mareșal al Uniunii Sovietice.

S-a născut în satul Novopokrovsk din raionul Kineșma, regiunea Ivanovo. A intrat în rîndurile Armatei Sovietice din primele zile ale Revoluției din Octombrie. În 1937 a absolvit Academia Marelui stat-major. În primele zile ale Războiului pentru Apărarea Patriei a fost numit șef-adjunct, apoi șef al Marelui stat-major al forțelor armate. Din 1942 este prim-locțiitor al comisarului poporului pentru apărare. În 1942—1944, din dispoziția cartierului general, a coordonat acțiunile diferitelor fronturi pentru realizarea unor mari operații de ofensivă. În 1945 a luat comanda Frontului al 3-lea bielorus, ale cărui trupe au săvîrșit operația din Prusia orientală. În iulie 1945 a fost numit comandant suprem al trupelor sovietice din Orientul îndepărtat.

Din 1946 este șeful Marelui stat-major și prim-locțiitor al ministrului forțelor armate ale U.R.S.S., după aceea ministru de război al U.R.S.S. (1949—1953), prim-locțiitor al ministrului apărării al U.R.S.S. (1954—1955), locțiitor al ministrului apărării al U.R.S.S. pentru problemele științei militare (1955—1957). În 1943 lui Vasilevski i s-a conferit titlul de mareșal al Uniunii Sovietice.

Este membru al P.C.U.S. din 1938. La Congresul al XIX-lea și al XX-lea al partidului a fost ales membru al C.C. al P.C.U.S. Vasilevski este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S.

VATICAN — „stat-oraș" pe teritoriul Romei (Italia), reședința capului bisericii catolice — *papa de la Roma* — și sediul organizațiilor sale de conducere. *Suprafața:* 0,44 km²; *populația:* peste 1.000 de locuitori (funcționarii instituțiilor Vaticanului). Vaticanul are o mică gardă proprie, o gară și o linie de cale ferată inclusă în rețeaua căilor ferate italiene, propria sa monedă, timbre poștale, un post de radio, un ziar („Osservatore Romano") și chiar o închisoare proprie.

Prin tratatul încheiat între papa Pius al XI-lea și guvernul fascist al lui Mussolini (11 februarie 1929), teritoriul Vaticanului a fost recunoscut stat independent. Șeful absolut al Vaticanului este papa, ales pe viață de colegiul *cardinalilor — conclavul.* Vaticanul are relații diplomatice prin nunții (ambasadorii), internunții, (miniștri plenipotențiari) și legații (împuterniciți) papali, cu multe țări capitaliste. În diferite țări burgheze Vaticanul posedă mari capitaluri, investiții în întreprinderi industriale. Vaticanul este strîns legat de băncile și monopolurile capitaliste.

Alături de biserica catolică, rolul de propagatori ai politicii Vaticanului, care este promovată sub steagul religiei, îl au diferitele organizații catolice: partide, sindicate, organizații filantropice, sportive și altele (vezi *Partide catolice* și *„Acțiunca catolică", Inchiziția).*

VENEZUELA — stat situat în partea de nord a Americii de Sud. Se mărginește cu Columbia, Brazilia, Gu-

iana Britanică. *Suprafața:* 912.000 km²; *populația:* 6.200.000 de locuitori (1957), dintre care $^4/_5$ metiși; creolii și europenii nu alcătuiesc decît 12% din populație, restul sînt negri, mulatri și indieni. Capitala: Caracas.

Principala ramură a economiei este industria extracției petrolului. Venezuela ocupă primul loc în lumea capitalistă în privința exportului de petrol (94% din exportul total al țării) și al doilea loc în ceea ce privește extracția de petrol (114.000.000 de tone în 1955). Extracția petrolului se află aproape în întregime în mîinile societăților petrolifere americane și anglo-olandeze. Monopolurile S.U.A. controlează 75% din extracția petrolului din țară. Aproape tot petrolul Venezuelei se prelucrează în străinătate. Societățile americane au acaparat de asemenea marile zăcăminte de minereu de fier recent descoperite și au obținut concesiunea pentru exploatarea lui (aproximativ 700.000.000 de tone). Tot minereul se exportă în S.U.A.

În agricultura țării s-au păstrat numeroase rămășițe feudale. Peste 55% din pămînt se află în mîinile moșierilor, care reprezintă mai puțin de 1% din proprietarii funciari. O mare parte a pămînturilor aparține capitalului străin. Principalele culturi agricole sînt cafeaua, cacao și porumbul.

Venezuela este o republică federativă. Congresul federal este alcătuit din două camere (senatul și camera deputaților). Președintele, ales de Congres pe termen de 5 ani, deține puterea executivă. Principalele partide burgheze sînt: Acțiunea democratică, care reprezintă interesele burgheziei naționale, partidul social-creștin, Uniunea democrat-republicană.

Partidul comunist, creat în 1931, luptă pentru interesele oamenilor muncii, pentru crearea unui front național-democratic, pentru independența țării, pentru socialism. Chiar de la înființarea lui a activat aproape tot timpul în ilegalitate.

VENIT NAȚIONAL — valoarea nou creată prin munca productivă a populației unei țări într-o anumită perioadă (de pildă în cursul unui an); reprezintă diferența dintre valoarea exprimată în bani a produsului social creat în această perioadă, pe de o parte, și valoarea materiilor prime, a combustibilului și a materialelor auxiliare consumate pentru producerea sa, la care se adaugă valoarea uzurii mașinilor și a clădirilor destinate producției, pe de altă parte. În forma sa naturală, venitul național reprezintă întreaga masă de obiecte de consum individual produsă plus partea din mijloacele de producție produse destinată lărgirii producției. Natura venitului național și distribuirea lui este determinată de orînduirea socială.

În țările capitaliste, venitul național este creat prin exploatarea oamenilor muncii în întreprinderile capitaliste și revine proprietarilor capitalului și marilor proprietari funciari care își însușesc cea mai mare parte din venitul național sub formă de venituri neprovenite din muncă. Înainte de cel de-al doilea război mondial, clasele exploatatoare își însușeau în S.U.A. 55,6% din venitul național, iar în Anglia 59,2%. După război, partea din venitul național acaparată de exploatatori a crescut și mai mult. Față de posibilitățile și necesitățile societății, partea destinată lărgirii producției este mică (nu mai mult de 10%). Acest lucru își găsește explicația în faptul că o parte însemnată a venitului național este folosită pentru cheltuieli neproductive (consumul parazitar al capitaliștilor, întreținerea aparatului comercial și bancar, cheltuieli de reclamă, speculații de bursă, întreținerea aparatului de stat, cursa înarmărilor).

În socialism, venitul național, creat prin muncă liberă de exploatare, aparține în întregime oamenilor muncii. Socialismul exclude veniturile nebazate pe muncă. În societatea socia-

listă, venitul național se împarte în fond de consum (circa trei pătrimi din venitul național), folosit pentru satisfacerea nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii, și fond de acumulare, folosit pentru lărgirea producției socialiste și pentru alte nevoi generale ale statului, adică tot în interesul poporului.

Ca o consecință a necontenitei dezvoltări a tuturor ramurilor producției socialiste (și în primul rînd a industriei grele), în societatea socialistă are loc o creștere rapidă și continuă a venitului național. Dacă socotim venitul național al U.R.S.S. din 1929 drept 100, el reprezenta în 1938—363, pe cînd în S.U.A. (1929 = 100) venitul național reprezenta în 1938—80. În urma refacerii și rapidei dezvoltări a economiei naționale în perioada postbelică, venitul național al U.R.S.S. a crescut neîntrerupt din an în an, astfel încît în 1956 a depășit de peste 3 ori nivelul anului 1940, iar pe cel al Rusiei țariste — de peste 19 ori. Venitul național sporește permanent și în celelalte state socialiste.

Creșterea rapidă a venitului național în socialism se realizează prin ridicarea productivității muncii (cea mai mare parte a creșterii) și prin sporirea numărului lucrătorilor din producție. Astfel, în perioada postbelică, 80% din creșterea venitului național s-a datorat în U.R.S.S. creșterii productivității muncii, iar restul de 20% sporirii numărului muncitorilor. Creșterea venitului național permite statului socialist să ridice salariile muncitorilor și funcționarilor, să sporească sistematic avantajele de care se bucură oamenii muncii, să extindă construcția de locuințe și serviciile comunale, să îmbunătățească deservirea medicală a populației etc.

VETERAN — ostaș cu vechime în armată; persoană care în trecut a participat la unul sau mai multe războaie; persoană care a militat mult timp într-un domeniu oarecare.

VETO — 1) dreptul pe care-l are șeful statului (rege sau președinte) în unele țări burgheze de a anula o lege votată de parlament sau de a opri intrarea ei în vigoare; 2) „drept de veto" — denumire care se dă adesea principiului unanimității stabilit prin art. 27 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, în virtutea căruia Consiliul de Securitate poate adopta o hotărîre în orice problemă esențială, numai dacă în favoarea ei au votat șapte state, printre care cei cinci membri permanenți ai Consiliului (U.R.S.S., China, S.U.A., Marea Britanie, Franța); în cazul cînd unul din cei cinci membri permanenți votează contra unei propuneri, această propunere nu poate fi adoptată.

VIETNAM — stat în Asia de sud-est, în peninsula Indochina. Se mărginește cu Republica Populară Chineză, Laos și Cambogea. *Suprafața:* 328.000 km²; *populația:* 24.200.000 de locuitori (1956), dintre care peste 19.000.000 — vietnamezi. Capitala este Hanoi; orașe mai importante — Saigon și Haifon. Cea mai mare parte a populației locuiește în văile fertile ale fluviilor — Mekong la sud și Fluviul Roșu la nord. Partea centrală a țării este muntoasă și are o populație mai rară.

Vietnamul, cotropit de imperialiștii francezi în al 8-lea deceniu al secolului al XIX-lea, a fost împărțit în trei părți: Tonchin, Annam și Cochinchina, care, împreună cu Laos și Cambogea, au format Indochina franceză. Colonizatorii au exploatat bogățiile naturale ale țării, au exportat orez, cauciuc, cărbune, împiedicînd dezvoltarea industriei locale și asuprind principala masă a locuitorilor — țăranii lipsiți de pămînt sau cu pămînt puțin. Poporul Indochinei a dus o luptă activă împotriva asupririi străine. În 1930 s-a format Partidul Comunist din Indochina, care s-a situat în fruntea luptei pentru libertatea și independența națională a țării.

În timpul celui de-al doilea război mondial, teritoriul Indochinei a fost ocupat de trupele japoneze. Poporul

vietnamez a luptat cu eroism împotriva cotropitorilor şi a eliberat cîteva regiuni din nordul ţării. După înfrîngerea Japoniei imperialiste, în ambianţa intensificării generale a luptei de eliberare naţională, poporul vietnamez a scuturat jugul colonial şi la 2 septembrie 1945 a proclamat republica democrată independentă.

În ianuarie 1946 au avut loc alegeri generale pentru Adunarea Naţională. Majoritatea covîrşitoare a voturilor a obţinut-o Liga luptei pentru independenţa Vietnamului (Vietmin), creată în 1941 din iniţiativa şi cu participarea partidului comunist, căruia i-a revenit rolul de conducere în cadrul ei. Această ligă a unit laolaltă în lupta împotriva ocupanţilor japonezi şi a imperialiştilor francezi cele mai largi pături ale populaţiei — clasa muncitoare, ţărănimea, sărăcimea oraşelor, meseriaşii, intelectualitatea, mica burghezie, precum şi burghezia naţională. S-a format un guvern democratic.

Cu toate că prin acordul din 6 martie 1946 Franţa a recunoscut oficial Republica Democrată Vietnam, imperialiştii francezi au dezlănţuit, cu sprijinul S.U.A. şi al Angliei, un război de agresiune împotriva poporului vietnamez iubitor de pace. La sfîrşitul anului 1946 trupele franceze au invadat Vietnamul de nord şi au ocupat capitala republicii — Hanoi. În mai 1946 în Vietnamul de sud s-a format un guvern-marionetă. În martie 1949 guvernul francez a încheiat cu fostul împărat Bao-Dai un acord pentru crearea pe teritoriul ocupat de trupele franceze a unui stat şi pentru includerea acestuia în Uniunea Franceză. Guvernul S.U.A. a aprovizionat cu arme trupele franceze.

La chemarea guvernului popular, întregul popor vietnamez s-a ridicat la luptă, a pornit războiul pentru independenţă, în cursul căruia 90% din teritoriul Vietnamului a fost curăţat de intervenţionişti. Războiul a încetat în urma hotărîrilor *Conferinţei de la Geneva din 1954*. Acordul privitor la încetarea operaţiilor militare în Vietnam, încheiat la 21 iulie 1954 la Geneva, prevede ca pînă la realizarea unei reglementări politice în ţară să se stabilească o linie provizorie de demarcaţie care să treacă la sud de paralela 17; la nordul liniei de demarcaţie se află forţele Armatei populare a Vietnamului, la sud — forţele Uniunii Franceze. Ţările participante la Conferinţa de la Geneva s-au obligat să respecte suveranitatea, independenţa şi integritatea teritorială a Vietnamului şi să se abţină de la orice imixtiune în treburile interne ale ţării. S-a interzis să se introducă în Vietnam trupe străine, personal militar străin, să se importe arme şi muniţii; s-a interzis de asemenea crearea de baze militare pe teritoriul Vietnamului. S-a prevăzut ca statele din Indochina să nu participe la nici un fel de alianţe agresive (prin violarea acordurilor de la Geneva organizatorii pactului S.E.A.T.O. au extins sfera lui de acţiune asupra Vietnamului de sud).

Baza economiei Vietnamului o constituie producţia agricolă. În Vietnamul colonial colonialiştii francezi, moşierii vietnamezi şi clerul, care reprezentau numai 5% din populaţia ţării, stăpîneau aproximativ 70% din pămîntul cultivabil. În acelaşi timp peste 40% din ţăranii vietnamezi erau cu totul lipsiţi de pămînt, iar 45% — stăpîneau loturi de maximum 5 ha. Ţăranii fără pămînt şi cei cu pămînt puţin erau nevoiţi să arendeze pămînt de la moşieri în condiţii înrobitoare. Arenda ajungea pînă la 50—80% din recoltă.

Rezolvarea problemei agrare a constituit una din principalele sarcini ale revoluţiei democrat-populare. În 1949 s-a trecut la înfăptuirea prefacerilor agrare în R. D. Vietnam. S-a redus cu 25% arenda, s-a îngrădit cămătăria. În decembrie 1953 s-a adoptat legea reformei agrare, conform căreia statul confiscă, rechiziţionează sau răscumpără prin constrîngere pămîntul de la moşieri şi-l împarte gratuit

la țărani. Toate categoriile populației, inclusiv moșierii, cu excepția celor condamnați pentru infracțiuni grave împotriva statului popular, au primit pămînt în proporție de maximum un lot țărănesc. În 1956 reforma agrară a fost în linii generale terminată. A luat un mare avînt mișcarea pentru crearea grupurilor țărănești de într-ajutorare, care uneau laolaltă la începutul anului 1957 60% din totalul familiilor țărănești. În 1956 existau în țară 18 gospodării de stat. Recolta globală de orez, principalul produs alimentar al populației, a atins în 1956 4.200.000 de tone.

Concomitent cu înfăptuirea reformei agrare, oamenii muncii din Republica Democrată Vietnam au obținut succese importante în dezvoltarea industriei naționale. În 1956 întreprinderile marii industrii care aparțin sectorului de stat au produs aproximativ 98% din totalul producției industriale. S-a creat o industrie de apărare, a sporit producția de cărbune, de metale neferoase, de fosforiți. Întreprinderile industriale au început să fabrice hîrtie, materiale chimice și produse farmaceutice. Republica a obținut succese importante în domeniul construcției culturale. Aproximativ 1.000.000 de copii învață în școli elementare și medii. Unele minorități naționale și-au creat o scriere proprie.

Republica Democrată Vietnam este un stat socialist, întreaga putere în țară aparține poporului. Toți cetățenii, fără deosebire de rasă, naționalitate, clasă, religie, avere, se bucură de drepturi politice. Organul suprem al puterii este Adunarea Națională, formată dintr-o singură Cameră, aleasă pe termen de 3 ani. Organul executiv suprem este guvernul, format din președintele republicii, un vicepreședinte și un cabinet, în frunte cu primul-ministru. Președintele republicii este, începînd din 1946, *Ho Și Min*, iar prim-ministru, din 1955, *Fam Van Dong*.

Forța conducătoare și îndrumătoare în Republica Democrată Vietnam este *Partidul celor ce muncesc din Vietnam (Lao Dong)*. Președintele partidului este Ho Și Min. Organul Central este ziarul „Nian Zan" („Poporul"). Partidul celor ce muncesc conduce Frontul patriotic din Vietnam, care întrunește toate partidele politice și organizațiile obștești din țară.

În Vietnamul de sud puterea a fost acaparată de prepușii imperialiștilor. Economia Vietnamului de sud, care cade tot mai mult sub controlul S.U.A., stagnează, se află în declin. Autoritățile din Vietnamul de sud lipsesc populația de drepturile ei elementare, prigonesc persoanele cu vederi democratice, care iau atitudine pentru unificarea pașnică și rapidă a țării potrivit intereselor naționale ale poporului vietnamez.

VIGILENȚĂ REVOLUȚIONARĂ — calitate politică care constă în a veghea în mod revoluționar, a recunoaște cu pricepere pe dușmanul de clasă, oricum s-ar ascunde el și de a-l face inofensiv.

Statutul P.C.U.S. obligă pe comuniști „să păstreze secretul de partid și de stat, să dea dovadă de vigilență politică, ținînd minte că vigilența comuniștilor este necesară în orice sector de muncă și în orice situație. Divulgarea secretului de partid și de stat constituie o crimă față de partid și este incompatibilă cu rămînerea în rîndurile lui". Vigilența revoluționară, păstrarea secretului de stat constituie nu numai o datorie patriotică, dar și o obligație cetățenească directă a oamenilor sovietici.

Congresul al XX-lea al P.C.U.S. a arătat că toate forțele care luptă împotriva războiului trebuie să fie vigilente și mobilizate, să acționeze în front unic și să nu slăbească lupta pentru menținerea și consolidarea păcii.

VITALISM — curent idealist în biologie, care explică procesele de viață prin prezența în organism a unei „forțe vitale" speciale, incognoscibile și imateriale. În opoziție cu vitalismul, filozofia marxistă, potrivit datelor

ştiinţelor biologice, explică viaţa ca un mod de existenţă a corpurilor albuminoide, constînd într-o permanentă autoregenerare a organismului viu printr-un schimb de substanţe cu mediul înconjurător. O critică nimicitoare a vitalismului a făcut F. Engels.

Succesele chimiei organice, care a sintetizat multe şi diverse substanţe organice — grăsimi, hidrocarburi, unele forme simple de albumină etc. — au dat vitalismului o lovitură zdrobitoare. Datele biologiei moderne infirmă complet vitalismul. Cu toate acestea, în epoca imperialismului, biologia burgheză caută să reînvie vitalismul sub forma neovitalismului, holismului etc. Savanţii sovietici şi reprezentanţii progresişti ai ştiinţei din străinătate duc o luptă intransigentă împotriva vitalismului.

VITEZA DE ROTAŢIE A MIJLOACELOR CIRCULANTE — vezi *Mijloace circulante.*

VIZĂ — menţiune făcută de o autoritate pe un act pentru a-i da valabilitate, pentru a confirma primirea hîrtiei respective etc.; menţiune specială prin care un guvern dă autorizaţia de intrare, ieşire, rămînere sau trecere prin teritoriul statului respectiv. Membrilor reprezentanţelor diplomatice, delegaţilor la conferinţele internaţionale etc. li se dau v i z e d i p l o m a t i c e speciale, care indică că aceste persoane trebuie să se bucure de un respect şi de o atenţie deosebită din partea autorităţilor de frontieră şi a altor autorităţi ale statului în care ele sosesc.

„VOCEA AMERICII" — radioemisiunile Departamentului de stat (Ministerul Afacerilor Externe) al S.U.A., care se transmit (începînd din 1942) în diferite limbi şi sînt controlate de imperialiştii americani. „Vocea Americii" difuzează ştiri calomnioase împotriva U.R.S.S. şi a celorlalte state socialiste, face propagandă în favoarea războiului.

VOLUNTARISM — unul din curentele reacţionare idealist-subiectiviste în filozofie care atribuie voinţei personalităţii un rol hotărîtor în dezvoltarea socială. Propovăduitorii voluntarismului sînt filozofii germani Schopenhauer, Nietzsche, Hartmann. Într-o măsură mai mare sau mai mică voluntarismul este propriu tuturor şcolilor idealismului subiectiv, întrucît idealismul-subiectiv neagă legile obiective ale naturii şi societăţii şi pune la baza tuturor evenimentelor activitatea psihică a oamenilor, voinţa lor. Atribuind individului rolul hotărîtor în dezvoltarea socială, voluntariştii neagă rolul maselor populare ca principali creatori ai istoriei. Voluntarismul este baza filozofică a aventurismului politic. Temîndu-se de inevitabilitatea istorică a revoluţiei proletare, burghezia recurge la teorii despre atotputernicia personalităţii, libertatea voinţei etc. Voluntarismul este propagat pe scară largă de filozofia burgheză contemporană, care se străduieşte să justifice politica cotropitoare şi aventurieră a imperialiştilor.

Marxism-leninismul respinge voluntarismul ca o născocire reacţionară idealistă. Nu voinţa personalităţii, oricine ar fi ea, este aceea care determină mersul istoriei, ci legile obiective de dezvoltare a societăţii. O adevărată libertate a voinţei există numai atunci cînd oamenii se bizuie pe cunoaşterea legilor obiective de dezvoltare şi acţionează nu împotriva acestor legi, ci în concordanţă cu ele.

VOROŞILOV Kliment Efremovici (n. 1881) — preşedintele Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., membru al Prezidiului C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Voroşilov s-a născut în satul Verhnee, gubernia Ekaterinoslav, dintr-o familie de muncitori. A început să muncească foarte de timpuriu. În 1896 Voroşilov a intrat la Uzina metalurgică din Alcevsk (azi Voroşilovsk). În 1899 a fost concediat şi arestat pentru că organizase o grevă. În 1903, lucrînd la uzina de locomotive din Lugansk, a intrat în organizaţia P.M.S.D.R. din Lugansk şi a aderat la bolşevici. În timpul primei

revoluției ruse a condus lupta revoluționară a muncitorilor din Lugansk. În 1906 Voroșilov a fost ales de către organizația P.M.S.D.R. din Lugansk delegat la Congresul al IV-lea (de unificare) al partidului. Începînd de la Congresul al IV-lea el a fost delegat la toate congresele partidului. Pentru activitatea sa revoluționară a fost de cîteva ori arestat și deportat de guvernul țarist, dar în repetate rînduri el a evadat din deportare, continuîndu-și activitatea revoluționară în ilegalitate. În 1914 Voroșilov își ducea activitatea de partid la Uzina de armament din Țaritîn. În primăvara anului 1915 s-a mutat la Petrograd, unde a intrat la uzina „Surgailo". În timpul revoluției din februarie 1917 Voroșilov, datorită legăturilor sale cu masele de soldați, a atras regimentul Izmailovski de partea revoluției.

În zilele Revoluției din Octombrie Voroșilov este împuternicitul C.C. al partidului comunist pentru organizarea insurecției în Donbass. În 1917 este președintele Sovietului de deputați ai muncitorilor din Lugansk. În 1918, în fruntea unui detașament de partizani organizat de el din muncitori din Donbass, Voroșilov a luptat împotriva ocupanților germani în Ucraina. Comandînd Armata a X-a, el a luat parte direct la apărarea Țaritînului (1918). La sfîrșitul anului 1918, după eliberarea Ucrainei de sub jugul ocupanților germani, Voroșilov a fost numit comisar al poporului pentru afacerile interne al Republicii Ucrainene. În mai 1919, sub comanda lui, trupele din districtele militare Harkov, Odesa și Kiev au lichidat rebeliunea atamanului Grigoriev. În iunie 1919 Voroșilov a fost numit comandant al Armatei a XIV-ea și a condus apărarea Ucrainei împotriva armatelor lui Denikin și Petliura. Din noiembrie 1919 este membru al Consiliului militar revoluționar al Armatei I de cavalerie. Voroșilov a luat parte la zdrobirea lui Denikin (1919—1920), la eliberarea Ucrainei de cotropitorii polonezi și la zdrobirea lui Vranghel (1920).

La Congresul al X-lea al partidului (1921) Voroșilov a fost ales membru al C.C. al P.C. (b) din Rusia, din 1926 este membru în Biroul Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. În 1921—1924 Voroșilov a fost comandant al districtului militar Caucazul de Nord, în 1924—1925 — comandant al districtului militar Moscova. În 1924 a fost numit membru în Consiliul militar-revoluționar al U.R.S.S., iar în 1925 — comisar al poporului pentru armată și flotă și președinte al Consiliului militar revoluționar al U.R.S.S. În 1934—1940 este comisar al poporului pentru apărare al U.R.S.S. În 1935 lui Voroșilov i se conferă titlul de mareșal al Uniunii Sovietice. În 1940 el a fost numit locțiitor al președintelui Consiliului Comisarilor Poporului al U.R.S.S. și președinte al Comitetului Apărării de pe lîngă C.C.P. al U.R.S.S.

În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Voroșilov a ocupat posturi de conducere în Armata Sovietică și a fost membru al Comitetului de Stat al Apărării. În martie 1946 el a fost numit locțiitor al președintelui Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. După Congresul al XIX-lea al partidului a fost ales membru al Prezidiului C.C. al P.C.U.S. Din martie 1953 este președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. În 1956 i s-a conferit titlul de Erou al Uniunii Sovietice.

VOT CONSULTATIV — posibilitatea care se acordă unui participant la o ședință, la un congres sau la o conferință de a se pronunța asupra problemelor discutate, fără dreptul de a lua parte la rezolvarea lor prin vot.

VOT DE ÎNCREDERE sau **neîncredere** în țările burgheze — hotărîrea prin care parlamentul aprobă sau dezaprobă politica guvernului sau a unor membri ai guvernului (miniștri). În cazul unui vot de neîncredere dat guvernului, acesta de obicei demisionează.

VOT DELIBERATIV — dreptul pe care îl are un participant la o ședință, la o adunare, la un congres nu numai de a-și spune părerea cu prilejul discutării problemelor, ci și de a participa direct la rezolvarea lor prin votare.

VOT UNIVERSAL — Vezi *Drept electoral.*

„VPERED" — cotidian ilegal bolșevic, care a apărut la Geneva din 4 ianuarie pînă la 18 mai 1905 (st. n.). Au apărut în total 18 numere: inițiatorul, organizatorul și îndrumătorul ziarului a fost V. I. Lenin. Din redacție au făcut parte V.I. Lenin, V.V. Vorovski, M. S. Olminski și A. V. Lunacearski.

Linia politică a ziarului „Vpered", orientată spre ruptura completă cu menșevicii, a unit strîns comitetele de partid pe baza principiilor leniniste și a asigurat convocarea *Congresului al III-lea al P.M.S.D.R.*

La baza hotărîrilor Congresului al III-lea au fost puse principiile tactice formulate de Lenin în paginile ziarului „Vpered". Congresul a aprobat activitatea ziarului „Vpered" și a înființat Organul Central al partidului — ziarul „*Proletarii*", care a fost succesorul direct al ziarului „Vpered".

W

WALL STREET — stradă în New York pe care sînt situate cele mai mari bănci, firme comerciale şi industriale americane. În sens figurat, prin Wall Street se înţelege imperialismul american, oligarhia financiară, care hotărăşte politica externă şi internă a S.U.A.

WEHRMACHT (în limba germană — forţă armată) — denumirea oficială a armatei germane fasciste, dată în perioada dictaturii hitleriste în locul denumirii anterioare a armatei germane „Reichswehr". Armată creată după cel de-al doilea război mondial de cercurile militariste ale R.F.G. poartă denumirea de „Bundeswehr".

WHIGI — partid politic burghez din Anglia; s-a constituit în deceniul al VIII-lea al secolului al XVII-lea; a fost mult timp la putere şi a dus o politică colonialistă războinică. Conducerea partidului a aparţinut bloculuí format din burghezia comercială şi industrială şi aristocraţia funciară legată de ea. Whigii căutau să deschidă mai mult pieţele străine industriei engleze şi de aceea erau liber-schimbişti, adică adepţi ai „comerţului liber" (abrogarea taxelor vamale mari asupra mărfurilor); în politică au luptat multă vreme pentru o reformă electorală care să introducă în parlament pe reprezentanţii burgheziei (reforma s-a efectuat în 1832).

La jumătatea secolului al XIX-lea, partidul whigilor a fuzionat cu alte grupări burgheze şi a luat denumirea de partid liberal.

Z

ZAPOTOCKY Antonin (1884—1957) — eminent militant al mişcării muncitoreşti cehoslovace şi internaţionale.

S-a născut în familia unui croitor. Din 1902 a fost membru al Partidului social-democrat ceh. A devenit membru al Partidului Comunist din Cehoslovacia (P.C.C.) din momentul înfiinţării lui (1921). Între 1922 şi 1929 a fost secretar al C.C. al P.C.C., iar din 1929 pînă în 1939 — secretar general al sindicatelor revoluţionare din Cehoslovacia. A fost delegat la o serie de congrese ale Internaţionalei Comuniste. În 1939, după ocuparea Cehoslovaciei de către Germania hitleristă, a fost arestat şi pînă în 1945 a fost deţinut în închisori şi lagăre de concentrare.

După eliberarea Cehoslovaciei de către Armata Sovietică în 1945, Zapotocky a fost preşedinte al Consiliului Central al Sindicatelor din Cehoslovacia. În acelaşi an a fost ales membru în Comitetul executiv al Federaţiei Sindicale Mondiale. În februarie 1948 Zapotocky a luat parte activă la zdrobirea complotului burgheziei reacţionare. Din februarie 1948 a fost locţiitor al primului-ministru, iar din iunie 1948 — prim-ministru. În martie 1953, după moartea lui *Gottwald*, Zapotocky a fost ales preşedinte al Republicii Cehoslovace.

ZASEADKO Aleksandr Fedorovici (n. 1910) — vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S.

S-a născut în oraşul Gorlovka dintr-o familie de muncitori. A început să muncească de la 14 ani ca ucenic lăcătuş. Este membru al P.C.U.S. începînd din 1931. În 1935 termină Institutul de mine din Donbass în oraşul Stalino. În 1935—1939 a lucrat în Donbass ca mecanic-şef, ca inginer-şef şi ca director de mină. În 1939—1941 a fost director-adjunct al direcţiei generale a cărbunelui, membru în colegiul Comisariatului poporului pentru cărbune, director al combinatului „Stalinugol". În 1943—1946 — locţiitor al Comisarului poporului pentru industria carboniferă. În 1946—1947 — locţiitor al ministrului pentru construcţia de întreprinderi ale industriei combustibilului, în 1947—1949 — ministru al industriei carbonifere din regiunile de vest, în 1949—1955 — ministru al industriei carbonifere din U.R.S.S. În 1957 a fost numit membru în Comitetul de Stat al Planificării al U.R.S.S. cu atribuţii de ministru al U.R.S.S., iar în 1958 locţiitor al preşedintelui Comitetului de Stat al Planificării al U.R.S.S. cu atribuţii de ministru al U.R.S.S. Începînd din martie 1958 — vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri al U.R.S.S.

La Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. a fost ales membru în C.C. al P.C.U.S. Zaseadko este deputat în Sovietul Suprem al U.R.S.S. şi poartă titlul de Erou al Muncii Socialiste.

„ZEMLEA I VOLEA" — vezi *Narodnicism*.

„ZERI I POPULLIT" („Glasul poporului") — ziar cotidian, Organ al C.C. al Partidului Muncii din Albania. A început să apară în ilegalitate la Tirana în august 1942. Ziua de 25 august, ziua apariţiei primului număr

din „Zeri i popullit", este Ziua presei în Republica Populară Albania.

ZETKIN Clara (1857—1933) — militantă de seamă a mişcării muncitoreşti germane şi internaţionale.

S-a născut în Saxonia în familia unui învăţător de ţară. Din 1878 a luat parte la mişcarea muncitorească din Germania. După promulgarea în Germania a legii împotriva socialiştilor, a emigrat în străinătate. Fiind în Elveţia, a luat parte la editarea şi la difuzarea ziarului ilegal „Sozial-Demokrat". Plecînd la Paris, Clara Zetkin a participat activ la pregătirea şi la desfăşurarea Congresului de constituire a Internaţionalei a II-a (1889). Întoarsă în patrie în 1890, ea s-a situat în fruntea mişcării proletare a femeilor din Germania; din 1892, timp de mai bine de 25 de ani, a redactat ziarul social-democrat german pentru femei „Gleichheit", care lua atitudine împotriva *revizionismului*, în apărarea marxismului revoluţionar; în acelaşi timp a desfăşurat o muncă intensă în organizaţiile socialiste internaţionale de femei. În 1907 a iniţiat convocarea primei Conferinţe internaţionale a femeilor. La Conferinţa internaţională de la Copenhaga (1910) a fost adoptată, la propunerea ei, hotărîrea de a se sărbători în fiecare an, la 8 martie, *Ziua internaţională a femeii*. Împreună cu Rosa Luxemburg şi Karl Liebknecht, Clara Zetkin a condus aripa stîngă a social-democraţiei germane, luptînd împotriva conducerii ei oportuniste. Cu participarea ei activă a fost creat grupul „Internaţionala", care ulterior a fost transformat în liga „*Spartacus*". În 1915, pentru intensa ei activitate antirăzboinică, Clara Zetkin a fost întemniţată.

După crearea partidului comunist (decembrie 1918), Clara Zetkin a rămas cîtva timp, la indicaţia C.C., în partidul social-democrat independent, pentru ca prin muncă de lămurire să înlesnească maselor muncitoare trecerea de partea comuniştilor. În 1919 ea a trecut în Partidul Comunist din Germania şi a fost aleasă în C.C., al cărui membru a rămas fără întrerupere pînă la sfîrşitul vieţii sale. De la Congresul al III-lea al Internaţionalei Comuniste (1921) a fost membru al Prezidiului Comitetului Executiv al Internaţionalei Comuniste. A condus Secretariatul internaţional pentru femei al Internaţionalei Comuniste. Din 1924 a fost preşedintă permanentă a Comitetului Executiv al Organizaţiei Internaţionale a Ajutorului Roşu (M.O.P.R.). Clara Zetkin a fost aleasă în repetate rînduri deputat în Reichstagul german. În august 1932, grav bolnavă, Clara Zetkin a sosit la Berlin şi, folosind dreptul ei de decan de vîrstă, a rostit cuvîntul de deschidere în Reichstagul german. Această cuvîntare a fost un act de acuzare împotriva fascismului, un apel călduros la crearea unui front antifascist unic.

Clara Zetkin a murit la 20 iunie 1933 la Moscova şi a fost înmormîntată în Piaţa Roşie. Prin hotărîrea Consiliului de Miniştri al Republicii Democrate Germane din 18 februarie 1954, a fost instituită o medalie purtînd numele Clara Zetkin.

ZI DE MUNCĂ — numărul de ore pe zi pe care muncitorul le lucrează într-o întreprindere.

În întreprinderea capitalistă, ziua de muncă este egală cu timpul de muncă necesar, în care muncitorul reproduce valoarea forţei sale de muncă, şi cu timpul de supramuncă, în care muncitorul produce *plusvaloarea*, însuşită gratuit de capitalişti. Sporind la maximum intensitatea muncii, capitaliştii storc din muncitor în cursul unei zile de muncă cu mult mai multă plusvaloare. Prelungirea zilei de muncă se loveşte de limitele posibilităţilor fizice ale muncitorilor şi de împotrivirea muncitorilor organizaţi. Încă Internaţionala I, sub conducerea lui Karl Marx, a formulat revendicarea zilei de muncă de 8 ore, care a devenit o revendicare de luptă a clasei muncitoare din toate ţările. În ţările coloniale şi dependente,

ziua de muncă nu este de fapt normată, ajungînd la 14—16 ore pe zi. În acelaşi timp, datorită folosirii incomplete cronice a capacităţii întreprinderilor, în perioada crizei generale a capitalismului în multe întreprinderi capitaliste se lucrează o zi de muncă incompletă, reducîndu-se astfel salariul şi zeci de milioane de muncitori fiind condamnaţi la şomaj parţial.

În U.R.S.S., după instaurarea Puterii sovietice, a fost emis un decret cu privire la ziua de muncă de 8 ore. Directivele Congresului al XX-lea al P.C.U.S. cu privire la cel de-al 6-lea plan cincinal de dezvoltare a U.R.S.S. prevăd trecerea la ziua de muncă de 7 ore. Printr-un decret al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S., în 1956 durata zilei de muncă a fost redusă cu 2 ore sîmbăta şi în ajunul zilelor de sărbătoare.

ZIDITORII DE DUMNEZEU şi **CĂUTĂTORII DE DUMNEZEU** — curente reacţionare filozofice-religioase, care au apărut în Rusia după înfrîngerea revoluţiei din 1905—1907 şi care au reflectat tendinţa burgheziei de a reînvia sentimentele religioase ale poporului şi de a dezrădăcina starea de spirit revoluţionară. Speriaţi de revoluţie, reprezentanţii burgheziei din rîndurile scriitorilor decadenţi (Merejkovski etc.) prin predica mistică a „căutării de dumnezeu" au încercat să întunece conştiinţa maselor şi să le abată de la lupta politică. Căutarea de dumnezeu a fost o propagandă făţişă a osbcurantismului religios, legată de *decadentism* şi simbolism.

Elementele şovăielnice mic-burgheze din rîndurile social-democraţiei (Bogdanov, Bazarov etc.) au vrut să îmbine socialismul cu credinţa în dumnezeu, să creeze o religie nouă, „socialistă". Propovăduirea zidirii de dumnezeu a avut un caracter social-politic reacţionar, a adus grave prejudicii educaţiei revoluţionare a maselor.

Conferinţa din iunie 1909 a redacţiei lărgite a ziarului bolşevic „Proletarii" a înfierat zidirea de dumnezeu ca un curent care neagă bazele marxismului. În lucrarea sa „Materialism şi empiriocriticism", V. I. Lenin a dat o lovitură zdrobitoare zidirii de dumnezeu şi căutării de dumnezeu. Avîntul mişcării revoluţionare dinaintea primului război mondial a dus la falimentul definitiv al acestor curente.

ZIDUL CHINEZESC — a fost construit în China de nord — de la provincia Gansu pînă la Marea Galbenă — pentru a apăra ţara de invaziile nomazilor. Construirea zidului a durat secole întregi, lucrările luînd o deosebită amploare în secolul al III-lea î.e.n. Zidul are, împreună cu toate ramificaţiile sale, o lungime de circa 4.000 km, o înălţime de 5 pînă la 10 m şi o lăţime de 7 m. În prezent, zidul este distrus pe o mare întindere. Expresia „a se înconjura de un zid chinezesc", „a ridica un zid chinezesc" înseamnă a ridica o barieră, a se izola ermetic de ceva.

ZI-MUNCĂ — măsura cheltuirii de muncă şi a consumului în colhoz. Prin numărul de zile-muncă lucrate se stabileşte participarea colhoznicului la producţia colhoznică şi partea ce se cuvine fiecăruia din veniturile în bani şi în natură ale colhozului repartizate între membrii artelului.

Normele de producţie pentru fiecare muncă (ţinîndu-se seama de starea vitelor de muncă, a maşinilor şi de calitatea solului) şi tarifarea lor în zile-muncă în funcţie de calificarea care se cere lucrătorului, de complexitatea, de greutatea şi de importanţa muncii respective pentru artel sînt stabilite de conducerea fiecărui colhoz şi sînt aprobate de adunarea generală a colhoznicilor.

Repartizarea veniturilor între membrii artelului se face după numărul de zile-muncă lucrate de fiecare colhoznic. Plata suplimentară a muncii colhoznicilor pentru sporirea producţiei la hectar a culturilor agricole şi a productivităţii creşterii animalelor asigură venituri mai mari colhoznicilor care depăşesc planurile stabilite.

Ziua-muncă este o puternică pîrghie în statornicirea unei discipline ferme în colhoz, în întărirea economică-organizatorică a colhozurilor.

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A COPILULUI — se sărbătorește la 1 iunie al fiecărui an. A fost instituită în 1949, potrivit hotărîrii sesiunii de la Moscova a Federației Democratice Internaționale a Femeilor (F.D.I.F.), ca zi de luptă pentru pace, împotriva exploatării muncii copiilor, pentru ocrotirea sănătății copiilor, pentru învățămînt și educare democratică.

La hotărîrea F.D.I.F. s-au raliat Federația Sindicală Mondială, Federația Mondială a Tineretului Democrat, precum și Conferința internațională pentru apărarea copiilor, care s-a ținut în 1952 la Viena.

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A FEMEII — a fost instituită în 1910, la Conferința femeilor socialiste de la Copenhaga (Danemarca), la propunerea Clarei *Zetkin*; se sărbătorește la 8 martie al fiecărui an. Pentru prima oară a fost sărbătorită în 1911 în Germania, Austria, Danemarca și Elveția, iar în 1913 în Franța și Rusia.

În U.R.S.S. 8 martie — Ziua internațională a femeii — este ziua cînd se sărbătoresc victoriile societății sovietice în domeniul emancipării femeilor și succesele femeilor sovietice în construcția socialistă.

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A STUDENȚILOR — se sărbătorește de către studențimea democrată din întreaga lume în fiecare an, la 17 noiembrie, ca zi de luptă pentru pace și învățămînt democratic. A fost instituită în 1946 la Congresul internațional al studenților de la Praga, în amintirea studenților cehi care s-au ridicat în apărarea patriei lor și au fost împușcați de hitleriști la 17 noiembrie 1939.

ZIUA INTERNAȚIONALĂ A TINERETULUI — este sărbătorită de tineretul democrat al lumii în fiecare an la 10 noiembrie, ca o zi de luptă pentru pace, democrație, independența națională a popoarelor și pentru un viitor mai bun al tineretului. A fost statornicită la Conferința mondială a tineretului care s-a ținut la Londra în 1945, în cinstea creării *Federației Mondiale a Tineretului Democrat.*

ZIUA MONDIALĂ A TINERETULUI ÎMPOTRIVA COLONIALISMULUI ȘI PENTRU COEXISTENȚĂ PAȘNICĂ — se sărbătorește anual la 24 aprilie, ziua cînd au fost adoptate hotărîrile *Conferinței de la Bandung* a țărilor Asiei și Africii.

ZONA DOLARULUI — sistem de relații valutare între S.U.A. și o serie de țări, sistem care se caracterizează prin instituirea unui anumit raport între dolar și valutele țărilor care fac parte din zona dolarului, concentrarea rezervelor de aur și de valută a țărilor zonei mai ales în tezaurul public și în băncile S.U.A., prin subordonarea politicii de comerț exterior a țărilor din zona dolarului față de cercurile guvernante ale S.U.A. În afară de S.U.A., din zona dolarului fac parte Canada, Columbia, Bolivia, Costa-Rica, Republica Dominicană, Cuba, Guatemala, Ecuador, Haiti, Honduras, Nicaragua, Mexic, Filipine, Panama, Salvador, Venezuela, Liberia, Puerto-Rico, precum și Alasca și celelalte posesiuni ale S.U.A.

Zona dolarului, care a luat naștere în 1933 ca o contrapondere a *zonei lirei sterline*, procură o serie de avantaje imperialismului american în lupta acestuia pentru hegemonia valutară mondială, pentru piețe externe, pentru izvoare de materie primă ieftină și sfere convenabile de investire a capitalului.

ZONA LIREI STERLINE — bloc financiar al grupului de state dependente de Anglia, care stabilesc cursurile monedelor lor în conformitate cu schimbarea cursului monedei engleze — lira sterlină. Zona lirei sterline a fost creată în 1931; în prezent din ea fac parte toate țările imperiului britanic (cu excepția Canadei), precum și Irlanda, Islanda, Ior-

dania, Birmania şi Libia. În lupta sa pentru piețe împotriva S.U.A., Anglia folosește dependența politică și economică a țărilor din zona lirei sterline și poziția dominantă a lirei sterline în aceste țări.

Imperialismul american caută să supună influenței sale țările care fac parte din zona lirei sterline. Drept instrument de luptă pentru hegemonia monetară mondială, monopolurile din S.U.A. folosesc *zona dolarului*, creată ca o contrapondere a zonei lirei sterline. În perioada 1931—1952, multe țări au ieșit din zona lirei sterline, între care Bolivia și Columbia, care s-au alăturat zonei dolarului, precum și Suedia, Danemarca, Iranul, Japonia, Tailanda, Argentina, Brazilia, Paraguai, Spania etc.

ZONĂ NEUTRĂ — teritoriu aflat între granițele a două state pe care nici unul din ele nu are dreptul de a ține trupe.

ZUBATOVISM — încercarea guvernului țarist de a abate pe muncitori de la lupta revoluționară prin crearea unor false organizații muncitorești legale sub tutela jandarmilor și poliției. Ohrana țaristă a căutat să folosească aceste organizații ale „socialismului polițienesc" sau organizații zubatoviste (după numele șefului ohranei din Moscova, Zubatov, care le-a înființat) pentru a insufla muncitorilor credința că guvernul țarist ar fi dispus să ajute el însuși pe muncitori în satisfacerea revendicărilor lor economice. Zubatoviștii au creat organizații de ale lor la Moscova, Odesa, Minsk și în alte orașe. După modelul organizațiilor zubatoviste și cu același scop a fost creată la Petersburg, în 1904, de către popa Gapon o organizație sub denumirea de „Asociația muncitorilor ruși din fabrici și uzine". Mișcarea revoluționară crescîndă a clasei muncitoare a silit guvernul țarist să lichideze aceste organizații.

„ZVEZDA" — ziar bolșevic care a apărut legal la Petersburg între 16 decembrie 1910 și 22 aprilie 1912, la început săptămînal, apoi de 2—3 ori pe săptămînă. Pînă în toamna anului 1911 a apărut ca organ al fracțiunii social-democrate din Dumă. În această perioadă au colaborat la ziar plehanoviștii („menșevicii-partiiți"). V.I.Lenin conducea ziarul din străinătate. Lenin a atras ca colaborator la ziar pe A. M. Gorki, care a publicat în „Zvezda" cîteva din operele sale. „Zvezda" susținea programul și tactica P.M.S.D.R., demasca intrigile lichidatorilor. Ziarul a fost tot timpul supus prigoanei de către autoritățile țariste (din 69 numere au fost confiscate 30) și a fost suspendat de guvernul țarist. O continuare a ziarului „Zvezda" a fost „Nevskaia Zvezda" — ziar bolșevic legal, care a apărut la Petersburg de la 26 februarie pînă la 5 octombrie 1912.

„Zvezda" a pregătit apariția ziarului cotidian legal bolșevic *„Pravda"*.

ANEXĂ

SCURTĂ INFORMAȚIE CU PRIVIRE LA MĂSURI ȘI GREUTĂȚI

Sistemul metric, adoptat pentru prima oară în Franța, a căpătat în secolul al XIX-lea o largă răspîndire. În 1875 a fost semnată convenția internațională pentru asigurarea uniformității și pentru perfecționarea sistemului metric. În prezent acest sistem este obligatoriu în majoritatea țărilor lumii. Fac excepție S.U.A. și țările imperiului britanic, unde principalul sistem de măsuri este cel englez, măsurile de lungime, de suprafață și de greutate fiind aceleași pentru S.U.A. și Anglia, iar măsurile de volum pentru lichide și pentru materialele friabile fiind diferite.

Mai jos se dau principalele date referitoare la măsurile metrice și la cele care nu au origine metrică.

MĂSURI METRICE

Măsuri de lungime (lineare)

Kilometru *(km)*	= 1.000 de metri	= 100.000 de centimetri
Metru *(m)*	= 10 decimetri	= 100 de centimetri
Decimetru *(dm)*	= 10 centimetri	= 100 de milimetri
Centimetru *(cm)*	= 10 milimetri	= 10.000 de microni
Milimetru *(mm)*	= 1.000 de microni	
Micron *(mc)*	= 10.000 de angströmi	

Măsuri de suprafață

Kilometru pătrat *(km^2)*	= 1.000.000 de metri pătrați	= 100 de hectare
Hectar *(ha)*	= 10.000 de metri pătrați	= 100 de ari
Ar *(a)*	= 100 de metri pătrați	
Metru pătrat *(m^2)*	= 100 de decimetri pătrați	= 10.000 de centimetri pătrați
Decimetru pătrat *(dm^2)*	= 100 de centimetri pătrați	= 10.000 de milimetri pătrați
Centimetru pătrat *(cm^2)*	= 100 de milimetri pătrați	

Măsuri de volum

Metru cub *(m³)*	= 1.000 de decimetri cubi
Decimetru cub *(dm³)*[1]	= 1.000 de centimetri cubi
Centimetru cub *(cm³)*	= 1.000 de milimetri cubi[2]

Măsuri de capacitate

Hectolitru *(hl)*	= 10 decalitri
Decalitru *(dal)*	= 10 litri
Litru *(l)*[1]	= 100 de centilitri
Centilitru *(cl)*	= 10 mililitri *(ml)*[2]

Măsuri de greutate

Tonă *(t)*	= 10 chintale	= 1.000 de kilograme
Chintal *(q)*	= 100 de kilograme	= 100.000 de grame
Kilogram *(kg)*	= 1.000 de grame	= 10.000 de decigrame
Gram *(g)*	= 100 de centigrame	= 1.000 de miligrame
Miligram *(mg)*	= 1.000 de micrograme *(mcg)*	

Carat metric internațional = 0,2 grame = 200 de miligrame.

Țări	Măsuri englezești	Mărimea în unitățile sistemului metric
	Măsuri de lungime	
S.U.A. și ANGLIA	Milă marină	1,853 km
	Milă	1,609 km
	Iard	91,44 cm
	Picior	30,48 cm
	Țol	2,54 cm
	Măsuri de suprafață	
	Milă pătrată	259 ha
	Acru	0,4047 ha
	Iard pătrat	0,836 m²
	Măsuri de greutate	
	Tonă mare	1.016 kg
	Tonă mică	907,18 kg
	Hundredweight	45,359 kg
	Cuarter	12,7 kg
	Pfund	453,592 g

1 dm^3 = 1 litru.
2 mm^3 = 1 ml.

Țări	Măsuri englezești	Mărimea în unitățile sistemului metric
	Măsuri de volum și capacitate	
ANGLIA	*Pentru lichide*	
	Galon	4,546 l
	Cuart	1,136 l
	Pint	0,568 l
	Pentru cereale	
	Cuarter	290,9 l
	Bushel	36,37 l
	Pentru lichide	
S.U.A.	Barrel (pentru petrol)	159 l
	Galon	3,785 l
	Cuart	0,946 l
	Pint	0,473 l
	Pentru cereale	
	Barrel	115,63 l
	Bushel	35,238 l
	Galon	4,404 l
	Cuart	1,101 l
	Măsuri speciale de volum	
	Tonă registru mare	2,83 m^3
	Tonă-vas (Anglia)	1,19 m^3
	Tonă-vas (S.U.A.)	1,13 m^3

Indicator tematic al articolelor principale ale Dicţionarului politic

I. Partidul Comunist al Uniunii Sovietice

Istoria P.C.U.S.

Blocul antipartinic din august — 52.
Bund — 60.
„Comuniştii de stînga" — 107.
Economism — 213.
Grupul „Eliberarea muncii" — 266.
„Iskra" — 309.
Lichidatorism — 351.
„Marxism legal" — 375.
Menşevism — 383.
„Opoziţia muncitorească" — 421.
Otzovism — 427.
Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — 439.
Planul cooperatist al lui Lenin — 475.
„Pravda" — 490.
Programul agrar al P.C.U.S. — 498.
„Proletarii" — 502.
Promoţia leninistă — 502.
„Soţial-Demokrat" — 634.
Strategia şi tactica leninismului — 653.
Tezele din aprilie — 668.
Troţkism — 683.
„Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare" din Petersburg — 695.
„Uniunea de nord a muncitorilor ruşi" — 696.
„Uniunea muncitorilor din sudul Rusiei" — 698.
Vigilenţă revoluţionară — 720.
„Vpered" — 723.
Ziditorii de dumnezeu şi căutătorii de dumnezeu — 727.
„Zvezda" — 729.

*
* *

Congresul I al P.M.S.D.R. — 139.
Congresul al II-lea al P.M.S.D.R. — 140.
Congresul al III-lea al P.M.S.D.R. — 142.
Conferinţa I a P.M.S.D.R. — 112.
Congresul al IV-lea (de unificare) al P.M.S.D.R. — 143.
Conferinţa a II-a a P.M.S.D.R. — 113.
Congresul al V-lea al P.M.S.D.R. — 143
Conferinţa a III-a a P.M.S.D.R. — 113.
Conferinţa a IV-a a P.M.S.D.R. („A III-a Conferinţă generală") — 113.
Conferinţa a V-a (generală) a P.M.S.D.R. — 114.
Conferinţa a VI-a generală (de la Praga) a P.M.S.D.R. — 114.
Conferinţa a VII-a generală (din aprilie) a P.M.S.D. (b) din Rusia — 114.
Congresul al VI-lea al P.M.S.D. (b) din Rusia — 144.
Congresul al VII-lea al P.C. (b) din Rusia — 145.
Congresul al VIII-lea al P.C. (b) din Rusia — 145.
Conferinţa a VIII-a generală a P.C. (b) din Rusia — 115.
Congresul al IX-lea al P.C. (b) din Rusia — 146.
Conferinţa a IX-a generală a P.C. (b) din Rusia — 115.
Congresul al X-lea al P.C. (b) din Rusia — 146.
Conferinţa a X-a generală a P.C. (b) din Rusia — 116.
Conferinţa a XI-a generală a P.C. (b) din Rusia — 116.
Congresul al XI-lea al P.C. (b) din Rusia — 148.

Conferința a XII-a generală a P.C. (b) din Rusia — 116.
Congresul al XII-lea al P.C. (b) din Rusia — 148.
Conferința a XIII-a a P.C. (b) din Rusia — 117.
Congresul al XIII-lea al P.C. (b) din Rusia — 149.
Conferința a XIV-a a P.C. (b) din Rusia — 117.
Congresul al XIV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. — 149.
Conferința a XV-a a P.C. (b) al U.R.S.S. — 118.
Congresul al XV-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. — 150.
Conferința a XVI-a a P.C. (b) al U.R.S.S. — 118.
Congresul al XVI-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. — 151.
Conferința a XVII-a a P.C. (b) al U.R.S.S. — 119.
Congresul al XVII-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. — 151.
Congresul al XVIII-lea al P.C. (b) al U.R.S.S. — 152.
Conferința a XVIII-a unională a P.C. (b) al U.R.S.S. — 119.
Congresul al XIX-lea al P.C.U.S. — 153.
Congresul al XX-lea al P.C.U.S. —154.

Construcția de partid

Activ — 8.
Agitație — 14.
Apel — 28.
Biroul pentru R.S.F.S.R. al C.C. al P.C.U.S. — 49.
Biroul politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. — 50.
Cadre — 64.
C.C. al P.C.U.S. — 77.
Centralism democratic — 82.
Comisie de validare — 102.
Comitetul controlului de partid de pe lîngă C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — 103.
Conferință — 131.
Congresul P.C.U.S. — 157.
Critică și autocritică — 173.
Cvorum — 180.
Democrație internă de partid — 189.
Directivă — 198.
Disciplină — 198.
„Kommunist" — 329.
Organizațiile de bază ale P.C.U.S. — 425.
„Partiinaia jizn" — 466.
Plenară — 482.
Prezidiul C.C. al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — 492.
Programul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — 499.
Propagandă — 502.
Secretariatul C.C. al P.C.U.S. —609.
Secții politice — 610.
Statutul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — 650.

II. U.R.S.S.

Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (U.R.S.S.) — 698.
Moscova — 398.
Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă (R.S.F.S.R.) — 541.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Bașchiră — 546.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Bureat-Mongolă — 547.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Cabardino-Balcară — 548.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Carelă — 549.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Ceceno-Inguşă — 550.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Ciuvaşă — 551.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Comi—552.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Daghestan — 553.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Iacută — 554.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Mariică — 554.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Mordvină — 555.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Osetină de Nord — 556.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Tătară — 557.

Republica Sovietică Socialistă Autonomă Udmurtă — 558.
Republica Sovietică Socialistă Ucraineană — 575.
Republica Sovietică Socialistă Bielorusă — 561.
Republica Sovietică Socialistă Uzbecă — 578.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Caracalpacă — 549.
Republica Sovietică Socialistă Cazahă — 562.
Republica Sovietică Socialistă Gruzină — 567.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Abhază — 545.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Ageară — 546.
Republica Sovietică Socialistă Azerbaigeană — 560.
Republica Sovietică Socialistă Autonomă Nahicevan — 556.
Republica Sovietică Socialistă Lituaniană — 570.
Republica Sovietică Socialistă Moldovenească — 571.
Republica Sovietică Socialistă Letonă — 568.
Republica Sovietică Socialistă Chirghiză — 564.
Republica Sovietică Socialistă Tagică — 572.
Republica Sovietică Socialistă Armeană — 558.
Republica Sovietică Socialistă Turcmenă — 574.
Republica Sovietică Socialistă Estonă — 565.

Structura de stat şi socială

Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. —5.
Academie — 6.
Administraţie — 11.
Autonomie — 37.
Banca de stat a U.R.S.S. — 40.
Blocul popular al comuniştilor şi al celor fără partid — 53.
Comunism — 106.
Consiliul de Miniştri al U.R.S.S.—160.
Constituţia U.R.S.S. — 164.
Deputat — 191.
Dictatura proletariatului — 196.
District naţional — 199.
Imn — 284.
„Izvestiia Sovetov Deputatov Trudeaşcihsea S.S.S.R." („Buletinul Sovietelor de deputaţi ai oamenilor muncii din U.R.S.S.") — 315.
Monopolul comerţului exterior — 396.
Patriotism — 466.
Prezidiul Sovietului Suprem al U.R.S.S. — 492.
Prietenia dintre popoarele U.R.S.S.— 493.
Procuratură — 497.
Promulgare — 502.
Proprietatea personală în U.R.S.S.— 504.
Proprietate socialistă — 504.
Regiune autonomă — 533.
Republică Sovietică Socialistă Autonomă (R.S.S.A.) — 580.
Republică Sovietică Socialistă Unională — 580.
Revocarea deputatului — 582.
Rezerve de muncă în U.R.S.S. — 598.
Separarea bisericii de stat şi a şcolii de biserică — 611.
Sesiunile Sovietului Suprem al U.R.S.S. — 612.
Socialism — 628.
Sovietele de deputaţi ai oamenilor muncii — 635.
Sovietul Naţionalităţilor — 636.
Sovietul Suprem al U.R.S.S. — 636.
Sovietul Uniunii — 638.
Statul sovietic — 648.
TASS — 665.
Tribunalul Suprem al U.R.S.S. — 682.
Unitate moral-politică — 693.

Organizaţii de masă

Comitetul femeilor sovietice (C.F.S) — 103.
Comitetul organizaţiilor de tineret din U.R.S.S. — 103.
Comitetul slav din U.R.S.S. — 104.
Comitetul sovietic pentru apărarea păcii — 104.
Consiliul Central al Sindicatelor din U.R.S.S. — 159.

Crucea Roşie — 175.
DOSAAF — 203.
Organizaţia de pionieri „V. I. Lenin" — 422.
Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — 439.
Sindicate — 621.
Societatea unională pentru răspîndirea cunoştinţelor politice şi ştiinţifice — 632.
Statut — 650.
Statutul Partidului Comunist al Uniunii Sovietice — 650.
Uniunea Tineretului Comunist Leninist din U.R.S.S. (U.T.C.L. din U.R.S.S., Comsomolul) — 709.

Activişti ai P.C.U.S., ai Statului sovietic şi ai Armatei Sovietice

Amangheldî Imanov — 23.
Aristov — 31.
Babuşkin — 39.
Bagramian — 39.
Bauman — 43.
Beleaev — 45.
Biriuzov — 48.
Brejnev — 56.
Budionnîi — 57.
Ceapaev — 77.
Ciuikov — 95.
Dzerjinski — 209.
Eremenko — 219.
Frunze — 247.
Furţeva — 248.
Govorov — 263.
Greciko — 264.
Hruşciov — 278.
Ignatov — 283.
Jdanov — 321.
Jukov — 323.
Kalinin — 324.
Kalnberzin — 325.
Kiricenko — 327.
Kirilenko — 328.
Kirov — 328.
Konev — 329.
Korotcenko — 330.
Kosîghin — 331.
Kotovski — 332.
Kozlov — 333.
Krupskaia — 333.
Kuibîşev — 334.
Kuusinen — 334.
Kuzmin — 335.
Lazo — 337.
Lenin — 343.
Malinovski — 361.
Meretkov — 384.
Mikoian — 388.
Mjavanadze — 393.
Moskalenko — 400.
Muhitdinov — 401.
Ordjonikidze — 422.
Parhomenko — 435.
Pervuhin — 469.
Pospelov — 488.
Rokossovski — 599.
Sokolovski — 633.
Stalin — 640.
Suslov — 657.
Sverdlov — 658.
Şaposnikov — 659.
Şaumean — 659.
Sciors — 660.
Şvernik — 662.
Timoşenko — 670.
Tolbuhin — 672.
Vasilevski — 716.
Voroşilov — 721.

Istorie *

Arakceevism — 29.
Armate de muncă — 32.
„Aurora" — 36.
Basmaci — 42.
Bolotnikov — 54.
Cadeţi — 63.
Cazaci — 75.
Clacă — 95.
Colectivizarea agriculturii — 97.
Comitetele săracimii — 102.
Comitetul militar-revoluţionar (C.M.R.) — 103.
Comunism de război — 107.
Congresele generale ale Sovietelor din Rusia, din U.R.S.S. — 133.
Consiliul Comisarilor Poporului al U.R.S.S. — 159.

* Vezi şi articolele cu privire la istoria P.C.U.S. în capitolul „Partidul Comunist al Uniunii Sovietice".

Consiliul superior al economiei naționale (C.S.E.N.) — 163.
Crucișătorul „Potemkin" — 176.
Dașnaci — 182.
Decembriști — 183.
Declarația drepturilor popoarelor din Rusia — 184.
Declarația drepturilor poporului muncitor și exploatat — 184.
Decretul asupra păcii — 185.
Decretul asupra pămîntului — 186.
Dijmă — 196.
Duma de stat — 207.
„Duminica sîngeroasă" (9 ianuarie 1905) — 208.
Electrificare — 214.
Federația Transcaucaziană — 231.
Garda Roșie — 250.
Gardă — 251.
GOELRO — 261.
Greva de la Morozov — 265.
Guvernul provizoriu din Rusia — 270.
Hmelnițki — 275.
Impozit în natură — 287.
Iobăgie — 305.
Mahnovism — 360.
Marea Revoluție Socialistă din Octombrie — 366.
Marele Război pentru Apărarea Patriei al Uniunii Sovietice din 1941-1945 — 369.
Măcelul de la Lena — 382.
Muncă în dijmă — 402.
„Mussavat" — 403.
Narodnicism — 405.
Noua politică economică (n.e.p.) — 415.
Obște agrară — 418.
Octombriști — 419.
Ohrana — 419.
Otrezki — 427.
Petrașeviștii — 470.
Planuri cincinale — 477.
Predarea obligatorie a surplusurilor de produse agricole — 491.
Pugaciov — 506.
Razin — 510.
Raznocinți — 510.
Război de partizani — 513.
Războiul civil din U.R.S.S. (1917—1920) — 517.
Războiul pentru apărarea patriei din 1812 — 522.
Războiul ruso-japonez din 1904—1905 — 523.
Războiul ruso-turc din 1877—1878 — 524.
Rebeliunea de la Kronstadt — 526.
Rebeliunea lui Kornilov — 526.
Reforma agrară a lui Stolîpin — 528.
„Reforma țărănească" din 1861—528.
Revoluția din februarie 1917—586.
Revoluția din 1905—1907 — 588.
Revoluția culturală — 592.
Senat — 611.
Separarea bisericii de stat și a școlii de biserică — 611.
Sesiunile Sovietului Suprem al U.R.S.S. — 612.
Socialiști-revoluționari — 631.
Subotnice comuniste — 653.
Sutele negre — 657.
„Tînăra Gardă" — 670.
Trudovicii — 684.
Zubatovism — 729.

Politica externă

Conferința de la Berlin din 1954 — 120.
Conferința de la Geneva din 1954 — 122.
Conferința de la Geneva din 1955 — 122.
Conferința de la Genova din 1922 — 123.
Conferința de la Haga din 1922—124.
Conferința de la Moscova din 1943 — 125.
Conferința de la Moscova din 1945 — 126.
Conferința de la Moscova din 1954 — 127.
Conferința de la Potsdam din 1945 — 127.
Conferința de la Teheran din 1943 — 128.
Conferința de pace de la Paris din 1946 — 129.
Conferința din Crimeea (de la Ialta) din 1945 — 130.
Conferința economică internațională — 130.
Consiliul de ajutor economic reciproc — 160.

Convenţia Dunării din 1948 — 166.
Legea pentru apărarea păcii — 341.
„Mejdunarodnaia Jizn" — 383.
Pacea de la Brest — 429.
Tratatul anglo-sovietic din 1942—675.
Tratatul de la Varşovia — 676.
Tratatul general european de securitate colectivă în Europa — 677.
Tratatul sovieto-bulgar de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1948 — 678.
Tratatele sovieto-cehoslovace — 678.
Tratatul sovieto-chinez de prietenie, alianţă şi asistenţă mutuală din 1950 — 679.
Tratatul sovieto-finlandez de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1948 — 680.
Tratatul sovieto-francez de alianţă şi asistenţă mutuală din 1944 — 680.
Tratatul sovieto-mongol de prietenie şi asistenţă mutuală din 1956—681.
Tratatul sovieto-polon de prietenie, asistenţă mutuală şi colaborare postbelică din 1945 — 681.
Tratatul sovieto-romîn de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1948 — 681.
Tratatul sovieto-ungar de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1948 — 681.

III. Ţările şi teritoriile străine

Aden — 10.
Afganistan — 12.
Africa de sud-vest — 13.
Africa ecuatorială franceză — 13.
Africa franceză de vest — 13.
Alaska — 16.
Albania — 16.
  Hodja Enver — 275.
  Partidul Muncii din Albania — 456.
  Shehu — 621.
  „Zeri i popullit" — 725.
Algeria — 22.
America latină — 23.
  Confederaţia oamenilor muncii din America latină (C.O.M.A.L.)—112.
  Conferinţe panamericane — 131.
  Organizaţia statelor americane—425.
  Panamericanism — 434.
Andora — 25.
Angola — 26.
Arabia Saudită — 28.
Argentina — 30.
Austria — 36.
  Anschluss — 26.
  Koplenig — 329.
Basuto — 42.
Beciuana — 45.
Belgia — 45.
  „Drapeau Rouge" — 204.
Birmania — 48.
Bolivia — 53.
Borneo Britanic — 54.
Brazilia — 55.
  Prestes — 491.
Bulgaria — 58.
  Blagoev — 51.
  Dimitrov — 197.
  Iugov — 314.
  Jivkov — 322.
  Partidul Comunist Bulgar — 443.
  „Rabotnicesko Delo" — 508.
  Tesneaci — 667.
  Tratatul sovieto-bulgar de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1948 — 678.
Cambogea — 65.
Camerun — 66.
Canada — 67.
Canalul Panama — 68.
Cehoslovacia — 77.
  Gottwald — 262.
  Hus — 280.
  Novotny — 417.
  Partidul Comunist din Cehoslovacia — 446.
  Războaiele husite din 1419—1434—522.
  „Rude Pravo" — 603.
  Široky — 624.
  Tratatele sovieto-cehoslovace—678.
  Zapotocky — 725.
Ceilon — 80.
Chenia — 84.
China — 85.
  „Cele patru familii" — 81.
  Cen Iun — 81.
  CianKai-şi — 91.
  Ciu De — 93.
  Ciu En-lai — 94.
  Den Siao-pin — 191.
  Federaţia sindicatelor din China — 230.

Gentry — 251.
Gomindan — 261.
„Jenminjibao" — 322.
Liu Şao-ţi — 354.
Mao Tze-dun — 363.
Partidul Comunist Chinez — 444.
Răscoala iheţuanilor — 511.
Răscoala taipinilor — 511.
Războiul chino-japonez din 1937—1945 — 516.
„Sinhua" — 623.
Sun Iat-sen — 656.
Taivan — 664.
Tratatul sovieto-chinez de prietenie, alianţă şi asistenţă mutuală din 1950 — 679.
Zidul chinezesc — 727.
Cile — 92.
Cipru — 93.
Columbia — 101.
Congo Belgian — 132.
Coreea — 168.
Kim Ir Sen — 327.
„Nodon-Sinmun" — 413.
Partidul Muncii din Coreea — 457.
Costa Rica — 170.
Cuba — 177.
Danemarca — 181.
Folketing — 239.
Ecuador — 213.
Elveţia — 215.
Federaţia Etiopiei şi Eritreei — 227.
Negus — 409.
Federaţia Rodeziei şi a Niasei — 229.
Figi — 234.
Filipine — 234.
Finlanda — 237.
Kekkonen — 326.
Pessi — 470.
Seim — 611.
Skyddskar — 627.
Tratatul sovieto-finlandez de prietenie, colaborare şi asistenţă mutuală din 1948 — 680.
Uniunea democrată a poporului finlandez — 695.
Franţa — 243.
A treia republică — 36.
Bastilia — 42.
Blanqui — 51.
Cachin — 63.
Cagularzi — 64.
Cavaignac — 75.
„Cele 200 de familii" — 80.
Confederaţia Generală a Muncii (C.G.T.) — 111.
Duclos — 206.
Franctirori — 243.
Frondă — 244.
Girondini — 259.
„Guvernul de la Vichy" — 269.
Hughenoţii — 279.
„L'Humanité" — 279.
Iacobini — 281.
Jaurès — 321.
Joliot-Curie — 322.
Marat — 364.
„Le Monde" — 394.
M.R.P. — 401.
Muntele — 403.
Partidul Comunist Francez — 452.
Partidul socialist francez — 464.
„Planul Schuman" — 477.
Radical-socialişti — 508.
Războiul franco-prusian din 1870—1871 — 521.
Revoluţia burgheză din Franţa de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea (1789—1794) — 584.
Robespierre — 599.
Saillant — 604.
Termidor — 667.
Thorez — 669.
Tratatul sovieto-francez de alianţă şi asistenţă mutuală din 1944 — 680.
Vandeea — 716.
Gambia — 249.
Germania — 252.
Acordul de la München din 1938—7.
Adenauer — 11.
„Al treilea Reich" — 23.
Bebel — 44.
Cancelar — 69.
Demilitarizare — 187.
Denazificare — 190.
„Freies Volk" — 244.
Grotewohl — 266.
Kautsky — 326.
Lassalle — 337.
Liebknecht K. — 351.
Luxemburg R. — 357.
Mehring — 382.
Nazism — 408.
„Neues Deutschland" — 411.
Pangermanism — 434.

Partidul Comunist din Germania — 447.
Partidul social-democrat din Germania — 462.
Partidul Socialist Unit din Germania — 465.
Pieck — 473.
„Planul Dawes" — 476.
„Planul Young" — 477.
Procesul de la Leipzig — 496.
Reichstag — 534.
Reimann — 534.
Republica de la Weimar — 540.
Revoluția din Germania din noiembrie 1918 — 587.
Spartacus — 639.
Thälmann — 669.
Ulbricht — 688.
Uniunea creștin-democrată — 694.
Uniunea creștin-democrată — 695.
Uniunea sindicatelor germane — 707.
Uniunea sindicatelor libere germane — 707.
Wehrmacht — 724.
Zetkin — 726.
Ghana — 257.
Grecia — 264.
Groenlanda — 266.
Guam — 267.
Guatemala — 267.
Guiana — 268.
Guineea — 269.
Haiti — 272.
Honkong — 276.
Honduras — 276.
Hondurasul Britanic — 277.
Iemen — 283.
India — 288.
Castă — 74.
Congresul Național Indian — 156.
Gandhi — 250.
Ghoș — 259.
Nehru — 409.
Partidul Comunist din India — 448.
Prasad — 490.
Indiile apusene — 290.
Indochina — 290.
Indonezia — 291.
Aidit — 15.
Partidul Comunist din Indonezia — 449.
Partidul Național al Indoneziei — 461.
Sucarno — 654.
Insulele Bahama — 294.
Insulele Bahreine — 294.
Insulele Bermude — 294.
Insulele Falkland (Malvine) — 295.
Insulele Havai — 295.
Iordania — 306.
Irac — 307.
Iran — 308.
Medjlis — 382.
Șah — 659.
Irlanda — 309.
Home-rule — 276.
Islanda — 310.
Italia — 311.
„Avanti" — 38.
Carbonari — 72.
Condotieri — 111.
Confederația Generală a Muncii din Italia (C.G.M.I.) — 111.
Di Vittorio — 199.
Garibaldi — 251.
Gramsci — 263.
Nenni — 410.
Partidul Comunist Italian — 454.
Partidul democrat-creștin — 456.
Partidul social-democrat din Italia — 463.
Partidul socialist italian — 464.
Togliatti — 671.
„Unità" — 692.
Iugoslavia — 312.
Izrael — 314.
Sionism — 624.
Jamaica — 319.
Japonia — 319.
„Akahata" — 16.
Dzaibatu — 209.
Nosaka — 413.
Partidul Comunist din Japonia — 450.
Partidul socialist din Japonia — 463.
Procesul de la Tokio din 1946 — 1948 — 496.
Războiul chino-japonez din 1937 — 1945 — 516.
Kuweit — 335.
Laos — 336.

Liban — 348.
Liberia — 349.
Libia — 350.
Liechtenstein — 352.
Luxemburg — 357.
Macau (Aomîn) — 359.
Madagascar — 360.
Malaia — 361.
Malta — 362.
Marea Britanie — 365.
Albion — 17.
B.B.C. — 44.
Bill — 48.
Biserica anglicană — 50.
Camera comunelor — 66.
Camera lorzilor — 66.
Cartism — 73.
Churchill — 91.
Conferințe ale membrilor Commonwealth-ului — 131.
„Daily Herald" — 181.
„Daily Telegraph and Morning Post" — 181.
„Daily Worker" — 181.
Dominioane — 203.
Downing Street — 203.
Foreign-Office — 240.
Gaitskell — 249.
Gallacher — 249.
Gibraltar — 259.
Gollan — 261.
Imperiul britanic — 285.
Intelligence Service — 295.
Landlord — 336.
Lord — 355.
Luddiți — 355.
Macmillan — 360.
„Manchester Guardian" — 362.
Partidul Comunist al Marii Britanii — 438.
Partidul conservator — 455.
Partidul laburist — 456.
Pollitt — 484.
Războiul anglo-bur din 1899—1902 — 515.
Regim preferențial — 532.
Reuter — 581.
Revoluția burgheză din Anglia din secolul al XVII-lea — 582.
Societatea fabienilor — 632.
Statutul de la Westminster — 650.
„Times" — 670.
Tory — 672.
Trade-unionurile britanice — 672
Tratatul anglo-sovietic din 1942 — 675.
Whigi — 724.
Zona lirei sterline — 728.
Maroc — 373.
Mexic — 386.
Monaco — 394.
Mongolia — 394.
Cioibalsan — 93.
Damba — 181.
Hural, huruldan — 279.
Partidul Popular Revoluționar Mongol — 461.
Suhe-Bator — 655.
Tratatul sovieto-mongol de prietenie și asistență mutuală din 1946 — 681.
Țedenbal — 687.
„Unen" — 689.
Mozambic — 401.
Nepal — 410.
Nicaragua — 411.
Nigeria — 412.
Norvegia — 413.
Storting — 653.
Noua Caledonie — 414.
Noua Guinee — 414.
Noua Zelandă — 416.
Olanda — 419.
Oman — 420.
Omanul Contractual — 421.
Pachistan — 429.
Liga musulmană din Pachistan — 352.
Panama — 433.
Paraguai — 434.
Peru — 469.
Polonia — 484.
Bierut — 47.
Cyrankiewicz — 180.
Gomulka — 262.
Kosciuszko — 331.
Partidul Muncitoresc Unit Polonez — 460.
Sanație — 606.
Seim — 611.
Tratatul sovieto-polon de prietenie, asistență mutuală și colaborare postbelică din 1945 — 681.
„Tribuna Ludu" — 682.
Portorico — 487.
Portugalia — 487.

Posesiunile franceze din Oceania — 488.
Republica Arabă Unită — 539.
Nasser — 406.
Canalul Suez — 68.
Republica Dominicană — 540.
Réunion — 581.
Romînia — 600.
Chivu Stoica — 90.
Gheorghiu-Dej — 258.
Partidul Muncitoresc Romîn (P.M.R.) — 458.
„Scînteia" — 608.
Tratatul sovieto-romîn de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 1948 — 681.
Ruanda-Urundi — 603.
Salvador — 605.
Samoa — 606.
San Marino — 606.
Sierra Leone — 621.
Somalia — 634.
Spania — 638.
Conchistadori — 109.
Cortesuri — 170.
Dias — 195.
Juntă — 323.
Ibarruri — 281.
„Falanga spaniolă" — 224.
„Mundo Obrero" — 403.
Războiul americano-spaniol din 1898 — 515.
Statele Unite ale Americii (S.U.A.) — 645.
Asociația națională a industriașilor — 34.
„Associated Press" — 35.
Bill — 48.
Biroul federal de investigații (F.B.I.) — 49.
Boss — 55.
Casa Albă — 74.
„Cele 60 de familii" — 81.
Comisia pentru cercetarea activității antiamericane — 102.
Congres — 133.
Dennis — 190.
Departament de Stat — 191.
„Diplomația atomică" — 197.
„Diplomația dolarului" — 197.
Doctrina Eisenhower — 201.
Doctrina Monroe — 201.
Doctrina Truman — 202.
Dulles — 207.
Eisenhower — 214.
Federația americană a muncii — Congresul sindicatelor industriale (A.F.L. — C.I.O.) — 226.
Foster — 241.
Ianchei — 281.
„International News Service" — 304.
Ku-klux-klan — 334.
Legea Maccarran-Wood — 341.
Legea Taft-Hartley — 342.
Legiunea americană — 342.
Lincoln — 354.
Linșaj — 354.
Maccarthism — 359.
„New York Herald Tribune" — 411
„New York Times" — 411.
Panamericanism — 434.
Partidul Comunist din S.U.A. — 451.
Partidul democrat — 455.
Partidul republican — 462.
Pentagon — 467.
„Planul Marshall" — 476.
Politica „porților deschise" — 483.
Prosperity — 504.
„Război rece" — 514.
Războiul americano-spaniol din 1898 — 515.
Roosevelt — 602.
Secretar de stat — 609.
Segregație — 610.
United Press — 693.
„Vocea Americii" — 721.
Wall Street — 724.
Zona dolarului — 728.
Suazi — 653.
Sudan — 654.
Suedia — 655.
Riksdag — 599.
Tahiti — 664.
Tailanda — 664.
Tanganica — 665.
Togo — 671.
Tunisia — 684.
Turcia — 685.
Kemal (Ataturk) — 326.
Medjlis — 382.
Războiul ruso-turc din 1877—1887 — 524.
Uganda — 688.

Ungaria — 690.
Kádár — 324.
Kossuth — 332.
Münnich — 403.
„Népszabadság" — 411.
Partidul muncitoresc socialist ungar — 459.
Tratatul sovieto-ungar de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 1948 — 681.
Uniunea Australiană — 693.
Uniunea Sud-africană — 708.
Uruguai — 712.
Vatican — 716.
„Acțiunea catolică" — 9.
Cardinal — 73.
Conclav — 110.
Concordat — 110.
Enciclică — 216.
Iezuiți — 283.
Papă — 434.
Partide catolice — 437.
Venezuela — 716.
Vietnam — 718.
Fam Van Dong — 225.
Ho Și Min — 277.
Partidul celor ce muncesc din Vietnam — 437.

IV. Mișcarea muncitorească și democratică internațională*

Agitație — 14.
Anarhism — 24.
Anarho-sindicalism — 24.
„Aristocrație muncitorească" — 31.
Biroul informativ al partidelor comuniste și muncitorești — 49.
Blanquism — 51.
Boicot — 53.
Bonzi — 54.
Bund — 60.
Cartism — 73.
Centrism — 83.
Codism — 96.
Confederația Generală a Muncii (C.G.T.) — 111.
Confederația Generală a Muncii din Italia — 111.
Confederația internațională a sindicatelor libere (C.I.S.L.) — 112.
Confederația oamenilor muncii din America latină (C.O.M.A.L.) —112.
Conferințele de la Zimmerwald — 131.
Consfătuirile reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești —157.
Consiliul Central al Sindicatelor din U.R.S.S. — 159.
Contract colectiv — 165.
Crez — 172.
Demonstrație politică — 190.
Economism — 213.
Federația americană a muncii — Congresul sindicatelor industriale (A.F.L. — C.I.O.) — 226.
Federația sindicatelor din China — 230.
Front popular — 245.
Front unic muncitoresc — 246.
Grevă — 265.
Grevă generală — 265.
Grupul „Eliberarea muncii" — 266.
Internaționala I (Asociația Internațională a Muncitorilor) — 296.
Internaționala a II-a — 297.
Internaționala Comunistă (Comintern) — 299.
Internaționala Comunistă a Tineretului (I.C.T.) — 302.
Internaționala sindicală de la Amsterdam — 303.
Internaționala socialistă — 303.
Internaționalism proletar — 303.
Întîi Mai — 317.
Lozincă — 355.
Luddiți — 355.
Manifest — 362.
Mișcarea de rezistență — 390.
Mișcarea partizanilor păcii — 390.
Miting — 393.
Oportunism — 421.
„Orizonturi" — 426.
Pacifism — 430.
Partid — 436.
Pichete — 473.
Procesul de la Leipzig — 496.
Propagandă — 502.
Reformism — 531.
Revizionism — 582.
Revoluție socialistă (proletară) —596.
Sectarism politic — 609.
Sindicate — 621.

* Vezi și capitolul „Partidul Comunist a Uniunii Sovietice".

Social-democrație — 628.
Socialiști de dreapta — 630.
Social-șovinism — 632.
Societatea fabienilor — 632.
„Spartacus" — 639.
Spărgători de grevă — 640.
„Statele Unite ale Europei" — 647.
Strategia și tactica leninismului — 653.
Tesneaci — 667.
Trade-unionurile britanice — 672.
Trotkism — 683.
„Uniunea de luptă pentru eliberarea clasei muncitoare" din Petersburg — 695.
„Uniunea de nord a muncitorilor ruși" — 696.
„Uniunea muncitorilor din sudul Rusiei" — 698.
Uniunea sindicatelor germane — 707.
Uniunea sindicatelor libere germane — 707.
Vigilență revoluționară — 720.

Partidele comuniste și muncitorești

Partidul celor ce muncesc din Vietnam — 437.
Partidul Comunist al Marii Britanii — 438.
Partidul Comunist al Uniunii Sovietice — 439.
Partidul Comunist Bulgar — 443.
Partidul Comunist Chinez — 444.
Partidul Comunist din Cehoslovacia — 446.
Partidul Comunist din Germania — 447.
Partidul Comunist din India — 448.
Partidul Comunist din Indonezia — 449.
Partidul Comunist din Japonia — 450
Partidul Comunist din S.U.A. — 451.
Partidul Comunist Francez — 452.
Partidul Comunist Italian — 454.
Partidul Muncii din Albania — 456.
Partidul Muncii din Coreea — 457.
Partidul Muncitoresc Romîn — 458.
Partidul Muncitoresc Socialist Ungar — 459.
Partidul Muncitoresc Unit Polonez — 460.
Partidul Popular Revoluționar Mongol — 461.
Partidul Socialist Unit din Germania — 465.

Organizații democratice

Apelul de la Stockholm — 28.
Asociații de prietenie și legături culturale cu U.R.S.S. — 34.
Asociația internațională a juriștilor democrați (A.I.J.D.) — 34.
Comitetul femeilor sovietice (C.F.S.) — 103.
Comitetul organizațiilor de tineret din U.R.S.S. — 103.
Comitetul slav din U.R.S.S. — 104.
Comitetul sovietic pentru apărarea păcii — 104.
Consiliul Mondial al Păcii — 162.
Crucea Roșie — 175.
Federația Democrată Internațională a Femeilor (F.D.I.F.) — 227.
Federația mondială a oamenilor de știință — 228.
Federația Mondială a Tineretului Democrat (F.M.T.D.) — 228.
Federația Sindicală Mondială (F.S.M.) — 229.
Legea pentru apărarea păcii — 341.
Pactul păcii — 432.
Săptămîna internațională a studenților — 608.
„Tineretul lumii" — 670.
Uniunea internațională a studenților (U.I.S.) — 697.
Ziua internațională a copilului — 728
Ziua internațională a femeii — 728.
Ziua internațională a studenților — 728.
Ziua internațională a tineretului — 728.
Ziua mondială a tineretului împotriva colonialismului și pentru coexistență pașnică — 728.

V. Relații internaționale

Practică diplomatică

Acreditare — 8.
Agrement — 14.
Ambasador — 23.
Ataşat — 35.
Audiență — 36.
Bloc politic — 52.
Boicot — 53.
„Bune oficii" — 60.

Capitulare — 72.
Clauza națiunii celei mai favorizate — 96.
Coaliție — 96.
Compromis — 104.
Comunicat — 105.
Concordat — 110.
Conferință — 131.
Conferință de presă — 131
Confidențial — 132.
Consul — 165.
Convenție — 166.
Corp diplomatic — 170.
Curier diplomatic — 179.
Declarație — 185.
De facto — 186.
De jure — 187.
Demers — 187.
Dezavuare — 194.
Dezorientare — 195.
Dictat — 195.
Diplomație — 198.
Exteritorialitate — 223.
Gentlemen's agreement — 251.
Imunitate — 287.
Interviu — 305.
Însărcinat cu afaceri — 317.
Memorandum — 383.
Ministru plenipotențiar — 389.
Modus vivendi — 394.
Neutralitate — 411.
Notă — 414.
Pact — 431.
Parafare — 434.
Persona grata — 468.
Preambul — 491.
Preventiv — 492.
Ratificare — 509.
Regim preferențial — 532.
Regimul capitulațiilor — 532.
Regional — 533.
Reprezentant plenipotențiar — 537.
Reprezentanță diplomatică — 537.
Scrisoare de acreditare — 608.
Tratat de pace — 673.
Tratat internațional — 673.
Tratate inegale — 673.
Uniune vamală — 711.
Viză — 721.

Organizații internaționale, conferințe și acorduri *

Alianța cooperatistă internațională — 23.
Banca internațională de reconstrucție și dezvoltare — 40.
Banca reglementelor internaționale — — 40.
Cele cinci principii — 80.
Conferința de la Bandung — 120.
Conferința de la Berlin din 1954 — 120.
Conferința de la Cairo — 121.
Conferința de la Geneva din 1954 — 122.
Conferința de la Geneva din 1955 — 122.
Conferința de la Genova din 1922 — 123.
Conferința de la Haga din 1922 — 124.
Conferința de la Lausanne — 124.
Conferința de la Moscova din 1943 — 125.
Conferința de la Moscova din 1945 — 126.
Conferința de la Moscova din 1954 — 127.
Conferința de la Potsdam din 1945 — 127.
Conferința de la Teheran din 1943 — 128.
Conferința de la Washington — 128.
Conferința de pace de la Paris din 1919—1920 — 129.
Conferința de pace de la Paris din 1946 — 129.
Conferința din Crimeea (de la Ialta) din 1945 — 130.
Conferința economică internațională — 130.
Conferințe panamericane — 131.
Consiliul de ajutor economic reciproc — 160.
Consiliul Ministrilor Afacerilor Externe (C.M.A.E.) — 161.
Convențiile de la Geneva — 166.
Convenția Dunării din 1948 — 166.
Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 — 167.
Declarația de la Potsdam din 1945 — 183.

* Vezi și articolele cu privire la politica externă în capitolul „U.R.S.S.".

Euratom — 220.
Fondul monetar internațional — 239.
Liga Națiunilor — 352.
Liga țărilor arabe — 354.
Organizația internațională a muncii — 423.
Organizația Națiunilor Unite (O.N.U.) — 423.
Organizația statelor americane — 425.
Pactul Păcii — 432.
„Piața comună" — 470.
Protocolul de la Geneva — 505.
Sistemul de la Versailles — 624.
Tratatele de la Locarno din 1925 — 673.
Tratatele de pace din 1947 — 674.
Tratatul de la Bruxelles — 676.
Tratatul de la Varșovia — 676.
U.N.E.S.C.O. — 689.
Uniunea interparlamentară — 697.
Uniuni administrative internaționale — 711.

Politica externă a imperialismului

Acordul de la München din 1938 — 7.
Acordurile de la Paris din 1954 — 7.
Agresiune — 15.
Anexiune — 25.
Antantă — 27.
Aventură — 38.
Bloc agresiv — 52.
Blocul Pacificului — 52.
„Coloana a cincea" — 99.
„Comunitatea defensivă europeană" — 108.
Consiliul european — 161.
Contribuție — 166.
Dictat — 195.
„Diplomația atomică" — 197.
„Diplomația dolarului" — 197.
Diversiune — 199.
Doctrina Eisenhower — 201.
Doctrina Monroe — 201.
Doctrina Truman — 202.
Euratom — 220.
Expansiune — 222.
Intervenție — 305.
„Mica Europă" — 387.
Militarism — 389.
Pactul anticomintern — 431.
Pactul Atlanticului de nord (N.A.T.O.) — 431.
Pactul de la Bagdad — 432.
Pactul tripartit din 1940 — 433.
„Piața comună" — 470.
„Planul de la Colombo" — 476.
„Planul Marshall" — 476.
„Planul Schuman" — 477.
Politica „porților deschise" — 483.
Puci — 506.
„Război rece" — 514.
Revanșă — 582.
Satelit — 608.
S.E.A.T.O. — 608.
Sferă de influență — 620.
Spionaj — 640.
„Statele Unite ale Europei" — 647.
Șantaj — 659.
Tripla Alianță — 682.
„Uniunea europeană a cărbunelui și oțelului" — 696.
Uniunea Europei occidentale — 696.
Wehrmacht — 724.
Zona dolarului — 728.
Zona lirei sterline — 728.

VI. Economie politică, economie națională
Probleme generale și termeni de economie

Acumulare — 9.
Autarhie — 37.
Balanță — 40.
Bancnote — 41.
Bani — 41.
Bănci — 44.
Bugetul de stat — 57.
Calificare — 64.
Clacă — 95.
Cliring — 96.
Combinat — 102.
Concentrarea producției — 109.
Concesiune — 109.
Consolidare — 164.
Contract colectiv — 165.
Cooperație — 167.
Credit — 171.
Curs — 179.
Datorie publică — 182.
Decontări fără numerar — 185.
Dobîndă — 200.
Echivalent — 211.

Economie naturală — 211.
Economie politică — 211.
Embargo — 216.
Emisiune — 216.
Export — 222.
Expropriere — 223.
Fabrică — 224.
Factorie — 224.
Finanțe — 236.
Fonduri — 239.
Formațiune social-economică — 240.
Forță de muncă — 240.
Forțe de producție — 241.
Fraht — 242.
Hîrtii de valoare — 275.
Import — 286.
Indice — 288.
Industrializare — 292.
Intensitatea muncii — 296.
Împrumuturi de stat — 316.
Legea concordanței relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție — 338.
Licență — 350.
Marfă — 372.
Meșteșug — 384.
Mijloace de producție — 387.
Mod de producție — 394.
Moratoriu — 398.
Muncă — 402.
Naționalizare — 407.
Obligațiune — 418.
Paritate — 436.
Piața mondială — 472.
Productivitatea muncii — 497.
Producția globală — 498.
Proprietate — 503.
Raționalizare a producției — 510.
Reforme agrare — 530.
Reforme bănești — 531.
Relații de producție — 534.
Rentabilitate — 536
Rentă — 536.
Rezervă de aur — 597.
Salariu — 605.
Secularizare — 610.
Subvenție — 654.
Tarife — 665.
Taxe vamale — 666.
Țărănime — 687.
Valoare de schimb a mărfii — 715.
Valoare de întrebuințare — 715.
Valută — 715.
Vamă — 715.
Venit național — 717.
Zi de muncă — 726.

Capitalism

Acciz — 7.
Acțiune — 9.
Acumularea primitivă a capitalului — 10.
Agiotaj — 14.
Arendarea pămîntului — 30.
Banca reglementelor internaționale — 40.
Boom — 54.
Burghezie — 60.
Burghezie compradoră — 61.
Bursa muncii — 62.
Bursă — 62.
Business — 62.
Capital — 69.
Capital financiar — 70.
Capitalism — 70.
Capitalism de stat — 71.
Capitalism monopolist de stat — 72.
Capitalizare — 72.
Cămătărie — 76.
Chiaburime — 85.
Ciclu — 91.
Colonii — 99.
Companie — 104.
Concentrarea capitalului — 108.
Concurență — 110.
Conjunctură — 157.
Consorțiu — 164.
Corporație — 170.
Cotă — 171.
Criza generală a capitalismului — 173.
Crize economice — 174.
Deficit — 186.
Deflație — 186.
Depresiune — 191.
Devalorizare — 192.
Dijmă — 196.
Dividend — 199.
Dumping — 209.
Exploatare — 222.
Faliment — 224.
Fermier — 232.

Fetişism — 232.
Fiziocraţi — 238.
Fordism — 239.
Imperialism — 284.
Inflaţie — 293.
Intensitatea muncii — 296.
Investiţie — 305.
Latifundii — 337.
Legea dezvoltării economice şi politice inegale a capitalismului — 339.
Legea generală a acumulării capitaliste — 340.
Liber-schimbism — 349.
Lock-out — 355.
Lumpenproletariat — 355.
Malthusianism — 362.
Manufactură — 363.
Mercantilism — 384.
Mica burghezie — 386.
Migraţiune — 387.
Mijlocitor — 388.
Militarism — 389.
Monopoluri capitaliste — 396.
Moşieri — 400.
Muncă în dijmă — 402.
Muncă salariată — 402.
Obşte (agrară) — 418.
Oligarhie — 420.
Oligarhie financiară — 420.
Outsider — 427.
Pachet de control — 429.
Parazitism — 435.
Parcelă — 435.
Pauperism — 467.
Peonaj — 467.
Plantaţie — 475.
Plusvaloare — 482.
Profit — 498.
Proletari agricoli — 500.
Proletariat — 501.
Prosperity — 504.
Protecţionism — 505.
Rentieri — 536.
Ricardo — 598.
Sanaţie — 606.
Sistemul etalonului aur — 626.
Sistemul Taylor — 627.
Smith — 627.
Societăţi pe acţiuni — 632.
Speculă — 640.
Şomaj — 661.
Ultraimperialism — 688.

Socialism

Artel — 32.
Asigurări sociale — 33.
Banca de stat a U.R.S.S. — 40.
Colectivizarea agriculturii — 97.
Colhoz — 98.
Comunism — 106.
Consiliu al economiei naţionale — 158.
C.S.P. al U.R.S.S. — 176.
Economie planificată — 211.
Electrificare — 214.
Fonduri indivizibile ale colhozurilor — 239.
Hozrasciot — 277.
Industrializarea în U.R.S.S. — 293.
Inovator — 294.
Întrecere socialistă — 317.
Legea economică a dezvoltării planice, proporţionale a economiei naţionale — 340.
Mijloace circulante — 387.
Mijloace (fonduri) fixe — 388.
Monopolul comerţului exterior — 396.
Noua politică economică (n.e.p.) — 415.
Planificarea economiei naţionale — 474.
Planul cooperatist al lui Lenin — 475.
Planul industrial-financiar al întreprinderii — 476.
Planuri cincinale — 477.
Preţ de cost al producţiei — 492.
Proprietate personală în U.R.S.S. — 504.
Proprietate socialistă — 504.
Reconstrucţie — 527.
Regim de economii — 532.
Regiune economică-administrativă — 533.
Reprezentanţă comercială a U.R.S.S. — 537.
Rezerve de muncă în U.R.S.S. — 598.
Rublă — 603.
Sarcina economică fundamentală a U.R.S.S. — 607.
Socialism — 628.
Sovhozuri — 635.
Staţiuni de maşini şi tractoare (S.M.T.) — 652.
Subotnice comuniste — 653.
Zi-muncă — 727.

VII. Filozofie

Problemele materialismului dialectic

Abstracție — 5.
Adevăr — 11.
Analiză — 24.
Analogie — 24.
Aprioric — 28.
Calitate și cantitate — 64.
Categorii — 74.
Cauzalitate — 75.
Concepție — 109.
Concepție despre lume — 109.
Coordonare — 170.
Criteriu — 173.
Determinism — 192.
Dialectică — 195.
Dogmatism — 202.
Eclectism — 211.
Esență și fenomen — 219.
Fază — 226.
Filozofie — 235.
Gîndire — 260.
Gnoseologie — 260.
Intuiție — 305.
Ipoteză — 307.
Libertate și necesitate — 349.
Marxism-leninism — 376.
Materialism — 377.
Materialism dialectic — 378.
Materialism filozofic marxist — 378.
Materie — 381.
Metafizică — 385.
Metoda dialectică marxistă — 385.
Mișcare — 389.
Monism — 396.
Necesitate și întîmplare — 408.
Negarea negației — 409.
Obiect — 418.
Posibilitate și realitate — 488.
Practica — 489.
Relativism — 534.
Senzație — 611.
Sinteză — 623.
Sofistică — 633.
Subiect — 653.
Teorie — 666.
Unitatea și lupta contrariilor — 692.

Problemele materialismului istoric

Antagonism — 26.
Apolitism — 28.
Bază și suprastructură — 43.
Capitalism — 70.
Civilizație — 95.
Clase sociale — 95.
Comunism — 106.
Cosmopolitism — 170.
Critică și autocritică — 173.
Cult — 178.
Cultul personalității — 178.
Dictatura proletariatului — 196.
Dispută — 199.
Egalitate — 213.
Etică — 220.
Existență socială și conștiință socială — 221.
Exploatare — 222.
Factor — 224.
Feudalism — 232.
Formațiune social-economică — 240.
Forțe de producție — 241.
Hegemonia proletariatului — 273.
Ideologie — 282.
Imperialism — 284.
Intelectualitate — 295.
Internaționalism proletar — 303.
Liberalism — 348.
Lumenproletariat — 355.
Lupta de clasă — 355.
Marxism-leninism — 376.
Materialism istoric — 379.
Mijloace de producție — 387.
Mod de producție — 394.
Morală — 397.
Moșieri — 400.
Naționalism — 406.
Națiune — 408.
Neutralizare — 411.
Obiectivism — 418.
Optimism — 421.
Orînduirea comunei primitive — 426.
Orînduirea sclavagistă — 426.
Ortodox — 427.
Pacifism — 430.
Partid — 436.
Partinitatea ideologiei — 466.
Patriotism — 466.

Personalitate — 468.
Pesimism — 470.
Platformă — 481.
Politică — 483.
Prietenia dintre popoarele U.R.S.S. — 493.
Principiu — 496.
Progres — 500.
Proletariat — 501.
Proprietate — 503.
Radicalism — 508.
Rasă — 509.
Război — 513.
Reacțiune politică — 525.
Reformă — 529.
Regres — 534.
Relații de producție — 534.
Revoluție — 590.
Revoluție burgheză — 591.
Revoluție burghezo-democratică — 591.
Revoluție socialistă (proletară) —596.
Socialism — 628.
Socialism utopic — 630.
Sociologie — 633.
Stare — 644.
Stat — 644.
Strategia și tactica leninismului — 653
Șovinism — 661.
Șovinism de națiune dominantă — 661.
Știință — 661.
Tendință — 666.
Țărănime — 687.
Unitate moral-politică — 693.
Utopie — 713.
Vigilență revoluționară — 720.

Estetică

Cultura — 178.
Decadentism — 183.
Estetică — 220.
Formalism — 240.
Futurism — 248.
Nihilism — 412.
Realism — 525.
Realism socialist — 526.
Umanism — 689.

* * *

Belinski — 46.
Cernîșevski — 83.
Dobroliubov — 200.
Enciclopediști — 217.
Engels — 217.
Feuerbach — 233.
Fourier — 242.
Hegel — 272.
Herțen — 274.
Lafargue — 336.
Lenin — 343.
Marx — 373.
Owen — 427.
Pisarev — 474.
Plehanov — 481.
Radișcev — 508.
Saint-Simon — 604.

Curente filozofice

Agnosticism — 14.
Darvinism-social — 182.
Deism — 186.
Dualism — 206.
Empirism — 216.
Existențialism — 222.
Fatalism — 226.
Fideism — 234.
Filozofie semantică — 236.
Geopolitica — 252.
Idealism — 281.
Machism — 359.
Malthusianism — 362.
Materialism mecanicist — 379.
Materialism metafizic — 380.
Materialism vulgar — 380.
Misticism — 389.
Panteism — 434.
Pozitivism — 489.
Pragmatism — 489.
Rasism — 509.
Scolastică — 608.
Senzualism — 611.
Solipsism — 634.
Teism — 666.
Teleologie — 666.
Vitalism — 720.
Voluntarism — 721.

VIII. Religie şi propagandă religioasă

„Acţiunea catolică" — 9.
Anatemă — 25.
Ascetism — 33.
Ateism — 35.
Biblia — 47.
Biserica anglicană — 50.
Biserica ortodoxă — 50.
Biserică — 51.
Budism — 57.
Calif — 64.
Calvinism — 65.
Cardinal — 73.
Catolicism — 75.
Clericalismul — 96.
Conclav — 110.
Concordat — 110.
Confucianism — 132.
Coran — 168.
Creştinism — 172.
Cult — 178.
Deism — 186.
Dogme — 202.
Enciclică — 216.
Evanghelie — 221.
Fetişism — 232.
Fideism — 234.
Hagiu — 272.
Hughenoţii — 279.
Iezuiţi — 283.
Imam — 284.
Inchiziţie — 288.
Indulgenţă — 292.
Islam — 310.
Libertate de conştiinţă — 349.
Luteranism — 356.
Misionari — 389.
Misticism — 389.
Mişcare ecumenică — 393.
Monoteism — 397.
Noaptea sfîntului Bartolomeu — 413.
Panteism — 434.
Papă — 434.
Partide catolice — 437.
Politeism — 483.
Propagandă ateistă — 502.
Protestantism — 505.
Religie — 535.
Secte — 609.
Secularizare — 610.
Separarea bisericii de stat şi a şcolii de biserică — 611.
Şamanism — 659.
Talmud — 665.
Teism — 666.
Teleologie — 666.
Teocraţie — 666.
Teologie — 666.
Unirea cu Roma — 692.
Vatican — 716.
Ziditorii de dumnezeu şi căutătorii de dumnezeu — 727.

IX. Drept

Drept de stat

Absolutism — 5.
Abstenţionism — 5.
Adat — 10.
Administraţie — 11.
Adunare naţională — 12.
Adunare populară — 12.
Amnistie — 24.
Apel — 28.
Autonomie — 37.
Balotaj — 40.
Birocratism — 49.
Blocul popular al comuniştilor şi al celor fără partid — 53.
Bonapartism — 54.
Calif — 64.
Cancelar — 69.
Cartă — 73.
Casare — 74.
Cărţi colorate — 76.
Cens — 82.
Cod — 96.
Comisie de validare — 102.
Confederaţie — 112.
Confiscare — 132.
Congres — 133.
Constituţie — 165.
Cooptare — 168.
Criză de guvern — 174.
Declaraţie — 185.
Decret — 185.
Decrete excepţionale — 185.
Delegat — 187.
Democraţie — 187.

Democrație **populară** — 189.
Deputat — 191.
Despotism — 192.
Dezinformare — 194.
Dictatura proletariatului — 196.
Dinastie — 197.
Directivă — 198.
Drept — 204.
Drept electoral — 204.
Drept electoral activ — 205.
Drept electoral pasiv — 205.
Emancipare — 216.
Fascism — 225.
Federație — 231.
Fracțiune — 242.
Guvern — 269.
Guvernator — 269.
Han — 272.
Ierarhie — 283.
Imn — 284.
Imperiu — 285.
Imunitate — 287.
Inițiativă — 294.
Instituție — 294.
Interpelare — 304.
Iobăgie — 305.
Kurultai — 334.
Legalitatea **socialistă** — 338.
Legaliza — 338.
Legitimism — 342.
Libertate de **conștiință** — 349.
Licență — 350.
Lider — 351.
Loial — 355.
Medjlis — 382.
Ministru — 389.
Monarhie — 394.
Municipalitate — 403.
Obstrucție — 418.
Oficios — 419.
Opoziție — 421.
Parlament — 436.
Plutocrație — 483.
Premier — 491.
Prerogativă — 491.
Președinte de **republică** — 491.
Procuratură — 497
Promulgare — 502.
Rechiziție — 527.
Rege — 532.
Regent — 532.
Republică — 580.
Revocarea **deputatului** — 582.
Rezident — 598.
Sechestrare — 609.
Seim — 611.
Senat — 611.
Separarea bisericii de stat și a școlii de biserică — 611.
Sesiune — 612.
Sistemul bipartid — 624.
Sistem majoritar — 626.
Stare — 644.
Stat — 644.
Statul sovietic — 648.
Statut — 650.
Șah — 659.
Șeful guvernului — 660.
Șeful statului — 660.
Teocrație — 666.
Uniune — 693.
Uzurpare — 713.
Veto — 718.
Vot consultativ — 722.
Vot de încredere — 722.
Vot deliberativ — 723.

Drept internațional

Aborigeni — 5.
Agresiune — 15.
Agresor — 15.
Anexiune — 25.
Apatrid — 27.
Arbitraj — 29.
Armistițiu — 32.
Blocadă — 52.
„Bune oficii" — 60.
Cabotaj — 63.
Capitulare — 72.
Cele cinci **principii** — 80.
Cetățenie — 84.
Clauza națiunii **celei mai favorizate** — 96.
Colonii — 99.
Colonizare — 101.
Condominiu — 110.
Contrabandă — 165.
Contribuție — 166.
Criminali de **război** — 172.
Demarcație — 187.
Demilitarizare — 187.
Denazificare — 190.
Dezarmare — 192.

Discriminare — 199.
Drept internațional — 205.
Emigrație — 216.
Expansiune — 222.
Exteritorialitate — 223.
Genocid — 251.
Guvern-marionetă — 269.
Imigrație — 284.
Intervenție — 305.
Marile puteri — 373.
Mediație — 382.
Metropolă — 385.
Migrațiune — 387.
Neutralitate — 411.
Neutralizare — 411.
Opțiune — 421.
Plebiscit — 481.
Porto-franc — 487.
Procesul de la Nürnberg din 1945 — 1946 — 496.
Procesul de la Tokio din 1946 — 1948 — 496.
Protectorat — 505.
„Război total" — 515.
Regimul capitulațiilor — 532.
Regional — 533.
Remilitarizare — 535.
Reparații de război — 536.
Repatriere — 537.
Represalii — 537.
Reprezentanța comercială a U.R.S.S. — 537.
Restituție — 581.
Revanșă — 582.
Rezident — 598.
Sancțiune — 606.
Securitate colectivă — 610.
Separat — 612.
Separatism — 612.
Sistemul mandatelor — 626.
Statu-quo — 649.
Suveranitate — 657.
Tratatul general european de securitate colectivă în Europa — 677.
Tutelă internațională — 686.
Ultimatum — 688.
Uniune vamală — 711.
Zonă neutră — 729.

X. Istorie mondială

Al doilea război mondial din 1939 —1945 — 17.
„Al treilea Reich" — 23.
Antic — 27.
Aristocrație — 31.
A treia republică — 36.
Baricadă — 42.
Canossa — 69.
Carbonari — 72.
Cartism — 73.
Cavaignac — 75.
Colaboraționiști — 96.
Comuna din Paris — 104.
Conchistadori — 109.
Condotieri — 111.
Cronologie — 175.
„Cruciada" împotriva U.R.S.S. — 175.
Cruciade — 175.
Frondă — 244.
Ghilde — 259.
Girondini — 259.
Hughenoții — 279.
Iacobini — 281.
Kosciuszko — 331.
Kossuth — 332.
Laureat — 337.
Lincoln — 354.
Luddiți — 355.
Machiavelism — 359.
Marat — 364.
Marea Revoluție Socialistă din Octombrie — 366.
Mișcare ecumenică — 393.
Noaptea sfîntului Bartolomeu — 413.
Ostracizare — 427.
Patricieni — 466.
Plebei — 481.
Primul război mondial (1914—1918) — 493.
Quislingi — 507.
Răscoala iheţuanilor — 511.
Răscoala taipinilor — 511.
Războaie țărănești — 512.
Război de partizani — 513.
Războiul americano-spaniol din 1898 — 515.
Războiul anglo-bur din 1899—1902 — 515.
Războiul chino-japonez din 1937—1945 — 516.

Războiul franco-prusian din 1870—1871 — 521.
Războaiele husite din 1419—1434 — 522.
Războiul ruso-japonez din 1904—1905 — 523.
Războiul ruso-turc din 1877 — 1878 — 524.
Reformă — 529.
Regalist — 531.
Restaurare — 581.
Revoluția burgheză din Anglia din secolul al XVII-lea — 582.
Revoluția burgheză din Franța de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea (1789—1794) — 584.
Revoluția din februarie 1917 — 586.
Revoluția din Germania din noiembrie 1918 — 587.
Revoluția din 1905—1907 — 588.
Revoluțiile din 1848—1849 — 593.
Robespierre — 599.
„Sfînta alianță" — 620.
„Spartacus" — 639.
Termidor — 667.
Tory — 672.
Tripla Alianță — 682.
Vandali — 715.
Whigi — 724.
Zidul chinezesc — 727.

Dat la cules 17.09.58. Bun de tipar 21.11.58. Tiraj 25.230. Hîrtie semivelină de 65 gr./m.² 540×840/16. Coli editoriale 71,15. Coli tipar 47,25. A. 01725/58.

Tiparul executat sub comanda nr. 3.880/81355 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", Piața Scînteii nr. 1, București — R.P.R.